

WILLIAM MAKEPEACE THACKERAY

PENDENNIS

**JÓ ÉS ROSSZ SORSÁNAK,
BARÁTAIÉNAK ÉS LEGNAGYOBB
ELLENSÉGEÉNAK TÖRTÉNETE**

FORDÍTOTTA GÖNCZ ÁRPÁD

TARTALOM

ELSŐ KÖTET

ELŐSZÓ

Pendennis története

ELSŐ FEJEZET

*Arról, hogy egy ifjúkori szerelem
hogyan zavarhatja meg valaki reggelijét*

MÁSODIK FEJEZET

Egy családja és más családi ügyek

HARMADIK FEJEZET

*Amelynek során kiderül, hogy Pendennis
még valóban nagyon fiatal*

NEGYEDIK FEJEZET

Hallerné asszony

ÖTÖDIK FEJEZET

Hallerné asszony odahaza

HATODIK FEJEZET

Amely szerelemről is szól, meg háborúról is

HETEDIK FEJEZET

Amelyben megjelenik az őrnagy

NYOLCADIK FEJEZET

*Amelyben Pen az ajtóban várakozik,
s az olvasó megtudja hogy ki is a kis Laura*

KILENCEDIK FEJEZET

Amelyben az őrnagy megindítja a hadjáratot

TIZEDIK FEJEZET

Szemközt az ellenséggel

TIZENEGYEDIK FEJEZET

A tárgyalás

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Amelyben majdnem pisztolypárbajra kerül sor

TIZENHARMADIK FEJEZET

Fordulópont

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

*Amelyben Fotheringay kisasszony újabb
kötelezettséget vállal*

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

A boldog falu

TIZENHATODIK FEJEZET

Amelyben a történet első része véget ér

TIZENHETEDIK FEJEZET

Az Alma Mater

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Pendennis, a Bonifác kollégium diákja

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Tovább a lejtőn

HUSZADIK FEJEZET

A menekülés

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

A tékozló fiú hazatérése

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Új arcok

HUSZONHARMADIK FEJEZET

A kis ártatlan

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

Amelyben szerelem is van, féltékenység is

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

Egy vendégekkel teli ház

HUSZONHATODIK FEJEZET

Avagy mi történik egy bálon

HUSZONHETEDIK FEJEZET

Amelyben civakodással is találkozunk, meg érzésekkel is

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

Babilon

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

A Temple templáriusai

HARMINCADIK FEJEZET

Régi és új ismerősök

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

Amelyben a nyomdászinas kopogtat az ajtón

HARMINCKETTEDIK FEJEZET

Amely a Ludgate Hill szomszédságában játszódik

HARMINCHARMADIK FEJEZET

Történelmi fordulat a Fleet Streeten

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

Vacsora a Paternoster Row-n

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

A Pall Mall Gazette

HARMINCHATODIK FEJEZET

Amelyben Pen föltűnik a londoni társaságban és vidéken

HARMINCHETEDIK FEJEZET

Amelyben ismét föltűnik a najád

HARMINCNYOLCADIK FEJEZET

Amelyben Altamont ezredes fölbukkan, és újra eltűnik

MÁSODIK KÖTET

ELSŐ FEJEZET

Amely Harry Foker úr ügyeiről szól

MÁSODIK FEJEZET

Amely az olvasót elviszi Richmondba és Greenwichbe

HARMADIK FEJEZET

Amely egy új mozzanatot tartalmaz

NEGYEDIK FEJEZET

Az alvilág

ÖTÖDIK FEJEZET

Amelyben az ezredes elmondja egy s más kalandját

HATODIK FEJEZET

Amely csupa beszélgetés

HETEDIK FEJEZET

Amory kisasszony táncosai

NYOLCADIK FEJEZET

Monseigneur s'amuse

KILENCEDIK FEJEZET

Egy udvariassági látogatás

TIZEDIK FEJEZET

A Shepherd's Innben

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Amely a Temple Kertben, illetve annak szomszédságában játszódik

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Megint a boldog falu

TIZENHARMADIK FEJEZET

Amelyben a történet kis híján véget ér

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Egy kritikus fejezet

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

A gyógyulás

TIZENHATODIK FEJEZET

Fanny elfoglaltsága véget ér

TIZENHETEDIK FEJEZET

Amelyben Fanny új orvost fogad

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Idegen földön

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Fairoaks kiadó

HUSZADIK FEJEZET

Régi barátok

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

A magyarázat

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Beszélgetések

HUSZONHARMADIK FEJEZET

Ahogy a nagyvilágban szokás

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

Amely talán a huszonharmadik fejezet magyarázatául szolgál

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

Phyllis és Koriüdon

HUSZONHATODIK FEJEZET

Kísértés

HUSZONHETEDIK FEJEZET

Amelyben Pen megkezdí választási hadjáratát

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

Amelyben Pennek kétségei támadnak a választását illetően

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

Amelyben az őrnagyra rákiáltanak: állj, vagy lövök!

HARMINCADIK FEJEZET

Amelyben az őrnagy sem a pénzéről nem mond le, sem az életéről

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

Amelyben Pendennis számot vet az esélyeivel

HARMINCKETTEDIK FEJEZET

Fiat justitia

HARMINCHARMADIK FEJEZET

Amelyben kezd tisztulni a helyzet

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

Sam Huxter úr és neje

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

Amelyben kiderül, hogy Arthur okosan tette volna, ha mindjárt menettérti jegyet vált

HARMINCHATODIK FEJEZET

A házasságszerzések fejezete

HARMINCHETEDIK FEJEZET

Exeunt omnes

ELSŐ KÖTET

Dr. John Elliotsonnak

Kedves Doktor úr,

tizenhárom hónappal ezelőtt, mikor fölöttébb úgy látszott, hogy e történet végleg félbeszakad, egy jó barátom elhozta Önt betegágyamhoz, amelyből az ön lankadatlan figyelme és szakértelme híján valószínűleg soha föl nem keltem volna. Jólesik felidézni nagy jóságának és kedvességének (és ezzel együtt még sok más ember egészen meglepő barátságának és együttérzésének) emlékét; soha kedvességre, barátságra még annyira rá nem szorultam, s kedvességnek, barátságnak annyira még nem örültem.

S minthogy Ön nem fogad el más ellenszolgáltatást, mint köszönetet, engedje meg, hogy itt mondjon köszönetet saját maga és övéi nevében

őszinte és hálás barátja:
W. M. Thackeray

ELŐSZÓ

Ha egy efféle írás, amely kétesztendei munka eredményeként most a közönség elé kerül, művésziileg tökéletlen is, aminthogy az, és elkerülhetetlenül az, legalább egy előnye van: igaz és becsületes, márpedig ez a gondosabban, kidolgozott művekből talán hiányzik. Az író, mert szakadatlan kapcsolatban van az olvasóval, rákényszerül az őszinteségre, arra, hogy úgy mondja ki gondolatát, érzését, ahogy az kikívánczik belőle. Csak mikor már a befejezett művet nézi át, veszi észre, hányszor hibázott a tolla, hányszor a nyomdagép, mennyi a sebtében leírt szó, amit ki kellene javítani. Afféle meghitt beszélgetés ez az író és az olvasó közt, sokszor elkerülhetetlenül nehézkes, elkerülhetetlenül vontatott. Aki szakadatlanul beszél, sok-sok szavával óhatatlanul leleplezi gyarlóságait, hívságait, bogarait. És aminthogy valaki jellemét, ha sokat vagyunk együtt vele, nem egy-egy szavából, hangulatából, véleményéből, vagy akár egész napos beszélgetésből, hanem a magatartásából, beszédéből szerzett összbenyomás alapján ítéljük meg, úgy az íróról is, aki, mint mondani szoktak, kényre-kedvre kiszolgáltatja magát, csak azt akarjuk tudni: becsületes-e? Általában igazat mond-e? Vajon az a vágy vezeti-e, hogy meglelje és kimondja az igazságot? Vagy szélhámós, aki érzelmeket hazudik, s csak a hatás kedvéért szájal? Tetszetős közhelyekkel vagy egyéb trükkökkel hajhássza-e a népszerűséget? Azt, hogy szerencse is ért, éppúgy nem hagyhatom számításon kívül, mint más véletlenek hatását. Sok-sok ezerrel több olvasóm van, mint amennyire valaha is számítottam. Nincs jogom azt mondani nekik: Az én művemben pedig semmi hibát nem találtok, az én lapjaim fölött nem alusztok el; azt azonban kérem, higgyétek el, ez az íróember mindig az igazat igyekszik mondani. Mert ha egy írásban az nincs, semmi sincs.

Az „izgalmak” kedvelőit talán érdekli, hogy ezt a könyvet nagyon pontos terv alapján kezdtem írni, de e tervet utóbb teljesen félretettem. Hölgyeim és uraim, önöket eredetileg a leghatásosabb szörnyűségekkel szándékoztam traktálni, a magam és a kiadó zsebe javára. Mert ugyan mi lehet izgalmasabb, mint egy bámulatos képességekkel megáldott St. Giles-i haramia, akihez egy ifjú hölgy jár látogatóba az előkelő Belgravia-negyedből? Vajon mi lehet izgatóbb, mint a társadalmi ellentétek? A tolvajnyelv és a szalonok nyelvének keveréke? A szökések, csaták, gyilkosságok? Mi több, szerencsétlen barátomra, Altamont ezredesre egészen ma reggel kilencig a kivégeztetés sorsa várt, s e könyv szerzője csak akkor könyörült rajta, mikor áldozata már ott állt a bitófa alatt.

Így hát az „izgalmas” tervet (a kiadó tiszteletre méltó hozzájárulásával) sutba dobtam, mert mikor megkíséreltem, hogy ahhoz tartsam magam, rádöbrentem, hogy tapasztalat híján képtelen vagyok valóra váltani; s minthogy életemben egyetlen gonosztevővel sem voltam jó viszonyban, a haramiák és börtöntöltelékek modorát csöppet sem ismerem, elvettem a szándékom, hogy Eugene Sue úrral versenyre keljek. Ahhoz, hogy az ember egy gazfickót a maga valóságában írjon le, bemutathatatlanul csúf képet kell festenie róla; ha pedig nem ad róla hű képet, szerintem egyáltalán nincs joga ábrázolnia.

Még korunk úriembereit - ez a könyv kísérlet arra, hogy bemutasson egyet közülük, aki nem jobb és nem rosszabb, mint a legtöbb tanult ember -, még őket sem ábrázolhatjuk a maguk valójában, életük és neveltetésük hírhedt gyarlóságaival, önzésükkel egyetemben. Mióta a *Tom Jones* szerzőjét eltemették, nincs köztünk regényíró, aki megengedhetné magának, hogy képességeit maradéktalanul latba vetve mutasson be egy férfit. Leplet kell borítanunk rá, s föl kell ruháznunk némi konvencionális negéllyel. A mi mesterségünkben a társadalom nem tűri a Természetest. Sok hölgy adott hangot rosszallásának, és nem egy olvasóm lett hűtlen hozzám,

mert e történet során leírtam, hogy egy fiatalember kísértésbe került, és ellenállt a kísértésnek. Ezzel azt akartam elmondani, hogy volt benne szenvedély, de volt benne annyi férfiasság és lelki nagyság is, hogy szenvedélyét le tudja győzni. Önök tehát nem azt fogják hallani - jó, ha előre tudják -, ami a való világban, társaságban, klubokban, kollégiumokban, tiszti étkezdékben folyik -, nem azt, hogy fiaik hogyan élnek és beszélnek. Ez az elbeszélés igyekszik valamivel őszintébb lenni a szokásosnál; az író ezzel - remélhetőleg - nem kívánt semmi rosszat, s az olvasó sem látja kárát. Ha az igazság nem is mindig kellemes, még mindig a legjobb, bármilyen székből hirdetik is - akár abból, amelyből a komolyabb író vagy gondolkodó érvel, akár abból, amelyben a mesemondó ül, aki, íme, most bevégezi a munkáját, s búcsút vesz a nyájas olvasótól.

Kensington, 1850. november 26.

Pendennis története

ELSŐ FEJEZET

Arról, hogy egy ifjúkori szerelem hogyan zavarhatja meg valaki reggelijét

Arthur Pendennis őrnagy a londoni szezon kellős közepén, egy szép reggel, mint szokta, szállásáról a Pall Mallre ment, hogy ott egy klubban, amelynek éke volt, elköltse reggelijét. Negyed tizenegykor az őrnagy mindig megjelent a klubban, lábán London legfeketébbre suvickolt csizmája, nyakán délelőtti pepita nyakravaló, mely ebédig nem vetett ráncot, őzbar-na mellénye gombjain az uralkodó koronája, s az inge olyan makulátlan, hogy maga Brummel úr kérdezte meg a mosónője nevét, s ez az érdemes férfiú bizonyára fel is fogadta volna, ha sajnálatos módon nem kényszerül az országból kereket oldani. Pendennis zakója, fehér kesztyűje, pofaszakála, még a sétapálcája is, egy kvietált katonaember viseletének egy-egy darabja, a maga nemében mind tökéletes. Ha távolabbról vagy hátulról látta az ember, nem tartotta többnek harmincnál; csak ha közelebről, alaposabban nézte meg, akkor látta, hogy dús barna haja nem valódi, s hogy jóvágású májfoltos arcán, némileg már fényét veszített szeme sarkában akad egy-egy szarkaláb is. Orra akár Wellingtoné. Keze, kezelője szép hosszú és fehér. Ez utóbbiban aranygombot viselt, őfensége a yorki herceg ajándékát, kezén meg nem is egy értékes gyűrűt, amelyek közül a legnagyobbat és legszélesebbet a Pendennisek híres címere díszítette.

Mindig ugyanazt az asztalt vette birtokába a helyiségnek ugyanazon sarkában, s még csak eszébe se jutott senkinek, hogy onnét kitúrja őt. Valamikor régen egy-két faragatlan kópé megpróbálta megfosztani őt e helytől, de az őrnagy modorában, ahogy leült a szomszéd asztalhoz, és végigmérte e betolakodottakat, volt valami néma méltóság, s ez lehetetlenné tette, hogy pillantásának súlya alatt azok végigegyék a reggelijüket; az asztal tehát - a kandalló mellett s mégis az ablak közelében - végleg az övé lett. Levelei már ott várták az érkezését, és sok ifjú világfi csodálattal nézte, hány levelet kap, s azokon milyen pecsét és milyen bélyegző van. Ha bármi kérdés fölmerült az etikettel, társasággal kapcsolatban, vagy hogy ki kinek a férje-felesége, hány éves ez vagy az a herceg, mindenki Pendennishez fordult. Márkinők hajtottak a klubba, és hagytak neki levélkét, vagy vitték őt magukkal. Udvariassága maga volt a tökély. A fiatal férfiak örültek, ha társaságában sétálhattak végig a Parkon vagy a Pall Mallen, mert mindenkinek kalapot emelt, s akivel köszöntötték egymást, azok közül minden második lord volt.

Az őrnagy tehát leült szokott asztalához, s miközben a pincérek siettek, hogy hozzák a pirító-sát meg a frissmeleg reggeli lapot, aranykeretű cvikkerjén át végigvizsgálta a postáját, egyik csinos levelet a másik után vette szemügyre, s rakta le szép rendben. Voltak köztük nagy és ünnepélyes, három fogást és magvas beszélgetést sejtető vacsorameghívók, női kéréseket közvetítő takaros kis bizalmas levélkék; egy vastag, hivatali papirosra írt levél Steyne márkítól, amely Richmondba invitálja a Csillag és Térdszalagba; egy másik Trail ealingi püspöktől és feleségétől, amelyben közlik, hogy számítanak Pendennis őrnagy szíves megjelenésére az ealingi püspöki rezidencián; Pendennis könnyed eleganciával vette sorra őket, s nem kis meglepődéssel, mert Glowry, a skót sebész, ott reggelizett vele szemközt, őt bámulta, s utálta, mert ennyi meghívást kap, míg őt, Glowryt, a kutya se hívja.

Miután mindet áttanulmányozta, az őrnagy elővette zsebnaptárát, hogy megállapítsa, melyik napja szabad, s e sok szíves meghívás közül melyiket fogadhatja el, s melyiket mondhatja le.

A Kelet-Indiai Társaság igazgatójának, a Baker Streeten lakó Cutlernek a meghívását elejtette, hogy Lord Steyne-nel és kis francia társaságával vacsorázhasson a Csillag és Térdszalagban, a püspökét elfogadta, mert bár a vacsora hosszadalmasnak ígérkezett, szeretett püspökökkel vacsorázni - így ment végig a listán, és határozott, ahogy a kedve és érdeke kívánta. Aztán

elköltötte reggelijét, átnézte az újságot, a hivatalos értesítéseket, a születéseket és halálozásokat, az elegáns társaság híreit, hogy megnézzze, ott szerepel-e a neve a Lord X. Y. *fête*-jének vendégei közt, s ezen elfoglaltságának szüneteiben derűs társalgást folytatott a teremben tartózkodó ismerőseivel.

A levelek közt, amelyek Pendennis őrnagy aznap reggeli gyűjteményét képezték, csak egy maradt olvasatlan, s hevert magányosan, a sok elegáns londoni levélkétől elkülönítve - egy vidéki bélyegzőt és egyszerű pecsétet viselő levél. A finom női kézírással címzett borítékra a hölgy azt is ráírta, hogy, „sürgős”; de az őrnagy, ő tudta, miért, mind ez ideig nem vett tudomást szerény vidéki kérelmezőjéről; az aligha remélhette, hogy meghallgatást nyer annyi sok előkelőség közt, aki sorra mind az őrnagy színe elé járul. A tény az, hogy a levél Pendennis egy nőrokonától érkezett, s míg sógora előkelő ismerősei, szinte azt mondhatnám, bebocsáttatván előadták mondandójukat, majd elhajtottak, a türelmes vidéki levél sokáig vára-kozott meghallgatásra az előszobában, a tálka alatt, amelybe a csészék alján maradt tealötty került.

Aztán nagy sokára ez a levél is sorra került, az őrnagy feltörte a Clavering St. Mary posta-bélyegzőjét viselő borítékon a Fairoaks vésetű pecsétet. Dupla levél volt, s az őrnagy először a borítékot vette szemügyre, mielőtt magának a levélnek nekiesett volna.

- Vajon ez is valami *hercegtől* jött? - dörögött magában Glowry úr. - Akkor Pendennis nem hagyta volna a végére.

„Kedves Pendennis őrnagy - mondta a levél -, kérem, könyörgök, jöjjön le hozzám *azonnal* - még mit nem, gondolta az őrnagy, s eszébe jutott Steyne aznap vacsorameghívása -, a legnagyobb gondban és zavarban vagyok. Legkedvesebb fiam, akinél jobb gyereket anya mindedig nem is kívánhatott, *szörnyű* bánatot okozott nekem. Elment az esze... még leírni is alig tudom... teljesen belebolondult - az őrnagy elvigyorodott - egy színésznőbe, aki itt játszik. Legalább tizenkét évvel idősebb, mint Arthur (ő csak februárban lesz tizennyolc), és a szerencsétlen gyerek mindenáron feleségül akarja venni.”

- Húha! Pendennis vajon miért átkozódik? - tette föl magának a kérdést Glowry úr, mert ahogy a döbbenetes értesítést olvasta, az őrnagy eltátott szájáról leritt a harag és a csodálkozás.

„Jöjjön le, kedves barátom - folytatta a gyászba borult lady -, jöjjön *azonnal*, amint e levelet megkapja; s könyörgök, mint Arthur gyámja parancsoljon rá a szerencsétlen kölyökre, hogy tegyen le kétségbeejtő elhatározásáról.” És más hasonló esedezések után az aláírás: az őrnagy boldogtalan és szerető sógornője, Helen Pendennis.

„Fairoaks, kedd - fejezte be az őrnagy, elolvastván a levél utolsó szavát. - Na, f...mód szép kis história lehetett ott Fairoaksban, kedden; lássuk csak, a gyereknek mi mondanivalója van” - s fogta a másik, nagy bicebóca gyereketűkkel írott levelet, amelyet a Pendennisek még az őrnagynál is nagyobb pecsétnyomójával pecsételt le, s szórt tele a pecséten kívül is fölös viasszal a levélíró izgatott és reszketeg keze.

Imigyen szólt az episztola:

Fairoaks, hétfő, éjféli.

Kedves Nagybátyám,

amikor bejelentem Önnek, hogy eljegyeztem Miss Costigan, a costiganstowni J. Chesterfield Costigan úr leányát, azaz Fotheringay kisasszonyt, a Királyi Drury Lane és Crow Street-i Színház, a Norwichi és Walesi Körzet művésznőjét, akit Ön a művész-nevén bizonyára jobban ismer, tisztában vagyok vele, hogy e bejelentésemet családom,

a társaságban jelenleg uralkodó előítéletek következtében, nem fogadja szívesen. Sajnos, nem tagadhatom, hogy drága édesanyámat, akinek, Isten a tudója, nem kívánok semmi szükségtelen fájdalmat okozni, mélyen megindította és elszomorította e hír, amelyet ma este közöltem vele. Könyörgök Önnek, nagyrabecsült Bátyám jöjjön le, beszéljen vele, és vigasztalja meg. Bár Costigan kisasszonyt szegénysége arra készíti, hogy tisztességes megélhetését csodálatos tehetségével keresse meg, családjában van olyan ősi és nemes, mint akár a mienk. Mikor őszünk, Ralph Pendennis. II. Richárd kíséretében partra szállt Írországra, Emily ősei ez ország királyai voltak. E felvilágosítást Costigan úrtól kaptam, aki, mint Ön, szintén katonaember.

Hiába próbáltam vitába szállni drága édesanyámmal, és bebizonyítani neki, hogy egy feddhetetlen jellemű és származású, csodálatos szépséggel és pompás tehetséggel megáldott ifjú hölgy, aki a legnemesebb hivatások egyikének szentelte életét, azzal a szent céllal, hogy családját eltartsa vele, olyan lény, akit mindnyájunknak szeretnie és tisztelnie, nem pedig kerülnie kellene; szegény édesanyám olyan előítéletek rabja, amelyekkel szemben az én érvelésem tehetetlen, s nem hajlandó magához ölelni azt, aki boldogan lenne szerető menyé egy életen át.

Ámbár Costigan kisasszony pár évvel idősebb, mint én, e körülmény nem gátolja érzelmeimet, és bizonyos vagyok benne, hogy nem befolyásolja tartamukat sem. Az olyan szerelem, nagyrabecsült Bátyám, mint az enyém, úgy érzem, egyszer s mindenkorra szól. S aminthogy nem is álmodtam szerelemről mindaddig, míg őt meg nem láttam, most érzem, hogy életem végéig más szenvedélyt meg nem ismerek. Ez a sors keze; s ha egyszer szeretem, megvetném magamat s méltatlan lennék az úriember nevére, ha haboznék szerelmemhez ragaszkodni: ha nem adnám oda mindenemet, ha nem ajándékoznám a nőnek, aki engem gyöngéden szeret, egész szívemet és jövőmet.

Szeretnék mihamarabb megesküdni Emilymmel - hisz minek halogatnám? A halogatás kétélyre vall, azt pedig, mint méltatlant, elvettem. Lehetetlen, hogy érzelmeim Emily iránt megváltozzanak... múlhatnak az évek, csak ő lesz szerelmem tárgya. Akkor hát miért várjak? Könyörgök, kedves Nagybatyám, jöjjön le, békítse meg édesanyámat egybekelésünk gondolatával, erre mint világfit kérem, *qui mores hominum multorum vidit et urbes*,¹ akinek nincsenek olyan gyarló aggályai és félelmei, mint egy hölgynek, aki szinte soha el nem hagyta faluja határát.

Esdeklek, jöjjön le hozzánk azonnal. Bízom benne, hogy a vagyoni megfontolásoktól eltekintve, csodálni fogja Emilyt, és helyeselni választásomat.

Szerető unokaöccse
ifj. Arthur Pendennis

Mikor az őrnagy fölemelte szemét a levélről, arca olyan dühöt és szörnyülködést tükrözött, hogy Glowry, a sebész, zsebébe nyúlt szikéjéért, amit egy bőrtokban mindig magánál hordott, mert arra gondolt, hogy tisztelt barátját még meg találja ütni a guta. A hír valóban elég volt ahhoz, hogy Pendennist fölizgassa. A Pendennis-ház feje el akar venni egy nála tíz évvel idősebb színésznőt, ez az önfejtű kölyök fejest akar ugrani a házasságba. - Az anyja elrontotta a taknyost - dörögte magában az őrnagy - azzal az átkozott érzélgősségével és ostoba ábrándosságával. Hogy az én unokaöcsém egy színpadi királynőt vegyen el! Szerelmes ég, a fejemet nem merem fölemelni többé, kinevet mindenki! - És mikor arra gondolt, hogy kénytelen lemondani Lord Steyne richmondi vacsorájáról, oda a pihenése, az éjszakát egy

¹ Aki sokat látott a világból.

undorítóan zsúfolt postakocsin töltheti, ahelyett, hogy Anglia egyik legkellemesebb és legválogatottabb társaságát élvezné, amint azt önmagának már megígérte volt, egyszerre ellenállhatatlanul beléhasított a fájdalom.

Otthagyt a reggeliasztalt, átment a szomszéd írószobába, szomorúan megírta a lemondólevelet a márkinak, az earlnek, a püspöknek, mindenkinek, aki meghívta magához; aztán utasította inasát, hogy foglaljon számára helyet aznap estére a postakocsin, s az ülőhelyért kifizetett összeggel természetesen az özvegy számláját terhelte meg és a haszontalan kölyökét, akinek a gyámja volt.

MÁSODIK FEJEZET

Egy családfa és más családi ügyek

A Fényességes György régensségének elején egy nyugat-angliai kisvárosban, Claveringben, élt egy úriember, úgy hívták, hogy Pendennis. A legöregebbek még emlékeztek rá, hogy látták a nevét egy cégérre ráfestve, amely aranyozott mozsár és mozsártörő mellé volt fölérősítve egy nagyon szerény kis bolt ajtaja fölött Bath városában, ahol Pendennis úr a patikárius és felcser mesterségét űzte; s ahol nemcsak betegszobájukban látogatta az urakat és életük legérdekesebb időszakában a hölgyeket, de odáig is leereszkedett, hogy papírhátú flastromot adjon el pultron át egy-egy gazdafeleségnek... vagy hogy fogkefét, hajport és londoni illatszeret árúsítson.

És ez a kis patikárius, aki a futó vevőknek sokat árúsított pennys tételben, vagy egy-egy darab illatosabb windsori szappant, mégis jó nevelésű úriember volt, s a családja ősi, mint bárki másé Somerset grófságban. A család kelta eredetű volt, s családfája egész a druidákig nyúlt vissza - vagy ki tudja, mennyivel távolabbra? Családi létüknek már kései szakaszában normannokkal házasodtak össze, s így rokonságba kerültek Wales és Bretagne valamennyi nagy családjával. Pendennisnek még némi egyetemi neveltetése is volt, s becsülettel el is végezte volna az egyetemet, de oxbridge-i tartózkodásának második évében édesapja fizetésektelen-né vált, meghalt, és szegény Pen kénytelen volt kötenyt kötni, s mozsártörőt venni a kezébe. Mindig lenézte a mesterséget, csak szükségből űzte, csak anyja bátyjának, az alacsony sorból származott londoni patikáriusnak, akinek családjáig Pendennis édesatyja házassága révén alacsonyodott le, ajánlata kényszerítette erre az undok pályára.

Inaséveinek letöltése után hamarosan otthagyta parlagi rokonát, a felcsert, és Bathban akasztotta ki gyógyító mestersége szerény cégérét. Egy darabig keményen kellett küzdenie a szegénységgel; mindössze arra telt neki, hogy a boltot tisztességgel rendben tartsa, s biztosítsa ágyhoz kötött édesanyja kényelmét; mígnem egy nap Lady Ribstone-nak épp arra vitt el az útja a Kaszinó felé, s gyaloghintójával, melyet egy részeg ír húzott, egyenesen Pen ajtófélfájába ütközött, s a kocsirúd összetörte a legszebb rózsaszín orvosságosüveget a kirakatban; a lady sikoltva szállt ki a járműből, csak Pendennis úr boltjában egy kényelmes karosszékből tért magához címettől és repülőstől.

Pendennis úr modora oly nem mindennapi módon úri és megnyugtató volt, hogy öladysége, a Somerset grófságbeli Codlingburyben lakó Sir Pepin Ribstone báró hitvese életmentőjét, ahogy Pendennist hívta, kinevezte személye és népes családja patikáriusának. Mikor Ribstone úrfi Etonból karácsonyi vakációra hazajövé, agyonzabálta magát és lázas lett, Pendennis úr igen nagy szakértelemmel és gyöngéden kezelte. Egyszóval megszerezte a codlingburyi család kegyét, és sorsa ettől a naptól kezdve jóra fordult. Bath előkelő társasága pártfogásába vette, s különösképpen a hölgyek közt volt szeretet és csodálat tárgya. Először szerény kis boltja vált takarossá; aztán abbahagyta a fogkefék és illatszerek árúsítását; majd teljesen becsukta a boltot, s csak egy kis orvosi rendelőt tartott fenn, ahol egy fiatal úriember segédkezett neki; utóbb bricskát szerzett, kocsissal; s édesanyjának, mielőtt még eltávozott volna az árnyékvilágból, megvolt az a boldogsága, hogy hálószobája ablakából, ahova karosszékét gördítették, végignézhette, amint szeretett Johnja föllép saját kis batárjába, amely ugyan csak egyfogatú volt, de ajtaján ott ékeskedett a Pendennisek családi címere. - Mit szólna ehhez Arthur? - kérdezte, kisebbik fiáról szólva. - Aki egyetlenegyszer el nem jött az én édes Johnnymat meglátogatni, amíg az szegény volt és küszködött?

- Pendennis kapitány Indiában tartózkodik az ezredével, édesanyám - jegyezte meg Pendennis úr -, s ha nem veszi rossz néven, megkérném, hogy ne hívjon engem Johnnynak e fiatalember, Parkins úr előtt.

Hamarosan eljött a nap, mikor már semmiféle becéző vagy szereteteli szóval nem illette fiát; és Pendennis úr háza nagyon magányossá vált e kedves, bár patvarkodó hang híján. Pendennis úr átszereltette az éjjeli csengőt, abba a szobába helyezte át, ahol a jó öreg hölgy sok hosszú éven át zsörtölődött, s most ő aludt ott, a nagy ágyban. Mikor ezek az események bekövetkeztek, már túljárt a negyvenen; a háborúnak még nem volt vége; a Fényességes György még nem lépett trónra; sőt még e történet se vette kezdetét: de akkor is, mit ér egy úriember, ha családfája nincsen? Pendennisnek ez idő tájt már megvolt a szépen bekeretezett és beüvegezett családfája, ott lógott a somersetshire-i Codrington House és az oxbridge-i Szent Bonifác Kollégium képe közt, amely utóbbiban ifjúkorának rövid és boldog napjait töltötte. Ami meg az utazóládából előkerült családfát illeti, arra most, hogy úriember lett és már mutogathatta, éppúgy rászorult, mint Sterne katonatisztje a maga vitézi kardjára.

Pendennisné asszony elhunytá táján fia egy másik páciense is meghalt Bathban; az erényes öreg Lady Pontypool, Reginaldnak, Bareacres tizenkettedik earljének édeslánya, ily módon a jelenlegi earlnak dédnagynénje és Pontypool második lordjának, Johnnak, valamint a cliftoni Armageddon Chapel lelkészének, a nagytiszteletű Jonas Walesnek özvegye. Élete utolsó öt esztendejében öladységének Helen Thistlewood kisasszony, a főntebb említett nemes Bareacres-ház távoli rokona, a koppenhágai tengeri csatában elesett R. Thistlewood tengerészhadnagy lánya viselte gondját. Thistlewood kisasszony Lady Pontypool fedele alatt talált menedéket: a doktornak, aki napjában legalább kétszer fölkereste Lady Pontypoolt, akarva, nem akarva látnia kellett, hogy az ifjú hölgy mily angyali derűvel s nyájasan viseli az öreg hölgy harapós kedvét; és amikor a temetési menetben a negyedik kocsiban az ő társaságában kísérté öladysége boldog emlékü hamvait a bathi apátsági templomba, végleges nyugvóhelyükre, a bájos, sápadt arcot nézve szánta el magát Pendennis úr, hogy majd föltesz neki egy bizonyos kérdést, olyan jellegű kérdést, amelynek már a gondolatától is legalább kilencvenet vert a pulzusa.

Több mint húsz évvel volt idősebb nála, és sose volt valami tüzes férfi. Talán élete tavaszán akadt valami szerelmi ügye, amit kénytelen volt elfojtani - talán minden ifjúkori szerelmi ügyet el vagy meg kéne fojtani, mint megannyi vak kismacska -, nos negyvenhárom éves korában higgadt és csöndes úriember volt, fekete harisnyás, kopasz, s pár nappal a szertartás után beállított a lányhoz, megtapintotta a pulzusát, kezébe vette a kezét, és megkérdezte, hol szándékszik élni most, hogy a Pontypool família lecsapott a vagyona, amelyet épp ládába szegeztek, kosarakba csomagoltak, szénakötöző zsineggel kötöttek át, szalmába pólyáltak, három lakattal zöldposztós vasládákba zártak, szegény Helen kisasszony orra előtt szekérre raktak, hogy elszállítsák - megkérdezte, hol kíván végleg letelepedni.

Szegény Helen kisasszonynak könnybe lábadt a szeme, s azt felelte, maga sem tudja. Van egy kis pénze; az öreg hölgy vagy ezer fontot hagyott rá; talán beköltözik valami panzióba vagy iskolába; őszintén szólva maga se tudja, hová.

Ezután Pendennis belenézett sápadt arcába, és hideg kis kezét kezébe véve megkérdezte, vajon hajlandó lenne-e eljönni, hogy vele éljen. Ő ugyan öreg hozzá képest - egy ilyen virágzó ifjú hölgyhöz, mint Thistlewood kisasszony (Pendennis afféle régivágású, komoly bókokat hangoztató úriember és patikárius volt) -, de jó családból származik, és azzal hízeleg önmagának, hogy jellemes és megfontolt. Kilátásai jók, és napról napra javulnak. Egyedül él a világban, nyájas és állandó társra szorul, akit élete céljának tekintene boldoggá tenni; egy szóval kivágta előtte azt a kis szónoklatot, amit aznap reggel fogalmazott meg az ágyban, s a kocsiban mondott s csiszolt véglegesre, útban az ifjú hölgy felé, akinél tiszteletét akarta tenni.

Ha Pendennisnek is lehetett valamikor régen szerelmi kapcsolata, talán a lány is mást remélt egykor, mint hogy hozzámenjen egy kis úriemberhez, akinek műfogsora van, és mesterkélt mosolyog, kínosan udvarias az inassal, mikor a lépcsőn föl oson a társalgóba, és módfelett jó modorú a hálósoba ajtajában álló szobalánnyal, akit öreg úrnője mindig úgy csöngetett be, mint akármilyen cselédet, s aki csak annál nagyobb buzgalommal állt szolgálatára; talán a lány is más embert választott volna - másrészt viszont tudta, Pendennis milyen derék ember, milyen megfontolt, milyen becsületes; s a beszélgetés azzal ért véget, hogy mélyen elpirult, szokatlanul mélyen hajolt meg Pendennis előtt, és megkérte, hagyja őt magára, hogy fontolóra vegye igen megtisztelő ajánlatát.

A bathi holt szezonban, mely Londonban a szezon csúcspontja, tartották meg az esküvőjüket. S miután Pendennis egy orvosbarátja a Királyi Orvosi Társulat tagja révén szállást szerzett a Holles Streeten, a Cavendish Square-en, feleségét kétlovas hintón vitte föl Londonba, aztán elvitte őt színházba, a Parkba, a Királyi Kápolnába; megmutatta neki a királyi fogadásra igyekvő vendégeket, egyszóval a város összes örömeit. Otthagyt a névjegykártyáját Lord Pontypoolnál, Bareacres tiszteletre méltó earl-jénél, Sir Pepin és Lady Ribstone-nál, legkorábbi és legnyájasabb pártfogóinál. Bareacres nem vett tudomást látogatásáról. Pontypool fölkereste, megcsodálta Pendennisné asszonyt, s közölte, hogy Lady Pontypool is föl fogja keresni, amit öladysége meg is tett, John, az inasa útján, aki elhozta vizitkártyáját és meghívását egy öt hét múlva tartandó hangversenyre. Pendennis akkor már újra otthon volt, s kis egylovas kocsiján kereste fel betegeit, kanalas orvosságokat és labdacsokat rendelt; de Ribstone-ék meghívták őt is, feleségét is egy estélyükre, amit Pendennis élete végéig emlegetett.

Pendennis úr titkos vágya mindig az volt, hogy úriembernek számíton. Egy szerényen kereső vidéki orvosnak ugyancsak, sok idejébe és sok fogához vert garasába kerül, míg összekuporgat annyit, hogy házat és földet vegyen; de amellett, hogy barátunk életmódjában mértékletes volt és szerény, a szerencse is ugyancsak kezére játszott, és hozzásegítette ahhoz, amit annyira sóvárgott. Pénzét sikerült igen előnyösen befektetnie egy ház s a főntebb említett Clavering szomszédságában egy kis földbirtok vásárlásába. Vagyonát jelentősen növelték azok a rézbányarészvények, amelyeket előnyösen vásárolt, s jó érzéssel tett pénzzé, mikor a bánya még a lehető legjobban ment. Végül eladta bathi pacientúráját is Parkins úrnak, csinos summa készpénzért és évjáradékért, amit utóda meghatározott évig volt köteles fizetni neki azután, hogy ő a mozsár és mozsártörő kezelésétől végleg visszavonult.

Mikor ez történt, fia, Arthur Pendennis, nyolcéves volt, így hát nem csoda, hogy a legényke, aki Batht és a rendelőt ily fiatalon odahagyta, még a létezését is szinte teljesen elfeledte e helynek, úgyszintén azt is, hogy apja valamikor undok labdacsok gyúrásával és mocskos ragtapaszok készítésével szennyezte a kezét. Az öregember maga se beszélt a boltról soha, még csak nem is említette; családjához a claveringi orvost hívta ki; a fekete térdnadrágot és harisnyát teljesen elsüllyesztette; vásárookra és tanácsulésekre járt; rézgombos palackzöld zsakettet viselt drapp kamászlival, mintha világéletében angol úriember lett volna. Kint álldogált a parkkapuban, figyelte a behajtó kocsikat, és komolyan biccentett a kocsisoknak és kocsikísérőknek, amint kalapot emelve elhajtottak. Ő alapította a Claveringi Olvasókört; ő szervezte meg a Szamaritánus Éjjeli Menedékhelyet. Ő hozta be a postát, amely korábban Cacklefield felé járt, elkerülte Fair Oakst, úgy ment át Claveringen. A templomban is egyként buzgólkodott mint hívő és mint presbiter. A vásáron csütörtökönként végigjárta a karámokat és ólakat; tenyerébe vette és vizsgálta a zabot, búzaszemeket majsolt; megtapogatta az állatokat, a libáknak megbökte a mellét, és hozzáértően méregette őket; gazdákkal kötött üzletet a claveringi Címerpajzsban, akár e fogadó legrégibb vendégei. Most az volt a szégyene, ami annak idején a büszkesége: ha doktornak szólították, és aki örömet akart szerezni neki, az mindig megadta neki az uraság titulust.

Az isten tudja, honnét kerültek, de egyszerre egy egész sor Pendennis-portré csüngött a doktor tölgyfa burkolatú ebédlője falán; megesküdt, hogy mind Lely vagy Van Dyck, s ha az ábrázolt személyek kiléte felől érdeklődtek, csak annyit mondott, homályosan: „Az őseim.” Kisfia mélyen hitt bennük, az ifjú úriember számára az Agincourt-ban vitézkedett Roger Pendennis, a Crécynél kitűnt Arthur Pendennis, a blenheimi és oudenard-i csatákban verekedett Pendennis tábornok éppoly igazi és létező személy volt, mint - kit is mondjak? -, mint Robinson Crusoe, Peter Wilkins vagy a Kereszténység Hét Bajnoka, akinek a története ott volt a könyvtárban.

Pendennis jövedelme, amely nem tett ki többet évi nyolcszáz fontnál, még a legjobb beosztás és legtakarékosabb gazdálkodás mellett sem tette lehetővé, hogy egy szinten éljen a grófság nagyaival; de tisztos és kellemes társaságot lelt az utánuk következők közt. Ha nem is ők voltak a társaság díszvirága, a virágok közelében éltek, hogy úgy mondjam, jócskán kijutott nekik a földesúri élet illatából. Böven telt az asztalukra, és évente kétszer, holdfényes estéken, sorra végiglátogatták egymást az ismerős családok, tizenkét mérföldnyi járóföldről is eljöttek vendégségbe; s Pendenniséknek, a környékbelieken kívül, még kijutott a claveringi társaságból, talán a kívánnál nagyobb mértékben is; hisz Pybusné asszony örökké ott cselengett Helen üvegházai körül, és zavarta a levesjegyekkel és szénutalványokkal kapcsolatos műveleteit; Glanders, az 50. dragonos testőrezred nyugállományú kapitánya meg örökké ott lebzelt az uraság istállója körül vagy a kertben, igyekezett belevonni őt a lelkésszel, a postamesterrel, a claveringi elemi iskola mesterével, nagytiszteletű J. Wapshottal - aki a fiát, Anglesea Glanderst a kelleténél gyakrabban elfenekelte -, sőt az egész községgel folytatott viszálykodásába. Pendennis és felesége olykor hálát adott az égnek, hogy Fair Oaks majd egy mérföldre esik Claveringtől, hisz máskülönben sose lettek volna nyugton egy vagy más odaválási férfi vagy nő vizsga tekintetétől és locsogásától.

A Fair Oaks kertje a kis Brawl folyóig nyúlt, amelynek túlsó partján már Sir Francis Clavering báró cserjés-bozótos parkja terült el - már amennyi megmaradt belőle. A parkot legelőként adták ki bérbe, s mikor Pendennisék Fair Oaksba költöztek, épp juhok és tehenek éltek a gyepeken. A kastély, amelynek képe megtalálható az *Anglia és Wales szépségei*-ben, pompás terméskő épület volt, nagy lépcsőfelfjárókkal, szobrokkal, oszlopcsarnokokkal; ablakai be voltak zsáluzva. A családot Sir Richárd Clavering, Sir Francis nagyapja kezdte tönkretenni azzal, hogy fölépítette e kastélyt; utódának meg sikerült teljesen tönkretennie, azzal, hogy benne lakott. A jelenlegi Sir Francis valahol külföldön élt; olyan ember pedig nem akadt, aki elég gazdag lett volna, hogy kibérelhesse e roppant kastélyt, amelynek elhagyott szobáiban, dohos, visszhangos folyosóin, komor galériáin Arthur Pendennis kölyökkorában annyit bolyongott reszketve félelmében. Napnyugtakor, a Fair Oaks kertjéből, gyönyörű látvány nyílt: Fair Oaks és a Clavering-kastély túlsó parkja dús aranyszínt öltött, s ettől mindkettő csudálatos szép lett. A nagy ház felső ablakai úgy lángoltak, hogy az embernek hunyorognia kellett; a kis folyó csobogva futott nyugat felé, s beleveszett egy homályos erdőbe, amelyen túl a claveringi apátság ősi templomának tornyai szöktek fel ragyogó bíborszínben az ég felé (erről a templomról hívják a városkát mind a mai napig Clavering St. Marynek). A kis Arthur és édesanyja alakja hosszú kék árnyékot vetett a gyepre; és Arthur, Pendennisné úrhölgy nagy gyönyörűségére (mert az ilyen természeti szépségek a kisfiút, aki érzékenységet édesanyjától örökölt, mindig mélyen megindítottak), halkan ismételte e néhány sort, mely így kezdődött: „Ez a te dicső műved, minden jónak Atyja, Mindenható! Te alkottad a Mindenséget.” Az ilyen séták és beszélgetések általában heves fiúi és anyai ölelések közt értek véget; mert e becses asszonyi élet fő elfoglaltsága a szeretet és imádság volt; s én nemegyszer hallottam, hogy Pendennis a maga hebehurgya módján kijelenti: tudja, hogy ő a mennyországba jut, mert édesanyja sose lenne ott nélküle boldog.

Ami John Pendennist mint családtyát és más ilyesmit illeti, mindenki a legmélyebb tisztelettel viseltetett irányában; odahaza minden szava szentírás volt. Talán a birodalomban nem akadt ember, akinek úgy lett volna kifeélve a kalapja, mint az övé. Ebédjét, vacsoráját percpontossággal szolgálták fel mindennap ugyanabban az időpontban, s jaj volt annak, aki késett, mint ahogy Pennel, ezzel a rendetlen kis gézengúzzal olykor megesett. Mindig a megszabott órában mondta el imáját, olvasta leveleit, intézte üzleti levelezését, szemlélte meg kertjét, istállóit, tyúkólaikat és kutyaházát, csűrjét és sertésólaikat. Vacsora után szunyókált egyet a *Globe* című újsággal a térdén, arcán batikolt sárga selyemkendője (ezeket a zsebkendőket Pendennis őrnagy küldte Indiából, akivel most jóban volt, mivel ő segített neki megvásárolni az őrnagyi rangot). S minthogy mindig pontban hatkor szolgálták fel a vacsorát, s az említett naplementeügy fél nyolc körül következett be, valószínű, hogy ő nemigen törődött a kerti ablakokból nyíló látvánnyal, s nem vett részt az ott lejátszódó költői és gyöngéd jelenetekben.

Jelenlétében ilyesmi ritkán fordult elő. Bármilyen játékos hangulatban volt is anya és fia, nyomban elkomolyodtak és elcsendesedtek, amikor Pendennis úr sétált be a szalonba hóna alatt az újsággal. És itt, miközben a kis Pen egy nagy karosszékbe szinte beleveszve bújt bármi könyvet, amit csak megkaparinthatott, az uraság saját cikkeit tanulmányozta a *Kertészeti Közlöny*-ben, vagy ünnepélyesen lejátszott egy parti pikétet Pendennisné úrhölgygel vagy olykor egy-egy helybéli barátjával.

Pendennis általában ügyelt rá, hogy nagy vacsoráinak legalább az egyikét olyankor adja, mikor kétévenként esedékes látogatásra Fair Oaksba érkezik öccse, az őrnagy, aki - miután ezrede hazatért Indiából és Új-Dél-Walesből - eladta őrnagyi rangját, és nyugállományba helyezte magát. „Öcsém, Pendennis őrnagy” állandóan visszatérő főtémája volt a hivatásától visszavonult doktornak. „Öcsém, az őrnagy” az egész család büszkesége volt. Ő volt a kapocs, amely a családot Londonhoz, az elegáns nagyvilághoz kötötte, szállította az arisztokrácia legfrissebb híreit, s ezeket katonás tisztelettel és méltósággal adta elő. Valahogy így: „Bareacres lordja volt szíves meginvitálni fácsnavadászatra Bareacresbe”, vagy „Steyne őlord-sága szíves volt ragaszkodni stillbrooki jelenlétemhez a húsvéti ünnepek idején” - s az ember biztosra vehette, hogy, „öcsém, az őrnagy” hollétét az érdemes Pendennis úr lelkiismeretesen tudatta barátaival, a Claveringi Olvasókörben, községi tanácsülésen vagy a grófság székhelyén. Tíz mérföld távolságból is beállítottak a szomszédok hintajai, hogy Pendennis őrnagyot köszöntsék, mikor épp Fair Oaksban járt látogatóban; az egész grófságban elegáns, nagyvilági ember hírében állt. Egy időben az a szóbeszéd járta, hogy elveszi a lilybanki Hunkle kisasszonyt, az öreg Hunkle királyi ügyész lányát, akinek legalább évi ezerötszáza van; de „öcsém, az őrnagy” nem állt kötélnek. „Míg aggleény vagyok - mondta -, kutya se bánja, szegény vagyok-e, vagy sem. Szerencsémre olyan emberek közt élek, akik a világban magas helyet foglalnak el, nekik pár százzal vagy pár ezerrel több vagy kevesebb egyre megy, engem sem aszerint ítélnék meg. Hunkle kisasszony, bár igen tiszteletreméltó hölgy, sem születését, sem modorát tekintve nem jogosult rá, hogy abba a körbe, amelyben szerencsém van mozoghatni, befogadják. Én már csak legényemberként élek és halok meg, John; és nem kétlem, hogy érdemes barátnőd, Hunkle kisasszony, talál majd értékesebb embert, hogy érzelmeivel megajándékozza őt, mint egy nyugállományú, elnyűtt, vén katonát.” Az idő igazolta feltevésének helyességét; Hunkle kisasszony hozzámment egy ifjú francia nemeshez, s pillanatnyilag Lilybankban él Baroness de Crambole néven, miután attól az eszeveszett ifjú semmirekellőtől, a bárótól, röviddel egybekelésük után különvált.

Az őrnagy őszintén kedvelte és tisztelte sógornőjét, aki, mint teljes joggal hangoztatta, van olyan finom úrihölgy, mint bárki más Angliában. Igen, Pendennisné nyugodt szépsége, természetes bája és nyájassága, makulátlan tisztaságából és ártatlanságából fakadó egyszerűsége és méltósága érdemessé is tették sógora dicséretére. Azt hiszem, nem a nemzeti elfogultság mondatja velem azt, hogy a pallérozott angol úrihölgy az ég legtökéletesebb teremtménye a

föld kerekén. Mert ki másban lel az ember annyi gráciát, annyi erényt; annyi hitet s oly gyöngédséget; oly hibátlan finomságot és szemérmet? És e vérbeli úrihölgyeken én nem a hercegnőket és grófnőket értem. Azok, társadalmi állásuk ily magas lévén, csak úrihölgyek lehetnek, és kész. De aki a világban él, annak - reméljük - szinte mindnek volt szerencséje a maga ismeretségi körében néhány ilyen úrihölgygel találkozni, akinek anyagi lényében van valami áhítatot keltő nemes szépség; akinek a legféltelenebb és legádázabb férfi is kénytelen a lábához borulni s előtte megalázkodni, s hódolni e csodálatra méltó tisztaságnak, mely mintha képtelenné tenné arra, hogy rosszat tegyen, vagy akár csak gondoljon is.

Arthur Pendennisnek ilyen édesanyát adott a jó sors. Gyermek- és ifjúkorában majdnem hogy angyalzámba vette: természetfölötti lénynek, a megtestesült bölcsességnek, szeretetnek és szépségnek hitte. Mikor férje behajtatott vele a grófság székhelyére, valami bálra vagy koncertre, s karján feleségével belépett a társaságba, úgy nézett az előkelőségek szemébe, mintha azt mondaná: „Ide nézzenek lordságaitok; ugyan melyikük tud *ilyen* asszonyt mutatni nekem?” A grófság nem egy nála háromszor gazdagabb hölgyét bűszítette is e kétségbeejtő tökély, amit benne lelték. Pybusné asszony kijelentette, hogy Pendennisné úrhölgy hideg és gögös; Pierce kisasszony szerint nagyon is rátart a társadalmi állásához képest; vele szemben, aki csak egy orvos felesége, Wapshotné asszony, egy teológiai doktor hitvese követelt volna elsőbbséget. S közben e hölgy úgy járt a világban, hogy fogalma sem volt e dicsérő vagy kárhoztató megjegyzésekről. Láthatólag nem tudta, hogy tökéletességéért csodálják is, utálják is. Csak élte derűs nyugalommal az életét, imádkozott, szerette családját, segítette felebarátait, és tette a kötelességét.

De hogy még egy nő se legyen teljesen tökéletes, arról maga a természet gondoskodik, azzal, hogy ugyanúgy méri ki ránk a lelki gyarlóságokat, mint a fejfájást, betegséget, halált: máskülönben megállna a világ - sőt a legszebb emberi tulajdonságok se fejlődnének ki soha. Amiként a fájdalom lelkierőt, állhatatosságot, a viszontagság kitartást, a szegénység szorgalmat és ötletességet, a veszély bátorságot, és ki tudja, mi mást szül vagy hoz napvilágra, úgy az erények is létrehoznak valami hibát; és Pendennisné úrhölgyben igenis megvolt az a hiba, amit Pybusné asszony és Pierce kisasszony fölfedezett benne: a gög; bár e gög nem saját személyére, hanem családjára irányult. Pendennis úrról (aki igazán derék kis úriember volt, bár olyan, mint ő, akad más is) olyan áhítatos tisztelettel beszélt, mintha az maga lett volna a trónusán ülő római pápa, ő meg a lábánál térdeplő bíbornok, aki tömjént áldoz neki. Az őrnagyot Bayard lovagnak tartotta minden őrnagyok közt, ami meg a fiát, Arthurt illeti, őt lángoló imádattal vette körül, s ezt a semmirekellő kölyök majd olyan hüvösen fogadta, mint Szent Péter szobra a lábujjára nyomott elragadtatott és hívő csókokat.

A balsorsnak, ami e fiatalembert, könyvünk hősét sújtotta, igen nagy mértékben e jó asszony szerencsétlen, már-már babonás bálványimádata volt az oka, így hát mindjárt a történet elején érdemes említést tenni róla.

Azok szerint, akik velejártak a Szürkebarátok Iskolájába, Arthur Pendennis nem volt se fajankó, se bölcs tudós. Iskolaidőn kívül soha nem azért olvasott, hogy abból valamit tanuljon, épp ellenkezőleg, falt minden regényt, színdarabot, verset, ami csak a keze ügyébe került. Soha nem vesszőzték meg, de égi csoda, hogyan úszta meg verés nélkül. Ha volt pénze, királyi módon megvendégelte önmagát és barátait süteménnyel; tudták róla, hogy ha tíz shillinget kap, abból egy nap alatt elver kilenc shilling hat pennyt. Ha pénze nem volt, adósságba keveredett. Ha nem kapott kölcsön, hát nem kapott; majd olyan boldog volt így is. Tudták, hogy szó nélkül tűri, amit valamelyik cimborája miatt kap; de ha barátja üti meg, akármilyen gyöngén, bőmből torkaszakadtából. Kora gyerekkora óta utálta a verekedést, mint ahogy a fizikát és a görög nyelvtant, vagy bármi más szellemi megerőltetést, és nem is adta a fejét egyikre sem, csak végszükségben. Ritkán vagy egyáltalán nem hazudott, és sose gyötörte

a kicsiket. Azokért a tanáraiért vagy azokért a felsősökért, akik kedvesek voltak hozzá, gyerekes hévvel lelkesedett. Ha Horatiusból nem készült, vagy képtelen volt egy görög drámát elemezni, tanára kijelentette ugyan, hogy a Pendennis gyerek az iskola szégyene, e világon züllés, a túlvilágon kárhozat vár rá; hogy feslett személy, aki minden valószínűség szerint romlásba dönti tiszteletre méltó atyját, és becstelenül sírba viszi édesanyját, és így tovább - de mindezen bókokat valamennyi gyereknek elmondta az iskolában (ahonnét nem került ki a szokottnál nagyobb számú gazember és zsebtolvaj), s így a kis Pen, bár kezdetben kínosan érezte magát, és megrémült a vádaktól, lassan-lassan hozzájuk szokott; tény, hogy nem ölte meg a szüleit, s mind a mai napig nem követett el semmi olyasmit, amiért kényszer-munka vagy akasztás járna.

A cisztercieknél, ahol Pendennis nevelkedett, a nagyobb fiúk közt akadt, aki már a tanintézetben szert tett az összes férfi előjogokra, így például sokan szivaroztak, és néhányan már rákaptak az italra is. Egyikük egy színházi szóváltás következményeként párbajt vívott egy gyalogos zászlóssal, másikuk bricskát tartott egy béristállóban a Covent Gardenben, és vasárnaponként a Hyde Parkban lehetett látni, amint karba font kezű, címeres gombos lovással az oldalán kocsikázik. A nagyok közül sokan szerelmesek voltak, és ifjú hölgyekhez írott verseket vagy tőlük kapott levélkéket, hajfürtöket adtak kézzől kézre - de Pen, amilyen szerény és félénk fiú volt, inkább csak irigyelte, mint utánozta őket. Ő még csak az elméletig jutott el - az élet gyakorlata még hátravolt. Mert meg kell mondanom nektek, ti keresztény családok gyöngéd édesanyjai és józan édesapái, hogy az előkelő magániskolákban szájról szájra járnak még olyan csodálatos dolgok is, mint az életelvek. Nos, csak hallanátok a tizennégy éves fiúgyerekeket, akik pirulnak anyjuk jelenlétében, és némán kiosonnak, ha beállít a nényük, hogyan beszélnek egymás közt, akkor ti, asszonyok, pirulnátok el. Pen még tizenkét éves sem volt, s már bőven hallott olyasmit, ami egy s másban szörnyen bölcsé tette - ugyanígy áll a helyzet, asszonyom, az ön rózsás arcú kisfiával is, akit épp most vár haza az esedékes vakációra. Nem azt mondom, hogy a gyerek végképp elveszett, vagy hogy elvesztette ártatlanságát, amit „a paradicsomból, a mi otthonunkból” magával hozott, hanem csak azt, hogy nagyon hamar körülveszi a börtön árnyéka, s mi minden tőlünk telhetőt megteszünk, hogy megrontsuk őt.

Nos, Pen épp először mutatkozott a nyilvánosság előtt frakkban, amelynek fecskefarka a *cauda virilis*,² és mély aggodalommal kísérte figyelemmel a tanulószoba apró tükrében, hogy nő-e már a pofaszakálla, mint társai közül a szerencsésebbeknek, s szoprán hangját, amelyen korábban beszélt és énekelt (mert nagyon kedves énekhangja volt, s kiskorában gyakran énekeltek vele a nagyobb fiúk az *Otthon*, *édes otthon*-t, a *Csinos kis apródom*-at és egy-két francia dalt, amit édesanyjától tanult, csupán a gyönyörűség kedvéért), most időnként élesen fölcsapó mély basszus váltotta föl, amelyen a tanárok és a nagyfiúk egyaránt jól mulattak - egyszóval tizenhat éves volt -, mikor egyszerre abba kellett hagynia iskolai tanulmányait.

Már az utolsó délelőtti óránál tartottak, s Pennek mind ez ideig sikerült észrevétlenül meghúzódnia, de a tanár most fölszólította, hogy egy görög drámarészletet elemezzen nyelvtani szempontból. Egy szót nem tudott, bár a kis Timmins, a padszomszédja, súgott, ahogy csak bírt. Pen elkövetett egy-két súlyos baklövést, mire a szörnyű osztályfőnök nekirontott.

- Pendennis - mondta -, ön javíthatatlanul rest és példátlanul ostoba. Ön az iskolája, sőt a családja szégyene, és nem kétlem, hogy felnőtt korában hazája szégyenévé válik. Ha az a vétek, amely a közfelfogás szerint minden rossz gyökere, csakugyan az, aminek a moralisták állítják (és nem kételkedem felfogásuk helytálló voltában), milyen roppant sok jövőző bűnnek és gonoszságnak a magvát veti el ön, szerencsétlen gyermek! Haszontalan, léha fráter!

² Szó szerint: férfi farok; *itt*: egy fiatalember első frakkja.

Egy gyermek, aki a *de*-t és-nek fordítja és nem *de*-nek tizenhat éves korában, nemcsak az ostobaság, a tudatlanság, a mondhatatlan oktondiság vétkében maraszthalható el, hanem bűnös is, elkövette a gyermeki hálátlanság halálos bűnét, amire még gondolni is reszketek. Egy gyermek, ha nem tanulja meg e görög drámát, megcsalja szüleit, akik pénzt költenek a neveltetésére. És egy gyermek, aki megcsalja szüleit, nincs már messze tőle, hogy kirabolja vagy megrágalmazza embertársait. S aki megrágalmazza embertársait, bűnéért bitón lakol, ezt jegyezze meg. És az ilyen embert én nem is szánom, hisz megérdemelten kötik fel, de annál inkább sajnálom kétségbeesett és megtört szívú szüleit, akiket bűnével idő előtt sírba vitt, vagy - ha életben maradtak - nyomorult és becestelen öregkorra kárhozott. Folytassa, kérem, de figyelmeztetem, ha még egy hibát követ el, botbüntetésnek vetem önt alá. Ki nevet itt? Melyik neveletlen kölyök merészel itt nevetni?! - üvöltötte a tanár.

Igen, miközben a tanár e szónoklatot tartotta, általános kuncogás támadt a háta mögött a tanteremben. A szónok ugyanis hátat fordított a régi-régi helyiség ajtajának, mely nyitva állt, és egy úriember, aki jól ismerte e helyet, hisz Arthur Pendennis őrnagy és John Pendennis egyaránt idejárt, az ajtónál ülő ötödik osztályos fiúnál Pendennis után érdeklődött. A legényke vigyorogva mutatott a bűnösre, akire a tanár épp jogos haragjának mennyköveit szórta, és Pendennis őrnagy képtelen volt megállni, hogy maga is el ne nevesse magát. Eszébe jutott, hogy ugyanazon oszlop tövében állt ő is, mint most az ifjabb Pen, és sok-sok évvel ezelőtt ugyanígy támadt őrá is a tanár elődje. Egy pillanat alatt körbefutott a hír, hogy ő Pendennis nagybátyja, és száz kíváncsi, kuncgó arc fordult félelem és nevetés közt ingadozva hol az újonnanjött, hol a félelmes tanár felé.

Az őrnagy megkérte az ötödikest, vigye oda névjegyét a tanárnak, amit az kópé pillantással meg is tett. Pendennis őrnagy azt írta a névjegyre: - A. P.-t haza kell vinnem: apja nagyon beteg.

Mikor a tanár a névjegyet megkapta, és némileg ijedt pillantással félbeszakította a szóárada-
tot, a gyerekekből kitört a mind ez ideig nagy nehezen visszafojtott harsány kacagás. - Csönd!
- bömbölte a tanár, és toppantott. Pen fölneézett, s látta, ki a megváltója; az őrnagy komolyan odaintett neki, Pen pedig letette a könyveit, és kiment.

A tanár elővette az óráját. Két perc múlva egy. - Juvenalist majd délután vesszük - mondta, odabiccintett az őrnagynak, a gyerekek megértették a jelt, összeszedték a könyveiket, s kitódultak a folyosóra.

Pen a nagybátyja arcán látta, hogy valami történt otthon. - Valami baj van... anyámmal? - kérdezte, bár a felindulástól alig tudott szólni, és kis híján sírva fakadt.

- Nincs - mondta az őrnagy -, de apád nagyon beteg. Menj és csomagolj azonnal; a kapuban vár a bérkocsi.

Pen indult is rögtön az internátusba, hogy megtegye, amit nagybátyja mondott; a tanár meg, aki most egyedül maradt az osztályban, kijött, hogy kezét szorítson régi iskolatársával. Az ember nem hitte volna, hogy ez ugyanaz az ember, akit az imént látott. Ahogy Hamupipőke a nap meghatározott órájában tündöklő és csodás hercegkisasszonyból szürke szoknyás hétköznapi kislánnyá változik, úgy párolgott el a tanár mennydörgő méltósága és félelmes dühe, amint az óra egyet ütött.

- Remélem, semmi komoly baj - mondta a tanár. - És ha nincs, kár elvinni a gyereket. Jó gyerek, egy kicsit lusta, és nincs benne elég energia, de derék, úri gondolkodású fiúcska, bár nem tudom elérni, hogy úgy fordítsa a klasszikus szövegeket, ahogy én szeretném. Meghívhatnám hozzánk ebédre? Feleségem boldog lenne, ha találkozhatna önnel.

De Pendennis őrnagy köszönettel visszautasította e meghívást. Bátyja, mondta, súlyos beteg, előtte való nap rohama volt, s kérdés, hogy még életben találják-e.

- Ugye több gyerek nincs? - kérdezte a doktor.

- Nincs - felelt az őrnagy.

- És gondolom, szép vagyon... hm, szép vagyon marad? - kérdezte a másik közömbösen.

- Hm, hát marad, marad - mondta az őrnagy. Ezzel a beszélgetés véget is ért. És Arthur Pendennis beszállt a postakocsiba nagybátyjával, és az iskolába soha többé nem tért vissza.

Mikor a kocsi átgördült Claveringen, a Címerpajzs árkádjai alatt füttyörésző lovász sokatmondóan kacsintott rá a kocsisra, mintha azt közölné, hogy mindennek vége. Kijött a kertész felesége, kinyitotta a kertkaput, s fejét szótlanul csóválva beengedte az utasokat. Valamennyi ablak be volt zsaluzva Fair Oaksban, és az inas sápadt volt, mint a fal, mikor beengedte őket. Arthur maga is holtsápadt volt, de inkább a rémülettől, mint a szomorúságtól. Bármennyi melegség és szeretet lakozott is a megboldogultban, mert hisz imádta hitvesét és szerette kisfiát teljes szívéből, egészen a rajongásig, ezt teljesen magába zárta; a kisfiú sose volt képes áthatolni ezen a külső hideg válaszfalon. De egész életében Arthur volt apja büszkesége és boldogsága, s utoljára is az ő nevét próbálta John Pendennis kimondani, miközben felesége keze az ő hideg és nyirkos kezét szorongatta, s lelke kiröppent a halál sötétjébe, élet és világ eltávozott belőle.

A kislány, aki egy pillanatra kikandikált a zsalu résein, amikor a kocsi odaállt a ház elé, kinyitotta a lépcsőfeljáróról a hallra nyíló ajtót, némán megfogta Arthur kezét, mikor az lehajolt és megcsókolta, és fölvezette őt az édesanyjához. Az öreg John kinyitotta az őrnagynak az ebédlőt. A szoba el volt sötétítve, behajtották az összes zsalut, s körös-körül ott lógtak a Pendennisek régi, komor képei. Az őrnagy megivott egy pohár bort. A palackot az uraságnak bontották négy nappal ezelőtt. Kalapja kikefelve a hall asztalán; ugyanott várt rá az újságja és a postaszák, rézlemezére rávésve: „Nagyságos John Pendennis úr, Fair Oaks.” A doktor és az ügyvéd látták, mikor a kocsi átgördült Claveringen. Bricskára ültek, s félórával az őrnagy érkezése után már ott voltak a hátsó kapunál. Az előbbi beszámolt Pendennis úr agyvérzéséről és haláláról, bőven elidőzött a megboldogult érényeinél, és részletesen taglalta, hogy a környéken milyen nagyra becsülték; mekkora veszteség érte a békebírói széket, a grófsági kórházat, és így tovább; Pendennisné úrhölgy csodálatos lelkierőről tesz tanúbizonyságot, mondta, különösen Arthur úrfi érkezése óta. Az ügyvéd ott maradt, és Pendennis őrnaggyal vacsorázott, egész este hivatalos ügyekről tárgyaltak. Az őrnagy volt bátyja hagyatéki végrehajtója, és Pendennisnével közösen a gyerek gyámja. A hagyaték teljes egészében az özvegyet illette, kivéve ha másodszor is férjhez megy - márpedig az ilyen fiatal és szép asszonyoknál mindig előadódhat, jegyezte meg gálánsan Tatham úr. Erre az esetre ugyanis a megboldogult másként rendelkezett. E megrendítő és szomorú esemény következtében természetesen az őrnagy veszi át az ügyek irányítását. Az öreg John, az inas, mikor Pendennis őrnagyot gyertyával a kezében ágyába kísért, e tekintély elismeréseként utánavitte az evőeszközös kosarat, s másnap reggel neki vitte oda a hallban levő óra kulcsát, mondván, hogy azt az uraság mindig csütörtökön szokta fölhúzni. Pendennisné úrhölgy szobalánya üzenetet hozott az úrnőjétől. Megerősítette a doktor szavait, hogy Arthur úrfi érkezése mekkora vigaszt jelentett az édesanyjának.

Hogy mi játszódott le anya és fia közt, az nem fontos. Borítsa fátyol a szeretet és gyász e megszentelt indulatait. Az anyai szenvedély az én szememben szent titok. Amit az ember a katolikus templomokban a vérző keblű szerető Szűzanya képeiben szimbolizálva lát, annak, szerintem, naponta szemtanúja (adassék érte tisztelet a Mindenhatónak). Csak tegnap volt, hogy egy zsidó hölgyet láttam térdén gyermekkel, s a gyermek felé fordított arcáról oly

angyali báj sugárzott, hogy szinte glóriát font kettőjük köré. Állítom, hogy magam is képes lettem volna elébe térdepelni, s imádattal adózni személyében annak az isteni jóakaratnak, amely bennünket az emberfajjal kezdődő és az emberiség történetét megszentelő anyai *storgè*-val³ megajándékozott.

Ami Arthur Pendennist illeti, nem vagyok biztos benne, hogy a szörnyű megrázkódtatás, amit halott atyja látványa s a szájalom múltán, amit az effajta esemény kétségkívül előidézett benne, nem támadt lelkében még gyásza közepette is valami titkolt, ujjongó diadalérzés, amint édesanyját megölelte, gyöngéden vigasztalta, és örök szeretetet ígért neki. Most ő volt a család feje, és ő volt a ház ura. Ő volt Pendennis: s körülötte a szolgák és szolgálólányok. - Ugye soha nem küldesz el? - kérdezte a kis Laura, miközben mellette ügetett, és fogta a kezét. - Ugye nem küldesz iskolába, ugye nem, Arthur?

Arthur megcsókolta, és megsimogatta a fejét. Nem, nem kell iskolába járnia. Ami az ő visszamenetelét illeti, az szóba se jött. Eldöntötte, hogy életének ezt a szakaszát nem újítja fel többé. Az általános gyász közepette, miközben a holttest kiterítve feküdt, könnyebbséget jelentett a gondolat, hogy az egész jövő egyetlen vakáció lesz, hogy nem kell fölkelnie, míg kedve nem tartja, nem kell elviselnie többé a tanár zaklatásait, s még ezenfelül is száz ilyen elhatározása és álma volt a jövőről. Mily gyorsan szállnak az ember álmai, s mily gyorsan megszülik őket a vágyak! Mikor Laurával kéz a kézben kiment a konyhába, útban a kutyaház, a baromfiudvar és más kedvelt helyei felé, az egész cselédséget együtt találta, barátaikkal, a béresekkal és feleségeikkel, Sally Porterrel, aki a postát hordja Claveringbe, s a claveringi pék emberével együtt - mind összegyűltek a szomorú alkalomból, és némán itták sörüket -, s mikor ő belépett, fölálltak, meghajoltak vagy bókoltak előtte. Mikor vakációra legutóbb hazajött, még nem tették, szögezte le nyomban, leírhatatlanul jóleső érzéssel. A szakácsnő fölkiáltott: - Szent ég! - és: - Arthur úrfi, hogy megnőtt! - suttogetta. Thomas, a lovasz épp ivott, s a gazda jelenlétében ijedten tette le a kancsót. Thomas gazdája mélyen átérezte a megtiszteltetést. Átment a konyhán, és megnézte a vadászkutyákat. Mikor Flora odadugta az orrát a mellényéhez, és Ponto vidáman, csaholva rángatta a láncát, Arthur mindkettőt megsimogatta, s legleereszkedőbb modorában odaszólt nekik: - Ejnye, Ponto, ejnye, Flora! - Aztán ment és megnézte Laura tyúkjait és a disznókat és a gyümölcsöst és az istállót; s talán elpirult, mikor eszébe jutott, hogy még a legutóbbi vakációján is hogy fosztogatta az almafát, s hogy mit kapott a fejlőlánytól, mert megdézsmálta a tejszínt.

Eltemették hát nagyságos John Pendennis urat, aki „korábban Bathban kiváló orvos, utóbb kitűnő békebíró, jóságos földesúr, a környék és a grófság sok emberbaráti és közintézményének jótévedője volt”, eltemették a legszebb szertartással, azóta, hogy Sir Roger Claveringet helyezték itt a Clavering St. Mary-i apátsági templomban örök nyugovóra, mondta a lelkész. A fair Oaks-i templomi páholya fölül szép márványlapot illesztettek - arról másoltuk a főntebbi föliratot. Mind a mai napig ott látható rajta a Pendennis-címer, a napra tekintő sas, és a család jelmondata: *Nec tenui penna*.⁴ Doktor Portman rákövetkező vasárnap a prédikációjában gyönyörűen és meghatóan emlékezett meg a megboldogultról, „a mi drága, eltávozott barátunkról”, s helyébe Arthur Pendennis lépett.

³ Természetes érzélem.

⁴ Súlyos szárnyakkal.

HARMADIK FEJEZET

Amelynek során kiderül, hogy Pendennis még valóban nagyon fiatal

Mint mondtuk, Arthur úgy tizenhat éves lehetett, mikor átvette a családfő tisztét; nem egy barátja köpcösnek, de mamája csinos kis emberkének mondta. Haja szép barna volt, a napon aranyosan csillogott, arca kerek, pirospozsgás, szeplős és jókedvű, pofaszakálla meg kifejezetten vöröses; s bár tény, hogy nem szép, őszinte, jóakarátú, kedves arc, becsületes kék szeme olyan vidám, olyan nevetős, hogy nem csoda, ha Pendennisné úrhölgy őt tartotta a környék díszének. Tizenhat és tizennyolc éves kora közt öt láb hat hüvelykről öt láb nyolc hüvelyk magasra nőtt, s itt megállt. De anyja még ezt is megcsodálta. Három hüvelykkel magasabb, mint apja. Hát lehet az, hogy valaki három hüvelykkel nagyobbra nőjön, mint Pendennis úr?

Afelől egész nyugodtak lehetnek, hogy az iskolába nem ment vissza; az intézet fegyelme nem ízlett neki, sokkal jobban szeretett otthon lenni. A visszamenetel kérdését megvitatták, s nagybátyja amellett volt, hogy menjen vissza. A tanár megírta a véleményét, miszerint Arthur felnőttkori sikeréhez hallatlanul fontos, hogy alaposan ismerjen egy görög drámát, de Pennek sikerült édesanyjában ravaszul azt a benyomást keltenie, hogy a Szürkebarátok Iskolája veszélyes hely, hogy oda csupa veszett fickó jár; az özvegy, amilyen félénk volt, ettől megrémült, s tudomásul vette fia vágyát, hogy otthon maradjon.

Majd Pen nagybátyja följánlotta, hogy hasznosítja őfensége a hadseregparancsnok személyéhez fűződő kapcsolatát, őfensége ugyanis készséggel tenne neki szívességet, s azt ígérte, hogy tisztí kinevezést szerez Pennek a gyalogos testőrségben. Pen szíve meg is ugrott ettől; hiszen már előbb, amikor egy vásárnap nagybátyjához ment látogatóba, hallotta a katonazenekar játékát a St. James-palota előtt. És látta Tom Rickettset a negyedik osztályból, aki annak idején olyan nevetségesen szűk zakót és nadrágot viselt, hogy a nagyobb fiúk nem állták meg, hogy ne ő legyen állandó céltáblájuk - hát ezt a Rickettset látta bíborban-aranyban, fején roppant medvebőr kucsmában, amint az ezredzászló súlya alatt tántorog. Tom megismerte, s fölényesen odabiccentett neki. Tom, ez a kis senki, akit az elmúlt negyedévben hokibottal náspángolt el, most ott áll a négyszög közepén, amely az ország lobogója körül sorakozik, szuronyok, mellszíjak, bíborszín veszik körül, rezesbanda fújja a trombitát, csattognak a cintányérok - Tom, amint jó ismerősként társalog a Waterloo-emlékérmet viselő természetes, szakállas harcosokkal. Mit nem adott volna Pen, ha ő is ott lehetne közöttük!

De Helen Pendennis, mikor fia ezt fölvetette, rémült és kétségbeesett arcot vágott. Azt mondta: ő nem vitatkozik senkivel, akinek más a véleménye, de szerinte keresztény embernek nincs joga a katonapályát választani. Pendennis úr soha-soha nem engedte volna, hogy fia katona legyen. S ő is nagyon boldogtalan, ha erre gondol. Márpedig Pen inkább az orrát és fülét vágatta volna le, mint hogy megfontoltan és tudatos rossz szándékkal bánatot okozzon édesanyjának, s minthogy nagylelkűségében hajlandó volt bárkinek bármit egy szóra odaajándékozni, most az elképzelt vörös zubbonyt és a tisztí vállrojtot adta ajándékba az édesanyjának.

Az meg őt a világ legnemesebb teremtményének vélte. De Pendennis őrnagy, mikor a tisztí kinevezésre vonatkozó ajánlatát nyugtázták és elutasították, kurta és mérges válaszlevelet írt az özvegynek, és unokaöccsét ugyancsak ostobának ítélte.

De karácsonykor szokása szerint leutazott Fair Oaksba, s mikor Pen vadászteljesítményét látta, meg volt elégedve vele. Pennek nagyon jó kancája volt, s nem mindennapos eleganciával és bátorsággal ülte meg. Higgadtan és megfontoltan vette az akadályokat. Iskolatársainak

keményszárú csizmájáról és lovasbravúrajairól írt. Komolyan kezdett vágyakozni egy vörös vadászkabáttra; s anyja nem tagadhatta, hogy szerinte is nagyon jól állna neki: bár fia távollétében állandó aggodalomban töltötte az órákat, s mindennap számított rá, hogy azt kell majd látnia, ajtódeszkán hozzák haza a fiát.

Ha talán túlságosan kijutott is Pennek a szórakozásból, nem szabad azt hinni, hogy tanulmányait teljesen elhanyagolta. Természetes hajlama volt rá, hogy minden könyvet elolvasson, csak ne legyen köze a tananyaghoz, kizárólag akkor nem volt hajlandó inni a tudás vizéből, ha erőnek erejével nyomták bele a fejét. Fölfalt minden otthon lelhető könyvet: Inchbald *Színház*-ától White *Gyógykovács-mesterség*-éig; s rendszeresen fosztogatta a szomszédok könyvespolcait. Claveringben talált egy szekérderék francia regényt, rá is vetette magát; s órák hosszat kuporgott dr. Portman könyvtárlétrájának legfelső fokán egy-egy föliánssal a térdén, legyen az Hakluyt *Utazásai*, Hobbes *Leviatán*-ja, Szent Ágoston művei vagy Chaucer *Versei*. Ő meg a lelkész nagyon jóban voltak, s Pen a nagytiszteletű úrtól tanulta meg, milyen a jó portói, amihez az világeletében nagyon értett. Ami meg Portmanné asszonyt illeti, ő egy csöppet sem volt féltékeny, bár férje megesküdtött rá, hogy szerelmes Pendennisné úrhölgybe, aki, nyomatékos állítása szerint, a legfinomabb úrhölgy az egész vidéken - csak az fájt neki, ha szeretettel fölpillantott a létra tetején gubbasztó Penre, hogy Minny lánya már öreg a fiúhoz -, mint ahogy valóban az is, lévén hogy Maria Portman kisasszony csak két évvel volt fiatalabb Pen édesanyjánál, és máris annyit nyomott, mint Pen és Pendennisné úrhölgy együttvéve.

Hogy mindez érdektelen? Tekints vissza, barátom, a magad fiatalságára, s tedd föl magadnak a kérdést, hogy is volt az? Én szívesen gondolok vissza a jóakarátú, bátor és gyöngéd, melegszívű és szerető fiatalemberre, aki nyájas és becsületes tekintettel néz szembe a világgal. Akkoriban a színes ruha volt a divat, s ugye, hogy élvezted? Egy férfinak alig van néhány ilyen esztendeje. S miközben benne él, még csak nem is tud róla. Csak mikor elmúlt, akkor jut eszébe, milyen drága és boldog idő volt az.

Smirke urat, dr. Portman káplánját, szép fizetés fejében megfogadták, hogy naponta sétáljon vagy lovagoljon át Claveringből, s töltsön néhány órát a fiatalúrral. Smirke-nek kifogástalan jó modora volt a teázóasztalnál, szőke fürt göndörödött a homlokára, s nyakravalóját méla eleganciával kötötte meg. Kellőképpen jártas volt a klasszikus nyelvekben és a matematikában, s amennyit a kölyök hajlandó volt megtanulni, annyira meg is tanította, bár ez igazán nem volt sok. Mert Pen hamar kiismerte tanárát; mikor póni lován befordult a Fair Oaks udvarára, olyan képtelenül fordította ki a lába fejét, olyan úr tátongott térde és a nyereg közt, hogy egy legénykének, akinek csak egy csöpp humorérzéke is van, képtelenség ilyen lovast tisztelnie. Egyszer kis híján holtra rémítette Smirke-et, mert fölültette a kancájára, s elvitte egy közlegelőre, ahol történetesen épp a grófság rókászkutyái gyülekeztek (és indultak falkavadászatra a rendíthetetlen vadász, a dumplingbeare-i Hardhead úr vezetésével). Smirke úr Pen kancája, Rebecca hátán (amely Pen kedvenc regényhősnőjéről, a yorki Izsák lányáról kapta nevét) legalább úgy megriasztotta a kutyákat, mint ahogy felbőszítette a vadászt, az előbbieket azzal bénítván meg, hogy makacsul ott lovagolt közöttük, s az utóbbiból olyan szónoklatot váltván ki, mely nyelvi energiáját tekintve figyelemreméltóbb volt, mint bármi, amit azóta hallott, hogy odahagyta az Ízisz-parti bárkásokat.

Smirke és tanítványa együtt olvasták az ókori versezeteket, kellemes tempóban vágattak át rajtuk, nem azzal a kimért, biflázó lassúsággal, ahogy a ciszterciták törtek előre a klasszikus terepen, útközben kiszimatolva minden egyes szót, s kiásva minden gyökeret. Pen sose szeretett megállni, s inkább házitanítójával elemeztette, amit ő maga nem értett; így ügettek át az *Iliász*-on és *Odüsszeiá*-n, a görög tragédiákon, az elbűvölően gonosz Arisztophanészen (Pen esküdtött rá, hogy ő a legnagyobb költő valamennyiük közt). De oly gyorsan utazott,

hogy bár kétségkívül sok klasszikus földet bejárt, utóbb az egészet elfelejtette, s csak oly halványan emlékezett korai klasszikus tanulmányaira, mint mondjuk egy alsóházi képviselő, aki tud még két-három idézetet; vagy egy kritikus, aki illendőség kedvéért itt-ott a görögökre utal.

De az biztos, hogy a klasszikus költők mellett Pen nagy kedvvel olvasta az angolokat. Smirke sóhajtott, és szomorúan csóválta a fejét, ha Byron vagy Moore került szóba. De Pen elszánt tűzimádó volt és kalóz; mindkettőt betéve tudta, s olykor odavitte a kis Laurát az ablakfülkébe, s közölte vele: „Zulejka, én nem vagyok a te bátyád”, oly tragikus hangon, hogy a komoly kislány amúgy is nagy szeme ettől még jobban elkerekedett. Laura ott üldögélt s varrogatott egészen lefekvésig Pendennisné úrhölgy lábánál, s hallgatta Pen esti felolvasásait, anélkül, hogy egy szót is megértett volna belőlük.

Pen Shakespeare-t olvasott föl az édesanyjának (az özvegy azt állította, hogy szereti, pedig nem szerette), meg Byront és Pope-ot, és kedvenc *Lalla Rookh*-ját, ami édesanyját hidegen hagyta. De ami Heber püspök, vagy különösképpen Hemansné asszony írásait illeti, ha Pen kedves, kamaszos hangján ezeket olvasta, a hölgy azon nyomban elolvadt, és zsebkendőjébe temetkezett. A *Keresztény Esztendő* épp akkortájt jelent meg. Anya és fia áhítattal suttogták egymásnak e verseket - felnőttkorában Pendennisnek nagyon-nagyon halványan s nagy ritkán csengett csak fülébe ez az ünnepélyes templomi muzsika, de mindig szívesen emlékezett vissza rá s azokra az időkre, mikor ez ejtette rabul a szívét, mikor teli reménységgel járta a mezőt, kételynek még az árnyéka sem fért hozzá, s csengtek-bongtak a vasárnap reggeli harangok.

Életének ebben a szakaszában történt, hogy Pen néhány versével, amellyel tökéletesen meg volt elégedve, betört a *Megyei Krónika* versrovatába. Versei alá azt írta: NEP, s azok efféle címet viseltek: *Egy könnycsepphez, A waterlooi csata évfordulójára, Az esküdték előtt éneklő caradori asszonyhoz, Szent Bertalan napjára* (félelmetes dörgelem a pápaság ellen, s ünnepélyes figyelmeztetés az angol néphez, hogy fogjon össze, s ne hagyja a katolikusokat egyenjogúsítani), és így tovább és így tovább. Szegény Pendennisné úrhölgy mindezen mesterműveket megőrizte fia első harisnyáival, első levágott fűrtjeivel, cuclisüvegével, s kora gyermekkorának egyéb érdekes relikviáival egyetemben. Pen rendszeresen kilovagolt Rebecca hátán a közeli Dumpling Downs fennsíkra vagy be a grófság székvárosába, amelyet, szíves engedelmeikkel, majd Chatterisnek nevezünk; lelkesen szavalta verseit, s hite szerint csordultig volt byroni ihlettel.

Költői kedélye ekkoriban határozottan búskomorságra hajlott. Pen egy tragédiával ajándékozta meg édesanyját, amelyen Helen, bár Pen már az első felvonásban tizenhat embert ölt meg, olyan jót nevetett, hogy fia sértődötten tűzbe dobta művét. Tervezett egy eposzt is rímtelen jambusokban *Cortez, vagy Mexikó meghódítója* és *Az inka lánya* címen. Részben elkészült *Seneca, vagy a végzetes fürdő* és *Ariadné Naxosban* című darabjaival; klasszikus darab volt mind a kettő, kórusokkal, strófákkal és antistrófákkal, s ezek Pendennisné úrhölgyet siralmas zavarba ejtették; hozzáfogott a jezsuiták történetének megírásához is, s ebben a rendet félelmes szigorral ostromozta. Lojalitása megdobogtatta anyja szívét. Akkoriban szilárd és rendíthetetlen híve volt egyháznak és királynak, s választáskor, amikor Sir Giles Beanfield képviselte a kék érdekeket Lord Trehawkkal, Lord Eyrie Whig fiával, a pápisták barátjával szemben, Arthur Pendennis maga is ott lovagolt hatalmas kokárdával - anyja készítette, akárcsak Rebecca kék pántlikáját - a Dowry nevű szürke kancája nyergében ülő nagytiszteletű doktor Portman mellett, a claveringi választók élén, akiket a doktor hozott el, hogy leadják voksukat a protestánsok bajnokára.

Pen aznap tartotta élete első szónoklatát a kékek fogadjában, és - úgyszintén életében először - úgy látszik, valamivel több bort ivott a kelleténél. Jóságos ég! Micsoda húhóval fogadták

Fairoaksban, mikor az éjszaka sokadik órájában hazalovagolt! Micsoda rohangálás lámpákkal az udvaron, az istállókban, bár ragyogó holdvilág volt; mennyi szolga verődött össze, mikor Pen hazajött, lova patája áticsattogott a hídon és végig az istállóudvaron, s mögötte vagy fél tucat claveringi választó, torkaszakadtából üvöltve a kékek kortesnótáját.

Azt akarta, hogy jöjjenek be mind, és igyanak egyet... egy jó kis madeirát... fölséges jó madeirát... John, eredj, hozz madeirát... És ki tudja, mitévők lettek volna ezek a derék gazdaemberek, ha föl nem bukkan Pendennisné úrhölgy fehér pongyolában, kezében gyertyával - szép, sápadt arcának látványa úgy megijesztette a lelkes kékeket, hogy megbökték kalapjuk karimáját, és ellovagoltak.

S Pen úr e szórakozásain és elfoglaltságain kívül volt még egy, amely, ha a poétáknak, akiket Pen oly elmélyülten tanulmányozott, hinni lehet, a fiatalság fő gondja és gyönyörűsége: ez pedig, eltalálták, hölgyeim, a Szerelem. Pen először csak titokban sóvárgott rá, s mint Ovidius epekedő pásztora, kitárta keblét, s úgy mondogatta: „*Aura, veni!*”⁵ Hát van lelkes ifjú, aki ebben az életkorban ne udvarolt volna hasonló lengé nőszemélynek?

Igen, Pen kezdte szükségét érezni az első szerelemnek - az emésztő szenvedélynek -, valakinek, akit elhalmozhat mindazokkal a homályos és tünékeny képzelgésekkel, amelyek oly jólesően gyötörték, egy fiatal lánynak, akihez igazából írhat verset, akit mindenféle testetlen Ianthék és Zulejkák helyébe állíthatna és imádkozhatna, akiket eddig bőkezű múzsája termékeivel elhalmozott. Kedvenc verseit újra meg újra elolvasta, Alma Venushoz, istenek és emberek gyönyörűségéhez folyamodott segítségért, lefordította Anakreón ódáit, s kiválogatta a panaszának megfelelő szakaszokat Waller, Dryden, Prior és a többiek verseiből. Smirke meg ő soha meg nem unták beszélgetéseik során a szerelem témáját. Az álnok házitanító szentimentális beszélgetésekkel szórakoztatta őt algebra és görög helyett; mert Smirke maga is szerelmes volt. Ki ne lett volna, ha naponta találkozik egy ilyen asszonnyal? Smirke ugyanis Pendennisné úrhölgybe bolondult bele (ha ugyan Smirke úr szelíd lángolását szabad bolondságnak nevezni). A tiszteletre méltó hölgy, aki az alagsorban zongorázni tanította a kis Laurát, vagy barhend alsószoknyát szabott a körülötte élő szegényeknek, vagy erényes és makulátlan keresztény élete valami más mindennapos tevékenységét végezte derűs nyugalommal, nem is álmodta, hogy fenn a dolgozószobában miféle viharok dúlnak két ifjú kebelben: Penében - amint vadászzekéjében könyököl a zöld íróasztalon, kezével beletúr göndör barna hajába, előtte Homérosz - és Smirke úréban, akivel együtt olvasnak. Itt szoktak Helénéről és Andromakhéről beszélni. - Andromakhé olyan, mint édesanyám - jelentette ki Pen -, de Jupiterre, Smirke, az orromat levágnám, csak hogy Helénét lássam -, és már ömlöttek is belőle kedvenc sorai, amelyeket az olvasó megtalál rendes helyükön, a harmadik könyvben. Többször is megrajzolta Heléné arcképét - ma is megvannak -: orra egyenes volt, szeme óriási, s gálánsan aláírta: Arthur Pendennis *delineavit et pinxit*.⁶

Ami Smirke urat illeti, ő természetesen jobban kedvelte Andromakhét. És ennek következtében szokatlanul kedves volt Penhez. Nekiajándékozta Elzevir-kiadású Horatiusát, mert nagyon tetszett a fiúnak, és kis görög nyelvű Újtestamentumát is, amit még Claphamben élő mamája vett és adott neki ajándékba. Ezüst tolltartót vásárolt Pennek, ami meg a tanulást illeti, ráhagyta, tanuljon keveset vagy sokat, amennyi éppen tetszik. Úgy látszott, már-már kiönti a lelkét előtte; már bevallotta, hogy van valaki... van valaki, aki iránt gyöngéd érzelmeket táplál, lángolóan gyöngéd érzelmeket, s Pen alig várta, hogy halljon róla: - És mondd, öreg fiú, csinos? Kék a szeme vagy fekete? - De doktor Portman káplánja halkán fölsóhajtott,

⁵ Jöjj, ó, szél!

⁶ Rajzolta és festette.

fölnézett a mennyezetre, és elhaló hangon arra kérte Pent, hogy beszéljen másról! Szegény Smirke! Vacsorára hívta Pent Claveringbe, Madame Fribsby, a női kalapos fölött levő lakására, s egyszer, egy esős napon, amikor Pendennisné úrhölgy valami elintéznivaló végett, mely valószínűleg a gyászruha levetésével volt kapcsolatos, pónifogatán behajtott Claveringbe, és sikerült az özvegyet rábeszélnie, hogy térjen be hozzá, nyomban süteményért küldött. A szófa, amelyen Pendennisné úrhölgy ült, ezentúl szent volt a szemében, s a pohárban, amelyből ivott, ezután örökké virágot tartott.

Minthogy Pendennisné soha meg nem unta, hogy fia dicséretét hallja, biztosak lehetünk benne, hogy ez a kópé házitanító egyetlen alkalmat el nem mulasztott, hogy vele e témáról elcsevegjen. Smirke úrnak ugyan kissé unalmas lehetett, hogy végighallgassa a történeteket Pen nagylelkűségéről, bátorságáról, ahogy komisz, nagy kölykökkel megverekedett, vidámságáról és tréfáiról, csodálatos latintudásáról, zenei képességéről, ügyes lovaglásáról és így tovább, de mit nem fizetett volna társaságáért, s az özvegy, e beszélgetések nyomán, rendkívül kellemes és nagy tudású embernek ítélte Smirke-et. Ami meg a fiát illeti, még nem döntötte el, hogy a legjobb matematikus lesz-e Cambridge-ben és Canterbury érseke, vagy kétkitűnős oxfordi diplomával lordkancellár. Mert hogy egész Angliában nincs hozzá fogható, az olyan tény volt, amelyhez lelkében kétség sem fért.

Igénytelen volt, s nem lévén költséges kedvtelése, nyomban nekifogott a takarékoskodásnak, sőt fia kedvéért kissé még fösvennyé is vált. Míg gyászolt, Fair Oaksban természetesen nem volt vendégség. De még hosszú-hosszú éveken át nem kerültek elő a pohárszékből a doktor ezüst ételburái, amelyekre oly büszke volt, s amelyeket a Pendennis-címer díszített, s a Pendennis-sisak koronázott. A személyzet számát csökkentették, a háztartás költségeit lefaragták. Ha Pen nem vacsorázott otthon, remeteszerénységgel kosztoltak. Pen maga állt a konyhából kiinduló tiltakozás élére, mikor a fair Oaksi sör egyre csak romlott. Az özvegy hát zsugorivá lett Pen kedvéért. De ki vádolta valaha is a nőket azzal, hogy igazságosak? Valaki kedvéért mindig is föláldozták vagy önmagukat, vagy ha nem, hát más.

Az özvegy meghitt kis baráti körében történetesen nem akadt egyetlen olyan fiatal nő sem, akit Pendennis boldoggá tehetett volna, ha megajándékozta szíve minden kincsével, amit már annyira szeretett volna elajándékozni. Egyik-másik fiatal fickó hasonló kényszerhelyzetben Dollyt, a fejlőlynt ajándékozta meg ifjúi érzelmeivel, vagy Mollyra, a kovács lányára vet gyöngéd pillantásokat. De Pen úgy érezte: egy Pendennis sokkal előkelőbb, semhogy így lealacsonyítsa magát. Közöséges kalandhoz túlságosan fennkölt lélek volt, s a csábítás gondolatától, ha egyáltalán eszébe jutott, úgy riadt vissza, mint bármi aljasságtól vagy tisztességtelenségtől. Mira Portman kisasszony túlságosan koros, túlságosan terebélyes volt, és túlságosan kedvelte Rollin *Ókori történelmét*. A Boardblack kisasszonyok (a St. Vincent, vagy ahogy közöségesen hívták, a Június Negyedike-ház lányai) Pent a Londonból vidékre is magukkal hozott modorukkal riasztották, a nyugállományú Glanders kapitány (50. dragonos testőrezred) három kislánya még vászon gyerekötényt hordott, s farkocsa végében piszkos-rózsaszín szalagot. S minthogy Pen a tánc művészetét nem sajátította el, az afféle alkalmakat, mint a chatterisi bálók, ahol a szebbik nemmel megismerkedhetett volna, kerülte; egyszóval azért nem volt szerelmes, mert nem volt kibe. És a csacsí kölyök továbbra is napról napra kilovagolt, hogy keresse a maga Dulcineáját; dobogó szívvel lesett be a pónifogatokba, a nemesek hintaiba, ahogy a széles országúton elhajtottak mellette, s titokban reszketett a reménységtől, hogy talán épp abban a sárga postakocsiban, amely ott ring fölfelé a domboldalon, ül majd ő, vagy annak a három hódprém főköttös lánynak egyike lesz az ott a homokfutóban, amelyet az a kövér, fekete ruhás úriember hajt óránként négy mérföldes sebességgel. De a postakocsiban egy mogorva hetvenéves özvegyet talált és hasonló korú szobalányát. A három hódprém főköttös lány meg nem volt csinosabb, mint az utat szegélyező marharépa.

Tehetett akármit, lovagolhatott akárhova, a tündérkisasszonyt, aki arra vár, hogy ő megmentse, s hogy neki adhassa a kezét, még nem sikerült a derék Pennek megelégnie.

Erről édesanyjával nem beszélt. Megvolt a maga világa. S melyik tüzes, élénk képzeletű léleknek nincs meg a maga titkos enyhelye, ahol magában örömét leli? Csak semmi idétlen kíváncsiszkodás, semmi ostoba beavatkozás, hogy gyermekünk enyhelyét megzavarjuk! Aktaeontól kimondottan durvaság volt, mikor megpróbált betörni oda, ahol Diána fürdött. Ha poéta a gyermeke, hagyja néha nyugton, asszonyom. Néha még az ön csodálatos tanácsai is unalmasak. Hisz lehet, hogy kisfiának olyan gondolatai támadnak, amelyek még az ön lelkének is mélyek, s képzelete olyan szemérmes, olyan félénk, hogy még akkor se leplezi le magát, ha öladysége odaül melléje.

Helen Pendennis, csak mert szerette, sokat megsejtett fia titkai közül. De ezeket (ha szabad úgy mondanom) megőrizte szívében, s nem tett róluk említést. És különben is elhatározta, hogy Pen majd a kis Laurát veszi feleségül; az épp tizenennyolc éves lesz, mire Pen huszonhat, mire Pen az egyetemet befejezi, s túl lesz a pallérozottságához múlhatatlanul szükséges nagy európai tanulmányúton, s már letelepedett Londonban, s az egész világváros bámulja műveltségéért és jogászai ékesszólásáért, vagy még inkább egy bájos vidéki parókian él, amelyet magyalbokrok és rózsák öveznek, a gyönyörű, regényes, repkénnyel befuttatott templom szomszédságában, s ennek szószékéről Pen majd olyan csodaszép prédikációkat mond, mint előtte még soha senki.

Miközben e természetes érzelmek a háborújukat vívták, és egymással tusakodtak a derék Pen lelkében, egyszer átlovagolt Chatterisbe, hogy a *Megyei Krónika* rákövetkező számába egy félelmetesen izgalmas verset vigyen; s miután lovát szokás szerint bekötötte a György Király fogadó istállójába, egy régi ismerősébe botlott. Vörös kerekű, nagy fekete hintó gördült be a fogadó udvarára, ahol Pen épp az istállószolgával beszélgetett Rebeccáról; kocsisa nagy hangon, fölényesen rákiáltott: - Nicsak, Pendennis, te vagy az! -, de Pen nem egykönnyen ismerte föl az újonnanjött széles karimájú kalapja, irdatlan felöltője és nyakravalója alatt valamikori iskolatársa, Foker személyét és alakját.

Egyesztendei távollét nem sokat változtatott ezen az úriemberen. Az ifjú, akit néhány hónappal előbb még nemegyszer joggal elnászpángoltak az iskolában, mert egész zsebpénzét süteményre és más nyalánkságokra költötte, most olyan viseletben bukkant föl Pen előtt, amelyet a közvélemény - s én a közvéleményt e téren éppoly illetékesnek tartom, mint a Johnson-szótárt - piperkőcnek ítél. Lába közt bulldog hevert, s széles, bíborvörös nyakravalóját egy úgyszintén bulldogot formázó aranytűvel tűzte meg; szőrmemellényét aranyláncok fogták össze; zöld zsakettján áttört ezüstpitykék, fehér felöltőjén meg nagy lapos ezüstgombok, mindegyikén valami izgalmas úti vagy vadászcímer; s mindeme díszek oly előnyös színben tüntették fel az ifjút, hogy az ember nem tudta eldönteni, mihez is hasonlít inkább, egy *en goguette*⁷ ökölvívóhoz vagy egy ünneplőbe bújt kocsishoz.

- Hát végleg otthagytad az iskolát, Pendennis? - kérdezte Foker úr, landaujáról leszállva s egy ujját Pendennisnek nyújtva.

- Igen, erre az évre vagy még többre - mondta Pen.

- Rohadt egy hely - mondta Foker úr. - Utálom. Utálom a tanárt, az igazgatót; és utálom Kócnokot, a helyettesét is; mindenkit utálok ott. Nem úriembernek való hely.

- Csöppet sem - mondta Pen mély meggyőződéssel.

⁷ Kissé becsípett.

- Biz' isten, barátom, néha azt álmodom, hogy a tanár megint rám támad - folytatta Foker (és Pen elmosolyodott, mert eszébe jutott, hogy neki is hasonló rémálmai vannak). - És ha az ottani kosztra gondolok, istenemre, csodálkozom, hogyan bírtam egyáltalán. Bűdös birka, mócsingos marha, csütörtökön és vasárnap puding, de az is olyan, mint a mérge. Nézd az ostorhegyest... láttál már szebb állatot? Baymouthból hajtottam idáig. Kilenc mérföld, negyvenkét perc alatt. Nem rossz, mi?

- Most Baymouthban laksz, Foker? - kérdezte Pendennis.

- Ott idomítanak - mondta a másik bólintva.

- *Mi?* - kérdezte Pen olyan csodálkozó hangon, hogy Fokerből kirobbant a kacagás, és megjegyezte: - Vesszek meg, Pen, nem hittem, hogy olyan fafejű vagy, aki még azt sem tudja, hogy az idomítás mit jelent. Egy idomárral jöttem le Oxbridge-ből. Házitanítóval, hát nem érted? Az készít elő engem s rajtam kívül még másokat is az oxbridge-i kisvizsgára. Ezt a kocsit Spavinnal közösen tartjuk. És gondoltam, átfurikázok ide, és megnézem a darabot. Láttad már Rowkinst matróztáncot jární? - És Foker mindjárt el is lejtette a népszerű tánc néhány lépését a fogadó udvarán, s leste, hogy lovászának és az istállófiúnak hogy tetszik.

Pen arra gondolt, hogy szívesen elmenne a színházba ő is; hazalovagolni ráér, hisz holdvilágos az este. Elfogadta hát Foker vacsorameghívását, s a két fiatalember együtt betért a fogadóba, ahol Foker megállt a pultnál, s a fogadós ott tüsténkedő szőke lányától, Rummer kisasszonytól, „az ő keverékéből” kért egy pohárral.

Pent és családját azóta ismerték a György Királyban, hogy ideköltöztek a grófságba; Pendennis úr mindig ide állította be a kocsiját, lovait, ha a városba belátogatott. A fogadósné Fair Oaks örökösét tiszteletteljes meghajtással köszöntötte, hízelegve jegyezte meg, hogy nagyot nőtt, és nagyon megfőrfiasodott; Fair Oaksról, a családjáról, doktor Portmanról és a claveringi ismerősökről érdeklődött, s a fiatal úriember mindezen kérdésekre nagyon nyájasan válaszolgatott. De olyan nyájasággal szólt Rummer úrhoz és Rummerné asszonyhoz, akár egy fiatal herceg apja alattvalóihoz: eszébe se jutott, hogy ezek a *bonnes gens*⁸ az életben egyenrangúak vele.

Foker egész másként viselkedett. Rummer úrtól náthája felől érdeklődött. Rummerné asszonynak egy találós kérdést tett föl, Rummer kisasszonyt megkérdezte, mikor lesz végre hajlandó hozzájönni feleségül, tette a szépet Brett kisasszonynak, a pult mögött tevékenykedő másik ifjú hölgynek, s mindezt egy perc leforgása alatt, olyan élénken, mókásan, hogy valamennyi hölgynek kuncoghatnékja támadt, s Foker elégedetten csettintett, mikor lehajtotta „az ő keverékét”, amelyet Rummer kisasszony személyesen készített el és nyújtott át neki.

- Igyál meg egy kortyot - mondta Pennek. - Adjon a gyerekek is egy pohárral. Rummer, és írja annak rendje és módja szerint tisztelője számlájára.

Szegény Pen meg is ivott egy pohárral, s mindenki nevetett rajta, olyan képet vágott, miközben lehajtotta - ginből, gyomorkeserűből és más szíverősítőkből állt a kotyvalék, amit Foker annyira kedvelt, hogy tulajdon nevére Foker-keveréknek keresztelt el.

Miközben Pen csuklott, köpködött és képeket vágott, a másik szerét ejtette, hogy Rummer úrnak megjegyezze: barátja még zöldfülű, nagyon zöldfülű, de ő majd megneveli; aztán megrendelték a vacsorát, amely, Foker utasítása szerint, teknősbékából és szarvashúsból áll majd; s figyelmeztette a fogadósnét, nagyon ügyeljen, hogy a bort hogyan hűtik.

⁸ Derék emberek.

Majd Foker és Pen urak végigbaktattak a Főutcán - az előbbinek szivar lógott a szájában; majdnemhogy nyeregtáska nagyságú szivartárcájából vette elő. Bement Lewis úrhoz, hogy készletét fölfrissítse, fölült a pultra, s elcsevegett az úriemberrel egy darabig; aztán benézett a gyümölcsöshöz, hogy meglátogassa az ottani csinos kiszolgálólányt; aztán elsétáltak a *Megyei Krónika* szerkesztősége előtt, s bár Pen zsebében ott volt készen a küldeménye, a *Sorok Thyrzához* formájában, szegény fiúnak nem akaródzott bedobnia a szerkesztőség levelesládájába, ha ilyen finom úriember társaságában sétál, mint Foker. Összeakadtak a Chatterisben állomásozó dragonyosezred néhány tisztjével; megálltak, s baymouthi bálokról beszélgettek, meg arról, hogy milyen csinos lány volt Brown kisasszony, meg milyen fene jóképű nő Jones-né asszony. Pennek hiába jutott eszébe, hogy Foker milyen ostoba kölyök volt az iskolában - hogy olvasni is alig tudott, hogy mocskos volt, s híres a baklövéseiről és butaságairól. Foker most se volt sokkal különb, mint iskolás korában; de Pen mégis valami titkos büszkeséget érzett, hogy egy olyan fiatalember társaságában sétál végig a Főutcán, akinek kétfogatúja van, tisztekkel társalog, teknősbékát és pezsgőt rendel vacsorára. Tisztelettel hallgatta, amint Foker beszámol róla, hogy az egyetemen, amelynek ő, Foker, a dísze, milyen az élet; Foker ontotta a históriákat a regattáról, a csónaküldöző-versenyekről, a kollégiumok gyepes udvaráról, rumos tejről - s végül már Pen maga is az egyetemre kívánczolt, ahol ily férfias örömek és szórakozások várják. Ott lovagolt el mellettük Gurnett gazda, aki Fairoaks tözsomszedságában lakott, s mikor megbillentette előtte a kalapját, Pen megállította, s megkérte, adná át édesanyjának az üzenetét, hogy egy régi iskolatársával találkozott, s Chatterisben vacsorázik.

Aztán a két fiatalember folytatta a sétát, megkerülte a Katedrális Kertet, ahova kihallatszott a délutáni szertartás zenéje (ez a zene Pent mindig mélyen megindította), de ahova Foker azért jött, hogy szemügyre vegye a pesztonkákat, akik a Szilfasoron sétálgatnak, s így jártak fel-alá mindaddig, míg a kis gyülekezet a muzsika utolsó morajló hangjaira el nem hagyta a templomot.

Az öreg doktor Portman az utolsók közt lépett ki az ódon kapun. Fölfedezte Pent, odajött hozzá, kezét fogott vele, s kíváncsian szemügyre vette Pen barátját, akinek szájából és szivarjából illatfelhő áradt és bodorodott a doktor becsületes arca, széles karimájú papi kalapja körül.

- Régi iskolatársam, Foker úr - mutatta be Pen. A doktor csak annyit mondott: - Hm -, s a szivarra sandított. Nem bánta, ha a dolgozószobájában pipázott valaki, de az érdekes úriember szemében a szivar irtózat tárgya volt.

- A püspökkel volt dolgom - mondta a doktor. - Ha nincs ellenedre, Arthur, hazafelé mehetnénk együtt.

- Már... már elígérkeztem a barátomnak - válaszolta Pen.

- Okosabban tennéd, ha velem jönnél - mondta a doktor.

- Az édesanyjának tudomása van róla, hogy nem megy haza, uram - jegyezte meg Foker -, ugye, Pendennis?

- Ez mit sem változtat azon, hogy okosabban tenné, ha velem jönne - dörögte a doktor, és méltóságteljesen faképnél hagyta őket.

- Úgy látszik, az öreg nem szíveli a bagót - mondta Foker. - Nicsak! Kit látnak szemeim?... A Tábornok és Bingley, az igazgató. Hogy s mint, Cos? Hogy s mint, Bingley?

- És hogy van az érdekes és kitűnő ifjú Foker? - kérdezte az úriember, akit Foker Tábornoknak titulált. Ócska katonaköpeny fedte a vállát, nyakán koszos gallér, kalapját fél szemére csapta.

- Drága uram, semmi kétségem, hogy kitűnően érzi magát - mondta a másik úr -, s bízom benne, hogy a Királyi Teátrum ma este élvezni fogja az ön pártfogását. Az *Idegen*-t játsszuk, amiben az ön alázatos szolgálója...

- Látni se bírom magát szűk nadrágban és magas szárú csizmában, Bingley - mondta az ifjú Foker úr. Mire az ír kiejtéssel tájszólásban beszélő Tábornok megjegyezte: - De ne legyek Jack Costigan, ha Fotheringay kisasszony nem tetszik Hallerné asszony szerepében.

Pen roppant érdeklődéssel nézte a két alakot. Még soha színészt nem látott; s megpillantotta Portman doktor vörös képét, amint a Katedrális Kertből távozóban a válla fölött hátratekint, szemmel láthatóan helytelenítve, hogy Pen efféle emberek kezébe került.

Talán valóban jobb lett volna, ha megfogadja a lelkész tanácsát, és hazamegy vele. De hát melyikünk ismeri előre a sorsát?

NEGYEDIK FEJEZET

Hallerné asszony

Miután Foker és vendége visszatért a György Király fogadóba, az ebédlőben nekiültek kiadós lakomájuknak. Rummer úr maga szolgálta föl az első fogást, és olyan komolyan hajolt meg előttük, mintha a grófság főispánját szolgálná ki. Pen önkéntelenül is megcsodálta Foker szakértelmét, ahogy kijelentette, hogy a pezsgő lötty, s fél szemét összevonva sandított át a portóin. Ez utóbbit megfelelőnek ítélte, s közölte a pincérekkel, hogy *őt* nem lehet becsapni. Valamennyi pincért a keresztnévéről ismerte, s nagy érdeklődést tanúsított a családjuk iránt; s mikor beálltak a postakocsik, amelyek akkoriban még a György Király elől indultak útnak, Foker kitárta az ebédlő ablakát, keresztnévükön szólította a kocsisokat és kocsikísérőket, nekik is a családjuk felől érdeklődött, s igen élethűen és elevenen utánozta a postakürt hangját, mikor Jem, az istállószolga lekapta a lovakról a lópokrócot, és a kocsik vidáman tova-gördültek.

- Egy üveg sherry, egy üveg lötty, egy üveg portói és egy csésze kávé egy kupica pálinkával, nem is olyan rossz, mi, Pen? - mondta Foker, s miután mindezekkel a finomságokkal, a rengeteg dióval és gyümölcssel is végeztek, kijelentette, hogy most már ideje „elballagniuk”. Pen csillogó szemmel, kipirultan pattant föl; indultak a színházba, leszurkolták a pénzt egy asztmás öreg hölgynek, aki a pénztárfülkében szundikált. - Dropsicum asszony, Bingley anyósa, nagyszerű Lady Macbeth szerepében - magyarázta társának Foker. Mert őt is ismerte.

Szinte tetszésük szerint válogathattak a páholyok közt, mert a színház nem telt meg jobban, mint a vidéki színházak általában, Bingley plakátjai ellenére, amelyek „kirobbanó érdeklődésről és galvanikusan borzongató gyönyörűségről” adtak hírt. A földszinten, hátul, talán ha húsz ember ült elszórva, a karzaton valamivel többen lökdösődtek, füttyörésztek, a páholyokban pedig, ahol a mi két ifjú úriemberünk ült, talán tizenkét potyajegy foglalt helyet. Rodgers és Podgers dragonyos hadnagy, Tidmus, az ifjú zászlós, külön páholyt bérelt. A színészek nekik játszottak, e fiatal úriemberek mintha traccsoltak volna is a színészekkel, akik épp nem mondták a szövegüket, s hangosan, név szerint ünnepeleék őket.

Bingley, az igazgató, aki az összes tragikus és komikus nagy szerepet magának tartotta fenn, ha épp nem vonult vissza szerénységből, hogy utat engedjen a londoni sztároknak, ha olykor-olykor lerándultak Chatterisbe, kitűnő alakítást nyújtott az Idegen szerepében. Azt a szoros nadrágot és térden felül érő csizmát viselte, amit a darab e sok sérelmet szenvedett férfiú számára előírt, bő köpenyvet terített a vállára, lófarkas sisak volt a fején, a lófarok belelógott kipirosított öreg arcába, s a sisak csak részben rejtette el kibodorított barna vendéghaját. Színpadi ékszereket is viselt, kiválasztotta magának a legnagyobb és legcsillogóbb darabokat, kisujját ki-kidugta a köpeny alól, és úgy rezegtette, hogy az első ízét teljesen elfödő csehüveg gyűrű belevillogjon a földszinten ülők szemébe. Bingley kitüntetésként olykor megengedte társulata fiatal férfitagjainak, hogy vígjátéki szerepekben ezzel a gyűrűvel lépjenek színpadra. Ha hízelegni akartak neki, a gyűrű története felől faggatták. A színpadnak ugyanis éppúgy megvannak a hagyományos ékszerei, mint a koronának vagy az előkelő családoknak. A gyűrű George Frederick Cooke-é volt, ő Quin úrtól kapta, az pedig talán egy shillingért vette. Bingley azt hitte, elkápráztatja a világot gyűrűje csillogásával.

A kellékkönyvet olvasta - azt a csodálatos kellékkönyvet -, amelynek kötése nem hasonlít a világ egyetlen könyvének kötéséhez, éppúgy ki van pirosítva, és olyan csiricsáré, mint a hős vagy a hősnő, ki kezében tartja; úgy, ahogy ember könyvet soha nem tart, ujjával követi a szöveget, fejével sokatmondóan bólint a közönség felé, majd szemét és ujját a mennyezetre

emeli, ezzel is jelezvén, hogy mély vigaszt lelt a műben, hisz az égnek és annak valami módon közük van egymáshoz.

Amint az Idegen megpillantotta a fiatalembereket, nyomban elkezdett nekik játszani, őket nézte merőn, komoly tekintettel az aranyozott kötet fölött, s miközben lefeküdt a kellékpadra, kezét, gyűrűjét és csizmáját mutogatva, úgy, hogy azok jól érvényesüljenek. Kiszámította, hogy e díszek mindegyike milyen hatással lesz áldozataira: elhatározta, hogy elbűvöli őket, mert tudta, hogy ők megfizették a belépőjegyet, s már előre látta, hogy családjuk bejön vidékről, és megtölti a páholyok nádszékeit.

Miközben a padon fekvé olvasott, szolgálja, Francis, megjegyzéseket tett gazdájára.

- Már megint olvas - mondta Francis -, így van ez reggeltől estig. Észre sem veszi a természet szépségét... az élet varázsát. Három éve nem láttam már mosolyogni (még nézni is félelmes volt, hogy Bingley milyen komor képet vágott hűséges szolgájának szavai közben). Semmi-ben kedvét nem leli. Ó, bár vonzódnék bármi eleven lényhez, akár egy állathoz is... hisz az embernek muszáj valakit szeretnie!

(Belép Tobias) Goll *(a kunyhóból)* fölkiált: Ó, mily üdítő hét hosszú hét után ismét meleg napsugarat élveznem! Köszönöm, jószagos ég, az örömet, amit ízlelek! - Sapkáját a kezében szorongatja, fölnéz és imádkozik. Az Idegen figyelmesen szemügyre veszi.

Francis az Idegenhez: Ennek az öregembernek se lehetett sok része a földi boldogságban. S lám, mégis milyen hálás azért a kevésért, ami kijutott neki!

Bingley: Mert bár öreg, gyermek még a remény járószalagján. (Merőn bámulja Fokert, ő azonban továbbra is közönyt színlelve szopogatja sétatálcája gombját.)

Francis: A remény az élet dajkája.

Bingley: És bölcsője... a sír.

Az Idegen ezt panaszos fagotthangon sóhajtott el, s közben szemét Pendennisre szegezte, oly kitartóan, hogy szegény kölyök egészen zavarba jött. Azt hitte, az egész ház őt bámulja; lesütötte hát a szemét. De amint fölemelte, megint összetalálkozott Bingley tekintetével. Az igazgató mindvégig neki játszott. Hogy Pen mennyire megkönnyebbült, mikor a jelenet végre véget ért, s Foker, sétatálcájával a padlót verve, fölkiáltott: - Bravó, Bingley!

- Tapsolj, Pendennis; tudod, ezek mind örülnek a tapsnak - mondta Foker; és a nyájas ifjú úriember, a kacagó Pendennis és a dragonyosok a túlsó páholyban mind összeverték a tenyerüket, ahogy csak az erejükből telt.

Tobias kunyhója, az Idegen és csizmája eltűnt a Wintersen-kastély egyik termét ábrázoló díszletkép mögött; szolgálók bukkantak föl, és sürgölődtek székekkel, asztalokkal: - Az ott Hicks és Thackthwaite kisasszony - suttozta Foker. - Csinos lány, mi, Pendennis? Megállj, hurrá, bravó!... Ez itt Fotheringay.

A földszintet elfogta az izgalom, esernyőkkel dobogtak; a karzaton földübörgött a taps; Foker és a dragonyostisztek vadul tapsoltak; az ember azt hitte volna, telt ház van, oly harsány volt az ünneplés. Oldalt, a színpalak közt, föltűnt a leskelődő Costigan úr vörös képe és bozontos pofaszakállja. Pennek elkerekedett és fölcillant a szeme, mikor Hallerné lesütött szemmel belépett, majd a taps hallatán hálás pillantása végigsöpört a nézőtéren, kezét keresztbe tette a mellén, s csodaszép, mély bókot vágott ki. Újabb taps, újabb esernyődobogás: a bortól és lelkesedéstől fölhevült Pen most mindenki másnál hangosabban tapsolt és bravózott. Ezt észre is vette mindenki, Hallerné is és az öreg Bows úr, a Swallowtail ezredes szíves engedelmeivel ma este a dragonyosok rezesbandájának egy részlegével kiegészített zenekar apró természetű

elsőhegedűse; fölnézett a kottaállvány elöl, ahol maga mellé tett mankójával kuporgott, és elmosolyodott a kölyök lelkesedésén.

Aki csak később ismerte meg Fotheringay kisasszonyt, azután, hogy férjhez ment és bekapcsolódott London társadalmi életébe, aligha tudja elképzelni, milyen gyönyörű volt akkortájt, mikor Pen barátunk rajta felejtette a szemét. Sudár termetű nő volt, akkor huszonhat éves - mert huszonhat volt, bár megesküdt, hogy tizenkilenc -, élete tavaszán és szépsége teljében. Magas homlokát természettől hullámos fekete haj keretezte, mely hátul fényes, vastag varkocsba volt fonva, s látni engedte nyakát, s a nyak olyan volt, mint a milői Vénuszé: isteneknek és embereknek szolgált gyönyörűségére. Szeme, ha fölemelte, hogy rád pillantson, mielőtt leejtette volna seprűs pillájú ibolyakék szemhéját, gyöngéden és mérhetetlen titokzatosan csillogott. Mintha a Szellem és Szerelem tekintett volna ki rajta, hogy félénken visszarebbenjen, mert szégyelli, hogy megpillantották az ablakrácsan át. S akinek ilyen lenyűgöző a szemöldöke, lehetne-e más, mint hallatlanul okos? Nevetni sose nevetett (a foga történetesen nem volt szép), de valami végtelenül gyöngéd és bájos mosoly játszott szakadatlanul gyönyörű ajka körül, arca gödröcskéin és kerek állán. Arra, hogy az orra milyen volt akkoriban, szavakat sem lehet találni. Füle mint két kis gyöngykaplóló, amelyet csak sértének fülbevalói (a színház legszebb ékszerei). Hosszú, redős fekete ruhát viselt, mondhatatlan kecsesen libbentette erre-arra, redői alól csak néha-néha bukkant elő szandálja, s bár ez meglehetősen nagy volt, Pen éppoly elragadónak tartotta, mint Hamupipőke topánkáit. E csodálatos teremtés mégis kezével és karjával tűnt ki leginkább, az ember valahogy azon át látta, az vette körül őt. Lemondóan fonta össze a mellén; némán szenvedve ejtette le, büszkén és parancsolóan emelte föl, vagy az dévaj-vidáman rebegett és libegett előtte, mint - mihez hasonlítsam? -, mint két hófehér galamb Vénusz kocsija előtt - e két karral és kézzel hívta vagy taszította el, kérlelte, ölelte csodálóit, nem egyetlennyet, mert tulajdon erényének fegyvere védte és atyja vitézsége, akinek kardja menten kiröppent volna hüvelyéből, ha gyermekét a legkisebb sérelem éri, de az egész házat, mely, mint mondani szokták, állva üdvözölte, mikor bókolt, meghajolt, és elbűvölt mindenkit.

Így állt ott egy percig - gyönyörű tökéletességében -, miközben Pen leesett állal bámulta. - Mondd, Pen, hát nem döbbenetes? - kérdezte Foker.

- Pszt! - mondta Pen. - Beszél!

Behízlgő, mély hangon kezdte a szövegét. Aki az *Idegen*-t ismeri, tudja, hogy a szereplők megjegyzései önmagukban mit sem érnek, tekintsük akár a józan értelmüket, akár megállapításaik újdonságát, akár a képzelet költőiségét. Soha senki így még nem beszélt. Ha az életben hülyékkel találkozunk, amint az néha megesik, Isten különös kegyelme, hogy nem használnak ilyen képtelenül fennkölt szavakat. Az Idegen beszéde hamis, mint a könyv, amelyet olvas, a haj, amit visel, a pad, amelyen ül, és a gyémántgyűrű, amellyel játszik, de e sok sületlenség kellős közepén fölhangzik a szerelem, a gyermekek és a megbocsátás igazi hangja, s az, akárhol mondják el, mindenütt meghallgatásra talál, és rokonszenvet ébreszt.

Micsoda elfojtott bánattal, micsoda áradó pátosszal játszotta Hallerné szerepét! Kezdetben, Wintersen gróf gazdasszonyaként, mikor őexcellenciája hazaérkeztére készül, és kiadja az utasításokat az ágyakra, bútorzatra, vacsorára, satöbbire nézve, hogy minden időben elkészüljön, ezt gyötrelmes, de fegyelmezett kétségbeeséssel teszi. De mikor sikerül végre megszabadulnia az ostoba szolgálóktól, és a földszint, sőt az egész nézőtér előtt szabad folyást enged az érzelmeinek, úgy magával ragad mindenkit, mintha épp ő lenne szívbeli barátja, és fájdalmát épp az ő vállán készülné elsírni: a kis hegedűs a zenekarban (akit látszólag észre sem vett, bár az szakadatlanul követte a szemével) forgolódott, meg-megrándult, bólogatott, mutogatott, s mikor a híres passzushoz ért: „Nekem is van egy Williamom... ha él még... ó, igen, ha él még... S a húgai is. Ó, képzelet, miért kínzol így? Miért mutatod az én szegény gyermekeim

képét, amint betegségükben elalélnak, és sírnak az anyjuk, az *anyjuk* után!”), mikor idáig ért, a kis Bows úr lepedőnyi kék vászonsebkendőjébe temette az arcát, de előbb még elrikkantotta magát, hogy „Bravó!”.

Az egész ház meghatódott. Foker, a maga részéről, egy sárga selyemkendőt húzott elő, és keservesen zokogott. Ami meg Pent illeti, ő már annyira fel volt zaklatva, hogy sírni sem tudott. Szemével csak a nőt követte: mikor nem volt a színpadon, a színpad is, a színház is kiürült számára; lámpák s vörös kabátos tisztek keringtek a szeme előtt. Figyelte őt a színpad szélén, ahol arra várt, hogy a színpadra lépjen, és ahova apja odavitte a kendőjét; s mikor elérkezett a kibékülés ideje, s ő Bingley úr vállára borult, a gyermekek a térdükbe csimpaszkodtak, a grófnő (Bingleyné asszony), Steinforth báró (akit Garbetts alakított elevenen és lelkesen) s a többiek mind körülállták őket, Pen izzó szeme csak Fotheringayt látta, Fotheringayt. A függöny úgy hullott rá, mint egy szemfödél. Egy szót nem hallott abból, amit Bingley mondott, amikor előlépett, hogy a közönséget a másnapi előadásról tájékoztassa, s a dübörgő tapsot, mint rendesen, magának sajátítsa ki. Pen még annak sem volt teljesen tudatában, hogy a nézők Fotheringay kisasszonyt követelik, s hogy az igazgató láthatólag vonakodik megérteni, hogy nemcsak neki köszönhető a darab sikere. De nagy sokára mégis megértette, szélesen mosolyogva hátralépett, s egyszerre fölbukkant megint, most Hallerné asszonnyal a karján. Hogy Fotheringay milyen gyönyörű volt! Haja leeresztve, a tisztek virágokat dobáltak neki, s ő a virágokat kebléhez szorította. Hátravetette haját, és körbemosolygott. Szeme találkozott Penével. Megint lehullott a függöny; eltűnt. Pen egy hangot nem hallott a nyitányból, amit Swallowtail ezredes szíves engedelmével a dragonyosok rezesbandája harsogott.

- Csuda nő, mi? - kérdezte társától Foker úr.

Pen nem tudta pontosan, Foker mit mond, s csak bizonytalan választ adott. Képtelen lett volna a másíknak megmondani, hogy mit érez; nincs az a halandó, akinek akkor meg tudta volna mondani. S amellet Pen maga sem tudta még pontosan. Valami elsőpró erejű, őrzítő, gyönyörű érzés volt; lázas, vad öröm és testetlen sóvárgás. S most bejött Rowkins és Thackthwaite kisasszony, hogy eljárja a kedvelt matrózkettőst, és Foker átadta magát a tánc élvezetének, mint ahogy alig néhány perce megkönnyezte a tragédiát. Pent nem érdekelt a tánc, észre se vette, csak az járt az eszében, hogy ez a nő övele játszott együtt az első jelenetben, amikor a színpadra kilépett. Kőd volt a szeme előtt. A táncszám végeztével megnézte az óráját, s azt mondta, ideje már mennie.

- A fenébe is, maradj már itt, és nézd meg a *Bérgyilkos a csatabárdal*-t - mondta Foker. - Bingley nagyszerű benne; szűk vörös nadrágot visel, s kénytelen átcipelni B.-né asszonyt a vízesés föltt, a fenyőhídon, csak éppen B.-né asszony egy kicsit nehéz, óriási mulatság, maradj már.

Pen megnézte a színlapot, azzal a bujkáló reménnyel, hogy hátha mégis ott rejtőzik valahol Fotheringay kisasszony neve az utóműsor szereplőinek névsorában, de nem találta. Muszáj mennie. Hosszú az út lóháton hazáig. Csak szorongatta Foker kezét. Próbált kibökní valamit, de nem ment. Otthagyta a színházat, és félig magánkívl tekergett a városban, maga se tudta, meddig, aztán a György Király fogadóban föltt a lovára, elindult hazafelé, s a claveringi toronyóra épp egyet ütött, mikor belovagolt Fair Oaks udvarára. A ház úrnője talán még ébren volt, de csak annyit hallott, hogy Pen végigmegy a folyosón, aztán be a szobájába, ráveti magát az ágyra, és fejére húzza a takarót.

Pen soha nem töltötte álmatlanul az éjszakáit, mindig azon nyomban elnyomta az álom. Még később is, mikor böven volt már gondja és gondolkodnivalója, ami ébren tartsa, a hosszú gyakorlat vagy a fáradság jóvoltából, vagy egyszerű elszánásból úgy aludt el, ahogy szokott; szundított egyet, mielőtt a gond meglátogatta. De az hamarosan beállított, megrázta a vállát, s

rászólt: „Gyerünk, öregem, ne lustálkodj, ébredj, és beszélgessünk.” Aztán éjszaka kellős közepén derekasan nekiláttak s beszélgettek. Nos, ha így is lett később, szegény kis Pen akkor még nem jutott idáig; mély álomba szédült - nem is ébredt fel hajnalig, míg a varjak károgni nem kezdtek hálósobájába ablaka alatt, az erdőcskében, és... és még ki se nyitotta a szemét, az imádott kép már ott volt a lelkében: „Drága fiam - hallotta a hangját -, mélyen aludtál, nem volt lelkem megzavarni, de mindvégig itt voltam a párnád mellett, és nem akarom, hogy magamra hagyj. Én vagyok a Szerelem! Lázat hozok és szenvedélyt; eszeveszett sóvárgást, őrvítő vágyat; nyugtalan epekedést és keresést. Hallom, már réges-régen hívsz; és lám, most megjöttem.”

Vajon Pen megrémült e figyelmeztetéstől? Nem. Nem tudta, mi vár rá; most még csak vad gyönyörűséget és élvezetet érzett. A fiatalember ujjongva örvendett új gyönyörűségének, éppúgy, mint három évvel ezelőtt, mikor a cisztercieknél az ötödik osztályba lépett, és apja egy aranyórával ajándékozta meg; éjszaka a párnája alatt tartotta, s azon nyomban megnézte, amint fölébredt; ha magában volt, dörzsölgette, fényesítgette, s el-elbújt egy elhagyatott sarokba, hogy a ketyegését hallgassa; tapogatta a mellényszabát, hogy megvan-e még; esténként föl húzta, és az ébredés pillanatában megsimogatta, megnézte. De Pen első órája történetesen mutatós, de hitvány darab volt, kezdettől fogva nem járt jól, s minduntalan elromlott. Aztán egy időre bevágta a fiókjába, és megfélemedezett róla, majd utóbb elcserélte egy használhatóbb időmérőre.

Pen úgy érezte, egyik napról a másikra éveket öregedett. Most már semmi kétség. Fülíg volt a szerelemben, mint a valaha olvasott legjava regények legjava hősei. Hallatlan magabiztosan szólította Johnt, hogy hozzon vizet a borotválkozáshoz. Aztán fölvette egyik legszebb ruháját; teljes pompájában levonult reggelizni, fölényeskedett az édesanyjával és a kis Laurával, aki már órák óta kalimpálta leckéjét a zongorán, és a kislány, miközben Pen az imádságot olvasta föl (amelynek egyetlen szótagjára sem figyelt), azon gondolkodott, miért csípte így ki magát, majd megkérte, mondja el, miről szólt a tegnapi darab.

Pen nevetett, és nem volt hajlandó elmondani. Az igazság az, hogy még nem való neki. Aztán Laura megkérdezte, hogy miért vette fel a szép mellényét, és tűzte ki az aranytűjét.

Pen elpirult, és elmondta édesanyjának, hogy iskolatársa, akivel Chatterisben együtt vacsorázott, most épp Baymouthban tanul, készül a vizsgájára egy nevelő irányításával, aki nagyon művelt ember; s minthogy maga is egyetemre készül, s minthogy több fiatalember is tanul Baymouthban, szeretne átlovagolni... és... csak hogy lássa, tulajdonképpen mit is tanulnak.

Laurának megnyúlt a képe. Helen Pendennis mélyen a fia szemébe nézett, s most még jobban elfogta az a bizonytalan kétely és aggodalom, mely azóta kínozza, hogy Gurnett, a farmer, előző este beállított az üzenettel, hogy Pen nem jön haza vacsorára. Arthur állta a tekintetét. Igyekezett hát megvigasztalni magát, és elhessenteni félelmeit. A fiú soha nem mondott valótlan. A reggeli során mindvégig igen fennhéjázóan és önhitten viselkedett, és alighogy búcsút vett az idősebb és a fiatal hölgytől, már hallották is, hogy lovagol ki az istállóudvarról. Először csak szelíden, lépésben, de amint azt hitte, hogy már nem hallják, vágatott, mint az örült.

Smirke, miközben gondolataiba merülten, kifordult lábfejjel, csendesen poroszkált Fair Oaks felé, hogy ott három óra hosszat Pent tanítsa, összetalálkozzon tanítványával; az úgy húzott el mellette, mint a szélvész. Smirke pónija, mikor a másik elviharzott mellette, megriadt; a jámbor káplán a lova fején át a csalánba esett a sövény tövébe. Pen kacagott, a baymouthi út felé mutogatott, s mire szegény Smirke föltápáskodott, ő már vagy fél mérföldnyire járt abban az irányban.

Pen keményen elhatározta, hogy aznap délelőtt *muszáj* Fokerrel találkoznia; *muszáj* hallania *róla*; tudnia *róla*; olyan emberrel kell együtt lennie, aki ismeri *őt*; a derék Smirke meg a maga részéről fölült a csaláiban, s miközben pónija nyugodtan legelészte a sövényt, keserűen töpregett, vajon elmenjen-e Fair Oaksba, most, hogy tanítványa nyilván egész nap távol lesz. Igen, gondolta, mégiscsak elmegy. Elmegy, és megkérdezi Pendennisné úrhölgyet, hogy Arthur mikor jön haza, és kikérdezi Laura kisasszonytól a Watts-féle katekizmust. Fölült hát apró pónija hátára - egyiküknek se volt újdonság, hogy lepottyant róla -, s elindult a ház felé, ahonnan tanítványa épp most rohant el, mint a forgószél.

Így csinál bolondot a szerelem mindannyiunkból, nagyból és kicsiből egyaránt; a káplán is ennek üzése közben buk fencezett le, Pen meg most indult e lázas hajsza első futamában.

ÖTÖDIK FEJEZET

Hallerné asszony odahaza

Pen nem is lassított, úgy vágatott Baymouthig, bekötötte a kancát a fogadó istállójába, és ment egyenesen Foker szállására, mert már előző nap megkérdezte, merre van. De mikor odaért a lakásra, a gyógyszertár fölé, amelynek szivar- és szódavízkészlete a két ifjú lakó atyai gondoskodása következtében rohamosan fogyott, csak Spavin urat találta otthon, Foker barátját s a Chatterisben látott kétfogatú társtulajdonosát, amint épp egy kutyakölyköt tanítgatott kekszdarabkák segítségével különféle trükkökre, s közben nagyban pöfékelt.

Pen lovaglástól kipirult egészséges képe fura ellentéte volt Foker cimborája züllött, viaszszínű arcának; Spavin ezt észre is vette. „Hát ez ki? - gondolta. - Harmatos, mint az ibolya. Az ő keze nem reszket reggelenként, azt őt az egyhez lefogadom.”

Foker még haza sem jött az este óta. Micsoda keserves csalódás! Spavin azt se tudta megmondani, mikorra várható. Néha egy napig marad el, néha egy hétig. Pen melyik kollégiumból való? Innék valamit? Meg tudja kínálni szép szőke gyömbérsörrel. Spavinnak még módjában állt Pendennis nevét megállapítania a névjegyről, amelyet Pendennis kihúzott a zsebéből, és letett az asztalra (nincs kizárva, hogy Pen ekkoriban még büszke volt rá, hogy névjegye van) - azzal a fiatalember már búcsút is vett tőle.

Aztán Pen lement a szirtes part aljába, végigsétált a fövényen, körmét rágta a zúgó víz szélén. Ott nyúlt el előtte a tenger, csillogva és hatalmasan. Kék hullámok görögtek be az öbölbe tajtékosan, rekedt bömböléssel: Pen üres szemmel nézett szembe velük, alig vette észre őket. Hisz miféle ár zúdult be épp most a kölyök lelkébe, s mennyire nem volt ereje, hogy útját állja! Pen kővel hajigálta a tengert, de az csak jött-jött közelebb. Dühöngött, hogy Fokerrel nem találkozott. Találkozni akart vele. Muszáj Fokerrel találkoznia. „Tegyük fel, hogy továbbmegyek... tovább a chatterisi úton, akkor talán összetalálkozunk” - gondolta Pen. Fél óra, és Rebecca hátán megint rajt volt a nyereg, és Pen ott vágatott a chatterisi utat szegélyező gyepen. A claveringi út, mint mindenki tudja, Baymouthtól mintegy négy mérföldnyire ágazik le, s a kanca természetesen be is fordult, de Pen rásózott, s továbbment, kilovagolt az országútra, de nyomát sem látta semmi fekete kétfogatúnak és vörös keréknek.

S ha már rátért az országútra, akár tovább is mehet rajta, ez világos. Pen tehát belovagolt a György Királyba, s az iszlálószolga közölte: de mennyire hogy ott találja Foker urat, az szörnyen kirúgott a hámból az este, ivott, danolt, s össze akart verekedni Tommal, a postásfiúval. - Márpedig szerintem ő húzta volna a rövidebbet - tette hozzá vigyorogva. - Hát borotválkozóvizet vitt-e már föl a gazdájának? - kérdezte némi kis gúnnyal Foker inasától, aki akkor jött át az udvaron gazdája gyönyörűen kikefélt és rendbe hozott ruhájával. - Vezesse föl Pendennis urat. - És Pen az inas nyomában odaért végre a szobába, ahol egy hatalmas ágy kellős közepén Harry Foker pihente fáradalmait.

Körös-körül kidagadt Foker alatt a tollas dunna és a párna, így Pen alig látta a vörös selyem hálósapkás, beesett kis arcot.

- Szervusz! - mondta Pen.

- Ki az? Mondd hamar, testvér! - énekelt az ágyból a hang. - Mi? Megint Pendennis? Megengedte a mamád, hogy elgyere? Te is velünk vacsoráztál tegnap este? Nem... megállj... ki vacsorázott velünk az este, Tuskó?

- Három tiszt, uram, meg Bingley úr és Costigan úr, uram - felelt az ember, aki Foker úr megjegyzéseit teljes komolysággal fogadta.

- Ó, igen: a pohár és a vidám tréfa körbe-körbejárt. Énekeltünk; emlékszem, össze akartam verekedni valami postáslegénnyel. Megraktam, Tuskó?

- Nem, uram. A verekedésre nem került sor, uram - mondta Tuskó még mindig mélyszégyen komolyan. Épp Foker neszesszerjében rendezkedett - ezt a táskát szerető édesanyjától kapta ajándékba, nélküle a fiatalúr sosem utazott. Volt benne egy tüneményes étkészlet; egy ezüsttál, egy ezüstkancsó, ezüstdobozok és ezüstpalackok minden elképzelhető eszencia számára, s a beretvák egész választéka arra az időre, amikor kiserked majd Foker szakállá.

- Majd sor kerül máskor - ásított a fiatalúr, és nagyot nyújtózott vézna karjával. - Nem, verekedés nem volt; de énekeltünk. Énekelt Bingley, énekeltém én is, énekelt a Tábornok, mármint hogy Costigan. Hallottad már tőle a *Kismalac az ágy alatt*-ot, Pen?

- Az az ember, akivel tegnap megismerkedtünk? - kérdezte Pen egész testében reszketve. - Ő az édesapja...

- Igen, Fotheringaynek az édesapja... az. Hát nem maga Vénusz, Pen?

- Bocsánat, uram, Costigan úr kint várakozik a nappaliban, uram, és azt mondja, uram, ön meghívta reggelire, uram. Ötször is benézett, uram, de a világért nem akarta fölébreszteni, uram, és már itt van tizenegy óta, uram...

- Miért, hány óra?

- Egy, uram.

- Vajon mit szólna drága jó édesanyám - kiáltott fel a rest legényke -, ha ilyenkor még ágyban találna? Még instruktort is fogadott mellém! Azt akarja, műveljem elhanyagolt tehetségemet! Hihi, Pen, ez aztán nem a hatórás iskola, mi, öreg fiú? - És a kölyök kisfiúsan, jókedvűen föl kacagott. Majd hozzátette: - Menj, beszéljess a Tábornokkal, míg fölöltözöm. És kérd meg, Pendennis, hogy énekelje el neked a *Kismalac az ágy alatt*-ot, az kapitális! - Pen feldúltan távozott, hogy Costigan úrral találkozzék, s Foker hozzákezdett toalettjéhez.

Foker két nagyapja közül az egyik, akitől a vagyont örökölte, serfőző volt; a másik earl, ő ajándékozta meg a fiút a világon a legelnezőbb édesanyjával. A Foker családban atya is, fiú is a ciszterekhez járt; ahol is barátunkat - akinek neve, „Foker-sör a legjobb”, ott volt olvasható a játszótér falán, a kocsmacégér alatt - rengeteget gyötörték a mestersége, a csúf képe, a lustasága és mocskossága, falánksága és más gyöngéi miatt. De aki tudja, hogy egy érzékeny ifjat hogy elnémíthat, elgyávíthat iskolatársainak zsarnoksága, az megérti, hogyan fejlődhetett ennyit pár hónap alatt, azután, hogy szabadult a rabszolgaságból; s hogyan válhatott azzá a jókedvű, gunyoros, pompás Fokerré, akivel megismerkedtünk. Tökölkő maradt, az igaz; de hát a műveltséghez az még nem elég, hogy valaki középiskolai tanulmányai végeztével egy egyetemi kollégium növendéke lesz; de most, a maga sajátos módján, éppoly nagy dandy volt, mint amilyen lompos korábban, s mikor belépett a nappaliba, hogy vendégeihez csatlakozzék, illatfelhő és finom fehérnemű burkolta testét, és hibátlanul pompás volt a megjelenése.

Costigan tábornok vagy kapitány - ő szívesebben használta az utóbbi rangot - az ablaknál ült, kezében kartávolságnyira újságot tartott. A kapitány kissé homályosan látott, s az újságot nemcsak vérekes szemével, hanem az ajkával is olvasta, mint azok az úriemberek, akik számára az olvasás ritka és nehéz elfoglaltságot jelent. Kalapját betyárosan félrecsapta, egyik lábát föl rakta az ablaknyílás ülésére, s akinek van szeme az ilyesmihez, a kapitány lábbelijének nagyságáról és nyútt voltáról megállapíthatta, hogy nehéz idők járnak rá. A szegénység, még mielőtt az egész embert birtokba venné, a test legszélső pontjait támadja meg: a fejfödő, a kéz- és lábtyű esik először zsákmányul. A kapitány öltözködésének mindezen tartozékai különösen feslettek és nyúttek voltak. Mikor Pent megpillantotta, lábát levette az ablakülsőről, s a jövevénynek először katonásan - rongyos fekete kesztyűjébe bújtatott két ujját kalpagájához

emelve -, majd e diszét teljesen eltávolítva tisztelgett. A kapitány kopaszodott, de gyér, acélszürke haját előrefésülte a kobakjára, s egy-egy fürt jobb- és baloldalt az arcába hullott. A whisky elcsúfította Costigan úr ifjúkori arcvonásait. Valamikor csinos képe most rezes volt. Magas, erősen fésült és piszkos keménygallért viselt, s szorosan gombolt fecskefarkú zubbonyt - legalábbis ott szorosan, ahol a gomb a ruhától még nem vált el.

- Ó, a fiatalúr, akivel szerencsém volt tegnap a katedráliskertben találkozni - mondta a kapitány csodás meghajtással és kalapját meglendítve. - Remélem, a legjobb egészségben, uram. Ott láttam önt tegnap a teátrumban lányom játéka közben; de visszatértemkor már nem. Mert visszatértem, csak őt előbb hazakísértem, uram; Jack Costigan, ha szegény is, de úriember; s mikor a színházba visszatértem, hogy tiszteletemet tegyem vidám fiatal barátomnál, Foker úrnál, ön már eltávozott. Csaptunk egy görbe estét, uram, Foker úr, a három vitéz és ifjú dragonyos és az ön alázatos szolgálja. Istenemre, uram, azokat a régi estéket juttatta eszembe, mikor még öfelsége mundérját hordtam a százhármasknál. - Ezzel előhúzott egy régi tubákosszelencét, s nagyúri grandezzaival megkínálta újdonsült ismerőst.

Arthur olyan zaklatott volt, hogy alig tudott megszólalni. Ez a kopott piperkőc az... az ő apja. - Remélem, Fo... azazhogy Costigan kisasszony jó egészségnek örvend, uram - mondta, és nyakig elvörösödött. - Ő... nagy gyönyörűséget szerzett a játékával, nagyobb, mint életemben bárki más. Szerintem, uram... szerintem... ő a legnagyobb színésznő a világon - dadogta.

- A kezét, fiatalember! Ön a szívéből beszél! - kiáltotta a kapitány. - Köszönet, uram, egy öreg katona és a szerető atya köszönete. Ő *valóban* a legnagyobb színésznő a világon. Én láttam Siddonsnét, uram, és a nagy O’Nale-t... Nagyok, de hol voltak ők Fotheringay kisasszonytól? És mégsem kívánom, hogy saját nevét viselje a színpadon. Mert mi büszke család vagyunk, uram; s a costiganstowni Costiganek szerint egy derék ember, aki öfelsége mundérját hordta a százhármasknál, lealacsonyítja magát, ha engedi, hogy lánya keresse meg öreg édesatyja kenyerét.

- Nincs ennél tisztesebb kötelesség, uram - mondta Pen.

- Tisztos! Ej, uram, szeretném én azt az embert látni, aki azt meri mondani, hogy Jack Costigan eltűr bármi tisztességtelenséget! Nekem, uram, van szívem, ha szegény vagyok is; és én is azt szeretem, akinek szíve van. Önnek pedig van: látom az ön becsületes arcán és egyenes tekintetén. És hinné-e? - tette hozzá némi szünet után, patetikusan suttogva: - Hinné-e, hogy Bingley, aki vagyont keres a lányomon, csak két guineát fizet neki egy hétre; s ebből kell ruházkodnia, s ebből meg az én csekélyke vagyonomból kell kettőnknek megélnie?

Nos, a kapitány vagyona valóban csekélyke volt, szinte azt mondanám, láthatatlan. Csak a Jóisten tudja, hogyan viseli gondját ír bárányainak, s miféle csuda helyeken talál nekik legelőt. Ha Costigan kapitány, akit volt szerencsém ismerni, elmondta volna élete történetét, abból sok erkölcsi tanulságot meríthetnénk. De sem nem akarta, sem nem tudta; s még ha akarta, se tudta volna, mert a kapitány nemcsak hogy nem szokta meg az igazmondást, de gondolni se tudott igazat - tények és koholmányok együtt kavartak ködös, whisky-gőzös agyában.

Pompásan indult az élete az ezredzászló alatt; jóképű volt, és alig akadt a világon az övénél szebb rang. Élete végéig bámulatos pátoossal és humorral énekelte azokat a csodálatos, vidám és mégis bánatos ír balladákat; s mindig ő volt az első, akit szomorúságuk megríkatott. Szegény Cos! Egyszerre volt bátor és érzelgős, jó humorú és idióta; mindig jóakarátú, és néha szinte megbízható. Élete végéig bárkivel ivott, s jótállt bárki adósságáért; adósok börtönében végezte, és még a törvényszolga is szerette, aki letartóztatta.

Élete rövid hajnalán tiszti étkezők gyöngye volt; az a megtiszteltetés érte, hogy dalait, a bordalokat is meg az érzelmesekeket is, a legnevezetesebb tábornokok és főparancsnokok

asztalánál adhatta elő, ezalatt háromszor annyi bordóit ivott, mint amennyi javára vált, s elverte kétes kis örökségét. Hogy mi vált belőle azután, hogy leszerelt, az nem a mi dolgunk. Azt hiszem, egyetlen idegen se tud fogalmat alkotni arról, milyen egy nincstelen ír úriember élete, hogyan tudja fölszínen tartani magát, miféle pénzszerző konspirációkba bonyolódik magafajta sorsüldözte hősökkel, hogy ejti szerét, hogy minden napra meglegyen a maga betevő whiskyje; számunkra mindez elképzelhetetlen rejtély; elég az hozzá, hogy Jacknek sikerült élete minden viharán át felszínen maradnia, s orra lámpása se hunyt ki soha.

Még félórát sem beszélgetett Pennel, de máris sikerült a fiatal úriemberből két sovereignt kivásálnia jegyár fejében lánya rövidesen várható jutalomjátékára; s ez most nem *bona fide* üzlet volt, mint a tavalyi, mikor szegény Fotheringay kisasszony tizenöt shillinget fizetett rá e vállalkozásra; ez alkalommal megállapodott az igazgatóval, hogy elad bizonyos számú jegyet, s az értük kapott összeg nagyobb hányadát megtartja magának.

Pennek két fontja volt a tárcájában, s ezt odaadta jegyre a kapitánynak; félt volna is többet följánni, nehogy megsértse a kapitány érzékenységet. Costigan firkantott neki egy jegy-utalványt, egy könnyed mozdulattal mellényzsebébe csúsztatta a pénzt, s a zsebére csapott. Úgy látszik, a két arany megmelengette öreg derekát.

- Hitemre, uram - mondta -, manapság ritkábban látok ilyet, mint régen, így van ez sok jó öreg cimborával. Mikor az én kedves barátom, őfensége a kenti herceg Gibraltárban járt, egyetlen éjszaka hatszázat nyertem.

Jólesett figyelni a kapitány viselkedését a reggeli során, a sült pulyka és az üröszelet előtt. Csak úgy ömlöttek belőle az adomák, s miközben az ifjakkal csevegett, egyre magasabbra hágott a kedve. Ha egy kicsit kisütött rá a nap, a vén *lazzarone* sütkérezett benne; a maga ügyeiről, a régi jó dolgáról locsogott, és arról a sok lordról, grófsági kormányzóról, tábornokról, akit mind ismert. Elmondta drága jó Bessie-je, a megboldogult Costiganné asszony halálát, s hogy miként hívta ki párbajra Shanty Clancy kapitányt, a huszártisztet, mert sértő tekintetet vetett Fotheringay kisasszonyra, mikor a Phoenix Parkban kocsikázott, s hogyan kért a kapitány bocsánatot, s adott vacsorát a Kildare Streeten, ahol hatan huszonegy palack bordóit ittak meg... stb. stb. Kijelentette, hogy egy magafajta vén katona életének boldogsága és büszkesége, ha két ilyen nemes és nagylelkű fiatal cimborával lehet együtt, s miután megivott egy másik pohár curaçaót, boldogságában elsírta magát. Igaz, a kapitány nem volt valami szilárd jellem, s nem valami épületes társaság fiatalok számára, de hát van rosszabb is, aki sokkal jobb helyet foglal el az életben, és becselenebb is, aki feleannyi kópéságot követ el, mint ő. Kisétáltak, a kapitány boldogságtól érzékenyülten karolt bele két drága fiatal barátjába, oda-odakacsintott egy-egy üzletre, ahol feltehetően tartozott, mintha azt mondta volna: „Nézd, kikkel vagyok, nyugodt lehetsz, fiam, nem maradok adósod”, s végül a biliárdszoba előtt elváltak Fokertől, aki itt beszélt meg találkozót Swallowtail ezredes regimentjének egy-két ifjú tisztjével.

Pen és a nyűtt kapitány tovább sétált az utcán; a kapitány, a maga ravasz módján, Foker vagyona és társadalmi állása felől érdeklődött. Pen elmondta, hogy Foker édesapja híres sörfőző, s édesanyja Lady Agnes Milton, Lord Rosherville leánya. A kapitány erre túlzott bókokkal teli dicshimnusz zengett Foker úrról, akinek „vele született nemességét” már a „szeme rebbeneése is elárulja”, s akit „éles elmével, nagy lélekkel és sok más nemes tulajdonsággal áldott meg az Úr”.

Pen csak ment mellette, hallgatta locsogását, ami érdekelte, mulattatta és zavarba ejtette. Eszébe se jutott, hogy ne higgyen el valamit; s minthogy maga is őszinte természet volt, magától értetődően elfogadta, amit hallott. Costigannek soha nem volt odaadóbb hallgatója, s nagyon hízelgett neki a fiatal ember figyelme és szerénysége.

Annyira megtetszett neki a fiatal úriember, Pen olyan mesterkéletlennek, becsületesnek és vidámnak látszott, hogy a kapitány megtette, amit fiatal férfiakkal ritkán tett meg, megkérdezte, megtsisztelné-e szerény hajlékát, itt van a szomszédban, mely esetben szerencsájének tartaná, ha bemutatná ifjú barátját leányának, Fotheringay kisasszonynak.

Pen olyan gyönyörűséges megdöbbenést érzett e meghívástól, hogy azt hitte, összerogyik belé, s kicsúszik karja a kapitányéból, s csak azért reszketett, az észre ne vegye felindulását. Kinyögött néhány összefüggéstelen szót, milyen hálás, hogy megismerheti, akire... akinek tehetségére... olyan bámulattal, olyan hallatlan nagy bámulattal gondol; s követte a kapitányt, alig tudván, merre vezet. Meg fogja ismerni őt! Meg fogja ismerni őt! Ő volt a világegyetem középpontja. Pen számára ő volt a föld közepe. Tegnap, évmilliókkal azelőtt, hogy látta volna, fordult vele az idő, s most új világ kezdődik számára.

A kapitány a Prior's Lane-re, Chatteris e csendes utcácskájába, az Espereskert és Kanonokházak szomszédságába vezette ifjú barátját, ahova a katedrális roppant tornyai tekintenek le; ott volt a kapitány szerény szállása egy nyeregtetős kis ház emeletén, amelynek kapuján réztábla hirdette: Creed, úri- és reverendaszabó. De Creed már elköltözött az élők sorából. Özvegye az egyházi szerepét látta el a katedrálisban; legnagyobb fia, a mákvirág kis kóristagyerek fej vagy írást játszott félpennys alapon, öccseivel ő járt az élen minden komiszságban, s a hangja mint egy angyalé. Az öcsök közül kettő ott ült a kapuban, lakójuk láttán fölpattantak, s Pen őszinte meglepetésére megrohmozták a kapitány frakkjának fecskefarkát, mert az igazság az, hogy a jószívú úriember, ha pénze volt, mindig hozott nekik egy-egy almát vagy gyömbéres süteményt. - Így aztán az özvegy sose zaklat a lakbérért, ha alkalmatlan - jegyezte meg utóbb a kapitány ravaszul kacintva, s ujját az orrához nyomva.

Pennek reszketett a térde, miközben követte társát föl a recsegő öreg lépcsőn. Alig látott, mikor a kapitány nyomában belépett a szobába - az ő szobájába. Valami fekete tűnt a szemébe, meglibbent, mintha bókolt volna, s hallotta, bár elmosódottan, hogy Costigan szónokol a feje fölött, s szokott élesszólásával kifejezi „gyermekének” azt a kívánságát, hogy bemutassa neki „kedves és csodálatra méltó ifjú barátját, Arthur Pendennis urat, a környékbeli vagyonos, éles eszű, szeretetre méltó modorú és érző szívű ifjú nemesurat, a költészet szerelmesét”.

- Nagyon szép az idő - mondta Fotheringay kisasszony ír kiejtéssel s zengő hangjában mély szomorúsággal.

- Nagyon - mondta Pendennis úr. Ilyen romantikusan indult beszélgetésük; azon kapta magát, hogy egy karosszékekben ül, és szabadságában áll a fiatal hölgyet néznie.

Így még szebb volt, mint rivaldafényben. Minden mozdulata természetes előkelőséget és méltóságot sugárzott. Ha ment és megállt a kandalló mellett, ruhája klasszikus redőt vetett alakja körül; áll a kezén nyugodott, s alakja minden vonala teljes harmóniában ívelt - maga volt az elmélkedés műzsája. Ha leült a nádfonatú székre, karja a szék támláján nyugodott, kezébe jögar kívánczolt, ruhája redői meg maguktól rendeződtek el körülötte; minden mozdulata kecses volt és fejedelmi. Nappali fényben haja kékesfekete, bőre kápráztatón fehér, csak az arcán játszott valami nagyon-nagyon halvány pír. Szeme szürke, szempillája bámulatosan hosszú, s ami a száját illeti, Pendennis úr utólag a tudtomra adta, hogy élénkpiros volt, olyan piros, hogy a legpirosabb muskátli, a peccétviasz, a testőrzubbony nem kelhet versenyre vele.

- És nagyon meleg - folytatta ez a császárnő, ez a Sába királynője.

Pen ezzel is egyetértett, és a beszélgetés ezen a sínen gördült tovább. Fotheringay kisasszony megkérdezte Costigant, hogy érezte magát az este a György Királyban, a kapitány meg elmondta, mi volt vacsorára, s hány pohár puncsot ittak. Aztán az apa kérdezte lányát, hogy mivel töltötte a délelőttöt.

- Itt volt Bows - mondta - tízkor, az Ofáliát tanultuk. Huszonnegyedikén játszunk, s remélem, uram, önhez is lesz szerencsénk.

- Hát persze, persze hogy ott leszek! - kiáltott fel Pendennis, s közben azon járt az esze, hogy lehet, hogy valaki Ofáliát mond, és ösztönösen ír kiejtéssel beszél, a színpadon meg nyoma sincs a beszédében semmi ír tájszólásnak.

- Biztos, hogy eljön a jutalomjátékodra, drágám - mondta a kapitány, megütögette a mellényzsebét, amelyben Pen aranyai lapultak, fél szemével rákacsintott Penre, s a fiatalember elpirult.

- Ööö... az úr rendkívül lekötelez - mondta Hallerné asszony.

- Pendennisnek hívnak - mondta Pen elvörösödve. - Én... én... szeretném hinni, hogy nem felejtí el a nevem. - Miközben e merész kijelentést tette, szíve annyira kalapált, hogy Pen majd megfulladt.

- Pendennis... - ismételte halkán Hallerné, s mélyen a szemébe nézett, olyan nyíltan, olyan tiszta, olyan csillogó, olyan gyilkos pillantással, s olyan bájos, olyan telt, olyan halk hangon, hogy a szó és a tekintet át- meg átjárta Pent, és a fiú mozdulatlanra dermedt a gyönyörűségtől.

- Eddig nem is tudtam, hogy ilyen szép ez a név - mondta Pen.

- Nagyon szép név - mondta Ofélia. - A Pentweazle nem szép. Emlékszel, papa, a kis Pentweazle-re, aki annak idején, mikor a norwichi kerületben játszottunk, a második öregembert játszotta, és Rency kisasszonyt, a társulat Colombináját vette feleségül? Most mindketten Londonba szerződtek, a Királynő Színházába, s öt fontot kapnak egy hétre. Pedig nem is Pentweazle-nek hívták, azt csak Judkin adta neki, fogalmam sincs, miért. Azazhogy őt valójában Pottsnak hívták; az apja pap volt, nagyon tiszteletreméltó ember. Harringtont Londonból ismerem; nyakig volt az adósságban. Emlékszel, Falkland szerepében debütált, mikor Bunce-né játszotta Júliát.

- És miféle Júlia volt Bunce-né - szólt közbe a kapitány -, ötvenévesen, tíz gyermek anyjaként! Neked kellett volna Júliát játszand, vagy ne legyen Jack Costigan a nevem.

- Akkor még nem játszottam főszerepeket - jegyezte meg Fotheringay kisasszony. - Amíg Bows meg nem tanított, nem voltam alkalmas rá.

- Legyen igazad, drágám - mondta a kapitány. Odahajolt Pendennishez, s hozzátette: - Egy időben, uram, a körülmények arra kényszerítettek, hogy vívómesterként működjem Dublinban (s az egész birodalomban csak három ember akadt, akinek a pengéje érinteni tudott, de Jack Costigan már megöregedett és elmerevedett, uram), és a lányom egy ottani színházhoz szerződött; barátom, Bows úr ott kezdte tanítani őt, s tette azzá, amit ön lát. És mit csináltál Emily azután, hogy Bows elment?

- Csináltam egy guglófit - mondta Emily keresetlen egyszerűséggel. A „kuglófit” is íresen ejtette.

- Ha van kedve négykor megkóstolni, uram, csak szóljon - jelentette ki Costigan lovagiasan. - Ez a lány készíti a legjobb kuglófit egész Angliában, s azt hiszem, ígérhetek mellé egy pohár jóízű puncsot is.

Pen azt ígérte otthon anyjának, hogy hatra hazamegy vacsorára, de a csibész úgy gondolta, hogy e kérdésben majd összehékíti valahogy a kötelességet és a gyönyörűséget, hisz semmire se vágyott jobban, mint hogy elfogadja e meghívást. Örömmel és kíváncsian várakozott hát, miközben Ofélia a szobában tett-vett, készült az ebédre. Megterített, kisimította a kis terítőt, elrendezte a poharakat, s mindezt olyan finom bájjal és derűsen tette, hogy vendégét mind

jobban és jobban megbűvölte vele. A kuglóf is megérkezett a péktől a kóristagyerek egyik öccsének kezében a megjelölt időben, s Pen ott találta magát az asztalnál, a világ legszebb nőjének asztalánál, első és egyetlen szerelme társaságában, akit imádott - mióta is már? - már tegnap, egy örökkévalóság óta. Ette a művét, sört töltött a poharába, látta, hogy megiszik egy pohár puncsot - csak egy vizespohárral - a puncsostálból, amelyet a papájának kevert. Teli volt jóakarattal, följánlotta, Pendennisnek is kever egyet. A puncs csodálatosan erős volt; Pen még soha életében nem ivott ennyi vízzel kevert szeszt. Vajon a puncs vagy a készítője részegítette meg?

Pen megpróbált a lánnyal költészetről és a mesterségéről beszélgetni. Megkérdezte, mi a véleménye Ofélia tébolyáról, s szerelmes-e Hamletbe, vagy sem? - Egy ilyen nyomorult kis törpébe, mint ez a Bingley, az igazgató? - Méregbe jött még a gondolattól is. Pen megmagyarázta, hogy nem őrála beszél, hanem a darab Oféliájáról. - Ó, értem. Már hogy sértődnék meg, ha nem akart megsérteni? - De ami Bingleyt illeti, nos őt annyiba se veszi, mint ezt a pohár puncsot itt. Pen legközelebb Kotzebue-val próbálkozott. - Kotzebue? Az ki? - Annak a darabnak a szerzője, amelyben oly csodálatos alakítást nyújtott. - Ezt nem is tudtam, a darab elején a Thompson név állt - mondta. Pen kacagott imádni való egyszerűségén; beszélt neki a darab szerzőjének szomorú sorsáról; elmondta, hogy ölte meg őt Sand. Costigan kisasszony most hallott életében először Kotzebue létezéséről, de úgy nézett rá, mintha nagyon érdekelné, és együttérzése tökéletesen kielégítette a derék Pent.

E jámbor beszélgetés közepén - egy és negyed óra múltán, szegény Pen annyit engedhetett meg magának, s az nagyon is gyorsan elröppent - búcsút vett Costigan kisasszonytól, és nagy sietve elindult hazafelé Rebecca hátán. A ló nekifohászkodott, hogy aznap már harmadszor bebizonyítsa, mit ér.

- Mit is mondott Hamlet örülségéről? Meg hogy mit gondol arról az a nagy német kritikus? - kérdezte Emily az apját.

- Fogalmam sincs, Milly drágám - felelt a kapitány. - Majd megkérdezzük a kis Bowst, ha eljön.

- Akárhogy is, de kedves, udvarias, jóképű fiatalember - mondta a hölgy. - Hány jegyet vett?

- Hitemre, hatot, és két aranyat adott érte, Milly - mondta a kapitány. - Márpedig az ilyen legénykéek nincsenek bőviben a pénznek.

- Sok mindent olvasott - folytatta Fotheringay kisasszony. - Kotzebue! Hihi, milyen muris név, s még meg is ölte szegény fickót Sand! Hallottál már ilyet? Majd megkérdezem Bowst, mit tud róla, papa édes.

- Fura halál, az biztos - bökte ki a kapitány, aztán fordított egyet a szomorú témán. - Pompás kancán jár ez a fiatalember - majd folytatta -, és micsoda reggelit adott az az ifjú Foker!

- Legalább két bérelt páholyt és húsz jegyet kinézek belőle, azt merem állítani! - kiáltott fel a lánya, az okos leányzó, aki soha nem tévesztette szép szeme elől a lényeget.

- Azt lefogadom - felelt a papája; s így folytatódott a beszélgetés még egy darabig, amíg csak ki nem ürült a puncsostál; de hamarosan elérkezett indulásuk ideje is; mert fél hétkor Fotheringay kisasszonynak ismét jelenése volt a színházban, s oda az apja is mindig elkísérte; ott állt, mint láttuk, oldalt, a színfalak közt, nézte a lányát, s a társulattal együtt itta a vizes-whiskyt az öltözőben.

„Hogy milyen gyönyörű - gondolta Pen, hazafelé vágatva. - Milyen egyszerű és milyen gyöngéd! Milyen elbűvölő látvány, ha egy ilyen zseniális nő alantas házi munkával foglalatoskodik, süt, főz és italt kever az apja kedvéért. S milyen tapintatlan voltam, hogy szakmai

dolgokról kérdeztem, s milyen ügyesen fordított a társalgáson. De végül maga is beszélt a pályájáról; s milyen vidáman és mulatságosan mesélte el a kollégája, Pentweazle, vagy hogy is hívják, történetét. Hiába, az ír humornak nincsen párja. Az apja meglehetősen unalmas ember, de igazán kedves; és milyen pompás dolog, hogy vívóleckéket adott azután, hogy otthagyt a hadsereget, ahol a kenti herceg kedvence volt! Vívás! Nekem is folytatnom kéne a vívást, mert még azt a keveset is elfelejtem, amire Angelo megtanított. Arthur bácsi örült, hogy vívok - azt mondta, az úri sport. A csuda vigye el. Majd veszek néhány leckét Costigan kapitánytól. Gyerünk, Rebecca, föl a hegyre, hölgyem. Pendennis Pendennis... milyen gyönyörűen mondta! Emily! Emily! Milyen jó, milyen nemes, milyen szép, milyen tökéletes!”

Nos, az olvasó, aki végighallgatta az egész beszélgetést Pen és Fotheringay kisasszony között, maga is megítélheti, hogy mennyire eszes a lány, s talán arra a feltevésre hajlik, hogy a beszélgetés során nem mondott semmi meglepően humorosat vagy értelmeset.

De számított is az Pennek? Két csillogó szemet látott, s hitt bennük - egy gyönyörű képet, s leborult előtte, imádta. Ő adta hozzá a szavakat, ami nem volt bennük; s megalkotta az istenséget, akit imádott. Talán bizony Titánia volt az első, aki egy számárba szeretett bele, vagy Pygmalion az egyetlen művész, aki belebolondult egy kódarabba? Pen rátalált Emilyre; azt találta, amire a lelke szomjazott. A habokba vetette magát, és ivott-ivott. Aki maga is volt már szomjas, tudja, milyen csodálatos az első korty. Miközben hazafelé lovagolt, a fasorban ismét megpillantotta Smirke tiszteletes urat, amint póni lován nagy komolyan közeledett Fair Oaks felől, és Pen hangosan föl kacagott. Odafelé menet Smirke meg-megállt a bérlők házáinál, lopta az időt, aztán a kastélyban lopta az időt, míg Laurát tanította, aztán megnézte Pendennisné asszony kertjeit, újításait, míg végül a hölgy már holtra unta magát; s húzta-halasztotta a búcsút, míg végül mégiscsak elindult, anélkül, hogy vacsorára ottmarasztották volna, pedig nagyon vágyott volna rá.

Pen maga volt a kedvesség és a diadal. - Épen és egészségesen? - kiáltotta nevetve. - Gyerünk vissza, pajtás, majd megeszed az én vacsorámat, én már ettem. És megiszunk egy üveg óbort, és poharat ürítünk az egészségére, Smirke.

Szegény Smirke megfordította póni lova fejét, és visszakocogott Arthurral. Pendennisné úrhölgy el volt ragadtatva, hogy Arthurt ilyen jókedvűnek látja, s az ő kedvéért még Smirke urat is szívesen fogadta, mikor Arthur közölte, hogy ő cipelte vissza a káplánt vacsorázni. Kacagtató előadást tartott az előző este látott színdarabról, Bingley, az igazgató ócska, hosszú szárú csizmájáról, a játékaról, a grófnőt játszó Bingleynéről, gyűrött zöld selyemruhájáról és lengyel sapkájáról; utánozta őket, elragadtatta édesanyját és a kis Laurát, aki tapsolt gyönyörűségében.

- És Hallerné? - kérdezte Pendennisné úrhölgy.

- Az csuda nő, asszonyom - mondta Pen nevetve, tisztelt barátja, Foker szavaival.

- *Micsoda*, Arthur? - kérdezte a hölgy.

- Mi az, hogy *csuda nő*, Arthur? - kiáltotta ugyanolyan hangon Laura.

Így hát muris beszámolót tartott nekik Fokerről, meg arról, hogy annak idején, az iskolában, Sereskádnak meg Árpalének, meg még más sértő neveken hívták; és hogy most hihetetlen gazdag, és a Szent Bonifác hallgatója. De akármilyen vidám és közlékeny volt is, Pendennis úr egy szóval sem említette, hogy aznap Chatterisben járt, sem az új barátait, akikre ott tett szert.

Mikor a két hölgy visszavonult, Pennek föl villant a szeme, és két nagy talpas poharat színültig töltött madeirával, mélyen Smirke szemébe nézett, és azt mondta: - Ezt az ő egészségére!

- Az ő egészségére - sóhajtott föl a káplán, és fölemelte a poharát. Kiürítette, s mikor a poharat letette, kissé kipirult az arca.

Pen aznap még kevesebbet aludt, mint előző éjjel. Reggel, azaz majdnem hajnal előtt kiment, saját kezűleg fölnyergelte a szerencsétlen Rebeccát, s mint az örült kivágtatott a közeliombokra. Most is a Szerelem hajszolta, azt mondta: - Ébredj, Pendennis, itt vagyok! - A bűvös ház, a jóleső sóvárgás, a tűz, a bizonytalanság: dédelgette őket, oda nem adta volna a világ minden kincséért.

HATODIK FEJEZET

Amely szerelemről is szól, meg háborúról is

Pen úrfit ezután már nemigen érdekelte sem Cicero, sem Euripidész, és a derék Smirke úrnak ugyancsak könnyű dolga volt tanítványával. Pen lelkiállapotát legjobban szegény Rebecca sínylette meg, mert a csibész nemcsak azokon a napokon ment be Chatterisbe, mikor állítólag vívóleckét vett, s így az édesanyja tudott róla, hanem ha akadt három szabad órája, már vágtatott is a városba, a Prior's Lane-nek véve útját. S mikor Rebecca lesántult, majd beleőrült a bosszúságba, akár III. Richárd a bosworthi csatában, mikor a lovát kilőtték alóla; s szép összeggel szerepelt a neve annak az embernek az üzleti könyveiben, aki Chatterisben vadászló-istállót tartott fenn, részint a lova gyógyításáért, részint a másik, bérelt lóért.

És a mihaszna kölyök azon a címen, hogy Smirke-vel olvas görög darabokat, majd minden héten eltöltött néhány órát Chatterisben, úgy indult, hogy elérje a Chatterisbe menő, Versenyfutó nevű postakocsit, és a Vetélytárral jött vissza, mely tízkor indult a városból London felé. Titka egyszer majdnem lelepleződött, Smirke együgyűségéből; Pendennisné úrhölgy ugyanis azt kérdezte, sokat olvastak-e előző nap, vagy valami ehhez hasonló, és Smirke már-már kimondta az igazat, hogy nem is látta Pent, de az asztal alatt Pen csizmasarka alaposan rátaposott a lábujjára figyelmeztetésül, nehogy elárulja.

Persze sokat beszélgettek e gyöngéd témáról. Kell, hogy az embernek bizalmasa legyen, akinek kiöntheti lelkét. Mikor a káplán, a titoktartásra tett szent esküvése után, tudomást szerzett Pen lelkiállapotáról, nem kismértékben reszkette kijelentette: azt remélte, hogy nem méltatlan tárgy eltitkolására esküdött, hogy Pen nem törvénytelen vonzalmat táplál - mert különben, szegény fickó úgy érezte, kötelessége megszegni esküjét, azt viszont veszekedés követte volna, sértődés, s neki soha többé nem nyílt volna alkalma, hogy lássa azt, akit a világon legjobban szeretett.

- Méltatlan! Törvénytelen! - pattant fel Pen a káplán szavára. - Éppoly tiszta, mint amilyen szép! Senki más nőnek nem adnám oda a szívemet. Én azért titkolom a családom előtt, mert... mert... megvan rá a súlyos okom, amit nincs jogom elárulni. De aki csak egy szóval is kétségbe meri vonni a tisztaságát, az az ő és az én becsületemet sérti, és... vesszek meg, ha ki nem hívom párbajra!

Smirke bágyadtan nevetett, s csak annyit mondott: - Jó, jó, engem csak ne hívj ki, Arthur, tudod jól, hogy nem párbajozhatok - de e megalkuvás révén a káplán még jobban tanítványa hatalmába került, s ezt nemcsak ő, hanem a görög és a matematika is megszenvedte.

Ha a tisztelendő úriember csak egy kicsit is élesebb eszű, és belepillant a *Megyei Krónika* versrovatába, mikor az szerdánként megérkezik a postazsákban, bizonyára észrevette volna hétről hétre a *Hallernéhez*, a *Szenvedély és Génusz*, *Sorok Fotheringay kisasszonyhoz*, a *Királyi Színház művésznőjéhez*, és más szomorúbb, izgalmasabb és szenvedélyesebb című verseket. Minthogy azonban leleményes szerzőjük már nem NEP-ként szignálta őket, hanem EROSZ-t írt alájuk, sem a nevelő, sem Helen, a jó lélek, aki fia valamennyi versét kivágta az újságból, nem jött rá, hogy NEP nem más, mint a tüzes EROSZ.

- Ki az a hölgy - kérdezte végül Helen -, akit versenytársad annyiszor megénekel a *Megyei Krónika*-ban? Egy kicsit hasonlít hozzád a költő írásmodora, de a te verseid, édes Penem, sokkal jobbak. Te láttad ezt a Fotheringay kisasszonyt?

Igen, mondta Pen, látta; aznap este, az *Idegen*-ben, ő játszotta Hallerné szerepét. Erről jut eszébe, hogy mostanában lesz a jutalomjátéka, Ofélia szerepében lép fel. - Talán elmehetnénk megnézni - tudod, a Shakespeare-darabban, anya -, lovat szerezhethünk a claveringi

Címerpajzsban. - A kis Laura boldogan szökkent fel, úgy szeretett volna egyszer már színházba menni.

Pen azért szúrta közbe, hogy „tudod, a Shakespeare-darabban, anya”, mert a megboldogult Pendennis úr, mikor azzá lett, amivé lett, nem mindennapi tiszteletet tanúsított az avoni bárd iránt, akinek a műveiben, ezt bizvást állíthatta, több a költészet, mint a „Johnson-féle sorozat költőiben” együttvéve. S bár Pendennis úr nemigen olvasta a szóban forgó műveket, lelkére kötötte Pennek, hogy mélyedjen el bennük, és gyakran hangoztatta, milyen öröm lesz számára, ha a fiú majd eléri a megfelelő kort, s ő elviheti őt is, édesanyját is, megnézni a halhatatlan költő egyik-másik jó darabját.

A jó édesanyának azon nyomban eleredt a könnye, amint eszébe jutottak a megboldogult e szavai. Szeretettel megcsókolta fiát, s közölte, hogy elmegy. Laura ugrándozott örömeiben. Pen vajon boldog volt? Vagy szégyellte magát? Miközben édesanyját magához ölelte, úgy érezte, mindent el kéne mondania neki, de mégis megőrizte a titkát. Majd meglátja, anyjának hogy tetszik; a darab lesz a próbakő; mint Hamlet, ő is próbára teszi édesanyját.

Helen, amilyen jóságos volt, meghívta Smirke urat is, hogy tartson velük. Az egyházi férfiú szerető édesanyja, aki őt Claphamben fölnevelte, mélyen elítélte a színház örömeit, s így Smirke úr soha életében nem volt még színházban. Mégis: Shakespeare!... s Pendennisné úrhölgygel lehet egy kocsi, ott ülhet mellette egész este - ennyi gyönyörűségnek képtelen volt ellenállni; gyöngye kis szónoklatot vágott hát ki, amelyben kísértésről beszélt, meghálájáról, s végül köszönettel elfogadta Pendennisné úrhölgy szíves meghívását. Miközben szónokolt, a szemével majd lenyelte Pendennisét, s ettől az özvegy roppant kényelmetlenül érezte magát. Már nemegyszer érezte magán ezt a pillantást, amint minden lépését követi. Az özvegy napról napra jobban megutálta Smirke urat.

Nem akarunk hosszan elidőzni azon, hogy Pen hogyan tette a szépet Fotheringay kisasszonynak, hisz az olvasó már amúgy is képet kapott a beszélgetéseikről, s ezt nem szükséges még egyszer megismételni. Pen órák hosszat elüldögélt vele, s kiöntötte előtte becsületes gyereklelkét. Elmondott neki mindent, amit tudott, remélt, érzett, olvasott vagy képzelt. Soha bele nem fáradt a beszédbe vagy a vágyakozásba. Egyik gondolat a másik után támadt forró és zaklatott agyában, ezeket szavakba öltöztette, és elmondta neki. E *tête à tête*-ek⁹ során Emily része nem a beszéd volt, hanem hogy úgy tegyen, mintha megértette volna, Pen mit beszél, szép legyen és együttérző. Az az igazság, hogy mialatt Pen tirádáit zengte, a bájos Emily, aki tizedét sem értette Pen szavának, nyugodtan gondolkodhatott a maga dolgán, kitervelhette, hogyan rántsa ki az üröszeletet, hogyan alakítsa át a fekete selyemruháját, vagy készítsen a sáljából főkötőt, olyat, mint Thackthwaite kisasszonyé, és így tovább. Pen ontotta Byront és Moore-t; a szenvedélyt és költészetet; Emily dolga az volt, hogy arcára emelje tekintetét, szemébe nézzen, és fölkiáltson: - Ó, de gyönyörű! Ah, mily csodálatos! Mondja el még egyszer e sorokat! - S a fiú folytatta, ő meg visszatért a maga egyszerű gondolataihoz, az átalakított ruhához, a vagdalt ürücombhoz.

Ami azt illeti, Pen szenvedélye nem maradt sokáig titokban a bájos Emily vagy édesapja előtt. Rajongása már a második látogatás alkalmával nyilvánvalóvá vált mindkettőjük számára, s távozásakor az öregúr azt mondta lányának, miközben a pohár grog fölött rákacsintott: - Hitemre, Milly édes, ez a kölyök jól horogra akadt.

- Hisz ez még gyerek, papa - jegyezte meg Milly. - Gyerek ez még.

⁹ Négy szemközti beszélgetés.

- De akkor is horogra akadt - mondta a kapitány -, s szabad legyen kijelentnem, hogy nem is kis hal. Megkérdeztem Tomot a György Királyban, és Flintet, a vegyeskereskedőt, ahol az anyja vásárol: szép vagyon, hintón jár be vásárolni, pompás park és birtok, Fair Oaks Park, egyetlen gyerek, huszonegy éves korában minden az övé lesz... nem biztos, hogy máshol nagyobb szerencse éri, Fotheringay kisasszony!

- Ezeknek a gyerekeknek csak a szájuk jár - jelentette ki Milly komolyan. - Emlékszel, Dublinban mennyit beszéltél nekem, hogy Poldoody gyerek így meg úgy, egy egész fióknyi versem volt, amit hozzám írt, míg a Trinity College-ba járt; aztán elment külföldre, és az anyja elvettetett vele egy angol nőt.

- Lord Poldoody fiatal arisztokrata volt; ezeknek az ilyesmi természetes, de te sem voltál még az, ami most vagy, Milly drágám. De nem szabad a kölyköt nagyon bátorítanod, mert az ördögbe is, Jack Costigan nem tűr semmiféle léhaságot.

- A lánya se többet, efelől nyugodt lehetsz, papa - mondta Milly. - Még egy korty puncsot, igen, ez finom. A kölyök miatt meg nem kell félned... elég öreg vagyok, hogy magam is vigyázni tudjak magamra, Costigan kapitány úr...

Így aztán Pen nap nap után jött, száguldvá érkezett és vágatva távozott, s látogatásról látogatásra jobban bolondult a lányért. Néha a kapitány is ott maradt velük, minthogy azonban tökéletesen megbízott a lányában, hajlott rá, hogy magukra hagyja a fiatalokat, s ha Pen megjött, szemére vágta a kalapját, és elment intézni valamit. Hogy milyen gyönyörűségesek voltak ezek a beszélgetések! A kapitány nappalija alacsony, faburkolatú szoba volt, s jókora ablaka az Espereskertre nyílt. Ott üldögélt Pen, és beszélt, csak beszélt Emilynek, s a lány gyönyörű volt, ahogy ült és kézimunkázott - gyönyörű volt és derűs, s a nagy ablakokon beomlott a fény, és megvilágította a lány csodás arcát és alakját. A beszélgetés közepén olykor megkondult a nagyharang, s ő mosolyogva elhallgatott, s némán várt, míg a roppant muzsika hangja elhal, vagy napnyugta tájt a varjak csaptak éktelen zajt a katedrális szilfáin, vagy az orgona és a kórus hangja hatolt át a mozdulatlan levegőn, s szelíden belefojtotta a szót Penbe.

Egyébként meg kell mondanom, hogy Fotheringay kisasszony minden vasárnap elment a templomba, egyszerű kendővel a vállán, szoros főkötőben, lefátyolozva, fáradhatatlan édesapja kíséretében, aki öblös, szép ír kiejtéssel válaszolgatott a papnak, zengte a zsoltárokat és szent énekeket, és mindig mintaszerűen viselkedett.

A kis Bows, a család házibarátnéja, hallatlanul dühbe gurult még az ötlettől is, hogy Fotheringay kisasszony hozzámenjen egy nála hét-nyolc évvel fiatalabb tacsához. Bows nyomorék volt, maga is beismerte, hogy kicsit még Bingleynél, az igazgatónál is torzabb, s így nem léphet színpadra, de páratlan hév, nem mindennapos tehetség és jó humor lakozott benne. Kezdetben Fotheringay kisasszony szépsége ragadta meg, aztán játszani kezdte tanítani. Recsegő, éles hangon előmondta a szerepeit, tanítványa az ő szájából vágta be kívülről, és ismételte a szöveget telt, színes hangján. Megmutatta neki a helyes testtartást, beállította és mozgatta szép karját. Aki még emlékszik a nagy színésznő játékára, föl tudja idézni, hogy mindig pontosan ugyanolyan volt minden kézmozdulata, tekintete, hanglejtése; ugyanazon a ponton ugyanazt a testtartást öltötte föl, ugyanabban a pillanatban és ugyanannyira forgatta a szemét ugyanannál a megrendítő szótagnál, s ugyanolyan szívzaggatóan zokogott fel. S azután, hogy az indulattól reszkette, látszólag holtfáradtan és könnyben úszva meghajolt a közönség előtt, a függöny mögött nyomban föltűzte a haját, és ment haza megsütni az üröszeletet, és meginni pohár barna sörét: s ha végére ért a nap sok gyötrelmes tennivalójának, lefeküdt, s olyan kitartóan és szabályosan húzta a lóbőrt, akár egy rakodómunkás.

Bows azon az ötleten botránkozott meg, hogy tanítványa eldobja magától az életben előtte álló lehetőségeket, és kezét egy kis vidéki földesúrnak ajándékozza. Amint egy londoni igaz-

gató meglátja őt, jósolta, nyomban szerződte, és nagy sikere lesz. A baj csak az volt, hogy látták már londoni igazgatók. Három éve Londonban játszott, de hallatlanul buta lévén, megbukott. Bows csak azután vette a kezébe, s tanította be neki egyik szerepet a másik után. Hogy hogyan dolgozott, kiabált, vonaglott, ismételte meg újra meg újra a sorokat, és milyen fáradhatatlanul, bárgyú térelemmel ment utána a lány! Tudta, hogy ő Bows teremtménye; s hagyta, hogy Bows folytassa teremtményének munkáját. Nem volt hálás és nem volt hálátlan, nem volt barátságos vagy morcos. Csak buta volt; és Pen halálosan belebolondult.

A postalovak időben megérkeztek a claveringi Címerpajzsból, odaszállította a társaságot a chatterisi színházhoz, s Pen örömmel észlelte, hogy túrhetően sok néző gyűlt össze. A baymouthi fiatalembernek páholya volt, s abban a kinyalt, pompázatos estélyi ruhát viselő Foker és Spavin foglalt helyet. Szívélyesen köszöntötték Pent, majd szemügyre vették a társaságát, s nem találtak rajtuk semmi kivetnivalót, mert a pirosposztag kis Laura csinos volt csigákba göndörített csillogó barna hajával, Pendennisné úrhölgy pedig fekete bársonyruháját vette fel, kitűzte rá a nagy alkalmakra tartogatott gyémántkeresztjét, s nem mindennapi módon szép volt és méltóságteljes. Mögöttük ült Arthur és a jámbor Smirke, a homlokába göndörödő szőke fürttel és nyakában makulátlan fehér nyakravalóval. Belepirult, hogy ilyen helyen találta magát - de milyen boldog volt, hogy itt van. Ő is, Pendennisné úrhölgy is magával hozott egy-egy példányt a *Hamlet*-ből, hogy követni tudja a tragédiát, ahogy azt a derék vidékiek szokták, ha nagy izgalommal színházba mennek. Samuel, Pendennisné úrhölgy kocsisa, lovásza és kertésze lenn a nézőtéren foglalt helyet, s ott volt látható Foker legénye is. A nézőteret dragonyos altisztek tarkították, s a zenekar is, Swallowtail ezredes szíves engedelmeivel, szokás szerint a dragonyosok rezesbandájából került ki; e korpulens és vitéz hadfi, mellén a Waterlooi érdeméremmel és fiatal tisztjei körében igen szép látványt nyújtott páholyában.

- Az a különös ember ott neked köszön. Ki az, Arthur? - kérdezte Pendennisné úrhölgy a fiát.

Pen mélyen elpirult. - Costigan kapitánynak hívják, asszonyom - mondta -, Spanyolországban szolgált tiszt. - A kapitány volt az, vadonatúj göncökben, ahogy ő mondta, kezén hatalmas fehér kecskebőr kesztyű; az egyikkel Pennek integetett, a másikat kitárt tenyérrel szívére és kabátja gombjaira szorította. Pen nem mondott többet. S ugyan Pendennisné úrhölgy honnan tudta volna, hogy Costigan kapitány Fotheringay kisasszony édesapja?

Hamletet aznap este a londoni Hornbull úr alakította, Bingley úr szerényen megelégedett Horatio szerepével, s erejét a második darab, a *Feketeszemű Zsuzska* Vilmosára tartogatta.

A darabról nincs mit szólnunk; legfeljebb annyit, hogy Ofélia gyönyörű volt, és bámulatra méltó szenvedéllyel játszott; kacagott, zokogott, vadul meregette a szemét, integetett szép fehér karjával, bűbajos tébolyultsággal hajigálta maga köré a virágot, és dalolgatott. Micsoda alkalom, hogy hátraverse vállára fölséges fekete haját! S mióta a világ világ, nem volt nála bájosabb holttest; s mialatt Hamlet és Laertes a sírgödörben harcolt, hátulról, a színpalak mögül, kíváncsian leste Penék páholyát, az ott összegyűlt családi társaságot.

Ott mindenki őt magasztalta. Pendennisné úrhölgy a szépségeért rajongott. A kis Laurát megrémítette a darab, a Szellem, a darabban előadott darab, mikor Hamlet Ofélia térdére hajtotta a fejét (Pen úgy érezte, meg tudná fojtani Hornbull urat), de ő is fennhangon magasztalta a gyönyörű fiatal teremtményt. Pent elbűvölte, hogy Emily milyen hatással volt az édesanyjára s a papra is, aki szintén áradozott róla.

S mikor a halomra gyilkolt szereplőkre, akiket a *Hamlet* végén, Laura nem kis megdöbbenésére, oly hirtelen küldenek át a másvilágra, lehullt a függöny, a terem minden zugában kitört a taps és harsány kiáltozás; a rettenthetetlen Smirke magából kikelve tapsolt, s éppoly hangosan kiabálta a „Bravó, bravó!”-t, mint maguk a dragonyostisztek. Ezek is teljesen meg

voltak indulva, *ils s'agitaient sur leurs bancs*,¹⁰ hogy szomszédainktól kölcsönözzek rá kifejezést. A hurrázó, csákóját lengető pohos Swallowtail járt az élen, s az altisztek persze a nézőtéren híven követték vezéreiket. A nézőtéren zúgott, mennydörgött a „bravó”; Pen üvöltött leghangosabban: „Fotheringay! Fotheringay!” - s Foker és Spavin urak is teli torokból kurjongattak a páholyukban. Még Pendennisné úrhölgy is lengette a zsebkendőjét, a kis Laura meg táncolt, nevetett, tapsolt, és csodálattal nézett fel Penre.

A *bénéficiaire*-t¹¹ Hornbull vezette ki a függöny elé ki-kitörő lelkesedés közben - s Emily oly szép volt, oly sugárzó, haja még mindig vállára omlott, hogy Pen alig bírt magával elragadtatottságában; anyja széke fölé hajolt, hurrázott, kiabált, kalapját lengette. Mindössze ennyit tehetett, hogy megőrizze titkát Helen előtt, s ne mondja ki: „Látod? Ez az a nő. Hát nem páratlan? És úgy szeretem!” De érzelmeit harsány hurrák színe alá rejtette.

Ami Fotheringay kisasszonyt és viselkedését illeti, az olvasó figyelmébe ajánljuk korábbi beszámolóinkat. Most is végigcsinálta pontosan ugyanazt. Hálás tekintete körbejárt a nézőtéren; reszketett, majdhogy össze nem rogyott a fölindulástól kedvenc süllyesztője fölött. Fölvette a virágokat (Foker egy tüneményes bukétát röpített elébe, s még Smirke is megpróbálkozott, hogy egy szál rózsát dobjon neki, s mikor a rózsa a nézőtérre hullott, ijesztően elpirult), fölvette a virágokat, és hullámozó keblére szorította - etcetera, etcetera -, egyszóval: lásd, nyájas olvasó, a ... oldalt. Szegény kis Pen észrevette, hogy keblén ott sziporkázik a medalion, amit a Főutcán, Nathan úrnál vett neki az utolsó shillingjén és a Smirke-től kölcsönkért aranyon.

Ezután a *Feketeszemű Zsuzska* következett. Bájos története gyöngéd szívű barátainkat módfelett elbűvölte és meghatotta; Zsuzska parasztruhában, hajában piros szalaggal, szakasztott olyan bájos volt, mint Ofélia. Vilmos szerepében Bingley remekelt. Goll, az admirális szerepében, akár egy hetvennégy ágyús csatahajó orrszobra; Garbetts pedig, Boldweather kapitány, a gazember szerepében, aki Feketeszemű Zsuzska elrablását tervezi, és irdatlan háromszögű csákóját lengetve azt mondja: „Jöjjön, aminek jönnie kell, de ő lesz e lány megrontója!”, szóval valamennyien a szokott tehetségükkel játszották szerepüket; s barátaink mind őszintén sajnálkoztak, mikor a függöny lehullt, és a kedves, gyöngéd történet véget ért.

Ha Pen kettesben van az édesanyjával hazafelé menet a hintóban, aznap este mindent elmondott volna neki; de kint ült a bakon, a meleg gyapjúsálba burkolódzó Smirke oldalán, és szivarozott a holdfényben. Mikor már két mérföldet megtettek hazafelé, Foker kétfogatúja viharzott el kivilágított lámpáival a claveringi vén postalovak mellett, és Pendennisné úrhölgy kocsiját Spavin a *Rule Britannia* figyelemre méltó kürtváltozatával köszöntötte.

Két nappal e mulatság után a chatterisi esperes történetesen épp néhány kedves papbarátját látta vendégül ebédre a rezidenciáján. Fölöttébb valószínű, hogy a vörös bor, amit ittak, szokatlanul jó volt, s hogy desszert közben a püspököt szidták; de ehhez pillanatnyilag semmi közünk. Az esperes egyik vendége barátunk, a claveringi Portman doktor volt; az asztal mellől kinézett a mahagóni tölgyre, s megpillantotta a kertben az esperesné; ott sétálgatott föl-alá, rózsaszín napernyőjével bájos feje fölött, s körülötte gyermekei hancúroztak - a doktor, gáláns ember lévén, a franciaajtón át kilépett a kertbe, mely a paplakot körülvette, s hagyta, fehér galléros paptársai hadd csépeljék nélküle a püspök úr öméltóságát. Majd odament az esperesnéhez, karját nyújtotta neki, és kettesben sétálgattak az ősi, bársonyos gyepen, melyet, ki tudja, már hány esperesnek nyírtak és hengereltek, és ott sétálgattak ráérősen,

¹⁰ Fel-le ugráltak a helyükön.

¹¹ Jutalomjátékos.

nyugodtan és komótosan, ahogy nyugodt és középkorú emberek szoktak egy-egy jó vacsora után a nyári késő délután aranyló fényében, mikor a nap épp lebukik a katedrális hatalmas tornyai mögé, és a hold sarlója percről percre fényesebben csillog az égen.

Nos, mint már mondtuk, Creedné asszony háza az Espereskert végére nézett, s az emeleti szoba ablaka tárva-nyitva állt, hogy beengedje a kellemes nyári levegőt. A szobában ketten voltak: egy huszonhat éves ifjú hölgy, aki tágra nyitott szemmel ült, és egy tizennyolc éves szerencsétlen gyerek, akit megvakított és megrészegetett a szerelem; az olvasónak nem esik nehezére, hogy személyükben, minthogy ugyanitt már találkozott velük, Arthur Pendennis úrra és Costigan kisasszonyra ismerjen rá.

Szegény gyerek megtette a döntő lépést. Reszketve a szenvedélytől, vadul dobogó, lüktető szívvel, minden igyekezete ellenére is könnyben úszó szemmel, érzelmeitől szinte elfulladt hangon kimondta szegény Pen a szavakat, amelyeket képtelen volt többé magában tartani, s odavetette magát, egész szerelmét, csodálatát, hevét az érett szépség lába elé. Vajon ő volt az első, aki így tett? Vajon előtte vagy utána senki nem vetette kockára élete minden kincsét, mint a vadak a földjüket és vagyonukat a sápadtarcúak egyetlen korty tüzesvizeért vagy néhány szem talmi gyöngyért?

- És mondd, *Arthur*, erről tud édesanyád is? - kérdezte megfontoltan Fotheringay kisasszony, ő vadul megragadta a lány kezét, s ezernyi csókkal halmozta el. A lány nem húzta vissza. „Vajon az öreg hölgy tud-e róla? - töprengett. - Persze, lehet - s eszébe jutott, milyen szép gyémántkeresztet viselt aznap este a színházban, és arra gondolt: - A családban marad.” - Nyugodj meg, *Arthur* kedves - mondta halk, telt hangon, s bájosan, komolyan rámosolygott. Majd szabad kezével könnyedén félresimította a fiú lüktető homlokáról a haját. Pen olyan mámoros boldogságban úszott, hogy alig bírt megszólalni: - Anyám látott téged - lihegte -, és elmondhatatlanul csodált. Meglásd, hamarosan megszeret; hát lehet téged nem szeretni? Szeretni fog, mert én szeretlek.

- Érzem, hogy szeretsz - mondta Costigan kisasszony, s talán egy kicsit meg is sajnálta Pent.

.....Persze Pen úr itt olyan ódába kezdett, amelyet, minthogy tökéletesen urai vagyunk érzelmeinknek, nincs jogunk kihallgatni. Hadd hajítsa szívét szegény gyerek a nő lábához, legyünk elnézőek iránta. A legjobb bölcsen szeretni, nem vitás; de bolondul szeretni is jobb, mint sehogy. Pedig van köztünk, aki képtelen rá; s erre még büszke is.

Szónoklata végén Pen ismét elragadtatottan csókolta meg a fejedelmi kezét - s azt hiszem, ez volt az a pillanat, hogy miközben az esperesné és Portman doktor beszélgetésbe merült, az ifjú Ridley Roset úrfi, az esperesné kisleánya, hátulról megrántotta édesanyja bő ruháját, s ártatlan fejét csóválva így szólt:

- Ni, mama! Oda nézz!

Igen, olyan látvány volt ez, amilyen az Espereskertben ritka esperesnek jutott osztályrészül - és ritkán szól róla a káptalan. Szegény Pen éppen bővölője rózsás ujjait csókolgatta, s az derűs nyugalommal fogadta a gyöngédséget. Ridley úrfi fölneézett és elvigyorodott, a kis Rosa kisasszony meg ránézett a bátyjára, és döbbenet elátotta a száját. Az esperesné arca leírhatatlan kifejezést öltött, ami meg Portman doktort illeti, ő megtorpant, s elnémult a haragtól és csodálkozástól, mikor a jelenetet, kedvencét és tanítványát, Pent megpillantotta.

Hallerné nyomban észrevette a társaságot az ablak alatt, megrezzent, és elnevette magát. - Valaki van az Espereskertben! - kiáltotta; és tökéletes önuralommal visszahúzódott, Pen meg parázsként izzó arccal szakadt el tőle. A társaság már bement a házba, mire megjött a bátorsága, hogy az ablakon kinézzen. A holdsarló már teljes fényében ragyogott, az égen sziporkáztak a csillagok, a katedrális órája kilencet ütött, s az esperes vendégei (egy

kivételével, aki odahívatta Gömböc nevű lovát, és korán ellovagolt) már a teát és a vajassüteményt fogyasztották az esperesné szalonjában, mire Pen búcsút vett Costigan kisasszonytól.

Pen még idejében hazaért, s mert szegény kölyök elcsigázott volt és izgatott, idegei majdnem pattanásig feszültek, lopva akart lefeküdni, de John, az öreg inas, arcán baljós kifejezéssel üzenetet hozott, hogy az édesanyja látni akarja.

Erre megint nyakára tekerte a nyakravalóját, s lement a szalonba. Nemcsak az édesanyja ült ott, hanem barátja, a nagytiszteletű Portman doktor is. Láta, Helen arca nagyon sápadt a lámpafényben - a doktoré viszont kipirult, s reszket a haragtól és felindulástól.

Pen azon nyomban észrevette, hogy bekövetkezett a válságos pillanat, titkát fölfedezték. „Ám legyen!” - gondolta.

- Hol voltál, Arthur? - kérdezte Helen reszketeg hangon.

- Hogyan tudsz, fiam, hogyan e drága hölgy s egy pap szemébe nézni?! - csattant föl a doktor, hiába nézett rá Helen bágyadtan könnyörögve. - Hogy hol volt? Ahova az édesanyád fiának szégyellni kellett volna elmennie. Mert anyád angyal, fiam, valóságos angyal. Hogyan merészeled beszennyezni a házát, s e tiszta teremtest tönkretenni bűnöd gondolatával?

- Uram! - mondta Pen.

- Ne is tagadd, fiam! - mennydörögte a doktor. - Ne hozz magadra hazugsággal újabb szégyent. A magam szemével láttam, fiam. Láttalak az Espereskertből. Láttam, hogyan csókolgattad a kezét annak a kimázolt, ördögi perszónának...

- Csönd! - kiáltotta Pen, s öklével akkorát vágott az asztalra, hogy a lámpa fölvilant, és lángja megreszketett. - Lehet, hogy fiatal vagyok, de nagyon kérem, ne feledkezzék el róla, hogy úriember vagyok... nem tűröm, hogy a hölgyet bárki gyalázza.

- Még hogy *hölgy*, fiam - kiáltotta a doktor -, azt a *hölgyet*... te... te... itt, anyád színe előtt... azt mered mondani, hogy az a nő *hölgy*!

- Bárki színe előtt! - ordított Pen. - Mindenütt megállja a helyét! Van olyan tiszta, mint akárki más. És éppen olyan jó, mint amilyen szép. Ha nem ön sértette volna meg, most jól megmondanám a véleményemet; de önnek, mint legrégibb barátomnak, azt hiszem, joga van a becsületemben kételkedni.

- Nem, nem, Pen, nem, drága Pen! - kiáltotta Helen túlradó örömmel. - Mondtam, ugye, hogy megmondtam, nagytiszteletű úr, hogy ő nem... hogy nem az, aminek tartja - és a gyöngéd teremtés reszketve borult Pen vállára.

Pen férfinak érezte magát, aki a legdoktorabb doktorral is szembe tud szállni. Már örült is, hogy erre a kimagyarázkodásra sor került. - Láttad, milyen szép - mondta az édesanyjának megnyugtató, vigasztaló hangon, ahogy Hamlet beszélt Gertruddal a darabban. - Mondom, anyám, ugyanolyan jó is. Majd ha megismered, te is azt fogod mondani. Rajtad kívül nincs is más olyan természetes, nyájas, szerető szívű nő. És miért ne lenne színésznő? A munkájával tartja el az édesapját.

- Azt az izákos, vén mihasznát! - dörögte a doktor, de Pen vagy nem hallotta, vagy ügyet se vetett rá.

- Ha látnád, ahogy én már láttam, milyen rendezett életet él, milyen tiszta és jámbor a viselkedése, majd te is... igen... mint ahogy én... (dühös pillantással nézett a doktor felé) majd te is megvetéssel utasítanád el a rágalmozót, akinek volt mersze rosszat mondani róla. Az apja tiszt volt, s kitüntette magát a spanyolországi háborúban. Ófensége a kenti herceg barátja volt, s Wellington herceg is jól ismerte, és hadseregünk legelső tisztjei közül is többen. S azt hiszi,

Lord Hillsen Arthur bátyámmal is találkozott. Családja meg a legrégebb és legtisztelendősebb ír családok egyike, van olyan jó, mint a mienk... A... a Costiganek valamikor Írország királyai voltak.

- Ó, hogy az Isten áldjon meg - rikoltott a pap, s nem tudta, dühöngjön vagy nevéssen -, csak nem azt akarod mondani, hogy szándékodban áll elvenni *feleségül*?

Pen felöltötte leghercegibb modorát. - Mit gondol, Portman úr - jelentette ki -, vajon mi más lehetne a vágyam?

Miután támadása teljes kudarcba fulladt, s Pen e váratlan döfésétől földre került, a doktor már csak annyit tudott kinyögni: - Asszonyom, hívja az örnagyot.

- Az örnagyot? Nagyon helyes - mondta Arthur, Pendennis fejedelme és Fair Oaks hercege, egy büszke kézmozdulattal. A beszélgetés azon két levél megírásával ért véget, amely ott hevert Pendennis örnagy reggelizőasztalán Londonban, Arthur herceg színigaz történetének bevezetéséül.

HETEDIK FEJEZET

Amelyben megjelenik az őrnagy

Ismerősünk, Arthur Pendennis őrnagy, annak rendje és módja szerint megérkezett Fair Oaksba, miután egy szörnyű éjszakát töltött a postakocsiban, ahol egy testes, nagykabátjaiban természetellenesen terebélyes útitársa teljesen beszorította a sarokba, és illetlen hortyogásával nem hagyta aludni; s ahol a szemben ülő özvegy nemcsak hogy nem engedte kinyitni a kocsi egyetlen ablakát sem, imigyen kirekesztve minden friss levegőt, de még a rum szagával is megtöltötte a fülkét, amit a retiküljében tartott palackból kortyolgatott; s ahol, ha sikerült egy-egy pillanatra elszundítania, a kürt gurgulázása a vámsorompóknál, az őt egyre jobban a kocsi oldalához szorító roppant szomszéd szuszogása, vagy az özvegy lába kényes lábujján hamarosan ráébresztette az élet szörnyűségére és valóságára - egy olyan életére, amely már a múlté, vissza soha nem térhet, s már csak szép emlékekben él. Nyolc mérföld óránként, húsz vagy huszonöt órán át, szűk postakocsiban, kemény ülésen, köszvényre hajlamosan, folyton cserélődő s egyre morgó kocsisok, akiknek nem lehet elég borraalót adni, útitárs, aki kedveli a szeszt - ki nem szenvedte el e megpróbáltatásokat a régi szép időkben! És egyáltalán hogy tudtak utazni emberek ilyen körülmények közt? Márpedig utaztak. Elmúlt az éjszaka, elmúlt a reggel, s az őrnagy, sárga képpel, borostásan, fején a göndörségét veszített parókával, s elgémberedett végtagjaiba itt is, ott is belenyilalló reumatikus fájdalmaktól kínozva Fair Oaksban a kiskapunál kiszállt a kocsiból, ahol a kapus, a kertész felesége tisztelettel köszöntötte; s férje, Morgan úr, még annál is nagyobb tisztelettel.

Helen már leste, mikor érkezik a várva várt vendég, s az ablakból észrevette őt. De nem ment elébe, hogy üdvözlje. Tudta, hogy az őrnagy nem szereti, ha meglepetésszerűen ütnek rajta, s némi előkészületi időt igényel, hogy szalonképessé tegye magát. Pen gyerekkorában magára haragította az őrnagyot, mert annak öltözőasztaláról elcsent egy szattyánbőr dobozt, mely, be kell vallanunk, az őrnagy hátsó fogait tartalmazta; a rázós postakocsiban természetesen kivette ezeket a szájából, viszont a nyilvánosság előtt semmiképpen sem mutatkozott volna nélkülük. Morgan, a legénye, titokzatos szertartást űzött a parókáival: eldugott helyeken bodorította, s titokban vitte be őket gazdája szobájába - az őrnagy vendéghaj nélkül nem volt hajlandó sem családtagjai, sem ismerősei előtt mutatkozni. Bement hát a lakosztályába, s pótolta e hiányosságot; nyögött, fújtatott, szuszogott öltözködés közben, átkozta Morgant, afféle öreglegény módján, akit egész éjjel ébren tartott a reumája, és még hosszú, terhes szolgálat áll előtte. De végül felövezte, kigöndörítette, rendbe hozta magát, s méltóságteljes komolysággal leereszkedett a szalonba, amint az olyasvalakihez illik, aki jogi ügyletekben éppoly tekintély, mint a divat dolgaiban.

De Pen nem volt ott; csak Helen s a kis Laura, aki az anyja mellett ülve varrogatott valamit, s akit az őrnagy sohasem tisztelt meg többel, legfeljebb a mutatóujjával; most sem, azután, hogy sógornőjét köszöntötte. Laura reszketve fogta meg s ejtette el a mutatóujját, aztán menekült a szobából. Pendennis őrnagynak esze ágában sem volt tartóztatni, még a házban sem, s megvolt rá az oka, hogy ittlétét helytelenítse; hogy miért, azt majd később megmagyarázzuk. Laura hát eltűnt, s a kertben bolyongott, kereste Pent: a gyümölcsösben bukkant rá, amint az egyik ösvényen föl-alá járva komoly beszélgetésbe merült Smirke úrral. Olyan komolyba, hogy meg se hallotta Laura tiszta hangocskáját, mindaddig, míg Smirke meg nem húzta a frakkját, és rá nem mutatott a futva közeledő kislányra.

Laura odaszaladt hozzá, s kezébe tette a kezét. - Gyere be, Pen - mondta -, jött valaki: megjött Arthur bácsi.

- Meg? - kérdezte Pen, s Laura érezte, hogy keze összeszorul az ő kis kezén. Hátrafordult, s szokatlanul indulatos pillantást vetett Smirke-re, mintha azt mondta volna: „Jöhet ő vagy bárki más, állok elébe.” Smirke úr pedig szokása szerint égne emelte a szemét, és halkan fől-sóhajtott.

- Gyerünk, Laura - mondta Pen, félig ádázul, félig tréfásan. - Gyerünk, és mondd meg a nagybátyámnak, hogy rendelkezésére állok. - De csak azért nevetett, hogy aggodalmát elleplezze; igyekezett összeszedni a bátorságát, mert tudta, hogy nagy megpróbáltatásnak néz elébe.

Az utóbbi két nap, a Portman doktor fölfedezését követő vihar után, Pen beavatta a bizalmába Smirke-et, s azokban az órákban, amelyeket e negyvennyolcból Smirke társaságában töltött, mást se tett, csak Fotheringay kisasszonyról, Emilyről - etcetera, etcetera - beszélt nevelőjével, s Smirke-nek nem esett nehezére odafigyelnie, hisz maga is szerelmes volt, mindenben igyekezett megszerezni Pen jóindulatát, s nem utolsósorban azért, mert őt magát is elbűvölte Pen istennőjének varázsa, hisz hozzá hasonlót, most először lévén színházban, eddig sose látott. Pen tüzes csapongása, lángoló ékesszólása, színes és költői képei, hasonlatai, férfias bátorsága, kedvessége, forró reménykedése s elszántsága, hogy kedvesében semmi hibát, helyzetében semmi legyőzhetetlen nehézséget ne vegyen tudomásul, félig még Smirke urat is meggyőzte, hogy a Pen által javasolt megoldás elfogadható és ésszerű, s nincs abban semmi rossz, ha Emily Fair Oaksba költözik, Costigan kapitány élete végéig megtelepszik a sárga szobában, s Pen tizennyolc éves korában megnősül.

És tény, hogy a gyerekek e két nap alatt majdnem hogy sikerült az édesanyját is meggyőznie; egyik ellenvetését a másik után háritotta el azzal az ingerült józansággal, amely gyakran a legképtelenebb dolog; már-már sikerült elérnie, hogy anyja osztozzék abban a hitben, hogy ha a házasságok az égben köttenek, akkor ez is ott köttetik... hogy neki csak az lehet a fontos, hogy becsületes lány-e az illető; s már ő is inkább szorongva várta a gyám-nagybácsi érkezését, sejtve, hogy az korántsem abból a naiv, romantikus, jámbor és képtelen nézőpontból tekinti majd Pen házasságát, amilyenből az özvegy mindig is hajlandó volt az efféle kérdéseket elbírálni. Helen Pendennis vidéken nevelkedett, és az élet könyvéből egészen mást olvasott ki, mint ugyanazon lapról városban szoktak. Szívesen gondolt arra a napra (keserű gyönyörűséggel, amelyet némelyik nőnek az önfeláldozás gondolata okoz), mikor majd mindent átad Pennek, Pen hazahozza a feleségét, ő kezébe adja a kulcsokat, átengedi neki a legjobb hálószobát, átadja a főhelyet az asztalnál, a fiát boldognak látja. Hisz mit is akart ő az élettől, ha nem azt, hogy a kölyök boldoguljon? S bár úgy találta, fia nem lenne méltatlan egy császárnő kezére sem, sőt az érezhetné megtiszteltetésnek, ha Pendennisné lehet, ha fia a szerény Esztert választja Vásti királynője helyett, akkor is ugyanúgy megelégedett volna ölordsa választásával. Nem bánta volna, ha alacsony származású vagy szegény lányt ér e csodálatos megtiszteltetés, kész lett volna meghajolni előtte, szívesen látni házában, átengedni neki az elsőséget - de egy színésznőnek, egy érett nőnek, aki régen nem tud már másként elpirulni, csak ha rúzzsal segít magán, s aki megszokta ezek mohó pillantását... egy műveletlen, neveletlen perszónának, aki bizonyára léha társaságban él, és sok kétértelmű beszédet hallgatott már végig... Ó, micsoda kegyetlen sors, hogy épp ilyet kellett Pennek választania, s hogy a családnya épp egy ilyen szultánának kell átengedje helyét!

Az özvegy mindeme kétségeit kitergette Pen előtt e két nap alatt, amelynek a nagybácsi érkezétségig szükségszerűen el kellett telnie, de ő azzal a nyílt vidámsággal és könnyedséggel birkózott meg velük, amelyet a fiatal úriemberek életük ezen időszakában tanúsítani szoktak, s anyja ellenvetéseit végtelen önbizalommal utasította vissza. Costigan kisasszony az erény és finomság mintaképe! Érzékeny, mint a legféltékenyebb szűz; tiszta, mint a frissen hullott hó; modora a lehető legfinomabb, szelleme és tehetsége a legelbűvölőbb, elbájolóan kifinomult, ítélete ízlést kívánó kérdésekben csálthatatlan; természete és édesapja iránti odaadása egyene-

sen csodálatra méltó; ez az előkelő származású, de elszegényedett úriember valamikor Európa legjobb társaságában mozgott; ő egyébként nem siettetni a dolgot, ő várhat bármeddig is - huszonegy éves koráig. De úgy érzi (s itt arca kínosan és szívfacsaróan ünnepélyes kifejezést öltött), hogy élete egyetlen nagy szenvedélyével találkozott, s annak csak a HALÁL vethet véget.

Helen szomorúan elmosolyodott, fejét csóválta, s megmondta neki, hogy az ember általában túléli az efféle szenvedélyeket, s ami a nagyon fiatal férfiak és idősebb nők hosszú jegyességét illeti - maga is tud ilyen példát a saját családjában: Laura szegény édesapja a példa rá -, az ilyesmi többnyire balul üt ki.

Pen azonban úgy határozott, hogy ha csalódik, meghal, és az özvegy, csak hogy ez be ne következzen, vagyis inkább hogy csalódás ne érje, inkább vállalt volna minden áldozatot vagy kínszenvedést, s ha a menyé hottentotta, elébe térdelt volna, hogy csókkal illesse a lábát.

Arthur, a kölyökszarnok, tudta, hogy milyen hatalma van anyja fölött, és meg is sajnálta, miközben élt a hatalmával. E két nap alatt szinte megadásra kényszerítette, s nyájasan fölényes volt vele; az egyik estét a bájos kuglófsütővel töltötte Chatterisben, s elhencegett neki, hogy anyjára mekkora befolyással van; a másikat meg azzal, hogy megírt egy lángoló és roppantul önhitt költeményt istennőjéhez, amelyben Montrose módjára megesküszik, hogy kardjával hírt, tollával dicsőséget szerez neki, s úgy fogja imádni, ahogy halandó nőt még nem imádtak, mióta a női nem megteremtett.

Aznap este történt, jóval éjfél után, hogy Helen, akinek nem jött szemére álom, odalopódzott fia ajtajához, s látta, hogy az ajtórezen át fény szűrődik ki a sötét folyosóra, s hallotta, hogy Pen forog, hánykolódik, verssorokat mormol az ágyában. Kint várt egy darabig, aggódva fülelt. Sok éjszakát virrasztott így át hajdan a jó lélek, ha fia lázas volt, vagy valami gyermekbetegség kínozza. Majd nagyon-nagyon halkán lenyomta a kilincset, s oly vigyázva lépett be, hogy Pen észre se vette. Arca feléje fordult, íróasztala teli volt papirosokkal, s körülötte az ágyon még több hevert. Rágta a ceruzáját, rímeken s mindenféle más szenvedélyes ostobaságokon töprengett. Ő volt Hamlet, aki beugrik Ofélia sírjába; az Idegen volt, s Hallernét, a gyönyörű Hallernét, akinek hollófekete haja csigákban omlik a vállára, zárta a karjába. A *Kétségbeesés*, Byron, Thomas Moore, az *Angyalok minden szerelme*, Waller és Herrick, Béranger, valamennyi szerelmes vers, amit valaha olvasott, mind ott kavargott, buzgott az ifjú úriember agyában, aki épp a képzelődés paroxizmusának tetőpontjára hágott, mikor anyja megjelent.

- Arthur - mondta az özvegy halk ezüsthangon: ő megrezzent és megfordult. Megmarkolt néhány papirost, és begyűrte a párnája alá.

- Miért nem alszol, drágám? - kérdezte az özvegy, bájosan gyöngéd mosollyal, majd leült az ágy szélére, és kezébe vette fia forró kezét.

Pen egy pillanatig vadul meredt rá. - Nem tudok - mondta -, én... én verset írok. - Aztán hevesen átölelte anyja nyakát, és így szólt: - Ó, anya! Úgy szeretem, de úgy! - Hát tehetett e jó lélek mást, mint hogy sajnálja és nyugtatgassa? A szelíd teremtmény megtette, ami tőle telt; s gyöngéden eltöprengett, milyen különös, hogy fia tegnap még gyermek volt ugyanebben az ágyban; s hogy vasárnaponként, reggel, mielőtt fölébredt volna, ő idejött és imádkozott az ágya fölött.

S e vers nagy vers volt, nem vitás, csak Fotheringay kisasszony nem értette; az öreg Cos azonban, huncutul kacintva és ujját sokat tudóan az orrára nyomva, azt mondta: - Tedd a többihez, Milly édes. A Poldoody versei kutyafüle ehhez képest. - Milly hát elzárta a kéziratot.

Mikor az őrnagy felöltözve, szalonképesen, tiszteletét tette Pendennisné úrhölgnél, tízpercnyi beszélgetés után arra kellett rádöbbenjen, hogy szegény özvegyasszonyt nem csupán Pen tervezett házasságának gondolata keseríti, hanem még inkább az, hogy Pen is szenved miatta, s hogy nagybátyja és közte a házasság kérdésében esetleg heves összeecsapás várható. Könyörgött, hogy legyen nagyon gyöngéd Arthurral: - Nagyon heves vérű, és nem tűri a nyers szót - magyarázta. - Portman doktor a múltkor elég kíméletlenül beszélt vele... másnap már magam is beismertem, hogy igazságtalanul... mert derekabb gyereket nem is kívánhatna magának senki... és Pen válasza egészen megrémített, annyira föl volt háborodva. Ne felejtsd el, hogy ő már férfi, és légy nagyon-nagyon óvatos - mondta az özvegy, hosszú fehér kezét az őrnagy kabátja ujjára téve.

Az fölemelte a hölgy kezét, gálánsan megcsókolta, csodálkozva nézett rémült szemébe, s némileg megvetően is, de annál sokkal udvariasabb volt, hogy ezt ki is mutassa. „*Bon Dieu!*”¹² - gondolta a vén közvetítő. - A gyerek máris megfőzte az anyját, s ha a fiatalúr sírva fakad, majd olyan feleséget kerít neki, amilyen neki tetszik, mintha csak játékszer lenne. Miért nincs nálunk olyasmi, mint a *lettres-de-cachet*¹³ volt - vagy a Bastille -, előkelő fiatal fickók számára?” Az őrnagy olyan jó társaságban forgott, hogy meg kell neki bocsátani, ha egy earl módjára gondolkodott. Megcsókolta az özvegy félénk kezét, keze közé fogta, az asztalra tette, s kezével letakarta, majd elmosolyodott, és a szemébe nézett.

- Ismerd be - mondta -, azon jár az eszed, hogyan tudnád a lelkiismeretteddel összeegyeztetni, hogy a gyereket hagyd a maga feje után menni.

Helen elpirult, s a szokott női módszerhez menekült: - Arra gondolok, hogy olyan boldogtalan... és én is...

- Tehát ellentmondjunk neki, vagy hagyjuk, hogy csináljon, amit akar? - kérdezte az őrnagy, s a maga vigasztalására némán hozzátette: „Vesszek meg, ha hagyom.”

- Még elgondolni is rémes, hogy épp egy ilyen ostoba, kegyetlen és végzetes vonzalom rabja lett - mondta az özvegy -, amely vagy így, vagy úgy, de mindenképpen fájdalmas véget ér majd.

- Hát házasság nem lesz a vége, édes húgom - jelentette ki az őrnagy elszántan. - Semmi szükségünk rá, hogy egy Pendennis, a család feje, sátorból vegyen magának vándorkomédiás feleséget. Nem, asszonyom, nem nősülünk be a greenwichi búcsúba.

- Ha a parti hirtelen megy szét - vágott közbe az özvegy -, nem tudom, mi lesz a következménye. Én ismerem Arthur szenvedélyességét, érzelmei hevét, örömei és csalódásai fájdalmas mélységét, s reszketek, ha arra gondolok, hogy most csalódás éri. Jaj, csak ne, csak ne érje túlságos hirtelen.

- Drága asszonyom - mondta az őrnagy, hangjában mélységes részvéttel -, nem kétlem, hogy Arthur szörnyen fog kínlódni, míg ezen a kis csalódáson túlesik. De mit gondolsz, ő az egyetlen, akit ilyen keserűség ér?

- Nem, azt nem - mondta az özvegy, és lesütötte a szemét. A maga esetére gondolt, és egyszerre tizenhét éves volt megint, és nagyon szerencsétlen.

- Fiatalkoromban - suttogta a sógora - én is átestem egy csalódáson. A lány egy earlnek volt az unokahúga, s tizenötezer fontja volt - tökéletes modorú teremtés -, a pénze egyharmada egy szempillantás alatt megteremtette volna a karrieremet, harmincéves koromra alezredes lehet-

¹² Szent Isten!

¹³ Elfogatóparancs.

tem volna... de hát nem lettem. Nincstelen hadnagy voltam: a szülei közbeléptek, s én áthajóztam Indiába, ahol az a megtiszteltetés ért, hogy az akkori főparancsnok, Lord Buckley titkára lehettem - nélküle. És mi történt? Visszaküldtük egymásnak a leveleinket, a hajfürtjeinket (az őrnagy ujjai végigfutottak a parókán), szenvedtünk, de túlélünk. Ma egy baronet felesége, és tizenhárom felnőtt gyermeke van; megváltozott persze, de a lányai órá emlékeztetnek; a harmadikat a jövő hét elején mutatják be az udvarnál.

Helen nem felelt. Neki is a régi idők jártak az eszében. Azt hiszem, ha az ember száz évig él, akkor is vannak életének olyan szakaszai, amelyek, ha fölidézi őket, nyomban visszaröpítik ifjúkorába, s most Helen is ilyesmire gondolt.

- Vagy gondolj a bátyámra, drágám - folytatta gálánsan az őrnagy. - Tudod, őt is érte egy kis csalódás, mikor elindult az... orvosi pályán. Egy előnyös lehetőség kínálkozott neki. Balls kisasszony... még a nevére is emlékszem... egy patik... egy igen kiterjedt pacientúrájú gyakorló orvosnak volt a lánya; bátyámnak már majdnem sikerült nyélbe ütnie a partit. De valami nehézség támadt, jött a csalódás... és tudom, nem volt oka rá, hogy szomorkodjék e csalódás miatt, hisz így jutott hozzá e kézhez itt - mondta az őrnagy, és megint udvariasan megszorította sógornője kezét.

- A más-más korú és más-más rangú emberek házassága - mondta Helen - többnyire szomorúan végződik. Tudom, rengeteg boldogtalansággal járnak. Laura apja, az én unokatestvérem... aki velem együtt nevelkedett - tette hozzá halkán - a legjobb példa rá.

- Roppant meggondolatlanság - szakította félbe az őrnagy. - Nem tudok kínosabbat elképzelni, mint ha egy férfi korban fölötte vagy társadalmilag alatta álló nőt vesz feleségül. Képzeld, ha valaki alacsony származású nőt vesz el, s a háza örökké tele van a nő rokonaival, ezzel a szemét csürhével. Képzeld, hogy a felesége ragaszkodik az anyjához, aki tájszólásban beszél, és a Máriát Márinak mondja. Hogy vezeted be a társaságba? Drága asszonyom, nem akarok nevetek említeni, de a londoni társaság legjobb köreiben is láttam, hogy egyes férfiak a kínok kínját állják ki, ismerőseik mellőzik őket, elvesznek a feleségük közönséges rokonsága miatt. Mert mit csinált például Lady Snapperton tavaly a *déjeuner dansant*-ján¹⁴ a Bohemian Ball után? Azt mondta Lord Brounckernek, hogy vagy hozza el maga a lányait, vagy küldje el őket valami illő gardedámmal, de ő Lady Brounckert nem fogadja; a lady egy patikus lánya, vagy valami olyasmié, és Tom Wagg megjegyezte róla, hogy nyilván soha életében nem volt szüksége orvosságra, mert amiatt sose fájt a feje, hogy mi illik és mi nem. Jóisten, mi az elválásnak ez a semmi kis fájdalma a rossz házasság és az efféle alacsonyrendű népséggel való érintkezés szakadatlan kínjához képest!

- Bizony! - mondta Helen, és majd kibuggyant belőle a kacagás, de uralkodott magán, mert eszébe jutott, hogy megboldogult férje milyen áhítatos tisztelettel viseltetett Pendennis őrnagy személye és nagyvilági történetei iránt.

- És ez a végzetes nő tíz évvel idősebb, mint Arthur, a kis mihaszna. Ilyen esetekben mi történik, tudod-e, drágám? Négyszemközt vagyunk, *neked* megmondom: a társadalom magasabb köreiben gyötrelem, óhatatlanul gyötrelem az eredmény. Nézd csak meg, mikor Lord Clodworthy bejön a szobába a feleségével... istenemre, az asszony mintha a nemes lord anyja lenne. És mi a helyzet Lord és Lady Willowbankkel, pedig az ő házasságuk, híres arról, hogy szerelmi házasság volt? Ólordsága már kétszer vágta le a kötélről a feleségét, mert féltékenységből Mademoiselle de Sainte-Cunegonde táncosnő miatt fölkötötte magát; és istenemre, jól jegyezd meg, egy szép napon nem fogja levágni az öregasszonyt. Nem, drága asszonyom, te nem élsz a világban, de én igen: te egy kicsit romantikus és érzelgős vagy (tudod, hogy az

¹⁴ Vacsora tánccal.

vagy; akinek ilyen szép nagy szeme van, az mind az); hagyd hát rá ezt az ügyet az én tapasztalataimra. Még hogy ezt a nőt feleségül vegye! Tizennyolc évesen egy harmincéves színésznőt, piha! Akkor már inkább menjek ki a konyhába, és vegyem feleségül a szakácsnőmet.

- Ismerem a korai házasság hátrányait - sóhajtott fel Helen; s minthogy a fenti beszélgetés során erre már harmadszor utalt, s szemmel láthatólag nyomasztotta a hosszú jegyesség és össze nem illők házasságának gondolata, s minthogy a körülmények, amelyeket ismertetni készülünk, magyarázatul szolgálnak arra a kérdésre is, amely némelyeket már bizonyára érdekel, azazhogy a kis Laura, aki már nemegyszer fölbukkant előttünk, tulajdonképpen kicsoda, nem árt, ha a kérdést külön fejezetben tisztázzuk.

NYOLCADIK FEJEZET

Amelyben Pen az ajtóban várakozik, s az olvasó megtudja hogy ki is a kis Laura

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer a cambridge-i egyetemen egy fiatal úriember, aki abban a faluban töltötte nagyvakációját, ahol a fiatal Helen Thistlewood élt édesanyjával, a Koppenhágánál elesett tengerészhadnagy özvegyével. Ez az úriember, név szerint Francis Bell tiszteletes úr, Thistlewoodné asszony unokaöccse volt, s ily módon kuzinja Helen kisasszonynak is, teljesen jogosult tehát, hogy nagynénje házában, aki igen szerényen élt, vegyen ki szobát. Ott telt hát a vakációja, miközben három-négy tanítványát taníttatta, akik ide is elkísérték őt. Bell úr ugyanis az egyik kollégium ösztöndíjas gyakornoka volt, és híres a műveltségéről, tanári képességeiről.

Két nőrokona elég hamar megtudta, hogy a tiszteletes úr már eljegyezte magát, s csak arra várt, hogy végleges állást kapjon a kollégiumban, ami majd lehetővé teszi házassági szándékának valóra váltását. Feleségjelöltje egy másik pap lánya volt, apja valamikor Bell házi-tanítója, s a heves Bell úr talán tizenhét-tizennyolcéves lehetett, amikor Goacher úrral egy fedél alatt lakván, Martha Coacher kisasszony lábához vetette magát, miközben az épp borsót szedett a kertben. Ott, a borsótövek és Martha kisasszony lába előtt esküdött neki örök szerelmet.

Coacher kisasszony jó néhány évvel idősebb volt a fiatalembernél; szívét már több füstbe ment házasság csalódása sebezte fel, apjának nem kevesebb, mint három tanítványa játszott zsenge érzelmeivel. A falu patikusa gyalázatosan cserbenhagyta. A dragonyostiszt, akivel annyit táncolt abban a vidám báli szezonban, amelyet köszvényes nagymamájával Bathban töltött, egy szép napon vidáman megrántotta a kantárszárát és elvágatott, és bottal üthette a nyomát. Hát lehet csodálni, ha a megismétlődő hálátlanság nyilaitól sebesült Martha kisasszony szíve alig várta már, hogy megpihenjen valahol? Nyájasan és jóakarattal hallgatta végig az esetlen, gáláns és derék fiú vallomását, és azt mondta: „Istenemre, Bell, hisz maga fiatal még ahhoz, hogy ilyesmire gondoljon”, de azért sejtette, hogy szüzies szívétől nem idegen a gondolat. Bell urat nem küldhette a mamájához, hogy tárgyaljon vele, mert Coacher úr, özvegyember lévén, aki csak a könyveit bújta, eleve képtelen volt olyan törekeny és csodálatos valamit irányítani, mint egy hölgy szíve, s így Martha kisasszony kénytelen volt ilyen ügyeit önmaga intézni.

Az önmagával folytatott vesztaszüzi megbeszélés eredményeként levágta egy hajfürtjét, átkötötte kék szalaggal, és odaajándékozta a boldog Bellnek. Már háromszor nyesett le és ajándékozott el egy-egy fürtöt gesztenyebarna hajából. A megajándékozottak hűtlenek lettek hozzá, de a haja kinőtt; Martha teljes joggal állíthatta hát, mikor a szerelem e jelét a jámbor fiúnak odaadta, hogy a férfiak hazugok.

E negyedik azonban kivétel volt - Francis Bell hű szerelmesnek bizonyult. Mikor eljött az ideje, hogy a kollégiumba visszamenjen, és szükségessé vált, hogy Coacher urat is beleavassák megállapodásukba, az így kiáltott fel: „Jézusom, s nekem fogalmam sem volt róla, hogy itt mi folyik!” - s ez nagyon valószínű is, hiszen már háromszor érte hasonló meglepetés; Francis pedig visszatért az egyetemre, elszántan, hogy majd kitüntetéssel vizsgázik, s a kitüntetések szerett Marthájának lába elé helyezi.

A jutalom kilátása csodálatos munkára serkentette. Félévről félévre egyre-másra jöttek a hírek diadalairól. Az egyetemi vizsgadolgozataiért kapott jutalomkönyveket az öreg Coachernek, a szónokversenyen nyert ezüstkupáját Martha kisasszonynak küldte el. Kitűnően végzett a matematikaversenyen, és kollégiumának ösztöndíjas gyakornoka lett; s mindeközben gyöngéd

levelezést folytatott Martha Coacher kisasszonnyal; és sikereit, talán joggal, az ő befolyásának tulajdonította.

Mire azonban Francis Bell tiszteletes úr, a *magister artium*, kollégiumának ösztöndíjas gyakornoka és instruktora elérte huszonhatodik életévét, Coacher kisasszony harmincnégy lett, és sem a bája, sem a modora, sem vérmérséklete nem változott előnyére élete tavaszának azon napsütéses reggeléhez képest, amikor Bell úr borsót szedve kinn lelte őt a kertben. Miután kitüntetéssel elvégezte az egyetemet, Bell úr lelkesedése is alábbhagyott tanulmányai iránt, s ítélete, ízlése is hűvösebbé vált. Martha kisasszonyra már nem hullt a veteményeskert napja, és szegény Bell egyszerre azon vette észre magát, hogy egy durva, rossz természetű, csúf és rossz modorú, középkorú nő vőlegénye, és hogy e rabságra ezernyi levéllel kötelezte el magát.

A sok civódás egyikének következményeként (amelyek során Martha megcsillogtathatta ékesszólását, s épp ezért gyakran örömet okozott neki, ha engedett) Francis nem volt hajlandó többé tanítványait Bearleaders Greenbe vinni, ahol Coacher úr lakott, s ahol a nyarakat Bell általában tölteni szokta; eszébe ötlött, hogy a vakációt éppenséggel nagynénje falujában is tölthetné, ahol sok-sok éve nem járt már - azóta, hogy a kis Helent még a térdén lovagoltatta. Le is ment, és hozzájuk költözött. Helen szép fiatal nővé cseperedett. Az unokatestvérek majdnem négy hónapot töltöttek együtt, júniustól októberig. Együtt sétáltak a nyári estéken; már kora reggel együtt voltak. Ugyanazt a könyvet olvasták, miközben az öreg hölgy esténként elszundított a gyertya mellett. Amit a kis Helen tudott, arra Frank tanította. Ő viszont énekelt neki; nekiajándékozta őszinte szívét. Ismerte Frank élete történetét. Az talán titokban tartott előtte bármit is? Nem, megmutatta neki a nő képét, akit eljegyzett, s - pirulva - szigorú, csípős, kegyetlen leveleit is. Múltak a napok, s ők egyre közelebb kerültek, s egyre bizalmasabbak, bánatosabbak lettek. És egyszerre eljött az az októberi reggel, mikor Francisnek vissza kellett mennie a kollégiumba, s szegény lány úgy érezte, gyöngéd szíve elkíséri.

Frank is fölriadt a gyönyörű szentivánéji álomból, s rádöbbsent fájdalmának valóságára. Fogát csikorgatta, s tépte volna már szét a láncot, amely rabságban tartotta. Féktelenül vágyott rá, hogy elszakítsa, és szabaddá tegye magát. Tegyen vallomást? Megtakarított pénzét adja oda a nőnek, akivel a sors összekötötte, és kérje meg, hogy engedje szabadon? Még ráér - halogatta a döntést. Lehet, hogy évekig nem üresedik meg egyetlen egyházi javadalom sem. Az unokatestvérek csak írták egymásnak a szomorú és szeretetleli leveleket. A szigorú, féltékeny és elégedetlen menyasszony pedig keserűen panaszkodott, s nem ok nélkül, hogy Francis mennyire megváltozott.

Végül fordulópontra ért a dolog, s az új vonзалom lelepleződött. Francis bevallotta, nem is próbálta leplezni, s szemrehányást tett Martha heves természetéért, dühös uralkodhatnékjáért, s ami a legrosszabb, alacsonyabbrendűségéért és koráért.

A nő erre azt a választ adta, hogy ha a férfi nem marad hű az ígéretéhez, ő a királyság valamennyi bíróságán bemutatja a leveleit, amelyekben tízezerszer is biztosította a szerelméről, s miután a világ előtt leleplezte mint szélhámost és árulót, megöli magát.

Frank még egyszer beszélt Helennel, akinek akkor már nem élt az édesanyja, s aki akkor már Lady Pontypoolnál lakott, még egyszer, s akkor eldöntötték, hogy teljesítenie kell a kötelességét; azaz eleget kell tennie az esküjének; azaz meg kell fizetnie az adósságát, amelybe egy csaló ugratta bele; azaz hogy szerencsétlenné kell tennie két derék embert. Leszögezték hát, hogy mi a kötelességük, és elváltak.

Nagyon is hamar ürült javadalom; de Frank Bell akkorra, mikor beiktatták, már ősz és megviselt ember lett. Helen írt neki az esküvőjére, „drága unokatestvéremnek” szólította, s azzal fejezte be, hogy maradtam „igaz híved”. Visszaküldte neki a leveleit s a hajfürtjét - de egy keveset megtartott belőle; az most is, hogy az őrnaggyal beszélgetett, ott volt az íróasztalában.

Bell három-négy évig működött parókiáján, mikor is a Coventry-szigeten megürült a lelkesztői tisztség. Frank titokban megfolyamodta, s miután megkapta a kinevezést, a hírt közölte a feleségével. Az asszonynak nem volt ínyére, mint semmi, amit ő tett. Bell keserűen kijelentette: nem ragaszkodik hozzá, hogy ő is vele menjen: így aztán vele ment. Ez Crawley kormányzóságának idejében történt, s Bell később meghitt barátságba került ezzel az úrral. És Coventry szigetén történt, évekkel az esküvője után, öt évre rá, hogy hírére vette, Helennek fia született, hogy neki is megszületett a kislánya.

A kislány nem az első Bellné asszonyé volt, az mocsárlázban meghalt, röviddel azután, hogy Helen Pendennis és a férje, akinek Helen mindent elmondott, levélben értesítették gyermekük születéséről. - Szóval én öreg voltam már, mi? - kérdezte az első Bellné asszony. - Öreg voltam, és nem értem annyit, mint ő, mi? De hozzád mentem, Bell, és őt nem tudtam elvenni, mi? - aztán meghalt. Bell ezután egy odaválási hölgyet vett feleségül, akit őszintén szeretett. De arra ítéltetett, hogy boldogtalan legyen a szerelmeiben; a hölgy meghalt gyermekágyi lázban, s Bell is megadta magát; kislányát hazaküldte Helen Pendennishez és férjéhez, s halálos ágyán azért imádkozott, hogy megszeressék a kicsit.

Az Bristolból érkezett Fair Oaksba, tehát nem nagyon messziről, fekete ruha volt rajta, a dadája, egy katona felesége kísérte. Keservesen zokogott, mikor el kellett válniuk, de Helen anyai gondját viselte, s így hamarosan megvigasztalódott.

Nyakában egy medalion csüngött, benne Helen haja, amelyet ő adott még - hány éve már! - szegény Francisnek, aki már a temetőben nyugodott. Mindössze ennyi maradt utána, s Helen, amilyen gyöngéd teremtés volt, dédelgette e hagyatékot. A kislányt, mint a haldokló közölte levelében, Helen Laurának hívták. De John Pendennis, bár elfogadta a hagyatékot, mindig megglehetősen féltékeny volt az árvára; ridegen elrendelte, hogy a második nevén nevezzék, amelyet anyja után kapott, s ne az elsőn, amelyet apja adott neki. A kislány félt Pendennis úrtól, annak holta napjáig; s Helen csak mikor férje eltávozott, merte nyíltan is kimutatni gyöngéd szeretetét, amelyet a kislány iránt érzett.

Így lett Laura Bellből Pendennisné úrhölgy lánya. Ezt sem férje, sem annak öccse, az őrnagy, nem nézte jó szemmel. Az előbbi a kislány felesége életének olyan körülményeire emlékeztette, amelyeket legszívesebben elfelejtett volna, de kénytelen volt tudomásul venni; ami meg az utóbbit illeti, miért is viselte volna szíven a sorsát? Sem a Pendennis családnak, sem más, hazai nemes családnak nem volt rokona, s a vagyona mindössze kétezer font volt.

Most pedig hagyjuk bejönni Pen urat, aki mindeddig kinn várakozott.

Miután idegei pattanásig feszültek, s már kint felkészült a találkozásra, most elszántan lépett az ajtóhoz, hogy szembenézzen szörnyű nagybátyjával. Magában már eldöntötte, hogy vadul össze fognak csapni, és elhatározta, hogy nagy hírű családjához méltó bátor és méltóságteljes viselkedést tanúsít. Kivágta hát az ajtót, s arcán a lehető legkomolyabb és harciasabb kifejezéssel lépett be; szinte azt mondhatnók, *cap-à-pie*¹⁵ fölfegyverkezve, előreszegezett lándzsával, lobogó sisaktollakkal, s ellenfelére olyan pillantást vetett, mintha azt mondaná: „Gyerünk, én kész vagyok!”

¹⁵ Állig.

Az öreg világfi a fiú viselkedése láttán alig tudta megfékezni magát, hogy el ne mosolyodjék annak csodálatra méltó együgyűségén. Pendennis őrnagy is fölmérte a terepet; s miután látta, hogy az özvegyet az ellenség már félig a maga oldalára térítette, s miután okosan fölfogta, hogy a gyerekekre sem a fenyegetés, sem a tragikus hangú prédikáció nem lenne hatással, mert konokságra hajlik és szörnyű komoly, nyomban levetette a felsőbbbbséges modort, s a világ legtermészetesebb és legnyájásabb mosolyával nyújtott kezét Pennek, vidáman megrázta a gyerek tétova kezét, és így szólt: - Nos, fiam, Pen, hát halljuk az egészet.

Helent elbűvölte az őrnagy kedélyes jóindulata. Szegény Pent azonban, aki idegeit tragédiára hangolta, s úgy érezte, hogy nagy *entrée*-ja¹⁶ csődöt mondott, nevetségessé vált, megdöbben-tette és kiábrándította. Elpirult, megszégyenített hiúságában zavartan pislogott. Legszíveseb-ben elsírta volna magát. - Én... én nem tudtam, hogy meg tetszett jönni - mondta -, nagyon... nagyon zsúfolt ilyenkor a város?

Pen alig tudta visszatartani a könnyeit, de az őrnagy is alig állta meg, hogy el ne nevesse magát. Megfordult, s egy komikus pillantást vetett Pendennisné úrhölgyre, aki maga is érezte, hogy a jelenet nevetséges és ugyanakkor érzélgős is. S minthogy nem tudott mit szólni, oda-ment Penhez és megcsókolta, mivel eszébe jutott, milyen gyengéden és édesen engedelmes-kedett Helen mindannyiszor az ő kívánságainak, s így valószínűnek tartotta, hogy már a fia is megpuhult.

„Micsoda két számár - gondolta az öreg gyám. - Ha én le nem jövök, sógornóm biztosan díszbe vágja magát, befogat, meglátogatja a nő családját, és áldását adja.”

- Ugyan, ugyan - mondta, és rájuk mosolygott -, csak ne érzelegjünk. Pen, öreg fiú, meséld el, hogy is van ez az egész.

Pen azon nyomban felöltötte tragikus és heroikus modorát. - Úgy, uram - mondta -, ahogy azt a levelemben korábban már megírtam. Megismerkedtem egy gyönyörű és erényes hölgygel, aki, ha szerény körülmények között él is, előkelő családból származik; megtaláltam a nőt, akiről tudom, hogy életem boldogságának központja lesz; érzem, rajta kívül más nőre soha-soha még csak gondolni se fogok. Tisztában vagyok az életkorunk különbségével és a többi nehézséggel is. De érzelmem oly mély, hogy tudom, képes vagyok mindezt legyőzni - hogy mindketten képesek leszünk; és ő beleegyezett, hogy sorsát az enyémhez köti, elfogadta szívemet és vagonomat.

- Az mennyi, fiam? - kérdezte az őrnagy. - Örököltél? Nem tudtam róla, hogy akár egy lyukas vasad is volna.

- Hisz tudod, hogy ami az enyém, az az övé! - kiáltott fel Pendennisné úrhölgy.

„Az Isten áldjon meg, fogd be a szád!” - mondta volna szíve szerint a gyám; de nem kis küzdelem árán sikerült megfékeznie magát.

- Nem kétséges, nem kétséges - mondta. - Te a kedvéért mindent fölládoznál. Ezt mindenki tudja. De végül mégiscsak a te vagyond az, amit Pen az ifjú hölgynek fölajánl, s aminek tizenennyolc évesen a birtokába kíván lépni.

- Tudom, anyám bármit odaad nekem - mondta Pen, s látszott rajta, hogy zavarban van.

- Igen, öregem, de mindennek megvan a logikája. Ha anyád vezeti a házat, az csak természetes, hogy ő válassza meg, kivel akar együtt lakni. Ha elajándékozod a házat a feje fölül, és magadra íratod a bankszámláját hogyishívják csak... Costigan kisasszony javára, nem gondolod, hogy ezt legalább meg kell beszélned vele, mint az egyik legfontosabb üzletféllel?

¹⁶ Belépés, megjelenés.

Látod, nincs bennem semmi harag, és még csak arra a tekintélyre sem hivatkozom, ami pedig a törvény és apád végakarata értelmében még három évig megillet; úgy beszélek veled, mint egyik nagyvilági ember a másikkal, s felteszem neked a kérdést, mit gondolsz, azért, mert anyáddal azt teszel, amit akarsz, jogod is van azt tenned? Minthogy ő tart el, nem lett volna tisztességesebb dolog várni ezzel a lépéssel, vagy legalább annyi udvariassággal viseltetni irányában, hogy engedélyt kérsz tőle?

Pen leszegte a fejét, s kezdett fölremleni benne, hogy amit tett, s amire olyan büszke volt, mint az érdektelen érzelm romantikus és nagylelkű példájára, az valójában önző és önfejtő ostobaság.

- Hirtelen fölindulásomban tettem - mondta akadozva -, nem voltam tisztában vele, hogy mit mondok vagy teszek. - (S ebben teljesen őszinte volt). - De ha egyszer kimondtam, állom. Nem: nem tudnám, és nem is akarom visszavonni. Inkább meghalok. És én... én nem akarom megterhelni anyámat - folytatta. - Majd eltartom magam. Elmegyek színésznek, és vele együtt játszom, ő... ő azt mondta, jól boldogulnék.

- De ilyen feltétellel elfogadna téged? - szólt közbe az őrnagy. - Ide hallgass, én nem azt mondom, hogy Costigan kisasszony a legkisebb mértékben is haszonleső, de légy őszinte, nem gondolod, hogy társadalmi állásod, az, hogy némi tisztas várományosa vagy, szerepet játszott abban, hogy az ajánlatodat szívesen fogadta?

- Mondom, inkább meghalok, mint hogy megszegjem a fogadalmam - mondta Pen ökölbe szorított kézzel és vörösen.

- Ki mondta, hogy szegd meg, drágám? - kérdezte hidegvérű gyámja. - Úriember nem szegi meg a szavát, ha önként adta, az csak természetes. De végül is várni várhatsz. Anyádnak is tartozol valamivel és a családnak is... sőt valamivel nekem, apád képviselőjének is.

- Hát persze - mondta Pen, és némileg megkönnyebbült.

- Nos, ha neki szavadat adtad, nekem is add valamire.

- Mire? - kérdezte Arthur.

- Hogy nem fogsz titokban megesküdni... nem ruccansz át Skóciába, érted?

- Az csalás volna. Pen soha nem csalta meg az édesanyját - mondta Helen.

Pen megint lehorgasztotta a fejét, s szeme megtelt a szégyen könnyeivel. Hát nem volt-e csalás, hogy titkolódzott e gyöngéd, hiszékeny teremtés előtt, aki kész az ő kedvéért mindenről lemondani? Kezet nyújtott a nagybátyjának.

- Nem, uram... úri becsületszavamra - mondta. - Nem nősülök meg anyám beleegyezése nélkül - és Helenre búcsúzóul csillogóan magabiztos és változatlanul szeretetteli pillantást vetve kiment a szalonból, vissza a szobájába.

- Angyal! Valóságos angyal! - kiáltott fel édesanyja szokott elragadtatásával.

- Jó vért örökölt, asszonyom - mondta sógora -, jó vért mindkét ágról. - Az őrnagy igen meg volt elégedve diplomáciájának eredményével, annyira, hogy ismét megcsókolta Pendennisné úrhölgy kesztyűjének ujját, s elejtve azt a kurta, férfias, közvetlen hangot, amelyen a kölyökkel beszélt, arra a negédesebre tért át, amelyet akkor használt, ha a legönhittebb és legelőkelőbb volt.

- Drágám - mondta ezen a tőle telhető legudvariasabb hangon -, azzal hízelgek magamnak, és olyan biztos vagyok benne, minthogy lejöttem ide, hogy ez az utolsó *botte*¹⁷ sikeres volt. Megmondom, hogy jutott eszembe. Három évvel ezelőtt kedves barátnőm, Lady Ferrybridge, a legnagyobb kétségbeesésben volt Gretna fia miatt - a fiú esetére bizonyára emlékszel még -, és esedezett, próbáljak meg hatni az ifjú úriemberre, mert egy *affaire du coeur*-be¹⁸ keveredett valami skót pap lányával, Mac Toddy kisasszonnyal. Kértem, könyörögtem, hogy legyenek szelídek hozzá. De Lord Ferrybridge dühös volt, és megpróbált zsarnokoskodni fölötte. Gretna morcos volt, hallgatott, szülei meg azt hitték, hogy ők maradtak felül. És mi volt a valóság, drágám? A fiatalember megnősült, és Lord Ferrybridge csak három hónap múlva szerzett róla tudomást. Hát ezért csikartam ki az ígéretet Pen úrfiból!

- Arthur ezt soha meg nem tenné - mondta Pendennisné úrhölgy.

- Egyelőre nem tette meg, s már ez is nagy dolog.

Óvatos és türelmes nagyvilági ember lévén, Pendennis őrnagy semmivel sem igyekezett Pent többre rávenni, de bízott az időben s abban, hogy a fiatalembernek rövidesen kinyílik a szeme, és észreveszi, milyen képtelenséget követett el. S miután kitapasztalta, hogy a fiú milyen kényes a becsületére, erre a szép érzelmekre igyekezett hatni, ügyesen és szépen, s ebéd után, borospohár mellett rámutatott, hogy az efféle ügyekben milyen fontos a teljes egyenesség és nyíltság, és kérte, hogy érdekes ifjú barátnőjével (udvariasan így emlegette Fotheringay kisasszonyt) a továbbiakban, ha nem is anyja jóváhagyásával, de mindenesetre a tudtával érintkezzék. - Mert végül is, Pen - mondta olyan nyíltsággal, ami a fiúnak ínyére, neki meg előnyére volt -, nem szabad elfelejtened, hogy rangodon alul nősülsz. Anyád esetleg beleegyezik a házasságodba, mint ahogy minden mást megtesz, amire vágyol, ha eleget sírsz érte; de abban biztos lehetsz, hogy örülni nem fog neki. Egy vidéki színpad deszkáiról választasz feleséget, pedig Anglia legfinomabb hölgyei közt válogathatnál, mert pontosan erről van szó. Anyád tudomásul veszi a választásodat, de ne hidd, barátom, hogy boldoggá teszi. Néha eszembe jutott, *entre nous*,¹⁹ hogy az én sógornőm vajon nem azt a gondolatot dédelgeti-e magában, hogy a kis gyámleányát - hogy is hívják? Flora, Laura? - adja hozzád? És ilyenkor mindig elhatároztam, megteszem a magam kis lépéseit, hogy ez a parti létre ne jöjjön. A gyerekeknek csak kétezer fontja van, ezt tudom. Sógornőm csak a legnagyobb fáradtsággal és takarékoszággal tudja e háztartást tisztességgel fönntartani, és neked úri körülményeket és neveltetést biztosítani; és őszintén mondom, veled más, nagyobb terveim voltak. A te neveddel és származásoddal, fiam... és a tehetségeddel, ami, gondolom, figyelemre méltó, és amilyen barátokkal szerencsém van rendelkezni, ragyogó állást tudtam volna neked biztosítani, figyelemre méltó állást ahhoz képest, hogy a vagyoned milyen kevés, s hogy őszinte legyek, azt reméltem, hogy legalább megpróbálsz helyreállítani majd nevünk régi dicsőségét. Anyád lágyszívűsége útját szegte az egyik lehetőségnek, annak, hogy tábornok váljék belőled, mint vitéz ösükből, aki Ramillies-nél és Malplaquet-nál harcolt. Volt egy másik tervem is: kitűnő és kedves barátom, Lord Bagwig, aki jó szívvel van irányomban, nem kétlem, hajlandó lenne magával vinni téged Pumpnickelbe, és akkor a diplomáciai pályán léphetnél előre. De már megbocsáss, hogy visszatérek a témára, mit csináljon az ember egy tizennyolc éves fiatalemberrel, aki egy harmincéves hölgyet készül feleségül venni, s ráadásul azt egy komédiásbódéból - jól van, nem komédiásbódéból, hanem pajtából - emelte ki? Ez a pálya tehát nyomban lezárul előtted. A közszolgálat is. A társaság is. Látod, barátom, mire kárhoztatod

¹⁷ Vágás.

¹⁸ Szerelmi ügy.

¹⁹ Köztünk maradjon.

magad? Ügyvédnek még elmehetsz, az biztos, mert tudtommal ezek az érdekes úriemberek olykor a konyhájukról választanak maguknak feleséget; de ez más pályán nem megy. Vagy lejöhetsz ide, és élhetsz itt - itt, *Mon Dieu!* - örökké (mondta az örnagy, és iszonyodva összerázkódott, mert közben kimondhatatlan szeretettel gondolt a Pall Mallre), ahol anyád kifogástalan kedvességgel fogadja Arthurné asszonyt; ahova a megye egyetlen jobb embere sem dugja be többé az orrát, s ahova, istenemre, fiam, magam se teszem be többé a lábam, mert én szókimondó ember vagyok, és előtted se rejtem véka alá, hogy szeretem, ha társaságom úriemberekből áll; s ahol te majd rumot vedelő félpasztor-félurak társaságára fanyalodsz, és életed végéig egy öregasszony fiatal férje leszel, aki ha nem is civódik majd az anyáddal, a társasági helyzetétől biztos megfosztja őt, és lehúzza őt is abba a gyanús rétegbe, amelybe te menthetetlenül lesüllyedsz. Isteneimre, fiam, semmi közöm hozzá. Nem haragszom. A te bukásod mindössze annyiban érint, hogy füstbe megy a reményem: családunk mégsem foglalja el újra a világban az őt megillető helyet. Csak anyád meg te még tönkre. És mindkettőtököt szívemből sajnállak. Add ide azt a palackot: ezt még én küldtem szegény édesapádnak; emlékszem, szegény Lord Levant árverésén vettem. De persze - tette hozzá az örnagy, és nyelvével csettintett, a bort kóstolgatván - ha egyszer eljegyezted magad, azt teszel majd, amit a becsület kíván, bármilyen végzetes volt is, hogy megkérted a kezét. De akkor is ígérd meg nekünk, fiam, én mindössze ennyit kérek tőled, hogy semmit nem teszel titokban, hogy folytatod a tanulmányaidat, s hogy érdekes ifjú barátnődet csak illő időközönként látogatod meg. Gyakran írsz neki?

Pen elpirult. - Gyakran - mondta.

- Gondolom, verseket. És prózát is? Magam is ügyesen verselgettem. Emlékszem, mikor bevonultam, verseket írtam ezredbajtársaimnak; egész csinos dolgokat csináltam. A múltkor megemléltetem öreg barátomnak, Hobbler tábornoknak, valami verset, amit az ő számára vettem papírra 1806-ban, mikor Dél-Afrikában szolgáltunk, és istenemre, minden sorára emlékezett még; mert sokszor vette hasznát a vén csibész, és végül a feleségén próbálta ki, fiam... s ez hatvanezer fontot hozott neki a konyhára. Gondolom, te is próbálkoztál verssel, mi, Pen?

Pen megint elpirult: - Igen, írtam verseket - ismerte be.

- És a tündér hogy válaszolt, versben vagy prózában? - kérdezte az örnagy, és fura tekintettel méregette unokaöccsét, mintha azt mondaná: „*Mózes és a Zöld Szeműveg!* Micsoda számár ez a kölyök!”

Pen megint elpirult. Válaszolt, de nem versben, vallotta be, és bal kezével megszorította a kabátzsebét, s erre az örnagy, szokása szerint, megjegyzést tett:

- Látom, ott őrzöd a leveleit - mondta az öreg hadfi, odabíccentett Pennek, és tulajdon mellére mutatott (mely Stulz úr vattájának jóvoltából férfiasan domborodott). - Ne tagadd, hogy ott őrzöd. Nem adnám egy vak lóért, ha láthatnám, mit.

- Hát - mondta Pen, s az eper szárával babrált -, én... én... - de mondatát sose fejezte be; az örnagy figyelő tekintetétől olyan mulatságos zavarba jött, hogy az képtelen volt megőrizni komolyságát, harsányan elkacagta magát, s egy pillanat múltán, mikor az örnagy már-már hahotázott, akarva-akaratlanul Pen is csatlakozott hozzá.

Nagyon derűs hangulatban indultak Pendennisné úrhölgy szalonjába. Az özvegy, miközben átvágtak a hallon, jóleső érzéssel hallgatta nevetésüket.

- Te ravasz kópé - mondta az örnagy, karját vidáman Pen válla köré fonta, és játékosan megbökte a gyerek belső zsebét. Érezte, hogy zörög benn a papiros. A kölyök boldog volt, fölfuvalkodott, diadalmas - egyszóval fülig szerelmes.

Mindketten virágzó jókedvben ültek a teázóasztalhoz. Elmondhatatlan, hogy az őrnagy milyen udvarias volt. Ilyen jó teát még soha nem ivott, s ilyen kenyérhez csak vidéken jut hozzá az ember. Sógornőjét arra kérte, énekelne el egyet bájos dalai közül. Aztán Pent énekeltette, és el volt ragadtatva, meg volt lepve a gyerek hangjának szépségétől; behozatta unokaöccsével mappáit, rajzait, dicsérte őket, kijelentette, hogy a fiú korához képest igazán tehetséges alkotások; megdicsérte francia kiejtését; olyan ravaszul hízelgett az együgyű kölyöknek, ahogy az ember a szeretőjének hízelelget; s mikor eljött a lefekvés ideje, anya is, fia is az őrnagy kedvességétől elragadtatva tért a szobájába.

S mikor a szobájukba értek, Helen, szokása szerint, gondolom, térdre ereszkedett, Pen meg elalvás előtt még egyszer elolvasta a leveleket, mintha nem tudná amúgy is betéve minden szavukat. Az igazság az, hogy mindössze három ilyen dokumentuma volt; memóriáját nem tette különösképpen próbára, hogy megtanulja őket.

Az első: „Fotheringay kisasszony szíves üdvözlét küldi Pendennis úrnak, s mind a papája, mind a maga nevében hálásan köszöni a *gyönyörű ajándékokat. Nagy becsben* fogják tartani őket. Sem F. kisasszony, sem C. kapitány nem fogja soha elfelejteni a *kellemes csütörtök estét.*”

A második: „Kedves uram, csütörtök délutánra *korai teára* meghívtuk szerény otthonunkba néhány *kedves barátunkat*; csöndes kis összejöveteleinkre azt a *gyönyörű kendőt* veszem fel, amelyet a szép versekkel együtt *mindig-mindig nagy becsben fogok tartani.* Papa arra kér, mondjam meg, mennyire fog örülni, ha részt vesz *ünnepi kis összejöveteleinkön*, »az ész lakomáján és a lélek áradásán«, és én is, az ön *hálás* Emily Fotheringayje.”

A harmadik valamivel bizalmasabb volt, és arra vallott, hogy az ügyek már jóval előbbre jutottak. „*Undok* volt tegnap este - mondta a levél. - Miért nem jött oda a színészbejáróhoz? Papa a szeme miatt nem tudott elkísérni: baleset érte, vasárnap este megbotlott a lépcsőn, a laza szőnyegben. Láttam, egész este Diggle kisasszonyt nézte; és annyira *el volt bűvölve* Lydia Languishtól, hogy alig vetett egy-egy pillantást Júliára. *Agyon tudtam volna verni* Bingleyt, olyan *dühös* voltam. Pénteken *Ella Rosenberget* játszom: ugye eljön? *Miss Diggle is játszik...* E. F.”

E három levelet Pen újra meg újra elolvasta, nappal és éjszaka, s azzal a gyönyörűséggel és lázzal szorította magához őket, ami ilyen gyönyörű irományokat joggal megillet. Legalább ezerszer illette szeretetteli csókkal a pénzmaillatú, atlaszfényű papirost, amelyet Emily Fotheringay keze tett szentté előtte. Mindössze ennyit kapott viszonzásul szenvedélye hevéért, ünnepélyes fogadalmiért, rímeiért és hasonlataiért, ébren töltött éjszakáiért és örök rágondolásáért, szeretetéért, félelmeiért és ostobaságáért. A kis bölcs mindenét elígerte - ezért; szám-talan váltó alá írta oda a nevét, átruházva szívét a bemutatóra; egy életre elkötelezte magát, és nem kapott érte két penny ellenértéket.

Mert Costigan kisasszony önmagán uralkodni tudó és hibátlanul illedelmes ifjú hölgy volt, aki mindaddig megőrizte magának érzelmei kincsét, míg azt törvényesen, templomban nem ruházhatja át.

De Pen úr így is tökéletesen meg volt elégedve a figyelemnek ennyi jelével, mámorosan rágódott e három levélen, s boldogan feküdt le, mert kedves öreg londoni nagybátyja szemmel láthatólag előbb-utóbb engedni fog kívánságának; egyszerűen mind önmagával, mind a világgal pimaszul elégedett volt.

KILENCEDIK FEJEZET

Amelyben az őrnagy megindítja a hadjáratot

Akiknek megvan az az istenadta előjoguk, hogy bejáratosak a legjobb körökbe, mind elismerik, hogy Pendennis őrnagy áldozata nem mindennapos nagylelkűsége és szeretetre vallott. Májusban odahagyta Londont - az újságjait és délelőttiét -, a délutánjait, mikor klubról klubra járt, bizalmas kis látogatásokat tett hölgyeknél, kilovagolt a Rotten Row-ba, megvacsorázott, beült a páholyába az Operában, odahagyta szombat-vasárnapi hirtelen kis kiruccanásait Fulhambe vagy Richmondba, a hercegek, márkik bókjait a nagy londoni gálaesteken, a nevét másnap a *Morning Post*-ban - a nyugodtabb, zártkörűbb, válogatottabb és élvezetesebb kis összejöveteleket -, mindezt, hogy bezárkózzék egy magányos kis vidéki házba, egy együgyű özvegygel és zöldfülű fiával, egy szenvelgő káplánnal s egy tizenkét éves kislánnyal.

De ő meghozta ezt az áldozatot, s ez attól még csak nagyobb lett, hogy milyen kevesen tudták, mekkora. Leveleit bérmentesítve utánaküldték a városból, s ő sóhajtozva mutogatta Helennek a meghívókat. Szép és tragikus látvány volt, mint utasítja vissza egyiket a másik után - legalábbis azok szemében, akik képesek voltak felfogni, nem úgy, mint Helen, önmegtagadása szomorú nagyságát. Mert Helen nem fogta fel, vagy csak mosolygott azon az áhítattal teli pátoszon, ahogy az őrnagy az *Udvari Tájékoztató*-t általában emlegette; de a kis Pen tisztelettel nézegette nagybátyja levelein a feladóként szereplő nagy neveket, s lankadatlan érdeklődéssel és együttérzéssel hallgatta az őrnagynak az előkelő világról szóló történeteit.

Az idősebb Pendennis emlékezete az efféle élvezetes történetek gazdag tárháza volt, s ontotta is ezeket Pen készséges fülébe. Ismerte az arisztokrácia valamennyi tagját, azok származását és rokonságát. - Drága fiam - mondogatta gyászos komolyan és meggyőzően -, az ember nem kezdheti elég hamar a genealógiai tanulmányait; bár adná az ég, hogy mindennap olvasd a Debrettet. Nem is annyira a történeti részét (hisz köztünk legyen szólva, egyik-másik családja nagyon is mesébe illő, s kevés olyan család akad, amely a mienkhez hasonló tiszta származással dicsekedhet), mint inkább a házastársi kapcsolatok ismertetését, hogy tudjad, ki kinek a rokona. Ismerek egy embert, akinek egy csapásra odalett a karrierje, csak mert nem volt járatos e fontos kérdésben. Nos, a múlt hónapban történt, hogy Lord Hobanobéknál, ebéden, egy fiatalember, akit csak nemrégiben fogadtunk be magunk közé, egy bizonyos ifjú Suckling úr (valami könyvnek a szerzője, azt hiszem) könnyelműen, s meg kell mondanom, hallatlanul pimaszul, azt kezdte taglalni, hogy Bowser admirális a viselkedésével tisztára fejbőlintójánossá vált. És mit gondolsz, ki volt Suckling úr asztalszomszédja, és ki ült vele szemben? Nos... nos, a szomszédja Lady Grampound volt, Bowser lánya, a szemben ülő személy pedig Lord Grampound, Bowser veje. Ez az elfogult fiatalember meg egyre-másra faragta a vicceket az admirálisra, s azt hitte, hogy az egész világ vele nevet. Képzelheted, hogy mit gondolt magában Lord Hobanob - mit Hobanob, minden jól nevelt ember! -, mikor ez a nyomorult senkiházi ily szemérmetlenül cselekedett. Mert ez aztán többet nem ebédel a South Streeten, arról *kezeskedem*.

Ilyen beszélgetésekkel szórakoztatta az őrnagy az unokaöccsét, miközben kétórás egészségügyi sétája során a ház előtti utat rótt, vagy miközben ebéd után borospohár mellett üldögéltek. Fájtalta, hogy Sir Francis Clavering, mióta megnősült, nem jött le lakni Clavering Parkba, s így nincs a környéken társasága. Szomorú volt, hogy Lord Eyrie sincs idehaza, hisz akkor elvihetné Pent, és bemutatthatná őlordságának. - Eladó lányai vannak - mondta az őrnagy. - Ki tudja? Még el is vehetné Lady Emilyt vagy Lady Barbara Trehawkot; de hát

ezeknek az álmoknak befellegzett; szegénykém, te már csak abban az ágyban alszol, amelyet magad vetettél magadnak.

Az effélék komolyan elgondolkoztatták az ifjú Pendennist. Így írásban korántsem olyan érdekesek ezek a dolgok, mint élőszóban; de az őrnagy anekdotái a nagy György királyról, a királyi hercegekről, az államférfiakról, szépasszonyokról és divathölgyekről sóvárgással és ámulattal töltötték el Pen lelkét; gyámja mesélt, amelyek fölöttébb untatták és megdöbben-tették szegény Pendennisné úrhölgyet, ő, a maga részéről, sose tartotta unalmasnak.

Nem mondhatnók, hogy új vezetője, filozófus barátja különösen fennkölt témákról beszélgetett volna Pennel, vagy választott témáit fennkölt módon kezelte volna. De erkölcsstana, már amennyire annak lehet nevezni, legalább következetes volt. Ha nem is az volt tán a célja, hogy az ember a túlvilági boldogságát előkészítse, azt mindenesetre jól szolgálta, hogy az ember a maga érdekeit e világon kellően érvényesíteni tudja; és nem szabad elfelejtenünk, az őrnagy egy pillanatig sem kételkedett benne, hogy más helytálló nézet nincs, csak az övé, s hogy magatartása hibátlanul erkölcsös és tiszteletre méltó. Egyszóval: a becsületére kényes ember, akinek, ahogy mondani szokta, kinyílt már a szeme, sajnálta zöldfülű unokaöccsét, s szerette volna, ha kinyílik az övé is.

Így például senki nem járt buzgóbban a templomba, ha vidéken volt, mint az öreg agglegény. - Ez városon nemigen számít, Pen - mondta -, mert ott a nők járnak, és a férfiak nem hiányoznak. De ha egy úriember *sur ses terres*²⁰ tartózkodik, példát kell mutatnia a falusiaknak, s tudnék csak egy szent éneket, azt hiszem, még énekelnék is. St. David hercege, akit van szerencsém személyesen ismerni, vidéken mindig énekel, és hadd mondjam meg neked, az a családi padban pokoli jól hat. Te pedig valaki vagy itt. Amíg a Claveringek távol vannak, te vagy az egyházközség első embere; vagy legalább vagy annyi, mint bárki más. Ha jól játszod ki a kártyáidat, még képviselheted is a községet. Szegény jó édesatyádra is ez várt volna, ha életben marad; neked is módod lehet rá... Persze ha olyan hölgyet veszel el, aki bármilyen szeretetreméltó, de a környékbeliak nem szívelik, akkor nem... Persze, persze... ez kínos téma. Ne beszéljünk róla, fiam. - De ha az őrnagy el is ejtette a témát egyszer, visszatért rá aznap vagy hússzor; s a beszélgetés tanulsága mindig az volt, hogy Pen rangján alul akar nőszülni. Igazán nem kell sokat hízelegni vagy kedveskedni, hogy egy együgyű kölyök elhiggye, milyen nagyon előkelő fickó is ő.

Mint már mondtuk, Pen ugyancsak szívesen hallgatta nagybátyja szavait. Costigan kapitány társasága már egyáltalán nem volt kellemes számára, s megrémült a gondolattól, hogy ez a részeges vénember lesz az apósa. Képtelen volt a borotvátlan, rumtól bűzlő Costigant oda-képzelné az édesanyja mellé. Sőt, még Emily is... Megingott, mikor könyörtelen gyámja kérdezősködni kezdett felőle: - Művelt? - Kénytelen volt bevallani, hogy nem. - Okos? - Nos, mint a jó átlag; azt nem mondhatná, hogy éppenséggel okos. - Ugyan, mutasd meg már néhány levelét. - Pen bevallotta, hogy csak hármát kapott, azt a hármát, amelyet már említettünk, s azok is közönséges meghívások vagy köszönőlevelek.

- Hát ugyancsak óvatos - jegyezte meg az őrnagy szárazon. - Idősebb, mint te, szegény fiam. - Aztán szelíden és teljes őszinteséggel bocsánatot kért, rábízta magát Pen jóindulatára, kérte a kölyköt, bocsásson meg szerető öreg nagybátyjának, aki csak a család becsületét tartja szem előtt - mert Arthur nyomban felháborodott és vöröset látott, amint Costigan kisasszony becsületét vont a kétségbe valaki, s megesküdt, hogy soha nem tűri, hogy becsmérlőn beszéljenek róla, s soha-soha el nem válik tőle.

²⁰ Birtokán.

Ezt többször is elmondta nagybátyjának és hozzátartozóinak odahaza, és be kell vallanunk, Fotheringay kisasszonynak és szeretetre méltó családjának is Chatterisben, ahova változatlanul el-eljárt most is. Emily kisasszony megriadt, mikor hírért vette, hogy Pen gyámja megjött, s joggal következtetett arra, hogy az őrnagy ellenséges szándékkal érkezett. - Most, hogy megjött a városból ez a nagyember rokonod, azt hiszem, el fogsz hagyni. Majd magával visz téged, és elfelejted a te szegény Emilydet, Arthur.

Elfelejteti, őt! Az ő és Rouncy kisasszony, Colombina alakítója s Milly meghitt színész-barátnője, valamint a kapitány jelenlétében Pen megesküdött, hogy soha más nőre gondolni se fog, mint az ő szeretett Fotheringay kisasszonyára; és a kapitány, fölnézve vívótőreire, a győzelmi emlékekre, amelyek ott lógtak a szoba falán, ahol Pennel vívni szoktak, komoran kijelentette: senki emberfiának nem ajánlja, hogy felelőtlenül játsszon az ő drága gyermekének szívével; s nem hiszi, hogy a lovagias ifjú Arthur, akit ő fiaként kedvel, és fiának is nevez, valaha is alávaló módon megcsúfolná a becsület és emberség eszméjét.

Miután ezt elmondta, odament Penhez, és megölelte. Zokogott, s miközben egyik kezével Pen hátát lapogatta, másik nagy mocskos kezével a szemét törülgette. Arthur megborzongott az érintésétől, s hazagondolt, a nagybátyjára. Leendő apósát most a szokottnál is mocskosabbnak és kopottabbnak látta; whiskyszaga is áthatóbb volt, mint máskor. Hogy hozhatja ő ezt az embert össze az édesanyjával? Megborzongott a gondolatától, amelyet már egyértelműen leírt Costigannek (egy aranyat csatolva a leveléhez, amely kölcsönre az érdemes úriembernek nélkülözhetetlen szüksége volt), mondván, hogy reméli, elérkezik a nap, mikor úgy írja alá levelét: „Szerető fia, Arthur Pendennis.” Örült, hogy végre otthagyhatta Chatterist, Rouncy kisasszonyt, a *confidante*-ot,²¹ öreg apósát - sőt, magát az isteni Emilyt is. „Ó, Emily, Emily! - sírta a szíve mélyén, mikor hazafelé kocogott Rebecca hátán. - Te nem is tudod, mekkora áldozatot hozok érted! Érted, aki olyan hűvös, óvatos, bizalmatlan vagy irántam!”

Pen sohasem lovagolt át Chatterisbe úgy, hogy az őrnagy ne találta volna ki, hogy a fiú hol járt. Tervéhez híven Pendennis őrnagy semmiben sem gátolta unokaöccsét; de Pen valahogy mégis megérezte, hogy az idős ember szakadatlanul rajta tartja a szemét, s az a feszélyező szégyenérzés, hogy az esti beszélgetés során a legtermészetesebb és legegyszerűbb módon kiszedi belőle a vallomást, arra készítette Pent, hogy ritkábban sóhajtsa el az érzelmeit bővölője lábainál, mint nagybátyja megérkezése előtt. Semmi értelme nem volt, hogy az őrnagyot megpróbálja megtévesztetni; nem is mondta, hogy Smirke-kel ebédelt, vagy görög drámákat olvasott Fokerrel; Pen érezte, hogy mikor valamelyik futó látogatásáról hazaér, mindenki tudja, honnan jön, s ilyenkor furdalta a lelkiismeret könyvük vagy pikétjátszmájuk fölé hajoló anyjával és nagybátyjával szemben.

Egy ízben, mikor több mint fél mérföldnyire elsétált, túl a kert kapuján, a Fair Oaks fogadóhoz, hogy ott várja meg a Versenyfutó postakocsit, mely ott szokott lovat váltani, hogy utána meg se álljon Chatterisig, a kocsi tetejéről egy férfi emelt kalapot előtte: nagybátyja legénye, Morgan úr volt, aki, mint mondta, nagybátyja megbízásából utazik, s a kapunál szállt föl a kocsira. És Morgan úr is a Versenyfutóval jött vissza; így hát Pendennis hazai társaságot élvezhetett egész úton. Odahaza senki nem szólt semmit. A kölyöknek látszólag teljes szabadsága volt; s homályosan mégis úgy érezte, hogy figyelik és őrzik, még Dulcineája jelenlétében is rajta tartják a szemüket.

Ami azt illeti, Pen gyanúja nem volt alaptalan, gyámja gondoskodott róla, hogy összeszedjen minden lehető adatot a legénykére és érdekes ifjú barátnőjére nézve. A körültekintő és ötletes Morgan úr, a minden hájjal megkent londoni inas, akinek a hűségében megbízhatott, többször

²¹ Bizalmas, társalkodónő.

is benn járt Chatterisben, s megejtett minden nyomozást a kapitány és lánya múltjára, valamint a jelenlegi életmódjukra vonatkozólag. Űgyesen kikérdezte a pincéreket, a lovászokat, a György Király ivójának törzsvendégeit, s összeszedte azt a keveset, amit az érdekes kapitányról tudtak. Űgy látszott, nem örvend valami nagy tiszteletnek. A pincérek színét se látták a pénzének, s utasításuk volt rá, hogy csak akkor szolgálhatnak fel szegény úriembernek szeszt, ha azt a társaság más tagja fizeti. Szomorúan ténfergett hát a fogadó éttermében, egy fogpiszkálót rágott, átfutotta az újságot, s ha valamelyik barátja meghívta, ebédre ott maradt.

A kaszárnýában a tisztiszolgáktól Morgan úr megtudta, hogy a kapitány oly gyakran s oly botrányosan leszopta magát, hogy Swallowtail ezredes kitiltotta a tiszti étkezdéből. A fáradhatatlan Morgan ezután a színház néhány jelentéktelen színészével lépett kapcsolatba, és szivarozgatva, puncs mellett kifaggatta őket; abban mind egyetértettek, hogy Costigan szegény, megviselt ember, adósságai vannak, és iszik. De Fotheringay kisasszony jó híréhez kétség árnyéka se fért; mint kiderült, apja nemegyszer kimutatta bátorságát olyan emberekkel szemben, akik bizalmaskodni próbáltak a lányával. Fotheringay kisasszony soha másként nem jön a színházba, csak apja kíséretében; a kapitány még legrészegebb pillanatában is vigyáz rá; s végül Morgan úr a tulajdon tapasztalata alapján hozzátette, hogy látta játszani, a játékától teljesen el volt ragadtatva, s emellett a legnagyobb nőnek tartja.

Creedné asszony, a sekrestyés mindezt Portman doktor előtt is megerősítette, aki személyesen kereste föl. Creedné asszony semmi rosszat sem tudott mondani lakójáról. Miss Fotheringay nem fogad látogatókat, legfeljebb egy-egy hölgyet a színházból. A kapitány olykor leissza magát, és nem is fizet lakbért mindig időben, de mikor van pénze, vagyis inkább Fotheringay kisasszonynak van, fizet. Mióta az a claveringi fiatalember vívőleckéket vett és vesz, került még egy-két tanítványa a laktanyából is: Sir Derby Oaks és fiatal barátja, Foker úr; ők többnyire együtt jönnek, és Baymouthból hajtanak át egylovas kocsin. De a vívőleckék idején Fotheringay kisasszony nagyon ritkán van odahaza, s olyankor általában lemegy a földszintre, az ő, Creedné szobájába.

A doktor és az őrnagy, mint máskor is, összeült tárgyalni, s mindketten poharukba sóhajtották bele bánatukat a kapott hírek miatt. Pendennis őrnagy nyíltan hangot adott csalódásának; s én azt hiszem, a nagytiszteletű úr se nagyon örült, hogy egyetlen szeplőt nem talált Fotheringay kisasszony jó hírn.

Creedné asszony tájékoztatása még magára Penre vonatkozólag is elkeserítően kedvező volt. - Ha a fiatalúr itt van - mondta Creedné -, a kisasszony mindig ott tart engem vagy valamelyik gyereket. Aszongya: „Creedné asszony, megkérném, ne menjen ki a szobából, amíg ez a fiatalúr itt van.” Mán pedig sokszor látom szegény fiún, hogy szeretné, ha nem lennének ott; sokszor gyűtt istentisztelet idején is, mikor én persze hogy nem voltam otthon; de a kisasszony mindig fölvitte valamelyik gyereket, ha a papája vagy az öreg Bows úr nem volt odahaza, s nem adott épp leckét neki vagy valamelyik fiatal hölgynek a színházból.

Ez mind igaz volt; bármennyi bátorítást kapott is Pen, mielőtt szerelmét megvallotta, azután, hogy nyilatkozott, Emily kisasszony csudálatosan óvatossá vált, s szegény kölyök épp eleget bosszankodott Emily reménytelen tartózkodásán.

Az őrnagy nagyot sóhajtvá mérte föl a helyzetet. - Ha ez csak futó viszony volna - mondta a pompás férfiú -, nem is lenne semmi baj. Rendjén való, hogy egy fiatal kölyök kitombolja magát, meg minden. De ez pokoli, ez az erényes szerelem. Így van ez, ha egy fiatal fiút nők nevelnek, ilyen istenverte romantikus gondolatokat plántálnak bele.

- Engedtessek megmondanom, őrnagy úr, ön egy kissé túlságosan is világi ember módjára beszél - felelt a doktor. - Mi sem lenne kívánatosabb Pen számára, mint erényes szerelem egy vele egyenrangú és ennek megfelelően vagyonos ifjú hölgy iránt; jelenlegi szenvedélyét

persze ugyanúgy szívből helytelenítem, mint ön. Ha én lennék a gyámja, ráparancsolnék, hogy szakítson a nővel.

- Én mondom magának, ez az, amitől holnap megnősülne. Kaptunk tőle egy kis haladékot, ez az egész, és az időt tőlünk telhetőleg ki kell használnunk.

- Volna egy ötletem, őrnagy úr - jegyezte meg a doktor a beszélgetés végén, amelynek során a fentebb említett témát vitatták meg -, persze én nem vagyok színházba járó ember, de mégis azt mondom, menjünk és nézzük meg a nőt.

Az őrnagy elnevette magát; már két hete volt Fairoaksban, s bármily furcsa, ez még nem jutott eszébe. - Nos - mondta -, miért ne? Végül is nem az unokahúgom, hanem Fotheringay kisasszony, a színésznő, és a pénzünkért éppúgy jogunk van szemügyre venni őt, mint bárki másnak. - Így hát egy szép napon, mikor úgy rendezték a dolgot, hogy Pen odahaza vacsorázzék és az estét az édesanyjával töltsse, a két idősebb úriember a doktor csészáján áthajtott Chatterisbe, s ott két vidám agglegény módján megvacsorázott a György Királyban, mielőtt a színházba elment volna.

A teremben rajtuk kívül csak két vendég volt: a Chatterisben állomásozó ezred egyik tisztje és egy fiatal úriember, akit a doktor valahogy ismerősnek talált. Otthagyták őket az asztalnál, és elsiettek a színházba. Most is a *Hamlet*-et adták. A makacs öreg Portman doktor hitvallásában Shakespeare képezte a XL. cikkelyt, s ragaszkodott hozzá, hogy ezt évente egyszer nyilvánosan is tanúsítsa.

A darabot korábban már leírtuk, s aki látta már Fotheringay kisasszonyt Ofélia szerepében, az egyik este ugyanazt látta, mint a másik este. De a két idősebb úriember rendkívüli érdeklődéssel figyelte, s mindkettőnek azon járt az esze, hogy ez a nő az, aki a kis Pent annyira megbabonázta.

- Istenemre - mondta az őrnagy a foga közt, miközben a lányt nézte, akit szokás szerint kihívtak a függöny elé, és ott mélyen bókolt a gyér közönség előtt -, a csibész kölyke nem választott rosszul.

A doktor is hangosan és őszinte elismeréssel tapsolt. - Szavamra - mondta -, nagyon ügyes színésznő; és azt kell mondanom, őrnagy úr, hogy figyelemreméltóan vonzó egyéniség.

- Az a fiatal tiszt ott a proscéniumpáholyban ugyanígy vélekedik - jegyezte meg Pendennis őrnagy, s a doktor figyelmét ráirányította a György Királyban látott fiatal dragonyostisztre, aki a szóban forgó páholyban ült, és határtalan lelkesedéssel tapsolt, „A lány nagyon is kedvesen néz rá - gondolta az őrnagy -, de hát ez nyilván így szokás az ő pályáján.” Összetolta és zsebre vágta ügyes kis színházi látcsövét, mint aki aznap este már semmi többet nem akar látni. A darabot követő kis bohózatot persze már a doktor se szándékozott megnézni, így hát fölálltak és elmentek; a doktor visszatért Portmanné asszonyhoz, aki az espereséknél volt látogatóban, az őrnagy meg gondolataiba merülten indult el a György Király felé, ahol aznap éjszakára szobát bérelt.

TIZEDIK FEJEZET

Szemközt az ellenséggel

Mikor Pendennis őrnagy megérkezett a szállóba, ott találta Morgant, hűséges inasát; az ajtónál várt rá, megállította, mikor éppen fogta a gyertyát s indult lefeküdni, s szokott alamuszian alázatos hangján azt mondta: - Azt hiszem, uram, ha lemenne az étterembe, egy fiatalembert találna ott, akivel nem bánná, ha találkozónék.

- Mi az, csak nincs itt Arthur úr? - kérdezte az őrnagy dühösen.

- Nincs, uram. Csak a jó barátja, Foker úr, uram. Lady Agnes Foker fia, uram. Itt alszik az étteremben már ebéd óta, uram, és az imént csöngetett, hogy hozzanak neki kávé. És azt hiszem, uram, hogy ön szívesen elbeszélgetne vele - mondta az inas, és kinyitotta az étterem ajtaját.

Az őrnagy belépett; Foker valóban ott volt, ő volt az egyetlen vendég, ő is színházba készült, de a bőséges étkezés után elnyomta az álmot, fölrakta hát lábát a padra, s a drámai szórakozás helyett inkább szunyókálásba merült. Az őrnagy töprengett, hogyan szólítsa meg a fiatalembert, de az megelőzte őt.

- Parancsolja az esti lapot, uram? - kérdezte Foker, aki mindig is közlékeny volt és udvarias; fölvette az asztaláról a *Globe*-ot, és odanyújtotta a jövevénynek.

- Mélyen lekötelez, uram - hajolt meg udvariasan, mosolyogva az őrnagy. - Ha a családi hasonlóság nem csal, Henry Foker úrhoz, Lady Agnes Foker fiához van szerencsém? Őszinte örömömre jogom van öladységét személyes ismerőseim közé számítani. S ön, uram, szakasztott Rosherville.

- Ejha! Már megbocsásson - mondta Foker -, én önt... - már majdnem kimondta: „én önt valami vigécnek néztem”, de elharapta a szót. - Ha szabad kérdezni, kihez van szerencsém?

- Az ön egyik jó barátjának és iskolatársának rokonához; unokaöcsém, Arthur Pendennis, önt gyakran és nagy megbecsüléssel emlegette nekem. Pendennis őrnagy vagyok, talán már hallott rólam. Ha megengedi, átviszem a szódavizemet az ön asztalához. Őszinte örömömre már ülhettem az ön nagyatya asztalánál is.

- Uram, büszkévé tesz - mondta Foker udvariasan. - Ön tehát Arthur Pendennis nagybátyja?

- És gyámja - tette hozzá az őrnagy.

- Nála nincs jobb cimbora, uram - mondta Foker.

- Örülök, hogy így vélekedik, uram.

- És okos is... én mindig ostoba fickó voltam, én... de azt, uram, mindig tudtam, hogy ki okos, és kedveltem az ilyeneket.

- Önnek jó ízlése van, és szerény is - mondta az őrnagy. - Arthur sokat emlegette önt, és azt mondta, igen tehetséges.

- Könyvhöz sose fűlt a fogam - mondta fejét csóválva Foker -, sose boldogultam vele... Pendennis igen... ő írta a legtöbb fiúnak a verseit... és ön az ő gyámja. Remélem, megbocsát, ha azt mondom, hogy az Arthur-fajta fiúkat mi balfácánnak hívtuk - jelentette ki az őszinte fiatalember.

Az őrnagy egyszeriben a legérdekesebb és legbizalmasabb beszélgetés kellős közepén lelte magát. - És miért lenne Arthur balfácán? - kérdezte mosolyogva.

- Tudja - mondta Foker, és rákacsintott (rákacsintott volna akár Wellington hercegre is, éppúgy nem lettek volna gátlásai) -, tudja, úgy értem... Arthur a nők dolgában balfácán.

- Nem ő köztünk az első, kedves Harry uram - válaszolt az őrnagy. - Erről már hallottam valamit, de nagyon kérem, mondjon többet is.

- Nos, uram... azt kell mondanom, részben az én hibám. Egy este elmentünk a színházba, s Pennek leesett az álla Fotheringay kisasszonytól... az igazi neve Costigan... nem mindennapian szép nő, az igaz; és másnap reggel bemutatam őt a Tábornoknak; tudja, az apját hívjuk úgy... derék öreg széltoló... egy *ilyen* fiú azzal a szeszkezánnal!... és nagyon összebarátkoztak. És Arthur beleesett a lányába, s vesszek meg, ha nem kérte meg a kezét - mondta Foker, s úgy rácsapott az asztalra, hogy a sütemény táncot járt rajta.

- Hogy? Hát ön is tud róla? - kérdezte az őrnagy.

- Hogy tudok-e? Hát persze. És még sokan mások. Tegnap a tiszti étkezdében beszélünk róla, addig bosszantottuk vele Derby Oakst, míg fűjt, mint egy kandúr. Ismeri Sir Derby Oakst? Együtt vacsoráztunk, ő elment a színházba; emlékszem, mikor ön bejött, mi ott álltunk az ajtóban, és dohányoztunk.

- Emlékszem az édesapjára, Sir Thomas Oaksra, még azelőttől, hogy baronet vagy lovag lett volna; ott lakott a Cavendish Square-en, és Charlotte királynőnek volt az orvosa.

- A fia aztán fenekére ver a pénzének, azt mondhatom - szögezte le Foker.

- És Sir Derby Oaks - kérdezte az őrnagy örömmel és kíváncsian - szintén *soupirant*?

- Micsoda? - kérdezte Foker.

- Szintén Fotheringay kisasszony rajongója?

- Istenem! Mi csak úgy hívjuk, hogy „hétfő-szerda-péntek”, Pent meg, hogy „kedd-csütörtök-szombat”. De nehogy valami rosszra gondoljon! Jaj, dehogy! Fotheringay kisasszony annál sokkal óvatosabb. Az egyiket kijátssza a másik ellen. Hogy úgy mondjam: két vasat tart egyszerre a tűzben.

- Azt hiszem, ön is elég óvatos, Foker úr - állapította meg kacagva az őrnagy.

- Köszönöm, uram, azt hiszem... És ön? - felelte higgadtan Foker. - Lehet, hogy nem vagyok valami okos, de elég fűrt agyam van, s barátaim elfogult véleménye szerint általában tudom, mi hányadán áll. Megmondjam, hányadán?

- Szavamra - mondta az őrnagy elragadtatva -, azt hiszem, ön nagyon nagy szolgálatot tesz nekem. Ön nagyvilági fiatalember, öröm önnel beszélgetni. S minthogy azt, azt hiszem, mondanom sem kell, hogy családunk csöppet sem örül e képtelen ügynek, amelybe Arthur belebonyolódott.

- Azt gondolom - mondta Foker. - Nemkívánatos kapcsolat. Sok sör fogy a házban, írek ne pályázzanak. Gondolom, erre gondol.

- Pontosan - mondta az őrnagy. A továbbiakban kifaggatta új ismerősét a szeretetre méltó család felől, amelybe unokaöccse beházasodni készül, s az őszinte szemtanútól rövidesen számos részletet tudott meg a Costigan-ház felől.

Meg kell adnunk, hogy Foker a lehető legkedvezőbben nyilatkozott Costigan úr és Costigan kisasszony erkölcséről. - Tudja - mondta -, a Tábornok szívesen elpoharazgat a barátaival, s ha biztos helyen akarom tudni a pénzemet, nem az ő zsebébe dugom, de a lányára féltékenyen vigyáz, és sem ő, sem a lány nem tűr el semmit, ami ne volna kifogástalanul tisztességes. Pen iránta tanúsított vonzalmát az egész társulat beszéli, s én egy fiatal hölgytől tudok róla, aki

annak idején Fotheringay kisasszony meghitt barátnője volt, s akinek a családja olykor vendégül lát teán; tőle tudok róluk mindent. Rouncy kisasszony azt mondja, Sir Derby Oaks azóta legyeskedik már Fotheringay kisasszony körül, mióta az ezrede itt állomásozik; de aztán jött Pen, és kitérte őt, s ettől a baronet annyira megőrült, hogy már-már ő is megkérte a lány kezét. Bár kérte volna; akkor az ember végre látná, hogy Fotheringay melyikük karjába veti magát.

- Magamnak is ez a véleményem - mondta az őrnagy. - Nagyon kellemes volt együtt lennem önnel, Foker úr. Sajnálom, hogy korábban nem ismertem.

- Nem szeretek minden lében kanál lenni - mondta Foker. - Nem szólok, míg nem kérdeznek, de ha megkérdeznek, és nincs akadálya, ugyancsak őszintén kinyitom a számat. Hallottam, hogy az ön legénye az én inasom körül ólálkodik, de mindaddig magam sem tudtam, hogy mi folyik, míg Fotheringay kisasszony és Rouncy kisasszony össze nem kapott a struccotlakon. Akkor Rouncy kisasszony mindent elmondott nekem.

- Ha jól értem, Rouncy kisasszony Fotheringay kisasszony *confidante*-ja volt.

- *Confidante*-ja! Meghiszem azt. Kétszer annyi esze van, mint Fotheringaynek, és művelt is; Foth kisasszony meg épp hogy olvasni tud.

- Tud az írni is - jegyezte meg az őrnagy, mert eszébe jutott Pen belső zsebe.

Foker gúnyosan fölhorkant: - Hhh! Rouncy írja a leveleit - mondta. - Valamennyit; s mint-hogy összevesztek, most nem tudja, a jövőben ki az ördög írja. Rouncy kisasszonynak ritka szép írása van, a másiké meg mint a macskakaparás, s ha Bows nem segít neki, a helyesírása is szörnyű. Rouncy írja le a szerepeit is... Rouncy gyönyörűen ír.

- Látom, jól ismeri az írását - jegyezte meg az őrnagy ravaszkásan; erre Foker újra kacsintott egyet.

- Sokért nem adnám, ha volna egy sor írásom tőle - folytatta az őrnagy. - Öntől talán kaphatnék, uram...

- Az nagyon nem volna szép - felelt Foker. - F. kisasszony írása nem is olyan *nagyon* csúf; csakhogy az első levelét R. kisasszonnyal íratta meg, s így aztán ő írta neki a többi is. Jól jegyezte meg, mit mondok: míg ki nem békülnek, újabb levél nincs!

- Remélem, soha nem békülnek ki - mondta őszintén az őrnagy. - Ön mint nagyvilági ember bizonyára megérti, drága uram, milyen végzetes hatással lehet unokaöcsém jövőjére ez a lépés, s mennyire szeretnénk mi valamennyien megszabadítani e képtelen kötelezettségétől.

- Megnyilatkozásai teljesen egyértelműek - mondta Foker. - Láttam a verseit; Rouncy lemásolta őket. Mikor láttam, azt mondtam magamban: egy biztos, *én* sosem fogok nőhöz verset írni!

- Bolondot csinál önmagából, mint annyi rendes fickó öelötte. De hogyan lehetne ráébrészténünk ostobaságára, és kigyógyítanunk belőle? Biztosra veszem, hogy ön megad nekünk minden segítséget, amit csak lehet, hogy egy nemes lelkű fiatalembert megszabadítsunk két olyan cselszövőtől, mint amilyenek ez az apa és a lánya látszik. Mert szerelem a hölgy részéről nyilván szóba se jöhet.

- Szerelem, ugyan! - mondta Foker. - Ha Pennek nem lenne évi kétezer, mikor eléri a nagykorúságát...

- Mennyije? - kiáltott fel döbbenten az őrnagy.

- Évi kétezerre. Hát nem kétezret kap évente? A Tábornok azt mondta.

- Drága barátom! - kiáltott az őrnagy, úriember esetében ritkán látható lelkesedéssel. - Köszönöm önnek! Köszönöm! Kezdem már érteni! Hogy évi kétezret! Nos, az anyjának égen-földön nincs többje, mint évi ötszáza. És nyilván élél nyolcvan évig, és Arthurnak egy vasa se lesz, csak amit tőle kap.

- Micsoda? Hát Arthur nem gazdag? - kérdezte Foker.

- Becsületszavamra csak annyija van, amennyit mondok.

- És ön nem fog ráhagyni valamit?

Az őrnagy az utolsó shillingjét is, amit össze tudott kaparni, évjáradékokba fektette, és esze ágában sem volt semmit Penre hagyni; de ezt nem kötötte Foker orrára. - Miből gondolja, uram, hogy egy nyugállományú őrnagynak megtakarított pénze van? - kérdezte. - Ha ezek az emberek azt hitték róla, hogy gazdag, hát nagyot tévedtek... és... és... ön a legboldogabb emberré tett a világon.

- Igyunk az ön egészségére, uram - mondta Foker udvariasan, s mikor elkészöntek éjszakára egymástól, szívélyesen kezet ráztak; az ifjabbik úriember megígérte az idősebbnek, hogy nem megy el úgy Chatterisből, hogy még ne beszélnének egymással. S miközben az őrnagy fölment a szobájába, s Foker szivarozva támasztotta a György Király kapufélfáját, nagyon valószínű, hogy tíz mérfölddel arrébb Pen, ágyában fekvé, Emilyjétől kapott levelét csókolgatta.

Másnap reggel, mielőtt még Foker elhajtatott volna, a megnyerő modorú őrnagy levéltárcájában már ott lapult Rouncy kisasszony egy levele. Szolgáljon ez tanulságul a nőknek, hogyan írjanak leveleket. S Pendennis őrnagy virágos kedvében állított be Portman doktorhoz az espereslakba, s mondta el neki előző esti szerencsés fölfedezéseit. Miközben meghitten beszélgettek az esperes tölgyborítású reggelizőszalonjában, a kerten át ráláttak Costigan kapitány ablakára, ahol alig három hete szegény Pen oly rútul leleplezte magát. A doktor nagyon megorrolt Creedné asszonyra kétszínűségéért, hogy eltitkolta Sir Derby Oaks gyakori látogatását lakóinál, s fenyegetődzött, hogy kitiltja a székesegyházból. De a körültekintő őrnagy úgy vélte, hogy minden a legnagyobb rendben van; s miután éjszaka jól meghányta-vetette magában a dolgot, elég erősnek érezte magát, hogy szembenézzen Costigan kapitánnyal.

- Megyek, és megharcolok a sárkánnyal - mondta nevetve Portman doktornak.

- És én feloldozom önt, uram, s imádkozom, hogy szerencsével járjon - mondta a doktor. S miközben a szalonban üldögéltek, ő, Portmanné nagytiszteletű asszony, Mira kisasszony és barátnőjük, az esperes neje, talán föl-föltekintettek az ellenség ablakára, hátha megpillantják a bajvívás valami látható jelét.

Az őrnagy a kapott útbaigazítás szerint megkerülte a házat, s hamarosan meg is találta Creedné asszony kapuját. Bement, s miközben fölfelé tartott Costigan kapitány lakása felé, bentől lábak dobbanását hallotta, s közben egy-egy harsány „Ha! Ha!” kiáltást.

- Sir Derby Oaks vesz vívóleckét - mondta a gyerek, aki az őrnagyot vezette. - Hétfőn, szerdán, pénteken.

Az őrnagy bekopogott, s nagy sokára előkerült egy nyurga úriember, egyik kezében vívótőr és maszk, a másikban vívókesztyű.

Pendennis tisztelettel meghajolt előtte. - Ha nem csalódom, Costigan kapitányhoz van szerencsém. Pendennis őrnagy vagyok.

A kapitány tisztelgésre emelte törét. - Őrnagy úr, részemről a szerencse; örvendek, hogy megismerhetem.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

A tárgyalás

Az őrnagy is, Costigan kapitány is öreg katona volt, mindkettő hozzászokott már, hogy szembenézzen az ellenséggel, feltehető tehát, hogy sikerült tökéletesen megőrizniük lélekjelenlétüket; de lehet, hogy a Costiganék szalonjában összegyűlt társaság többi tagja kissé zavarba esett Pendennis felbukkanásától. Nem kétséges, hogy Fotheringay kisasszony lusta szíve egyszeriben szaporábban kezdett verni, mert arca szép mély pírt öltött, mikor Sir Derby Oaks mogorva pillantást vetett rá. Az ablaknyílásban ülő púpos kis ember, aki eddig a két úr asszóját figyelte (hisz akkorákat szökkentek, dobbantottak, hogy hiába is próbálkozott volna a kottamásolás folytatásával), kíváncsian pillantott az újonnanjött felé, mikor az fényes-re subickolt csizmájában a szobába belépett, és elegánsan meghajolt külön-külön valamennyi jelenlevő előtt.

- A lányom... barátom, Bows úr... kiváló ifjú tanítványom, s ha szabad azt mondanom, barátom, Sir Derby Oaks - mondta Costigan, s előkelő mozdulattal hívta fel nevezettek az őrnagy figyelmét. - Egy pillanat, őrnagy úr, s máris állok rendelkezésére - mondta, s berontott a szomszédos kis hálókamrába, hogy bodorintson egyet gyér haján a hajkeféjével, ezzel a csodálatos antik műtárggyal, letépje magáról régi kravátlíját, s felkösse helyébe az újat, amelyet Emily varrt neki, szép tiszta gallért vegyen, és fölöltse új kabátját, amelyet Fotheringay kisasszony jutalomjátéka alkalmából csináltattak, s a még mozgékony Costigannek mindez csupán egy percébe telt.

Utána Sir Derby lépett be, s tűnt fel a szobában, öltötte föl passzent, jókora testére szorosan ráfeszülő tiszti zubbonyát, amelyet Fotheringay kisasszony s talán szegény Pen is annyira megcsodált.

Időközben, mielőtt még Costigan visszatért volna, ahogy ő hívta, az új „göncében”, a színésznő és a most érkezett látogató beszédbe elegyedett, s kicserélte az időjárásra vonatkozó szokásos megjegyzéseket.

- Remélem, őrnagy úr - mondta a visszatért Costigan legelőkelőbb és legudvariasabb modorában -, nem szükséges bocsánatot kérnem, hogy ingujjban fogadtam.

- Egy öreg katonának nem lehet kedvesebb feladata, mint hogy egy fiatal a kardforgatás művészetére megtanítsa - felelt lovagiasan az őrnagy. - Hisz a régi szép időkben jól emlékszem, ön ugyancsak jól forgatta a magáét, Costigan kapitány úr.

- Szóval ön, őrnagy úr, hallotta már hírét Jack Costigannek - mondta büszkén a kapitány.

Az őrnagy valóban hallotta; unokaöccsét alaposan kifaggatta új barátjáról, az ír katonatisztről; és most kijelentette, jól emlékszik: találkozott Costigan úrral, hallotta őt énekelni Sir Richard Strachan asztalánál Walcherenben.

Erre s a nyájas, szívélyes hangra, ahogy az őrnagy ezt kijelentette, Bows zavartan pillantott fel. - De erről majd más alkalommal - folytatta az őrnagy, talán mert nem akart kínos helyzetbe kerülni -, most Fotheringay kisasszonynál szeretném tiszteletemet tenni - s megint mélyen meghajolt előtte, olyan udvariasan és elegánsan, hogy ha hercegnő lett volna, se tehetett volna szebben.

- Unokaöcsémtől hallottam az Ön játékáról, kisasszony - mondta az őrnagy -, ő bolondul önért, mint bizonyosan tudja. De Arthur gyerek még, féktelen és lelkes kis kölyök, akinek a

véleményét nem kell *au pied de la lettre*²² elfogadni; s bevallom, magam akartam igazáról meggyőződni. Ha szabad azt mondanom, az ön játéka elragadott és meglepett. Legjobb színésznőinket láttam játszani, s szavamra, szerintem ön valamennyiüket felülmúlja, ön olyan fenséges, mint Siddonsné asszony.

- Hitemre, én is mindig azt mondom - szólt közbe Costigan, és lányára kacsintott. - Foglaljon helyet, őrnagy úr. - E célzásra Milly fölállt, fölvelt egy szétbontott selyemruhát az egyetlen üres székről, a széket odavitte, s a tőle telhető legszebb bók kíséretében letette Pendennis őrnagy elé.

- Ön szívszaggatóan játszik, mint O'Neill kisasszony - folytatta az őrnagy, miután meghajolt és leült -, s dalocskái Jordanné asszonyra emlékeztetnek élete legjobb idejében, mikor mi még fiatalok voltunk, ugye, Costigan kapitány? S a játékmódora Marsra hasonlít. Láta valaha Marsot, Fotheringay kisasszony?

- A Crow Streeten két Mahers volt - jegyezte meg Emily kisasszony. - Fanny elég jó volt, de Biddy nem különös.

- Az őrnagy úr a háború istenére gondol, Milly drágám - szólt közbe az atya.

- Én ugyan nem arról a Marsról beszélek, bár Vénusznak, gondolom, meg lehet bocsátani, ha a hadak istene jut az eszébe - felelt az őrnagy, s egyenesen rámosolygott Sir Derby Oaksra, aki szűk tisztí zubbonyában visszatért már, de a hölgy nem értette az őrnagy szavait, és Sir Derbyt, aki valószínűleg szintén nem értette, nem engesztelte ki a bók; mogorván és nyársat nyelten fogadta; kelletlen és savanyú pillantást vetett Fotheringay kisasszonyra, mintha azt kérdezné, mi az ördögöt keres itt ez az ember.

Pendennis őrnagy csöppet sem vette a lelkére az úriember rosszkedvét. Sőt élvezte. „Szóval - gondolta - vetélytárs is van a színen” - s azon imádkozott, hogy Sir Derby ne csak vetélytárs, hanem győztes is legyen abban a szerelmi vetélkedésben, amelybe Pen belebonyolódott.

- Félek, hogy megzavartam az önök vívőleckéjét, de oly rövid ideig maradok Chatterisben, hogy mindenképpen be akartam mutatkozni régi harcostársamnak, Costigan kapitánynak, s közelebbről is meg akartam ismerni a hölgyet, aki a színpadon annyira elbűvölt. Tegnap este nemcsak én voltam *épris*,²³ Fotheringay kisasszony (ha már muszáj ezen a néven szólítanom, bár családja neve ősi és nemes). Ott volt velem egy nagytiszteletű barátom, s Oféliától teljesen elragadtatva ment haza; ott láttam Sir Derby Oaksot is, amint virágcsokrot dobott önnek; csokrot, amit színésznő jobban még meg nem érdemelt. Magam is vittem volna, ha tudom, hogy milyen előadásnak leszek tanúja. Vajon nem e csokor volt az, amelyet ott látok egy pohár vízben a kandallópárkányon?

- Én nagyon szeretem a virágot - mondta Fotheringay kisasszony, és andalítóan szerelmes pillantást vetett Sir Derby Oaksra, de a baronet továbbra is csak ugyanolyan morcosan bámult maga elé.

- Kedvest a kedvesnek... ugye a darabban is így áll? - kérdezte Pendennis őrnagy, csak azért is nyájasan.

- Vesszek meg, ha tudom. Valószínűleg. Nem értek az irodalomhoz - felelt Sir Derby.

- Hát lehet az? - folytatta az őrnagy, némileg meglepve. - Ön tehát nem örökölte édesatyja irodalomszeretét, Sir Derby? Nagy tudású ember volt, s engem az a szerencse ért, hogy jól ismerhettem őt.

²² Szó szerint.

²³ Elbűvölve.

- Örvendetes - mondta a másik, és mogorván biccentett.

- Igazán? - kiáltott fel Fotheringay kisasszony, s szemét először meglepetten az őrnagyra, majd hálásan Sir Derbyre vetette, de az utóbbi állta az efféle pillantásokat; s látszott rajta, hogy koránt sincs elragadtatva, amiért apja, az orvos megmentette Pendennis őrnagy életét, sőt; mintha a fiatalember örült volna, ha a dolog fordítva üt ki.

- Atyám, azt hiszem, nagyon jó orvos volt - mondta válaszként a fiatalember. - Én nem léptem a nyomdokába. Isten önnel, uram. Sajnos, dolgom van... Nos, isten önnel... isten vele, Fotheringay kisasszony - s az ifjú hölgy könyörgő pillantása és esdeklő mosolya ellenére merev meghajlással kihátrált a szobából, hallani lehetett szabályja csörömpölését, ahogy lelépdelt a nyikorgó lépcsőn; s haragos hangját is, ahogy ráförmedt a folyosón játszó kis Tom Creedre, s nagyot káromkodva kirúgta az utcára a gyerek bűgőcsigáját.

Az őrnagy még el sem mosolyodott, pedig minden oka megvolt rá, hogy örüljön. - Igen jóképű fiatalember - mondta Costigannek -, életemben nem láttam még ilyen szemrevaló katonát.

- A hadsereg általában az emberi nem dísze - felelt Costigan. - Finom modorú, szeretetreméltóan udvarias és fejedelmi vagyonnal rendelkező fiatalember. Asztala bőséges; ezredében rajonganak érte, és mázsát nyom a nyeregben.

- Maga a megtestesült tökély - kacagott az őrnagy. - Nem kétlem, hogy minden hölgy rajong érte.

- Most, amikor még fiatal, testsúlya ellenére is jól fest - mondta Milly -, hanem társalogni, azt nem tud.

- Lóháton ér a legtöbbet - mondta Bows úr; Milly meg hozzátette, hogy a baronet harmadik lett akadályugratásban Tareways nevű lován; az őrnagy kezdte pedzeni, hogy az ifjú hölgy nem éppen lángész, s csak azon töprengett, hogyan játszhat olyan jól, ha ilyen buta.

Costigan igazi ír vendégszeretettel faggatta vendégét, hogy mit kíván, és az őrnagy, aki nem volt éhesebb, mint az ember egy polgármesteri fogadás után, kijelentette, hogy szíve szerint felhajtana egy pohár bort, s megenne hozzá egy kis süteményt, mert úgy érzi, egészen elalélt a hosszú koplalástól - jól tudta, hogy ha elfogad ilyen apró szívességet, az ajándékozónak hízeleg, s hogy aki az embert vendégbarátságával ajándékozza meg, az jó szívvel lesz irányában.

- Az ómadeirából, Milly drágám - mondta Costigan, s rákacsintott gyermekére, az ifjú hölgy meg pillantással viszonzta, hogy megértette; lent a lépcsőn halkán magához szólította a kis ügyintézőjét, Tommy Creed úrfit; pénzt nyomott a kezébe, s megkérte, hozzon egy pint madeirát a Szőlőfürtből, s hat penny ára válogatott teasüteményt a cukrászdából, s szaporán szedje a lábát hazafelé, és majd ő is kap két süteményt.

Mialatt Tommy Creed elrohant, hogy a megbízatást teljesítse, Costigan kisasszony bent ült Creedné asszonynál, s elmondta háziasszonyának, hogy épp Arthur Pendennis úr nagybátyja, az őrnagy van fenn az emeleten; kedves, halk beszédű öregúr, kenyérre lehetne kenni; s hogy Sir Derby elrohant féltékeny dühében, s megkérdezte, mit gondol, mit tegyen, hogy mindkettőjüket megbékítse.

- Ő őrzi a pince kulcsát, őrnagy uram - mondta Costigan úr, mikor a lánya kiment.

- Szavamra, gyönyörű pohárnoka van - mondta gálánsan az őrnagy -, nem csodálom, hogy a fiatalok mind megvesznek érte. Mikor mi voltunk az ő korukban, Costigan kapitány úr, hétköznapiabb nők is elcsavarták a fejünket.

- Hitemre így van, uram... szerencsés az a férfi, aki őt megkapja. Kérdezze csak meg a barátomat, Bob Bowst, vajon Fotheringay kisasszony lelke, művelt szelleme, kifinomult értelme és jóakarata nem ér-e föl szépségével is?

- Ó, dehogynem - mondta Bows meglehetősen szárazon. - Itt jön a pincéből a kipirult Hébe. Nem gondolja, hogy ideje már elindulni a próbára, Hébe kisasszony? Megbírságotlák, ha késik - s a szemével jelezte az ifjú hölgynek, hogy okosabban teszik, ha kimennek, és magukra hagyják az idősebbeket.

E parancsra Hébe kisasszony fölvette főkötőjét, kendőjét, s így mosolyogva, jókedvűen, nem mindennapian csinos volt; Bows is összeszedte papírtekercseit, s átbicegett a szobán kalapjáért, sétatotjáért.

- Muszáj már mennie? - kérdezte az őrnagy. - Nem adhat nekünk még néhány percet, Fotheringay kisasszony? Mielőtt elmegy, engedje meg, hogy egy öreg legény megszorítsa a kezét, s higgye el, büszke rá, hogy megismerhette önt, s nagyon szeretne a jó barátja lenni.

Fotheringay kisasszony e gáláns szónoklat végén mély bókot vágott ki, az őrnagy meg elkísérte az ajtóig, s ott a legnyájasabban, legatyáiban szorította meg a kezét. Bows elámult a szívélyesség e fitogtatásától. „A kölyök rokonsága aligha kívánhatja, hogy elvegye feleségül” - gondolta, azzal mindketten távoztak.

„No végre” - gondolta Pendennis őrnagy; ami meg Costigan urat illeti, ő nyomban kihasználta lánya távollétét, és nekilátott a maradék bornak; mohón reszkető kézzel egyik teli pohárral a másik után hajtott fel a Szőlőfürt madeirájából. Az őrnagy odalépett az asztalhoz, fogta a poharát, joviálisan csettintett, és kiitta. Ha Lord Steyne féltve őrzött csemegéje s nem kocsmái kimért bor, akkor se mutathatta volna jobban, hogy ízlik.

- Kapitális ez a madeira, Costigan kapitány úr - mondta. - Hol szerezte? E teli poharat annak az elbűvölő teremtnak az egészségére ürítem. Hitemre, kapitány úr, nem csodálom, hogy a férfiak megvesznek érte. Életemben nem láttam még ilyen szemet, ilyen csodálatos modort. S biztos vagyok benne, hogy éppen olyan értelmes is, mint amilyen szép; és semmi kétségem, hogy éppen olyan jó, mint amilyen okos.

- Jó kislány, uram... jó kislány - mondta az elragadtatott atya -, s én tiszta szívvel köszöntöm rá ezt a poharat. Küldjek... küldjek le a pincébe még egy palackért? Nincs messze. Ne? Nos, uram, joggal mondhatja, hogy jó kislány, apja, az öreg Jack Costigan, büszkesége és dicsősége. A férfi, aki megkapja a kezét, drágagyöngyöt kap feleségül; én az ő egészségére iszom, s tudja, uram, kire gondolok.

- Nem lep meg, ha akár fiatal, akár öreg, beleszeret valaki - mondta az őrnagy -, s őszintén meg kell mondanom, hogy nagyon haragudtam szegény Arthur öcsémre, mikor szenvedélyének hírért vettem... de most, hogy a hölgyet megismertem, teljesen megbocsátottam neki. Szent Györgyre mondom, magam is beszállnék a versenybe, ha nem volnék olyan öreg és szegény.

- És győzne is, őrnagy uram, én mondom önnek! - kiáltotta Jack Costigan, elragadtatva. - Az ön barátsága, uram, boldoggá tesz. Könnyeket csal a szemembe, férfikönnyeket, hogy így csodálja a lányomat... s ha ő elhagyja szerény otthonomat egy pompás palota kedvéért, remélem, talál majd ott helyet szegény öreg édesapjának, szegény öreg Jack Costigannek is. - A kapitány el is játszott, amit mondott; miközben az őrnagynak szónokolt, vérekes szemét elfutotta a könny.

- Érzelmek becsületére válnak - mondta a másik. - De egyvalamin, kapitány úr, amit az imént mondott, kénytelen vagyok mosolyogni.

- És mi lenne az, uram, ha szabad kérdeznem? - kérdezte Jack, aki túlságosan is hősi és érzelmes hangulatban volt, hogy ezzel a szereppel egykönnyen fölhagyjon.

- Ön az előbb pompás palotáról beszélt... sógornőm házáért ezen, azt hiszem.

- Fairoaks Park földesurának parkját és udvarházát, Arthur Pendennisét, aki, remélem, szülővárosának, Claveringnek parlamenti képviselője lesz, amint eléri a kort, hogy betöltheti a felelősségteli tisztelet! - kiáltotta a kapitány nem kis méltósággal.

Az őrnagy elmosolyodott. - Fairoaks Parkot, drága uram? - mondta. - Ismeri családunk történetét? Családunk kétségkívül nagyon régi, de én úgy kezdtem az életet, hogy még a rangom megvásárlására is alig futotta a pénzünkből, bátyám meg vidéki patikus volt; s ami megtakarított pénze a halálakor akadt, azt mind mozsárral és mozsártörővel kereste.

- Ily közismerten tiszteletreméltó család esetében készséggel eltekintek ettől az akadálytól, uram - mondta a kapitány fensőbbbségesen.

„A fene a pimaszságodba!” - gondolta az őrnagy; de csak elmosolyodott és meghajolt.

- A Costigan családot is számos balszerencse érte, s házuk, a Costigan-kastély sem az már, ami volt. Én ismertem nagyon derék patikusokat, uram, s Dublinban akad köztük, akit az a tisztesség ért, hogy a főkormányzó asztalánál étkezhetett.

- Végtelenül kedves, hogy ilyen jóindulattal van irántunk - folytatta az őrnagy -, de szabad legyen megjegyezni, hogy most nem ez a kérdés. Az előbb úgy emlegette az unokaöcsémét, mint Fairoaks Park s még nem tudom, mi más örökösét.

- Kötvényvagyonét, őrnagy úr, ez nem kétséges, és azon csinos summáét, amit végül majd ön hagy rá.

- Kedves uram, mondom, hogy ez a gyerek egy vidéki patikus fia - kiáltott fel Pendennis őrnagy -, s ha eléri a nagykorúságát, nem lesz egy vasa se!

- Őrnagy uram, ön gúnyolódik velem - mondta Costigan úr -, fiatal barátom, semmi kétség, évi kétezer font örököse.

- Kétezer frászkarikáé! Már elnézést, drága uram, a gyerek szédítette önt? Nem szokása. Szavamra és becsületemre, s ezt nemcsak mint úriember, de mint bátyám végakarátának végrehajtója mondom önnek, alig több mint évi ötszáz maradt utána.

- Ha az ember beosztással él, ez is csinos summa, uram - felelt a kapitány. - Hitemre, ismerem embert Írországból, aki megissza a maga palack borát, s elhajtja a maga négyes fogatát, ha jól gazdálkodik az évi ötszázából. Mi pedig jól fogunk, uram... megbízhat Jack Costiganban.

- Drága Costigan kapitány... szavamat adom önnek, hogy bátyám egy shillinget nem hagyott Arthur fiára.

- Ön tréfál velem, Pendennis őrnagy úr? - kiáltotta Jack Costigan. - Ön csúfot üz egy atya és úriember érzelmeiből?

- Ez a színtiszta igazság - mondta Pendennis őrnagy. - Bátyám az utolsó vasig minden vagyonát özvegyére hagyta; amelynek egy része természetesen a fiúra száll. De az özvegy fiatal asszony, és férjhez is mehet még, ha a fia megbántja, sőt túl is élheti őt, hiszen olyan családból származik, amely szokatlanul hosszú életű. És kérdelem önt, úgy is mint úriembert, s úgy is mint nagyvilági embert, hogyan adhatna sógornőm, Pendennisné úrhölgy, ötszáz fontból, ami az egész vagyona, annyit, hogy a fia önmagát s az ön lányát, e kiváló ifjú hölgyet rangjához méltóan eltarthassa?

- Ezt úgy értem, uram, hogy a fiatalúr, az ön unokaöccse, akit én fiamként keblemre öleltem, szélhámos, és csúfot üzött imádott gyermekem érzelmeiből? - tört ki a harag a kapitányból. - Vigyázzon, uram, Jack Costigan becsülete nem tréfádolog. Istenemre mondom, bárki halandó belegázol, legyen öreg vagy fiatal, annak én vérét ontom!

- Costigan úr! - kiáltotta az őrnagy.

- Egy Costigan meg tudja és meg is fogja védeni önmaga és lánya becsületét, uram - mondta a kapitány. - Íme, e fiók: levelek tömegét őrzi, amelyeket mind e viperafajzat írt ártatlan gyermekemhez. Van itt lánykérés, uram, annyi, hogy egy kalapskatulyát megtölt, s ha azt a ripőköt bíróság elé citáltam, és bebizonyítottam esküszegését és becstelenségét, más orvosszerem is van abban a mahagóni dobozban, uram, amely eligazítja a dolgomat bárkivel - jól jegyezze meg, őrnagy úr, bárkivel -, aki azt a tanácsot adta az unokaöccsének, hogy megsértsen egy katonát és úriembert. Mi? Hogy egy patikus gyereke a lányom becsületébe gázoljon, és faképnél hagyja?! Istenemre mondom, uram, azt szeretném én látni, hogy ezt megtegye valaki.

- Ha jól értem, ön először is azzal fenyeget, hogy közzéteszi egy tizennyolc éves gyerek leveleit, amelyeket egy huszonnyolc éves nőhöz írt; majd pedig azzal tisztel meg, hogy párbajra hív - mondta az őrnagy hűvösen.

- Terjes pontossággal írta le a szándékomat, Pendennis őrnagy úr - felelt a kapitány, miközben bozontos pofaszakállát próbálta az állára rángatni.

- Nos jó, mindezt majd később elrendezzük, de mielőtt még puskaporhoz és golyóhoz folyamodnánk, tegyen egy szívességet, jó uram, és gondolja meg, mi a csodával sértettem meg önt? Azt mondtam, hogy az unokaöcsémet az anyja tartja el, akinek nincs többje, csak évi ötszáz fontja.

- Megvan a véleményem állítása pontosságáról - mondta a kapitány.

- Talán lenne szíves elmenni sógornőm ügyvédjéhez, Tatham úrhoz itt a városban, és személyesen meggyőződni róla?

- Nem keresem fel ezt az urat - mondta a kapitány meglehetősen zavartan. - Ha úgy van, ahogy ön mondja, engem gazul rászedett valaki, s ezen az emberen én elégtételt veszek.

- Talán az unokaöcsém az? - kiáltotta indulófélben az őrnagy, és fejébe nyomta a kalapját. - Állította ő egyszer is önnek, hogy évi kétezer fontja van? Ha igen, csalódtam a fiúban. A mi családjunkban nem szokás hazudni, Costigan kapitány úr, s nem hiszem, hogy a bátyám fia rákapott volna. Gondolja csak végig, nem önmagát csapta-e be; vagy nem valami képtelen szóbeszédnek ült fel? Ami engem illet, uram, nyugodtan elhiheti, hogy nem félek Írország egyetlen Costiganjától sem, és tudom, hogyan védekezzem bármilyen és bárhonnán jövő fenyegetés ellen. Én úgy jöttem ide, mint a gyerek gyámja, hogy tiltakozzam egy képtelen házasság ellen, amelynek csak nyomorúság, szerencsétlenség lehet a vége, s ha ezt sikerül megelőznöm, azt hiszem, legalább olyan jót teszek az ön lányának (aki, nem kétlem, derék fiatal hölgy), mint a magam családjának; márpedig uram, én azon vagyok, hogy ezt a házasságot bármi rendelkezésemre álló eszközzel megakadályozzam. Íme, én megmondtam, amit mondani akartam, uram.

- De én még nem, Pendennis őrnagy!... És ön még hallani fog rólam - mondta Costigan félelmetesen komor pillantással.

- Az ördögbe is, mit akar, uram? - kérdezte az őrnagy, miközben visszafordult a küszöbről, és szemébe nézett a rettenthetetlen Costigannek.

- Ön a beszélgetés során azt mondta, hogy a György Királyban lakik, nemde? - mondta méltóságteljesen Costigan úr. - Mielőtt a várost elhagyná, uram, egy barátom fogja várni önt.
- Csak minél hamarább, Costigan úr! - kiáltotta az őrnagy, szinte magánkívül a méregtől. - Jó napot, uram. - És Costigan ezt fennköltén kihívó meghajlással viszonzta fönn a lépcsőpihenőn, miközben a másik a lépcsőn lefelé tartott.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Amelyben majdnem pisztolypárbajra kerül sor

Korábban említettük már Garbetts úr, a tragikus hős, a szépreményű és atlétatermetű, kedélyes és rendellenes hajlamú ifjú színész, Costigan úr meghitt barátja nevét. Ők voltak annak a vidám körnek a díszai, amely a Gébics fogadóban székelt; kölcsönösen támogatták egymást számlaügyekben, kölcsönöket vettek fel egymás nagybecsű aláírására. Szívbeli jó barátok voltak; alighogy Pendennis őrnagy elhagyta a házat, Costigan kapitány már el is küldött Garbetts úrért, mint egyetlen olyan barátjáért, akivel megtanácskozhatta e kritikus helyzetet. Garbetts úr természetes ember volt, nagyhangú, ádáz, neki volt a legformásabb lábszára az egész társulatban, s izmos karján merő mulatságból kettétört egy pizskavasat.

- Szedd a lábad, Tommy - mondta Costigan úr kis küldöncének -, és hívd ide Garbetts urat a szállásáról, tudod, onnét a pacalbolt fölül, és mondd meg a Szőlőfűrtben, hogy küldjenek föl két whiskyt. - Tommy szaladt; s hamarosan megérkezett Garbetts úr is meg az ital is.

Costigan kapitány nem fődte föl előtte teljes egészükben a történeteket, amelyeket az olvasó úgyis ismer, de a szeszt segítségül hívva megírt Pendennis őrnagy címére egy fenyegető levelet, amelyben nevezett úriembert felszólítja, hogy ne próbálja hátráltatni Arthur Pendennis úr és az ő lányának házasságát, s tűzze ki az esküvő mielőbbi időpontját; ha nem, adjon neki elégtételt a becsületes úriemberek között szokásos módon. Ha Pendennis őrnagy erre nem hajlandó, a kapitány értésére adta, hogy lovaglóstorral fogja kényszeríteni rá, s elveri az őrnagyon a port. A levél szavait nem áll módomban pontosan idézni, mindjárt azt is megmondom, miért; de nem vitás, hogy a levél a kapitány legfinomabb stílusában íródott, s hogy nagy gonddal le is pecsételte a Costiganek nagy ezüst pecsétnyomójával, a családi ezüst utolsó darabjával, amely még a kapitány birtokában volt.

Ezután Garbettset útnak indította a levéllel és az üzenettel; a Tábormok Isten áldását kérte rá, megszorította a kezét, s felszólította az indulásra. Ezután előszedte gyilkos fegyvereit, a két tiszteletre méltó és kovaköves párbajpisztolyt, amelyek már annyi derék fickónak tettek szolgálatot Dublinban; s miután megvizsgálta, s látta, hogy jó karban van, elővette a fiókból Pen valamennyi levelét és költeményét, mindet megőrizte, s mindet ő olvasta előbb, lánya csak azután élvezhette.

Garbetts vagy húsz perc múltán elszontyolodva és aggódó képpel érkezett vissza.

- Ott voltál? - kérdezte a kapitány.

- Hát ott - mondta Garbetts.

- És mit mondott, mikor? - kérdezte Costigan, miközben kipróbálta az egyik vénséges vén pisztoly kakasát, és irányzékát egy szintre emelte szemgolyójával, ahogy ő vérekes látószervét emlegette.

- Hogy mi lesz mikor? - kérdezte Garbetts úr.

- Mikor akar megverekedni velem, édes egy cimborám.

- Csak nem akarsz azt mondani, kapitány, hogy halálos párbajra gondolsz? - kérdezte rémülten Garbetts.

- Hát mi másra gondolnék, Garbetts?... Le akarom löni ezt a gazembert, aki a becsületesembe gázolt, vagy magam leszek az áldozat, és én harapok a fűbe.

- Vesszek meg, ha ilyen kihívást elviszek - felelt Garbetts úr. - Én békés ember vagyok, kapitány, semmi közöm a pisztolyokhoz... nesze, itt a leveled - és Costigan kapitány meglepetésére és felháborodására odadobta eléje a levelet, rajta a nagybetűs címmel és a veres viaszpecséttel.

- Csak nem akarod azt mondani, hogy ott voltál, és nem adtad át neki a levelet? - üvöltötte vadul a kapitány.

- Ott voltam, de beszélni nem tudtam vele, kapitány - mondta Garbetts úr.

- Hát az meg hogy az ördögbe lehet? - kérdezte a másik.

- Volt ott valaki, akivel semmi kedvem nem volt találkozni, és neked se lenne - mondta a tragikus hős síri hangon. - Az a drága Tatham volt ott, kapitány.

- A gyáva himpellér! - üvöltötte Costigan. - Megrémül, s már békét köt a bőrömré.

- A verekedéshez semmi közöm, ezt jól jegyezd meg - jelentette ki elszántan a tragikus hős -, és látni se akarom többé Tathamet és azt a másikat...

- Tartsd a szád, Bob Acres! Szerintem gyáva vagy, semmi több - mondta Costigan kapitány, Sir Lucius O'Trigger idézve, akinek szerepét a színpadon és a színpadon kívül egyaránt hitelesen alakította, majd némi szóváltás után elváltak, nem éppen a legjobb hangulatban.

Beszélgetésüket csak röviden ismertettük, hisz az olvasó úgyis tudja, mi körül forgott. S most már azt is érti, miért nem adhattunk pontos felvilágosítást a levélre nézve, amelyet a kapitány Pendennis örnagynak írt: ez utóbbi úriember ugyanis a levelet sose látta.

Mikor Costigan kisasszony megjött a próbáról a hűséges Bows társaságában, apját odahazaelte; földúltan rótt a szobát az átható pálinkaszag felhőjében, de láthatólag most még a szesznek sem sikerült megbékítenie háborgó lelkét. A Pendennis-levelek ott heverték az asztalon, az üres talpas poharak és a most már haszontalan teáskanal körül, amelyeknek az lett volna a szerepük, hogy magukba fogadják és megkeverjék a kapitány és barátainak italát. Mikor Emily belépett az ajtón, a kapitány megölelte, és elgyötört hangon felkiáltott: - Légy erős, gyermekem, áldott gyermekem! - s szemét előntötte a könny.

- Megint be vagy csípve, papa - mondta Fotheringay kisasszony, és eltolta magától nemzőatyját. - Megígérted, hogy ebéd előtt nem iszol.

- Csak hogy fájdalmaim feledni tudjam, szegény gyermekem, azért ittam egy kortyot! - kiáltott a gyászoló atya. - Csak hogy a gondom belefojtsam, azért hajtottam le egy pohárral.

- Hát jól belefojtotta, drága kapitány - jegyezte meg a kapitányt utánozva Bows. - Mi történt? Az a halk szavú, parókás úriember bosszantott föl?

- A mézes szavú gazember! Vérét ontom!

Milly kisasszony, ezt előre kell bocsátanunk, a kapitány öleléséből a szobájába menekült, ott vetette le kendőjét, főkötőjét.

- Sejtettem én, hogy rosszban töri a fejét. Túlságosan is udvarias volt - mondta a másik. - Tulajdonképpen miért jött?

- Ó, Bows! Teljesen összetört - mondta a kapitány. - Pokoli összeesküvést szőttek az én szegény lányom ellen, s szerintem mindkét Pendennis, nagybácsi és unokaöcs áruló gazember, akit el kell törölni a föld színéről.

- Mi az? Mi történt? - kérdezte Bows, most már teljesen izgatottan.

Costigan elmondta neki, hogy az őrnagy szerint az ifjú Pendennisnek nemhogy kétezer fontja nincs évente, de még kétszáz sem; s átkozta magát, miért is hagyta, hogy egy ilyen szélhámos elcsábítsa s levegye a lábáról az ő ártatlan leányát, s hogyan melengethetett ilyen viperát tulajdon kebelén. - De lerázom magamról a csúszómászót - mondta Costigan -, s ami a nagybátyját illeti, úgy bosszút állok az öregem, hogy siratni fogja a napot, mikor megsértett egy Costigant.

- Ezt hogy érti, Tábornok? - kérdezte Bows.

- Ezt úgy, hogy vérét veszem, Bows... megfosztom alattomos életétől! - s vadul, fenyegetően rácsapott a viharvert pisztolyokra. Bows már gyakran hallotta, hogy e halált rejtő tokra hivatkozik, de a kapitány nem mondta meg neki, hogy valóban megírta és el is küldte a kihívást Pendennis őrnagynak, s így pillanatnyilag nemigen vette szívére a pisztolyokra hivatkozást.

E kritikus pillanatban tért vissza saját szobájából a közös szalonba Fotheringay kisasszony makkegészségesen, jókedvűen és nyugodtan, kiáltó ellentétben édesapjával, aki szeszközi mámorában reszketett a szomorúságtól, haragtól s az egyéb kiállott izgalmaktól. Emily egy pár valaha fehér selyemcipőt hozott magával, hogy olyan tisztára dörzsölje, amilyen tisztára kenyérbéllel csak lehet; ebben szándékozott megtévelyedni kedd este Ofélia szerepében, amit aznap újólag alakítani fog.

Ránézett az asztalon heverő papírokra; megállt, mintha kérdezni szeretne valamit, de meggondolta magát, odament a kredenchez, kenyeret keresett, amely megfelel a selyemtopánkán tervezett művelethez, aztán visszament az asztalhoz, kényelmesen elhelyezkedett kezében a lábbelivel, s csak azután tette föl becsületes ír kiejtéssel apjának a kérdést: - Hát te meg minek szedted elő Arthur úrfi leveleit, verseit, meg a többi izét itt? Csak nem akartad végigolvasni ezt a sok zöldséget?

- Ó, Emily! - jajdult föl a kapitány. - A fiú, kit fiamként szerettem és öleltem keblemre, gazember és csaló, szegény, szegény kislányom! - s módfelett tragikus pillantást vetett a szemben ülő Bows úrra, aki a maga részéről kissé aggódva figyelte Costigan kisasszonyt.

- Ó? Phh. Szegény kölyök együgyű, mint egy iskolás gyerek - mondta. - Minden gyerek ír verseket és effajta zöldségeket.

- Ő viperaként melegedett e tűzhelynél, és aljas hitszegőként bánt el családjával! - kiáltott a kapitány. - Én mondom, nem jobb, mint bárki szélhámos.

- De hát mit csinált szegény kölyök, papa? - kérdezte Emily.

- Hogy mit? A leggaládabb módon megcsalt minket, Emily! - mondta Emily kisasszony papája. - Játszott a szerelmeddel, és meggyalázta az én finom érzelmeimet. Gazdag embernek adta ki magát, s kiderült, hogy koldus. Hát hányszor mondtam én neked, hogy évi kétezre van? S most azt kell mondanom, Costigan kisasszony, hogy szegény; az anyja tartja el, egy derék asszony, aki férjhez mehet még, s hihetőleg sose hal meg, s akinek égen-földön ötszáz fontja van egy esztendőben. Hát hogy mer egy ilyen arra kérni, hogy házasodj be a családjába, ha egyszer nem tud még eltartani sem? Csúful rászédtek és fölültettek, Milly, s hitem szerint a vén gazember, a parókás nagybácsi is részese az összeesküvésnek.

- Az a halk szavú, öreg úriember? Hát az meg mit csinált, papa? - kérdezte Emily még mindig zavartalan nyugalomban.

Costigan tájékoztatta Millyt, hogy mikor elment, Pendennis őrnagy álnokul nagyvilági modorban közölte vele, hogy az ifjú Arthurnak semmi vagyona, s hogy az őrnagy fölszólította őt (Costigant), menjen el az ügyvédhez („tudta, hogy a csibésznel van egy váltóm, és nem mehetek” - jegyezte meg a kapitány zárójelben), és nézze meg a saját szemével a kölyök

apjának a végrendeletét, s végül hogy e két ember pokoli módon becsapta, s ő elszánta magát, hogy vagy lesz házasság, vagy mindkettőnek vérét ontja.

Milly, miközben fehér selyemtopánkáját dörzsölte, nagyon elkomolyodott, és gondolataiba merült. - Ugyan, ha nincs pénze, semmi értelme, hogy hozzámenjek, papa - nyilvánította ki tömören.

- De miért mondta a bitang, hogy gazdag? - kérdezte Costigan.

- Szegény kölyök mindig is azt állította, hogy szegény - felelt a lány. - Te mondtad azt, hogy gazdag, papa, te vettél rá, hogy mondjak neki igent.

- Kereken meg kellett volna mondania, hogy mennyi a jövedelme - felelt az apja. - Egy kölyök, aki telivér kancán lovagol, sálakat és karpereceket küldözget ajándékba, szélhámos, ha pénze nincsen; ami meg a nagybátyját illeti, az ördögbe is, kirázom a parókájából, ha meglátom valahol. Bows, tessék, vigye el neki ezt a levelet, és amit mondtam, azt is közölje vele. Vagy házasság, vagy találkozunk a porondon, ahogy az férfiemberek közt szokás, különben a szálló előtt lekéztetem meg, vagy Fair Oaks Park kavicsos sétányán, hogy az egész vidék lássa, az ördögbe is!

- Az ördögbe is, keressen más küldöncöt - kacagott Bows. - Én hegedűs vagyok, Costigan, nem katona.

- Phh, magában sincs bátorság, uram! - bömbölt a Tábornok. - Majd én leszek a magam segédje, ha senki nem áll mellém, és érti meg a sérelmemet. S majd fogom a pisztolyokat, és a György Király éttermében puffantom le.

- Eszerint szegény kis Arthurnak nincsen pénze - sóhajtott fel meglehetősen szomorúan Costigan kisasszony. - Szegény, pedig olyan derék kölyök volt; féktelen, és rengeteg zöldséget összebeszélt, meg azok a versei, meg minden, de komoly, tiszta szívű gyerek volt, és én igazán kedveltem... és ő is engem - tette hozzá gyöngéden, miközben a cipőt pucolta.

- Hát miért nem megy hozzá, ha úgy kedveli? - kérdezte Bows vadul. - Hisz alig tíz évvel fiatalabb, mint maga. Meg az anyja is megengesztelődhet, akkor odamehet lakni Fair Oaks Parkba, és jól meglesz ott. Miért nem megy és lesz úrihölgy? Én meg majd hegedülök tovább, a Tábornok meg megél a nyugdíjából. Miért nem megy hát hozzá? Hisz tudja, hogy szereti?

- Más is van, Bows, aki szeret annyira, és nincs pénze, és elég öreg is - mondta Milly kisasszony tömören.

- Hát van, hogy vesszek meg - mondta keserűen Bows -, elég öreg, elég szegény és elég ostoba, az biztos.

- Vannak ostoba öregek és ostoba fiatalok. Ezt maga mondta nem is egyszer, maga csacsi - mondta a gögös szépség, egy jól irányzott pillantást vetve az öregúrra. - Ha Pendennisnek nincs annyi pénze, amennyiből meg tudnánk élni, számárság azt mondani, hogy menjek hozzá; ez a lényeg.

- És a gyerek? - kérdezte Bows úr. - Jupiterre! Úgy hajít el egy embert, mint egy ócska kesztyűt, Costigan kisasszony.

Nem tudom, mit akar, Bows - mondta derűsen Fotheringay kisasszony, miközben már a második cipőt pucolta. - Ha csak feleannyi lenne, mint amennyit a papa hitt, csak a fele a kétezernek, vagy akár csak annak a fele, hozzámennék. De mi értelme egy koldushoz szegődni? Anélkül is épp elég szegények vagyunk. És mi értelme, hogy egy érzékeny és zsémbes öreg hölgygel éljek, aki kinéz a számból minden falatot (erről jut eszembe, mindjárt itt az ebéd ideje, és Suky még nem terített meg), s tegyük fel - tette hozzá Costigan kisasszony

egész egyszerűen -, tegyük fel, hogy gyerek is lenne? Nos, papa, még annyink se maradna, mint most van.

- Hát persze, nem is maradna, Milly drágám - felelt az apja.

- Akkor hát vége annak a sok szép szónak a Fair Oaks Park-i úrhölgyről, a parlamenti képviselő feleségéről - mondta Milly nevetve. - Hogy milyen szép lovaink lesznek, és milyen szép fogatokat hajtunk. Te másról se beszéltél, papa! De hát ez mindig így volt. Ha egy férfi rám néz, te azt hiszed, hogy el akar venni, s ha tisztességes kabátja van, már azt hiszed, hogy gazdag, mint Krézis.

- Mint Krózus - mondta Bows úr.

- Jól van, hívja, ahogy akarja. De tény, hogy nyolc év alatt papa vagy hússzor adott férjhez. Vajon nem voltam-e a leendő Lady Poldoody of Oystherstown Castle? És a portsmouthi tengerészkapitány? És az öreg norwichi doktor, és tavaly a metodista pap, és ki tudja, még hány. Nos, van rá egy pennym, hogy amennyit tervezgetsz, a végén még pártában halok meg, mint Milly Costigan. Szóval szegény kis Arthurnak nincs pénze? Maradjon itt, és ebédeljen velünk, Bows, gyönyörű marhapudingunk van.

„Kíváncsi volnék, mennyire jutott Sir Derby Oaksszal - gondolta Bows, akinek a szeme is, az esze is a lányon járt. - Ki tudná megérteni egy nő szeszélyeit? Az biztos, hogy a kölyköt nem ejtette volna el olyan könnyen, ha nincs valami más terve kéznél.”

Bizonyára észrevettük, hogy Fotheringay kisasszony, bár általában hallgatólag és semmi esetre sem valami fényes társalgó, ha versekről, irodalomról, szépművészetekről van szó, könnyedén és józanul nyilatkozik odahaza, a családjában körében. Nem mondhatnánk, hogy fellegekben járó lélek, irodalmi ismeretei se valami bőségesek; attól kezdve, hogy a színpadot otthagyta, soha ki nem nyitotta Shakespeare-t, sőt addig se értette, míg a színpad dísz volt, de egy pudingot, kézimunkát, vagy mint láttuk, bármi házi ügyet kitűnően meg tudott ítélni; s minthogy azt sem erős képzelet, sem szenvedélyes vérmérséklet nem rontotta meg, képes volt megőrizni ítéletének hűvös tárgyilagosságát. Mikor az ebédelőasztalnál Costigan megpróbálta meggyőzni önmagát és társait, hogy az őrnagy Pen pénzügyeire vonatkozó nyilatkozata nem érdemel hitelt, hanem afféle *ruse*²⁴ a képmutató öregember részéről, s célja, hogy ők bontsák fel a partit, Milly kisasszony eleve elvetette a lehetőséget, hogy az ellenfél meg akarná tévesztetni őket, s világosan rámutatott, hogy apja csapta be önmagát, és nem a szegény kis Pen, aki igazán megpróbálta befogadni őket. Ami szegény kölyköt illeti, mondta, őt szívéből sajnálja. S jóízűen megebédelt, Bows úr legnagyobb csodálatára, aki az étkezés során és azután is, miközben meghányták-vetették, hogyan lehetne legcélravezetőbben véget vetni ennek a szerelmi ügynek, egyszerre tisztelte és vetette meg Miss Fotheringayt. Costigan szándéka, hogy majd móresre tanítja az őrnagyot, teljesen elpárolgott az ebéd utáni szesszel; mindenben engedett a lányának, s kész volt bármit megtenni, amit az kitervel, ha úgy látja, hogy eljött a döntő pillanat.

A kapitány, mindaddig, míg azt hitte, hogy rászédtek, mindenáron meg akart verekedni Pennel is, a nagybátyjával is, el akarta pusztítani őket, de most mintha húzódozott volna a gondolattól, hogy az előbbivel találkozzék, és megkérdezte, mi az ördögöt mondanak majd a fiúnak, ha az történetesen ragaszkodik az eljegyzéshez, és ők akarják felbontani a partit. - Mi? Nem tudja, hogy kell egy férfit faképnél hagyni? - mondta Bows. - Kérdezzen csak meg egy nőt, az majd megmondja. - És Fotheringay kisasszony bebizonyította, hogy ez aztán igazán nem nehéz, sőt nincs is annál egyszerűbb dolog. - Papa majd ír Arthurnak, és megkérdezi,

²⁴ Ravaszkodás.

hogya a házasságkötéskor mennyit akar a felesége nevére íratni, s milyen a vagyoni helyzete. Arthur válaszol, megírja, és én kezeskedem róla, hogy pontosan úgy van, ahogy az őrnagy mondta. Aztán papa válaszol, megírja, hogy ez nem elég, így jobb, ha a házasságból nem lesz semmi.

- És maga természetesen mellékel hozzá egy búcsúlevelet, amelyben megírja, hogy mint testvérét fogja őt szeretni mindig - mondta Bows úr, és megvetően végigmérte.

- Hát persze hogy írok - felelt Fotheringay kisasszony. - Arthur igazán derék fiatalember. Nagyon megköszönném, ha ideadná a sőtartót. Gyönyörű ez a mogyoró.

- És senkit se tanít meg móresre, öregem? Micsoda csalódás! Őszintén sajnálom - mondta Bows úr.

- Az ördögbe is, azt hiszem, senkit - mondta Cos, és megdörgölte az orrát. - És mi lesz azokkal a levelekkel meg versekkel, Milly drágám?... Azokat vissza kell küldened.

- Wigsby száz fontot is megadna értük - mondta harapósan Bows.

- Bizony ám, meg - mondta Costigan kapitány, akit könnyű volt táncba vinni.

- Papa! - mondta Milly kisasszony. - Talán csak nem arra gondolsz, hogy nem küldöd vissza szegény gyerekek a leveleit? Azok a levelek meg versek az enyéme. Hosszúak, meg mindenféle zöldség van bennük, sok latin szó meg más, aminek a felét sem értem; sőt volt, amelyiket el se olvastam, de akkor is visszaküldjük, ha majd eljön az ideje. - És odament a fiókhhoz, kivette belőle a *Megyei Krónika* és a *Chatterisi Harsona* egy-egy számát, amelyben Pen lángoló versezetben dicsőíti Imogen-alakítását, kitépte a lapot, amelyen a költemény állt (mert mint az ő hivatását űző hölgyek általában, meg szokta őrizni, ami kedvező alakításairól nyomtatásban megjelent), és becsomagolta Pen leveleit, verseit, szenvedélyét és képzelgéseit, csinosan átkötötte zsinaggal, mint egy zacskó cukrot.

S mindeközben még csak meg sem volt hatva. Miféle órákat töltött a gyerek e lapok fölött! Mi szerelemről és sóvárgásról, mi nemes hitről és férfias odaadásról, mennyi magányban, ébren töltött, lázas éjszakáról beszélhetek volna! Átkötötte őket, mint akármi bolti árut, aztán leült, és elkészítette a teát, derűsen és elégedetten; s közben Pen, tíz mérfölddel arrébb, órá vágyott sóvárogva, s képét a lelkében dédelgette.

TIZENHARMADIK FEJEZET

Fordulópont

Pendennis őrnagy a Costigan kapitánnyal folytatott beszélgetésről olyan ádázul dühös lelkiállapotban távozott, hogy életveszélyes volt a közelébe menni. „A pimasz ír csirkefogója - gondolta -, még ez mer engem fenyegetni! Még egy ilyen istenverte Costigan meri azt mondani, hogy ő *engedi* hozzámenni a lányát egy Pendennishez. S még hogy párbajra hív! Ha a fickó tudna valami úriember formájú alakot keríteni, aki a kihívást elhozza, igazán nagy kedvem lenne, hogy szaván fogjam. De mit szólnának az emberek, ha én kiállnék egy ilyen részeges csibésszel, mert összekaptam vele egy komédiásnő miatt?” Amikor tehát az őrnagy fölkereste Portman doktort, és az aggodalmasan kérdezgette a sárkánnyal vívott harca felől, Pendennis úr egyáltalában nem tájékoztatta a tiszteletest a Tábornok pimaszságáról, csak annyit mondott, hogy az úgy csúf és undorító, s korántsem ért véget.

Megkérte a doktort és a tiszteletesasszonyt, hogy Fair Oaksban ne tegyenek említést az ügyről; aztán visszatért a fogadóba, és dühét Morganra, az inására zúdította, „átkozódva és káromkodva rohagált föl-alá a lépcsőn”, amint a nevezett úr a György Király cselédszállásán részletesen elmesélte Foker inasának, akivel együtt költötte el vacsoráját.

Foker inasa megvitte a hírt gazdájának; Fokernek pedig, aki ekkortájt fejezte be a reggelijét, lévén délután két óra, eszébe jutott, hogy jó volna ismerni a két barátja közt lefolyt beszélgetés eredményét, megkérdezte hát az őrnagy szalonjának szobaszámát, brokátköntösében átment, és bekopogott hozzá.

Az őrnagynak, mint mondta, dolga volt, az özvegy egy haszonbérleti ügyéről kívánt megbeszélést folytatni az öreg Tatham ügyvéddel, bátyja üzleti tanácsadójával, aki Claveringben is tartott fenn egy irodát, s fiával együtt piaci napokon, de máskor is, hetente három-négy alkalommal átment oda. Ez az úriember és kliense épp tárgyalt, mikor Foker nagyszerű köntösében és himzett hálósapkájában bekopogott Pendennis őrnagy ajtaján.

Látván, hogy az őrnagy iratokba és aktákba merül, és egy ősz hajú férfival tárgyal, a szerény ifjú már épp vissza akart vonulni, s azt mondta: - Ó, ön el van foglalva. Majd benézek máskor. - De Pendennis őrnagy tartóztatta, s mosolyogva invitálta beljebb; Foker levette hát fejéről a himzett tarbusát vagy fezőt (ezt az édesanyák legszeretőbbike hímezte neki), és előrelépett, s kedvesen mosolyogva meghajolt a két úriember előtt. Tatham úr soha nem látott még ilyen pompás jelenséget, mint ez a brokátköntösű ifjú, aki letelepedett egy karosszékbe, szétvetette köntöse két bíborvörös szárnyát, s hallatlan nyíltan és nyájasan tekintett a két másik úrra a szobában. - Úgy látom, uram, köntösöm megnyerte az ön tetszését - mondta Tatham úrnak. - Csinos, mi? Elegáns, és csöppet sem csiricsaré. És önnek hogy szolgál a kedves egészsége, őrnagy uram? Hogy van a világgal megelégedve?

Foker modorában és megjelenésében volt valami, ami még egy inkvizítort is jókedvre derített volna, Pendennis úr haja tövében tehát kisimultak a ráncok.

- Beszéltem azzal az írrel (nyugodtan beszélhet, barátom, Tatham úr előtt, aki a család minden ügyét ismeri), s be kell vallanom, beszélgetésünk nem járt valami kielégítő eredménnyel. Nem akarta elhinni, hogy unokaöcsém szegény; azt mondta, mindketten hazugok vagyunk; s mikor eljöttem, kegyeskedett arra célozni, hogy ráadásul gyáva is vagyok. S mikor ön bekopogtatott hozzám, azt hittem, ön az az úriember, aki Costigan úr kihívását hozza... szóval így vagyok megelégedve a világgal, Foker uram.

- Csak nem arra az írre, a színésznő apjára gondol? - kiáltott fel Tatham úr, aki hitét tekintve puritán lévén, nem járt színházba.

- Az ír a színésznő apja... az az. Hallotta már, hogy az unokaöcsém milyen bolondot csinált magából a miatt a lány miatt? - És Pendennis őrnagynak be kellett számolnia az ügyvédnek unokaöccse szerelmi ügyéről, amit Foker szokásos közvetlen modorában megjegyzésekkel kísért.

Tatham úr egyik csodálkozásból a másikba esett, míg hallgatta az elbeszélést. „Miért nem ment hozzá Pendennisné úrhölgy valami komoly emberhez - gondolta (Tatham úr agglegény volt) -, s tartotta vissza a gyereket a romlástól?” Ami Costigan kisasszonyt illette, róla nem volt mit mondania; a foglalkozása épp eléggé jellemzi őt. Foker itt közbevetette, hogy ismert ő néhány szokatlanul rendes embert a mutatványosbódékban - ezen a Múzsák templomát értette. Nos, lehet, hogy így van, legalábbis reméli, mondta Tatham úr, de akkor is ott az apa - az apát Tatham személyesen ismerte -, az rossz jellem, borissza, kocsmái és biliárdtermi naplopó, és hírhedten fizetéseképtelen. - Én értem, őrnagy úr - mondta -, miért nem jött el a fickó az irodámba, hogy meggyőződjön az ön állításainak igazságáról. Végrehajtást kértünk ellene meg egy másik senkiházi, egy színész ellen, valami kötelezvény miatt, amit a helybéli Skinner úrnak, a kitűnő kvéker gyarmatáru-, bor- és italkereskedőnek adtak. Ez a Costigan elment sírni Skinner úrhoz - sírni, az üzletébe, uram -, és mi nem indítottunk eljárást sem ő, sem a másik ellen, mert kár rájuk időt vesztegetni.

Tatham úr épp e történetet adta elő, mikor bekopogott valaki, s az ajtón egy atlétatermetű, kopott, paszomántos frakkot viselő úriember lépett be, kezében nagy vörös viaszpecséttel lezárt levéllel.

- Ha megengedik, Pendennis őrnagy úrral szeretnék szót váltani négyszemközt - kezdte. - Barátom, Costigan kapitány megbízásából jöttem, uram - de itt mély basszus hangja megcsuklott, a férfi elnémult, elsápadt: megpillantotta Tatham úr vörös és jól ismert képét.

- Ohó, Garbetts, bökje csak ki! - kiáltott fel jókedvűen Foker.

- Nicsak, itt a váltó másik aláírója - mondta Tatham úr. - Hé, uram, álljon csak meg! - De Garbetts, döbönt képpel, mint Macbeth, mikor fölbukkan előtte Banquo szelleme, csak néhány artikulálatlan szót nyögött ki, s már menekült kifelé a szobából.

Az őrnagy komolysága egyszeriben odalett, kitört belőle a kacagás. Fokerből is. - Jupiterre, ez nem volt rossz! - mondta. De kacagott az ügyvéd is, bár neki a szakmájához tartozott a komolyság.

- Nem hiszem, hogy párbajra kerülne a sor, őrnagy uram - jegyezte meg az ifjú Foker, s a tragikus hős hanghordozását utánozva folytatta: - Ha igen, az öregúr... az ön becses neve Tatham?... örvendek, hogy szerencsém volt megismerhetni önt, Tatham úr... elküldheti a végrehajtókat, hogy szétválasszák a feleket - s erre Tatham úr ígéretet is tett. - Úgy látom, uram - mondta Fokernek -, ha ön megjön, mindjárt jókedvem támad.

Aznap nem ez volt az egyetlen alkalom, mikor Foker sorsa úgy hozta magával, hogy szolgálatot tegyen a Pendennis családnak. Említettük már, hogy bejáratos volt Costigan kapitány otthonába, s délután kedve szottyant meglátogatni a Tábornokot, hogy az ő szájából is hallja, hogyan zajlott le a délelőtti beszélgetés Pendennis úrral. Costigan kapitány nem volt odahaza. Engedélyt, sőt biztatást kapott a lányától, hogy menjen csak el abba az asztaltársaságba ott a Gébics fogadóban, ahol, nem kétséges, most épp azzal henceg, hogy legszívesebben meggyilkolna bizonyos gazembert; mert nemcsak bátor volt, de ezt tudta is, szívesen fitogtatta, mondhatnánk szellőztette társaságban.

Costigan tehát nem volt odahaza, de Fotheringay kisasszony igen; épp a teáscsészéket mosta el, miközben Bows úr ott ült vele szemben.

- Látom, most fejezték be a reggelit... adj' isten - mondta Foker, és bedugta az ajtón mulatságos kis fejét.

- Be ne tegye ide a lábát, maga kis ugrifüles! - kiáltotta Fotheringay kisasszony.

- Szóval invitál - mondta a másik. - Íme, itt vagyok! - és belépett, karba fonta a kezét, és villámgyorsan tekergetni kezdte a fejét, mint Harlequin a Pantomimban, mikor kibontakozik a gubójából vagy lepleiből. Fotheringay kisasszony szívből kacagott; Foker egyetlen kacsintása megneveltette, pedig Bows legkeserűbb tréfája sem volt képes soha egyetlen mosolyt kicsalni belőle, a szegény Pen legszebb szavai pedig csak zavarba hozták. E bohóckodás végén Foker féltérdre ereszkedett, és kezét csókolt neki.

- Maga a legfurább kis ember - mondta a lány, és vidáman nyakon vágta. Pen annak idején reszketett, ha kezét csókolt neki; Pen belehalt volna, ha nyakon vágja.

E bevezetés után megindult hármuk közt a beszélgetés; Foker azzal mulattatta őket, hogy elmesélte nekik az előbbi jelenetet, amelynek során szemtanúja lehetett Garbetts kínos helyzetének, s ebből tudták meg, meddig terjedt a Tábornok dühe Pendennis őrnagy ellen. Foker nagyon kedvezően nyilatkozott az őrnagy szavahihetőségéről és becsületességéről, azt mondta, tip-top fickó, bejáratos a társaság legfelső köreibbe, és soha senkit nem lenne hajlandó átejtetni, legkevésbé egy ilyen bájos fiatal nőt, mint Foth kisasszony.

Tapintatosan érintette a házasság kényes kérdését is, bár nem titkolhatta, hogy nincs valami nagy véleménynyel Penről. Igen, lehet, hogy joggal nézte le Pen fennkölt érzelmességét. Az ő gyöngéje, gondolta, egészen más. - Tudom, hogy nem sikerülne, Foth kisasszony - mondta bólogatva. - Nem sikerülhetne semmiképpen. Igazán nem akarom az orromat beleütni a dologba, de tudom, hogy nem. Fiatal magához: éretlen; nagyon is éretlen; s kiderült, hogy szegény, mint a templom egere. A világért hozzá ne menjen; ugye, nem mehet hozzá, Bows úr?

- De szegény kölyök olyan kedves - mondta Fotheringay szomorúan.

- Szegény kódis - mondta Bows, zsebre vágott kézzel, s lopva egy fura pillantást vetett Fotheringay kisasszonyra. Talán épp azon töprengett, merengett, hogyan is játszanak a nők a férfiakkal; magukhoz édesgetik, meghódítják és eldobják őket.

De Bows úr minden ellenvetés nélkül elismerte, hogy Fotheringay kisasszonynak tökéletesen igaza van, ha kiadja Arthur Pendennis útját, hisz a partit ő is teljes képtelenségnek tartotta; s maga Costigan kisasszony is beismerte, hogy annak vélte, csak épp azt az évi kétezret nem volt lelke futni hagyni. - Ez a vége, ha az ember hisz a papa csacsiságainak - mondta. - Szavamra, legközelebb majd magam választok - s nagyon valószínű, hogy e pillanatban a daliás Sir Derby képe költözött a szívébe.

Miután jól megdicsérték Pendennis őrnagyot, aki Costigan kisasszony szerint ízig-vérig úriember, levendulaillatú és mindig olyan, mintha skatulyából húzták volna ki, s akit Bows úr is rendes embernek tartott, bár kissé túlzottan emlékeztet egy vén kosra, Foker hirtelen elhatározta, hogy mindkettőjüket meghívja, jöjjenek és vacsorázzanak vele meg az őrnaggal aznap a György Királyban. - Ő már elfogadta a meghívásomat, és azt hiszem, az után a... az után a kis reggeli csetepaté után, amelyben, merem állítani, a Tábornok volt a hibás, ez nagyon kellemes lesz. Tudom, az őrnagy beleszeretett magába, Foth kisasszony; ezt ő maga mondta.

- Szóval még lehet belőle Pendennisné úrhölgy - jegyezte meg harapósan Bows. - Köszönöm, Foker úr, én már ettem.

- Igen, háromkor - jegyezte meg a farkasétvágyú Costigan kisasszony -, maga nélkül én se mehetek.

- Ráksalátát eszünk, pezsgővel - mondta az ifjú szörnyeteg, aki egy verssort nem tudott megírni latinul, s akinek matematikai tudása véget ért a hármasszabállyal. Nos, ráksalátáért és pezsgőért Costigan kisasszony akár a világ végére elment volna, ha az nem ütközik a becsületébe - s Pendennis őrnagy este hétkor valóban egy asztalnál lelte magát Bows úrral, a hegedűssel, s Costigan kisasszonnyal, akinek az édesapja alig néhány órája még a fejét akarta beszakasztani.

Hogy a vidám estét teljessé tegye, Costigan törzshelyeit jól ismerve Foker átszalasztotta Fafejet a Gébicsbe, ahol a Tábornok épp szomorú dalait adta elő, és őt is meghívta vacsorára. Az volt ám a meglepetés, mikor ott találta az asztalnál lányát és Bows urat - Pendennis őrnagy kacagott, kezét nyújtotta neki, s a Tábornok e kezét, ahogy a francia mondja, *avec effusion*²⁵ ragadta meg. Igaz, ami igaz, már alaposan fölöntött a garatra, s mielőtt csatlakozott volna a kis társasághoz a György Királyban, már sírt is egy sort a saját dalain. A vacsora során többször is sírva fakadt, s az őrnagyot legdrágább barátjának nevezte, őt Fafej és Foker kísérte haza; az őrnagy gavallérosan Fotheringay kisasszonynak nyújtotta karját. Másnap, mikor beállított hozzájuk, nagy barátsággal fogadták, s az urak sok udvarias szót váltottak. Búcsúzáskor kifejezte vágyát, hogy Costigan kisasszonynak, amiben csak lehet, segítségére legyen, szívélyesen és hálásan kezét rázott Fokerrel, mondván, hogy ez az ifjú ember igen nagy szolgálatot tett neki.

- Szóra sem érdemes - mondta Foker; s kölcsönös nagyrabecsülésben elváltak.

Másnap, Fair Oaksba visszaérve, Pendennis őrnagy nem mondta el, mi történt vele előző nap este, s arra sem utalt, hogy azt kinek a társaságában töltötte. De ottmarasztotta Smirke urat estebédre; s mindenki láthatta, aki viselkedését eddig figyelemmel kísérte, hogy hangos jókedvében és beszédességében van valami erőltetett, s hogy unokaöccséhez szokatlanul kegyes és figyelmes. Mikor a kölyök lefekvés előtt elköszönt, „Isten megáldjon”, mondta neki nyomatékosan; s mielőtt ő meg Pendennisné úrhölgy este elváltak volna, úgy látszott, mondani készül valamit, de meggondolta magát, nehogy azzal, amit mondandó lenne, elrontsa az özvegy éjszakáját, hadd aludják az csak békességben.

Másnap a szokásosnál korábban ment le az ebédlőbe reggelizni, s mindenkit szívélyesen üdvözölt. A posta általában a reggeli vége felé szokott megérkezni. Mikor John, az öreg inas belépett, és letette a postazsákot a levelekkel és az újságokkal, az őrnagy éles szemmel figyelte Pent, miközben elvette a neki szóló levelet. Arthur elpirult, és letette a borítékot. Megismerte a kézírást. Az öreg Costigané volt, s nem akaródzott a levelet nyilvánosság előtt elolvasnia. Pendennis őrnagy tudta, mi áll benne. Ő adta postára előző nap Chatterisben.

Rászólt a kis Laurára, hogy menjen ki, s a kislány ki is ment rögtön, mert ki nem állhatta az őrnagyot; mikor az ajtó becsukódott mögötte, ő megfogta Pendennisné úrhölgy kezét, sokatmondóan a szemébe nézett, s rámutatott a levélre, mely ott hevert az újság alatt. Pen úgy tett, mintha újságot olvasna. - Átjönnél a szalonba? - kérdezte sógornőjétől az őrnagy. - Beszélni szeretnék veled.

Az özvegy kíváncsian követte őt, ki a hallba.

- Mi történt? - kérdezte nyugtalanul.

- Az ügy be van fejezve - mondta Pendennis őrnagy. - Megkapta a levelet, amelyben kiadják az útját. Én magam diktáltam tegnap. A hölgy is írt hozzá néhány sort búcsúzóul. Az ügy be van fejezve!

²⁵ Túláradó érzelemmel.

Helen visszarohant az ebédlőbe, sőgóra a sarkában. Alig mentek ki, Pen rávetette magát a levélre. Most elképedt arccal olvasta. Az állt benne, amit az őrnagy mondott: Costigan úr végtelenül hálás, hogy Arthur olyan kitűntetően kedves volt a lányához, de tudomást szerzett Arthur anyagi körülményeiről. Ezek pillanatnyilag teljesen kizárják a házasság lehetőségét, s minthogy kettejük közt oly nagy a korkülönbség, házasságról a jövőben sem lehet szó. Ezért Costigan úr mélységes sajnálattal és őszinte nagyrabecsüléssel mond búcsút Arthurnak, s arra kéri, a jövőben, legalábbis egy ideig, hagyjon föl látogatásaival.

A levélhez Costigan kisasszony is írt néhány sort. Elfogadta papája döntését. Rámutatott, hogy sokkal idősebb Arthurnál, s hogy nem is gondolhatnak egybekelésre. Mindig hálás lesz iránta tanúsított kedvességéért, s reméli, hogy megtartja őt barátságában. De a közeljövőben, mindaddig, amíg a válás fájdalma el nem ül, arra kéri, ne találkozzanak.

Pen gépiesen újra meg újra elolvasta Costigan levelét s a mellékletet, de alig tudta, mit olvas. Vadul föltekintett, megpillantotta anyját és nagybátyját, amint szomorúan nézik. Helen szíve valóban csordultig volt gyöngéd anyai aggódással.

- Ez... ez... mi akar lenni? - kérdezte Pen. - Rossz vicc. Ez nem az ő írása. Valami cseléd lány írta. Ki akar itt ugratni engem?

- Az apja levelével volt egy borítékban - mondta az őrnagy. - A korábban kapott leveleidet írta más. Ez az ő írása.

- Honnan tudja? - kérdezte hevesen Pen.

- Láttam, mikor írta - felelt a nagybátyja, épp amikor a fiú felpattant; anyja odalépett, és megfogta a kezét. Pen eltolta magától anyját.

- Hogy jutott eszébe, hogy elmenjen hozzá? Hogy merészelt közibénk állni? Mit tettem önnek, hogy ön...? Ó, ez nem igaz... nem lehet igaz! - tört ki Pen, és vadul elkáromkodta magát. - Emilynek ez nem juthatott eszébe magától. Ezt nem gondolhatja komolyan. Hisz elkötelezte magát. Ki hazudhatott neki, hogy tőlem elszakítsa?

- A családban nem szokás hazudni, Arthur - mondta az őrnagy. - Megmondtam neki az igazat, hogy nincs annyi pénzed, amennyiből eltarthatnád, az az ostoba apja ugyanis azt állította rólad, hogy gazdag vagy. S mikor megtudta, mi a valóság, nyomban visszatáncolt, nem is kellett rábeszélnem. És tökéletesen igaza volt. Tíz évvel idősebb, mint te. Teljesen alkalmatlan rá, hogy a feleséged legyen, s ezzel tisztában van. Nézd meg a keze írását, s tedd föl magadnak a kérdést: odailik-e egy ilyen nő édesanyád mellé?

- Majd tőle kérdezem meg, hogy ez igaz-e - jelentette ki Arthur, és összegyűrte a levelet.

- Nem elég neked az én becsületszavam? A leveleit egy bizalmas barátnője írta, akinek szebb a keze írása, mint az övé... nézd. Ezt a levelet az írta a barátodnak, Foker úrnak. Találkoztál vele Costigan kisasszonynál, ő végezte mellette az írónoki teendőket - mondta az őrnagy, egy icipicit gúnyosan, és letett az asztalra egy levélkét, amit Fokertől kapott.

- Nem is azért - mondta Pen, és égett az arca szégyenében és haragjában. - Fölteszem, uram, hogy amit mond, igaz, de én akkor is az ő szájából szeretném hallani.

- Arthur! - könyörgött neki édesanyja.

- *El fogok menni hozzá* - jelentette ki Arthur. - És még egyszer megkérem a kezét. Meg. Ezt senki nem tilthatja meg nekem.

- Egy olyan nő kezét, aki a „barátság”-ot „barátság”-nak írja? Ugyan, fiam. Légy férfi, és ne felejtsd el, hogy anyád úrihölgy. Nem arra született, hogy együtt lakjék azzal a részeges vén csavargóval vagy a lányával. Légy férfi, és felejtsd el, mint ahogy ő elfelejt téged.

- Légy férfi, Arthur, és vigasztald meg anyádat - mondta Helen. Odament hozzá, és megölelte. Pendennis őrnagy, látván, hogy mindketten mélyen meg vannak hatva, kiment a szobából, és rájuk csukta az ajtót, mert bölcsen úgy ítélte, hogy legokosabb, ha békén hagyja őket.

Teljes győzelmet aratott. Irattáskájában magával hozta Chatterisből Pen leveleit is; mikor visszakapta őket, Costigan urat megajándékozta azzal a kis kötelezvényvel, mely annyira nyugtalanította őt is, Garbetts urat is; az őrnagy rendezte az ügyet Tatham úrral.

Pen másnap fékevesztetten vágatott át Chatterisbe, de hiába próbált Fotheringay kisasszonnyal találkozni; levelet hagyott hát neki, apja címén. A levelet Costigan úr visszaküldte azzal a kéréssel, hogy hagyjon fel minden levelezéssel; a kölyök egyszer-kétszer még próbálkozott, s a dühös Tábornok már azt kívánta, bár szűnnék meg az ismeretségük. Köszönés nélkül ment el Pen mellett az utcán. Egyszer Arthur és Foker a Vársétányon összetalálkozott az apja karján közeledő Emilyvel. Fotheringay kisasszony egy fejbőlintással nem adta jelét, hogy valaha ismerte Pent. Foker érezte, hogy a szegény fiú keze reszket a karján.

Nagybátyja azt akarta, utazzék el egy időre, hagyja itt az országot, anyja is erre igyekezett rábeszélni, mert Pen kegyetlenül szenvedett, belebetegedett a csalódásba. De ő nem hajlott a szóra, s kereken kijelentette, hogy nem megy. Ez alkalommal nem fogadott szót, s anyja volt olyan engedékeny, nagybátyja meg olyan bölcs, hogy ne erőszakolja. Ha Fotheringay kisasszony föllépett valamiben, ő átlövagolt Chatterisbe, s megnézte. Egy este azonban olyan kevés néző gyűlt össze, hogy az igazgató visszafizette a belépődíjat; Pen hazament, nyolckor lefeküdt, s másnapra magas láza lett. Ha ez így megy tovább, gondolta az őrnagy kétségbeesetten, az anyja még megy és idehozza neki a lányt. Ami Pent illeti, ő szentül hitte, hogy ezt nem éli túl. Nem kívánjuk leírni az érzéseit, komor beszámolót sem akarunk tartani kétségbeeséséről és szenvedélyéről. Vajon Pen volna az egyetlen úriember, aki csalódott a szerelmében? Nem; s e kórságba eddig igencsak kevesen pusztultak bele.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Amelyben Fotheringay kisasszony újabb kötelezettséget vállal

Nem sokkal a fentebb ismertetett események után Bingley úr, az igazgató, híres szerepében, a *Pizarro* Rollájában lépett fel, rendkívül gyér ház előtt, mely mintha arra vallott volna, hogy Chatteris lakossága korántsem kedveli úgy Rolla szerepét, mint az érdekes aktor. Alig néhányan voltak a nézőtéren. Szegény Pen szinte egymaga ült a páholysoron, szeme vérekes volt, elkínzottan dőlt a karfának, s bámulta a színpadot, ha Cora épp a színpadon volt. Ha ő nem játszott, nem is látott semmit. Spanyolok, indiánok, körmenetek, csaták, papok és nap-szüzek, az egyik jött, a másik ment, mondták a mondókájukat, de Arthur észre se vette őket; ő csak Corát látta, utána sóvárgott a lelke. Utóbb kijelentette, csak azon csodálkozik, hogy nem vitt magával pisztolyt, s nem lőtte le a nőt, annyira elvette az eszét a szerelem és a kétségbe-esés; s ha édesanyja nincs - neki nem beszélt ugyan keserves állapotáról, de néma együtt-érzése és figyelme nagy vigaszt jelentett az együgyű, majdhogy meg nem tört szívű kölyök-nek -, ki tudja, nem követett volna el valami meggondolatlanságot elkeseredésében, s nem ért volna élete korai véget a chatterisi börtön előtt? Csak ült hát nyomorultul, s bámulta őt. S ő egy szemernyivel sem szentelt több figyelmet neki, mint bárki más nézőnek.

Fotheringay szokatlanul csinos volt fehér öltözkéiben, leopárdbőrrel a vállán, mellén a napkoronggal, s gyönyörűen fénylő karján a szép talmi karperecekkal. Bámulatosan adta elő néhány szavas szerepét, s még bámulatosabb volt illúziót keltő megjelenése. Szeme, amely Pen lelkét úgy leigázta, ma bujábban fénylett és forgott, mint valaha; de aznap nem őt kereste a tekintete. Pen nem tudta, kit, nem vette észre azt a két úriembert a szomszéd páholyban, akiken Fotheringay kisasszony szeme aznap állhatatosan rajta csüngött.

Pen azt a rendkívüli változást sem vette észre, ami a színpadon röviddel azután ment végbe, hogy a két úriember a színházban megjelent. Oly kevesen voltak a nézőtéren, hogy a darab első felvonása teljesen ellanyhult, s már-már úgy határoztak, hogy visszafizetik a belépti díjat, mint azon a szerencsétlen estén, mikor Pent imígyen kergették el. A színészek ügyet se vetettek a szerepükre, ásítottak a párbeszédük közben, s hangosan trafikáltak, ha épp nem volt szövegük. Még Bingley se figyelt oda, Bingleyné meg, Elvira szerepében, suttogott.

Hogy lehet az, hogy Bingleyné asszony egyszerre fölemelte a hangját, s bömbölt, mint Basán bikája? S mi tette, hogy Bingley úr egy csapásra levetkőzte fásultságát, szökdelt a színpadon, s üvöltött, mint Kean? S miért tette Garbetts, Rowkins és Rouncy kisasszony próbára kellemét s bűverejét, játszott, páváskodott, vágta a képeket, s szavalt torka szakadtából annak a két úriembernek ott a hármaskörben?

Az egyik feketébe öltözött nyugodt kis ember volt, ősz és derűsen ravasz képű - a másik viszont minden tekintetben pompázatos és figyelemre méltó jelenség. Termetes és méltóság-teljes, pofaszakállas, orra kampós, dús barna haja göndör; bársonyfrakkja csupa zsinór és sujtás. Mellényt viselt, sok pompás gyűrűt, nyakláncot és drágaköves tűt. Mikor glaszékesz-tyűs kezével előhúzta sárga zsebkendőjét, pompás pénzma- és bergamott-szag hullámozott át a házon. Szemmel láthatólag rangos ember volt, s a kis chatterisi társulat csak neki játszott.

Egyszóval: nem más volt az, mint Dolphin úr, a nagy londoni színigazgató, s vele hűséges barátja és titkára, William Minns úr, aki nélkül soha útnak nem indult. Még tíz perce se tar-tózkodott a színházban, fenséges jelenlétét máris megérezte Bingley meg a többi; mind igye-keztek tudásuk legjavát adni, s figyelmét magukra vonni. Mikor a híres londoni impresszárió jelenlétében színpadra lépett, talán még Fotheringay kisasszony lusta szíve is megreme-gt, pedig azt semmi meg nem zavarta. Szerepében nem sok tennivalója akadt, csak hogy szép

legyen, festői testtartásban álljon, és ölelje magához gyermekét; s ezt bámulatosan csinálta. A többi színész hiába próbálta elnyerni a nagy színházi szultán kegyét. Pizarro egy tapsot nem kapott tőle. Bingley kiabált, Bingleyné bömbölt, de az igazgató csak tubákolta nagy arany-szelencéjéből. Csak az utolsó jelenetben került rá sor, mikor Rolla betántorog a gyermekkel (már Bingley se volt olyan erős, mint annak idején, s negyedik gyermeke, Talma Bingley úrfi is éktelen nagy kölyök volt a korához képest)... szóval, mikor Rolla betántorog a gyermekkel, Cora meg fölsikolt, odaszalad hozzá, mondván: „Ó, Isten, ez vér a gyermekem!”, csak akkor került rá sor, hogy az igazgató összeüsse tenyerét, s lelkes „bravó-bravót” kiáltson.

Mikor a tapsot abbahagyta, Dolphin úr hátba vágta titkárát, és azt mondta: - Jupiterre, Billy, ez igen!

- Vajon kitől tanulta ezt a trükköt? - kérdezte az öreg Billy, ez a rosszmájú, koros úriember. - Emlékszem rá az Olympicból, s kössenek fel, ha a száját ki merte nyitni.

A kis Bows úr volt az, a zenekarból, aki a szóban forgó „trükkre” megtanította. Az egész társulat hallotta a tapsot, s mikor lehullott a függöny, odasereglettek Fotheringay kisasszony köré, gratuláltak neki, és lelkesen utálták.

Nos, Dolphin úr felbukkanásának az isten háta mögötti kis színházban megvolt a magyarázata. Színháza ugyanis (amelyet, hogy senki érzékenységét és érdekét ne sértsük, engedelmükkel Museum Theatre-nek kereszteltünk el), minden erőfeszítése, a meg-megisméltendő diadalok, a szikrázó tehetségek, a jó öreg angol komédiák sikerei ellenére, amelyet színlapjai hirdettek, nem ment jól, és a híres impresszárió a tönk szélére jutott. A nagy Hubbard húsz este játszott nála komoly darabokban, de ebből senki másnak nem volt haszna, csak neki magának; az ünnepelt Cawdor úr és Cawdorné Rawhead úr tragédiájában s legkedveltebb szerepeik egész sorában léptek föl, s mégsem vonzották a közönséget. Herr Garbage orosz-lánjai és tigrisei egy darabig megtöltötték a színházat, egészen míg az állatok egyike ki nem harapott egy darabot a Herr vállából; akkor a főkamarás közbelépett, és betiltotta az ilyen előadásokat; s a nagyszabású zenés színjáték, bár példátlan pompával és sikerrel vitték színre, Monsieur Poumons-nal a hőstenor szerepében, diadalmas sikere ellenére kis híján tönkretette szegény Dolphin urat; bármilyen tehetséges és ötletes ember volt is, már-már úgy látszott, vége. Alig húzta ki a szezont félgázsikkal, gyenge, öreg komédiákkal s balettkara segítségével, már arra számított mindenki, hogy neve egy szép napon megjelenik a Hivatalos Közlönyben.

A Museum Theatre jeles pártfogói s nagy proscéniumpáholyának törzsvendégei közül az egyik úriember nevét egy korábbi történetünkben már említettük; a szépművészetek e kifinomult ízlésű patrónusa, a zene és dráma e szerelmese a nemes Steyne márki volt. Őlordságát államférfiúi kötelezettségei meggátolták abban, hogy a színházat gyakran látogassa, vagy hogy az előadásra időben érkezzen. De ha a balettkar szerepelt, föl-föltűnt a színházban, s az igazgató ilyenkor mindig a legmélyebb tisztelettel üdvözölte, s megesett, hogy a márki az igazgató látogatását a páholyában kegyeskedett fogadni. A páholy összeköttetésben volt a színpaddal, s ha ott olyasvalami történt, ami különösképpen megnyerte a márki tetszését, új arc tűnt föl a primabalerinák között, vagy egy csinos táncosnő különös keccsel és ügyesen lejtett el egy *pas*-t, a nemes márki leküldte Wenham urat, Wagg urat, vagy valaki más *aide-de-camp*-ját²⁶ a színpad mögé, hogy kifejezze a nagyember meglegedését, vagy föltegye azokat a kérdéseket, amelyeket őlordsága kíváncsisága vagy a drámai művészetek iránt tanúsított érdeklődése diktált. A közönség nem láthatta őt, mert Lord Steyne szerényen behúzódott a függöny mögé, s csak a színpadot nézte - de hogy mikor van ott a színházban, azt

²⁶ Hadsegéd.

az ember így is megállapíthatta a pillantásokból, amelyeket a tánckar tagjai vagy a magántáncosok vetettek a páholy felé. Olykor a szempárok tucatjai csüngtek a páholyon (például a *Cook Otaheitén* pálmataúncában, mikor is nem kevesebb, mint százhusz gyönyörű, hancs- és tollszoknyás nő táncolta körül a Cook kapitány szerepét játszó Floridart), miközben ellejtettek előtte, s gyakran megcsodáltam Mademoiselle Sauterelle vagy a kis Caoutchouk néven emlegetett Mademoiselle de Bondi lélekjelenlétét, mikor a levegőben tollaslabdaként libegve rajta tartotta gyönyörű szemét a páholyon, amelyben Steyne márkí trónolt. Az ember a függöny mögöl olykor egy-egy harsány hangot hallott, amint „bravót” kiált, vagy megpillantott egy pár tapsra összeverődő fehér kesztyűt. Mikor Bondi vagy Sauterelle földet ért, mosolyogva, mélyen bókkolt, kifejezetten e kéz előtt, s csak azután vonult vissza, zihálva és boldogan, a színpad mélyére.

Egy este a nagyurat néhány válogatott barátja vette körül a Museum páholyában, s ezek olyan zajt csaptak, oly feltűnően nevetgéltek, hogy a nézőtér felzúdult, több méltatlankodó hang is rájuk pisszegett, oly hangosan, hogy Wagg nem értette, miért nem távolítja el a rendőrség e ripőköket? A társaságot a páholyban Wenham szórakoztatta egy magánlevél részleteivel; a levelet Pendennis örnagytól kapta, akinek vidéki tartózkodása a londoni szezon kellős közepén mindenkinek szemet szűrt, s azt az örnagy valamennyi barátja szívéből fájlalta.

- A titok megoldódott - mondta Wenham úr -, nő van a dologban.

- A fenébe is, Wenham, hisz annyi idős, mint maga - mondta az úr a függöny mögött.

- *Pour les âmes bien nées, l'amour ne compte pas le nombre des années*²⁷ - mondta Wenham úr egy gáláns kézmozdulattal. - Én a magam részéről azt remélem, hogy életem végéig mindig áldozatául esem a szerelemnek, s évről évre újra megszakad a szívem. - E mondat értelme: „Lordom, ön egy szót ne szóljon; három évvel vagyok csak fiatalabb önnél, de kétszer olyan jól tartom magam.”

- Wenham, maga meghat engem - mondta a nagyember, és szokása szerint elkáromkodta magát. - Hogy a ... állna magába. Jólesik egy olyan fickót látnom, aki megőrizte a fiatalság összes illúzióit egész a mi korunkig... és a szíve is olyan meleg maradt, mint a magáé. Az ördögbe is, uram, komoly vigasz egy ilyen nagy- és tisztalelkű emberrel találkozni. Ki az a csibe ott a második sorban, a kék szalaggal, szélről a harmadik?... Csinos csibe. Igen, maga meg én érző szívű emberek vagyunk. Azt már nemigen hiszem, hogy Waggbe is ennyi szívjóság szorult volna... Wagg fiam, magát a hasa jobban érdekli, mint a szíve, ugye?

- Én nem vetek meg semmi jót - jelentette ki nagyvonalúan Wagg. - Szépséget és szeszt, Ámort és almás pitét. S nem vetek meg egy jó tyúkot, csak mert nem a London fogadóban sült. De... de mondja csak, mi van az öreg Pendennisszel, Wenham úr? - fejezte be hirtelen, mert tréfájának nem volt sikere, s látta, hogy pártfogója már nem figyel rá. Igen, Steyne szeméhez emelte a látcsövet, s a színpadon vett szemügyre valamit.

- Hallja, ezt a tréfát a jó tyúkkal meg a London fogadóval hallottam már... kezd kifogyni a viccekből, szegény Wagg. Ha nem veszi rossz néven, kénytelen leszek új tréfamesterről gondoskodni - mondta Lord Steyne, és letette a látcsövet. - Folytassa, Wenham, mi van az öreg Pendennisszel?

- Így kezdi: „Kedves Wenham - olvasta Wenham úr -, minthogy már három hete kényre-kedvre ki voltam szolgáltatva az ön rosszmájúságának, s nem kétlem, ez idő alatt szokása szerint ízekre szedett, azt hiszem, változatosság kedvéért most megengedheti magának, hogy jóakarátú legyen, és megtegyen nekem egy szívességet. Kényes ügy, *entre nous, une affaire*

²⁷ Jó házból való emberek között a szerelemben nem számít a kor.

de coeur. Egy ifjú barátom belebolondult az itteni színház egy színésznőjébe, bizonyos Fotheringay kisasszonyba, aki - ezt kénytelen vagyok elismerni - gyönyörű nő, és színésznőnek is van olyan jó, mint akárki, aki valaha pirosítót kent a képére. Oféliát, Lady Teazle-t, Hallernét játssza... meg más effélét. Szavamra, játszik úgy, mint Georges legjobb napjaiban, s amennyire én meg tudom ítélni, messze felülmúl mindenkit, aki a mi színpadainkon manapság látható. *Szeretnék neki egy londoni szerződést szerezni*. Nem tudná rávenni Dolphin barátját, hogy lejöjjön és megnézze a játékát, szerződtesse és emelje ki innét? Nemes barátunk (tudja, kire gondolok) egyetlen jó szava felbecsülhetetlenül sokat nyomna a latban, s ha meg tudná szerezni számomra a Gaunt-ház támogatását, szívességéért viszonzásul *bármit* megtennék Önnek, mert *ennél nagyobb szolgálatot* aligha tehetne nekem. Tegye meg: *én mindig mondtam*, hogy maga rendes fickó, bizonyítsa hát be, hogy az; s cserében rendelkezék hűséges barátjával, A. Pendennisszel.”

- Tiszta sor - mondta Wenham úr, miután fölolvasta a levelet -, az öreg Pendennis szerelmes.

- S nyilván szeretné fölhozni a nőt Londonba - tódította Wagg úr.

- Szeretném látni, hogyan borul térdre a nő előtt a csúzos vén derekával - mondta Wenham úr.

- Vagy amikor megajándékozza szerelme tárgyát egy hajfürtjével - mondta Wagg.

- Marhaság - jelentette ki a nagyember. - Rokonai élnek vidéken, nem? Valamit beszélt nekem egy unokaöccséről, akinek esetleg beleszólása lehet a kerület képviselőjének megválasztásába. Ez az unokaöcs ügye, mérget vehet rá. A kölyök van pácban. Én is voltam... ötödikes koromban, Etonban... egy konyhakertész lányába estem bele... megesküdtem, hogy elveszem. Szegény Polly... a bolondja voltam! - Elhallgatott, s lehet, hogy a múlt elárasztotta Lord Steyne-t... megint az a kölyök George Gaunt lett, aki volt. - Ha Pendennis azt mondja, pompás nő lehet. Hívjuk be Dolphint, hátha ő többet tud róla?

Wenham már pattant is ki a páholyból, faképnél hagyta a színházi szolgát, aki a színpad felé vezető ajtóban állt, s őt mély tisztelettel köszöntötte; ismerős lévén a színházban, könnyedén előkerítette az igazgatót, aki, mint gyakorta, most is a tánckar hölgyeit szapulta szitkozódva, átkozódva, hogy nem végzik rendesen a dolgukat.

Dolphin úr száján nyomban elapadtak a szitkok, amint Wenham urat megpillantotta; ökle, mely ott hadonászott az egyik primadonna orra előtt, kisimult, hogy megragadja a jövevény kezét. - Hogysmint, Wenham úr? S hogy érzi magát ma este ölord-sága? Szokatlanul jól néz ki - mosolygott az igazgató, mint aki soha életében nem jött még ki a sodrából, s a legnagyobb örömmel követte Lord Steyne nagykövetét, hogy személyesen tegye tiszteletét a nagyember-nél.

A chatterisi látogatás e beszélgetés eredménye volt; s Dolphin úr már Chatterisből írt ölord-ságának, szerencséjének tartotta, hogy Steyne márkít tájékoztathatja: megnézte a hölgyet, akiről ölord-sága beszélt, s éppúgy el van ragadtatva tehetségétől, mint személyes megjelenésétől; Fotheringay kisasszonynak tehát szerződést kínált, s így annak rövidesen módjában áll a londoni közönség s kiváltképp nemes és tapasztalt pártfogója, Steyne márké előtt fellépnie.

Pen a chatterisi lapban olvasta a hírt, hogy Fotheringay kisasszony Londonba szerződött, a lapban, ahol oly gyakran zengte a színésznő bájait. A szerkesztő nagyon szépen emlékezett meg a kisasszony tehetségéről, s nagy sikert jósolt neki a világvárosban. Bingley, az igazgató, „Fotheringay kisasszony búcsúfelleptét” kezdte hirdetni. Szegény Pen és Sir Derby Oaks kártóan eljárt a színházba; Sir Derby a proscéniumpáholyban ült, onnét hajigált virágcsokrokat, és kapott értük hálás pillantásokat, Pen meg a szinte elhagyatott páholsorban húzódott meg elgyötörten, kétségbeesve és magányosan. Senki más nem törődött vele, hogy Fotheringay kisasszony megy vagy marad, csak ők ketten - s talán még valaki: Bows a zenekarból.

Egy este a hegedűs otthagyt a helyét, s kijött a nézőtérre, ahol Pen ült; kezét nyújtott neki, s hívta, sétáljanak egyet. Sétáltak az utcán, kettesben; aztán nekidültek a korlátnak a Chatteris hídján, s beszélgettek. *Róla.* - Ugyanoda jutottunk mindketten - mondta Bows -, s ugyanabban a hajóban evezünk már jó ideje. Nem maga az egyetlen, aki bolondot csinált magából ezért a nőért. S nekem kevesebb a mentségem rá, mint magának, hisz én öregebb vagyok, és jobban ismerem. Nem melegebb a szíve, mint a kő, aminek támaszkodunk; s ha valamelyikünk, a kő, maga vagy én, beleesnék a vízbe, és sose jönne fel a felszínére, ő csöppet se bánna. Igen... engem szívelt, mert szüksége volt rám, mert tanítottam; és most se lesz meg nélkülem, kénytelen lesz magához hívni Londonba. De ha nem lenne szüksége rám, nem hívna. Se szíve, se feje, se értelme, se érzelme, se fájdalma, se gondja, semmiye nincsen. Majdnem azt mondtam, hogy öröme sem... de az az igazság, hogy enni szeret, s azt is szereti, ha rajonganak érte.

- S maga rajong érte? - kérdezte Pen, önmaga gondjaiból kizökkenve, s eltöprengett a mogorva, igénytelen kis öregemberen.

- Megszokás, mint a tubák vagy a kupica pálinka - mondta Bows. - Megszoktam az elmúlt öt esztendő alatt, s most nem tudok megglenni nélküle. Ő az én művem. Ha nem hív, akkor is utánamegyek, de tudom, hogy hívni fog. Szüksége van rám. Egyszer majd férjhez megy, s elhajít, mint én ezt a szivarvéget.

Csöpp izzó szikra hullott le a vízbe s tűnt el; s Pen, miközben hazafelé lovagolt, ez egyszer másra gondolt, nem magára.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

A boldog falu

Pendennis őrnagy szilárdan eltökélte, hogy míg az ellenség végleg vissza nem vonul, elszántan tartja fairoaksi állásait. Látszólag nem törődött vele, hogy Pen mit csinál, nem is próbálta meggátolni semmiben, de mégis szerét ejtette, hogy a kölyköt szakadatlanul szemmel tartsa, vagy személyesen, vagy megbízottai útján, s így az éber gyám tökéletesen tisztában volt Arthur jövésével-menésével.

Nem hiszem, hogy e regény vagy bármi más könyv olvasói közt akadna férfi, akit ne ért volna az életben szerelmi csalódás, a körülmények, a sors, egy nő hamissága jóvoltából vagy a maga hibájából. Hadd idézzék hát fel érdemes barátaink, mit éreztek ők hasonló körülmények közt, s tekintsék ezt Pen úr szenvedése képének. Ah, minő sivár éjszakák, s mily betegítő lázak! Ah, mily örült vágy, hogy nekirontsanak az akadályok és a közöny sziklájának, csak hogy visszaverje őket az érzéketlen gránit! Csak ma éjjel is micsoda listát lehetne összeállítani Londonban az ágyukban hanykolódó szerelmesek nyögéseiről, gondolatairól, átkairól, s ez micsoda katalógus lenne! Vajon e világáros férfilakói közül hánynak a szemét kerüli az álom hajnali kettőig, háromig, hány számlálja a komor óraütéseket, térdel szomorúan, vagy forgolódik nyugtalanul, sóvárogva, fájó szívvel? Micsoda kín ez! Nem ismertem férfit, aki a szerelembe belepusztult volna, az igaz, de ismertem embert, aki százhatvannyolc fontról százharmincra fogyott le szerelmi bánatában, amit úgy is mondhatnánk: negyedrészt elpusztult, s ez nem kevés. Utóbb ugyan visszanyerte régi súlyát, sőt talán még természetesebb lett, mint annak előtte; valószínű, hogy új szerelem rakódott a szívére, bordáira, s nyújtott vigaszt neki; s az ifjú Pen is éppúgy vigasztalódik majd, mint bármelyikünk. Ezt azért mondjuk, nehogy a hölgyek időnek előtte elsirassák, vagy komolyan nyugtalanodjanak a betegsége miatt. Édesanyja ugyan nyugtalanzkodott; de hát mitől nem fél, mit ki nem talál az anyai szeretet? - Mérget vehetsz rá, drágám - jelentette ki Pendennis őrnagy gálánsan -, a gyerek meggyógyul. Amint a nőn sikerül túladnunk, őt is elvisszük valahova, s egy kis ízelítőt adunk neki az életből. De addig se aggódj. A férfiember fájdalma a nő elvesztén inkább a hiúságából, mintsem szerelméből fakad. Ha a nő faképnél hagyja, az maga a pokol meg minden, az biztos; de nézd, milyen könnyen hagyjuk *mi* a nőket faképnél.

Ezt Pendennisné úrhölgy nem tudta. Az effajta tudás kívül esett az egyszerű hölgy tapasztalatán. Sőt a témát se kedvelte, beszélni se szeretett róla; az ő szíve is átesett a maga titkolt kis betegségén, de ő szembeszállt a bajjal, és kigyógyult belőle; s talán nem is volt nagy türelemmel mások szenvedélye iránt, kivéve persze Arthurét, hisz az ő szenvedését magáénak érezte, s nagyon valószínű, hogy a gyerek betegségeit, kínjait sokszor még jobban megsínylette, mint ő maga. S féltékeny, néma együttérzéssel figyelte mostani gyötrelmét is; bár, mint említettük, Arthur soha nem beszélt neki szerencsétlen állapotáról.

Az őrnagytól sem lehet elvitatni nem csekély jóságát és türelmét, s dicséretre méltó családias érzelmeit. Fair Oaksban az élet rendkívül unalmas volt egy olyan ember számára, aki London főúri házainak felébe bejáratos, s szokása szerint esténként három-négy szalonban is tiszteltét teszi. Itt meg hébe-hóba egy-egy vacsora Portman doktorral vagy valamelyik szomszédos birtokossal; egy-egy unalmas ostáblaparti az özvegygel, aki mindent megtett, hogy ő jól érezze magát: ez a fő mulatsága. Alig várta már a postaszák érkezését, s mindennap kiolvasta az esti lap utolsó szavát is. Ő is serényen kúrálgatta magát - úgy gondolta, a londoni lakomák után jót tesz neki a nyugodt életmód meg a könnyű koszt. Minden reggel és minden este nagy gonddal kicsípte magát; a ház előtti sétányon föl-alá sétálgatva rendszeres testmozgást végzett. Ily módon, sétapálcája, toalettje, gyógyszeres doboza, ostáblakészlete segítségével az

érdemes nagyvilági filozófus felvértezte magát az unalom ellen; s ha nem is sikerült hasznosítani minden napfényes órát, mint az özvegy kertfalában lakó méheknek, Pendennis őrnagy tőle telhetőleg jól múlatta egyik órát a másik után; vagy legalábbis elviselhetővé tette fogsága idejét.

Néha este Pen is eljátszott vele egy-egy parti ostáblát, nyári estéken olykor édesanyja egyszerű muzsikálását hallgatta - de ennek ellenére nyugtalan volt és szerencsétlen; és tudták róla, hogy korán kel, még hajnal előtt; lemegy a Clavering Parkba a halastóhoz, ehhez a szomorú, zöld égerfákkal övezett tavacskához, ahol mindig susog a szél, s amelybe a baronet nagyapja idején beleveszejtette magát egy fejlő lány, s mint mondják, szelleme még ma is visszajár. De Pen nem veszejtette magát a tóba, bár édesanyja tán azt hitte, szándékában áll. Szívesen járt oda horgászni, kedvére gondolkodni, miközben az úszó meg-megreszket a tó pici örvényein, s mellette ott csapkodtak a kifogott halak. Ha ráharapott valami a horogra, Pen ugyancsak izgatott lett; olykor pontyot, compót, angolnát vitt haza, s azt az őrnagy azután elkészítette, ahogy a kontinensen szokás.

Itt a tó mellett, egy fa alatt, mely kedvenc nyughelye volt, Pen megírt néhány, a körülményekhez illő verset - amely verseken az idők múltán már csak pirulni tudott, s csodálkozni, hogyan is találhatott ki ilyen ostobaságokat. Nos, ami a fát illeti, amelynek üregében, egy bádogdobozba zárva, a földigilisztát és egyéb horgászalkalmatosságait tartotta, s amelyet később... De nagyon is előreszaladtunk. Most elegendő, ha annyit mondunk, hogy verseket írt, s ettől nagyon megkönnyebbült. Ha az ember gyásza vagy szenvedése eljut idáig, lehet még nagyon harsány, de veszélyesnek már nem nagyon veszélyes. Ha egy úriember már azon töri a fejét, hogy mi más rímet talál a *bánat*-ra, mint *támad* és *utánad*, bánata közelebb jár a végéhez, mint hinné. Így volt vele Pen is. Még mindig el-elöntötte a forróság, vagy rázta a hideg, voltak morcos és zsémbes napjai, rájött a csüggedés, a „minden mindegy” érzése, el-elfogta a vak düh, a sóvárgás, ilyenkor fölnyergelte Rebeccát, vadul száguldozott a környéken, vagy be Chatterisbe, hadonászott a lova hátán, s a fuvarosok, útkaparók nagy megdöbbenésére a csalfa nő nevét kiabálta.

Ez idő tájt Foker gyakori és szívesen látott vendéggé vált Fairoaksban; jókedve és különködései az őrnagyot és Pendennist módfelett mulattatták, az özvegyet és Laurát viszont nem kis mértékben megdöbbenették. Egyfogatúja nagy feltűnést keltett a claveringi piactéren, ahol Foker fölborított egy árusbódét, ráhúzott Pybusné asszony pudlikutyájának a nyírott fertályára, s a Címerpajzsban megivott egy pohár gyomorkeserűt. E kis helyen mindenki tudta, ki ő, s igyekezett nevét megkeresni a főnemesi névjegyzékben. De olyan fiatal volt, s névjegyzékeköteteik olyan régiek, hogy sokan nem lelték, meg; édesanyja, ma már maga is élemedett hölgy, még Lady Agnes Milton néven, mint Earl of Rosherville leánya szerepelt. De Foker neve, vagyona és előkelő származása hamarosan ismertté vált egész Claveringben, ahol, ezt biztosra vehetjük, alaposan megtárgyalták szegény Pen esetét is a chatterisi színésznővel.

Ha az ember a fairoaksi udvarház előtt elhaladó londoni országútról nézi, Clavering St. Mary öreg kis városkája, a város felől kanyargó, csillogó vizű és a Clavering Park fáit körülölelő Brawl, az ősi templomtorony, a fák közül kiemelkedő házak meredek tetői, a régi városfal, mely mögött háttérként napsütötte dombok húzódnak Claveringtől nyugatra egészen a tengerpartig, szóval az egész táj olyan vidám és vigasztaló képet nyújt, hogy a postakocsi tetejéről nem egy utast elfog a vágy utána, és arra gondol, ilyen barátságos, derűs zugban lenne jó menedéket lelnie küzdelmes élete végén. Tom Smith, aki a Versenyfutó postakocsit hajtotta, gyakran hívta fel a figyelmet arra a folyóparti fára, ahonnét gyönyörű kilátás nyílt a templomra és a városra, s tájékoztatta utasát a bakon: - Az idegyűtt füstök mindig onnét, a fátul festik a templomot... - meg: - E' valamikor apátság vót, uram -, s valóban gyönyörű innét a kilátás, fel is hívom majd rá Stanfield és Roberts urak figyelmét, ha netán legközelebb arra járnak.

De akárcsak Konstantinápoly a Boszporusz felől, akár a páholyában ülő Rougemont-né asszony a nézőtér túlsó oldaláról, vagy akármi más, amire az életben törekszünk s amiért rajongunk, mielőtt elnyertük volna, Clavering is szebb távolról, mint ha közelebbről ismeri az ember. E pár száz lépésről oly vidám városka valójában sivár és kietlen. A piac napját kivéve szinte kihaltak az utcák. A facipők kopogása a fél városon visszhangot ver, s a Címerpajzs rozsdás öreg cégérének nyikorgását messziről hallja az ember, hisz semmi más zaj nem zavarja. A kaszinóban azóta nem volt bál, amióta a claveringi önkéntesek egy ízben táncestélyt tartottak ezredesük, az öreg Sir Francis Clavering tiszteletére; s az istálló, ahol valaha e ragyogó, de feloszlott ezred lovainak nagy részét tartották, ma elszomorítóan üresek, csak csütörtökönként nem, mikor bejönnek a gazdák, s kordéik, taligáik valami halvány kis életet hoznak a városba, vagy a békebíróság ülései alkalmával, mikor a bírák az egykori kártyaszobában ülnek össze.

A piac déli oldalán emelkedik a nagy szürke tornyú templom, finom kőfaragványait megvilágítja a nap, a hatalmas támfalak árnyékát elmélyíti, a sziporkázó ablakokat, a tűzvörös szélkakasokat bearanyozza. A templom patrónájának szobrát a templom tornácáról évekkel ezelőtt kidobták; a jámbor pusztítás ezen időszakában megcsönkítették, lefejezték mindazon szentek szobrait, amelyek addig megúszták a tűzvészt, amelyekhez közel, kalapáccsal hozzá tudtak férni; e szentek nevét, történetét már csak Portman doktor tudta, mert káplánja, Smirke úr, nemigen konyított a régészethez, Simcoe úr pedig (Simcoe-né tiszteletesasszony férje), az alsóvárosi Megnyugvás Kápolna építője és papja iszonyodik tőlük, mert szerinte csak romlást hoznak.

A paplak zömök, masszív, Anna királynő korában épült téglaház. Egyik kapuján át a piacra, a másikon át a templomkertbe lehet jutni; ott áll a tiszafasor végében, amelyen a középiskola (Wapshot úr birodalma) és a Tiszafa-lak (Flather kisasszony otthona) épült; itt van a mészárszék is, meg egy öreg csűr vagy sörfőzde, még az apátság idejéből, valamint a Finucane kisasszonyok leánynevelő intézete. A két iskolának valaha fenn a karzaton, az orgona két oldalán voltak a padjai, egészen addig, amíg az apátsági templom el nem néptelenedett, el nem pártolt tőle a gyülekezete, mert elcsábította az alsóvárosi eretnektemplom; ekkor a doktor rávette a Finucane kisasszonyokat, hogy költöztessék le a takaros kis nyájukat a földszintre; az ifjú hölgyek főköltői egész jól is mutattak az ugyancsak üres templomhajókban. A Claveringek családi padjában nem ült senki, csak a néhai baronetek és hölgyek szobrai; ott térdelt a lapátszakállú Sir Poyntz Clavering lovag és baronet, s vele szemben nyakfodros hitvese; egy igen kövér hölgyet, Rebecca Clavering önagyságát a domborművön két kis kékeres angyal viszi föl a mennyekbe, ami ugyancsak komoly feladatnak látszik... és így tovább. Hogy Pen később is mily jól emlékezett e képmásokra s arra, hogy hányszor elnézegette őket, miközben a doktor a pulpituson eldörmögte prédikációját, s Smirke szelíd, fürtös feje a szószékre helyezett hatalmas imádságoskönyv mögül kukucskált elő.

Fairoaks lakói rendszeresen eljártak a régi templomba; a cselédeknek is külön padjuk volt, akárcsak a doktorék, Wapshoték szolgálóinak vagy a Finucane kisasszonyok intézeti alkalmazottainak, a három szobalánynak és egy nagyon jóképű libériás fiatalembernek. A Wapshot család népes volt és hívő. Glandersék és gyermekeik is rendszeresen eljártak a templomba, ugyanígy az egyik patikárius is. Pybusné asszony felváltva járt az alsóvárosi templomba meg az apátsági templomba; természetesen idejártak a szegény gyerekek a közadakozásból fenntartott iskolából és ezek családja is; Wapshot fiai hatalmas zajt csaptak, csoszogva vonultak be a templomba, majd föl az orgonalepcsőn a karzatra, az istentisztelet során meg folyton az orrukat fűjták. Egy szó, mint száz, a gyülekezet festett olyan jól, amilyen jól ilyen nehéz időben csak festhetett. Az apátsági templomban volt egy csudaszép szentélyrács, sok gyönyörű címer és címeres sírkő. A doktor arra költötte jövedelme java részét, hogy e szívének oly

kedves helyet kicsinosítsa; megajándékozta egy Hollandiában vásárolt fölséges üvegablakkal és egy orgonával, mely akár egy székesegyházban is megtette volna.

De az orgona és az üvegablak ellenére, sőt valószínűleg épp az utóbbi következtében, mely az istenimádás egy pópapista fészkeiből került ide, s mindenütt magán viselte a bálványimádás bélyegét, hiába minden hithűség, a claveringi új templom botrányosan virágzott. A doktor gyülekezetéből sokan dezertáltak Simcoe úrhoz s feleségéhez, a tiszteletesasszonyhoz. Erőfeszítésük még a metodista imaházak is ugyancsak kiürítette, pedig az Simcoe-ék fölvirradtaig úgy tele volt, hogy az ember látta, az egybegyűltek tömegétől szinte kidagad íves hátsó ablaka. Simcoe úr traktátusai berebbentek a doktor híveinek ablakain, s éppoly lelkes fogadtatásban részesültek, mint a derék Portmanné asszony levelei, amelyeknek minőségében a hálátlan emberek minduntalan kivetnivalót leltek. A Brawl duzzasztógátjánál épült szalaggyárban és a körülötte terjeszkedő alsóvárosban az ortodox hitelvek nem találtak termékeny talajra. A nyugodt Mira kisasszonyt teljesen kihozta sodrából a lobbanékony Simcoe asszony és női hadsegéde. Ah, nehéz teher volt a doktor nevének, hogy látnia kellett, mint zsugorodik napról napra a doktor gyülekezete! S hogy azon ritka alkalmakkor, ha összetalálkoznak, elsőbbséget kell adnia az alsó egyház egy hírhedt papja feleségének, csak mert egy ír főnemes leánya; s hogy tudja, Claveringben, az ő Claveringjükből, amelyre a doktor jóval többet költött, mint amennyi a foglalkozásából eredő jövedelme, létezzék olyan párt, amely férjének rossz hírét költi, csak mert eljátszik néha egy parti whistet, s pogánynak bélyegzi, mert eljár a színházba. Fájdalmában könyörgött neki, hagyjon fel a színházzal és a whisttel - amúgy is alig tud már összehozni egy partit, ez akkora felzúdulást kelt -, de a doktor kijelentette, hogy azt teszi, amit helyesnek tart, s amit a nagy és jószágos III. György (akinek ő udvari papja volt) maga is megtett; ami pedig a whistet illeti, nem fog lemondani róla, csak mert az ostoba népek megszólják miatta, s ha másként nem megy, feleségével és Mirával játszik élete végéig, inkább mint hogy e megvetésre méltó zaklatásnak engedjen.

A két család közül, akié a szalaggyár volt (a gyár pusztította ki a Brawlból a pisztrángokat, és volt a városban minden gonoszság kútforrása), az idősebbik partner, Rolt úr családja a metodista imaházba járt, a fiatalabb partner, Backer úr családja meg az új templomba. Egyszóval az emberek jóval többet civódtak e kisvárosban, mint Londonban a szomszédok; az olvasóköri pedig, amelyet a bölcs és békéltető szándékú Pendennis alapított, s amelyet semleges területnek szánt, annyit pörlekedtek, hogy oda már alig tette be valaki a lábát, kivéve Smirke-et, aki, bár félig-meddig barátságban élt a Simcoe-párral, kedvelte a képeslapokat és a könnyedén világias irodalmat; meg az öreg Glanderst, akinek hófehér fejét és deres bajuszát mindig ott lehetett látni az ablakban; s persze a kis Pybusné asszonyt; ő, amint a posta megjött, megnézte, ki mindenki kapott levelet (hisz a Claveringi Olvasókör, mint mindenki tudja, annak idején a Baker-féle könyvesboltban volt, a London Streeten, azt viszont annak idején Hog Lane-nek hívták), s elolvasott az újságban minden hirdetést.

Képzeltető, hogy e nyájas kis közösségben mekkora feltűnést keltettek a Pen chatterisi szerelméről érkezett hírek. Házzal házra hordták őket, s beszédtémául szolgáltak a felső egyház, az alsó egyház s a puritanizmus híveinek asztalánál; ezeket hányták-vetették a Finucane kisasszonyok és tanerőik, s valószínű, hogy ezeket vitatták a hálótermekben az ifjú hölgyek; Wapshot nagydiákjainak is megvolt a saját változatuk a történetekről, s kíváncsian lesték Pent, mikor ott ült a templomban, a családi padban, vagy megvetően legyintettek, amint Chatterisbe menet átlavagolt a városon. Mindig is utálták, és Lord Pendennisnek hívták, mert nem kordbársony nadrágot viselt, mint ők, mert lovagolt, és fellengős modora volt.

S ha már meg kell mondanunk az igazat, elsősorban Portmanné asszony maga mesélte szeltemben-hosszában Pen szerelmi történetét. Mert ami mesét e nyíltszívű úriasszony hallott, azt nyomban továbbadta szomszédainak; s miután a chatterisi botrány nyomán Pen titkának

birtokába jutott, szegény Portman doktor tudta, hogy az már másnap bejárja az egyházközséget, amelynek ő a papja. És így is történt: az egész lakosság osztozott a legendán, az újságosnál, a kalaposnál, a suszternél, a vegyeskereskedésben, a piactér sarkán. Pybusné asszonynál, Glanderséknél, Simcoe-né nagytiszteletű asszony *soirée*-ján, a gyárban - ott csak igazán; a gyárban órák alatt elterjedt a történet, s így az ifjú Arthur Pendennis örültsége igazán közszájon forgott.

Ahány ismerőse Portman doktornak csak volt, az másnap mind megszólította az utcán. Szegény tiszteltes tudta, hogy Betsy volt a pletyka szerzője, és sirt is a lelke. Nos, nos, ennek el kellett következnie egy-két napon belül, és a városnak meg kellett ismernie az igazságot. Mondanunk sem kell, hogy Claving népe mit tartott Pendennisné úrhölgy felől, hogy így elkényezteti a fiát, s erről a koravén kis csibésről, Arthurról, akinek volt bátorsága megkérni egy színésznő kezét. Ha hazánk lakói közt akad gögös ember, márpedig bőven akad, akkor e tulajdonság legmélyebben a kisvárosok kopott öreg hölgyei közt gyökerezik. - Kegyelmes ég! - kiáltották. - Hogy milyen nagyra volt az anyja ezzel a pökhendi és önfejű kölyökkel, aki úgy viselkedett, mint egy *lord a telivér* lován, s akinek a mi társaságunk nem jó, most meg egy rossz hírű komédiásnőt akar elvenni a mutatványosbódéból, és valószínű, hogy komédiázni akar maga is. Bezzeg ha a drága Pendennis úr élne, akkor ilyen botrány sose történt volna!

Valóban nemigen történt volna, és akkor nekünk sem kellene foglalkoznunk Pen történetével. De az az igazság, hogy Pen maga adott lovat a clavingiek alá. Természettől rátarti volt és őszinte, pusmogásuk, pletykálkodásuk és sok kis kivagyiságuk untatta, kimutatta hát, csöppet sem titkolta a megvetését. Az egész városban nem adott másra, csak a doktorra és a káplánra - még Portmanné asszony iránt is bizalmatlan volt, akár édesanyja, az özvegy, aki távol tartotta magát a falusi társaságtól, le is szólták miatta, hogy nicsak, milyen fennen hordja a fejét, mintha bizony a grófság valamelyik nagy családjából származnék. Ő, épp ő! Mivel van olyan nagyra, mikor Barkerné asszony a gyárból négyszer annyi húst vásárol a mészárszékekben, mint a fairoaksiak.

És így tovább és így tovább; a részleteket képzelje hozzá maga az olvasó, tetszése és a falusi botrányok körül szerzett tapasztalatai alapján. Mert az bizonyára elég ahhoz, hogy megértse: mint lehet, hogy egy jó asszony, akit semmi más nem érdekel, csak hogy megtegye kötelességét felebarátai és gyermeke iránt, és fia, ez a derék, bátor, lelkes és csupa jóakarat kölyök, aki a világon mindenkinek csak jót akar, csupa ellenségre, ócsárlóra bukkanjon azok közt, akiknél többet ér, s akiknek soha nem ártott. Ahány korcs kutya csak volt Clavingben, az mind ott csaholt most Fair Oaks körül, s élvezettel mart bele Penbe.

Portman doktor és Smirke óvakodtak az özvegyet tájékoztatni arról a rágalomáradatról, amely szegény Pen minden lépését körülfoltya, bár Pen, Glandersnek, a ház barátjának jóvoltából, *au courant*²⁸ volt. Képzeltető, ez mennyire fölháborította: hát nincs a faluban egyetlen ember, akit felelősségre vonhatna? „Fotheringay, örökké a tied vagyok!” - írta fel újra meg újra (ezt s más gúnyos utalásokat) Fair Oaks kapujára valamelyik helybéli suhanc. Egy másik jókora színházi plakátot hozott Chatterisből, s ragasztott ki a kapura valamelyik éjjel. Egy alkalommal Pen, mikor az alsóvároson lovagolt át, mintha a gyári gyerekek gúnyos kiáltozását hallotta volna; egyszer aztán, amikor a doktor kapuján át a templomudvarra lépett, Wapshot ott ácsorgó fiai közül a legnagyobb, egy húsz év körüli fiatalember, az egyik környékbeli kisnemes fia, aki tisztázatlan minőségben lakott Wapshot úr intézetében, színpadias mozdulattal beugrott egy frissen ásott sírgödörbe, s ocsmány vigyorral kezdte idézni *Hamlet* Oféliáról szóló szavait.

²⁸ Tájékozott.

Pent előntötte a düh, elüvöltött valami káromkodásfélét, nekirontott az idősebbik Hobnellnak, s dühösen végigvágott a képén a nála levő lovaglóostorral, aztán az ostort elhajította, felszólította a gyáva csirkefogót, hogy védje magát, s egy pillanat alatt bevágta az ijedt ifjú csibészt a sírba, mely éppen másvalakire várt.

Aztán ökölbe szorított kézzel s a szenvedélyes felháborodástól reszkető arccal rákiáltott Hobnell úr ott bámészkodó társaira, hogy aljas gazemberek, lássuk, ki akar még kapni? De azok morogva megtorpantak, s mikor Portman doktor kijött a kiskapuhoz, s Hobnell úr orrán-száján vérezve kikecmergett a sírból, visszavonultak.

Pen halálsápadtan, dacosan meredt a kölykökre, miközben azok a templomudvar túlsó oldalára, a maguk térfelére vonultak vissza, s miután visszament a doktor házába a kiskapun, a tiszteletes úr megkérdezte, mi történt. A gyerek annyira izgatott volt, hogy szólni is alig bírt. Mikor válaszolni próbált, hangja zokogásba fulladt. - A gyáva... megsértett, uram - mondta, s a doktor eleresztette füle mellett a káromkodást, tiszteletben tartotta a szenvedő fiatal szív becsületes indulatát.

Az idősebb Pendennis, mint vérbeli nagyvilági ember, illendő módon és szakadatlanul rettegett felebarátai véleményétől, s így módfelett bosszantotta az a Claveringben kitört vihar, amely úgy megtépázta Pen úrfi jó hírét. Portman doktor és Glanders kapitány így maga volt kénytelen megfékezni a vádaskodást, amelyet Clavering lakói egy emberként szórtak a bűnös szörnyetegnek tekintett ifjú semmirekellőre. Pen egy szót se szólt odahaza a templomudvaron kitört verekedésről, de átment Baymouthba, megtanácskozta az ügyet barátjával, Harry Foker úrral, az nyomban áthajtott a fogatán a claveringi Címerpajzsba, ahonnét Fafejjel levelet küldött Thomas Hobnell úrnak, nagytiszteletű J. Wapshot címén, s egy udvarias kérdést, hogy milyen időpontban számíthat ezen úriember látogatására.

Fafej azzal érkezett vissza, hogy Hobnell úr felbontotta a levelet, s fel is olvasta vagy fél tucat nagydiák előtt, akikre az mély benyomást tett; s miután a dolgot nagyokat nevetve megvitat-ták, Hobnell úr kijelentette: „Majd ha vége a délutáni óráknak, amikre éppen becsöngettek, s Wapshot úr kijött magiszteri tájárjában.” Fafej tisztában volt a tudósi öltözködés kellékeivel, lévén hogy már a Szent Bonifác Kollégiumban is inaskodott Foker mellett.

Foker elment, hogy addig is megnézzze Clavering nevezetességeit; minthogy azonban az építészethez nem értett, Portman doktor szép temploma nemigen ragadta meg a figyelmét, azon a véleményen volt, hogy a torony penészes, mint egy darab régi stilton-sajt. Végigment az utcán, és megtekintett néhány üzletet; megpillantotta Glanders kapitányt az olvasóköri ablakában, s miután alaposan megbámulta, elégedetten megcsóválta a fejét; a hentesnél nagy érdeklődést mímelve megkérdezte a hús árát, s hogy „mikor vágnak legközelebb”, majd fitos orrát nekinyomta Madame Fribsby kirakatának, hátha talál benn valami csinos kalaposlányt; de nem volt ott más arc, csak a fején francia fityulát viselő próbababáé, vagy inkább próbamúmiáé, s magáé Madame Fribsbyé, aki, mint Foker homályosan ki tudta venni, regényt olvasott odabent. E tárgy nem volt elég érdekes ahhoz, hogy Foker huzamosabban eltöprengjen rajta, s ily módon kimerítve a város és a fogadó istállójának látnivalóit (az istállóban más jószág nem volt bekötve, csak két öreg postaló, mely azzal kereste szerény megélhetését, hogy a környékbeli urakat fuvarozta egymáshoz ebédre-vacsorára), Foker már teljesen megadta magát az unalomnak, mikor végre hírnök jött Hobnell úrtól.

A hírnök nem más volt, mint Wapshot úr személyesen; mélyen fölháborodva lépett be, kezében Pen levelével, s kérdőre vonta Foker urat: hogy merészelt ilyen pogány üzenetet hozni, s párbajra kihívni iskolájának egy növendékét?

Mert tény, hogy Pen levelet írt előző napi ellenfelének, s közölte vele, hogy ha a verés után, amelyre pimaszságával bőven rászolgált, történetesen igényt tartana az úriemberek közt szokásos elégtételre, Arthur Pendennis úr felhatalmazta barátját, Harry Foker urat, hogy nevében bármilyen feltételt elfogadjon, amit Hobnell úr csak kíván.

- Szóval *önt* küldte válasszal, uram? - kérdezte Foker, szemügyre véve a fekete papi ruhát viselő iskolamestert.

- Ha elfogadta volna e gonosz kihívást, megpálcáztam volna - mondta Wapshot úr, s Fokerre vetett pillantása mintha azt kívánta volna közölni: „És szívem szerint megpálcáználak téged is!”

- Ez roppant kedves öntől, uram, az biztos - mondta Pen megbízottja. - Mondtam én a megbízómnak, hogy ellenfele aligha áll ki vele - folytatta méltóságteljesen. - Mondhatnám úgy is, jobban kedveli a verést, mint a verekedést, uram. Megkínálhatnám valamivel, öö... bocsánat, uram, nincs szerencsém az ön nevét ismerni.

- Wapshotnak hívnak, uram, s a helybeli középiskola igazgatója vagyok, uram - kiáltotta a másik -, s nagyon köszönöm, engem csak ne kínáljon semmivel, s az ismeretségére sem tartok igényt, uram!

- Én sem az önére, uram, az biztos - felelt Foker. - Az efféle ügyekbe, tudja, szerintem nagy kár papot bevonni, de hát az ízlések különbözők, uram.

- Szerintem az a kár, ha gyerkőcök ilyen könnyelműen beszélnek gyilkosságról, uram - bömbölt az iskolamester -, s csak járna ön az én iskolámba...

- Bizonyára sokat tanulnék öntől, uram - hajolt meg Foker. - Nagyon köszönöm, de sajnos már nem járok iskolába, és nem is kívánok visszamenni... de ha valaha mégis visszamennék, nem fogok megfélekezni az ön szíves ajánlatáról, uram. John, mutasd meg az úrnak, hogy merre van kifelé... és minthogy Hobnell úr kedveli, ha elnászpángolják, természetesen ez ellen sincs semmi ellenvetésünk, s kívánságának boldogan eleget teszünk, amikor csak Hobnell úr az utunkba akad.

Ezzel meghajolt a távozó koros úriember előtt, leült, s megírt egy levelet Pennek, amelyben tájékoztatta, hogy Hobnell úr nem hajlandó megverekedni vele, és belenyugszik a verésbe, amelyet Pen kiosztott neki.

TIZENHATODIK FEJEZET

Amelyben a történet első része véget ér

Persze hamarosan mindenki megtudta, hogyan viselkedett ebben az ügyben Pen, s ez Portman doktort nem kis mértékben dühítette, az őrnagy azonban csak mulatott rajta. Ami a jó Pendennisné úrhölgyet illeti, ő majdhogynem eszét vesztette, mikor hírét vette a perpatvarnak és Pen keresztényhez nem méltó viselkedésének. Az ügy, amelybe a szerencsétlen kölyök belekeveredett, mintha sorra szülte volna a legkülönbözőbb bajokat, kellemetlenségeket, bűnöket és bosszúságokat; s az özvegy jobban vágyott rá, mint valaha, hogy a gyereket legalább egy időre kívül tudja Chatterisen - akárhol, csak távol a nőtől, aki ilyen bajba keverte.

Pen, mikor szerető édesanyja megmosta a fejét, s a doktor haragos szemrehányást tett neki durvaságáért és ádáz szándékáért, a dolgot a fiatalok boldogan nagyképű önhiúságával *au grand sérieux*²⁹ vette; kijelentette, hogy senki fiától el nem tűri, hogy sértegesse, s megvédi a maga becsületét, s különben is, ha egyszer megtorolta a rajta esett sértést, mi mást tehetett volna, mint hogy elégtételt kínáljon a megbüntetett személynek?

- *Vous allez trop vite*,³⁰ jó uram - mondta a nagybátyja ugyancsak zavarban, hisz épp ő plántálta unokaöccsébe a becsület fontosságáról vallott nézeteket, ezeket a régivilágbeli, kaszánya- és puskaporszagú nézeteket, amelyek annyira nem egyeznek napjaink józanabb felfogásával -, nagyvilági emberek közt nem mondom; de két diákgyerek közt az efféle, édes fiam, nevetséges, roppant nevetséges.

- És hallatlanul gonosz dolog, mintha nem is az én fiam lennél - mondta Pendennisné úrhölgy, könnyekkel a szemében; fia konoksága ugyanis megrémítette.

Pen megcsókolta, és nagyképűen kijelentette: - A nők, édesanyám, nem értik az ilyesmit... én Foker kezébe adtam magam... mást nem tehettem.

Pendennis őrnagy szélesen elmosolyodott, és vállat vont. Egy biztos: ezek a kölykök a végén még sokra viszik, gondolta. Pendennisné úrhölgy kijelentette, hogy ez a Foker egy gonosz és undok kis gazember, s hogy az ő drága kisfia sok rosszat tanulna tőle, ha ugyanabba a kollégiumba menne, mint ő. - Szívem szerint egyáltalán nem engedném el - mondta; s ha a szerető édesanyjának eszébe nem jut, hogy a kölyök édesapja mindig egyetemre szánta a fiát, ahol ő olyan rövid időt tölthetett csak, még vétót emelt volna az ellen, hogy fia egyáltalán egyetemre menjen.

Az illetékesek tehát, akik a kölyök jólétén örködtek, egyhangúlag úgy döntöttek, hogy megy, mégpedig októberben, a szemeszter kezdetére. Foker megígérte, hogy bevezeti őt a jó társaságba; az őrnagy nagy súlyt helyezett rá, hogy e bámulatra méltó fiatal úriember avassa be Pent a kollégiumi életbe és társaságba. - Foker úr jóban van az egyetemen a legelőkelőbb fiatalemberekkel - mondta az őrnagy -, s Pen olyan ismeretségeket köthet, amelyek élete végéig nagy előnyére szolgálhatnak. Ott van a fiatal Plinlimmon márki, St. David hercegének legidősebb fia, ott van Lord Magnus Charters, Lord Runnymede fia és Foker úr első unokatestvére (Lady Runnymede, drágám, mint bizonyára emlékszel még, Lady Agatha Milton volt). Lady Agnes nyilván meghívja majd Longwoodba is; engem korántsem aggaszt Pen barátsága Lady Agnes fiával, aki párját ritkítóan mulatságos, de ugyanakkor okos és szeretetre méltó fiatalember, s akinek szerintem nagyon le vagyunk kötelezve a Fotheringay-ügyben

²⁹ Nagyon komolyan.

³⁰ Túl gyorsan halad.

tanúsított csodálatos viselkedéséért, sőt: szerintem Pennel szerencsésebb dolog aligha történhetett volna, mint hogy szoros barátságot kössön e hallatlanul szórakoztató fiatal úriemberrel.

Helen felsóhajtott; az őrnagy csak tudja, gondolta. Foker valóban nagyon rendesen viselkedett ebben a Costigan kisasszonnyal esett nyomorult ügyben, s ő hálás is volt neki. És valahogy mégis rosszat sejtett; ez a sok csetepaté, zűrzavar, ezek a nagyvilági dolgok aggodalommal töltötték el fia jövőjét illetően.

Portman doktor kifejezetten azon a véleményen volt, hogy Pennek egyetemre kell mennie. Azt remélte, hogy a kölyök majd tanulni fog, de módjával bekapcsolódik a legelőkelőbb társaság életébe is. Biztosra vette, hogy Pen jól fog szerepelni; Smirke nagyra értékelte az előrehaladását; a doktor maga is hallotta őt szöveget elemezni, s úgy vélte, derekasan megállja a helyét. Az mindenesetre igen fontos volt, hogy elkerüljön Chatterisből; és Pen, akinek a körülötte támadt sok veszekedés és gond eltérítette figyelmét a saját gondjáról, mogorván engedett nekik.

Augusztusban és szeptember első felében egymást követték Chatterisben a fellebbviteli vándorbírátság ülései, a lóversenyek, a társas összejövetelek, mindez vonzotta a vendégeket, Fotheringay kisasszony is fellépett, még egyre búcsúzott a chatterisi színház közönségétől. Úgy látszott, senkit sem érint különösképpen sem a jelenléte, sem a távozása, csak akiket már említettünk; még az az előkelő vidéki társaság sem talált a játékában itt a chatterisi kis színpadon semmi figyelemreméltót, amely később, odafönt a fővárosban, módfelett megcsodálta őt, mikor a Divat, Fotheringay kisasszony kedvében járva, megtanította rá, hogy csodálnia kell. Ami azt illeti, sok tehetség és sok szélhámos járt már így Costigan kisasszony előtt és után is. E derék nő szokott lelki nyugalmaival tűrte a közönség nemtörődömségét, mint azt a sok más bosszúságot és zaklatást is, aminek életében már ki lehetett téve; evett, ivott, aludt, játszott, nyugodtan és rendszeresen, mint az effajta kedélyű emberek szokták. Lám, mennyi fájdalomtól, gondtól, ártalmas izgalomtól szabadít meg az egészséges butaság és derűs érzéketlenség! Ezzel persze nem azt akarom mondani, hogy az Erény nem Erény, ha nincs kísértés, mely eltántorítson tőle; csakhogy a butaság nagyobb ajándék, mint amennyire becsüljük, s hogy némelyik ember, akit a természet bőven ellátott efféle nyugtatóval, milyen szerencsés.

Míg a szezon tartott, Pen, ha eszébe jutott, nagy bánattal be-beruccant a chatterisi színházba. E kirándulásai nem kis gyötrelmet okoztak édesanyjának, aggodalma már-már odáig terjedt, hogy megpróbálja útját állni, de az őrnagy ezt nem engedte, s ugyanakkor tartotta is benne a lelket; ez az agyafűrt nagyvilági férfiú már látni vélte a fiú betegségének kedvező fordulatát. Többek közt a heves verselhetnék volt az a szimptóma, amely Pen gyámját és gyógyítóját meglepéssel töltötte el. Mert Pen szájából ömlöttek a versek a csalit ösvényein, s még esténként is verseket mormolt a foga közt, ha együtt ült a társaság. Egy nap, mikor az őrnagy Pen távollétében a házban ödöngött, a gyerek tanulószobájában majdnem egy egész kötetre való verset talált. Angolul meg latinul írott verseket; a klasszikus auktoroktól való idézetek tudós módon meg voltak jelölve lábjegyzetekben. Nem lehet már nagyon beteg, gondolta bölcsen a Pall Mall-i filozófus; s ezt támasztotta alá Pen édesanyjának észrevétele is (s ez talán némi csalódást is okozott neki, mert mint más lágyszívű nő, ő is kedvelte a romantikát), hogy a gyerek az utóbbi két hétben ugyancsak jó étvággal vacsorázott, mikor esténként hazaért, s reggelenként is igen tisztességes ehetnékje volt a reggelizőasztalnál. - Ó, bár nekem lenne ilyen! - mondta az őrnagy, és szomorúan gondolt az étvágycsináló labdacsaíra. - A gyerek kezd végre jól aludni, nekem elhiheted. - Kegyetlen tény, de ez volt az igazság.

Minthogy egyetlen lélek sem akadt, akivel Pen bizalmasan beszélhetett volna, a káplán iránt érzett barátsága megduplázódott, vagyis hogy soha nem unt rá, hogy Smirke-nek ezt az egyetlen témát részletezze. Mert mi egy szerelmes, ha bizalmasa nincsen? Pen arra használta Smirke urat, amire Corydon a szilfát; hogy belevésse szerelmese nevét. Ő volt a visszhang; gyönyörű Amaryllise nevét vele zengette vissza. Kell is az embernek a duda, ha a dalt

megunták már; de Pen azt hitte, nagy-nagy barátságot érez Smirke iránt, hisz házitanítója fülébe belesóhajthatta szerelmét és fájdalmait; s Smirke-nek is megvolt a jó oka rá, hogy készségesen eleget tegyen a kölyök hívásának.

A szegény káplánt persze nagyon elkésérítette tanítványa tervbe vett elutazása. Ha Arthurnak el kell mennie, odalesz Smirke foglalkozása és gyönyörűsége is. Mi más ürgyvet találhatna, hogy naponta ellátogasson Fair Oaksba, s részesüljön Pendennisné úrhölgy nyájas szavában és tekintetében, amelyre éppúgy rászorult, mint Madame Fribsby frugális vacsoráira? Ha Arthur elmegy, öneki is csak látogatóba szabad majd odajárnia, mint bárki más ismerősnek. A kis Laura aligha segíthet többet, mint hogy hetenként egyszer katekizmust tanul tőle; Smirke úr úgy tapadt Fair Oakshoz, mint borostyán a ház falára, s csak emésztődött, ha arra gondolt, hogy megszakad a kapcsolata ezzel a házzal. Tárja ki a lelkét, omoljon térdre az özvegy előtt? Végiggondolta Pendennisné viselkedésének minden olyan megnyilatkozását, amely bátoríthatta reményeit. Három hete megdicsérte a prédikációját; túlradó hálával köszönte meg neki ajándékát, a dinnyét, amit egy kis vacsoraösszejövételre küldött; azt mondta, örökké hálával tartozik neki a kedvességéért, amit Arthur iránt tanúsított; s mikor ő kijelentette, hogy határtalan szeretetet és vonzalmat érez e drága fiú iránt, igazán romantikus modorban válaszolt, kimutatván, hogy milyen hálás, s mennyire szereti fia valamennyi barátját. Nyilatkozzék?... Vagy halassza későbbre? Ha nyilatkozik, és az özvegy nemet mond, még elgondolni is szörnyű, hogy Fair Oaks kapui örökre bezárulnak előtte, márpedig Smirke úr számára e kapun belül terült el a világ.

Látjuk tehát, nyájas olvasó, hogy a világon mindenkinek megvan a maga gondja-baja, mely jobban leköti és érdekli, mint a más szomorúsága. Miközben Pendennisné úrhölgy azon emészti magát, hogy elveszti a fiát s azt a csupa aggodalom hatalmát fölötte, amely addig létezik csak, míg idehaza van az anyai fészekben, ahonnét épp most szándékszik kirepülni a nagyvilágba - miközben az idősebb Pendennis nagy lelke csupa bosszúság (azon mérgeledik, hogy Londonban javában áll a szezon, s most hercegek és hercegnők pillantásaiban sütkérezhetne, ha nem lenne ez az átkozott ügy, amely itt tartja e rohadt kis vidéki lukban), Pen meg a szenvedély és egy kellemesebb, egyelőre még be nem vallott, de őt ugyancsak megrendítő érzés, a világlátás vágya között hánykolódik - Smirke úr ágya szélén titkos bánat virraszt, s az ül mögötte a pónija hátán; s így ő se boldogabb, mint bármelyikünk. Mily magányosak vagyunk a világban! milyen önzők, s mindannyiunknak mennyi titka van! Ön és a felesége ugyanazt a párnát nyomja már negyven éve, s azt hiszik, egyek. Piha! Vajon sír-e az asszony, ha önt a köszvény hasogatja, vagy ön ébren fekszik-e mellette, ha neki a foga fáj? Tiszta lelkű leánya, ki látszólag rajong a mamájáért és zongorájáért, valójában sem egyikre, sem másra nem gondol, hanem a hadnagyra, akivel múltkor a bálban táncolt; s derék, őszinte fiúgyermekének, aki most jött meg az iskolából, titokban azon jár az esze, mennyi pénzt kap öntől, mert a cukrásznak tartozik. A nagymamának, aki a sarokban nyögdécsel, s pár hónap múltán odaát lesz egy másik világban, szintén megvan a maga gondja-baja, ami csak az övé - hihetőleg vagy ötven évvel korábbra gondol vissza, mikor még lenyűgözően szép volt, s a *cotillon*-ra, amit a kapitánnyal táncolt, azelőtt, hogy az ön édesapja megkérte volna a kezét; vagy hogy milyen csacsí és önhitt kis jószág az ön felesége, s hogy ön milyen képtelenül bolondul érte - ami meg az ön feleségét illeti... Ó, bölcs olvasóm, azt kérdi: „*Róla* minek beszélni?” „Ah, uram, más-más világmindenség húzódik meg az ön kalapja meg az enyém alatt - mindannyian mindent másnak látunk -, ha ugyanarra a nőre nézünk, annak mások a vonásai, s ha ugyanazt az ételt esszük, annak más ízét érzem én, és mást ön, én is, ön is csak egy-egy sziget vagyunk a végtelen sok közül, bár egyik-másik sziget többé-kevésbé közel fekszik hozzánk.” De térjünk vissza a magányos Smirke úrhoz.

Smirke úr csak egyvalakivel osztotta meg szenvedélye titkát: a kelekótya Madame Fribsbyvel. Hogy hogy lett belőle Madame Fribsby, azt senki se tudja; Claveringből mint Fribsby kis-

asszony ment föl Londonba egy kalaposhoz... azt állítja, hogy e címet Párizsban kapta, mialatt ott élt. De ha megannyira akarná is, hogyan tudna efféle címet adományozni neki a francia király? Ám e rejtélyt inkább ne firtassuk. Elég annyi, hogy mikor elment, ugrifüles kislány volt, mikor hazatért, madonnamokkú, melankolikus arcú meglett hölgy. Bagóért megvette Harbottle-né asszony boltját, magához vette idős édesanyját; jó a szegényekhez, rendszeresen eljár a templomba, s jelleme makulátlan. De egész Claveringben senki, még maga Portmanné nagytiszteletű asszony sem olvasott annyi regényt, mint Madame Fribsby. Böven telt az idejéből e szórakozásra, mert igaz, ami igaz, a paplak és Fair Oaks lakóin kívül nem sokan vették igénybe szolgálatait; annyit bújta e műveket (amelyek megírásuk idején korántsem voltak olyan épületesek és erkölcsösek, mint a mai regények), hogy végül képtelenül érzélgőssé vált; az ő szemében az egész élet egyetlen nagy szerelmi házasság volt; s ha egy nőt és egy férfit meglátott együtt, már azt hitte, meghalnak egymásért.

Egy napra rá, hogy Pendennisné úrhölgy meglátogatta a káplánt (erről már jó néhány lappal ezelőtt említést tettünk), Madame Fribsby eldöntötte magában, hogy az úr és az özvegy szerelmes egymásba, s minden tőle telhetőt elkövetett, hogy e szenvedélyt mindkét oldalon szítsa. Az az igazság, hogy Pendennisné úrhölgyet nagyon ritkán látta, s akkor is nyilvános helyen vagy templomi padjában. A hölgynek ugyanis nemigen volt szüksége kalaposra; ruháit s főkötőit nagyrészt maga varrta; de azon ritka alkalmakkor, ha Madame Fribsby Pendennisné úrhölgy látogatását fogadta, vagy maga látogatott el Fair Oaksba, soha el nem mulasztotta volna, hogy az özvegyet a káplán dicséretével szórakoztassa, rámutatván, hogy az milyen angyali jó ember, milyen szelíd, szorgalmas, magányos, és ő csodálkozik, hogy eddig még egy hölgy szíve se esett meg rajta.

Helen kacagott e szentimentális megjegyzéseken, s megkérdezte, vajon a madame szíve megese-e lakóján, s hogy ő vajon nem vigasztalja-e? - *Mon kőr a boku szuffeer*³¹ - mondta Madame Fribsby mélyet sóhajtva, s kezét testének azon részére tette, melyet *kőr*-ként nevezett meg. - *Il e mór an Eszpany, madame*³² - Büszke volt francia nyelvtudására, pedig nem annyira hibátlanul, mint inkább pergő nyelvvel beszélt. Pendennisné úrhölgy nem kívánt behatolni e sebzett szív titkaiba; néhány hozzá közelálló kivételével mindenki más iránt tartózkodó s tán gőgös is volt; fia házitanítóját csupán az ifjú herceg szolgájának tekintette, akit mint papot, tisztelettel kell kezelni, de kellő méltósággal is, hisz végül mégiscsak a Pendennis-ház alkalmazottja. Nem kedvelte hát különösképpen a szakadatlan célzásokat, amelyeket a madame a káplánra tett. Élénk, szentimentális képzeletet kívánt tehát, hogy azt higgye valaki, az özvegy titkolt érzelmeket táplál Smirke úr irányában, márpedig Madame Fribsby kitartott e vészes tévedés mellett.

Lakója már sokkal szívesebben beszélt e tárgyról lágy szívű szállasadónőjével. Az, valahányszor Pendennisnének a káplán dicséretét zengte, mindig úgy érezte, hogy tulajdonképpen az özvegy dicsérte a lakóját. - *Etr szól o mond e bien onijón*³³ - szokta volt mondani, föltekintve a zöld frakkos, sárgaréz mellpáncélos francia karabélyos színnyomatára, amely lakását díszítette. - Higgye el, ha Pendennis úrfi elmegy az egyetemre, a mamája nagyon magára marad. Hisz még egész fiatal. Az ember még huszonötnek se nézné. - *Moszfő lö Cürí son kőr e tusi... zsan szüi szür... zsö koní szelá bien... állé, moszfő Smirke!*³⁴

³¹ Szívem súlyos sebet kapott. (hibás franciasággal)

³² Meghalt Spanyolországban. (hibás franciasággal)

³³ Unalmas egyedül lenni a világon.

³⁴ Főtisztelendő úr, az ő szívét megsebezték... biztosan tudom... tudom. Na menjen, Smirke úr! (hibás franciasággal)

A káplán kissé elpirult; fölsóhajtott; reménykedett; félt; kételkedett; néha engedett a gyönyörű elképzelésnek - olyan élvezet volt ott ülni Madame Fribsby szobájában, és erről beszélgetni; s minthogy a kalaposnő javarészt franciául beszélt, nagyothalló öreg édesanyja (valamikor Claveringéknél volt házvezetőnő, a komornyik felesége és özvegye) egy szót is alig értett a beszélgetésükből.

Mikor Pendennis őrnagy közölte unokaöccse nevelőjével, hogy a fiú októberben elmegy az egyetemre, s így Smirke úr értékes szolgálataira, amely szolgálatokért, mondta az őrnagy egy lord fensőbbiségével, módfelett hálás, nincs többé szükség, s kérte, forduljon hozzá bizalommal, ha valamiben segítségére lehet, a káplán úgy érezte, elérkezett számára a döntő pillanat, s úgy beléhasított a szívfájdalom - teljesen indokoltan -, mintha kőpadra feszítették volna.

És most, Arthur elmenetele előtt, Helen szíve is valahogy meglágyult a káplán iránt, akitől eddig, talán szándékát sejtve, meglehetősen húzódozott; most eszébe jutott, hogy Smirke úr milyen udvarias volt; hogy üzeneteket hozott-vitt számára; könyveket kapott tőle, és kottákat másolt neki; mi mindenre megtanította Laurát, s mennyi kedves ajándékot adott neki. Elszorult a szíve attól a gondolattól, hogy hálátlan volt a káplánhoz - egy szó, mint száz, egy délután, amikor a káplán lejött Pen tanulószobájából és indulásra készen a hallban ácsorgott, kiment, elpirult, kezét fogott vele, s kérte, jöjjön be a szalonba, ahol, mint mondta, az utóbbi időben sose látják. S minthogy aznap elég jó vacsora volt, meghívta Smirke urat; s mondanunk sem kell, hogy e jóleső meghívást a káplán boldogan el is fogadta.

Helen roppant nyájas és kegyes volt Smirke úrhoz egész vacsora alatt, kétszer olyan figyelmes, mint máskor, talán mert Pendennis őrnagy nagyon fensőbbiségesen és tartózkodóan viselkedett unokaöccse nevelőjével. Ha Pendennis borral kínálta Smirke-et, úgy szólt hozzá, ahogy egy uralkodó szól jelentéktelen csatlósához, olyan leereszkedően, hogy még Pen is nevetett rajta, bár ő, a maga részéről, volt olyan beképzelt, mint bárki más fiatalember.

De Smirke mindaddig nem bánta az őrnagy arcátlanságát, míg a háziasszony ily kedves volt hozzá; ragyogóan érezte magát az oldalán, mindenképpen igyekezett beszédével tetszését kivívni, papos is volt, meg világi is, a jótékonysági bazárról, a nagy Missziós Gyűlésről, egy frissen megjelent regényről, a püspök nagyszerű prédikációjáról csevegett - a londoni divatos társaságról, amelyet az újságból ismert -, röviden, nem hanyagolt el egyetlen eszközt sem, amelyet egy egyetemet végzett, eleven szellemű és tehetséges, jó ízlésű, makulátlan modorú, érző szívű papi személy kipróbálhat, hogy önmagát elfogadhatóvá tegye az előtt, akire gyöngéd érzésekkel gondolt.

Pendennis őrnagy ásitózva jött ki az ebédlőből, nem sokkal azután, hogy sógornője és a kis Laura távoztak onnan.

Arthur pedig, jócskán fölhevülve a büszkeségtől, hogy pincekulcsa van, s arra gondolva, hogy már aligha vacsorázik többé Smirke úrral, kedves barátjával, jó néhány palack bort fölhozott a társaságnak, s mikor az idősebbek és a kis Laura magukra hagyták őket, ő meg a káplán alaposan fenekére néztek a poharaknak.

A két borissza még alig félórája volt együtt, mikor az egyik palack már kilehelte lelkét, a második is félig elfolyatta vérét - Pen öblösen kacagva, talpas poharát a nők hamisságára emelte, s keserű gúnnyal kijelentette, hogy a bor az igazi szerető, mert az nem csapja be és mindig szívesen látja a férfiembert.

Smirke szelíden közölte, hogy ő, a maga részéről, ismer nőket, akik maguk a testet öltött igazmondás és gyöngédség; szemét a mennyezet felé fordította, mélyet sóhajtott, mintha egy drága és megnevezhetetlen lényt idézne, majd fogta a poharát, és kiürítette, s a rózsapiros folyadéktól kezdett kipirulni az arca.

Pen elszavalt egy verset, amit aznap reggel szerzett, s amelyben arról tájékoztatja önmagát, hogy a nő, aki semmibe vette szenvedélyét, nem is volt érdemes rá; s hogy lázas szerelméből kigyógyulva, az adott körülmények közt persze úgy döntött, hogy elhagyja, s szakít a szívtelen hazuggal; s hogy egy név, mely valamikor híres volt a vidéken, talán az lesz megint; s hogy bár soha nem lesz az a boldog és gondtalan ifjú, aki alig néhány hónapja volt még, s szíve sem, ami azelőtt, hogy megtelt volna szenvedéllyel, s a fájdalom kis híján meg nem ölte, s hogy bár személy szerint legalább oly szívesen fogadná a halált, mint az életet, nem habozik ez utóbbit választani, annak az egyetlen jóságos lénynek a kedvéért, kinek boldogsága az ő életétől függ; mégis reméli, hogy egy nap bebizonyítja, hazája büszke lehet rá, s akkor majd az álnok nő is megtudja, mily nagy kincset, mily nemes szívet dobott el magától.

Pen, mint mondtuk, lobbanékony természet volt, s miközben e verset szavalta, zengő, kedves hangja meg-megremegett. Képes volt izgalmaiban elpirulni, s nagy, becsületes szürke szeme olyan őszinte, szívből jövő és férfias érzelmekről árulkodott, hogy Costigan kisasszony, ha lett volna szíve, bizonyára meglágyult volna iránta; valószínű tehát, hogy mint mondotta volt, valóban nem volt érdemes a szeretetre, amit pedig oly bőségesen pazarolt rá.

Az érzelgős Smirke-et magával ragadta az indulat, mely ifjú barátját oly izgalomba hozta. A süteményestál és borospoharak fölött megragadta Pen kezét. Kijelentette, hogy e vers gyönyörű; hogy Pen költő, nagy költő, s valószínű, hogy Isten segítségével dicső pályát fut be a világban. - Menj és boldogulj, drága Arthurom! - kiáltotta. - Kínzó sebeid csak időlegesen, s a fájdalom, ha elviseled, csak megtisztítja, erőssé teszi szívedet. (Én mindig a legfényesebb és legnagyobb jövőt jósoltam neked, feltéve, hogy fölébe kerekedsz néhány jelenlegi gyöngédnek és gyarlóságodnak. De fölébe fogsz kerekedni, fiam, fölébe; s ha híres leszel, és ünnepelek, mert úgy lesz, tudom, ugye eszedbe jut majd öreg házitanítód s boldog ifjúkorod?

Pen megesküdt, hogy eszébe jut; újból kezét ráztak, a poharak és a sárgabarack fölött. - Soha el nem felejttem, milyen jó voltál hozzám, Smirke - mondta Pen. - Nem is tudom, mit kezdtem volna nélküled. Te vagy az én legjobb barátom.

- *Igazán, Arthur?* - kérdezte Smirke, a szeme fölillant a pápaszem mögött; szíve úgy kalapált, hogy attól félt, Arthur meghallja dobogását.

- A legjobb barátom, *örökké* - mondta Pen. - Isten áldjon meg, öregem! - és kiitta utolsó pohárnyi maradékát a második palack híres bornak, amelyet még apja szerzett be, nagybátyja vásárolt, Lord Levant importált, s amely most, mint egy közömbös rabszolga, jelenlegi gazdája gyönyörűségét szolgáltatta, s szerzett élvezetet ifjú urának.

- Megiszunk még egy palackkal, öregem - mondta Pen -, Jupiterre, meg! Hurrá! Egy palack nem számít. Nagybátyám meséli, hogy látta, mikor Sheridan Brookesnál öt palack bordóit megivott, s amellet még egy palack maraschinót is. Azt mondja, ennél nincs jobb bor Angliában. Jupiterre, nincs is. Ehhez fogható nincs is. *Nunc vino pellite curas - cras ingens iterabimus aeq...*³⁵ - töltsd meg a poharad, öreg Smirke, ebből egy nagyhordó sem árt. - És Pen úr rágyújtott *A bűvös vadász* bordalára. Az ebédlő ablaka nyitva volt, édesanyja halk léptekkel sétálgatott odakint a gyepen, a kis Laura meg a naplementét nézte. A fiú friss, kellemes hangja megütötte az özvegy fülét. Szívét fölvidította, hogy végre énekelni hallja.

- Arthur ez sok... sok lesz neked - mondta halkan Smirke úr -, fölizgatod magad.

- Nem - mondta Arthur -, a nőktől megfájdul az ember feje, ettől nem. Tölts magadnak, öreg fiú, igyunk csak... én azt mondom, Smirke fiam... igyunk az *ő* egészségére... *te* tudod, kiére, nem azéra, akivel, esküszöm, nem törődöm... egy fikarcnyit se törődöm... nem, egy csöppet sem... nem, arra egy pohárral sem. Mesélj a hölgyről, Smirke; látom, annyit sóhajtozol miatta.

³⁵ Vigye el a bor a gondjainkat - fenéig ürítsd a serleget.

- Ó! - mondta Smirke, s gyönyörű batiszt ingmelle és csillogó inggombja emelkedett-süllyedt e gyöngéd és szenvedő kebel heves érzelmeitől.

- Ó! Micsoda sóhaj! - kiáltotta Pen, immár nagyon vidáman. - Tölts, öreg fiú, és köszönts az egészségére, erre nem mondatsz nemet, úriember ilyesmire nem mond nemet, íme: egészségére, s neked meg minden jót, hogy mielőbb Smirke-né legyen!

- Azt mondd? - kérdezte Smirke reszketve. - Igazán azt mondd, Arthur?

- Azt, persze hogy azt. Idd csak ki, fenékig. Ezt a leendő Smirke-né egészségére: hipp-hipp-hurrá!

Smirke görcsbe ránduló torkán lehajtotta a bort, Pen meglóbálta a maga borospoharát a feje fölött, és olyan hangosan éljenzett, hogy az édesanyja és Laura a kertben nem tudta, mire vélje: nagybátyja pedig, aki a szalonban szundikált az újságja fölött, fölriadt, és azt mondta magában: „Sokat iszik a kölyök.” Smirke letette a poharát.

- Bárcsak úgy lenne, ahogy mondd! - mondta a kipirult káplán. Ó, drága Arthurom, te... te ismered őt...

- Mi?... Mira Portmant? Sok boldogságot, öregem; átok széles a csípője, de akkor is sok boldogságot, öregem.

- Ó, Arthur! - nyögött fel újra a káplán, és szótlánul ingatta a fejét.

- Már megbocsáss... nem akartalak megbántani... de *tényleg* széles a csípője, tudod... átok széles - hajtogatta Pen; a harmadik palack kezdte már a fiatal úriemberen megtenni a hatását.

- Nem Mira Portman - mondta a másik elkínzott hangon.

- Akkor Chatterisbe vagy Claphambe való. Vagy idevalósi? Nem... csak nem az öreg Pybusné? Rolt kisasszony se lehet a gyárból... az még csak tizennégy éves.

- Jóval idősebb, mint én, Pen! kiáltotta a káplán, fölnézett a barátjára, majd rossz lelkiismerettel sütötte le a szemét tányérjára.

Pen elkacagta magát. - Madame Fribsby... Jupiterre, Madame Fribsby az! Halhatatlan istenek... Madame Frib!

A káplán nem bírta tovább. - Ó, Pen! - kiáltotta. - Hát hogy hiheted, hogy ezek közül valaki... ezek közül a több mint közönséges nőszemélyek közül, akiket felsoroltál... hát hogyan uralkodhatna bármelyikük is az én szívemben, aki naponta látom a tökélyt?! Lehet, hogy örült vagyok, lehet, hogy bolondul nagyravágyó, lehet, hogy vakmerő... de két esztendeje már egyetlen képpel van tele a szívem, s más bálványt nem ismerek. Hát nem szerettelek téged fiamként, Arthur? Mondd. Charles Smirke nem úgy szeretett-e, mint a gyermekét?

- De bizony, öreg fiú, nagyon jó voltál hozzám - mondta Pen, aki semmi fiúi érzelmet nem táplált nevelője iránt.

- Anyagi helyzetem - folytatta Smirke - pillanatnyilag nagyon szerény; s meg kell mondanom, anyám sem olyan bőkezű, mint kívánatos lenne. De ha meghal, amiye van, az mind az enyém lesz. S ha hallaná, hogy egy előkelő és vagyonos hölgyet veszek feleségül, anyám is bőkezűbb lenne, az biztos, sokkal bőkezűbb. S amim van, vagy amit örökölni fogok... s ez legalább ötszáz egy évben... az... az mind az övé lesz... s a tied, ha meghalok... azaz...

- Ezt hogy az ördögbe gondolod?... És mi közöm a te pénzedhez? - kiáltotta Pen zavartan.

- Arthur! Arthur! - kiáltott fel a másik vadul. - Azt mondd, én vagyok a te legdrágább barátod... hadd legyek több ennél! Ó, hát nem érted, az angyal lény, akit szeretek... a leg-tisztább, legjobb minden asszonyok között... nem más, mint a te drága, angyal édesanyád...

- Az én anyám?! - pattant föl Arthur; egy pillanat alatt kijózanodott. - Phh! Vesszek meg, Smirke, te megőrültél! ...Hisz hét-nyolc évvel idősebb, mint te.

- És ezt épp *te* tartod akadálnak? - kiáltott fel Smirke szánalmasan; ezzel persze Pen szenvedélyének korábbi tárgyára utalt.

A kölyök megértette a célzást, s elvörösödött. - Ez egész más, Smirke - mondta. - S ezt a célzást megtarthattad volna. Egy férfi megfélemezhet a rangjáról, és magához emelhet egy nőt, de engedd meg, a mi helyzetünk nagyon különböző.

- Ezt hogy érted, drága Arthur? - szólt közbe szomorúan a káplán, s összehúzta magát, mert érezte, most hangzik el fölötte az ítélet.

- Hogy értem? - mondta Arthur. - Úgy, ahogy mondom. A házitanítónak, mondom, a *házitanítónak* nincs joga egy olyan előkelő hölgy kezét megkérni, mint az édesanyám. Visszaélsz a bizalmával. Ez arcátlanság, Smirke, arcátlanság... komolyan.

- Ó, Arthur! - kulcsolta össze a kezét és kiáltott a káplán rémülten, de Arthur dobbantott, és meghúzta a csengőt. - Ebből elég. Parancsolsz talán egy csésze kávé? - kérdezte méltóságteljesen; s mikor belépett az öreg inas, Arthur utasította, hogy szolgálja föl a frissítőt.

John közölte, hogy most szolgálta fel a kávé a szalonban, s hogy nagybátyja kéreti Arthur úrfi; az öregember csodálkozó pillantást vetett a három kiürült borospalackra. Smirke azt mondta, hogy ő... hogy ő inkább nem megy át a szalonba, mire Arthur gőgösen rávágta: - Ahogy parancsolsz -, s utasította az inast, hogy vezessék elő Smirke úr lovát. Erre szegény Smirke azt mondta, hogy tudja az utat az istállóba, s maga is ki tudja hozni a pónit, azzal kiment a hallba, s szomorúan vette a kabátját-kalapját.

Pen amúgy kabát nélkül kikísérte. Helen még kint sétálgatott a lemenő nap fényében a puha gyepen, s a káplán, mikor kiment, megemelte a kalapját, s búcsúzóul meghajolt felé, majd folytatta az útját az istállóudvarra nyíló ajtóhoz, s ott Pen is, ő is eltűnt szem elől. Smirke, amint mondta, valóban jól ismerte az istállóba vezető utat. Addig matatott a nyereghaslóval, míg végül Pen húzta meg helyette, kantározta fel a pónit, s vezette ki az udvarra. A fiút, mikor Smirke fölült a nyeregbe, meghatotta a fájdalom, amit a másik arcán látott. Kezet nyújtott neki, s Smirke némán megszorította.

- Bocsáss meg, Smirke - mondta Pen fölindultan -, bocsáss meg, ha valami gorombát találtam mondani... hisz te mindig nagyon, nagyon jó voltál hozzám. De ez lehetetlen, öregem, egyszerűen lehetetlen. Légy férfi. Isten megáldjon.

Smirke némán bólintott, s kilovagolt a kertkapun; Pen még vagy két percig utánabámult, egészen míg el nem tűnt az országúton, s el nem halt póni lova patkócsattogása is. Helen még mindig a kertben időzött, várta, hogy a fia visszajöjjön... kisimította a gyerek homlokából a haját, és szeretettel megcsókolta. Félt, hogy túlságosan sokat ivott. És miért ment el Smirke úr, hisz a kávé még nem itták meg?

Pen ránézett, szeméből kedves huncutság sugárzott. - Smirke nincs jól - mondta nevetve. Helen már rég nem látta fiát ilyen vidámnak. Pen átölelte anyja derekát, föl-alá sétálgattak a ház előtt a sétányon, míg csak Laura ki nem kopogtatott, fejét csóválva, nevetve, a szalon ablakán. - Hé, ti ketten ott - kiáltotta ki Pendennis önmaga -, gyertek már, egészen kihűl a kávétok!

Miután Laura lefeküdt, Pen, akit már majd szétvetett a titok, kibökte s elmondta az előbbi szomorú, de nevetséges jelenetet. Helen el-elpirulva hallgatta - s amilyen sápadt volt egyébként, e pír nagyon jól állt neki -, s zavartan is, amit viszont a kópé Arthur élvezett.

- A fene a fickó pimaszságába - mondta Pendennis őrnagy, mikor fogta a gyertyát -, hát az ilyen népség önhittségének nincs határa? - Pen és az édesanyja aznap éjjel, szeretettel, meghitten, nagyokat kacagva, hosszan beszélgetett, s a gyerekek valahogy egészségesebb álma volt, s másnap könnyebb szívvel ébredt, mint hónapok óta bármikor.

Mielőtt a nagy Dolphin úr elutazott volna Chatterisből, nemcsak hogy előnyös szerződést kötött Fotheringay kisasszonnyal, de csinos summa pénzt is hagyott neki, hogy kiegyenlítse mindazt az adósságot, amit a kis család itt-tartózkodása során esetleg összeszedett, s ami - hála a hölgy takarékosságának és jó gazdálkodásának - igazán nem volt nagy. Costigan kapitány tartozásai közül még az a kis összeg volt a legnagyobb, amelyet Pendennis őrnagy fizetett ki helyette a pálinkakereskedőnek, s bár a kapitány olyasmit beszélt, hogy azt a pénzt ő az utolsó pennyig visszafizeti, úgy látszik, fenyegetését nem váltotta be, s úgy látszik, hogy a becsület törvényei se kényszerítették, hogy ennek eleget tegyen.

Mikor Costigan kisasszony látta, hogy minden nagyobb számlát az utolsó shillingig kifizetett, a különbözetet odaadta apjának, s abból egyszerre kitört a vendégszeretet minden barátja iránt, a Creed gyerekeket több almával és gyömbéres süteménnyel halmozta el, mint eddig bármikor, s így özvegy Creedné megtartotta lakóját jó emlékezetében, a kicsik meg keservesen sírtak, mikor elutazott; egyszóval a kapitánynak sikerült alig néhány nap alatt olyan alaposan fenekére vernie a pénznek, hogy mikor elérkezett elutazásuk napja, kénytelen volt útiköltségért megint csak Dolphin urat megpumpolni.

A grófsági székváros egyik fogadójaiban egy urakból álló asztaltársaság, mely magát a Kalózoknak titulálta, minden héten ünnepi, már-már tivornyaszámba menő összejövetelt tartott. Chatteris válogatott szellemei közül többen is tagjai voltak e vidám közösségnek. Graves, a patikárius (akinel derekabb fickó még soha nem vett szájába s szívott pipát), Smart, a tehetséges és jókedvű High Street-i arcképfestő, Croker, a kitűnő árverési kikiáltó, a rettenthetetlen Hicks, immár huszonhárom esztendeje a *Megyei Krónika* és a *Chatterisi Harsona* rátermett szerkesztője, mind a kalózlegénység tagjai közé tartoztak, akárcsak Bingley, az igazgató, aki szombat esténként szintén szívesen csatlakozott hozzájuk, ha nejétől engedélyt kapott rá.

Costigan maga is alkalmi kalóz volt. Minthogy azonban itt pontosan kellett fizetni, idővel valahogy kikopott a társaságból, mert kellemetlen megjegyzéseknek volt kitéve a kocsmáros részéről, aszerint ugyanis egy kalóz, aki nem fizeti meg rendesen a maga részét, méltatlan a Tengeri Rabló névre. De mikor a kalózok tudomására jutott, hogy Fotheringay kisasszony pompás szerződést kötött, egyszerre megfordult a hangulat Costigan kapitány irányában; Solly, a Szőlőfűrt kocsmárosa, elmondta a Kalózterem vendégeinek, hogy a kapitány milyen szépen viselkedett; körbejárt Chatterisben, és kifizette a tartozásait, beleértve azt a három font tizennégy shillinget is, amivel itt tartozott - hangsúlyozta, hogy Costigan rendes fickó, talpig úriember, s ezt ő, Solly, mindig is állította, s ezzel úgy megindította a kalózok szívét, hogy végül vacsorát adtak a kapitány tiszteletére.

A bankettre a kapitány chatterisi tartózkodásának utolsó estéjén került sor. Az asztalon olyan jó, egyszerű angolos vacsora gőzölgött (Sollyné asszony készítette), hogy jobbat már kívánni se lehet; s vagy tizennyolc úriember ült körül az ünnepi asztalt. Az asztalfőn Jubber úr, a jeles High Street-i szövetárus ült, tőle jobbra a klub díszvendége. Az alelnöki tisztelet ez alkalommal az ügyes és kiegyensúlyozott Hicks töltötte be; jelen volt a klub tagjainak java része, s a lakomán részt vett Costigan kapitány két barátja, H. Foker és Spavin úr is. Miután az asztalt leszedték, az elnök megkérdezte: - Costigan, bort parancsol? -, de a kapitány a puncsot jobban szerette, így hát közfelkiáltással megszavazták a puncsot; s miután Bingley, Hicks és Bullby úr (a székesegyházi énekkarból, akinel joviálisabb lélek sose „hajtott le poharat vagy üritett puncsostálat”) bámulatra méltó stílusban előadta a Non Nobist, az elnök a

király egészségére emelte poharát, a chatterisi férfiak lojálisan talpig ürítették az övéket, minden további szószaporítás nélkül barátunkat, Costigan kapitányt köszöntötte.

Mikor az egész Chatterisen végigzengő lelkes éljenzés elült, Costigan kapitány emelkedett szólásra, húszperces szónoklatot vágott ki, s közben többször is erőt vett rajta a meghatottság.

A vitéz kapitány kérte, bocsássonak meg neki, ha hangja elcsuklik, mert szíve csordultig telt, s szólni is alig bír. Elhagyni készül a várost, mely ősi voltáról, vendégszeretetéről, asszonyai szépségéről, férfiai hűségéről, nagylelkűségéről és meleg kedélyéről nevezetes (szónokot lelkesen ünneplik). Eltávozik ebből az ősi és tiszteletre méltó városból, amelyre, bár az emberi emlékezet véges, mindig a legforróbb szeretettel fog visszagondolni, egy világvárosba távozik, ahol szabadon bontakozhat ki lánya tehetsége, s ahol ő őrzőangyalként őrködhet fölötte. Soha nem felejtí el, hogy Chatteris volt az a város, ahol leánya művészete kibontakozott, még ha most másutt kamatoztatja is, s ezért ő, Jack Costigan, mind az ő, mind a maga nevében szívből köszönetet mond, s Isten áldását kéri rájuk. A gáláns katonatiszt beszédét falrengető éljenzéssel fogadták.

Hicks úr, mint az asztaltársaság alelnöke, briliáns, eleven köszöntőt mondott Fotheringay kisasszony egészségére.

Costigan kapitány érzelmes, ékesen szóló beszédben mondott érte köszönetet.

Jubber úr a drámai művészetet és a chatterisi színházat köszöntötte, Bingley úr már-már szólásra emelkedett, de Costigan kapitány megelőzte, s mint aki lánya révén már régóta kapcsolatban áll a színházzal, jelen esetben a társulat nevében mondott köszönetet. Tájékoztatta az egybegyűlteket, hogy valamikor Gibraltárban és Máltában állomásozott, s részt vett Flushing bevételében. A yorki herceg a drámai művészet mecénása volt; s ő abban a szerencsében részesült, hogy számos alkalommal együtt ebédelhetett a kenti herceg ő királyi felségével, akit joggal neveztek a katonák barátjának (éljenzés).

Ezután a hadseregre emelték poharukat, s ezért Costigan kapitány mondott köszönetet. Az este folyamán elénekelt jó ismert dalait: a *Katonaszökevény*-t, a *Shan Van Voght*-ot, a *Kismalac az ágy alatt*-ot, az *Avoca völgyé*-t. Az este nagy diadal volt számára... de ez is véget ért. Mert minden diadal és minden este véget ér. És másnap, miután Costigan kisasszony búcsút vett valamennyi barátjától, s Rouncy kisasszonnyal, akire egy nyakéket és egy fehér selyemköntöst hagyott, kibékült, másnap ő meg Costigan kisasszony jegyet váltott a Vetélytárs postakocsira, és elgördült a Fair Oaks Park előtt... és Pendennis soha többé nem látta viszont őket.

Tom Smith a bakon ülő, rumszagot árasztó kapitánynak megmutatta Fair Oakst, s a kapitány megjegyezte, hogy szegényes egy hely, s hozzátette: - Csak a Costigan-kastélyt látná, fiam, Mayo grófságban -, mire Tom megjegyezte, hogy szívesen megnézné.

Elmentek hát, és Pen soha nem látta viszont őket! Távozásukról csak a megyei lap másnapi híréből szerzett tudomást; nyomban átvágtatott Chatterisbe, hogy a hír valódiságáról meggyőződjék. Valóban elmentek. A kedves, ismerős kis ablakba kikerült a tábla: „Lakás kiadó”. Berontott a házba, s még egyszer megnézte. Hisz hányszor üldögélt az ablakban, s nézte onnét az Espereskertet, s hányszor néztek ki együtt Emilyvel! Szívében némi rettegéssel sétált be Emily kiürült kis hálószobájába. Ki volt takarítva, várta az új lakót. A tükör, mely tündéarcát tükrözte vissza, most az utódnak csillogott; a függönyök most az ágyon heverték összehajtogatva; végigvetette magát az ágyon, s arcát a gazdátlan párnába fúrta.

Laura horgolt neki egy pénztárcát, anyja néhány aranyat tett bele, s Pen aznap reggel talált rá az ajándéokra az öltözőasztalán. Egy aranyat annak a kis szolgálólánynak adott, aki annak idején Costiganéknál szolgált, s egyet a gyerekeknek, mert azt mondták, hogy nagyon

szerették őt. Csak néhány hónapja volt, s mégis mintha évek teltek volna el azóta, hogy először tette be a lábát e szobába! Érezte, hogy ez már mind a múlté. Már abban is volt valami végzetes, hogy még azt sem látta, amikor a postakocsin elutazott. Szegény kölyök úgy érezte, üres a lelke, kimerült, rémesen boldogtalan és magányos.

Mikor hazaért, anyja a tekintetén látta, hogy ő elment. Most már Pen is menekült volna, mint körülötte mások is. Szegény Smirke szeretett volna eltűnni az özvegy szirén szeme elől, Fokernek egyszer csak eszébe jutott, hogy most már eleget volt Baymouthban, s nem esnék rosszul néhány baráti vacsora a Szent Bonifác Kollégiumban. S Pendennis őrnagy is alig várta már, hogy indulhasson, részt vegyen valami kis fácánvadászaton Stillbrookban, s megszabaduljon a sok kis bosszúságtól és *tracasserie*-től³⁶ itt falun. Az özvegy és Laura idegesen látott neki Pen holmijainak előkészítéséhez, bőröndöket raktak meg könyvekkel és fehérneművel. „Arthur Pendennis, földbirtokos”, írta rá Helen a névkártyákra, amelyeket az útiládákra jó erősen rászögeztek; s a ládákat ő is, Laura is könnyben úszó, szomorkás szemmel nézte. De hosszú időnek kellett eltelnie, míg Pennek távozása után eszébe jutott, mily gyöngéd és kitartó szeretettel szerette őt e két nő, s hogy ő milyen önzőn viselkedett irántuk.

Hamarosan eljön az este, mikor a postakocsi, messze hangzó kürtszóval és égő lámpákkal megérkezik Fair Oaks kapujához, megáll, s Pen meg az őrnagy bőröndjeit fölrakják a tetejére, majd ők ketten is beszállnak. Helen és Laura ott áll a csalit fenyői mellett, alakjukat megvilágítja a kocsilámpa; a kapus fölkiált: - Rendben! -, egy pillanat, s a kocsi továbbmegy; a lámpa eltűnik, s vele Helen szíve és imádsága. Áldása kíséri a távozó fiút. Az elhagyja az otthoni fészket, ahol melengették, s ahova első kirepülése után, vérezve és sebesülten visszatért; csak hogy megint továbbmenjen, és kipróbálja nyugtalan szárnyát.

Milyen árva a ház önélkü! Az átszíjazott bőröndök és könyvesládák ott vannak a tanulószobájában. Laura azt kéri, hogy Helen szobájában alhasson; s az anya, mikor ő álomba sírja magát, halkan föllopózik Pen üres szobájába, letérdel az ágy mellé, amelyre ráesik a holdfény, s imádkozik a fiáért, úgy, ahogy csak anyák tudnak imádkozni. Tudja, hogy tiszta áldása elkíséri őt, ahogy mérföldről mérföldre távolabb jár tőle.

³⁶ Kínok.

TIZENHETEDIK FEJEZET

Az Alma Mater

Bármilyen rövid és dicstelen valakinek az egyetemi pályafutása, diáktársaira és diákéveire akkor is szeretettel és gyöngéden gondol vissza. A fiatalember ott kezd élni; akkor szabadul a gyerek járszalagjáról; s egyszerre övé a szabadság minden gyönyörűsége és méltósága. Fogalma sincs még, hogy mi a gond, a betegség, a gonoszság, a szegénység, a holnapi kiábrándulás. A darabot nem adták még annyiszor, hogy unná. Bár unottan újra meg újra felöntve megáporodik és megkeseredik, mily tiszta és átlátszó még a sziporkázó, frissen csapolt öröm! Hogy kap a fiú a pohár után, s mily mohón hajtja le! De a vén epikureus, akit eltiltottak már az asztal örömeitől, s csak buggyantott tojást ehet, s nem ihat hozzá mást, csak vizet, szívesen elnézi a jó étvágyú embereket; s mint ahogy majdnem olyan jó egy gyermek örömeiben gyönyörködni, ha az meseballetet néz, mintha magunk élveznénk, remélem, nem érhet el az ember olyan kort, nem tapasztalhat annyit, hogy besavanyodva ne élvezné a boldog fiatalok látványát. Pár hete jöttem vissza egy rövid látogatásról, amelyet az Oxbridge-i Egyetemen tettem (ott töltötte barátom, Arthur Pendennis úr, élete egy részét), s a vonaton együtt utaztam a Szent Bonifác egy jelenlegi diákjával. Valahogy sikerült egy *exeat*-ot³⁷ szereznie, s most egy görbe napot szándékozott csapni Londonban; az utazás elejétől a végéig be nem állt a szája (úgy éreztem, az útnak idő előtt vége szakadt, mert egy pillanatig sem untam a derék fiatalember tréfáit és vidám kacagását), s mikor a pályaudvarra megérkeztünk, bérkocsinál alább nem adta, mert úgy hamarabb ér be a városba, s vetheti bele magát a reá váró gyönyörökbe. A fiatalember mint a szélvész távozott, s becsületes arca örömtől sugárzott; ami az olvasó alázatos szolgáját illeti, mindössze egy kis útításka lévén nála, fölszállt egy omnibuszra, s türelmesen elüldögélt egy komisz szivart szívó zsidó vigéc és az ölében pudlikutyát tartó urasági inas között, míg csak meg nem telt a kocsis utasokkal és dobozokkal, mikor is a kocsis komótosan továbbhajtott. *Nekünk* nem volt sürgős, hogy a városba bejussunk. Egyikünk se vágyott rá különösképpen, hogy megérkezzék az előttünk füstölgő Babilonba, megvacsorázzék a klubjában, vagy táncolni menjen a kaszinóba. Még néhány év, s az én ifjú barátom és útítársam egy szemernyivel se lesz mohóbb, mint mi most.

Mikor Arthur Pendennis elment a híres Oxbridge-i Egyetemre, még nem volt vonat; jól felszerelt postakocsin utazott, mely kívül-belül zsúfolásig megtelt professzorokkal, felsősökkel, gólyákkal és gondviselőikkel, akik elkísérték őket az egyetemre. A szürke harisnyás kövér öregember a Cityből, aki Pendennis őrnagy mellett ült bent, szemben a sápadt arcú fiával, módfelett megrémült, mikor megtudta, hogy a kocsit a Szent Bonifác-beli Foker úr hajtotta több állomásnyi szakaszon, aki jóban volt mindenkivel, így a kocsisokkal is, s tudott úgy hajtani, mint akár maga Tom Hicks. Pen fönn ült a tetőn, s kíváncsian, élvezettel nézegette a kocsit, az utasokat, a tájat. Mikor föltűnt a híres egyetem, a tekintélyes tornyok és toronysisakok, a hatalmas szilfák csodálatos képe, s ott húzódott előtte a csillogó folyó, szíve megugrott az örömtől.

Pen néhány napot nagybátyja lakásán töltött a Bury Streeten, mielőtt Oxbridge-be elindult volna. Pendennis őrnagy ugyanis úgy vélte, hogy unokaöccse ruhatára felfrissítésre szorul; és Arthur nem ellenzett semmi olyan tervet, amelynek eredményeként új kabátokat és mellényeket kap. Nincs rá szó, hogy önfeláldozó nagybátyja mi áldozatot vállalt unokaöccse érdekében. London szörnyűségesen kihalt volt. A Pall Mall kongott az ürességtől; még a vöröskabátosok is mind elmentek Londonból. Alig lehetett egy-egy arcot látni a klubok kiugró

³⁷ Távozási engedély.

ablakaiban. Az őrnagy elvitte unokaöccsét egy-két ilyen elhagyatott tanyára, s az egyik jelölőlistájára fölvetette a gyerek nevét; s Arthurnak ugyancsak nagy öröme szolgált nagybátyja kitüntető kedvessége. A pergamenlapú kötetben ott látta a nevét és címét: Arthur Pendennis földbirtokos, Fair Oaks Lodge, ... grófság, Szent Bonifác Kollégium, Oxbridge; ajánlja: Pendennis őrnagy, támogatja: Colchicum őrgróf - s megreszketett a jóleső örömtől. - Körülbelül három év múlva kerül a tagságod szavazás alá, addigra épp elvégzed az egyetemet - mondta gyámja. Bár már túl lenne ezen a három éven, sóvárgott Pen, s mintha az övé lenne, vette szemügyre a stukkódíszes hallt, a hatalmas könyvtárat, a társalgókat. Az őrnagy nevetett magában, mikor látta, hogy az együgyű kölyök milyen fölfuvalkodottan lép ki az épületből. Egy nap Fokerrel, az utóbbi kocsiján, elhajtottak a Szürkebarátok Iskolájába, és felújították az ismeretséget régi cimboráikkal. A gyerekek mind odatódultak a kocsi köré, mely ott állt meg az iskola kapujában, ahol ők bementek; megcsodálták a pejkit és a komoly Fafej feszes nadrágját, libériáját. Miközben a játszótéren ácsorogtak, és régi cimboráikkal trafikáltak, megszólalt a délutáni órákra szóló csengő. Kezében nyelvtankönyvvel közeledett a félelmes Doktor. Foker feszengve odébb húzódott, de Pen elpirult, és odament hozzá, kezét fogott az előkelő személyiséggel. Mikor eszébe jutott, hogy nyaklevest kapott a jól ismert latin nyelvtankönyvvel, elnevette magát. Előkelő volt és nyájas, egyszóval beképzelt és önelégült.

Aztán elhajtottak Foker szüleinek sörfőzdéjébe. A Foker Sörfőzde hatalmas kiterjedésű épületcsoport volt nem messze a Szürkebarátoktól, a jól ismert cég neve aranybetűkkel állt számtalan kocsmacégérén, amelyet vazallusaik béreltek a környéken; a kitűnő cégtárs, egyben igazgató, megadta a tiszteletet az erjesztőkádak ifjú urának és barátjának, barna sörrrel kínálta őket ezüsthödeles kancsóból, olyan erős barna sörrrel, hogy az ember joggal hihette, nemcsak a két fiatalembernek, de Henry Foker úr lovának is fejébe szállt, olyan vad vágásban tartottak hazafelé, a West Endre; komolyan veszélyeztették a pástétomosbódékát, a nőket az utcakeresztezéseknél, s minthogy a kocsi lépcsője minduntalan súrolta a sarki kerékvetőket, Fafej is félelmesen ingadozott hátul a hágcson.

Az őrnagy nagyon meg volt elégedve, ha Pen fiatal ismerősével töltötte az időt; a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta Foker gyermekded történeteit; pompásan megvacsoráztatta a két gyereket a Covent Garden kávéházban, s onnét színházba vitte őket; de akkor volt mégis a legboldogabb, mikor Foker és Lady Agnes Foker, aki történetesen épp Londonban volt, tisztelettel meghívta Pendennis őrnagyot és Arthur Pendennis urat vacsorára a Grosvenor Streetre.

- Az, hogy *entrée*-t³⁸ nyertél Lady Agnes Foker otthonába - magyarázta Pennek az alkalomhoz illő szeretetteljes komolysággal -, nagyon előnyös rád nézve, fiam, igyekezz hát megőrizni. Ha Londonban jársz, *soha* el ne mulaszd, hogy elmenj a Grosvenor Streetre, ezt jól jegyezd meg. Ajánlom, hogy tanulmányozd át alaposan a Debrettben a Rosherville-ek rokonságát és családfáját, s ha csak teheted, tégy finom, elismerő kis utalásokat a családra, történelmi érdemeikre és más effélékre, hisz ez neked, akinek költői képzelete van, igazán nem esik nehezedre. Foker úr maga is igen kiváló ember, ámbár nem előkelő származék, és nem is valami művelt. Mindig nagy súlyt helyez rá, hogy a családi barna sört szolgálják fel vacsora után, ezt hát semmiképpen ne utasítsd vissza, mint ahogy én is meg fogom inni, bár fenemód utálok *minden* sört. - És e hőslélkű vértanú, mint ahogy mondta volt, valóban fölláldozta magát, mikor Fokeréknál vacsoráztak, s az asztalfőn ülő idősb Foker úr elmondta szokásos tréfáját a Foker-féle barna sörről. Biztosra veszem, hogy valamennyien szívesen lettünk volna szemtanúi, amint az őrnagy szélesen elmosolyodik az érdemes öregúr őskori viccén.

³⁸ Belépési jog.

Lady Agnes, aki teljesen Harrynek szentelve életét, a legszeretőbb s talán a legjóakaratóbb, ha nem is a legbölcsebb anya volt, igen szívélyesen fogadta fia barátját; s Pen meglepetésére arról beszélt, hogy drága fia milyen buzgón végzi tanulmányait, s ő fél, hogy ezt megsínyli a drága egészsége. Az idősebbik Foker nyerítve kacagott ezen, s a ház örököse ravaszul kacintott barátjára. Lady Agnes ezután elmesélte fia életét kiskorától kezdve, fölidézte szenvedéseit bárányhimlője és számarköhögése idején, csodálatos megmenekülését, mikor majdhogynem a vízbe fulladt, s a példátlan zsarnokságot, amelyet abban a szörnyű iskolában kellett elszenvednie (ahova Foker úr csak azért küldte, mert maga is ott nevelkedett annak idején); ezt soha meg nem bocsátja annak az undok Doktornak, soha, de soha... Lady Agnes, miután jó óra hosszat csak ő beszélt és csak a fiáról, rendkívül rokonszenvesnek ítélte a két Pendennis urat; s mikor második fogásként feltálaták a fácánt, s az őrnagy kijelentette, hogy életében ilyen szép fácánt még nem látott, öladysége közölte, hogy Longwoodból származik (ezzel az őrnagy amúgy is tökéletesen tisztában volt), s hogy reméli, hogy ott mindkettőjüket vendégül láthatja majd... talán karácsonykor, vagy mikor az ő drága Harryje hazajön vakációra.

- Jól van, édes fiam - mondta Pendennis őrnagy Arthurnak, mikor a Bury Streeten gyertyát gyújtottak, ki-ki a maga hálósobájába készülődve -, nagyon ügyesen és jókor ejtetted el azt a kis célzást Agincourt-ra, ahol a Rosherville család egyik tagja oly vitézül harcolt, bár Lady Agnes nem egészen értette; de ahhoz képest, hogy kezdő vagy, nagyon jó volt... Erről jut eszembe, elpirulnod azért nem lett volna szabad, és könyörgök neked, drága Arthur, az életben sose felejtse el, ha *entrée*-d van - úgy értem, jó *entrée*-d -, csak rajtad múlik, jó társaságba kerülsz vagy rosszba, s hogy az embernek, ha kellően be van vezetve, semmivel sem kerül többbe, se több *soins*-jába,³⁹ hogy meglegyen a helye a legjobb londoni társaságban, mint hogy egy ügyvéddel ebédeljen a Bedford Streeten. Ezt akkor se felejtse el, ha Oxbridge-ben tanulsz, és az isten szerelmére, *nagyon* ügyelj rá, hogy *kivel* kötsz barátságot ott. Az életben a *premier pas*⁴⁰ a legfontosabb... írtál már ma anyádnak? Nem? Nos, írd, mielőtt elmegy, és menj, kérd meg Foker urat, aláírásával bérmentesítse... az ilyesminek örülnek... No, jóccakát, Isten megáldjon.

Pen megírt egy mulatságos beszámolót londoni napjairól, a színházról, a Szürkebarátok Iskolájában meg a serfőzdeben tett látogatásáról, Foker úrék vacsorájáról a legdrágább édesanyának, aki odahaza, a kihalt házban mondta imádságait, s szíve tele volt kimondhatatlan szeretettel és gyöngédséggel fia iránt; Laurával újra meg újra elolvasták a levelet meg az utánakövetkező újabbakat, s elmerengtek fölöttük, ahogy azt a nők szokták. Pen most tette meg az első lépést az életben. Ah! Mily veszélyes út ez, még a legbátrabb is megbotolhat, s a legerősebb sem biztos, hogy célba ér. Útitársam! Bár lenne nyájas kar, amelyre útközben támaszkodhatsz, baráti kéz, mely fölsegít, ha összerogysz. Bár igazság vezérelne, megbocsátó könyörület várna az utad végén, s mindig veled járna a szeretet. Mert e lámpás nélkül mily vak is az utazó, s mily komor-fekete is az út!

A postakocsi tehát odahajtott az ősrégi és kényelmes fogadó, a Fatányér elé az oxbridge-i Főutcán, s Pen élvezettel, mohó kíváncsisággal szemlélte életében először az utcán járkáló taláros diákokat, hallgatta a kápolnák csilingelő harangszavát (mert Oxbridge-ben kora reggeltől késő estig szólnak a harangok), és nézte a város háztetői és tetőormai fölé derűs méltósággal, fölshökő tornyokat és oromdíszeket. Korábban már lezajlott egy levélváltás Portman doktor és Buck úr között, aki a Szent Bonifác Kollégiumban Pen tanulmányainak vezetője lesz; s amint Pendennis őrnagy rendbe szedte magát, hogy kellő hatást tehessen Pen

³⁹ Gond.

⁴⁰ Első lépés.

tanulmányainak vezetőjére, kettesben végimentek a Főutcán, átmentek a nagykapun, el a Szent György Kollégium harangtornya mellett, s az útmutatást követve elérték a Szent Bonifáchoz, s mikor beléptek a kollégium repkénnyel befuttatott ódon kapuján, Pen szíve megdobbant. A kollégiumot réges-régi kupola fedte, melyet szinte teljesen beleptek a kúszónövények, épületét a névadó szent jelképei s jótévőinek, királyoknak, főnemeseknek a címerei díszítették.

A portás megmutatta azt a furcsa öreg tornyot a négyszögű udvar sarkán, ahol bejuthatnak Buck úr lakosztályába, a két úriember átvágott a téren, amelynek képe egyszer s mindenkorra megmaradt Pen emlékezetében: a szép kis kút a makulátlan zöld gyepek közepén; jobb felől a kápolna magasba szökő ablakai s támfalai; a hall, keskeny, világító, zárt erkélyablakaival; a lakóépület, ahonnét épp a félelmes igazgató lépett ki suhogó selyemben, körül a szobák, amelyek vonalát kellemesen törik meg a faragott kémények, szürke tornyocskák, régies tetőormok - Pen úr szeme mindezt oly mohón szívta magába, ahogyan csak első látásra lehet; Pendennis őrnagy meg egykedvűen szemlélte, ahogyan el is várható egy olyan úriembertől, aki nem kedveli a festői szépséget, s akinek a szemét kissé már eltompította a Pall Mall kövezetének állandó ragyogása.

Az Oxbridge-i Egyetem nagy kollégiuma a Szent György, négy hatalmas, négyszögű belső udvarával, gyönyörű ebédlőjével és kertjével; a Györgyösök (a kollégium lakóit általában így emlegetik) sajátos szabású talárt hordanak, s nem kis fölényt éreznek az összes többi fiatalember fölött. A kis Szent Bonifác szerény remetelak ehhez a szomszédos, irdatlan, megszentelt épülethalmazhoz képest. De ahhoz képest, hogy milyen kicsi, ragyogó híre van. A Szent Bonifácban a *ton*⁴¹ nagyon jó; némelyik grófság legjobb családjai már időtlen idők óta a Bonifácba küldik fiaikat; a kollégiumi javadalmak figyelemreméltóan jók, könnyű ösztöndíjhoz jutni; a kollégium diákjai több diadalt arattak az egyetemen, mint számuknál fogva elvárta volna az ember; csónakjuk harmadik a folyón; a kápolna kórusa semmivel se rosszabb, mint a Szent Györgyé, s a Bonifác gyömbérsőre a legjobb az egész egyetemen. A kényelmes, öreg, faburkolatú hallban s Roubilliac Szent Bonifác-szobra körül (mely szeráfi boldog tartásban trónol az asztalnál ülő, nem közönségesen vidám ösztöndíjasok fölött) a legjelesebb volt kollégisták arcképei csüngnek. Itt a tudós Griddle doktor, aki VIII. Henrik idején szenvedett vértanúhalált, és itt van Bush érsek, aki megégettette; itt van Lord Hicks főbíró és St. David hercege, a Térdszalagrend lovagja, az egyetem egykori kancellárja és e kollégium volt tagja, itt van Sprott, a poéta, akivel a kollégium méltán büszkélkedhet, Blogg doktor, a kollégium valamikori igazgatója, Johnson doktor barátja (Johnson megfordult nála látogatóban), és még sok más jogász, tudós, pap, akinek vagy az arcképe lóg a falon, vagy a címere csillog rubinpiros, smaragdzöld, arany és azúrkék színben a refektórium valamelyik színes üveglakán. A kollégium tiszteletre méltó szakácsa Oxbridge egyik legnagyobb művésze, s az étkező bora réges-rég híres róla, hogy milyen jó, s milyen bőven mérik.

Az egyetemi kertek e korántsem legkevésbé védett, meghitt lugasába lépett be most Pen, nagybátyja karjára támaszkodva, már ott is voltak Buck úr lakosztályánál, ahova a nevezett úriember szívélyesen betessékelte őket.

A derék Portman doktor már tájékoztatta őt Penről; nem kis lelkesedéssel nyilatkozott családjáról, vagyonáról, jó tulajdonságairól. Azt írta Arthurról: „Némi vagyonnal és földbirtokkal rendelkező, a királyság egyik legrégebbi családjából származó fiatalember, akit jelleme és képességei, megfelelő irányítás mellett, kétségtávol a kollégium és az egyetem díszévé tehetnek.” Ilyen ajánlás után a tanulmányi vezető természetes, hogy szívélyesen fogadta a gólyát és gyámját. Az utóbbit meghívta, hogy ebédeljen velük a kollégiumi étteremben, s így

⁴¹ Modor.

meglesz az öröme, hogy unokaöccsét talárban láthatja, amint elkölti első kollégiumi ebédjét, majd meginvitálta mindkettőjüket, hogy ebéd után igyanak meg nála egy pohár bort. Kijelentette, hogy Arthur Pendennis úrról kapott rendkívül kedvező vélemény alapján őszinte öröme szolgál, ha a legjobb szobákat adhatja neki a kollégiumban - voltaképpen egy teljes díjat fizető diáknak járó lakosztályt, amely szerencsére épp üres. Ha egy ilyen kollégiumi nagyember veszi magának a fáradságot, hogy udvarias legyen, akkor nincs, aki pompázatos udvariasságával versenyre tudna kelni. Könyveik közt elásva, a világtól elfoglaltságuk komolysága által elválasztva, ezen érdemdús úriemberek fenségesen jó modorra tesznek szert, s azt éppúgy suhogtatják-fitogtatják, mint a dísztalárjukat. De e selyembrokátot nem öltik fel mindennap vagy bárki vendég kedvéért:

Mikor a két úriember a dolgozószobájában elbúcsúzott Buck úrtól, és visszament a tanár külső szobájába, vagyis a szemináriumba, ebbe a mutatós, perzsaszőnyegekkel, ragyogó nyomatokkal és pompás keretű képekkel teleaggatott helyiségbe, már ott találta Buck úr inasát; rájuk várt, egy férfiú kíséretében, karján jó néhány talárral és föveggel, hogy Pen kiválasztassa a neki legjobban megfelelőt, s nem is kérdéses, hogy az inas megkapta a szolgálatával arányos jutalékot. Pen reszketett a gyönyörűségtől, amint a fontoskodó szabó fölpróbált rá egy talárt, s kijelentette, hogy ragyogóan áll; majd fejébe nyomta a kollégiumi föveget is, divatosan, kissé félrecsapva, ahogy Fidicombe viselte, a Szürkebarátok legfiatalabb tanára. Aztán a kettőt együtt elégedetten szemügyre vette a Buck úr szemináriumát díszítő nagy, aranykeretes tükörben; mert e kollégiumi tiszteletesek egyike-másika éppúgy nem veti meg a tükröt, mint egy hölgy, s éppoly aggályos gonddal ellenőrzi, hogy talárja-fövege hogy áll, mint a szebbik nem tagjai.

Majd Davis, a háziszolga vagy inas, kulccsal a kezében elindult előttük, át a téren, az őrnagy és Pen a nyomában, ez utóbbi pipacspirosan, pompás új egyetemi viseletében, a lakosztály felé, amelyet a gólyának szántak, mert Spicer úr, a teljes díjas diák visszavonultával most megüresedett. A lakosztály nagyon kényelmes volt, mennyezetét vastag gerendák tartották, falát faburkolat borította, kis ablakai mély ablakfülkéből nyíltak. Benn volt Spicer úr bútora; eladó volt, megállapodás szerinti áron, s Pendennis őrnagy, unokaöccse nevében, bele is egyezett, hogy ami használható belőle, megvegyék, de nevetve utasított vissza (mint a maga részéről Pen is) hat vadászati tárgyú nyomatot s négy, tüllszoknyás balett-táncosnőket ábrázoló képet, a korábbi lakó képgyűjteményét.

Aztán átmentek az ebédlőbe, ahol Pen a többi gólyával együtt elköltötte kollégiumi ebédjét, az őrnagy meg a tanári asztalnál foglalt helyet a kollégiumi méltóságokkal, a többi apával meg gondviselővel együtt, aki fiát Oxbridge-be elkísérte; ezután visszamentek Buck úrhoz egy pohár borra, ezt követőleg pedig a kápolnába vonultak, az őrnagy ott nagy komolyan fölült a legfelső padba, ahonnét kitűnően látta az igazgatót faragott trónusán az orgonakarzat alatt; a nevezett úriember, Donne doktor, maga a jámborság és szigorú hit szobra, nagy méltósággal trónolt, előtte hatalmas imádságoskönyve. A sok kis gólya mind komolyan és illedelmesen viselkedett, de Pen megütődve figyelte, hogy a későn jött Foker vagy fél tucat társával a teljes díjas diákok padjában úgy vihorászik és fecseg, mintha az Opera karzatán ülne.

Pennek aznap alig jött álom a szemére a Fatányérban levő hálósobájában; alig várta már, hogy elkezdje kollégiumi életét, s beköltözzék saját lakosztályába. Vajon min járt az esze, miközben nyugtalanul és ébren hánykolódott az ágyában? Otthon hagyott édesanyján, ezen a jámbor lelken-e, aki csak érte él? Vagy Fotheringay kisasszonyon, örök szerelmén, aki miatt annyi éjszakát töltött ébren, s aki akkora nyomorúságba taszította, annyi sóvárgásának volt az okozója? Pen könnyen elpirult; ha az ember ott van a szobájában, s ég a gyertya, látta volna, hogy a gyerek arca el-elvörösödik, s összefüggéstelenül kiabál élete e szerencsétlen élmé-

nyéről. De nagybátyja tanítása nem pergett le róla nyomtalanul; szenvedélye köde eltisztult már a szeme elől, s olyannak látta a lányt, amilyen volt. Még elképzelni is rémes, hogy ő, Pendennis, egy ilyen nő rabszolgája legyen; s hogy az utóbb faképnél hagyja őt! Hogy ilyen mélyre süllyedjen, hogy sárba tapossák! Hogy volt az életében idő, nem is olyan régen, mikor hajlandó lett volna Costigant az apósának elfogadni!

- Szegény öreg Smirke! - nevetett föl hirtelen. - No, majd írok neki, és megpróbálom szegény öreg fiút megvigasztalni. Nem fog belehalni a szerelembe, haha! - Az őrnagy, ha ébren van, tucatszám hallhatta volna Pen efféle fölkiáltásait, mert a gyerek nyugtalan szemére nem jött álom Oxbridge-ben töltött első éjszakáján.

Talán jobb lett volna, ha másként virrasztja át élete másnap kezdődő nagy csatájának vigíliáját; de a világ egy önző öreg tanácsadó alakjában kerítette hatalmába Pent; és aki csak egy kicsit is fogékony az emberi természet iránt, az bizonyára eddig is észrevette, hogy a kölyök nagyon gyöngye volt és nagyon lobbanékony, nagyon hiú és nagyon őszinte, s ha nemes lelkű is, bőkezűsége ellenére nem kis mértékben önző, s mint mindenki, aki csak a maga örömét nézi, meglehetősen állhatatlan.

A hathavi szenvedély ugyancsak megérlelte. Pen, a csalódott szerelem áldozata, és Pen, a tizenhét éves ártatlan kisfiú közt mély szakadék tátongott; s így a tapasztalt Arthur Pendennis fölött állt, s később, önhittségéből és helyzetéből eredően, uralkodott is azok fölött a fiatal emberek fölött, akikkel együtt kezdte az életét.

Ő és nagybátyja azzal töltötte a délelőttöt - mindkettőjük őszinte öröme -, hogy megvett mindent, ami leendő szállását kényelmesebbé teheti. Spicer úr porcelánja és üveggészlete száználmasan hiányos volt, lámpái töröttek, s könyvespolcai korántsem elég tágasak, hogy befogadják azoknak a könyvesládáknak tartalmát, amelyeket a fairbanksi hallban láttunk, s amelyeket szegény Helen tulajdon kezével címzett meg Arthurnak.

A ládák, amelyeket édesanyja akkora gonddal csomagolt, néhány napon belül megérkeztek. Pen meghatódott, mikor a kedves és jól ismert kézírást megpillantotta; a könyveket, régi barátait, berakta a helyükre, ugyanígy az asztal- és ágyneműt is, amit Helen a családi készletből válogatott, s a lekvárosüvegeket, amelyeket a kis Laura gondos keze csomagolt be szalmába, mint az otthon száz más egyszerű ajándékát.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Pendennis, a Bonifác kollégium diákja

Pendennis csöppet se bánta, hogy oxbridge-i tartózkodásuk másnapján mentora búcsút vett tőle, s biztosra vehetjük, hogy az őrnagy is nagyon örült, hogy szolgálata véget ért, s végre letehetette. Az őrnagy, ez a vértanú, több mint három hónapot áldozott drága idejéből unokaöccsére. Hát volt valaha is önző ember, aki ennél nagyobb áldozatot hozott? Talán oly sok férfit vagy őrnagyot ismerünk, aki erre hajlandó lett volna? Egy férfi lecsapatja a fejét, kockára veti az életét becsületéért, de óvakodjunk arra kérni, hogy mondjon le kényelméről vagy kedvteléseiről. Nagyon kevesen állnak meg e próbát. Méltányoljuk tehát kellőképpen az őrnagy egy negyedévig tanúsított magatartását, és ismerjük be, joggal örült, hogy végre szabadságot kapott. Foker és Pen kísérté ki a postakocsihoz, az előbbi ifjú még külön is utasította a kocsist, hogy jól viselje gondját utasának. Az idősebbik Pendennis örült, hogy unokaöccse olyan ifjú barátságát élvezzi, aki bevezeti majd az egyetem legjobb társaságába. Az őrnagy most Londonba sietett, onnét Cheltenhambe, amely fürdőhelyről aztán le-leruccant valamelyik szomszédos kastélyba, ahonnét a család épp nem utazott külföldre, s ahol jó vadászat és épp jó társaság adódott.

Nincs szándékunkban részleteiben is végigkövetni Pen egyetemi pályafutását. Sajnos, az efféle diákfiúk életét nem lehet teljes részletességgel elbeszélni. Bárcsak lehetne! De kérdem én, az önökét el lehetne mesélni? Mindaddig, míg az a valami, amit a becsületünknek hívunk, tiszta, azt hiszem, megvan a lelkünk nyugalma. A nők tiszták, a férfiak nem. A nők önzetlenek, a férfiak nem. Eszem ágában sincs azt állítani, hogy Arthur Pendennis rosszabb volt, mint felebarátai, csak azt, hogy felebarátai javarészt rosszak. Legalább ennyit valljunk be őszintén. Képesek lennének önök csak tíz makulátlan embert mutatni az ismerőseik körében? Mert az én ismeretségi köröm elég kiterjedt, de tíz szentet felsorolni még én sem tudnék.

Pen egyetemi életének első szemeszterében maradhatós szorgalommal látogatta a latin-görög és matematikai előadásokat; de elég hamar fölfedezte, hogy az egzakt tudományok nincsenek épp ínyére, vagy nem felelnek meg képességeinek; meglehet, az is bosszantotta, hogy egy-két nagyon közönséges fickó, aki még kamáslit se viselt, hogy eltakarta volna vele undorítóan durva lábbelijét és vastag harisnyáját, lehagyta őt a tanulásban; e tárgyat mindenestre elejtette, s bejelentette szeretett édesanyjának, hogy a jövőben teljesen a görög és római irodalom tanulmányozásának szenteli idejét.

Pendennisné úrhölgy a maga részéről csöppet se bánta, hogy drága fiacskája a tudománynak azt az ágazatát műveli, amely hajlamának legjobban megfelel, mindössze azért esedezett, hogy egészségét tönkre ne tegye a túlzottan sok tanulással, hisz igen-igen szomorú történeteket hallott diákokról, akik a kimerültségtől agylázat kaptak, s idő előtt, már egyetemi pályafutásuk során elpusztultak. S Pen egészsége, mely mindig is kényes volt, állította joggal, többet ér, mint a hiú dicsőség vagy akármilyen más. Pen, jóllehet nem volt tudomása semmiféle lappangó kórságról, mely életét veszélyeztetné, készséggel megígérte mamájának, hogy nem tanul késő éjszakáig, s ígéretének teljesítésében sokkal nagyobb állhatatosságot tanúsított, mint sok más alkalommal, mikor egy csöppet talán hanyagnak bizonyult.

Egyszer aztán rádöbbsent, hogy a klasszikus tárgyak előadásain édeskeveset tanul. Diáktársai hozzá képest túlságosan tudatlanok, mint ahogy matematikában túlságosan sokat tudnak. Buck úr, a tanulmányi vezető, nem volt nagyobb tudós, mint bármelyik ötödikes a Szürkebarátok Iskolájában; Aiszkülosz vagy Aiszóposz egy-egy passzusának metrumáról vagy grammatikai szerkezetéről még volt talán némi homályos fogalma, de a költői szépségről legfeljebb annyi, mint Binge-nének, a takarítónőjének; s Pen egyre jobban ráunt, hogy

hallgassa, hogyan rágja át magát pár sornyi drámán a tanár és néhány oktondi tanítványa, hisz ő tizedannyi idő alatt elolvasta, mint amennyi időt azok fordítottak rá. Kezdte kapiskálni, hogy végül is csak a magántanulásnak van valami haszna; s be is jelentette a mamájának, hogy azontúl inkább magában tanul majd, mint az órákon. E nagyszerű asszony semmivel sem értett jobban Homéroszhoz, mint az algebrához, így teljesen kielégítette a mód, ahogy Pen a tanulmányainak ügyét intézte, s tökéletesen megbízott benne, hogy drága fiacskája meg fogja kapni azt a jegyet, amit megérdemel.

Pen csak karácsony után ment haza, s ezzel némi csalódást okozott szerető édesanyjának, s Laurának is, hisz az szerette volna, ha Pen ugyanolyan gyönyörű hóvárát épít neki, mint három évvel ezelőtt. De Pent Lady Agnes Foker Longwoodba hívta, ott házi színielőadások várták, s vidám karácsonyesti mulatság, nagyon előkelő vendégek részvételével, s Pendennis őrnagy fölöttébb helytelenítette volna, ha e vendégek egyikével-másikával meg nem ismerkedik. De a vakáció utolsó három hetét odahaza töltötte, s Laurának így alkalma nyílt megcsodálnia, mennyi szép új ruhát hozott magával, s édesanyjának is, hogy milyen jól néz ki, mennyire megférőfiasodott, s milyen magabiztos lett a föllépése.

Húsvétkor nem utazott haza; de mikor a nagyvakációra hazament, még több elegáns ruhát hozott; reggel érdekes gombokkal gombolt csodálatos vadászzubbonyban jelent meg, este pompás bársonymellényben, sűrűn hímzett nyakravalóval, különös ingben. S ahogy Laura bekukkantott a szobájába, ó, micsoda gyönyörű neszesszert látott, és rengeteg gyűrűt meg ékszert! És volt egy új francia órája is, aranylánccal, a régi nagy kronométer helyett, amely csilingelő fityegőivel még John Pendennis óraláncán csüngött, és mutatta a másodperceket is; a néhai doktor annak idején sok betegének számlálta ezen a pulzusát. Néhány hónapja még erre az órára vágyott Pen, ezt tartotta a világ legnagyszerűbb, legfenségebb időmérő szerkezetének; mielőtt elment volna a kollégiumba, Helen elővette az ékszerdobozából (ott hevert férje halála óta felhúzatlanul), és ünnepélyes, alkalomhoz illő, apja erényeiről és a jól felhasznált idő fontosságáról szóló kis szónoklat kíséretében odaajándékozta Pennek. Erről a hatalmas és értékes kronométerről Pen most kijelentette, hogy divatjamúlt, sőt, hogy olyan, mint egy palacsintasütő (ezt Laura nagy tiszteletlenségnek vélte), majd bevágta a fiókjába, a piszkos mályvaszínű kesztyűk, a megunt nyakravalók közé, másik, történetünk során már említett órája mellé. Régi barátunkról, Rebeccáról meg kijelentette, hogy kicsi az ő testsúlyához, s elcserélte egy másik, tüzesebb lóra, tekintélyes ráfizetés ellenében. Az új lóra Pendennisné úrhölgytől kapott pénzt; s Laura sírt, mikor Rebeccát elvezették.

Pen egy nagy doboz szivart is hozott haza: *Colorados*, *Afrancesados*, *Telescopios*, Fudson, Oxford Street, meg más fura idegen márkájút, s ezeket már nemcsak az istálló környékén meg a melegházban szívta, ahol jót tettek Helen növényeinek, hanem tanulószobájában is. Helen ezt kezdetben helytelenítette. De Pen azt mondta, egy pályázaton dolgozik, verset ír, s azt nem tudja megszerkeszteni, ha nem szivarozik, s néhai áldott emlékezetű Lord Byron dohánybarát sorait idézte. Minthogy Pen ilyen jó cél érdekében dohányzott, anyja természetesen nem tagadhatta meg tőle az engedélyt; mi több, egy napon a jó lélek épp akkor lépett fia szobájába, mikor az nyakig volt a munkában (egy nemrégiben megjelent regényt tanulmányozott, mert mind az idehaza, mind a külföldön megjelent könnyű irodalom megismerésében buzgólkodnia illett minden hallgatónak), szóval Helen belépett a tanulószobába, és Pent a szófán fekve találta munka közben, s minthogy megzavarni nem akarta, maga ment be Pen hálószobájába, hogy a gyufát és szivarosdobozt kihozza, sőt a szivart a szájába is dugta, s a gyufát, amellyel Pen a szivarra rágyújtott, égve adta a kezébe. Pen nevetett, megcsókolta az anyja kezét, amint a szófa támlája fölött szeretettel feléje nyújtotta. - Drága jó édesanyám - mondta -, ha azt mondanám, hogy gyújtsd föl a házat, még azt is megtennéd az én kedvemért. - S nagyon valószínű, hogy igaza volt, s hogy a csacsni nő majd annyit megtett volna a kedvéért, ha kéri.

Az angol „könnyű irodalmon” kívül, amelyet e szorgalmas diák csak úgy falt, ládaszám hozott haza könnyű irodalmat, amely a szomszédos Franciaországból származott: mikor e könyvekbe Helen beleolvasott, olyasmit látott, hogy elkerekedett a szeme a csodálkozástól. Pen azzal érvelt, hogy ezeket a könyveket nem ő írta, de francia nyelvtudásának frissen tartásához elengedhetetlenül szükséges, hogy ismerje napjaink legünnepeltebb francia íróit, s éppúgy kötelessége a jeles Paul de Kockot, mint akár Swiftet vagy Molière-t tanulmányoznia. És Pendennisné úrhölgy egy zavart sóhajjal engedett. De Laura kisasszonyt óvta e könyvektől mind Pen aggódó édesanyja, mind a szigorú moralista, Arthur Pendennis úr, mert ha neki tanulmányoznia kell is az irodalom minden ágát, hogy elméjét csiszolja és stílusát finomítsa, ugyanezt már semmiképpen nem írhatja elő egy ifjú hölgynek, aki az életben egészen más feladatot tölt be, mint ő.

A nagyvakáció során Pen megitta az egész bordóit, amit apja annak idején eltett, s amelyről annak idején - hallottuk - azt a megjegyzést tette, hogy még egy nagyhordónyi se fájdtja meg senki fejét; mikor e bor elfogyott, írt „szállítóinak”, Binney és Latham uraknak a londoni Mark Lane-re, és rendelt még; igaz, Portman doktor is azt ajánlotta, hogy tőlük rendeljen portóit vagy sherryt, mikor a kollégiumba megy. - Nyilván meg kell majd vendégelned borral ifjú barátaidat a Bonifácban - jegyezte meg a derék tiszteletes. - Az én időmben legalábbis ez a szokás járta, ajánlom hát, hogy egy becsületes és megbízható londoni cégtől szerezd be szerény borkészletedet, és ne valamelyik oxbridge-i kereskedőtől, akinek a bora, ha jól emlékszem, csapnivaló, de méregdrága. - És a szófogadó fiatalember megszívlelte a doktor tanácsát, az ő ajánlatára Binney és Latham urak cégét támogatta megrendeléseivel.

Mikor tehát megrendelte a Fair Oaks pincéjébe szánt bort, egyben arra is utalt B. és L. úrnak írott levelében, hogy talán az egyetemi borszámláját is elküldhetnék a fair oaks-i számlával együtt.

Szegény özvegy megrémült az összegtől. De Pen nevetett anyja ósdi nézetein, s megmagyarázta, hogy a számla szerény, hogy manapság mindenki bordóit és pezsgőt iszik, s végül az özvegy fizetett, de azzal a homályos balsejtelemmel, hogy a jövőben háztartásának költsége tetemesen megnő, s erre szerény jövedelméből aligha fogja futni. De hát ez csak néha lesz így. Pen csak ritkán s néhány hétre jön haza, vakációra. Ha ő elment, majd összehúzzák magukat Laurával. S arra a rövid időre, amit velük tölt, miért ne legyen boldog?

Arthur saját zsebpénze is tekintélyes összeg volt; tény, hogy több, mint sok gazdagabb család gyermekéé. A takarékos és érző szívű John Pendennis, akinek az volt a legkedvesebb terve, hogy fiának egyetemi nevelést biztosítson, s megadja neki mindazokat az előnyöket, amelyekből őt apja tékozlása megfosztotta, már hosszú évekkel azelőtt elkezdte erre gyűjteni a pénzt, s e folyószámlát Arthur Nevelési Alapjának keresztelte el. Végrendeletének végrehajtói megtalálták a folyószámlát, amelyre évről évre befizette az A. N. A. célját szolgáló összegeket, az özvegy pedig, férje halála után, Pen egyetemi tanulmányainak kezdetéig maga is csinos summákkal egészítette ki az alapot; így az, mire Arthur Oxbridge-be ment, jelentékeny összegre rúgott. Legyen csak a gyerekek bőven pénze, így vélekedett Pendennis őrnagy is. Hadd tegye az első *entrée*-t a világba úriemberhez méltó módon, s találja meg a helyét a rangos és tekintélyes emberek között; ha erre megadják neki a módot, utóbb már az ő dolga, hogy e helyét meg is őrizze. Nincs ostobább dolog, mint egy gyereket rövid pórázra fogni, azaz kevesebb zsebpénzt adni neki, mint amennyit a cimborái kapnak. Arthurnak szembe kell néznie a világgal, s rövidesen úgyis a maga lábára kell állnia. De addig biztosítanunk kell számára a jó barátokat, lehetőséget kell adnunk neki, hogy elsajátítsa az úri szokásokat, befolyásos pártfogókat szerezzen, s hogy amit kell, azt megtanulja, mire a valódi küzdelem megkezdődik. Ezeket a liberális nézeteket az őrnagy bizonyára azért vallotta, mert egyrészt helyesek voltak, másrészt nem kerültek egyetlen vasába sem.

Az ifjú Pent tehát, mint egy vidéki földbirtokos fiát, akinek bőven van pénze, úriember és úri módon is viselkedik, sokkal fontosabb személynek tartották, mint amilyen a valóságban volt; mind az oxbridge-i hatóságok, mind a kereskedők és diákok elegáns fiatalembernek, az arisztokrácia tagjának ítélték. Modora nyílt volt, merész, egy csöppet talán pimasz, ami jól is áll egy talpraesett ifjúnak. Rendkívül nagylelkű volt, könnyen bánt a pénzzel, mely látszólag bőven állt rendelkezésére. Szerette a víg társaságot, és szépen énekelt. Az evezősverseny Pen idejében még nem keltett akkora *fureur*-t⁴² az egyetemen, mint, tudunkkal, napjainkban; az ötletes fiatalok közt akkoriban a lovaglás és a kocsikázás járta. Pen jó vadászlovassá volt, piros frakkot hordott, elegáns ifjúvá cseperedett, s bár nem vitte túlzásba sem a lovaglást, sem egyéb szórakozását, így is szép számlája volt Nile-nél, a béristállóban, s még másutt is, több helyt. Az igazság az, hogy e szerencsés ifjú szinte mindenhez konyított valamit; kedvelt mindenféle könyvet; Portman doktor megtanította rá, hogy becsülje a ritka kiadásokat, saját ízlése meg a szép kötés értőjévé tette; egyenesen csuda, hogy a könyvkereskedők és könyvkötők milyen pompás, aranyozott, márványozott, bordázott kötetekkel töltötték meg Pen könyvespolcait. A képzőművészethez is volt ízlése, örömet lelt a szép metszetekben, nem a francia balettáncosnőkben, a csiricsáré színes vadászjelenetekben, amelyek elődje, Spicer úr kezdetleges szemét gyönyörködtették, hanem a Strange- és Rembrandt-karcokban, s a szignált Wilkie-művekben - lakosztályát ezekkel díszítette hibátlan jó ízléssel, amint azt az egyetemen el is ismerték, s ez a fiatalembernek nem kis tekintélyt szerzett. Azt is említettük, hogy nagyon kedvelte a gyűrűket, ékszereket és finom ruhadarabokat; be kell vallanunk, hogy Pen egyetemi éveit során ugyancsak nagy piperkőc volt, és szívesen mutogatta magát pompás öltözékben. Ő is, előkelő barátai is, akkora gonddal csípték ki magukat, ha egyikük vagy másikuk szobájába voltak hivatalosak vacsorára, mint más ember, ha nőt akar meghódítani. Azt mondták, még glaszékesztyűje fölé is gyűrűt húz, ezt azonban következetesen tagadta; de hát mi ostobaságot el nem követ egy fiatalember bámulatos komolyságában és együgyűségében? Az viszont igaz, hogy illatosította a fürdővizét: akkoriban azt mondta, olyankor, ha előzőleg nagyon alantas társasággal került össze az ebédlőben.

Második esztendejében, mikor Fotheringay kisasszony legnagyobb sikereit aratta Londonban, és tucatszám jelentek meg róla a metszetek, Pen is kiakasztotta képét a hálósobájába, s a vele hasonzorúeknek bizalmasan elárulta, hogy iszonyúan, vadul, bolondul, szenvedélyesen szerelmes volt ebbe a nőbe. Bizalmasan megmutatta nekik hozzá írott verseit is, s ha élete e fatális időszakáról, szenvedéseiről és gyötrelmeiről beszélt, homloka elborult, szeme felhőssé vált, s keble vadul hullámozott az indulattól. Verseit lemásolták, kézzel kézre adták, gúnyolták és csodálták, s azok valamennyi klikket végigjárták. Nemigen akad más, ami annyit emelne egy ifjoncon társai szemében, mintha nevéhez nagy és romantikus szerelem emléke fűződik. Az ilyesmiben talán mindig is volt valami nagyság - a nagyon fiatalok hősiességet látnak benne -, s általános vélemény volt, hogy Pen hallatlanul remek fickó. Azt beszéltek, egyszer majdnem megölte magát; s hogy párbajt vívott a nőért egy baronettel. A golyák egymásnak mutogatták. Mikor a délutáni korzó idején cimborái kíséretében kipáváskodott a kollégiumból, valósággal látványosságzámba ment. Nagy gonddal cicomázta ki magát. Megszemlélte a hölgyeket, akik az egyetem nevezetességeit jöttek megnézni, s diáktársai karján lejtettek el előtte, s annak a kritikusnak a komolyságával tett megjegyzéseket személyi bájukra és toalettjükre, aki tapasztalatai alapján joggal tekinthető szaktekintélynek. A fiúk eldicsekedtek vele, ha Pendennisszel voltak sétálni, s olyan boldogok voltak, ha társaságában mutatkozhattak, mintha egy herceg társaságában parádéztak volna a Pall Mallen. A tanulmányi igazgató meg ő kölcsönösen kalapot emeltek egymás előtt, ha az utcán összetalálkoztak; úgy rémlett, versengő hatalmak, s a diákok nemigen tudták volna megmondani, kettejük közül melyik az erősebb.

⁴² Felzúdulás.

Tény, hogy második esztendejében Pen az egyetem egyik divatdiktátorává lett. Érdekes megfigyelni a fiatalság felületes rajongását és együgyű hűségét. Csüngenek egy-egy vezetőn: csudálják, szeretik és utánozzák. Azt hiszem, nem élt még nemes lelkű fiú, aki ne rajongott volna másik fiúért; s Monsieur Pen Oxbridge-ben iskolát teremtett, voltak hűséges barátai és vetélytársai. Ha a fiatalemberek hírért vették, hogy Pendennis úr a Bonifác kollégiumból épp most egy bíborvörös selyemkravátlit rendelt a férfidivatüzletben, egy héten belül az ember két tucat bíborvörös selyemkravátlit láthatott a Főutcán, s köztudott volt, hogy Simon, az ékszerész, kereken két tucat olyan tűt adott el, amelyet Pendennis választott ki az üzletében.

Nos, ha valakiben él annyi matematikus hajlam, hogy vegye magának a fáradságot és kiszámolja, mibe kerül, ha egy fiatalember korlátlanul áldoz a fentebb ismertetett kedvtelésekre, amelyek, mint mondtuk, megegyeztek Pendennis úr kedvteléseivel, látni fogja, hogy egy fiatalember, akinek ilyen költséges hajlamai és kedvtelései vannak, két-három év alatt vagy rengeteg pénzt ver el, vagy rengeteg adósságot szed össze. Azt is mondtunk volt, hogy Pen barátunkban nem élt semmiféle matematikus hajlam. Nem mintha kedvtelései vérlázítóan költségesek lettek volna; Paddington szabószámlája, Guttleberry vacsoráért kifizetett szakácsszámlája, Dilley Tandy tartozása Finnél, a képkereskedőnél, a Raphael-Morghen- és Landseer-metszetekért, Morgan számlája Parktonnál, a könyvkereskedőnél, az Aldius-kiadásokért, a gót betűs fóliánsokért, a gazdagon illuminált XVI. századbeli misszálékért, vagy Snuffle és Foker tartozása a Nile-féle béristállóban külön-külön mind lényegesen nagyobb volt, mint Pen úr bármelyik kis vásárlása a nevezett kereskedőknél. De Pendennis úr, a Bonifác kollégium növendéke bizonyos tekintetben, univerzális jó ízlés tekintetében, lefőzte mindezeket az ifjú úriembereket, barátait és diáktársait; s míg az ifjú Paddington két pennyt nem adott volna a legszebb metszetért, vagy meg nem nézte volna, mit foglal magába egy aranyozott keret, ha az nem tükör, Guttleberry ügyet se vetett az öltözködésre, utálta a lovaglást, sőt félt a lovaktól, Snuffle életében el nem olvasott más nyomdaterméket, mint a *Lóversenynaplót*-t vagy a *Bell's Life*-ot, s kézirat sem érdekelte más, csak saját macskakaparása a lóversenyfogadási naplóban - egyetemes érdeklődésű ifjú barátunk a fent említett ismeretek és kedvtelések valamennyi fönt említett ágazatát művelte, s aránylag sokra is vitte mindben.

Ezért volt hát, hogy az ifjú Pennek csodálatos híre volt az egyetemen, s valamiféle Crichton-ként ünnepelték; s bár az angol verspályázatot, amelyre, mint láttuk, Fair Oaksban oly buzgón készült, abban az évben a Jézus kollégiumbéli Jones nyerte, a diákok Pen művét sokkal jobb versnek tartották, s ő ki is nyomatta a maga költségén, és aranyozott szattyánbőr-kötésben osztogatta ismerősei közt. Később meg is találtam Pen úr könyvszekrényének egy poros zugában, jelenleg is itt van előttem, egybekötve a régi oxbridge-i traktátusok, egyetemi statútumok, sikeres és sikertelen pályázók verses pályaművel, kollégiumi kápolnában tartott szónoklatok, az Egyesült Vitakör számára készült beszédek egész sorával, amelyekre vagy Arthur írta rá a maga és a kollégium nevét - Pendennis, Bonifác -, vagy neki ajánlja szeretettel barátja, a szerző, bizonyos Thompson vagy Jackson. Milyen különösek is e félig-meddig még gyermekkézzel írott ajánlások, s mily izgalmas látni őket, miután azóta eltelt már egynéhány *lustrum*. Milyen messzire sodort a sors egyeseket, mennyire elhidegített másokat, milyen rútul bánt el mindannyiunkkal! Hány kéz hűlt ki azóta már, hogy e nyájas ajánlást írta, s mi lelkesen, meghitt barátsággal szorítottuk meg köszönetül ezt a kezét! Mennyi szenvedélyt, baráti érzést rejtegettek e régi idők, milyen őszintét, amelyhez a kételynek árnyéka se fért. Hány kar szakadt el muszájból a karodtól, mikor egyszerre a világba léptél, hogy elválásotok után külön-külön törjetelek utat magatoknak az élet sűrűjében, hány kar, mely soha el nem fáradt, hogy a kollégium csodaszép fasorában vagy lenn a folyó partján, ahol a Magdalen kertje, a Christ Church rétje terül el, s a kanyarban a Trinity és a King kollégium áll, a tiedbe karoljon. Ugyanazok vagyunk-e még, akik ezeket az ajánlásokat írtuk? akik e verseket

olvastuk? akik ezeket az esszéket, ezeket az oly együgyű, oly nagyképű, oly nevetségesen komoly szónoklatokat hallgattuk? akik oly ártatlanul utánoztuk olvasmányainkat, akik oly önelégült és pirospozsgás képpel adtuk mindezt elő, s oly bámulatosan majmoltuk a bölcsességet és komolyságot? Itt van előttem e könyv: alig tizenöt éves. Itt Jack sóhajtozik kétségbeesve és byroni mizantróp módjára, akinek egyetemi pályafutása során fenékgig tejfel volt az élete. Ez itt Tom merész tanulmánya az öngyilkosság és a republikanizmus védelmében Roland halála és a girondisták ürügyén - Tomé, aki az egész egyházmegyében a legfehérebb és legszebben kikeményített papi nyakravalót hordja, és inkább a máglyát választaná, mintsem hogy nagybőjt idején, pénteken, megegyék egy bifszteket. Ez itt Bob, a ...-i körzet képviselője, aki vagyont keresett vasúti bizottságok tagjaként, de itt még Tankrédról és Gottfriedről szaval: - Kereszt vitézei, a pillanat - Ím eljöve most! A vörös kőfalat - Bevenni jertek, a sáncokon át! - Előre íj, előre csatabárd! - Előre faltörő kos, katapult - Miénk lesz Jeruzsálem - *id Deus vult*.⁴³ Ezután mézédés leírás következik Sáron kertjeiről és Salem lányairól, s egy prófécia, mely szerint rózsza borítja majd egész Szíriát, s hamarosan megvalósul a béke uralma - mindez tagadhatatlanul ötös jambusban, furán majmolva érzést, értelmet és költőiséget. S e komoly paródiák mellett esszék és versek, gyerekes stílusgyakorlatok (egyszerre őszinték is, hazugok is, mulatságosak és mégis szomorúak), fiatal kézzel írva, mely immár többé sose ír. A Sors komoran közbeszólt, a fiatal hangok elnémultak, a buzgó agyak már nem működnek. Ennek kitűnő képességei voltak s előkelő sarj, úgy látszott, olyan dicsőség vár rá, mely ma már édeskeveset ér neki; amaz erényes volt, művelt, tehetséges - megvolt benne mindama tulajdonság, mely szeretetet, bámulatot s világi hírt szül: s most egy komor temetőben rejt a sírgödör sok kedves reményét, s a sírkő szívszaggatóan mond búcsút vágyainak. Tavaly ősszel tanúja voltam, hogy a napsütötte sír körül a kedves falusi kórus himnuszt énekelt. Nem mindegy hát, hogy hamvait a Westminster vagy egy falusi templomocská, s előbb vagy utóbb rejtje-e, ha a világ így is, úgy is elfelejti?

Ők s még egy sereg más barátja közt Pen két gyönyörű és boldog évet töltött el életéből. Fenékgig üritette az örömök és a népszerűség poharát. Sem ebéd-, sem vacsoravendégség nem volt teljes az ő részvétele nélkül; s Pen tréfás kedélye, Pen énekszava, Pen merészsége, őszinte és férfias magatartása elbűvölte diáktársait. S bár nála sokkal gazdagabb és előkelőbb fiatalemberek vezérévé és kedvencévé lett, annál sokkal nemesebb lélek volt, mintsem hogy alantas eszközökkel vagy törleszkedéssel igyekezett volna megnyerni őket, nem mellőzte legszerényebb ismerősét sem, csak hogy az egyetem valamelyik gazdag ifjú előkelőségének kegyét megszerezze. Nevére még mindig emlékeznek az Egyesült Vitakörben, a maga idején a legragyogóbb szónokok egyike volt. Erről jut eszembe: gólyakorában még mint harcos tory okádta a tüzet, majd hirtelen fordított egyet az elvein, s lángoló liberálissá lett. Dantonistának vallotta magát, s állította, hogy XVI. Lajos megérdemelte sorsát. Ami meg I. Károlyt illeti, megesküdt, hogy maga csapta volna le a fejét, csak lett volna ott a király a vitakörben, s hirtelenében ne akadt volna Cromwellnek más ítéletvégrehajtója. Ő és a korábban már említett Lord Magnus Charters, Runnymede márkí fia volt az akkori idők két legvadabb republikánusa.

A talárosok köztársaságában akadnak efféle, a kollégiumi hierarchiától teljesen független hírnevek. Tanulhat valaki bármilyen kiválóan, s ugyanakkor teljesen ismeretlen diáktársai előtt; azok maguk választják királyaikat és törzsfőnökeiket, akiket csodálnak és akiknek engedelmeskednek, mint ahogy a néger rabszolgák is megválasztják fekete uralkodóikat a maguk kebeléből, s babonás engedelmisséggel adóznak nekik, azon felül, amit nyilvánosan tanúsítanak gazdáik és hajcsáraik iránt. A fiatalok közt Pen híres volt és népszerű; nem mintha nagy eredményeket ért volna el, de általában úgy vélték, hogy ezeket elérhetné, ha akarná. - Ó,

⁴³ Isten akarja.

hiszen csak próbálná meg Pendennis a Bonifácból - mondták -, neki bármi sikerülne. - Rá-vették, hogy induljon a görög ódapályázaton; a pályázatot Smith nyerte a Trinityből; mindenki biztosra vette, hogy ő viszi el a pálmát a latin hexameter-pályázaton, de végül Brown vitte el a St. Johnból; így módon egyik pályázaton a másik után maradt alul, s végül, két-három kudarc után, nem is pályázott többé. De a tulajdon kollégiumában megnyert egy szónokversenyt, s úgy vitte haza édesanyjának és Laurának Fair Oaksba az aranyozott, kollégiumi címerrel ékesített, szép kötésű és mutatós jutalomkönyvet, hogy a hölgyek szentül hitték, mielőtt ezt Pen elnyerte volna, soha a kollégiumban ilyen díjat még senki nem kapott, s hogy Pen a legnagyobb kitüntetést nyerte el, amit Oxbridge csak adni képes.

Miután vakáció vakáció után s szemeszter szemeszter után telt el, de még mindig nem érkezett meg a várva várt hír Pen ösztöndíjáról vagy bármi kitüntetéséről, Portman doktor egyre barátságtalanabb lett iránta, egyre mogorvábban és fölényesebben kezelte, s ezt ő, a maga részéről, hasonló göggel viszonzta. Az egyik szünidőben föl sem kereste a doktort, anyja őszinte bosszúságára, ő ugyanis változatlanul kitüntetésnek tartotta, hogy bejáratos a clavingi paplakba, s lankadatlan tisztelettel hallgatta Portman doktor számtalanszor hallott történeteit és tréfáit. - Nem állom a doktor atyáskodó modorát - mondta Pen. - Túláságosan jó hozzám, túláságosan atyai. Találkoztam én már nála külön emberekkel is, csak nem untatom magam azzal, hogy az ostoba, szakállas történeteit hallgatom. - A doktor és Pen között kitört néma háborúság nyugtalanította az özvegyet, igyekezett hát a doktort elkerülni, s mikor Pen odahaza volt, félt betérni a paplakba.

Egy vasárnap, az utolsó nagyvakációban, a szerencsétlen kölyök lázadó kedvében arra vete-medett, hogy nem ment el templomba, de mikor a gyülekezet a St. Maryből kitódult, ott látták szivarral a szájában a clavingi Címerpajzs ajtajában. Ez faluszerzte szörnyű felzúdulást keltett, Portman doktor megjósolta Pen romlását, s lelke zokogott a föllázadt tékozló fiúé miatt.

Helen is reszketett a szíve mélyén, s a kis Laura... nos, a kis Laura már bájos bakfislány volt, kecses és szőke, Helent bálványozta, és szenvedélyes szeretettel csüngött rajta, ő is, Helen is érezte, hogy Pen megváltozott. Nem volt már a régi, naiv Pen, a bátor, tiszta, lobbanékony és gyöngéd fiú. Arca gondterhelt, megviselt, hangja elmélyült, modora keserűen gúnyos. Mintha gond ült volna rajta; de ha anyja faggatta, csak nevetett, s valami fölényes tréfával ütötte el aggódó kérdését. Nem sokat töltött odahaza a szünidőből; vagy az egyik, vagy a másik előkelő barátját ment el meglátogatni, s Fair Oaks szerény lakóit azokról az előkelő házakról szóló történetekkel traktálta, ahova bejáratos volt, s a lordokat csak úgy, a címük nélkül emlegette.

A derék Harry Foker, aki Arthur Pendennist az egyetemen a társaságba bevezette, Pendennis őrnagy örömeire, hisz ő azt remélte, hogy az itt szerzett összeköttetések unokaöccsének nagy hasznára lesznek, aki először kérte Arthurt első közös vacsorájukon, hogy énekeljen, aki a Barmecide Klubba beajánlotta (annak csak Oxbridge legelőkelőbb hallgatói lehettek tagjai: Pen idejében hat arisztokratából, nyolc teljes díjas diákból és tizenkét válogatott közrendű egyetemi hallgatóból állt a tagsága), hamarosan arra döbbsent rá, hogy messze elmaradt a fiatal gólyától Oxbridge divatvilágában, de nemes lelkű és derék fickó lévén, akibe egy szemerke irigység nem szorult, nagyon örült ifjú *protégé*-je⁴⁴ sikerének, s éppúgy csodálta, mint a többiek. Most ő járt Pen nyomdokában, s idézte a szavait, tanulta a dalait, s adta tovább kisebb vacsorákon. Soha nem unta meg őket hallgatni a tehetséges ifjú poéta szájából - Pen ugyanis ideje java részét, amelyet hasznosabban is tölthetett volna rendszeres egyetemi tanulmányokkal, világi balladák szerzésének szentelte, s ezeket egyetemi szokás szerint társaságban adta elő.

⁴⁴ Pártfogolt.

Arthurnak is jó lett volna, ha a derék Foker egy ideig ott marad még a kollégiumban, hisz az, szertelensége ellenére, okos fiatalember volt, s nemegyszer megzabolázta Pen szélsőséges hajlamait; de Foker egyetemi pályafutása, röviddel azután, hogy Pen a kollégiumba megérkezett, véget ért. Ismételt nézeteltérései az egyetemi hatóságokkal arra indították Fokert, hogy idő előtt otthagyja Oxbridge-et. Csak azért is eljárta lóversenyre a szomszédos Hungerford Heathbe, hiába tiltották egyetemi fölöttesei. Arra se lehetett rávenni, hogy olyan jámbor rendszerességgel járjon az egyetemi kápolnába, ahogy azt az Alma Mater gyermekeitől megkövetelte; Foker a kocsihajtásban lelte legnagyobb örömét, azt pedig igen rossz szemmel nézték a kollégiumi előljárók és tanárok; ráadásul olyan óvatlanul hajtott, olyan gyakran okozott balesetet, vagy borult fel a kocsijával, hogy Pen, ha Foker kocsikázni hívta, azt mondta: „Gyerünk hát Fejreállfalvára!” - s végül, egy vacsora alkalmával, amelyre londoni barátait hívta meg lakosztályába, Foker a fejébe vette, hogy cinóbervörösre fogja festeni Buck úr ajtaját, de a csínyen rajtakapta a proktor, a fegyelmi testület tagja, s bár az ifjú Black Strap, a híres néger díjőklöző, Foker egyik legjelesebb vendége, aki a festékesvödröt tartotta, miközben az ifjú festőművész az ajtón dolgozott, leütötte a proktor két segédjét és a vitészség csodáit mutatta be, e hőstettek inkább ártottak, mintsem használtak Foker úrnak, hisz őt a proktor amúgy is nagyon jól ismerte, s ráadásul ecsettel a kezében fogta el, így hát rövid úton fegyelmi bizottság elé állították, és eltanácsolták az egyetemről.

A tanulmányi vezető barátságos és szeretetelli levelet írt az esetről Lady Agnesnek, amelyben leszögezte, hogy a gyereket mindenki szereti; hogy az soha életében nem ártott a légynek sem; hogy ő a maga részéről nagyon örülne, ha ezt az ártatlan és gyermekes csínyt megbocsáthatná, de akkora híre támadt, hogy lehetetlen elnéznie - s végezetül szívből kívánt az ifjú embernek minden jót, s a jókívánság, nem kétséges, szívből jött, hisz Foker anyai ágon főnemesi családból származott, apai ágon meg évi sok ezer font örökség várt rá.

- Annyi baj legyen - mondta Foker, mikor az ügyet megbeszélte Pannel -, hát nem mindegy, hogy egy kicsivel előbb vagy egy kicsivel később? Tudom, hogy megint elhúztak volna... ezt a latint képtelen vagyok bevenni, és akkor mamának a jövő szemeszterben szereztem volna szívfájdalmat. Az öreg majd tüzet okád, mint a sárkány... nos, majd behúzzuk a nyakunkat, míg abbahagyja. Valószínűleg elmegyek külföldre, utazgatok, és így kárpótlom magam. Igen, *parli vu*, az lesz csak az igazi. Olaszország és a többi. Majd elmegyek Párizsba, és megtanulok táncolni, és elmélyítem a műveltségemet. De nem is magamért aggódok, Pen. Amíg az emberek sört isznak, semmi gondom... Én miattad aggódok, öregem. Túlságosan is nagy lábon élsz, nem fogod bírni a tempót, én mondom neked. Nem arról az ötvenről van szó, amivel nekem tartozol, azt ha megadod, úgy is jó, ha nem, úgy is... hanem a mindennapjaidról. Én mondom neked, ez kikészít. Úgy élsz, mintha otthon nálatok garmadában állna a pénz. Neked nem volna szabad vacsorákat adnod, neked másokhoz kéne vacsorára járnod. Hisz boldogok, ha meghívhatnak. És nem volna szabad lovat bérelned, neked a más gebéjén kéne lovagolnod. Annyit értesz a fogadáshoz, mint én az algebrához; olyan biztos, hogy elnyerik a pénzedet, mint ahogy fölteszed. Szavamra, te mindent kipróbálsz! Láttam, a múlt héten Trumpingtonnál leültél écartét⁴⁵ játszani, Ringwood vacsoráján meg a csontkockával tettél próbát. Te maradsz alul, Pen fiam, még ha becsületesen játszanak is, s én nem mondom, hogy nem játszanak úgy, de azt sem, hogy igen. De *én* nem ülnék le velük játszani. Te nem vagy az ő számukra ellenfél. Ők más súlycsoport. Olyan ez, mintha a kis Black Strap Tom Spring ellen állna ki... Black ugyancsak jól öklöz, de a fenébe is, a karja nem elég hosszú, hogy elérné Tomot, s én mondom neked, te itt nehezebb súlyú fickókkal verekszel. Ide hallgass, ha megígéred, hogy többé nem fogadsz, kezedbe se veszel többé dobókockát, se kártyát, elengedem neked a két póni árát.

⁴⁵ Kártyajáték.

De Pen nevetve kijelentette: ha pillanatnyilag nem is tudja, miből fizetné ki a két póni árát, semmiképpen nem kívánja, hogy bárki elengedje neki jogos adósságát, s ezzel elbúcsúztak, Foker ugyancsak nehéz szívvel, mert úgy érezte, barátja biztos veszébe rohan.

- Aki farkasok közt él, üvölsön velük - mondta Pen dölyfösen, s mellénye zsebében megcsörgetett néhány aranyat. - Egy jámbor kis écarté-parti senkinek nem árt, aki jól játszik... a múltkor is tizennégy arannyal gazdagabban jöttem el Ringwood vacsorájáról, s istenemre, nem jött rosszul az a pénz! - s miután szegény Fokertől elbúcsúzott (az most igazán nem dobpergés közepette távozott Oxbridge-ből, s ez alkalommal nem is ajánlotta föl, hogy majd ő hajtja a postakocsit ki a városból), már ment is, hogy annak a kis vacsorának a dolgában, amelyet a lakosztályában szándékozott adni, eligazítsa a kollégium szakácsát, az ugyanis nagy tisztelettel viseltetett Pendennis úr iránt, s mindig különös gonddal teljesítette ifjú kedvence kívánságait.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Tovább a lejtőn

Pen második esztendejében Pendennis őrnagy rövid látogatást tett unokaöccsénél, s Pen bemutatta néhány egyetemista barátjának - a szelíd és udvarias Plinlimmonnak, a gáláns és nyílt szívű Magnus Chartersnek, a ravasz és szellemes Harlandnak, a rettenthetetlen Ringwoodnak, akit az Egyesült Vitakörben, nézetei és merész elszólásai miatt, Rupertnek kereszteltek el, Broadbentnek, akit republikánus nézetei alapján Barebones Broadbentnek tituláltak (egy bristoli puritán család gyermeke volt, sztentori hangú vitapartner), Bloundell-Bloundellnek, akinek tiszteletére Pen a vacsorát adta, s hívta meg díszvendégként nagybátyját is.

- Pen fiam - mondta az őrnagy -, vacsorád *à merveille*⁴⁶ sikerült; kitűnően töltötted be a házigazda tisztét, jól vágtad föl a szárnyast, örülök, hogy így megtanultál szárnyast szeletelni - manapság ugyan a legtöbb jó háznál a találóasztalon csinálják, de ez most is nagyon fontos, és segítségére lehet meglelt korodban -, a fiatal Lord Plinlimmon nagyon rokonszenves fiatalember, szakasztott a kedves édesanyja (akit én még Lady Aquila Brownbill néven ismertem meg); Lord Magnus republikanizmusa meg majd csak elmúlik - ilyen fiatal korban még jól is áll egy ifjú arisztokratának, ámbar a rangunkbéliiek közt annál undorítóbbat elképzelni se tudok -, Broadbent úr ékesszóló és igen művelt fiatalembernek látszik; fiatal barátoddal, Fokerrel mindig élvezet együtt lenni; de másik ismerősedet, Bloundell urat a legnagyobb mértékben hozzád nem illő társaságnak tartom.

- Uramisten! Bloundell-Bloundellt! - kiáltott fel nevetve Pen. - Nos, uram, ő a legnépszerűbb ember, az egyetemen. Mielőtt idejött volna, a ... dragonyosoknál szolgált. Már az első héten, hogy megjött, beválasztottuk a Barmecide Klubba... külön vezetőségi ülést tartottunk emiatt... ragyogó családból származik, a suffolki Bloundellek közül való... Oroszlánszívű Richárd Blondeljének leszármazottja, hárfa van a címerében, s jelmondata: *O Mong Roy* - ó, én királyom.

- Valakinek lehet nagyon jó a címere, és előfordulhat, hogy mégis hitvány fráter - mondta az őrnagy, miközben föltörte tojását -, ez az ember pedig, jól jegyezd meg, hitvány, aljas fráter. Mérget vehetsz rá, hogy valami rossz fát tett a tűzre, azért hagyta ott az ezredét (nagyon jó ezred, remekebb ember, mint barátom, Lord Martingale, a parancsnoka, még soha nem ült lóháton). Erről a Bloundell úrról lerínak a közönséges rossz szokások. Rossz hírű játékbárlanogokat és biliárdzugokat látogat, fiam, és harmadrangú klubokat, ebben biztos vagyok. A modorán látom. Ilyesmiben soha nem tévedtem. Észrevetted, hány gyűrűt s mennyi ékszert hord? Ez az ember csibész, az arcára van írva. Jegyezd meg a szavam, kerüld el. De beszéljünk másról. A vacsora egy *icipicit* túl jó volt; bár nem ellenzem, hogy egy kis extra *frais-be*⁴⁷ verd magad, ha a barátaidat fogadod. Persze ezt ne tedd túl gyakran, s csak olyanokkal, akiket érdekedben áll *fêter*.⁴⁸ A kotlett nagyszerű volt, s a *soufflé*⁴⁹ is szokatlanul könnyű és jó. A harmadik üveg pezsgőre már nem volt szükség, de hát van pénzed, s amíg csak addig nyújtózkodsz, ameddig a takaród ér, nem hibáztatlak, fiam.

⁴⁶ Tökéletesre.

⁴⁷ Költség.

⁴⁸ Megtisztelni.

⁴⁹ Tojásétel.

Derék Pen! Az érdekes nagybácsinak fogalma sem volt, milyen gyakran került sor ilyen vacsorákra, s hogy a könnyelmű ifjú Amphitruon mily élvezettel fitogtatta vendégszeretetét és *gourmand* voltát. Nincs művészet, amelyhez a fiatal emberek jobban szeretnének érteni. Az ízlés, a borok és étek ismerete az ő szemükben a tökéletes *roué*⁵⁰ és a férfias úriember ismertetőjele. Pen a csodálatos Crichton szerepében szükségesnek tartotta, hogy elméletben és gyakorlatban szakembere legyen a vacsoráknak; az imént említettük, hogy a kollégium szakácsa milyen nagyra tartotta, s rövidesen sajnálni is fogjuk ezt az érdekes embert, hogy annyira megbízott benne. Oxbridge-i tartózkodásának harmadik évében a lakosztályához vezető lépcsőn már nem követték egymást a pecsenyész- és süteményestálak, nem vonultak a lépcsőkön a fogásokat felszolgáló pincérek s a jegelt pezsgőt bontó inasok egymás után; egészen más társaság ögyelgett a külső tölgyfa ajtó előtt, ki mogorva, ki szánakozó arccal, s lecsaptak a szerencsétlen kölyökre, amikor odújából kimerészkedett.

Nagybátyja tanácsa nem fogott rajta, az se vette rá, hogy kerülje a rossz hírű Bloundell úr társaságát.

A szomszédos Szent György Kollégium ifjú mágusai, bár Pent, aki az ő körökben élt, nagyra tartották, nem dőltek be Bloundell talmi ragyogásának és hetykén divatos modorának. Broadbent Macheath kapitánynak hívta, és kijelentette, hogy előbb-utóbb akasztófára jut. Foker, az alatt a rövid idő alatt, amit Macheathszel együtt töltött az egyetemen, szokásos óvatosságával tartózkodott, hogy bármi rosszat mondjon Bloundellről, de célzott rá Pen előtt, hogy okosabban tenné, ha whistnél inkább a partnerének választaná, mintsem hogy ellene játsszék, s hogy écarténál jobb mást megkontrázni, mint őt. - Látod, hogy jobban játszik, mint te, Pen - mondta az okos ifjú úriember -, a kapitány szokatlanul jól játszik, s én a te helyedben nemigen játszánék vele nagy tétben. Nem hiszem, hogy fölvetné a pénz, őt aztán nem. - De e homályos megjegyzéseken és általánosságokon kívül az óvatos Foker mást nem volt hajlandó mondani.

Nem mintha tanácsa jobban fogott volna e konok fiatalemberen, mint a tanácsok általában az olyan kölykökön, akik elszántan a maguk útját járták. Pen gyönyörétvágya kielégíthetetlen volt, s ha alkalma adódott, fiatalos egészségére és lobbanékony természetére valló mohósággal vetette rá magát minden gyönyörre. A gyönyöröket az „élet megismerésének” hívta, s jól ismert maximákat idézett Terentiusztól, Horatiustól, Shakespeare-től, hogy bebizonyítsa: az embernek mindent meg kell tennie, ami férfihoz méltó. A legjobb úton volt afelé, hogy ha így folytatja, pár éven belül kiélt *roué* lesz belőle.

Egy este, egy kollégiumi vacsoravendégség után, amelyen Pen is, Macheath is jelen volt, békés kis *vingt-et-un-t*⁵¹ játszottak, senki se nyert vagy veszített sokat, már mindenki vette a sapkáját és menni készült, de Bloundell úr játékos mozdulattal hirtelen fölvetett az asztalról egy zöld borospoharat, amely eredetileg jégbe hűtött italt tartalmazott, és sokkal veszedelmesebb holmit helyezett bele, nevezetesen két kockát, amelyet a mellényzsebéből vett ki. A poharat kecsesen meglóbálta, mutatván, hogy keze járatos a kockavetésben, s bemondta, hogy a „hetes a nyerő”, majd az elefántcsont kockákat gyöngéden az asztalra borította, az abroszról megint besöpörte, s ezt vagy kétszer-háromszor megismételte. A többiek csak nézték, köztük természetesen Pen is, aki soha kockát még nem vetett, kivéve ha odahaza egy-egy unalmas parti trik-trakot játszottak.

A jó hangú Bloundell úr rázendített az *Ördög Róbert*, az akkoriban oly divatos opera kórusára, s ehhez a többiek is csatlakoztak, elsőként persze Pen, mert igen jó kedvében volt; a

⁵⁰ Léha világfi.

⁵¹ Huszonegy.

vingt-et-un-ön jó néhány shillinget és félkoronást nyert; s most, ahelyett, hogy hazamentek volna, a társaság java része visszatelepedett az asztalhoz kockázni, a zöld borospohár kézről kézre járt, míg végül Pen rázta meg, és vetett hatot.

Ettől kezdve Pen, mint minden új gyönyörűségbe, most a hazardjáték örömébe vetette bele magát szokott mohóságával. Kockázni éppúgy lehetett délelőtt, mint ebéd vagy vacsora után. Bloundell általában reggeli után állított be Pen szállására, s csoda, hogy milyen gyorsan telt az idő, miközben zörögtek a csontkockák. Csöndes kis összejöveteleket tartottak zárt ajtók mögött, s Bloundell kiagyalta, hogy a dobozt filccel kell bélelni, akkor nem hallani a kocka zörgését, s az árulkodó zörgés a legélesebb fülű tanárt se csalja a közelükbe. Buck úr egyszer ugyan majdnem rajtakapta Bloundellt, Ringwoodot és Pent, mert miközben átvágott az udvaron, Pen nyitott ablakából azt vélte hallani: „Kettő az egyhez, arra, aki dob”, de amikor belépett Arthur szobájába, mindhárom fiú előtt egy-egy Homérosz-kötetet talált. Pen közölte, hogy tanítja a másik kettőt, s nagy komolyan megkérdezte: a Scamander folyó ma mekkora, hajózható-e vagy sem?

Arthur Pendennis úrnak nem sok haszna volt Bloundell úrhoz fűződő kapcsolatából, sőt tulajdonképpen semmi, azon felül, hogy megismerte a hazardjáték kockázatát, amit egyébként könyvből is megtanulhatott volna.

Egy húsvéti szünidőben, mikor Pen az édesanyjának és nagybátyjának bejelentette, hogy Oxbridge-ben marad és tanulni fog, Bloundell barátjával mégiscsak hajlandó volt fölruccanni Londonba. Egy Covent Garden-i szállodában szálltak meg, ott Bloundellnek, mint mondta, hitele volt, s az egyetemisták szokása szerint fenéig kiélvezték a város örömeit. Bloundell tagja volt egy tiszti klubnak is, egyszer-kétszer Pent is magával vitte oda ebédelni (a két fiatalember fiákerrel hajtatott oda, s Pen reszketett, nehogy a Pall Mallen posztoló Pendennis őrnaggyal akadjon össze). Pent barátja sok sarkantyús-bajuszos, gáláns fiatal tisztnek mutatta be, délelőttönként velük itták a világos gyömbérsört, s éjjelenként velük járták a várost. Itt aztán alaposan megismerkedhetett Pen az étellel; sem a színházak körül, sem a zenés mulatókban randalírozva nem volt valószínű, hogy a vidám fiatal fickók Pen gyámjába botlanának; egyszer mégis majdnem összeakadtak; mindössze egy deszka választotta el Pent a Museum Theatre páholyában nagybátyjától, aki Lord Steyne páholyában, e tekintélyes arisztokrata társaságában ült. Fotheringay akkor ért dicsősége csúcspontjára. Bombasikere volt, majdnem egy éven át telt házat vonzott; majd, miután vidéken aratott kirobbanó sikereket, visszatért Londonba, de némiképpen már megfakult a ragyogása; most, mint a színlap hirdette, „egyre nagyobb sikerrel vitte diadalra” a „rég jó brit drámákat” stb., de olyan házak előtt, ahol bőven jutott hely mindenkinek, aki látni kívánta.

Az óta az emlékezetes nap óta, hogy Chatterisben elváltak, Pen nem most látta őt először. Egy évvel ezelőtt, mikor a város oly nagyra volt vele, és a sajtó lelkesen zengte szépségét, Pen szerét ejtette, hogy tanév közben fölutazzék Londonba, s rohant, hogy megnézzé régi szerelmét. De a régi lángnak csak az emléke tért vissza, a tüze nem. Eszébe jutott, hogy a chatterisi nézőtéren hogy felizzott, ha Ofélia vagy Hallerné színre lépése előtt a másik színész végszavát hallotta. Most, hogy fülét megütötte a végszó, csak halvány izgalmat érzett; s mikor a nézőtéren felzúgott a taps, s a régi meghajlással, lendületesen bókolva belépett Ofélia, Pen kissé megdöbbsent, elpirult, s akarva-akaratlanul úgy érezte, az egész nézőtér őt lesi. A darab első részét alig hallotta, s olyan vad haraggal gondolt a megaláztatásra, amelyben része volt, hogy már-már kezdte azt hinni, féltékeny, s még mindig szerelmes bele. De ez az illúziója nem volt hosszú életű. Sietve megkerülte a színházat, odaszaladt a színészbejáróhoz, hogy ha lehet, találkozzék vele. Nem sikerült. Pedig Fotheringay kisasszony ott ment el az orra előtt egy másik színésznő társaságában, de ő nem ismerte meg, és Emily se őt. Másnap este már késve érkezett, és nyugodtan kivárta a második darabot, a harmadik - utolsó -, Londonban

töltött estén pedig... nos, Taglioni táncolt az operában. Taglioni! És a *Don Giovanni*-t adták, Pen legkedvesebb operáját... szóval a harmadik este Pen úr a *Don Giovanni*-t és Taglioni-t nézte meg.

Eddigre már elszállt minden illúziója. Fotheringay kisasszony most is éppolyan szép volt, de valahogy mégsem ugyanaz. Szemében kihunytt a régi fény, vagy legalábbis Pent már nem kápráztatta el. Zengő hangja is a régi, de Penben mégsem keltett akkora izgalmat, mint régen. Mintha fölismerte volna benne az ír hanghordozást; kiejtését durvának és hamisnak érezte. Bosszantotta, hogy most is ugyanazokat a szavakat hangsúlyozza és ugyanúgy, talán csak egy kicsit hangosabban; s ami ennél is rosszabb, bosszantotta a gondolat, hogyan tarthatta ezt a harsány utánzatot annak idején a tehetség jelének, hogyan olvadozhatott e gépies zokogás, sóhajtozás hallatán. Úgy érezte, az egy más életben történt, s más ember volt oly bolondul szerelmes. Szégyellte, megaláztattnak és nagyon árvának érezte magát. Ah, szegény Pen! Néha még a képzelgés is jobb, mint az igazság s a szép álom, mint a kiábrándító felébredés.

Elmentek, csaptak egy görbe estét, s Pennek másnap reggel ugyancsak fájt a feje, azzal is utazott vissza Oxbridge-be, miután elverte az utolsó vasát is.

Amit elmondtam, az mind Pen személyes vallomásán alapszik, az olvasó tehát biztos lehet benne, hogy az utolsó szóig igaz, s minthogy Pen maga se tudta biztosan, hogyan hágott a pénze nyakára, s szerencsétlen oxbridge-i évei alatt hogyan keveredett mind súlyosabb anyagi nehézségekbe, erről nyilván én sem tudok pontosan beszámolni, azonkívül, hogy nagyjából képet adok az életmódjáról. Ezt pár lappal korábban föl is vázoltam. Nem nyilatkozott nagyon szigorúan az egyetemi kereskedők zsványságáról, s azokéről a londoni kereskedőkről sem, akiktől egyetemi pályafutásának kezdete óta rendszeresen vásárolt. Pen szerint még Finch, a pénzkölcsönző is elnéző volt hozzá; neki Bloundell mutatta be, s különböző ügyletei voltak vele, s ezek során a semmirekellő kölyök aláírása bélyeges papiroson bukkant fel; szóval Pen szerint még Finch se vasalt ki belőle több mint százszázalékos kamatot. A kollégium öreg szakácsa, Pen lelkes bámulója, folyószámlát nyitott neki, hajlandó volt neki az utolsó napig ebédet küldeni, s haláláig sem hajtotta be rajta tartozását. Arthur Pendennis kedvessége és nyíltsága mindenkit megnyert, akinek csak dolga akadt vele, s ha ez tette is gazemberek könnyű prédájává, sok derék emberből több jóakaratot váltott ki irányában, mint amennyit megérdemelt. Lehetetlen volt kedvességének ellenállni, vagy legkínosabb pillanataiban azt nem kívánni, hogy megússza a végső romlást.

Mikor nyakig merült az egyetemi élet örömeibe, képes volt otthagyni a legvidámabb társaságot is, hogy egy beteg barátját meglátogassa, és odaüljön az ágya mellé. Ismeretségében sose tett különbséget kicsiny és nagy között, bár a szerencsétlen kölyök már-már luxusszámba menő jó ízlése inkább a jó társaság felé vonzotta; bármikor kész volt megosztani aranyát szegény barátaival, s ha, pénzhez jutott, ellenállhatatlan hajlamot érzett, hogy fizessen, s e rossz szokását élete végéig nem tudta legyőzni.

A kollégiumban töltött harmadik évében kezdtek szörnyen megsokasodni körülötte a türelmetlen hitelezők, s annyian gyűltek össze reggelenként az ajtaja előtt, hogy az a tanárokat és a nála edzettebb lelkeket is megrendítette volna. Némelyiküket meggyőzte, némelyiküket erőszakkal dobta ki (Bloundell úr útmutatásai alapján, aki ebben professzor volt, noha egyéb tárgyakban nem sikerült diplomát szereznie), némelyiküknél meg leimádkozta az adósságát. És azt is mesélik róla, hogy mikor a kis Mary Fordsham, a szegény képkeretező és aranyozó leánya, akit Pen ugyancsak sokat foglalkoztatott, s akivel gyönyörű metszetei számára sok szép keretet készítettett, azzal a szomorú hírral jött hozzá, hogy apja beteg, mocsárláz kínozza, s végrehajtó járt a házukban, Pen lelkiismeretétől kínozva rohant el, elzálogosította nagy aranyóráját, az apjától örökölt két arany inggomb kivételével valamennyi ékszerét, a pénzzel elrohant Fordsham boltjába, s könnyekkel a szemében, büntudatosan, mély alázattal kérte a szegény iparos bocsánatát.

Ezt, uraim, nem Pen erényének, inkább gyöngeségének példajaként idézem. Mert sokkal erényesebb lett volna, ha nem vásárol metszeteket. Még mindig tartozott azokért a műtűrkékért, amelyeket eladott, hogy Fordsham számláját kifizethesse, s anyjának kegyetlenül össze kellett húznia magát, hogy ki tudja egyenlíteni az ékszerésszámlát, végül tehát ő szenvedte meg a kölyök pimasz szeszélyeit és ostobaságait. Eszünk ágában sincs, hogy Pent hősként vagy példaképként állítsuk önök elébe, csupán azt mondjuk, hogy a kölyöknek ezer hívsága és gyöngéje közepette is voltak nemes lelkű fellobbanásai, s hogy nem volt egészen becestelen.

Mint említettük, Buck urat, Pen tanárát megbotránkoztatta Pen köztudomásúvá vált pazarlása: megérkezésének módjából, baráti társaságából, Portman doktor és az őrnagy ajánlásából ítélve Buck jó ideig vagyonos embernek tartotta tanítványát, s csodálkozott is, miért csak sima talárt hord. Egyszer öfelsége hűséges oxbridge-i egyetemének szónokaként Londonba utazott királyi fogadásra, és ez alkalommal a St. James-palotában látta az őrnagyot, amint a Térdszalagrend két lovagjával beszélget, s a káprázó Buck úr utóbb annak is tanúja volt, hogy az őrnagy az egyik lovag fogatán távozik a fogadásról. Amint visszatért, azon nyomban meghívta Pent egy pohár borra, a fiatal úriembert az eddiginél gyakrabban mentette föl az istentisztelet vagy az előadások látogatása alól, s meg volt róla győződve, hogy nagy földbirtok tulajdonosa.

Így tehát villámcsapásként érte az igazság és Pen keserű beismerése. Mert Pen jókora összeggel tartozott az egyetemen, s londoni adósságairól a tanárnak igazán nem kellett tudnia, s Pen természetesen nem is tájékoztatta. Hisz ki mondta el valaha is a teljes igazságot, ha barátai a tartozásai felől faggatták? De a tanár így is tudomást szerzett róla, hogy Pen szegény, elköltötte jókora, szinte csodálatos összegű zsebpénzét, s olyan sűrű adósságbozóttal vette körül magát, hogy ember legyen a talpán, aki azt lekaszálja; hisz egy növény se burjánzik el úgy, mint az adósság, ha egyszer sikerült gyökeret vernie.

Talán az özvegy gyöngédsége és jósága tette, hogy Pen reszketett, nehogy az édesanyja tudomást szerezzen bűneiről. - Képtelen vagyok bevallani neki - mondta Buck úrnak fájdalmas kétségbeesésében. - Ó, uram, olyan gazul viselkedtem vele szemben! - és megbánta, amit tett, azt kívánta, bár kezdhette mindent előről, és föltette magának a kérdést: „De hát miért, miért mondta a nagybátyám, hogy muszáj nagyemberekkel bárátkoznom, és hogy mekkora hasznom származik abból, ha előkelő urakkal járok egy társaságba?”

Azok nem lettek iránta hűvösebbek, de Pen úgy érezte, igen, s utolsó szemeszterei során elmaradozott tőlük. Társaságban mosolytalan volt, mint egy halálfej, kerülte a meghívásokat, s fiatal barátai rövidesen már nem is hívták. Mindenki tudta, hogy Pen „le van égve”. Az a Bloundell volt a veszte, mondták, aki senkinek se fizetett, három szemeszter múltán ott is kellett hagynia az egyetemet. Látták, hogy Pen szomorúan ögyeleg a kihalt udvaron, viharvert fővegben, avítt talárjában, s ő, aki alig egy éve még az egyetem büszkesége volt, akire szívesen nézett föl minden fiatalember, most félős csodálkozás tárgya, beszédtema lett, ha a gólyák egy kis borozgatásra összeültek.

Végül eljött a zárószigorlat. Évfolyamtársai közül sok olyan fiatalember, akit Pen lenézett jancsiszeggel kivert bakancsáért, kifigurázott, mert vagy a képe, vagy a ruhája nem tetszett neki, sok olyan, akit gúnyos megvetéssel kezelt az előadóteremben, vagy ékesszólásával zúzott össze a vitakörben, és sok magafajta, akinek feleannyi esze nem volt, mint neki, de valamivel rendszeresebben és kitartóbban dolgozott, kitűnően vagy legalábbis tisztességes eredménnyel végzett. És hol volt a rangsorban Pen, a felsőbbrendű Pen, a szellemes és elegáns ember, Pen, a poéta és szónok? Ah, hol volt Pen, az özvegy szeme fénye és büszkesége? Rejtsük el arcunkat, és zárjuk le a lapot. Kijött a rangsor: s félelmes hír futott végig az egyetemen, Pendennis, a Bonifácból, megbukott.

HUSZADIK FEJEZET

A menekülés

Pen egyetemi évei vége felé nagybátyja egyre jobban megkedvelte a fiút. Az őrnagy büszke volt Arthurra, mert talpraesett, mert nyílt, mert derék fiú, s mert úriember módjára viselkedik. Az öreg londoni agglegénynek örömet szerzett, ha látta, hogy Pen egyeteme ifjú előkelőségeivel jár, és valósággal el volt bűvölve (ő, akiről köztudomású volt, hogy soha meg nem hívja a barátait, s akinek fukarsága már-már közmondásossá vált klubja tréfamesterei közt, mert irigyelték társadalmi kapcsolatait, és nem voltak hajlandók tekintetbe venni szegénységét), ha meghívhatta unokaöccsét és az ifjú lordokat meghitt kis ebédekre a lakására, s a legjobb bordóival, legjobb *bonmot*-ival⁵² és anekdotáival traktálhatta őket; ezek egyike-másika csak megsínylette az ismétlést, mert az őrnagy hasonlíthatatlan eleganciával és műgonddal adta elő őket, de akadt köztük, amely a sok ismétléstől élvezhetetlenné vált. A fiatalemberek révén szüleiknek udvarolt, és voltaképpen önmagának is, azzal, hogy a társaságukban lehetett. Többször is ellátogatott Oxbridge-be; a fiatalok szívesen látták vendégül az öreg úriembert, sok vendégséget, villásreggelit, *fête*-et adtak tiszteletére, részint hogy eltréfálkozzanak vele, részint mert tisztelték is. Ő meg elhalmozta őket anekdotáival. E fiatal lordok társaságában ő is fiatalos, harsány modort vett fel. Elment a vitakörbe, hogy meghallgassa Pent, és a nagy vitán a fiúkkal kórusban rikoltozott, éljenzett, és verte botjával a padlót, s lelkendezett, hogy a fiú milyen szépen és lendületesen szónokol. Úgy érezte, unokaöccse egy ifjú Pitt. Szinte atyai szeretettel viseltetett Pen iránt. Leveleket írt neki, tréfás tanácsokkal látta el, megírta, mi újság a városban. Elhencegett Arthurral a klubjában, és élvezettel beszélt róla, azt mondta, bizony, ezek a kölykök lefőzik majd az öregeket; most olyanok jönnek, mint az ifjú Lord Plinlimmon, az unokaöcsém barátja, meg Lord Magnus Charters, ennek a csibész kölyöknek a cimborája, etcetera, s ezek többre viszik a világban, mint az apáik vitték. Engedélyt kért, hogy Arthurt elvigye a Gaunt-ház nagy *fête*-jére; s kimondhatatlan meglepődéssel nézte, amint a fönt említett fiatal arisztokraták húgaival táncol, s olyan buzgalommal igyekezett meghívót szerezni a kölyöknek a legjobb házakba, mintha férjhez adó lánya lenne, s ő a mamája, nem pedig parókát hordó nyugállományú katonatiszt. És mindenütt eldicsekedett a gyerek tehetségével, figyelemre méltó szónoki képességével, s hogy milyen pompásan végez majd az egyetemen. Lord Runnymede elviszi magával a követségére, vagy a herceg behozza valamelyik választókerületébe, írta újra meg újra Helennek; az meg, a maga részéről, készségesen elhitt minden jót, amit a gyerekéről hallott.

S most nagybátyja és édesanyja minden büszkeségét és szeretetét sárba taposta Pen gonosz költekezése és lustasága! Mint mondani szokás, nem irigylem Pent. Hisz mit is érezhetett, ha arra gondolt, hogy mit követett el? Aludt, és a teknősbéka megnyerte a versenyt. Mindjárt kezdetben elrontotta ragyogóan indult pályafutását. Lehetetlenül mélyen nyúlt nemes lelkű édesanyja pénztárcájába; aljasul és kegyetlenül kiürítette kis korszóját. Ó, gyáva kéz az, mely képes leütni és kirabolni egy ilyen gyöngéd teremtet! S ha Pen érezte, hogy mit vétett másoknak, elhihetjük-e, hogy egy magafajta hiú fiatalember nem érezte át még annál is mélyebben, hogy magára milyen szégyent hozott! Higgyük el, nincs ennél kegyetlenebb bűntudat; s nincs szánalomraméltóbb sírás, mint a megsérült önbecsülés siráma. Akárcsak Pen barátja, Joe Miller, az egyetem legjobb matematikusa, aki fölállt színházi páholyában és meghajolt a nézők előtt, mikor a király történetesen épp vele egyidőben érkezett a színházba,

⁵² Szellemes mondás.

szegény Arthur Pendennis is azt hitte (csak a maga számára sokkal kevésbé kellemes oktondiságból), hogy egész Anglia észreveszi, ha neve nincs rajta a vizsgázottak listáján, és mindenki az ő szerencsétlenségéről beszél. Megbántott tanára, hitelezői, szobainasa és takarítóasszonya, akik kiszolgálták, ugyanígy évfolyamtársai és az alatta járók is, akiket olyan fölényesen lekezelt - hogy tud majd a szemükbe nézni? Szobájába rohant, magára zárta az ajtót, megfogalmazott egy levelet tanulmányi vezetőjének, csupa köszönet, tisztelet, lelkifurdalás és kétségbeesés levelet, kérte, hogy nevét töröljék a kollégium könyveiből, s hangot adott azon kívánságának és reményének, hogy a halál hamarosan véget vet szegény meg-szégyenült Arthur Pendennis életének.

Aztán kisurrant, maga is alig tudta, hova megy, önkéntelenül a legelhagyatottabb kis fasorokat választotta a kollégiumok háta mögött, míg csak kívül nem került az egyetem területén, s lent nem találta magát a Camisis folyó kihalt, de az evezősversenyek idején olyan élénk, éljenző talárosokkal zsúfolt partján, ott ment mind távolabb és távolabb, mígnem azon kapta magát, vagyis hogy egy ismerőse, aki épp a városból jött, kapta rajta, hogy már mérföldekre hagyta maga mögött Oxbridge-et.

Pen fölfelé ment a domboldalon, szemerkélő januári eső verte az arcát, megviselt talárját lobogtatta a szél - mert reggel óta még nem vetette le a diákruhát -, az országúton meg hintó közeledett nagy zörögve, a bakon egy inas ült, s bent, vagyis hogy félig kint, a kocsi ablakában, egy fiatal úriember szivarozott, és biztatta nagy hangon a kocsisgyereket. Ifjú baymouthi ismerősünk volt, Spavin úr, aki letette a záróvizsgát, s most diadalmasan tartott hazafelé sárga hintáján. Megpillantotta a domboldalon bolondul hadonászva fölfelé törtető alakot, s mikor a kocsi elhúzott mellette, szegény Pen kísértetiesen sápadt arcát.

- Hóó! - bömbölt rá Spavin úr a kocsisgyerekekre, s a lovak megtorpantak vad vágójuk közben, a kocsi meg vagy ötven lépésnyire Pentől megállt. Pen hallotta, hogy valaki a nevét kiáltja, s a jármű ablakában észrevette a kihajló Spavin úr felsőtestét, amint vadul integet neki.

Megállt, habozott... hevesen bólogatott s mutogatott, mintha azt szeretné, hogy a hintó folytassa az útját. Szólni nem szőtt, de arcáról úgy leríhatott a kétségbeesés, hogy az ifjú Spavin, miután először riadt ostobán rámeredt, kiugrott a kocsiból, kinyújtott kézzel odaszaladt hozzá, s kezét megragadva megkérdezte: - Hé, öreg fiú, hová mégy, mi baj?

- Oda, ahova megérdemlem - mondta Pen, és elkáromkodta magát.

- Oda nem erre vezet az út - mondta Spavin úr mosolyogva. - Ez Fenburybe visz. Én azt mondom, Pen, ne vedd úgy a szívedre, hogy meghúztak. Semmi az, ha az ember már hozzászokott. Engem háromszor húztak meg, öregem... s másodszor már föl se vettem. Bár jó érzés most túl lennem rajta. Hidd el, legközelebb jobban sikerül.

Pen ránézett e régi ismerősére, akit meghúztak, egy időre az egyetemről ki is zártak, s csak újabb meg újabb kudarcok árán tanult meg tisztességesen írni, olvasni, de mindeme hátrányok ellenére mégis letette a záróvizsgát. „Ez átment - gondolta -, s én megbuktam!” Ez már sok volt neki, alig bírta elviselni.

- Isten veled, Spavin - mondta. - Örülök, hogy átmentél. De nem akarlak föltartani, s én is sietek, estére Londonban akarok lenni.

- A fenébe is - mondta Spavin úr -, ez az út nem oda visz; ez a fenburyi országút, mondom.

- Épp most akartam visszafordulni - mondta Pen.

- Tele van valamennyi postakocsi a hazamenő fiúkkal - mondta Spavin úr. Pen behúzta a nyakát. - Tíz fontért sem kapsz helyet. Szállj be; majd Mudfordban leteszlek, ott fölszállhatsz a fenburyi postakocsira. És adok neked valami fejfödőt meg köpenyt; van nálam sok. Gyere,

ugorj be, öreg, gyerünk! - s Pen ily módon egyszerre Spavin úr hintájában lelte magát, s egész a mudfordi Kos fogadóig, Oxbridge-től tizenöt mérföldnyire, ment el ezzel az úriemberrel, ott váltott lovat a fenburyi postakocsi, s Pen helyet kapott rá Londonba.

Másnap óriási izgalom kerekedett az oxbridge-i Bonifác kollégiumban, mert egy darabig az a szóbeszéd járta, Pen tanulmányi vezetőjének és hitelezőinek nagy rémületére, hogy Pen beleőrült a bukásába, és önkezével vetett véget az életének; három mérföldnyire Oxbridge-től, a fenburyi országúton, egy malomárok szomszédságában viharvert diákföveget találtak, benne a tulajdonos szinte kivehetetlen neve és címere, amelyen sas néz a már teljesen elkopott napba; teljes huszonnégy óra hosszat azt hitték, hogy szegény Pen beleveszejtette magát a malomárokba, egészen addig, míg levél nem érkezett tőle londoni pecséttel.

A postakocsi barátságtalan időben, hajnali ötkor ért Londonba; Pen abba a Covent Garden-i fogadóba sietett, ahol máskor is meg szokott szállni, az örökké ébren levő portás beengedte, s szobát nyitott neki. Pen élesen figyelte a portást, Bootsot; s azon töprengett, vajon tudja-e már, hogy meghúzták. Az ágyban sem jött szemére álom. Csak hanykolódott, míg föl nem virradt Londonra a szomorú nappal, akkor kétségbeesetten kiugrott az ágyból, s elment nagybátyja Bury Street-i lakására; a cseléd lány, aki épp a lépcsőt súrolta, gyanakodva nézett rá, mert borotvátalanul, másnapos ingben állított be. Már ő is tudja, gondolta Pen.

- Jóságos ég! Arthur úr! Mi történt, uram? - kérdezte Morgan, az inas; épp akkor kefélt nagy gonddal gazdája ruháit, rakta ki hálósobájába ajtaja elé fényesre pucolt csizmáját, s készült bevinni hozzá a parókáját.

- A nagybátyámmal szeretnék beszélni! - kiáltotta ő rémítő hangon, s belevetette magát egy karosszékekbe.

Morgan a sápadt és kétségbeesett fiatalember elől rémülten és csodálkozva hátrált be gazdája hálósobájába.

Az őrnagy azon nyomban kidugta fejét az ajtón, amint a paróka rajta volt.

- Mi van? Túl vagy a vizsgán? Kitüntetéssel? Kitűnően? - kérdezte az öregúr. - Rögtön jövök - és eltűnt.

- Még nem tudják, mi történt - nyögött fel Pen. - De mit fognak szólni, ha már mindenki tudja?

Pen háttal állt az ablaknak s annak a bágyadt fénynek, amely a Bury Streeten uralkodik ködös januári reggeleken, így aztán nagybátyja nem látta a fiatalember arckifejezését, azt a komor kétségbeesést, amelyet még Morgan is észrevett.

De mikor az őrnagy elegánsan és tündökölve kijött öltözőszobájából, s előtte Delcroix illatszerboltjának - ahonnét parókája és zsebkendője illatszere származott - diszkrét illatai, odanyújtotta a kezét Pennek, s már épp szokásos hangos-vidám hangján készült üdvözölni, mikor végre megpillantotta a fiú arcát. - Úristen, Pen, mi baj? - kérdezte.

- Majd a reggelinél meglátja az újságban, uram - mondta Pen.

- Mit?

- Nincs benn a nevem, uram.

- A fenébe is, már miért lenne benne? - kérdezte az őrnagy most már zavartabban.

- Mindent elveszítettem, uram - nyögött fel Pen. - Oda a becsületem; végleg tönkrementem; nem mehetek vissza Oxbridge-be.

- Oda a becsületed? - üvöltött föl az őrnagy. - Szerelmes egek! Csak nem utasítottál vissza egy kihívást?

Pen keserűen nevetett a kihívás szóra, s megismételte: - Nem, nem utasítottam vissza, uram; nem bánom, ha agyonlőnek; sőt, adná isten, hogy agyonlőne valaki. A diplomámat nem kaptam meg... Elhúztak, uram.

Az őrnagy hallott már olyat, hogy elhúztak valakit, de csak halvány és bizonytalan fogalma volt róla, hogy mi az, s arra következtetett, hogy az valamiféle testi büntetés, amit ünnepélyesen mérnek ki a rebellis egyetemista ifjakra. - S hogy ilyen szégyen után még képes vagy a szemembe nézni, fiam! - mondta. - Hogy ezt úriember létedre eltűrted?

- Nem tehetek róla, uram. A görög és latin írásbelim egész jól sikerült; az az istenverte matematika az oka, amit mindig elhanyagoltam.

- És... és nyilvánosság előtt történt, fiam? - kérdezte az őrnagy.

- Micsoda?

- Hát... hogy elhúzták a nótádat? - kérdezte a gyámja, s aggódva nézett Pen szemébe.

Pen egyszerre megértette, hogy gyámja milyen tévedésben leledzik, s ettől szegény kölyök nyomorúsága közepette is halványan elmosolyodott, s a beszélgetés is kizökkent abból a tragikus alaphangból, amelyet Pen kezdetben megütött. Megmagyarázta a nagybátyjának, hogy nekiment a záróvizsgának, és megbukott. Erre az őrnagy kijelentette, hogy bár többet várt tőle, ez nem olyan nagy szerencsétlenség, s hogy ő látja, nincs benne semmi becstelenség, s még egyszer neki kell mennie a vizsgának.

„Hogy én visszamenjek Oxbridge-be? - gondolta Pen. - Ilyen megaláztatás után?” Ő ugyan oda többé be nem teszi a lábát, ha csak azért nem, hogy fölgújtja az egyetemet.

Nagybátyja akkor lepődött meg és gurult dühbe igazán, mikor Pen sorát kerítette, hogy az adósságairól is beszámoljon; gorombán lehordta, de a kölyök derekasan tűrte, szeme se rebbent. Elhatározta, hogy könnyít a lelkén, és hiánytalanul, az igazságnak megfelelően felsorolta valamennyi londoni és oxbridge-i adósságát, tartozását. A felsorolás sok mindent foglalt magába; így

a londoni szabó

az oxbridge-i szabó

a férfidivatáru-kereskedő (ingek és kesztyűk)

az ékszerész

a kollégiumi szakács

Crump, a cukrász

a csizmadia

a londoni borkereskedő

az oxbridge-i borkereskedő

a béristálló

a műkereskedő

a könyvkereskedő

a könyvkötő

a fodrász és illatszerész

a londoni szálloda

a rövidáru-kereskedő

számláját.

Az olvasó mindeme számlákat kedve szerint töltheti ki - amelyik szülőnek egyetemista fia van, az már sok ilyen számlát ellenőrzött -, végül kitűnt, hogy összesen és együttvéve mintegy hétszáz fontra rúgnak, továbbá azt is kiszámították, hogy oxbridge-i tartózkodása alatt ennek az összegnek több mint a duplája állt rendelkezésére készpénzben. Elköltötte; s ezért mit tudott felmutatni? Mit?

- Ha valaki a földre került, nem kell még meg is taposni, uram - mondta komoran Pen. - Nagyon is jól tudom, milyen gonosz és rest voltam. Anyám nem fogja túrni, hogy elveszítem a becsületedet - folytatta megcsukló hangon -, és tudom, ki fogja fizetni az adósságomat. De több pénzt már nem fogok kérni tőle.

- Ahogy gondolod, fiam - mondta az őrnagy. - Nagykorú vagy, s én mosom a kezem, semmi közöm a dolgaidhoz. De pénz nélkül nem élhetsz, s bár a pénz elköltéséhez nagyon értesz, amennyire én tudom, semmi módod rá, hogy meg is keresd. Szerintem úgy folytatod majd, mint eddig, s még öt év sem telik el, tönkreteszed édesanyádat... No, isten veled; ideje megreggeliznem. Sajnos, nagyon el vagyok foglalva, s ezért nem érek rá sűrűn találkozni veled, míg itt vagy Londonban. Gondolom, anyáddal is közlöd mindazt az újságot, amit az előbb velem.

Azzal vette a kalapját, s kissé reszkető lábbal kilépett a lakásából unokaöccse orra előtt, s gyászos kedvében elindult a klubjába, hogy elfoglalja megszokott sarokasztalát. A reggeli lapban megnézte az oxbridge-i diplomát szerzettek névsorát, s bár nem volt tisztában az egésszel, szomorú gondossággal végigolvasta a neveket. A klubban aznap több régimódi ismerősével tanácskozott; Wenhammel, a főesperessel, és több civillel; mint mondani szokás, „kikérte a véleményüket”, egyiküknek, másikuknak megmutatta, hogy Pen mennyivel tartozik, mert följegyezte egy névjegy hátára, és megkérdezte, most mi a teendő. - Hát nem szörnyű, hát nem arcátlanság ekkora adósságot összeszedni? - Nincs mit tenni, ki kell fizetni. - Wenham és a többiek azt mondták, hogy ismernek fiatalembert, nem is egyet, aki kétszer annyival - ötször annyival - tartozik, mint Pen, s nincs miből fizetnie. E tanácskozások, számíttatások, vélemények némileg megnyugtatták az őrnagyot. Végül is nem *neki* kell fizetnie.

De keserűen gondolt rá, mennyi tervet szőtt, hogy embert faragjon az unokaöccséből, milyen áldozatot hozott érte, s mekkora csalódás érte. És megfogalmazott egy levelet Portman doktornak, amelyben értesíti a gyászos eseményről, és kéri, hogy tapintatosan közölje a hírt Helennel. Mert az ómódi öregúr mindenben a hagyományos eljáráshoz tartotta magát, s úgy vélte, hogy korrektebb dolog egy rossz hírt közvetítő (esetleg közömbös és ügyetlen közvetítő) révén „tapintatosan közölni”, mint azt közvetlenül, közönséges levélben a rendeltetési helyére eljuttatni. Az őrnagy tehát írt Portman doktornak, majd - talán a legszomorúbb ember London valamennyi éttermében - elment és megebédelt.

Pen is megírta a maga levelét, majd egész nap London utcáit róttá, s úgy érezte, mindenki őt nézi, s összeség a háta mögött: „Ez itt Pendennis a Bonifácból, akit elhúztak tegnap.” Anyjához intézett levele csupa gyöngédség és csupa lelkifurdalás volt; keserű könnyeket sírt fölötte, s szenvedélyes megbánása némiképpen enyhített a lelkén.

Szállodája kávéházában megpillantott egy falka randalírozó oxbridge-i diákot, félrehúzódott, és tovább róttá az utcát. Azt mondja, máig is emlékszik még egy metszetre, ami Ackerman kirakatában lógott, s egy könyvre is, amit a Temple közelében, az esőben látott egy könyvesboltban; este meg elment a színházba, megnézte Fotheringay kisasszonyt, de arra már képtelen visszaemlékezni, hogy melyik darabban.

Második nap nyájas levelet kapott tanulmányi vezetőjétől, benne sok komoly és helyénvaló megjegyzéssel arról, ami esett vele, de Buck úr mégis lelkére kötötte, köszörülje ki a csorbát, amit egyedül a saját nemtörődömségének köszönhet, s könnyen rendbe hozhat, semmiképpen

ne töröltesse hát a nevét az egyetem anyakönyvéből. Azt írta: utasítást adott Pen háziszolgájának, hogy csomagoljon be néhány bőröndnyit az ifjú ember ruhatárából. E bőröndök annak rendje és módja szerint meg is érkeztek, tetejükön a Pennek címzett számlák friss példányai-val.

Harmadik nap hazulról jött levele; ezt Pen a hálósobájában olvasta; térdre borult, arcát a párnákba rejtette, szívéből jött, alázatos imát mondott; majd lement a földszintre, hatalmasan bereggelizett, azután elrohant a Bika és Száj fogadóba, a Picaddillyre, és jegyet váltott az aznap esti Chatterisbe menő postakocsira.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

A tékozló fiú hazatérése

Egy efféle levél, mint az őrnagyé, természetesen nagy hamarsággal útnak indította Portman doktort Fair Oaksba; olyan fürgén kerekedett föl, mint a jó emberek szoktak, ha kellemetlen hírt kell mással közölniük. Essünk túl rajta, gondolja, s jobb minél gyorsabban. Sajnálja, de hát *que voulez-vous?*,⁵³ a fogat ki kell rántani, s a páciens már le is nyomja a székbe, s meglepő, milyen bátran és biztos kézzel ragadja meg a fogót. Ha az ő fogáról lenne szó, talán nem lenne épp ilyen serény és buzgó; de végül is kötelessége kirántani a fogat. A doktor tehát, miután az őrnagy levelét a fertőbe mind mélyebben és mélyebben belemerülő ifjú semmirekellőre vonatkozó számos kárhóztató megjegyzés kíséretében fölolvasta Mirának és Portman-né asszonynak, s a hölgyekre hagyta, hogy a hírt elterjessék Clavering egész társadalmában, amit azok a szokott pontossággal és tárgyilagossággal meg is tettek, átballagott Fair Oaksba, hogy kíméletesen közölje a hírt az özvegyel is.

De az már tudta. Megkapta Pen levelét, s ettől némileg még meg is könnyebbült. Már hónapok óta nyomasztó sejtelmek voltak. Most megtudta a legrosszabbat, s drága fiacskája gyöngéden és bűnbánóan tér vissza hozzá. Hát kívánt ő ennél többet? Mondhatott a tiszteletes akármit (márpedig csupa bölcs és időtálló igazságot mondott), Helen csak nem gerjedt haragra, s különösebben szomorú sem lett, legfeljebb attól, hogy a fiú is szomorú. Mi az a diploma, hogy ilyen feneket kerítenek neki, és mi haszna lett volna belőle Pennek? Igen, és miért ragaszkodott hozzá Portman doktor meg az őrnagy, hogy a gyereket elküldjék valahova, ahol ennyi kísértésnek van kitéve, s ottléte ily kevésbé válik javára? Miért nem hagyták, hogy itthon maradjon az édesanyjával? Ami meg az adósságait illeti, azokat természetesen ki kell fizetni. Az adósságait! Hát nem övé-e az apja pénze, s talán bizony nincs joga elkölteni? Így fogadta az özvegy az erényes doktort, s a doktor felháborodásának nyilai valahogy lepattantak a gyengéd kebelről.

Egy idő óta Pen és kishúga, Laura, közös egyetértéssel föl hagyott egy kedves és nagyon-nagyon régi szokással, amelynek révén a fiú- és lánytestvérek szokták egymás iránt érzett szeretetüknek tanújelét adni, s aminek ők is elég gyakran hódoltak gyermekkorukban. Egy ízben, mikor Pen több havi távollét után a kollégiumból hazatért, az egyszerű kislány helyett, akit idehaza hagyott, nyúlánk, karcsú, szemrevaló ifjú hölgyet talált, s valahogy nem akaródzott úgy megcsókolnia, mint annak idején; a lány is kecses bókkal köszöntötte, kezet nyújtott neki, s arca, épp ott, ahol Pen annak idején meg szokta csókolni, mélyen elpirult.

Nem nagyon értek a női szépség leírásához, s nem is becsülöm sokra (mert úgy vélem, hogy a jóság és az erény sokkal előnyösebb tulajdonsága egy ifjú hölgynek, mint az alak és arc bármi múlandó bája), így aztán kísérletet sem teszek, hogy pontosabb képet adjak a tizenhat éves Laura Bell kisasszony szépségéről. Erre a korára már elérte mai természetét, öt láb négy hüvelyk magas volt, így hát némelyek, a maga neméhez tartozók, akiknek jobban tetszenek a kisebb természetű nők, nyakiglábnak, mások májusfának hívták. De ha májusfa volt, sok szép rózsával ékeskedett, és sok legény akadt, aki körül táncolja. Bőre fehér volt, csak az arca halványan rózsaszín, de ha az alkalom úgy kívánta, egy pillanat alatt elpirult, s még azután is sokáig megőrizte a rózsapírt, hogy e gyönyörű virágot létrehívó indulat elmúlt. Szemére már kora gyermekora óta azt mondták, igen nagy, s e tulajdonságát később is megtartotta. Jó szándékú bírálói (mindig nők) azt mondták, hogy szívesen forgatja is, és meresztgeti a társaságban levő urakra és hölgyekre; az igazság azonban az, hogy természettől fogva ragyogott és nézett így a

⁵³ Mit tehetne?

szeme, s hogy így ragyogott és nézett, arról éppúgy nem tehetett, mint az a csillag, amelyik fényesebben ragyog a másiknál. Kétségtelen, hogy e ragyogás enyhítését célozta Laura kisasszony két szemének fátyla, hosszú és finom fekete szempillája, így aztán, ha szemét behunyta, ugyanazok, akik szemében találtak kivetnivalót, most azt mondták, hogy a szempilláit mutogatja; nyugodtan állíthatom tehát, hogy alva is ugyancsak szép látványt nyújthatott.

Ami az arcbőrét illeti, majdnem olyan hamvas volt, mint Lady Mantrapé, de púder nélkül, amit öladysége alkalmaz. Orrát az olvasó képzeletére bízom; ha szája elég nagy volt is (mint Piminy kisasszony állítja, akiről, ha közismert étvágya nincs, az ember azt hinné, hogy nagyobb falatot, mint egy gomb, lenyelni is képtelen), azt mindenki elismerte, hogy mosolya bájos; ilyenkor elővillant gyöngyfoga, hangja meg olyan halk és kedves volt, hogy az ember mint a muzsikát hallgatta. Minthogy nagyon hosszú ruhákat hordott, az emberek természetesen azt mondták, hogy nagy a lába; talán akkora lehetett, amekkora a természetéhez illik, de mert Pincherné asszony örökké mutogatja a lábát, abból még semmi esetre sem következik, hogy minden hölgynek mindig közszemlére kéne tennie a magáét. Mindent összevetve tehát, Laura kisasszony tizenhat éves korában bájos ifjú hölgy volt. Hazánkban, ahol nincs hiány jóságban, szerénységben, tisztaságban és szépségben, ilyen, reméljük, sok ezer akad.

Nos Laura kisasszony, mióta megtanult a maga fejével gondolkodni (az utóbbi két évben értelme is, egyénisége is szépen fejlődött), csak módjával volt elragadtatva Pen magaviseletétől. Arthur az utóbbi időben nagyon ritkán és röviden írt az édesanyjának. A szerető szívé özvegy hiába erősködött, hogy Arthur nagyon elfoglalt, rengeteget tanul, és sok a társadalmi kötelezettsége. - Inkább ne nyerjen el egy díjat - mondta Laura kisasszony -, mint hogy az édesanyjáról megfélekedezzék, és különben is, anya, nem látom, hogy olyan sok díjat nyerne. Miért nem jön haza és marad itt, ahelyett, hogy vakációit az előkelő barátai finom otthonában tölti? Ott nincs, aki feleannyira is szeretné, mint... anya. - Úgy, mint én, senki, Laura - sóhajtott az özvegy. Laura makacsul kitartott amellett, hogy egy *csöppet* sem szereti Pent, ha az nem teljesíti kötelességét anyja iránt; még Helen szerető érvei sem győzték meg, hogy a fiúnak utat kell törnie a világba; hogy a nagybátyja megköveteli: Pen ápolja az ismeretséget mindazokkal, akik majd minden biztonnyal barátai lesznek az életben; hogy egy férfinak ezer olyan kötelezettsége és köteléke van, amit egy nő nem ért meg, és így tovább. Talán Helen sem hitt jobban e mentségekben, mint fogadott leánya, de mindenesetre igyekezett elhinni, hogy hisz bennük, és anyai elfogultsággal vigasztalta magát. Gondolom, ez olyasmi, amin már sok úriember elgondolkodott, mert tehetünk akármit, ha egyszer sikerült megszereznünk, mindenképpen számíthatunk a nő szeretetére; és ez a kimeríthetetlen gyöngédség és hosszútűrés soha nem hagy cserben minket.

S az utóbbi időkben Arthur beszédében, viselkedésében volt valami szabadosság, hogy ne mondjam fölény, ami megdöbbenetete és zavarba ejtette Laurát. Nem mintha egyszer is megsértette volna durvaságával, vagy kiejtett volna egyetlen olyan szót is, amit egy fiatal lánynak nem szabad hallania, hisz Pen úriember volt, s születéséből, neveltetéséből kifolyólag egyaránt udvarias nőhöz, akár előkelő volt, akár nem; de általában fölényesen és kétértelműen beszélt a nőkről; tettei kevésbé voltak udvariasak, mint szavai - sokféleképpen s az élet sok kis apró kötelezettségét tekintve volt figyelmetlen. Laura kisasszonyt sértette, hogy szörnyű pipáját épp benn a házban kellett szívnia, hogy nem volt hajlandó templomba menni, sétálni vagy látogatóba menni az édesanyjával, s mikor a finom lelkű özvegy e kötelezettségeinek végeztével hazaért, fiát házikabátban találta, ásitózva, regénnyel a kezében. Laura kora gyermekkorának hőse, akiről oly sok-sok éjszakát átbeszélgettek Helennel (az özvegy, mikor fia távol volt az iskolában, a végtelenségig idézgette a jóságáról, szeretetéről, bátorságáról szóló történeteket), egészen más ember volt, mint ez a most megismert, nyegle és sziporkázó, gunyoros és kihívó modorú fiatalember, aki úgy tett, mintha megvetné családjá nőtagjainak

jámbor foglalatosságait és örömeit, sőt a vallásosságukat is, s aki olyan átlátszó ürügyekkel hagyta őket ott.

Laurát a Fotheringay-ügy is mélységesen fölháborította és dühbe hozta, mikor tudomást szerzett róla (először a Fair Oaksba látogató Pendennis őrnagy gúnyos megjegyzéseiből, majd a clavingi szomszédoktól, akik erről bősz felvilágosítással szolgáltak). Hogy egy Pendennis odavesse magát egy ilyen nőnek, mint ez! Hogy Helen fia nap nap után elvágtasson hazulról, térdre vesse magát egy színésznő előtt, s együtt itallozzon annak szörnyű apjával! Hogy egy jó fiú ilyen embert és ilyen nőt kíváncsian a házba hozni, s az édesanyja fölé helyezni! - Én megszöktem volna, mama, meg én, még ha mezítláb kellett volna menekülnöm a hóban, akkor is! - mondta Laura.

- Így hát *te* is itthagytál volna? - kérdezte Helen; erre Laura persze visszavonta, amit az előbb mondott, a két nő nyomban egymás nyakába borult, a mindkettőjük természetéből következő s nemük nem egy tagjára olyannyira jellemző meleg szeretettel. De miért is háborgott Laura kisasszony ennyire Arthur szenvedélye miatt? Talán nem tudta, hogy nemcsak a férfiak vetik oda magukat méltatlan nőknek, de a nők is odavetik magukat méltatlan férfiaknak, s hogy a szerelemre éppúgy nincs magyarázat, mint más testi vonzalomra vagy ellenszenvre; talán a clavingiek vezették félre, meg az öreg Portmanné tiszteletesasszony, aki tüzet okádott Penre, különösen mióta olyan pimaszul viselkedett a doktorral, és szivarozott a nyomorult az istentisztelet ideje alatt; az is lehet, hogy féltékeny volt; de e gonosz indulatnak, mint mondják, a hölgyek ritkán engedik át magukat.

Bár Penre nagyon haragudott, édesanyja iránt semmi ilyen érzést nem táplált; kislányos szeretetének teljes hevével szerette Helent - azzal a hévvel, amellyel a nők, ha szívük még szabad, közeli barátnőjüket szokták megajándékozni. Odaadás volt ez, szenvedély, már-már bolond gyöngédség; sok-sok cirógatás, gyöngéd jelző és becézgetés, amiről egy józan, szakállas historikusnak nem is illik beszélnie. Mi férfiak, csak mert nem ismerjük, ne vessük meg ezt az ösztönt. E nők, uraim, a mi vigasztalásunkra és gyönyörűségünkre alkottattak, a többi alsóbbrendű élőlényel együtt.

De amint Laura kisasszony meghallotta, hogy Pen szerencsétlen és boldogtalan, minden haragja azon nyomban elpárolgott, s helyét gyöngéd és oktalan együttérzés foglalta el. Pen megint az volt neki, aki régen: az őszinte, kedves, nemes lelkű és gyöngéd fiú. Egyszerre Helen oldalára állt Portman doktorral szemben, mikor az Pen hallatlan vétkeit ostromozta. Adósságot csinált? Miféle adósságot? Semmi az egész; különben is nagybátyja utasítására vetette bele magát a költséges társas életbe, s az csak természetes, hogy kénytelen volt ugyanúgy élni, mint azok az ifjú úriemberek, akiknek a társaságában forgott. Gyalázat, hogy nem tette le a vizsgáját? Szegény gyerek, betegen ment neki a vizsgának; épp az adósságai miatt nem tudott a matematikával és más ilyen számárságokkal törődni, annyira nyomasztották; nagyon valószínű, hogy azok a hírhedt tutorok és tanárok féltékenyek voltak rá, és a maguk kedvenceit igyekeztek fölébe nyomni. Biztos volt benne: *mások* nem kedvelték, és rosszak voltak hozzá, így érvelt, lángoló arccal és haragtól csillogó szemmel, az ifjú leányzó; odament Helenhez, megragadta a kezét, és a doktor jelenlétében megcsókolta, tekintete dacolt a doktorral, mintha azt kérdezné: hogy mer egy szót is szólni drága mamája Penje ellen?

Mikor a tiszteletes távozott, ugyancsak zavartan és csodálkozva a nők elszánt makacsságán, Laura tízszer akkora hévvel ölelte meg Helent, és sorolta fel érveit, amelyeket az özvegy nagyon is megalapozottnak érzett. Igen, bizonyára féltékenyek voltak Penre. Biztosra vette, hogy Pen megsértette valamelyik vizsgáztatóját, s az így állt aljas bosszút rajta - nincs ennél valószínűbb. Mindent összevetve, a szerencsétlenség híre alig zaklatta fel a két hölgyet. Pen, aki Londonban nyakig ült szégyenében és fájdalomban, mardosó lelkiismeret-furdalást érzett, ha anyja bánatára gondolt, alighanem elcsodálkozott volna, ha látja, hogy édesanyja milyen

könnyen viseli az ő balsorsát. Igen, a balsorsot még szívesen is látják a nők, ha azt hiszik, hogy az visszahozza az elcsavargott szeretetet; és ha az asszonyodat csak kenyérhéjon tudod tartani, mérget vehetsz rá, hogy egyetlen zokszava nem lesz, és abból is alig egy falatnyit eszik meg, amíg te a többi az ő társaságában fogyasztod el.

És amint a doktor elment, Laura máris rendelkezett, hogy gyűjtsanak be Arthur szobájába, és szellőztessék ki az ágyneműjét; s mire Helen befejezte Pennek írott gyöngéd hangú és szeretettel teli levelét, már meg is történt mindez; a lány mosolyogva kézen fogta szeretett mamáját, és bevezette őt a szobába, ahol vígan pattogott a tűz, és ott a két kedves teremtes leült az ágy szélére, s még hosszan elbeszélgetett Penről. Laura is hozzáírt néhány sort Helen leveléhez, ebben a fiút drága Pennek nevezte, s felszólította, hogy jöjjön haza (kétszer gyönyörűen aláhúzva) azonnal, s érezze jól magát édesanyjával és szerető hűgával, Laurával.

Éjfél tájt - mert a két hölgy az este jó sokáig olvasta a Bibliát, s még bekukkantott Pen szobájába -, szóval, mint mondom, éjfél tájt Laura, aki gyakran nyugtatta fejét azon a vánkoston, amelyen annak idején néhai Pendennis úr hálósipkája nyugodott, hirtelen fölkiáltott: - Mama, ébren van?

Helen megmozdult, s megszólalt: - Ébren. - Az igazság az, hogy bár mozdulatlanul és némán feküdt, egy pillanatot nem aludt még, csak nézte az éjjeli lámpát a kandallón, teltek-múltak az órák, s neki csak Pen járt az eszében.

Laura kisasszony (aki ugyanilyen képmutatóan viselkedett, s gondolataiba merülten oly mozdulatlanul hevert, mint Helen brossa, benne Pen és Laura hajával, a fodros fehér tűpárnán, az öltözőasztalon) nekifogott, hogy Helennek kifejtse azt a figyelemre méltó tervet, amely eleven kis agyában megfogamzott; s amely alkalmas volt rá, hogy Pen szorult helyzetét egy pillanat alatt elmulassza, anélkül, hogy bárkinek is a legkisebb gondot okozná.

- Tudja, mama - mondta az ifjú hölgy -, hogy én már tíz éve élek itt, s ezalatt a mama hozzá se nyúlt a pénzemhez, s úgy tartott engem, mintha menhelyi kislány lennék. Nos, ez a tartozás nagyon sértett engem, én büszke vagyok, és nem szeretek a lekötelezettje lenni senkinek. És ha én intézetbe mentem volna - csak hogy én nem akartam -, akkor az ötven fontomba került volna évente, így tehát tízszer ötven fonttal tartozom magának, s tudom, hogy ennyit tett be a nevemre a chatterisi bankba, pedig az a pénz nem is az enyém. Nos, holnap bemegyünk Chatterisbe, meglátogatjuk azt a kedves Rowdy urat, akinek olyan kopasz feje van, és én elkérem tőle... nem a kopasz fejét, hanem az ötszáz fontot, és abban is biztos vagyok, hogy szívesen ad kölcsön még kétszázat, amit majd megtakarítunk és visszafizetünk; és a pénzt elküldjük Pennek, hadd fizesse ki minden adósságát, és senkit ne érjen kár, és aztán boldogan élünk, míg meg nem halunk.

Hogy Helen erre mit válaszolt, azt nem szükséges megismételnünk; hisz az özvegy válasza javarészt összefüggéstelen fölkiáltásokból, ölelésekből és más efféle megfoghatatlan dolgokból adódott. De azután mindkét nő jól aludt; s mikor az éjjeli mécses sercegve kilobbant, és a nap teljes pompájában fölszállt a bíborszínű dombok fölé, a madarak vidáman rázendítettek a fairoaksi park levelükhullott fáira és csillogó örökzöldjei közt, Helen is fölébredt, ránézett a mellette félig nyitott, mosolygós ajakkal, kipirult arccal alvó lányra, amint makulátlan keble szelíden hullámozott, mintha boldog álmot álmodnék, olyan boldog és hálás volt, hogy azt más szavakkal ki nem lehet fejezni, csak amit a jámbor asszonyok a szeretet és kegyelem jóságos Urának szoktak fölajánlani - s őt világszerte mindenütt az efféle imádságok kórusa dicsőíti.

Bár január volt és ugyancsak hideg, Pen úr megbánása oly őszinte volt, s szándéka, hogy takarékos lesz, oly elszánt, hogy nem a kocsi belsejébe váltott jegyet, hanem a bakra, háttal barátjának, a kocsisnak, aki jól emlékezett még korábbi bőkezűségére, s alaposan bebugyolálta kocsisbundákba. Lehet, hogy a hidegtől reszketett a térde, mikor leszállt a kertkapunál,

de az is lehet, hogy a viszontlátás gondolata zaklatta föl, az, hogy viszontlátja e szelíd teremtest, akinek szeretetért ilyen önzéssel fizetett. Az öreg, John várta, hogy átvegye gazdája poggyászát, de kordbársony kabátban volt, nem viselte már a régi drapp-kék libériát. - Én vagyok most a kertész és a lovász, és kinn lakom a kerti házban - jegyezte meg a derék John, miután széles mosollyal s kissé talán elpirulva üdvözölte Pent; de amint Pen a csalt sarkán befordult, és a kocsiból már nem lehetett látni, mindjárt felbukkant Helen is, arcáról sugárzott a szeretet és megbocsátás - mert némelyik nő legnagyobb örömét épp a megbocsátásban leli.

Biztosra vehetjük, hogy az özvegy, minthogy más célja is volt, levelében azon nyomban beszámolt Pennek Laura nemes, nagylelkű, csodálatra méltó ajánlatáról, s levelében bőségesen kérte az Ég áldását mindkét gyermekére. Bizonyára a pénzbeli tartozás volt az, amely a hallban várakozó Laura megpillantásakor olyannyira pírba borította Pen arcát; s Laura most az egyszer, csak most, megszegte a már említett hallgatólagos megállapodást, amely közte és Arthur közt az utóbbi évben fennállt; de az az igazság, hogy csókolózásról máris túl sokat beszéltünk e fejezetben.

A tékozló fiú tehát hazatért, s leölték tiszteletére a hizlalt tulkot, s ő olyan boldog volt, amilyen boldoggá a két jámbor nő csak tehetett. Nem is utaltak oxbridge-i botlásaira, s egy ideig a továbbiakra nézve se kérdeztek semmit. De mindezt Pen meghányta-vetette magában, fönn a saját szobájában, ahol idejének nagy részét elmélkedéssel töltötte.

Pár nappal hazaérkezése után átlovagolt Chatterisbe, és a postakocsi tetején tért vissza. Közölte édesanyjával, hogy a lovat otthagyta eladásra; s mikor a lovat eladták, odaadta édesanyjának a csekket, amit az özvegy, s valószínűleg maga Pen is, hallatlanul erényes és önmegettagadó cselekedetnek vélt, de Laura szerint ez volt a legkevesebb, amit megtehetett.

A kölcsönt, amit Laurától kapott, s amit az özvegy csak némi feltételekkel fogadott el, ritkán említette; de egyszer-kétszer téován és habozva utalt rá, és megköszönte a lánynak. Láthatólag sértette a hiúságát, hogy az árva lány a hitelezője, annak tartozik hálával. Rettenetesen igyekezett valami módot találni az összeg visszafizetésére.

Fölhagyott a borivással, és bár mértékkel, whiskyt kezdett inni, vízzel hígítva. Fölhagyott a szivarozással is; de be kell ismernünk, hogy az utóbbi években legalább annyira vagy még jobban rászokott a pipára, így hát ez az áldozat nem volt olyan nagyon komoly.

Ebéd után, amikor bement a hölgyekhez a szalonba, gyakran elaludt, és kétségkívül mogorva és mélabús volt. Érdeklődéssel figyelte a postakocsikat, szorgalmasan bejárt Claveringbe újságot olvasni, elfogadta bárki meghívását (az özvegy örült, hogy legalább adódik valami szórakozása e magányos helyen), s jó néhány parti römit lejátszott Glanders kapitánnyal.

Portman doktort kerülte, az viszont szigorú pillantással mérte végig széles karimájú papkalapja alól, valahányszor elment mellette. De a templomba rendszeresen eljárt édesanyjával, s odahaza Helen helyett most ő olvasta fel az imákat a háznép körében. Ez a mindig is szerény háztartás alaposan összezsugorodott; Fairoaksban most két cseléd lány végzett minden munkát a ház körül; az ezüst ételfedők soha többé nem kerültek elő. John csak a templomba vette föl a libériáját, vasárnapra tartogatta a méltóságát, de akkor is csak a forma kedvéért. Most ő volt a kertész és az udvaros, Upton helyett, aki elment. Fairoaks konyháján csak kicsi tűz égett, s John meg a két lány egy szál gyertya fényénél itta meg az esti sörét. Ez mind Pen úr műve volt, s a dolgok állapotja nem fokozta vidámságát.

Egy ideig nem volt a földön erő, mely rávehette volna Pent, hogy Oxbridge-be, kudarca színhelyére visszamenjen; de egy nap Laura el-elpirulva kijelentette, hogy szerinte némi jóvátételként, a saját... a saját lustaságáért önként vállalt büntetésül vissza kéne mennie és le kéne tennie a vizsgáját, ha ugyan le tudja tenni, ha visszamegy: Pen úr tehát visszament.

Egy meghúzott diák szomorú lény az egyetemen; nem tartozik senkihez, és hozzá sem tartozik senki. Pen ugyancsak érezte, hogy meghúzták; s ezzel kitepték mindazokat a tarka tollait, amelyeket ragyogó éveit során viselt; nem is igen dugta ki az orrát a kollégiumból; rendszeresen eljárt reggel a kápolnába, esténként meg bezárkózott a szobájába, távol a diákok zajától és estélyeitől. Egyetlen hitelező se várt rá az ajtóban, mindet kifizették - névjegyet is alig hagyott nála valaki. Évfolyamtársai végeztek és elmentek. Másodszor is nekiment hát a vizsgának, és játszi könnyedséggel letette. Mikor a végzett diákok tógáját felöltötte, valamivel könnyebb lett a lelke.

Oxbridge-ből hazafelé menet Londonban meglátogatta nagybátyját; de az öregúr hidegen fogadta, épp hogy a kisujját nyújtotta neki. Másodszor is beállított hozzá, de Morgan, az inas, közölte, hogy gazdája házon kívül van.

Pen visszatért Fair Oaksba, a könyveihez, a tétlenségbe, magányba és keserűségbe. Belekezdett több tragédiába is, és számos komor verset írt. Olvasási terveket állított össze, csak hogy ne tartsa meg őket. Arra gondolt, hogy beáll katonának - a spanyol légióba -, vagy valami polgári hivatást választ. Bosszantotta fogsága, és átkozta a tétlenséget, mely azzal együtt járt. Helen azt mondta, hogy a fiú csak gyötri magát, és szomorúan figyelte levertségét. Amint megengedhetik maguknak, el kell mennie hazulról - Londonba kell mennie -, meg kell szabadulnia a két szegény nő unalmas társaságától. Mert ez a társaság *unalmas* volt, az biztos. A gyöngéd özvegy alkati melankóliája mintha szomorúbb komorsággá mélyült volna; s Laura rémülten látta, hogy drága barátnője évről évre fásultabb és fáradtabb lesz, s amúgy is sápadt arca egyre fakóbb.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Új arcok

Fairoaks lakói álmosan éltek egyhangú életüket, s közben a nagy ház a dombon, a Brawl túlpartján, épp fölébredt álmából, amely gazdái két nemzedékének idejére rátelepedett, és a megújult élénkség rendkívüli jeleit mutatta.

Körülbelül akkortájt, mikor Pent az a kis baleset érte, s mikor annyira belemerült balsorsa okozta fájdalmába, hogy észre se vette, ami az őt Arthur Pendennisnél kevésbé érdeklő személyekkel esett, a helyi újságban megjelent egy hír, s ez legalábbis a grófságban, a grófság valamennyi városában, falvában, udvarában és udvarházában, paplakjában, Clavering Park sokmértöldes körzetében nem kis szenzációt keltett. Ez a hír járta a claveringi piacon, a cacklebyi vásáron, a chatterisi bírósági üléseken, a gooseburyi főtéren, s ha a földbirtokos hintaja összetalálkozott a plébános egyfogatújával, mindkét jármű utasai megálltak, hogy ezt megbeszéljék; a tinkletoni templomkapuban, miközben vidáman zengett a harang a napsütésben, s a fehér női ingek, vörös köpenyek megsokasodtak a zöld közparkban, templomba készülöben s száz más társaságban mindenütt azt beszéltek, hogy Clavering Parknak újra lakója lesz.

Úgy öt esztendővel ezelőtt a grófság lapja bejelentette, hogy Firenzében, a brit követségen, Francis Clavering úr, Sir Francis Clavering baronet, a Clavering Park-i földbirtokos egyetlen fia házasságot kötött Jemima Augustával, a calcuttai Samuel Snell úr leányával, néhai J. Amory özvegyével. Ez időben az a legenda támadt a vidéken, hogy Clavering, aki már évekkel ezelőtt tönkrement, egy gazdag indiai özvegyet vett feleségül. A környékbeliek egyike-másika látta is az új házasokat. Kickleburyék, Olaszországba utazván, meglátogatták őket, Clavering akkor a firenzei Poggi-palotában lakott, estélyeket adott, jómódban élt - de Angliába nem tudott hazajönni. Egy másik évben a cacklebyi ifjú Peregrine, aki a nagy vakációban tett európai körutat, a Mummul See partján akadt össze Claveringékkal, akik akkor éppen a Schloss Schinkensteint lakták. A kíváncsiak hol itt, hol ott, Rómában, Luccában, Nizzában, a Rajna-vidék és Belgium fürdőhelyein és játékkaszinóiban hallották hírét az érdemes házaspárnak, s a hírek, mintha a szél hozta volna őket, eljutottak a Claveringek ősi fészkébe is.

Utolsó lakóhelyük Párizs volt; ott, azután, hogy a calcuttai Samuel Snell úr halálának híre Európában utolérte árva leányát, úgy látszik, fényes nagyvilági életet éltek.

Sir Francis Clavering előéletéről nem sok olyat mondhatunk, ami a tisztelt baronet jó hírét öregbítené. Egy száműzött fiaként, Bruges szomszédságában, egy komor kis kastélyban élve, tétova kísérletet tett, hogy egy dragonyosezred tisztjeként vágjon neki az életének, de mindjárt kezdetben csődöt mondott. Machinációi a játékkasztalnál hamarosan tönkretették; a hadseregben töltött két év után kénytelen volt rangját eladni, aztán egy időt öfelsége adósok számára létesített börtönében töltött, majd áthajózott Ostende-ba édesapjához, a köszvényes és öreg száműzöthöz. S ez a romlott és elfajzott tékozló fiú évekig csellengett Belgiumban, Franciaországban és Németországban a biliárdtermek, fürdők körül, játszott a játékbárlangokban, táncolt fogadók báljain, s lovagolta mások lovait akadályversenyeken.

Egy lausanne-i fogadóban történt, hogy Francis, ahogy mondani szokta, megütötte a főnyereményt, elvette feleségül a Calcuttából épp akkor visszatért özvegy Amorynét. Apja röviddel ezután meghalt, s így felesége Lady Clavering lett. Ez a cím annyira megörvendeztette a calcuttai Snell urat, hogy lánya évjáradékát duplájára emelte, s miután rövidesen ő is meghalt,

akkora összeget hagyott rá meg a gyermekeire, amelyet, ha a szóbeszéd nem csal, valóban fényes vagyonnak nevezhetünk.

Ezt megelőzően a szóbeszéd, ha nem is sértette Lady Clavering jó hírét, de mindenesetre kellemetlen volt öladységére nézve: eszerint a külföldet járó előkelő angolok nem szívesen ismerkednek meg vele; modora nem valami kifinomult; származása siralmasan alacsony és kétes. A nyugdíjas kelet-indiaiak - s ezekkel szép számban találkozunk Európa valamennyi, angolok által látogatott városában - megvetően emlegették a tisztességtelen vén ügyvédet és indigócsempészt, Lady Clavering édesapját, s első férjét, Amoryt, aki azon az India-járó hajón szolgált, amelyen Snell kisasszony kijött az édesapjához Calcuttába. Sem az apa, sem a lánya nem volt tagja a calcuttai társaságnak, a kormányzói lakban még csak nem is hallottak róluk. Az öreg Sir Jaspers Rogers, a volt calcuttai főbíró egyszer azt mondta feleségének, hogy furcsa egy históriát tudna elmondani Lady Clavering első férjéről, de Lady Rogers s a lányai, ezen ifjú hölgyek, nem kis bosszúságukra, sose tudták rávenni az öreget, hogy fölfedje e rejtélyt.

De mégis mind boldogok voltak, ha Lady Clavering meghívta őket az estélyeire, amelyeket Párizsban a Rue Grenelle-en, a Hotel Bouilliban adott, mikor 183... telén fölragyogott a jó társaság egén. A Faubourg Saint-Germain fölkapta őt. Bagwig vikomt, kiváló nagykövetünk, kitüntető figyelmet tanúsított iránta. Szalonját a királyi család hercegei látogatták. A francia fővárosban lakó legmerevebb és legrátartibb angol hölgyek - az erényes Lady Elderbury, a szigorú Lady Rockminster, a tiszteletre méltó Southdown grófné, egyszóval csupa puritán gondolkodásáról, vakító erkölcsi tisztaságáról híres hölgy - befogadták és pártfogásukba vették; ilyen nagy és jótékony hatással volt Lady Clavering jellemére és jó hírére évi tíz (némelyek szerint húsz) ezer fontja. És bőkezűségének, jóságának sem volt határa. Ha (a társaság tagjai közül) bárki valami jótékonyági akciót szervezett, biztos, hogy nyitva találta a pénztárcáját. A jámbor francia hölgyek pénzt kaptak tőle iskoláik vagy apácázárdáik támogatására; részrehajlás nélkül adakozott az örmény pátriárka javára; megajándékozta Barbarossa atyát, aki azért jött Európába, hogy az Athos-hegyi kolostornak gyűjtsön; adományával támogatta a quashibooi baptista missziót, az Emberevő-szigetek legnagyobbikán és legvadabbikán, Fifafun létesített ortodox telepet. És tény, hogy ugyanaznap, mikor őt Napóleon-arannyal támogatta Madame de Cricrit a szegény üldözött jezsuiták fölsegélyezésére (akiknek akkoriban igencsak rosszul állt a szénájuk Franciaországban), Lady Budelight is aláírta vele gyűjtőívét nagytiszteletű J. Ramshorn javára, akinek látomása támadt, hogy meg kell térítenie a római pápát. Ezenkívül pedig - ezt már a nagyvilági emberek javára cselekedte - öladysége a párizsi társasági évad legjobb ebédjeit, legfényesebb báljait és vacsoráit adta.

Ekkortájt történhetett, hogy a jószívű lady kielégítette férje angliai hitelezőit, mert Sir Francis egyszerre fölbukkant szülőhazájában, nem félt, hogy becsukják; a *Morning Post*-ban s a grófsági lapban bejelentette, hogy a Mivart Hotelben lakik; s egy nap a Clavering House izgatott, öreg házvezetőnője négylovas hintót pillantott meg a hosszú fasoron; a hintó a hatalmas, szomorú portikusz moha borította lépcsői előtt állt meg.

A hintóban - nyitott hintó volt - hárman ültek. A hátsó ülésen öreg chatterisi ismerősünk, Tatham úr, a díszhelyen egy jóképű, méltóságteljes úriember, aki ki se látszott bajsza, pofaszakállja, szőrmegallérja, sujtásai alól, s mellette egy sápadt, bágyadtforma férfi, aki erőtlenül kászálódott ki a hintóból, miután az apró termetű ügyvéd és a szőrmebundás úriember fűgén leszökkent már.

Fölsétáltak a mohával benőtt lépcsőn a hall ajtajához, az arany fülbevalót s aranysujtásos kalapot viselő idegen inas buzgón megrángatta a megrepedezett, faragott kapu nagy csengőfogantyúját. Kint is hallani lehetett a hatalmas, komor házban visszhangzó csengetést. A hallból azon nyomban megütötte a fülüket a márványpadlón közeledő léptek hangja; az ajtó kitárult, s

föltűnt az alázatosan bókoló Blenkinsopné asszony, a házvezetőnő, szárnysegéde, Polly, és Smart, a vadőr.

Smart, a vadőr, meghúzta a napsütötte homlokát ékesítő szénaszínű hajtincset, bal sarkával kirúgott, mintha épp kutya akarna a vádlijába kapni, s meghajtotta a fejét. Az öreg Blenkinsopné asszony pukedlizett. Szárnysegéde, a kis Polly pukedlizett, s gyors egymásutánban többször meg is hajolt, s Blenkinsopné asszony megindultságtól reszkető hangon nyögte ki: - Isten hozta Claveringben, Sir Francis. Szegény öreg szememnek jólesik viszontlátnia a család egyik tagját.

A szónoklat és az üdvözlés egyaránt a szőrmebundás, sujtásos, méltóságteljes úriembernek szólt, akinek csudásan félre volt csapva a kalapja, s bajsztát királyi méltósággal pödörgette. De az elkacagta magát, és közölte: - Rossz lóra tett, öreg hölgy... nem én vagyok Sir Francis, aki visszajött, hogy meglátogassa ősei szentelt csarnokát. Barátok és vazallusok! Ím, lássátok jog szerinti uratokat!

Rámutatott a sápadt, bágyadt úriemberre. - Ne légy számáh, Ned - mondta az.

- Igen, Blenkinsopné asszony, én vagyok Sih Fhancis Clavehing; én még jól emlékszem magáha. Ugye, nem ismeh meg? Hogy van? - s megfogta az öreg hölgy reszkető kezét, csöppet sem barátságatlanul bólíntott, s belenézett annak csodálkozó szemébe.

Blenkinsopné asszony kijelentette, hogy bárhol megismerte volna Sir Francist, hisz szakasztott mása Sir Francisnek, az apjának, és Sir Johnnak, aki előtte távozott az élők sorából.

- Igen, igen... köszönöm... pehsze... mélységesen lekötelez... meg minden - mondta Sir Francis, és szórakozottan nézett körül a hallban. - Siváh öheg ház, mi, Ned? Én csak egyszer láttam, mikoh az öhegem összeveszett a nagyapámmal, huszonhahomban.

- Sivár? Gyönyörű! Valóságos otrantói kastély! Udolpho rejtelmek, Jupiterre! - jelentette ki a Nednek szólított személy. - Micsoda kandalló! Egy elefántot megsüthetnél benne. És ez a csudás faragott karzat! Inigo Jones, Jupiterre! Ötöt kettő ellen, hogy Inigo Jones.

- A felső része Inigo Jones; az alsó felét a jeles holland építész, Vanderputty alakította át I. György és Sir Richard, a negyedik baronet idején - mondta a házvezetőnő.

- No lám - mondta a baronet. - Istenemhe, Ned, te mindent tudsz.

- Egyet-mást tudok, Frank - felelt Ned. - Tudom, hogy az ott a kandallópárkány fölött nem hiteles Snyders; három az egyhez, hogy csak másolat. Majd restauráljuk, fiam. Egy leheletnyi lakk, és minden gyönyörűen kijön. Az az öreg legény vörös köpenyben, gondolom, Sir Richard.

- A grófság főispánja és parlamenti képviselő Anna királynő idején - mondta a házvezetőnő, elcsodálkozva az idegen tudásán. - Az ott jobb kéz felől Vénusznak, a szépség istennőjének képében Theodosia, a második baronet, Harbottle felesége, Lely műve... az ő fia volt Gregory, a harmadik baronet, akit ott látunk mellette Cupidónak, a Szerelem íjas-nyílas istenének alakjában; a következő képen Sir Rupertet látjuk, akit I. Károly tett zászlósúrrá, s akinek birtokát Oliwer Cromwell konfiskálta el.

- Köszönöm... nem szükséges folytatnia, Blenkinsopné asszony - mondta a baronet. - Majd mi magunk köhüljähunk a házban. Fhosh, egy szivaht! Egy szivaht, Tatham úh?

A kis Tatham úr megpróbálkozott egy szivarral, amelyet Sir Francis fullajtárja nyújtott oda neki, s amely kegyetlenül megköhögötte. - Nem szükséges velünk jönnie, Blenkinsopné asszony. Maga meg... hogyishívják... Smaht... etesse meg a lovakat, és mossa meg a szájukat. Nem mahadunk sokáig. Gyehünk, Sthong... ismehem az utat... máh jáhtam itt huszonhahomban, nagyapám élete végén. - És Sir Francis meg Strong kapitány, mert ez volt Sir Francis

barátjának címe és rangja, kiment a hallból, be a fogadóterembe, hagyván, hogy az elképedt Blenkinsopné asszony az oldalajtón eltűnjön a saját lakosztályában, amely pillanatnyilag az egyetlen lakható helyiség volt ebben az oly régen lakatlan házban.

A ház óriási volt, nem akadt bérlő, aki megengedhette volna magának, hogy itt éljen; Sir Francis meg két barátja szobáról szobára végigjárta, megcsodálta roppant sivár és elhagyatott nagyszerűségét. A hall bejáratától jobbra estek a szalonok és fogadószobák, túloldalt meg a tölgyfa terem, a társalgó, a nagy ebédlő és a könyvtár, ahol annak idején Pen a könyveket bújtta. A hall három oldalán galéria húzódott, onnét lehetett megközelíteni a megfelelő folyosón a nagy hálószobákat, ezekből jó néhány akadt, csupa fenséges arányú és a külső pompa jegyét viselő helyiség. A második emelet kényelmetlen kis manzárdszobák valóságos labirintusa volt; ezek a házat kezdetben benépesítő nagyurak szolgálai számára épültek; s én nem ismerem szívet vidámítóbb jelét korunk fokozott emberbaráti érzésének, mint azt a különbséget, ami a mi és az őseink lakásépítészete között fennáll; azt, hogy manapság milyen jól gondját viselik a szolgálknak és szegényeknek, nem úgy, mint amikor az úr és az úrnő még aranybaldachin alatt hált, szolgálai meg fölöttük olyan levegőtlen és koszos lukakban, amilyenek ma még istállónak se tennék meg.

A két úriember keresztül-kasul bejárta a házat; a kastély tulajdonosa némán és megadással gondolt arra, hogy mindez az övé; barátja viszont, a kapitány, oly mohó érdeklődéssel vette szemügyre a helyiségeket, hogy az ember azt hitte volna, ő itt a gazda, s a másik a közömbös látogató. - Ebben van lehetőség, van lehetőség, barátom! - kiáltotta a kapitány. - Istenemre, csak bízd rám, s én bagóért úgy rendbe hozatom, hogy az ország díszé lesz. Micsoda színházat tudunk itt építeni a könyvtárban, ott lesz a függöny, a termet kettéválasztó két oszlop közt! S ez meg micsoda táncterem lesz... elfér benne az egész grófság. A délelőtti szalonban majd kiakasztjuk azokat a gobelineket, amelyek most a Rue Grenelle-en, a második szalonban lógnak, a tölgyfa termet meg azokkal a középkori szekrényekkel és páncélokkal rendezzük be. A páncél pompásan fest a fekete tölgy háttér előtt, a Quai Voltaire-en meg láttam egy velencei tükröt, ragyogóan illenék arra a magas kandallópárkányra. A hosszú szalon persze fehér és bíborvörös lesz, a fogadó sárga selyem, a kis fogadó meg világoskék, csipkés... no?

- Emlékszem, az öhegem itt veht el nádpálcával, ebben a kis szobában - mondta nyomatékosan Sir Francis. - Mindig utált engem az én öhegem.

- Őladysége szobáiba meg karton illenék, azt hiszem... a lépcsőházi garnitúrához, a déli szobába, a hálószobába, a nappaliba és az öltözőbe. A balkont majd beüvegezzük télikertnek. És a te szobáid hol lesznek?

- Az enyémekeket tedd az északi száhnyha - mondta a baronet, és nagyot ásított -, minél messzebb Amohy kisasszony átkozott zongorájától. Azt nem állom. Heggeltől estig kalimpál.

A kapitány teli torokból hahotázott. Mire a ház végére értek, már minden további intézkedést eldöntött; s mire a séta véget ért, bementek a komornyikszobába, amelyet most Blenkinsopné lakott, s ahol ott ült most Tatham úr, s elmerülten nézte a birtok térképét, az öreg házvezetőnő pedig épp valami harapnivalót készített urának és gazdájának.

Aztán szemrevételezték a konyhát és az istállókat is, ezek úgyahogy még érdekelték Sir Francist, majd Strong kapitány a kertet akarta végigjárni, de a baronet kijelentette: - A fene megegyen minden kehtet meg más ilyesmit! -, s végül éppoly faarccal hajtattott el a háztól, mint ahogy megérkezett; s Clavering népe még aznap megtudta, hogy Sir Francis Clavering látogatást tett a Clavering Parkban, s hogy ide szándékszik visszaköltözni, a grófságba.

Mikor e tény közismertté vált, Chatterisben a város egész lakossága felbolydult; a magas egyház és az alsó egyház, nyugállományú kapitányok, öreglányok és özvegyek, vadászgató kisbirtokosok, gazdálkodók, kereskedők és gyári munkások - mindenki a városban és a

városka körül. A hír eljutott Fair Oaksba is, s a hölgyek meg Pen úr némi izgalommal fogadták. - Pybusné azt mondja, a családnak igen csinos lánya van, Arthur - mondta Laura, aki e kérdésben olyan jóakarátú és gondoskodó volt, mint a nők általában. - Egy bizonyos Amory kisasszony, Lady Clavering első házasságából való gyermeke. Te persze rögtön bele fogsz szeretni, amint megérkezik.

- Ne beszélj számszavakat, Laura! - mondta Helen. Pen elnevette magát, és azt mondta: - Helyes, neked meg ott van az ifjú Sir Francis.

- Hisz az még csak négyéves - felelt Laura kisasszony. - Én majd azzal a jóképű katonatiszttel, Sir Francis barátjával vigasztalódom. Vasárnap ott volt a templomban, a Claveringek padjában ült, gyönyörű bajsza van.

Igen. Sir Francis családtagjainak számát (korábban már mindről szó esett) hamarosan megtudták a városban, s az életükre vonatkozóan minden mást is, amire a lankadatlan emberi kíváncsiság és ötletesség csak következtetni tud. A parkba vezető fasor most nyári estéken megtelt falusiakkal, a nagy ház felé tartottak, bekukucskáltak a szobákba, megbírálták az épp folyó átalakításokat. Londonból és Chatterisből számtalan bútorszállító kocsira való bútor érkezett; de érkezhetett akárhány, Glanders kapitány tudta, hogy melyik mit tartalmaz, hisz mindet bekísérte egész a házig.

Eddigre ő és Edward Strong kapitány már meghitt ismeretséget kötött. A fiatalabbik kapitány azokat a szobákat foglalta el Claveringben, amelyeket korábban a jámbor Smirke bérelt, s mélyen befészkelte magát Madame Fribsby, a szállásadónője kegyeibe; s persze az egész városba. A kapitány pompás kiállítású és pompásan öltözött férfi volt; pirosposzsgás, kék szemű, fekete pofaszakállú, domború mellű, atlétatermetű ember - egy kissé talán hízásra hajló, de ez mit sem rontott daliás termetén -, derekabb katona szélesebb mellet még sose düllesztett az ellenségre. Ahogy peckesen végigment a claveringi Főutcán, fején félrecsapott kalappal, és sétatotja vagy katonásan kopogott a kövezeten, vagy suhogott a levegőben, vidám nevetése végigcsengett az egyébként néma utcán, a városban mint a napsütést üdvözölték, örömet jelentett valamennyi lakosának.

Az első piacnapon már ismerte valamennyi csinos leányzót a piacon; eltréfált minden asszonnyal; szót váltott a gazdákkal állataikról, a gazdák törzsasztalánál ebédelt a claveringi Címerpajzsban, s a tréfáin mindenki gurult a nevetéstől. „Rendes fickó, az biztos, nagyon rendes fickó” - ez volt a csizmás úriemberek általános véleménye. Vagy hússzal kezett szorított közülük; ezek meg öreg gebéiken kilovagoltak a fogadó udvaráról, kalapjukat búcsúzóul szélesen meglengették előtte, miközben ő szivarját szívta a fogadó kapujában. Az este folyamán már elérte, hogy szabad kijárása legyen a fogadósné söntésébe, s megtudta tőle, hogy a fogadós mennyi bért fizet, hány holdon gazdálkodik, mennyi malátával főzi az erős söröt, s szokott-e néha egy kis csempészett pálinkát szerezni Baymouthból vagy a part menti halászfalvakból, olyat, amelyet egyetlen királyi pénztáros sem látta.

Kezdetben megpróbált a nagy házban lakni, de az olyan unalmas volt, hogy nem állta. - Társaságra termett ember vagyok - mondta Glanders kapitánynak. - Azért vagyok itt lenni, hogy rendbe szedjem a Clavering-kastélyt; mert köztünk legyen szólván, Frankben nincs energia, nem, uram, nincs benne semmi energia; a válla nem bírja a terhet (kihúzta daliás termetét); de én nem tudok meglenni társaság nélkül. Az öreg Blenkinsopné hétkor fekszik, s magával viszi Pollyt is. Az első két este nem volt más a házban, csak én és a kísértet, s be kell vallanom, uram, kedvelem a társaságot, így van ezzel a legtöbb öreg katona.

Glanders megkérdezte Strongot, hol szolgált. Strong pödört egyet a bajszára, és nevetve kijelentette, hogy inkább azt kérdezte volna: hol *nem* szolgált. - A magyar ulánusoknál kezdtem, kadétként, s mikor kitört a görög függetlenségi háború, onnan kiléptem, mert épp összevesz-

tem az öregemmel. Én voltam annak a hétnek az egyike, aki Missolunghinál életben maradt, s tizenhét éves voltam, mikor fölrobbant alattam Botzaris egyik gyújtóhajója. Ha eljön a lakásomra ma este, és megiszik velem egy pohár grogot, kapitány, megmutatom magának a Megváltó-rendemet. Van néhány ilyen műtűrkém a fiókomban. Megkaptam a lengyel Fehér Sas-rendet; magától Skrzyneckitől kaptam (csodálatos pontossággal és élvezettel ejtette Skrzynecki nevét) az ostrolenkai csatatéren. Hadnagy voltam a negyedik ezredben, uram, s átmasíroztunk Díbics vonalain - egyenesen be Poroszországba, egyetlen puska lövés nélkül. Ó, kapitány, az volt ám az elpuskázott ügy. Ezt a sebet a király oldalán szereztem Oportónál - ha Bourmont követte volna a tanácsomat, ott jól elkalapálhatta volna azokat az üzérkedő pedróistákat -, aztán a király csapatainál szolgáltam Spanyolországban, egészen drága barátom, Zumalacarreguy haláláig, akkor láttam, hogy a játszma elveszett, és falra akasztottam a pizskavasamat, kapitány. Alava ezredet kínált nekem, de nem fogadhattam el, vessek meg, nem fogadhattam el... Most pedig, uram, ismeri Ned Strongot... Strong lovagot, mert külföldön úgy emlegetnek... ismeri, mint az saját magát.

Így aztán szinte mindenki megismerte Claveringben Ned Strongot. Mesélt Madame Fribsbynek, mesélt a fogadósoknak a György Királyban, mesélt Bakernek az olvasóköri körben, mesélt Glanders-né asszonynak és a fiataloknak a vacsoraasztalnál, s végezetül mesélt Arthur Pendennis úrnak, aki egy szép napon nagy unalmában lement Claveringbe, és Glanders kapitány társaságában találta Strong lovagot; s igazán nagyon élvezte az új ismeretséget.

Alig múlt el néhány nap, és Strong kapitány már éppoly otthonos volt Helen szalonjában, mint Madame Fribsby házában első emeletén; s a magányos házat igen felderítette jókedvével és soha véget nem érő meséivel. A két nő még sose látott ilyen embert. Ezernyi érdekes története volt csatákról, életveszedelemeiről, görög hadifoglyokról, lengyel szépasszonyokról, spanyol apácákról. Tucatnyi dalt tudott fél tucat nyelven, leült a zongorához, és énekelt nekik érces, férfias hangján. Mindkét hölgy szerint élvezetes volt a társasága - s az is volt; bár, persze, ők nemigen válogathattak a férfiak társaságában, életükben alig néhány emberrel találkoztak az öreg Portman doktoron, az őrnagyon és Pen úron kívül, aki kétségkívül kiváló fiatal ember; de a kiváló emberek odahaza általában kissé unalmasak és rosszkedvűek.

És Strong kapitány új fairoaksi barátait nemcsak a saját életrajzával, hanem a Claveringbe készülő család valamennyi tagjával megismertette. Ő volt az, aki a házasságot Frank és özvegy Amoryné között nyélbe ütötte. Az asszonynak rang kellett, a férfinak pénz. Hát passzolhat össze két ember jobban, mint ők? Ő hozta össze a partit: boldoggá tette mindkettőjüket. Nem volt köztük romantikus szerelem; az özvegy sem kora, sem természete következtében nem hajlik a romantikára, Sir Francis meg, ha megvan a biliárdpartija meg az ebédje, mással nemigen törődik. De most olyan boldogok, amilyen boldog ember csak lehet. Clavering visszatérhet szülőhelyére és hazájába, felesége vagyonából kifizetheti adósságait, s fia, örököse, a megye egyik első embere lesz.

- És Amory kisasszony? - kérdezte Laura. Laura fölöttébb kíváncsi volt Amory kisasszonyra.

Strong nevetett. - Ó, Amory kisasszony valóságos múzsa... Amory kisasszony rejtély... Amory kisasszony egy *femme incomprise*.⁵⁴

- Az mit jelent? - kérdezte a jámbor Pendennisné, de a lovag nem adott rá választ; talán nem tudott válaszolni.

- Amory kisasszony fest, Amory kisasszony verseket ír, Amory kisasszony zenét szerez, Amory kisasszony úgy lovagol, mint Diana Vernon, egyszóval Amory kisasszony maga a tökély.

⁵⁴ Meg nem értett nő.

- Utálom az okos nőket - mondta Pen.

- Köszönöm - mondta Laura. Ő a maga részéről biztosra vette, hogy Amory kisasszony el fogja bűvölni, s nagyon vágyott egy ilyen barátnőre. - Köszönöm - és mélyen Pen szemébe nézett, mintha e kis farizeus minden szava szentírás lenne.

Így hát a fairoaksi család és Clavering Park-i gazdag szomszédai között már jó előre alakult, szövődött a barátság; Pen és Laura alig várta már érkezésüket, s talán ők voltak a legkíváncsibb valamennyi claveringi lakos közül. A londoni ember, aki mindennap új arcokat lát, és azokat ásitva veszi tudomásul, talán megmosolyogja a vidékiek lelkes vendégvárását. Egy londoni érkezik, s falusi házigazdái még évekig megőrzik emlékezetükben, azután is, hogy ő már valószínűleg régen megfeledkezett létezésükről - azután, hogy messzire elhajózott tőlük London roppant tengerén. A szigetlakók még akkor is sokáig megőrzik a tengerész emlékét, ha az már rég elvitorlázott, emlékeznek szavára, viseletére, arcára, nevetésére. Egyszóval az új ember érkezése olyan esemény vidéken, amit mi, akik olykor még azt se tudjuk, hogy a szomszédunkban ki lakik, nemigen értünk.

Mikor a festők és kárpitosok végeztek a házban, és Strong kapitány irányításával úgy kicsinósították, hogy a kapitány méltán lehetett büszke az ízlésére, az úriember bejelentette, hogy Londonba utazik, mert most már az egész család megérkezett oda, de hamarosan visszajön, hogy beköltöztesse őket újonnan renovált kastélyukba.

Jöttüket a cselédek hada előzte meg. Hintók érkeztek a tengeren, s Baymouthban azokat a lovakat fogták elébük, amelyeket már korábban idehajtottak lovászok és kocsisok felügyelete alatt. Egy napon a Versenyfutó postakocsi tetején két mélabús és termetes férfi érkezett; a kastély főbejáratánál tette le őket a kocsi a bőröndjeikkel egyetemben; Monsieur Frederic és James volt az a két világvárosi inas; nekik nem volt kifogásuk a vidéki élet ellen, s mindketten magukkal hozták díszruhájukat és a Clavering-egyenruha egyéb tartozékait.

Egy másik nap a postakocsi egy gyűrűvel, láncokkal fölékszerezett idegen úriembert tett le a főkapunál. Nagy patáliát csapott a főkapunál a vadőr feleségével (aki nyugat-angliai asszony lévén nem értette sem az idegen angolságát, sem gascogne-i franciaságát), mert nem várt rá hintó, hogy a kastélyba, egy mérföldnyire bevigye, és mert ő nem tud mérföldeket gyalogolni így fáradtan és lakkcsizmában. Ez az úr Monsieur Alcide Mirobolant volt, korábban őfelsége a borodinói herceg s Beccafico érsek úr őeminenciája, jelenleg pedig Sir Clavering konyhafőnöke; Monsieur Mirobolant könyvtára, képtára, zongorája már korábban megérkezett egy értelmes angol ifjú, a szárnysegéde felügyelete alatt. Egy szintén londoni szakácsnő is segítette munkájában, annak a parancsnoksága alatt meg más nők álltak.

Mirobolant úr nem a komornyikszobában költötte el ebédjét, hanem egyedül étkezett, saját lakosztályában, ahol egy szolgálólány kizárólag az ő rendelkezésére állt. Pompás látvány volt, amint házikabátban összeállította a menüt. Előtte mindig zongorához ült, és játszott egy sort. Ha megzavarták, ünnepélyesen protestált. Azt mondta, minden nagy művésznak magányra van szüksége, hogy tökéleteset alkosson.

De már elébe is vágunk a dolgoknak azzal, hogy az iránta táplált végtelen szeretetünk és nagyrabecsülésünk jeleként Monsieur Mirobolant-t hamarabb léptettük színre, mint kellett volna.

A londoni személyzetet Strong lovag szerződtette, s tulajdonképpen úgy festett a dolog, hogy ő a ház ura. A cselédek között akadt ugyan, aki azt állította, hogy ő a tiszte szerint főkomornyik, csak épp a családdal étkezik. De akárhogy is, értett hozzá, hogy tiszteletet keltsen maga iránt, és a háznak két, korántsem legkényelmesebb szobája külön az ő rendelkezésére állt.

Az eseménydús nap vége felé a kastély előtti sétányon járkált fel-alá, mikor a fellobogózott claveringi templom harangjainak zúgása közepette megpillantotta a nyitott hintót és azt a

nagy zárt utazóbatárt vagy családi bárkát, amelynek ötlete csak az Angliában oly bőséges gyermekáldás következtében születhetett meg valaki agyában; tajtékos lovaktól vonva گردیدند át a park kapuján, és álltak be a főbejárat elé. A faragott ajtó két szárnya kitárult. A két főtisztviselő feketében, a két természetes és mélabús úriember már libériában és rizsporos hajjal s a segítségükre fölfogadott vidéki cselédség teljes létszámban várakozott a hallban, s hajladozott, mint a magas szilfák, ha őszi szél süvít a parkban. E fák közt vonult el Sir Francis Clavering - neki az arca se rezdült -, Lady Clavering - az ő fekete szeme csillogott -, s vidáman, kegyesen bólogatott jobbra-balra; Francis Clavering úrfi mamája szoknyájába kapaszkodott (s megállította a menetet, hogy jobban szemügyre vehesse a természetesebb inast, akinek a megjelenése szemmel láthatólag nagy hatást tett rá); utánuk következett Blandy kisasszony, a kis Francis úrfi nevelője, s Amory kisasszony, öladysége lánya, Strong kapitány karján. Nyár volt, de a fogadtatásukra pattogott a tűz a hall nagy kandallójában s a szobákban, amelyek a családra vártak.

Monsieur Mirobolant a fasor egyik hársfája mellől nézte a menetet. - *Elle est là* - mondta, s gyűrűs kezét dúsan himzett, üveggombos bársonymellényére szorította. - *Je t'ai vue; je te bénis, O, ma sylphide, O mon ange!*⁵⁵ - majd elmerült a sűrűben, és utat tört magának vissza, tűzhelyeihez és serpenyőikhez.

Vasárnap ugyanaz a társaság, amely most jelent meg Clavering Parkban, nagy nyilvánosság előtt birtokba vette ősi padját a templomban, ahol a baronet ősei közül annyi imádkozott és térdel ma is kőbe faragva. Akkora sokadalom támadt az újonnan érkezettek látására, hogy az alsótemplom, pásztora mérgére, teljesen kiürült; s mire a szürkék vontak ünnepi hintó az ezüstparókás kocsissal, a méltóságteljes inasokkal odagördült az ótemplom kapujához, Claveringben már rég nem látott tömeg verődött össze. Strong kapitány mindenkit ismert, s mindannyiuk nevében üdvözölte őket. A jó vidékiek ünnepélyesen kijelentették, hogy a lady, igaz, nem szép, de rendkívül jól öltözött, s ez meg is felelt a valóságnak; csodaszép volt a sálja, csodaszép a szörmepeleerinje, ragyogó a főkötője és virággirlandja, rengeteg gyűrűje, kámeája, brossa, lánca, fityegője, más nevenincs mütyürkéje, s a ruháján a szivárvány minden színében virító különféle szélességű szalagok. Amory kisasszony jámbornak látszott galamszürke ruhájában, akár egy vesztaszűz - Francis úrfi viszont Rob Roy Macgregor, a híres hegyi rabló öltözkézésében pompázott. A baronet semmivel se volt élénkebb, mint máskor; valami boldog bárgyúság sugárzott belőle, s ez lehetővé tette, hogy ugyanazzal a fesztelen közönnyel vegye tudomásul az ebédet, a halált, a templomot, a házasságot.

A claveringi szolgaszemélyzet padja is megtelt, és az elragadtatott gyülekezet kedvére szemügyre vehette a londoni úriembereket, akiknek „rizspor van a fején”, a csodálatos kocsist az ezüst parókában, aki azon nyomban elfoglalta helyét a padban, amint a lovakat bekötötte a Címerpajzsba.

Az istentisztelet során Francis úrfi akkora ordítást csapott, hogy Fredericet, a legtermetesebb inast odaintette a gazdája, az fölkel, és kivitte Francis úrfit, miközben az bömbölve verte a fejét; csak úgy szállt körül a rizspor, mint a tömjénfüst. A gyerek nem is békélt meg addig, míg Frederic úr föl nem rakta a hintó bakjára; ott aztán kocsist játszott John ostorával.

- Tudja, Bell kisasszony, a kis bűdös még sose volt templomban - magyarázta a baronet vontatott hangon látogatójának, a fiatal hölgynek -, nem csoda, ha bothányt csapott; a váhosban magam sem jáhok, de azt hiszem, itt vidéken jó példával kell elöljáhni... meg más efféle.

Bell kisasszony kacagott, és kijelentette: - A kisfiú nem mutatott különösképpen jó példát.

⁵⁵ Ott van!... Már láttalak... légy áldott, ó, én najádom, ó, én angyalom!

- Istenemhe, nem tudom - mondta a baronet. - De nem is olyan hosszat. Ha akah valamit, Fhank mindig ohdít, s ha ohdít, meg is kapja.

E pillanatban a szóban forgó gyermek üvölteni kezdett egy tál édességért, amit az asztalon megpillantott, hirtelen kinyújtotta a kezét az asztalterítő fölött, földöntött egy pohár bort, rá a jelenlevő vendégek egyikének, Arthur Pendennis úrnak legjobb mellényére, aki is nagyon bosszús volt, hogy ilyen ostoba helyzetbe került, és hogy folt esett patyolatfehér batiszt ingmellén.

- Mi úgy elkényeztetjük őt - mondta Lady Clavering Pendennisné úrasszonynak, s közben szeretetteli pillantást vetett a kis angyalra, akinek arcán-kezén el volt mázolvva az a hab, amellyel a *meringues à la crème* nevű süteményt töltik.

- Látja, igazam volt - mondta a baronet. - Ohdított, és megkapta. Csak így tovább, Fhank, öhegfű.

- Sir Francis nagyon bölcs apa - suttogetta Amory kisasszony. - Nem gondolja, Bell kisasszony? De ezentúl nem azt mondom, hogy Bell kisasszony... ezentúl Laurának szólítom; úgy megcsodáltam a templomban. A ruhája nem volt valami jó, és a főkötője is divatjamúlt, de olyan szép szürke szeme van, és olyan gyönyörű arcszíne.

- Köszönöm - mondta Laura nevetve.

- Az unokabátyja is csinos, és ezt tudja is. Egy kicsit merev... *de sa personne*.⁵⁶ Még nem ismeri a világot. Zseniális? Szenvedett? Volt itt egy kis hölgy... gyűrött selyemruhában és bársonycipőben... valami Pybusné asszony... azt mondta, szenvedett... és ön, Laura... az ön szíve még érintetlen?

- Az! - mondta Laura, de egy csöppet elpirult a gondolattól vagy a kérdéstől, mire a másik kijelentette:

- Ah, Laura! Én mindent látok. Milyen csinos az unokabátyja. Mondjon el nekem mindent. Máris úgy szeretem, mint a testvéretem.

- Nagyon kedves - mondta mosolyogva Bell kisasszony -, és... és el kell ismerni, ez nagyon hirtelen támadt vonzalom.

- Minden vonzalom az. Mint a villamosság... ösztönös. És hirtelen. Már mikor megpillantottam, tudtam, hogy szeretni fogom önt. Ön nem érzi?

- Még nem - mondta Laura. - De mindenesetre megpróbálom.

- Akkor hívjon a keresztnévemen.

- De nem is tudom a keresztnévét! - kiáltott fel Laura.

- Blanche-nak hívnak... ugye kedves név? Hívjon Blanche-nak.

- Blanche... igazán nagyon kedves.

- És amíg mama azzal a kedves arcú hölgygel beszélget... milyen rokonságban vannak? Valamikor nagyon szép lehetett, de ma már meglehetősen *passée*;⁵⁷ és nincs jól *gantée*,⁵⁸ de nagyon szép a keze... míg a mama vele beszélget, jöjjön fel az én szobámba... az én saját, saját szobámba. Nagyon aranyos szoba, még ha az a szörnyű ember, Strong kapitány rendezte is

⁵⁶ Viselkedésében.

⁵⁷ Elhervadt.

⁵⁸ Nem jó a kesztyűje.

be. Maga szerelmes belé? Szerinte igen, de én tudom, hogy nem, hanem a csinos unokabátyjába. Igen... *il a beaux yeux. Je n'aime pas les blonds, ordinairement. Car je suis blonde moi... Je suis Blanche et blonde...*⁵⁹ - és megnézte az arcát a tükörben, és fintort vágott, de egy pillanatra el nem hallgatott, hogy Laura választ adhatott volna a kérdéseire.

Blanche szőke volt és karcsú, mint egy nimfa. Haja már-már zöldbe játszott. De a szemöldöke barna volt. S szép barna szemén hosszú fekete szempilla fátyla. Dereka karcsú, hogy látni alig lehetett, s lába kicsiny, hogy az ember már-már arra gondolt, a fű sem hajlik meg alatta. Ajka mint a halvány rózsabimbó, s hangja kristálytisza patakként csobogott búbajos kis gyöngyfogai fölött. E gyöngyfogakat szívesen is mutogatta, mert igen szépek voltak. Mindig mosolygott, s e mosoly nemcsak gyönyörű fogát tette láthatóvá, hanem a két arcán fészkelő két bájos, rózsaszín gödröcskét is.

Megmutogatta Laurának a rajzait, és Laura elbűvölőnek találta őket. Pergő ujjakkal, kitűnően eljátszott neki néhány saját szerzeményű valcert, s ezzel Laurát még jobban elbűvölte. Aztán fölolvasta néhány franciául és angolul írott versét; ezeket lelakatolt könyvében rejtegette... az ő drága kis könyvében; kék bársonyba volt kötve, aranylakat zárta, s aranybetűkkel volt rányomtatva, hogy: *Mes Larmes*.⁶⁰

- *Mes Larmes!* Hát nem szép cím?! - kérdezte az ifjú hölgy, aki el volt ragadtatva mindentől, amit maga csinált. Igaz, mindent jól csinált. Laura elismerte, hogy szép a cím. Ilyesvalakivel még soha nem találkozott: aki ilyen bájos, ilyen művelt, ilyen törekeny és szép lett volna; aki ilyen szépen csicsergett volna, szökdelt volna a szép szobában, a rengeteg szép könyv, kép és virág közt. A derék és jólelkű vidéki lánynak eszébe se jutott irigykedni bámulatában. - Igazán, Blanche - mondta -, ebben a szobában minden olyan szép; de a legszebb mégiscsak ön. - A másik elmosolyodott, a tükörbe pillantott, odament Laurához, mindkét kezét megfogta, megcsókolta, aztán leült a zongorához, és kapásból lejátszott egy kis dalocskát.

A két ifjú hölgy meghitt barátsága úgy csírázott, mint Jankó babszeme, mely egyik napról a másikra az égig növesztette szárát. A természetes inas minduntalan odaát járt Fairoaksban apró rózsaszín levélkékkel; a konyhában dolgozott egy csinos leányzó, lehet, hogy a tekintélyes úriembert az is vonzotta e szerény helyre. Amory kisasszony kottát küldött, Amory kisasszony regényt küldött, vagy egy-egy képet, amelyet a *Journal des Modes*-ből vágott ki; vagy öladysége küldte tiszteletét virág és gyümölcs kíséretében; vagy Amory kisasszony kérte nagyon szépen Bell kisasszonyt, hogy jönné át ebédre, és a drága Pendennisné úrhölgy is, ha erejéből telik, és Arthur is, ha nem untatja nagyon a szürke társaság; Pendennisné úrhölgyért majd átmegy a pónifogat; és semmiképpen ne mondjanak nemet.

Sem Arthur, sem Laura nem kívánt nemet mondani. S Helen, aki valóban gyöngéledett egy kicsit, örült, hogy e kettőnek meglesz az öröme; szeretettel nézett utánuk, mikor elindultak, s a szíve mélyén azt kérte, hogy csak addig el ne szólítsa az Úristen, míg ez a kettő, akit a világon a legjobban szeret, egymásé nem lesz. Mikor ők útközben a hídra értek, Helennek eszébe jutottak azok a nyári esték, huszonöt évvel ezelőtt... mikor még ő is virágzott a szerelem és boldogság rövid tavaszán. Ez már a múlté. Az ibolyakék égről ugyanaz a hold bámult le, s a csillagok is ugyanúgy sziporkáztak, mint azokon a régi, emlékezetes estéken. A férfi holtan fekszik messze-messze, s hullámok görögnek kettőjük között. Jóisten! Milyen világosan élt még az emlékezetében az az utolsó pillantás, mikor elváltak egymástól. Visszanézett rá a hosszú-hosszú éveken át, s tekintete szomorú és tiszta volt, mint annak idején.

⁵⁹ Gyönyörű szeme van. Általában nem kedvelem a szőke férfiakat, mert én is szőke vagyok... a nevem Blanche... és szőke vagyok.

⁶⁰ Könnyeim.

Pen és Laura kisasszony tehát rendkívül kellemes nyári estét töltött a Clavering Park-i társaságban. Blanche kijelentette, hogy teljesen el van bájolva Laurától; s nagyon valószínű, hogy Pen úrnak is nagyon tetszett Blanche. Visszatért a jókedve; nevetett, fecsegett, s Laura csodálkozva hallgatta. Ez a jól öltözött, mosolygós Pen Lady Clavering fogadószobájában nem ugyanaz a Pen volt, aki a fairoaksi szalonban vadászzubbonyban ásítózott. Néha muzsikáltak. Laurának szép alt hangja volt, s Blanche-sal énekelt együtt; az a legjobb kontinentális oktatásban részesült, s most el volt bűvölve, hogy barátnőjét taníthatja. Néha Pen úr is csatlakozott hozzájuk, de gyakoribb volt, hogy csak gyönyörködve nézte az éneklő Blanche kisasszonyt. Néha több szólamban énekeltek, ilyenkor jó szolgálatot tett Strong kapitány roppant mellkasa; neki-nekieresztette hatalmas basszusát, amire nem kis mértékben büszke volt.

- Dehék fickó ez a Sthong, mi, Bell kisasszony? - mondogatta Sir Francis. - Écahtét játszik Lady Clavehinggel... de játszik az mindent, fej vagy íhást, hömit, vagy ha kell, zongoházik. Mit gondol, mennyi ideje él nálam? Egy héthe jött, egyetlen koffehhel, és istenemhe, máh hahmadik éve itt van. Hendes fickó, mi? Báh nem tudom, honnét van egy vasa is, Jupitehhe, nem tudom, Lauha kisasszony.

Márpedig a lovag, ha Lady Claveringgel szemben vesztett a kártyán, mindig megfizette az adósságát; s ha három éve élt a barátjánál, azért is megfizetett - jókedvvel, kedvességgel, derűvel, ezer apró szolgálattal, mely társaságát kellemessé tette. Hát kívánhat egy úriember jobb barátot, mint egy olyan embert, aki mindig jókedvű, mindig kéznél van, de soha sincs láb alatt, és kész végrehajtani pártfogója minden megbízását, akár hogy egy dalt elénekeljen, akár hogy az ügyvéddel tárgyaljon, megívjon egy párbajt, vagy fölszeletelje a kappant.

Bár Laura és Pen általában együtt ment át Clavering Parkba, néha mégis megesett, hogy Pen úr nélküle sétált át oda, és erről nem tett említést neki. Rendszeresen eljárt horgászni a Brawlra, amely a parkon folyt át, a kert falától nem messze; furcsa véletlen, hogy ilyenkor Amory kisasszony is arra sétált (gyönyörködött a virágokban), s nagyon meglepődött a horgászó Pen úr láttán.

Kíváncsi lennék, milyen pisztrángot fogott Pen úr, miközben az ifjú hölgy figyelte? Vagy épp Blanche kisasszony volt a halacska, aki a legyet kerülgette, s akit Pen úr annyira szeretett volna horogra keríteni?

Ami Blanche kisasszonyt illeti, neki jó szíve volt; s minthogy rövid élete során, mint bevallotta, maga is sokat „szenvedett”... nos, nagy együttérzéssel viseltetett más, Penhez hasonló, érzékeny lelkek iránt, akik szintén sokat szenvedtek. Laurát és a drága Pendennisné úrhölgyet most kétszer annyira szerette; ha ők épp nem voltak a kastélyban, nem nyugodott, míg maga át nem ment Fair Oaksba. Zongorázott Laurával, franciául, németül olvasott Laurával; és Pen úr is velük olvasta a francia és német könyveket. Schiller és Goethe szentimentális balladáit a hölgyek számára angolra fordította, Blanche meg az ő kedvéért kinyitotta a *Mes Larmes* lakatját, és megismertette vele gyöngéd múzsájának néhány panaszos zöngeményét.

E versek arról vallottak, hogy ez az ifjú lélek valóban rendkívül sokat szenvedett. Nem volt idegen tőle az öngyilkosság gondolata. Szakadatlanul a halált sóvárogta. Egy elfonnyadó rózsa annyira elszomorította, hogy az ember azt hitte, bizonytal belehal fájdmába. Csoda, hogy egy ifjú lélek hogyan képes ennyi szenvedésre - hogyan juthatott el a szenvedélynek és szenvedésnek ehhez az óceánjához (mint a szökevény gyermek, aki mindenáron el akar jutni a tengerhez), s ha egyszer a habjaira bízta magát, hogyan élhette túl? Micsoda zokogás-zseni lehetett, hogy képes volt ennyit ontani a *Mes Larmes*-ből?

Az az igazság, hogy Blanche kisasszony könnyei kissé sótalanok voltak, de Pen, aki olvasta verseit, ahhoz képest, hogy hölgytől származtak, jónak találta őket... és maga is írt hozzá né-

hány verset. Az ő versei hevesek voltak, szenvedélyesek, nagyon forrók, édesek, erőteljesek; s nemcsak írt verseket, de ó, a gazember! a hazug! - átfogalmazta és Amory Blanche kisasszony keresztnevére és használatára formálta egyik-másik korábbi versét, amelyet még bizonyos Emily Fotheringay kisasszonyhoz írt volt.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

A kis ártatlan

- A kutyafáját, Sthong - mondta egy nap a baronet, mikor ebéd után a biliárdasztal mellett, szájukban a titkok nagy föltárójával, a szivarral, beszélgettek. - A kutyafáját, Sthong, báhcak máh meghalt volna a feleséged.

- Bárcsak úgy volna. Jupiterre, karambol! De nem fog; sose fog; meglátod. De miért szeretnéd, Frank fiam, hogy kiadja a páráját?

- Meht akkoh te elvennéd a kisasszonyt. Nem is csúnya. És tízezhe lesz, az pedig szép pénz egy olyan szegény öhdögnek, mint te - racsolta a másik úriember. - A kutyafáját, Sthong, naphól napha jobban utálom. Ki nem állhatom, Sthong; istenembe, ki nem állhatom.

- Még kétszer annyiért se venném el - nevetett Strong kapitány. - Életemben nem láttam még ilyen kis boszorkát.

- Legszívesebben megméhgezném - jelentette ki ellentmondást nem tűrően a baronet. - Jupitehhe, meg.

- Miért, most éppen miben töri a fejét? - kérdezte barátja.

- Semmi különösben - felelt Sir Francis. - Csak amiben eddig is. Kössenek föl, az a lány úgy éht hozzá, hogy mindenkit elkesehítsen, hogy az máh meglepő. Tegnap este a nevelőnt kehgette el síhva az asztaltól. S mikoh később elmentem Fhank szobája előtt, hallottam, hogy szegény kis kölyök bömböl a sötétben, s megtudtam, hogy a nénje holtha hémítette, a házban lakó kíséhtetekhől mesélt neki. A heggelinél meg a feleségem következett; bah a feleségem ostoba, igazán jó lélek... kössenek föl, ha nem az.

- Mit művel vele a kisasszony? - kérdezte Strong.

- Kössenek föl, hát nem a néhai Amohyhól kezdett beszélni, az elődömhől? - mondta vigyorogva a baronet. - Előkehített valami képet az emlékkönyvéből, és azt mondta, a halott édesapjába hasonlít. És tudni szehetné, hol az édesapja síhja. A fene az apját enné meg! Valahányszoh Amohy kisasszony szót ejt hóla, Lady Clavehing mindig síhva fakad; és ez a kis boszohka csak azéht is beszél hóla. Ma, mikoh hákezdett, éktelenül dühbe guhultam, és azt mondtam, én vagyok az édesapja... meg más efféléket, aztán máh, uham, engem vett célba.

- És rólad mit mondott, Frank? - faggatta barátját és patrónusát még mindig nevetve Strong úr.

- Istenemhe, azt mondta, nem én vagyok az apja; hogy én képtelen vagyok megéhteni őt; hogy az ő apja nyilván nagy tehetségű és mély éhzésű embeh volt, meg minden, míg én a pénzéht vettem el az anyját.

- Hát nem azért? - kérdezte Strong.

- Attól, hogy igaz, még nem kellemes hallani, nem gondolod? - felelte Sir Francis Clavering. - Nem vagyok művelt embeh, meg minden; de nem vagyok olyan ostoba sem, amilyen ostobává ő akah tenni. Nem tudom, hogy csinálja, de mindig sikehül az elevenemre tapintania, éhted? A maga csöndes módján az ujja köhé tekehi az egész házat, azzal az istenvehte éhzelgős modohával. Báhcak máh meghalna, Ned.

- Az előbb még a feleségem halálát kívántad - mondta Strong, zavartalanul derűsen, mire a baronet, szokott őszinteségével, azt válaszolta: - Hát ha valakit máh *halálosan* unok, azt kívánom, báh halna meg, s most tiszta szívemből kívánom, hogy Amohy kisasszony alulhól szagolja az ibolyát.

Mint a főntebb ismertetett őszinte beszélgetésből is kiviláglik, művelt kis barátnőnknek volt egy-két olyan tulajdonsága, vagyis jellemhibája, amely meglehetősen népszerűtlenné tette. Éles eszű fiatal hölgy volt, ízlése kifinomult, irodalmi műveltsége nem mindennapi, de mint minden tehetséget, őt sem értették meg a hozzátartozói. Sem az édesanyja, sem mostohaapja nem volt művelt ember. A baronet olvasmányai nem terjedtek túl a két versenylapon, a *Bell's Life-on* és a *Versenynaptár-on*, Lady Clavering írása meg ma is olyan volt még, mint egy tizenhárom éves iskolás lánykéé; nyelvtanra, helyesírásra ügyet se vetett. S mivel Amory kisasszony mélyen átérezte, hogy nem becsülik meg, s hogy olyan emberekkel él egy fedél alatt, akik sem értelem, sem beszédkészség dolgában nem érnek föl vele, egyetlen alkalmat el nem mulasztott volna, hogy alacsonyabbrendűségüket az orruk alá ne dörgölje; nemcsak vértanú volt hát, hanem tudtára is adta mindenkinek, hogy az. Ha egyszer szenvedett, mint ahogy mondta és gondolta is, miért vagyunk meglepve, hogy egy ilyen kifinomult, érzékeny lélek sokat jajongott és sírt? Ha egy költőné nem sírja el a bánatát, mi az ördögnek a lantja? Blanche csak a legszomorúbb hangokat pendítette meg a lantján; elégiákat énekelt halott reményeiről, gyászéneket bimbójukban elfagyott érzelmeiről, amint az szomorú sorsához és a múzsájához illett is.

Valójában, amint már mondtuk is, eddig nem érték igazán komoly csapások; bajainak forrása - mint legtöbbünk esetében - önnön lelkében volt, s az bánatos és folyton elégedetlen lévén, csoda-e, ha sírt? Így hát a *Mes Larmes* bármikor tetszése szerint csordogáltak a szeméből, könnyekből korlátlan készletekkel rendelkezett, s a szüntelen gyakorlás eredményeképpen kiválóan tudta ontani őket. Mert az érzelem, akárcsak az a másik kór, amelyről Horatius beszél, csak súlyosbodik, ha csillapítjuk (bármennyire fáj is, hölgyeim, meg kell mondanom, hogy a szóban forgó kór: a vízkór), így hát mennél többet sír valaki, annál többet tud és akar sírni.

Amory kisasszony már nagyon korán elkezdte ontani könnyeit. Mióta először kezdett érezni, Lamartine volt a kedvenc bárdja: s utóbb a nagy modern francia szerzők műveinek gondos tanulmányozásával csiszolta elméjét. Nem volt Balzacnak vagy George Sandnak olyan regénye, amelyet e fáradhatatlan fiatal teremtés föl ne falt volna, mire tizenhat éves lett: s ha otthon családtagjai iránt vajmi kevés rokoni érzést táplált is, a szellemvilágban, mint mondta, voltak barátai, értvén ezalatt a gyöngéd Indianát, a szenvedélyes és költői Leilát, a szeretetre méltó Trenmort, ez emelkedett lelkű rabot, a gályák angyalát, a lánglelkű Steniót és a francia regények számtalan más hőjét. Már kisiskolás korában beleszeretett Rodolph hercegbe és Dzsalma hercegbe, s a válás kérdését, a nők jogának kérdését Indianával együtt már azelőtt eldöntötte, hogy az iskolakötényt levetette volna. A szenvedélyes ifjú hölgy szerelmesdit játszott a képzelet ezen érdemes szülötteivel, mint ahogy előbb papás-mamást játszott a babáival. Bájos kis költőlelkek! Mily különös is elnézni, ha a babáikkal játszanak. Ma a kékszemű a kedvenc, a feketeszemű bekerül a fiók mélyére. Holnap a kékszeműre kerül a mellőztetés sora, s lehet, hogy leégett orrú, kitépett hajú, szemetlen és csúf kis roncs kerül az első helyre a kisasszony szeretetében, azt csucsujgatja, ringatja a karjai közt.

Mínt hogy a regényíróról fölteszik, hogy mindent ismer, még a női szív rejtelmét is, amit talán maguk a nők sem, közölhetjük, hogy tizenegy éves korában Mademoiselle Betsy, mert így hívták akkoriban Amory kisasszonyt, gyöngéd érzelmeiket táplált Párizsban egy ifjú szavojai kintornás iránt, akiről állhatatosan azt hitte, hogy elrabolt herceg, s e hitében nem lehetett megingatni; hogy tizenkét éves korában öreg és visszataszító rajztanára kavarta fel ifjú szívét (ah, mily életkor vagy testi hiba biztosíték a nők szerelme ellen?); s hogy tizenhárom éves korában, mikor Madame de Caramel intézetének volt bennlakója a Champs-Élysées-n, mely, mint mindenki tudja, Monsieur Rogron (a Becsületrend lovagja) fiúintézetével szomszédos,

élénk levelezés folyt a *séduisante*⁶¹ Miss Betsy és Rogron lovag Charlemagne Kollégiumának két ifjú bennlakója közt.

Az ifjú barátnőnkéről írott fentebbi bekezdésben olyan keresztnéven emlegettük őt, amely más, mint amelyen nemrégiben megismertük. Tény, hogy Amory kisasszonyt, akit odahaza csak Missynek hívtak, eredetileg Betsynek keresztelték - a Blanche nevet maga találta ki s adományozta magának, mintegy megkoronázta magát vele; s a baronet, a mostohaapja, fegyverként használta ellene, szakadatlan félelemben tartotta a fenyegetéssel, hogy nyilvánosság előtt Betsynek nevezi, s ezzel sikerült is az ifjú lázadót olykor kordában tartania.

Blanche-nak már eddig is töméntelen édes, édes, drága barátja volt, egész kis múzeuma hajfűrtökből a kincsesdobozában, ezt mind érzelmi fejlődése során gyűjtötte össze. Egyik-másik drága barátnője férjhez ment; egyesek más iskolába mentek; egy szeretett nővérét az intézetből elveszítette, majd újra megtalálta, ó iszonyúság! a drága, az ő Léocadie-ja, a pénztárkönyvet vezette édesapja, egy Rue du Bac-i vegyeskereskedő boltjában; igen, sok *disappointment, estrangement, disillusionment*⁶² érte, ahogy ő ékes franciasággal mondani szokta, s ahhoz képest, hogy milyen fiatal volt, rengeteget szenvedett. De hát az érzékenység ára épp a szenvedés, a bizalmas gyöngédségjutalma épp a megtévesztés, s ő úgy érezte, hogy ifjú élete minden szenvedése és csalódása csak tehetségének büntetése.

Időközben sikerült a derék ladynek, az édesanyjának, annyi, kellemetlenséget okoznia, amennyit a körülmények csak megengedtek, és sikerült érdemes mostohaapjával is pokolba kívántatnia önmagát. Strong kapitány kivételével, akinek legyőzhetetlen jó kedélyén nem fogott Amory kisasszony szarkazmusa, az ifjú lady éles nyelve mindenkit leigazolt a házban. Ha Lady Clavering spárgát mondott csirág helyett, vagy „aztat”-ot „azt” helyett, amint az a boldogtalan hölgygel gyakran megesett, Missy nyugodtan kijavította, s ezzel a jó lelket, az édesanyját, csak újabb nyelvbotlásokra készítette, mert lánya pillantásának súlya alatt egyre jobban elfogta az idegesség.

Annak az izgatott érdeklődésnek az ismeretében, amelyet a család Claveringbe költözése keltett a kisváros lakói között, semmi okunk azt hinni, hogy Clavering lakói közül egyes-egyedül Madame Fribsby kíváncsiságát nem csigázta fel az esemény, egyes-egyedül ő maradt iránta közömbös. Mikor a kastélybeli család először jelent meg a templomban, a madame megfigyelte a hölgyek toalettjének minden részletét, főkötőjüktől magas szárú cipőjükig, s szemügyre vette a hölgyek szobalányainak viseletét is a számukra fenntartott padban. Attól tartunk, hogy Portman doktor prédikációja, bár legrégibb és legértékesebb kompozícióinak egyike volt, aznap igen kis hatással volt Madame Fribsbyre. Pár napra rá sikerült kihallgatást kapnia Lady Clavering bizalmas cselédjétől, a házvezetőnői szobában, a kastélyban; s boldogan hallotta, hogy francia és angol nyelven nyomott üzleti kártyáit, amelyek szerint levelezője, Madame Victorine útján meg szokta kapni a legújabb párizsi divatlapokat, s hogy a grófság nemes és földbirtokos hölgyei számára udvari és báli ruhákat varr, Lady Clavering és Amory kisasszony megkapta, s kedvezően fogadta.

Bonnerné, Lady Clavering társalkodónője, hamarosan Madame Fribsby szalonjának gyakori látogatója lett, és ugyancsak sokat vendégeskedett ott a varrónő számlájára. Egy csésze zöld tea, egy kis pletyka, meleg apró sütemény, regényolvasás mindig kijárt Bonnernének, valahányszor volt este annyi szabad ideje, hogy kimenjen a városba. S e gyönyörűségre sokkal több időt talált, mint alárendeltje, Amory kisasszony szobalánya, aki alig tudott magának egy

⁶¹ Elbűvölő.

⁶² Csalódás, elhidegülés, kiábrándulás.

kis szabad időt szakítani, robotolt, mint egy gyári lány, a könyörtelen kis műzsa, az úrnője szolgálatában.

És volt még valaki, aki fönntartotta a kapcsolatot Clavering társaságával, s állandó vendége volt barátnőnknek, a varrónőnek: a konyhafőnök, Monsieur Mirobolant. Vele Madame Fribsby rövidesen meghitt barátságot kötött.

Clavering faragatlan lakóira, minthogy nem voltak hozzászokva franciák társaságához vagy megjelenéséhez, Monsieur Alcide modora és külleme nem tett olyan kedvező benyomást, mint ahogy ez az úriember szeretne volna. Teljesen gyanútlanul sétált közöttük egy nyári délután, mikor szolgálataira a házban épp nem volt szükség, kedvenc öltözkéiben, azaz világoszöld császár kabátban, bő köpenyben, kék üveggombos karmazsinvörös mellényben, nagykockás skót pantallóban, narancsszín selyemkraváttal a nyaka körül, lábán félmagas, hegyes orrú, csillogó csizmával, s e megszokott kimenőruháját, amelyen, szerinte, semmi feltűnő nincs, ha viselőjének szépsége nem vonja magára az emberek figyelmét (hízelttönk), s amely egy vérbeli párizsi úriember küllemét kölcsönzi az embernek, még aranyhímzésű sapka, dúsan aranyozott sétapálca és más hasonló ékességek egészítették ki.

Végigment az utcán, mosolyogva s szerinte szívdöglesztő pillantással vette szemügyre a nőket, bekukucskált a kerítések mögé és az ablakokba, ahol e derűs nyári este nőket látott. De Pybusné asszony szobalánya, Betsy, fölsikkantott, hogy „Jézusisten!”, és visszariadt, mikor Alcide rákacsintott a babérbokor fölött; a Baker kisasszonyok és a mamájuk csodálkozva megbámulták, s egyszerre azon vette észre magát, hogy egész tömeg ered a nyomába; rongyos utcakölykök és gyerekek hagyták ott homokváraikat, hogy az érdekes idegent lássák.

Egy ideig azt hitte, hogy a csodálat vonzza utána az embereket, folytatta hát az útját, s azzal hízelttönk magának, hogy lám, milyen könnyen tud másoknak ennyi ártatlan örömet szerezni. De a kisgyerekeket és homokvárépítőket a nagyobbak színe-virága követte, mert a gyárból épp akkor engedték ki a lányokat és legényeket; csatlakoztak a tömeghez, nevettek, hujjogtak, pfujoltak, és gyalázatos szavakat szórtak a franciára. Volt, aki azt ordította; „Francos! Francos!”, volt, aki azt, hogy „Varasbéka!” - egyvalaki a hosszú és szépen kibodorított hajából kért egy tincset; szegény konyhaművész kezdte már megérteni, hogy ő a durván vigyorgó csöcselék megvetésének és nem tiszteletének tárgya.

Ekkor történt, hogy Madame Fribsby észrevette a szerencsétlen úriembert és a sleppjét, s meghallotta a gúnyos, gyalázkodó kiabálást. Kiszaladt a szobájából, át az utcán, a megkínzott idegenhez; kinyújtotta a kezét, és az ő nyelvén szólva behívta a lakásába; s mikor Monsieur Mirobolant már annak rendje és módja szerint belül volt az ajtón, vitézül kiállt a küszöbre, a csúfolódó gyári lányok és fiúk elé, lehordta őket gyáva bandának, hogy nem átnak egy szerencsétlen, nyelvüket nem értő, magányos és védtelen idegent sértegetni. A kis tömeg némi gúnyos éljenzés és pfujolás után megérezte a Madame Fribsby szónoki lendületében rejlő erőt, s visszavonult; hisz az idős hölgyet meglehetősen respektálták a városban, furcsasága és kedvessége sok barátot szerzett neki.

Szegény Mirobolant igazán örült, hogy az anyanyelvét hallja, még ha ilyen gyalázatos kiejtéssel is. A franciák sokkal könnyebben megbocsátják, ha közülünk valaki rosszul beszéli a nyelvüket, mint mi az ő rossz angolságukat; s egy hosszú beszélgetés során baklövésünk hallatán még csak eszükbe sem jut elmosolyodni. A megmentett művész megesküdt, hogy Madame Fribsby az ő őrzőangyala, s hogy ennyi nyájassággal, udvariassággal senkinél sem találkozott közöttünk, *les Anglaises*⁶³ között. Olyan udvariasan és hízelttönk szólt hozzá, mintha soha bájosabb és nemesebb hölgygel még nem beszélt volna: mert Alcide Mirobolant

⁶³ Angol hölgyek.

a maga szokása szerint adózott minden nőnek, s mint mondani szokta, álmában sem jutna eszébe, hogy a rangjuk szerint tegyen különbséget a szépség birodalmának tagjai közt.

Egy tál ananással ízesített krém, egy tál rákmajonéz, mely nem volt méltatlan a művészetéhez (hízelgett magának Alcide), vagy őhozzá, akinek tisztelete jeléül fölajánlotta, egy doboz kandírozott provençe-i gyümölcs - ez volt az, amit a konyhafőnök másnap egy kosárban, az egyik szárnysegédjével átküldött a varrónőnek, s ehhez egy gáláns kis levelet is mellékel a szeretetre méltó Madame Fribsbynek. „Kedvessége - írta Alcide - oázisként zöldell életem sivatagában, nyájassága mennyire más, mint a város lakóinak *grossièreté*-je,⁶⁴ a város méltatlan is rá, hogy ilyen drágakövet birtokoljon, mint Ön.” A konyhafőnök és a varrónő között tehát egészen meghitt barátság keletkezett; azt azonban nem tudom pontosan, hogy a madame gyönyörűséggel vagy sajgó keserűséggel fogadta-e az olyatén barátságnyilvánítást, amilyent az ifjú Alcide kínált neki, mert következetesen *La respectable Fribsby*-nek vagy *La vertueuse Fribsby*-nek⁶⁵ szólította, kinyilvánította, hogy Madame Fribsbyt valósággal anyjának tekinti, és hogy azt reméli, az is fiának érzi őt. Ah, gondolta Madame Fribsby, nem is olyan régen még az iránta érzett egészen más vonzalomnak adtak hangot azon a drága francia nyelven! Fölsóhajtott, és fölnézett a muskétás képére. Mert meglepő, hogy milyen fiatal marad egyik-másik ember szíve még akkor is, ha elől a haja már némi takargatást vagy festést igényel - s e pillanatban Madame Fribsby, mint az ifjú Alcide-nak mondta, ábrándos, tizennyolc éves kislánynak érezte magát.

Mikor a beszélgetés ilyen fordulatot vett - és barátságuk kezdetén Madame Fribsby hajlott rá, hogy errefelé terelje -, Alcide udvariasan más témára tért át: továbbra is kitartóan az anyjának tekintette a jó varrónőt. Nem volt hajlandó benne mást fölfedezni, s így mikor a gyengéd lelkű hölgy megtudta, hogy a konyhaművész szíve milyen mélyen el van kötelezve másutt, kénytelen volt ezzel a szereppel is beérni.

Mert nem sok időbe telt, hogy Alcide megismertesse őt szerelme tárgyával és eredetével.

- Szerelmet vallottam neki - mondta, és kezét szívére szorította -, mégpedig legalább annyira új, mint amennyire kellemes módon. Mert hova be nem hatol a szerelem, tiszteletre méltó Madame Fribsby? Cupido az ötletek atyja. Megérdeklődtem a cselédektől, hogy melyek azok az étkek, amelyeket a mademoiselle a legszívesebben fogyaszt; és erre építettem az én kis fifikámat; egy napon, mikor szülei elmentek valahova vacsorázni (fájó szívvel kell kijelentenem, hogy e faragatlan emberek örömét a boulevard-on egy vendéglőben vagy a Palais-Royalban elköltendő sokkal rosszabb vacsora jelentette), a bájos kisasszony egypár intézeti társát látta vendégül; s én kiagyaltam, hogy kényes fiatal ínyűkhöz illő vacsorát tálalok nekik. Az ő bájos neve Blanche, ami - mint ön is jól tudja - „fehéret” jelent. A szűz fátyla fehér; s fehér rózsákból font füzért visel. Eldöntöttem hát, hogy az én vacsorám makulátlan fehér lesz, mint a hó. A szokott órában tehát a közönséges *gigot à l'eau*⁶⁶ helyett, amelyet túlságosan egyszerű asztalánál föl szoktak szolgálni, egy kis *potage à la Reine*-t⁶⁷ - *à la Reine Blanche*-t,⁶⁸ ahogy én neveztem - küldtettem föl neki; fehéret, mint az ő arca, a legillatosabb tejszínnel és mandulával készítettem. Aztán az oltáránál egy *filet de merlan à l'Agnes*-szal⁶⁹ áldoztam,

⁶⁴ Durvaság.

⁶⁵ A tiszteletre méltó... erényes Fribsby.

⁶⁶ Főtt ürücomb.

⁶⁷ Leves királynő módra.

⁶⁸ Blanche királynő módra.

⁶⁹ Tőkehal-filé.

majd egy ízletes fogással, amelyet *Éperlan*⁷⁰ à *Sainte Thérèse*-nek neveztem el, s amelyet a bájos kisasszony nagy élvezettel fogyasztott. Ezt két kis *entrée* követte borjúmirigyből és csirkéből elkészítve, s az egyetlen barna étel, amit e vacsorán önmagamnak engedélyeztem, egy kis báránysült volt, azt spenótmezőben helyeztem el, és *croustillon*-nak⁷¹ körítettem, amelyből bárányfigurákat, formáltam, s az egészet százszorszépekkel és más vadvirágokkal ékesítettem. Ezután következett a második vallomásom: egy puding à *la Reine Elizabeth* (aki, mint Madame Fribsby bizonyára tudja, szűz királynő volt), s egy tál opálszínű bibictójás, amelyet *Nid de tourtereaux*⁷² à *la Roucoule*-nak neveztem el; közepén két csókolózó madár, vajaskrémből formálva, egy kosár kis sárgabarackos *gâteau*-val,⁷³ amelyet, tudom, minden fiatal hölgy szeret; majd egy maraschino-zselé, lágy, behízelt, részegítő, mint a szépség látomása. Ennek *Ambroisie de Calypso à la Souveraine de mon Coeur*⁷⁴ nevet adtam. S mikor bevitték a fagylaltot - egy mandula- és cseresznyefagylaltot -, mit gondol, Madame Fribsby, milyen alakja volt? Két szív, amelyet nyílvessző egyesít, s erre, mielőtt még bevitték volna, papírból kivágott menyasszonyi fátylat helyeztem, s az egészet szűzi narancsvirág-koszorúval vettem körül. Megálltam az ajtóban, s lestem, milyen hatása lesz. Egy emberként kiáltottak fel elragadtatásukban. Mindhárom ifjú hölgy megtöltötte poharát szikrázó *Ay*-val, s az egészségemre köszöntötte. Hallottam... hallottam, hogy a kisasszony rólam beszél... hallottam, hogy azt mondja: „Mondják meg Monsieur Mirobolant-nak, hogy köszönjük szépen... hogy csodáljuk őt... hogy szeretjük őt!” Majd összerogytam, mikor ezt meghallottam.

- Hát azóta lehet-e bármi okom, hogy kételkedjem: a fiatal művész egyre jobban beférkőzik az angol kisasszony szívébe? Én szerény vagyok, de a tükröm elárulja, hogy nem vagyok rossz képű. S e tényről más győzelmek is meggyőztek már.

- Veszedelmes ember! - kiáltott fel a varrónő.

- Albion szőke hölgyei semmi olyasmit nem lelnek ködös hazájuk unalmas lakóiban, amit a Dél gyermekeinek eleveenségéhez és tűzéhez lehetne mérni. Mi magunkkal hozzuk napfényünket: mi franciák vagyunk, és hozzászoktunk a hódításhoz. Ha nem volna ez a szívügyem, s ha nem szántam volna el magam, hogy egy *anglaise*-t veszek feleségül, gondolja, hogy itt maradnék a szigeten (amely ugyan nem egészen kellemetlen, hisz a tiszteletre méltó Madame Fribsby személyében gyöngéd anyára leltem), itt a szigeten, ebben a családban? Hogy itt pazarolnám el képességeimet e faragatlan szigetlakók közt? Hisz művészetem költőiségét nem érti meg e hűsevő népség. Nem... a férfiak szörnyűek, de a nők... nos, a nők!... bevallom, drága Madame Fribsby, azok elragadóak. Én már megesküdtem, hogy az egyiket elveszem; s minthogy nem tudok kimenni a piacra és az ország szokásai szerint bevásárolni, elhatároztam, hogy magamévá teszem az ország egy másik szokását, s egy angol nővel Gretna-Greenbe szököm. A szőke kisasszony velem jön. Már megbűvöltem. A szeme árulkodik. A fehér galamb csak a jelre vár, hogy elröppenjen.

- Leveleznek? - kérdezte csodálkozva Fribsby; nem tudta, hogy az ifjú hölgy vagy a szerelmes férfi él-e ábrándos káprázatban.

⁷⁰ Lazac.

⁷¹ Pirítós.

⁷² Gerlefészek.

⁷³ Vajastészta.

⁷⁴ Ambrózia... szívem királynője.

- A művészetem eszközeivel levelezem vele. Elfogyasztja a fogásokat, amelyeket kifejezetten neki készítek. Ily módon ezernyi célzást teszek neki, s ezeket ő, aki csupa lelki finomság, meg is érti. De más is tájékoztat a környezetéből.

- Ott van Pincott, a szobalánya - mondta Madame Fribsby, aki rátermettsége vagy tapasztalatai révén, úgy látszik, értett valamit a szívügyekhez; de a konyhaművész homloka elborult e javaslattól.

- Madame - mondta -, van egy és más, amiről lovagias ember hallgatni kénytelen; ámbár, ha már megszegi a titoktartást, legkevesebbet akkor vét, ha legjobb barátjának... fogadott anyjának a kedvéért szegi meg. Vegye hát tudomásul, hogy Pincott kisasszonynak megvan a jó oka rá, hogy irántam ellenséges legyen... a nőknél elég gyakori ok... féltékeny rám.

- Önhitt szörnyeteg! - mondta bizalmasa.

- Ah, nem - mondta a konyhaművész mély basszus hangon, a Porte St. Martinhoz és kedvenc szomorújátékaihoz, méltó tragikus hangsúllyal. - Nem önhitt, de végzetes. Igen, én végzetes férfi vagyok, Madame Fribsby. Sorsom, hogy reménytelen szenvedélyt ébresszek másban. Nem tehetek róla, hogy a nők imádnak. Talán bizony az én hibám, hogy az a lány szomjazik, eleped egyetlen pillantásomért, elemészi a láng, amelyet képtelen vagyok viszonzni? Ide hallgasson! Van a családban más is, aki ugyanilyen boldogtalan. Az ifjú milord nevelőnője összetalálkozott velem, miközben a kertben sétáltam, s úgy nézett rám, hogy annak csak egy-fajta magyarázata lehetséges. És maga a milady is, aki pedig jócskán benne van a korban, de keleti vér folyik az ereiben, egyszer-kétszer még ő is oly hízelgőn nyilatkozott a magányos művészeiről, hogy azt nem lehetett félreérteni. Én kerülöm a házat, keresem a magányt, alávetem magam a sorsomnak. Csak egyetlen nőt vehetek feleségül, s elhatároztam, hogy az az ön nemzetéből származó nő lesz. S ha a vagyona elegendő, azt hiszem, a kisasszony lesz az, ő felel meg legjobban nekem. De mielőtt elvinném Gretna-Greenbe, még meg kell győződnöm róla, hogy mennyi a vagyona.

Hogy Alcide valóban olyan ellenállhatatlan nőcsábász volt-e, mint névrokona, vagy egyszerűen csak bolond, azt az olvasó megítélésére bizzuk. De ha az olvasónak sok francia ismerősre volt szerencséje szert tehetni, bizonyára találkozott köztük olyannal, aki majdnem ennyire ellenállhatatlannak hitte magát; s aki, ha hihetünk neki, ugyanilyen pusztítást vitt végbe *les Anglaises* szívében.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

Amelyben szerelem is van, féltékenység is

Olvasóink hallották már Sir Francis Clavering őszinte véleményét a hölgyről, aki nekiadta a vagyonát, visszaadta hazáját, s magunk közt kénytelenek vagyunk beismerni, hogy a baronet nem járt messze az igazságtól felesége értékelésében, s hogy Lady Clavering nem volt sem a legbölcsebb, sem a legműveltebb asszony. Mindössze két évig járt iskolába Európában, London egyik külvárosában, amelyet élete végéig makacsul Ackneyként emlegetett Hackney helyett, ahogy a művelt emberek hívják; tizenöt éves korában visszahívta az édesapja Calcuttába. Odautaztában történt, a Bragg kapitány parancsnoksága alatt hajózó, Kelet-Indiába tartó Ramchunderen (ugyanezen jött át Európába is két évvel azelőtt), hogy megismerkedett első férjével, Amory úrral, aki a szóban forgó hajó másodtisztje volt.

Nem kívánunk belemélyedni Lady Clavering kora fiatalságának elbeszélésébe, elég annyit megemlítenünk, hogy Bragg kapitány, akinek védőszárnya alatt Snell kisasszony apjához utazott (apja a hajó rakományának egyik címzettje s a Ramchunder meg még sok más hajó társtulajdonosa volt), okot talált rá, hogy e zendülő gazembert, a másodtisztet vasra veresse, és hátrahagyja a Jóreménység fokán; s viharos, veszedelmes utazás után, amelynek során a Ramchunder, a hajó rakománya és utasai nem kis veszedelmet álltak ki és nem kis kárt szenvedtek, védencét végül átszolgáltatta apjának Calcuttában.

Néhány hónapra rá Amory felbukkant Calcuttában - elszegődött egy hajóra, s így sikerült eljutnia oda -, s a gazdag öreg ügyvéd és spekuláns akarata ellenére elvette a lányát, beállt indigóültetvényesnek, és csődbe ment, beállt bizományosnak, és csődbe ment, elszegődött a *Sunderbund Pilot* szerkesztőjének, és abba is belebukott, s mindezen üzleti tranzakciói és bukásai közben szakadatlanul civódott apósával és feleségével, s életpályájára végül egy olyan bukás tett pontot, amelynek következtében kénytelen volt otthagyni Indiát, és Új-Dél-Walesbe menni. Valószínűleg e szerencsétlen események során ismerkedett meg Amory úr Sir Jaspers Rogersszel, a calcuttai Legfelső Bíróság köztisztjeletben álló és korábban már említett bírájával; mert igaz, ami igaz, a szerencse akkor hagyta végleg cserben Amory urat, s kényszerítette, hogy ne is tegye próbára többé, mikor illetéktelenül fölhasználta apósa nevét, aki maga is kifogástalanul tudott írni, s nem szorult rá, hogy más írja alá őhelyette a nevét.

Mínthogy Európában általában nem szokták valami buzgón tanulmányozni a calcuttai törvényszéki híreket, az európai közvélemény korántsem volt olyan tájékozott e tények felől, mint a bengáliai, így hát Amoryné asszony és édesapja, minthogy az indiai tartózkodás az előbbi számára nem volt kellemes, egyetértett abban, hogy a hölgynek Európába kell utaznia; ez meg is történt; Amoryné asszony akkor négyéves kislányával, Betsyvel, vagyis hogy Blanche-sal, Angliába hajózott. Velük volt Betsy dadája is, akit az olvasónak az előbbi fejezetben Bonnerné asszony néven mint Lady Clavering bizalmas társalkodónőjét mutattunk be; s Bragg kapitány kibérelt számukra egy házat tulajdon szállása közelében, a Pocklington Streeten.

Keserves nyár volt; azután, hogy Amoryné asszony megérkezett, még jó darabig mindennap esett az eső. Bragg fölfuvalkodottan és kellemetlenül viselkedett, lehet, hogy szégyellte őket, lehet, hogy mindenáron szabadulni akart az indiai fiatalasszonytól. Amoryné meg úgy érezte, hogy egész London a férje szerencsétlenségéről beszél, s hogy szerencsétlen históriájáról még a király és a királynő s az igazgató tanács is tud. Édesapjától szép járadékot kapott; nem kényszerült Angliában élni; elhatározta, hogy külföldre megy. El is ment hát, boldogan, hogy szabadul az undokul erőszakos Bragg kapitány barátságtalan felügyelete alól. A kontinens városaiban, ahol megállapodott, senkinek nem volt ellenére, hogy befogadja, a panzióknak

sem, hisz királyi módon fizetett. Ki-kicsúszott a száján, hogy „aztat”, az biztos, egyébként az angolt egy csöppet idegenszerű akcentussal, furán és kedvesen beszélt; pompásan öltözködött, köztudott volt, hogy mennyire szeret enni-inni; a panziókban, ahol megszállt, curryt és piláfot főzött; beszéde és viselkedése apró furcsaságai csak fokozták a vele való együttlét vonzerejét, s így Amoryné asszony méltán volt népszerű. Jobb szándékú, derűsebb és nagylelkűbb már nem is lehetett volna. Minden szórakozásban benne volt, akárki javasolta. Háromszor annyi pezsgőt, sült csirkét és sonkát vitt, ha batyubálra hívták, mint bárki más. Színházban örökös páholya volt, maszkabálra annyi jegyet vett, hogy osztogatta boldog-boldogtalanak. A panziót hónapokra előre kifizette; szegény leégett, öreg piperkőcöknek, özvegyeknek mindig nyitva állt a pénztárcája, ha nem érkezett meg a pénzük; így járta Európát, hol Brüsszelben, hol Párizsban, Milánóban, Nápolyban, Rómában bukkant föl, ahogy épp eszébe jutott. Amory halálának a híre ez utóbbi helyen érte utol. Ott lakott akkoriban Clavering kapitány (nem volt miből a szállodaszámláját kifizetnie), s vele barátja, Strong lovag is. A jószívű özvegy hozzáment a Claveringek ősi családjának e sarjához, s nem látszott rajta, hogy különösebben bánkódnék semmirekellő volt férje után; s ezzel már el is érkezünk a mához, mikor is Clavering Park úrnője lett.

Missy többnyire a mamájával tartott bolyongásában, s így rengeteget tanult az életből. Egy darabig nevelőnője volt; aztán, édesanyja második házassága után, Madame de Caramel előkelő intézetének áldásait élvezte a Champs-Élysées-n. Mikor Claveringek Angliába költöztek, magától értetődik, hogy ő is velük jött. Alig néhány éve, nagyapja halála és kisöccse születése óta, kezdte csak megérteni, hogy az életben elfoglalt helyzete megváltozott, s hogy Amory kisasszony, egy senki lánya, igen kis pont a házban Francis Clavering úrfihoz, az ősi főnemesi cím és nemesi birtok örököséhez képest. Ha a kis Frank nincs, ő lett volna az örökös, tekintet nélkül arra, hogy ki volt az apja; s bár nem is igen tudta, mi a pénz, hisz mindig korlátlanul volt neki, s így nem is törődött vele, s bár, mint láttuk, romantikus kis múzsa volt, józan ésszel nem lehetett azt várni tőle, hogy majd hálás lesz azoknak, akiknek helyzete változását köszönhette; tulajdonképpen maga sem értette pontosan, mi is történt, míg jobban ki nem nyílt az esze, és nem ismerte meg közelebről a világot.

De az teljesen egyértelmű volt, hogy mostohaapja ostoba és nyiszlett; mamája „aztat”-nak mondja az „azt”-ot, és sem a modora, sem a megjelenése nem választékos; hogy Frank elkenyveztetett, erőszakos kis csibész, aki mindig megkapja, amit akar, mindig a lábára tapos, mindig az ő ruhájára önti, ami a tányérján van, és kitérja az örökségéből. S ráadásul úgy érezte, hogy egyikük sem érti meg őt; magányos szíve természetesen más vonzalomra vágyott, s kereste a környezetében, kinek ajándékozza szabad érzelmi kincsét.

Ez a drága kislány, talán megértés híján, talán másért, oly elviselhetetlenné tette magát odahaza, oly szakadatlan rémületben tartotta az édesanyját, s annyira az idegeire ment mostohaapjának, hogy azok is legalább annyira kívánták, mint ő, hogy bár már egyenesbe jutna az életben. Ebből ered Sir Francis Claveringnek az az előzőekben kifejezett kívánsága, hogy halna meg Strongné asszony, s lenne Blanche a második Strongné.

Minthogy erre nem volt lehetőség, szívesen láttak a házban mindenkit, aki Blanche-ot meghódíthatta; s egy elegáns, jóképű és művelt fiú, mint a mi Arthur Pendennis barátunk, nyugodtan megkérhette volna a kezét, ha kedve tartja; ha van benne annyi bátorság, hogy Amory kisasszony kezére pályázzék, Lady Clavering tárt karokkal fogadta volna vejének.

Pen úr azonban egyéb hátrányos tulajdonságai mellett ráadásul még nagyon bátortalan is volt. Szégyellte nemrégiben elszenvedett kudarcait, tétlen és névtelen létét, a szegénységet, amit az ő ostobasága hozott anyjára, s jelenlegi kétségeiben, önbizalomhiányában legalább annyi volt a hiúság, mint a lelkifurdalás. Hogyan remélhetné hát, hogy megszerezze ezt a kincset, Blanche Amoryt, aki gyönyörű kastélyban és parkban lakik, cselédek tucatjai lesik a szavát,

míg nekik Fair Oaksban egyetlen cseléd lány szolgálja fel szerény ebédjüket, s édesanyja kénytelen a szájától megvonni a falatot, krajcároskodni, hogy valahogy kijöjjenek a pénzből? Legyőzhetetlennek érezte az akadályokat, pedig nyomban eltűntek volna, ha férfiasan nekilát az eltakarításuknak; de ő inkább csak kesergett, vagy játszott a vágyai gondolatával - lehet, hogy még meg sem fogalmazta őket -, s kísérletet sem tett rá, hogy vitézül meghódítsa vágyainak tárgyát. Sok fiatalember köszönheti kudarcát a hiúság e válfajának, amelyet általában félénkségnek hívnak, pedig talán csak kérnie kellett volna, s ölébe hullik, amit kíván.

Egy pillanatig nem állítjuk, hogy Pen tudta már, mit kíván; vagy sokkal tovább jutott, mint hogy arra gondoljon: éppenséggel bele is szerethetne Amory kisasszonyba. A lány bájos volt, eleven. Elbűvölte Pent, ezernyi módon kedveskedett neki, kedves volt hozzá, körülhízelegte. De Pennek félénkségén és hiúságán felül voltak rejtett kételyei, érvei, s azok is hátráltatták. Édesanyja, Blanche minden okossága, fennköltisége, csábereje ellenére megsejtette, hogy a lány kicsoda, és nem bízott benne. Felületesnek és frivolnak tartotta, és sok olyan gyöngét fedezett föl benne, ami sértette tisztaságát és jámborságát: nem tiszteli a szüleit, s még szentebb dolgokat sem, gondolta Helen; a szép szavak és gyöngéd kijelentések alatt léhaság és önzés rejlik. Kezdetben Laura és Pen erősen vitatta az özvegynek ezt a megállapítását - Laura akkor még lelkesedett új barátnőjéért, s Pen még nem volt elég szerelmes, hogy rejtegette volna érzelmeit. Csak kacagott Helen kifogásain: - Haha, mama, féltékeny vagy Blanche-ra... minden nő féltékeny.

De mikor egy-két hónap múltán, azzal az aggódó figyelemmel szemmel tartva kettőjüket, amely a fiuk érzelmeit vigyázó nők sajátja - s nem kétlem, hogy érzelmeik felismerésében az anya szexuális féltékenysége és titkolt fájdalma is közrejátszik -, látta, hogy egyre mélyül kettőjük barátsága, a két fiatal mindig talál ürügyet, hogy találkozzék, és vagy Blanche kisasszony jön át Fair Oaksba, vagy Pen úr jár odaát a kastélyban, szegény özvegyen lassan erőt vett a félelem - úgy látszott, dédelgetett terve kútba esik; s gyengeségének engedve egy szép napon egyenesen megmondta Pennek, hogy mik a tervei és vágyai; hogy úgy érzi, egészsége hanyatlik, nem él már soká, s hogy azt reméli, azért imádkozik, hogy mielőtt eltávozik, még lássa két gyermekét egybekelni. A legutóbbi események - Pen életmódja, egyetemi pályafutása, korábbi lángolása a színésznő iránt - megtörték a gyöngéd hölgy bátorságát. Úgy érezte, fia fölött már nincs hatalma, kiröpült az anyai fészekből; s beteges szeretettel csüngött Laurán, Laurán, akit a mennyekben lakozó Francis hagyott rá.

Pen megcsókolta, s nagyképű fölényrel vigasztalta. Hisz sejtett ő ebből valamit, már régóta gondolta, hogy anyja erre a házasságra vágyik... de Laura tudja-e? (Nem - mondta Helen -, a világ minden kincséért el nem ejtett volna előtte egyetlen szót is.) - Ugyan, ugyan, bőven ráérünk még, anya nem fog meghalni - mondta Pen nevetve -, ki hallott már ilyet; ami meg a kis múzsát illeti, túlságosan nagy nő az ahhoz, hogy egy magamfajta kisemberrel törődnék... ami meg Laurát, olyan biztos, hogy én kellek neki? Laura mindent megtesz, amit anya kíván tőle, az igaz; de vajon én méltó vagyok hozzá?

- Ó, Pen, lehetnél - felelt az özvegy; nem mintha Pen valóban kételkedett volna benne, hogy méltó hozzá; egyszerre mérhetetlen öröm és önelégültség öntötte el, ahogy végiggondolta a dolgot; odaképzelte Laurát maga mellé, emlékezete fölidézte Laura évekkal ezelőtti képét, a mindig becsületes, a mindig nyílt, nyájas és jámbor, vidám, gyöngéd és igaz Laurát. Mikor a lány e beszélgetés végén bejött a kertből, ő csillogó szemmel nézett rá; Laura arca kipirult, tekintete nyílt volt és mosolygós, s egy kosárka rózsát tartott a kezében.

Kiválasztotta közülük a legszebbet, és odahozta Pendennisének úrhölgynek, akit fölvidített e virágok színe és illata, szeretettel fölébe hajolt, és odaadta neki.

„S én egy szóra megkaphatnám ezt a kincset! - gondolta Pen diadalittasan és izgatottan, miközben a kedves lányt nézte. - Gyönyörű és nemes, mint a rózsza.” A két nő képe egyszer s mindenkorra megmaradt az emlékezetében, s ha földézte, később is mindig könnyű szökött a szemébe.

Mielőtt még Laura és Blanche barátsága néhány hónapot megért volna, Laura kisasszony kénytelen volt engedni, és elismerni Helen igazát, hogy a kis múzsa önző, szívtelen és állhatatlan.

Mert lehet ugyan, hogy a kis Frank kibírhatatlan gyerek volt; s az is lehet, hogy megfosztotta Blanche-ot a mamája szeretetétől, de ez még nem ok arra, hogy Blanche nyakon vágja, ha véletlenül rádönt egy pohár vizet a rajzára, vagy mindennek elmondja angolul és franciául, s az, hogy Frank volt a kedvenc, semmiképpen nem ok rá, hogy Blanche olyan hideg fölényrel parancsolgasson a nevelőnőjének, ezzel a fiatal hölgygel üzengessen a házba, vele vitesse be a könyvét, vagy hozassa ki a zsebkendőjét. Ha egy cseléd teljesítette a derék Laura egy-egy kérését, ő mindig örült neki, hálás volt érte; így hát képtelen volt megérteni, hogyan parancsolgathat a kis múzsa ilyen gátlástalanul a világon mindenkinek, s hogyan zavarhatja meg bárki kényelmét, bárki nyugalma a magáé érdekében. Ez volt Laura első, barátsággal kapcsolatos élménye, fájt hát a jólelkű teremtés szívének, hogy kénytelen volt sorra lehántani új barátnőjéről mindazt a varázst és ragyogó képességet, amellyel képzelete felruházta, s megállapítani, hogy az elbűvölő kis tündér közönséges halandó, sőt nem is valami szeretetre méltó emberi halandó. Hát van nagylelkű teremtés, akit soha meg ne tévesztenének életében? Talán akad ember, aki maga ne okozott volna ilyen csalódást másoknak?

Az után a kis jelenet után, amelynek során a Clavering-ház szófogadatlan kisfia és örököse franciául és angolul egyaránt megkapta nénjétől a szokott bókokat és a velük járó nyaklevest, Laura kisasszonynak, mivelhogy jó humorérzéke volt, akaratlanul is eszébe jutott egy gyöngéd és megható vers, amelyet a múzsa olvasott fel a *Mes Larmes*-ből, s mely így kezdődött: „Drága kis öcsikém, angyalok őrizték álmodat...”, s amelyben a múzsa, miután bókkal illette a csecsemőt az életben elfoglalt helyéért, s ezzel a tulajdon magányát állította szembe, megesküdött, hogy a gyermeket ennek ellenére soha senki nem fogja úgy szeretni, mint ő, s e hamis világban sohase talál mást, ami oly hű és gyöngéd lenne, mint néne szerető szíve. „Lehet - énekelte az elhagyatott lélek -, hogy nem kellek, aranyos kicsikém, lehet, hogy letépsz a kebeledről. Ó, akkor a lábad ölelem át! Ó, hadd, ó, hadd szeresselek, aranyos kicsikém, hű szívem mélyéből, hisz a világ megcsal, mint bárki fiát!” És íme, a múzsa egy nyaklevest kevert le neki, ahelyett, hogy a lábához omlott volna, imigyen adva Laura kisasszonynak az első leckét a cinizmus filozófiájából -, nem, nem az elsőt -, hisz efféle önzést és akaratosságot, a költészet és valóság, a megénekelte nagyszerű szándék és a hétköznapi élet efféle ellentétét tapasztalhatta már odahaza is, ifjú barátunk, Pen úr személyében.

De Pen azért mégiscsak más volt. Pen férfi volt. S valahogy természetesnek látszott, hogy akaratos legyen, és a maga útját járja. És konoksága, önzése mögött jóakarat, nemes szív rejtőzött. Ó, még elképzelni is nehéz, hogy egy ilyen gyémántot odaadjon valaki cserébe ezért a hamis kőért. Egyszóval Laura kezdett nagyon ráunni csodálatra méltó Blanche-ára. Próbára tette, s könnyűnek találta; s korábbi csodálata, öröme, amelynek szokott nagylelkű mesterkéletlenségével adott hangot, most olyan érzésre változott, amelyet ha nem is nevezhetünk megvetésnek, de nagyon közel áll hozzá; ez tette, hogy Laura Amory kisasszonnyal ezentúl komoly és nyugodtan fölényes hangot használt, s ez a múzsának kezdetben csöppet sem volt inyére. Senki sem szereti, ha kiismerik, vagy ha leszállítják a korábban elfoglalt magaslatról.

A tudat, hogy valami ilyesmi fenyegeti, csöppet sem fokozta Blanche kisasszony jókedvét, s így nyűgösen, önmagával elégedetlenül valószínűleg még elviselhetetlenebbé vált a körülötte élők számára. Ebből támadt egy végzetes napon az a csata az édes Blanche és az édes Laura

között, amelynek kis híján végleg áldozatául esett barátságuk. Az édes Blanche aznap ugyanis a szokottnál is szeszélyesebb és gonoszabb volt. Szemtelenkedett az édesanyjával, gorombászkodott a kis Frankkel; undorítóan pimaszul viselkedett a kisfiú nevelőnőjével; kibírhatatlanul kegyetlen volt Pincott-tal, a szobalányával. Barátnőjét nem merte bántani (mert a kis zsarnok gyáva macskatermészet volt, aki csak nálánál gyöngébbekre méregette karmait, így hát az említettekkel viselkedett csúful, kiváltképp szegény Pincott-tal, aki cseléde, bizalmas barátnője, társalkodónője - örök rabszolgája - volt egy személyben, aszerint, hogy a szeszélyes ifjú úrnőnek éppen hogy tartotta kedve).

A lány tehát, aki ott ült a szobában a fiatal hölgyekkel, könnyek közt menekült úrnője kegyetlensége elől, s az még búcsúzóul utánahajított egy gúnyos megjegyzést, ahogy zokogva kiment az ajtón; Laura alig tudta megállni, hogy mérgesen föl ne kiáltson - mert hogy feledkezhet meg ennyire egy fiatal lány az idősebbek és a nála alacsonyabb sorban élők iránt tanúsított kötelező tiszteletéről; s ha egyszer olyan érzékeny mindenre, ami őt érinti, hogyan gázolhat bele ilyen durván más érzelmeibe; Laura megmondta barátnőjének, hogy gonoszul viselkedett, s hogy ezért térden állva kéne bocsánatot kérnie az égiektől. S miután elmondta volt heves és lendületes szónoklatát, amely legalább annyira meglepte őt, mint hallgatóját, szaladt, hogy fölvegye kalapját és kendőjét, s nagy sietve, feldúltan sietett a parkon át haza, Pendennisné úrhölgy őszinte meglepetésére, hisz az nem is számított rá, hogy Laura este hazajön.

Amint Helennel négy szemközt maradt, Laura nyomban beszámolt neki a jelenetről, s kijelentette, hogy Blanche mától fogva már nem a barátnője. - Ó, mama - mondta -, igaza volt; Blanche, aki olyan kedvesnek és olyan gyöngédnek látszik, kegyetlen és önző, ahogy mondta. Nincs is szíve, pedig örökké az érzéseiről beszél. Becsületes lány nem sértheti meg így az édesanyját, vagy kínozhatja meg a cselédjét, és a mai naptól nem is barátnőm, nem is kell nekem más barátnő, csak a mama.

Ezután a két hölgy végrehajtotta a csókolódzás megszokott szertartását; Pendennisné úrhölgy nagy és titkolt vigaszt merített e kis civódásból - mert Laura vallomása mintha azt mondta volna: „Az a lány soha nem lehet Pen felesége, mert felületes és szívtelen, és teljesen méltatlan a mi nemes lelkű hősünkhöz. Biztos, hogy ő is fölfedezi majd a lány méltatlanságát, megmenekül ettől a léha tereméstől, és rádöbben tévedésére.”

De Laura kisasszony nem mondta el Pendennisné úrhölgynek, talán magának se vallotta be, hogy mi volt a valóságos oka az aznapi civódásnak. Blanche, a gonosz kis múzsa, gonosz kedvében lévén, s készen bárkivel komizkodni, már kora reggel elkezdte a praktikáit. A drága Laura azért jött, hogy egy nagyot beszélgessenek; s hogy kettesben üldögéltek a szobájában, a beszélgetést Pen úrra terelte.

- Sajnos, Pen siralmasan állhatatlan - jegyezte meg Blanche kisasszony. - Pybusné és a claveringiek közül még sokan mások mindent elmeséltek arról a színésznő-ügyről.

- Én még gyerek voltam, mikor történt, nem tudok róla semmit - felelte Laura, és mélyen elpirult.

- Pen nagyon csúnyán elbánt vele - csóválta Blanche a fejcskáját. - Hűtlen volt hozzá.

- Hát azt aztán nem! - kiáltott fel Laura. - Nagyon is szépen viselkedett: hajlandó lett volna odadobni mindenét, csak hogy feleségül vegye. Ő volt az, aki cserbenhagyta Pent. Neki majd megszakadt a szíve miatta: ő...

- De hisz azt mondtad, drágám, hogy az egésztől nem tudsz semmit - szólt közbe Blanche kisasszony.

- A mamától hallottam - mondta Laura.

- Igaz, Pen nagyon okos - folytatta a drága. - És milyen nagyszerű költő! Te olvastad a verseit?

- Csak a *Gyöngyhalász*-t, amit a kedvünkért fordított le; és a pályázatra írt versét, amivel alulmaradt, hogy őszinte legyek, nagyképűnek és laposnak találtam - nevetett Laura.

- Hát hozzád, drágám, soha nem írt verset? - kérdezte Amory kisasszony.

- Nem, drágám - mondta Bell kisasszony.

Blanche odaszaladt a barátnőjéhez, szeretettel megcsókolta, legalább háromszor drága, drága Laurájának szólította, huncutul a szemébe nézett, majd kijelentette: - Ígérd meg, hogy nem mondd meg senkinek, de senkinek, akkor mutatok valamit.

S kecsesen odaszökdécselt a szoba túlfelén álló kis gyöngyház berakású szekreterhez, egy ezüstkulccsal kinyitotta, kivett két-három gyűrött, zöldfoltos papírlapot, s odaadta barátnőjének. Laura elvette, és olvasni kezdte. Szerelmes vers volt a javából, az egyik Undinéről, valami najádról, egy folyóról. Laura sokáig nézte őket, de az az igazság, hogy a sorok valahogy összefolytak a szeme előtt.

- És te válaszoltál rájuk, Blanche? - kérdezte, ahogy visszaadta őket.

- Ó, dehogy, a világért sem, drágám - mondta a másik, s mikor a drága-drága Laura az egészet elolvasta, visszaszökdécselt, és bevágta a csinos szekreterbe.

Aztán odament a zongorához, és elénekelt Laurának vagy három Rossini-dalt, amelynek zenei ékítményeit hajlékony hangocskáján tökéletesen vissza tudta adni, Laura meg csak ült ott, s miközben a másik énekelt neki, figyelt is meg nem is. Vajon mi járhatott Bell kisasszony fejében? Blanche maga sem igen tudta; csak ült ott hallgatagon, míg dal dalt követett. A koncert végeztével a két ifjú hölgyet abba a szobába szólították, ahol a villásreggelit szolgálták fel; s ide természetesen egymás derekát átölelve mentek.

Semmiképp nem lehetett féltékenység vagy harag, ami Laurát elnémította; hisz azután, hogy végigszökdéltek a folyosón, le a lépcsőn, s már odaértek a hallba nyíló ajtóhoz, Laura megállt, kedvesen és nyíltan barátnője szemébe nézett, és testvéri szeretettel megcsókolta.

Ezután kellett történnie valaminek - talán Frank úrfi evett csúnyán, vagy a mama lőtt valami bakot, vagy Sir Francisnek volt szivarszaga -, ami fölbosszantotta Blanche kisasszonyt, csak ezután követte el azt a sor komizságot, amit már említettünk, s amely a fentebbi kis veszekedésbe torkollt.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

Egy vendégekkel teli ház

A két lány közt nem tartott soká a harag. Laura mindig is alig várta, hogy megbocsáthasson, és megbocsássanak neki, ami meg Blanche kisasszonyt illeti, az ő haragja sose volt tartós, és különben is, őt nem sértette az előbbi jelenet. Azt senki se bánja, ha gonoszsággal vádolják. Az effajta vád nem sérti az ember hiúságát; Blanche nemhogy megsértődött volna, inkább még élvezte is barátnője felháborodását, amelyet soha nem válthatott volna ki más ok, mint amelyet mindketten ismertek, de amelyről egyikük sem beszélt.

És Laura kénytelen volt sóhajtva bevallani, hogy első barátságának romantikus szakasza lezárult, s hogy barátságának tárgya semmi különös tiszteletet nem érdemel.

Ami Blanche-ot illeti, ő nyomban írt egy megható költeményt, s abban elmondta, hogy mennyire magára maradt, milyen kiábrándult. Pedig nem történt semmi más, írta, mint a régi mese: a szeretet hidegségbe ütközött, s mellőzés volt a hűség jutalma. Ekkortájt azonban új szomszédok érkeztek Londonból, családjukban lányok is voltak, s így Amory kisasszonynak módjában állt új örök barátnőt választani ezen ifjú hölgyek közül, s újdonsült nővérével megosztani bánatait és csalódásait. A természetes inas már csak ritkán hozott levélkét a drága Laurának; s a pónifogatot is csak ritkábban küldték át Fair Oaksba, hogy ott a hölgyek rendelkezésére álljon. Blanche, ha Laura odaát volt nála, a bájos vértanú szenvedő pózát öltötte fel. Laura nevetett barátnője érzelgős modorán, s jókedvű fölénytel kezelte őt, amiben nem volt egy szemernyi tisztelet sem.

De ha Blanche kisasszony vigasztalásul új barátnőkre lelt, a történeti hűség kedvéért azt is meg kell mondanunk, hogy az ellenkező nemből is talált néhány ismerőst, aki láthatólag vigaszt nyújtott neki. Ha ez az ártatlan fiatal teremtes bárki fiatalemberrel találkozott, s tíz percig beszélgetett vele a kertben, a szalon ablakában vagy két keringő szünetében, szinte azt mondhatnók, máris a bizalmába fogadta - forgatta szép két szemét, gyöngéd érdeklődéssel, keresetlen és szívhez szóló hangon szólt hozzá, aztán faképnél hagyta, hogy ugyanezt a kis színjátékot eljátssza az utánakövetkezővel is.

Mikor Claveringék leköltöztek a kastélyba, kezdetben nemigen akadt közönség, akinek Blanche kisasszony játszhatott volna; akkor még Pen részesült e pillantások és vallomások minden áldásában, mindenestől az övé volt a szalonablak és a kerti sétány. Clavering városában, mint már említettük, tulajdonképpen nem akadt fiatalember, a környéken is csak egy-két káplán vagy faragatlan, ormóttan csizmás, rosszul öltözött fiatal földbirtokos. A Chatterisben állomásozó dragonyosokhoz a baronet nem közeledett; ez, sajnos, épp az ő ezrede volt; a tisztikar egyik-másik tagjától nem épp a legjobb barátságban vált el - valami csúnya lóeladási ügy? valami vitatott kártyaadósság? egy el nem fogadott kihívás? -, minek firtatnunk? Nem az a dolgunk, hogy alakjaink múltját közelebbről megvizsgáljuk, előéletük csak annyiban érdekel, amennyiben kihat a jelen történet fejleményeire.

Összel, a parlamenti ülésszak és a londoni társasági szezon végeztével, a grófság egyik-másik családja leköltözött vidéki kastélyába, meglehetősen megtelt a szomszédos kis fürdőhely, Baymouth is, barátunk, Bingley úr, megnyitotta Királyi Színházát Chatterisben, s a vándorbíróság ülésszaka, a Lóverseny-bálok sora is összegyűjtötte a szokott társaságot. A régi grófsági családok - a drummingtoni Fogeyék, a Dozley Park-i Square-ék, a barrow-i Welbore-ék, meg a többiek - egészen eddig ugyancsak tartózkodtak claveringi barátainktól. Mindenféle történet keringett közöttük a Clavering családról - ki merné állítani, hogy a környék népének szegényes a képzelete, aki egyszer is hallotta, amint megtárgyalják új szomszédjaikat? -, véget

nem érő históriák Sir Francisról és nejéről, annak születéséről és szüleiről, Amory kisasszonyról, Strong kapitányról, süszégtelen is idéznünk őket; s a Clavering család már három hónapja élt a grófságban, mielőtt az első környékbeli mágnáscsalád betette volna hozzá a lábát.

De Trehawke grófja, a megye kormányzója, mikor a szezon végeztével leköltözött Eyrie kastélyába, s az özvegy Rockminster grófnő, akinek a fia idevalósi mágnás volt, amikor baymouthi udvarházát a haditengerészeti díszszemle alkalmával elfoglalta, nyomban, nyilvánosan és ünnepélyesen tiszteletét tette a családnál Clavering Parkban; s a fasorban, hintajuk méltóságteljes kereke nyomán, sietve felbukkant a többi előkelő grófsági család hintaja is.

Ekkortól kezdve Mirobolant-nak tág tere nyílt, hogy bizonyosságát adja tehetségének, s szakmai elfoglaltsága közepette megfeledezett szerelmi kínjairól. Ekkortól kezdve a természetes inasoknak annyi dolguk akadt Clavering Parkban, hogy nem volt már idejük Fair Oaksba üzenetet hordani, vagy egy pohár gyatra sör mellett az ottani szegény kis szolgálólányokkal elcicázni. Ettől kezdve Blanche más drága barátnőket is talált Laurán és más sétahelyet is a folyóparton kívül, ahol Pen horgászott. Az most is kiment mindennap, csapkodta a vizet, de a halacsák nem tudták a kötelességüket, s nem bukkant fel a nimfa sem. És itt, bár szigorúan bizalmasan s azzal a kéréssel, hogy ne adja tovább senki, kénytelenek vagyunk egy kényes kérdésre utalni, amire már korábban is céloztunk. Említést tettünk bizonyos korhadtt fáról, amelynél sokat időzött Pen akkoriban, amikor Fotheringay kisasszonyért lángolt, s amelynek üregét később másra is használta, nemcsak arra, hogy csalátleit és horgászdobozait tartsa bennük. Az igazság az, hogy e fát most postaládának használta. Versikéket vagy éppoly költői levélkéket helyezett el az üregben egy mohadarab és kő alá; ezek bizonyos Undinének vagy najádnak szóltak, aki idejár a folyóhoz, s amelyek helyében olykor-olykor egy-egy virágot vagy finom kézzel, angolul vagy franciául írott egy-két szavas tartózkodó köszönetet talált, illatos rózsaszín papíron. Igen, mint láttuk, Amory kisasszony itt szokott sétálgatni a folyóparton; s tény, hogy ő is illatos rózsaszín papíron levelez. De azután, hogy az előkelőségek megrohanták Clavering Parkot, s hogy a családi batár estéről estére kigördült a kertkapun valami más, nagy vidéki udvarház felé, nem jött senki, hogy Pen levélkéit elvigye a postáról; a fehér papiros helyébe nem került rózsaszínű, zavartalanul nyugodott a moha és a kő alatt, miközben a fa képe visszatükrözött a vízen, és a Brawl ott folyt el előtte. Nem sok volt ezekben a levelekben, az igaz; a rózsaszínűekben szinte semmi - csupán egy-két félig tréfás, félig megértő szó, bárki ifjú hölgy írhatta volna őket. De te, ó, csacsi Pendennis, ha épp erre vágytál, miért nem szóltál? Lehet, hogy egyik fél se vette a dolgot komolyan. Te csak játszottad a szerelmest, s a bohó kis Undine csak a játékban kereste kedvedet.

Ha valakinek útját állják e játékban, megesik, hogy kijön a sodrából; s mikor senki se jött többé Pen verseiért, egyszerre elkezdte nagyon is komolyan venni e szerzeményeket. Már-már tragikus és romantikus érzelmei támadtak, mint az első szívügye alkalmával - mindenesetre elhatározta, hogy magyarázatot kér. Egy nap bement a Clavering Park halljába, de az vendégekkel volt tele; másnap Amory kisasszonnyal nem találkozhatott; aznap este bálba készült, s előtte lefeküdt egy kicsit aludni. Pen elátkozta a bálokat, a szegénységét s a grófságban elfoglalt megalázó helyzetét, hogy az efféle multságok rendezői nem hívják meg sehova. Harmadik alkalommal Amory kisasszony lent volt a kertben, ő tehát lerohant utána; nem kisebb méltóságokkal sétálgatott teljes díszben, mint a chatterisi püspök és neje, meg a püspöki család, akik barátságtalanul méregették Pent, és méltóságteljesen odébb húzódtak, mikor bemutatták nekik, és a nevét meghallották. A főtisztelendő püspök úr már hallott róla s arról a kis ügyről az Espereskertben.

- A püspök aszongya, maga egy semmirekellő fiatalember - súgta oda neki a jóakarató Lady Clavering. - Micsinát maga? Remélem, semmi olyat, ami a kedves mamáját bosszantsa? Hogy

van a kedves mamája? Mért nem jön át soha hozzám? Már olyan rég nem láttuk. Nálunk most olyan rumli van, hogy nem jutunk el egyik szomszédunkhoz sem. Mongya meg neki, hogy szeretettel üdvözlöm őt is, Laurát is, és jöjjenek át holnap ebédre.

Pendennisné úrhölgy nem érezte olyan jól magát, hogy át tudott volna menni, de Laura és Pen igen; nagy társaság volt, és Pen éppen csak hogy pár sietős szót tudott váltani Amory kisasszonnyal. - Mostanában sose jön ki a folyóra - mondta.

- Nem érek rá - mondta Blanche. - Teli a ház emberekkel.

- Undine hűtlen lett a folyóhoz - folytatta Pen úr, költőibb húrokat pengetve.

- Nem is kellett volna odamennie - mondta Amory kisasszony. - És nem is fog többé. Butaság volt, rosszul tette; csak játszott. S amellett maga otthon megtalálja a vigasztalást - tette hozzá, egy pillanatra egyenesen a szemébe nézett, majd lesütötte a szemét.

Ha Pen kívánta a lányt, miért nem szólt? Blanche talán még akkor is igent mondott volna. De mikor az otthoni vigaszt említette, eszébe jutott Laura, a szerető szívű és tiszta Laura és otthon maradt édesanyja, aki szíve minden melegével arra törekedett, hogy őt fogadott lányával összehozza. - Blanche! - kezdte izgatottan. - Amory kisasszony!

- Laura néz minket, Pendennis úr - mondta az ifjú hölgy. - Vissza kell mennem a társasághoz - s ezzel elszaladt, faképnél hagyta Pendennis urat, aki körmét rágta zavarában, és kibámult a holdfényes kertbe.

Laura valóban Pent nézte. Bizonyos Pynsent úrral, az özvegy Lady Rockminster unokájával, Lord Rockminster fiával beszélgetett, vagy úgy tett, mintha beszélgetne; a lady méltóságteljesen trónolt a díszhelyen, komolyan hallgatta Lady Clavering nyelvtani pontatlanságait, és leereszkedően beszélgetett az üresfejű Sir Francisszal, szerette volna, ha Sir Francis az ő képviselőjelöltjét támogatná. Pynsent és Pen együtt járt Oxbridge-be; ott Pen jó szerencséje és eleganciája fénykorában fölötte állt az ifjú patrícusnak, s lehet, hogy némileg le is kezelte. Mióta az egyetemen elváltak, most, az asztalnál találkoztak először; azzal a tenyérbe szaladó, komikus félbólintással üdvözölték egymást, amely csak Angliában járja, ott is az egyetemet végzettek vitték tökélyre, s mely azt látszik mondani: „A fene megenne, hát neked mi dolgod itt?”

- Azt az embert Oxbridge-ből ismerem - mondta Pynsent úr Bell kisasszonynak -, azt hiszem, valami Pendennisnek hívják.

- Annak - mondta Bell kisasszony.

- Úgy látszik, eléggé belehabarodott Amory kisasszonyba - folytatta az úriember. Laura rájuk nézett, s meglehet, hogy neki is ez volt a véleménye, de nem szólt semmit.

- Nagy földbirtoka van itt a grófságban, nem? Valamikor arról beszélt, hogy majd ő fogja a vidéket képviselni. A vitakörben szokott beszélni. Errefelé van a birtoka?

Laura elmosolyodott. - Itt a folyó túlsó partján, a kertkapu szomszédságában. Az unokatestvérem, és én is ott lakom.

- Hol? - kérdezte Pynsent úr kacagva.

- Nos, hát a folyó túlpartján, Fair Oaksban - felelte Bell kisasszony.

- Ott sok a fácán? A bozót elég sűrűnek látszik - mondta az együgyű úriember.

Laura megint elmosolyodott. - Kilenc tyúkunk van, egy kakasunk, egy disznónk és egy öreg vadászkutyánk.

- Hát Pendennis úr nem tart fenn vadaskertet? - folytatta Pynsent úr.

- Jöjjön és látogassa meg - hívta nevetve a lány; roppant mulatságosnak tartotta a gondolatot, hogy Pen előkelő nagybirtokos a grófságban, s tán annak is adta ki magát.

- Igazán örvidenek ismeretségünk felújításának - mondta udvariasan Pynsent úr, de pillantása kerekén kimondta: „Temiattad szeretnék átmenni” - s e pillantást meg a szavakat Laura egy mosollyal, egy csöpp főhajtással nyugtázta.

Épp itt tartottak, mikor odalépett hozzájuk Blanche, s legelbűvölőbb mosolyával és tekintetével arra kérte a drága Laurát, hogy jöjjön és énekeljen vele duettet. Laura készségesen megtett mindent, amire kérték, és odament a zongorához. Míg a duett be nem fejeződött, Pynsent úr hallgatta őket, de mikor Blanche egymaga folytatta, odébb ballagott.

- Micsoda kedves, nyílt, barátságos, jól nevelt lány ez, Wagg - mondta Pynsent úr az úriembernek, akivel együtt jöttek át Baymouthból -, arra a magasra gondolok, arra a loknis hajú, piros ajkú lányra; irtó piros az ajka, mi?

- És mi a véleménye a ház leányáról? - kérdezte Wagg úr.

- Girhes kis vacak - mondta Pynsent úr teljes meggyőződéssel. - Nem fér a bőribe; örökké forgatja a szemét, úgy affektál és szemez mindenkivel, mint egy francia szobalány.

- Pynsent, fékezze magát - kiáltott a másik -, még meg találja hallani valaki!

- Ó, ez Pendennis a Bonifácból - mondta Pynsent úr. - Szép este van, Pendennis úr; épp a bájos unokatestvéréről beszélgettünk.

- Talán az én öreg barátom, Pendennis őrnagy rokona? - kérdezte Wagg úr.

- Unokaöccse. Önnel szerencsém volt a Gaunt-házban találkoznom - mondta Pen úr legválasztékosabb modorában; s az ismeretség a három úriember közt egy pillanat alatt létrejött.

Mikor Pen úr másnap üres kézzel hazaért horgászkirándulásáról, e két úriembert a Clavering Parkból ott találta édesanyja szalonjában, amint meghitten beszélgettek az özvegygel és gyámleányával. A magas és ösztövé, dús vörös pofaszakállat és az állán lenyűgöző bozontot viselő Pynsent úr lovagló ülésben ült egy széken, Laura kisasszony meghitt közelségében. A lányt szórakoztatta a beszéde, mely egyszerű volt, egyenes, jókedvű, eleven, megtűzdelve az úgynevezett csibésznyelvűből merített keresetlen kifejezésekkel. Ő volt az első londoni dandy, akit Laura látott vagy hallott; hisz annak idején, amikor Foker mutatkozott be Fair Oaksban, még csöppség volt, s ami azt illeti, az a mesterkéletlen úriember se igen nőtt még ki a gyermekorból, épp csak az iskola és a kollégium csiszolt rajta valamit.

Wagg úr, attól kezdve, hogy társával Fair Oaks területére lépett, mindent jól az emlékezetébe véselt. - A kertész öreg - mondta, mikor meglátta John urat a kertészház előtt -, régi libériamellény... ruha szárad az egresbokrokon... kék kötények és fehér kukoricánadrág... istenemre, ez bizonyára az ifjú Pendennisé, más csak nem hord a családban fehér kukoricánadrágot... elég szegényes egy leendő képviselőhöz, mi, Pynsent?

- Meghitt kis viskó - mondta Pynsent -, a kert csinos és barátságos.

- Pendennis úr idehaza van, öregúr? - kérdezte Wagg a vén háziszolgát. - Pendennis úrfi házon kívül van - felelte John.

- És a hölgyek? - kérdezte az ifjabbik látogató. - Ők igen - felelte John úr; s a két vendég végigment a gondozott ösvényeit, a csalit mentén, föl a lépcsőn a hall ajtajához, John ajtót nyitott nekik, s Wagg úrnak szemet szúrt minden, amit látott: a barométer, a postaszák, az esernyők, a hölgyek sárcipői, Pen kalapja és skótkockás háziköntöse. Az ilyen apró részletek ösztönösen megragadták Wagg figyelmét; szándéka ellenére is megjegyezte őket. Aztán az öreg John kitárta előttük a szalon ajtaját, hogy bevezesse őket.

- Az öreg végez minden munkát - súgta oda Pynsentnek. - Caleb Balderstone. Nem csodálkoznék, ha ő lenne a szobalány is. - Egy perc múlva már ott voltak Fair Oaks hölgyei; Pynsent nyomban fölismerte bennük a vérbeli úrihölgyet; Wagg úr hódolattal köszöntötte őket, affektált meghajlással és módfelett udvariasan, de amint szerét ejtette, ravaszul, gúnyosan kacintott oda társának. Pynsent úr nem volt hajlandó tudomásul venni ezeket a jelzéseket, legfeljebb azzal, hogy rendkívül fölényesen kezdett el viselkedni Wagg úrral szemben, a hölgyek iránt pedig megkülönböztetett tisztelettel viseltetett. Ha volt valami, amit Wagg úr nevetségesnek tartott, hát a szegénység volt az. Lelke olyan volt, mint azé a lakájé, akit behívnak a szalonba, hogy ott bolondozzon. Természetes humora lévén, csak úgy dőlt belőle a tréfa, de képtelen volt megérteni, hogy viselhet egy úriember öreg felöltőt, s egy úrihölgy akkor is lehet tiszteletre méltó, ha nem jár hintón, és nem francia szalonban varrat.

- Búbajos ez a ház, asszonyom - mondta, és meghajolt az özvegy előtt -, csodás kilátás... nagy élvezet nekünk, londoniaknak, kik ritkán látunk mást, mint a Pall Mallt. - Az özvegy keresetlen őszinteséggel közölte, hogy ő életében egyszer járt Londonban, mielőtt a fia még megszületett volna.

- Az szép falu, asszonyom, szép falu - mondta Wagg úr -, és napról napra nagyobb. Rövidesen már meglehetősen nagy város lesz. Jól élél ott, akinek nem adatik meg, hogy vidéken lakjon, s ön sem bánja meg, ha megtiszteli látogatásával.

- Sógorom, Pendennis őrnagy, gyakran emlegette önt - mondta az özvegy -, és nagyon jól elszórakoztunk egyik-másik mókás könyvén, uram - folytatta Helen, aki soha nem volt képes megkedvelni Wagg úr könyveit, és szíve mélyéből utálta a hangnemeket.

- Az őrnagy nagyon jó barátom - mondta Wagg úr mély meghajlással -, s a város egyik legismertebb embere; s ahol csak ismerik, mindenütt nagyra becsülik... biztosítom róla, hogy nagyra becsülik. Most Steyne barátunkkal épp Aix-la-Chapelle-ban van. Steyne egy csöppet köszvényes, s köztünk legyen szóva, az ön sógora is. Most épp Stillbrookba készülök fáciánt löni, utána Bareacresékhez, ott valószínűleg találkozom Pendennisszel. - Csak úgy ömlött belőle az elegáns csevely, az előkelőségek neveinek tucatjait szötte bele, csak mondta lélegzet nélkül, a jámbor özvegy meg néma csodálkozással hallgatta. „Micsoda ember! - gondolta. - Vajon minden londoni divatfi ilyen? Pen soha nem válik ilyenné, az biztos.”

Pynsent úr közben Laurával foglalkozott. Megnevezett néhányat a szomszédos kastélyok közül, ahova készül, s kijelentette, reméli, itt-ott majd találkozik Bell kisasszonnyal. S azt is, hogy nagynénje majd felhozza a szezon idején Londonba. A következő választás előtt valószínűleg végig kell járnia a grófságot, és reméli, hogy számíthat Pendennisék támogatására. Aztán Pen oxbridge-i szónoki sikereiről beszélt, s megkérdezte, vajon ő nem pályázik-e képviselőségre? Kellemesen csevegett, nagyon is Laura kedve szerint, addig, amíg Pen meg nem jelent, s mint mondtuk, ott nem találta a két úriembert.

Pen nagyon udvarias volt velük, most, hogy odahaza keresték fel; s bár halványan belenyilallt egy oxbridge-i beszélgetés emléke, amelyen Pynsent is jelen volt, s amelynek során egy nagy vitaköri összecsapás után, a vacsora és a pezsgőspohár keltette izgalom közepette bejelentette szándékát, hogy szülőhelyét a parlamentben képviselje, s már mint leendő képviselő mondott köszönetet a többieknek egy szép beszédben; de Pynsent úr modora oly őszinte és szívélyes volt, hogy Pen azt remélte, elfelejtette már ezt a kis nagyizolást meg többi hencegő beszédeit vagy tetteit. Alkalmazkodott hát a másik kettő modorához, jól nevelten és olyan fesztelen könnyedséggel beszélt Plinlimmonról, Magnus Chartersről és a régi oxbridge-i társaságról, mintha mindennap márkikkal találkozna, és egy herceg nem volna számára több, mint egy falusi káplán.

De ekkor történt, este hat óra lévén, hogy Betsy, a szolgáló, aki nem tudott az idegenek érkezéséről, minden előzetes figyelmeztetés nélkül kicsapta maga előtt az ajtót, s kezében tálcával, rajta három teáscsészével, teáskannával s egy tányéron három szelet vastag vajas kenyérrel belépett a szobába. Penben egyszerre kialudt minden fény, megszűnt tündökölni - hangja megcsuklott, elvesztette bátorságát. „Most mit fognak ezek gondolni rólunk?” - jutott eszébe; s valóban Wagg nyomban beszívta az ajkát; a teát teljesen megvetendőnek tartotta, s gúnyosan odakacsintott Pynsentnek.

De Pynsent úr nem talált benne semmi kivetnivalót; miért ne teázhatna valaki este hatkor éppúgy, mint a nap bármely órájában, ha egyszer teázni van kedve; s mikor elmentek, meg is kérdezte Wagget: - Mi az ördögöt vigyorgott és kacsingatott folyton, mit talált olyan mulatságosnak, mondja?

- Hát nem látta, hogy az a tacsó hogy elszégyellte magát a vastag vajas kenyértől? Merem állítani, hogy még melaszt is képesek enni. Hát ezt elmesélem az öreg Pendennisnek, csak kerüljünk vissza a városba - kuncogott Wagg úr.

- Nem értem, mi van ezen mulatságos - mondta Pynsent úr.

- Azt elhiszem, hogy nem érti - morgott Wagg a foga között; s ugyancsak morcosan mentek haza.

A vacsoránál Wagg igen szépen kikerekítette a históriát, csodálatos pontossággal ecsetelte a részleteket: az öreg Johnt, a száradó ruhákat, a sárcipőket a hallban, a szalont, a berendezést és a képeket: - Egy tarfejű, sasorrú vénember, Pendennis, fogadni mernék; fiatalember talárban-fővegben; egész alakos kép, ez nyilván a Fair Oaks jelenlegi márkinéja, az özvegy fiatal-korában, miniatűrön, igaz Mrs. Mee; mikor mi megérkeztünk, ugyanaz a ruha volt rajta, mint a képen, vagy legfeljebb egy évvel későbbi; s a kesztyűje ujjainak a hegye be volt vágva, hogy jobban tudja a fia nyakravalóit javíthatni; és akkor bejött a cseléd a teával, s mi magukra hagytuk az earlt meg a grófnőt a vajas kenyérrel.

Mikor ezt elmesélte, Blanche mellett ült; a lány imádta az *hommes d'esprit*-t,⁷⁵ most is kacagott, és Wagget fura, mulatságos embernek nevezte. De Pynsent kezdte már szíve mélyéből megutálni, fennhangon kijelentette hát: - Nézze, Wagg, én nem tudom, miféle hölgyekhez szokott maga hozzá a családjában, de, istenemre, amennyire egyszeri találkozásból meg tudom ítélni, finomabb úrihölgyekkel életemben nem találkoztam, és szívemből remélem, asszonyom - fordult Lady Rockminsterhez, aki Sir Francis Clavering jobbán ült -, hogy ön is meglátogatja őket.

Sir Francis odafordult bal oldali vendégéhez, és odasúgta neki: - Ez aztán jól megkapta, ez a Wagg. - Lady Clavering meg rávillantotta fekete szemét, legyezőjével vidáman megérintette a kezét, és kijelentette: - Pynsent úr, hallja-e, maga derék ember.

A Blanche-sal történt eset óta Laura és unokatestvére közt mintha egy csöppet megváltozott volna a viszony, mintha Laura hangja egy árnyalatnyit szomorúbbá s talán valamivel keserűbbé vált volna. Mintha megmérte és könnyűnek találta volna Pent; az özvegy látta, hogy a lány tiszta, becsületes szeme időnként megállapodik a fiatalemberen, vagy szinte megvetéssel fut végig az arcán, mikor az a szobában lebzsel a nővel, vagy kint ögyeleg a kertben, vagy egy fa alatt heverészik kezében könyvvel, amire képtelen a figyelmét összpontosítani.

- Mi történt köztetek? - kérdezte az aggódó tekintetű Helen. - Mert valami történt. Az a gonosz kis Blanche művelt valami komisszágot? Légy őszinte, Laura.

⁷⁵ Szellemes emberek.

- Nem történt semmi - mondta Laura.

- Akkor miért nézel így Penre? - kérdezte türelmetlenül az özvegy.

- Csak nézzen rá, mama! - mondta a lány. - Mi nők nem jelentünk társaságot neki; nem érdekjük, nem vagyunk elég okosak egy ilyen tehetségnek, mint Pen. Itt közöttünk, a szoknyánkhoz kötve, csak elvesztegeti az életét és energiáit. Nem érdekli semmi; még a kertkapun is alig teszi ki a lábát. Már Strong kapitánnyal és Glanders kapitánnyal is torkig van - tette hozzá keserűen nevetve -, pedig azok férfiak, többet érnek, mint mi. Itt sose lesz boldog. Miért ne léphetne ki a világba, miért ne lehetne foglalkozása?

- Semmiben sem szűkölködünk, ha jól gazdálkodunk - mondta az özvegy, és kalapálni kezdett a szíve. - Pen hónapokig semmit se költött. Szerintem semmi baja. Szerintem nagyon jól viseli magát.

- Ne izgassa föl magát, mama édes - mondta a lány. - Azt még nézni is rossz. Nem szabad szomorkodnia, mert Pen nem érzi jól magát közöttünk. Egy férfi se érezné. Nekik dolgozniuk kell. Jó nevet kell szerezniük, és ki kell vívniuk a helyüket a világban. Lám, a két kapitány harcolt, csatákban vett részt; Pynsent úr meg, aki a múltkor itt járt, és akire nagy örökség vár, közhivatalt visel; keményen dolgozik, hírnévre, becsületre vágyik. Azt mondja, Pen a legjobb szónokok egyike volt Oxbridge-ben, s volt olyan jellemes és tehetséges, mint bárki más fiatalember. Pen nevet Wagg úr hírnevén (valóban szörnyű egy ember), azt mondja, tökfey, és könyveit bárki meg tudná írni.

- Hát undok is - szólt közbe az özvegy.

- És Wagg mégis híres ember. Láta, hogy mit ír a *Megyei Krónika*? „A híres Wagg úr épp Baymouthban üdül - különceink és divatfiaink rettegjenek csípős tollától!” Ha Pen jobban tud írni, mint ez az úriember, és jobban beszél, mint Pynsent úr, miért nem teszi? Mama, itt nem szónokolhat nekünk; ki sem tűntetheti itt magát. El kéne mennie, igazán el.

- Drága Laurám - mondta Helen, s megfogta a lány kezét -, hát szép ez tőled, hogy így sietted? Én várok. És hónapok óta spórolok, hogy... hogy... visszafizethessem neked az előleget.

- Csitt, mama! - kiáltott Laura, és sietve megölelte az özvegyet. - Az a maga pénze volt, nem az enyém. Erről soha többé egy szót se. Mennyi pénzt takarított meg?

Helen megmondta, hogy több mint kétszáz font van a bankban, s a jövő év végére vissza tudja fizetni Laura egész pénzét.

- Adja neki. Hadd legyen kétszáz fontja. Hadd menjen el Londonba, és legyen ügyvéd. Legyen valami; méltó az édesanyjához... aki az enyém is, drága mama - mondta a derék lány; az özvegy erre és Laura szokott gyöngédségére, szeretetére gondolt, mikor kijelentette, hogy még egy ilyen jólelkű lány nincs is, és Laura igazi áldás számára - s remélem, ez esetben eszébe se jut senkinek, hogy ellent mondjon neki.

Az özvegy és a lánya ugyanezt a témát többször is megvitatta; az idősebbik asszony meghajolt a becsületes és józanabb gondolkodású lány érvei előtt; ami azt illeti, ha kellett, a jólelkű hölgy mindig kész volt áldozatot hozni. De ő is ragaszkodott a maga céljához, s akkor sem tévesztette szem elől, mikor ezeket az új terveket Pennel közölte. Elmondta neki, és azt is, hogy kinek az agyában születtek; elmondta, hogy Laura erősködik annyira, hogy ő Londonba utazzék és tanuljon; hogy Laura az, aki hallani se akar róla, hogy azt a bizonyos anyagi ügyet - azt az Oxbridge utáni ügyet - most rögtön rendezzék; s ha igazán úgy véli, hogy el kell mennie, Laura az, akinek köszönetet kell mondania érte.

A hírre Pen arca boldogan fölragyogott, s olyan hévvel ölelte anyját a keblére, hogy félek, a szerető szívű úrhölgynek zokon esett; de felindult, mikor Pen fölkiáltott: - Uramisten! Ez ám a

nemes lelkű lány, és a Mindenható áldja meg őt! Anya! Hónapok óta emészttem magam, már elepedek munka után, és nem tudom, mit tehetnék. Egyre csak szégyenlem az adósságom, a múltbeli istenverte pazarlásom és ostobaságaim járnak az eszemben, s azokon rágódom. Pokoli mód szenvedtem. A szívem majd megszakadt, de hát annyi baj legyen. Ha csak egyetlen lehetőségem van, hogy jóvátegyem a múltat, s teljesítsem a kötelességem önmagam és a legjobb édesanya iránt a világon, élni fogok vele. Most méltó leszek hozzá. Az Isten áldja meg, édesanyám. Isten áldja meg Laurát. Ő miért nincs itt, hogy neki is köszönetet mondjak? - Pen hasonló összefüggéstelen kiáltásokkal folytatta; föl-alá járkált a szobában, ezerszer is megölelte az édesanyját... kacagott... énekelt... gyerekkora óta nem volt ilyen boldog... azóta, hogy megízlelte a Tudás Fájának gyümölcsét, mely kezdettől fogva annyira csábítja az emberiséget.

Laura nem volt otthon. Laura épp látogatóban volt a méltóságteljes Lady Rockminsternél, Lord Bareacres lányánál, a néhai Lady Pontypool húgánál, aki ily módon távoli rokona volt Helennek is; öladysége igen járatos volt a genealógiában, s volt olyan kegyes, hogy erre azonnal fel is hívta a szegény vidéki úrhölgy figyelmét. Pen úrnak nagy örömet okozott, hogy a rokonság elismerést nyert, bár annak már kevésbé örült, hogy Lady Rockminster két napra magával vitte Baymouthba Bell kisasszonyt, de Arthur Pendennis urat egy szóval se hívta. Baymouthban ugyanis bálra készültek, s ez lett volna Laura kisasszony első bálja. Az özvegy lady hintón jött érte, Laura magával vitte fehér ruháját, s boldogan indult útnak, pirosan, mint a rózsza, állapította meg Pen.

Aznap este volt a bál: nyilvános multság a Baymouth Hotelben. - Jupiterre! - mondta Pen. - Átlovagolok. Nem, nem lovon, de akkor is megyek. - Anyja el volt ragadtatva az ötlettől; s mikor épp azt vitatták, hogyan mehetne át, kapóra beállított Strong kapitány. Azt mondta, ő is oda készül, majd befogja a lovát, a Hentesinast, a homokfutóba, és magával viszi Pent is.

Mióta Clavering Parkot úgy előzőnlötte a nagy társaság. Strong lovag nemigen alkalmatlankodott a vendégeknek, inkább másutt kereste a multságát. - Rengeteg díszvacsorán vettem részt az én időmben - mondta -, s Jupiterre, vacsoráztam úgy is, hogy az asztalfőn király, az asztal másik végén pedig királyi herceg trónolt, s a többiek hat csillagot viseltek a frakkjukon; de vesszek meg, Glanders, ez a cicoma nincs ínyemre; az angol hölgyek az istenverte fontoskodásukkal és a földesurak a vacsora utáni politizálásukkal, komolyan mondom, halálra untattak. Én az olyan helyet kedvelem, ahol, ha leszédtek az asztalt, rágyújthatok a szivaromra, s ahol igazi ónkupából ihatom a sörömet. - Így hát a díszvacsorák napján Clavering Parkban a lovagnak elég volt, ha ügyelt az asztali előkészületekre, eligazította a majordomust, a felszolgálókat, s miután Monsieur Mirobolant-nal átnézte a menüt, a banketten magán már esze ágában sem volt részt vennie. - Küldjenek fel a szobámba egy kotlettet és egy palack bordóit - mondta a filozófus, s a ház előtti sétányra, meg a fasorra nyíló lakosztálya ablakából figyelte, mint szállnak ki hintaikból a vendégek, vagy a folyosóról a hallba nyíló *oeil-de-boeuf*-ön⁷⁶ át a hölgyeket figyelte. S mikor a vendégek asztalhoz ültek, Strong a parkon át átment Glanders kapitányhoz claveringi kis házába, vagy a claveringi Címerpajzsban a fogadósnénál tett látogatást, vagy Madame Fribsbyhez ugrott be, aki épp regényt olvasott egy csésze tea mellett. De akárhová ment is a lovag, mindenütt szívesen látták, s ahonnan csak eljött, mindenütt forró brandy illata húzódott utána.

A Hentesinas - mely korántsem volt a legrosszabb ló Sir Francis istállójában - kizárólag Strong kapitány rendelkezésére állt; az öreg harcos bármikor megnyergelhetette, akkor hozhatta haza, a nap vagy az éjszaka bármelyik órájában, amikor akarta, s hol a kocsija elé fogva, hol a

⁷⁶ Kis, kerek ablak.

hátán be is járta vele az egész vidéket. Ahol egy kocsmában jó sört mértek, ahol a bérlőnek csinos volt a lánya és zongorázni is tudott, a chatterisi színházban és kaszárnnyában, Baymouthban, ha valami jó mulatság ígérkezett, a falusi vásárokon és futtatásokon a lovag és pejkiója mindenütt megfordult; az érdemes úriembernek bekvártélyozási joga volt az egész környéken. A Hentesinas gyorsan át is vitte Pent és a lovagot Baymouthba. Az utóbbi jól ismerte a szállodát és gazdáját, mint ahogy közel és távol minden más fogadót; s miután kaptak egy hálósobát, ahol átöltözhetnek, mindketten beléptek a bálterembe. A lovag pompásan festett. Kék császárkabátja széles mellén vékony láncra fűzve három kis aranykeresztet viselt, s olyan volt, mint egy külhoni tábornokszernagy.

A bál nyilvános volt, mindenféle népet beengedtek, sőt még hívták is őket, mert Pynsentnek szándékai voltak a grófsággal, és a bál védnöke Lady Rockminster volt. A terem egyik végében az arisztokrácia táncolta a francia négyest, s itt fenntartott helyük volt az elegáns embereknek. A lovag nemigen tört előre a teremnek e felé a vége felé (mint mondta, nem szíveli a nemeseket), de a terem másik végében mindenkit ismert: a borkereskedőket, a fogadósékat, a boltosékat, az ügyvédeket, a gazdák lányait, apjukat, fivéreiket, s közbük keveredve hol ezzel, hol azzal rázott kezét.

- Ki az a kék mellszalagos férfi ott a háromágú csillaggal? - kérdezte Pen. A fekete ruhás, bodorított hajú, kecskeszakállas férfi, egyik kezét a mellénye nyílásába dugva, másikban meg köcsögkalapját szorongatva, ádázul bámult rá.

- Jupiterre, ez Mirobolant! - kiáltott fel Strong, és elnevette magát. - *Bon jour, Chef! Bon jour, Chevalier!*

- *De la Croix de Juillet, Chevalier!*⁷⁷ - mondta a chef, kezét a kitüntetésére téve.

- Jupiterre, újabb szalagok! - kiáltott fel jókedvűen Pen.

A lovaghoz egy koromfekete hajú és láthatólag türoszi bíborcsiga nedvével veresre festett pofaszakállú, hunyorgó szemű és ősz szempillájú, furán vörös és ráncos képű férfi lépett oda, és üdvözölte baráti fejbólintással; a férfi kék mellényt viselt, hatalmas kezén kesztyűt, mellényén és kravátlíján gyémántok és ékszerek sokasága, roppant lába csillogó, hatalmas csizmába préselve, s a gomblyukában szivárványszínű rendjelszalag.

A lovag kezét rázott vele. - Barátom, Pendennis úr - mutatta be Strong. - Altamont ezredes, öfensége az indiai lucknowi herceg testőrparancsnoka. - A katonatiszt üdvözlésképpen meghajolt Pen előtt; az meg azt leste mohón, ott van-e már a teremben, akit keres.

Még nem volt. De a zenekar hirtelen rázendített a *Lám, itt jön hódító hősöm*-re, s az előkelőségek serege - az özvegy Rockminster grófnő, Pynsent úr és Bell kisasszony, a Clavering Park-i Sir Francis Clavering baronet, Lady Clavering és Amory kisasszony, Sir Horace Fogey baronet, Lady Fogey, Higgs ezredes és felesége... Wagg úr (mint utóbb a helyi lap mindet felsorolta) - belépett a terembe.

Pen elrohant Blanche mellett, odaszaladt Laurához, megragadta a kezét. - Figyelj ide... Beszélnem kell veled... gyere, táncoljunk. - Három táncot foglalt, drága Pen - mondta a lány mosolyogva; s ő ott maradt hoppon, körmét rágta mérgében, s még Pynsentet is elfelejtette üdvözölni.

Lady Rockminsterék társasága után a sorban Claveringék következtek.

Altamont ezredes éles szemmel figyelte őket, áthatóan pézsmailatú zsebkendőt tartott a szája elé, és mögötte elnevette magát.

⁷⁷ A Júliusi Nagykereszt lovagja.

- Ki az a zöld ruhás lány velük, kapitány? - kérdezte Strongtól.

- Amory kisasszony, Lady Clavering lánya - felelt a lovag.

Az ezredes alig tudta visszatartani a kacagását.

HUSZONHATODIK FEJEZET

Avagy mi történik egy bálon

Egy ablak homályos mélyedésében, a kalikófüggöny mögött Arthur Pendennis komor és szemrehányó arccal figyelte, mint táncolja Bell kisasszony Pynsent úrral az első négyest. Laura kisasszony arca örömtől és jókedvtől sugárzott. A fény, a sokaság és a muzsika föl villanyozta. Ahogy mosolyogva, boldogan járta a táncot, becsületes arca kipirult, fehér szoknyája szétterült, barna fűrtjei röpködtek makulátlan válla fölött, nem egy úriember szeme akadt meg rajta, és nézett utána elismerően, és Lady Fogey, aki nagy házat vitt Londonban, s itt vidéken nagyon adta az előkelőt, megkérdezte Lady Rockminstert, ki az a fiatal teremtés, majd megemlítette az egyik divatos londoni szépség nevét, akire, véleménye szerint, Laura nagyon hasonlít, s hogy a lány Londonban is „megtenné”.

Lady Rockminster nagyon meg lett volna lepve, ha bármelyik *protégée*-je Londonban „nem tenné meg”, s elcsodálkozott Lady Fogey arcátlanságán, hogy mer ebben egyáltalán véleményt nyilvánítani. Lornyonján át időről időre fenséges pillantást vetett Laurára. Élvezte a lány mesterkéetlenségét, ártatlanul vidám modorát. A modora kitűnő, gondolta öladysége. A karja kissé vörös, de hát e hibát a fiatalság teszi. A *ton*-ja sokkal jobb, mint azé a kotnyeles kis Amory kisasszonyé, aki vele szemben táncol.

Igen, Blanche kisasszony volt Laura kisasszony *vis-à-vis*-ja, s mikor a négyes helycseréi során találkoztak, szívdöglesztően mosolygott az ő drága barátnőjére, odabólintott neki, szólt hozzá, fölényeskedett vele. Az ő válla volt a legfehérebb az egész bálteremben, s egy szempillantásig sem maradt mozdulatlan; mint ahogy nem nyugodott a szeme sem, járt ide-oda; és egész testében izgett-mozgott: mintha azt mondaná: „Gyertek és engem nézzetek, ne azt a piros-pozsgás, tenyeres-talpas vidéki fehérnépet, Bell kisasszonyt, aki még táncolni is alig tudott, míg én meg nem tanítottam. Ez az igazi párizsi modor... ez a legcsinosabb kis láb a bálteremben, s a legcsinosabb *chaussure*⁷⁸ is. Azt nézze, Pynsent úr. Azt nézze, Pendennis úr, aki most a függöny mögött morcoskodik - tudom, eleped, hogy velem táncolhasson.”

Laura táncolt, de nem tévesztette szem elől az ablakmélyedésben ácsorgó Pen urat sem. Az az első négyes alatt nem mozdult el a félreeső zugból, s még a második alatt is addig, amíg a jólelkű Lady Clavering oda nem intette magához a pódiumra, vagyis a dízhelyre, ahol az előkelő dámák ültek; Pen égő arccal s mint minden önhitt fiatalember, hallatlanul félszegen ment oda. Kimérten odaköszönt Lady Rockminsternek, az alig vette tudomásul meghajlását, aztán ment, és tiszteletét tette néhai Amory úr özvegyénél; a lady selyemben-bársonyban, csipkék, tollak, gyémántok közt, a legkülönfélébb szabóművészeti és aranyműves-árukban pompázott.

Másodikként az ifjú Fogey urat érte a megtiszteltetés, hogy Bell kisasszonyt táncba vihetze; ő az ötödik osztályt járta Etonban, s forrón vágyott rá, hogy már szakálla legyen, s egy dragonyosezred tisztikarában szolgálhasson. Elragadtatott bámulattal nézte partnernőjét. „Nincs még egy ilyen bájos teremtés” - gondolta. - Maga sokkal jobban tetszik nekem, mint az a francia lány - jelentette ki nyíltan (mert az első táncot Amory kisasszonnyal járta). Laura kacagott, láthatólag még jobb kedve támadt; s miközben kacagott, megpillantotta Pent, s kacagott tovább, Pen pedig tovább duzzogott elképesztő felfuvalkodottságában. A következő tánc keringő volt, s a kis Fogey sóhajtva gondolt rá, hogy nem tud keringőzni, de keményen megfogadta, hogy a vakációban táncmestert fogad.

⁷⁸ Cipő.

E táncra megint Pynsent úr kérte fel Bell kisasszonyt; s Pen dühöngve nézte, hogy a derekát átölelő úriember karján mint kering körbe Laura a táncteremben. Azelőtt, nyári estéken, mikor félretolták a székeket és asztalokat, és lehívták a földszintre a nevelőnőt, hogy zongorázzék, s ő meg Strong lovag (aki nagyszerű táncos volt, s egyformán jól járta a brit matróztáncot, a bécsi keringőt és a spanyol fandangót, ahogy épp a szükség kívánta) s a két ifjú hölgy, Blanche és Laura kis táncestéket rögtönzött Claveringben, sose volt ilyen dühös. Laura nagyon élvezte a táncot, s olyan élénk volt, hogy élénksége még Pynsent úrra is átragadt. A kitűnő táncos Blanchenek szerencsétlen partner jutott, a chatterisi Broadfoot dragonyos kapitány. Mert Broadfoot, bár teljes erővel vetette bele magát az előtte álló feladat megoldásába, képtelen volt idejében fordulni; s botfüle lévén, még csak nem is tudta, hogy minden mozdulata elkésett.

Így tehát Blanche kisasszonynak azt kellett látnia, hogy a keringőben, akár az előbb a francia négyesben, Laura viszi el a pálmát, s csöppet sem volt elragadtatva barátnője sikerétől. Miután megtett néhány kört e nehézlovassal, fáradtságára hivatkozva arra kérte, vezesse a helyére, a mamája mellé, aki Pennel beszélgetett; s ott megkérdezte a fiút, miért nem ő kérte fel keringőre, s miért szolgáltatta ki e sarkantyús, vörös kabátos szörnyetegnek.

- Én azt hittem, nincs, ami a fiatal hölgyeket jobban megbűvölné, mint a sarkantyú és a bíborszín - felelt Pen. - Soha nem mertem volna fekete ruhámban versenyre kelní e pompás vörös tisztizubbonnyal.

- Ön szívtelen, kegyetlen, barátságtalan és komisz - mondta Amory kisasszony, és rántott egyet a vállán. - És okosabban is teszi, ha elmegy innét. Az unokahúga minket néz Pynsent úr válla fölött.

- Szabad egy keringőre? - kérdezte Pen.

- Erre nem. Nem lehet; most adtam ki az útját annak a lakli izzadt Broadfoot kapitánynak. Nézze csak Pynsent urat: hát látott már ilyen embert? De a következő keringő a magáé, és a következő négyes is. Már elígérkeztem, de majd megmondom Poole úrnak, hogy elfeledkeztem a magának adott korábbi ígéretemről.

- A nők könnyen felejtene - mondta Pen.

- De mindig visszatérnek, és nagyon bánatosak, és szégyellik, amit tettek - mondta Blanche. - Nézze, itt jön a piskavas, és a drága Laura hogy rátámaszkodik. Milyen csinos!

Laura odajött, odanyújtotta a kezét Pennek, akit Pynsent amolyan meghajlásfélével üdvözölt, nem sokkal kecsesebbel, mint amilyen attól a háziszerszámtól telt volna, amelyhez Amory kisasszony az előbb hasonlította.

De Laura arca csupa kedvesség volt. - Úgy örülök, hogy eljöttél, drága Pen - mondta. - Most beszélgethetünk. Mama hogy van? A három táncnak vége, a következő a tied, Pen.

- Most ígérkeztem el Amory kisasszonynak - mondta Pen; Amory kisasszony bólintott, s szokása szerint egy aprót pukedlizett. - És eszem ágában sincs átengedni neked, drága Laurám - mondta.

- Pedig ezt a keringőt velem táncolja, drága Blanche - mondta Laura. - Ugye velem, Pen?

- Már elígérkeztem Amory kisasszonynak.

- Bosszantó - mondta Laura, most ő vágott ki egy pukedlit, aztán ment, és elhelyezkedett Lady Rockminster jókora védőszárnyai alatt.

Pen élvezte a komizságát. A két legcsinosabb lány a bálteremben összekapott rajta. Hízelt neki, hogy megbüntette Laura kisasszonyt. Könyökét elegánsan a válaszfal tetején nyugtatva

társalgott Blanche-sal; kegyetlenül kifigurázott a teremben mindenkit - a szűk zubbonyos dragonyosokat, a fura viseletű vidéki gavallérokat, a hölgyek muris toalettjeit. Az egyik mintha madárfészkét hordana a fején; a másik hat font gyümölcsöt rakott a hajába, a hamis gyöngyökön kívül. - Ez igazi mandula mazsola-*coiffure*⁷⁹ - mondta Pen. - Akár föl is lehetne szolgálni desszertnek. - Szóval roppant csípős és mulatságos volt.

A négyes alatt is ilyen modorban társalgott, rendületlenül csípősen és elevenen; Blanche abba se hagyta a nevetést, részint a gonoszságán, részint a tréfáin, s azért is, mert a tréfák jók voltak, meg azért is, mert megint Laura volt a *vis-à-vis*-ja, s hadd lássa, hadd hallja, milyen vidám, s hogy Pannel milyen jóban vannak.

- Arthur olyan aranyos ma este - súgta oda Laurának Perch zászlós tisztí zubbonya mögül, mikor épp Pen volt a *cavalier seul*,⁸⁰ s lejtette el a figurát, mindkét hüvelykujját mellényzsebébe dugva.

- *Kicsoda?* - kérdezte Laura.

- Arthur - felelt Blanche franciául. - Ó, olyan szép név! - s az ifjú hölgyek átlejtettek Pen oldalára; most Perch zászlóson volt a *pas seul* sora. Neki nem volt mellényzsebe, ahova bedughatta volna a kezét, két keze nagy volt és vaskos, ahogy maga előtt lógatta szoros zubbonyba bújtatott karját.

A négyes és azt követő keringő közt, a szünetben Pen csak annyiban vett tudomást Lauráról, hogy megkérdezte, partnere, Perch zászlós, szórakoztató fiatalember volt-e, s hogy jobban kedveli-e, mint másik táncosát, Pynsent urat. Miután ily módon sikerült kétszer is tört döfni Laura kebelébe, Pendennis úr tovább csevegett Blanche Amoryval, s csak mondta a tréfáit, jókat, rosszakat vegyesen, de mindet fennhangon. Laura nem talált magyarázatot unokabátyja mogorvaságára, nem tudta, mivel sérthette meg; de ő, a maga részéről, nem haragudott Penre morcos viselkedéséért, mert jólelkű volt és megbocsátó, és különben is, egy hölgynek nem mindig kellemetlen, ha egy férfi féltékenységének adja tanújelét.

Mínthogy Pen nem táncolhatott vele, örült, hogy a serény Strong lovag kérte föl, aki még Pannel is jobb táncos volt; s minthogy táncolni, mint minden eleven és ártatlan fiatal lány, nagyon szeretett, szíve mélyéből élvezte, mikor a zenekar a keringőre rázendített. Broadfoot kapitány ez alkalommal egy nála alig kevésbé testes hölgygel ment ki a parkettra, Roundle kisasszonnyal, egy eperfagylalt színű kreppruhás, jól megtermett ifjú hölgygel, a Pen bámulatára fején gyümölcskosarat viselő hölgy lányával.

Pen is besorolt a keringő párok közé; szőke táncosnőjével, aki szerelmesen csüngött a derekát átölelő férfikaron, belevágott a keringőbe, s miközben a zeneszóra körbepörögtek, úgy érezte, hogy ők Blanche-sal igazán fényesen táncolnak. Nagyon valószínű, hogy arra is volt szeme, vajon így vélekedik-e róluk Bell kisasszony is; de az vagy nem vette észre, vagy látni se akarta őt, mert egész idő alatt csak a táncosa, Strong kapitány kötötte le a figyelmét. De a sors nem akarta, hogy Pen diadala tartós legyen; könyvében úgy volt megírva, hogy szegény Blanche-t azon a szerencsétlen estén újabb vereség érje. Mialatt ő meg Pen, mint két balett-táncos, könnyedén és fürgén keringett körbe-körbe, a derék Broadfoot kapitány jól belekapaszkodott gömbölyű hölgye vaskos derekába, forgatta ráérősen, ahogy az természetének megfelelt, s az az igazság, hogy mindenkinek útjában volt. De legjobban mégiscsak Pendennisnek, mert az szélvészkként pörögve egyenest a nehézlovasnak és hölgyének tartott, olyan erővel, hogy mind a négy forgó test kibillent a súlypontjából; Broadfoot kapitány és Roundle

⁷⁹ Frizura.

⁸⁰ Magányos úriember.

kisasszony fölbukfencezett, s velük Pen is, neki nem volt olyan szerencséje, mint táncosnőjének, Amory kisasszonynak, aki a fal menti padon kötött ki.

De Pendennis elterült a földön, Broadfoottal és Roundle kisasszonnyal az általános összeomlásban. A kapitány, bár tagbaszakadt, de jó kedélyű ember volt, s ő hahotázott lehangosabban a saját balesetén, amelyre épp ezért ügyet se vetett senki. Amory kisasszonyt viszont határtalanul dühítette a baleset; Roundle kisasszony pedig, a *séant*-jára csüccsenve, szánalmas gömbölyűségében olyan látványt nyújtott, hogy kevesen állták meg nevetés nélkül; s Pennek fejébe szállt a vér, mikor hallotta, hogy rajta is kuncognak. Ő is afféle csúfolódó fiatal fickó volt, aki a saját kárán képtelen nevetni, és a világon semmitől se retteg jobban, mint hogy nevetségessé váljon.

Mikor fölkelt, nevetett rajta Strong, és nevetett Laura; mindenki nevetett; nevetett Pynsent és a táncosnője; Pen fortyogott az irántuk érzett haragtól, s ott helyben le tudta volna döfni őket. Dühösen elfordult tőlük, és dadogva mentegetőzött Amory kisasszonynak: a másik pár hibája volt... az a rózsaszín ruhás nő volt az oka... reméli, nem esett bántódása... volna-e bátorsága egy újabb körre?

Amory kisasszony bosszúsan kijelentette, hogy igenis *bántódása* esett, s esze ágában sincs újabb kört táncolni, s hálás köszönettel elfogadta a pohár vizet, amelyet egy kék mellszalagos, háromágú csillaggal díszített gavallér hozott neki nagy sietve, mikor látta, hogy milyen sajnálatos baleset érte. Megitta a vizet, kegyesen rámosolygott a férfirra, aki hozta, s Pen úrnak gögösen, határozottan hátat fordítva karját nyújtotta a csillagdíszes úriembernek, s megkérte, hogy kísérje a mamájához.

A csillaggal díszített férfi megreszketett a kisasszony kegyének e jelétől; keze fölé hajolt, lelkesen a kabátjához szorította, és diadalmasan körülnézett.

Mert Blanche nem mást választott kísérőül, mint épp a boldog Mirobolant-t. De az is igaz, hogy az ifjú hölgy soha szemtől szembe nem látta a konyhaművészt azóta, hogy édesanyja háztartásában alkalmazták, s biztosra vette, hogy egy külföldi nemesember karjára támaszkodik. Mikor elindultak, Pen meglepetésében még a megalázottságáról is elfeledkezett, és fölkiáltott: - Jupiterre! Ez a szakács!

De amint e szavakat kiejtette, már meg is bánta - hisz Blanche maga kérte Mirobolant-t, hogy kísérje a helyére, a konyhaművész nem is tehetett mást, mint hogy teljesítse a hölgy óhaját. Blanche felindultságában nem hallotta, hogy Pen mit mond, de Mirobolant igen, s egy gyilkos pillantást vetett rá a válla fölé, ami ugyancsak mulattatta Pen urat. Komisz és mogorva kedvében volt; szinte kívánta, hogy összeakaszkodjék valakivel; de a gögös kis nemesúrnak, a patikárius fiának eszébe se jutott, hogy megsérthet egy szakácsot, hogy egy ilyen ember egyáltalán kényes lehet a becsületére.

Szegény konyhaművész fejében soha nem fordult meg, hogy ő ne volna egyenlő bárki más emberfiával, vagy hogy helyzetében bármi olyan megalázó lenne, ami nem engedi, hogy karját nyújtsa egy úrihölgynek, ha az igényt tart a szolgálatára. Odahaza látta, hogy egy-egy *fête*-en finom úrihölgyek, ha nem is éppen *demoiselle*-ek, (bár egy *demoiselle Anglaise*, tudta, sokkal szabadabb, mint egy francia), nyugodtan táncoltak Blaise-zel vagy Pierre-rel; és oda is kísérte volna Blanche kisasszonyt Lady Claveringhez, s talán táncolni is fölkererte volna, de meghallotta Pen fölkiáltását, mely úgy érte, mint a puskagolyó, kegyetlenül megalázta és dühítette. A lány nem tudta, mitől torpant meg, s morzsolta el a foga közt egy gascogne-i káromkodást.

De Strong, aki tisztában volt szegény fickó lelkiállapotával, miután arra vonatkozólag értékes információkat kapott barátnőinktől, Madame Fribsbytől, szerencsére épp ott volt, amikor kellett, szapora spanyol nyelven mondott valamit, amit csak Mirobolant értett, majd meghívta

Amory kisasszonyt, egyék meg egy fagylaltot, mielőtt visszamenne Lady Claveringhez. Erre a boldogtalan Mirobolant elengedte a kart, amelyet majd egy percig hatalmában tartott, s nagyon mély, szájalomra méltó meghajlással távozott. - Tudja-e, ki volt ez? - kérdezte Strong Amory kisasszonyt, miközben elvezette. - Mirobolant, a chef.

- Hát honnan tudtam volna? - mondta Blanche - Egy *croix* volt mellén; nagyon *distingué*,⁸¹ és szép szeme van.

- Ó, *beaux yeux*!⁸² Azt hiszem, szegény a maga szép szemének a bolondja - mondta Strong. - Nagyon jó szakács, de nincs ki mind a négy kereke.

- Mit mondott neki azon az ismeretlen nyelven? - kérdezte Blanche kisasszony.

- Gascogne-i, a spanyol határ mellől - magyarázta Strong. - Megmondtam neki, hogy elveszti az állását, ha magával sétál.

- Szegény Monsieur Mirobolant! - mondta Blanche.

- Láttá, milyen pillantást vetett Pendennisre? - kérdezte Strong, s élvezte, hogy komiszkodhat.

- Azt hiszem, legszívesebben fölnyársalta volna.

- Ó, az a Pen úr, az az undok, beképzelt, idétlen fráter - mondta Blanche.

- Broadfoot is úgy nézett rá, mintha legszívesebben meggyilkolná, akárcsak Pynsent - mondta Strong. - Mit kér? Fagylaltot vagy parfét?

- Fagylaltot. Ki az a fura ember ott, aki úgy bámul rám? Az is *décoré*.⁸³

- A barátom, Altamont ezredes. Fura fickó, a lucknowi herceg szolgálatában áll. Ejnye na! Mi ez a nagy láрма? Mindjárt jövök - mondta a lovag, s már kinn is termett a bálteremben, ahonnet dulakodás és ingerült szavak hangja hallatszott.

A büfé - Amory kisasszony most ott találta magát - egy szupé céljára fönntartott terem volt; Rincer úr, a fogadós, bárkinek hajlandó volt szupét fölszolgálni fejenként öt shillingért. Itt szolgálták fel a frissítőt is a bálra érkezett környékbeli előkelő uraknak és hölgyeknek; az egyszerűbb népeket egyelőre nem engedték be; egy pincér állt az ajtóban, s mindenkivel közölte, hogy a helyiség Lady Clavering és Lady Rockminster társaságának van fönntartva, s csak a szupé idején, azaz éjfél után, nyitják meg a közönségnek. Pynsent a választói lányaival táncolt, s be-bevitte őket meg a mamájukat valamit enni-inni; Strongnak, aki minden vigalom szervezője és gazdája volt, ahol csak megjelent, természetesen szintén *entrée*-ja volt ide - de a helyiségben pillanatnyilag nem tartózkodott más, csak a fekete parókás és gomblyukában rendjeleket viselő férfi, az őfensége a lucknowi herceg szolgálatában álló katonatiszt.

Ez az úriember igen korán beállított, és a pincértől, mondván, hogy szomjas, pezsgőt kért. A rendelés alapján a pincér nyomban arra következtetett, hogy valami magas rangú személyiséggel áll szemben, az ezredes tehát letelepedett, nekilátott a vacsorának, majd magában elidőgálva barátságos beszélgetésbe bonyolódott mindenkivel, aki a szobába tette a lábát.

Sir Francis Clavering és Wagg úr is ott találkozott vele, miután a báltermet otthagyták - s ez igencsak hamar megtörtént; Sir Francis azért ment, hogy elszívjon egy szivart, s hogy szemügyre vegye a bálterem előtt a tengerparton összeverődött sokadalmat, ami szerint sokkal jobb mulatság, mint benn a bált nézni; Wagg úr pedig azért, hogy karját egy baronet karjába

⁸¹ Előkelő.

⁸² Szép szemek.

⁸³ Ki van dekorálva.

fűzhesse, mert abban lelte örömét, ha mindig a társaság legrangosabb tagjába karolhatott bele. Altamont ezredes olyan fura pillantással mérte végig e két úriembert, amint a „fönn tartott” helyiségen átvágtak, hogy Clavering megkérdezte a fogadóst, ki is ez tulajdonképpen, s hangot adott azon határozott meggyőződésének, hogy az indiai herceg szolgálatában álló katonatiszt ittas.

Pynsent úrnak is szerencséje volt az indiai potentátot szolgáló férfúval beszélgethetni. Pynsentnek az volt az elve, hogy mindenkivel szóba kell elegyednie, s becsületére legyen mondván, ezt a lehető legkegyesebb modorban cselekedte; a fekete parókás úriembert is egyik választójának vélte, hajóskapitánynak, vagy más efféle idevalósi fura alaknak. Az ezredes Pynsent úrtól, mikor az egy hölggyel, az egyik választója feleségével a karján a büfébe lépett, azt kérdezte, mit szólna egy pohárka pezsgőhöz? Pynsent úr nagy komolyan megragadta a poharat, meghajolt, megízlelte a pezsgőt, kijelentette, hogy pompás, majd kifogástalan udvariassággal visszavonult Altamont ezredes elől. E méltóságteljes komolyság jobban megbénította és elképesztette az ezredest, mint bármi más; csak bámult ostobán Pynsent után, mindössze annyit jegyzett meg a pultnál álló fogadósna, hogy ez tiszta gyagya. Rincer úr elvörösödött, nem tudta, mit szóljon. Pynsent úr a grófság egyik earljének unokája volt és képviselőjelölt. Altamont ezredes viszont föl volt ékszerezve, rendjelet viselt a gomblyukában, és aranyak csörögtek a zsebében, fizetett, mint egy úr; nem tudván tehát, hogy mihez tartsa magát, Rincer csak ennyit mondott: - Igenis, ezredes úr... igenis, asszonyom, szóval teát parancsol. Egy csésze teát Jonesné asszonynak, Rincerné - s imigyen sikerült elejét vennie Pynsent úr elmebeli képességei megvitatásának, amire a Nizám tisztje láthatólag nagy hajlandóságot érzett.

Ha már muszáj, valljuk be, hogy Altamont úr, minthogy szinte egész éjszaka a büfében tartózkodott, s ez idő alatt igen tevékenyen foglalta el magát, alaposan fölöntött a garatra, s mikor Strong úr és Amory kisasszony belépett, még mindig ivott.

Amint a lovag a bálteremből behatoló láрма hallatán kiszaladt a helyiségből, az ezredes fölállt, apró vörös szeme izzott, mint a szén, meglehetősen bizonytalanul odatántorgott a fagylaltját majszoló Blanche-hoz. Teljesen lefoglalta a fagylaltja, ami üdítő volt és finom; még az sem érdekelte, hogy a szomszéd helyiségben mi folyik, nem úgy, mint a pincéreket, azok ugyanis utanaszaladtak Strong lovagnak. Amikor tehát a poharából föltekintett, az apró vörös szemével őt bámuló idegen férfira esett a pillantása. - Hát ez kicsoda? Hű, de izgalmas.

- Maga Betsy Amory - szögezte le az, miután jól megnézte. Betsy Amory. Jupiterre!

- Kicsoda... ki szól hozzám? - kérdezte Betsy, alias Blanche.

De a bálteremben időközben akkora zaj támadt, hogy most oda kellett visszaroahannunk, s utánanéznünk, hogy mi okozta a felfordulást.

HUSZONHETEDIK FEJEZET

Amelyben civakodással is találkozunk, meg érzésekkel is

Polgárháború dúlt, goromba szavak röpködtek, férfiak lökdösődtek és dulakodtak illetlenül a bálterem egyik ablakánál, közel az ajtóhoz, amelyen át Strong lovag utat tört magának. A nyitott ablakon át az utcán összeverődött tömeg odalentről gúnyos megjegyzéseket kiabált föl: - Durr belé! - Hol a rendőr? - meg más efféléket; az egyik oldalt Monsieur Mirobolant-t állták körül (a körülötte állók közül Madame Fribsby is látható volt), másik oldalt meg barátunkat, Arthur Pendennis urat vette körül néhány úriember s úrihölgy. Strong befurakodott a tömegbe, félretolta Madame Fribsbyt, aki a lovagnak szörnyen megörült, s vadul, patetikusan visította: - Mentse meg őt! Mentse meg őt!

A fölfordulás okozója, úgy látszott, Sir Francis Clavering konyhaszemélyzetének mérges kis főnöke volt. Röviddel azután, hogy Strong a termet elhagyta, s miközben Pen a mérget igyekezett lehűteni az egyik ablakban, hisz roppantul fölingerelte, hogy hasra esett keringő közben, s így egy ország előtt vált nevetségessé, s még annál is jobban Amory kisasszony viselkedése, mert az meg a méltóságát sértette - miközben a távolban csillogó tengert nézve, s csodás nyugalma moráját hallgatva igazán igyekezett összeszedni magát, s talán még azt is bevallotta önmagának, hogy az est folyamán képtelenül és undokul viselkedett, egyszerre egy kéz nehezedett, a vállára; hátranézett, s rémült meglepetéssel észlelte, hogy a kéz Monsieur Mirobolant-é, s hogy a konyhafőnök szeme dühösen izzik rá sápadt képéből, bodor fürtjei közül. E sértő bizalom, hogy egy francia szakács csak úgy vállon veregeti, egyszerre fölforralta ereiben ősei véré, de elképedése e pimaszság láttán még haragjánál is nagyobb volt.

- Tud franciául? - kérdezte Pentől anyanyelvén Mirobolant.

- Hát ahhoz meg mi köze magának? - felelt Pen angolul.

- Szóval legalábbis ért? - folytatta a másik, és meghajolt előtte.

- Érték - mondta Pen, és toppantott. - De mennyire hogy érték.

- *Vous me comprendrez alors, Monsieur Pendennis* - mondta erre a másik, gascogne-i módon ropogatva az r-eket -, *quand je vous dis que vous êtes un lâche. Monsieur Pendennis... un lâche, entendez vous?*⁸⁴

- Mi? - kérdezte Pen, és megpördült.

- Érti, hogy e szó mit jelent, s becsületes emberek között mi a következménye? - kérdezte a konyhaművész csípőre vágott kézzel, s rámeredt Penre.

- Az a következménye, hogy kivágom magát az ablakon, pimasz csirkefogó! - bömbölt Pen úr, s rárontott a franciára. Nagyon valószínű, hogy valóra is váltotta volna fenyegetését, hisz az ablak ott volt kéznél, s az apró termetű művész semmiképpen sem mérközhetett vele, ha Broadfoot kapitány és egy másik nehézlovas közbe nem veti magát, ha a hölgyek el nem kezdenek sikoltozni, ha a hegedűk el nem hallgatnak, ha a tömeg oda nem rohan, ha Laura az emberek feje fölött rémült arccal meg nem kérdi, hogy az istenért, mi történt, ha Strong a legjobbkor föl nem bukkan a büféből, s nem látja, hogy Alcide a fogát csikorgatja, s gascogne-i franciasággal átkozódik, vele szemben meg Pen próbál, amennyire csak telik tőle, nyugodtnak látszani, de lerí róla ádáz dühe, miközben hölgyek és urak koszorúja veszi körül mindkettőjüket.

⁸⁴ Akkor meg fog érteni, Pendennis úr... ha azt mondom, hogy ön gyáva. Pendennis úr... gyáva, hall engem?

- Mi történt? - kérdezte a lovag a konyhafőnököt spanyolul.
 - Én *Chevalier de Juillet* vagyok - jelentette ki a francia, és a mellére csapott -, és ez az ember itt sérteget engem.
 - Miért, mit mondott? - kérdezte Strong.
 - *Il m'a appelé... cuisinier!*⁸⁵ - sziszegte a kis francia.
- Strong alig tudta visszatartani nevetését. - Jöjjön velem, szegény lovagom - mondta. - Itt a hölgyek színe előtt nem szabad veszekedni. Menjünk odébb: én majd átadom az üzenetét Pendennis úrnak... Szegény fickónak nincs ki mind a négy - súgta oda egy-két embernek a körülállók közül; mások, közöttük az aggódó Laura, Pent vették körül, s faggatták, miért ez a nagy fölfordulás?
- Pen nem tudta. - Ez az ember karját nyújtotta egy ifjú hölgynek, mire én megjegyeztem, hogy szakács, erre ő idejött, legyávázott, és kihívott párbajra. Bevallom, meg voltam lepve, és kijöttem a sodromból, s ha maguk, uraim, meg nem akadályozzák, kivágtam volna az ablakon - mondta Pen.
- Hogy a fene, lássa csak el jól a baját a бүдös idegen gazembernek - mondták az urak.
 - Bár... igazán sajnálom, hogy megsértettem az érzelmeit - tette hozzá Pen; s Laura ezt örömmel hallotta; bár egyik-másik ifjanc még rá is duplázott: - A fene ezt a fickót... a fene ezeket a pimasz idegeneket... jól el kéne náspángolni az ilyeneket, az jót tenne nekik.
 - Ugye kezet fogsz vele, mielőtt még aludni mégy, ugye igen, Pen? - kérlelte Laura. - Az idegenek érzékenyebbek, mint mi, és mások a szokásaik. Ha megsérted egy ilyen szegény fickó érzelmeit, tudom, hogy te leszel az első, aki elnézést kérsz tőle. Ugye, igazam van, drága Pen?
- Maga volt a megtestesült megbocsátás és gyöngédség, akár egy angyal, s miközben beszélt, Pen megfogta mindkét kezét, kedves szemébe nézett, s megígérte, hogy úgy lesz.
- „Hogy szeret engem ez a lány! - gondolta, miközben Laura ott állt előtte, s a szemébe nézett. - Most beszéljek vele? Nem... most nem. Előbb le kell zárnom ezt az ostoba ügyet a franciával.”
- Laura megkérdezte: - Ugye itt maradsz, és táncolsz velem? - Legalább annyira szerette volna Pent itt tartani, mint amennyire az menni szeretett volna. - Itt maradsz, és keringőzünk. Én nem félek táncolni veled.
- Ezt, bármilyen szeretettel mondta, kár volt mondania. Pen látta önmagát, amint elterül a padlón, nekimegy Roundle kisasszonynak és a dragonyosnak, s Blanche-t nekiröpíti a falnak... látta önmagát a padlón, s hallotta, hogy mindenki kacag, Laura és Pynsent is.
- Az életben többé nem táncolok - mondta sötét és elszánt képpel. - Soha. Meg vagyok lepve, hogy ilyesmire kérsz.
 - Azért, mert nem lehet Blanche a partnered? - tette föl a szerencsétlen és gonoszul gáncsoskodó kérdést Laura.
 - Azért, mert nem vagyok hajlandó bolondot csinálni magamból, hogy mindenki nevessen rajtam - mondta Pen -, hogy *te* is neved rajtam, Laura. Láttam, hogy nevettél, te is, meg Pynsent is. Jupiterre! Énrajtam aztán senki se nevessen!

⁸⁵ Szakács.

- Pen, Pen, ne légy ilyen gonosz! - kiáltott fel szegény kislány, mert sértette Pen beteges makacssága és ádáz hiúsága. Pen körülnézett, Pynsent urat kereste, mintha vele is össze akart volna akaszzkodni, mint a szakáccsal. - Hát ki az, aki rossz véleménnyel volna rólad, csak mert elbotlottál keringő közben? Miért vagy olyan érzékeny, miért veszel mindent úgy a szívedre?

Ekkor a balsors odahozta Pynsent urat Laurához. - Lady Rockminster üzenetét hozom - mondta. - Azt kérdi, nem volna-e ellenére, ha elkísérném vacsorázni?

- Én... én az unokatestvéremmel akartam menni - mondta Laura.

- Ó, szó sincs róla! - mondta Pen. - Olyan jó kezekben vagy, hogy a legokosabb, ha mindjárt el is búcsúszom tőled. Hazamegyek.

- Jó éjt, Pendennis úr - mondta szárazon Pynsent; s erre (ami tulajdonképpen annyit jelentett: hogy menne már a pokolba ez az arcátlan, féltékeny, pimasz vadszamar, akit szívem szerint fölképnék) Pendennis úr nem méltóztatott semmit sem válaszolni, csak meghajolt; s hiába Laura könnyörgő tekintete, elhagyta a helyiséget.

- Mily szép nyugalmas és csillagfényes az este odakint - mondta Pynsent úr -, s hogy morajlik a tenger! Nem volna kellemesebb, ha odakint sétálnánk a tengerparton, mint idebent, a fülledt bálteremben?

- Nagyon - mondta Laura.

- S mily különös emberek gyűltek itt össze - folytatta Pynsent. - Kénytelen voltam nyájasan elcsevegni legtöbbjükkel... az ügyész lányaival... a patikárius feleségével... s magam is alig tudom, ki mindenkivel még. A büfében volt egy ember, aki mindenáron pezsgővel akart itatni... valami tengerészkülsejű ember... az öltözéke igen szokatlan... és kissé be volt csípve. Mint közéleti személynek, mindezekkel jóban kell lennem, bár ez nagyon nehéz feladat... különösen, ha az ember annyira szeretné, ha másutt lehetne... - mondta, s mélyen elpirult.

- Bocsánat - mondta Laura -, nem... nem figyeltem oda. Tudja... úgy megrémített az a veszekedés az unokatestvérem meg e között a... francia között.

- Az unokatestvérenek nincs ma este valami nagy szerencséje - mondta Pynsent. - Volt vagy három-négy ember, akinek nem nagyon sikerült a kedvében járnia... például Broadfoot kapitánynak... vagy hogy is hívják azt a tisztet... meg annak a rózsaszín ruhás fiatal hölgynek, akivel a kapitány táncolt... meg Blanche kisasszonynak... meg szegény chefnek... és azt se hiszem, hogy tőlem különösképpen el lett volna ragadtatva.

- Miért, talán nem bízott a maga gondjára? - kérdezte Laura, s fölneézett Pynsent szemébe, majd mindjárt le is sütötte a szemét, mint egy bűntudatos, hamis szavú kis kacér.

- Hát igen, ezért sok mindent megbocsátok neki! - kiáltott fel lelkesen Pynsent. Laura belékarolt, s ő elvezette drága kis kincsét a büféterem felé.

Laura nem nagyon kívánt enni, bár a vacsorát, mint a helyi lap báli tudósítása megállapította, Rincer úr szokott eleganciájával szolgálták fel; igen, Laura nagyon *distracte*⁸⁶ volt; roppantul kesergett Pen miatt. Gáncsoskodó és veszekedős; féltékeny és önző; állhatatlan, erőszakos és igazságtalan, ha a harag elragadja; már hogy kérheti tőle a mama, hogy ilyen embernek adja a szívét? (Márpedig Helen ezernyi szóval és rejtett utalással kérte rá). S ha neki adná, vajon boldog lenne vele?

De végül egy kissé megkönnyebbült, mikor - vagy félóra múltán, s milyen hosszúnak érezte ezt a félórát - az egyik pincér ceruzával írott levélkét hozott neki Pendennistől. A levélben ez

⁸⁶ Szórakozott.

állt: „Találkoztam lenn a kis Fakanállal, verekedni akart, de én bocsánatot kértem. Örülök, hogy megtettem. Szerettem volna beszélni veled ma este, de ráér akkor is, ha majd hazajöttél. Isten veled. Táncolj egész éjjel Pynsennel, és érezd magad nagyon jól. Pen.” Laura nagyon megörült a levélnek és a gondolatnak, hogy lám, még a mama fiacskájában is van jószág és megbocsátás.

Miközben Pen lefelé tartott a lépcsőn, furdalta a lelkiismeret, hogy olyan lehetetlenül viselkedett Laurával; a lány gyöngéd és esdeklő tekintete elkísérte, és szemrehányást tett neki; alig ért ki a bálteremből, legszívesebben már vissza is fordult volna, hogy bocsánatot kérjen tőle. De eszébe jutott, hogy azzal az átkozott Pynsennel hagyta ott, *az előtt* pedig csak nem kérhet bocsánatot. A megalkuvást választotta, s azt, hogy igyekszik elfeledkezni haragjáról, és kibékül a franciával.

Mikor a bálteremből leért a fogadó előcsarnokába, ott lelte a föl-alá sétálgató Strong lovagot; az odajött hozzá, s csak úgy fénylett vidám képén a jókedv és huncutság.

- Fönn van a kávézóban - mondta -, ő meg egy pár pisztoly és egy szál gyertya. Vagy inkább karddal a parton? Mirobolant ragyogóan vív, önkezelével dőft le négy *gardes-du corps*-t⁸⁷ júliusban a barikádon.

- A fenébe is! - mondta Pen dühösen. - Csak nem verekszem egy szakáccsal!

- A szakács *Chevalier de Juillet* - mondta a másik. - Odahaza, a hazájában, puskával tisztelgnek neki.

- Szóval azt kívánja, Strong kapitány, hogy álljak ki egy cseléd ellen? - kérdezte Pen vadul. - *Hozzá* majd rendőrt hívok; de ön... de...

- Engem viszont golyóváltásra invitál? - kiáltott fel kacagva Strong. - Köszönöm, nem kérek belőle; csak tréfáltam. Azért jöttem, hogy elsimítsam a vitát, nem azért, hogy magam is verekedjem. Mirobolant-t már lecsillapítottam: megmondtam neki, hogy ön nem sértő szándékkal mondta rá, hogy „szakács”; s hogy mifelénk nem szokás, hogy aki egy háznál fizetett tisztséget visel - mert így fejeztem ki magam -, a karját nyújtsa a ház kisasszonyának. - Aztán elmondta Pennek a nagy titkot, amit Madame Fribsby árult el neki; hogy szegény konyhaművészt miféle vad szenvedély gyötri.

Mikor Arthur a történetet meghallotta, vidáman elnevette magát, és Strong is vele nevetett. Már el is párologott a mérge a szegény szakács iránt. Maga is képtelenül féltékeny volt egész este, s csak ürügyre vágyott, hogy beleköthessen Pynsennel. Eszébe jutott, milyen féltékeny volt Oaksra első szerelme idején; s kész volt bárkinek megbocsátani, akit ugyanez a szenvedély fűt; bement az étterembe, ahol Mirobolant várt, s egy kis szónoklatot vágott ki neki franciául, amelyben kinyilvánította, mennyire *sincèrement fâché d'avoir usé une expression qui avait pu blesser Monsieur Mirobolant et qu'il donnait sa parole comme un gentilhomme qu'il ne l'avait jamais, jamais... intendé*⁸⁸ - mondta Pen, aki rögtön megtalálta a „szándékos” francia megfelelőjét, s titokban nagyon élvezte, hogy milyen folyékonyan és hibátlanul beszél e nyelven.

- Bravó, bravó! - kiáltotta Strong, aki legalább olyan jól mulatott Pen beszédén, mint amennyire örült a nyájasságának. - És Mirobolant lovag természetesen szintén visszavonja a kifejezést, amit önre használt, és őszinte elnézését kéri.

⁸⁷ Testőrök.

⁸⁸ Őszintén sajnálja, hogy olyan kifejezést használt, amely sértette Mirobolant urat, és hogy szavát adja mint úriember, hogy ilyesmi nem állt szándékában.

- Monsieur Pendennis máris bebizonyította, hogy nem illik rá a szó - mondta Alcide kifogástalanul udvariasan -, megmutatta, hogy *galant homme*.⁸⁹

Így hát kezet szorítottak, és elváltak. Arthur, mielőtt Strong lovaggal rábízták volna magukat a Hentesinas gondjára, még fölküldte Laurának a levelet.

Hazafelé menet Strong megdicsérte Pent a viselkedéséért és jó franciaságáért. - Derék fickó maga, Pendennis - mondta -, és Jupiterre, úgy beszél franciául, akár Chateaubriand.

- Ez már belém idegződött gyermekkorom óta - mondta Pen; s Strongban volt annyi jóérzés, hogy öt percig el ne nevesse magát, s csak azután robbant ki belőle a jókedv, amelynek az okát Pendennis talán mind a mai napig nem érti.

Már hajnal volt, mire a Brawlhoz megérkeztek, s elváltak egymástól. Eddigre már Baymouthban is véget ért a bál. Madame Fribsby és Mirobolant is hazafelé tartott egy claveringi bérkocsin; Laura könnyű szívvel tért aludni Lady Rockminsteréknél; Claveringék a baymouthi fogadóban töltötték az éjszakát, ott foglaltak szállást. Röviddel a Pen és a chef között kitört perpatvar után Blanche kijött a büféből, sápadtan, mint a limonádé. Elmondta a szobalánynak, minthogy más *confidante*-ja nem volt kéznél, hogy roppant romantikus kalandja akadt... összetalálkozott egy nagyon fura emberrel... aki ismerte az ő létének eredetét... az ő megkínzott... boldogtalan... hősies... meggyilkolt... édesapját; s mielőtt még lefeküdt volna, belekezdett egy szonettba apja *manes*-éhez.⁹⁰

Pen tehát barátja, a lovag kíséretében visszatért Fair Oaksba, anélkül, hogy egy szót is szólt volna arról, amit annyira meg akart mondani Laurának Baymouthban. Éppenséggel ugyan várhatott vele, míg hazajön, s az érkezése másnap volt esedékes. Pen nem is volt különösképpen féltékeny Pynsent úr sikerére; biztosra vette, hogy mint a család bármi más ügyében, most is úgy történik minden, ahogy ő kívánja, s hogy Laura, akár az édesanyja, semmi kérését nem utasítja vissza.

Mikor Helen aggódó szeme arról faggatta, mi történt Baymouthban, s hogy kedvenc terve megvalósult-e, Pen vidám hangon elmesélte, milyen baleset érte, s nevetve kijelentette, hogy ilyen szerencsétlen körülmények közt nem is gondolhatott rá, hogy nyilatkozzék. Szándékosan elbagatellizálta a dolgot. - Bőven ráérünk még az érzelmekre, édesanyám, ha Laura hazajön - mondta, s ellenállhatatlan pillantást vetett a tükörbe, anyja meg elsimította a haját a homlokából, megcsókolta, s közben persze arra gondolt, hogy nincs nő, aki az ő fiának képes lenne ellentállni. Aznap módfelett boldog volt.

Mikor elváltak egymástól, Pen nekilátott könyveket, koffereket csomagolni, írásokat égetett el és rendezett, megtisztogatta a puskáját, és tokba rakta; egyszóval készülődött az utazásra. Mert bár kész volt megnősülni, sóváran vágyakozott Londonba is, hisz joggal hitte, hogy huszonhárom éves korában ideje már elkezdni az élet komoly dolgait, és mihamarabb megtollasodnia.

Már ki is módolta, hogyan áll neki célja megvalósításának. - Majd ügyvédi irodát nyitok - mondta -, és belépek az egyik londoni Jogázkollégiumba. Kétszáz fontból jól kijövök az első két évben, azután meg, nem kétlem, megélek a tollamból, mint ahogy megél több volt oxbridge-i diák, aki most Londonban lakik. Van egy tragédiám, egy komédiám, egy regényem, mind majdnem kész, azokat biztos jól megfizetik. Így aztán addig is, amíg boldogulok az ügyvédmesterségben, egész jól megélek, nem kell anyámat pumpolnom. Aztán egy nap

⁸⁹ Gáláns férfi.

⁹⁰ Szellem.

hazajövök, és boldoggá teszem ezt a drága lelket, elveszem feleségül Laurát. Hisz nincs még egy ilyen jó és aranyos kedélyű lány, s amellet igazán csinos is, az eljegyzés pedig állhatatossá tesz majd... hát nem, Ponto? - Így ögyelgett az ifjú álmodozó a fairoaksi apró birodalom kertjében és gyümölcsösében, szívta a pipáját, és kutyájával beszélgetve építgette a légvárakat. - Igen, ő majd erőt ad nekem, ugye? S neked meg hiányozni fogok, ha elmegyek, mi, öreg? - kérdezte Pontótól; a kutya meg farkát csóválva dugta barna orrát gazdája markába. Ponto Pen kezét s cipőjét nyalta, mint a házban mindenki, s Pen ugyanúgy fogadta a hízelgés e jelét, mint a hízelgést bárki más.

Laura másnap elég későn érkezett haza; s mindennek a tetejében még Pynsent úr hozta át kocsin Claveringből. Szegény Laura nem mondhatott nemet az ajánlatra, de Pendennis homloka teljesen elborult Pynsent úr megjelentén. Laura látta, és fájt is neki; a lelkes özvegy azonban nem vett észre semmit, s kétségkívül azon volt, hogy fia nyomban föltegye Laurának a kényes kérdést; így hát alig érkezett haza a lány, ő már ment volna lefeküdni, fölkel a díványról, ahova napközben le szokott dőlni, s ahol Laura többnyire ott üldögélt mellette, dolgoztatott vagy olvasott. De mire Helen fölkel, Laura elpirult, s ugyancsak rémülten kijelentette, hogy ő is nagyon fáradt, s legszívesebben lefeküdnék; így hát az özvegy terve, legalábbis aznap estére, megint dugába dült, s Pen sorsa még egy napig függőben maradt.

Pen méltóságát sértette, hogy kénytelen várakozni, mint egy kérvényező az előszobában. Amilyen basa volt, nem engedhette, hogy megvárakoztassák. Mégis lefeküdt, egy jót aludt a csalódására, s másnap reggel arra ébredt, hogy anyja ott áll a szobájában.

- Kelj föl, drága Pen - mondta. - Ne lustálkodj. Soha ilyen szép még nem volt a reggel. Én már hajnal óta fenn vagyok. S Laura is egy jó órája kinn van már. A kertben találod. Ilyen szép reggelen, mint a mai, mindenkinek ott a helye.

Pen kacagott. Nagyon jól látta, mi rejlik az ártatlan nő szívében. Jókedvű nevetése fölvidította az özvegyet. - Ó, micsoda képmutató! - mondta Pen, s megcsókolta az édesanyját. - Micsoda egy ravasz teremtetés! Hát senki meg nem ússza az agyafúrt trükkjeit? És épp az egyetlen fiát kellett áldozatul kiszemelnie? - Helen is nevetett, de elpirult, s reszketett izgalmában. Boldog volt, mint még soha, a jólelkű, gyöngéd, házasságszerző asszony, hisz úgy volt, szíve legdédelgettebb terve válik valóra.

Így, miután néhány sietős szót és megértő pillantást váltottak, Helen magára hagyta Arthurt; s ifjú hősünk, ágyából fölkelvén, nekifogott, hogy fölékesítse gyönyörűséges személyét, megberetválja isteni állát; félóra múltán kilépett a kertbe, s Laura keresésére indult. Gondolatai, miközben toalettijét tökéletesítette, ugyancsak komorak voltak: „Egy életre elkötelezem magam - töprengett -, csak hogy anyámnak kedvére tegyek. Laura a világon a legrendesebb lány... és... és nekem adta a pénzét. Bár adta volna az Ég, hogy visszautasíthassam; bár ne terhelne most ez az adósság. De hát mindkettőjük szívügye ez a házasság, muszáj a kedvükre tennem. Akkor hát rajta! Van rosszabb is, mint hogy az ember boldoggá tegye a világon a két legjobb lelket.” Pen tehát most, hogy rászánta magát, nagyon komoly volt, csöppet sem lelkes, s úgy érezte, hogy tulajdonképpen nagy áldozatra készül.

Laura kisasszony, mikor a kertben kószált, szokása szerint valami egyenruhafélét viselt, amelyet, bármilyen egyszerű volt is, sokan csinosnak tartottak. Nagy szalmakalapot tett a fejére, amelyen hátul széles szalag libegett; lehet, hogy a szalagnak nem volt semmi haszna, a kalap azonban védte a naptól viselőjének csinos arcocskáját. Szokott háziruhájára zubbonyt húzott vagy kötényt kötött, ezt karcsú derekán csinos övvel fogta össze, s az egész hallatlanul jól állt neki. Kezét hosszú szárú bőrkesztyű védte kedvenc rózsabokrainak tövisétől, s így kesztyűvel a kezén az ifjú hölgy nagyon katonásan és marconán festett.

De mosolya valahogy most is ugyanolyan volt, mint előző este, mikor kinevette őt, s a baleset emléke sértette Pent. Laura, bár látta, hogy Pen komoran és gondterhelten közeledik az ösvényen, zavartalan és kihívóan jókedvű mosolyt vetett rá, elébe ment, s odanyújtotta neki bőrkesztyűs kezét - ha tetszik, hát kezet fog vele, s Pen úr le is ereszkedett idáig. Arca azonban a kegytől sem veszítette el tragikus kifejezését, s továbbra is komor, ünnepélyes szemmel méregette Laurát.

- Elnézést a kesztyűért - nevetett Laura, s kedvesen megszorította Pen kezét. - Már nem vagyunk haragban, ugye, Pen?

- Miért nevisz ki? - kérdezte Pen. - Tegnap este is kineveltél, s csúfot üztél belőlem ott Baymouthban, mások előtt.

- Drága Arthur, igazán nem akartalak megbántani - felelt a lány. - De olyan mulatságosak voltak Roundle kisasszonnyal, ahogy te... ahogy az a kis baleset ért, hogy képtelen voltam a dolgot tragédiának tekinteni. Pen édes, nem volt az komoly ügy. És különben is, Roundle kisasszony volt köztetek a legszerencsétlenebb.

- Egye meg a fene Roundle kisasszonyt! - kiáltott fel Pen.

- Komolyan, látszott rajta, hogy egészen szerencsétlen - jelentette ki Laura huncutul. - Te mindjárt fölpattantál, de az szegény csak csücsült a rózsaszín kreppruhájában, és olyan szánszón nézegetett maga köré... hát el lehet ezt felejtetni? - s Laura olyan képet vágott, mint Roundle kisasszony, mikor a baleset érte, majd hirtelen elszégyellte magát, és abbahagyta, mondván: - Igazad van, rajta, szegényen, ne nevéssünk, de rajtad, Pen, ha ilyen semmiség miatt képes vagy dühöngeni, igenis nevetnem kell.

- Ha *valakinek* - mondta Pen -, hát neked, Laura, nem szabad nevetned rajtam.

- Miért? Olyan nagy ember vagy? - kérdezte Laura.

- Ó, nem, Laura, egy nagy senki vagyok - mondta Pen. - Még nem volt elég az ugratásból?

- Ugyan, drága Pen, mit gondolsz? - kiáltott fel Laura. - Igazán, de igazán nem akartalak bosszantani ezzel a semmiséggel! Azt hittem, ilyen okos ember, mint te, elvisel ilyen ártatlan tréfát a húgától - mondta, s megint kezet nyújtott neki. - Arthur édes, ha megbántottalak, bocsánatot kérek.

- A kedvességed megalázóbb, mint a nevetésed, Laura - mondta Pen. - Te mindig több voltál nálam.

- Micsoda? Több a nagy Arthur Pendennisnél? Ugyan már! - mondta Laura kisasszony, akiben nagy jósága mellett alighanem, egy kis gonoszkodásra is volt hajlam. - Csak nem akarod azt mondani, hogy egy nő fölérhet veled?

- Aki jót tesz mással, ne gúnyolja ki - mondta Pen. - Nem szeretem, ha a jótevőm kinevet, Laura; így nagyon nehéz elviselni, hogy tartozom neked. Te megvetsz, mert elfogadtam a pénzedet, és meg is érdemlem a megvetésedet; de ez tőled nagyon rosszul esik.

- Pénz! Tartozás! Szégyelld magad, Pen; ez nem volt szép - mondta Laura, és elvörösödött. - Talán bizony nem az édesanyádé minden, ami a mienk? Talán én nem csak neki köszönhetem a boldogságomat, Pen? Mit számít néhány vacak arany, ha meg tudjuk őrizni vele a gyöngéd szíve nyugalma, s könnyíteni tudunk miattad aggódó lelkén? Szívesen elmennék kapálni, akár cselédnek is... akár meg is halnék érte. Tudod, hogy így van - mondta Laura, haragra lobbanva. - És te ezt a vacak pénzt még tartozásnak hívod? Ó, Pen, ez kegyetlenség... méltatlan hozzád, hogy ezt így fogod fel. Ki osztozhat meg velem a felesleges pénzemen, ha nem a bátyám?... Pénzem?... Mondom, hogy nem az enyém, teljesen a mamától függ, hogy mit kezd

vele, és így van ez mindenemmel - mondta Laura. - Az életem is az övé. - A lány lelkesülten ránézett az özvegy ablakára, s a szíve mélyén áldást kért a benn levő jóságos teremtésre.

Helen észrevétlen kilesett az ablakon, amely felé a beszélgetés során Laura szeme és szíve irányult. Mély érdeklődéssel és szeretettel figyelte két gyermekét, s esedezve kérte, hogy élete imája meghallgatásra találjon; s ha Laura azt mondja, amit Helen remélt, ki tudja, mennyi kísértést takarított volna meg Arthur Pendennisnek, s azok helyett miféle más próbákat kellett volna kiállnia. Akkor talán ott marad Fair Oaksban élete végéig, s vidéki úriemberként hal meg. De ezzel vajon megmenekült volna-e? A kísértés olyan alázatos szolga, akinek nincs kifogása a vidéki lakás ellen, s tudjuk, éppúgy élél a remetelakban, mint a nagyvárosokban, s még a legistenhátamögöttibb sivatagban is társául szegődik a magányos menekültnek.

- Azt mondd, anyámé az életed? - kérdezte Pen reszketve, nagyon izgatottan. - Tudod-e, Laura, mi az a nagy cél, amit ő maga elé tűzött? - Megfogta a lány kezét.

- Micsoda, Arthur? - kérdezte Laura. Leejtette a kezét, ránézett Penre, aztán az ablakra, majd lesütötte a szemét. Kerülte Pen pillantását, ő is reszketett, mert érezte, hogy elérkezett a döntő pillanat, amelyre titokban felkészült.

- Anyánk egyvalamire a világon mindennél jobban vágyik - mondta Pen -, s azt hiszem, Laura, te tudod, mi az. Bevallom, nekem elárulta; s ha te teljesíteni akarod a kívánságát, húgoscám, én kész vagyok rá. Én még nagyon fiatal vagyok, de annyi fájdalom és csalódás ért, hogy már belefáradtam és megöregedtem. Aligha hiszem, hogy lenne már szívem, amit följánlhatnék neked. Fáradt ember vagyok, szinte azelőtt még, hogy elindultam volna az élet versenyén. Életem pályája kettétört; azok védtek meg, akiket igazság szerint nekem kellett volna védelmeznem. Be kell vallanom, drága Laura, hogy a te nagylelkűséged és nemes szíved szegyenkezésre készítet, még ha hálás vagyok is érte. Mikor anyánktól megtudtam, hogy mit tettél értem, hogy te voltál az, aki fölfegyverzett és újra harcba küldött, elfogott a vágy, hogy odamenjek hozzád, lábad elé vessem magam, és megkérdezzem: „Laura, nem tartanál velem, nem volna kedved megosztani velem a harcot? Együttérezésed, amíg csak tart, mindig fel fog vidítani. S akkor enyém lenne, engem segítene, s mellettem állna a leggyengédebb és legnagyobb lelkű teremtés, aki valaha élt a földön.” Elfogadsz engem, drága Laura, boldoggá teszed anyánkat?

- Gondolod, Arthur, hogy mama boldog lenne, ha te nem volnál az? - kérdezte Laura halkan és szomorúan.

- S ugyan miért ne lennék boldog egy ilyen drága teremtés mellett, mint te? - kérdezte mohón Pen. - Az első szerelmem már nem adhatom neked. Megtört ember vagyok. De melegen és igazán tudnálak szeretni. Az illúzióimat ugyan már elvesztettem, és nagyravágyás se sok maradt bennem, de a remény még nem vezett ki belőlem teljesen. Tudom, tehetséges vagyok, s bárhogy visszaéltem is a tehetségemmel, az még a szolgálatomra lehet; s lesz is, csak legyen miért dolgoznom. Hadd menjek hát el, s hadd tudjam, hogy eskü köt a hazatérésre. Hadd menjek el, hadd dolgozzam és reménykedjem, hogy megosztod velem a sikereimet, ha lesznek. Te olyan sokat adtál nekem, drága Laura, hát nem akarsz tőlem elfogadni semmit?

- Mid van, amit adhatsz, Arthur? - kérdezte Laura; hangja komoly volt és szomorú; ez megdöbbsentette Pent, s megértette vele, hogy szavai elárulták. Igen, ha két nappal korábban nyilatkozik, nem így nyilatkozott volna; mikor átrohant Laurához, a szabadítójához, hogy köszönetet mondjon neki visszanyert szabadságáért, tele volt a szíve hálával és reménykedéssel. Ha akkor szólhat, másképpen szól, s talán Laura is másképpen hallgatja. Akkor egy hálás szívért kérte volna cserében az övét, s nem fáradt szívet ajánlott volna föl neki, hogy, ha tesszik, fogadja el, ha nem, utasítsa vissza. Laurát sértette, hogy Pen milyen szavakkal ajánlotta föl önmagát. Hisz tulajdonképpen azt mondta, hogy nem szerelmes belé, és visszautasításról

mégsem akar hallani. „Neked adom magam, hogy anyámnak örömet szerezsek - mondta -, fogadj el, mert ő azt szeretné, ha én fölládoznám magam.” A lány lelke nem békült volna meg egy ilyen feltételek közt kapott férjjel; esze ágában sem volt ugrani, csak mert Pen intett a zsebkendőjével, s hangjából, ahogy Arthurnak válaszolt, kicsendült az elszántsága, hogy megőrzi függetlenségét.

- Nem, Arthur - mondta -, a mi házasságunk nem tenné boldoggá mamát; azt ő csak képzelem; mert téged sem elégítene ki sokáig. Én is tudtam, hogy mit kíván, hisz sokkal nyíltabb annál, mint hogy bármit is képes legyen eltitkolni, ami a szívében lakik; és valamikor talán még azt hittem... ez azonban már a múlté... hogy téged én... hogy minden úgy lehetett volna, ahogy ő szeretné.

- De azóta megismerkedtél valaki mással - mondta Pen, mert dühítette ez a hangnem, és eszébe juttatta az elmúlt napok eseményeit.

- Ezt a célzást nyugodtan mellőzhetted volna - mondta Laura, és fölkapta a fejét. - Egy szív, amelyből huszonhárom éves korára kihalt a szerelem, mint ahogy mondd, a tiedből, az túléli a féltékenységet is. Nem alázom meg magam annyira, hogy beszámoljak neked, megismertem-e vagy bátorítottam-e valakit. Sem be nem ismerem, sem nem tagadom a vádat; és nagyon kérlek, te se célozz rá többet.

- Bocsáss meg, Laura, ha megsértettelek; de ha féltékeny vagyok, nem azt bizonyítja-e, hogy mégis van szívem?

- De nem az én számomra, Arthur. Lehet, hogy most azt hiszed, szeretsz; de ez csak ebben a pillanatban van így, s azért, mert kudarcot vallottál. Ha nincs előtted akadály, nincs benned lelkesedés sem, hogy legyőzd. Nem, Arthur, te nem szeretsz engem. Három hónap alatt rám unnál, mint... mint ahogy majdnem mindenre ráunsz; és mamát még boldogtalanabbá tenné, ha látná, hogy torkig vagy velem, mint az, hogy nem adom neked a kezemet. Légy csak a bátyám, és én a húgod, mint eddig, Arthur, s nem több annál. Majd túlesel te ezen a kis csalódáson.

- Megpróbálom - jelentette ki Arthur mély felháborodással.

- Eddig talán nem próbáltad? - kérdezte Laura kissé ingerülten, hiszen már régóta haragudott Arthurra, és gondolom, most elszánta magát, hogy kimondja, ami a szívet nyomja. - És legközelebb, ha megkéred valaki kezét, akkor ne azt mondd neki, amit nekem, hogy... „Nincs szívem, nem szeretlek... de kész vagyok elvenni, mert a mamám azt szeretné.” Mi ennél többet kívánunk cserébe a szerelmünkért... legalábbis én azt hiszem. Nekem ugyan még nem volt ilyen tapasztalatom, és nincs olyan gyakorlatom benne... mint... mint ahogy feltételezted rólam, mikor azt mondtad, hogy megismerkedtem valaki mással. Az első szerelmednek is azt mondtad, hogy nincs szíved, Arthur? Vagy a másodiknak, hogy nem szereted, de mégis hajlandó vagy feleségül venni, ha ő is úgy akarja?

- Ezt... ezt hogy érted? - kérdezte Arthur elvörösödve, még mindig dühösen.

- Blanche Amoryra gondolkodok, Arthur Pendennis - mondta gőgösen Laura. - Két hónapja még az ő lábánál sóhajtoztál... verseket írogattál hozzá... és dugdostál korhadt fatörzsekbe a folyóparton. Mindent tudtam. Figyeltelek... azazhogy ő mutatta meg a verseidet. Lehet, hogy sem az egyik, sem a másik nem volt komoly; de most még korai új szerelemre gondolnod. Előbb légy túl a... gyászéveden, és ne gondold házasságra, amíg gyászolsz. (A lány szeméből kicsordult a könny, de letörülte.) Haragszom és meg vagyok sértve, pedig egyikre sincs jogom, s most én kérek tőled bocsánatot, drága Arthur. Neked jogod volt Blanche-t szeretni. Ezerszer csinosabb, műveltebb, mint... mint bármelyik lány a környéken; és te igazán nem tudhattad, hogy nincs szíve; ahhoz is jogod volt hát, hogy otthagyd. Igazán nem lenne szabad szemre-

hányást tennem Blanche Amory miatt, s mert hagytad magad megtéveszteni. Bocsáss meg, Pen - és megint kedvesen feléje nyújtotta a kezét.

- Mindketten féltékenyek voltunk - mondta Pen. - Laura kedves, bocsássunk meg egymásnak mindketten... - Megragadta a kezét, és megpróbálta a lányt magához vonni. Azt hitte, megenyhült, és ettől máris felöltötte a győző modorát.

De a lány elhúzódott tőle, és kiapadt a könnye; olyan szomorúan és szigorúan nézett a szemébe, hogy most ő riadt vissza tőle. - Félre ne érts, Arthur - mondta Laura -, arról szó sem lehet. Te nem tudod, mit kérsz, ne haragudj hát rám túlságosan, ha azt mondom, hogy szerintem meg sem érdemelnéd. Mit kínálsz te cserébe egy nőnek a szerelméért, becsületéért, engedelmességéért? Ha én egyszer igent mondok, drága Pen, akkor komolyan mondom, abban a reményben, hogy Isten segítségével meg is tudom tartani az eskümet. De te... Téged mi köt? Bánsz is te sok mindent, amit mi, szegény nők, szentnek tartunk. Gondolni sem szeretek rá, és nem is kérdem, hogy hitetlenséged hova vezet. Megkérted a kezem, hogy anyádnak örömet szerez, és bevallottad, hogy nincs szíved, amit nekem adnál. Ó, Arthur, akkor mit akarsz adni? Milyen elszáratott egyezség volna, amibe ilyen könnyelműen beleugrasz? Egy hónapja még hajlandó lettél volna másnak odaadni magad. Nagyon kérek, ne játssz ilyen könnyelműen a magad vagy a mások szívével. Menj és dolgozz; menj és javulj meg, drága Arthur, mert én tisztán látom a hibáidat, és most már beszélni is merek róluk; menj és szerezz hírnevet, hisz azt mondom, képes vagy rá, és én imádkozni fogok a bátyámért, s vigyázni fogok a mi drága édesanyánkra idehaza.

- Ez az utolsó szavad, Laura?! - kiáltotta Arthur.

- Ez - mondta Laura, és lehajtotta a fejét; még egyszer kezet nyújtott neki, és elment. Pen látta, hogy elmegy a kis veranda kúszónövényei alatt, és eltűnik a házban. Anyja ablakán azon nyomban lehullott a függöny, de ő nem vette észre, nem is gyanította, hogy Helen tanúja volt a jelenetnek.

Örült-e Pen, hogy a dolog így ért véget, vagy haragudott érte? Hisz ő megkérte Laura kezét, s arra a gondolatra, hogy megint szabad, valami titkolt öröm töltötte el a szívét. Laurának nem kellett a keze, pedig hát nem szerette-e? A lány nyilvánvaló féltékenysége azt bizonyította, hogy igenis van még szíve, akármit mond is.

És most talán le kéne írunk egy másik jelenetet is, amely Fairoaksban játszódott le az özvegy és Laura között, mikor az utóbbi kénytelen-kelletlen bevallotta Helennek, hogy kikoszorúzta Arthur Pendennist. Talán mindenek közt ez volt a legnehezebb feladat, amivel Laura ebben az ügyben szembekerült; és ez is okozta neki a legnagyobb fájdalmat. Minthogy azonban nem szívesen látjuk, hogy egy jó asszony igazságtalan, egy szót sem szólunk erről a veszekedésről Helen és fogadott lánya közt, sem azokról a keserű könnyekről, amelyeket szegény Laurának hullatnia kellett. Ez volt az első nézeteltérés közte és az özvegy között, s ez még csak kegyetlenebbé tette a dolgot. Míg Pen odahaza volt, még javában tartott a harag. Helen, aki szinte mindent képes volt megbocsátani, Laura igazságos tettére nem talált feloldozást.

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

Babilon

A nyájas olvasónak most meglesz az öröme, hogy otthagynak a nyugati tengerpartot és erdőket, a claveringi pletykát, a szegény kis Fair Oaks egyhangú életét, s a Versenyfutó postakocsin Pendennisszel együtt fölmehet Londonba, ahova ő egyszer s mindenkorra fölköltözött, hogy megküzdjön a világgal, és megalapozza szerencsáját. Attól kezdve, hogy a kocsi otthona barátságos kapuja felől mind beljebb és beljebb gördült az éjszakába, csak úgy rajzottak agyában a jövő életével, megfontolt életvitelével, esetleges sikerével és hírnevével kapcsolatos gondolatok. Tudta, hogy többet ér, mint sokan, akik ez ideig előtte jártak a versenyben; első bukása furdalta lelkiismeretét, és elgondolkasztotta, de nem fosztotta meg bátorságától, és tegyük hozzá, önmagáról alkotott jó véleményétől sem. Száz lelkes ábránd és buzgó reménység tartotta ébren. Hogy megőregítette a balsors, az esztendő töprengés és önmérsztés, azóta, hogy alig tizenkét hónapja még oda-vissza járt ugyanazon az úton Oxbridge és az otthona közt! Aznap éjjel kimondhatatlan szeretettel és gyöngédséggel fordultak gondolatai szerető édesanyja felé, aki induláskor megáldotta, és minden múltbeli vétke és ostobasága ellenére bízik benne, és még mindig szereti. - Hogy áldaná meg az Isten! - fohász-kodott, és fölneézett a csillagokra. - Ó, Istenem, adj erőt a munkához, adj kitartást, add, hogy becsületes maradjak, hogy elkerüljem a kísértéseket, hogy méltó legyek a szerető lélekhez, aki oly fenntartás nélkül szeret! - Nagyon valószínű, hogy e pillanatban ő is ébren van, s ugyanattól az Atyától kéri fia javát, de tisztább imádsággal, mint ő. Ennek az asszonynak a szeretete talizmán, ebbe kapaszkodik, s reméli, hogy biztonságot ad. És Lauráé... az ő szeretetét is öröme elhozta volna, de Laura megtagadta tőle, mert méltatlan rá. Ennyit szégyenkezve és rossz lelkiismerettel bár, de bevallott magának; azt is beismerte, hogy Laura jobb ember és fennköltebb lélek, mint ő... igen; és mégis örült, hogy szabad. „Nem vagyok elég jó egy ilyen teremtéshez” - vallotta be önmagának. Visszariadt makulátlan szépségétől és ártatlanságától, mintha rémítette volna. Érezte, hogy nem ér fel egy ilyen társhoz; mint ahogy sok elvadult tékozló fiú, aki kora gyermekkorában ártatlan volt és jámbor, utóbb távol marad a templomtól, pedig annak idején szívesen eljárt oda - kerüli, de nem gyűlöli, mindössze úgy érzi, hogy nincs joga a tiszta helyhez.

Csupa ilyesmi járt Pen fejében, ezért nem aludt el egészen hajnalig, de mikor a kocsi a csípős októberi reggel megállt a régi b.-i falatozónál, ahol oly sok vidám reggelit költött el gyerek-kora óta, jöttében-mentében az iskola, az egyetem és otthona között, jócskán felfrissülve ébredt. Alighogy továbbmentek, fényesen kisütött a nap, gyorsan haladtak, szólt a postakürt, egymás után maradoztak el a mérföldkövek, Pen szívta a pipáját, a kocsikísérővel, útitársaival és a pihenőhelyeken ögyelgő emberekkel tréfálkozott; a jól ismert úton a forgalom egyre élénkült, H.-ban fogták be az utolsó pár szürkét, s a postakocsi begördült Londonba. Hát van fiatal, aki ne pezsdülne fel, ha e roppant városba megérkezik? Más fogatok százai emberek ezreivel zsúfoltan igyekeztek a nagyváros felé. „Itt az én helyem - gondolta Pen -, itt kezdődik az én csatám, amelyet megharcolok, s vagy megnyerem, vagy otthagynom a fogam. Eddig kölyök voltam, és loptam a napot. Ó, mennyire, de mennyire vágyom, hogy végre bebizonyíthassam: férfi vagyok!” Ez a lelkes ifjú innét a postakocsi tetejéről olyasféle izgatott vágyakozással tekintett le a városra, mint amelyet a fiatal katonák éreznek az ütközet előestéjén.

Ütközben Pen megismerkedett egy nyűtt köpenyeget viselő vidám fickóval, az egyik útitársaival; az egyre-másra sorolta ismerőseit, csupa író; az egyik londoni újságnak volt a riportere, s most is lapja megbízásából járt nyugaton, egy nagy birkózóversenyen. Ez az úriember, úgy látszott, jól ismerte a kor irodalmi életének valamennyi jelentős szereplőjét, s úgy emlegette Tom Campbellt, Tom Hoodot, Sydney Smitht, meg ezt meg azt, mintha legmeghittebb

barátjuk lenne. Miközben átmentek Bromptonon, megmutatta Pennek Hurtle urat, a kritikust; épp ott ment el, esernyővel a kezében. Pen a nyakát nyújtogatta, hogy minél tovább lássa a nagy Hurtle-t. Az is a Bonifácba járt, mondta Pen. És Doolan úr, a *Tom és Jerry* munkatársa (névjegye szerint, amelyet átnyújtott Pennek, ez volt a neve és titulusa) kijelentette: - Úgy éljek, oda járt, és nekem nagyon jó ismerősöm. - Pen úgy érezte, megtiszteltetés a nagy Hurtle urat látni, hisz annyira csodálta a műveit. Akkor még botorul hitt az írókban, kritikusokban, szerkesztőkben, és kedvelte őket. Mint sikeres író, titokban még Wagget is tisztelte, pedig a könyveit nem tartotta az emberi értelem remekművének. Megemlítette, hogy találkozott Wagg-gel odalenn vidéken, s Doolan elmondta neki, hogy e híres regényíró háromszáz fontot kap regényeinek egy-egy kötetéért. Pen gyors fejszámolást végzett: vajon nincs-e meg az ötezre egy évben?

Első ismerőse, akibe belebotlott, mikor a postakocsi beállt a Gloster kávéház elé, régi barátja, Harry Foker volt; az Arlington Streeten hajtott végig könnyű kétkerekűn az elibe fogott roppant termetű ügető mögött. Kezén fehér glazékesztyű, fehér a gyeplőszár is, állát a természet eddig már jelentős bozonttal ékesítette. A kocsin hátul egy apró istállógyerek imbolygott, a nyugdíjba vonult Fafej utódja, iksz-lábán szoros bőrbricsesz. Foker ránézett a poros postakocsira, a Versenyfutóra, amelyen annyit utazott annak idején maga is, és a gőzölgő postalovakra. - Nicsak, Foker! - kiáltott fel Pendennis. - Hohó, Pen, öreg fiú! - mondta a másik, és üdvözlésül barátságosan meglengette az ostort Arthur felé, s az boldog volt, hogy viszontlátja fura barátjának kedves régi arcát. Doolan úr nagy tiszteletet érzett Pen iránt, hogy ismerősei ilyen remek fogaton járnak; Pen meg boldog lázban égett, hogy szabad, s hogy itt lehet Londonban. Meghívta Doolant vacsorára a szállására, a Covent Garden Coffee House-ba; fiákert fogadott, és virágos hangulatban elrobogott. Boldogan látta viszont a serényen sürgölődő pincért és az udvariasan hajlongó fogadóst; érdeklődött a fogadósne után, s hiányolta az öreg Bootst; legszívesebben kezet szorított volna mindenkivel. Száz font volt a zsebében. Kicsípte magát; megvacsorázott az étteremben, mindössze egy szerény pint sherryt ivott hozzá (mert eltökélte, hogy takarékoskodni fog), és elment a szomszédos színházba.

A lámpák, a muzsika, a tömeg, a vidámság elbűvölte és fölpezsdítette, mint ahogy az efféle látvány szokta az egyetemista vagy vidékről jött fiatalembereket, akiknek mindez még új. Kacagott a tréfákon, megtapsolta a dalokat, a páholyokban ülő néhány savanyú, öreg *habitué* gyönyörűségére, hisz azok már réges-régen nem találtak semmi érdekeset mindenesti időtöltésükben, s élvezték, hogy végre látnak valakit, aki ilyen friss még, és ilyen jól mulat. Az első darab végén kiment, és olyan büszkén lépdelt végig a színház folyosóin, mintha valami roppantul előkelő szórakozóhelyen lenne. A londoni *pavé*⁹¹ melyik unott koptatója ne emlékeznék hasonló korai illúzióira, s ne kívánná vissza őket? Itt volt megint az ifjú Foker is, mindenfajta örömök lelkes rajongója. Granby Tiptoff-fal, a Királyi Háziezred tisztjével, Lord Tiptoff öccsével, s Lord Colchicurnmal, Tiptoff kapitány nagybátyjával, e tiszteletre méltó főúrral sétált, aki már az első francia forradalom ideje óta hajszoja az élvezeteket. Foker lelkesen rohant oda Penhez, s ragaszkodott, hogy üljön be hozzájuk a páholyba, ahol egy csodálatosan hosszú fűtű és csodálatosan fehér vállú hölgy ült. Ez Blenkinsop kisasszony volt, a kitűnő drámai szende; s hátul, a páholy homályában, egy parókás öregúr szundikált; az öreg Blenkinsop, Blenkinsop kisasszony papája. Őt a színházi lapok csak úgy emlegették, hogy a „veterán Blenkinsop”, a „megbízható öreg Blenkinsop”, vagy a „közönség régi kedvence, Blenkinsop”; a „jóságos atya” szerepét többnyire a veteránra osztották, s az, akár a közönség előtt, magánéletében is a „jóságos atya” szerepét játszotta.

⁹¹ Járda.

Tizenegyre járt az idő, Pendennisné úrhölgy, odahaza Fair Oaksban, lefekvésre készült, s arra gondolt, vajon Pen lefeküdt-e már, hogy kipihenje az út fáradalmait. De ébren volt még Laura is. S előző este, ugyanebben az időben, miközben a postakocsi a néma, csillagos ég alatt megbúvó sötét erdők mellett és legelőkön gördült át, ahol csak egy-egy tanya ablakaiban pislákoló fény, Pen megesküdt, hogy megjavul, ellenáll a kísértésnek, és otthon járt a lelke. De időközben már javában folyt a sikeres bohózat, s Learyné asszony huszárdolmányban, sujtásos huszárnadrágban bűbájlta a nézőket pajkosságával, gyönyörű alakjával és pompás dalaival.

Pen, minthogy most érkezett még csak a városba, szeretett volna odafigyelni Learyné asszonyra, de a páholyban a többieket láthatólag nem érdekelte sem Learyné éneke, sem huszárnadrágja, és szakadatlanul fecsegték. Tiptoff tudta, hogy a színésznő *maillot*-i⁹² honnét származnak. Colchicum látta őt, mikor tizennégyben debütált. Blenkinsop kisasszony kijelentette, hogy semmi hangja, s ez nagyon meglepte Pent, és fájt is neki, mert szerinte Learyné szép volt, mint egy angyal, s úgy énekelt, mint egy csalogány; s mikor Hoppus lépett ki a színpadra a fiatal Sir Harcourt szerepében, a páholyban ülő urak kijelentették, hogy Hoppus egyre jobban megkopik, Tiptoff meg egyenesen hozzá akarta vágni Blenkinsop kisasszony bukétáját.

- Jaj, csak azt ne! - kiáltotta a veterán Blenkinsop lánya. - Hisz Lord Colchicumtól kaptam!

Pen hirtelen visszaemlékezett a főúr nevére, meghajolt, elpirult, s köszönetet mondott a lordnak, mert ha jól tudja, mondta, ő ajánlotta a Polyanthus Klubba nagybátyja, Pendennis őrnagy kérésére.

- Hogy maga Parókafi unokaöccse? - kérdezte a főúr. - Már elnézést, de mi csak Parókafinak hívjuk. - Pen elpirult, meghallván, hogy tiszteletre méltó nagybátyját bizalmasan ilyen névvel illetik. - A múlt héten szavaztuk meg a tagságát, ha jól emlékszem. Igen, szerdán este. Nagybátyja nem volt ott.

Csodás újság volt ez Pennek. Mélységesen lekötve érzi magát, mondta Lord Colchicumnak, és csinos kis köszönőbeszédet vágott ki, amit a lord úgy hallgatott, hogy közben szeméhez emelte színházi látcsövét. Pen merő tűz volt a gondolattól, hogy tagja lehet ennek az előkelő klubnak.

- Komisz fráter, ne mindig azt a páholyt nézze! - kiáltott Blenkinsop kisasszony.

- Pokolian csinos nő ez a Mirabelné - mondta Tiptoff. - Bár Mirabel igazán nagy marha volt, hogy elvette.

- Szerelmes vén számár - mondta a lord.

- Mirabel! - kiáltott fel Pen.

- Haha! - kacagott Harry Foker. - Mi már régen ismerjük, mi, Pen?

Pen első szerelme volt az, Fotheringay kisasszony. Az előtte való évben vezette oltárhoz Sir Charles Mirabel, a Bath-rend nagykeresztjének viselője, őfelsége Nagy-Britannia uralkodójának a pumpernickeli udvarhoz akkreditált rendkívüli követe, aki oly aktív szerepet játszott a swammerdani kongresszus előkészítésében és őfelsége Nagy-Britannia uralkodójának nevében a pultuski békét aláírta.

- Emily mindig buta liba volt - mondta Blenkinsop kisasszony.

- Eh! Eh! *Pas si bête*⁹³ - mondta az öreg lord.

⁹² Fűzői.

⁹³ Nem olyan buta.

- Ó! Szégyellje magát! - kiáltott fel a színésznő, mert nem értette, hogy ez mit jelent.

Pen tehát odanézett, megint jól szemügyre vette első szerelmét - s csodálkozott, hogyan szerethetett bele valaha is.

Arthur Pendennis tehát Londonba érkezének első estéjén bebocsátást nyert egy klubba, megismert egy drámai színésznőt és egy jóságos színpadi atyát, belecsöppent egy pompás fickókból, öregekből és fiatalokból álló vidám társaságba; mert a tiszteletre méltó Lord Colchicum, bár megrokkantották már az évek, meg is kopaszodott, ereje se volt a régi, még mindig fáradhatatlanul hajszolta a gyönyöröket, s azzal dicsekedett, hogy akármikor megiszik annyi bordóit, mint társasága legfiatalabb tagja. Az aranyifjak közt élt; számtalan vacsorát adott Richmondban és Greenwichben; Terpsychoré lankadatlan híve és a legkülönbözőbb nyelvű drámai művészetek fölvilágosodott patrónusa volt, asztalánál vendégül látta a dráma mestereit: az angolokat a Covent Gardenről és a Strandről, az olaszokat a Haymarketről, a franciákat a maguk csinos kis színházából vagy az Opera deszkáiról, ahol táncoltak. S Temze-parti villájában az állam e támasza fényűző estélyeket adott; amelyeken az elegáns fiatalemberek tucatjai találkoztak kellemes környezetben a színésztársalgó hölgyeivel és uraival - főleg az előbbiekkal, mert Colchicum vikomt többre értékelte az ő csiszolt és vidám társaságukat, mint férfi pályatársaikét.

Pen másnap elment a klubba, és befizette a tagdíjat, ami száz fontjának pontosan egyharmadát emésztette föl, birtokába lépett az épületnek, és mély meglepéssel ott költötte el villásreggelijét. A könyvtárban belesüppedt egy mély fotelba, és megpróbálta végigolvasni valamennyi képeslapot. Közben azon töprengett, vajon a tagok észreveszik-e őt, s vajon hogy lehet az, hogy a fejükön merik tartani a kalapjukat ilyen ragyogó termekben. Leült, s a klub levélpapírjain megírt egy levelet Fair Oaksba, elmondta, milyen vigaszt jelent majd neki e hely a keményen végigdolgozott napok végén. Aztán ugyancsak nagy izgalommal átment nagybátyja lakására, a Bury Streetre, eleget tett édesanyja komoly kívánságának, hogy azonnal keresse fel Pendennis örnagyot. Egy kis kő esett le a szívről, mikor megtudta, hogy az örnagy még nem tért vissza a városba. A szobák üresek voltak, barna nyersvászon borította a könyvtár asztalát, számlák és levelek heverték a kandallópárkányon, s várták szomorúan, hogy címzettjük hazatérjen. Az örnagy odaát van a kontinensen, mondta a háztulajdonosnő, Bádn-Bádnban, Steyne márkival. Pen otthagyta névjegyét a párkányon. Azon még Fair Oaksi címe szerepelt. Mikor az örnagy a novemberi ködök idején visszatért Londonba, minthogy úgy tervezte, a karácsonyt majd valamelyik barátjánál tölti vidéken, Arthur újabb névjegyét is ott találta. Ezen már a Lamb Court, Temple cím szerepelt, s a fiatal úriember és édesanyja arról tájékoztatta az örnagyot, hogy Arthur feljött a városba, az Upper Temple tagja lett, s szorgalmasan tanulja az ügyvéd-mesterséget.

Lamb Court, Temple? Hát az hol lehet? Pendennis örnagynak eszébe jutott, hogy valami előkelő hölgy egyszer említette, hogy Ayliffe úrral, az ügyvéddel ebédelt, aki maga is „társasági” ember, s ott lakik valahol a Királyi ítélőszéken, amely börtönnek egy része nyilván a Temple-ben van, s Ayliffe úr minden valószínűség szerint ott visel hivatalt. Deuceace úr, Lord Crab fia, szintén ott lakott, rémlett fel benne. Elküldte hát Morgant, derítse föl, hol is van ez a Lamb Court, és nézzen utána, miféle szállást választott magának Arthur úr. Az éber küldöncnek nem okozott nagy nehézséget, hogy Pen úr lakását megtalálja. Az ügyes Morgan a maga idején sokkal nehezebben nyomon követhető személyeket is megtalált, mint Arthur.

- Miféle hely az, Morgan? - kérdezte az örnagy ágya függönyei mögül másnap reggel, a Bury Streeten, miközben inasa épp toalettjét készítette elő a sötétsárga londoni ködben.

- Hát mondhatom, gyenge kis hely - állapította meg Morgan úr. - Csupa ügyvéd lakik ott, a nevük ki van írva az ajtóra. Arthur úr három emelet magasán lakik, uram. Ott lakik Warrington úr is, uram.

„Egy suffolki Warrington! Jó család, az egyszer biztos - gondolta az őrnagy. - S manapság sok jó család fia ölti fel a talárt.”

- És a szobák kényelmesek, ugye?

- Csak kívülről láttam az ajtót, uram, rajta Warrington úr és Arthur úr nevével. És még egy darab papírt, hogy „Hatra itt leszek”, de cselédet egyet sem, uram.

- Hát mindenesetre takarékosan él - jegyezte meg az őrnagy.

- Nagyon, uram. A harmadik emeleten lakik, uram. S olyan ronda fekete lépcsőházat még nem is láttam, uram. Nem is tudom, hogy lakhat egy úriember ilyen helyen.

- Tudja is azt maga, Morgan, hogy hol lakhat egy úriember és hol nem? Arthur, fiam, ügyvédnek készül, jogot tanul, fiam - jelentette ki az őrnagy méltóságteljesen. Ezzel lezárta a társalgást, és öltözködni kezdett a sárga ködben.

„Hiába, a kölykök mind ilyenek - gondolta magában a megenyhült nagybácsi. - És írt nekem egy pokoli rendes levelet. Colchicum azt mondja, meghívta vacsorára, és nagyon úri modorú kölyöknek tartja. Az anyjánál derekabb teremtés meg talán nincs is a világon. Ha kitombolta magát s kitartóan végzi a dolgát, még viheti valamire. No de hogy az a vén számár Charley Mirabel elvette az Arthur szívszerelmét, azt a Fotheringayt! A fiúnak nem akarózik engem fölkeresni, míg én meg nem engedem, s ezt milyen férfiasan, milyen rendesen adta tudtomra. Pokolian dühös voltam rá oxbridge-i viselt dolgai miatt... ezt ki is mutattam, mikor itt járt... de istenemre, most elmegyek és meglátogatom... úgy bizony, meg én!”

És miután Morgan megnyugtatta, hogy minden különös nehézség nélkül eljuthat a Temple-be, s hogy a Cityben járó omnibusz ott teszi le a kapuban, az őrnagy egy reggel, a klubban elköltött reggelije után - ez a klub nem a Polyanthus volt, amelynek Pen is frissen választott tagja, hanem egy másik, hisz az őrnagynak volt annyi esze, hogy ahol ő tölti az idejét, oda ne szerezzen be törzsvendégnek egy unokaöcsöt -, szóval az őrnagy egy szép napon fölszállt a bérjárműre, és szólt a kalauznak, hogy tegye le az Upper Temple kapujánál.

Mikor Pendennis őrnagy odaért az elhanyagolt ház elé, már délre járt az idő; egy jelvényes, fehér kötényt viselő, előzékeny férfiú vezette végig valami sötét sikátoron, különféle szomorú boltívek alatt és szomorúbbnál szomorúbb udvarokon, míg végül oda nem értek a Lamb Courtra. Ha a Pall Mallen sötét volt, akkor mi volt ez itt a Lamb Courton? Sok szobában gyertya égett - Hodgeman úrnál, a híres tanácsadó ügyvédnél is, az ügyvédbojtárok szobájában, ahol a hat bojtár szakvéleményeket körmölt a faggyúgyertya fényében; Sir Hokey Walter irodájában, ahol az irodavezető, ez a gazdájánál, a nagy híré ügyvédnél sokkal úribb és vidámabb megjelenésű férfiú épp leereszkedően társalgott egy másik ügyvéd irodavezetőjével az ajtóban; Curling, a parókakészítő szomorú műhelyében is, ahol a két halvány gyertya fényében roppant bírói és ügyvédi parókák sötétlettek komoran, s meredtek kifejezéstelenül az udvar lámpaoszlopára. A lámpa alatt két kis írnoogyerek snúrozott. Facipős takarítónő tért be az egyik kapun, s egy újságosgyerek fordult ki a másikon. Egy kapus sétált fel-alá, fehér köténye alig volt látható. Sívárabb helyet még elképzelni is nehéz lett volna, s az őrnagy hátán végigfutott a hideg a gondolattól, hogy valaki épp ezt válassza lakóhelyéül. „Jóisten! - gondolta. - Szegény kölyöknek nem szabad tovább itt élnie.”

Azok a halvány fényű és koszos olajmécsek, amelyekkel az Upper Temple lépcsőházait éjszakánként világították, nappal természetesen nem égtek, s Pendennis őrnagy, miután a 6-os számú kapun nagy kinnal kibetűzte unokaöccse nevét Warrington úré alatt, még nagyobb kinnal tapogatódzott föl az ocsmány fekete lépcsőkön, a korlátba kapaszkodva, amely kesztyűjén hagyta nyirkos nyomát, s végre feljutott a harmadik emeletre. A két sor szoba közt a folyosón gyertya égett; az ajtók nyitva álltak, s az őrnagy jól ki tudta venni az ajtón, ahol

belépett, Warrington és Pen nevét. Egy ír takarítóasszony nyitott ajtót neki, söprűvel és vödörrel a kezében.

- Megjött a sör? - kiáltott egy nagy hang. - Ide vele!

A borotvátalan úriember, aki szólt, egy asztal tetején ült, és rövid pipáját szívta; távolabb Pen ült egy karosszékből, szivarozott, a lábát a tűznél melengette. Egy kisfiú, a két úriember irodasegédje, az őrnagy képébe vigyorgott, tetszett neki az ötlet, hogy a vendéget sörnek hitték. Itt, a harmadik emeleten, a szobák valamivel világosabbak voltak, s így az őrnagy úgyamennyire látott is.

- Pen, fiam... én vagyok... én, a nagybátyád - mondta a fojtogató füstben. Minthogy a legtöbb elegáns fiatalember élt e gyommal, a füstöt elég könnyen megbocsátotta.

Warrington úr fölkel az asztaltól, s Pen is, igen nagy zavarban, a székéből. - Elnézést a tévedésért - mondta Warrington barátságos, harsány hangon. - Talán rágyújtana egy szivarra, uram? Szedd le azt a holmit a székről, Pidgeon, és húzd oda a tűzhöz.

Pen behajította szivarját a tűzbe; el volt ragadtatva tőle, hogy nagybátyja milyen szívélyesen rázott vele kezét. Amint az őrnagynak megjött a szava a lépcsómászás után, a füstfellegben kedvesen kezdte kérdezgetni önmagáról és az édesanyjáról; s mert a vérségi kötelék mégiscsak erős, örült, hogy viszontlátja a fiút.

Pen elmondta neki az újdonságokat, s bemutatta Warrington urat - a lakótársát -, aki szintén régi Bonifác-kollégista volt.

Az őrnagy teljesen megbékélt, mikor megtudta, hogy Warrington úr a suffolki Sir Miles Warrington ifjabbik fia. Sok évvel ezelőtt együtt szolgált az egyik nagybátyjával Indiában és Új-Dél-Walesben.

- Ott vett, uram, egy juhfarmot, és már meg is csinálta a szerencséjét... többet ér, mint a jog vagy a katonáskodás - mondta Warrington úr. - Azt hiszem, én is kimegyek majd. - S ekkor megérkezett egy üvegfenekű fedeles kupában a várva várt sör, és Warrington úr nevetve kijelentette, hogy ő úgy gondolja, az őrnagy ebből nem kér; jó nagyot húzott belőle, majd a keze fejével végigtörült a szakállán. A fiatalember tökéletesen fesztelen volt, s egy csöppet sem zavartatta magát. Nyűtt, öreg vadászubbonyt viselt, tüskés szakáll a koromfekete volt. Úgy hajtotta le a sörét, mint egy szeneslegény, s mégis rögtön látni lehetett rajta, hogy úriember.

Miután a jókora slukk után még egy-két percig elüldögélt, kiment a szobából, magára hagyta Pent és a nagybátyját, hadd beszélgessenek családi ügyeikről, ha kedvük tartja.

- Fesztelen ember a cimborád, úgy látszik - mondta az őrnagy. - Nem egészen olyan, mint az oxbridge-i dandy barátaid.

- Változnak az idők - mondta Pen, és elpirult. - Warrington is csak most végzett, s még nincsenek ügyei, de a jogot jól ismeri; s addig is, amíg megengedhetem magamnak, hogy egy ügyvédnél tanuljak, az ő könyveit használom, és ő segít nekem.

- Ez a könyv is az övé? - kérdezte az őrnagy mosolyogva. Pen karosszékének lábánál ugyanis egy francia regény hevert.

- Ma nincs munkanap - mondta a kölyök. - Tegnap este társaságban voltunk, és később jöttünk haza... Lady Whistonéktól - tette hozzá, ismervén nagybátyja gyöngéjét. - Mindenki ott volt, csak ön nem, uram; csupa gróf, nagykövet, nagykutya, csillag és mellszalag - magam se tudom, ki mindenki -, benne van az újságban... az én nevem is - közölte Pen élvezettel. - Találkoztam a régi nagy szerelmemmel is, uram - tette hozzá kacagva. - Tudja, kire gondolok... Lady Mirabelre... megint bemutatott nekem. Kezet nyújtott, s ugyancsak kegyes volt

hozzám. Köszönöm, hogy kihúzott abból a slamasztikából, uram. Bemutatott a férjének is... szőke parókás, csupa csillag, vén szépfíú. Nem látszik valami nagy észnek. És a lady meghívott, hogy látogassam meg; már nyugodtan elmehetek, nem kell félnem, hogy otthagynom a szívemet.

- Tehát új szerelmek adódtak? - kérdezte vidáman az őrnagy.

- Volt kettő-három is - mondta Pen úr nevetve. - De már nem adom a *grand sérieux*-t.⁹⁴ Annak vége az első lángolással.

- Nagyon helyes, drága fiam. A tűz, a hév, a szenvedély meg más efféle egy kölyöknek még jól áll, s te még kölyök voltál, mikor az az ügyed volt Fotheringill... Fotheringay... vagy hogy is hívják?... kisasszonnyal. De egy nagyvilági ember fölhagy az efféle ostobaságokkal. Te még nagyon szépen boldogulhatsz. Ért egy kis baleset, de kiheverted. Örököse vagy egy kis vagyonnak, amit mindenki iszonyatosan többnek képzeli. Jó neved van, jó eszed, jó modorod és jó külsőd... és istenem! nem tudom, miért ne vehetnél el egy pénzes nőt... akkor bejuthatsz a Parlamentbe, kitüntetheted magad, meg más efféle. Jól jegyezd meg: éppoly könnyű egy gazdag nőt elvenni, mint egy szegényt; és fenemód kellemesebb jó vacsoránál ülni, mint egy rágós üröszelet mellett bútorozott szobában. Ez lebegjen a szemed előtt, fiam. Egy nő, aki jócskán hoz a házhoz, fenemód könnyebb pálya, mint a jog, hidd el. Tartsd nyitva a szemed: nekem is lesz gondom rá, hogy találjak neked valakit; és elégedetten halok meg, ha látom, hogy előkelő feleséged van, jó hintód, jó pár lovad, jó társaságba jársz, s összejössz a barátokkal, ahogy úriemberhez illik. - Emigyen szólt a szerető szívű nagybácsi, s fejtette ki Pennek egyszerű filozófiáját.

„Kíváncsi vagyok, mit szólna ehhez anyám és Laura? - gondolta a kölyök. - Hát igen, az öreg Pendennis erkölce nem az ő erkölcsük, és a bölcsességük sem egy.”

Alig ért véget az érzelmes beszélgetés nagybáty és unokaöcs közt, Warrington kijött a hálósobájából, most már nem rongyokban, hanem úri módon felöltözve, szálasan, magasan, tökéletes fesztelenül és jókedvűen. Éppoly könnyedén látta el a házigazda szerepét kopott nappalijában, mintha London legszebb lakásában tette volna. Márpedig fura egy lakás volt ez, ahol az őrnagy az unokaöccsére ráakadt. A szőnyeg csupa lyuk, s az asztalon, Warrington söröskorsói nyomán, sok gyűrű alakú folt. És egész kis könyvtár: jogi könyvek, verseskötetek, matematika; ezt Warrington nagyon kedvelte (a maga idején Oxbridge-ben keményen élt, és keményen dolgozott; a „szédületes” Warrington neve még ma is híres a hajósokkal való verekedéseiről, az evezősversenyekről, a pályadíjakról és a tejpuncs-ivásról). A kandallópárkány fölött ott lógott egy nyomat, amely az öreg kollégiumot ábrázolta, a polcon meg néhány viharvert Platón-kötet, rajta a Bonifác kollégium jól ismert címere. A szobában két karosszék állt; egy írópulpitus, rajta egy halom törvényt; egy törött lábú íróasztal, tetején két rendkívül sovány dosszié. Igen, alig akadt a szobában olyan veterán bútordarab, mely ne viselt volna sebeket. - Ide nézzén, uram, ez itt Pen szobája. Pen igazi dandy, függöny van az ágyán, fényes lábbelit hord, és ezüst neszesszert használ. - Igen, Pen szobája egészen csinosan volt berendezve, s a két szép balerina-nyomat mellett egy Fair Oaksról készült rajz csüngött a falon. Warrington szobájában bútor is alig volt, kivéve egy nagy zuhanyozót és az ágy mellett egy nagy rakás könyvet; ott feküdt szalmán, mint Margery Daw, szítta a pipáját, s fél éjszakát olvasta kedves verseit és matematikáját.

Mikor Warrington úr végzett egyszerű toalettjével és kijött a szobájából, bement a kamrába, és valami reggelit keresett.

⁹⁴ Halálos komoly.

- Megkínálhatnám, uram, egy üröszelettel? Magunk sütjük, azon frissiben; s én Pent nemcsak a jogtudomány alapjaira, de főzésre és erkölcsre is tanítom. Mert lusta disznó, uram, és túlságosan piperkőc.

Ezzel Warrington elővett egy rostélyt, egy papírdarabbal megtörülgette, berakta a tűzre, s rátett két ürübordát, aztán elővett a pohárszékből két tányért, sótartót, kést, néhány ezüstvillát.

- Csak egy szót szóljon, Pendennis őrnagy - mondta -, van még hús a kamrában, vagy ha bármi mást kíván, Pidgeon leszalad és hoz.

Pendennis őrnagy csodálkozott, és élvezte a dolgot; azt mondta, az imént reggelizett, nem éhes. Warrington tehát megsütötte a két ürübordát, s amúgy sistergő forrón rádobta a tányérra.

Pen, miután egy pillantást vetett nagybátyjára, és megállapította, hogy változatlanul jókedvében van, jó étvággal nekilátott az ürösültnek.

- Tudja, uram - mondta Warrington -, nincs itt Flanaganné, hogy megsütné, a gyereket pedig nem tudjuk befogni rá, mert a kis csibész egész nap Pen lábbelijét pucolja. Most pedig még egy slukk sört. Pen teát iszik, pedig az vénasszonynak való.

- Szóval az este Lady Whistonéknál voltak - mondta az őrnagy, mert igazában nem tudta, mit is mondhatna ennek a csiszolatlan drágakőnek.

- Hogy én Lady Whistonéknál! Olyan nincs a sifonérban, uram. Nem állom a női társaságot. Én az estémet filozófus módján a Hátsókonyhán töltöttem.

- A Hátsókonyhán? Hát az meg mi a csuda? - kérdezte az őrnagy.

- Látom, nem tudja - mondta Warrington. - Kérdezze meg Pent. Ő is odajött Lady Whistonéktól. Mesélj a Hátsókonyháról Pendennis őrnagynak, Pen... ne szégyelld magad.

Pen tehát elmondta, hogy az íróemberek és a világfiak kissé külön társasága, ahova őt is bevezették; és az őrnagy kezdte már azt hinni, hogy az ifjú ember jó sokat látott a világból, mióta Londonba megérkezett.

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

A Temple templáriusai

Az egyetemeken, iskolákban, jogi kollégiumokban még ma is él a múlt némi tisztelete; őseink sok olyan szokását, intézményét őrzik, amelyet az ősatyáinkat különösképpen nem becsülő vagy talán nem is ismerő emberek már réges-régen elvetettek. Egy jól vezetett szegényház vagy börtön sokkal jobban áll egészségügyi, kényelmi vagy higiéniai felszerelés dolgában, mint egy tiszteletre méltó alapítványi iskola, egy nagy múltú egyetem vagy tudós jogász-kollégium. Ez utóbbi helyen a bennlakók nyomorúságos zugokban is elaludnak, s egy nappali szobáért és kamráért, amely a hálósobájuk, egy jó külvárosi kertes villa vagy akár a város valamely elhanyagoltabb negyedében fekvő tágas ház árát is megadják. Spitalfieldsben a legszerényebb szerelőnek is van víztartálya, és korlátlanul áll víz a rendelkezésére, de egy jogázkollégiumban vagy egyetemen élő úriembernek mindössze annyi jut e szénfűtőszékből, amennyit takarítónője vagy szobaasszonya kancsóban fölhoz neki, s olyan szálláson lakik, amelyet még jóval azelőtt építettek, hogy a tisztálkodás és a csín szokása meghonosodott volna. Persze, még ma is létezik ember, aki megveti és gúnyos jelzőkkel illeti e szokásokat. Uraim, nem kétséges, hogy ősük a Nagy Mosdatlan volt; a Temple-ben meg éppen nem fér hozzá semmi kétség, hogy a tisztaság sorrendben rögtön az istenfélelem után következő erényét csak a legnagyobb nehézségek árán és fölöttébb korlátozottan lehet gyakorolni.

A vén Grump, a norfolki körzeti bíróságról, aki már több mint harminc éve élt Warrington és Pendennis odúja alatt, s mindig a lakásukon épített zuhanyozó zubogására ébredt - tartalma olykor át is szívárgott a padlón Grump úr szobájába -, kerekén kijelentette, hogy ez képtelen, új módi, piperkőc ostobaság, s mindennap leszidta a takarítónőt, mert felmosta a lépcsőházat, amerre ő járt. Grump úr immár jóval több mint félszáz évet megért, de sosem élt a szóban forgó luxuscikkkel. Nagyon jól megvolt víz nélkül, s megvoltak előtte atyáink is. Hát a lovagokban és bárókban, lordokban és nemesurakban, akiknek a címerét odafestették az Upper Temple híres ebédlőjének falára, együttesen nem volt annyi jóindulat és emberszeretet, hogy legalább egy közfürdőt terveztek volna a jogászok, kollégáik és utódaik számára? A Temple történetírója nem tesz említést ilyesféle tervről. Van ugyan Szivattyú Udvar és Kút Udvar a nevezett vízi készülékekkel, de hallott-e valaki is ügyvédről, aki egy kút medencéjében lubickolt volna? S az ember akaratlanul is elgondolkozik, vajon a régi idők hány tudós jogásza vehette hasznát e szivattyúnak?

Mindazonáltal e jogázkollégiumokat, amelyek a Bárány, a Lobogó és a Pegazus címerét viselik, mindenki kedvelte, aki csak itt lakott, s osztozott kényelmetlenségükben és szabadságukban, s mindenki szeretettel őrizte meg emlékezetüket. Nem tudom, egy jogtudós megengedi-e magának a lelkesedés fényűzését, elmerül-e poétikus visszaemlékezéseibe, s ha végigmegy e történelmi zugokon, elmondja-e: „Ott lakott Eldon... itt merengett el Coke Lyttonon... itt Chitty fáradozott... itt írta Barnwell és Anderson híres közös műveit... itt alkotta meg Byles nagy művét a törvénykezésről, és állította össze Smith halhatatlan döntvénytárát... itt meg Gustavus dolgozik még ma is, Solomon segítségével” - de az íróember akarva-akaratlanul is szereti e helyet, ahol annyi testvére élt, amelyet képzeletük megannyi szülőtte népesít be, s ezek éppoly valóságosak az ő számára, mint alkotóik... a Temple kertjében sétálgató és Spectator úrral a gyepen az abroncsos szoknyában andalgó szépasszonyokról társalgó Sir Roger de Coverley az én szememben éppoly valóságos lény, mint az öreg Samuel Johnson, aki a ködön át dr. Goldsmith Brich Court-i lakása felé nyomul, sarkában ama skót úriemberrel; vagy Harry Fielding a tintás mellfodrával és a fejére tekert vizes törülközővel, amint éjfél tájt kutyafuttaban lekeni cikkét a *Covent Garden Journal* számára, miközben a nyomdászinas kinn alszik a folyosón.

És a Temple Asmodeusa ugyancsak fura kötettel ajándékozna meg, ha csak egyetlen napi történetét is megismertetné velünk e sivár udvar bármelyik olyan négyemeletes házának, mint amilyenben Warrington és Pen barátunk lakott. Hisz lehet, hogy a földszinten egy tekintélyes törvényelőkészítő jogász lakik, aki a Belgraviába hajtat vacsorázni, s ilyenkor még az írnoka is úriemberré vedlik, vendégségbe jár a barátaihoz, szórakozik. De ez a nagy ember nemrégiben még éhesen kuksolt a nagy ház egy padlószobájában, ügye nem volt; négermunkából élt; reménykedett, várt, beteg volt, de az ügyfelek csak nem jöttek; kifogyott minden pénzéből és a barátai jóindulatából; kénytelen volt alázatosan haladékos kunyerálni a sürgető fizetési felszólításokra, és a szegény hitelezők türelméért esedezni. Már a tönk szélén állt, és íme, fordult a szerencse kereke, s e szerencsés fráter egyszerre megütötte a főnyereményt, amelyet oly ritkán húznak ki a jogászélet nagy lutriján. Sok nála jobb ügyvéd egyötödét nem keresi meg annak, amit az ő írnoka, pedig alig néhány hónapja még subickot nem kapott hitelbe, hogy gazdája kifizetetlen lábbelijét kifényesítse. Az első emeleten talán egy tiszteletre méltó nagynevű jogászt találunk, fél évszázada él már itt, agya könyvekkel van teli, polcai roskadoznak a klasszikusok és a jogi szakmunkák súlya alatt. Ötven éve él itt egyedül, önmagának gyűjti a tudást, és kuporgatja a pénzt. Ha éjjel jön haza, a klubjából jön, ahol alaposan bevacsorázott, s úgy él itt, mint egy istentelen vén remete. Ha meghal, a kollégiuma emléktáblát állíttat a tiszteletére, s örökösei eltüzelik könyvtára java részét. Hát ki kívánna ilyen öregkort, ki halmozná a tudást és a pénzt, hogy ilyen véget érjen? De ne időzzünk túl soká Doomsday úr ajtajánál. Fölötte az érdekes Grump úr lakik, aki szintén a ház őslakója, s aki olyantájt, mikor Doomsday úr hazajön, hogy Catullust olvasson, három soseváltozó öreg ügyvéd barátjával játssza a soseváltozó whistpartiját, miután elköltötték vacsorájukat a soseváltozó három üveg palack portóival egyetemben. Vasárnaponként meg ott látjuk az öregfiúkat szundikálni a Temple templomában. Ügyészek ritkán háborgatják őket, s mindegyiküknek van némi vagyunkája. A harmadik emeleti lépcsőház másik oldalán (Pennel és Warringtonnal átellenben) Paley úr lakik, és virraszt jóval éjfélutánig; ő, aki minden vizsgáját kitüntetéssel tette le, kollégiumának ösztöndíjas kutatója, hajnali kettőig üldögél, olvas és jegyzetel különféle eseteket; hétkor fölkel, már megy is az ügyvédi irodába, amint az kinyit, s ott dolgozik egészen egy órával vacsora előttig; a közös ebédlőben megvacsorázik, hazajön, olvas, és különféle eseteket jegyzetel másnap hajnalig, mikor Arthur Pendennis úr és barátunk, Warrington úr talán épp valamelyik féktelen kiruccanásáról tér haza. Hogy Paley úr mennyire másképp él! Nem pazarolja el magát; kitartóan arra korlátoz egy nagy elmét, hogy valamely méltatlan tárgyat megértsen, s ebbéli ádáz igyekezetében elszántan kirekeszt az agyából minden fennköltebb gondolatot, minden méltóbb témát, a filozófusok és történészek minden bölcsességét, a poéták minden gondolatát; minden szellemet, képzeletet, töprengést, szeretetet, igazságot - csak hogy elsajátítsa a jog roppant ismeretanyagát, lévén hogy annak alkalmazásából akar megélni, hogy ezt még szaporítsa is. Warrington és Paley valamikor versenytársak voltak az egyetemen, és alaposan megizzasztották egymást; manapság meg azt mondja mindenki, hogy Warrington csak az idejét és erejét pocskolja, Paleyt megdicsérik a szorgalmáért. Márpedig kétséges, hogy melyikük hasznosította jobban az idejét. Az egyik megengedhette magának, hogy gondolkozzék, a másik soha. Az egyiknek lehettek rokon-szenvei, tehetett másoknak szívességet, a másik kénytelen volt mindig önzőnek megmaradni. Barátja nem lehetett, jót nem tehetett, egy zseniális műalkotást meg nem csodálhatott, a szépség láttán vagy egy kedves dal hallatán el nem andalodhatott - nem volt ideje rá, nem volt szeme másra, csak a jogi könyveire. Az olvasólámpájának fénykörén kívül mindent sötétség borított. Szerelem, Természet, Művészet (ami végül is nem más, mint Isten gyönyörű világának érzékelése és dicsőítése) zárva maradt előtte. S ha késő éjszaka leoltotta magános lámpáját, eszébe se jutott más, mint hogy napját hasznosan töltötte, s mikor lefeküdt, se hála, se megbánás nem lakott szívében. De ha a lépcsőházban régi társával, Warringtonnal találkozott, végigfutott hátán a hideg, és kerülte, mint az elkárhozott lelket.

Lehet, hogy a Paley sárga képén is megmutatkozó, keskeny szemében föl villanó hullafakó nagyravágyás és önelégült hitványság riasztotta vissza Pent, hogy azzal a tüzzel vagy inkább elszánt akarattal tartson ki a bírói székkal vagy lordkancellári gyapjúsákkal kapcsolatos terve mellett, amely nélkülözhetetlen, ha egy úriember e tiszteletre méltó ülőhelyek egyikét el akarja foglalni, de az is lehet, hogy vele született hajlama volt az, mely, legyünk őszinték, e szerencsétlen ifjúban minden öröm és derű iránt oly mélyen gyökerezett. Nagyon élvezte a Temple életét; érdemes hozzátartozói azt hitték, tanul, ahogy az egy rendes joghallgatóhoz illik; nagybátyja meleg gratuláló leveleket írt a jó özvegynak Fair Oaksba, közölte, hogy a gyerek kitombolta magát, és már egészen lehiggadt. Az igazság, hogy ez az életmód, amelybe most belekerült, új izgalmat jelentett Pen számára; föl hagyván a piperkőc hiúsággal és finomkodó modorral, amely kollégiumi arisztokrata ismerősei közt ragadt rá (ezekkel már ritkán találkozott), újdonságnak érezte, kellemesnek tartotta a londoni legényélet nyers örömeit és szórakozásait, s nagy örömét lelte bennük. Volt idő, amikor megirigyelte volna a Rotten Row-n a dandyket, pompás lovaikon, ma azonban megelégedett azzal, hogy sétáljon a Parkban, és nézze őket. Ahhoz még fiatal volt, hogy sikere legyen a londoni társaságban anélkül, hogy neve és nagyobb vagyona lenne, ahhoz meg rest, hogy e kellékek nélkül boldoguljon. Az öreg Pendennis naivan azt hitte, hogy Pen szorgalmasan tanulja a jogtudományt, hisz a gyerek nem élt azokkal a társadalmi lehetőségekkel, amelyek adódtak neki; miután elment vagy fél tucat bálra és estélyre, visszariadt unalmuktól és egyhangúságuktól, s ha az érdemes őrnagytól valaki unokaöccse felől érdeklődött, az öregúr kifejtette, hogy a csibész kölyök megjavult, és nem lehet elrángatni a könyvei mellől. De az őrnagy éppúgy elszörnyedt volna, mint Paley úr, ha tudja, hogy Pen úr miként él valójában, s hogy a szórakozás mennyire beleszól jogi tanulmányaiba.

Reggelenként nagyokat olvasott, sétált a Parkban, evezett a folyón, járt egyet Hampstead felé, hegynek fel, szerényen megebédelt egy kocsmában, aztán férfitársaságban, itt vagy ott, kedélyesen eltöltötte a délutánt (mert Arthur Pendennis szívből tisztelte a nőket, és nem is vonzotta őt a társaságuk, ha nem voltak, legalább a képzeletében, jók és tiszták); aztán egy nyugodalmas este következett odahaza, kettesben valamelyik jó baráttal, csendes pipaszó mellett, egy pohárka szerény, honi főzetű pálinka, amelynek minőségét Flanagané, a takarítóasszony előzőleg mindig ellenőrizte - ezek voltak fiatal barátunk kedvtelése, s be kell ismernünk, nem is volt ez kellemetlen élet. Tanév közben Pen úr dicséretre méltó rendszerességgel teljesítette jogászkötelességeinek egy részét, mindig a közös ebédlőben vacsorázott. Ami azt illeti, az Upper Temple közös ebédlője nem is érdektelen látvány, s ha az ember eltekint az ilyen-olyan kis változásoktól és anakronizmusoktól, beülhet és azt hiheti, hogy egy tizenhetedik századi étkezésen vesz részt. Az ügyvédeknek megvan a maguk külön asztala, s a patvaristáknak is; a rangidős ügyvédek a főasztalnál ülnek, egy emelvényen, körülöttük a jogtudorok és királyi személyek képei, akik valaha jelenlétükkel és védnökségükkel tüntették ki a testület lakomáit. Mikor Pen első alkalommal körülnézett, élvezte az elébe táruló látványt, amelynek szemtanúja volt. Az ügyvédjelöltek közt a legkülönbözőbb korú úriemberek akadtak, tizenhétől hatvanig - testes, ősz hajú ügyészek, akik azért tanultak tovább, hogy elnyerjék a magasabb ügyvédi méltóságot, dandyk és világfiak, akik - ki tudja, miért - egy hatesztendei ciklusra ügyvédek szerettek volna lenni; füstös képű, fekete szemű bennszülöttek a gyarmatokról, akik itt szerették volna megszerezni a képesítésüket, mielőtt a maguk szigetén ügyvédi gyakorlatot folytatnak; és sok író úriember, aki egy időre megtelepedett a Middle Temple Lane-en, mielőtt visszatérne zöld szülőházájába. Volt egy kis csapat patvarista, aki a vacsora ideje alatt mindvégig jogi kérdésekről beszélgetett, voltak evezősök, ezek beszélgetése az evezősversenyek, a Vörös Ház, a Vauxhall és az Opera körül forgott; volt egy csoport, amelyik politizálni szeretett, s egy másik, amely a jogászok vitakörének szónokaiból állt; s az első csoport kivételével, amelynek témája érdektelen s nyelve tökéletesen ismeretlen volt Pen számára, lassan-lassan minddel megismerkedett, és köztük sok rokonszenvre talált.

Az ősi és liberális Upper Temple igen szerény áron kiadós és pompás vacsorát nyújtott a közös ebédlőben: levest, húst, süteményt, portóival vagy sherryvel, mindazoknak az ügyvédeknek és joghallgatóknak, akik étkezni idejártak. Négyesével ültek egy asztalnál, minden négyes megkapta a marhasültjét vagy birkacombját, a kellő mennyiségű almás lepényét és a palack borát. De az ebédlő derék *habitué*-i, a diákok, akik tudták, mi a dörgés, sok kis ártalmatlan fogást agyaltak ki, hogy kosztjukon javítsanak, csupa ártatlan „trükköt” (ha szabad e pompás szót használnunk, mely a legújabb szótárak megjelenése óta teljes polgárjogot nyert nyelvünkben), s ezek révén igyekeztek más ingyencségekhez is hozzájutni, mint a diákok asztalán a mindennapos pecsenye.

- Várjon csak egy csöppet - mondta Lowton úr, a Temple ingyenceinek egyike -, várjon egy csöppet - mondta Lowton úr, és megrántotta Pen talárját. - Meg vannak rakva az asztalok, s tíz előételre csak három ügyvéd jut... ha várunk, akkor talán kerül valami az asztalukról. - És Pen jókedvűen, Lowton úr pedig szeretetelli vágyakozással figyelte, mint áll a három öregúr a tucatnyi ezüstdelű tál előtt, miközben az írnok elrebegi az asztali áldást.

Lowton úr nagyon értett a vacsora irányításához. Úgy igyekezett intézni a dolgot, hogy ő legyen az első, vagyis hogy ő kerüljön az asztalfőre, s így magának kaparinthassa a tizenharmadik üveg portóit. Ily módon az ő hatalmába került az ürücomb, amelyet így szíve szerint darabolhatott fel, s a mártásból kedve szerinti adagot ügyeskedhetett ki magának. Ez mondhatatlanul mulattatta Pent. Szegény Jack Lowton! Örömei nagyon ártatlanok: a mohó epikureus, akinek a vágyai nem terjednek túl tizennyolc pennyn.

Pen valamivel idősebb volt, mint tanuló társai jó része, s mint mondtuk, modorában volt valami gögös és kihívó, s így látszott rajta, hogy *ton*-ja van - egészen más volt, mint az egymás közt jogról társalgó sápadt patvaristák vagy az evezősinget, megdöböntő tüket és mellényeket viselő kibírhatatlan piperkőcök, akik a kis közösség restebb felét alkották. A szerény és jóindulatú Lowtont vonzotta Pen felsőbbrendű megjelenése, ő elegyedett szóba vele az asztalnál, ő kezdeményezte az ismerkedést.

- Ha jól tudom, ma főttmarhahús-nap van, uram - mondta Lowton Pennek.

- Szavamra, uram, fogalmam sincs róla - mondta Pen, s alig tudta nevetését visszatartani. De hozzátette: - Még új vagyok itt; ez az első szemeszterem - mire Lowton nyomban nekilátott, hogy megmutogassa neki az ebédlőben éppen ott, levő notabilitásokat.

- Az a kopasz ott, a kép alatt, aki a levesét kanalazza, Boosey, az ügyvédi kar választmányi tagja; kíváncsi lennék, vajon teknősbékaleves-e? Sűrűn kapnak teknősbékalevest. A következő Balls, a királyi tanácsos, aztán Swettenham jön, Hodge és Swettenham, tudja. Az az öreg, Grump, a kamara szeniorja; azt mondják, már negyven éve itt étkezik. Az ügyvédek gyakran átküldik a halat a szeniorok asztalához. Látja azt a négy fickót, aki velünk szemben ül? Remek emberek... tip-top fickó mind, én mondom magának... Trail úr, az ealingi püspök fia, Frederick Ringwood öméltósága, Lord Cinqbar öccse, tudja. Hát ő aztán jó helyet kap, azt akármibe lefogadom; és Bob Suckling, aki mindig vele jár, az is pompás fickó. Haha! - Lowton elnevette magát.

- Tessék? - kérdezte Pen, változatlanul vidáman.

- Látja, ezekkel szívesen lennék együtt - mondta Lowton, ravaszul kacsintott, s kitöltötte magának a pohár bort.

- És miért? - kérdezte Pen.

- Hogy miért? Mert tulajdonképpen nem is vacsorázni jönnek, csak úgy csinálnak, mintha vacsoráznának. Még hogy ők itt vacsoráznak, uramisten! Elmennek valami előkelő klubba vagy valami nagy estélyre. Mindig megtalálja a nevüket a *Morning Post*-ban, ott vannak

mindenütt, ahol csak jó társaság van. Nos, fogadni mernék, hogy Ringwood bricskája vagy Trail hintaja (az ám az ördög, fenekére ver a püspök pénzének, én mondom magának) most is ott áll az Essex Street sarkán. Még hogy ők vacsoráznak! Nem kívánnak azok enni még két óra múlva sem, merem állítani!

- De hát akkor miért szeretne velük vacsorázni, ha egyszer nem vacsoráznak? - kérdezte Pen még mindig zavarban.

- Ó, hogy maga milyen zöldfűlű - mondta Lowton. - Már megbocsásson, de az, *zöldfűlű*! Látja, nem isznak egy korty bort sem, s ha ezzel a három fickóval vacsorázik, maga ihatja meg az egész bort, ha éppen kedve tartja. Ezért tart velük Corcoran is.

- Ó, Lowton úr, maga ravasz fickó, azt látom - mondta Pen, akit pompásan elszórakoztatott új ismerőse. Erre az mindössze annyit jegyzett meg szerényen, hogy élete java részét Londonban élte át, hát persze hogy tovább lát az orránál; s folytatta Pennek a felsorolást.

- Van ám itt egy csomó ír is - mondta. - Az a Corcoran is az, és nem mondhatnám, hogy különösképpen szívelem. Látja azt a jóképű kölyköt? Kék sálát, piros inget és sárga mellényt visel. Az is ír: Molloy Maloney, Ballymaloneyből, Sir Hector O'Dowd vezérőrnagy unokaöccse, hehe - mondta Lowton, s megpróbálta az ír kiejtést majmolni. - Örökké a nagybátyjával henceg, s bemutatása napján ezüstcsíkos nadrágban jött el az ebédlőbe. Mellette az a másik, a hosszú fekete hajú, félelmetes forradalmár. Jupiterre, uram, ha a Fórumon hallja, megfagy ereiben a vér. És az utánakövetkező is ír, Jack Funicane, riporter valamelyik lapnál. Ezek mind összetartanak, ezek az írek. Most maga következik, töltse meg a poharát. Mi? Hogy nem iszik több portóit? Hogy vacsorához nem szereti? Akkor hát egészségére. - És ez az érdemes ember egyszerre még rokonszenvesebbnek érezte Pent, hisz estebédhez nem kedveli a portóit.

Pen épp ismerősével, Lowtonnal vacsorázott (akkor is ő volt az asztaltársaság feje), mikor egy ügyvédtaláros úriember lépett oda hozzájuk. Úgy látszik, nem talált helyet a vele egyenrangúak közt, odasétált hát az asztalukhoz, és leült a padra Pen mellé. Viseltes ruhát hordott, a kifakult talárt csak úgy panyókára vetve, s az inge, bár tiszta volt, nagyon nyűtt, nem úgy, mint a szomszéd asztalnál trónoló Molloy Maloney úr pompás rózsaszín inge. Az Upper Temple ebédlőjében az a szokás járja, hogy jelenlétét igazolandó mindenki fölírja a nevét egy szelet papírra, mely ott található minden asztalon, a ceruzával együtt. Elsőként Lowton írta föl a nevét, majd Arthur Pendennis következett, utána a kopott ruhás úriember. Mikor Pen nevét megpillantotta, elmosolyodott s ránézett. - Azt hiszem, mi ismerjük egymást - mondta. - Én is a Bonifácban tanultam; Warringtonnak hívnak.

- Csak nem... csak nem a „szédületes” Warrington? - kérdezte Pen örömmel, hogy egykori hősét láthatja.

Warrington kacagott. - De, a „szédületes” Warrington - mondta. - Még emlékszem rád gólya korodból. De te, úgy látszik, már egészen elfelejtettél.

- A kollégiumban még mindig emlegetnek - mondta Pen, aki szívből csodálta a tehetségét és a bátorságát. - Az a bárkás, akit elkalapáltál, a Bill Simes, alig várja, hogy visszamenj Oxbridge-be. A Notley kisasszonyok is, a férfidivatárosok.

- Pszt! - mondta Warrington. - Örülök, hogy megismerkedtem veled, Pendennis. Sokat hallottam rólad.

A két fiatalember nyomban barátságot kötött, s már nyakig voltak a közös kollégiumi emlékekben. És Pen, aki még előző nap is adta az előkelő úriembert, mikor azt állította Lowtonnak, hogy vacsorához nem issza meg a portóit, látva, hogy Warrington ugyancsak jóízűen issza meg az adagját, már nem átgondolta, hogy szintén töltsön magának, a derék Lowton őszinte bámulatára. Mikor a vacsora végére értek, Warrington megkérdezte Pent, hova készül.

- Gondoltam, hazamegyek, átöltözöm, aztán meghallgatom Grisit a *Normá*-ban - mondta Pen.

- Találkád van? - kérdezte Warrington.

- Nincs... csak a zene kedvéért megyek - mondta Pen, mert azt nagyon kedvelte.

- Gyere el inkább hozzám, és elszívsz velem egy pipát - mondta Warrington. - Egy nagyon kurta pipát. Gyere, itt lakom a szomszédban, a Lamb Courton. Elbeszélgetünk a Bonifácról és a régi szép időről.

Elmentek; Lowton felsóhajtott, és utánuk nézett. Tudta, hogy Warrington egy baronet fia, s jámbor tisztelettel nézett fel minden arisztokratára. Pen és Warrington attól az estétől kezdve kebelbarátokká váltak. Warrington vidámsága, derűs jó kedélye, józan esze, vendégszeretete, soha ki nem alvó pipája elbűvölte Pent, és sokkal kellemesebbnek tartotta, hogy krajcáros kocsmákban töltsen az estéit Warrington társaságában, mint hogy méltóságteljes magányban vacsorázzék a Polyanthus hallgató és udvarias vendégei közt.

Rövidesen föladta St. James-i szállását, ahova a hotelből költözött, mert gazdaságosabbnak ítélte, ha Warrington lakását osztja meg a Lamb Courton, így hát barátja üres szobáját rendezte be és foglalta el. Mert azt el kell mondanunk Penről, hogy nincs ember, akit könnyebb lenne rávenni valamire, mint őt, ha az a valami újdonság, és kedve is van hozzá. Ettől kezdve a kölyök Pidgeon és Flanaganné, a takarítónő, Warrington és Pen között osztotta meg szolgálatait.

HARMINCADIK FEJEZET

Régi és új ismerősök

Pent felvillanyozta az ötlet, hogy megismerheti az életet, és így vagy száz londoni lebujjal ismerkedett meg. Szívesen gondolt rá, hogy hányfajta emberrel érintkezik: a szeneslegényeket a söntéseikben, az ökölvívókat a fogadók különszobáiban, a becsületes polgárembereket a folyón vagy külvárosi szórakozásaik közben vette szemügyre, s ha a véletlen alkalmat ad rá, hogy a társadalomnak ezzel az osztályával is megismerkedjék, szívesen keveredett volna puszipajtáságba híres zsebmetszőkkel, ivott volna meg egy krigli gyömbérsört betörők és kasszafűrók társaságában. Jólesett elnéznie, milyen komoly figyelemmel hallgatja Warrington a Bajnokkertben a Brighton Csillaga vagy Tutbury Kedvence szavait, vagy milyen érdeklődéssel kapcsolódik a szeneslegények társalgásába a Ravaszdi Rókában. Bámulat, hogy Warrington mennyire ismerte a metropolis és környéke kocsmáit s e kocsmák vendégeit. Jóban volt a kocsmárossal és kocsmárosnéval, és éppoly szívesen látták a söntésnél, mint a törzsvendégek különszobájában. Jól érezte magát a társaságukban, jobban, mondta, mint a magafajták közt, akiknek a modora bosszantja, s társalgása untatja. - A társaságban - szokta volt mondogatni - mindenki egyforma; ugyanolyan ruhát visel, ugyanazt eszi és issza, s ugyanazt mondja; a klubban az egyik ifjú piperkőc szavára, külsejére nézve szakasztott a másik, a bálban is egyforma minden kisasszony, itt viszont az ember csupa egyéniséggel találkozik. Szívesen elbeszélgetek Anglia legerősebb emberével, vagy azzal, aki egész Angliában a legtöbb sört vedeli, vagy a félelmetes republikánus kalapossal, aki Thistlewoodot tartja a világtörténelem legnagyobb alakjának. A vízzel hígított gint jobban kedvelem, mint a bordóit. A homokkal felszórt padlót a Carnaby Streeten, mint a krétás parkettet a Mayfairen. Be kell vallanom, a plebejusokat jobban kedvelem, mint a nemeseket. - Igen, ez az úriember társadalmi kérdésekben republikánus volt; s ha Jackkel vagy Tommal beszélgetett, eszébe se jutott, hogy ő valamivel is több náluk; bár a tiszteletet, amivel adóztak neki, titokban talán élvezte.

Pen örömmel és buzgón követte ezekre a nagyon más helyekre. Csakhogy ő sokkal fiatalabb volt, következésképpen nagyképűbb és rátartibb is, mint Warrington; álruhás ifjú herceg, aki meglátogatja atyja királyságának szegényeit. Megbecsülték, mint előkelő kölyköt, rendes fickót, belevaló gyereket. Volt a modorában valami lenyűgöző jóindulat, királyi őszinteség és fenség, bár mindössze egy lyukas vas örököse és egy „kenőcstégelyes” leszármazottja volt. Mert a magunk társadalmi állását szívesen megbecsüljük, s mindig készek vagyunk önmagunkat többre tartani, mint hasonszőrűeket. Érdekes volt megfigyelni Pen leereszkedő fölénységét e szakaszában. Tehetséges embereknél ez a pimasz önhittség fiatalságukkal együtt múlik el; de akkor is fura látvány egy nemes lelkű és okos kölyök önteltsége - szinte megindító az együgyűség és ostobaság e korai megnyilvánulása.

Miután tehát reggel meglehetősen szorgalommal tanultak - tartok tőle, hogy nemcsak jogot, de politikát, világtörténelmet és irodalmat is, ami legalább olyan fontos egy fiatalember előmenetele szempontjából, mint a száraz jogtudomány -, miután olyan-amilyen buzgalommal irodalomra, folyóiratokra, elemi jogi szakkönyvekre és mindenekelőtt újságolvasásra áldozták az idejüket egészen vacsoraidőig, este a két fiatal úriember virágos kedvében és jó étvággal vágott neki a városnak, s adta rá a fejét, hogy éppoly vidáman töltse el az estét, amilyen kellemesen a délelőttöt. Kedélyes életkor ez, huszonnégy év körül, mikor a test és lélek minden izma egészségesen működik, mikor a világ még új, az embert jókedv sarkallja, s a gyönyörűséges örülni-tudás. Ha később fiatalnak érzi magát, akkori cimborái között érzi annak; öregkorában azokat a nótákat dudorássza, amelyeket akkor tanult. Néha talán még fölrémlik benne az akkori idők ünnepi vidámsága: de lám, hogy megkopik a gyönyörök kertje, a gírlan-

dok milyen viharvertek, hogy meggyérül és megvénül a társaság, s hány lámpa kialszik az évek folyamán! Haja lassan-lassan megöszül, mint ahogy lassan beköszönt a nappal is - s vele együtt a fejfájás. A rózsás arcú gyönyör elmegy aludni. Nos, barátom, vágjunk csak neki a józan és szomorú, de barátságos napnak.

Kíváncsi volnék, mit szólt volna Helen és Laura, ha látja - s ezt nem ritkán láthatta volna, ha épp fenn van Londonban -, hogy kora hajnalban, mikor a hidak rózsállani s a City elhagyatott utcái csillogni kezdenek a kelő nap fényében, Pen úr és Warrington úr a Temple felé kocsizik a visszhangzó utcaköveken valamelyik átdáridózott éjszakája után - átdáridózott, de nem olyan gonosz éjszakája után, amilyen gonosz egy éjszaka lehetne, hisz Warrington nőgyűlölő volt, Pen meg, mint mondtuk, túlságosan gögös ahhoz, hogy közönséges nőügyekre adja a fejét. Fair Oaks ifjú hercege sohasem szólt a gyengébb nem képviselőihez másként, csak tisztelettel udvariassággal, s ösztönös jó ízlése visszariadt minden durva szótól, gesztustól - mert bár láttuk beleszeretni ostoba nőbe, amint az nála jobbakkal is, rosszabbakkal is megesett már, s valószínű, hogy többször is járt így életében, érzéki csalódása idején istennőnek tartotta valamennyi szerelmét, s mindnek szolgálni akart. A férfiak ugyanis térden állva szolgálják a nőket - ha talpra állnak, faképnél is hagyják.

Ezt Pennek egy régi ismerőse mondta, a maga keresetlen szókimondásával - egy régi barátja, akivel Londonban megint összeakadt -, nem más, mint a derék Bows úr a chatterisi színházból, aki most zongorista volt a Covent Gardenen, a Fielding's Headben; azt a kiváló dalnoki tehetséget kísérte, aki ott esténként gyönyörködttette a közönséget; itt működött ugyanis az a kis különterem, amely a Hátsókonyha nevet viselte.

Pen barátai közül sokan látogatták e roppant vidám összejöveteleket. A Fielding's Head jóformán azóta áll nyitva vendégeinek, hogy a híres író, Tom Jones, a szomszédos Bow Street békebírája volt; helyét ma is mutogatják, s a széket, amely állítólag az övé volt, ma is az esti törzsasztal elnöke foglalja el esténként. E tisztet, ha köszvénye vagy más kórsága épp nem gátolta, akkoriban többnyire az érdemes Cutts töltötte be, a Fielding's Head fogadósa. Egyik-másik férfi olvasóm még bizonyára emlékszik vidám küllemére, gyönyörű hangjára; e dalos összejöveteleken jól kieresztette a hangját, csupa olyasmit énekelt, amiről azt mondhatnánk, hogy a brit vizezett-pálinkás dalnokiskola hajtása: így *A derék öreg angol úriember-t* vagy a *Tom, kedves, lám a barna korsó-t* és így tovább, csupa olyan dalt, amelyben pátosz és kedélyesség egyszerre van jelen, s a jó szesz és társas örömök e dicséretét bariton hangon zengte. Ez az iskola gyakorta énekli meg asszonyainak báját, nagy tengerészeink és katonáink vitéz tetteit, s fiatalkoromban őszintén csodáltam, hogy Cutts, az énekes, miután kellőképpen föl-szította hazafias lelkesedését, és eldalolta, hogyan kapta a vitéz Abercromby halálos sebét, s maga is bőségesen ontva könnyeit, minket is alaposan, megrikatott, amint elcsukló hangon lehelte: „Mint hulló őszi falevél, meghalt a hős öreg”, mondom, őszintén csodáltam, hogyan változik át Cutts, az énekes, Cuttsszá, a fogadóssá; s még el sem halt a tapsvihár - öklünkkel döngöttük az asztalt a szívbe markoló dal dicséretéül -, már megszólalt: - Nos, uraim, mivel szolgálhatok? Itt a pincér a teremben... John, egy pohár pezsgőt Green úrnak. Ha jól emlékszem, uram, házikolbászt mondott krumplipürével? John, szolgálja ki az urakat.

- És nagyon megköszönöm, ha nekem is hoz egy pohár puncsot, de a víz jó forró legyen! - kiáltott fel gyakorta egy hang, amelyet Pen jól ismert, s amelynek hallatán először megdöbben és elvörösödött: a tiszteletre méltó Costigan kapitány hangja volt az; a kapitány ugyanis Londonban telepedett meg, s a Fielding's Head dalos összejöveteleinek egyik oszlopa volt.

A kapitány modora és társalgása sok fiataalt vonzott a fogadóba. Érdekes figura volt; alig érkezett a nagyvárosba, különösen pedig a lánya házassága után, híre hamarosan elterjedt. Óriási volt, mikor pillanatnyi barátjával (aki épp mellette ivott) „a lányomról” társalgott. Elmesélte az esküvőt, a ceremóniát megelőző és utánakövetkező eseményeket; hogy a lánya

milyen hintót tart; hogy Mirabel hogy imádja a feleségét és őt; hogy akkor vesz fel száz fontot a vejétől, amikor csak szüksége van rá. S miután kifejtette, hogy eltökélt szándéka a jövő hét szombatján fölvenni a pénzt, „szavamra és becsületemre, a jövő szombaton, tizennegyediken, majd meglátja, itt adják át nekem a pénzt, Cuttsnál, abban a pillanatban, amint a csekket bemutatom”, nemritkán megvágta barátját félkoronára, csak addig, míg - sohanapján - meg nem érkezik a pénz, mikor is tisztí és úri becsületszavára visszafizeti a semmi kis tartozást.

Sir Charles Mirabel nem ragaszkodott oly lelkesen apósához, mint ez utóbbi hencegve emlegetni szokta (ámbar más lelkiállapotban Cos könnyekkel a szemében panaszolta keble gyermekének hálátlanságát s férjének, e gazdag vénembernek zsugoriságát), de az is igaz, hogy a házaspár nem volt szűkkeblű Costiganhez; valami kis évjáradékot biztosítottak neki - ezt rendszeresen megkapta -, amit a szegény Cos még annál is rendszeresebben, jó előre elköltött; a kifizetés időpontjáról barátai a Fielding's Headben mindig tudtak, hisz a derék kapitány gondoskodott róla, hogy tudják; a dalos összejövetel közepén fennhangon követelte, hogy váltsák fel a kezében lobogtatott bankjegyet: - Azt hiszem, Cutts fiam, *ezt* a bankjegyet nem utasítja vissza az Angol Bank - mondta Costigan kapitány. - Bows, megiszol egy pohárral? Ma este csak ne légy mértékletes; egy pohár puncs, és mindjárt *con spirito*⁹⁵ játszol. - Mert ha kapott, szórta a pénzt, s alig tudott valaki is olyan esetről, hogy begombolta volna a nadrágzsebét, amíg a pénze el nem fogyott, vagy - nagy néha - föl nem bukkant egy hitelezője.

Pen épp egy ilyen diadalmas pillanatában találta régi barátját az éneklők asztalánál a Fielding's Headben; hencegett, és nyakra-főre rendelte a vizezett pálinkát a teremben jelenlevő ismerőseinek. Warrington, aki a basszistának bizalmas jó barátja volt, arrafelé tartott, és Pen követte.

Mikor Costigan megpillantotta, megtorpant, elvörösödött. Hisz épp Lady Whiston estélyéről jött, ahol a kapitány lányát látta viszont oly hosszú idő után először. Kinyújtott kézzel közeledett az öregemberhez, nyájasan és melegen üdvözölte; hiszen még erősen élt benne annak az időnek az emléke, amikor a kapitány lánya volt a mindene. Bár e fiatal úriember kissé szeszélyes volt érzelmi ügyeiben, s vonzalma egyik nőről a másikra szállt, változatlanul tisztelte a helyet, ahol egykor a Szerelem lakozott, s mint a török szultán, megkívánta, hogy adják meg a tiszteletet a hölgynek, akinek egyszer odadobta királyi zsebkendőjét.

A becsípett kapitány a sok pohár pálinka szakadatlan emelgetésétől ugyancsak reszketőssé vált keze minden erejével szorította meg Pen kezét, mélyen a szemébe nézett, s fölkiáltott: - Szerelmes egek! Hát lehetséges ez? Drága fiam, drága egy cimborám, drága barátom - majd egy kótyagosan kíváncsi pillantással, kis híján elpityeredve, hozzátette: - Ismerős az arca, drága, drága barátom, de az ördögbe is, a nevét elfelejtettem. - Öt év telt el szakadatlan puncsivásban azóta, hogy Pen és Costigan utoljára találkozott: Arthur alaposan megváltozott, elnézhetjük hát a kapitánynak, hogy nem ismerte meg; s különben is, ha valaki épp duplán lát, joggal számíthatunk rá, hogy a múltból alkotott képe is homályos.

Pen látta ezt, kacagott, bár egy csöppet tán meg volt bántva: - Hát nem emlékszik rám, kapitány? - kérdezte. - Pendennis vagyok... Arthur Pendennis... Chatterisből.

A fiatalember barátságos hangja meglódította és megszilárdította Cos kapatos emlékezetét, s amint ráismert Arthurra, a harsány baráti üdvözlések sortüzeivel üdvözölte. Pen egyszeriben az ő legdrágább gyermeke, lovagias ifjú barátja, nemes lelkű diákfia lett, akinek az emlékét azóta őrzi a szíve mélyén, hogy elszakadtak... hát hogy van az édesapja, nem is, az édesanyja és a gyámja, a tábornok, vagyis hogy őrnagy. - Hát megkapta a vagyionát, látom a megjelenésén, fiam; az ördögbe is, lefogadom, hogy vidám emberhez méltó módon költi el. Hogy? Hogy

⁹⁵ Lélekkel.

még nem ült be a birtokába? Ha kell egy kis pénz, ide hallgasson, szegény öreg Jack Costigannek van ám egy-két arany a zsebében, és istenemre, *magának* mindig jut belőle. Arthur, drága fiam! Mit iszik? John, gyer' ide, mozgás! Ennek az úriembernek itt egy pohár puncsot! A kontómra. És a barátja? Mintha már láttam volna itt. Engedje meg, hogy bemutakozzam, uram, s megkérdézzem, parancsol-e egy pohár puncsot?

„Hát nem irigylem Sir Charles Mirabelt az apósáért” - gondolta Pen. - És hogy van az én öreg barátom, Bows úr? - kérdezte. - Tud róla valamit, szokott vele találkozni?

- Nem kétséges, hogy nagyon jól van - mondta a kapitány, pénzét csörgetve és egy dalt füttyörészve, a *Kis Doodeen*-t, amelyet sokszor és általános tetszést aratva énekelt a Fielding's Headben. - Drága fiam... megint elfelejtettem a nevét... az enyém Costigan, Jack Costigan... és igyék csak annyi puncsot, amennyi tetszik, az én kontómra. Tudja a nevemet, én nem szégyenlem - és így fecsegett tovább a kapitány értelmetlenül, és faképnél hagyta Pent.

- A Tábornoknak ma fizetésnapja van - mondta Hodgen úr, a basszista, aki Warringtonnal elegyedett meghitt beszélgetésbe. - Már ugyancsak beszívott. Megpróbálta elénekelni a híres *Kis Doodeen*-jét, de belesült, azelőtt, hogy én a *Halálkirály*-t elénekeltem volna. Hallotta már az új dalomat, a *Hullarabló*-t, Warrington úr?... A St. Bartolomew-ban tegnap este megisméltették... Azt kifejezetten nekem írták. Nem parancsol egy példányt, ön vagy a barátja, uram? John, legyen olyan jó, egy példány *Hullarabló*-t... köszönöm. Itt az arcképem, uram, mikor éppen ezt énekelem... mint Hullarabló... azt mondják, nagyon élethű.

- Köszönöm - mondta Warrington -, kilencszer hallottam. Már kívülről tudom, Hodgen.

Ekkor az úriember, aki a zongoránál székelt, belecsapott a hangszerébe, s Pen, ahogy odanézett, rögtön látta, hogy Bows úr az, akiről épp az imént érdeklődött, s akinek létezéséről Costigan pillanatnyilag épp elfeledkezett. A kis öregember ott ült az ütött-kopott zongora előtt (az átvirrasztott sok-sok éjszaka fájdalmasan tönkretette az egészségét, s ha megszólalt, a hangja rekedt is volt, elhaló is), az énekeseket kísérte, vagy maga játszott, két dal közt, ízlésesen, szépen.

Bows azonnal észrevette és megismerte Pent, amint a szobába betette a lábát, s látta, milyen melegen és lelkesen üdvözlöi Costigant. Most olyasvalamit játszott, amire Pen azon nyomban ráismert: ezt énekelte a parasztok kórusa az *Idegen*-ben, mielőtt Hallerné a színpadra lépett. Pen meghallotta, és megrendült tőle. Eszébe jutott, annak idején hogy torkába ugrott a szíve, ha ezt énekeltek, azelőtt, hogy az isteni Emily belépett volna. Senki más nem figyelt föl rá, hogy mit játszik az öreg Bows, csak Arthur; hallani is alig lehetett a kések-villák zörgése, a vesevelőt, buggyantott tojást követelő vendégek kiabálása, a pincérek és az újonnan érkezettek, távozók lábdobogása közt.

A darab végén Pen felállt, és nyájasan kezét fogott a zongoristával; Bows nagy tisztelettel és barátsággal hajolt meg Arthur előtt: - Hát nem felejtette el ezt a régi dalt, Pendennis úr? - kérdezte. - Gondoltam, hogy emlékezni fog rá; azt hiszem, ez az első ilyesfajta dal, amit hallott... Nem? Akkor még egész fiatal gyerek volt. Azt hiszem, a kapitány nem bír magával ma este. Fizetésnapon mindig kirúg a hámból; istentelen gond lesz hazafuvaroznom. Együtt lakunk. Mi még kitartunk, uram, a társas viszony mellett, bár Emily kisassz... Lady Mirabel kiszállt már a boltból... Szóval még emlékszik, uram, a régi szép napokra... Hát nem volt Emily gyönyörű szép?... Egészségére és szolgálatára, uram - és beleivott abba az ónkupa barna sörbe, mely ott állt mellette, miközben játszott.

Pennek ezután gyakran nyílt alkalma arra, hogy régi ismerőseivel találkozzon, s megújítsa kapcsolatát Costigannel és az öreg muzsikussal.

Miközben ők ketten baráti beszélgetésbe merültek, a legkülönbözőbb rendű és rangú, a legkülönbözőbb fajtájú emberek jöttek-mentek; nincs az a lelkes megfigyelő, állapította meg örömmel Pen, aki azt kívánhatná, hogy többféle embert lásson. Idejöttek, a Hátsókonyhára, hogy a vidám daloktól s a jó vacsorától felfrissüljenek az egészséges vidéki mesteremberek és gazdák, ha Londonban akadt üzleti dolguk; falkástul érkeztek az inasok és segédek, miután munkahelyükön lehúzták a rolót; nem kétséges, hogy ők itt keresték a friss levegőt; itt pipáztak, ittak, s tapsolták lelkesen a dalokat a korhely, gáláns, rámenős „harsányan” öltözött - s valljuk be, kissé piszkos - ifjú orvostanhallgatók, de akadtak ifjú és kinyalt egyetemisták, ajkukon azzal a leírhatatlanul affektált mosollyal, amit csak az Alma Mater ölében lehet elsajátítani, s jóképű gárdisták és kicsípett piperkőcök a St. James Street-i klubokból, sőt angol és ír szenátorok és még a Lordok Házának tagjai is.

A basszista roppant sikert aratott a *Hullarabló*-val, az egész város rohant meghallgatni. Félrehúzták a függönyt, és láthatóvá lett Hodgen úr a Hullarabló jelmezében; koporsóban ült, előtte egy flaska gin, ásó s egy koponyába tűzött gyertya. A dalt valóban félelmetes humorral adta elő. Hangja oly mélyre szállt alá, mintha ott morajlott volna a hallgató rémület sújtotta lelkében; összekötő szöveggént az ásóval döngette a padlót, és - Ha! Ha! - démoni hahotára fakadt, amitől, mintegy rémületükben, még a poharak is megreszkettek az asztalokon. Nem volt még egy énekes, még Cutts sem, amint e fennkölt gondolkodású férfiú maga bevallotta, aki a *Hullarabló*-val versenyre tudott volna kelni; Cutts általában Cuttsné asszony szobájába vagy a söntésbe húzódott vissza, mielőtt a fatális dal kivégezhette volna. Szegény Cos dalocskája, a *Kis Doodeen*, amit Bows kísért elbűvölően zongorán, csak néhány kitartó bámulója előtt hangzott el, aki hajlandó volt még ott maradni e félelmetes sírrabló-nóta végeztével is. Mert a terem általában kiürült utána, néhány kitartó örömhajhász birtokává maradt.

Egy éjjel, vagyis inkább hajnalban, mikor Pen és barátja épp ott üldögélt, szinte egyszerre érkezett a ház két *habitué*-je. - Hoolan és Doolan úr - súgta Warrington Pennek, miután a két urat üdvözölte. Az utóbbi úriember személyében Pen egykori útitársát ismerte fel a Versenyfutó postakocsiról, akinek aznap, hogy meghívta volt, nem állt módjában vele vacsoráznia, mert hivatásából eredő kötelezettségei arra kényszerítették, hogy péntekenként nem fogadhatott el vacsorameghívást, ahogy erről Pendennis urat tájékoztatta, megtisztelő ajánlatát megköszönve.

Doolan lápja, a *Hajnal*, ott hevert a sörfoltos asztalon, tőzsomszédságában meg Hoolan lapja, amelyet hívjunk *Nap*-nak; a *Hajnal* liberális volt, a *Nap* ókonzervatív. Újságjaink közül sokat írnak ír úriemberek, az ő vitéz brigádjuk forgatja a tollat, mint ahogy őseik a kardot forgatták a kontinensen; a legkülönbözőbb lobogók alatt ütköztek meg egymással, hogy aztán, amint a csata véget ér, ismét jó barátok legyenek.

- Vesevelőt, John, s egy pohár barnát - mondta Hoolan. - Hogy vagy, Morgan? És a kedves feleséged?

- Köszönöm, Mick, tűrhetően... szavamra, már megszokta... - mondta Doolan. - És hogy van a hölgy, aki téged birtokol? Lehet, hogy beugrom hozzátok vasárnap, és megiszunk egy pohár kilburni puncsot.

- De Patseyt ne hozd magaddal, Morgan, mert a mi Georgynk bárányhimlős - mondta a barátságos Mick, s már rá is tértek a szakmai ügyekre, a külföldi tudósításokra, hogy ki a párizsi levelezőjük, ki a madridi, mibe kerül a *Morning Journal*-nek a futárposta, milyen példányszámban jelenik meg az *Evening Star* és így tovább.

Warrington nevetve vette föl az előtte heverő *Hajnal*-t, s rámutatott egy szerkesztőségi cikkre, amely imigyen kezdődött:

„Amiként a régi időkben, ha piszkos munkája akadt valami nagy gazembernek, de túlságosan ismert vagy gyáva volt ahhoz, hogy személyesen végezze el - egy ellenségét kellett eltakarítania az útból, hamis pénzt kellett elsűtnie, hamis tanúságot kellett tennie valaki ellen, vagy gyilkosságot kellett elkövetnie -, hivatásos hamis tanút vagy bérgyilkost alkalmazott, ugyanúgy hírhedt laptársunk, a *Nap* is mással koholtat valótlanságokat, és kisegítő útonállókat alkalmaz, hogy lebunkózza mindazok jó hírét, akik útjában vannak. Laptársunk háza táján az egyik fő bérgyilkos és útonálló az a Trefoil álnevet viselő gazember, akiről most letépjük az álarcot. Ő az az eunuch, aki a *Nap* parancsára meghúzza a selyemzsinórt, és megfojtja áldozatát. E gyáva rabszolgára rá tudjuk és rá is fogjuk bizonyítani bűnét. A vád, amit ő Lord Bangbanagher s a Bangbanagher Unió szegénnytörvény alapján létesített gyámtanácsa ellen emelt, csak mert a nemes Lord ír... és így tovább és így tovább...”

- Hogy fogadták nálatok ezt a cikket, Mick? - kérdezte Morgan. - Ha a kapitány egyszer rászánja magát, félelmetes, milyen ledorongoló cikket tud írni. Két óra alatt írta ezt a cikket, a ... szóval tudod, hogy hol... miközben a gyerek kint várt.

- Az öreg szerint a közönség ügyet se vet az ilyen újságháborúra, s megmondta a doktornak, hogy ne is válaszoljon rá - mondta a másik. - Az én szobámban beszéltek meg a dolgot. A doktor szívesen válaszolt volna, mert azt mondta, könnyű megírni, nem kell hozzá olvasni semmit, de az öreg lefűjta.

- Nem becsülik ma már az ékesszólást, Mick - mondta Morgan.

- Nem bizony, Morgan - mondta Mick. - Az volt az igazi, mikor a doktor még a *Phoenix*-be írt, és ő meg Condý Roony napról napra okádta egymásra a tüzet.

- Mégpedig puskaporral is, nemcsak papíron - mondta Morgan. - Hitemre, a doktor kétszer állt ki párbajra, s Condý Roony megsebesítette.

- Boyne doktorról és Shandon kapitányról beszélnek - mondta Warrington -, a *Hajnal* és a *Nap* két ír ellenlbasáról. Boyne doktor a protestáns bajnok, Shandon kapitány a liberális szónok. Újságvitáik ellenére, azt hiszem, nincs a világon két ember, aki jobb barátságban lenne, mint ők; s bár szidják az angolokat, hogy a hazájukat ócsárolják, Jupiterre, ők egyetlen cikkükben több rosszat elmondanak róla, mint mi, ha tucatnyi kötetben próbálnánk elmondani. Hogy van, Doolan?

- Alázatos szolgálja, Warrington úr... Pendennis úr, örvendek a szerencsének, hogy viszontláthatom. Ritkán utaztam kellemesebben, mint aznap éjjel a Versenyfutó postakocsi tetején, és épp az ön élénk szelleme és udvariassága tette olyan elbűvölővé az utat. Azóta is gyakran gondolkodom arra a vidám éjszakára, uram, s a feleségemnek is sokat emlegettem. Nemegyszer látom itt az ön elegáns ifjú barátját, Foker urat is. Olykor eljön ebbe az igazán nem rossz kis fogadóba, Pendennis úr, mikor önnel megismerkedtem, épp egy hetilapnál, a *Tom és Jerry*-nél dolgoztam. Azóta az a megtiszteltetés ért, hogy a *Hajnal*-nak, a birodalom egyik legjobban szerkesztett lapjának segédszerkesztője lehetek... - mondta, és kissé meghajolt Warrington előtt. Kenetesen és kimérten beszélt, keleti udvariassággal, s hangja, mikor a két angolhoz szólt, egészen más volt, mint mikor bajtársával beszélgetett.

- Mi az ördögnek udvarol nekünk ez a fickó? - dörmögte Warrington, s nem is törődött vele, hogy megvetését leplezze. - Mi a csuda?... Kit látok?... Ma éjjel az egész Parnasszus az utcán kóborol? Ez itt Archer. Most majd jól mulatunk. Mi az, Archer, bezárt a Parlament?

- Ott nem jártam. Én mindig oda megyek - mondta Archer titokzatosan -, ahol szükség van rám. Valami vacsorát, John... valami jó kiadósat. Utálok ezeket a maguk arisztokratáit, akik nem adnak az embernek enni. Bezzeg az Apsley-házban mennyire másként lett volna! A herceg tudja, hogy mit szeretek, s azt mondja a főkomornyiknak: „Martin, legyen itthon hideg

marhasült, de ne legyen túlságosan átsütve, s egy pint világos gyömbérsör és barna sherry is, és a dolgozószobámban terítsenek, mint máskor: Archer jön ma este.” A herceg maga nem vacsorázik, de szívesen elnézi, ha valaki jóízűen eszik és tudja, hogy én korán ebédelek, fenébe is, az ember csak nem élhet levegőből.

- Engedje meg, hogy bemutassam a barátomnak, Pendennis úrnak - mondta Warrington halálos komolyan. - Pen, engedd meg: Archer úr, akiről annyit beszéltem neked. Archer, maga mindenkit ismer, bizonyára ismeri Pen nagybátyját, az őrnagyot?

- Tegnapelőtt együtt vacsoráztunk a Gaunt-házban - mondta Archer. - Négyen voltunk, a francia nagykövet, Steyne és mi ketten, közrendűek.

- Hogy? Hisz a nagybátyám Skóc... - Pen már majdnem kibökte, de Warrington a lábára lépett az asztal alatt, hogy elhallgattassa.

- Ugyanabban az ügyben jártam ma este a palotában - folytatta Archer szenvtelenül. - Négy óra hosszat váraoztattak egy előszobában, ahol semmi más olvasnivaló nem akadt, csak a tegnapi *Times*, azt pedig könyv nélkül tudom, hisz három fontos cikket én írtam bele, s bár a főkamrás négyszer jött be, egyszer a királyi teáscsészével és csészealjjal a kezében, még annyit se kérdezett: „Archer, nem inna meg egy csésze teát?”

- Ejha, csak nem lóg valami a levegőben? - kérdezte Warrington, majd Penhez fordult s hozzátette: - Tudod, ha az udvarban bármi baj van, azt hiszem, máris hívatják Archert.

- Márpedig baj van - mondta Archer úr -, egy-két napon belül úgyis elterjed az egész városban, akkor már beszélhetek róla. A legutóbbi chantillyi versenyeken, mikor kedves régi barátom, St. Cloud herceg Brian Borujét lovagoltam, azt mondja nekem az öreg király: „Archer, aggódom St. Cloud miatt. Elintéztem, hogy nőül vegye Maria Cunégonde hercegnőt; Európa békessége függ a házasságtól... ha a házasság nem jön létre, Oroszország hadat üzen, de ez az ostoba kölyök úgy belebolondult Madame Massenába, Massena tábornakszemélye nejebe, hogy nem áll rá a házasságra.” Nos, uram, én beszéltem St. Cloud fejével, s minthogy ugyancsak jókedvében találtam, hisz megnyerte a versenyt, és jó sok pénzt vágott zsebre, a végén így szólt: „Archer, mondja meg az öregnek, hogy majd gondolkodom a dolgon.”

- S hogy mondják az öreget franciául? - kérdezte Pen, aki nagyra volt vele, hogy tud franciául.

- Ó, angolul beszélgettünk... még én tanítottam meg angolul gyerekkorunkban; egyszer az életét is megmentettem Twickenhamben, mikor kiesett a ladikból - mondta Archer. - Soha el nem felejttem, hogy nézett rám a királynő, mikor a gyereket kihúztam a vízből. Tőle kaptam ezt a gyémántgyűrűt, s azóta is csak Charlesnak szólít.

- Madame Massena elég öreg lehet már, Archer - mondta Warrington.

- Pokoli öreg... a nagyanyja lehetne; mondtam is neki - felelt nyomban Archer. - Hisz épp ez a fenség benne, hogy szereti az öregasszonyokat. Ezen kesereg a király; s ez háborítja fel annyira szegény királynőt is. Ott is hagyták csütörtök este Párizst, pillanatnyilag épp a Jaunay szállodában laknak.

- Csak nem titkos házasság, Archer? - kérdezte Warrington.

- Hogy igen-e vagy sem, azt én nem tudom - felelt Archer úr -, csak annyit tudok, hogy négy óra hosszat váraoztattak a palotában; s hogy még soha embert olyan izgatottnak nem láttam, mint a belga királyt, mikor kijött, hogy beszéljen velem, meg azt is tudom, hogy pokoli éhes vagyok... és hogy itt jön a vacsora.

- Ma este elég jó formában volt - mondta Warrington, miközben hazafelé mentek -, de láttam már jobbnak is; akkor egy egész terem ámult rajta. Ha attól eltekintünk, hogy szívesen elveti a sulykot, tehetséges ember is, derék ember is... érti a szakmáját, pompás barát, csodálatos férj, apa és fiú.

- S miért szereti ilyen csudamód elvetni a sulykot?

- Szeretetre méltó hülyeség - felelt Warrington. - Soha senkinek kárt nem okoz, és rosszat sem mond senkiről. És elvhű politikus is, semmit nem tesz, semmit le nem ír a pártja ellen, mint közülünk annyian.

- *Közülünk?* Ki az a *mi*? - kérdezte Pen. - Archer úr milyen foglalkozást űz?

- A Pennaforgatók Testületének tagja - mondta Warrington.

- A negyedik rendhez tartozik. Újságíró.

- Hát te is űzöd ezt a mesterséget? - kérdezte Pendennis.

- Erről majd máskor - felelt Warrington. Épp a Stranden mentek keresztül, el az egyik fényesen kivilágított szerkesztőség előtt. Riporterek tódultak ki a házból, mások meg rohanvást jöttek fiákerrel; a szerkesztők szobáiban égett a lámpa, s feljebb ott is, ahol a szedők dolgoztak; a ház összes ablaka ragyogott a gázlámpák fényében.

- Nézd, Pen - mondta Warrington -, ez ő... a Nagy Szervezet, mely sosem alszik. Követei eljutnak a világ minden sarkába... futárait megtalálod minden országúton. Tisztjei hadseregeket vezényelnek, s meghatalmazottainak szabad bejárásuk van az államférfiak dolgozószobáiba. Mindenütt jelen vannak. Ennek az újságnak az egyik ágense most épp Madridban veszteget meg valakit; a másik meg a krumpli árának alakulását figyeli a Covent Gardenen. Oda nézz! Most hozzák vágatában a *Külföldi Hírek*-et. Holnap híreket kap a Downing Streetről; emelkednek, zuhannak az árfolyamok, vagyonok születnek vagy vesznek el; Lord B. fölkel, kezébe veszi a lapot, és látva, hogy a nemes márki került a helyére, nagy beszédet vág ki... és Doolan urat a vacsorája mellől szólítják el, a Hátsókonyháról, hisz ő a külpolitikai rovatvezető, s mielőtt még elmenne a maga dolgára, átnézi az újságban megjelent híreket.

És barátaink ily módon beszélgetve befordultak a szállásukra, merthogy lassan már hajnalra járt az idő.

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

Amelyben a nyomdászinas kopogtat az ajtón

Pen vigalmai és szórakozásai közepette, bármilyen szerények voltak is, és költségüket tekintve bármilyen mértékletesek, rádöbbsent, hogy szörnyű kard függ a feje fölött, rövidesen lezuhan rá, és véget vet minden bohóságnak és eszem-iszomnak. Már majdnem teljesen nyakára hágott a pénzének. A klug tagsági díja elvitte az egyharmadát. Kifizette kis hálósobája főbb bútordarabjait is: egyszóval eljutott a tárcájában lapuló legutolsó ötfontos bankóig, s fogalma sem volt, mi módon teremtsen elő a következőt; hisz barátunkat mind ez ideig úgy nevelték, mint egy ifjú herceget, vagy mint egy karon ülő gyermeket, akit, ha sírva fakad, édesanyja megetet.

Warrington nem tudta, barátja hogy áll anyagilag. Egyetlen gyerek, anyja vidéken él, nagybátyja öreg dandy, aki mindennap más és más nagyemberekkel vacsorázik; attól, amit ő tudott róla, Pennek akár jókora bankbetétje is lehetett. Aranylánca, neszesszerje, mint egy lordé. Szokásai is arisztokrata szokások - nem mintha költségesek lettek volna, hisz megvacsorázott és jól elszórakozott egy pint barna sör mellett, s egy jó étvággyal elfogyasztott marhasült a kifőzdéből tökéletesen kielégítette, de képtelen volt előrelátóan fogához verni a garast. A pincérnek képtelen volt két penny borraalót adni; ha esett, vagy kedve szottyant rá, képtelen volt nem fiákert fogadni, s ha egyszer fiákert fogadott, biztos, hogy túlfizette a kocsist. Megvetette a tisztított kesztyűt és a kicsinyes takarékoságot. Ha úgy nő föl, hogy évi tízezer fontra számíthat, akkor se bánhatott volna könnyebben a pénzével; s ha egy koldus valami szomorú históriával állt elő, vagy ha látta a koldus két szép és szájalmas arcú kisgyerekét, már nyúlt is a zsebébe. Talán fényűző hajlama tette, hogy képtelen volt a pénzt megbecsülni; talán született nagylelkűsége és jósága; bár némileg a hiúsága is hozzájárulhatott, mert nagyon élvezte a dicséretet, még ha ez egy pincér vagy fiákeres elismerése volt is. Kétlem, hogy közülünk akár a legbölcsebb ember is tudná, hogy magatartását mi irányítja, s azt hiszem, ha leásnánk tetteink gyökeréig, mint ahogy egyszer sor kerül rá, épp azok a tetteink lepnének meg legjobban, amelyekre a legbüszkébbek vagyunk.

Warrington tehát nem tudott barátja szorult helyzetéről, s Pen nem tartotta ildomosnak, hogy fölvilágosítsa őt. Hogy Pen az egyetemen féktelen volt és átkozottan szertelen, azt tudta róla. De hát az egyetemen ki nem féktelen és szertelen? De hogy ott milyen sokat költött, s hogy anyjának milyen kevés volt a vagyona, arra nem terjedt ki Warrington úr érdeklődése.

Végül mégiscsak kiderült, mikor Pen komoran bámulta az utolsó ötfontosából megmaradt aprópénzt a tálcán, a kocsmában, Warrington úr korsó söre mellett.

- Ez a nyár utolsó rózsája - mondta -, a többi már rég elvirágzott, s lám, a virágfüzér utolja is mind hullatja szirmát - s elmondta Warringtonnak a történetét, amelyet oly jól ismerünk, anyja vagyonáról, tulajdon ostobaságáról, Laura nagylelkűségéről; Warrington meg csak szívtá a pipáját közben, s hallgatott figyelmesen.

- A pénztelenség majd jót tesz neked - mondta, mikor a história végeztével kiverte pipájából a hamut -, nincs, ami egészségesebben hatna az emberre... márminthogy a becsületes emberre... mert a becsületesen nem fog más... mint egy kis szorult helyzet. Változatosság is, meg élénkítőszer is; a tisztességes embert szakadatlan izgalomban tartja; ha az ember a lóval akadályt ugratni készül, vagy ellenfele ott lóbálja a bunkót az ember orra előtt, kénytelen szembenézni az akadállyal, s összeszedni a bátorságát, hogy azt legyőzze vagy elhárítsa; egy kis kutya-szorító kihozza belőle a bátorságot, ha van neki, és erőt ad, hogy megbirkózzon a szerencsével. Ha nincs pénz, majd megtanulod, hogy mi minden nélkül megvagy. Nem kell új kesztyű, lakkcsizma, kölnivíz, fiáker. Te mamakedvence voltál, Pen, elkényeztettek a nők. Egy egyedülálló férfi, ha nem beteg és van esze, és mégsem talál magának megélhetést, nem

is érdemli meg, hogy éljen. Adja csak ki az utolsó félpennyjét, és ugorjon a vízbe a Waterloo Bridge-ről. Vagy lopjon ürücombot, és toloncolják ki az országból - nem alkalmas rá, hogy itt éljen. Dixi - szóltam. Ígyunk meg még egy korsó világot.

- Igen: szóltál. De azt nem mondtad meg, hogy miből éljek - jegyezte meg Pen. - Angliában bőven van marhahús és kenyér, de vagy munkával, vagy pénzzel kell megfizetned érte. De ki tart igényt az én munkámra? Es mit tudok én dolgozni?

Warrington elnevette magát. - Talán tegyük be egy apróhirdetést a *Times*-ba - mondta -, hogy elmennél segédtanárnak valami humán vagy reál tanintézetbe: az oxbridge-i Szent Bonifác Kollégiumban bakkalureátusi fokozatot elért, bár előbb egyszer elhúzott úriember...

- A fene álljon beléd! - kiáltotta Pen.

- ...órákat adna görögből, latinból, matematikából és a francia nyelv alapelemeiből; ért a hajvágáshoz, fiatalabb tanítványaira felügyel, és négykezeset játszik főnöke lányaival. Cím: A. P., Lamb Court, Temple.

- Folytasd - mondta Pen mogorván.

- Az ember számtalan foglalkozást űzhet. Ott van például Bloundell barátod... Bloundell hivatásos hamiskártyás... járja a kontinenst, és ahol fölcsíphet egy elegáns fiatalembert, megkopasztja. Vagy ott van Bob O'Toole, akivel együtt jártam iskolába, ő a ballynafadi postakocsit hajtja, és a derék Jack Finucane különtudósítóját viszi az említett városba. Vagy ismerek valakit, akinek doktor volt az apja, mint... jól van, ne haragudj, nem akartalak megbántani... akinek az apja, mondom, doktor volt, itt orvosnak tanult, s azután, hogy az öregével anyagiakon összeveszett, mit gondolsz, mit csinált, mikor az utolsó öt fontja is elfogyott? Bajuszt növesztett, leköltözött egy vidéki városba, elnevezte magát Spineto professzornak, minden oroszok cárja tyúkszemvágójának, s a helyi újság szerkesztőjén végzett szerencsés műtétével megvetette pacientúrája alapjait, s három éve él ott köztisztelőben. Azóta kibékült a családjával, és örökölte apja tégelyeit.

- A fenébe a tégelyekkel! - kiáltotta Pen. - Se hajtani, se tyúkszemet vágni, se hamiskártyázni nem tudok. Más tanácsod nincs?

- De van: légy egy újság különtudósítója - mondta Warrington. - Mindenkinek megvan a maga titka, tudod jól. Mielőtt elmondtad volna a pénzügyeidet, azt hittem, gazdag úriember vagy, s a feneette jó modorod meg a megjelenésed alapján azt hitte volna más is. Abból, amit az anyád jövedelméről elmondtál, világos, hogy az övéhez nem szabad többé hozzányúlnod. Nem szipolyozhatod örökké a nőket. Meg kell adnod, amivel annak a remek lánynak tartozol... Hogy is hívják? Laura?... Ezt Laura egészségére!... És inkább zsákot kell hordanod, mint hogy hazulról egy vasat is kérj.

- De hogy keresem meg azt a vasat? - kérdezte Pen.

- Én miből élek, mit gondolsz? - kérdezte a másik. - Abból, ami mint fiatalabb fiút megillet? Nekem is megvan a titkom, fiam. - Warrington lehajtotta a fejét. - Öt évvel ezelőtt elvertem a jussom; bár vertem volna el hamarabb, jobb lett volna. Azóta a magam kenyerén élek. Nem kell nekem sok. Ha a tárcám kiürül, elmegyek dolgozni, megtöltöm, aztán tétlenül heverek, mint a kígyó vagy mint egy indus, míg csak meg nem emészttem, ami a hasamban van. Ide nézz, most kezd a tárcám megint kiürülni - mondta Warrington, s megmutatta Pennek hosszú, sovány erszényét, amelynek csak az alján csörgött egy-két arany.

- És hogy töltöd meg? - kérdezte Pen.

- Írok - mondta Warrington. - A világnak, persze, nem kötöm az orrára - tette hozzá, és elpirult. - Minek kérdezősködjének; de az is lehet, hogy számár vagyok, s nem szeretném, ha

azt mondanák, hogy George Warrington írással keresi a kenyerét. De írok a *Jogi Közlöny*-be. Nézd, ezeket a cikkeket én írtam. - Lapozott néhányat. - Néha-néha egy-egy újságba is írok, amelynek a szerkesztője jó barátom. - És Warrington, mikor egy nap elment Pendennisszel a klubba, kikérte a *Hajnal* néhány számát, s némán odabökött egy-két cikkre, amelyet Pen nagy élvezettel el is olvasott. Később már könnyen fölismerte Warrington stílusát: a magvas gondolatokat, a rövid bekezdéseket, az értelmet, gúnyt és tudást.

- Nekem ez nem megy - mondta Pen, mert őszintén elbámult barátja tehetségén. - A politikához és történelemhez alig értek, Warrington; s amilyen felületesek az irodalmi ismereteim, nem tudok úgy szárnyalni, mint te.

- Neked is megvannak a szárnyaid, fiam, s ha könnyebbek, talán magasabbra szállsz velük - mondta a másik jóakarattal. - Abból a néhány kis töredékből meg versedből, amit megmutattál nekem, kitűnik, hogy manapság ritka kincs birtokában vagy, természetes tehetséged van. Csak ne pirulj el, te beképzelt kis vadszamar. Ezt te is tíz éve úgy gondold. Megvan benned a szent láng, valami az igazi költő tüzéből, legalábbis szerintem; és ahhoz képest, bármit gürcölünk is össze mi verejtékes munkával, még ha jól is, ahhoz képest semmi. Te költő vagy, Pen fiam - ezzel Warrington kinyújtotta jókora kezét, és Pen vállára vert.

Pen annyira meg volt hatva, hogy szeméből kiszökött a könny. - Hogy te milyen kedves vagy, Warrington! - mondta.

- Kedvellek, öregem - mondta a másik. - Pokoli mód magam voltam a legénylakásomban, kellett nekem valaki, és ha a becsületes képed látom, az valahogy örömet okoz. És az is tetszett, ahogy kinevetted Lowtont... azt a szegény, derék kis sznobot. És az ördög tudja, miért, még... én nem... de így van, fiam. Egymagam élek a világban; s kellett már egy társ - s Warrington szemében valami nagy-nagy jóság és szomorúság csillant.

Pen túlságosan élvezte saját gondolatait, semhogy a róla elismerően nyilatkozó barátja szomorúságát fölfogta volna. - Köszönöm, Warrington - mondta -, köszönöm a barátságodat... és amit rólam mondtál. *Magam* is gyakran hittem már, hogy költő vagyok. Vagy hogy leszek... ámbár azt hiszem, vagyok is, ahogy mondtad, bár a világ talán nem tudja... Az... az *Ariadne Naxosz*-ban tetszett legjobban (tizennyolc éves voltam, mikor megírtam), vagy a pályázatra írott versem?

Warrington harsányan fölkacagott. - Ó, te szamar kölyök - kiáltotta -, ami nyomorúságos szemetet életemben összeolvastam, mind közt az *Ariadne Naxosz*-ban volt a legszenvelőbb és a legundorítóbb. A pályázatra írt versed meg olyan nagyképű és ízetlen, hogy őszintén meg vagyok lepve, miért nem az kapta az érmet. Csak nem hiszed, hogy komoly poéta vagy, csak nem akarsz lepipálni Milont és Aiszkhüloszt? Hát mindenáron Pindaros akarsz lenni, te bolond kis cinegemadár, azt hiszed, a te szárnyad van olyan erős, mint a thébai sasé, s felséges erővel tudsz szárnyalni az azúrkék levegőegben? Nem, fiam, szerintem meg tudsz írni egy folyóiratcikket, meg tudsz csinálni egy ügyes kis verset: ennyire tartalak.

- Jupiterre! - mondta Pen, fölpattant és dobbantott. - Majd én megmutatom, hogy többet érek, mint gondold.

Warrington még hangosabban kacagott, s válaszképpen gyors egymásutánban huszonnégyet pöföntött a pipáján.

Nemsokára alkalom adódott, hogy Pen bebizonyítsa rátermettségét. Bacon úr, a jeles kiadó (korábban Bacon és Bungay) a Paternoster Row-n, aki nemcsak a *Jogi Közlöny* tulajdonosa volt (ebbe a lapba dolgozott Warrington), hanem más nevezetes és komoly folyóiratoké is, a világot minden évben megajándékozta egy gyönyörű, aranyozott szélű kötetrel, a *Tavaszi*

Évkönyv-vel. Ezt Lady Violet Lebas szerkesztette, s munkatársai közt nemcsak korunk legjelesebb, de legdivatosabb poétái is megtalálhatók voltak. Az ifjú Lord Dodo első költeményei ebben a gyűjteményben jelentek meg, a nagyméltóságú Percy Popjoy lovagi balladái is, amelyek oly nagy hírt szereztek neki, úgyszintén Bedwin Sand *Keleti Gázeldjei*; de rajtuk kívül is sok más ifjú nemesember művei láttak először napvilágot a *Tavaszi Évkönyv*-ben, mely azóta más tavaszi virágok sorsára jutott, s eltűnt a világról. Díszesen illusztrált kötet volt, híres szépasszonyok képeivel s más érzelmes vagy pajzán nyomatokkal; s minthogy ezek kliséi jóval korábban elkészültek, hisz a rézmetszéshez idő kell, a jeles poéták írták költeményeiket a képekhez, s nem a festők illusztrálták a költeményeiket.

Egy napon, véletlenül épp a kötet kiadása előtt, Warrington úr a Paternoster Row-n járt, mert Hack úrral, Bacon úr főszerkesztőjével és irodalmi igazgatójával volt valami megbeszélendője - mert Bacon úr, tökéletesen botfűlű lévén mindennemű vershez és irodalmi alkotáshoz, bölcsen egy szakember szolgálatait vette igénybe. Warrington tehát a maga dolgában ment be Hack úrhoz, s minthogy a nevezett úriembert a *Tavaszi Évkönyv* egész halom próbanyomata és kefelevonata között lelte, maga is vetett egyikre-másikra egy-egy pillantást.

Az egyik képhez, amely *A templom tornáca* címet viselte, Percy Popjoy írta a verset. A képen egy spanyol kisasszony siet a templomba, kezében nagy imádságoskönyvvel; a fiatal hölgyet egy köpenybe burkolódzott ifjú figyeli egy falmélyedésbe húzódva. A kép csinos volt, de Percy Popjoyhoz valahogy hűtlen lett a műzsája, s megírta a legpocsékabb verset, amit valaha ez az ifjú nemesember elkövetett.

Warrington hahotázott, ahogy a verset elolvasta, s Hack úr is nevetett, csak ő gyászos képpel. - Hát ez nem megy - mondta -, ezt a közönség nem veszi be. Bungayék egy nagyon jó könyvet készülnék kihozni, s ők Bunion kisasszonyt állították csatasorba Lady Violet ellen. Nálunk sok az előkelőség, az biztos... de a vers gyalázatos. Ezt Lady Violet is beismeri, de épp a maga versével van elfoglalva; most mit csináljak? A klisé nem dobhatjuk ki. Az öreg hatvan fontot adott érte!

- Én ismerek egy fickót, aki, azt hiszem, jól megírná - mondta Warrington. - Ha megengedi, hazaviszem a zsebemben a próbanyomatot, s holnap küldjenek a lakásomra a versért. Rendesen megfizetik, ugye?

- Meg - mondta Hack úr, s Warrington, miután a maga dolgát elintézte, hazament, kezében a próbanyomattal.

- No, fiú, itt az alkalom. Szülj nekem ehhez egy verset.

- Mi ez? Egy templom tornáca... egy hölgy megy a templomba, a kocsmaablakból egy fiatalember lesi... hát ezzel mi az ördögöt kezdjek?

- Próbálkozz - mondta Warrington. - Ha annyira vágysz rá, egyszer magad keress pénzt.

- Jó, megpróbálom - mondta Pen.

- No, akkor én lemegyek és megvacsorázom - mondta Warrington, s otthagyta Pen urat a gondolataiba mélyedve.

Mikor éjszaka, nagyon későn, hazajött, a vers már elkészült. - Tessék - mondta Pen. - Sikerült végre kiizzadnom. Azt hiszem, megteszi.

- Én is azt hiszem - mondta Warrington, miután elolvasta. A vers imigyen hangzott:

A TEMPLOM TORNÁCA

*Oda nem térek be,
De itt e szögletben
Majd elálldogálok;
Szent kapuval szemben
Vágyakozó szemmel
A jöttére várok.*

*A harang megkondul,
Mind templomba tódul
A város virága;
A harang már nem zúg,
Az orgona felbúg...
Ím, itt jön a drága!*

*Itt jön végre-végre.
Szaporákat lépve
Félénken közeleg.
Itt megy el előttem
Szemérmes szelíden...
Ó, Isten áldja meg!*

*Térdelj csak nyugodtan,
Imádkozz magadban,
Én úgysem megyek be,
Hótiszta imádat,
Tisztátlan gondolat
Nehogy beszennyezze.*

*De ne ródd fel bűnül,
Ha a falon kívül
Körbe-körbejárok,
Én kárhozott lélek
A kapun benézek
És benn angyalt látok!*

- Van még másik is, kölyök? - kérdezte Warrington. - Legalább két aranyat kivasalunk belőlük egy oldalért; és ha a vers tetszik, már be is vágódtál a Bacon-lapokhoz, s akkor egész rendesen kereshetsz.

Pen átnézte a mappáját, s talált még egy balladát, amely talán megfelel a *Tavaszi Évkönyv*-be, s e két értékes irományt Warringtonra bízva, kettesben elsétáltak a Temple-ből a múzsák és gazdáik híres tanyájára, a Paternoster Row-ra. Bacon boltja egy réges-régi, alacsony bejáratú épületben volt, kirakataiban Lord Verulam mellszobra tövében néhány könyv, amit a cég adott ki, a magánbejáraton pedig egy réztábla, rajta Bacon úr neve. A Bacon-házzal pontosan szemközt Bungay úr újonnan festett és a XVII. század modorában kicicomázott háza állt; az ember szinte azt várta, a méltóságteljes Evelyn úr lépi át a küszöbét, vagy a kíváncsi Pepys úr áll meg kirakata előtt, hogy a könyveket nézegesse. Warrington bement Bacon úr üzletébe, de Pen kinn maradt. Abban állapotok meg, hogy majd nagykövete jár el az ő nevében; a kölyök fel-alá sétálgatott az utcán, nagyon ideges volt, alig várta már, hogy a tárgyalás mit eredményez. Már előtte is sok szegény ördög koptatta a kövezetét, s mindet ugyanaz a gond és aggodalom nyomta, mert kenyere és híre függött a Row nagylelkű gazdájának ítéletétől. Pen megbámulta minden bolt kirakatát, a kiállított könyvek fura sokféleségét. Itt gót betűs és

finoman metszett Aldius- és Elzevir-betűs kötetek, ott, a következő kirakatban a *Pennys Rémtörténetek*, a *Bűn Félpennys Évkönyve*, a *Világ Leghíresebb Gyilkosságainak Története*, a *Raff Magazin*, a *Daloskedvű Dandy*, és a krajcáros sajtó több más terméke; a rákövetkező kirakatban csupa csúf ember arcképe, nagytiszteletű Grimes Wapshot, nagytiszteletű Elias Howle fakszimile aláírásával, a kép alatt meg műveik és prédikációik, hadd lássa a brit nonkonformista, hol lel magának szellemi táplálékot. Közvetlen emellett egy kis faliszekrény csüngött, tele jelvényekkel, érmekkel, rózsafüzérekkel, aranyozott, kifestett, hitvány kis szentképekkel, s az előbbieknél ellentmondó teológiai könyvekkel, amelyekből a római nézetek hívei megtanulhatják, hogyan kell rövid úton elbánni a protestánsokkal, egy darab egy penny, viszonteladóknak egy tucat kilenc penny; alig egy kirakattal arrébb meg John Thomas Calingi püspök prédikációja, *El Rómától* címen, amelyet a Shepherd's Bush Kollégium megnyitásán mondott. Nemigen akad nézet, amelyet ki ne fejtett s ki ne állított volna valaki a békés öreg Paternoster Row-n, a Szent Pál-katedrális zengő harangjainak hallótávolságában.

Pen úgy nézett meg minden kirakatot és nézett be minden üzletbe, mint aki fogorvosra várva lapozgatja a várószoba könyveit. Később is jól emlékezett rájuk. Warrington csak nem jött ki; igen, jó ideje tárgyalt már barátja ügyében.

Pen feleszületett önhittsége ugyancsak nőtt volna, ha hallja, hogy Warrington miket mond róla. Mert merő véletlenségből maga Bacon úr is benyitott Hack szobájába, mialatt Warrington ott volt, s Warrington, ismervén Bacon gyöngéjét, azt nagy ravaszul ki is használta barátja javára. Először is nem vette le a kalapját, miközben Baconnel beszélt, és nem szállt le az asztalról, amelyen éppen ült. Bacon kedvelte, ha egy úriember udvariatlan vele, s mint egy gyerek, aki továbbadja, amit kapott, alárendeltjein állt érte bosszút. - Micsoda? Nem ismeri Pendennis urat? Látszik, hogy Bacon úr nem sokat forog társaságban, különben ismerné! Gazdag úriember, Nyugat-Anglia egyik legrégibb családjának a fia, rokona a birodalom fél arisztokráciájának... Lord Pontypool unokaöccse... kiváló oxbridge-i diák volt; hetenként egyszer a Gaunt-házban vacsorázik.

- No de ilyet! - sopánkodott Bacon úr.

- Az imént mutattam meg Hack úrnak néhány versét, amit az én kérésemre írt tegnap este; Hack azt mondja, egy példányt ad neki érte ebből a... ebből a hogyishívjából...

- Ó, istenem... igazán? A hogyishívjából. Igazán!

- A *Tavaszi Évkönyv*-ből! Azt hiszem, úgy hívják... fizetségül a verseiért. Gondolja, hogy Arthur Pendennis majd ingyen mond le a vacsoráról a Gaunt-házban? Maga is tudja, legalább úgy, mint bárki más, hogy az előkelő embereket meg kell fizetni.

- Meg is fizetik, Warrington úr - mondta a kiadó.

- Én mondom magának, hogy ez az ember zseni; ez még nagy nevet szerez. Még új ember.

- Ezt már annyi előkelő ifjúról mondták, Warrington úr - jegyezte meg sóhajtva a kiadó. - Itt van például Dodo vikomt; ölordságának ugyancsak szép pénzt kifizettem a verseiért, és csak nyolcvan példány ment el belőlük. És a nyakunkon maradt, uram, Popjoy úr *Hadgincourt*-ja is.

- Jól van, akkor átviszem az emberemet Bungayhoz - mondta Warrington, és leszállt az asztalról. E fenyegetés már sok volt Bacon úrnak, azon nyomban késznek mutatkozott elfogadni Warrington bármi ésszerű javaslatát, s végül megkérdezte az igazgatóját, hogy mi is volt az a javaslat. Mikor meghallotta, hogy eddig mindössze két balladáról tárgyaltak, amelyet Warrington úr a *Tavaszi Évkönyv* számára ajánlott fel, Bacon kijelentette: - Ó, istenem, hát adjon neki rögtön egy csekket. - E papirossal Warrington kiment, s vigyorogva Pen kezébe nyomta. Pen úgy fellelkesült, mintha valóságos vagyont örökölt volna. Rögvest meghívta

Warringtont vacsorára a Richmondba. - Most pedig megyek és veszek valamit anyámnak és Laurának. De mit? Mert valamit muszáj.

- A könyvnek jobban fognak örülni, mint bármi másnak - mondta Warrington -, annak, hogy a gyerek neve oda van nyomtatva a nagykutyák nevei közé.

- Hála isten! Hála isten! - kiáltott Pen. - Most már nem leszek terhére szegény öreg édesanyámnak! És megadhatom Laurának a tartozásomat! Megkeresem a betevő falatomat! A magam kenyerén élhetek!

- Elvehetem feleségül a nagyvezír lányát! Házat vehetek a Belgrave Square-en! Gyönyörű légvárakat építhetek! - mondta Warrington. Mulatott a másik lelkesedésén. - Nos, lehet, hogy meglesz a kenyérre és sajtra való, Pen; és biztosíthatlak, semmi sem ízletesebb, mint a kenyér, amit magad kerestél.

Pen költségén bordóival ittak áldomást a klubban. Már régóta nem szánta rá magát ilyen fényűzésre, de Warrington most nem állta útját; együtt ittak a *Tavaszi Évkönyv* egészségére.

Csöstül jön az áldás - mondja a közmondás; hamarosan újabb alkalom adódott, amely hozzájárult Pen úr tervének valóra váltásához, hogy maga keresse meg a kenyerét. Warrington egy szép nap egy neki címzett levelet hajított az asztalra: a levelet egy nyomdászinás hozta. - Shandon kapitánytól, uram - mondta a kis követ; aztán ment, és már aludt is szokott padján a folyosón. Később még sokszor jött, és sok üzenetet hozott Pennek.

Kéz. fizetve. Kedd, reggel.

Igen tisztelt Uram,

Bungay ma fölkeres a Pall Mall Gazette ügyében, ön az az ember, aki segítségünkre lehetne egy igazi West End-i cikkel - tudja, mire gondolok -, lendületes legyen, szellemes, és fenemód arisztokratikus. Lady Hipshaw ír nekünk; de tudja, az nem az igazi; van két lordunk is, de azok még annyit sem érnek. Magára van szükségünk. Megadjuk, amit kér, és nagy boltot csinálunk a Gazette-tel.

Be tud-e ugrani hozzám itt, vagy B. keresse fel Önt?

Tisztelő híve:
C. S.

- Megint egy kis csatározás - mondta Warrington, mikor Pen elolvasta a levelet. - Bungay és Bacon hadilábon áll egymással; mindkettő a másik hűgát vette feleségül, s jó darabig kebelbarátok és üzlettársak voltak. Hack szerint minden bajnak Bungayné az oka; míg Shandon, aki sokat lektorál Bungaynak, azt mondja, Baconné a bajkeverő, nem tudom, melyiküknek van igaza, Peachumnak vagy Lockitnak. Mióta különváltak, vad háborúság dúl a két kiadó közt; s amint az egyik kihoz egy útleírást, verskötetet, képeslapot vagy folyóiratot, hetilapot vagy évkönyvet, azon nyomban előáll a másik is valami hasonlóval. Hallom, szegény Shandon nagy élvezettel meséli, mint vette rá Bungayt, hogy nagy vacsorát adjon összes írói tiszteletére Blackwallban; azt mondta neki, Bacon valamennyi munkatársát meghívta vacsorára Greenwichbe. Mikor Bungay kiváló barátodat, Wagg urat szerződtette a *Londoner* szerkesztésére, Bacon már rohant is, és elintézte, hogy Grindle úr jegyezze nevével a *Westminster Magazine*-t. Mikor Bacon egy mulatságos ír regénnyel állt elő Barney Brallagham tollából, Bungay Dublinba utazott, és egy másik vidám ír történettel tért haza, amit Looney Mac Twolter írt. Mikor Hicks doktor Bacon kiadásában megjelentette a *Vándorlásaim Mezopotámiában* című útleírását, Bungay Sadiman professzor *Szaharai kutatások* című könyvével jött ki; a *Pall Mall Gazette*-et Bungay Bacon *Whitehall Review*-jára adja ki válaszul. Menjünk hát, és tájékozód-

junk a *Gazette* felől. Meglehet, Pen fiam, hogy ott neked is jut hely. Mindenesetre elmegyünk, és meglátogatjuk Shandont. Biztos, hogy otthon találjuk.

- Miért, hol lakik? - kérdezte Pen.

- A Fleet börtönben - mondta Warrington. - És ugyancsak otthon érzi magát, ő a börtön királya.

Pen még sose látta a londoni életnek ezt a színhelyét, és nem kis érdeklődéssel lépett be a sivár épület komor kapuján. Átmentek az előcsarnokon, ahol a portások és börtönőrök üldögéltek, és a rácsos kapun át beléptek a börtönbe. A zaj, a tömeg, az élénkség, kiabálás, a nyomorúságos sürgés-forgás nagy hatással volt Penre, és lelkes izgalomba hozta. Emberek jöttek-mentek, szakadatlanul és nyugtalanul, mint a ketrecbe zárt állatok. Néhányan méláztak; járkáltak, ki csendesebben, ki zajosabban; itt egy ember koszos feketébe öltözött ügyvédjével tárgyalt, ott egy másik szomorúan járkált fel-alá, feleségével az oldalán, gyermekével a karján. Volt, aki viharvert házikabátot viselt, hetyke eleganciával. Láthatóan mindenkinek dolga volt, mindenki serénykedett, senki sem lelte a helyét. Pen úgy érezte, ott helyben megfullad, és - lévén hogy az ajtót kulcsra zárták - sose kerül ki onnét.

Átmentek egy udvaron, föl egy kőlépcsőn, aztán végig több zsúfolt és zajos folyosón - ez oldalról kapott egy kis fényt -, nyíló-csapódó fekete ajtókon léptek be és ki. „Mintha hajnali lázalom lenne” - gondolta Pen. Végül a kis kifutógyerek, aki Shandon levelét hozta, s almát majszolva követte őket a Fleet Streeten, majd a börtönben az utat mutatta nekik, azt mondta: - Ez a kapitány ajtaja -, és Shandon úr kikiáltott, hogy kerüljenek beljebb.

A szoba csupaszsága ellenére sem volt komor. A nap besütött az ablakon - az ablak tövében meg egy hölgy ült és kézímunkázott, látszott rajta, hogy valamikor vidám lehetett és szép, de a fakó arcról még most is sugárzott a jóság és gyöngédség. E hűséges asszony férje minden hibája ellenére, kegyetlen balsorsában és szerencsétlenségében is kitartott mellette, rajongott érte, s őt tartotta a legokosabb és legjobb embernek, s az valóban a legkedveltebb emberek egyike volt. Láthatólag semmi sem zavarta meg derűs kedélyét, sem az adósság, sem a hitelezők, sem a nyomorúság, sem a szesz, sem a feleségére hozott szerencsétlenség, sem a gyermekei romba dőlt jövője. A maga módján nagyon kedvelte az asszonyt és gyermekeit; csak nyájas szava és mosolya volt számukra; és épp a lehető legnyájasabban tette őket tönkre. Képtelen volt lemondani önmaga vagy bárki gyönyörűségéről, ha az a pénzen megvásárolható volt, utolsó aranyát is megosztotta Jackkel vagy Tommal, és biztosak lehetünk, hogy tucat-szám voltak más ilyen csatlócai is. Bárki váltójára aláírta a nevét, és soha nem fizette meg az adósságát. Hajlandó volt írásban bármelyik fél nézetét képviselni, s ugyanazzal a nemtörődömséggel támadta önmagát, mint másokat. Képzelné se lehet szellemesebb, szeretetreméltóbb és javíthatatlanul írebb írt. Aki Charlie Shandont csak egyszer is látta, máris megszerette, s akit tönkretett, az is alig tudott rá haragudni.

Mikor Pen és Warrington megérkezett, a kapitány (valamikor az ír milíciában szolgált, abból az időből maradt meg e címe) épp az ágyon ült, rongyos házikabátban, írómappával a térdén, s tolla szaporán rótt a papirost. Még meg se száradt a papíron a tinta, lap lap után hullott a mappáról a földre. Az ágy fölött gyerekei képe függött; a legkisebbik ott mászkált a szobában.

A kapitánnyal szemben a terebélyes, faképű Bungay ült, a kicsi épp vele próbált beszélgetésbe elegyedni.

- Papa nagyon okos - mondta -, a mama azt mondja.

- Ó, nagyon - mondta Bungay.

- És te nagyon gazdag ember vagy, Bundy úr! - kiáltotta a gyerek, aki nem beszélt valami tisztán.

- Mary! - szólt rá a mamája munka közben.

- Ó, semmi baj, semmi baj! - hahotázott Bungay. - Nincs abban semmi rossz, ha azt mondja, hogy gazdag vagyok, hehe, hisz éppen van mit a tejbe aprítanom, kicsikém.

- Ha olyan gazdag vagy, miért nem hozod ki a papát a börtönből? - kérdezte a gyerek.

A mama erre a kézimunkával, amelyen éppen dolgozott, megtörülgette a szemét. (Szegény asszony függönyöket aggatott fel, behozta és kirakta gyermekei képét, s más kísérleteket is tett, hogy kicsinosítsa a szobát.) Sírva fakadt; Bungay elvörösödött, s ádázul bámult maga elé vérekes apró szemével; Shandon pennája függén szántotta a papirost; ekkor kopogtatott és lépett be Pen meg Warrington.

Shandon kapitány fölpillantott. - Isten hozta, Warrington úr - mondta. - Egy perc türelem. Addig is foglaljanak helyet, uraim, ahol épp találnak - s folytatta az írást.

Warrington odahúzott egy öreg koffert - ez volt az egyetlen rendelkezésére álló ülőhely -, meghajolt Shandonné előtt, odabólintott Bungaynak, és leült; a gyerek odajött, és ünnepélyesen szemügyre vette Pent; két perc múlva megállt a függén szaladó penna; Shandon letette az ágyra a mappát, fölállt, és fölszedte a papirosokat.

- Azt hiszem, ez megteszi - mondta. - Ez a prospektus a *Pall Mall Gazette*-nek készült.

- Itt a pénz - mondta Bungay, és letett egy ötfontos bankót. - Az én szavam szent. Ha azt mondom, hogy fizetek, hát fizetek.

- Hitemre, ezt sokan nem mondhatjuk el magunkról - jelentette ki Shandon, és mohón zsebébe gyűrte a bankót.

HARMINCKETTIK FEJEZET

Amely a Ludgate Hill szomszédságában játszódik

Bebörtönzött kapitányunk elegáns és nyomatékos stílusban közölte tájékoztatójában, hogy eljött végre az idő, amikor Anglia összes úriemberének össze kell fognia közös jogai és dicsőséges rendje védelmében, amelyet minden oldalról fenyeget a külföldi forradalmárok, a belső radikalizmus, a ravaszul vádaskodó gyapotlordok és textilgyárosok, a rászedett és félrevezetett, ostobán gyűlölködő csőcselék cselszövénye. - „Az ősi monarchiát - írta a kapitány - bántalmazza az ádáz republikánus söpredék. Az egyházat cserbenhagyják az irigy nonkonformisták, s aláassa az alattomos hitetlenség. A jó intézmények, amelyeknek hazánk a dicsőségét, az angol úriember a világon páratlan büszke nevét köszönheti, védtelenek, s szakadatlan támadások érik őket olyan emberek részéről, akiknek semmi sem szent, mert a szentségben sem hisznek, akik nem tisztelik a történelmet, mert tudatlanok, és nem is ismerik a múltat; akiket semmi törvény sem köt, mert elég erősek, hogy megszegjék, ha vezetőik jelt adnak a fosztogatásra. Szent Lajos királysága azért dőlt meg - írta Shandon -, mert Franciaország királyai nem bíztak meg az úriemberekben; ez az ország viszont azért tudott eredményesen szembeszállni történetének legnagyobb ellenségeivel, mert Anglia népe hitt az úriembereiben. A Sas mindenütt meghátrált előttünk a Duerótól a Garonne-ig; egy úriember törte át a frontot Trafalgarnál, és söpört végig Waterloo síkján.”

Mikor a kapitány a Waterlooi bekezdéshez ért, Bungay nagy komolyan rábólintott, és helyeslően hunyorított. Warrington elnevette magát.

- Látják, hogy tiszteletre méltó barátunk, Bungay, hogy meghatódott - mondta Shandon, és ravaszul fölpillantott a papirosból. - Ez az igazi próba. Százszor is elsütöttem Wellington herceget és a Waterlooi csatát, és nem tudok róla, hogy a herceg egyetlenegyszer is csütörtököt mondott volna.

A kapitány folytatta, s immár őszintén bevallotta, hogy Anglia úriemberei egészen mostanáig annyira maguktól értetődőnek tartották jogukat, és annyira semmibe vették elleneiket, akik e jogokat kétségbe vonták, hogy rendjük politikai érdekeit, éppúgy, mint birtokaik igazgatását, jogi ügyeik intézését ilyesmivel hivatásszerűen foglalkozó személyekre bízták, s még azt is megengedték, hogy érdekeiket a sajtóban bértollnokok védjék. Ez az idő, mondta Shandon, elmúlt: Anglia úriembereinek saját soraikból kell kiválasztaniuk bajnokaikat; rendjük esküdt ellenségei merészek, erősek, számosak és engesztelhetetlenek. A csatátéren kell tehát megvívniuk ellenfelekkel; nem szabad, hogy meghazudtolják, hogy hamis színben tüntessék fel őket a bérenceik; nem szabad megengedniök, hogy a Grub Street írja a Whitehall lapjait. - Ez a döfés Baconéknak szól, Bungay úr - mondta Shandon, és odafordult a kiadóhoz.

Bungay sétabotjával koppantott a padlón. - Fojtsa csak meg őket, rontson nekik, kapitány! - mondta lelkesen; majd Warringtonhoz fordult, s busa fejével még hevesebben bólogatva kijelentette: - Senki úgy meg nem ír egy éles cikket, uram, mint a kapitány... senki a világon...

A tájékoztató írója azzal folytatta, hogy néhány úriember, aki a nevét, igen érthetően, nem kívánja nyilvánosság elé tárni (Warrington úr itt ismét elnevette magát), elhatározta, hogy lapot indít, amely ilyen-és-ilyen nézeteket vall. - E férfiak büszkék rendjükre, és szívükön viselik fennmaradását! - kiáltott fel Shandon kapitány, s vigyorogva meglobogtatta a papírlapot. - Szívből fakadó meggyőződéssel és őseiktől örökölt ragaszkodással hívek uralkodójukhoz; szeretik Egyházukat, amelyért ősatyáik véréket ontották, s amely gyermekeiket imádkozni tanítja; szeretik Hazájukat, és olyannak kívánják megtartani, amilyenné Anglia úriemberei, igenis, *Anglia úriemberei* (ezt kurziválni fogjuk, Bungay) tették, a legnagyobbnak és legsza-

badabbnak a világon; s amiként közülük nem egynek a neve ott szerepelt azon a Runnymede-ben kiállított okiraton, amely szabadságjogainkat biztosítja...

- Hát ez meg mi? - kérdezte Bungay úr.

- Az én egyik ősöm pecsételte le a kardja gombjával - mondta Pen halálos komolyan.

- A Habeas Corpus, Bungay úr - mondta Warrington. - Nagyon helyes - felelt rá Bungay, és nagyot ásított, bár azt mondta: - Folytassa csak, kapitány.

- ...biztosítja, hogy ugyanúgy készek ma is megvédeni szabadságukat karddal és tollal, s összeseregleni Anglia ősi törvényeinek védelmére.

- Bravó! - kiáltott Warrington. A kicsi csak állt és bámult; a hölgy némán kézimunkázott, s egy-egy szeretettel és bámulattal teli pillantást vetett a férjére. - Gyere ide, kis Mary - mondta Warrington, s lapáttenyerével megsimogatta a kislány szőke fürtjeit. De az visszariadt a nyers becézéstől, s inkább Pen térde közt keresett menedéket, és az ő szép óraláncával játszadozott, s Pennek nagyon hízelgett, hogy a kislány őt választotta, mert lágyszívű volt és nyílt, még ha szelídségét nagyképu és tartózkodó viselkedés leple alá rejtette is. A kislány, míg apja tovább olvasta a programot, fölmászott Pen ölébe.

- Az előbb nevetett - mondta a kapitány -, mikor azt mondtam, hogy „érthető okból”. Nos, majd meglátjuk, hogy mi az, maga hitetlen pogány. „Azt mondtuk - folytatta -, hogy nem nevezhetjük meg e vállalkozás résztvevőit, s erre megvannak a jó okaink. Számos befolyásos barátunk van mindkét Házban s hű szövetségeseink Európa diplomáciai köreiben. Értesüléseink forrásai olyanok, hogy azokat semmiképpen nem nevezhetjük meg, s e forrásokhoz, nyugodtan állíthatjuk, egyetlen más londoni vagy európai újság nem tud hozzáférni. Joggal mondhatjuk tehát, hogy az angliai vagy kontinentális politika fejleményeiről szóló legfrissebb értesülések a *Pall Mall Gazette*, s csakis a *Pall Mall Gazette* hasábjain lesznek megtalálhatók. Olvasóink közt ott lesz az Államférfi és a Tőkés, a Vidéki Földbirtokos és a Pap, mert íróink is közülük kerülnek ki. Lapunkat a társadalom felső köreinek írjuk - ezt nem is titkoljuk -, úriemberek írják úriembereknek; irányítói annak az osztálynak szószólói, amelybe beleszülettek, és amelyben élnek. Ha a vándorprédikátoroknak megvan a lapjuk, ha a radikális szabadgondolkodóknak megvan a lapjuk, vajon megengedhető-e, hogy Anglia úriembereinek ne legyen sajtóképviselőjük?”

Shandon úr ezután hasonló szerénységgel áradozott a *Pall Mall Gazette* irodalmi és divatrovatáráról, amelyeket nagy tekintélyű úriemberek fognak vezetni, olyan férfiak, akik hírnevüket az egyetemeken alapozták meg (ennek hallatára Pendennis úrnak támadt nevetethetnéje), akik közismertek a klubokban és abban a társaságban, amelyről írnak. Finoman utalt arra, hogy a hirdetők, árujuk kelendőségét előmozdítandó, még egy olyan lapot nem lelnek, mint a *Pall Mall Gazette*; s ékes szavakkal szólította fel Anglia nemességét, Anglia főnemességét, Anglia Nagytiszteletű Klérusát, Anglia bírait, hölgyeit és leányait, az angol otthonok háznépét, hogy fogjanak össze a derék ügy védelmében; s Bungay a felolvasás végeztével másodszor is fölriadt szendergéséből, s megint kijelentette, hogy nagyon helyes, nagyon helyes.

Miután a fölolvasás véget ért, a jelenlevő úriemberek belemerültek a lap politikai és irodalmi irányításának részleteibe, Bungay meg csak ült, bólogatott, mintha értené, miről folyik a szó, s helyeselné nézeteiket. Mert Bungay úr nézetei, hogy őszinték legyünk, igen egyszerűek voltak. Szerinte a kapitány írta Angliában a legélesebb hangú cikkeket. Le akarta döfni a konkurens Bacont, és nézete szerint erre a kapitány volt a legalkalmasabb. Ha a kapitány Junius egyik levelét írja le egy ív papírra vagy a katekizmus egyik részletét másolja le, az Bungay úrnak teljesen mindegy lett volna, mindkettővel meg lett volna elégedve, abban a hitben, hogy az a cikk gyilkos cikk. Mély megalégedéssel vágta hát zsebre a papírlapokat; s nemcsak hogy

kifizette a kéziratot, mint láttuk, hanem búcsúzáskor magához szólította a kis Maryt, s neki is a kezébe nyomott egy pennyt.

Azután, hogy Shandon kapitány felolvasta a kéziratot, általános beszélgetés indult, amelyet Shandon úgy irányított elegáns fesztelenséggel, hogy két vendégének, minthogy megjelenésük és modoruk alapján *a beau monde* tagjainak vélte őket, megadja vele a tiszteletet. Valójában nagyon kevésbé ismerte az előkelő világot, de látta, amit látott, és azt a lehető legjobban hasznosította. Fesztelenül és meghitten beszélt, tréfás utalásokkal emlegette a kor hírességeit, a divatos nagyokat, mintha csak közöttük élne. Anekdotákat mesélt magánéletükről, velük folytatott beszélgetéseiről, estélyekről, amelyeken jelen volt, s amelyeken ez meg ez történt. Pent mulattatta, hogy az adósok börtönének rongyos lakója milyen gördülékenyen cseveg az ország nagyjairól. Shandonné élvezte férje történeteit, s el is hitte valamennyit. Ő maga nem vágyott e divatos világ után, ahhoz ő nem elég okos, gondolta; de Charles ott van igazán elemében a Nagy Társaságban; ott tündöklék igazán; s ott tisztelik is. Igen, Shandont egy ízben valóban meghívta vacsorára X. gróf, a meghívót felesége még aznap elrejtette, s azóta is kincsként őrizte kézimunkakosarában.

Bungay úr hirtelen ráunt a társalgásra, s felállt, hogy búcsút vegyen, felállt hát Pen és Warrington is, hogy elinduljon vele együtt, bár Pen szívesen maradt volna, hogy jobban megismerje e családot, mely érdekelte s meg is hatotta őt. Valami olyasmit mondott, hogy reméli, megismételheti a látogatást, mire Shandon gyászos mosollyal megjegyezte, hogy mindig itthon található, s a legnagyobb örömmel várja Pennington urat.

- Uraim, kikísérem önöket a kertem kapujáig - mondta Shandon kapitány, és Shandonné asszony könyörgő pillantása és halk „Charles!” kiáltása ellenére vette a kalapját. Nyűtt papucsában kicsoszogott vendégei előtt, s végigvezette őket a börtön sivár folyosóin. Mikor a rácsnál búcsút vett vendégeitől, keze már a zsebében matatott, ahova Bungay ötfontos bankóját gyűrte; hármuk közül egy, Arthur Pendennis úr, nagyon megkönnyebbült, mikor kívül tudta magát a szörnyű helyen, s ismét szabadon taposta a Farringdon Street kockaköveit.

Shandonné asszony szomorúan folytatta a kézimunkát az ablak tövében, s közben ki-kipillantott az udvarra. Látta, hogy Shandon, sarkában két másik férfival, sietve elindul a börtön kantinja felé. Azt remélte, hogy férje aznap vele vacsorázik: hozott egy szép darab húst, és valami saláta is akadt a tálban kint az ablakpárkányon; úgy tervezte, hogy azt ő meg a kis Mary majd megosztja vele. De ennek már semmi valószínűsége. Most már ott marad a kintinban zárórág; aztán megy, valaki más szobájában kártyázik, iszik, s végül némán, üveges szemmel, kissé tántorogva tér haza, hogy felesége a gondját viselje. Ó, hogy hányféleképpen tudunk mi férfiak az asszonyainknak szenvedést okozni!

Shandonné tehát odament a fali szekrényhez, és vacsora helyett teát készített magának. Ó, a szenvedések közepette, amelyekről fentebb szoltunk, vajh hányszor játszott a már a bizalmas barát szerepét a szerény teáskanna, mióta e nyájas növényre rákaptunk! Ha tudnánk, mily rengeteg asszony sírt már el fölötté bánatát; s hány betegágy fölött eregette gőzét! Hány lázas ajak nyert tőle enyhülést! A Természet jó volt az asszonyokhoz, mikor a teacserjét megalkotta! Mily könnyen s hányféle képet, csoportozatot tud képzeletünk a teáskanna és teáscsésze körül elővarázsolni! Melissa és Sacharissa szerelmi titkait beszéli meg fölötté. Szegény Polly teát iszik, s előtte szerelmese levelei az asztalon; annak a levelei, aki tegnap még szerelmese volt, s akkor még a boldogság s nem a kétségbeesés könnyeit sírt fölöttük. Mary könnyed léptekkel, zajtalanul lép be anyja szobájába, s egy csésze vigasztalást hoz az özvegynek, aki más ételt nem hajlandó magához venni, Ruth épp a férjének készíti lelkesen, aki hamarosan hazajön a mezőről - az ember oldalszámra sorolhatná e képeket -; s végül Shandonné asszony és Mary, amint leülnek együtt, és megisszák teájukat, miközben a kapitány kirúg a

hamból, és kergeti a maga gyönyörűségét. De az asszony, ha férje távol van, semmi mást nem szeret, csak a teát.

Egy úriember, akivel futólag már megismerkedtünk, Jack Finucane úr, Shandon kapitány földije, épp teája mellett találta a kapitány feleségét és a kis Maryt (mindig hozott neki valami kis édességet). Jack Finucane Shandont minden lángeszek közt a legnagyobb lángésznek vélte; e csupa szív tékozló fiú, akinek mindig volt egy-két jó szava s néha egy-két aranya is bajba jutott barátai számára, hébe-hóba Jacket is kisegítette: így hát az el nem mulasztotta volna, hogy mindennap meg ne látogassa patrónusát. Kész volt elintézni Shandon bármi megbízását, eljárni pénzügyeiben a kiadóknál, szerkesztőségekben, hitelezőknél, Shandon váltóinak rendeltényeseinél, a kapitány ezen értékpapírjait forgató úriembereknél, vagy elintézni a bajba került ír ezernyi más ügyes-bajos dolgát. Nem ismertem még bajba került ír úriembert, akinek ne lett volna egy hasonlóképpen szorult anyagi helyzetben levő ír szárnysegéde. Ennek a szárnysegédnek szintén megvoltak az alárendeltjei, azoknak szintén a maguk fizetésektelen eltartottjai, így aztán kapitányunk egész rongyos sereg élén masírozott, melynek minden tagja osztozott főnöke balsorsában.

- Van rá egy aranyam, hogy nem lesz meg sokáig az öt fontja - mondta Bungay úr a kapitányról, miközben ő meg két társa végigment a börtönön; és a kiadó helyesen ítélte, mert mire Shandonné végre hozzájutott, hogy kiürítse férje zsebet, a délelőtti keresetből nem talált benne többet, csak két shillinget és néhány félpennyst. Shandon egy fontot ajándékozott az egyik követőjének; egy burgonyával körített ürücombot s egy pint sört küldetett egyik ismerőseinek a börtön szegényszárnyára; mikor az ötfontost fölváltotta, kifizette rendezetlen számláját a kintinban, aztán megvacsorázott két barátjával, majd kártyán elveszített néhány rongyos félkoronást; estére hát éppoly szegény volt már, mint ahogy fölvirradt rá a reggel.

A kiadónak és a két úriembernek még volt egy és más megbeszéltnivalója azután, hogy Shandontól elváltak; Warrington megismételte, amit Bungay úr konkurrensének, Bacon úrnak mondott, azazhogy Pen kiváló ember, igazi zseni, s ami ennél is fontosabb, bennfentes az előkelő világban, s számtalan főúri rokona van. Bungay erre kijelentette, hogy boldog lenne, ha megállapodhatna Pendennis úrral, s reméli, a két úr rövidesen abban a szerencsében részesül, hogy együtt elköltözik egy ürücombot, majd sok kölcsönös udvariaskodás és fogadkozás után elváltak egymástól.

- Szomorú egy ilyen Shandon-féle embert látni - mondta Pen elgondolkozva, mikor este az aznap látottakról beszélgettek -, páratlanul sokoldalú, vitathatatlanul tehetséges, szellemes, élete felét börtönben tölti, és ha történetesen épp nem ül, egy könyvkereskedő tányérnyalója.

- Én is egy könyvkereskedő tányérnyalója vagyok, és te is épp bértollnok léted első lépéseit teszed - mondta Warrington nevetve. - Így vagy úgy, mind bérabszolgák vagyunk. De inkább legyenek ilyen magamfajta, és ne olyan, mint a szomszédunk, Paley, akinek annyi öröme nincs az életben, mint egy vakondnak. Arra pedig, akit te az elébb egy könyvkereskedő tányérnyalójának nevezted, már pokoli sok meg nem érdemelt rokonszenvet pazaroltak.

- A sok magányban elszívott pipa és megivott gyömbérsör cinikust faragott belőled - mondta Pen. - Afféle Diogenészt a söröshordóban, Warrington. Mert nekem azt senki ne mondja, hogy egy olyan tehetséges embert, mint Shandon, szabad egy ilyen közönséges rabszolgahajcsárnak meghajszolnia, mint ez a Bungay úr is, akitől az imént váltunk el, s aki a más agyából kifacsart hasznon húzik, s az igavonója a fáradságos munkájából gazdagszik meg. Felháborít, ha látom, hogy egy úriember olyasvalaki jobbágya, aki még csak tisztességesen beszélni se tud azon a nyelven, amelyből él, és arra se méltó, hogy Shandon úr csizmáját kisubickolja.

- Szóval máris tajtékszol a kiadók ellen, és kiállsz a mi rendünk mellett. Bravó, Pen fiam! - felelt Warrington kacagva. - De mondd, mit követett el Bungay Shandon ellen? Mit gondolsz, a kiadó küldte börtönbe az író? Bungay veri el azt az ötfontos bankót, amit az imént láttunk, vagy Shandon?

- A balsors rossz társaságba sodorja az embert - mondta Pen. - Könnyű „Pfuj!”-t kiáltanunk egy ilyen szerencsétlen fickó láttán, akinek más társasága nincs, csak amilyet a börtönben talált; és másban nem lel vigaszt, csak a feledésben és az italban. Elnézőknek kell lennünk a tehetség szertelensége iránt, és nem szabad elfelednünk, hogy épp a tüzes és lelkes vérmérséklet, amely oly vonzóvá teszi az írásait, vezetheti tévútra is.

- Tehetség! Még mit nem! - kiáltott fel Warrington, aki bizonyos kérdésekben szigorúan erkölcsös álláspontot vallott, ha azt a gyakorlatban nem is váltotta valóra. - Tagadom, hogy annyi tehetséges ember lenne, mint ahány azok szerint van, akik az íróember sorsa fölött keseregnek. Ezrével akad a világon olyan okos ember, aki, ha akarja, össze tud kalapálni egy verset, meg tud írni egy cikket, véleményt tud mondani arról, amit olvas; a hivatásos kritikusok és írók szava semmivel sem okosabb, magvasabb, szórakoztatóbb, mint bármely tanult emberé. Ha egy jogász, katona vagy pap tovább nyújtózik, mint ameddig a takarója ér, és nem tudja megfizetni az adósságát, börtönbe csukják; ugyanígy az író is. Ha egy író leissza magát, nem tudom, miért éppen neki ne fájna másnap a feje; s ha kabátot csináltat, miért épp ő ne lenne köteles kifizetni a szabószámlát.

- Én több pénzt adnék neki, hogy legyen miből kabátot vennie - mondta mosolyogva Pen. - Azt hiszem, szeretnék olyan hivatást üzni, amelynek képviselői jól öltözött emberek. Tiltakozom az ellen, hogy egy hitvány ügynök odaálljon a Tehetség és igazi gazdája, a Közönség közé, s a bért és hírnevet, amiért az keményen megdolgozik, több mint felerészben magának sajátítsa ki.

- Nézd, én prózával keresem a kenyerem - mondta Warrington -, de te viszont poéta vagy, szerény keretek között, s így, gondolom, jogosultnak érzed, hogy fennen szárnyalj. De tulajdonképpen mit akarsz? Olyan tőkéseket, akik kötelesek megvásárolni minden írótól, aki csak kézirattal a kezében jelentkezik náluk, minden művét? Ahány ember csak eposzt ír, ahány bolond, akár ismeri a helyesírást, akár nem, megírta a maga regényét vagy tragédiáját, mind megkapja a zacskó aranyát az értéktelen rizsma papirosáért? Ki az, aki megállapítja, hogy mi jó és mi rossz, mi az, ami eladható, és mi az, ami nem? Talán mégiscsak lennél szíves a vásárlóra bízni, hogy mit vásárol? Nos, fiam, mikor Johnson még ott ült a függöny mögött a Saint John's Gate-ben, és külön vacsorázott, mert szegény volt ahhoz és kopott, hogy odaülhessen az irodalmi nagykutya közé, Cave úr legszebb abrosza mellé, a kereskedő nem művelt vele semmi igazságtalanságot. A kiadótól nem lehet elvárni, hogy a nála jelentkező rongyos, ösztövé és éhes fiatalemberben rögtön fölismerje a tehetséget. A rongyos ruha még nem a lángész bizonyítéka; a tőke viszont manapság abszolút hatalom, s az szabja meg az alku feltételeit, joga van úgy tárgyalnia az irodalmi újítóval, mint bárki mással. Ha én valami újdonsággal állok elő az irodalomban, amennyit lehet, ki kell préselnem érte, de éppúgy nem kényszeríthetem Murray urat, hogy megvásárolja az útleírásomat vagy a prédikációm, mint Tattersall urat, hogy száz aranyat adjon a lovamért. Meglehet a magam véleménye a Pegazusom értékéről, és hihetem minden állatok közt a legcsodálatosabbnak, de a kupecnek is joga van megalkotnia a véleményét, s ha kezesebb lovat akar venni egy hölgy számára, vagy zömök, erős lovacska egy félénk és pohos lovasnak, vagy markos ígáslova az országútra, az én lovam nem fog neki megfelelni.

- Metaforákkal dobálózol, Warrington - mondta Pen -, de magad mondtad, hogy nagyon is prózai vagy. Szegény Shandon! Van valami annak az embernek a kedvességében és az aranyos felesége szelídségében, ami mélyen megrá. Sajnos, szeretem; jobban, mint akárhány derekabb embert.

- Én is - mondta Warrington. - Élvezze hát részvétünket s gyengeségének kijáró szánalmunkat, amely gyöngéjéért megilleti; bár attól tartok, hogy az effajta jóságot a fennköltebb gondolkodású ember megvetésnek minősítené. Lám, megtalálja a vigaszt a balsorsban is, és egyik a másikat szüli vagy ellensúlyozza, ahogy az már lenni szokott. Börtönben ül, de boldog.

- Múzsája börtönrácsok közt énekel - mondja Pen.

- Igen - erősítette meg keserűen Warrington. - Shandon ugyancsak jól alkalmazkodott a kalitkához. Nyomorultul kéne éreznie magát, de ott van Jack és Tom, azokkal ihat, és ez megvigasztalja; ragyogó helye lehetne a világban, de ha egyszer nincs, miért ne igyék Tommal és Jackkel... Éppenséggel gondoskodhatnék a feleségéről és gyerekeiről, de Thomasnak és Johnnak van egy üveg pálinkája, és vele is megkóstoltatják... éppenséggel kifizethetné Snipnek, a szabónak, azt a húsz fontot, amire a szerencsétlennek szüksége van, hogy a háziurát kielégítthesse, de pénztárcájára John és Thomas tette rá a kezét... így aztán iszik, miközben a szabója börtönbe kerül, s a családja tönkremegy. Sajnálkozzunk csak a zseni balsorsán, és szőjünk összeesküvést a zsarnok kiadók ellen, akik elnyomják az írott szó emberét.

- Micsoda? Csak nem akarsz meginni még egy pohár puncsot? - kérdezte Pen jókedvű pillantással. E filozofikus beszélgetés ugyanis a Hátsókonyhán zajlott le a két ifjú közt.

Warrington, szokása szerint, harsányan fölnevetett. - *Video meliora proboque...*⁹⁶ tehát forrón, cukorral kérem, John - mondta a pincérnek.

- Én is meginnék még egyet, csak épp nem kívánom - mondta Pen. - Warrington, az a benyomásom, hogy semmivel sem vagyunk jobbak felebarátainknál. - S miután Warrington az utolsó pohárral is végzett, elindultak haza a legényszállásukra.

A postaszekrényben két levelet találtak; aznap reggeli ismerősük, Bungay úr küldte. A vendégszerető úriember mindkettőjüket üdvözölte, s közölte, hogy szívesen látná őket vacsorára a napokban, hogy megismerkedjenek néhány író barátjával.

- Nagy lakoma lesz - mondta Warrington. - Találkozni fogunk Bungay egész hadával.

- Kivéve szegény Shandont - mondta Pen; egy fejbólintással jó éjt kívánt barátjának, és betért saját kis szobájába. A nap eseményei és találkozásai ugyancsak fölzaklatták, egy darabig ébren feküdt, gondolkozott, míg Warrington a szomszéd szobában harsányan és szabályosan horkolt, jelezvén, hogy ő már mély álomba merült.

„Hát igaz - gondolta Pendennis ágyában fekvé, miközben a csillogó holdat bámulta az ablakon, mely megvilágította az öltözőasztal sarkát s Laura Fair Oaksról készült kis rajzának keretét a fiókos szekrény fölött -, hát igaz, hogy végre magam, a tollammal fogom megkeresni a kenyeremet? S hogy nem fogom többé anyámat szipolyozni? S talán még nevet és hírt is szerzek a világban? De szép lenne, ha mindez igaz lenne!” - gondolta az ifjú álmodozó nevetve, és elpirult, bár egyedül volt az éjszaka sötétjében; az járt az eszében, mennyire élvezné ő a hírt és a dicsőséget. „Ha kedvez a szerencse, dicsérem; ha ellenem van, nem hajszolom tovább. Kérem az Eget, legyek becsületes, akkor is, ha sikerem van, akkor is, ha

⁹⁶ Látom a jót, mégis (a rosszat teszem).

nincs. Kérem az Eget, hogy az igazat mondjam, már amennyire meg tudom ítélni, mi az, hogy el ne tántorítson tőle sem hízélgés, sem érdek, sem ellenséges, sem elfogult pártszempont. Drága öreg édesanyám milyen büszke lesz, ha a nevünkhöz méltó eredményt sikerül elérnem! És te, Laura, te sem fogsz megvetni, mint rest mihasznát, aki csak a pénzt szórja, ha látod, hogy... ha sikerül elérnem, hogy... Ha! Micsoda Alnasár vagyok, csak mert megkerestem öt fontot a verseimmel, s mert vagy fél tucat cikket fogok írni egy újságba!” De csak szötte tovább az álmait, már jobbkedvűen és több reménnyel, de szerényebben is, mint hosszú ideje bármikor. Végiggondolta kelekótya fiatalkora minden hibáját, restségét, szenvedélyét, szertelenségét, csalódását; fölkel, kitárta az ablakot, s kinézett az éjszakába, majd hirtelen támadt, s reméljük, nemes felbuzdulástól vezérelve, megcsókolta Fair Oaks képét, letérdelt az ágya mellé, s ott maradt egy darabig a reménykedés és alázat e helyzetében. Mikor fölállt, csurgott szeméből a könny. Azon kapta rajta magát, hogy azt a néhány szót ismételési gépiesen, amelyet gyermekkorában, anyja oldalán szokott; ilyenkor édesanyja gyöngéden betette az ágyba, összevonta körülötte a függönyt, és áldásával elcsöndesítette.

Másnap Pidgeon úr, a szolgálógyerek, egy nagy papirosba burkolt csomagot hozott be: Trotter úr küldte tisztelettel G. Warrington úrnak, s mellé egy levelet is, amelyet Warrington úr nyomban elolvasott.

- Pen, te gézengúz! - bömbölt át Warrington Pennek a szobájába.

- Mi kéne? - kiáltott vissza Pen.

- Gyer ide, téged keresnek! - kiáltott a másik, s Pen előjött. - No, mi az? - kérdezte.

- Kapd el! - kiáltott Warrington, és odahajította Pennek a csomagot; kupán is vágta volna, ha Pen el nem kapja. - Könyvek; ess neki, és írd róluk kritikát a *Pall Mall Gazette*-nek - mondta Warrington. Ami Pent illeti, ő még életében nem örült így semminek; reszketett a keze, ahogy elvágta a csomag zsinagját, s megpillantotta a takaros vászonkötésű, vadonatúj könyveket: útleírásokat, regényeket, verseket.

- Zárd be a külső ajtót, Pidgeon - mondta. - Senkinek nem vagyok ma idehaza. - Azzal belevetette magát a karosszékekbe, s még arra is alig szakított időt, hogy a teáját megigya, olyan mohón vágyott rá, hogy nekilásson végre az olvasásnak és a kritikák megírásának.

HARMINCHARMADIK FEJEZET

Történelmi fordulat a Fleet Streeten

Shandon kapitány, felesége ösztönzésére, az pedig ritkán ártotta bele magát üzleti ügyeibe, kikötötte, hogy a leendő *Pall Mall Gazette* segédszerkesztője John Finucane úr legyen, az Upper Temple-ből, s az újság vállalkozó szellemű tulajdonosa Finucane úrra is ruházta e tisztet. Ami azt illeti, Finucane úr jócskán rászolgált Shandon úr jóakarátára, hisz, mint mondtuk, érző szívvel ragaszkodott a kapitányhoz és családjához, és lelkesen állt mindig a szolgálataikra. Régebben, mikor veszély fenyegetett, s a ház előtt végrehajtó, Shandon Finucane-nél bujkált; egészen addig, míg búvóhelye közismertté vált; ettől kezdve a törvény szolgálai ugyanúgy várták a kapitányt Finucane lépcsőházában, mint odahaza, a maga ajtajában. S szegény Shandonné asszony is Finucane lakására járt, hogy újra meg újra elpanaszolja búját-baját, s megtanácskozza vele, miként lehetne kiszabadítani imádott kapitányát. Finucane jó néhányszor megvendégelte őt is, gyermekeit is. Megtiszteltetésnek tartotta, hogy apró szobáiban ilyen úrihölgyet láthat vendégül, s mikor Shandonné lefátyolozott arccal ereszkedett le a lépcsőn, Finucane a korláton áthajolva nézett utána, vigyázott, nehogy útközben megtámadja a Temple valamiféle Lovelace-e, bár egy csöppet tán remélte is, hogy valami gazfickó útját állja, s ő, Fin, a segítségére siethet, és miszlikre apríthatja a gazembert. Shandonnének hát őszinte örömet okozott, hogy e megállapodás révén jó és derék lovagja férje adjutánsa lett a lapnál.

Finucane általában addig üldögélt Shandonnénál, míg a börtön zárórája megengedte, s bizony jó néhányszor volt tanúja, hogy az asszony lefekteti a kis Maryt a szobában lévő kiságyba, s jó néhányszor mondott mélyen együttérző áment a kislány esti imájára (bár maga Róma hitét vallotta), mikor az Isten áldását kérte a papára. De ez alkalommal Bungay úrral volt találkája a lap ügyében, s ezt nyugodtan, fehér asztal mellett akarták megtárgyalni. Hatkor tehát elköszönt Shandonné asszonytól, csak hogy másnap délelőtt a szokott módon megjelenjék az adósok Fleet Street-i börtönében, miután szépen kicsípte magát, felöltötte legjobb ruhadarabjait, amelyek, ha drágák nem is, de színüket és küllemüket tekintve annál pompázatosabbak voltak, és zsebében a négy font két shillinggel - a *Daily Journal*-nél kapott heti fizetésével, amiből útközben egy kétshillingest egy pár új kesztyű vásárlására fordított - a börtön felé ment.

Előző nap a Dick-féle kávéházban elköltötte az ürücombot Bungay úrral (Bungay úr szavával élve) meg Trotter úrral, Bungay úr lektorával, és nagyjából-egészéből megismertette Bungay urat a *Pall Mall Gazette* irányításáról alkotott nézeteivel. Mesteri módon mutatott rá, hogy az induló lap szerkesztésénél mire kell figyelemmel lenni; milyen betűtípussal kell szedetni a különböző cikkeket, kinek kell majd a piaci jelentéseket írnia; ki legyen a lóversenyek és bokszmérkőzések tudósítója: ki tájékoztassa az olvasókat az egyházi életéről, ki írja a divatcsevelyt. Bőven ismert olyan úriembereket, akik az említett területeken kiváló ismeretekkel rendelkeznek, s ezeket aztán közlik a nagyközönséggel... egyszóval Jack Finucane az volt, amit Shandon állított róla, s amit nagy büszkén maga is hirdetett: egyike a legjobb újság-szerkesztőknek. Tudta, ki mennyit kap hetente, akinek csak egy kis köze is van a sajtóhoz. Ezernyi trükköt és ötletes gazdasági fogást ismert, amellyel mind pénzt takaríthatott meg a vállalkozó szellemű tőkésnek, aki hajlandó volt lapot indítani. Elkápráztatta és meg is zavarta a lassú eszű Bungay urat számításaival, villámgyorsan vetette papírra őket, miközben asztalnál ültek. És Bungay utóbb be is vallotta famulusának, Trotter úrnak, hogy ez a fránya ír ügyes fickónak látszik.

S miután imigyen sikerült elámítania Bungay urat, a hűséges fickó rátért szívügyére, azaz szeretve tisztelt barátjának és főnökének, Shandon kapitánynak a börtönből való kiszabadítá-

sára. Shillingre pontosan ismerte a kapitány ellen támasztott kereseteket, amelyek ott heverték a börtönírodán: sőt azt állította, ismeri valamennyi adósságát, bár ez nyilvánvaló képtelenség, hisz nem volt Angliában ember, maga a kapitány sem, aki ezt meg tudta volna mondani. Rámutatott, hogy Shandonnak mi dolga volna máris; s hogy mennyivel jobban tudna dolgozni, ha nem élne börtönfalak közt (bár ezt Bungay úr tagadta: - Ha a kapitány lakat alatt van - mondta -, biztos, hogy otthon találjuk; ha meg szabad, az ember sehol se tudja elkapni!); de végül a börtönben sorvadozó Shandonné asszony és beteg gyermeke helyzetét ecsetelve, sikerült úgy megindítania Bungay urat, hogy az maga ígérte meg: ha Shandonné másnap délelőtt fölkeresi, majd gondolkodik, mit tehetne érdekében. És a megbeszélést egy második rund punccsal berekesztve, bár Finucane, akinek négy arany lapult a zsebében, boldogságában szívesen fizetett volna, Bungay volt az, aki a számlát kérte, mondván: - Nem, uram, engedje meg, ez az én dolgom. Tessék, James, a tizennyolc penny a magáé - és odaadta a pincérnek a pénzt. Így aztán Finucane, aki vacsora után nyomban hazament a Temple-be lefeküdni, szombat reggel még heti fizetése hiánytalan birtokában volt.

Olyan sokatmondó vidáman kacsintott rá Shandonné asszonyra, hogy a derék teremtés rögtön tudta, valami jó hírt tartogat számára, s mikor Finucane megkérdezte, nem volna-e kedve sétálni egyet, hogy végre egy kis friss levegőt szívjon, sietve vette kendőjét és kalapját. És a kis Mary is boldogan pattant fel erre az ünnepi ajánlatra, mert Finucane soha el nem mulasztotta volna, hogy valami játékszett vegyen neki, vagy elvigye a cirkuszba, s a zsebében mindig volt valami újságírói szabadjegy a legkülönbözőbb londoni szórakozásokra, hogy a gyerekek örömet szerezzen. Igen, szíve mélyéből szerette Shandonékat, s még azt is vidáman vállalta volna, hogy szétloccsantsák soha nem nyugvó agyát, csak hogy nekik vagy imádott kapitányának szolgálatot tegyen.

- Elmehetek, Charley? Vagy maradjak veled? Hisz olyan rosszul érzed magad, szegénykém, ma reggel. Fáj a feje, Finucane úr. Annyit fáj mostanában a feje, és végre sikerült rábeszélnem, hogy maradjon ágyban - mondta Shandonné asszony.

- Menj csak vele. Jack, vigyázz rájuk! Add ide, Polly, a Burton-féle anatómiát, hadd üzzem magamban rút praktikáimat - mondta Shandon zavartalanul derűsen, írt, és a görög és latin idézeteket (amelyeket mint publicista oly ügyesen alkalmazott) gyakran merített az ismeretek e csodás tárházából.

Fin tehát karját nyújtotta Shandonnénak, Mary meg előttük ugrándozott, ahogy végigmentek a börtönfolyosókon, s a kapun át ki a friss levegőre. A Fleet Streetről nincsen messze a Paternoster Row. Mikor odaértek Bungay úr üzletéhez, Bungayné asszony is épp akkor lépett be a magánbejáraton, kezében egy papírsomaggal és egy vörösbe kötött kézírásos könyvvel, mely valójában a szomszédos piac hentesével való üzleti kapcsolatait örököltte meg. Bungayné pazar, szint játszó, vörös és bíborszínben lángoló selyemruhában volt, vállán sárga kendő, főkötőjén piros virágok, napernyője hupikék. Shandonné régi fekete moaréselyem ruhát viselt, s kalapja se látott több jó napot, mint viselője, de bármit viselt is, rögtön látszott rajta, hogy úrihölgy. A két asszony, mindkettő a maga módján, bókkal üdvözölte egymást.

- Remélem, jól van a nagysád? - kérdezte Bungayné.

- Nagyon szép napunk van ma - mondta Shandonné.

- Talán fáradna be, nagysád - mondta Bungayné, s olyan élesen vette szemügyre a gyereket, mintha egyenesen rá akarna ijeszteni.

- Én... én üzleti ügyben keresem Bungay urat... és... és remélem, ő is jól van - mondta a félénk Shandonné.

- Ha bemegy hozzá az irodába... nem... nem hagyhatná itt talán ezt a kislányt? - kérdezte Bungayné elfúló hangon, tragikus pillantással, és ujját rászegezte a kicsire.

- Mamával akarok maradni! - kiabálta a kis Mary, anyja ruhájába temetve arcát.

- Menj a nénivel, édes - mondta az édesanyja.

- Majd mutatok neked szép képeket - mondta Bungayné emberevő hangon -, és még más egyéb szépet is; ide nézz - s kibontotta a papírcsomagot, s megmutatta neki azokat a finom édes süteményeket, amelyeket Bungay úr annyira kedvelt bor után. Ezzel a kis Maryt sikerült magával vonzania, s az egész társaság betért a magánbejáraton, ahonnét egy oldalajtó vezetett Bungay úr üzleti helyiségeibe. Itt azonban, mikor épp el kellett volna válnia az édesanyjától, a gyereket megint cserbenhagyta a bátorsága, s megint csak anyja szoknyájához bújt; erre a szelíd és gyöngéd Shandonné, Bungayné csalódott arcát látva, kedvesen így szólt: - Ha megengedi, asszonyom, pár percre én is följövök. - A két asszony meg a kislány fölment az emeletre. A második darab süteménnyel Bungaynének már sikerült megnyernie a kis Mary teljes bizalmát, s a gyerek egy-két perc múltán már gátlástalanul csacsogott.

A hűséges Finucane Bungay urat ma szigorúbb hangulatban találta, mint előző este, mikor egy palack bordói kétharmada s két nagy pohár puncs fölszította lelkesedését, s nagylelkű ígéretekre sarkallta Shandon kapitány iránt. Mikor hazatért, nagy természetű felesége alaposan megmosta a fejét. Nehogy eszébe jusson, parancsolt rá, a kapitányon segíteni: Shandon semmirekellő, nincs az a pénz, ami változtatna rajta; Bungayné nem értett egyet a *Pall Mall Gazette* tervével sem, szerinte Bungay arra éppúgy ráfizet majd, mint „azok odaát” (csak így emlegette sógora vállalatát) a *Whitehall Journal*-re. Shandon meg csak maradjon benn a börtönben, s végezze ott a dolgát; jobb helyen nem is lehetne. Finucane hiába mentegette barátját, ígért fűt-fát, könyörgött a nevében, Bungay megkapta reggel a magáét, és most hajthatatlan volt.

De ami nem sikerült a hűséges Jacknek lenn az irodában, azt megtette fenn Shandonné modora és a kislány csinos arcocskája; meglágyította az adáz, de valójában lágyszívű Bungayné. Shandonné hangjában volt valami mesterkéletlen kedvesség, modorában valami meggyőző őszinteség, ami mindenkivel megszerettette, és mindenkiben sajnálatot keltett; s bátorságot merítve abból a nyers kedvességből ahogy a ház asszonya fogadta, a kapitány felesége előadta neki a mondókáját, elmondta, hogy férje milyen jó ember, s hogy mennyi érdeme van, hogy a gyerek beteges (a két másiktól kénytelen volt elszakadni, mondta, és intézetbe küldeni őket, mert nem bírta volna elviselni, hogy azon a szörnyű helyen éljenek), s Bungaynéra, bár komoly volt, mint Lady Macbeth, a mesterkéletlen elbeszélés megtette hatását, meglágyult tőle, s kijelentette, hogy lemegy és majd beszél Bungayval. Minthogy a házban a „beszélek Bungayval” annyit jelentett, hogy megmondom, mit csináljon, Bungay meghallgatta, és engedelmeskedett.

A méltóságteljes Bungayné abban a pillanatban szállt alá férjeurához, mikor a szerencsétlen Finucane épp kétségbeesett tárgyalása csődjén. Bungayné asszony udvariasan megkérte Finucane-t, szíveskedjék felfáradni pár percre barátaihoz az emeletre a szalonba, neki egy kis beszélőnivalója van B. úrral, s amikor kettesben maradtak, a kiadó jobbik fele tájékoztatta férjét a kapitány nevével kapcsolatos szándékáról.

- Hát beléd mi ütött, drágám? - kérdezte Maecenas, akit meglepett felesége megváltozott hangja. - Reggel még hallani se akartál róla, hogy bármit tegyek a kapitányért. Csak tudnám, hogy mi változtatott meg?

- A kapitány ír - felelt Bungayné asszony. - És én ezeket az íreket örök életemben ki nem állhattam. De a felesége igazi úrihölgy, azt mindenki látja rajta; és jó asszony is, egy pap lánya; nyugat-angliai, Bungay, mint jómagam, anyai ágról... és... szerelmes egek... hát nem láttad azt a pici lányt?

- De, Bungayné, láttam azt a pici lányt.

- És nem vetted észre, mennyire hasonlít a mi angyalunkra, Bessyre, Bungay? - és Bungayné gondolatai visszaröppentek tizenhét év távolába, mikor Bacon és Bungay még kezdő kis vidéki könyvkereskedő volt, s neki volt egy Bessy nevű kislánya, olyasféle, mint a kis Mary, aki most föllobbantotta együttérzését.

- Tudod, drágám - mondta Bungay úr, látván, hogy felesége apró szeme szikrázni kezd, és arca elvörösödik -, nincs is a kapitány olyan nagyon eladósodva. Csak százharminc fontot követelnek tőle. És ennek a fele kihozná a Fleetről, azt mondja Finucane, s amíg az összeget ki nem egyenlíti, majd félgázsit fizetünk neki. S mikor a kicsi azt mondta: „Mér’ nem hozod ki a papát a börtönből?”, biz’ isten meghatódtam, meg én. - E beszélgetés folyományaként mind Bungay úr, mind Bungayné asszony fölment a szalonba, ott Bungay úr nehézkes és ügyetlen beszédet tartott, amelyben kijelentette Shandonnénak, hogy azt a hatvanöt fontot, amely, mint hallja, elég ahhoz, hogy a kapitányt szabadlábra helyezték, kész megelőlegezni s a kapitány fizetéséből utólag levonni, azzal a feltétellel, hogy Shandonné, férje szabadulását szem előtt tartván, személyesen elégíti ki a hitelezőket.

Azt hiszem, hosszú-hosszú idő óta ez volt a legboldogabb nap Shandonné asszony és Finucane életében. - Teringettét, Bungay, derék egy fickó maga! - bömbölte Finucane elsőprő ír kiejtéssel és lelkesedéssel. - Ide a mancsát, öregfiú: vessek meg, ha föl nem nyomjuk a *Pall Mall Gazette*-et tízezer példányra! - táncolt körbe a szobában, s százféleképpen bolondozva föl-fölhajította a kis Maryt a levegőbe.

- Ha a hintómban bárhová elvihetem, Shandonné, szívesen állok szolgálatára - mondta Bungayné asszony, s kinézett arra az egylovas járműre, mely épp akkor gördült a ház elé, hogy őt sétakocsikázni vigye; s a két hölgy, középen a kis Mary (akinek a kezét Maecenas feleségének keze szorította keményen), hátul meg a boldog Finucane elhajtott a Paternoster Row-ról, miközben a jármű tulajdonosa diadalmas pillantást vetett a szemben levő Bacon-ház ablakaira.

„Ez ugyan nem segít a kapitányon - gondolta Bungay, visszatérve íróasztalához és elszámolásaihoz -, de az asszony mindig nagyon felindul, ha saját szerencsétlensége jut az eszébe. A kicsi tegnap lett volna nagykorú, ha él, Flora azt mondja” - s elcsodálkozott, hogyan tudnak nők ilyesmit az eszükben tartani.

Örömmel közöljük, hogy Shandonné asszony sikeresen végezte el a rábízott feladatot. Ő, akinek annyiszor kellett meglágyítania a hitelezők szívét olyankor is, ha egyáltalán nem volt semmi pénze, csak könnye és könyörgése, csöppet sem találta nehéznek, hogy egy font helyett tíz shillingen vásárolja meg a könyörületüket, és így a vasárnap volt az utolsó nap, legalábbis egy darabig, amit a kapitány a börtönben töltött.

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

Vacsora a Paternoster Row-n

A megjelölt napon két barátunk megjelent Bungay úr Paternoster Row-n levő háza kapujában; nem a hivatali bejáratnál, amelyen át a könyvkereskedő inasai zsákszámmal cipelték ki a Bungay-kiadású köteteket, s amelynél félénk írójelöltek szoktak ácsorogni szűz kézírataikkal, készen, hogy azokat Bungay szultán kegyébe ajánlják, hanem a ház magánbejáratánál, amelyen a pompázatos Bungayné szokott kilépni, fölszállni a hintájába, s miután a párnákon kényelmesen elhelyezkedett, egy kihívó pillantást vetve az egyelőre még hintótlan Baconné szemben levő ablakára, kikocsizni.

Ilyenkor, haragjában, hogy sógornője hogy pompázik, Baconné szélesre szokta tárt szalonja ablakát, s négy gyermekével együtt kinézett a hintóra, mintha azt mondaná: „Ezt a négy drága gyermeket nézd, Flora Bungay. Hát ezért nem tudok én hintóban cifrázkodni; odaadnál te ezért egy négylovas hintót is.” Ezt a nyílvevesszőt húzta elő Emma Bacon a puzdrájából, hogy Flora Bungayba belélője, mikor irigyen és gyermektelenül beleül hintájába.

Mikor Pen és Warrington megérkezett Bungayék kapujához, egy hintó és egy fiáker gördült a Bacon-ház elé is. A hintóból az öreg Slocum doktor kászálódott le nehézkesen; a doktor hintaja éppoly esetlen volt, mint a stílusa, de mindkettő nagy visszhangot keltett a Row kiadóiban. A fiákerből két vakító fehér mellény szállt ki.

Warrington elnevette magát. - Látod, Bacon is vacsorát ad. Az ott Slocum doktor, a *Mételyezők emlékiratai*-nak szerzője. Hoolan barátunkra alig ismer rá az ember abban a szívdöglesztő fehér mellényben. Doolan Bungay embere, s hitemre, ott jön ő is. - Igen, Hoolan és Doolan úr ugyanabban a fiákerben jött a Strandről, s fej vagy írás döntötte el, melyikük fizesse ki a shillinget a kocsiert; s D. úr átjött az utca innenső felére, feketében, kezén nagy fehér kesztyűvel, amellyel tulajdonosa láthatóan nem tudott betelni.

A kapuban a ház díszruhás portása és a folyosón más, Doolanékhoz mérhetően hatalmas, de berlinerkesztyűt viselő úriemberek fogadták a vendégeket, vették el kalapjukat, kabátjukat, és üvöltöttek fel nevüket a lépcsőházba. Ez utóbbiakból akkor is érkezett néhány, mikor a három újonnan jött vendég beállított: a szebbik nemet azonban csak a vörös szaténruhás, turbános Bungayné képviselte. Bókolva üdvözölt mindenkit, aki a szalonba belépett, de látszott, hogy a gondolatai másutt járnak. Az igazság az, hogy Baconné vacsorája zavarta meg lelki nyugalomát, s amint az összes vendéget üdvözölte, Flora Bungay visszamenekült az ablakmélyedésbe, onnét ugyanis fürkész szemmel figyelhette Emma Bacon barátainak a Row-n végigkocogó hintait. Slocum doktor hatalmas hintájának s az elébefogott szikár bérlovaknak a látványa lesújtotta Florát; aznap az ő kapuja elé még csak fiákerek álltak.

Csupa íróember jött össze, bár Pen mind ez ideig nem ismerte őket. Ott volt Bole úr, annak a magazinnak igazi szerkesztője, amelynek névleges vezetője Wagg úr volt; Trotter úr, akit tragikus és öngyilkosan keserű hangú poétaként ismert meg a világ, de utóbb Bungay úr hátsó irodájában kötött ki, mint ezen úriember lektora; Sumph kapitány, az egykori szépfiú, de még mindig nagyvilági ember, akinek valami bizonytalan köze volt az Irodalomhoz is, a Főnemességhez is. Azt mondják, egyszer írt egy könyvet, meg hogy Lord Byron barátja volt, s hogy Lord Sumphington rokona; témaköre valóban kimerült a Byron-anekdotákkal, ez az úr ugyanis ritkán nyitotta ki úgy a száját, hogy ne a költő vagy valamelyik kortársa nevét emlegesse, valahogy így: - Emlékszem, szegény Shelley annak idején az iskolában jelest kapott egy olyan versére, amelynek minden sorát, Jupiterre, én írtam - vagy: - Ha jól emlékszem, mikor Byronnal voltam Missolonghiban, fogadást ajánlottam Gambának - és így tovább. Ezt

az úriembert, Pen észrevette, Bungayné asszony nagy figyelemmel hallgatta; az arisztokráciáról szóló történetkéi - maga is az arisztokrácia javakorabeli tagja volt - elgyönyörködtették a kiadó nejét. Az ő szemében Sumph úr szinte nagyobb ember volt, mint a nagy Wagg. Csak jött volna a saját hintáján, Bungayné rávette volna a férjét, hogy vegye meg minden művét, ami a tolla alól kikerül.

Bungay úr ott járkált az érkező vendégek közt, s igen szívélyesen töltötte be a házigazda tisztét. - Hogy s mint, uram? Szép napunk van, uram. Örülök, hogy itt üdvözölhetem, uram. Flora, drágám, engedd meg; hogy bemutassam neked Warrington urat. Warrington úr; a feleségem. Pendennis úr; a feleségem. Remélem, uraim, semmi baj az étvágyukkal. Hogy a *magáéval* semmi, Doolan, azt tudom: mindig is farkasétvágya volt.

- Jaj, Bungay! - mondta Bungayné asszony.

- Hitemre, Bungay, aki *ebben* a házban nem vacsorázik jól, annak nehéz a kedvére tenni - mondta Doolan, kacsintott és megsimogatta hatalmas kesztyűjével beesett képét; igyekezett belopni magát Bungayné barátságába, de a derék asszony e félénk férfiú minden próbálkozását megvetően utasította vissza. - Nem állom ezt a Doolant - vallotta be bizalmasan a barátainak. Igen, Doolan hiába hízelgett neki, képtelen volt levenni a lábáról.

Miközben beszélgettek, s Bungayné az ablakából figyelte a világot, egy hatalmas szürke konflisló csodás látványa tűnt fel, s közeledett sebesen. Azon túl fehér hajtószár, mely két kis fehér kesztyű közt ért véget; majd egy sápadt, de légyszakállal gyönyörűen ékesített arc, a kocsi fedele fölött egy csöpp termetű lovászgyerek ingó-bingó feje - mindeme gyönyörűség sorra bontakozott ki a boldog Bungayné előtt. - Merem állítani, a nagyméltóságú Percy Popjoy igen pontos ember - mondta, s kivitorlázott az ajtóhoz, hogy ott várja az érkező nemesifjút.

- Percy Popjoy az - mondta Pen, mikor kinézett az ablakon, s látta, hogy tükörfényes lakkcsizma lép le az ingó kocsiról; igen, ő volt az, Lord Falconet legidősebb fia, akit valamennyien igen jól ismerünk; vacsorára jött a kiadóhoz, az ő kiadójához, a Paternoster Row-ra.

- A szolgadiákom, a csicskásom volt Etonban - mondta Warrington. - Egy kicsit többet kellett volna abriktolnom. - Popjoy meg Pen megvívott néhány szócsatát az oxbridge-i Egyesült Vitakörben, s ezekben mindig Percy maradt alul; most hirtelen fölbukkant, kalapját az oldalához szorította, gödröcskés arcán meg, amelyen a Természet kis légyszakáll formájában tört ki, de ebbéli erőfeszítésében kimerülve arca többi részét szertelenül hagyta, leírhatatlanul ostoba jóakarát ült.

Az ideiglenes szobainas elüvöltötte magát: - Nagyméltóságú Percy Popjoy! -, s a nevezett úriembert ugyancsak zavarba hozta, hogy címét imigyen kikiáltják.

- Minek akarta tőlem az az ember elszedni a kalapomat, Bungay? - kérdezte a kiadót. - Hisz a kalapomra szükségem van, anélkül nem tudom illően üdvözölni Bungayné asszonyt. Jó színben van, Bungayné asszony. Nem láttam a hintáját a Parkban; miért nem jött ki? Hiányoltam, igazán hiányoltam.

- Maga nagy selyma! - mondta Bungayné.

- Selyma? Életemben egyetlen... hohó!... kit látnak szemeim? Adj' isten, Pendennis! Adj' isten, Warrington! Régi barátaim, Bungayné. Hát *ti* hogy a pokolba kerültök ide? - kérdezte a két fiatalembert, miután sarkon fordult s hátat fordított Bungaynének, az pedig, amint észrevette, hogy egy lord fiának kebelbarátai, egyszeriben tisztelni kezdte férje két ifjú vendégét.

- Micsoda? Hát *ezek* ismerik Popjoyt? - kérdezte sietve B. urat.

- Előkelő fickók, én mondom neked, a fiatalabbik a fél arisztokráciával rokonságban van - mondta a kiadó; s azzal mindketten futottak is már, hogy mosolyogva, hajlongva üdvözöljenek két majdnem olyan nagy embert, mint az ifjú lord; nem kisebb személyeket, mint a nagy Wenham urat és a nagy Wagg urat, akiknek épp most kiáltották a nevét.

Wenham úr ajkán azzal a negédes, alamuszi mosollyal lépett be, amellyel általában a fényesen csillogó csinos kis cipője orrát vizsgálgatta, s amely csak ritkán állapotodott meg beszélgető-partnerén. Wagg fehér mellénye viszont pazar fényesen dudorodott ki; fölötte kövér, vörös képe tündöklött a jó tréfák és a jó vacsora gondolatától. Szeretett nevetve belépni a szalonba, s éjjel, ha távozott, szeretett még búcsúzóul elsütni egy viccet. Nem volt az a kellemetlenség vagy keserűség (pedig ebből a tréfamesternek ugyanúgy kijutott, mint az emberiség kevésbé tréfás kedvű részének), mely jókedvét le tudta volna törni. Akármi fájdalma volt, a vacsora gondolata új életre keltette nagy lelkét, s ha egy lordot megpillantott, máris szójátékkal üdvözölte.

Wenham tehát önelégült mosollyal, suttogva köszöntötte Bungayné asszonyt, lapos pillantást vetett rá, s cipője orrát mutatta neki, Wagg meg kijelentette, hogy ragyogó színben van, s egyenesen odatörtetett a fiatal nemesemberhez, akit csak Popnak szólított, s akinek mindjárt el is mondott egy mulatságos történetet, amiben volt némi *gros sel*,⁹⁷ ahogy a francia mondaná. Ő is örömmel üdvözölte Pent, kezét rázott vele, barátságosan veregette a hátát, mert csakugyan áradt belőle az elevenség és jókedv. Fennhangon kijelentette, hogy ha jól emlékszik, Baymouthban találkoztak utoljára; érdeklődött Clavering Park-i barátaiak hogyléte felől; megkérdezte, Sir Francis nem készül-e Londonba a szezon idejére, s Pen meglátogatta-e már Lady Rockminstert, aki már itt van... az a drága öreg hölgy, Lady Rockminster! E megjegyzéseket Wagg nem is annyira Pen, mint inkább a társaság épülésére szánta, boldogan, hogy tudtukra adhatja: ő vidéki fészükbe jár le emezen úriemberekhez látogatóba; s meghitt jó barátság fűzi az arisztokratákhoz.

Wenham szintén kezét fogott fiatal barátunkkal - Bungayné mindezt tisztelettel élvezettel figyelte, s a Pendennis úr fontosságát illető elképzéseit utóbb Bungay úrral is közölte -, s ezekből az elképzelésekből Pen később több hasznot húzott, mint gondolta volna.

Pen, aki olvasta s kedvelte is Bunion kisasszony néhány művét (s azt várta, hogy hasonlítani fog *A szenvedély virágai*-ban önmagáról adott képhez, e versben ugyanis Bunion kisasszony leszögezi, hogy ifjúkorában olyan volt, mint egy

*Szerény kis ibolya, mely alig-alig él,
Ha élesen süvít a márciusi szél;
Tölgyerdő tisztásán félénk őzsuta,
Körülötte zölden susog a levél,*

s bár érettebb szépsége kétségtelenül eltér tavaszának mesterkéletlen bájától, még így is rendkívül megnyerő és szembeötlő), ugyancsak meg volt lepve és jól mulatott, mikor megpillantotta a természetes és csontos, gyűrött selyemruhás költőnőt, amint bejött a szobába, és súlyos gránátosléptei alatt megnyikordult a padló. Wenham nyomban észrevette a szalmaszálat, amelyet Bunion kisasszony gyűrött szoknyája alján behurcolt, s le is hajolt volna, hogy fölvegye, de Bunion kisasszony minden kritikát leszerelt, mert a ruhadísz észrevén, rátette jókora lábát, hogy ruhájától elválassza, lehajolt érte, fölvette, kijelentette Bungaynénak, hogy elnézését kéri, amiért késett egy kicsit, de az omnibusz nagyon lassan jött, bár így is szerencse, hogy Bromptontól idáig hat pennyért elhozzák az embert. A költőnő szavára senki el nem

⁹⁷ Pikantéria.

nevette magát, olyan természetesen mondta, amit mondott. Igen, Bunion kisasszony semmi jelét nem adta, mintha szégyellné e szegénységére utaló tényt.

- *A szenvedély virágai?* - kérdezte Pen Wenhamtól, aki ott állt mellette. - Hisz arcképe a kötetében egész jóképű fiatal nőt mutat.

- Tudja, a szenvedély virágai is elvirágzanak, éppúgy, mint más virág - mondta Wenham. - Bunion kisasszony képe bizonyára évekkal ezelőtt készült.

- Nos, akkor is tetszik nekem, hogy nem szégyelli a szegénységét.

- Nekem is - mondta Wenham úr, aki inkább éhen halt volna, mint hogy omnibuszon menjen vacsoravendégségbe. - De azt azért mégsem hiszem, hogy feltétlenül hadonásznia kéne azzal a szalmaszállal, Pendennis úr, vagy ön szerint igen? Drága Bunion kisasszony, hogy van? Ma délelőtt egy igen előkelő hölgy szalonjában jártam, és mindenki el volt ragadtatva az új kötétől. A Lady Fanny Fantail keresztelőjéről írott sorai könnyet csaltak a hercegnő szemébe. Mondtam, hogy szerencsém lesz önnel találkozni ma, s nagyon kért, adjam át önnek a köszönetét, s mondjam meg, hogy mennyire elbűvölte.

Ez a nyájasan, mosolyogva előadott történet a hercegnőről, akivel Wenham aznap délelőtt találkozott, szegény Wagg özvegy ladyjét és baronetjét teljesen lesöpörte a pályáról, s Wagget mint társasági embert második helyre szorította, Wenham mögé. Wenham meg is őrizte e felmérhetetlen előnyt, s a beszélgetés fonalát magával ragadva, csak úgy ontotta az arisztokratakról szóló anekdotákat. Megpróbálta Popjoy urat is bevonni a társalgásba, meg-megszólította, mondván: - Épp ma délelőtt említettem az édesanyjának... - vagy: - Ha jól emlékszem, ön is ott volt a W. palotában a minap, mikor a herceg ezt meg ezt mondta... - de Popjoy úr nem állt kötélnek, inkább visszahúzódott az ablakmélyedésbe Bungayné asszonnyal, és a szomszéd ház kapuja elé gördülő kocsikat figyelte. Ha már szóra bírnia nem sikerült, háziasszonya legalább abban reménykedett, az undok Baconék látni fogják, hogy a nemes Percy Popjoyt neki sikerült megkaparintania az estélyére.

S amikor félórával a Bungay vendégeinek szóló meghívásban megjelölt időpont után megkondult a Szent Pál-székesegyház harangja, együtt is volt a társaság, csak két vendég hiányzott, de végül ők is megérkeztek, s Pen örömmel ismerte fel személyükben Shandon kapitányt és feleségét.

Miután ők ketten üdvözölték a házigazdát és a ház asszonyát, s többé-kevésbé ismerősként odabiccantettek a legtöbb jelenlevőnek, Pen és Warrington is odament hozzájuk; kezét fogtak Shandonnéval, akit mintha meghatott volna, hogy velük itt találkozik, hisz nyilván eszébe jutott, hol ismerte meg őket alig néhány nappal ezelőtt. Shandon ki volt csípve, s ugyancsak elegáns volt vörös bársonymellényében és zsabójával, amelyet Shandonné a legszebbik brossával tűzött le. De hiába Bungayné minden nyájassága - vagy talán épp azért -, Shandonné ijedt volt, és félénken közeledett hozzá; igaz, vörös szaténruhájában s fején paradicsommadárral a ház asszonya még ijesztőbb volt, mint máskor, és Shandonné nem is mert megszólalni mindaddig, míg Bungayné harsogó hangon nem érdeklődött az után az *aranyos* kislány után, s ezzel némi bátorságot nem öntött belé.

- Kellemes asszonynak látszik - súgta Popjoy Warringtonnak. - Bemutatnál Shandonnak, Warrington? Azt mondják, félelmetesen okos ember, s vesszek meg, ha nem imádom az értelmet. Jupiterre, imádom! - S ez igaz is volt: az ifjú Popjoyt az Ég nem áldotta meg nagy ésszel, de megadta neki azt a nemes tulajdonságot, hogy ha érdeme szerint méltányolni nem is, de csodálni tudja mások nagy esztét. - És mutass be Bunion kisasszonynak is. Azt mondják, ő is nagyon okos. Muris látvány, az biztos, de nem baj. A fenébe is, amolyan írófélének tartom magam, szeretném hát megismerni az okosokat. - Így hát Popjoy úr is, Shandon úr is szerencséjének tartotta, hogy a másikat megismerhette, majd kitérült a szomszédos ebédlő

ajtaja, a társaság bement, és helyet foglalt az asztalnál. Pen Bunion kisasszony oldalán lelte magát, másik szomszédja Wagg úr volt. Az igazság az, hogy Wagg rémülten menekült a költőné mellett levő üres helyről, s így Pen volt kénytelen azt elfoglalni.

E tehetséges hölgy nem sokat beszélt vacsora közben, de Pen megfigyelte, hogy farkasétvággyal eszik, és soha vissza nem utasítja, ha az inas borral kínálja. Ami azt illeti, Bunion kisasszony is szemügyre vette egy pillanatra Pendennis urat, megállapította róla, s nem minden ok nélkül, hogy öntelt alak, aki ugyancsak adja a bankot, öltözéke szertelenül divatos, a sok szép láncával, inggombjaival, batiszt mellfodraival; s úgy vélte, okosabb, ha a vacsorával foglalkozik, s nem vesz róla tudomást. Utóbb, szokásos őszinteségével, meg is mondta neki: - Afféle elegáns kis ficsúrnak néztem. Olyan ünnepélyes volt, mint egy kis temetkezési vállalkozó, s minthogy módfelett utáltam azt az undok alakot, a másik szomszédomat, gondoltam, jobb, ha megeszem a vacsorát, és befogom a számat.

- És mindkettőt igen eredményesen művelte, drága Bunion kisasszony - jegyezte meg nevetve Pen.

- Hát igen; de legközelebb szeretnék egy jót beszélgetni magával, mert nem olyan nagyképű, nem olyan ostoba, nem is olyan pökhendi, mint amilyennek látszik.

- Ó, Bunion kisasszony, bár már „legközelebb” lennénk! - sóhajtott fel tréfásan Pen.

De most térjünk vissza arra a napra, a Paternoster Row-ra, Bungayék vacsorájára.

A vacsora pompásabb már nem is lehetett volna. - Ezt nevezem én cikornyás gótikának - szölt félre sűgva Wagg, a humorista, a mellette ülő Pennek. A csikorgó cipős, berlinerkesztyűs ünnepélyes férfiak számosan voltak, s miközben ide-oda járkáltak a tálakkal, rövid megbeszéléseket folytattak egymás közt. Doolan odakiáltott az egyiknek: - Pincér! -, s elvörösödött, mikor rájött nyelvbtlására. Bungayné asszony saját kisinasa elveszett a természetes, fekete kabátos inasok között.

- Nézze azt a potrohos alakot - mondta Wagg. - Temetkezési vállalkozó az Amen Corneren; temetéseken és vacsorákon működik közre. Hideg hús és meleg hús, érte? Megfigyeltem, mint ahogy maga is látni fogja, Pendennis úr, hogy ahol a lakáj nem igazi, ott a bor sem az... köpedelem ez a sherry. Bungay, édes öregem, hol szerezte ezt a zamatos barna sherryt?

- Örülök, hogy ízlik, Wagg úr, isten éltesse - mondta a kiadó. - Benning városi tanácsos boltjából származik, és szép pénzembe került, mondhatom. Pendennis úr, nem tart velünk? Egészségünkre, uraim.

- A vén csibész, még mit nem? A kocsmából hozatta - mondta Wagg. - Olyan iszonyúan erős, hogy két embert is földhöz vág egy pohárnyi belőle. Bár volna itt egy palackkal Steyne borából, Pendennis; a nagybátyjának meg nekem már nem egy palackkal volt. Ahol vacsorázni szokott, oda mindenhova küld belőle. Emlékszem, szegény Rawdon Crawley bátyjához - Coventry Island kormányzója volt - mindig délelőtt állított be Steyne főszakácsa, aztán a lakáj érkezett a jegesvödörökben előkészített pezsgőspalackokkal.

- De jó ez! - jegyezte meg Popjoy jókedvűen. - Maga egy igazi *cordon bleu*-t⁹⁸ rejteget a konyhájában.

- Ó, igen - mondta Bungayné asszony; azt hitte, Popjoy valami étellift félére gondol.

- Úgy értem, egy francia szakácsot mondta udvarias vendége.

- Ó, igen - mondta ismét a lady.

⁹⁸ Konyhaművészt.

- Az ön konyhaművésze, B.-né asszony, azt állítja magáról, hogy francia? - szólt közbe Wagg.

- Nos, tulajdonképpen nem is tudom - felelt a kiadó neje.

- Mert már-már azt hittem, szakképzett ács! - kiáltott fel Wagg úr, de senki nem vette észre a szóviccet, s ez kissé elkeserítette az érzékeny szófaragót. - A vacsorát Griggstől hozták, a St. Paul's Churchyardról; ugyanúgy Baconékat is - súgta oda Pennek. - Bungay fejenként félkoronával többet spendírozott rá, mint Bacon, erre Bacon is ráígért. Ezek még megmérgeznék egymás fagylaltját, ha hozzájutnának; ami meg ezt a vegyes ízelítőt illeti... hát ez valóságos mérég. Ez a... hm... *Brimborion à la Sévigné*... nagyon ízletes, asszonyom - mondta, s jócskán vett a tálból, amelyet a temetési vállalkozó tartott elébe.

- Nos, örülök, hogy ízlik - mondta Bungayné asszony, és elpirult, mert nem tudta, valóban úgy hívják-e ezt a fogást, mint Wagg mondja, de homályosan sejtette, hogy Wagg ugratja őt. Épp ezért tiszta szívből utálta Wagget, úgy, ahogy egy nő csak utálni tud; s legszívesebben kitúrta volna Bungay folyóiratának főszerkesztőségéből, de ehhez Waggnek túlságosan jó neve volt, és országszerte jól ismerték.

Ültetéskor Warrington Shandonné asszony jobbára került; az asszony kifakult fodru egyszerű fekete ruhában ült a pirospozsgás kiadó mellett. Szomorú mosolya megindította Warrington kemény szívét. Úgy látszott, Shandonné senki számára nem érdekes, csak ült, és nézte a férjét, aki maga is meglehetősen félénknek látszott a társaság egyik-másik tagjának jelenlétében. Wenham is, Wagg is ismerték őt és körülményeit is. Ez utóbbival valamikor együtt is dolgozott, s mérhetetlenül fölötte állt szellem, tehetség és tudás dolgában; de Wagg csillaga fennen ragyogott a nagyvilágban, míg szegény Shandont ugyanott a kutya se ismerte. E nyersebb és sikeresebb ember lármás beszédétől szóhoz se jutott; csak itta a borát csöndben, annyit, amennyit kitöltöttek neki. *Surveillance*⁹⁹ alatt állt. Bungay figyelmeztette a temetkezési vállalkozót, hogy se túl gyakran, se túl teli ne töltse a kapitány poharát. Szomorú elővigyázatosság volt ez, annál is szomorúbb, mert nem volt szükségtelen. Shandonné asszony is riadtan figyelte az asztal túlfeléről, nem iszik-e férje túl sokat.

Előző szóviccének hatástalanságától megzavarodva - mert bár pimasz volt, de könnyen megzavarodott -, Wagg a vacsora során a továbbiakban javarészt Pennel beszélgetett, s persze elsősorban felebarátairól. - Ez egyike Bungay nagy diadalainak - mondta. - Mi itt mind bungaviánusok vagyunk... Olvasta Popjoy regényét? Szegény Buzzard írta valamikor régen magazin-novellának, és teljesen feledésbe merült, egészen addig, míg Trotter úr elő nem halászta (az a nagy inggalléros itt, az Trotter), mert úgy vélte, hogy jól ráillik a legutóbbi lányszöktetésre; így aztán Bob *à propos* hozzáírt néhány fejezetet - Popjoy megengedte, hogy fölhasználják a nevét, sőt ő is írt bele egy-két oldalt -, szóval így jelent meg a *Kétségbeesés* vagy a *Szőkevény hercegnő*. Nincs jobb multság, mint Popjoyt faggatni a műve felől, amit, mondhatom, egyáltalán nem ismer: Hallja, Popjoy, ragyogó az a fejezet a harmadik kötetben, ahol az álruhába öltözött kardinális, miután a londoni püspök megtérítette, megkéri a hercegnő lányának a kezét.

- Örülök, hogy tetszik - mondta Popjoy -, én is azt a részt szeretem legjobban.

- Ilyesmiről szó sincs az egész könyvben - súgta oda Wagg Pennek. - Most találtam ki. Istenemre! Nem is rossz; milyen jó egyházpolitikai regényt lehetne írni ebből!

- Emlékszem, mikor szegény Byron, Hobhouse, Trelawny és én Mezzocaldo bíbornoknál vacsoráztunk Rómában - kezdte Sumph kapitány -, valami orvietói bort szolgáltak fel. Byronnak nagyon ízlett. Emlékszem, a bíbornok panaszkodott, hogy milyen rossz magányosan élni.

⁹⁹ Felügyelet.

Két napra rá kimentünk Civita Vecchiába, ott horgonyzott Byron jachtja... és Jupiterre! a bíbornok három hét múlva meghalt. Byron nagyon sajnálta, mert a bíbornok meglehetősen közel állt a szívéhez.

- Pokoli érdekes egy történet, mondhatom - mondta Wagg.

- Meg kéne írnia néhány történetét, Sumph kapitány, igazán meg kéne. Bungay barátunk vagyont keresne egy ilyen kötetben - mondta Shandon.

- Hát miért nem kéri meg Sumphot, hogy adjon le néhányat az új lapjában... mi is a címe?... hallja, Shandon? - bömbölt oda Wagg.

- Hát miért nem kéri meg maga, hogy adjon le a maga lapjában, abban az öreg hogyishívjában? - replikázott Shandon.

- Új lap indult? - kérdezte Wenham, bár ezzel tökéletesen tisztában volt, de szégyellte, hogy köze van a sajtóhoz.

- Bungay új lapot tervez? - kiáltott fel Popjoy, aki, épp ellenkezőleg, büszke volt írói hírére és irodalmi összeköttetéseire. - Szerződtesse engem is. Bungayné asszony, próbáljon hatni rá, intézze el, hogy szerződtesse. Próza vagy vers, mivel szolgálhatok? Regény, költemény, útirajz, vezércikk... Csak Bungay rendesen megfizesse, én kész vagyok rá... kész ám, drága Bungayné, istenemre.

- Az lesz a címe, hogy *A kis limonádékrónika* - morogta Wagg -, s a kis Popjoy szerkeszti a gyerektörténetet.

- *Pall Mall Gazette* lesz a címe, uram, s nagyon fogunk örüdni, ha dolgozik nekünk - mondta Shandon.

- *Pall Mall Gazette*... és miért épp *Pall Mall Gazette*? - kérdezte Wagg.

- Mert a főszerkesztő Dublinban született, uram, a szerkesztője corki, tulajdonosa a Pater-noster Row-n él, s a lapot a Catherine Streeten, a Stranden szerkesztik. Ennyi ok magának nem elég, Wagg? - kérdezte Shandon; kezdett már megmérgeződni. - Mindennek meg kell adni a nevét. A kutyámnak például Ponto a neve. Magának is van neve, amit megérdemel... többé-kevésbé, teringgettét. Miért nehezményezi az újságunk nevét?

- Más néven is ugyanúgy illatoznék - mondta Wagg.

- Majd én eszébe idézem, hogy a lap neve nem hogyishívják, Wagg úr - mondta Shandon. - Nagyon jól ismeri, mint ahogy... ahogy az enyimet is.

- És a laccímét is tudom - mondta Wagg, de csak halkan, és a jóindulatú ír, amint felfortyant, mindjárt meg is békült, s barátságosan meginvitálta Wagget, igyék meg vele egy pohár bort.

Mikor a hölgyek visszavonultak az asztaltól, a beszélgetés még hangosabbá vált; Wenham fölállt, s választékos kis beszédben szólította fel a jelenlevőket, hogy igyanak az új lap egészségére, s lelkesen magasztalta a főszerkesztő, Shandon kapitány tehetségét, szellemét és műveltségét. Alapelve volt, hogy biztosítsa az újságírók támogatását, körbejárt tehát, s személyes természetű, bizalmas kis bókokkal köszöntött minden jelenlevő íróembert; az egyiket tájékoztatta, hogy legutóbbi cikke mekkora hatást tett a Downing Streeten, a másíknak elmondta, milyen őszintén meglepte barátját, X. Y. herceget, az utóbbi számok színvonala.

Az estély lassan véget ért, s hiába minden óvatosság, szegény Shandon mégiscsak tántorgott, s ahogy hűségese feleségével az oldalán hazafelé tartott, a fiákeres kinevette a bakon. Wenhamnek saját hintaja volt, amelyet Popjoy rendelkezésére bocsátott; a félénk Bunion kisasszony meg, látván, hogy Wagg, aki a szomszédjában lakott, hazafelé készül, az érdekes úriember bosszúságára, az ő hintáján vitette haza magát.

Pen és Warrington gyalog sétáltak haza a holdfényben. - Most pedig - mondta Warrington -, hogy láttad ezeket az irodalmárokat, mondd, igazam volt, mikor azt mondtam, hogy ezrével akadnak a városban emberek, akik nem írnak könyvet, de vannak olyan okosak és értelmesek, mint aki ír?

Pen kénytelen volt bevallani, hogy az irodalmi személyiségek, akikkel aznap este ismeretséget kötött, az esti beszélgetés során semmi olyat nem mondtak, amit érdemes lett volna megjegyezni vagy idézni. Az igazság az, hogy egész este egy szó el nem hangzott az irodalomról - s azoknak a járatlan embereknek, akik szívesen megismerkednének írófélékkel és szeretnék a szokásaikat megismerni, titokban megsúghatjuk, hogy nincs emberfajta, amely oly keveset beszélne könyvekről, sőt oly-keveset olvasna is, mint az író.

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

A Pall Mall Gazette

Az új lap mindjárt kezdetben figyelemre méltó sikert aratott. Általában úgy vélték, hogy egy befolyásos politikai párt támogatja; s munkatársai közt tekintélyes neveket emlegettek. Vajon volt-e alapja ennek a szóbeszédnek? Sem azt nem állítjuk, hogy alaptalan volt, sem azt, hogy nem; de annyit mindenesetre elárulhatunk, hogy azt a külpolitikai tárgyú cikket, amelyet általában a külügyi kapcsolatairól ismert nemes lordnak tulajdonítottak, Shandon írta, a Whitehall Stairs szomszédságában, a Medve fogadó ivójában, ahova a nyomdászinas nyomon követte, s ahol irodalmi szövetségese, Bludyer úr időlegesen megszállt; azt a pénzügyi tanulmányosorozatot pedig, amelyről azt hitték, hogy a Képviselőház egyik jeles tagja írta, valójában George Warrington úr alkotta az Upper Temple-ben.

Persze nagyon is lehetséges, hogy a *Pall Mall Gazette* összeköttetésben állt az említett befolyásos párttal, Percy Popjoy édesapja, Lord Falconet, a párt tagja volt (fia gyakorta volt látható a Warrington lakásához vezető lépcsőkön; s a lap közölt néhány olyan hírt - s ezek egész jellegét megszabták -, amelyek csakis bizonyos körökből származhattak. A *Pall Mall Gazette*-ben P. P. aláírással megjelent néhány - gondolatilag halvány, de kifejezéseit tekintve harsány és erőteljes - vers; s be kell ismernünk, hogy Popjoy regényét az új lap elképesztően földicsérte).

A lap politikai rovatához Pen úr egyáltalán nem járult hozzá; de az irodalmi rovatnak igen serény munkatársa volt. A *Pall Mall Gazette* szerkesztősége, mint hallottuk, a Catherine Streeten, a Stranden székelt; Pen rendszeresen, buzgón és élvezettel járt ide kéziratokkal a zsebében; mint afféle kezdő író, akinek még nagy öröm, ha nyomtatásban látja a nevét, és jólesik arra gondolnia, hogy írása némi visszhangot ver a világban.

Itt ollózta össze a lapot annak legfőbb irányítója, Jack Finucane úr, a segédszerkesztő. Saszeme valamennyi újságban felfedezte azokat a bekezdéseket, amelyeknek csak a legkisebb közülük is volt az elegáns világhoz, amely fölött prezideált. Egy arisztokrata meg nem halhatott, egy vacsoravendégség le nem folyhatott úgy, hogy az eseményt a *Pall Mall Gazette* hasábjain meg ne örökítette volna; s nem akadt olyan eldugott vidéki nyomdatermék, isten háta mögötti ír vagy skót lap, amelyből Finucane ki ne halászott volna valami érdekes és meglepő értesülést a társadalom krémjére vonatkozóan. Nem volt nagyszerűbb, sőt meghatóbb látvány egy filozófus lélek számára, mint Jack Finucane úr, amint a kifőzdéből hozatott egy tál húsétel és a kocsmából hozatott egy pohár porter sör mellett beszámol a nagyok lakomáiról, mintha csak maga is jelen lett volna; s viharvert nadrágjában, kétes tisztaságú inge ujját felgyűrve vidáman írja le az elegáns világ legcsillogóbb *fête*-jeit. Finucane hivatásának s modorának, megjelenésének ellentmondása mulattatta új barátját, Pent. Mióta szülőfaluját odahagyta, ahol nyilván nem élt valami rangosan, Jack ritkán látott más társaságot, mint amellyel a kocsmák ivójában találkozhatott, pedig az írásai alapján az embernek az volt a benyomása, hogy nagykövetekkel vacsorázik, s hogy törzhelye a White Klub zárt ablakfülkéjében van. Igaz, tollából néha kikicsúszott egy-egy elírás; de ezeket inkább a *Ballinafadi Őrszem* sínylette meg, amelynek levelezője volt, mint a *Pall Mall Gazette*; ebbe Jacket nemigen engedték írni, mert londoni főnökei szerint ollózni jobban tudott, mint írni.

Pen igen nagy gonddal írta meg kritikáit, s minthogy élete korábbi éveiben rendszertelenül bár, de sokat olvasott, képzelete eleven volt, humorérzéke jó, cikkei tetszettek a főnökének és a közönségnek is, és büszkén gondolt rá, hogy rászolgált a keresetére. Biztosak lehetünk benne, hogy a *Pall Mall Gazette* rendszeresen járt Fair Oaksba, s a két hölgy élvezettel olvasta. Eljutott Clavering Parkba is, ahol, mint tudjuk, egy kitűnő irodalmi ízlésű ifjú hölgy élt; sőt

még az öreg Portman doktor is elismerte - neki az özvegy küldte el a lapot, miután ő már kívülről tudta fia valamennyi cikkét - Pen teljesítményét, mondván, hogy van a kölyöknek szelleme, ízlése, fantáziája, s ha nem is tudós, de mindenesetre úriember módján ír.

És mekkora volt barátunk, Pendennis őrnagy öröme és meglepetése, mikor besétált az egyik klubjába, a Regentbe, ott találta Wenhamet, Lord Falconetet s más nagy hírű és előkelő urakat, s azt hallotta, hogy épp a *Pall Mall Gazette* egyik számát tárgyalják, pontosabban annak egy cikkét, amely élesen kifiguráz egy nemrégiben megjelent könyvet, s azt történetesen az ellenpárt egyik ünnepelt tagjának felesége írta. A szóban forgó mű az *Olaszországi és spanyolországi utazások könyve* volt, Muffborough grófnő írása. Nehéz megmondani, hogy mi volt csodálatosabb: a nemes lady angolsága vagy franciasága, e két nyelvet ugyanis egyaránt hanyagul kezelte, s hibáit a kritikus komisz gyönyörűséggel pécézte ki. A kritikus pedig nem volt más, mint Pen; játékosan és jókedvűen táncolta körül a témát; bámulatosan tréfás komolysággal és méltóságteljesen mutatott rá a lady hibáira. Nem volt a cikknek egy szava sem, amely ne lett volna udvarias és lovagias, de a művelet során szét is tépte és nevetségessé is tette bírálata szerencsétlen tárgyát. Wenham savanyú képe ráncot vetett a gonosz gyönyörűségtől, miközben a kritikát olvasta. Lady Muffborough egyetlenegyszer meg nem hívta az előző évben. Lord Falconet kezdetben kuncogott, majd hahotázott, miközben olvasta; Lord Muffborough, mióta az eszébe jutott, mindig a riválisa volt; s a két úr gratulált Pendennis őrnagynak, aki eddig alig méltatta figyelemre a Fair Oaksból jött levelek olyasféle utalásait, hogy: „...nagyon félek, a drága Arthur állandó és megerőltető irodalmi elfoglaltsága végül aláássa majd szegény gyerek egészségét”, s úgy vélte, őrnagy és úriemberi méltóságához méltatlan lenne, ha tudomásul venné Pen úr sajtókapcsolatait.

De mikor a magát csálhatatlannak tartó Wenham megdicsérte a gyerek teljesítményét, s mikor Lord Falconet, aki ilyen irányú értesüléseit Percy Popjoytól szerezte, elismerően nyilatkozott az ifjú Pen tehetségéről, s mikor még a nagy Lord Steyne is kuncogott, hahotázott, s megesküdött, hogy ez óriási, s hogy Lady Muffborough úgy fog vonaglni a cikktől, mint egy megszigonyozott bálna, az őrnagy, aki a cikket maga említette Steyne-nek, kötelességszerűen csodálni kezdte unokaöccsét, s kijelentette: - Istenemre, van a kis csibészben valami, viszi az még valamire, én mindig mondtam, hogy viszi -, s azzal az öregúr nekiült, s a gyönyörűségtől reszkető kézzel megírta az özvegynek Fair Oaksba, hogy a sok nagyember mit mondott Penről; aztán írt a kis csibésznek is, és megkérdezte, mikor jönne el hozzá, s vacsorázna együtt öreg nagybátyjával, s közölte, megbízása van arra, hogy elvigye magával vacsorára a Gaunt-házba, mert Lord Steyne mindenkit kedvel, aki elszórakoztatja, akár a bolondozásával, szellemességével, akár ostobaságával, különködésével, negédeskedésével, jókedvével, vagy bármi más tulajdonságával. Pen a levelet odadobta az asztalra, Warrington elé; s talán némi csalódást érzett, hogy a másikat az láthatólag nem hatotta meg.

Az ifjú kritikusokban túlteng a bátorság: fölmásznak a bírói székbe, s alig haboznak, hogy ítéletet mondjanak bonyolult vagy mély értelmű művek fölött. Ha Macaulay Históriaja vagy Herschel Asztronómiája került volna akkoriban Pen kezébe, átlapozta volna, s amíg egy szívt elszív, eltöprengett volna rajta, majd fenséges elismerését nyilvánította volna mindkét szerző iránt, mintha a kritikus eleve magasabb rendű lénynek, elnéző főnöknek és patrónusnak születnék. A Biographie Universelle vagy a British Museum segítségével képes volt bármi történelmi korról gyors *résumé*-t¹⁰⁰ készíteni, s oly mesteri könnyedséggel hivatkozott nevekre, dátumokra, tényekre, hogy mamája odahaza elcsodálkozott, hogyan tehetett szert fiacskája ilyen roppant műveltségre, sőt még maga is elbámult, ha két-három hónap múltán elolvasta a saját cikkeit, mikor már rég elfelejtette a tárgyukat, s a könyveket is, amelyeket

¹⁰⁰ Összefoglaló, kivonat.

fölhasznált hozzájuk. Pen úr beismeri, hogy élete ezen korszakában nem habozott volna véleményt nyilvánítani a legnagyobb tudósról vagy az Encyclopaediáról sem huszonnégy óra leforgása alatt. Szerencsére ott volt mellette Warrington, hogy kinevesse, s hogy szakadatlan egészséges gúnyolódásával kordában tartsa arcátlanságát, különben elviselhetetlenül fejébe szállt volna a dicsőség, Shandon ugyanis nagyon kedvelte fiatal *aide-de-camp*-ja támadó kedvét és hetykeségét, sőt jobban el volt ragadtatva Pen könnyű és csillogó sziporkáitól, mint attól a súlyosabb fémtől, amelyet idősebb munkatársa kovácsolt ki.

S bár talán joggal volt hibáztatható szemtelenségéért és egyik-másik elsietett ítéletéért, Pen úr talpig becsületes kritikus volt; túlságosan is becsületes Bungay céljaira, aki meg is morogta pártatlanságáért. Pen és főnöke, a kapitány közt egy nap vitára került sor emiatt. - A józan ész nevében kérem - mondta Shandon -, hogy jutott eszébe ilyesmit csinálni... megdicsérni Bacon úr egy könyvét? Bungay ma reggel tájékozva esett nekem annak a dicsérő cikknek a láttán, amit maga a túloldali undok cég egyik kiadványáról írt.

Pen szeme tágra nyílt a csodálkozástól. - Azt akarja mondani - kérdezte -, hogy nem szabad olyan könyvet dicsérnünk, amelyet Baconék adtak ki? Vagy ha történetesen jó a könyvük, akkor is azt kell mondanunk rá, hogy rossz?

- Kedves fiatal barátom... mit gondol, van olyan jószívű kiadó, aki azért indít folyóiratot, hogy abból a konkurensének legyen haszna? - kérdezte Shandon.

- Hogy önmagának legyen haszna, ez nem vitás; de azért is, hogy igazat írjon - mondta Pen -, *ruat coelum*,¹⁰¹ hogy igazat írjon.

- S mit gondol - kérdezte Shandon nevetve, gúnyosan -, az én tájékoztatóm matematikai pontossággal fedte az igazságot?

- Már megbocsásson, de nem ez a lényeg - mondta Pen -, és nem is hiszem, hogy ezt kétségbe vonná. Nem mondom, volt némi lelkiismereti aggályom a tájékoztatót illetőleg, meg is vitattuk a kérdést Warrington barátommal. Abban azonban mindketten egyetértettünk - jegyezte meg Pen nevetve -, hogy csak azért, mert a tájékoztató szövege meglehetősen dagályos és költői, s mert a plakátra festett óriás nagyobb, mint a mutatóanyagból látható eredetije, e vacak kis pontatlanság miatt azonban igazán nem érdemes aggályoskodnunk, mi is kiállhatunk a porondra, attól nem leszünk becsületesek, s még csak lelkiismeret-furdalásunk sem kell hogy legyen. Mi csak hegedűsök vagyunk, a magunk szólamait játsszuk, ön a cirkuszigazgató.

- És a cirkuszos kocsi kocsisa - mondta Shandon. - Nos, örvendek, hogy nem sérti érzékeny lelkiismeretét, ha a zenekarunkban játszik.

- Nem - mondta Pen, pontosan érezve, hogy az adott helyzetben ő van erkölcsi fölényben -, de mi angolok mindig pártemberek voltunk, és én igaz brit módjára kitartok a pártom mellett. Magunk felé annyi jóindulattal vagyok, amennyit csak parancsol, hisz bolond, aki a saját fészkébe piszkít; az ellenséget is olyan könyörtelenül csépelem, ahogy csak kívánja, de tisztességes eszközökkel, kapitány, ha nem veszi rossz néven. Az ember, gondolom, sose mondhatja el a teljes igazságot, de semmit ne mondjon, ami nem igaz; s Jupiterre, inkább éhen haljak, és egy pennyt ne keressek többé a tollammal (e rettentő szerszám már vagy hat hete volt használatban, s Pen roppant lelkesedéssel és tisztelettel emlegette), de nem fogok tisztességtelenül lesújtani az ellenfelemre, vagy ha arra kerül a sor, kevesebbre értékelni, mint amennyi igazán kijár neki.

- Szóval Pendennis úr, ha szét akarjuk zúzni Bacont, kénytelenek leszünk ön helyett más pörölyhöz folyamodni - mondta Shandon baljós indulattal, s igen valószínű, hogy magában

¹⁰¹ Szakadjon rá az ég.

azt gondolta: „Még pár év s ez az ifjú úriember se lesz ilyen kényes.” A veterán *condottiere* már nem volt ennyire skrupulózus. Sok-sok éven át annyi oldalon harcolt és ölt, hogy már rég nem tudta, mi a lelkiismeret-furdalás. - Istenemre - mondta -, önnek túlságosan érzékeny a lelkiismerete, Pendennis úr. Ez az újoncok fényűzése, s valaha talán az enyém is ilyen volt; de az effajta hamvat hamarosan lekoptatja az érdes világ, és én bizony nem kendőzőm magam, mint a mi jámbor Wenham barátunk, vagy az erény mintaképe, Wagg úr.

- Nem tudom, kapitány, nem ér-e többet egyesek álszentsége, mint mások cinizmusa.

- Mindenesetre jövedelmezőbb - mondta a kapitány, körmét rágva. - Ennél a Wenhamnál ostobább szélhámos még aligha szélhámoskodott; s látja, milyen hintón jár vacsorákra. Hitemre, még soká lesz, míg Shandonné a maga hintáján megy el valahova. Az Isten áldja meg szegényt! - És Pen azzal vált el e kis vita és beszélgetés végén a főnökétől, hogy annak szavaiból a maga tanulságát vonta le, és arra gondolt: „Lám, itt van ez a jó képességű ember, csupa szellem, tudás és száz más, vele született adottság; lám, hogy tönkretette magát, mert megalkudott a becsületével, s megfélekedett az önbecsüléséről. S te vajon soha nem fogsz megfélekedezni magadról, Pen? Ugyancsak önhitt vagy! Nem fogod eladni a becsületedet egy palack borért? Nem, az isten szerelmére, nem, legyünk csak becsületesek, s történjék akármi, a szánk ne nyíljék másra, csak igaz szóra.”

Penre azonban még várt némi büntetés, vagy inkább megpróbáltatás. A *Pall Mall Gazette* rákövetkező számában volt egy cikk - Warrington olvasta fel neki harsányan hahotázva -, amelyet Arthur Pendennis, aki maga is épp egy kritikán dolgozott ugyanazon lap következő számába, korántsem talált olyan mulatságosnak; ebben a *Tavaszi Évkönyv*-et rántotta le kegyetlenül egy ismeretlen író. Legkegyetlenebbül épp Pent intézte el. Versei nem a saját nevéen, hanem álnéven jelentek meg a *Tavaszi Évkönyv*-ben. Minthogy ő nem volt hajlandó a könyvről kritikát írni, Shandon Bludyernek adta ki, azzal az utasítással, hogy intézze el jól. És ő alaposan el is intézte. Bludyer úr, ez a valóban jó képességű ember, akihez hasonló, gondolom, már nemigen akad korunk újságírói közt, ugyancsak hírhedt volt a szakmában, s ádáz humoráról nevezetes. Olyan kegyetlenül zúzta-taposta szét szegény kis tavaszi virágokat, mint bika a virágágyat; s miután a könyvet szíve szerint ízekre szedte, ment s eladta egy antikváriusnak, s az érte kapott pénzért egy pint pálinkát vett.

HARMINCHATODIK FEJEZET

Amelyben Pen föltűnik a londoni társaságban és vidéken

Ugorjunk át néhány hónapot Arthur Pendennis úr élete történetéből, amely idő alatt bizonyára sok minden történt vele, de csupa olyasmi, ami izgalmasabb és érdekesebb önmaga, mint - hihetőleg - a jelen életírás olvasója számára. Az előző fejezetben láttuk, hogy az írói, vagy mint Warrington úr önmagát és barátját címezte, a bértollnoki pályára lépett; s tudjuk, hogy aki bérért dolgozik, akár jogi, akár irodalmi pályán, akár paplakban, akár kaszárnnyában, akár a kereskedő pultja mögött, annak az élete csupa egyforma robot, csupa unalom. Az egyik nap pontosan ugyanolyan, mint a másik. Az íróember gyakran kénytelen a kenyeréért hajszoitan, akarata, betegsége, restsége ellenére megdolgozni, még ha utálja is, amiért erőlködni kénytelen, semmivel sem kevésbé, mint bárki más robotos. Ha az ember Pegazusával akar pénzt keresni (s talán azért kénytelen vele, mert más portékája, amit eladhatna, nincsen), mondjon búcsút a költészetnek, a könnyű szárnyalásnak; a Pegazus manapság csak úgy rugaszkodik el a földről, mint Green úr léggömbje: az előre közhírré tett időpontban, s ha a nézők már lefizették a belépődíjat. A Pegazus manapság hámba fogva üget a kövezeten, s kordét vagy fiákert húz. Gyakran végzi a dolgát lihegve, reszkető térdel, s kocsisa bizony rá-ráhúz az ostorával.

De mégse engedjük, hogy szívünk módfelett megessék a Pegazuson. Semmi ok rá, hogy e jószág valamivel is kevésbé legyen kitéve a munka, a betegség, a romlás keserveinek, mint Isten bármi más teremtménye. S ha meg is kóztoltatják vele az ostort, a Pegazus ugyancsak rászolgál, s ami azt illeti, George Warrington barátommal egyetértve magam is tiltakozom azon elmélet ellen, amelyet a költészet egyik-másik barátja vall, miszerint az író, vagy az úgynevezett tehetséget, föl kell menteni a kenyérkereső, adófizető hétköznapi prózai kötelességei alól, s nem szabad ugyanúgy munkára és fizetésre kényszeríteni, mint más felebarátait.

Nos tehát, a *Pall Mall Gazette* annak rendje és módja szerint sikert aratott, s Arthur Pendennis, az elismerten eleven, szellemes és mulatságos kritikus, keményen dolgozott hétről hétre: a rá kiosztott könyvekről írt kritikákat; s e kritikákat, amelyek bár csípősek voltak, de becsületesek, a tőle telhető legjobban írta meg. Meglehet, hogy a hat X-et megért történészt, miután negyed évszázadot töltött műve megírásával, amelyet ifjú recenzensünk két nap alatt elolvasott a British Museumban, nem kezelte frivol kritikájában érdemének megfelelően; vagy a költőt, aki rengeteg gondot fordított átszellemült szonettjei és ódái csiszolgatására, míg alkalmasnak vélte őket, hogy a közönség és az utókor szeme elé bocsássa, bosszantotta Pen úr két-három tucat nyegle sora, hisz az úgy bánt el a poétával, mintha a bíró úr ölordsága hirdetne ítéletet emelvényéről az előtte reszkető nyomorult kis ügyfél igényével kapcsolatban. A színészek is keserűen panaszkodtak rá, s nagyon valószínű, hogy túlzottan szigorú is volt velük. De végül is kárt nem tett vele. Ma persze más a helyzet: de Pen idejében olyan kevés volt a nagy történész, a nagy költő, a nagy színész, hogy efféle nem is igen került Pen kritikus ítélőszéke elé. Ha elverte valakin a port, az általában megérdemelte; nem mintha a bíró valamivel is jobb vagy bölcsőbb lett volna, mint akit elítélt, vagy akár csak annak is képzelte volna magát. Pennek ép igazságérzete és jó humora volt, nem becsülte hát értéktelenül sokra a maga művét; különben is ott volt mellette Warrington - a félelmes kritikus, aki sokkal ádázabb ítéletet mondott Pen felett, ha épp elbízta magát, mint ő azok felett, akiket irodalmi törvényszéke elé citált.

E kritikai munkásságával s az újság számára azon ritka alkalmakkor írott vezércikkeivel, mikor e jeles publicista sem az újságnak nem okozott kárt, sem a lelkiismeretével nem került

összeütközésbe, ha leírta, ami a szívéen feküdt, Arthur Pendennis úr nem kis munka és fáradalom árán hetenként négy font négy shillinget keresett. Ezenkívül más magazinokba és szemlékbe is írt cikkeket, s valószínű, hogy ő volt a *Chatteris Bajnoka* londoni levelezője (bár erről soha nem tett senkinek említést), mert a lap ez idő tájt ragyogó és emelkedett hangú leveleket közölt a metropolisból. Mindeme munkáival a szerencsés fiatalember majdnem négyszáz fontot megkeresett egy évben; s a Londonba érkezése után számított második karácsonyon vitt is az édesanyjának száz fontot, annak az összegnek a törlesztéseképpen, amellyel Laurának tartozott. Hogy Pendennisné úrhölgy fia műveinek minden sorát olvasta, s hogy őt tartotta a kor legmélyebb gondolkodójának és legelegánsabb írójának; hogy a visszafizetett száz fontot az angyali erény ékes jelének tartotta; hogy szakadatlan aggodalomban élt, nehogy Pen egészségét aláássa a megfeszített munka; hogy boldog volt, ha hallotta, hogy fia milyen társaságban forog, hogy milyen nagy írókat és előkelő embereket ismer, azt bármelyik olvasónk el tudja képzelni, ha találkozott már gyermeküket imádó anyákkal, s ismeri azt a bájos együgyűséget, ahogy a vidéki édesanyák drága magzataik londoni karrierjét figyelik. Hogy John ilyen és ilyen ügyet képvisel; hogy Tomot meghívták erre meg erre a bálra; hogy George együtt vacsorázott ezzel vagy azzal a nagy és híres emberrel: micsoda gyönyörűség az anya és a leánytestvér szívének odalent Somersetshire-ben! Észben tartják az ifjú Szépreményű leveleinek minden sorát! Micsoda beszédtema ez falun, s milyen melegen gratulálnak a gyermekükhöz! A második télen Pen lent töltött egy kis időt Fair Oaksban, s ezzel fölvidította az édesanyja szívét, fénnel töltötte meg a magányos házat. Pen teljesen az édesanyjái volt, mert Laura épp Lady Rockminsteréknél járt látogatóban; Clavering Park lakói nem voltak odahaza; a ház kevés régi barátja, elsőként Portman doktor, meglátogatta Pen urat, s megkülönböztetett tisztelettel beszélt vele; anya és fia közt gyöngéd és szeretetteli bizalom uralkodott. Ez volt a legboldogabb két hét az özvegy, de lehet, hogy mindkettőjük életében. Csakhogy a vakáció nagyon hamar elröpült; Pen visszatért a világ nyüzsgésébe s a szelíd özvegy a magányába. Az Arthur hozta pénzt elküldte Laurának. Nem tudom, az ifjú hölgy miért ment el hazulról épp mikor Pen haza készült, s azt se, hogy Pent bosszantotta-e távolléte, vagy inkább kő esett le szívééről.

Ebben az időben, hála a saját érdemének és nagybátyja támogatásának, már ugyancsak járatos volt a londoni társaságban, s egyaránt jól ismerték irodalmi és társasági körökben. Az előbbieken kapóra jött neki, hogy előkelő ember hírében áll; vagyonos és szépreményű úriembernek tartották, aki csak a maga kedvtelésére ír, s ennél jobb ajánlólevél nem is kell egy fiatal írójelöltnek. Bacon, Bungay és társai boldogok voltak, hogy közölhetik a cikkeit; Wenham úr vacsorára hívta; Wagg úr jó szemmel nézte, s mindketten szélteben-hosszában mesélték, hogy melyik előkelő házban találkoztak vele, hisz jelenlegi vagy jövőbeli vagyonával nem törődve mindenütt szívesen látták, mert jó volt a megjelenése, tudott viselkedni, és okos ember hírében állt. S végül azért is meghívták, mert másutt már találkoztak vele; így a fiatalember előtt kitarult a londoni élet sokfélesége; a Paternoster Row-tól a Pimlicóig mindenféle embert ismert, s legalább úgy otthon volt a Mayfair vacsoraasztalainál, mint a kocsmapultoknál, ahol tollnoktársai verődtek össze.

Csupa lelkesedés és kíváncsiság lévén, könnyedén alkalmazkodott mindenkihez, akivel csak együtt volt, nagyon élvezte ezt a színes, nyüzsgő emberforgatagot, s bárhova ment, úgy érezte, szívesen látott vendég, vagy legalábbis mindenütt fesztelenül mozgott. Reggel például Plover úrral reggelizett, egy főrend, egy püspök, egy parlamenti szónok, két kékvérű dáma, egy népszerű prédikátor, a legújabb regény írója és a nap Amerikából vagy Egyiptomból frissen importált hőse társaságában; e válogatott társaságot egy újság szerkesztőségének hátsó szobája kedvéért hagyta ott, ahol tinta, toll s még nedves kefelevonatok várták. Itt Finucan-nal találkozott, a szerkesztővel, aki tele volt a Row-ról származó legfrissebb hírekkel; aztán beállított Shandon is, odabiccentett Pennek, leült az asztal túlsó végére, s a keze ügyében egy

pint sherryvel, amit a szerkesztőségi kifutógyerek, amint meglátta, már szó nélkül hozott is neki, nekifogott vezércikket körmölteni; az elülső szobából meg Bludyer úr bömbölése hallatszott; a vérmes kritikus Midge úr, a kiadó félénk tiltakozása ellenére, birtokába vette a pulton heverő könyveket, s miután átlapozta őket, eladta a szokott antikváriumában, majd az értük kapott pénzen evett-ivott egy kocsmában, papírt és tollat kért, s jól „levágta” a vacsorája s a regény szerzőjét. Estefelé Pen elindult a klubjába, s útközben fölszedte egy kis egészségügyi sétára Warringtont. E testgyakorlás jól kiszellőztette a tüdejét, és étvágyat csinált a vacsorához, amelynek végétével Pennek joga volt beköszönnie néhány nagyon kellemes házba, amely nyitva állt előtte; s övé volt az egész város. Ott volt az Opera, a Sashoz címzett kocsmá, vagy bálba mehetett a Mayfairen, vagy épp csöndesen is tölthette az estjét, szivarral a szájában, könyv mellett, s egy jóízűt beszélgethetett Warringtonnal; vagy meghallgathatott valami új dalt a Hátsókonyhán - életének ebben az időszakában Pen a legkülönbözőbb emberekkel és helyekkel ismerkedett meg, s nagyon valószínű, hogy csak jóval később döb-bent rá, mikor a bálók már nem okoztak örömet neki, mikor a bohózatokon már nem nevetett, mikor a kocsmái tréfák már semmi izgalmat nem keltettek benne, mikor már a legbájosabb táncosnő bokája kedvéért sem volt hajlandó vacsora után fölkelni karosszékeből, hogy akkoriban milyen jól érezte magát. Most, mint meglett ember, érzi, hogy ezeknek az örömeknek vége, s az az idő elszaladt. Alig néhány év telt el azóta... de az idő múlik, s múlnak az emberek is, Bludyer úr már nem gorombáskodik írókkal, s nem csapja be fizetésekor a kocsmáros. Shandon, a művelt, a pazarló, a szellemes és oktan Shandon már utolsó álmát alussza. A múltkoriban temették a derék Doolant; soha nem hajbókol és hízeleg már senkinek, soha többé nem veti el a sulykot, és nem ürít whiskys kupát.

Épp tetőpontján volt a londoni szezon, s a divatos lapok bővelkedtek az elegáns világot éltető nagy bankettekről, lakomákról, bálokról szóló beszámolókkal. Egyes uralkodónk délelőtti és délutáni fogadásokat tartott a St. James-palotában; a klubok ablakfülkéi zsúfolásig megteltek tiszteletre méltó, vörös képű, újságolvasó úriemberekkel; a Serpentine-tó mentén végestelen-végig a hintók ezrei követték egymást; lovagló ficsúrok svadronjai taposták a Rotten Row-t; egyszóval: mindenki itt volt a városban; így hát nem hiányozhatott közülük, lévén *valaki*, Pendennis őrnagy sem.

Az érdekes úriember egy reggel, fejét szép indiai tarka selymekendővel bekötve, s aszott testét rikító török háziköpenybe burkolva a tűz mellett ült, lába békésen ázott a meleg vízben, kezében kora reggeli csésze teája, s épp a *Morning Post*-ot tanulmányozta figyelmesen. Képtelen lett volna szembenézni a rá váró nappal két óra hosszat eltartó toalettje, korai teája, *Morning Post*-ja nélkül. Azt hiszem, Morganon kívül az égvilágon senki nem tudta, maga Morgan gazdája sem, hogy az őrnagy mennyire legyöngült s megvénült, s hogy mennyire rászorul az élet számtalan kis kényelmére.

Ha mi, férfiak, szokásunk szerint gúnyosan emlegetjük az öregedő szépasszonyok furfangjait, a festéket, parfümöt, bodorított haját, s azt a számtalan, számunkra ismeretlen fogást, amellyel, mint mondják, orvosolják az idő pusztításait, s helyreállítják bájaikat, melyektől az évek megfosztották őket, jó, ha tisztában vagyunk vele, hogy a hölgyek, a maguk részéről, nagyon is jól tudják, hogy a férfiak éppolyan hiúk, mint ők, s hogy az öregedő gavallérok semmivel sem fordítanak kevesebb gondot a maguk karbantartására, mint ők. Hogy őrzi meg az arcán az öreg Pearson a soha el nem múló pír; mi mindent művel hajával az öreg Suerkehoy, hogy ezüstszín helyett arany maradjon; ki látta Lord Hoewert lóról szállni, mikor azt hitte, hogy senki se látja? Ha csillogó csizmáját a kengyelből kivette, alig tud föltotyorászni a Hóvér-ház lépcsőin. Amíg a Rotten Row-n az ember csak a hátát látja, merész ifjú nemesember, de ha gyalog látod, micsoda vénség! Alkottál-e magadnak valaha is képet róla, milyen lehet Dick Fewsoe (Dick már hatvan éve Dick) természetes állapotában, fűző nélkül?

Mindeme férfiakon éppúgy eltöprenghet az emberi élet és szokások megfigyelője, mint a legtöbb belgraviai Vénuszon vagy megrögzött mayfairi Jezabelen. Ha elrendelnék, hogy egy ilyen pimlicóbeli vagy St. James Street-i vén szoknyavadászt, aki ötven éve egy imát el nem mondott (ha csak nyilvánosan nem), vagy vén gavallért, aki tíz körömmel ragaszkodik ifjúkori szokásaihoz, amiket hanyatló egészsége még megbír, akin kifog már az ital, de kölykökkel ül a palack mellett, s pajzán históriákat ad elő, bár maga már csak pirítóst eszik és vizet iszik, aki már nem kultiválja a női szépséget, de éppoly gonosz szájjal beszél róla, mint a legifjabb *roué* a társaságban; ha - mondom - egy pimlicói vagy St. James kerületi pap szólna a sekrestyésnek, hogy hozza el a templom középső hajójába, ültesse ott egy karosszékbe, s őt tenné meg textusának, s róla prédikálna a gyülekezetnek, egyszer életében hasznát hajtana, s meglepve észlelné, hogy másokban értékes gondolatokat ébreszt. De elkalandoztunk témánktól, a derék őrnagytól, aki csak üldögél, s közben kihül a lábvize: Morgan tehát kiveszi gazdája lábát a tisztulás e helyéről, óvatosan megszárogatja, aztán az öregurat talpra állítja, befűzi, ráadja parókáját, keményített kravátlíját, makulátlan csizmáját és kesztyűjét.

Morgan és gazdája mindig a toalett óráiban folytatták meghitt beszélgetéseiket, mert napközben máskor nemigen találkoztak - az őrnagy irtózott saját székei és asztalai társaságától; Morgan meg, gazdája toalettjének végeztével és leveleit kikézbesítvén, javarészt maga rendelkezett az ideje felől.

A tevékeny és jó modorú úriember fennmaradó idejét az ismerősei, más főúri inasok és lakájok közt töltötte el; Morgan Pendennis - mert az úriemberek úri szolgálai a maguk köreiben ilyen kettős néven címezgették egymást - gyakori és szívesen látott vendége volt a város egyik-másik igen előkelő asztalának. Tagja volt a Pimlico és a Mayfair két fontos klubjának; s így módjában állt megismerkednie a város valamennyi pletykájával, s kellemesen elszórakoztatnia gazdáját a toalett két órájában. Száz mesét és legendát tudott a legmagasabb körök tagjairól, akiknek fenséges titkait inasaik éppoly alaposan meghányják-vetik, mint ahogy, drága asszonyom, a mi szobalányaink és alkalmazottaink lenn a konyhán a mi jellemünket, fukarságunkat vagy pazarlásunkat, vagyonunkat és bosszúságainkat, apróbb családi vagy háztartási összeszólalkozásainkat és veszekedéseinket. Ha a kéziratot elől hagynám az asztalon, a legcsekélyebb kétségem sincs, hogy Betty elolvassná, s még ma este ismertetné az alsóbb régiókban; s holnap reggel olyan ártatlan képpel hozná be a reggelimet, hogy nincs halandó, aki elhinné róla, hogy kémkedésben ludas. Ha ön és a kapitány összekapnának valamin, ami nagyon is lehetséges, e civakodás körülményeit s kettejük jellemét páratlan ékesszólással vitatnék meg tea közben a konyhaasztalnál; s ha történetesen Smithné asszony szobalányának is alkalma nyílnék meginni egy teát az ön szobalányával, jelenléte semmiképpen nem gátolná a szóban forgó vitát; ő is őszintén nyilvánítaná véleményét; s másnap valószínűleg úrnője is tudomást szerezne róla, hogy Jones kapitány és felesége szokás szerint összeveszett. Titok nem létezik. Fogadjuk hát el szabályként, hogy John mindent tud; mint a mi szerény világunkban, ugyanúgy van a legnagyobb világában is; egy herceg semmivel sem nagyobb ember a *valet-de-chambre*-ja¹⁰² szemében, mint én vagy ön; s őfőméltósága embere a klubjában, hasonló rangúak közt, olyan nyíltan és szavahihetően tárgyalja meg gazdája jellemét és ügyeit, amely úriemberek közt járja a meghitt társas együttlét során. Ki fukar és zárja lakatra pénzesládáját; kit tartanak markukban a pénzkölcsönzők, ki írja alá nemes nevét váltók hátlapjára; ki kinek a feleségével van jóban, ki kinek a lányát készül elvenni, s ki kiét nem, a világ minden kincséért sem; mindeme tényeket az úriemberek bizalmas úri szolgálai a legnagyobb bizalommal tárgyalják meg, s akinek jogcíme van rá, hogy tagja legyen ennek az előkelő társaságnak, az mind ismeri és értékeli is e tényeket. Egyszóval, ha az öreg Pendennisről azt mondták, hogy mindenkit ismer, hogy bámulatra méltó pletykás és

¹⁰² Szobainas.

ugyanakkor elbűvölően diszkrét ember, akkor tartozunk annyival az igazságnak, hogy ez mindenekelőtt Morgan úr érdeme, gazdája értesülései ugyanis javarészt e jeles inastól származtak, aki utánuk járt és kiszáglászta őket. Nos, ha szeretné valaki megismerni a londoni társaságot, vajon kezdhethet-e jobb helyen, mint legalul, a konyhán? Morgan úr és gazdája tehát beszélgetett, miközben az utóbbi toalettje elkészült. Előző nap délután fogadás volt az udvarnál, és az őrnagy olvasta, hogy Lady Claveringet Lady Rockminster s Miss Amoryt az édesanyja, Lady Clavering mutatta be - a cikk a továbbiakban a ruhájukat írta le, olyan aprólékos gonddal és olyan zsargonban, mely zavarba ejti és mulattatni fogja az eljövendő nemzedék krónikásait. E nevek látványa visszavitte Pendennist vidékre. - Mióta vannak itt Claveringék Londonban? - kérdezte. - Maga már találkozott valakivel az embereik közül, Morgan?

- Sir Francis elküldte a külföldi inasát, uram - mondta Morgan úr -, s egy barátomat vette maga mellé, uram. Ami azt illeti, az én ajánlásomra, uram. Talán emlékszik Towlerre, uram, magas, veres ember, de festi a haját, uram. Szobainas volt Lord Levant családjában, egészen amíg őlordsága tönkre nem ment. Ez kevésbé rangos állás Towlernak, de hát szegény ember nem válogathat - mondta az inas mély együttérzéssel a hangjában.

- Istenemre, pokoli kellemetlen! - mulatott az őrnagy. - De Lord Levantnak se lehetett valami kellemes... hehe...

- Mindig tudtam, hogy ez előbb-utóbb bekövetkezik, uram. Meg is mondtam önnek négy éve, Szent Mihálykor, mikor őladysége zálogba csapta a gyémántokat. Towler volt az, uram, aki két hintóval elvitte Dobreehoz... odakerült az ezüst nagy része is. Talán emlékszik, uram, ott látta Blackwallban, rajta volt a Levant-címer és a korona, Lord Levant meg ott ült szemben, Steyne márki vacsoráján. Bocsánat... megvágtam, uram?

Morgan épp az őrnagy állán ügyködött, s miközben a szíjon ügyesen megfente a borotvát, folytatta a témát: - A Grosvenor Place-en vettek ki egy palotát, uram, és nagy házat visznek. Őladysége három estélyi és egy vacsorát szándékszik adni hetenként, uram. Nem fogja futni a vagyonából, uram, nem fogja futni.

- Istenemre, pokoli jó szakácsuk volt, mikor Fairoaksban jártam - mondta az őrnagy, édeskevés együttérzéssel özvegy Amoryné vagyona iránt.

- Miroblennek hívták, uram... - Miroblen elment, uram - mondta Morgan; s az őrnagy most szívből fakadó együttérzéssel jegyezte meg: - Pokoli nagy kár érte, Morgan.

- Szörnyű veszekedés volt a miatt a moszjő Miroblen miatt - folytatta Morgan. - Egy baymouthi bálon, uram, amilyen pimasz, kihívta párbajra Arthur urat, és Arthur úr majdnem leütötte és kihajította az ablakon, uram, és az jót is tett volna neki; de odajött, uram, Strong lovag, és elsimította a ricsajt... bocsánat: a nézeteltérést, uram... ezek a francia szakácsok olyan gögösek és arcátlanok, mintha valódi úriemberek lennének.

- Hallottam valamit arról a veszekedésről - mondta az őrnagy. - De Mirobolant-t nem azért tették ki, mi?

- Nem, uram, azt az ügyet elsimították; Arthur úr megbocsátott neki, és nagyon szépen viselkedett, uram; Amory kisasszony miatt volt, uram, ő volt az oka, hogy elbocsátották. Ezek a franciák azt hiszik, hogy mindenki beléjük szeret, uram; Miroblen fölmászott a vadszőlőn a kisasszony ablakához, uram, és megpróbált bejutni, de rajtakapták, uram; és kijött Strong úr, és odahozták a kerti fecskendőt és ráirányították, uram, és szörnyű nagy ricsaj volt, uram.

- A fene a pimaszságát! Csak nem azt akarja mondani, hogy Amory kisasszony adott lovat alája? - kiáltott fel az őrnagy, Morgan úr különös arckifejezése láttán.

Morgan úr felöltötte a legegységesebb modorát. - Erről semmit nem tudok, uram. Cselédek az ilyesmiről nem szoktak tudni. Valószínű, hogy nem volt köztük semmi... annyi hazugságot beszélnek... Miroblen elment, cakumpakk, serpenyőstől, zongorástól... a fickónak volt egy zongorája, és verseket írt franciául, aztán Claveringben vett ki lakást, és ott lógott a palota körül, és azt beszélik, hogy Madame Fribsby, a szabónő hordozta a leveleit Amory kis-asszonynak, bár ebből egy szót se hiszek, uram; azt se, hogy megpróbálta faszénnel megmérgezni magát, az egészet csak ők eszelték ki Madame Fribsbyvel; és majdnem agyonlőtte a vadőr a parkban.

Az őrnagy aznap délután történetesen a St. James Street-i Bays Klub nagyablakában álldogált a délutánnak abban az órájában, mikor ugyanott még vagy tíz hasonló vén gavallért lehetett látni (a Bays manapság meglehetősen régimódi helynek számít, s tagjainak java része több mint javakorabeli; de a régensherceg idején ezek az öreglegények, akik ma szállják meg a klub ablakfülkéit, a birodalom legnagyobb dandyjei voltak), Pendennis őrnagy kinézett, s az unokaöccsén, Arthuron akadt meg a szeme, aki épp Popjoy úrral, a barátjával közeledett az utcán.

- Oda süss! - mondta Popjoy Pennek, mikor a ház előtt elmentek. - Mentél már úgy el a Bays előtt délután négykor, hogy ne láttad volna a begyöpösödött vén szamaraknak ezt a gyülekezetét? Valóságos múzeum. Viaszba kéne önteni őket, és kiállítani Madame Tussaud panoptikumában...

- A vén szörnyűségek termében! - mondta Pen nevetve.

- A szörnyűségek termében! Teringettét, ez jó! - kiáltott fel Pop. - Hát vén csibészek, az biztos, a legtöbbjük az. Ott az öreg Serkehoy, és ott a nagybátyám, Colchicum, akinél piszkosabb vén bűnös nincs Európában; az meg ott... nicsak! valaki kocogtatja az ablakot, és idebólogat nekünk.

- A nagybátyám az, az őrnagy - mondta Pen. - Ő is vén bűnös?

- Hírhedt vén csirkefogó - mondta Pop fejcsóválva. (Híhhedt vén csihkefogó - így ejtette s ettől szavai még nagyobb nyomatékot kaptak.) Integet. Téged hív; beszélni akar veled.

- Gyere be te is - mondta Pen.

- Nem lehet - mondta a másik. - Col bácsival két éve nem ismerjük egymást Mademoiselle Frangipane miatt... Pá-pá - és az ifjú elbúcsúzott Pentől, a vén bűnösök klubjától, s beballagott a szomszédos intézménybe, a Blacquiére-be, amelyet a magakorabeli mihasznák látogattak.

Colchicum, Serkehoy és a többi vén gavallér épp a Clavering családról társalgott, amelynek londoni felbukkanása aznap reggel az őrnagy és inasa számára is beszédtemául szolgált. Serkehoy háza Sir Francis Clavering házának szomszédságában állt a Grosvenor Place-en; minthogy maga is jó vacsorákat adott, észrevette, hogy a szomszéd ház konyhája valamelyest megélénkült. Igen, Sir Francisnek új konyhafőnöke volt, aki korábban nemegyszer főzött Serkehoy úrnál is, ha az vacsorát adott: ez az úriember ugyanis csak egy kiválóan képzett női konyhaművészt foglalkoztatott állandó jelleggel, s ilyen nagy hírű konyhafőnököt csak akkor fogadott fel, ha az valamelyik nagy bankettje idején véletlenül épp szabad volt. - Pokoli költségbe verik magukat, s eddig legalábbis pokoli rossz a társaságuk, úgy hallom - mondta Serkehoy úr. - Az utcán vadásznak emberekre, akik hajlandók náluk vacsorázni. Champignon azt mondja, a szíve szakad meg, hogy ilyen társaságnak kell vacsorát fölszolgáltatnia. Micsoda szegény, hogy ilyen alja népek egyáltalán pénze lehet! - kiáltotta Serkehoy úr, akinek a nagyapja becsületes bőrnadrágszabó volt, apja meg főhercegeknek kölcsönzött pénzt.

- Bár én akadtam volna össze az özvegygel! - sóhajtott fel Lord Colchicum. - Csak ne estem volna ágynak azzal az istenverte köszvénnel Livornóban... én vehettem volna el az özvegyet... azt mondják, hatszázezer fontja van háromszázalékos kötvényekben.

- Hát annyi azért nincs... még Indiából ismerem a családot - mondta Pendennis őrnagy. - Még Indiából. Az apa pokoli gazdag indigóültetvényes volt... az asszonyt is jól ismerem... Clavering a mi vidéki birtokunkkal határos. Nicsak! Az ott az unokaöcsém...

- És az enyém... az a kis mákvirág - mondta Lord Colchicum, s busa szemöldöke alól morgorva pillantást vetett Popjoyra; s mikor Pendennis őrnagy megkocogtatta az ablakot, a lord otthagya faképnél.

Az őrnagy igen jó kedvében volt. A nap fényesen ragyogott, a levegő friss volt, élénkítő. Elhatározta, hogy aznap tiszteletét teszi Lady Claveringnél, s az jutott eszébe, hogy nem is lenne rossz Arthurral átsétálnia a Green Parkon öladysége kapujához. Pen úrfinak sem volt ellenére, hogy illusztris rokonához csatlakozzék, hisz azon a rövid úton is, amíg elhagyták a St. James Streetet, tucatnyi nagyembert mutatott neki, egy herceg üdvözölte, és az utcasarkon egy püspök (zömök kis lova hátáról) meg egy esernyős kabinetminiszter. A herceg kezét nyújtott az idősebbik Pendennisnek, az őrnagy meg hódolattal szorította meg az előkelő, tajtékporral fehérített kesztyűt; s Pen vére megbizserdült, mikor egyszeriben azon találta magát, hogy szinte, mondhatnók, közvetlen kapcsolatba került a híres emberrel (hisz az őrnagy bal karját ő tartotta birtokában, míg az érdemes úriember másik szárnya őfőméltósága jobbájával került érintkezésbe), s azt szerette volna, ha az egész Szürkebarátok Iskolája, az Oxbridge-i Egyetem, a Paternoster Row, a Temple, s Fair Oaksból Laura meg az édesanyja ott állna az utca két oldalán, s látná, hogyan zajlik le a találkozó ő meg nagybátyja s a keresztény világ leghíresebb hercege közt.

- Hogy s mint, Pendennis? Szép az idő... - ezek voltak őfőméltósága emlékezetre méltó szavai, majd fenségesen biccentett, s továbbment fecskefarkú kék zubbonyában, makulátlan fehér csinvat nadrágjában s hátul csillogó csattal összefogott magas gallérjában.

Az öreg Pendennis, aki észrevehetően hasonlított őfőméltóságához, öntudatlanul utánózni kezdte, mikor elváltak, s akár e nagyember, ő is csupa kurta mondatot bökött ki. Nem kétséges, hogy mindannyian több olyan katonatiszttel találkoztunk már, aki kora valamelyik nagy hadvezérét utánozza; s a pusztá tény, hogy a Természet sasorral ajándékozta meg, vele született jellemét s hajlamát alapjában megváltoztatta. S olyan emberrel vajon nem találkoztunk-e, aki magas homlokkal büszkélkedett, s ezért azt hitte, hogy Canning úrra hasonlít? Mások meg önelégülten feszítenek egész életükben, mert azt hiszik („hiszik”, mondom, mert lehetetlen, hogy valaki *valóban* olyan legyen, mint a férfiak e legszebbike és legtökéletesebbje), hogy a nagy és tisztelt IV. Györgyre hasonlítanak; ismét mások kivágott nyakú ruhát viselnek, mert úgy képzelik, hogy külső megjelenésük Lord Byronéra emlékeztet; s vajon szegény Tom Bickerstaff, akit csak nemrégiben zárt magába a sír, s akinek nem volt elevenebb a képzelete, mint Joseph Hume úrnak, nem hitte-e önmagáról, hogy Shakespeare-hoz hasonló? Borotválta a homlokát, hogy még jobban a halhatatlan dalnokra üssön, egyik tragédiát a másik után írta, s teljesen megzavarodott, mire meghalt - vajon ő nem a homloka áldozata volt-e? Ilyen és ehhez hasonló torz hiúsággal bizonyára mindenki találkozott már életében, aki a világban járatos. Pen kajánul a markába nevetett, mikor észrevette, hogy nagybátyja utánózni kezdi a nagyembert, akitől az imént váltak el: pedig Pen a maga módján volt olyan hiú, mint az idős úriember, s nagyon is öntelten feszített az őrnagy oldalán.

- Igen, drága fiam - mondta a vén agglegény, ahogy átballagtak a Green Parkon, ahol sok szegény gyerek hancúrozott vidáman, kifutófiúk snúroztak, fekete juhok legelészték a napfényben, egy színész a padon ülve a szerepét tanulta, gyereklányok sétálgattak a gondjukra bízott apróságokkal, s szerelmespárok andalogtak önfeledten -, igen, erre mérget vehetsz, fiam:

nincs, ami egy szegény embernek annyit érne, mint az ismeretségei. Mert engem például kikkel láttál ma együtt a Bays ablakában? Kettő a birodalom főrendije. Hobandnoble is főrend lesz, amint a nagybátyja meghal, márpedig azt most ütötte meg harmadszor a guta; a másik négy közül pedig egynek nincs kevesebbje évi hétezernél. Láttad azt a kék batárt és az elébe fogott roppant lovat a klub kapujában? Megismered, ha még egyszer látod. Az Sir Hugh Trumpingtoné, akiről köztudomású, hogy soha egy lépést meg nem tett életében gyalog: soha gyalog ki nem lép az utcára, soha; s ha csak a második házba megy is, az édesanyját meglátogatni, az élemedett özvegyet (akinek be foglak mutatni, fiam, mert London egyik legjobb társaságával találkozhatsz nála), istenemre, fiam, lóra ül a 23-as szám előtt, s leszáll a 25/a-nál. Most fenn van a Bays emeletén, pikétet játszik Punter gróffal; ő a második legjobb játékos Angliában... s lehet is: mindennap fél négytől fél nyolcig játszik, egészen míg át nem öltözik vacsorához (csak vasárnap nem, mert Sir Hugh szerfölött vallásos ember).

- Jámbor időtöltés, mondhatom - mondta nevetve Pen, s arra gondolt, hogy micsoda vén szószátyár lett a nagybátyjából.

- Istene, fiam, nem ez a lényeg. Akinek akkora birtoka van, mint neki, azzal töltheti az idejét, amivel akarja. Ha baronet vagy, a grófság parlamenti képviselője, s tízezer acre jó cheshire-i föld a tied, és olyan kastélyod van, mint Trumpington (bár oda sose jár le), azt teszed, ami tetszik.

- Szóval az a hintó, uram, az övé? - kérdezte unokaöccse, már-már gúnyosan.

- A hintó?... Igen, hogyan?... Mit is akartam mondani? *Revenons à nos moutons.*¹⁰³ Igen: *revenons à nos moutons.* Nos, az a hintó, négy és hét közt, ha akarom, az enyém. Legalább annyira az enyém, mintha Tilburyéktől bérelném havi harminc fontért. Sir Hugh a legderekebb fickó a világon; s ha nem lenne ma délután ilyen szép idő, most mindketten abban a hintóban ülnénk, útban a Grosvenor Place felé. Ez a haszna, ha gazdag embereket ismersz... én ingyen vacsorázom, fiam... vidékre járok, és ingyen van a lovam. Más tart nekem kutyákat és vadőröket. *Sic vos non vobis*, ahogy azt mi a Szürkebarátoknál mondani szoktuk, mi? Egyetértek azzal, amit az én öreg Leech barátom mondott a negyvennégyeseknél, márpedig ő pokoli egy agyafúrt fickó volt, mint a legtöbb skót. Istene, fiam, Leech azt szokta volt mondogatni: „Olyan szegény vagyok, hogy szegényekkel már nem is barátkozhatom.”

- De azért Arthur bácsi nem tartja magát szigorúan az elveihez jegyezte meg Pen kedvesen.

- Az elveimhez? Ezt hogy érted, fiam? - kérdezte az őrnagy némileg ingerülten.

- Ha a valóságban nem lenne jobbindulatú, mint elméletben - mondta Pen -, nem vett volna észre ma a St. James Streeten: aki csupa herceggel és mágnással él együtt, nem szorul rá, hogy észrevegyen egy magamfajta szegény ördögöt. - Ebből is láthatjuk, hogy Pen kezdett beletanulni a világ dolgaiba: azonfelül, hogy csak lopva nevette ki az embereket, értett a hízelgéshez is.

Pendennis őrnagy nyomban megbékélt, s úgy érezte, mintha hájjal kenetnék. Szeretettel megsimogatta unokaöccse karját, amelyre támaszkodott, s megjegyezte: - Te, fiam, a vérem vagy! Kössenek fel, fiam, ha nem vagyok büszke rád, és nem kedvellek, csak épp a bolondságaidat és a szertelenségedet nem szíveltem... de hát, remélem, benőtt már a fejed lágya. Teringettét! Remélem, be. Igen: teringettét! Az én célom, Arthur, hogy embert faragjak belőled... hogy lássam, megvan a helyed a világban, ahogy az a te nevedhez meg az enyémhez illik is, fiam. Az írói tehetségeddel már szereztél magadnak némi hírt, s távol álljon tőlem, hogy ezt lebecsüljem, bár az én időmben, teringettét, a poézis, a szellemi képességek meg mi

¹⁰³ Térjünk vissza a tárgyra.

egyéb pokoli rosszhírben álltak. Ott volt például az a szegény Byron, az tönkretette magát; a poétáktól, újságíróktól és más efféléktől, akikkel sülve-főve együtt volt, csupa rosszat tanult. De hát változnak az idők... fölment az irodalom ázsioja... a teringettét!... jó eszű fickók bejutnak a város legjobb házaiba! *Tempora mutantur*,¹⁰⁴ fiam, s mint Shakespeare mondja, ami van, az jól van.

Pen nem tartotta illendőnek, hogy nagybátyját fölvilágosítsa, ki is volt az, aki az imént idézett bölcsességet leírta, s miután a Green Parkból leereszkedtek, elindultak a Grosvenor Place-re, annak a palotának a kapuja felé, amelyet Sir Francis és Lady Clavering lakott.

E csinos kis palota ebédlőjének ablaktáblái frissen voltak aranyozva; a kopogtató pazarul fénylett a frissen festett kapun; a szalon erkélyén ládákban, cserepekben egész virágoskert pompázott; mindenféle gyönyörűbbnél gyönyörűbb fehér, rózsaszín és vörös virág; a felső szobák ablakait (kétséggkívül a lady szent és sérthetetlen hálószobájának és öltözőjének ablakai voltak), s még azt a csinos kis második emeleti szárnyas ablakot is, amelyet az éles szemű Pen úr Blanche Amory kisasszony szüzi hálószobája ablakának vélt, hasonlóképpen virág díszítette; így újonnan festve, csillogó üvegablakaival, frissen mosott tégláival, makulátlan vakolatával a ház egész homlokzata olyan szép képet nyújtott, hogy annál szebbet kívánni se lehet.

„Micsoda élvezet lehetett Strongnak, hogy a pompát megszervezze” - gondolta Pen. Az előtte levő nagyszerűségben nyomban felismerte a lovag géniuszát.

- Lady Clavering épp sétakocsikázni indul - mondta az őrnagy. - Csak a pappendeklinket kell itthagynunk, Arthur. - A „pappendekli” szót használta; nemrégiben hallotta egy ötletes és nagyvilági ifjú mágnástól, s úgy vélte, e divatos kifejezés jól illik Pen zsenge korához. S valóban, épp mikor a két úriember a kapuhoz ért, egy landau állt a ház elé, csudálatos, halvány krémszínű szaténnaal vagy brokáttal bélelt sárga hintó, előtte gyönyörű, rikítóan folszalagozott szürkék, szerszámjukon szikrázó heraldikai figurák, a címer fölött nem kevesebb, mint három ilyen sisakdísz, s maga a pajzs is csupa osztás, ily módon tanúsítva a Clavering és Snell ház fényes ősi múltját. A bak csudálatos huzatán (amelybe aranyszállal szőtték bele ugyanezt a címet) ezüstparókás kocsis ült, s tartotta féken a ficáncoló szürkéket; fiatal ember volt még, de arca ünnepélyes, mellényét csipke díszítette, cipőjét fényes csat - kis csat, nem olyan, mint Johné vagy Jeamesé, az inasoké, amely, mint tudjuk, nagy, s elegánsan beborítja egész lábuk fejét.

Kinyílt a hall bejáratának egyik szárnya, és John - fajtájának e legtermetesebb példánya - lábát keresztbe vetve nekidült az ajtófélfának; illatos fűrtjei rizsporosak voltak, lábán szép selyemharisnya, kezében aranygombos pálca, *dolichoskion*. Jeamest nem lehetett látni, de ott volt a közelben, a hallban várakozott, azzal az úriemberrel együtt, aki nem viselt libériát, és a szőnyegtekercset volt hivatva végiggördíteni öladysége előtt, amelyen az majd a hintóhoz lép. Mindezt elmondani időbe telik, de a gyakorlott szem az embereket is, a tárgyakat is egyetlen pillantással fölmérte; s tény, hogy az őrnagy és Pendennis alig vágott át az utcán, kicsapódott a kapu második *battant*-ja,¹⁰⁵ az ajtó küszöbétől a hintó lépcsőjéig végigterült a lószőr szőnyeg; John a hintó egyik, Jeames a másik címeres ajtaját nyitotta ki, fölbukkant a két vakító eleganciával öltözött hölgy, s velük egy harmadik is. Karján egy világoskék szalaggal folszalagozott, csaholó Blenheim-spaniellel, hogy beszálljon a kocsiba.

¹⁰⁴ Változnak az idők.

¹⁰⁵ Szárny.

Először Amory kisasszony szállt be, légies könnyedséggel, s mindjárt el is foglalta a helyet, amelyet legjobban kedvelt. Őt Lady Clavering követte, de öladysége lába, érett korának megfelelően, már némileg elnehezedett, s a női szépség elragadtató szeme, aki történetesen arra járván tanúja volt e lenyűgöző szertartásnak, láthatta, hogy egyik zöld selyemcipőbe bújtatott selyemharisnyás lába - mely selyemharisnya igen finom volt, függetlenül attól, hogy milyen bokát takar - megbicsaklik a hintó hágcsóján, s öladysége nekidől a szálegyenes Jeamesnek, és a karján keres támasztékot.

Az ifjabb és az idősebb Pendennis, amint a kapu felé közeledett, látta a két bájos hölgyet: az őrnagy komolyan és ünnepélyesen, Pen viszont kissé zavartan nézte a hintót és tulajdonosait; mert eszébe jutottak claveringi kapcsolatuk különféle mozzanatai, s ettől ugyancsak meggyorsult a szívverése.

E pillanatban Lady Clavering körülnézett, és észrevette őket - épp a hintó alsó lépcsőjén állt, egy pillanat, s már fönn is lett volna, de megtorpant (s ettől némi rizspor szállt az illatos Jeames hajából), és fölkiáltott: - Uramisten, csak nem Arthur Pendennis és az öreg őrnagy! - leugrott a szilárd anyaföldre, feléjük nyújtotta két kövér és feszes narancssárga kesztyűbe bújtatott kezét, s melegen üdvözölte őket.

- Hát kerüljenek beljebb!... És miért csak most?... Szállj ki, Blanche, nézd, ki van itt, régi barátaink... Ó, hogy örülök, hogy látom magukat... Csak vártam és vártam, hogy jönnek, már olyan régen!... Kerüljenek beljebb, még nem szedték le az asztalt! - kiáltotta a vendégszerető lady, két kézzel szorongatta Pen kezét (az őrnagyét csak egy pillanatra szorította meg, annak jeléül, hogy felismerte), Blanche meg előbb a kéményre vetette a szemét, majd sietve leszállt, félénken, pironkodva, könyörgő tekintettel, s kis kezét odanyújtotta Pendennis őrnagynak.

A társalkodónő a spániellel határozatlannak látszott, nem tudta, ne vigye-e el Fidót mégis levegőzni, aztán ő is sarkon fordult, és bement a házba, Lady Clavering, a lánya és a két úriember sarkában. A hintó pedig, az elébe fogott ficáncoló szürkével, ott állt üresen, csak az ezüstparókás kocsis ült a bakon.

HARMINCHETEDIK FEJEZET

Amelyben ismét föltűnik a najád

A Morgannél előkelőbb emberek nem voltak olyan tájékozottak Lady Clavering vagyonát illetően, mint ő, az inas, s mikor öladysége megérkezett ebbe az udvarias metropolisba, valóságos legendák jártak a gazdagságáról. Vagyona forrásaként indigógyárakat, ópiumszállító vitorlásokat, rúpiáktól túlcorduló bankokat, bennszülött hercegek gyémántjait és ékszereit, a Lady Clavering és édesatyja által e hercegeknek vagy elődeiknek kifizetett roppant kölcsönök kamatait emlegették. Londoni bankbetétjének összegéről azonban pontos értesülésük volt, s ahány 0 szerepelt ebben az összegben, annyi elismerő „0” hagyta el az elképedt emberek ajkát, akik hallottak róla. Közismert tény volt, hogy egy rendkívüli ember tartózkodik az országban, Altamont ezredes, egy indiai naváb, a lucknowi herceg legbensőbb bizalmasa, aki mohamedán hitre tért, ezernyi vad és veszedelmes viszontagságon esett át, s most Clavering Bégummal tárgyal a lucknowi herceg híres orrkarikagyémántjának, a Dewan Világosságának eladásáról.

Lady Clavering Bégum néven már azelőtt híressé vált, hogy a fővárosba megérkezett volna, s mint ahogy Delolme és Blackstone és a brit alkotmány valamennyi dicsőítője elhenceg vele, hogy arisztokráciánk sorában mindenféle arra érdemes ember megtalálja a helyét, s ha megérdemli, még a legalacsonyabb származású is fölöltheti a főrendek köntösét, s odaülhet egy Cavendish vagy egy Stanley mellé, jó társaságunk arra is büszke lehet, hogy bármilyen gögös legyen, a természettől bármilyen féltékeny előjogaira, s bármennyire megválogatja, hogy kit bocsát be körébe, ha valaki elég gazdag, nyomban leomlik előtte minden akadály, s olyan szívesen látják, amennyire csak vagyona révén megérdemli. E tény a mi brit pártatlanságunkat és becsületességünket dicséri: felső rendünk nem csupán gögös arisztokratákból áll, ahogy a tudatlan ember képzelet: épp ellenkezőleg, ha valakinek pénze van, kezet nyújtanak neki, eszik a vacsoráit, táncolnak a báljain, feleségül veszik lányait, vagy hozzáadják fiaikhoz bájos lányait, s mindezt oly szeretetre méltó természetességgel, mint a legközönségesebb *roturier*¹⁰⁶ tenné.

Mint a vidéki kastély berendezése során, barátunk, Strong lovag most is ízlése és tanácsa áldásaiban részesítette a divatos londoni lakberendezőket, akik a városi házat a Clavering család befogadására előkészítették. Az elegáns otthon feldíszítésében a derék Strong lelke éppúgy örömet lelte, mintha a ház az övé lett volna. Képeket akasztott fel és akasztott át más, megfelelőbb helyre, nagy gonddal tervezte ki, hogy hol álljanak a heverők, tanácskozott a borkereskedőkkel és élelmiszer-szállítókkal az új létesítmény ellátásáról; de ugyanakkor mint a baronet tótumfaktuma és bizalmas jó barátja, annak is szerét ejtette, hogy saját lakását berendezze, s jól felszerelje a maga kis pincéjét; barátai gratuláltak neki otthona csinoságához, ama kevesek, akiket meghívott, hogy vele fogyasszanak el egy szelet húst, egy palack finom vörös bort is kaptak a sült mellé. Strong, ahogy mondta, úgy él most, „mint Ábrahám kebelén”: kényelmes lakosztálya van a Shepherd's Innben. Egy volt spanyol légionárius szolgálta ki, egykori bajtársa, annak idején egy spanyol erőd bevételekor szakadt el tőle, most a Tottenham Court Roadon, az utcasarkon találkoztak össze, inasi méltóságra emelte, s ebben a minőségben szolgálta őt s azt a jó barátját, akivel szállását megosztotta. Ez utóbbi pedig nem volt más, mint a lucknowi herceg bizalmasa, a vitéz Altamont ezredes.

Nincs ember, aki kevésbé kíváncsi, sőt diszkrétebb lenne, mint Ned Strong, így hát nemigen firtatta azt a titokzatos kapcsolatot, amely Sir Francis Clavering és a herceg követe közt első

¹⁰⁶ Polgár.

baymouthi találkozásuk után rövidesen létrejött. Altamont valami titkot tudhatott Clavering-ről, amely Sir Francist valamiképpen hatalmába adta; és Strong, tudván, hogy gazdája előélete meglehetősen rendhagyó, s hogy katonai pályafutása Indiában nem volt valami fényes, gyanította, hogy az ezredes, aki esküdött rá, hogy Claveringet jól ismeri Calcuttából, valamivel zsarolja Sir Francist, s az kénytelen engedni neki! Az az igazság, hogy Strong már régen kiismerte Claveringet, tudta róla, hogy gyöngé akaratú, elvtelen, értelmileg, erkölcsileg komolytalan és pipogya alak.

Baymouthi találkozásukat követőleg őexcellenciája és szegény Clavering közt volt egy-két beszélgetés, ezekbe azonban a baronet nem avatta be Strongot, bár ővele küldözgette leveleit Altamontnak, s minden más ügyében ő volt a nagykövete. Egy ilyen alkalommal a lucknowi herceg követe szerfölött rosszkedvében lehetett, mert összegyűrt Clavering levelét, s a maga sajátos modorában, nagy nyomatékkal kijelentette:

- Százat! Még mit nem! Elég már a levelekből és a sok huzavonából. Mondja meg Claveringnek, hogy vagy megkapom az ezret, vagy, Jupiterre, miszlikbe aprítom. Adja ide az ezret, s már itt se vagyok, elmegyek külföldre, s úri becsületemre, egy évig egy bűdös vasat se kérek. Adja át neki az üzenetemet, Strong fiam, és mondja meg, ha péntek déli tizenkettőig nem lesz itt a pénz, úgy éljek, hogy szombaton egy cikket talál az újságban, s a rákövetkező héten levegőbe röptem az egész társaságot.

Strong szóról szóra átadta az üzenetet principálisának, s ez azt eredményezte, hogy a lovag a megjelölt napon és órában újra megjelent Altamont baymouthi szállásán, és átadta neki a megjelölt összeget. Altamont úriember volt, mint mondta, s úgy viselkedett: kifizette számláját a fogadóban, s másnap a baymouthi lapban megjelent a hír, hogy külföldre távozott. Strong elkísérte Doverbe, ahol hajóra szállt. „Legalább okirat-hamisítás - gondolta Strong -, más-különben nem lenne ennyire a fickó kezében. A hamis váltó az ezredeshez került.”

De a boldog ország még azelőtt viszontlátta partjain az ezredest, hogy az év lejárt volna. Egy átkozott piros sorozat teljesen tönkretette Baden-Badenben, mondta; nincs az az úriember, aki állná a sarat egy színnel szemben, ha tizennégyszer egymás után jön ki. Így hát kénytelen volt Sir Francist megpumpolni az útiköltségért; s Clavering, bár épp nagyon kellett neki a pénz (sokba került a választás, megalapozta vidéki háztartását, és épp városi házát rendezte be), megtalálta a módját, hogy kifizesse Altamont ezredes számláját, jóllehet nem akaródzott neki; hisz Sir Francis, Strong füle hallatára, szitkozódva tett szemrehányást a mennyeknek, hogy az ezredest nem csukták Németországban élete hosszáig az adósok börtönébe, hisz akkor soha többé nem alkalmatlankodhatott volna neki.

Az ezredesnek szánt összegeket Sir Francis kénytelen volt felesége tudta nélkül előteremteni; mert a jó lady, bár könnyű kézzel, sőt pazarlóan költekezett, az apjától, Snelltől, a vagyonnal együtt meglehetősen üzleti érzéket is örökölt, s férjének nem adott többet, mint azt a csinos járadékot, amely, úgy vélte, egy rangjából úriembert megillet. Hébe-hóba meg is ajándékozta, vagy kifizette egy-egy kifizetetlen nagy kártyaadósságát, de mindig pontosan elszámoltatta az így kapott pénzről; s Clavering kereken megmondta Strongnak, hogy az ezredesnek kifizetett összegekről nehogy szólni merjen Lady Claveringnek.

Strong úr egyik dolga többek közt épp az volt, hogy ezt s még más összegeket is előteremtsen gazdájának. És a Shepherd's Innben, a lovag szállásán sok tárgyalás folyt le a pénzvilág képviselői és Sir Francis Clavering között; és sok nagy értékű bankjegy és pecsétes papíros cserélt itt gazdát. Ha egy ember kora ifjúságától hozzászokott, hogy adósságokba verje magát, s hogy a ma kapott összegért éves lejáratú váltót adjon, azon semmiféle jó szerencse tartósan nem segít; a pénzkölcsönző tudja: röviddel azután, hogy fölvirradt rá a jólét, megint találkozni fog jól ismert aláírásával a piacon. Clavering kellemesebbnek találta, hogy ezen úriemberek látogatását Strong lakásán fogadja s nem a magáén, s akkora volt a lovag barátsága Clavering

iránt, hogy bár neki magának egy vasa nem volt, az ő neve szerepelt kibocsátóként szinte valamennyi váltón, amelyet Sir Francis Clavering elfogadott. S miután Clavering helyett kibocsátotta a váltót, „valahol a Cityben” leszámíttatta. S ha eljött a lejárat napja, kiegyezett a váltó rendelvényszeivel, s vagy kifizette nekik adóssága egy részét, vagy új váltó fejében fizetési haladéket szerzett. Az úriembereknek rendezetten vagy rendezetlenül, de meg kell élniük; hiszen csak nemrégiben olvastuk, hogy a Komárom helyőrségét alkotó csapatok mily vidámak voltak s elevenek, színdarabokat adtak elő, bálokon táncoltak, fogyasztották a fejadagjukat, bár szakadatlanul fenyegette őket a falon kívül álló ellenség támadása, s ha a támadást nem tudják visszaverni, az osztrákok kötele - így hát Londonban is százával akadtak bátor lelkek, akik derűsen éltek, mindennap elfogadhatóan és elég vidáman megvacsoráztak, s nyugodt lélekkel feküdtek le, pedig a sarkukban ott volt a végrehajtó, s a nyakukon az adósság kötele - ezeket az apró kényelmetlenségeket azonban Ned Strong, az öreg katona nagyon jól elviselte.

De még bőven lesz alkalmunk, hogy megismerkedjünk a Shepherd's Inn ezen és más érdekes lakóival, ne várassuk hát túl sokáig Lady Claveringet és barátait a Grosvenor Place-en, a kapuban.

Mindenekelőtt a pompás ebédlőbe mentek, amelyet középkori stílusban rendeztek be, de hogy miért, arról Lady Claveringnek halvány fogalma sem volt - „hacsak azért nem - mondta vidáman kacagva öladysége -, mert Clavering is, én is középkorú emberek vagyunk” -, itt megkínálták őket annak az ebédnek bőséges maradékával, amit Lady Clavering és Blanche az imént költött el. Mikor senki nem volt a közelében, a mi kis najádunk, aki, mint Amina, a vámpírok barátja az *Ezeregyéjszaka*-ban, alig evett többet vacsorára, mint hat szem rizst, igen derekasan működött késsel-villával, és tekintélyes adag ürübordát bevágott; s elhihetjük, e tettetésével nem állt egyedül a divatos ifjú hölgyek közt. Pen és nagybátyja köszönettel visszautasította a kínálást, de illően bókolva megcsodálta az ebédlőt, s hangsúlyozta, hogy „nagyon stílusos”, amely jelző tökéletesen rá is illett. Igen magas hátú, tizenhetedik századbeli hollandi székek álltak az ebédlőben; egy tizenhatodik századi faragott pohárszék, egy holland templomból származó faragott tálaló, nagy réz templomi csillár a kerek tölgyfa asztal fölött; régi családi portrék a Wardour Streetről, faliszőnyeg Franciaországból, páncélingek, két marokra szolgáló pallosok, papírmaséból készült csatabárdok, tükrök, szentek szobrocskái, drezdai porcelán - egyszerűen: stílusosabb már nem is lehetne valami. Az ebédlő mögött ott volt a könyvtár, benne mellszobrok, a legkülönbözőbb méretű könyvek, csodálatos karosszékek, s szigorúan klasszikus, ünnepélyes bronzok. Itt szívta el esténként, a dupla ajtó védelmében, Sir Francis a szivarját, olvasta el a versenylapot, a *Bell's Life*-ot, s innét tért nyugovóra vacsora után, ha épp nem a biliárdasztal fölött füstölt a klubjában, vagy nem kártyázott a St. James Street valamelyik játékkaszinójában.

De mi lenne fogható a szalon stílusos pompájához? A szőnyegek oly fölségesen süppedősek, hogy az ember lába nem csap rajtuk nagyobb zajt, mint az árnyéka: fehér alapjukon sütőserpenyőnyi rózsák és tulipánok; a szobában szétszórva magas székek és alacsony székek; löcslábú székek és karcsú székek, még az is csoda, ha egy najádot megbírnak; intarziás asztalok, rajtuk csodálatos műtyürek, porcelán dísz tárgyak minden korból és minden országból, bronzok, aranyozott török, divatlapok, jatagánok, török papucsok és párizsi bonbonosdobozok. Akárhová ült is az ember, mindenütt akadt a közelben drezdai pásztor és pásztorlányka; azonkívül világoskék porcelán pudli és kacska és tyúk és kakas, volt ott nimfa, amit Boucher, pásztorlány, amit Greuze festett, mindkettő igazán stílusos: és muszlinfüggönyök és brokátfüggönyök, aranyozott kalitkák kis díszpapagájokkal és afrikai törpepapagájokkal, és két visítózó kakadu, mindkettő igyekezett túlvisítani és túllocsogni a másikat; egy zenélőóra a fal mellett a szalonzsalonon, s egy másik, amely a kandallópárkányon kongatta az órákat, mint a Nagy Tom

- egyszóval volt ott minden, amit csak a kényelem megkívánhat, és a legelegánsabb ízlés kiagyalhat. Egy londoni szalon, amelyet költséget nem kímélve rendeztek be, kétségkívül napjaink legnagyobb és legfurcsább látványa. A keletrómai birodalom urainak, XV. Lajos márkinőinek és grófnőinek nem lehetett finomabb ízlésük, mint a mi modern úrhölgyeinknek; s aki csak látta Lady Clavering fogadószobáit, mind kénytelen bevallani, hogy ezeknél elegánsabb már nem is lehetne valami, s hogy a legeslegszebb londoni termek - Lady Harley Quin, Lady Hanway Wardour, vagy a nagy vasútkrózus, Mr. Hodge-Podgson nejeé sincs makulátlanabb „stílusérzéssel” berendezve.

Szegény Lady Clavering azonban édeskeveset értett mindehhez, és sajnálatosan képtelen volt méltányolni az őt körülvevő pompát. - Csak annyit tudok, hogy ez az egész itt istentelenül sokba került, őrnagy úr - mondta a vendégének -, s ha megengedi, adok egy tanácsot: nehogy véletlenül kipróbálja valamelyik ilyen pókhálóvékony széket; az egyik este, mikor második vacsoránkat adtuk, *alattam* már összetört egy. De hát miért nem jöttek már hamarabb? Magukat is meghívtuk volna.

- Szerette volna látni, hogyan törik össze mama alatt a szék, mi, Pendennis úr? - kérdezte gúnyosan a drága Blanche. Haragudott, mert Pen a mamával beszélgetett és nevetgélt, mert miközben megmutogatta a házat, a mama egyik bakot a másik után lőtte, s mert még száz más jó oka volt rá.

- Boldogan nyújtottam volna a karomat Lady Claveringnek, ha kívánta volna - hajolt meg Pen, és elpirult.

- *Quel preux Chevalier!*¹⁰⁷ - kiáltotta a najád, s fölszegte a fejecskéjét.

- Ne felejtse el, én mindenkivel együtt érzek, aki elesik - mondta Pen. - Egyszer én is jártam így, és nagyon megszenvedtem.

- Aztán hazament Laurához, hogy ő megvigasztalja - mondta Amory kisasszony. Pen összevonta a szemöldökét. Nem volt ínyére, ha a vigasztalásra emlékeztették, amit ő Laurától kapott; annak sem örült, hogy az egész világ tudja, hogy őt kikosarozták; mivel nem tudott mit válaszolni, áradozni kezdett a bútorok szépségéről, s magasztalta Lady Clavering ízlését.

- Engem ugyan ne dicsérjen - mondta a derék Lady Clavering -, az egész a lakberendező és Strong kapitány műve; az egész azalatt készült, míg én lenn voltam a Clavering Parkban... és... és itt volt Lady Rockminster, és azt mondta, a szalonyok nagyon jók - mondta Lady Clavering mély hódolattal.

- Az unokahúgom, Laura épp nála van - mondta Pen.

- Nem az özvegy Lady Rockminster, hanem a *másik*.

- Ejha! - kiáltott fel Pendennis őrnagy, mikor a divatvilág e nagy nevét meghallotta. - Ha ő-ladyságének tetszett. Lady Clavering, akkor csak szép lehet. Nagyon szép. Lady Rockminster, Arthur, merem állítani, hogy az ízlés és a divat valóságos nemtője. És ezek a termek *igazán* gyönyörűek! - s az őrnagy hangja szinte elhalt, ahogy e kiváló hölgy nevét kiejtette, s úgy nézett körül, mintha templomban lenne, ahogy a szobát áhítatos tisztelettel szemügyre vegye.

- Igen, Lady Rockminster minket a pártolásába vett - mondta Lady Clavering.

- Pártfogásába, mama! - kiáltott éles hangon Blanche.

- Jó, a pártfogásába - mondta a lady -, és ez nagyon kedves tőle, és biztos, hogy örülni is fogunk neki, ha már megszoktuk, csak tudja, kezdetben egy kicsit fura, ha az embert párto-

¹⁰⁷ Minő gáláns lovag!

lásba... vagyis hogy pártfogásba veszik. Ő szándékszik a mi számunkra a bálakat adni, és ő akar nekünk vacsoravendégeket hívni. De ebbe én nem megyek bele. Azt akarom, hogy itt legyenek a régi barátaink, és nem engedem, hogy ő küldje ki az összes meghívót, én meg csak üljek némán az asztalfőn. Maguknak el kell jönni hozzánk... lássuk csak, mondjuk tizennegyedikén. Aznap nem adunk nagy vacsorát, Blanche - mondta, és ránézett Blanche-ra, aki az ajkát harapdálta, és najádhoz nem illő mogorva képet vágott.

Az őrnagy mosolyogva hajolt meg, s kijelentette, hogy sokkal szívesebben jön el egy csöndes összejövetelre, mint egy nagy vacsorára. Torkig van ezekkel a nagy estélyekkel, és jobban kedveli a családi kör meghittségét.

- Szerintem a vacsora másnapja a legjobb - mondta Lady Clavering, hogy enyhítsen az előbbi baklövésén. - Tizennegyedikén csak meghitt kis társaság lesz jelen - s e második baklövésre Blanche kisasszony kétségbeesetten csapta össze a kezét. - Ó, mama, *vous êtes incorrigible*.¹⁰⁸ - Pendennis őrnagy megesküdt, hogy a világon minden másnál jobban kedveli a meghitt kis társaságot, s csak magában átkozta öladysége pimaszságát, hogy olyasvalakit, mint ő, másnapi vacsorára mer meghívni. De takarékos gondolkodású ember lévén, s arra is gondolva, hogy ezt bármikor lemondhatja, ha jobb meghívás kínálkozik, a lehető legudvariasabban igent mondott. Ami Pent illeti, ő még nem járt harminc éve vacsorákra, s így őszinte örömmel vette, hogy egy finom házban finom vacsorát fogyaszthat.

- Mi volt az a kis szóváltás, ami nagyméltóságod és Amory kisasszony között elhangzott? - kérdezte az őrnagy Pentől, miután kettesben távoztak. - Azt hittem, valamikor *au mieux*¹⁰⁹ voltál ezzel a körrel.

- „Valamikor” - jelentette ki Pen fölényesen - bizonytalan kifejezés egy nő vonatkozásában. A valamikor és a most nagyon is eltérő szó, uram, főleg ha női szívről van szó.

- Hát állhatatlanok, az igaz, akárcsak mi magunk! - kiáltott fel az öreg. - Mikor a Jóreménység fokát elfoglaltuk, emlékszem, volt ott egy hölgy, aki azt mondta, méreggel emészti el magát szerény személyemért; és istenemre, még három hónap se telt el, otthagya a férjét és megszökött, de másvalakivel. Nehogy beleess ebbe az Amory kisasszonyba. Szemtelen, affektálós és neveletlen; és a jelleme egy kissé... na mindegy. Ne is törődj vele: tízezer font neked nem elég. Mert mi az, édes öregem, tízezer font? Egy ilyen lány még a szabószámláját se tudja kifizetni a kamatjából.

- Arthur bácsi, úgy látszik, a női öltözködés *connoisseur*-je¹¹⁰ - mondta Pen.

- Hát valamikor az voltam, fiam, az - felelt az öreg -, s a vén csatalónak elég, ha meghallja a trombitaszót, tudod, és... hehe... - s szívdöglesztő, de kissé vénemberes kacsintással hajolt meg egy előttük a Parkba tartó hintó felé.

- Lady Catherine Martingale hintaja - mondta -, iszonyú szép lányai vannak, bár, emlékszem, az anyjuk ezerszer olyan szép volt. Nem, Arthur, drága fiam, a te küllemeddel és kilátásaiddal jól kell házasodni, s bár odahaza Fair Oaksban ezt nem mondanám ki, te csibész... haha!... nem árt az egy fiatalembernek a nőknél, ha egy kicsit gonosz híre van, ha *homme dangereux*-nek¹¹¹ tartják... Azt kedvelik, fiam, anyámasszony katonáit meg utálják... egy fiatalember az legyen igazi fiatalember, tudod. De a házasság - folytatta a veterán moralista -, az egészen más.

¹⁰⁸ Javíthatatlan vagy.

¹⁰⁹ A legjobb viszonyban.

¹¹⁰ Szakértő.

¹¹¹ Veszedelmes ember.

Elvenni pénzes nőt kell. Már mondtam neked: gazdag feleséget szerezni semmivel se nehezebb, mint szegényt, és százszor jobb jól elkészített, szépen felszolgált vacsoránál ülni, mint ha csak egy nyomorult hideg ürücombot esztek a feleségeddel. Tizennegyedikén biztos jó vacsorát kapunk Sir Francis Claveringnél; ápold, fiam, a kapcsolatodat a családdal. Ne hanyagold el őket, de csak vacsorázni járj hozzájuk. Csak semmi több fiatalkori ostobaság és képtelenség a kunyhóban lelt szerelemről!

- Ha kunyhó, hát legyen duplaistállós, nemesi kunyhó, uram - mondta Pen, *Az ördög sétánya* című elcsépzelt balladát idézve, de a bácsi nem ismerte e verset (ámbár meglehet, hogy épp a szóban forgó promenádon kalauzolta Pent), folytatta hát filozofikus észrevételeit, s nagyon élvezte a tanítvány fogékonyságát, akihez intézte őket. Igen, Arthur Pendennis okos fickó volt, készségesen átvette felebarátja nézeteit, s nagyon is könnyen alkalmazkodott.

Warrington, amilyen zsémbes volt, megmorogta Pent, kijelentette, hogy lassan már olyan beképzelt lesz, hogy azt képtelenség elviselni. De az az igazság, hogy idősebb lakótársa örült a fiatalember sikerének, és élvezte merész modorát. Örömmel látta, hogy Pen vidám, szellemes, csupa egészség, élet és reménység; mint az, aki már régen nem leli örömét a bohócban és a paprikajancsiban, de szívesen elnézi, milyen jól mulat egy gyerek a cirkuszban. Pen úr korábbi mogorvasága teljesen eltűnt szerencséjének kedvező fordulata következtében; s most, hogy végre ráragyogott a nap, egészen kivirágzott.

HARMINCNYOLCADIG FEJEZET

Amelyben Altamont ezredes fölbukkan, és újra eltűnik

A megjelölt napon Pendennis őrnagy, minthogy előnyösebb meghívást nem kapott közben, és Arthur, aki előnyösebbet nem is kívánt, együtt megérkezett Sir Francis Clavering vacsorájára. Mikor Pen és nagybátyja a szalonba belépett, mást nem talált ott, csak Sir Francist, a nejét és barátunkat, Strong kapitányt; ez utóbbinak Arthur nagyon megörült, bár az őrnagy mogorván vette szemügyre, mert nem volt elragadtatva a kilátástól, hogy Claveringék átkozott főkomor-nyikjával - ahogy tiszteletlenül emlegetni szokta - üljön egy asztalhoz. De rövidesen megérkezett Welbore Welbore úr, Clavering vidéki szomszédja és képviselőtársa is, és ez az idősebb Pendennist némileg megbékítette, mert Welbore, bár ostoba volt, mint a sötét éjszaka, és nem vette ki jobban részét a társalgásból, mint a mögötte álló inas, ősi családból származó, tiszteletre méltó vidéki úriember volt, s jövedelme megütötte az évi hétezret; ilyen társaságban pedig az őrnagy mindig jól érezte magát. A társaság még más nevezetes személyekkel is gyarapodott: az özvegy Lady Rockminsterrel, neki ugyanis megvolt a jó oka rá, hogy Claveringékkel tartsa a barátságot, és Lady Agnes Fokerrel, aki Harry fiával, régi ismerősünkkel állított be. Pynsent úr nem tudott eljönni, a Házban tartották parlamenti kötelezettségei, amelyeket a másik két hónapja sokkal könnyebben vett. A társaság utolsóként megjelent tagja Blanche Amory kisasszony volt. Csudaszép fehér selyemruhát viselt, gyöngyfehér válla teljes szépségében érvényesült benne. Pen láthatólag csodálkozva nézte Blanche-t, s Foker odasúgta neki: - Ragyogó nő, mi? - Blanche aznap nagyon kegyes volt Arthurhoz, nyájasan nyújtotta feléje két kezét, a drága Fairbankst emlegette, s a drága Laura meg Pen édesanyja felől érdeklődött, s kijelentette, hogy vágyik már a vidék után, s igazán egyszerű volt, nyájas és mesterkéletlen.

Harry Foker arra gondolt, hogy soha nem találkozott még ilyen szeretetre méltó és elragadó lánnyal. Nemigen volt járatos a hölgytársaságban, nők jelenlétében általában hallgatott, de úgy találta, hogy Amory kisasszonnyal könnyedén el tud beszélgetni, s még mielőtt bejelentették volna, hogy tálalva van, és a társaság levonult volna az alsó helyiségbe, szokatlanul beszédessé vált és fölélénkült. Nagyon szerette volna karját nyújtani Blanche-nak, hogy ő vezesse le a széles, szönyeges lépcsőn, de Blanche ez alkalommal Pennek jutott osztályrészül, s Foker úrnak Welbore Welbore-né úrhölgyet kellett kísérnie, minthogy egy gróf unokája lévén, ő volt a rangosabb személy.

S bár a lépcsőházban elszakadt vágya tárgyától, örömmel vette tudomásul, hogy a vacsoraasztalnál Amory kisasszony mellé került, s azzal hízelgett önmagának, hogy a kellemes helyet ügyes hadmozdulatainak köszönheti. Pedig lehet, hogy a hadmozdulatot nem is ő, hanem másvalaki hajtotta végre. Blanche-nak így mindkét oldalára jutott egy-egy fiatalember, s mindkettő buzgón tette neki a szépet, s igyekezett a kedvében járni.

Foker mamája a maga helyéről figyelte fiacskáját, és meglepve észlelte, milyen élénk. Harry nem fogott ki a szóból, ahogy szép szomszédnőjével időszerű témákról csevegtek.

- Látta Taglionit a *Najádok*-ban, Amory kisasszony? Lenne olyan kedves, és adná ide még egyszer azt a tál csirkepástétomot (ez a mellette álló inasnak szólt), nagyon jó; el nem tudom képzelni, honnét hozhatják ezt a pástétomot; s vajon a csirkék lábával mit kezdenek? Ugye, csodás a *Najádok*-ban? - s nagyon kedvesen dúdolni kezdte azt a bájos kis dallamot, mely a baletten, minden balettek legbájosabbján végigvonult, s amely minden táncosnők legszebbikével és legkecsesebbikével együtt feledésbe merült már. Vajon fognak-e fiatalok valaha is olyasvalamit látni, oly elbűvölőt, oly klasszikusat, mint Taglioni volt?

- Amory kisasszony maga is najád - jegyezte meg Pen.

- Mily kellemes tenor hangja van, Foker úr - mondta az ifjú hölgy. - Bizonyára képezte a hangját. Magam is tanultam valami keveset énekelni. Szívesen énekelnék együtt önnel.

Pennek eszébe jutott, hogy annak idején hasonló szavakat intézett hozzá is ugyanez az ifjú hölgy, s hogy régebben szívesen énekelt vele is. S azt kérdezte magában gúnyosan, vajon hány más úriemberrel énekelt duettet azóta? De nem tartotta illendőnek, hogy ezt az otromba kérdést föltegye; csak annyit mondott, a tőle telhető legszelídebb hangon: - Szívesen hallanám megint énekelni, Blanche kisasszony. Azt hiszem, még senki hangja nem tetszett úgy, mint az öné.

- Azt hittem, Lauráé is tetszett - mondta Blanche kisasszony.

- Laura alt; s az alt hang elég gyakran hamis - mondta Pen keserűen. - Londonban nagyon sok zenét hallgattam - folytatta. - Ráuntam már a hivatásos énekesekre... túl hangosan énekelnek... de az is lehet, hogy én vénültem meg, és lettem túlságosan *blasé*.¹¹² Az ember itt Londonban hamar öregszik, Amory kisasszony. És mint afféle öreglegény, én is csak az ifjúkoromban hallott dalokat szeretem.

- Én az angol muzsikát kedvelem legjobban. Az idegen dalokat nem szívélhetem. Abból az ürügerincből kérek még - mondta Foker úr.

- Én is az angol balladákat imádom legjobban - mondta Amory kisasszony.

- Ugye vacsora után elénekli nekem valamelyik régi dalt? - kérte Pen esdeklő hangon.

- Énekeljek magának vacsora után valami angol dalt? - kérdezte a najád Foker urat. - Ha megígéri, hogy vacsora után hamar feljön, énekelek magának - s valóságos sortüzet zúdított a szeme sarkából.

- *De mennyire*, hogy hamar - mondta keresetlenül Foker úr. - Étkezés után már nem is nagyon ízlik nekem a bor... vacsoránál beszívok... akarom mondani: megiszom a magam részét, s mikor ittam, amennyi jólesik, fölballagok teázni. Ilyen jámbor lélek vagyok én, Amory kisasszony... egyszerű szokásaim vannak, s ha nem bántanak, általában jókedvem van, ugye, Pen?... Azt a zselét lenne szíves... nem azt, a másikat, amelyikben cseresznye van. Hogy az ördögbe tudják a cseresznyét a zselébe belerakni? - Ily módon csacsogott tovább a mesterkélletlen ifjú; s Amory kisasszony kimeríthetetlen türelemmel hallgatta. Mikor a hölgyek búcsút vettek, hogy fölmenjenek a felsőbb régiókba, Blanche mindkét fiatalemberrel becsületszavára megígértette, hogy hamarosan otthagyja az asztalt, s mindkettőtől nyájas pillantással búcsúzott. Kesztyűjét Foker úr oldalán, zsebkendőjét Pen úr oldalán ejtette el. Mindkettőhöz figyelmes volt; bár Foker úr iránt tanúsított udvariassága talán valamivel biztatóbb volt, mint Arthur iránt tanúsított nyájassága; de a jóindulatú kis teremtés minden tőle telhetőt elkövetett, hogy mindkettőjüket boldoggá tegye. Foker elkapta utolsó pillantását, mikor kisietett az ajtón; e vidám pillantás elsiklott Strong úr széles fehér mellénye fölött, s egyenesen Harry Fokeréra esett. Aztán az ajtó becsukódott a szirén mögött; Foker sóhajtva leült, s lehajtott egy serleg bordóit.

Minthogy a vacsora, amelyen Pen és nagybátyja részt vett, nem tartozott a nagy estélyek közé, jóval korábban szolgálták fel, mint a londoni szezon szertartásos bankettjeit, amelyeket kilenc előtt rendszerint nem szoktak; a társaság kicsi lévén, s mert Blanche kisasszony mihamarabb szeretett volna fölmenni a szalonba a zongorához, s minduntalan célozgatott az édesanyjának, hogy vonuljanak már vissza, Lady Clavering nagyon hamar megadta erre a jelt, s így a hölgyek már napvilágnál fölmentek a felső traktusba, amelynek virággal díszített erkélyeiről

¹¹² Blazírt.

két parkra nyílt kilátás; az egyikben még ott andalogtak a szegény szerelmespárok s mászkáltak a gyerekek, s a másik felé az első kapun át az úrihölgyek fogatai és a ficsúrok lovai tartottak. Egyszóval a nap még nem nyugodott le a Kensington Gardens szilfái mögött, s még mindig aranyra festette a szobrokat (Anglia hölgyei emelték őfölméltósága Wellington hercege tiszteletére), mikor Lady Clavering és barátnői magukra hagyták a borozgató urakat.

Az ebédlő ablakai tárva-nyitva álltak, hogy beengedjék a friss levegőt, s így az utcai járókelők elé hat fehér mellényes úriember, előttük számos boroskorsó és gyümölcsöstál kellemes, bár egy kissé talán tantaluszi látványa tárult - az arra menő kisfiúk felkapaszkodtak az előkert vaskerítésére, úgy kukucskáltak be, és ilyeneket mondogattak egymásnak: - Hűha, Jim, de jó volna benn lenni, és levágni egy szeletet abból az ananászból! -, főrendek, nemesemberek haladtak el arra kocsin, lovon belgraviai otthonukba átöltözni; a strázsáló rendőr döngő léptekkel járt fel s alá a ház előtt; lassan leszállt az este; jött a lámpagyújtogató, és meggyújtotta a gázlámpát Sir Francis kapuja előtt; belépett a szobába az inas, és meggyújtotta az antik, faragott tölgyfa asztal fölött az antik gótikus csillárt; így hát aki benézett, viaszgyertyák fényében lakomázó urak esti jelenetének lehetett tanúja, aki meg bentről nézett kifelé, az derűs nyári estét látott, a St. James's Park falát, fölötte az eget, s rajta egy-két csillagot, mely épp akkor kezdett hunyorgni.

Jeames keresztbe vetett lábbal támasztotta gazdája házának kapubálványát, s az utóbbit bámulta elgondolkodva; míg egy szájtató, a kerítésbe kapaszkodva, az előbbi. X. rendőr, arra menván, ügyet se vetett egyik látványra sem, annál inkább arra, aki a kerítés mellől lesett be Sir Francis Clavering ebédlőjébe. Ott épp Strong hahotázott, és tartotta szóval a társaságot.

A kerítésnél álldogáló férfi pompázatos ruhát viselt, láncokat, drágaköveket, duplamellényt, s ez a házból kiáradó fényben még feltűnőbb volt; csizmája fényesen csillogott; kabátján rézgombok, csuklóján széles fehér kezelő; olyan méltóságteljesen festett, hogy X. rendőr parlamenti képviselőnek vélte, vagy legalábbis fontos személyiségnek. De akármilyen volt a rangja, képviselő vagy fontos személyiség, láthatólag borközi állapotban volt; bizonytalanul állt a lábán, tántorgott, kalapját úgy félreecsapta vadul csillogó és vérekes szeme fölött, ahogy egy józan kalapot nem is lehet. Dús haja láthatólag álhaj volt, pofaszakállja bíborvörös.

Mikor föleslattant Strong kacagása, saját *gros-mot*-ját¹¹³ követően, e kinti úriember is hahotázott, igen különösen vihogott, combját csapkodta, és rákacsintott a kapuban mélázó Jeamesre, mintha csak azt kérdezné: „A mindenit, fiam, hát nem jó egy história?”

Jeames figyelme az égbolton úszó holdról lassan e földi látványra terelődött: zavarba is ejtette, meg is riasztotta a fényes csizmás úriember fölbukkanása. - Egy szóváltás - mondta később a cselédszobában -, egy szóváltás egy illetővel az utcán sose kellemes; és különben is engem nem erre fogadtak föl. - Így hát egy darabig szemmel tartotta a férfit; az csak nevetett, tántorgott, s ittasan ravasz-kás tekintettel bólogatott. Jeames hát kinézett a kapu alól, intett a rendőrnek, s halkán odaszólt neki: - Biztos úr.

X. elszántan odamasírozott, berlinerkesztyűs keze a derékszíján, Jeames meg egyszerűen rámutatott a kerítésnél kacarászó illetőre. Egy szóval nem mondott többet, mint hogy „Biztos úr”, csak állt ott a derűs nyári estben, előreszegzett mutatoujjal; fölséges képet nyújtott.

X. odament az illetőhöz, és megszólította: - Hé, uram, lenne olyan jó odébb menni?

Az illető, nagy jókedvében, láthatólag egy szót nem hallott abból, amit X. rendőr mondott neki, csak bólogatott, és vigyorogva bökött a fejével Strong felé, kalapja majd ráesett a kerítésre.

¹¹³ Durva kifejezés.

- Hé, uram, menjen odébb, nem hallja?! - kiáltott X. immár parancsolóbb hangon, s szelíden megérintette az idegen vállát berlinerkesztyűbe bújtatott ujjával.

A sokgyűrűs illető ettől az úgynevezett védekező állásba pattant, azaz inkább tántorgott, hiszen arra, hogy - mint mondani szokás - „behúzzon” egyet X. rendőrnek, s nagyon bátornak, harciasnak mutatkozzon, nem állt egészen biztosan a lábán. - Hé! Hozzá ne merjen érni egy úriemberhez! - mondta, és egy kacskaringókat káromkodott, de ezt nem szükséges itt megismételni.

- Gyerünk innét - mondta X. -, ne állja el a járdát, és ne bámuljon be úriemberek ablakán.

- Hogy ne bámuljak be... hő!... hogy ne... ez nem rossz - mondta az illető gúnyosan nevetve. - Mért, ki tiltja meg, hogy bámuljam a barátaimat, ha nekem úgy tetszik? Mert maguk aztán nem... maga bakancsos!

- Barátai! Még mit nem. Nyomás innét! - mondta X. rendőr.

- Ha egy ujjal hozzám ér, orron vágom, hallja! - bömbölt az illető. - Mondom, hogy mindnyájukat ismerem... az ott Sir Francis Clavering baronet, parlamenti képviselő... jól ismerem, ő is jól ismer engem... az meg ott Strong... az meg ott az az ifjanc, aki a bálban ramazurit csapott. Hé, Strong! Strong!

- Ez az a k... Altamont! - kiáltott föl odabenn döbbsen és büntudatos pillantással Sir Francis; Strong meg zavartan pattant föl az asztaltól, és rohant ki a betolakodóhoz.

Egy fehér mellényes úriember, aki hajadonfőtt ront ki az ebédlőből, egy rendőr s egy jól öltözött férfi, aki majdhogya ököre nem megy egy rendőrrel, még ebben a csendes negyedben és este fél kilenckor is elég, hogy összegyűjtse a szájatokat, így hamarosan egész kis tömeg verődött össze Sir Francis Clavering kapuja előtt. - Az isten szerelmére, jöjjön be - mondta Strong, és megragadta ismerőse karját. - Egy fiákert, Jeames, legyen szíves - tette hozzá halkán az inasnak; s miután becipelte a feldúlt úriembert az utcáról, a kapu bezárult, s a tömeg lassan oszladozni kezdett.

Strong úr az idegent Sir Francis kis nappalijába szándékozott fölvezetni, ahol a férfivendégek lerakták a kalapjukat, hogy ha sikerült ott nyájas szóval lecsillapítania és a fiáker megérkezett, eltávolítsa - de a jövevény tombolt a rajta esett méltatlanság miatt; s mikor Strong föl akarta vezetni az emeletre, részeg hangon kijelentette: - Az *nem* az az ajtó... az nem az ebédlő ajtaja... *ott* isznak... márpedig én is iszok, Jupiterre; megyek és iszok. - E merészségtől a hallban az inasnak leesett az álla, s odapónálta magát az ajtó elé, de az kinyílt a háta megett, s maga a ház ura lépett ki rajta aggodalmas tekintettel.

- Inni akarok... a mindenit... inni akarok! - bömbölt a betolakodó, mikor Sir Francis föltűnt a színen. - Hé! Clavering! Igyunk meg együtt egy pohárral; hallod, öreg szeszkazán? Egy üveg sárgapecséteset, te vén tolvaj... a legjobból... amelyikből egy tucat száz rúpia... úgy bizony!

A házigazda egy pillanat alatt végiggondolta, kik is a vendégei. Nincs itt más, csak Welbore, Pendennis és a két ifjanc, gondolta, s kínos mosollyal, szánalmas pillantással azt mondta: - Nos, Altamont, kehüljön beljebb. Nagyon öhülök, hogy itt üdvözölhetem.

Altamont ezredes, mert az értelmes olvasó nyilván már régen rájött, hogy az idegen offensége a lucknowi herceg nagykövete, betántorgott az ebédlőbe, s egy diadalmas pillantást vetett Jeamesre, az inasra, mely azt látszott mondani: „Na, fiam, erről mi a véleménye? Úriember vagyok, vagy sem?”, s lerogyott az első üres székre. Sir Francis Clavering félénken eldadogta az ezredes nevét vendégének, Welbore Welbore úrnak, s őexcellenciája nyomban vedelni kezdte a bort, majd csudálatosan mogorva pillantását nyájas mosolyokkal tarkítva körülnézett a társaságon, s magasztaló megjegyzéseket csuklott az italról, amelyet éppen vedelt.

- Roppant különös ember. Hosszú ideig élt Indiában, egy ottani hercegi udvarban - magyarázta Strong halálos komolysággal, mert őt soha nem hagyta el lovaghoz illő hidegvére. - Azokban az indiai udvarokban nagyon különös szokások uralkodnak.

- Nagyon különösök - mondta szárazon Pendennis őrnagy, s azon töprengett, miféle istentelen társaságba csöppent.

Foker úr élvezte az új vendéget. - Ez az az ember, aki a maláj dalt szokta énekelni a Hátsókonyhán - súgta oda Pennek. - Kóstolja meg ezt az ananászt, uram - kínálta -, rendkívül finom.

- Ananász!... Disznót etetnek ananással - mondta az ezredes.

- A lucknowi herceg valamennyi disznáját ananászon tartják - súgta oda Strong Pendennis őrnagynak.

- Ó, persze - felelt az őrnagy. Sir Francis időközben a többi vendég előtt igyekezett az újonnan jött vendég állapotát mentesíteni, s valami olyasmit motyogott Altamontra vonatkozólag, hogy rendkívüli ember, nagyon-nagyon szertelen - indiai szokásokat követ -, nem ismeri az angliai társasági szabályokat, mire az öreg Welbore, a ravasz vén úriember, aki nagy rendszerességgel ürítgette poharát, megjegyezte: - Azt rögtön láttam.

Majd az ezredes megpillantotta Pen becsületes képét, egy ideig nézte, tőle telhető állhatatossággal, majd megszólalt: - Magát is ismerem, fiatalember. Emlékszem magára. A kutya-fáját, a baymouthi bálból. Verekedni akart azzal a franciával. Emlékszem magára! - hahotázott, bokszolók módjára maga elé tartotta ökölbe szorított kezét, s látszott, hogy részeg lelke mélyén pompásan szórakozik, ahogy emlékezetében végigmegy, vagy inkább végigtántorog a történeteken.

- Pendennis úr, talán emlékszik Altamont ezredesre Baymouthból? - kérdezte Strong; mire Pen, ugyancsak merev meghajlással, kijelentette, hogy „van szerencséje pontosan visszaemlékezni az est körülményeire”.

- *Hogy híjják?* - kiáltott fel az ezredes. Strong megismételte Pendennis úr nevét.

- Pendennis?... Egye meg a fene Pendennist! - bömbölte Altamont mindnyájuk meglepetésére, és öklével rávágott az asztalra.

- Én is Pendennis vagyok, uram - mondta az őrnagy; méltóságát hallatlanul sértette, hogy őt, Pendennis őrnagyot, ilyen társaságba hívják, s hogy oda ráadásul egy tökrészes embert vezetnek be. - Pendennis vagyok, s nagyon lekötelezne, uram, ha e nevet nem szidalmazná túl hangosan.

A részeg megfordult, ránézett, s ahogy a tekintete ráesett, mintha nyomban kijózanodott volna. Végighúzta a kezét a homlokán, s ettől kissé elmozdult nagy fekete parókája. Ádázul meredt az őrnagyra, az viszont, elszánt, vén harcos lévén, szigorúan és mereven szegezte rá a szemét. Miután kölcsönösen szemügyre vették egymást, Altamont nekifogott begombolni a frakkja rézgombjait, hirtelen fölállt, tántorogva elindult az ajtó felé, s nyomában Stronggal elhagyta a szobát. - Csőr kapitány! Csőr kapitány, a teremtesít! - ez volt minden, amit Strong hallott tőle.

Még negyedóra sem telt el az idegen hirtelen felbukkanása és éppoly hirtelen távozása közt. A két fiatalember és a baronet másik vendége hiába töprengett a jeleneten, nem talált rá magyarázatot. Clavering halottápadt volt és felindult, s szinte rettegő pillantással fordult Pendennis őrnagyhoz. Az egy-két percig éles szemmel figyelte a házigazdát. - Ismehi? - kérdezte Sir Francis.

- Az biztos, hogy a fickót láttam már valahol - felelt az őrnagy, s láthatólag maga is zavarban volt. - Igen, tudom már. Katonaszökevény: meglépett a lovastüzérségtől, és beállt a herceghez. Jól emlékszem a képére.

- Ó! - mondta Clavering, s mint akinek hatalmas kő esett le a szívéről, felsóhajtott. Az őrnagy összevonta öreg szemét, és éles pillantást vetett rá. A fiáker, amelyet Strong hozatott, már messze járt a lovaggal és az ezredessel; az ott maradt urak számára fölszolgálták a kávé, majd fölmentek a szalonba, az emeletre, a hölgyekhez, s Foker bizalmasan bevallotta Pennek, hogy „soha még ilyen remek murit nem látott”, amely megállapítás, mint Pen nevetve megjegyezte, „Foker úr éles ítélőképességére vall”.

Ezután Amory kisasszony, ígéretéhez híven, énekelt a két fiatalembernek. Foker el volt ragadtatva a hangjától, s maga is készséggel vele énekelt, ha történetesen ismerte a dalt. Pen úgy tett, mintha a társaság többi tagjával beszélgetne, de Blanche hamarosan őt is odavonzotta a zongorához, azzal, hogy az ő versét énekelte, amelyet egy másik fejezetben említettünk, s amelyhez a najád, mint mondotta, maga szerezte a zenét. Hogy valóban ő szerezte-e vagy Signor Twankidillo, akitől leckéket vett, nem tudom; de akár jó volt, akár rossz, akár eredeti, akár nem, Pen úrnak nagyon tetszett, ott is maradt Blanche mellett, s lelkesen lapozott neki. - Uramisten! Bár tudnék verset írni, mint te, Pen - sóhajtott fel utóbb Foker úr. - Ó, hogy írnék, ha tudnék, bizony! De hát én sose értettem a versíráshoz, tudod, és most sajnálom, hogy olyan lusta voltam az iskolában.

A hölgyeknek egy szóval nem említették azt a furcsa kis jelenetet, amely az imént a földszinten lejátszódott, bár Pen már-már azon a ponton volt, hogy elmondja Amory kisasszonynak, mikor az Strong kapitány után érdeklődött, mert szeretett volna vele duettet énekelni. De véletlenül Sir Francis Claveringre tévedt a tekintete, s olyan riadalmat látott a baronet egyébként kifejezéstelen arcán, hogy tapintatosan befogta a száját. Ugyancsak unalmas este volt. Welbore elaludt, mint vacsora után mindig, ha zenélni kezdtek; Pendennis őrnagy sem szórakoztatta a hölgyeket terjengős anekdotákkal és különféle kis botrányok kifogyhatatlan történeteivel, mint máskor szokta, csak ült hallgatagon, mintha a zenére figyelne, és a szép kis énekesnőt figyelte.

Mikor elérkezett a búcsú ideje, az őrnagy fölállt; kár, mondta, hogy ez a kellemes este ilyen hamar eltelt, majd megeresztett egy különlegesen szép bókot Amory kisasszony fényes énekesnői tehetségéről: - A lánya, Lady Clavering - mondta -, valóságos csalogány. Teringet-tét! Valóságos csalogány! Ritkán hallottam még hozzá foghatót; s ha nem csalódom, minden nyelven hibátlan a kiejtése... teringet-tét, minden nyelven! Ilyen tehetség előtt a legjobb londoni háznak is meg kell nyílniuk; egy ilyen tehetség, s ha szabad egy öregembernek ilyesmit mondani, Amory kisasszony, egy ilyen szép, bájos arc előtt.

A bók éppúgy meglepte Blanche-t, mint Pent, hisz a nagybátyja nem sokkal előbb még nagyon is ócsárolva beszélt a najádról. Az őrnagy és a két fiatalember együtt ballagott hazafelé, miután Foker úr elhelyezte édesanyját a hintóban, és sikerült egy roppant szivarhoz tüzet kerítenie.

A fiatal úriember vagy a szivar társasága láthatólag nem volt Pendennis őrnagy ínyére, görbe pillantásokat vetett rá a szeme sarkából, s ezek világosan jelezték, hogy örülne, ha Foker úr búcsút venne tőlük; de Foker kitartóan ott lógott a nagybácsi és az unokaöcs nyakán, míg csak meg nem érkeztek az előbbi kapujához a Bury Streeten. Ott az őrnagy a két kölyöknek jóéjt kívánt.

- Hallod-e, Pen - hívta vissza az unokaöccsét, és súgta oda bizalmasan -, feltétlenül menj el holnap a Grosvenor Place-re. Szokatlanul udvariasak voltak; iszonyú udvariasak és nyájasak.

Pen megígérte, bár nem egészen értette nagybátyját; s miután az őrnagyra Morgan rácsukta az ajtót, Foker belekarolt Penbe, s egy ideig szótlanul, szivarfüstöt eregetve sétált mellette. Végül, mire a Temple-be menet, Arthur lakása felé, megérkeztek a Charing Crossra, Harry Foker könnyített a lelkén, s elmondta főntebb már említett dicshimnuszát a költészetről és sajnálkozó szavait elpazarolt ifjúságáról. És végig a Stranden, egész a Temple-beli Lamb Courtig, sőt Pen szállásának lépcsőházáig, lakásának ajtajáig, nem szűnt meg Blanche Amoryt és az énekét emlegetni.

MÁSODIK KÖTET

ELSŐ FEJEZET

Amely Harry Foker úr ügyeiről szól

Azon végzetes, de kellemes este óta, ott a Grosvenor Place-en, Harry Foker úr szíve olyan vad izgalomban volt, amilyet az ember egy ilyen bölcs férfiúból aligha nézett volna ki. Ha arra gondolunk, hogy valamikor régen milyen jó tanáccsal szolgált Pennek, hogy milyen korán megmutatkozott az életbölcsség és élettapasztalat e kiváló ifjában, hogy milyen korán megismerte a világot; vagy arra, hogy a szakadatlan élvhajhászás, mely egy magafajta, vagyonos és nagyreményű fiatal úriemberhez illik, annak a rendje és módja szerint a cinizmust kellett volna kifejlessze benne, s napról napra jobban eltávolítsa az emberektől, egyetlenegy embert, Harry Foker urat kivéve, csodálkoznunk kell, hogyan eshetett bele ugyanabba a hibába, mint életünkben egyszer-kétszer majdnem valamennyien, s hogyan dúlhatta fel nagy lelkét egy nő. De Foker, bármilyen korán érett is bölcsé, mégiscsak férfi volt. Ő se kerülhette el mindnyájunk közös sorsát, épp úgy nem, mint Akhilleusz, Ajax, Lord Nelson, vagy ösapánk, Ádám, s most, amikor eljött az ő ideje, a Szerolem, a Nagy Hódító áldozatává lett.

Aznap este, hogy Arthur Pendennistől, Lamb Court-i lakása ajtajában elbúcsúzott, elment a Hátsókonyhára, de sem a gin, sem a pulykasült nem vonzotta, leperegtek róla a legjobb tréfák, s mikor Hodgen úr, a Hullarabló éneke, új, s még e híres szerzeményénél is rémesebb és mulatságosabb balladát adott elő, odament barátjához, gratulált neki, mint ahogy azt az elemi udvariasság és a Hátsókonyhán szerzett vezéri helyzete megkövetelte, de ami azt illeti, egy szavát nem hallotta a balladának, amelyet Hodgen azóta *Macska a Kredencben* címen oly híressé tett. Későn s nagyon fáradtan surrant be odahaza magánlakosztályába, bebújt a puha párnák közé, de álmát megzavarta lázas szíve és Amory kisasszony képe.

Uramisten, milyen áporodottnak és ízetlennek tetszett most minden korábbi barátsága. Mind ez ideig nemigen volt része rangjabeli nők társaságában. Ha beszélt róluk, csak úgy emlegette őket: „a jámbor nők”. Az erény, amely, reméljük, sajátjuk, Foker úr szemében mind ez ideig nem ellensúlyozta a színesebb tulajdonságok hiányát; ezeket tulajdon hozzátartozói java részében hiába kereste, annál inkább meglelte a színház hölgyeiben. Édesanyja, bár jó volt és gyöngéd, nem szórakoztatta a fiút; unokahúgai, anyai nagybátyjának, Rosherville tiszteletre méltó grófjának lányai, módfölött untatták. Az egyik kékharisnya volt és geológus; a másik lovagolt és szivarozott; a harmadik szerfölött nonkonformista volt, és a legellentmondóbb nézeteket vallotta vallási kérdésekben; legalábbis ezt állította róla a másik, aki maga volt a megtestesült konzervatív vallásosság, szobája pohárszékét szószékké változtatta, és egész évben minden pénteken böjtölt. Fokert nagyon ritkán lehetett rávenni, hogy meglátogassa őket atyai házukban, Drummingtonban. Megesküdött, hogy inkább taposómalomba megy, mint oda. De őt se igen kedvelték a ház lakói. Lord Erith, Lord Rosherville örököse, alantas embernek tartotta, szokásait és modorát megvetésre méltónak, közönségesnek; Foker viszont, hasonló okokból, prűdnek és fajankónak ítélte Erithet, a Képviselőház álomba-ringatójának, a házelnök szégyenének, az emberbarátságról szónoklók legszörnyebbekének. És George Robert, Rosherville és Gravesend grófja se tudta soha elfelejteni azt az esetét, mikor leereszkedett biliárdozni az unokaöccsével, s az ifjú úriember oldalba bökte őlordságát a dákójával, mondván: - No, komám, én már jó néhány rossz lökést láttam, de ilyen rosszat még soha. - Angyali önuralommal végigjátszotta a partit, mert Harry a vendége volt, nemcsak az unokaöccse, de éjszaka majdhogynem megütötte a guta: ettől kezdve a szobájában maradt, míg csak az ifjú Foker Drummingtonból vissza nem tért Oxbridge-be, ahol az érdekes ifjú nevelkedett, amikor az az esemény lejátszódott. A tiszteletre méltó grófot ez teljesen feldúlta; a családban erre az incidensre soha senki sem célzott; a gróf pedig messzire elkerülte Fokert, valahányszor az elment meglátogatni őket Londonban vagy vidéken, s alig volt képes rávenni magát, hogy a

tiszteletlen ifjútól annyit megkérdezzen: - Hogysmint? - De nem akarta, hogy Agnes húga szíve megszakadjon, ezért nem tagadta ki Harryt a családból teljesen; meg persze azt sem engedhette meg magának, hogy az idősebb Foker úrral szakítson, hisz ölordságának és Foker úrnak sok közös ügye volt, amelyek során Foker úr csekkeket állított ki, a gróf pedig előkelő nevét írta az „Elismerem, hogy tartozom önnek...” kezdetű szöveg alá.

Lord Gravesendet azon a négy lányán kívül, akiknek erényeit a föntebbi bekezdésben soroltuk fel, a Mindenható egy ötödikkal is megáldotta - Lady Ann Miltonnal -, akinek sorsát már egészen kicsi korában, amikor a gyermekszobából még ki se nőtt, eldöntötték. Szülei és nagynénje úgy határoztak, hogy amint Harry Foker úr eléri a megfelelő életkort, Lady Ann menjen hozzá feleségül. E gondolattal már hátulgombolós korában megbarátkozott, mikor még Harry, minden kölykök legszurtosabbja, rendszeresen monoklit hozott haza az iskolából Drummingtonba, vagy atyja logwoodi házába, ahol Lady Ann is gyakorta tartózkodott a nagynénjénél. Szülei elhatározásával mindkét fiatal egyetértett, egyik se protestált vagy ágált ellene. Lady Ann-nek éppúgy eszébe se jutott soha, hogy apja rendelkezésének ellene mondjon, mint Eszternek, hogy ne engedelmeskedjék Ahasvérus parancsának. A Foker-ház örököse szintén szót fogadott; mikor az öregúr közölte: - Harry, nagybátyáddal megállapodtunk, hogy ha eléred a megfelelő kort, feleségül veszed Lady Annt. Nincs egy vasa se, de előkelő származású és csinos, s én majd gondoskodom rólatok. Ha nem állsz kötélnek, anyád özvegyi vagyonrésze lesz a tied, amíg én életben vagyok, plusz évi kétszáz. - Harry tudta, hogy az öregúr, bár kevés beszédű, állja, amit mond, nyomban elfogadta hát a szülői rendelkezést, s kijelentette: - Nos, uram, ha Ann hajlandó rá, én nem mondok ellent. Nem csúnya lány az.

- És Anglia egyik legelőkelőbb családjából származik, fiam. Anyád véréből, a te véredből fiam - mondta a serfőző. - Ahhoz pedig nincs fogható, fiam.

- Nos, uram, ahogy parancsolja - felelte Harry. - Ha kellek, csak csöngessen. Olyan nagyon azért nem kell sietni, s remélem, ad nekünk némi kis időt. Szeretnék még kirúgni a hámból, mielőtt megnősülnék.

- Rúgj ki, Harry mondta a jóakarátú atya. - Senki nem tart vissza, vagy igen? - Ennél több szó nem is igen hangzott el a kérdésről, s Harry kergette az élet örömeit, amelyekre épp kedve kerekedett; unokahúga képecskéjét pedig fölakasztotta nappali szobája falára, francia metszetei, kedvenc színésznői és táncosnői, a lóverseny- és ügetőverseny-képek közé, amelyek ízlésének legjobban megfeleltek, és képtárát alkották. Jelentéktelen képecske volt, egy egyszerű, kibodorított hajú kerek arcocska; s be kell vallanunk, nemigen lehetett észrevenni a szivárványon táncoló Mademoiselle Petitot, vagy a vörös csizmás, huszárcsákós, szélesen mosolygó Mademoiselle Redowa képe mellett.

Miután ily módon elígérték, Lady Ann Milton nem élt olyan nagyvilági életet, mint testvérei; mikor édesanyja és a másik négy lány Londonban elment hazulról, ő többnyire odahaza maradt a Gaunt Square-en, a családi házban. A többieket sorra táncoltatták a férfiak, jöttek-mentek, meséltek róluk. De Lady Annról csak egy történet járta: őt elígérték Harry Fokernek; neki gondolnia se szabad másra. Ez pedig nem valami szórakoztató.

Nos, amint Foker a Lady Clavering vacsoráját követő reggel fölébredt, rögtön felrémlt előtte Blanche arca, tiszta szürke szeme, megnyerő mosolya. Fülébe csengett a hangja: - Csak körbe-körbe, szállni... szállni... - dúdolta szegény Foker szájalmasan, s fölült az ágyában a bíborselyem paplan alatt. Vele szemben a falon egy francia metszet csüngött, egy török hölgy és görög szeretője, amint éppen rajtuk üt egy tiszteletre méltó agg török, a hölgy férje, a másik falon meg egy másik: egy úriember és egy hölgy lóháton, amint vágatában csókolódnak; a választékos hálószobában körös-körül francia metszettek, lenge öltözetű opera-nimfák portréi vagy bájos regényillusztrációk; itt-ott egy-egy angol remekmű, amely Pinckney kisasszonyt, a Királyi Színház művésznőjét ábrázolta szűk nadrágban, kedvenc apród szerepében; vagy

Rougemont-t Venus alakjában; értéküket e hölgyek kézjegye emelte: a metszetek alatt Maria Pinckney vagy Frederica Rougemont aláírásának csodálatos fakszimiléje. A derék Harry ilyen képekben gyönyörködött. Nem volt rosszabb, mint legtöbb felebarátunk; rest és derűs, kedvesen ledér nagyvilági ember; s ha szobáját bőven díszítették is a francia művészet alkotásai, s ha a mamája, az egyszerű Lady Agnes, gyakran meg is botránkozott az ott látott újdonságoktól, amikor a szobájába belépve kedvencét Latakia lenge felhőibe burkolódzva találta, nem szabad elfelednünk, hogy Harry gazdagabb volt, mint a legtöbb fiatalember, és inkább megengedhette magának, hogy ízlésének hódoljon.

Ágya mellett az éjjeliszekrényen, kulcsok, aranyak, szivartárcák és egy verbéna közt, amelyet Amory kisasszonytól kapott, Pinckney kisasszony egy - helyesírását és betűit tekintve igen *dégagé*¹¹⁴ írott - levele, amelyben őt kedves Hokey-pokey-fokeynak szólítja, s emlékezteti, hogy közel már a nap „mikor megígérte, hogy együtt vacsorázunk a richmondi Elefánt és Kastély fogadóban”; egy páholyjegy Rougemont kisasszony közeli jutalomjátékára; egy jegyfűzet „Szurka Ben és a North Lancashire-i Pippin mérkőzésére Martin Fauze St. Martins Lane-i Háromszögletű Csákójában; ahol a nevezettekén kívül az Ormányos Sam, a Szegkovács Dick, a Haláli (vagy más néven Worcestershire-i) Kólintós hús kesztyűt, s ahol szívesen látják e jó öreg brit sport valamennyi barátját...” - egyszerűen Foker úr sokféle szórakozásának és kedvtelésének számos emléke hevert szétszórva, mikor fölébredt.

Ó, mely haloványnak tetszettek most mindezen emlékek! Érdekelte is őt az Ormányos Sam vagy a Worcestershire-i Kólintós? Törődött is ő a falról rákacsintó francia metszetekkel, s ezekkel a nem-mindennapian-nagyszerű hölgyikékkal? S hogy Pinckneynek milyen pocsék a helyesírása, s még van képe a pimasznak őt Hokey-pokeynek szólítani! Még a gondolat is sivár utálattal töltötte el, hogy elígérkezett a richmondi Elefánt és Kastélyba vacsorára egy ilyen öreg nővel (úgy megvolt harminchét éves, mint egynapos), a helyett a gyönyörűség helyett, amit tegnap élvezett életében először egy estélyen.

Mikor szerető mamája aznap reggel megpillantotta, rögtön észrevette, milyen sápadt, s hogy általában milyen rosszkedvű. - Miért jársz el ahhoz a gonosz Spratthoz biliárdozni? - kérdezte Lady Agnes. - Drága fiam, az a biliárd egyszer még sírba visz téged, meglásd, hogy sírba visz.

- Nem a biliárd visz - mondta Harry komoran.

- Akkor az a szörnyű Hátsókonyha - mondta Lady Agnes. - Már gondoltam is, Harry, hogy írok a fogadósnénak, és megkérem, hogy a forralt borodba nagyon kevés bort tegyenek, s hogy nézzen utána, rendesen megkötötte-e a saládat, mielőtt a kocsidba fölszállsz.

- Csak írjon, mama. Cuttsné asszony nagyon kedves és anyáskodó nőszemély - mondta Harry.

- De a Hátsókonyhával sincs semmi baj! - tette hozzá vészjóslóan nagyot sóhajtva.

Minthogy Lady Agnes nem tagadott meg a fiától soha semmit, és a legnagyobb szeretettel vette tudomásul minden szokását, jutalmul az ifjú Harry teljes bizalmát élvezte; az sose titkolta előle, miféle lebujsokba jár; sőt, a klubokból és biliárdtermekből hazahordta a legjobb anekdotákat, amelyeket a tiszta lelkű hölgy, ha nem is értett, mindenesetre nagyon élvezett. - A fiam Spratthoz jár - mesélte bizalmas barátnőinek. - Bál után valamennyi fiatalember Spratthoz jár. Ez *de rigueur*,¹¹⁵ drágám; biliárdoznak, mint ahogy Fox úr idején makaót játszottak és házárdjátékokat. Igen, drága atyám gyakran mesélte, hogy *mindig* másnap reggel kilencig lumpoltak Brookesnál Fox úrral, akire én úgy emlékszem Drummingtomból, mint körmellényes, fekete selyem térdnadrágos úrra. Erith bátyám sose kártázott fiatalkorában, és

¹¹⁴ Könnyedén.

¹¹⁵ Így szokás.

nem is maradt fenn sokáig... ahhoz nem volt elég erős az egészsége; de az én fiam csak csinálja ugyanazt, amit a többiek, tudod. Igen, és gyakran eljár egy helyre, amit Hátsókonyhának hívnak; odajár minden okos ember meg ír, tudod, akikkel az ember társaságban nem találkozik, de Harry nagyon boldog, és nagyon élvezi, hogy megismerkedhet velük, és itt a füle hallatára mindig megvitatják a nap eseményeit; drága atyám gyakran mondta, hogy támogatni kell az irodalmat, s nagyon remélte, hogy Johnson doktort egyszer Drummingtonban üdvözölhetjük, de a doktor időközben meghalt. Igen, és Sheridan úr járt is nálunk egyszer, és rengeteg bort ivott - akkoriban mindenki rengeteg bort ivott -, és papa borszámlája tízszer akkora volt, mint most Erithé; ő, ha kell neki, a Fortnum és Masontól hozatja, pincét nem is tart.

- Mama, ragyogó volt tegnap az a vacsora - bökte ki a fortélyos Harry. - A húslevesük sokkal jobb, mint a mienk. Moufflet túl sok tárkányt tesz mindenbe. Nagyon jó volt a *suprême de volaille* is... szokatlanul jó... és az édesség is jobb volt, mint Moufflet süteményei. Kóstolta azt a *plombière*-t, mama, és azt a maraschinozselét? Iszonyú jó volt az a maraschinozselé!

Lady Agnes egyetértését fejezte ki, mint ahogy fia majdnem minden véleményével egyetértett, s az agyafűrt ifjú folytatta a témát, mondván:

- Nagyon szép a Claveringék háza. Mondhatom, nem kímélték a pénzt, amikor berendezték. Az a csodálatos ezüst, mama!

A lady ezzel is egyetértett.

- Kedves emberek ezek a Claveringék.

- Hm! - mondta Lady Agnes.

- Tudom, hogy mire gondol. Lady C. nem éppen finom modorú hölgy, de nagyon jólelkű.

- Ó, nagyon! - mondta a lady, aki maga volt a világ egyik legjólelkűbb asszonya.

- Sir Francis nem sokat beszél a hölgyek előtt; de vacsora után mintha kicserélték volna, mama... nagyon kellemes és tájékozott ember. Mikor hívja meg őket vacsorára? Keressünk egy közeli napot - s Lady Agnes naptárába belenézve kiválasztott egy napot úgy két hét múlva (ez a két hét is örökkévalóságnak tűnt föl a fiatalember szemében), hogy akkorra hívják meg Claveringeket a Grosvenor Streetre.

A szófogadó Lady Agnes meg is írta a kért meghívót. Megszokta, hogy az ilyesmit nem kell megbeszélnie a férjével; annak megvoltak a maga barátai és szokásai, s teljesen a feleségére bízta, hogy barátait maga fogadja. Harry megnézte a meghívót; valami hiányzott róla, s ez nagyon nem tetszett neki.

- Nem hívta meg azt a Hogyishívják kisasszonyt... Amory kisasszonyt, Lady Clavering lányát.

- Ó, azt a kis perszónát! - kiáltott fel Lady Agnes. - Nem, nem hívtam meg, Harry.

- Pedig meg kell hívnunk Amory kisasszonyt - mondta Foker. - Szeretném... szeretném Pendennist is meghívni... s ők ketten nagyon jóban vannak. Nem gondolod, hogy nagyon szépen énekel?

- Szerintem meglehetősen szemtelen volt, és nem is figyeltem oda, mikor énekelt. Különben is, úgy láttam, hogy csak neked meg Pendennis úrnak énekel. De ha akarod, meghívom, Harry - s ezzel Lady Agnes odaírta Amory kisasszony nevét is az édesanyjáié mellé a meghívóra.

Miután e ravasz kis fogása ilyen ragyogóan sikerült, Harry melegen megölelte szerető szülejét, s visszavonult a saját lakosztályába, ott végighevert az ottománon, s némán álmodozott; sóhajtozva gondolt a napra, amely elhozza majd a szép Amory kisasszonyt atyai otthonának fedele alá, s száz vad tervet agyalt ki, hogy addig is találkozzék vele.

Mikor az ifjabb Foker úr nagy külföldi útjáról visszatért, egy mindenféle nyelveken tudó inast hozott magával; ez lépett Fafej helyébe, s méltóztatott a vacsorákon felszolgálni; ilyenkor hímzett muszlin ingmellel viselt, sok aranygombbal és lánccal. Ez az ember, akinek nem is volt nemzetisége, s egyformán rosszul beszélt minden nyelven, sokféle módon tette hasznossá magát Harry úr számára - ő intézte a tiszta lelkű ifjú egész levelezését, ismerte a kedvenc lebutáit, ismerőseinek címét, s közreműködött azokon a zártkörű vacsorákon, amelyeket e fiatal úriember adott. Miközben Harry, csodálatos házikabátjában, pipájából némán pöfékelve hevert az ottománon a mamájával folytatott beszélgetés után, bizonyára Anatole is észrevette, hogy valami zavarja gazdája lelki nyugalmit; bár semmiféle nevetlen jelét nem adta gazdája nyugtalansága fölött érzett aggodalmának. Mikor Harry nekifogott, hogy fölöltse reggeli utcai ruháját, nagyon nehéz volt a kedvére tenni, szokatlanul kényes volt és ingerlékeny; sorra próbálta fel szitkozódva a különféle színű, csikos és kockás pantallókat; valamennyi lábbelije gyalázatosan volt kipucolva; az ingei pedig mind „rikítók” voltak. Szokatlanul kiillatosította magát és a fehérneműjét is; és ami az inast bizonyára nagyon meglepte, némi habozás után pironkodva megkérdezte: - Anatole... mikor fölvettem magát... ha jól emlékszem, azt mondta... azt mondta... hogy ért a fodrázmesterséghez?

- Érték - mondta az inas.

- *Cherchy alors une paire de tongs... et... curly moi un pew*¹¹⁶ - utasította Foker úr fesztelenül az inast; az közben azon töprengett, gazdája vajon szerelmes-e vagy maszkabálba készül, s elment sütővasat keresni - először annál az öreg inasnál, aki az idősebb Foker úr mellett szolgált, márpedig annak a tar fején aligha lehetett száz kibodorítható hajszálat találni, végül a hölgnél, aki Lady Agnes puha, gesztenyebarna fürtjeit tartotta rendben. S miután sikerült sütővasat kerítenie, Monsieur Anatole addig bodorította fiatal gazdája fürtjeit, míg a feje göndör nem lett, mint egy négeré; ezután az ifjú hallatlan gonddal kicsípte magát, s felkészült az indulásra.

- És mikorra rendeljek a fogat, uram, Pingney kisasszony kapujához, uram? - kérdezte suttogva az inas indulásra kész gazdájától.

- Fene, aki megeszi!... Mondja le a vacsorát... Nem érek rá! - mondta Foker úr. - Nem. A fenébe is... muszáj elmennem. Ott lesz Poyntz és Rougemont... és még sokan mások. Hatra kérem a fogatot, Anatole, a Pelham Cornerre.

A szóban forgó fogat nem Foker úr saját fogata volt; csak ünnepi alkalmakra bérelte egy bér-istállóból; de aznap délelőtt a saját hintáját vette igénybe, s mit gondol a nyájas olvasó, vajon mi célra? Nos, hogy eljuthasson a Temple-be, a Lamb Courtra, útba ejtve a Grosvenor Place-t is (amely, mint mindenki tudja, pontosan útba esik, ha az ember a Grosvenor Streetről a Temple-be megy), s egy jóleső pillantást vessen Amory kisasszony ablakának rózsaszín függönyére; mikor e hőstettet kielégítő eredménnyel végrehajtotta, továbbhajtott Pen lakására. De miért vágyott rá annyira, hogy az ő kedves barátját, Pent lássa? Miért vágyott utána sóvárogva? Miért érezte létkérdésnek, hogy Pannel aznap délelőtt találkozzék? Hisz előtte való este viruló egészségben váltak el. Pen már két éve élt Londonban, s Foker még fél tucat látogatást se tett legénylakásán. Mi vonzotta most oda egyszerre, ilyen sietve?

Mi? - Ha történetesen egy ifjú hölgy olvassa e lapokat, kénytelen vagyok felvilágosítani, hogy ha őt éri olyan baleset, mint alig fél napja Harry Fokért, őt is egyszerre érdekelni fogják olyan emberek, akikre előző nap még fűtyült; mások viszont, akikről tegnap még azt hitte, kedveli őket, egyszerre érdektelenné, kellemetlenekké válnak. Az aranyos Eliza és Maria, akiknek előző nap még hosszú levelet írt, és rófnyi hajfürtjét küldte, egyszerre olyan közömbössé

¹¹⁶ Keressen egy sütővasat... és... bodorítsa fel egy kicsit (hibás, angolos franciasággal).

válik, mint a legostobább rokon; az ő rokonai iránt viszont egyszerre meleg érdeklődés támad benne; szeretet diktálta vágy, hogy megkedveltesse magát az Ő mamájával; s heves rokonszenven a kedves öregember, az édesapja iránt! S ha Ő rendszeresen eljár valahova, mi mindent meg nem tesz, hogy ön is oda járhasson. S ha *neki* asszonynővére van, hosszú délelőttöket szeretne vele tölteni. Azzal fárasztja a szolgáját, hogy levélkéket küldözget neki, mert naponta kétszer-háromszor is úgy hozza a szükség. És sírva fakad, ha a mamájának nem tetszik, hogy túl gyakran jár látogatóba az Ő családjához. Az egyetlen, akit talán nem kedvel közülük, az öcs, aki hazajött vakációra, és makacsul ottmarad a szobában, ha az Ő húgához, újonnan lelt drága barátnőjéhez jön látogatóba. Valami ilyesmi történik majd önnel is, reméljük, drága ifjú hölgyem; igen, önnek is át kell esnie e kellemes betegség hidegrázásain és lázrohamain. Édesanyja, ha ugyan beismeri, maga is átesett rajta, mielőtt ön megszületett volna, s szenvedélyének tárgya természetesen az ön kedves édesatyja volt - ugyan ki más lehetett volna? És ahogy ezt ön megszenvedi, meg fogják szenvedni fiútestvérei is... a maguk módján. Önzőbben, mint ön; mohóbban és konokabban; hanyatt-homlok rohannak majd a végzetükbe, mikor a sorsrendelte szirén felbukkan. Ha nem, az Isten irgalmazzon önnek vagy nekik! Mint a házárdjátékos mondta a kockákról: szeretni és nyerni a legnagyobb szerű; szeretni és veszteni majdnem olyan nagyszerű. Nos tehát, ha azt kérdik, Harry Foker úr miért sietett olyan nagyon Arthur Pendennist meglátogatni, s miért érzett iránta olyan hirtelen támadt nagyrabecsülést, erre nem nehéz válaszolni: mert Pen csakugyan nagyot nőtt Foker szemében; mert ha nem is Pen volt a rózsa, legalább ott élt a szerelem illatos virágszála közelében. Vajon nem járt-e hozzájuk rendszeresen Londonban? Vajon vidéken nem lakott-e a tőzsomszédságukban? Vajon nem tudott-e mindent az ígésző lányról? Vajon mit szólt volna Lady Ann Milton, Foker úr unokahúga és *prétendue*-je,¹¹⁷ ha tudja, mi dúl e fura kis úriember keblében?

De sajna! mikor Foker úr a Lamb Courtra ért, és hintáját otthagya a Flag Courtra, majd onnét az Upper Temple Lane-re átvezető boltíves átjáró bejáratánál az ott ácsorgó irodistagyerekek bámulatára, csak Warringtont lelte odahaza, Pent nem. Pen bement a nyomdába, átnézni a kefelevonatokat. - Talán rágyújtana egy pipára, s meginna egy pohár sört? Akkor leküldöm a takarítóasszonyt a Kakasba - kínálta Warrington, és derűs meglepetéssel észlelte e kiillatosított és fényes-lábbelis ifjú arisztokrata pompás toalettjét; de Foker a legcsekélyebb mértékben sem vágyott sörre vagy pipára; fontos dolga volt: elrohant a *Pall Mall Gazette* szerkesztőségébe, hátha Pent ott leli. De Pen már elment. Fokernek azért volt rá olyan nagy szüksége, hogy együtt menjenek el tiszteletüket tenni Lady Claveringnél. Foker vigasztalanul ment tovább, eltöltött egy-két semmilyen órát a klubjában; s mikor elérkezett az idő, hogy el lehetett menni vizitbe, úgy vélte, illendő és udvarias dolog lenne, ha elhajtatna a Grosvenor Place-re, és otthagyná a névjegyét Lady Claveringnél. Ahhoz nem volt bátorsága, mikor az ajtó kinyílt, hogy megkérdezze, meglátogathatja-e őket, csak a két névkártyát adta oda Jeamesnek, néma kínban. Jeames átvette a névjegyeket, s meghajtotta rizsporos fejét. A lakkozott ajtó becsukódott Foker orra előtt. Az imádott lény éppoly távol volt tőle, mint eddig, bármily kicsi volt is köztük a távolság. Úgy vélte, zongoraszót hall, s sziréndalt a szalonból, az erkély muskátli-rengetege fölül. Szeretett volna ott maradni, s fülelni, de hát ezt nem tehetette. - Gyerünk a Tattersallba - mondta a lovásznak érdelemről fojtott hangon. - És hozza a pónimat - tette hozzá, mikor az sietve továbbhajtott.

Úgy hozta a jószerecse, hogy Lady Clavering pompás hintaja, amelyről egy korábbi fejezetünkben némi tökéletlen képet már adtunk, épp akkor álljon oda öladysége kapuja elé, amikor Foker úr fölült az elővezetett póni hátára. A nyeregbe zökkent, s táncoltatta a tüzes jószágot, de ravaszul ott maradt a Green Park diadalkapuja közelében, s mindaddig szemmel tartotta a

¹¹⁷ Menyasszonya.

hintót, míg Lady Clavering be nem szállt, s vele - vajh ki más lehetne ez a fátyolkönnyű ruhába öltözött, rózsaszín főkötőt viselő, világoskék napernyős angyalalak? - Amory kisasszony.

A hintó gyönyörű szép utasait Madame Rigodon bóbita- és csipkeboltjába, majd Wolseyné berlinerfonál-kereskedésébe vitte - s ki tudja, a női kereskedelem még miféle más helyére. Aztán elmentek és fagyaltot rendeltek Hunternél, mert Lady Claveringnek kissé feltűnő szokásai és kedvtelése voltak, s nemcsak azt élvezte, hogy London legrikítóbb hintaján jár, de arra is igényt tartott, hogy lássák, ki ül benne. Így hát sárga tollakkal díszített fehér kalapjában megevett egy hatalmas adag rózsaszín fagyaltot Hunter előtt a tűző napon, miközben Foker a póni hátán már-már belefáradt abba, hogy ott ugráltassa a lovát.

Végül Lady Clavering mégiscsak a Parknak vette útját, s a gyors elhatározású Foker előre nyomult. Most mit tegyen? Behajtsa a felismerő fejbólintást Amory kisasszonytól és az édesanyjától; keresztezze vagy féltucatszor az útjukat; vagy álljon félre az árok túlsó oldalára, ahol a lovasok szoktak összeverődni, miközben a katonabanda játszik a Kensington Gardensben, s onnét szemezzen velük? Mi haszna egy rózsaszín kalapos lányt az árok túlsó oldaláról bámulni? S ugyan mire megy egy bólintással? Fura, hogy a férfiak meglegszenek efféle örömmel, vagy ha meg nem is elégszenek, lelkesen lesik rá az alkalmat. Harry, az egyébként oly bőbeszédű ifjú, aznap egy szót nem váltott csábítójával. Némán figyelte, hogy visszatér a hintájához, s a parkbéli fiatal emberek némileg ironikus tisztelgése közepette elhajt. Az egyik kijelentette, hogy az indiai özvegy ugyancsak sietve veri el az atyai rúpiákat; a másik meg, hogy élve kellett volna megégettetnie magát, s a pénzt a lányára hagynia. Ez utóbbi azt is megkérdezte, hogy Clavering tulajdonképpen kicsoda? - és az öreg Tom Eaves, aki mindenkit ismert, és soha el nem maradt volna a Parkból, szürke kis lova hátán ott volt mindennap, nyájasan megmagyarázta, hogy Clavering egy adóssággal iszonyúan megterhelt birtokot örökölt, s pokoli csúf históriák szállonganak fiatalkoráról; azt mondják, egy játékbárgy társulajdonosa volt, és az biztos, hogy az ezredében gyávának bizonyult: meztagsadott egy kihívást. - Még mindig játszik: majdnem minden éjjelét azzal tölti - tette hozzá Eaves úr.

- Azt el is hiszem: legalábbis mióta megnősült - mondta egy kópé.

- Pokoli jó vacsorákat ad - kelt Foker tegnap esti házigazdája védelmére.

- De az biztos, hogy Eavest nem hívja meg - mondta a kópé. - Eaves, szokott maga Claveringéknél... a Bégumnál vacsorázni?

- Én... náluk? - kérdezte Eaves úr, aki magánál Belzebubnál is szívesen vacsorázott volna, ha jó a szakácsa, csak épp azután, hogy elkészönt tőle, még feketébbre festette volna, mint amilyen feketére a balsorsa alkotta.

- De mennyire, hogy vacsorázna náluk, akárhogy szidja is Claveringet - folytatta a kópé. - Azt mondják, nagyon kellemesek a vacsoráik. Clavering vacsora után elalszik; a Bégum becsíp a cseresznyepálínkáktól, a leányzó meg énekel a fiataluraknak. Jól énekel, mi, Fo?

- Prímán - mondta Fo. - Én mondom neked, Poyntz, úgy énekel, mint egy... hogyishívják... tudod, mire gondolok... mint egy habléány, tudod... bár nem így mondják.

- Soha nem hallottam még habléányt énekelni - mondta Poyntz úr, a kópé. - Ki hallott már? Faves, maga már vénember, maga hallott?

- A fenébe is, velem ne csúfolódj, Poyntz - mondta Foker; elvörösödött, s majdhogy el nem sírt magát. - Tudod, hogy mire gondolok... azokra az izékre... Homéroszban, tudod; soha nem állítottam, hogy jó görögös voltam.

- Ezt más sem állította rólad, fiam - jegyezte meg Poyntz, s Foker megsarkantyúzta a póniját, és végigvágatott a Rotten Row-n, s lelke közben háborgott az indulatoktól, vágyaktól, gyöt-

relmekről. Most *sajnálta*, hogy bele se nézett a könyvekbe kölyökkorában, hisz ha igen, akkor most kitúrhatna mindenkit, aki ott legyeskedik körülötte, aki nyelveket tud, verseket ír, s képeket fűst az albumába, és... és így tovább. „Ki vagyok én - gondolta a kis Foker -, hozzá képest? Ő csupa lélek; verseket ír, zenét szerez, olyan könnyen, amilyen könnyen én egy pohár sört lehajtok. Sört? Vesszek meg, nem vagyok én másra jó, csak hogy sört igyam. Szerencsétlen, tudatlan kis senki vagyok... semmire se jó, csak a Foker-féle barnasörre. Elpazaroltam az ifjúságomat, mindig másról másoltam a leckém. És tessék, most itt van. Ó, Harry Foker, micsoda átkozott kis hülye voltál!”

Miközben elmondta magában ezt a bús monológot, letért a Rotten Row-ról, bevágatott a Parkba, s épp megelőzni készült egy tágas öreg batárt, amelyre ügyet se vetett, mikor egy vidám hang odakiáltott neki: - Harry! Harry! - Főlnézett, megpillantotta nagynénjét, Lady Rosherville-t, s két lányát, aki közül az egyik, aki megszólította, jegyese, Lady Ann volt.

Most, hogy belésvillant a valóság, amely egész nap eszébe se jutott, sápadtan, rémülten hőkölt hátra. *Ez az ő sorsa, ott, a hintó hátsó ülésén.*

- Mi baj, Harry? Mitől vagy olyan sápadt? Biztos megint züllöttél vagy agyondohányoztad magad, komisz kölyök - mondta Lady Ann.

- Hogy van a néni?... Hogy vagy, Ann? - szólt feldúltan Foker, és valami sürgős elfoglaltságról motyogott valamit... valóban, ahogy ránézett a Park órájára, látta, hogy a társasága a fogatjában már majd egy órája várhat rá... s búcsút intett. A kis ember és a kis póni egy pillanat alatt eltűnt szem elől - a hatalmas batár meg tovagördült. A bennülőket nemigen izgatta, hogy Harry jött és ment; a grófnő a spánieljével volt elfoglalva, Lady Lucy szeme és gondolata egy prédikációgyűjteményen időzött, Lady Anné meg egy új regényen, amelyet a két nővér vett ki a könyvtárból.

MÁSODIK FEJEZET

Amely az olvasót elviszi Richmondba és Greenwichbe

Szegény Foker a richmondi vacsorát a legsivárabb szórakozásnak találta, amire ember valaha is elvesztegette az aranyait. - Hogy az ördögbe szívelhettem ezeket az embereket? - tette fel magában a kérdést. - Hiszen Rougemont szeme sarkában szarkalábak vannak, s arcán olyan vastag a festék, mint a cirkuszban a bohócnak. S hogy Pinckney milyen útszéli hangon beszél, az undorító. Utálom, ha egy nő ilyen csipkelődő. És az öreg Colchicum! A vén Col; lejön ide a kétülékes batárján, bepréselve mint a hering, Mademoiselle Coralie és a vén mamája közé! Hát ez rémes. Egy angol főrend és Franconi műlovarnője!... Ez már sok; Jupiterre, ez sok. Én nem vagyok gögös ember, de ami sok, az sok.

- Kapsz egy húszast, ha megmondod, min töröd a fejed, Fokey! - kiáltott Rougemont kisasszony, s kivette a szivart igazánból élénkpiros ajkai közül, mikor meglátta, hogy a fiatal-ember az asztalfőn, olvadó fagylaltok, fölvágott ananászok, teli és üres üvegek, behamuzott gyümölcsöstálak s a desszert romjai közt, amelyhez nem fűlik a foga, mély töprengésbe merül.

- Vajon törte valaha is a fejét Foker? - húzta a szót affektálva Poyntz. - Foker, az asztal innenső végén egy tündérszép nagytokés jelentős pénzösszeget kínált értékes és éles elméd jelen kisugárzásáért.

- Mi az ördögöt fecseg ez a Poyntz? - kérdezte Pinckney kisasszony az asztalszomszédjától. - Utálom ezt az alakot. Úgy elnyújtja a szavait és különben is, undok, cinikus állat.

- Micsoda muris emberke ez a kis Foker, lordom - mondta Mademoiselle Coralie, az anyanyelvén, szülőhazájának, a napsütötte Gascogne-nak ízes tájszólásával, ahonnét barnapiros arca és fényesfekete szeme a tüzet nyerte. - Micsoda muris kis ember. Még húszévesnek se látszik.

- Bár én lennék annyi, mint ő - sóhajtott fel a tiszteletre méltó Colchicum, miközben veres képe egy nagy serleg bordóira hajolt.

- *C'te jeunesse. Peuch! je m'en fiche* - mondta Madame Brack, Coralie mamája, s egy nagyot csippentett Lord Colchicum ízléses, arany burnótos szelencéjéből. - *Je n'aime que les hommes faits, moi. Comme milord. Coralie! n'est-ce pas que tu n'aimes que les hommes faits, ma bichette?*¹¹⁸

- Ön hízeleg, Madame Brack - válaszolt vigyorogva a lord.

- *Taisez-vous, maman; vous n'êtes qu'une bête*¹¹⁹ - kiáltotta Coralie, s rándított egyet telt vállán; mire a lord kijelentette, hogy *Coralie kisasszony* aztán igazán nem hízeleg neki; majd zsebre vágta tubákos szelencéjét, mert nem kívánta, hogy Madame Brack kétes ujjai túlságosan gyakran merüljenek illatosra pácolt burnótjába.

Semmi szükség rá, hogy az emelkedett társalgás további részleteit is ismertessük; eltartott egész vacsora végéig, s az olvasó nem sokat épülhetne belőle. S talán mondanunk sem kell, hogy a *corps de danse* nem minden hölgytagja olyan, mint Pinckney kisasszony, mint ahogy

¹¹⁸ Ó, ezek a kölykök! Nem kedvelem őket. Én az érett férfiakat kedvelem. Például őlordságát. Coralie drágám, ugye te is az érett férfiakat kedveled?

¹¹⁹ Nyugodjon meg, mama, ne csináljon bolondot magából!

nem hasonlít minden főrend sem az arisztokrácia ezen illusztris tagjához, a néhai áldott emlékezetű Lord Colchicumhoz.

Foker úr hintón vitte haza bájos vendégeit aznap éjjel Bromptonba; de egész úton Richmond-tól Bromptonig, gondterhelt volt és komor, sem a háta mögött vagy mellette a bakon ülő barátai tréfáit nem hallotta, sem ő nem szórakoztatta őket pajkosan malac megjegyzéseivel, mint máskor szokta. S mikor a hölgyek, akiket hazaszállított, leszálltak házuk kapujában, s megkérdezték kiváló kocsisukat, nem jönne-e be, s inna valamit, olyan mélabúsan mondott nemet, hogy már azt hitték, az öreg és közte volt valami nézeteltérés, vagy valami kellemetlenség érte; ő azonban nem mondta meg, mi a bánata okozója, csak otthagytta Rougemont és Pinckney kisasszonyt, és ügyet se vetett ez utóbbi kiáltozására, mikor az, mint Jezabel, kiállt az erkélyre, és lekiáltott neki, hogy hamar adjon ám újabb vacsorát.

A fogatot az egyik lovászával visszaküldte, s ő gyalog, zsebre vágott kézzel, eltöprengve ment haza. Derűsen csillogtak feje fölött a csillagok és a hold, Foker urat nézték, az meg elérzékenyülten nézett vissza rájuk. Ment, fölbámult a házra a Grosvenor Place-en, az ablakokra, amelyekről azt hitte, hogy az imádott lány ablakai; nyögött, és sóhajtozott; ez meglepte és szánalomra indította a szemtanút, aki nem volt más, mint X. rendőr; mondta is Sir Francis embereinek, mikor úrnőjüket hazahozták a francia színházból, és épp a szomszéd kocsmá előtt itták frissítő sörüket a bakon, hogy az este megint egy pali lógott a ház körül - egy olyan ficsúr módjára öltözött kis pali.

Foker úr pedig azzal a kitartással, ötletességgel és vállalkozókedvvel eredt Amory kisasszony nyomába Londonban, amely csak egy meghatározott szenvedély sajátja; mindenütt fölbukkant, ahol csak találkozhatott vele. Ha Lady Clavering elment a francia színházba, ahol bérelt páholya volt, a nézőtéren föltűnt Foker úr is, pedig nyelvtudása, mint hallottuk, nem volt épp kiemelkedő. Kiderítette, hogy a hölgy hova hivatalos (lehetséges, hogy Anatole, az inasa, jóban volt Sir Francis Clavering inásával, s így betekintést nyert öladysége naptárába), s ezen estélyek nagy részén ő is megjelent - a világ s kiváltképp az édesanyja meglepetésére, mert fia most meghagyta neki, hogy szerezzen meghívót ide vagy amoda, pedig az ilyesmit mind ez ideig mélységesen lenézte. Az örvendező és gyanútlan hölgynek azt mondta, azért jár társaságba, mert illendőnek tartja, hogy végre forogjon a világban; a francia színházba pedig azért, hogy nyelvtudását tökéletesítse, és nincs, amiből annyit tanulhatna az ember, mint egy bohózatból vagy komédiából, s mikor egy szép napon a csodálkozó Lady Agnes azt látta, hogy fia föláll, és táncra kér valakit, s utóbb megdicsérte elegáns mozgását és elevenségét, a hazug kis csibész kijelentette, hogy még Párizsban tanult táncolni, pedig Anatole tudta, hogy ifjú gazdája titokban a Brewer Streetre jár egy tánciskolába, s ott vesz reggelenként néhány órát. Napjaink kaszinóját akkor még nem találták fel, vagy legalábbis gyermekkorát élte; Foker idején az uraknak még nem volt hol elsajátítaniuk a tánc tudományát, mint a mi mai ifjainknak.

Az öreg Pendennis ritkán mulasztotta el, hogy vasárnap templomba ne menjen. Úgy vélte, egy úriember köteles támogatni e nyilvános áhítat céljára szolgáló intézményt, s helyénvaló, hogy vasárnaponként megmutatkozzék a templomban. Egy vasárnap véletlenül Arthurral együtt mentek; Arthur, aki most nagy kegyben állt a nagybátyjánál, vele is reggelizett, s a lakásáról együtt sétáltak át a Parkon egy templomba, a Belgrave Square szomszédságába. A St. James-templomban a prédikáció után jótékony célra gyűjtöttek; ezt az őrnagy az egyházközsége templomának oszlopára kifüggesztett plakátról tudta, s mert zsugori volt, valószínűleg ez vette rá, hogy aznap máshova menjen; s amellet más terve is volt önmaga meg Pen számára. - Átballagunk a Parkon, fiam, elmegyünk a templomba; aztán, istenemre, beállítunk Claveringékhez, és kedvesen meghívadjuk magunkat villásreggelire. Lady Clavering örül, ha vendége van, iszonyú kedves és vendégszerető.

- A múlt héten Lady Agnes Fokeréknél találkoztam velük vacsorán, uram - mondta Pen -, s a Bégum igazán nagyon kedves volt. Az volt vidéken is; és az mindenütt. De az Amory kisasszonyra vonatkozó véleményével egyetérttek, márminthogy a régi véleményével, hisz mikor a legutóbb beszéltünk róla, már másként vélekedett.

- Miért, most mi a véleményed róla? - kérdezte az öreg.

- Szerintem a legkacérabb lány egész Londonban - felelt nevetve Pen. - Félelmes volt, ahogy lerohanta Harry Fokert, az asztalszomszédját; csak vele beszélt egész este, pedig hát én kísértem le.

- Bah! Harry Foker eljegyezte az unokahúgát, mindenki tudja; ez nem volt rossz sakkhúzás Lady Rosherville részéről. Merem állítani, ha az apja meghal, márpedig az öreg Foker fene rossz bőrben van, tudod, az Arthur Klubban tavaly megütötte a guta, merem állítani, hogy az ifjú Fokernek akkor legalább évi tizennégyezre lesz a serfőzdéből, nem számítva a logwoodi és norfolki birtokot. Én aztán igazán nem vagyok gőgös, Pen. Nem vitás, szeretem, ha valaki jó családból származik, de a fenébe is, elfogadnék egy serfőzdét, amely évi tizennégyezret hoz az embernek; ugye, Pen? Haha, az én szememben ez az igazi. És ajánlom neked, hogy most, mikor már *lancé*¹²⁰ vagy a társaságban, ilyen emberekkel barátkozz, akiknek van mit a tejbe aprítaniuk, teringgettét.

- Foker barátkozik velem, uram - mondta Arthur. - Az utóbbi időben többször is járt nálam. Vacsorára is meghívott. Majdnem olyan jóban vagyunk, mint kölyökkorunkban; és reggeltől estig Blanche Amoryról beszél. Esküszöm, hogy beleesett.

- Márpedig az biztos, hogy Foker eljegyezte az unokahúgát, és tenni fognak róla, hogy a fiatalember meg ne szegje az alku - mondta az őrnagy. - Ezekben a családokban államügy a házasság, Lady Agnest az öreg lord adta hozzá Fokerhez, bár köztudomás szerint az unokabátyjába volt szerelmes, aki utóbb elesett Albueránál, s aki megmentette az életét, mikor majdnem belefulladt a drummingtoni tóba. Emlékszem, Lady Agnes hallatlanul szép lány volt. De hát mit tehetett volna? Természetesen hozzáment az apja választottjához. Nos, Drummingtont Foker képviselte egészen a Reform Törvényig, és fene jól megfizetett a képviselői székért is. És arra mérget vehetsz, fiam, hogy az öreg Fokernek, aki parvenu, és mint minden parvenu, imádja az előkelő embereket, nemcsak önmagával voltak nagyravágyó tervei, hanem a fiával is vannak, és a te Harry barátod kénytelen lesz azt tenni, amit az apja parancsol. Istenemre, százával ismerek eseteket, mikor fiatal nők és férfiak szerették egymást; de jól figyelj, Arthur úrfi! Rugdalóztak, fiam, rángatták a gyeplőt, pokoli ricsajt csaptak, meg minden, de teringgettét, végül mégis mindig a józan ész kerekedett felül.

- Blanche veszélyes lány, uram - mondta Pen. - Valamikor én is bolondultam érte, s nem is kicsit. De annak már jó néhány éve - tette hozzá.

- Te is? Mennyire? És ő is érted? - kérdezte az őrnagy, és szigorúan meredt Penre.

Pen nevetve jelentette ki: - Valamikor régen, azt hiszem, elég nagy kegyben álltam Amory kisasszonynál. De anyám nem szerette, és az egész nem tartott soká. - Pen nem tartotta illendőnek, hogy nagybátyjának elmesélje udvarlása s a kettőjük közt történtek valamennyi részletét.

- Egy férfi messzebb is mehet, és járhat sokkal rosszabbul is, Arthur - mondta az őrnagy, még mindig különös tekintettel méregetve unokaöccsét.

- A származása, uram: az apja egy hajó másodtisztje volt, azt mondják; és azonkívül nincs is elég pénze - vetette ellen Pen hányaveti módon. - Mi az a tízezer font, ha egy lányt így neveltek, mint őt.

¹²⁰ Be vagy vezetve.

- Te az én szavamat olvasod a fejemre, és ez rendjén is van. De valamit megsúgok neked, Pen - és szigorú titoktartást kérek -, biztosra veszem, hogy sokkal, de sokkal több van neki, mint tízezer fontja: és abból, amit a múltkor láttam, és amit hallottam felőle, azt kell mondanom, átkozottul művelt és okos lány. Értelmes férj mellett jó feleség lesz.

- De hát honnét tudja, uram, hogy ennyi pénze van? - kérdezte Pen mosolyogva. - Úgy látszik, uram, mindenkiről mindent tud, és a városban mindenkit ismer.

- Hát tudok egyet-mást, fiam, csak épp nem kötöm mindenki orrára, ezt jól jegyezd meg - felelt a nagybácsi. - Ami meg a bájos Amory kisasszonyt illeti... mert bájos, a mindenit, de milyen bájos!... ha Arthur Pendennisné válnék belőle, fiam, se szomorú nem lennék, sem meg nem lepődnék. Teringettét! Ha tízezer arany nincs az ínyedre, mit szólnál harminchoz, negyvenhez, ötvenhez? - és az őrnagy ravaszabb, még keményebb tekintettel nézett Pen szemébe.

- Nos, uram - mondta Arthur keresztapjának és névrokonának -, tegye Arthur Pendennisnévé. Ezt pontosan úgy megteheti, mint én.

- Piha! Te kinevetsz, fiam - felelt a másik meglehetősen ingerülten. - Pedig a templom kapujában nem illik mást kinevetni. Már itt is vagyunk a St. Benedictnél. Azt mondják, Oriel úr csodálatosan prédikál.

Igen, zúgtak a harangok, a szép templomban kezdtek összeverődni az emberek, az előkelő lakónegyed hintói ontották elegáns és áhítatos terhüket, s társaságukban, épületes társalgásokat befejezve, Pen és nagybátyja is belépett a templomba. Nem tudom, mások elviszik-e világi ügyeiket a templom kapujába, de Arthur nemcsak megbecsülte az imádság házát, hanem, mint mindig, hódolatot, meghatottságot érzett, s arra gondolt, mennyire nem illett ide a beszélgetésük; az öregúr azonban, ott mellette, végleg nem volt tudatában az ellentmondásnak. Kalapja szépen ki volt kefélt; parókája megfésülve; sálja kifogástalanul megkötve. Sorra mindenkit szemügyre vett a gyülekezetből, az igaz; a tar fejeket és a főkötokeket, a virágokat és tollakat; de oly tapintatosan, hogy alig emelte fel szemét az imakönyvből - imakönyvéből, amelyet szemüveg nélkül olvasni se tudott. Pen komolysága viszont komoly próbatételt kellett kiálljon - szeme véletlenül a cselédek padsorára tévedt, s egy ájtatos, libériás úriember mellett megpillantotta Harry Foker urat; úgy látszik, az is fölfedezte az áhítat házát. Követte Harry tekintetét, mely nagyon is elbitangolt az imakönyvétől, s megállapította, hogy egy sárga meg egy rózsaszín kalapon időzik: az egyik Lady Claveringé, a másik Blanche Amory kisasszonyé. S ha nem Pen nagybátyja volt az egyetlen, aki világi ügyeiről beszélt egész a templomkapuig, vajon szegény Harry Fokeren kívül sem akadt más, aki magával hozta volna világi szerelmét a templomhajóba?

Mikor az istentisztelet végeztével a gyülekezet széteszlott, Foker az elsők közt ment ki a templomból, de Pen hamarosan belebotlott; ott ácsorgott a bejáratnál, nem akaródzott neki elmennie, míg a parókás kocsis a hintón el nem vitte úrnőjét és annak lányát az istentiszteletről.

Mikor a két hölgy kijött, együtt találta a napon sütkérező két Pendennist, a nagybácsit és az unokaöcsöt, meg a sétabotja kampóját szopogató Harry Foker urat. Meglátni s meghívni valakit a jószívű Bégum számára egy pillanat műve volt, nyomban meg is invitálta hát a három urat villásreggelire.

Blanche is szerfölött nyájasnak bizonyult. - Ó, jöjjön el kérem - mondta Arthurnak -, ha nem érzi ehhez túl nagy embernek magát. Úgy szeretnék megbeszélni magával valamit... hogy mit, azt *itt* nem mondhatom meg. Mert mit szólna hozzá Oriel úr? - S az ájtatos fiatal lány beugrott a hintóba a mamája után. - Minden sorát olvastam. *Imádni való!* - tette hozzá, még mindig Penhez intézve szavait.

- Tudom, hogy *kicsoda!* - mondta Arthur úr, szemtelen kis meghajlással.
- Miről beszéltek? - kérdezte Foker úr ugyancsak zavartan.
- Ha nem csalódom, Clavering kisasszony *Walter Lorraine*-re gondol - mondta az őrnagy, sokat tudó pillantással, és odabíccentett Pennek.
- Én is azt hiszem, uram. A mai *Pall Mall*-ben egy mesés kritika jelent meg róla. Warrington írta, így hát nem szabad nagyon büszkélkednem vele.
- Kritika a *Pall Mall*-ben? Walter Lorraine-ról? Ezt hogy értitek? - kérdezte Foker. - Walter Lorraine-t, szegény kölyköt, elvitte a himlő, mikor a Szürkebarátokhoz jártunk. Még emlékszem az édesanyjára, amikor egyszer beállított az iskolába.
- Nem értesz te az irodalomhoz, Foker - mondta nevetve Pen. - Hát tudd meg, írtam egy regényt, s egyik-másik lap nagyon szépen emlékszik meg róla. Nem olvasod a vasárnapi lapokat?
- Öregem, én csak a *Bell's Life*-et olvasom rendszeresen - mondta Foker úr; erre Pen megint elnevette magát, s a három úriember jókedvűen folytatta az útját Lady Claveringék felé.

A villásreggeli végeztével Amory kisasszony megint a regényt kezdte emlegetni; ha valakit kedvelt, hát a költőket és az írókat igen; a szíve mélyén művész volt maga is. - A könyv egyik-másik fejezete megíratott, komolyan mondom, megíratott - mondta.

Pen, elég ostobán, megjegyezte: - Blanche kisasszony, nagyon örvendek, hogy jutott nekem valamennyi a *vos larmes*-ből. - Az őrnagy pedig (ő mindössze hat oldalnyit olvasott Pen könyvéből) kenetteljesen kijelentette: - Ó, van benne néhány egészen megható, iszonyú megható fejezet... - mire Lady Clavering leszögezte: - Ha sírni kell tőle, én nem fogom elolvasni.

- Ugyan, mama - mondta Blanche kisasszony egy franciás vállrándítással; majd rajongva áradozott, közbe-közbeszúrva néhány verssort, a két hősnőről, Leonóráról és Neaeráról; a két hősről, Walter Lorraine-ről és riválisáról, az ifjú hercegről - ...s hogy milyen jó társaságba visz minket - jegyezte meg az ifjú hölgy pajkosan - ...*quel ton!*¹²¹ Arthur, maga mennyit töltött az életéből a királyi udvarban? Az édesapja nem volt véletlenül miniszterelnök?

Pen elnevette magát. - A regényíróknak ugyanúgy nem kerül semmibe, hogy egy herceget, mint hogy egy baronetet teremtsen - mondta. - Eláruljak önnek egy titkot, Amory kisasszony? A kiadó kívánságára valamennyi szereplőmet előléptettem. Mikor a regényt megírtam, az ifjú herceg csak ifjú baronet volt, s álnok barátja, az örgróf, egyszerű közember, s az volt a regény összes többi szereplője.

- Hogy magából milyen gonosz, gúnyos, cinikus ember lett! *Comme vous voilà formé!*¹²² - mondta az ifjú hölgy. - Mennyire más, mint az a vidéki Arthur Pendennis! Ah! Pedig én azt a vidéki Arthur Pendennist jobban szeretem! - s megajándékozta tekintete minden szépségével: mélyen és szeretettel a szemébe nézett, majd lesütötte szemét a szőnyegre, és sötét szemöldökét, seprűs szempilláját mutogatta.

Pen természetesen tiltakozott, mondván, hogy nem változott semmit, mire az ifjú hölgy szelíden fölsóhajtott, s mert úgy vélte, már minden telhetőt elkövetett, hogy Arthurt boldoggá vagy boldogtalanná tegye (mert így is lehetett, meg úgy is), áttért barátja, Harry Foker becézésére; az szegény az egész irodalmi beszélgetés során sétapálcája kampóját szopogatta némán, és sóvárgott, bár lenne olyan okos ő is, mint Pen.

¹²¹ Minő jómodor!

¹²² Látom, már egészen felnőtt.

Ha az őrnagy azt hitte, hogy Blanche kisasszony ügyet se fog vetni a Foker-féle barnasőr ifjú örökösére, ha megtudja, hogy Foker úr már eljegyezte unokahúgát, Lady Ann Miltont (s ezt az öregúr illendően közölte is vele, miközben ott ült mellette lenn az ebédlőben, az asztalnál), hát nagyon tévedett. Ez csak fokozta kedvességét Foker iránt; dicsérte őt és minden holmiját; dicsérte a gyönyörű mütyürkéket és csecsebecségeket, amelyeket az ifjú úriember az óraláncán viselt, s azt a gyönyörű kis sétatálcáját, azokat az aranyos kis rubinszemű majomfejeket, amelyek az ingét díszítették és mellénye gombjaiul szolgáltak. S miután addig dicsérte-szédítette az együgyű ifjút, míg az el nem pirult, és bizsergő gyönyörűséget nem érzett, s míg Pen már igazán meg nem elégelte, újabb témát vetett fel.

- Foker úr nagyon sajnálatraméltó fiatalember - jegyezte meg Pennek.

- Igazán nem úgy füst - felelte Pen gúnyosan.

- Már úgy értem, hogy olyan sajnálatraméltó históriákat hallottunk felőle. Mit is mesélt Poyntz úr a múltkor arról a richmondi vacsoráról? Ó, maguk komisz emberek! - De látván, hogy Harry milyen riadt képet vág, Pennek viszont nevetnékje van, ez utóbbihoz fordult. - Szerintem maga se jobb; gondolom, szeretett volna ott lenni maga is... ugye? Tudom, hogy szeretett volna: igen... és én is.

- Uramisten, Blanche! - kiáltott fel Lady Clavering.

- Igenis, szerettem volna. Soha életemben nem ismertem egyetlen színésznőt sem. Mit adnék, ha ismernék egyet, imádom a tehetséget! És imádom Richmondot: igenis; és imádom Greenwichet, és mondhatom, *szeretnék* elmenni oda.

- Hát miért ne kérhetnénk meg mi hárman, legényemberek - kiáltott fel az őrnagy gálánsan, unokaöccse meglepetésére -, hogy a hölgyek tiszteljenek meg bennünket a társaságukkal, és menjünk ki együtt Greenwichbe? Hát mindig csak Lady Clavering lásson vendégül minket? és mi sose viszonzzuk? Tessék megszólalni, fiatalemberek... teringettét! Itt az unokaöcsém, teli a zsebe pénzzel... teli a mindenit! És Henry Foker úr, akinek, ha jól tudom, szintén van mit aprítania a tejbe... hogy van a bájos unokahúga, Lady Ann, Foker úr?... itt ez a két fiatalember, és hagyják, hogy én, a vénember beszéljek. Lady Clavering, boldoggá tenne vele, hogy elfogadná meghívásomat? és Blanche kisasszony is Arthurét?

- Ó, boldogan! - kiáltott fel Blanche.

- Én is szeretek jól mulatni - mondta Lady Clavering. - Majd egy olyan napot választunk, mikor Sir Francis...

- Mikor Sir Francis házon kívül vacsorázik... igen, mama - mondta a lánya. - Az nagyszerű lesz.

És nagyszerű is volt. A vacsorát Greenwichben rendelték, és Fokernek, bár nem ő hívta meg Amory kisasszonyt, csodálatos alkalma nyílt rá, hogy egész vacsora alatt vele társalogjon, sőt utána is, a fogadó erkélyén és hazafelé menet, öladysége hintájában. Pen a nagybátyjával jött, Sir Hugh Trumpington kétülésselos barátján; az őrnagy kölcsönkérte erre az alkalomra. - Öreg katona vagyok én, teringettét - mondta -, s már fiatalkoromban megtanultam, hogy a kényelmet meg kell becsülni.

És öreg katona lévén hagyta, hogy a két fiatalember fizesse a vacsora árát, s hazafelé menet a batárban egész úton azzal traktálta Pent, hogy Amory kisasszony szíve öfeléje hajlik: dicsérte a szépségét, temperamentumát, szellemét, s újólal közölte Pennel, a legszigorúbb titok pecsétje alatt, hogy a lány pokoli gazdal, sokkal gazdalabb, mint az emberek gondolnák.

HARMADIK FEJEZET

Amely egy új mozzanatot tartalmaz

E történet előző felében hézagosan bár, de beszámoltunk róla, hogy Pen úr, miközben oxbridge-i vereségét követően odahaza tartózkodott, különféle irodalmi művek megalkotásával foglalkozott, többek közt majdnem befejezett egy regényt. Ez a könyv, amelyet fiatalkori - anyagi és érzelmi - bajainak hatására írt, igen heves, komor és szenvedélyes írásmű volt, főhősének jellege egyaránt tükrözte a byroni kétségbeesést, a wertheri csüggedést és a Faust Mephistophelesének gúnyos keserűségét; hisz ifjú barátunk épp akkor tanulta a német nyelvet, s mint majdnem minden okos kölyök, ő is utánozta kedvenc költőit és íróit. E valamikor annyira kedvelt, de ma már ritkán olvasott kötetek egyik-másik passzusa még magán viseli ceruzajegyzetei nyomát. A szenvedélyes ifjú könnyeivel öntözte a könyv és saját kéziratának lapjait, miközben sietve szántotta a sorokat - talán attól is hólyagzottak föl. De utóbb, ha elővette e könyvet, már nem volt képes, nem is kívánta a korai idők harmatával permetezni: ceruzája se vágyott már oly mohón megörökíteni a helyeslését; de mikor a kéziratot átlapozta, eszébe jutott mindaz a túláradozó érzelmek, amely elmosódott foltok formájában otthagya rajt a nyomát, s a fájdalom, mely sorait ihlette. Ha meg lehetne írni a könyvek titkos történetét, az író titkolt gondolatait, ha szándékát oda lehetne jegyezni a sorok mellé, hány száraz kötet válna érdekessé, s hány unalmas történet izgalmassá. Miközben regényét olvasta, Pen fölidézte magában az időt és az érzéseket, amelyek születték, s többször is keserűen elmosolyodott. Milyen dagályosnak érezte ma egyik-másik nagyszerű bekezdését; s milyen laposnak tűnt nem egy másik, amelyről annak idején azt hitte, hogy benne van a szíve-lelke! Ez az oldal egyik akkori kedvenc íróját utánozza; ezt most már világosan látta és be is vallotta, bár akkor szentül meg volt győződve, hogy írása eredeti. Ahogy elgondolkodott egyik-másik sora fölött, eszébe jutott az óra és a hely, ahol írta; miközben töprengett, megjelent előtte a halott érzés szelleme, és ő elpirult e halvány kép láttán. S vajon mit jelentenek azok a foltok? Mikor az ember a sivatagban olyan helyre ér, ahol tevék patája hagyta ott a lenyomatát, s elsorvadt növények halvány nyomait fedezi fel, megállapítja, hogy itt valamikor víznek kellett lennie; ugyanígy ezek a helyek se zöldelltek többé Pen lelkében, s kiszáradt már a *fons lacrymarum*.¹²³

Ezt a hasonlatot alkalmazta egy reggel, mikor Warrington épp a karosszékében pipázott és olvasott, s ő, egy széles kézmozdulattal, mely, mint mindig, az izgalma miatt, keserű nevetéssel úgy odacsapta kéziratát az asztalra, hogy megcsörrentek a teáscsészék, és táncolt a tej a kancsóban. Előző este vette ki egy régóta ki se nyitott szekrényből, amely régi vadászzubbonyait, oxbridge-i irkafirkáit, öreg karingét, megviselt egyetemi köntösét és fővegét, és más, otthonról vagy az egyetemről származó emlékeit tartalmazta. Lefeküdt, s belekezdett a kötet olvasásába, de elaludt, mert a történet eleje meglehetősen unalmas volt, s különben is fáradtan tért haza egy londoni estélyről.

- Jupiterre! - kiáltott fel Pen, s öklével rávágott a papírkötegre. - Ha arra gondolok, hogy ezt alig pár éve írtam, szégyellem magam. Mikor írtam, azt hittem, hogy örökké fogom szeretni azt a kis kacért, Amory kisasszonyt. Még verseket is írtam hozzá, és egy száraz fa üregébe dugtam, így dedikáltam: *Amori*.

- Kedves kis szójáték - jegyezte meg Warrington, és pöffentett egyet. - Amory - *Amori*.¹²⁴ Komoly klasszikus műveltségre vall. Lássuk csak, mi minden sületlenségre írtál össze. - A

¹²³ Könnyek forrása.

¹²⁴ Szerelemnek.

szénfogóval, amelyet az előbb arra használt, hogy parazsat rakjon a pipájába, kinyúlt a karos-székéből, és megfogta a kéziratot. Miután ily módon a kézirat birtokába került, hangosan olvasta: *Lapok Walter Lorraine élete könyvéből.*

- „Mily hamis vagy s mily gyönyörű! Mily szívtelen s mily szépséges! Ó, Szenvedély megcsúfolása! - kiáltá Walter Leonóranak. - Mely gonosz szellem küldte téged, hogy engem meggyötörj? Ó, Leonóra!”

- Ezt húzd ki! - kiáltott Pen, s megpróbálta kikapni a könyvet a kezéből, de barátja nem engedte. - Akkor legalább ne olvasd hangosan. Ez a másik szerelmemről szól, az elsőről... aki most Lady Mirabel. Tegnap este Lady Whistonnál találkoztam vele. Meghívott; azt mondta, olyan régi jóbarátok vagyunk, hogy gyakrabban kéne találkozunk. Két éve vagyok már a városban, akárhányszor találkoztunk, de soha nem jutott még eszébe, hogy meghívjon: most látta, hogy Wenhammel beszélgetek, meg Monsieur Dubois-val, a francia íróval, akinek vagy egy tucat érdemrendje van, s akit akár Franciaország marsalljának is lehetett volna nézni, s erre odáig leereszkedett, hogy meghívjon. Aznap este ott lesznek nála Claveringék is. Hát nem izgalmas, hogy az ember egyszerre két lángoló szerelmével találkozik ugyanannál az asztalnál?

- Két lángoló szerelmével?!... két halom kiégett hamuval - mondta Warrington. - Mind a két szépség szerepel ebben a könyvben?

- Mind a kettő, vagy legalábbis valami belőlük - mondta Pen. - Leonóra, aki a herceghez megy férjhez, Fotheringay. A herceget Magnus Chartersről mintáztam; vele Oxbridge-ben voltam együtt; egy kicsit őrá hasonlít. Neaera pedig Amory kisasszony. Istenem, Warrington, hogy én hogy szerettem azt az első nőt! Mikor Lady Whistontól a holdfényben hazafelé jöttem, folyton ő járt az eszemben; s egyszerre az az egész régi ügy visszatért, mintha csak tegnap lett volna. S mikor hazaértem, előszedtem ezt a történetet, amelyet róla meg a másiktól írtam három éve; tudod, akármilyen szörnyű is, vannak benne jó részek is, s ha Bungay nem akarja, azt hiszem, Bacon szívesen kiadná.

- Ilyenek a költők - mondta Warrington. - Szerelembe esnek; faképnél hagyják a nőt, vagy az hagyja faképnél őket; szenvednek és jajgatnak, hogy az ő szenvedésük nagyobb, mint bárki más halandóé; s mikor már eleget éreztetek, az egészet leírják, és a könyvet eladják. Minden költő szélhámos; minden író szélhámos; amint egy ember pénzért kezdi árusítani az érzelmeit, mindjárt szélhámos. Ha egy poétának egy jó vacsora után beleáll az oldalába a fájás, hango-sabban jajong, mint Prométheusz.

- Szerintem a költő érzékenyebb, mint a többi ember - jelentette ki Pen kissé hevesen. - Épp ettől lesz belőle költő. Szerintem világosabban lát, és mélyebben érez, ez készteti rá, hogy ki is mondja, amit lát és érez. Te is épp eléggé tűzbe jössz a vezércikkeidben, ha fölfedezed, hogy az ellenfeled hamisan érvelt, vagy valami szélhámosnak akadsz a nyomára a Parlamentben. Paley, akit a világon semmi más nem érdekel, egy óra hosszat is beszél neked akármi jogi kérdéstről. Add meg másnak így ugyanazt a jogot, amit magadnak követelsz, hadd vegye szabadon hasznát a képességének, s legyen az, aminek a természet alkotta. Miért ne adhatná el valaki ugyanúgy az érzelmes gondolatait, mint te a politikai eszméidet, vagy Paley a jogi tudását? Mind a három tapasztalat és gyakorlat dolga. Te nem pénzért fedezed fel az ellentmondásokat, s Paley se pénzért vitat egy jogi kérdést, hanem mert vele született vagy szerzett képessége van az effajta igazsághoz; és egy költő ugyanúgy örökíti meg papíron a gondolatait vagy élményeit, mint a festő a vásznon a tájat vagy valaki arcát, tőle telhetőleg tökéletesen, sajátos tehetsége szerint. Ha valaha úgy érzem, hogy telik tőlem egy eposzra, Jupiterre, meg fogok próbálkozni vele! De ha úgy érzem, hogy a tehetségemből csak egy jó tréfára telik, vagy hogy elmondjak egy történetet, hát azt fogom tenni.

- Nem beszélsz rosszul, kisfiam - mondta Warrington -, de ez nem mond ellent annak, hogy minden költő szélhámos.

- Micsoda?... Homérosz, Aiszhülosz, Shakespeare és a többiek mind?

- Ki se ejtsd a nevüket egy mondatban veletek, pigmeusokkal - mondta Warrington. - Ember és ember közt különbség van, fiam.

- Nos, Shakespeare is pénzért írt, akárcsak te meg én - felelt Pen; erre Warrington elküldte a fenébe a szemtelenségével egyetemben, s visszatért a pipájához és a kéziratához.

Semmi kétség, hogy a dokumentum igen sokat tartalmazott Pen személyes élményeiből, s hogy, a *Lapok Walter Lorraine élete könyvéből* soha meg nem íródik, ha nincsenek Pendennis fájdalmai, szenvedélyei, ostobaságai. Minthogy Pen életrajzának első felében ezekkel már megismertedtünk, szükségtelen bőven idéznünk a *Walter Lorraine*-ből, amelyben az ifjú úriember azokat az élményeit festette le, amelyek véleménye szerint leginkább érdekelhették az olvasót, vagy amelyek a történet céljának legjobban megfeleltek.

Jóllehet Pen majdnem fele annyi ideig őrizte a fiókjában, ameddig a horatiusi maxima szerint egy műnek érnie kell (meg kell mondanunk, e maxima igaz volta legalábbis kétséges), nem azért temette el regényét ennyi időre, mintha azt remélte volna, hogy attól talán jobb lesz, hanem mert nem tudta, mit kezdjen vele, vagy mert nem vágyott rá különösképpen, hogy megnézzze. Ha arra gondol valaki, hogy művét tíz évre félretegye, mielőtt a világ elé tárja, vagy érettebb ítélettel vizsgálja fölül, annak nagyon biztosnak kell lennie afelől, hogy a mű eredendően erős és időt álló; máskülönben úgy találja, ha a kriptából előszedi, hogy mint a gyöngé bor, elvesztette, eredeti zamatát, és ízetlen, ha a palackot kinyitja. Mű van mindenféle ízű és zamatú; gyöngé és erős; olyan, hogy érleli az idő, és olyan is, hogy nem bírja a tárolást, de frissen fogyasztva kellemes, s akkor üdít és pezseg.

Nos, Pen sose hitte, még ifjúkori tapasztalatlansága és lázas képzelődése idején sem, hogy regénye mestermű, vagy hogy ő azokhoz a nagy írókhoz lenne mérhető, akiket annyira csodált; s most, hogy újra átnézte művecskéjét, nagyon tisztán látta hibáit, s ugyancsak mértéktartóan vélekedett az érdemeiről. Nem valami remek, gondolta; de van olyan jó, mint a legtöbb könyvtárakban közkézen forgó és kérész-sikert arató más regény. Az akkoriban népszerű írók nem egy divatos regényét vette már bonckés alá, s úgy vélte, van olyan értelmes, mint azok, hogy ír is olyan jól, mint a szóban forgó urak és hölgyek; s most, hogy átfutotta e korai művét, örömmel észlelte, hogy egyik-másik fejezete eleven képzeletről tanúskodik, s magán viseli, ha nem is a lángész, de legalábbis az őszinte szenvedély és érzés nyomait. Így ítélte egyébként Warrington is: miután e szigorú kritikus félórát tanulmányozta a kéziratot, elszívott két pipa dohányt, letette Pen művét, és hatalmasat ásított: - No, ebből a sületlenségből ennyi elég volt - mondta -, de úgy látom, van benne jó is, Pen fiam. Valami zsenge frissesség, ami tetszik nekem. Mert ha egyszer elkezdesz beretválkozni, oda a hamvasság a költészet arcáról. Később már nem lehet visszahozni azt a természetes, ártatlan pírt. Sápadt vagy, fakó a sok éjszakázástól, sőtövással bodorítod a pofaszakálladat, s olajjal meg a jó ég tudja, mivel kenegeted; illatosan göndörödik, nagyszerű vagy és előkelő, de ah! Pen, mégiscsak a tavasz volt az igazi.

- Mi köze a pofaszakállamnak e témához? - kérdezte Pen (lehet, hogy bosszantotta Warrington utalása arra e díszére, amelyet, hogy őszinték legyünk, képtelen módon ápolgatott, bodorított, kenegetett, illatosított, becézgetett). - Gondolod, hogy kezddhetünk valamit a *Walter Lorraine*-nel? Vigyük el a kiadóhoz, vagy rendezzünk neki autodafét?

- Nem tudom, mi értelme lenne elégetni - mondta Warrington -, bár nagy kedvem volna máglyára vetni, csak hogy téged megbüntesselek förtelmes álszentségedért és szédelgésedért. Elégessem? Hisz sokkal többre tartod, mint hogy akár egy haja szálát engednéd meggörcsülni.

- Én? Tessék! - mondta Pen, s a *Walter Lorraine* már nem is volt az asztalon, röpült a tűzbe. De a tűz már megtette aznapi kötelességét, fölforralta a két fiatalember reggeli teáját, beszűntette hát a munkát, és kialudt, amint azt Pen is nagyon jól tudta; Warrington tehát gúnyosan elmosolyodott, s immár másodízben fogta meg a kéziratot a tűzfogóval és emelte ki, ez esetben az ártalmatlan hamu közül.

- Ó, Pen, hogy te micsoda szélhámos vagy! - mondta Warrington. - S ami a legrosszabb, fiam, ügyetlen szélhámos. Mielőtt a *Walter Lorraine*-t belevágtad volna a kandallóba, előbb megnézted, hogy ég-e benn a tűz, láttam. Nem, nem fogjuk megégetni; elvisszük az egyiptomiakhoz, és eladjuk nekik. Elcseréljük pénzre, mi több, ezüstre-aranyra, marhasültre, szeszre, dohányra és ruhára. Ennek az ifjúnak meglesz az ára a piacon; mert szemrevaló kislegény, ha nem is valami erős; de majd föl hizlaljuk, megfürdetjük, a haját kibodorítjuk, és eladjuk száz piaszterért Baconnek vagy Bungaynak. Egészen piacképes szemét, fiam; tanácsom tehát a következő: ha legközelebb hazamégy szabadságra, vidd magaddal a kofferodban *Walter Lorraine*-t; egy kicsit modernizáld, irtsd ki belőle, bár módjával, a zöldfülű passzusokat, adj hozzá egy kis komikumot, vidámságot, gúnyt, meg más effélét, aztán elvisszük a piacra, és áruba bocsátjuk. A könyv nem lesz a csodák csodája, de meglásd, megállja a helyét.

- Igazán, azt hiszed, Warrington? - kérdezte Pen boldogan, mert ez cinikus barátjától igen nagy dicséret volt.

- Te kis hülye! Rendkívül ügyes írásnak tartom - mondta Warrington nyájasan. - Mint ahogy te is annak tartod, fiam. - És a kezében tartott kézirattal tréfásan Pen arcába csapott. Ahol a könyv az arcát érte, Pen úgy elvörösödött, mint gyerekkora óta soha; megragadta Warrington kezét, megszorította és azt mondta: - Köszönöm, Warrington -, aztán visszament a saját szobájába, magával vitte a kéziratot, ledült az ágyára, és a nap nagy részét azzal töltötte, amit Warrington tanácsolt: újraolvasta a regényt, jócskán változtatott rajta, jó sokat hozzá is adott, még végül *Walter Lorraine* elnyerte többé-kevésbé azt az alakot, amelyben, mint a tisztelt regényolvasók tudják, utóbb megjelent.

Miközben Pen ezen dolgozott, Warrington ravaszul fölkelte Bacon és Bungay urak két lektorának kíváncsiságát a *Walter Lorraine* iránt, s rámutatott a kiváló szerző sajátos érdemeire. Ez épp abban az időben történt, mikor az úgynevezett „nagyvilági” regény divatja járta; s Warrington el nem mulasztotta volna, hogy rá ne mutasson most is, mint annak idején, hogy Pen maga is a divatos világ kiemelkedő tagja, bejáratos az ország nagyjainak házaiba. Az együgyű, de jószívű Percy Popjoyt rávették, hogy beszéljen Bungaynéval; tájékoztatta, hogy Pendennis barátja egy roppant izgalmas művön dolgozik; olyan művön, amely után futni fog az egész város; a mű csupa szellem, satíra, zsenialitás és pátosz, és ami jó még csak elképzelhető. Mondottuk már, hogy Bungay nem értett többet a regényekhez, mint a héber nyelvhez vagy az algebrához, s nem is olvasott el, nem is értett meg egyetlen könyvet sem, amelyet kiadott és megfizetett; elfogadta hivatásos tanácsadói és Bungayné véleményét, s nyilván a jó bolt reményében megint meghívta Pendennist és Warringtont vacsorára.

Bacon, mikor megtudta, hogy Bungay mire készül, természetesen elfogta az aggodalom és a kíváncsiság, s szeretett volna rálicitálni riválisára. Vajon a regény ügyében született már valami megállapodás Pendennis úr és az undok „túloldali ház” közt? Hack úrnak, bizalmas lektorának kiadta az utasítást, hogy igyekezzék kitudni, történt-e már valami? S e diplomáciai puhatolózás eredményeként egy délelőtt Bacon maga lihegett föl a Lamb Court lépcsőin addig az ajtóig, amelyre Warrington és Pendennis urak nevét festették.

Be kell vallanunk, hogy egy előkelő úriemberhez, mint amilyen állítólag szegény Pen volt, nem illett különösképpen e lakás, amelyet barátjával közösen bérelt. A rongyos szőnyeg a kétesztendei közös használatától még jobban elrongyolódott; a nappalit betöltötte az áporodott dohányszag; a folyosón, amelyen végig kellett menni, Bacon belebotlott a takarítóasszony

vedrébe. Warrington vadászzubbonyának könyöke éppoly kopott volt, mint máskor; s a szék, amelyen hellyel kínálta, leszakadt a kiadó alatt. Warrington elnevette magát, kijelentette, hogy Bacon épp a sánta székre ült, s átkiáltott Pennek, hogy hozzon a hálósobából egy épet. Látván, hogy a kiadó őszinte sajnálattal és csodálkozva néz körül az ütött-kopott szobában, megkérdezte, nem tartja-e lakásukat elegánsnak, s nem tart-e igényt egyik-másik bútordarabjukra Baconné asszony szalonja számára? Bacon úr jól tudta, hogy Warrington szeret humorizálni. - Nem ismerem ki magam ezen a fickón - mondta egyszer valaki neki -, sose tudom, komolyan beszél-e, vagy csak ugrat.

Nagyon valószínű, hogy Bacon úr mindkettőjüket szélhámosként könyvelte volna el, ha történetesen meg nem pillant az ebédlőasztalon néhány meghívót; ezek a reggeli postával érkeztek Pen címére, s a *beau-monde*¹²⁵ néhány igen magas rangú személyiségétől, Pen ismerőseitől, származtak. Ezeket nézegette, s látta, hogy Steyne márki felesége szívesen látná Arthur Pendennis urat a megadott időpontban, egy másik előkelő hölgy meg akkortájt valamelyik napra táncestélyre invitálja. Warrington észrevette, hogy a csodálkozó kiadó e leveleket bámulja. - Ah - mondta tettetett naivitással -, Pendennis a legszeretetre méltóbb fiatalember, Bacon úr, akivel életemben találkoztam. Íme, egy fiatal fickó, aki sorra vacsorázik London legnagyobb embereinél, de egyáltalán nincs ellenére, hogy önnel vagy velem költsön el egy ürücombot. Hiába, nincsen párja a vérbeli angol úriember nyájasságának.

- Ó, nincs, igazán nincs - mondta Bacon úr.

- Ugye nem érti, miért lakik itt velem fenn a harmadik emeleten? Nos, ez *igazán* fura ízlésre vall. De hát ha egyszer kedveljük egymást; én pedig nem engedhetem meg magamnak, hogy nagy házat vigyek. Így aztán idejött, és itt is maradt ebben a rozoga öreg legénylakásban. Ő aztán igazán megengedheti magának, hogy ott lakjon; ahol akar.

„Azt *képzelem*, hogy *itt* nem kerül sokba neki” - gondolta Bacon úr; de a szomszédos hálósobából egyszerre belépett a fenti dicséretek alanya.

S Bacon úr akkor rátért látogatása céljára: hallotta, hogy Pendennis úrnak van egy regénykézírata; bevallja, nagyon szeretne belepillantani eme műbe, s nem kétli, hogy meg tudnának állapodni a kiadás tekintetében. Mennyit kérne érte? Csak nem utasítaná vissza Bacont? Majd meglátja, hogy a mi kiadónk a legbőkezeűbb kiadó, és így tovább. A boldog Pen közömbös képet vágott, s azt mondta, már tárgyal Bungayval, s így határozott választ nem tud adni. Ez Bacont olyan bőkezű, bár pontosan meg nem határozott ajánlatokra sarkallta, hogy Pen már-már azt képzelte, megnyílik előtte az Eldorado, s a mai nappal megcsinálta a szerencséjét.

Nem mondhatom meg, hogy Arthur Pendennis úr végül mennyi pénzt kapott a *Walter Lorraine* első kiadásáért, nehogy más fiatal írók azt higgyék, hogy majd nekik is ilyen szerencsájuk lesz, s hogy mások, akik eddig nem írtak, otthagyják mesterségüket, bármi legyen az, s a világot regényekkel áraszák el, hisz azokból amúgy is van elég. Csak ne engedjék magukat a fiatalok félrevezetni, ne essenek neki a regényírásnak; s jusson eszükbe, hogy egy sikeres regényre hány olyan esik, amelyik - nem mondom, hogy okkal, azt sem, hogy ok nélkül - megbukik, s az üdvös önmeztartóztatást ajánlom nekik a saját érdekükben; vagy ha mégis vállalkoznak rá, legyenek tisztában vele, hogy ezt a maguk kockázatára teszik. Akik már írtak regényt, azokra ez természetesen nem vonatkozik. Dobják csak piacra az árujukat; folyamodjanak Baconhez, Bungayhoz, vagy bármelyik kiadóhoz a Row-n, a városban, s kísérje vállalkozásukat szerencse! Hisz a világ oly széles és az emberek ízlése, szerencséje, oly sokféle, hogy mindig mindenki számára van hely, s lehet, hogy a tehetségével vagy a szerencséjével elnyeri a pálmát. De hát mi is a siker vagy a bukás, a népszerűség vagy ha már megvan, a

¹²⁵ Előkelő társaság.

népszerűség megtartásának eshetősége? Az egyik ember rámege a jégre, és az megbírja, a nyomában járó hús meg beleveszkelődik a vízbe. Egyszerűen Pendennis úr esete kivételes eset volt, s csak őrá vonatkoztatható; ezennel ünnepélyesen kijelentem, s e kijelentésem mellett a végsőkéig kitarok: más regényt írni, és megint más regényért pénzt kapni.

Érdeme, vagy a jószerencse, vagy Warrington ügyessége következtében, amellyel Bungayt kijátszotta Bacon ellen (s a műkedvelő regényírónak nyugodtan ajánlhatjuk, hogy a szakmában működő bármely két kiadón próbálja csak ki ezt a fogást), az irodalom e két, az olvasó által jól ismert eminens patrónusa közül egyik szép summát fizetett ki Pen regényéért. E summa akkora volt, hogy Pen már arra gondolt: bankszámlát nyit, fogatot tart, vagy leköltözik a Lamb Court első emeletére egy újonnan bebútorozott lakásba, vagy ki a város divatos végébe.

Pendennis őrnagy ez utóbbi mellett kardoskodott; elkerekedett a szeme, mikor hallotta, hogy Pent milyen szerencse érte; ezt különben Pen maga is lelkes sietséggel közölte a nagybátyjával, amint megesett. Az őrnagy különben majdhogy méregbe nem gurult, mikor megtudta, hogy Pen mennyit keresett. „Ki az ördög olvas ilyesmit? - gondolta, mikor hírért vette az alkunak. - Mert én soha nem olvastam regényeket meg más efféle szemetet. Kivéve Paul de Kockot, s az kétségkívül megnevettetett; de az övéen kívül nem hiszem, hogy harminc év alatt bárki ilyesfajta könyvébe belenéztem volna. Istenemre! Pen szerencsés fickó! Szerintem egy hónap alatt megírhat egy ilyet - mondjuk egy hónap alatt, az pedig tizenkettő egy évben. Vesszek meg, csak négy-öt évig folytassa így, s már vagyona van. Addig is szívemből kívánom, hogy illendően éljen, tisztességes lakása legyen, és hintót tartson.”

Arthur nevetve mesélte Warringtonnak, hogy nagybátyja mit tanácsolt. De szerencsére Warrington személyében - s tulajdon lelkiismeretében - okosabb tanácsadóra lelt, mint nagybátyjában: - Örülj a szerencsédnek - mondták -, de ne csinálj semmi bolondságot. Mindenekelőtt add meg a tartozásodat Laurának. - Írt hát Laurának egy levelet, megírta, hogy milyen hálás neki, s hogy mennyire tiszteli; s leveléhez akkora összeget csatolt, hogy az majdnem az egész tartozását fedezte. A levél olyan volt, hogy az özvegy, s maga Laura is meghatódott rajta. Őszinte gyöngédséggel és szerényen írta; s mikor az öreg Portman doktor elolvasott belőle egy bekezdést, amelyben Pen becsületes és hálás szívvel alázatosan köszönetet mond az égnek jelenlegi jó sorsáért, s hogy ilyen drága jóbarátokkal ajándékozta meg, akik balsorsában melléje álltak, szóval mikor Portman doktor e bekezdést olvasta, szaporán pislogni kezdett a pápaszeme mögött, s hangja elcsuklott. S mikor az egészet elolvasta, letette a pápaszemet az orráról, összehajtotta és visszaadta a levelet az özvegynek, percekig csak szorongatta a kezét, aztán - meg kell mondanom - a hölgyet magához vont, és annak a rendje és módja szerint megcsókolta. Helen elsírta magát a doktor vállán, mert túlságosan tele volt a szíve hozzá, hogy válaszolni tudjon; és a doktor, e tette után ugyancsak elvörösödve, meghajolt, odavezette őt a szófához, s maga is leült mellé; s a neki oly kedves Nagy Költő néhány szavát idézte suttogva, amelyben leírja, hogy jóléte idején „mint dalolt az özvegy lelke az örömtől”.

- Ez a levél becsületére válik a gyerekeknek, drágám, igazán a becsületére - mondta, s meg-simogatta a Helen térdén heverő levelet -, s minden okunk megvan rá, hogy hálások legyünk érte... nagyon hálások. Nem kell mondanom, hogy kinek, drágám, hiszen maga szent asszony, igen, Laura, kedvesem, anyád szent asszony. És Pendennisné úrhölgy, drága asszonyom, magam is rendelek egy példányt a könyvből magamnak, s egyet az Olvasókör számára.

Biztosra vehetjük, hogy, amint a könyvet kinyomtatták és kikerült a könyvkereskedésekbe, az özvegy és Laura kint várta a postakocsit, mely Pen becses regényét hozta; hangosan, egymásnak olvasták; de külön-külön és magukban is, mert az özvegy, mikor délfelé pongyolában kijött a szobájából, kezében az épp befejezett második kötettel, Laurát ágyban találta; épp a harmadik kötetet falta. Laura nemigen beszélt a könyvről, de Helen nem győzte hangsúlyozni,

hogy az Shakespeare, Byron és Walter Scott szerencsés keveréke, s egy percre sem kétséges, hogy fia a legnagyobb zseni, azonfelül, hogy a legjobb fiú is a világon.

Ha Laura ilyen keveset beszélt a könyvről és szerzőjéről, vajon nem is gondolt rájuk? Arthur Pendennisre, legalábbis rá, mindenestre gondolt. Akármilyen nyájasan írt, bosszantotta a levél. Nem tetszett, hogy annyira siet visszafizetni a pénzt. Jobb szerette volna, ha bátyja ajánléknak tekinti, vagyis annak, aminek ő szánta; fájt neki, hogy anyagi elszámolnivalójuk van. Londonból írt levelei, amelyekben olyan szeretettel igyekezett édesanyját elszórakoztatni, tele voltak híres emberekről és nagy estélyekről, a világváros nagyszerűségéről szóló részletekkel. Mindenki csak hízelgett neki és rontotta, erről Laura meg volt győződve. Vajon nem valami nagyszerű partira vadászik-e, hisz az a ravasz nagybácsi a mentora (akivel, mióta a világ világ, kölcsönösen ki nem állhatták egymást), az a megcsontosodott világfi, annak meg máson se jár az esze, csak az örömköni, a rangon, a vagyonon. Pen sosem utalt a... a régi időkre, ha róla, Lauráról írt. Már el is felejtette, s talán őt is; miért, más dolgokat és más embereket talán nem felejtett el?

Lehet, hogy ilyesmit forgatott Laura a fejében, bár ezt nem vallotta, vallhatta be Helennek. Volt még egy titka az özvegy előtt, amibe nem avathatta be, talán épp azért, mert tisztában volt vele, mennyire örülne, ha tudná. Ez azzal az eseménnyel volt kapcsolatos, amely tavaly karácsonykor Lady Rockminsternél tett látogatása során történt, amikor Pen odahaza volt az édesanyjánál, s az oly hűvösnek és nagyravágyónak tartott Pynsent úr szabályosan megkérte Bell kisasszony kezét. Rajta és imádóján kívül senki nem tudott a lánykérésről; sem arról, hogy Pynsent úr kosarat kapott; elhatározásának valódi indítéka valószínűleg nem az volt, amit a megalázott fiatalemberrel közölt, és amit önmagával igyekezett elhitetni. - Soha nem tudnám elfogadni az ajánlatát - mondta Pynsentnek -, amelyet, amint maga is beismeri, családjával nem közölt, s amelyet bizonyára nem fogadnának szívesen. Túl nagy közöttünk a rangkülönbség. Maga nagyon kedves hozzám - túlságosan is jó és kedves, drága Pynsent úr -, de én alig vagyok több itt, mint szegény rokon.

- Szegény rokon! ki tartotta magát valaha is annak? Maga bárkivel fölér a világon - tört ki Pynsent.

- És odahaza is az vagyok - mondta Laura kedvesen -, és ami azt illeti, nem is kívánok más lenni. Korán árvaságra jutva jóságos és gyöngéd édesanyára leltem, és megesküdtem, hogy soha nem hagyom magára... soha. Nagyon kérem, ne is beszéljünk erről többé... se itt, se másutt. Ez lehetetlen.

- És ha Lady Rockminster maga kéri meg rá, őrá hallgat? - kiáltotta mohón Pynsent.

- Nem - mondta Laura. - És nagyon kérem, ne is említse többé. Ha igen, kénytelen leszek elmenni - és ezzel faképnél hagyta.

Pynsent nem kérte Lady Rockminster közbenjárását; tudta, hogy úgyis hiába; és a kérdést soha többé nem említette se Laurának, se másnak.

Mikor a becses regény végre megjelent, Pen nem csak a Pendennisné úrhölgnél pártatlanabb kritikusok dicséretével találkozott, hanem szerencséjére a nagyközönség is tetszéssel fogadta, s fölöttébb hamar rendkívül népszerű lett. Még két hónap sem telt el, s Pen örömmel és meglepve látta, hogy az újságok már a *Walter Lorraine* második kiadását hirdetik; s boldogan olvasta s küldöztette haza a különféle irodalmi szemlék és lapok kritikáit. Ha lerántották, nem bántotta nagyon; a derék fiatalember hajlandó volt szerényen tudomásul venni mások nemtetszését. De a dicséret sem szállt a fejébe; mint a legtöbb embernek, neki is megvolt a véleménye saját teljesítményéről, s ha egy kritikus olyasmit dicsért az írásában, amivel nem szolgált rá a dicséretre, a bók inkább bántotta, semhogy örömet szerzett volna neki. De ha valamelyik kritika nagyon melegen dicsérte, örült neki, mert hazaküldhette Fair Oaksba, s

tudta, hogy az otthoniaknak nagy örömet szerez. Van olyan ember, s mint mondtuk, talán Pen is ilyen volt, aki jobb, jámborabb lesz az anyagi sikertől és az iránta tanúsított szeretettől, s van, akit mindez arcátlanná, önhitté tesz. Boldog, aki a jó- és balsorsot egyaránt szerényen, jókedvvel fogadja! Szerencsés, aki gyerekkorában leckét kapott becsületből, korán látta az egyenesség példáját, s így megtanulta elviselni sorsát, bármilyen legyen az!

NEGYEDIK FEJEZET

Az alvilág

A Shepherd's Inn, mint egy törvénytisztogató vagy ócska zugüggyvéd, ott található a Lincoln's Inn Fields és a Temple szomszédságában. Négyszöge ott terül el valahol a Wych Street, a Holywell Street és a Chancery Lane fekete oromfalai, kormos kéményerdeje mögött, elrejtve a külvilág elől; különös átjárókon, fenyegető, füstös sikátorokon közelíthető meg, amelyekbe a nap is elfelejt besütni. A szűk sikátorokat boltok szegélyezik: bennük ócska ruha, konyakos cukorka és karamella, fiataloknak szánt színházi metszetek, rozoga bútorok és mindenre, csak alvásra nem csábító használt ágyneműk. A boltajtókon több csengő, az udvarokon, a boltok küszöbén vagy a kagylóárusok tálcái körül koszos gyerekek tömege; az örök-nedves, latyakos kövezeten visszhangot ver a fapapucs. Utcai énekesek zengenek iszonyú torokhangon gúnydalokat a whig kormányról, a püspökökről és a nagyméltóságú klérusról, a fenséges királyi család német pereputtyáról; paprikajancsi itt veri fel színházát, mert biztosan számíthat nézőkre és a zsúfolt házak lakóinak felpennyjeire; asszonyok szidják visítva kölykeiket, mert ott lődörögnek az árokban, vagy ami rosszabb, a kocsmából kitántorgó férjüket; ezekben az udvarokban soha nem ül el a lárma és az élet; innét lép át az ember a Shepherd's Inn csendes, ómódi, négyszögű udvarába. Közepén egy satnya kis fűágyból emelkedik ki Shepherd szobra, körülötte vaskorlát, hogy a gyerekek támadásaitól védje. A térnek azt az oldalát, amelyet az alapító címerei díszítenek, foglalja el a nagy ebédig, ettől jobbra és balra az épületszárnyakban sorakoznak a magas, régi szobák, meg azon az emeleten, amely alatt az árkádos kapubejárat vezet az Oldcastle Streetre, illetve a londoni forgalmas úthálózatra.

Az Innt valaha talán jogászok lakták, de területére már réges-rég bebocsátották a „köznépet”, s nem tudnám megmondani, hány ügyvéd tart még fenn itt irodát. Egy sor földszinti helyiséget a Polwheeldle és a Tredyddlum Rézbányák foglalnak el, egy sort a Szabadalmi Nyilvántartó, egy sort az Egyesült Tehetség és Tőke Részvénytársaság - az egyetlen úriember, akinek neve itt is szerepel és az Ügyvédek Listáján is, a nagy bajuszú Champion úr, ő hetenként kétszer-háromszor jön ide a saját hintáján: West End-i irodái a Curzon Streeten vannak, a Mayfairen; Championné asszony ott rendez estélyeket a nemesek és főnemesek számára, akiknek férje pénzt kölcsönöz. Ott és fényes névkártyáján Somerset Champion úrként szerepel; itt, ugyanő, Champion és Tsa; s ugyanaz a szakáll ékesíti társa állát is, mint az övét. Nagyszerű dolog elnézni hintólova hámján a sziporkázó heraldikai figurákat, mikor járműve megáll az irodájába nyíló kapu előtt. A ficánkoló, toporzékoló paripa szája habos a csillogó zabla alatt; a gyeplő és a lovász bricsesze fehérén villog - e ragyogó fogat valóságos napsütés e homályos téren.

Öreg barátunk, Costigan kapitány sokszor elnézegette délután Champion úr kocsiját s lovát, ahogy posztópapucsában, háziköpenyben, kalapját fél szemére csapva végigballagott az udvaron. Itt szokott sütkérezni reggeli után, ha az idő megengedte; aztán elment, látogatást tett a házmesterlakásban, megsimogatta a gyerekek fejét, a színházról és „lányomról, Lady Mirabelről” társalgott Boltonnéval. Boltonné valamikor maga is színi pályán működött, fiatalkorában a Sadler's Wellsben táncolt tizenharmadikként Serle úr negyven tanítványa közül.

Costigan a 4-ben lakott a harmadik emeleten, Podmore úr korábbi lakásában, amelynek ajtaján még ma is Podmore úr neve állt (a Shepherd's Inn szinte valamennyi ajtaján másnak a neve állt, mint aki benne lakott). Mikor Charley Podmore, a Királyi Drury Lane Színház és a Hátsókonyha Koncerttermének kellemes tenorja megnősült, és elköltözött Lambethbe, legénylakását Bows úrnak és Costigan kapitánynak engedte át, azóta ők ketten lakják, s az

ember, ha szép napokon nyitva az ablak, gyakran hallja Bows úr zongorájának a hangját, ha épp a maga örömeire játszik, vagy egy-két színházi tanítványát okítja. Egyikük Fanny Bolton, a házmester lánya; ő sokat hallott anyja színpadi dicsőségéről, és maga is a nyomába szeretne lépni. Jó hangja van, és színpadra termelt csinos arca és alakja; ő takarítja Costigan és Bows úr szobáit, veti meg ágyukat, és készít számukra reggelit, viszonzásul, hogy Bows zongorázni és énekelni tanítja. Ha a kapitány nem kedvelné oly módfelett a szeszt (amely szenvedélyben szerinte minden elegáns férfi osztozik), Fanny őt tartaná a világon a legfinomabb úriembernek; szó szerint elhiszi minden históriáját; de nagyon vonzódik Bows úrhoz is, hálás neki, és a zárkózott öregúr is atyai szeretetet érez iránta, mert szíve tulajdonképpen tele van jósággal, s csak akkor érzi jól magát, ha van kit szeretnie.

Valamikor meg-megállt a Shepherd's Inn szerény kapuja előtt egy előkelő hintó; s ha az ember délelőtt beszélt Costigannel (mert az esti dala sokkal mélabúsabb volt), azt hihette, hogy Sir Charles és Lady Mirabel gyakran jár hozzá, s ilyenkor válogatott előkelőségeket hoznak látogatóba „az öreghez, a derék, nyugállományú kapitányhoz, szegény Jack Costiganhez”, ahogy önmagát címezgette.

Az igazság az, hogy Lady Mirabel egyszer valóban magával hozta férje névjegyét (jó néhány hónapja állt már ott bedugva a 4. sz. nappalijában a kandalló fölött a kis tükör rájárába), s olykor-olykor meglátogatta az öreget, de az utóbbi időkben már ő se jött. Derék teremtség lévén, aki komolyan veszi a kötelezettségeit, a Sir Charlesszel kötött házassága után egy kis évjáradékot biztosított az édesapjának, aki olykor-olykor meg is jelenhetett lánya és veje asztalánál. Kezdetben szegény Cos viselkedése e „magos és fájtos környezetben”, ahogy Lady Mirabel szalonasztalát nevezte, ha képtelen is, de teljesen ártalmatlan volt. Fölvette a legjobb ruháját, előszedte leghosszabb és legcikornyásabb szavait, hogy társalgása választékos legyen, s olyan ünnepélyes magatartást öltött, hogy attól mindenki megdöbben, aki történetesen ott volt a társaságban. - Ladységed járt ma a Parkban? - kérdezte a lányát. - Hiába kerestem a fogatát... nekem, szegény öregembernek nem jutott osztályrészemül a boldogság, hogy lányom hintáját láthattam volna. Sir Charles, láttam a nevét az udvari fogadáson megjelentek névsorában; szegény öreg Jack Costigan a maga idején sok királyi fogadáson vett részt a Dublini Kastélyban. Hogy szolgál a Herceg becses egészsége? Ejnye no, be is kell már ugranom az Apsley House-ba, s le kell adnom a névjegyemet. Köszönöm, James, talán egy csöpp pezsgőt még. - Igen, pompázatosan udvarias volt mindenkire, s megjegyzéseit nem csak a házigazdához és a vendégekhez címezte, hanem az asztalnál felszolgáló cselédekhez is, ezek nem egykönnyen őrizték meg hivatásbeli komolyságukat, miközben épp Costigan kapitányt szolgálták ki.

Vejénél tett első két-három látogatása során Costigan szigorúan megőrizte józanságát, abban a megnyugtató tudatban, hogy a Hátsókonyhán majd bőven behozza az elvesztegetett időt, ott veje bordói és burgundi borával hancegett, míg csak a hatodik pohár whiskypuncs után cserben nem hagyta a beszélőkéje. De a megszokással elillant az óvatosság, s szegény Cos, azzal, hogy idő előtt berúgott, gyalázatosan lejáratva magát Sir Charles Mirabel asztalánál. Kocsit hívtak érte, s a vendégszerető ház kapuja bezárult előtte. Gyakran és szomorúan emlegette a Konyhán barátainak, hogy mennyire hasonlít ő a színpadi Lear királyhoz - abban, hogy gyermeke hálátlan -, hogy szegény, tönkrement öregember; itálban keres menedéket a hálatlanság elől, s igyekszik puncsba fojtani bánatát.

Fájdalmas kénytelenség, hogy az ember az apák gyöngéit megörökítse, de azt is meg kell mondanunk Costiganról, hogy ha kimerítette hitelét, és elfogyott a pénze, nemegyszer megtörtént, hogy lányától kunyerált, s ürügyei nem feleltek meg mindig a szigorú igazságnak. Egy nap úgy volt, írta, hogy a törvényszolga már a börtönbe kíséri - „hacsak nem küldesz három font öt shillinget - ami számodra semmi -, hogy megszabadíts egy ősz öregembert a

börtön gyalázatától”. S a jószívű Lady Mirabel el is küldte az apja kiszabadításához szükséges pénzt, azzal a figyelmeztetéssel, hogy a jövőben legyen takarékosabb. Második alkalommal a kapitányt ijesztő baleset érte, betört a Stranden egy kirakatüveget, amelynek az árát a boltos be akarta vasalni rajta. Pénz ezúttal is került a papát fenyegető csapás elhárítására, Lady Mirabel szolgálója vitte el a toprongyos hírnököknek, a kapitány szárnysegédjének, aki a bal-esetről tudósító levelet hozta. Ha a szolgáló utánament volna, hogy ez az úriember, a kapitány honfitársa (hát nem megmondtuk, hogy minden szegény ír úriember megbízásait és pénzügyeit egy még szegényebb ír úriember intézi?) fiákert fogad a legközelebbi állomáson és elrobog a Roscius’s Headbe, a Drury Lane-en levő Harlequin Yardba, ahol a kapitányt, hogy úgy mondjuk, zálogba hagyta az általa és vezérkara által elfogyasztott több pohár puncsért és más szesz tartalmú frissítőkért. A harmadik szomorú alkalommal Costigan azt írta, hogy betegség tört rá, s pénzt kér, hogy kifizethesse az orvost, akit kénytelen volt kihívatni; ez alkalommal Lady Mirabel, részint apja iránt érzett aggodalmától, részint a lelkifurdalástól vezettetve, hogy oly rég elvesztette szem elől az öreget, hívatta a hintóját, és elhajtattott a Shepherd’s Innbe, a kapuban leszállt, s megkérdezte, hogy jut apja lakásához; „Harmadik emelet 4., az ajtóra az van kiírva, hogy Podmore”, bókolt előtte mélyen a házmesterné, s mutatta a kaput, amelyen át a szerető leány belépett, s fölkapaszkodott a koszos lépcsőkön. De sajna! az ajtót, amelyen a Podmore név állt, maga a szegény Cos nyitotta ki inguijban, kezében rostéllyal, hogy átvegye az üröszeletet, amelyet Boltonné ment el megvásárolni.

És Sir Charles Mirabelnek sem volt kellemes, hogy a Brookesnál minduntalan levélkéket kapott, s azokban az állt, hogy Costigan kapitány lenn van a hallban, s választ vár; vagy ha elment lejátszani a kártyapartiját a Travellers Klubba, kénytelen volt kiugrani a hintójából, és futva fölmenni a lépcsőn, nehogy az apósa elkapja; s miközben whistpartiját játszotta vagy újságot olvasott, arra kellett gondolnia, hogy a kapitány ott sétál a Pall Mall túlsó oldalán, szörnyű, félrecsapott kalapjában, s karimája alól a klub ablakait lesi. Sir Charles gyöngé ember volt; öreg és beteges; sírva panaszkodott az apósára a feleségének, akin szenilis imádatlalt csüngött; inkább külföldre utazik - mondta -, vidékre költözik... meghal vagy újra megüti a guta, ha az az ember még egyszer a szeme elé kerül... biztos, hogy megüti. S Lady Mirabelnek csak egy második látogatás, s azon fenyegetés árán sikerült ráncba szednie a papáját, és helyreállítania férje nyugalma, hogy ha levelekkel zaklatja Sir Charlest, megszólítja az utcán vagy bármi más módon kölcsönért folyamodik hozzá, járadékát egyszer s mindenkorra visszavonják. E látogatás alkalmával szigorú szemrehányást tett Bowsnak, hogy nem vigyáz jobban a kapitányra; azt kívánta tőle, hogy ne engedje ilyen szégyenletesen inni, s hogy mondja meg abban a szörnyű kocsmában, ahova az apja jár, hogy semmiképpen ne hitelezzenek neki. - Papa viselkedése a sírba visz - mondta (bár láthatólag viruló egészségben volt) -, maga pedig, Bows úr, szégyellje magát, hogy öregember léte, maga, aki állítólag kedvel is bennünket, még bujtogatja. - Ez volt a köszönet, amit az öreg Bows a barátságáért és a síríg tartó hűségért kapott. S még csak nem is hiszem, hogy az öreg filozófus sokkal rosszabbul járt volna, mint sokan mások, vagy több oka lett volna a morgásra.

A szomszéd ház, a Shepherd’s Inn 3. második emeletén két másik ismerősünk lakott: Altamont ezredes, a lucknowi herceg megbízottja, és lovag Edward Strong kapitány. Az ő ajtajukon nem állt semmiféle név. A kapitány nem kívánta a világ orrára kötni, hol lakik, s a névjegyen címként egy Jermyn Street-i szálloda szerepelt, ami meg az indiai potentát rendkívüli követét és meghatalmazott miniszterét illeti, őt nem a St. James Palotában székelő udvarhoz vagy a Leadenhall Streetre akkreditálták, hanem a Kelet-indiai Társaságtól és a Felügyelőtanácsától független, bizalmas küldetésben járt. - Minthogy Altamont ezredes feladata - mondta Strong - tulajdonképpen pénzügyi természetű, és néhány nagy lucknowi koronagyémánt és rubin eladását kell nyélbe ütnie, érthető, hogy *nem* kíván jelentkezni az India House-ban vagy

a Cannon Row-n; inkább magántökésekkal tárgyal, akikkel már eddig is komoly üzleteket bonyolított le itt és a Kontinensen.

Mondottuk már, hogy Strong legénylakása, mióta Sir Francis Clavering Londonba költözött, nagyon kényelmesen volt bebútorozva, s a lovag joggal henceggetett barátainak, akik meglátogatták, hogy nem sok nyugdíjas kapitány rendezkedett be kellemesebben, mint ő a Shepherd's Innben levő kvártélyán. Lent három szoba volt: az iroda, ahol Strong a - ki tudja, micsoda - ügyeit intézte; itt megmaradt a korábbi iroda íróasztala és korlátja; a lovag hálószobája és nappalija; az irodából egy belső lépcső vezetett föl a két felső helyiségbe; az egyikben Altamont ezredes lakott, a másik a lakás konyhájául és Grady úr, az inas hálólhelyeül szolgált. E szobák egy szinten voltak Bows és Costigan barátunk lakásával a 4. számban; s Grady, ha átnyúlt a keskeny ólomsávon, elérte a Bows ablakában viruló rezedás-ládát.

Grady konyhaablakából olykor még kellemesebb illatok áradtak. A három öreg katona, aki helyőrségét képezte, mind értett a konyhaművészethez; Grady mestere volt az ír gulyás elkészítésének; az ezredes híres volt pilátfjáról és a curryjéről; ami meg Strongot illeti, ő bármit megfőzött. Francia ételeket és spanyol ételeket, pörköltet, becsináltat, omlettet, s mindet tökéletesen; és nem akadt Angliában nála vendégszeretőbb ember, ha épp teli volt a pénztárcája, vagy volt hitele. E kellemes időszakokban, mint mondta, szívesen szolgál a barátainak jó vacsorával, jó pohár borral s egy jó dallal utána; s szegény Cos olykor irigykedve hallgatta, hogy Strong vendégei tele torokkal fújják egy-egy dal refrénjét, dallamosan csendülnek össze a poharak, ő meg csak ül a szobájában, ily közel és mégis ily távol a hejehujától. Costigan urat nem volt célirányos meginvitálni, szántalmas hamarsággal berúgott; ha józan volt, a történeteivel, ha berúgott, az érzelgős könnyeivel untatta Strong vendégeit.

Márpedig a lovag baráti köre fura és tarka társaság volt; s bár Pendennis őrnagy nem érezte volna jól magát itt, Arthur és Warrington nem kis mértékben kedvelte őket. Szinte mindegyiküknek megvolt a maga históriája; úgy látszik, mindnyájuk szerencséjének volt apálya, dagálya. Majdnem mind csudálatos terveken spekulált, mind tudta, hogyan fog villámgyorsan hatalmas vagyona szert tenni. Jack Holt Krisztina királynő seregében szolgált, Ned Strong a túlsó oldalon; most épp azon ügyködött, hogyan csempészhette Londonba dohányt; ez feltétlenül meghozná bárkinek az évi harmincezeret, aki ezerötszázal bezsáll, hogy megkenjék az utolsó fináncot is, akinek még be kell fogni a száját, mert neszét vette az ügynek. Tom Divernek, aki a mexikói haditengerészetnél szolgált, egy pénzszállító hajóról volt tudomása, amely a háború első évében süllyedt el háromszáznyolcvanezer tallérral és száznyolcvanezer font értékű aranyrúddal és spanyol dublonnal a gyomrában. - Adjatok ezernyolcszáz fontot - mondta Tom -, és már itt se vagyok. Keríték négy embert és egy bűvárharangot; s tíz hónapon belül visszajövök, és Jupiterre! visszavásárolom a családi birtokunkat, és elfoglalom a helyem a Parlamentben. - Keightlynek, az egyelőre még víz alatt levő Tredyddlum és Polwheedle Rézbányák igazgatójának, aki majdnem olyan jól énekelt, mint egy hivatásos énekes, még más vállalata is volt: a Szmirna Spongya RT. - és kilátásban egy kis higanyüzlete is, ami majd egyenesbe hozza a világgal. Filby volt már minden a világon; dragonyoskáplár, hitszónok, hittérítő Írországbán; komédiás egy greenwichi mutatónyosbódében; a bódé előtt lelt rá apja ügyvédje, mikor az öregúr meghalt, és ráhagyta híres birtokát: ebből azonban semmi bérleti díjat nem húzott, s még a fekvését sem ismerte senki pontosan. És ott volt még Sir Francis Clavering baronet, aki kedvelte a társaságukat, bár maga nem volt olyan szórakoztató, hogy sokkal járult volna hozzá a szórakozásukhoz. De a társaság mégis megbecsülte, mert gazdag volt és előkelő. Kegyesen elmondta a maga történetkáját, elénekelt a maga egy-két nótáját; pedig lett volna mit mesélnie, még azelőttől, hogy utolérte a jószerencse; nem egy börtönt ismert belülről, és sok bélyeges papirosra írta rá a nevét.

Nyomban, hogy Altamont megérkezett Párizsból, s miután érintkezésbe lépett Sir Francis Claveringgel abból a szállóból, ahova bekvártélyozta magát (ugyancsak megkopasztva érkezett, főleg ha figyelembe vesszük, hogy e derék emberre vagyont érő gyémántokat és rubinokat bízta), a baronet elküldte hozzá Strongot; az kifizette jelentéktelen szállodaszámláját, s meghívta, jöjjön, töltsön nála egy-két éjszakát a legénylakásán, ahova utóbb végleg beköltözött. Ilyen emberrel tárgyalni még csak-csak; de hogy a lakásába betelepедjék, s szakadatlanul ott lógjon a nyakán, már nemigen volt a lovag ínyére; morgott is miatta eleget a főnökének.

- Bárcsak másvalaki ketrecébe zárná ezt a medvét - mondta Claveringnek. - Ez a fickó nem úriember. Nem szívesen megyek végig vele az utcán. Úgy öltözik, mint egy nigger vasárnap. A múltkorában elvittem színházba, és Jupiterre, uram, lehordta a színészt, aki a cselszövő szerepét játszotta, s úgy acsargott rá, hogy a páholyokban ülő nézők ki akarták dobni. A második darab a *Briganti* volt, amelyben, mint tudja, Wallack sebesülten jön be, és nyílt színen hal meg. Mikor meghalt, Altamont elsírta magát, mint egy gyerek, kijelentette, hogy ez disznóság, zokogott és szitkozódott, megint kitört a botrány, s mindenki kacagott rajtuk. Kénytelen voltam elcipelni, mert levetette a kabátját, és ökölre akart menni valakivel, aki ki-nevette, üvöltött, hogy legyen férfi, és álljon ki vele. - Ki ez az ember? Honnét a pokolból jött? Okosan tennéd, ha elmondanád nekem az egész históriát, Frank; egy nap úgyszólván kénytelen leszel elmondani. Szerintem ti kettesben kiraboltatok egy templomot. Jobb, ha rögtön elszánod magad, Clavering, és elmondod, hogy ki ez, és mivel tart téged a kezében.

- A fene egye meg! Bár halna meg! - volt a baronet egyetlen válasza; s arca annyira elkomorodott, hogy Strong úgy vélte: nem volna helyénvaló gazdáját most tovább faggatnia; de elhatározta, hogy ha úgy hozza a szükség, már csak a maga kedvéért is megpróbálja kideríteni, miféle titkos szál fűzi össze Claveringet és Altamontot.

ÖTÖDIK FEJEZET

Amelyben az ezredes elmondja egy s más kalandját

A rákövetkező nap, hogy Altamont ezredes megjelenni szíveskedett a Grosvenor Place-en, Sir Francis Clavering vacsoráján, az ezredes kora délelőtt otthagyta a Shepherd's Inn-i legénylakás felső traktusát, és megjelent Strong nappalijában, ahol a lovag épp karosszékében üldögélt, szivarozott, és újságot olvasott. Strong olyan ember volt, hogy akárhol verte is föl a sátorfáját, mindenütt megteremtette maga körül a kényelmet, s még jóval azelőtt, hogy Altamont beállított volna, bevágott egy kiadós reggelit, sült szalonnát tükörtojással, amelyet Grady úr készített *secundum artem*. Jó kedélyű és beszédes ember lévén, akárkivel szívesebben töltötte az idejét, mint egyedül; s ámbár a legkevésbé sem kedvelte lakótársát, és csöppet se bánta volna, ha utoléri a baleset, amit Sir Francis Clavering oly lelkesen kívánt neki, jól kijött vele. Előző este Altamontot barátságosan ágyba dugta, és biztos, ami biztos, elvette tőle a gyertyát; s miután a szeszes üveget, amelyre esti frissítőként nagyon számított, üresen találta, csendes pipaszó mellett teljes szívbeli meglepődéssel megivott egy pohár vizet, mielőtt a saját zugába befordult, és aludni tért volna. Az életnek ez az öröme mindig megmaradt számára, kedélye mindig derűs, emésztése jó, és arca rózsás volt; s másnap akár csatába, akár börtönbe kellett mennie (mindkettőben bőven volt része), akár táborban volt, akár az adósok börtönében, az érdemes kapitány egyaránt végighorkolta az éjszakát, jókedvűen, jó étvágygal ébredt a nap küzdelmeire, viszontagságaira vagy örömeire.

Altamont ezredes első dolga az volt, hogy átordított Gradynek egy pint gyömbérsörért, azt áttöltötte egy fedeles cinkupába, és onnét a szájába. Miután a kupát kiürítette és letette, mély lélegzetet vett, beletörülte a száját a házikabátjába (Strong kapitánynak már rég föltűnt, hogy a szakálla színe mennyire más, mint veresre festett pofaszakálláé, s bár nem tett rá megjegyzést, azt is észrevette, hogy a fekete paróka alatt szőke a haja), szóval az ezredes mély lélegzetet vett, és kijelentette, hogy ez a slukk teljesen fölfrissítette. - Nincs a sörhöz fogható - jegyezte meg -, ha az ember másnapos. Nemegyszer egy tucat világosat megittam a Calcuttában és... és...

- És gondolom, Lucknowban - mondta nevetve Strong. - Szándékosan hozattam sört, tudtam, hogy a tegnapi este után szüksége lesz rá. - És az ezredes nekifogott, hogy elmondja előző esti kalandjait.

- Nem tehetek róla - mondta az ezredes, s fejét verte hatalmas öklével. - Teljesen megőrülök, ha egyszer szesz van bennem; olyankor nem szabad rám bízni egy pálinkás üveget; ha elkezdtem, képtelen vagyok abbahagyni, míg ki nem ürül; s ha egyszer lehajtottam, csak a jó ég tudja, mit mondok és mit nem. Itthon vacsoráztam, szép csöndben, Gradytól csak a szokott két pohárral kaptam; s úgy terveztem, hogy egészen szolidan vörös-és-feketézéssel töltöm el az estét. Mért hagyta kinn a pohárszéken azt az istenverte borókapálinkás üveget, Strong? Gradynek is épp akkor kellett elmennie, és magamra hagyott a teavízzel. Nem tudtam ellenállni. Jupiterre, uram, lehajtottam mind. És azt hiszem, mást is ittam még azon a pokoli kis zsványtanyán.

- Mi, még ott is volt? - kérdezte Strong. - Azelőtt, hogy eljött volna a Grosvenor Place-re? Akkor ugyancsak korán kezdte.

- Ugyancsak korán, hiszen már részeg voltam, s teljesen meg is kopasztottak. De hát így történt. Amilyen nagy marha vagyok, odamentem; a fickók épp vacsoráztak, Blackland és a kis Moss; és még két-három más zsvány. Ha a rouge-et-noirt kezdjük el játszani, biztos, hogy nyerek. De ki se próbáltuk a vöröset és feketét. Nem, a fene beléjük, tudják, hogy abban meg-

verem őket... okvetlen megverem őket... még ha nem akarom is, én mondom magának. De ezek túljártak az eszemen. Az a gazember Blackland előszedte a kockákat, és azokat ráztuk az ebédlőasztalon. És amilyen rohadtszerűségem volt, elvesztettem az egész pénzem, amit magától kaptam reggel. Ettől gurultam úgy be, és azt hiszem, nagyon gőzös lehetett a fejem, mert emlékszem, arra gondoltam, hogy majd Claveringtől kerítek, és elmentem. Aztán... aztán már nem tudom, mi történt, egészen míg föl nem ébredtem ma reggel, s meg nem hallottam, hogy Bows a 4-ben zongorázik.

Strong eltöprengett, miközben a szivarját egy izzó széndarabbal meggyújtotta.

- Csak azt tudnám, hogy képes maga mindig megpumpolni Claveringet, ezredes - mondta.

Az ezredes harsányan hahotázott.

- Ha! Ha! Tartozik nekem - mondta.

- Nem hiszem, hogy azért fizetne - mondta Strong. - Tartozik Frank rengeteg másnak is.

- No, hát nekem azért fizet, mert engem kedvel - mondta a másik gúnyosan vigyorogva. - Szeret, mintha az édestestvére lennék; tudja jól, kapitány... Mi?... Hogy nem?... Jól van, lehet, hogy nem; és ha nem faggat, akkor lehet, hogy nem is hazudok magának, Strong; ezt jó, ha meggondolja, fiam.

- De ezzel az istenverte pálinkával föl kell hagynom - folytatta kis szünet után az ezredes. - Föl kell hagynom vele, különben tönkretesz.

- És fura dolgokat mondat magával - mondta a kapitány, és keményen az ezredes szeme közé nézett. - Emlékezzék csak, mit mondott tegnap este Clavering asztalánál.

- Mondtam? Mit mondtam? - kérdezte kapkodva Altamont. - Elköptem valamit? A fenébe is, Strong, elköptem valamit?

- Ne faggasson, akkor nem fogok hazudni magának - felelt a lovag. Altamont szavaira gondolt, s hogy milyen hanyatt-homlok távozott a baronet asztalától és házából, mikor felismerte Pendennis őrnagyot vagy Csőr kapitányt, ahogy az őrnagyot hívta. De Strong elhatározta, hogy e szavakra nem Altamont ezredestől kér magyarázatot, s inkább nem is emlékeztette rájuk. - Nem - mondta -, nem „köpött el” semmit, ahogy maga mondja, ezredes; csak egy kis csapdát állítottam magának, hátha szóra tudom bírni; de nem mondott semmi olyasmit, amit bárki megértett volna, annál már sokkal jobban be volt rúgva.

Annál jobb, gondolta Altamont; s fölsóhajtott, mint akinek nagy kő esett le a szívéből. Strong észrevette megkönnyebbülését, de nem adta tanújelét, s minthogy az ezredes beszédes kedvében volt, folytatta.

- Igen, én vagyok a hibás - mondta. - Van egy és más, aminek, akárhogy szeretném is, képtelen vagyok ellenállni: egy palack pálinkának, a kockának, egy szép nőnek. És én mondom magának, nem volt még valamit érő, merész és rámenős ember, aki képes lett volna rá. Nem-igen hiszem, hogy volna a világon ország, ahol ez a három ne okozott volna még gondot nekem.

- Igazán? - kérdezte Strong.

- Igazán. Tizenöt éves korom óta, mióta hazulról megszöktem, és beálltam egy India-járó hajóra inasnak, egészen mostanáig, azaz kis híján ötvenéves koromig, mindig a nők okozták a vesztet. Egy nő... egy fekete szemű, gyémánt nyakláncos, s mint egy hercegnő, csupa selyembe-bársonyba öltözött párizsi nő vasalta ki belőlem a magammal vitt ezer fontom java részét. Ezt még nem meséltem magának? Akkor hát elmesélem. Kezdetben nagyon óvatos voltam, nagyon ügyeltem arra a rengeteg pénzre, és úgy éltem, mint egy úriember. - Altamont

ezredes, Meurice szálló, meg minden -, és sose játszottam, legfeljebb csak a nyilvánosság előtt, s ott is többet nyertem, mint amennyit elvesztettem. Nos, uram, volt ott egy fickó, a szállodában meg a királyi palotában is összeakadtam vele, amolyan igazi elegáns fickó, fehér glaszékesztyű, légyszakáll, Bloundell-Bloundell, úgy hívták, azzal összeismerkedtem valahogy, meghívott vacsorára, és elvitt Madame de Foljambe grófnő *soirée*-jára... micsoda nő az, Strong!... és micsoda szemek!... és hogy zongorázik! Uramisten, az csak leül, és énekel, és nézi az embert, míg csak ki nem éneklí belőle a lelkét is. Meghívott keddi estéyleire, s erre nem páholyjegyet vittem neki az operába, s nem vacsorákat adtam a tiszteletére mindenféle vendéglőkben? De hát sorra szerencsém volt a kártyaasztalnál, és szegény Clavering pénze nem a vacsorákra meg a páholyjegyekre ment el. Nem, arra mérget vehet, másként ugrott. Egy este ott vacsoráztunk néhányan a grófnőnél - Bloundell-Bloundell úr, a nagyméltóságú Deuceace úr, Márki de la Tour de Force -, szóval csupa ilyen előkelő arisztokrata meg divatos ember, és megvacsoráztunk, és pezsgő is volt bőven, azt elhiheti, aztán az az átkozott pálinka. Ihattam... jócskán ihattam... a grófnő maga készítette nekem a puncsokat, vacsora után pedig kártyáztunk is, grog mellett, és én játszottam, ittam, míg már nem tudtam, mit csinállok. Úgy voltam, mint tegnap este. Valahogy hazavittek, és ágyba dugtak, és föl se ébredtem másnap reggelig, szagatott a fejem, és ott állt az inasom, és azt mondta, a nagyméltóságú Deuceace úr szeretne beszélni velem, kint vár a nappaliban. „Hogysmint, ezredesem? - kérdezte, mikor a hálósobába belépett. - Meddig maradt még tegnap este azután, hogy én eljöttem? Az én számomra már túlzottan nagyban ment, eleget veszítettem az ön pénzéből egyetlen éjszakára.” „Az én pénzemből? - kérdeztem. - Ezt hogy érti, kedves öregem? (Mert bár egy gróf fia volt, legalább olyan jóban voltunk, mint maga meg én.) Ezt hogy érti?” - kérdeztem. Erre elmondta, hogy harminc lajosaranyat kért kölcsön tőlem a *vingt-et-un*-nél, s kötelezvényt adott róla, s én a kötelezvényt a tárcámba raktam, mielőtt ő a szobámból kiment volna. Elővettem a tárcámat - a grófnő hímezte, nekem - és ott is volt a kötelezvény, és ő le is számolta a harminc lajosaranyat az éjjeliszekrényemre. Mondtam is, hogy igazi úriember, s megkérdeztem, nem innék-e valamit, az inasom majd behozza neki, de a nagyméltóságú Deuceace úr nem iszik délelőtt, azt mondta, valami dolga van és elment.

- Aztán egyszerre megint szólt kinn a csengő; most Bloundell-Bloundell és a márki volt az. „*Bon jour*, márki” - mondtam. „Jó reggelt, csak nem fáj a feje?” - kérdezte. „De mennyire hogy fáj” - mondtam, s hogy előző nap bizonyára nagyon furcsán viselkedtem; mire mindketten kijelentették, hogy egy csöppet se látszott rajtam, hogy többet ittam volna a kelleténél; olyan komoly képpel nyeltem az italt, mint egy bíró. „Szóval - mondta a márki -, Deuceace itt volt magánál; a Palais Royalban találkoztunk vele, mikor reggelitől jöttünk. Elintézték? Addig szerezz meg tőle, amíg lehet; megbízhatatlan ember; s minthogy most nyert el három csikót Bloundelltől, ajánlom, addig kérje vissza tőle a pénzt, amíg van neki.” „Megadta” - mondom, de fogalmam se volt róla, hogy tartozik; ha agyonvernek, sem emlékszem, hogy harminc lajosaranyat adtam volna kölcsön neki. A márki és Bloundell egymásra nézett, elmosolyodott; s Bloundell azt mondta: „Ezredes, fura egy ember maga. A viselkedéséből ítélve senki meg nem mondta volna, hogy mást is ivott, mint teát, s reggelre mégsem emlékszik, hogy mit csinált. Ugyan-ugyan, mesélje ezt a nagymamájának, barátom... mi ügyse vesszük be.” „*En effet*”¹²⁶ - mondta a márki, belenézett a kandalló feletti tükörbe, és pödört egyet kis fekete bajszán, s egy-két kitörést csinált, mint annak idején a vívóiskolában (ő volt a vívóiskola csodája, a magam szemével láttam a Lepage-nál, hogy tizennégyszer egymás után találata volt). „Akkor hát beszéljük meg a mi ügyünket. Ezredes, megérti, hogy becsületbeli ügyeket legjobb azonnal rendezni; talán nem lesz alkalmatlan, ha most rendezzük tegnap esti ügyeinket.” „Miféle ügyeinket? - kérdeztem. - Talán maguk is tartoznak nekem, márki?” „Bah! -

¹²⁶ Valóban.

mondta. - Most már elég a tréfából. Itt a tulajdon kezével írt kötelezvénye a háromszáz-negyven arany tartozásáról. *La voici!*¹²⁷ - mondta, és kivette a tárcájából a papirost. „És amit nekem adott a kétszáz tízről” - mondta Bloundell-Bloundell, és előhúzta az ő papirosát.

- Csodálkozásomban és dühömben kiugrottam az ágyból, és fölkaptam házikabátomat. „Azért jöttek, hogy bolonddá tegyenek? - kiáltottam. - Nem tartozom maguknak se kétszáz, se kétezer, de még csak két arannyal sem; és nem is fizetek egy fityinget sem. Azt hiszik, hogy megfognak a kötelezvényeikkel? Tiszta röhej, és maguk is... és szerintem maguk ketten...” „Mi ketten?... - kérdezte Bloundell úr. - Ön persze tisztában van vele, hogy mi ketten becsületes emberek vagyunk, Altamont ezredes, és nem tréfából jöttünk ide, vagy hogy az ön szidalmait hallgassuk. Vagy fizet, vagy leleplezzük, mint csalót, és persze el is páholjuk, ahogy egy csalót szokás” - mondta Bloundell. „*Oui, parbleu*”¹²⁸ - mondta a márki, de vele nem törődtem, mert amilyen ványadt kis ember volt, kivágtam volna az ablakon; de Bloundell-lel más volt a helyzet; jóval nehezebb volt, mint én, s egy jó arasszal magasabb, s azt hiszem, elbánt volna velem. „Monsieur vagy fizet, vagy okát adja, hogy miért nem fizet. Szerintem ön alig jobb, mint egy *polisson*,¹²⁹ Altamont ezredes”, ezt a szót használta - mondta Altamont vigyorogva -, s a két fickó még jó néhány hasonló szót vágott a fejemhez, s épp nyakig voltunk a szóváltásban, mikor beállított a társaság egy újabb tagja. Ez az én barátom volt: egy nemesember, Boulogne-ban akadtam össze vele, s magam vittem el a grófnőhöz. S minthogy ő egyáltalán nem játszott előző este, s többször is óvott Bloundelltől meg a többiektől, elmondtam neki a történeteket, és elmondták ők ketten is. „Nagyon sajnálom - mondta -, ön mindenáron játszani akart, pedig a grófnő könyörgött, hogy hagyja abba. Ezek az urak többször is fölajánlották, hogy hagyják abba. Ön ragaszkodott a nagy tétekhez, nem ők.” Hát igen, ellenem tanúskodott; s mikor a másik kettő távozott, kijelentette, hogy a márki úgy agyonlő engem, mint ahogy a nevem... szóval a nevem az, ami. „Mikor eljöttem, a grófnő is zokogott - mondta. - Gyűlöli ezt a két embert; többször is óvta önt tőlük (ez tény; nemegyszer mondta, hogy ne üljek le játszani velük), most pedig, ezredesem, kis híján magánkívül volt, mikor elbúcsúztam tőle, rettegett, hogy összevesznek, és az a fránya márki golyót ereszt az ön fejébe. Szerintem - mondta a barátom - az a nő halálosan szerelmes önbe.” „Gondolja?” - kérdeztem; erre a barátom elmondtá, hogy a grófnő térdre omlott előtte, s úgy könyörgött: „Mentse meg Altamont ezredest!”

- Nyomban fölöltöztem, s rohantam hozzá. Mikor meglátott, fölsikoltott, és kis híján elalélt. Úgy szólított: „Ferdinánd...” Esküszöm, hogy úgy.

- Azt hittem, magát Jacknek hívják - mondta Strong nevetve; mire az ezredes mélyen elvörösödött festett pofaszakállá mögött.

- Az embernek több neve is lehet, nem, Strong? - kérdezte Altamont. - Ha egy hölgygel van dolgom, igyekszem magamnak szép nevet választani. A keresztnevemen szólított. S úgy zokogott, hogy azt hittem, megszakad a szíve. Képtelen vagyok elnézni, ha egy nő sír... sose is voltam képes rá... különösen, ha kedvelem a nőt. Azt mondta, nem bírja elviselni a gondolatot, hogy az ő házában vesztettem ennyit. S hogy nem fogadnám-e el tőle a gyémántjait, a nyakláncait, hogy tartozásom egy részét kifizessem... Megesküdtem, hogy egy húszast érő ékszeréhez hozzá sem nyúlok; egyébként sem igen hittem, hogy az ékszerei olyan nagyon sokat érnek... de hát tehet-e többet egy nő, mint hogy mindenét felajánlja? Az ilyen nőt szerettem, s tudom, van ilyen bőven. Aztán megmondtam, hogy a pénz miatt ne fájjon a feje, tőlem

¹²⁷ Íme!

¹²⁸ Igen, a teringettét!

¹²⁹ Gazember.

ugyan sose kapnak egy бүдös vasat sem. „Akkor agyonlőnek - mondta -, agyonlővik az én Ferdinándomat!”

- Ha azt mondta volna, hogy agyonlővik az én Jackemet, az franciául korántsem hangzott volna olyan jól - kacagott Strong.

- Maga csak ne törődjék az én nevemmel - mondta az ezredes mogorván -, egy becsületes ember olyan nevet választ, amelyet akar, azt hiszem!

- Jó, akkor csak folytassa - mondta Strong. - Tehát a grófnő azt mondta, hogy agyon fogják lőni.

- Nem - mondtam -, abból nem esznek; csak nem hagyom, hogy ez a csibész márkí kitörüljön ebből az árnyékvilágból; ha csak egy ujjal megpróbál hozzám érni, szétverem a fejét, ha ezerszer márkí, akkor is. Erre a grófnő visszahőkölt, mintha valami megdöbbentő dolgot mondtam volna. „Jól értettem, hogy Altamont ezredes mit mond? - kérdezte. - Hogy egy brit katonatiszt nem hajlandó kiállni valakivel, aki a becsület mezejére hívja?” „Szép kis becsület mezeje, grófnő! - mondtam. - Belőlem ugyan nem csinál céltáblát, hogy rajtam gyakorolja ez a kis csibész a céllovést.” „Altamont ezredes - mondta a grófnő -, azt hittem, maga becsületes ember... azt hittem, hogy... mindegy. Isten önnel, uram...” - azzal kivi harzotta a szobából, miközben csukladozva belezokogott a zsebkendőjébe. „Grófnő!” - kiáltottam, utánarohantam, és megragadtam a kezét. „Hagyjon, Monsieur le Colonel - mondta, s lerázta a kezemet. - Atyám a Grand Armée tábornoka volt. Egy katonának tudnia kell, hogyan fizesse meg *minden* becsületbeli adósságát.”

- Mit tehettem volna? Mindenki ellenem volt. Caroline azt mondta, elvesztettem a pénzemet, bár én az egészről semmire sem emlékeztem. Deuceace pénzét elfogadtam; de hát, tudja, azt ő maga ajánlotta fel, s az egészen más dolog. Ezek a fickók mind előkelő és becsületes emberek voltak; a márkí és a grófnő családja a legelőkelőbbek közül való volt Franciaországban. És Jupiterre, uram, kifizettem a pénzt, inkább, mint hogy megsértsem a grófnőt, ötszázhatvan napóleonaranyat, a mindenit; és még háromszázat, mikor revásra került a sor.

- Még ma sem tudom megmondani, hogy becsaptak-e vagy sem - fejezte be eltöprengve az ezredes. - Néha azt hiszem, hogy igen; de végül is Caroline annyira szeretett, ő nem nézte volna el, hogy becsapjanak; soha, abban biztos vagyok; vagy legalábbis nagyon csalódnék a nőkben, ha elnézte volna.

Altamont talán még többet is elmondott volna a múltjáról derék bajtársának, a lovagnak, ha félbe nem szakítják; valaki kopogott; s mikor Grady, az inas ajtót nyitott, nem kisebb embert bocsátott e két érdemes személy színe elé, mint magát Sir Francis Claveringet.

- Jupiterre, a főnök! - kiáltott fel Strong, mikor meglepve észlelte gazdája érkezését. - Hát önt mi szél hozta ide? - dörögött Altamont, s busa szemöldöke alól szigorúan nézett a baronetre. - Semmi jó, az biztos. - Valóban, Sir Francis Claveringet ritkán vitte jó szél ide vagy akárhova.

Valahányszor a szerencsétlen baronet betette a lábát a Shepherd's Innbe, mindig pénz dolgában jött; s általában egy-egy pénzügyekkel foglalkozó úriember várta Strong legénylakásán vagy lenn Campionnál; valami váltóügyet tárgyaltak meg vagy váltót hosszabbítottak meg. Clavering soha nem nézett egyenesen szembe az adósságaival, bármilyen ismerős volt neki ez az állapot világéletében; amíg egy váltót hosszabbítani tudott, nem izgatta; s holnapra bármilyen adósságot elvállalt, ha ma nem zaklatták miatta; nincs az a vagyon, amelyből tartósan hasznót tudott volna húzni; arra született, hogy tönkremenjen, vagy kis boltosokat csapjon be; hogy még ravaszabb csalók áldozatául essék, hogy kicsinyesen zsugori legyen, de egy-szersmind határtalanul könnyelmű, s hogy éppúgy ne legyen benne semmi tisztesség, mint

azokban, akik őt csapják be; hogy balek legyen, főleg mert nem volt elég nagystílú ahhoz, hogy gazemberként sokra vigye. Élete folyamán sokkal többet összehazudott, sokkal több aljas fogáshoz folyamodott, hogy elhárítson egy-egy kis adósságot, becsapjon valami szerencsétlen hitelezőt, mint amennyi egy bátrabb gazembernek elég lett volna, hogy vagyont keresen. Szánalmas, teddide-teddoda ember volt, még szerencséje teljében is. Ha királyi herceg, akkor se lehetett volna gyámoltalanabb, haszontalanabb, határozatlanabb és ellenszenvesebb. Csak más karjára támaszkodva volt képes átbotorkálni az életen; s mégse akadt soha senkije, aki az ügyeit intézte és megbízott volna benne; tönkretett minden tervet, ami a javát szolgálta, s titokban azok ellen dolgozott, akiket maga bízott meg ügyei vitelével. Strong ismerte Clavinget, pontosan tudta, kicsoda. Kapcsolatuk nem baráti kapcsolat volt; a lovag úgy tevékenykedett a főnökéért, mint egy katona, aki fárasztó menetet hajt végre, vagy kiveszi a részét egy ostrom veszedelméből és megpróbáltatásaiból, mert kötelessége, mert elvállalta. „Vajon most mit akar?” - gondolta a Shepherd's Inn helyőrségének két tisztje, mikor a baronet belépett.

Sápadt képéről lerítt dühe és izgalma.

- Szóval, uram - mondta Altamontnak -, megint kezdi a régi trükkjeit.

- Melyiket? - kérdezte Altamont gúnyosan.

- Maga a Rouge et Noirban volt; ott volt tegnap este! - kiáltotta a baronet.

- Hát ezt honnét tudja? Ott volt? - felelt a másik. - Csakugyan ott voltam a Klubban, de nem ruletteztem... kérdezze meg a kapitányt... neki elmeséltem. Kockáztam, azon veszítettem, Sir Francis, becsületszavamra - s ravasz, jókedvű ál-alázattal nézett a baronetre, s az ettől, láthatólag, még jobban dühbe gurult.

- Bánja az ördög, uram, hogy egy ilyen magafajta ember min vesztí el a pénzét, kockán-e vagy ruletten? - sivitott a baronet, számos káromkodás kíséretében, torkaszakadtából. - A fene álljon beléd, Strong, hogy nem tudod jobban kordában tartani. Elment, megint az én nevemmel élt vissza, aláírt egy kötelezvényt az én nevemben, s a pénzt elveszítette... ezt nem bírom ki... nem fogom kibírni! Nincs ember, aki ezt kibírná! Tudja, mennyit fizettem ki maga miatt, uram?

- Nem sokat, Sir Francis... rongyos tizenöt fontot, Strong kapitány, tovább nem voltak hajlandók játszani... ezért igazán nem érdemes mérgelődnie, főnök. Ez olyan semmiség, hogy még csak nem is említettem Strong kapitánynak... hát említettem, kapitány? Elnézést, hogy kiment a fejemből, de hát az a nyavalyás pálinka az oka.

- Pálinka vagy nem pálinka, uram, semmi közöm hozzá. Bánom is én, hogy maga mit iszik, és hol iszik... csak az én házamba be ne tegye a lábát. Azt nem tűröm, hogy este betörjön a házamba, és egy ilyen magafajta fickó a társaságom nyakába varrja magát; hogy merészelt maga tegnap este a Grosvenor Place-en mutatkozni, uram... és... és mit gondol, mit hisznek majd felőlem a barátaim, ha látják, hogy egy ilyen magafajta ember csak úgy hívatlanul és részegen besétál az ebédlőmbé, és italt követel, mintha ő volna a ház gazdája?

- Merem állítani, azt fogják hinni, hogy fura fickókat ismer - jelentette ki az ezredes rendíthetetlen derűvel. - Ide hallgasson, baronet; bocsánatot kérek; becsületszavamra bocsánatot kérek: hát nem elég ennyi két úriember közt? Beismerem, erős dolog volt, hogy csak úgy besétáltam a maga barlangjába, s italt kértem, mintha én lennék a kapitány; de hát tudja, már sok volt bennem, és azért kívántam még; egyszerű a dolog... s mert nem voltak hajlandók a maga nevére több pénzt adni a Vörös és Feketében, gondoltam, majd megyek és megmondom magának. Mert hogyha nekem nem adnak, az semmi; de hogy visszautasítsanak egy maga

nevére kiállított kötelezvényt, mikor maga a cég barátja, baronet, a Parlament tagja, és úriember... hát az már, vesszek meg, hálátlanság.

- Esküszöm, ha ez még egyszer előfordul... ha még egyszer be meri tenni a lábát a házamba, ha még egyszer visszaél a nevemmel egy játékbárlangban, vagy bárhol másutt... esküszöm... bárhol másutt... vagy egyáltalán egy szót mer szólni rólam, vagy meg mer szólítani az utcán vagy... a keservit neki... akárhol másutt, mielőtt én szólnék magához... én... én megszakítok magával minden kapcsolatot... és egy vasat nem kap többé tőlem.

- Főnök, ne sértegessen - mondta Altamont mogorván. - S nekem olyant ne mondjon, hogy ne merjem ezt vagy azt, mert a végén még kijövök a sodromból. Tegnap este nem kellett volna beállítanom magához, az igaz; de mondom, hogy részeg voltam, s ezt egy úriember el kell hogy fogadja érvként egy másik úriembertől.

- Maga úriember! Még mit nem! - mondta a baronet. - Méghogy egy ilyen meri úriembernek hívni magát!

- Jó, nem vagyok baronet - morgott a másik - ...s már majdnem elfelejtettem, hogyan kell úriembernek lenni, de... de valamikor az voltam, és az volt az apám is, és nem tűröm magától az ilyen beszédet, Sir Francis Clavering, az biztos. Megint külföldre akarok menni. Miért nem adja már ide azt a pénzt, hadd mehessek? Magát itt fölveti a pénz, hát miért nem ad nekem is? Maga nagy házat visz, csupa ezüst az asztala, én meg éljek itt Shepherd's Inn padlásán, mint egy kódis? Végül is üzlettársak volnánk, vagy nem? Épp annyi jogom a jólétre, mint magának, nem? Mondja csak el az egész Strongnak, ha tetszik; majd megkérem, legyen ő kettőnk közt a döntőbíró. Én nem bánom, ha olyan ember tudja a titkunkat, aki nem köp. Ide hallgasson, Strong... lehet, hogy már úgyis sejti a dolgot... tény az, hogy én és a főnök...

- Az istenit magának, fogja be a száját! - sivitott tajtékozva a baronet. - Megkapja a pénzt, amint meg tudom szerezni. Mit gondol? Gyártom én a pénzt? Úgy el vagyok adósodva, és annyian zaklatnak, hogy nem tudom, hova kapjak. Megőrülök, Jupiterre, meg. Bár haltam volna meg; nincs nálam nyomorultabb állat a világon. Már megbocsásson, Altamont úr. Ha nem vagyok jól... és ma reggel fenemód elöntött az epe... úgy éljek, mindenkit vérig sértek, és nem is tudom, mit beszélek. Bocsásson meg, ha megsértettem. Majd... majd megpróbálom rendezni azt a kis ügyet. Majd Strong megpróbálja. De meg ám! S veled, Strong fiam, veled is volna egy kis beszédem. Egy percre gyere be az irodába.

Clavering szinte valamennyi kitörése ilyen dicstelen véget ért, ilyen szégyenletes visszavonulásba torkolt. Altamont gúnyosan mérte végig a baronetet, mikor az elindult az irodába, hogy négy szemközt tárgyaljon tótumfaktumával.

- Most mi a baj? - kérdezte Strong. - Gondolom, a régi mese.

- Az istenit, az - mondta a baronet. - Tegnap este a Little Coventryben kétszázat vesztettem készpénzben, s további háromszázra csekket adtam. Ráadásul öladysége bankjára, holnapra. Muszáj kifizetnem, különben az ördöggel gyúlik meg a bajom. Mikor a legutóbb kifizette a kockaadósságomat, megesküdtem, hogy soha többé nem veszek kockát a kezembe, s ő megtartja a szavát, fölbontja a társas viszonyt, ha így folytatom. Ó, bárcsak lenne évi háromszázam, s ne lennék itt. Egy német fürdőhelyen annyiból pokoli jól kijön az ember. De hát ha ilyen kutya szokásaim vannak. Ó, bárcsak fulladtam volna a Serpentine-be. Bárcsak haltam volna meg, de komolyan. S bár ne vettem volna soha a kezembe azt az átkozott kockát. Olyan szerencsém volt, egész este, minden megjátszott ötösöm bejött, s minden hetes-ötös kombinációm egészen addig, míg azok a brigantik meg nem próbálták, hogy Altamont nevemre kiállított kötelezvényével fizessenek. Azon nyomban megfordult a szerencsém. Háromnál többet soha nem dobtam, s teljesen megkopasztva jöttem el, azzal a háromszázfontos csekkel a hátam megett. Most hogy fogom kifizetni? Blackland nem fogadja el. Hulker and Bullock

közvetlenül őladyságát fogja értesíteni. Jupiterre, Ned, én vagyok a legszerencsétlenebb állat egész Angliában.

Nednek ki kellett eszelnie valamit, hogy az elkeseredett baronetet vigasztalja; s nem kétséges, meg is találta a módját, hogy gazdájának kölcsönt szerezzen, mert aznap bizalmas megbeszélésre vonult vissza Campion úrral az irodájába. Altamontnak megint került egy-két arany a zsebébe, s ígéretet kapott arra, hogy további összeg üti a markát; és a baronetnek két-három hónapig megint nem kellett azt kívánnia, hogy bár halna meg. Ami meg Strongot illeti, összerakta, amit az ezredestől s amit Sir Francistól megtudott, s így meglehetősen pontos kép kezdett kialakulni az agyában a kötelékről, amely e két embert összefűzi.

HATODIK FEJEZET

Amely csupa beszélgetés

Azután, hogy Pendennis őrnagy részt vett a két vacsorán - a Grosvenor Streeten és Greenwichben -, szemmel láthatólag napról napra melegebb barátságot táplált a Clavering család iránt. Eljárt hozzájuk; a ház úrnőjéhez lankadatlanul figyelmes volt. Mint régi nagyvilági embernek, abban a megtisztelő szerencsében volt része, hogy sok olyan házba lehetett bejáratos, amelybe egy Lady Claveringhez hasonló előkelő hölgynek szintén bejáratosnak kellett volna lennie. Vajon nem volna öladységének kedve részt venni a Gaunt-ház valamelyik nagy estélyén? Marrowfat örgrófék, Fulhamben, nagyon kellemes, reggelivel összekötött bált készülnek adni. Ott lesz mindenki (beleértve a királyi előkelőségeket is), egy Watteau-négyes készül, amelyben Amory kisasszony bizonyára nagyon bájos lenne. A végtelenül előzékeny öregúr felajánlotta, hogy Lady Claveringet bevezeti ezekre, s még más estélyekre is, sőt, még arra is kész volt, hogy a baronetnek bármiben szolgálatára legyen.

A világ Claveringre, vagyona és társadalmi rangja ellenére is ugyancsak fagyosan tekintett, és mindenféle furcsa és gyanús történet keringett róla. Egymás után két klubból is kigolyózták. A Parlamentben e tiszteletre méltó intézmény néhány igen kevésbé tiszteletre méltó tagjával érintkezett csak; éppoly kitűnő érzékkel választotta ki a rossz társaságot, és alkalmazkodott hozzá, mint mások a maguknál jobbakéhoz. Szégyenletes volna felsorolni mindazon szenátorok nevét, akikkel Clavering együtt mutatkozott. Ott volt Raff kapitány, Epsom nagyméltóságú képviselője, aki a legutóbbi goodwoodi versenyek után mondott le, amikor is, mint Hotspur úr, pártja „ostora” állítja, egy levantei országba szólította valami sürgős, hivatalos dolga, hogy elutazása előtt már adósságai kifizetésére sem maradt ideje. Vagy ott volt Hustingson, Islington hazafias képviselője: mióta kinevezték Coventry Island kormányzójának, már nem mennydörög a korrupció ellen. Ott volt Bob Freeny, a booterstowni Freenyk közül, aki holtbiztosan céloz, ezért jobb, ha teljes tisztelettel emlegetjük; de mindezen úriemberek közül, akikkel Hotspur úr hivatalból kénytelen érintkezni, nincs, akit mélyebben megvetne és jobban utálna, mint Sir Francis Claveringet, annak az ősi családnak a tagját, amely időtlen-idők óta képviseli a Házban tulajdon községét, Claveringet. - Ha ezt az embert szavazáskor elő kell keríteni, biztos, hogy valami kártyabarlangban van. Ez a Fleeten, az adósok börtönében nevelkedett, s lesz még dolga a Newgate-tel, higgye el. Márpedig addig-addig játszik majd cinkesekkel, míg el nem veri a Bégum vagyonát, aztán elkapják, mikor épp más zsebében túr, és végül börtönhajó-fedélközben végzi. - S ha még az előkelő Hotspur úr is kénytelen volt Claveringgel, akiről így vélekedett, udvariasan viselkedni, miért ne lett volna figyelmes iránta Pendennis őrnagy, ha egyszer jó oka volt rá, hogy az legyen e szerencsétlen úriember iránt.

- Nagyon jó pincét tart, és kitűnő a szakácsa - mondta az őrnagy -, s amíg hallgat, nem bánt senkit, szólni pedig nagyon ritkán szól. S ha játszani akar, és a pénzét hamiskártyásoknak szánja, nekem mi közöm hozzá? Az ember sose üsse az orrát más dolgába, Pen, minden házban van egy zug, amit nem szívesen mutogatnak. Miért próbálnánk épp oda bemenni, ha a házban másutt szívesen látnak? Márpedig ez a ház pokoli szép ház, azt te is tudod, én is. És ha a ház ura nem is kedvünkre való, a nők pompásak. A Bégum nem éppen túlfinomult jelenség, de igazán kedves nő, és pokoli okos; ami meg a kis Blanche-ot illeti, tudod, te csibész, hogy róla mi a véleményem; azt is tudod, hogy szerintem beléd pistult, és igazán könnyen megszerezhetnéd magadnak. De hát te már olyan nagy ember vagy, fiam, hogy egy herceg lányánál kisebb neked nem is elég... ugye, fiam? Ajánlom is, csak kérd meg egy ilyen lány kezét, aztán majd lásd.

Lehet, hogy Pennek egy kicsit a fejébe szállt nagyvilági sikere; s lehet, hogy az is szöget ütött a fiatalember fejébe (s ehhez nagybátyja szakadatlan célozgatásai bizonyára hozzájárultak), hátha Amory kisasszony hajlandó lenne fölújítani azt a kis flörtöt, amit ismeretségük kezdeti szakaszában a Brawl partján folytattak, távol a nagyváros zajától. De házasságra, mondta Pen, jelenleg legalábbis, nemigen hajlik, s nagybátyja nagyvilági hangnemét átvéve, ugyancsak megvetően beszélt erről az intézményről, s dicsérte a legényéletet.

- Ön nagyon boldog, uram - mondta a nagybátyjának -, és nagyon jól megvan egyedül. Ugyanígy én is. Ha megnősülnék, elveszíteném a helyem a társaságban; s ami engem illet, különösképpen nem vágyom rá, hogy Pendennisnével az oldalamon visszavonuljak vidékre, vagy magammal vigyem a feleségem egy bérlakásba, ahol egy mindeneslány szolgálja ki. A szép kis illúziók kora elmúlt, ön gyógyított ki az első szerelmemből; szerelmem tárgya kétségkívül ostoba volt, és én is ostoba férje lettem volna, s ráadásul mogorva és elégedetlen, ha történetesen hozzám jön. Mi, fiatalok, gyorsan élünk, uram... én huszonöt évesen annyinak érzem magam, mint azok az öreg troty... agglegények, akiket a Bays ablakában szoktam látni. Nem akartam megsérteni, mindössze annyit akartam ezzel mondani, hogy *blasé* vagyok szerelmi ügyekben, és éppúgy nem tudnám magamban fölszítani a lángot Amory kisasszony iránt, mint ahogy Lady Mirabelért se tudnék ma rajongani. Bár tudnék; nekem tulajdonképpen tetszik, hogy Sir Mirabel ennyire bele van habarodva, és azt hiszem, talán a legtiszteletre-méltóbb mozzanata egész életének.

- Sir Charles mindig színházkedvelő ember volt, fiam - mondta az őrnagy, bosszankodva, hogy unokaöccse ilyen frivol hangon beszél olyan rangos és előkelő emberről, mint Sir Charles. - Ő már fiatal kora óta foglalkozik a színművészettel. A Carlton House-ban játszott, mikor a Herceg apródja volt... mindig volt köze a dologhoz, és különben is megengedheti magának, hogy azt vegye el, aki neki tetszik, és Lady Mirabel tiszteletre méltó úrihölgy, mindenütt fogadják... jegyezd meg, mindenütt. Fogadja a connaughti hercegnő, fogadja Lady Rockminster... nem illik, hogy egy ifjonc az ő társadalmi helyzetükben levő emberekről ilyen lekicsinylően beszéljen. Lady Mirabelnél tiszteletre méltóbb úrihölgy nincs Angliában... és azok közt, akiket te a Baysben látható vén trottyosokként emlegetsz, egyik-másik Anglia legkitűnőbb úriemberei közé tartozik, és akiktől az ifjoncok bizvást tanulhatnak egy kis jó modort, egy kis viselkedést, egy kis szerénységet. - És az őrnagy arra gondolt, hogy Pen kezd hallatlanul elszemtelenedni, túlságosan fejébe szállt a dicsőség, és a világ túlságosan elkényezteti.

Az őrnagy haragja mulattatta Pent. Mindig élvezettel tanulmányozta nagybátyja bogarait, s mindig jóindulatúan kezelte öreg nagyvilági mentorát. - Uram - mondta -, én már tizenöt éve vagyok ifjonc, s ha úgy véli, hogy *mi* tiszteletlenek vagyunk, nézze csak meg a mostani generációt. A napokban az egyik *protégé*-je velem reggelizett. Ön mondta, hogy hívjam meg; s azért hívtam, hogy önnek örömet szerezzek. Egész nap együtt voltunk, a klubban megvacsozáztunk, aztán elmentünk színházba. Kijelentette, hogy a Polyanthus bora nincs olyan jó, mint a richmondi Ellisé, reggeli után Warrington Cavendish dohányját szívta, s mikor búcsúzóul egy aranyat adtam neki zsebpénzül, közölte, hogy neki ugyan van sok, de elfogadja, nehogy gőgösnek tartsam.

- Igazán?... Meghívtad a kis Claveringet? - kiáltotta az őrnagy, és nyomban megbékélt. - Rendes gyerek, kicsit vad, de nagyon rendes... a szülők szeretik az ilyesfajta figyelmességet, s nagyon okos, ha figyelmes vagy Grosvenor Place-i érdemes barátaink iránt. Szóval elvitted színházba és megajándékoztad? Nagyon helyes, fiam, nagyon helyes. - Mentőr ezzel el is bocsátotta Télemakhoszt, s arra gondolt, hogy a fiatalok azért mégsem olyan nagyon elvetemültek, lám, még ebből a kölyökből is ki tud hozni valamit.

Clavering úrfi mind évei számát, mind termetét tekintve egyre nagyobb lett, lassan már túl erős ahhoz, hogy szerető szülei és nevelője szava fogna rajta; inkább ő uralkodott rajtuk, mint hogy parancsaik révén engedett volna uralkodni magán. Papája jelenlétében mogorva és hallgatag, de Sir Francis közelében ritkán mutatkozott; a mamájával üvöltött és verekedett, ha bármi nézeteltérés merült fel köztük étvágya kielégítését vagy más kívánságát illetően; s ha tankönyvei fölött a nevelőnőjével keveredett vitába, olyan vadul rúgta sípcsonton e szelíd teremtetést, hogy teljesen megfélemlítette és leigázta. Ugyanígy szeretett volna elbánni nénjével is, s egyszer-kétszer megpróbálta, hogy fölébe kerekedjék, de Blanche határtalan és elszánt bátorságot tanúsított, s jól nyakon vágta, így hát Amory kisasszonyt többé nem zaklatta, csak a nevelőnőjét, a mamáját és mamája szobalányát.

Nagy sokára, mikor a család Londonba költözött, Sir Francis hangot adott azon meggyőződésének, hogy „okosabb volna a kis csibészt iskolába küldeni”. Így hát a Clavering-ház fiúgyermekét és örökösét elküldték nagytiszteletű Otto Rose intézetébe Twickenhambe, ahol ifjú úriembereket és nemesifjakat készítettek elő a híres angol intézetekben folytatandó tanulmányaikra.

Nem kívánjuk nyomon követni Clavering úrfi iskolai pályafutását; a Tudomány Templomába vezető utat könnyebb volt megtennie, mint a mi korábbi nemzedékünk nem egy tagjának. E szentély felé, szinte azt mondhatnám, négylovas hintón közelített, s ott állt meg, ott evett-ivott valamit, ahol tetszett neki. Ifjúsága legkorábbi idejében is lakktopánt viselt, zsebkendője batiszt volt, kesztyűje citromsárga glaszé, a legkisebb méret, amit Privát valaha is készített. Rose úrnál annak rendje és módja szerint átöltöztek vacsorához, a fiatal úriembereknek kasmír házi köntösük volt; a szobájukban kandalló; lovagló- és kocsihajtó leckéket vettek, és pomádéval kenték a hajukat. Az igazgató teljesen mellőzte a testi büntetést, véleménye szerint az erkölcsi fenytés teljesen elegendő az ifjak kordában tartására; s a fiúk olyan gyorsan haladtak egyik-másik tudományág elsajátításában, hogy a pálinkázásnak és szivarozásnak már azelőtt mesterei lettek, hogy megérték volna a felsőbb iskolára. Az ifjú Frank Clavering apjától lopott havannaszivarokat, ezeket magával vitte az iskolába, vagy az istállóban szívta, élete meglepően korai időszakában, és tízéves korában már szintoly kitartóan nyakalta a pezsgőt, mint bármely pofaszakállas dragonyos-kornétás.

Mikor ez a helyes ifjú hazajött vakációra, Pendennis őrnagy éppoly kínosan udvarias és kedves volt hozzá, mint a család többi tagjához; bár a gyerek meglehetősen lenézte az öreg Wigsbyt, ahogy az őrnagyot általában emlegették - a háta mögött utánozta, miközben az udvarias őrnagy negédes mosollyal hajolt meg Lady Clavering és Amory kisasszony előtt, durva karikatúrát rajzolt róla, amelyeken az ötletes ifjú az őrnagy parókáját, orrát, kravátlíját figurázta ki esetlen túlzással. Fáradhatatlan igyekezetében, hogy kellemessé tegye magát, az őrnagy azt kívánta Pentől, hogy ő is különleges figyelmet tanúsítson a gyerek iránt; biztatta Pent, hogy hívja meg a lakására, vacsoráztassa meg a klubban, vigye el Madame Tussaud-hoz, a Towerba, színházba, és így tovább, s az egész napi gyönyörűség végén adjon neki zsebpénzt, ahogy ezt mondani szokták. Arthur, mert engedékeny volt, s mert szerette a gyerekeket, egy napon végigcsinálta mindeme ceremóniákat; elvitte a gyereket reggelizni a Temple-be, ahol az a legmegvetőbb megjegyzéseket tette a bútorzatra, a porcelánra, Warrington házikabátjának állapotára, szívta rövid pipáját, s két házigazdaja épülésére elmondta, hogyan folyt le a Rose-féle intézetben az ökölharc Tuffy és a Hosszú Biggins közt.

Amint az őrnagy pontosan megjósolta, Lady Clavering nagyon hálás volt Arthurnak a fia iránt tanúsított figyelemért; hálásabb, mint a kölyök, aki e figyelmet természetesnek vette, s nagyon valószínű, hogy több arany volt a zsebében, mint szegény Pennek, aki nagylelkűen megajándékozta saját sovány készletének egy darabjával.

Az őrnagy természetadta éles szemével, s a korából, tapasztalatából adódó szemüvegén át figyelte a gyereket, s mérte fel a helyzetét a családban, anélkül, hogy láthatóan kíváncsiszkodott volna. De mint vidéki szomszédjuk, s mint öreg nagyvilági ember, szerét ejtette, hogy megtudja, mekkora Lady Clavering vagyona, mibe fektette a pénzét, s a gyerekekre mennyi örökség vár. S ha egyszer nekilátott - hogy milyen célból, az nem kétséges, utóbb majd kiderül -, elég hamar pontos tudomást szerzett Lady Clavering ügyeiről és vagyonáról, s gyermekeinek kilátásairól. Úgy volt, a lány csak szerény ellátmányt kap; a vagyon java része, mint korábban mondtuk volt, a fiúra száll - az apja őt sem szerette, mint ahogy senkit sem -, az anyja azonban valóságos majomszeretettel dédelgette későn született gyermekét. Nénje utálta a kisfiút. Nagyjából-egészéből ez volt Pendennis őrnagy tudakozódásának eredménye. - Ah! drága asszonyom - szokta volt mondani a gyerek fejét megsimogatva -, ez a gyermek bárói koronát visel majd a fején a leendő koronázáson, ha minden jól megy, és Sir Francis Clavering jó lapra tesz.

Ilyenkor özvegy Amoryné mélyen felsóhajtott. - Nagyon is sokat tesz a lapjaira, őrnagy, attól félek - mondta. Az őrnagy beismerte, hogy ennyit ő is tud; nem rejtette véka alá, hogy hallo-másból ismeri Sir Francis Clavering szerencsétlen kártyaszenvedélyét, kijelentette, hogy szívéből sajnálja a ladyt, de olyan mély érzéssel és józanul beszélt, hogy öladysége, boldogan, hogy végre egy tapasztalt férfira akadt, akinek őszintén kiöntheti szíve bánatát, minden kertetelés nélkül nyilatkozott Pendennis őrnagynak, elvárta tanácsát és vigasztaló szavait. Pendennis őrnagy így a Bégum bizalmasa és házi barátja lett; Lady Clavering anyai, hitvesi és tőkési minőségben egyaránt kikérte tanácsát.

Az őrnagy a lady tudtára adta (bár mély és tisztelettel együttérzéssel), hogy nem ismeretlenek előtte első, szerencsétlen házassága körülményei, sőt néhai férjének személye sem, akire még Calcuttából emlékezik - abból az időből, amikor a lady visszavonultan élt ott az édesapjával. Szegény lady, szemében inkább a szegény, mint a fájdalom könnyeivel, elmondta a história saját szájíze szerinti változatát. Mikor kétesztendei európai tanulás után, még gyermekként, visszatért Indiába, megismerkedett Amoryval, és bolond módon hozzáment. - Ő, nem tudja, milyen szerencsétlenné tett ez az ember! - mondta. - Hogy mily szörnyű életem volt; ő is, apám is csak szenvedést hozott rám. Mielőtt vele megismerkedtem, más férfit nem ismertem, csak apám tisztviselőit és a bennszülött szolgákat. Tudja, mi Indiában nem jártunk társaságba, mert... - (tudom, mondta az őrnagy és meghajolt) - féktelen, ábrándos gyermek voltam, a fejem regényekkel tele, amelyeket az iskolában olvastam... és csak úgy habzsoltam Amory vad és kalandos történeteit, hisz merész fickó volt, s én úgy véltem, gyönyörűeket mesél, azokon a derűs éjszakákon, az indiai út során, mikor... Nos, hozzámentem, s attól kezdve boldogtalan voltam; boldogtalan apámnál, akiről tudja, Pendennis őrnagy, milyen ember volt, nem kell beszélnem róla; nem volt jó ember... se szegény édesanyámhoz, se hozzám nem volt jó, attól eltekintve, hogy rám hagyta a pénzét... nem, senkiről nem hallottam, akihez jó lett volna; tény, hogy nem sok jót tett életében. Ami meg Amoryt illeti, ő szinte még rosszabb volt; apám zsugori, ő pazarló; szörnyen ivott és tombolt, ha leitta magát. Se jó, se hűséges férjem nem volt, Pendennis őrnagy; s ha a bírósági tárgyalása előtt hal meg a börtönben, s nem utána, sok szégyentől és boldogtalanságtól megóvott volna. - Majd hozzátette: - Talán férjhez se mentem volna többé, ha nem akartam volna olyan nagyon megszabadulni attól a szörnyű névtől, s gondolom, tudja, hogy nem vagyok boldog a második férjem mellett sem? Ah, Pendennis őrnagy, van pénzem, az biztos, és lady lettem, és az emberek azt hiszik, nagyon boldog vagyok, pedig mennyire nem vagyok az! Mindnyájunknak megvan a magunk gondja, baja, szomorúsága; s hány este ülök le fájo szívvel a vacsoraasztalhoz, ha nagy társaság van, s hány éjjel fekszem álmatlanul a gyönyörű ágyamban, sokkal boldogtalanabbul, mint a cselédlány, aki megvetette. Mert én nem vagyok boldog, őrnagy, akármit mond is a világ, irigylik a Bégumot a gyémántjaiért, a hintóiért, a házába járó előkelő társaságért. A férjem nem tesz

boldoggá; és nem tesz boldoggá a lányom sem. Ő nem olyan derék lány, mint az a drága Laura Bell, Fair Oaksban. Sok könnyet ontottam már miatta, bár olyan művelt, hogy na, meg minden. Hát én hogyan tanultam volna? Belsőszülők közt nőttem tizenkét éves koromig, s tizennégy évesen már visszamentem Indiába. Ah, őrnagy, én igazán jó asszony lettem volna, ha a férjem jó. Most pedig fölmegegyek, és megmosom a szemem, mert a sírástól egészen ki-vörösödött. És jön Lady Rockminster, és kimegyünk a Parkba sétakocsikázni. - És mikor Lady Rockminster megérkezett, nyoma se volt se könnyeknek, se bosszúságnak Lady Clavering arcán, maga volt a megtestesült vidámság, egyre-másra követte el nyelvi baklövéseit, s élénken, jókedvűen törte kerékbe a művelt angol nyelvet.

„Teringettét, igazán derék asszony! - gondolta az őrnagy. - Nem valami finom nő, az biztos, és Apollót Apollonnek mondja, de jószívű, és azt szeretem, és ráadásul pokoli sok pénze van. Három csillag van a neve mellett a Keletindiai Társaság részvényeseinek névsorában, a mindenit neki! és azt mind ez a taknyos fogja... de vajon ő?” És arra gondolt, milyen szívesen tenne róla, hogy e pénz egy hányada legalább Blanche kisasszonyra szálljon, vagy ami még jobb, legalább egyetlenegy csillag csillogna Arthur Pendennis úr neve mellett.

Tervét, bármi légyen is az, elszántan szövögette; az öreg közbenjáró élt azzal a kiváltsággal, ami mint a család bizalmasának és mint idős embernek kijárt neki, s nyájasan és atyai hangon elbeszélgetett Blanche kisasszonnyal, valahányszor alkalom adódott rá, hogy négy szemközt maradjanak. Olyan gyakran jött hozzájuk villásreggeli idején, s olyan jó barátságba keveredett a hölgyekkel, hogy most már habozás nélkül veszekedtek öelötte is. Az indulatos és hangulatos Lady Clavering sok csatát vívott a Najáddal az őrnagy jelenlétében. De ritka eset volt, hogy e csatározások során ne Blanche kisasszony szelleme kerekedjék felül, és az ellenfelére kilőtt nyílvevesszők hegye elől a jó lady meg ne futamodjék. - Öregember vagyok - mondta az őrnagy. - Semmi dolgom az életben. A szememet nyitva tartom. A számat befogom. Mindkettőjük barátja vagyok; és ha épp előttem van kedvük veszekedni, tőlem ugyan senki meg nem tudja. De maguk mindketten jó emberek, s szeretnék kettőjük közt békességet teremteni. Már eddig is rengeteg embert összebékítettem... férjeket a feleségükkel, apákat a fiaikkal, lányokat az édesanyjukkal. Szívesen csinálom: semmi más dolgom.

Egy nap az öreg diplomata épp akkor készült belépni Lady Clavering szalonjába, mikor az szemmel láthatólag földúltan rontott ki onnét, elrohant mellette, föl az emeletre, a saját lakosztályába. - Képtelen vagyok szót váltani magával, őrnagy - mondta -, annyira dühös vagyok... arra a... arra a gonosz kis... - elfulladt a hangja, s mire a mondat végét ki tudta volna ejteni, már hallótávolságon kívül volt.

- Drága jó Amory kisasszony - mondta az őrnagy, mikor a szalonba belépett -, látom, hogy mi történt. Szóváltás volt maga meg a mamája közt. Anyák és lányaik a legjobb családokban is össze szoktak veszni. Épp a múlt héten simítottam el egy nézeteltérést Lady Clapperton és a lánya, Lady Claudia közt. Lady Lear és a legnagyobbik lánya már tizennégy éve nem álltak szóba egymással. Pedig náluk nyájásabb és érdekesebb emberekkel még életemben nem találkoztam; mindenki mással bámulatos kedvesek, csak egymást nem állják. Nem képesek együtt élni; nem is volna szabad együtt élniük; magának is tiszta szívemből kívánom, drágám, hogy már a saját, önálló otthonában lássam... hisz nincs nő Londonban, aki jobban elvezetné a maga háztartását... a saját otthonában, ahol a környezetét boldoggá teszi.

- Hát itt nem vagyok valami boldog - mondta a Najád -, a mama ostobasága még egy szentet is kihozna a sodrából.

- Pontosan így van: maguk ketten nem illenek össze. A maga édesanyja elkövetett egy hibát élete korábbi szakaszában... vagy a maguk esetében a Természet követte el?... nem lett volna szabad taníttatnia magát. Nem lett volna szabad magát ilyen kifinomult és intellektuális lénynek nevelni, mint amilyen, ha egyszer a környezete... s ezt kénytelen vagyok bevallani...

nem ér fel a maga finomságával és tehetségével. Magának a legragyogóbb körökben kéne vezetőszerepet játszania, s nem mások nyomában járnia, és másodiknak lennie bármilyen társaságban. Figyeltem magát, Amory kisasszony: magában van nagyravágyás, maga parancsolásra termett. Csillognia kell, s ebben a házban erre nincs módja, azt tudom. Remélem, előbb-utóbb egy másik és boldogabb házban látom viszont, s annak maga lesz az úrnője.

A Najád megvetően rándított liliumfehér vállán. - És hol az a herceg és hol az a palota, Pendennis őrnagy? - kérdezte. - Én megyek. De a világban nincs már semmi romantika, semmi igazi érzés.

- Nincs - mondta az őrnagy a tőle telhető legérzelmesebb és legtermészetesebb hangon.

- Nem mintha nekem erről bármi fogalmam lenne - mondta Blanche, és lesütötte a szemét. - Csak annyit tudok róla, amennyit a regényekben olvastam.

- Hát persze! - kiáltott fel Pendennis őrnagy. - Honnét is tudna, drága ifjú hölgyem? És a regények nem mondanak igazat, amint azt ön oly bámulatos éleslátással megjegyezte, s a világban valóban nem maradt romantika. Teringettét, bár lennék olyan fiatal, mint az unokaöcsém!

- És micsoda férfiakkal - folytatta elgondolkozva Amory kisasszony -, micsoda férfiakkal találkozok az ember estéről estére a bálokon... táncoló testőrökkel, nincstelen pénzügyi tisztviselőkkel... csupa fajankóval! Ha az enyém lenne az öcsém vagyona, akkor talán olyan otthonom lenne, amelyet ön ígér... de az én nevemmel és az én vagyonommal mire számíthatok? Egy vidéki papra, egy Russell Street környéki ügyvédre, egy dragonyos kapitányra, aki majd albérleti szobát vesz ki, aki becsípve jön haza a kávéházból, és bűzlik a pipafüsttől, mint Sir Francis Clavering. Ez a mi sorsunk, lányoké. Ó, Pendennis őrnagy, halálosan unom Londont, a bálkat, ezeket a légyszakállas kis ficsúrokat, az arcátlan előkelő hölgyeket, akik az egyik nap ismernek, a másik nap keresztülnéznek rajtunk... unom az egész világot. Legszívesebben itthagynám, és ha lehetne, zárdába mennék. Soha nem lesz senkim, aki megértsen. Olyan magányosan élek itt a családomban és a világban, mintha életfogytiglan egy cellába lennék bezárva. Bár lennének itt Angliában is irgalmasnővérek, és lehetnék én is az, és kapnék meg valami nyavalyát, és vinne el... bár végeznék ezzel a világgal. Nem vagyok még nagyon öreg: de fáradt vagyok, annyit szenvedtem már... és annyi csalódás ért... nagyon meguntam már... nagyon... s alig várom, hogy eljőjjön a Halál Angyala, s odaintsen magához.

E beszédet következőképpen kell értelmezni: néhány napja, egy este, egy előkelő hölgy, Lady Flamingo, keresztülnézett Amory kisasszonyon és Lady Claveringen. És Blanche kisasszony azért is nagyon haragudott, hogy nem hívták meg Lady Drum báljára; már-már véget ért a szezon, és senki nem kérte meg a kezét; semmi feltűnést nem keltett ő, aki sokkal okosabb volt, mint bármelyik lány abban az évben, vagy a szűkebb társaságát alkotó bármelyik fiatal hölgy. Dora, akinek csak ötezer fontja van, Flora, akinek semmije sincs, s Leonora, akinek vörös a haja, férjhez megy, de Blanche Amory senkinek se kell!

- Nagyon bölcsen ítéli meg a világot, s benne a saját helyzetét, drága Blanche kisasszony - mondta az őrnagy. - Mint mondtam, manapság a mesebeli herceg nem házasodik, hacsak a hercegnőnek nincs pokolian sok pénze, vagy maga is nem rangjából. Az előkelő családok fiai előkelő családokból házasodnak; ha vagyonuk nincs, hát egymás vállán igyekeznek följebb kapaszkodni, az pedig éppúgy megteszi. Egy lány, akinek annyi a vagyona, mint magának, aligha számíthat fényes partira; de egy lány, aki olyan tehetséges, olyan csodálatosan tapintatos és finom modorú, mint maga, egy *okos* férjjel az oldalán *bármilyen* helyet kivívhat magának. Kezdünk már pokoli mód republikánusok lenni. Teringettét, a tehetség értéke már a születésével és a vagyonával vetekszik; s egy okos ember, akinek okos a felesége, annyit érhet el, amennyit akar.

Amory kisasszonynak persze halvány fogalma sem volt, hogy Pendennis őrnagy mire gondol. Bár lehet, hogy meghányta-vetette magában a körülményeket, s föltette magának a kérdést: vajon nem valamelyik volt udvarlója számára egyengeti-e az utat, s vajon nem lehet-e az Pen? Nem, ez képtelenség. Csak udvariaskodik, semmi több. Így hát elnevette magát, s azt mondta: - És ki légyen az az okos ember, s mikor hozza el megmutatni, Pendennis őrnagy? Már majd meghalok a kíváncsiságtól.

E pillanatban kinyílt az ajtó, és az inas bejelentette Henry Foker urat; e név hallatán, barátunk fölbukkantán, mindketten elnevelték magukat.

- Hát ő nem, az biztos - mondta Pendennis őrnagy. - Ő már eljegyezte az unokahúgát, Lord Gravesend lányát. Isten önnel, drága Amory kisasszony.

Vajon Pen jártasabb volt-e a világ dolgaiban, s vajon nincs-e rendjén, hogy egy ember élet-tapasztalatot keressen, s azt a maga hasznára fordítsa? - Én a magam részéről úgy érzem - mondta -, hogy nagyon hamar nagyon öreg leszek. Hogy a város mennyire megváltoztat és alakít bennünket - mondta egyszer Warringtonnak. Mindketten valami esti mulatságból tértek vissza; Pen pipázgatott, s mint szokta, beszámolt barátjának aznap esti megfigyeléseiről és kalandjairól. - Hogy mennyire más vagyok már, mint az az együgyű fairoaksi gyerek, akinek majd megszakadt a szíve első szerelme után! Ma este Lady Mirabel fogadásán voltam, s a lady olyan komoly és fegyelmezett volt, mint egy született hercegnő, aki soha életében nem látott még süllyesztőajtót. Abban a kitüntetésben részesített, hogy beszédbe elegyedett velem, s igazán kedvesen megdicsérte a *Walter Lorraine*-t.

- Micsoda leereszkedés! - szólt közbe Warrington.

- Hát nem? - kérdezte naivan Pen, mire a másik, szokása szerint, elkacagta magát. - Hát hogy is juthat valakinek eszébe - kérdezte -, hogy leereszkedően megdicsérje a *Walter Lorraine* jeles szerzőjét?

- Te mindkettőnket kinevetsz - mondta Pen, s kissé elpirult. - Ide akarok én is kilyukadni. Azt mondta, ő maga nem olvasta ugyan a könyvet (szerintem életében nem olvasott el egyet sem), de Lady Rockminster igen, s a connaughti hercegnő hangsúlyozta, hogy az nagyon ügyes munka. Ez esetben, mondtam, boldogan fogok meghalni, mert életem nagy célja volt, hogy e két hölgy tetszését kivívjam, s miután ez sikerült, most már igazán nincs mit kívánnom. Lady Mirabel komolyan nézett rám gyönyörű szeme sarkából, s megjegyezte: „Ó, persze” - mintha értette volna, hogy mit mondok, majd megkérdezte, járok-e a hercegnő csütörtöki fogadónapjaira, s mikor megmondtam, hogy nem, kijelentette: reméli, hogy találkozik ott velem, s mindenképpen meg kell próbálnom, hogy oda bejussak, mert mindenki eljár oda... mindenki, aki a társaságban számít; ezután az új timbuktui követről társalogtunk; hogy mennyivel jobb, mint a régi volt; s hogy Lady Mary Billington egy paphoz készül hozzámenni, mélyen a rangja alatt; s Lord és Lady Ringdove hogy megneheztelt egymásra Tom Pouter, a Kékek tisztje, Lady Ringdove unokabátyja miatt, alig három hónappal az esküvőjük után... és így tovább. Olyan fennkölt, hogy az ember azt hinné, palotában született, és élete valamennyi szezonját a Belgrave Square-en töltötte.

- És te, remélem, becsülettel kivetted a részed a társalgásból, mint atyád, a gróf leszármazottja, és Fair Oaks örököse? - kérdezte Warrington. - Igen, még emlékszem a nagykorúságod örömeire rendezett ünnepélyre, az újságokban olvastam róla. A grófnő ragyogó *soirée*-t adott a környékbeli nemesség tiszteletére; a bérlőket a konyhán egy-egy ürücombbal és két-két pint gyömbérsörrel ajándékozták meg. A bankett maradékát szétosztották a falu szegényei között, a Park kapujában meg ünnepi kivilágítás volt, egészen addig, míg az öreg John el nem fújta a gyertyát, mert eljött a lefekvés ideje.

- Anyám nem grófnő - mondta Pen -, de nagyon jó családból származik, s ha közrendű is, életemben nem találkoztam arisztokrata nővel, aki vele fölért volna, George úr; és ha egyszer lejössz Fair Oaksba, majd magad ítéld meg, hogy ő és Laura kicsoda. Nem olyan szellemesek, mint a londoni nők, de biztos, hogy van olyan jó a modoruk. A vidéki nők gondolatai máson járnak, mint a mi londoni hölgyeinké. Vidéken egy asszonynak ott van a háztartása, ott vannak a szegényei, a hosszú, csöndes napjai és hosszú csöndes estéi.

- Hát pokoli hosszúak - mondta Warrington -, és túlságosan is csöndesek; magam is próbáltam.

- Az ilyen élet bizonyos mértékig óhatatlanul mélabús... akár egy hosszú ballada; melódiája, harmóniája komoly és szelíd, szomorú és gyöngéd; máskülönben elviselhetetlen lenne. A vidéki nőket a magányosság óhatatlanul gyöngéddé és érzelmessé teszi. Életük csöndes kötelességteljesítés, örökké megújuló napi teendők és sejtelmes álmodozás között telik - valahogy úgy, mint az apácáké; a túlzott vidámság vagy kacagás sértené szinte megszentelt csöndjüket, és éppúgy nem lenne ott helyénvaló, mint a templomban.

- Ahol elalszol a prédikáción - mondta Warrington.

- Te esküdt nőgyűlölő vagy, de gyanítom, hogy azért utálod a női nemet, mert nemigen ismered - folytatta Pen ugyancsak önhitten. - Ha azért nem kedveled a vidéki nőket, mert nehézkesek, akkor a londoni nők csak elég könnyedek neked? A londoni tempó iszonyú; máig sem értem, hogy az emberek, nők és férfiak, hogyan bírják sokáig. Végy csak egy nagyvilági nőt: figyeld meg, hogy él a szezon idején; aztán tedd fel a kérdést, hogy élte túl? ha csak álomba nem merül augusztus végén, s nem alszik egyfolytában tavaszig. Minden este társaságba megy, ül és nézi férjhez adandó lányait, akik kivilágos-kivirradtig táncolnak. S odahaza valószínűleg várják a kicsinyek, azoknak példát is kell adni, szeretet is kell; törődnie kell azzal is, hogy megkapják a tejet a beleaprított kenyérrel, tanuljanak katekizmust, zenét, francia nyelvet, hogy egyre megsüljön az üröcumb; föl kell keresnie a rangjából hölgyeket, vagy baráti alapon, vagy közügyekben, úgyszintén, mint a Jótékonyági Bizottságok, a Báli Bizottságok, a Kivándorlási Bizottságok, a Queen's College Bizottságok tagjait, vagy a jó Isten tudja, a brit közéleti nő miféle minőségében. Valószínűleg szegényei is vannak, akiket sorra végig kell látogatnia; a pappal is tárgyalnia kell az ínségkonyháról és a szegények felruházásáról, vagy arról, hogy az egyházközségben megfelelő-e a hitoktatás; s némelyik kerületben még korai istentiszteletre is el kell járnia. És az újságokat is el kell olvasnia, és legalább annyit tudnia kell, hogy férje pártja mire készül, hogy vacsoraszomszédjával legyen miről társalognia; és nyilván elolvas minden új könyvet, hisz okosan és helyesen tud beszélgetni mindegyikről, és ott is van mind a szalonzasztalán. S emellett az ő vállán nyugszik a háztartás gondja; gondoskodnia kell, hogy a kecske is jóllakjon, a káposzta is megmaradjon; hogy a lányok szabószámlája ne képtessze el az apát és a család pénztárosát; hogy innen-onnan lecsípjen az extra-kiadásokból, s a megtakarított pénzt bankjegy formájában elküldje a család kollégiumban élő vagy tengeren szolgáló fiának; vigyáznia kell, nehogy a kereskedők és háztartási alkalmazottak túlságosan becsapják; meg kell őriznie a kisebb-nagyobb cselédek közt a békességet s a házban a rendet. S ehhez még vedd hozzá, hogy titokban valamilyen művészetet vagy tudományt is művel, agyagszobrokat gyúr, kémiai kísérleteket végez, vagy ha egyedül van, csellózik - minden túlzás nélkül állíthatom, hogy sok londoni hölgy él így -, és már olyan lény áll előtted, amelyet őseink nem ismertek, s ki teljesen a mi korunk és művelődésünk terméke. Uramisten! mily gyorsan élünk és fejlődünk! Paxton úr kilenc hónap alatt akkora ananászt nevel, mint egy koffer, míg a régi időkben még egy picikének, akkorának is, mint a hollandus sajt, három év kellett, míg megnőtt... S ahogy az ananász, úgy siet az emberiség is. Hoiaper... mi is az ananász görög neve, Warrington?

- Az isten szerelmére, legalább az angol szónoklattal végezz, mielőtt a görögbe belekezdenél!
- kiáltott fel kacagva Warrington. - Még soha életemben ilyen hosszú beszédet nem mondtál, és fogalmam se volt, hogy ilyen mélyen ismered a női lélek rejtelseit. Ki tanított meg minderre, s kinek a *boudoire*-jába és gyermekszobájába lestél be, miközben én a pipámat szívtam, s olvastam, s a szalmákon heverészttem?

- Te kinn vagy a parton, öregem, s meglegszel azzal, hogy nézd, milyen hullámokat ver a szél, s hogy más kinn küszködik a vízen - mondta Pen. - De én belevetettem magam a vízbe, s Jupiterre, élvezem! Lám, hogy sodor... erőset és gyöngét, öreget, fiatal... fémkorsót, agyagkorsót, vidáman úszik a kis porcelánhajó, míg a nagy ütött-kopott rézbárka neki nem megy és el nem süllyeszi... eh! *vogue la galère!*... látod, hogy elsüllyed a versenyben, s intesz neki, hogy ég veled... de lám csak, elúszott a másiknak a lába alatt, és már föl is bukott, megrázza a fejét, s ott szeli a vizet, messze elől. Eh, *vogue la galère*, én azt mondom. Jó mulatság ez Warrington... nemcsak győzni jó, de versenyezni is.

- Jó, akkor csak szállj be, és győzz, kisfiam. Én majd ülök, és jegyzem az eredményt - mondta Warrington, s szinte atyai élvezettel legeltette szemét a tűzbe jött ifjún. - Egy nemes lelkű fickó a mérkőzés kedvéért mérkőzik; a kapzsi a tétért; a vén trottyos leül, békén szívja a pipáját, miközben Jack és Tom lelkesen püföli egymást a ringben.

- Miért nem szállsz be te is, George, és húzod fel legalább egy menetre a kesztyűt? Elég nagy vagy hozzá és elég erős - mondta Pen. - Drága öregem, tíz ilyennel fölérsz, mint én.

- Hát nem vagy éppen Góliát, az biztos - felelt a másik, s nyersen, de mégis gyöngéden, elnevette magát. - Én viszont harcképtelen vagyok. Kölyökkoromban egyszer s mindenkorra kiütöttek. Egyszer majd elmondom neked, hogyan. De még te is mesteredre akadhatsz. Csak ne légy, fiam, túl mohó, vagy önhitt, vagy túlságosan nagyvilági.

Vajon Pendennis valóban nagyvilági lett, vagy csak ismerkedett a nagyvilággal, vagy mind a kettő? S egy ember vajon nagy hibát követ-e el azzal, hogy elvégre is csak ember? Ki az okosabb, és ki tesz jobban eleget a kötelességének: aki félreáll, és kívülről szemléli az élet küzdelmeit, vagy aki vállalja a világot, és beáll a versenybe? - E bölcs - mondta Pen - valamikor előkelő helyen állt a világ vezetői közt, s fenéig kiélvezte, ami rangot és gazdagságot, hírnevet és örömet a világ adni tudott, de befáradt a lelke, s kijelentette, hogy mindez hívság és a lélek háborítása. Sok tisztelt tanítómesterünk, aki a hintójából a székesegyház faragott szószékéhez lépdel, batisztfodrait rázza a bársonyvánkos fölött, és fennhangon kiáltja, hogy a küzdelem Isten átka, s a világ minden műve gonosz. Sok misztikus, akit furdal a lelkiismerete, el is menekül, s valóságos vagy képletes kolostor falai közt zárkózik el a világtól, onnét csak az égre lát föl, azon elmélkedik, hogy csak ott fönnel lehet nyugalmat és jóságot az ember.

- Pedig a föld, amelyen állunk, ugyanolyan Erő műve, mint amely megalkotta a mérhetetlen kék Odaátot, ahol a jövőnk rejlik, s ahova nincs bepillantásunk. Azé, aki a robotot az élet feltételévé tette, aki a gyöngédséget, a betegséget, a szegénységet, kudarcot és sikert rendelte - az egyik embernek a legelső helyet, a másiknak a tömeggel folytatott névtelen küzdelmet, szégyenletes bukást, béna végtagot, váratlan balesetet, s mindannyiunknak munkát e földön, amelyen állunk, mindaddig míg testünket be nem takarja. - Miközben beszélgettek, fölvirradt a hajnal, s Pen kitérte az ablakot, hogy a friss reggeli levegőt bebocsássa. - Gyer ide, George - mondta -, gyer ide, és nézd meg a felkelő napot: letekint a mezőre tartó parasztra; az ágyában forgoló kimerült lump; a nyugtalanul alvó lázas betegre; az orvosra, aki mellette virraszt; a gyermekével vajúdó anyára, akinek gyermeke szenvedésre és küzdelemre, könnyre és nevetésre, bűnre, bánatra, szerelemre, ostobaságra, gyászra és megnyugvásra születik majd e világra.

HETEDIK FEJEZET

Amory kisasszony táncosai

A kitűnő Henry Fokert, akit pár lap erejéig szem elől tévesztettünk, időközben, ahogy azt egy magafajta kitartó emberről joggal fel is tételezhetjük, csak mindent lebíró szerelmi szenvedélyeinek gyötrelmei és örömei foglalták le.

Vágyott a lányra, és átkozta a sorsot, mely elválasztotta tőle. Mikor Lord Gravesend családja visszavonult vidékre (ölordsága a tiszteletre méltó Lord Bagwigre bízta, hogy helyettesítse), Harry továbbra is Londonban lopta az idejét, s meg kell hagynunk, ezzel nem okozott bánatot jegyesének, Lady Ann-nek, akinek egy csöppet sem hiányzott. Ahova csak Amory kisasszony elment, a szédült ifjú mindenhova nyomon követte; s minthogy tisztában volt vele, hogy a világ tud a jegyességéről, kénytelen volt titokban tartani, keblébe zárni szenvedélyét, s ott az úgy felgyülemlett, hogy csoda, ha Foker nem robbant fel nyomasztó titkától, csak romokat hagyva a robbanás után.

Egy szép júniusi este nagy estély volt a Gaunt-házban; a másnapi újságokban a legsűrűbb szedéssel is majd két hasábot megtöltött azon nemesek és arisztokraták neve, akiket az a roppant megtiszteltetés ért, hogy meghívást kaptak e bálra. A vendégek közt ott volt Sir Francis és Lady Clavering, s Amory kisasszony, kinek is a fáradhatatlan Pendennis őrnagy szerzett meghívót, s két ifjú barátunk, Arthur és Harry is. Mindketten kitettek magukért, és rengeteget táncoltak Blanche kisasszonnyal. Ami az érdemes őrnagyot illeti, ő Lady Clavering mellett teljesített lovagi szolgálatot, s öladységét bevezette a palota azon helyiségeibe, ahol a lady különösen kitüntette magát, nevezetesen a büfébe; itt Tiziano és Giorgione képei, Van Dyck és Reynolds fölséges portréi, roppant arany és ezüst tálcák, virághegyek, viaszgyertyák csillagképei közt - azaz költséget egyáltalán nem kímélve - egész éjszaka folyt a szupé fölszolgálása. Illetlenség lenne megmondanunk, hogy Lady Clavering mennyi krémet, zselét, salátát, barackot, szőlőt, patét, galantint, teát, pezsgőt és más egyebet vett magához. Hogy az őrnagy mint szenvedett e derék asszony kíséretében, miközben bámulatra méltó türelemmel közvetítette Lady Clavering különféle kívánságait az ünnepélyes inasok és bájos szobalányok felé, azt senki se tudja; ő mindenesetre nem vallotta be. Nagyon ügyelt, nehogy gyötrelme a legkisebb mértékben is meglássék az arcán; lankadatlan kedvességgel tányérszámra hordta a Bégumnak az ételt.

Wagg úr mindaddig számlálta, hogy hány fogást fogyasztott Lady Clavering, ameddig egyáltalán számolni tudott (minthogy védte a pezsgőt egész éjjel, az estély vége felé számai már nem voltak egészen megbízhatók), majd figyelmébe ajánlotta Joneyman úrnak, Lady Steyne orvosának, s megkérte, másnap látogassa meg, s hozzon híreket öladysége hogylétéről.

Sir Francis Clavering is megjelent, ott téblábolt egy darabig a csudálatos termekben, de sem a társaság, sem a pompa nem volt ínyére, s miután lehajtott egy-két pohár bort a büfében, ott-hagyta a Gaunt-házat a Jermyn Street környékének kedvéért, ahol barátai, Loder, Punter, a kis Moss Abrams és Skewball kapitány verődtek össze az ismerős zöld asztal körül. A kockák zörgése és barátai kellemes társalgása közepette Sir Francis lelkén úrrá lett a bágyadtság, ami ilyenkor el szokta fogni.

Amory kisasszonnyal Pynsent úr akart táncolni; egyszer oda is ment, hogy felkérje, minthogy azonban az előbb Arthur Pendennisszel már mogorván észlelték egymás jelenlétét a tánc-teremben, Arthur hirtelen felbukkant, s közölte, hogy e táncra Amory kisasszony neki ígérkezett el; Pynsent úr az ajkába harapott, mélyen meghajolt, s szemöldökét még mogorvábban összevonva, ádázul közölte, hogy ez esetben eláll a kérésétől. Vannak emberek, akik az élet-

ben mindig keresztezik egymás útját. Pynsent és Pen is így vélekedett egymásról, és így is érzett egymás iránt.

„Hogy ez micsoda istenverte beképzelt vidéki hülye! - gondolta az egyik. - Megírt egy vacak regényt és fejébe szállt a dicsőség; jól fenéken kéne billenteni, mindjárt adná alább is.”

- Micsoda egy pimasz idióta ez! - jegyezte meg a másik a táncosnőjének. - A lelkét is ott tartja a Downing Streeten; a kravátlíja fogalmazványpapír; a haja porzó; a lába vonalzó; a szíve pecsétviasz; már a bölcsőben is nagyképű volt; mióta megszületett, csak háromszor nevetett, akkor is a főnökének ugyanazon a viccén. Úgy szeretem ezt az embert, Amory kisasszony, mint a vízben főtt borjúhúst hidegen. - Erre persze Amory kisasszony megjegyezte, hogy Pendennis úr gonosz, *méchant* undok, s kíváncsi lenne, mit mond róla az ő háta mögött.

- Hogy mit?... Azt, hogy magának van a legjobb alakja és a legkarcsúbb dereka az egész világon, Blanche... azazhogy Amory kisasszony. Már megbocsásson. Még egy kört: ettől a zenétől még egy városatya is táncra perdülne.

- Most már nem szokott valcer közben hasra esni? - kérdezte Blanche, és pajkosan nézett táncosa szemébe.

- Az életben az ember minduntalan hasra esik és fölkel, Blanche; valamikor, a régi időkben úgy hívtam magát, és ez a legszebb név a világon; s különben is azóta már egész jól belejöttem a táncba.

- Tartok tőle, hogy nagyon sok lánnyal gyakorolta - mondta Blanche egy álságos kis sóhaj kíséretében, és gyorsan vállat vont. S való igaz: Pen úr azóta sokat gyakorolta; s kétségtelen, hogy már jobban is táncolt.

Ha Pendennis beszéde merész volt, Foker, e máskülönben oly nyílt és beszédes ifjú, teljesen megkukult és mélabússá lett, ha Amory kisasszonnyal táncolt. Révülten szorította karcsú derekát, s megrészegült, ha a teremben körbe keringett vele, de hogy mondjon is valamit?... Hát mit mondhatna, ami őhozzá méltó? A szavak micsoda igazgyöngyét kéne föl kínálnia, hogy a szerelem és szellem ily királynője, mint Blanche, elfogadja? Szerelem sújtotta táncosa társaságában Blanche volt az, aki beszélgetett. Megkérdezte, hogy van az a drága kis póni lova, s gyöngéd kedvességgel, sajnálkozva köszönte meg, és finoman főlóhajtva mondott neki nemet, mikor a fiú a pónit neki akarta adni. - Nincs kivel lovagoljak itt Londonban - mondta -, mama fél, és nem is lóhátra temett alkat. Sir Francis sose jön ki velem, ő úgy szeret, mint... mint a mostohalányát. Ó, milyen istenáldás az, ha az embernek édesapja van... édesapja, Foker úr!

- Ó, rendkívül - mondta Harry úr; ő igen egykedvűen fogadta ezt az istenáldást; mire Blanche teljesen elfeledkezvén iménti érzelmességéről, huncutul villantotta rá szürke szemét, s mindketten elnevelték magukat; az elragadtatott Harry ettől fesztelenebbé vált, s ártatlan fecsegésével ettől kezdve már elszórakoztatta Blanche-ot - a szokott kedves és együgyű Foker-szöveggel, amelyet sok, a szótárakban semmiképpen föl nem lelhető kifejezéssel ízesített, s amely jobbára önmagáról szólt, vagy lovairól, vagy más, számára kedves és fontos dologról, vagy a bálteremben előttük eltáncoló személyekkel függött össze; ez utóbbiak megjelenéséről és jelleméről Harry úr gyermektegy nyíltsággal és figyelemre méltó humorral nyilatkozott.

S ha a beszélgetés elapadt, vagy ha a fiatalemberen megint erőt vett a félszége, megint csak Blanche volt az, aki tudta, hogyan kell táncosát fölélénkítenie. Logwoodról kérdezgette, érdeklődött, hogy szép hely-e az. S hogy Harry szeret-e vadászni, s szereti-e a vadászó nőket (mely esetben kész volt kijelenteni, hogy ő rajong a vadászatért). De Foker úr a vadászó nők ellen nyilatkozott, s példaként a lóbolond Lady Bullfinchet idézte, aki történetesen épp ott táncolt el mellettük; elmesélte, hogy egyszer lesen szivarral a szájában látta, Blanche meg

kifejtette, mennyire ki nem állhatja a terepsportokat, s hogy végigfut a hátán a hideg, ha arra gondol, hogy megölik azokat az aranyos kis rókákat, Foker meg mulatott rajta, s újult erővel, kecsesen keringtek körbe-körbe.

Mikor e valcer - aznap éjjel az utolsó - véget ért, Blanche Drummington felől érdeklődött. Megkérdezte, szép-e a ház. Az a hír járja, mondta, hogy unokanővérei nagyon műveltek. Lord Erithszel találkozott már; s az unokanővérei közül neki melyik a kedvence? Nemde Lady Ann? Igen, tudta, hogy ő; látta az arcán, azon, hogy elpirult. Belefáradt a táncba, késő van már, oda kell mennie a mamájához... ezzel szó nélkül kipöndörült Foker úr karjaiból, belekarolt Penbe, aki ott ácsorgott a táncteremben - Mama! Mama! - mondta. - Drága Pendennis úr, ugye lekísér a mamához? - s ezt a párthus nyilat lőtte Harrybe, amikor hátat fordított neki.

A térdszalagrendes, tarfejű, csillogó szemű, és dús, veres pofaszakállú Lord Steyne mindig pompásan festett ilyen nagy alkalmakkor; nagy hatással volt hát Lady Claveringre is, mikor a lady kegyét kereső Pendennis őrnagy kívánságára bemutatkozott neki. Saját felséges fehér kezével nyújtott neki egy pohár bort, kijelentette, hogy sokat hallott elbűvölő lányáról, s kérte, hogy mutassa be neki is; történetesen épp ebben a pillanatban jelent meg Arthur Pendennis úr, karján az ifjú hölgygel.

A Főúr mélyen meghajolt, s Blanche is mélyebben bókolt, mint életében valaha. Őlordsága kezét nyújtotta Arthurnak, mondta, hogy olvasta a könyvét, s nagyon gonosznak és okosnak találta; Blanche kisasszonyt is megkérdezte, olvasta-e már... mire Pen elvörösödött, és összehúzta magát. Hisz épp Blanche volt a regény egyik hősnője, a fekete fürtökkel s kissé megváltoztatva. *Walter Lorraine* Neaerája.

Blanche olvasta: a szemek nyelvén fejezte ki csodálatát és elragadtatását. Miután e kis színjáték véget ért, Steyne márki kétszer mélyen meghajolt, először Lady Clavering, majd a lány előtt, s továbblépett e pompás estély egy másik vendége felé.

Amint a nemes márki hátat fordított nekik, mama és lánya hangosan adtak kifejezést iránta érzett csodálatuknak. - Azt mondta róluk, hogy nagyon szép pár - súgta Pendennis őrnagy Lady Claveringnek. Vajon tényleg azt mondta? A mama is annak tartotta őket; mama annyira tűzbe jött a megtiszteltetéstől, amely az imént érte, s az este egyéb mámorító eseményeitől, hogy jókedve nem ismert határt. Nevetett, sokatmondóan rákacsintott Penre, s bólogatott; megérintette a karját a legyezőjével; aztán Blanche-ét is; aztán az őrnagyét... mérhetetlenül boldog volt, s örömének hasonlóképpen szertelenül adta tanújelét.

Mikor a társaság levonult a Gaunt-ház széles lépcsősorán, már erősen hajnalodott a tér fekete fái fölött; a felhők szegélye kipirult, és a bál egyik-másik részvevőjének arca, ah! milyen kísértetiesen sápadtnak látszott! Mindenekelőtt a bámulatra méltó és odaadó őrnagyé... órákig ült Lady Clavering oldalán, kiszolgálta, táplálta testét mindennel, mi szem-szájnak ingere, fülét mindennel, mi csak kedves és hízelgő szó létezik... ó! micsoda látvány! Szeme körül sötétbarna karikák; szeme mint a bíbictójas, amelyet Lady Clavering és Blanche is megízlelt; öreg arca ráncai barázdákká mélyültek; arcán, s a festett pofaszakáll mentén, mely most bágyadtan csüngött alá, és nem göndörödött, ezüstös borosta csillogott, mint élemedett reggeli harmat.

Ott állt bámulatra méltó türelemmel, kitartóan, panasz nélkül, maga a néma szenvedés; tudta, meglátszik az arcán, milyen állapotban van (vajon ő nem látta-e más, korabeli nők és férfiak arcán, hogy érzik magukat?) - órák óta másra se vágyott már, csak pihenésre; tudta, hogy árt neki a vacsora, mégis evett, hogy megőrizze barátnője, Lady Clavering jókedvét; hátát és térdét hasogatta a köszvény és a reuma; gyöngye lába égett a lakktopánban... fáradt volt, ó, nagyon fáradt, s úgy vágyott már az ágyba! Ha az ember, aki megküzdött a nehézséggel és vitézül legyőzte azt, az istenek csodálatának tárgya, a Hatalom, melyet az öreg őrnagy híven

imádott kápolnáiban, bizonyára elismerően tekint Pendennis bátran viselt vértanúságára. Az egyik ügyért éppúgy meg lehet szenvedni, mint a másikért; a négerek a Mumbo Jumbo szolgálatában tetoválják s szurkálják magukat nagy bátran, izzó tűkkel; s olvassuk, hogy Baál papjai az ő istenük szolgálatában hasogatták meg testüket, és ontották vérüket bőségesen. Az ember ledöntheti a bálványokat, s döntse is csak bátran, de a bálványimádók iránt ne legyen túlságosan engesztelhetetlen - a legjobbat imádják, amit ismernek.

A két Pendennis, az idős és fiatal, Lady Claveringgel és a lányával együtt várt, míg oda nem szólították öladysége hintáját, mikor is azt mondhatjuk, hogy az idősebb vértanúsorsa rövidesen véget ért, mert a jólelkű Bégum ragaszkodott hozzá, hogy lerakják a Bury Streeten, a kapujában; így hát egy-két bágyadt meghajlás, és hálaszó után, mert a végsőig udvarias volt és kötelességtudó, beült a hintó hátsó ülésére. A Bégum induláskor még búcsút intett dundi kis kezével Arthurnak és Fokernek, Blanche meg halványan rámosolygott a két fiatal-emberre, s közben arra gondolt, vajon nagyon sápkóros és zöld-e rózsaszín csuklyája alatt, s vajon a Gaunt-ház tükre vagy égő szemének fáradtsága teszi-e, hogy olyan sápadtnak hiszi magát.

Lehet, hogy Arthur ugyanilyen sárgának látta Blanche-ot, de arcszínének e jellemvonását nem a tükör hatásának tulajdonította, s nem is a saját vagy az ő fáradt szemének. E nagyvilági fiatalember megtanulta jól használni a szemét, és pontosan olyannak látta Blanche arcát, amilyennek a természet megalkotta. De szegény Foker szemét elkápráztatta és megvakította a lány ragyogása; éppúgy nem látta semmi hibáját, mint a napnak, mely ott fénylett már a háztetők fölött.

Más londoni rossz szokások között, amelyeket Pen elsajátított, a moralista talán azt is nehezményezheti, hogy rendszertelenül élt; gyakran olyankor tért nyugovóra, mikor a józan vidékiek már azt latolgatják, hogy fölkeljenek-e. Az ember az egyik életmódhoz éppúgy hozzászokhat, mint a másikhoz. Az újságírók, a Covent Garden kofái, az éjszakai fiákerkocsisok és kávéárusok, a kéményseprők, a bálozó urak és hölgyek háromkor-négykor, mikor a más közönséges halandó horkolni szokott, gyakran még egészen frissek. Épp az előző fejezetben láttuk, hogy Pen esze ebben az időben még milyen fürgén járt, ízlett neki a szivar, és csak úgy ömlött belőle a szó.

Foker és Pen tehát együtt jött el a Gaunt-házból, s mindkettő a fent jelzett örömekbe merült; vagyis hogy Pen beszélt, Foker pedig olyan képet vágott, mint aki mondani szeretne valamit. Pen gúnyos volt és fölényes, ha éppen előkelő társaságból távozott; akarva-akaratlanul is utánozta a modorukat és hangjukat, s minthogy eleven volt a képzelete, tévedésből is fontos személynek képzelte. Csak fecsegett, hol ebbe, hogy abba kapott bele; kifigurázta Lady Turnbull rossz franciaságát, mert öladysége, bár mindenki nevetett rajta, előszeretettel használt francia szavakat; Slack Roperné úrhölgy képtelen öltözködését és hamis ékszereit; az öreg dandyket meg a fiatalokat... végül is kit nem nevetett és kit nem gúnyolt ki?

- Te mindenkire tüzet okádsz, Pen... kezdesz már igazán szörnyű lenni, hallod - mondta Foker. - Nos, kicsúfoltad Blondel szőke parókáját, Colchicum fekete parókáját, miért nem veszel már célba egy barnát is, tudod, melyikre gondolok. Ott van Lady Clavering hintájában.

- Nagybátyám kalapja alatt? A nagybátyám mártír, Foker fiam. A nagybátyám kínos kötelességet teljesített egész éjjel. Szeret korán lefeküdni. Ha fennmarad, és csak egy falatot is eszik vacsorára, szörnyen megfájdul a feje. És a köszvénye is mindig kiújul, ha egy bálban sokat van talpon. Most meg fenn kellett maradnia, talpon kellett lennie, ennie kellett. Most köszvényre és fejfájásra megy haza, s mindezt az én kedvemért. Hát kifigurázhatom az öregfiút? Nem, a világ minden kincséért sem.

- Azt hogy érted, hogy a te kedvedért? - kérdezte Foker, és lerítt róla a riadalom.

- Fiú! Képes vagy magadba zárni a titkot, ha megosztom veled? - kiáltott fel vidáman Pen. - Be tudod fogni a szád? Hajlandó vagy megesküdni rá? Néma leszel, vagy kotyogsz? Hallgatsz és hallasz, vagy beszélsz és meghalsz inkább? - Képtelen színészi pózban beszélt, s a fiáker-kocsisok a Piccadillyn, a standon, szélesen vigyorogtak e két ficsúr bolondozásán.

- Mi az ördögre célozgatasz? - kérdezte Foker, szemlátomást nagyon izgatottan.

Pen alig észlelte barátja izalmát, s ugyanabban az incselkedő, kapkodó modorban beszélt: - Henry, ifjúkorom barátja - mondta -, fiatalos balgaságaim tanúja, aki bár a könyvekhez ostoba valál, korántsem valál ment a józan észről... nem, ne pirulj, Henrice, azzal bőven megáldott az Ég, s bátorsággal és jóssággal is, barátaid javára. Mert lettem légyen a szegénység kutyaszorítójában, mindig belemarkolhattam az én Fokerem tárcájába, s lettem légyen fájdalomban, keservem kisírhattam az ő együttérző kebelén.

- Sok beszédnek sok az alja... - mondta Foker. - Gyerünk, Pen.

- Pedig így van, Henrice, inggombjaidra mondom s batiszt ingmelledre, melyet szép kezek hímeztek egy hősi kebel ékesítésére. Tudd meg hát, gyermeki napjaim barátja; hogy Arthur Pendennis ügyvédbojtár, az Upper Temple lakója, mind magányosabbnak s magányosabbnak érzi magát, fekete Gond szántja homlokát, s fején serényen munkál a Kopaszság. Vajh megálljunk-e, s megigyunk egy korty kávé e zugban, kávé, mely forrónak s jónak ígérkezik? Lám, e derék kocsis csészéjét milyen hévvel fújja! Nem, ellenedre van? Te arisztokrata! Hadd vegyem fel mesém elejtett fonálát. Öregszem. Pokoli kevés a pénzem. Pedig kéne. Azon gondolkodom, szerzek némi pénzt, s családot alapítok. Az jár eszemben, családot alapítok. Az jár eszemben, megnősülök, de meg ám, öregem. Az jár eszemben, hogy végre tisztességes ember leszek; szilárd portói és sherry-jellem, jó hírem lesz a *quartier*-mben,¹³⁰ s szerény jólétben élek - két szobalány, egy inas, egy könnyű hintó, hogy Pendennisné úrhölgy tudjon mivel járni, s egy ház, a gyerekek kedvéért közel a Parkhoz. Ha! Mit szólsz hozzá? Felelj barátodnak, serital érdemes gyermeke. Szólj hát, minden erjesztőkádra kérlek!

- De hisz nincs pénzed, Pen - mondta a másik, láthatólag még mindig riadtan.

- Nincs. Nekem nincs, de neki van. Én mondom, kincs vár reám... nem amennyit *te* pénznek nevezel, kit kebelén ringatott a luxus, árpa volt a bölcsőd, s ezernyi cefrészőkádból ittas a jólét italát. Mit tudod te, mi a pénz! Ami számodra szegénység, az pompa a szegény patikárius edzett gyermekének. Te nem élhetsz vagyon, városi és vidéki palotáid nélkül. Egy meghitt kis házikó, valahol a Belgravia közelében, az asszonynak egy könnyű hintó, egy jó szakácsnő, s olykor-olykor egy palack bor odahaza a barátaimnak; én ily kevéssel is beérem, jó Fokerem. - És itt Pendennis komolyra váltott. Folytatta, de már nem ilyen incselkedő hangon. - Komolyan gondolok rá, hogy ideje már lehorgonyoznom és megnősülnöm. De senki nem boldogul a világban, ha nincs mögötte némi pénz. Ha az ember be akar szállni a Nagy Játszmába, meg kell lennie az első tétre való pénzének. És hátha én is szeretnék beszállni, édes öregem? Hisz nálam rosszabbak is nyertek már. S minthogy őseimtől nem örököltem elegendő tőkét, a feleségemmel kell megszereznem... ez az egész...

Miközben a beszélgetés folyt, pontosabban, miközben Pen beszélt, könnyítve önzéstől túláradt szívén, épp a Grosvenor Streeten jártak; s Pen úr figyelmét ahhoz túlságosan is leköttették tulajdon ügyei, hogy felebarátja aggodalmát és izalmát észrevegye, mert imigyen folytatta: - Nem vagyunk már gyerekek, tudod jól, Harry, se te, sem én! Bah! elmúlt már életünk romantikus korszaka. Nem a szenvedély ösztökél házasságra, hanem a józan ész és a révbe jutás vágya. Vajon te miért veszed el az unokahúgodat? Mert kellemes lány, egy gróf unokája, mert az öregek így akarják, meg más efféle.

¹³⁰ Kerület.

- És te, Pendennis - kérdezte Foker -, te nem kedveled a lányt, akit el akarsz venni?

Pen megvonta a vállát. - *Comme ça*¹³¹ - mondta -, nem mondhatnám, hogy nem. Elég csinos és elég okos is. Szerintem nagyon jól megteszi. S azonkívül pénze is van elég: ez lényeges. Piha! tudod, kire gondolk, nem? Azt hiszem, te is belehabarodtál egy estére, mikor a mamájánál vacsoráztunk. A kis Amory lány az.

- Gon... gondoltam... - mondta Foker. - És neked adja a kezét?

- Még nem egészen - felelt Arthur önhitt mosollyal, mely azt látszott mondani, hogy csak szólnom kell, s azon nyomban hozzám jön.

- Szóval még nem egészen - mondta Foker, és olyan rémes hahotában tört ki, hogy Pen, most először, kénytelen volt önmaga helyett a másakra figyelni, s döbbenten vette észre, hogy az milyen kísértetiesen sápadt.

- Drága öregem! Fo! Mi bajod? Rosszul vagy? - kérdezte Pen őszinte aggódással.

- Most ugye, azt hiszed, hogy a pezsgő tette? Hát nem. Gyere be: beszéljünk egy kicsit. Mindjárt megmondom, mi baj. A fenébe is: valakinek el kell mondanom - mondta Foker.

Eddigre odaértek Foker úr házának kapujához. Harry kinyitotta, a barátjával együtt fölment a lakosztályába, mely a ház hátsó fertályán helyezkedett el, a családi ebédlő mögött, ahol az idősebb Foker szokta fogadni a vendégeit, az önmagáról, feleségéről, számárháton ülő kisfiáról és a néhai, díszruhás Lord Gravesendről festett képek közt. Foker és Pen átment e jelenleg teljesen bespalettázott termen, a fiatalember saját kvartélyába. A szobába beszűrődött a nap, s itt-ott megcsillant szegény Harry képtárának valamelyik táncosnőjén vagy opera-najádján.

- Ide hallgass! Muszáj elmondanom neked, Pen - kezdte Foker. - Mióta aznap este ott vacsoráztunk, én úgy szeretem azt a lányt, hogy azt hiszem, belehalok, ha nem lesz az enyém. Néha már azt hiszem, megőrülök. Nem bírom ki, Pen. Képtelen voltam elviselni, hogy az előbb úgy beszéltél róla, hogy azt mondtad, csupán a pénzéért akarod elvenni. Ah, Pen, *nem* ez a lényeg a házasságban. Akármibe lefogadom, hogy nem. Ha ezzel a lánnyal kapcsolatban pénzt emlegetsz, az... hogy is mondják csak... tudod, hogy mire gondolk... nem értek én a beszédhez... igen... szentségtörés. Ha hozzám jönne, fognám magam, és képes volnék felcsapni utcaseprőnek, biz ám!

- Szegény Fo! Nem hiszem, hogy ez különösképpen csábítaná - mondta Pen, s őszinte jóakarattal, szánakozva nézett barátjára. - Szerelem egy kis kunyhóban: Blanche nem ilyen idillre termett.

- Hercegnőnek kéne lennie, tudom jól, s tudom, nem jönne hozzám, ha nem biztosíthatnék neki előkelő helyet a világban... mert én magam nem sokat érek... nem vagyok okos meg más efféle - mondta Foker szomorúan. - Ha enyém lenne mind az a gyémánt, amit ma este valamennyi hercegnő és márkínő viselt, vajon nem mind az ő ölébe raknám? De mi értelme beszélni erről? Engem már más versenyre neveztek be. És ez a halálom, Pen. Ebből nem tudok kimászni, Pen; ha belehalok, akkor se. S bár az unokahúgom kedves kislány, és kedvelem is, mikor az öregeink megállapodtak a nevünkben, Amory kisasszonyt még nem ismertem. S mikor az imént arról beszéltél, hogy megteszi, s hogy mindkettőtök számára elég pénze van, arra gondoltam, hogy sem a pénz, sem az, hogy tetszik az a lány, nem lehet elegendő ahhoz, hogy egy férfit nősülésre készítsen. Mert még megnősül, és rájön, hogy másvalakit jobban szeret. És akkor a világ minden pénze sem teszi boldoggá többé. Nézz rám; nekem rengeteg pénzem van, vagy legalábbis lesz, a cefrézőkádakból, ahogy te mondod. Az

¹³¹ Hát.

öregem azt hitte, hogy jót tesz velem, ha nyélbe üti házasságomat az unokahúgommal. Pedig én mondom neked, hogy nem lesz abból semmi jó, egyikünket se fogja boldoggá tenni, hogy Lady Ann férje vagyok, és Lady Ann lesz a legszerencsétlenebb nő az egész városban.

- Szegény öregem! - mondta Pen, ugyancsak sekélyes nagylelkűséggel. - Bár segíthetnék rajtad. Fogalmam se volt, hogy te így bolondulsz a lányért. Gondolod, hogy kellenél neki, ha pénzed nem lenne? Nem. Gondolod, apád belemenne, hogy fölbontsd az eljegyzésedet az unokahúgoddal? Ismered; inkább kitagadna, mintsem hogy megtegye.

A boldogtalan Foker válaszképpen csak nyögött egyet, hasra vetette magát a szófán, és tenyerébe temette az arcát.

- Ami meg az én dolgomat illeti - folytatta Pen -, ha gondoltam volna, drága öregem, hogy nálad ennyire kritikus a helyzet, igazán nem téged választottalak volna a bizalmasomul. És különben is, az én dolgom még nem komoly, legalábbis még nem. Amory kisasszonynak egy szót sem szóltam róla. Valószínű, hogy akkor se kellenék neki, ha megkérném. Annyi az egész, hogy a nagybátyámmal sokat emlegettük a dolgot, s ő azt mondja, ez a parti elérhető számomra. Nagyravágyó vagyok és szegény. És úgy látszik, Amory kisasszony sok pénzt fog kapni Lady Claveringtől, Sir Francis meg lehet, hogy... mindegy, a többi nem érdekes. Még semmi se végleges, Harry. Rövidesen úgyis elutaznak. Megígérem neked, hogy mielőtt elutaznak, nem kérem meg a kezét. Nem sürgős; mindenki ráér. De tegyük fel, hogy a tiéd lesz, Foker. Ne felejtse el, mit mondtál épp az előbb a házasságról; hogy milyen keserves az olyan férjnek, aki nem szíveli a feleségét; hát még ha olyan felesége van, aki őt nem szíveli?

- De ő szívelne engem - mondta Foker a szófán -, azaz, hogy azt hiszem, szívelne. Az este, tánc közben, azt mondta...

- Mit mondott? - kiáltott fel Pen, és dühösen fölpattant. De ő tisztábban látta a maga szándékát, mint Foker, elhallgatott, s elnevette magát. - Nos, arra, amit ő mond, ne adj, Harry. Amory kisasszony okos lány, és sok szépet mond... neked... s nekem, talán... s a jó ég tudja, ki másnak. Még semmi se végleges, öregem. Az *én* szívem nem fog megszakadni, ha Blanche nem lesz az enyém. Nyerd el, ha tudod, s légy vele boldog. Isten veled! És ne is gondold, hogy mit mondtam. Föl voltam ajzva, és átkozottul megszemjajtam azokban a forró termekben, s azt hiszem, nem töltöttem elég Selters-vizet a pezsgőmben. Jó éjszakát. A titkodról meg hallgatni fogok. „Pofa be”, legyen ez a jelszónk, s ahogy Peter Crawley mondja, „becsületes küzdelemben győzzön a jobb”.

Ezzel Arthur Pendennis úr különös és meglehetősen ádáz pillantással mérte végig társát, s olyasféle szívélyességgel rázta meg a kezét, amely jól illett az iménti boksz-hasonlatához, s ahogy Bendigo úr szokta Gaunt úrét, mielőtt ököltre mennének a bajnoki mellszalagért és a kétszáz fontért. Foker úr könyörgő pillantással viszonzta barátja búcsúszavát, szánalmas bágyadtan szorított vele kezét, visszahanyatlott a párnájára, Pen pedig fejébe nyomván a kalapját, kimasírozott a szabad levegőre, majdnem egy korán kelő szolgálólány testén át, aki épp a kapu lépcsőjét mosta föl.

„Szóval neki is ő kéne? Igen? - gondolta Pen, miközben továbbmasírozott, s halálosan pontosan, szinte pokoli gonoszsággal szögezte le önmagában, hogy Foker becsületes szívének kínja-gyötrelme csak nagyobb lendületet ad neki, s fokozni fogja buzgalmát; ha ugyan eddig egyáltalán buzgalomnak lehetett nevezni, ami csupán szórakozás és komolytalan enyelgés volt. - Szóval mondott neki valamit, mi? s talán ennek a párját is neki adta? - s kivett a zsebéből, mutatoujja és hüvelykujja közt megforgatott egy összeaszott, gyűrött, színét vesztett kis rózsabimbót, mely teljesen megfeketedett már az éjszaka hevében. - Kíváncsi vagyok, hány embert ajándékozott még meg érzelmei ilyen ártatlan kis jelével, a kis kacér” - s a rózsabimbót behajította az árokba, ahol is lehet, hogy az a víztől felfrissült, s utóbb kihalászta

valami rózsakedvelő. Aztán eszébe jutott, hogy már egészen kivilágosodott, s a járókelők megütköznek borostás állán és fehér sálján, illetudó fiatalemberünk fiákert fogadott hát, és hazahajtatott a Temple-be.

Ah! Ez volna hát az a gyermek, aki alig néhány éve még édesanyja térdénél imádkozott, s akiért édesanyja e korai órán is valószínűleg imádkozik? E megcsömörlött és önző világfi ugyanaz a kölyök, aki nemrég még kész volt elvetni mindent, ami világi érték - reményét, nagyratörését, jövőjét -, szerelméért? Ez az az ember, akire olyan büszke vagy, öreg Pendennis? Azzal büszkélkedsz, hogy te nevelted; s hogy te verted ki a fejéből a képtelen romantikát és ostobaságot... és most is, ahogy nyögve forgolódsz az ágyadban, mert kínoz a reumád, azzal a gondolattal vigasztalod magad, hogy ez a kölyök majd igyekszik végre valamit csinálni, amivel javít az esélyein az életben úgy, hogy a Pendennisek előkelő helyet foglalnak majd el a világban. De vajon ő-e az egyetlen, aki az élet sötétjében készakarva és a végzet rendeléséből a rossz útra tér, miközben a kendőzetlen igazság és szeretet, mely világíthatna neki, elhomályosul a mérgezett levegőben, s többé már nem ad elég fényt neki?

Mikor Pen elment, szegény Harry fölkel a szófáról, s a mellénye zsebéből - pompázatos gombokkal, dús hímzéssel díszített ruhadarabéból, amely édesanyja keze munkája volt - kivett egy kis fehér rózsabimbót, s a neszesszerjéből, amely szintén anyja ajándéka, elővett egy ollót, gondosan levágta a rózsaszál végét, a virágot betette egy pohár vízbe, az ágya mellé, ahol gondja és keserves emlékei elől menedéket keresett.

Ám, ha joggal hisszük, hogy Blanche Amory kisasszony csokrában több rózsza is volt, vajon miért ne ajándékozta volna el a jólelkű teremtés a fölösleget, hogy ezzel minél több táncosát tegye boldoggá?

NYOLCADIK FEJEZET

*Monseigneur s'amuse*¹³²

A Gaunt-házban töltött éjszaka megpróbáltatásai már-már meghaladták Pendennis őrnagy erejét; s amint kockázat nélkül mozgatni tudta elcsigázott öreg testét, nyögve áthelyezte székhelyét Buxtonba, s annak gyógyító vizében keresett enyhülést. A Parlamentet elnapolták. Sir Francis Clavering és családja elhagyta a várost; az ügyek, amelyekről az előbb tettünk az olvasónak említést, az alatt a néhány nap vagy hét alatt, amely ez és a legutóbbi fejezet közt eltelt, nem fejlődtek tovább. A város azonban azóta kiürült.

A szezon véget ért; Pen szomszédjai, az ügyvédek, elutaztak a vidéki körzeti bíróságok üléseire; divatosabb ismerősei kiváltották útlevelüket a Kontinensre, vagy a Skót-mocsarak közé menekültek, hogy ott gyógyulást vagy izgalmat leljenek. A klubok ablakaiban, vagy a Pall Mall járdáin alig lehetett látni valakit. A vöröskabátosok eltűntek a palota kapuja előtt; a St. James-templom iparosai külföldön kergették örömeiket; a szabók bajuszt növesztettek, és elmentek a Rajnához; a csizmadiák Emsbe vagy Badenbe; s elpirultak, ha vevőikkel e fürdőhelyeken, vagy hitelezőikkel a játékasztalnál összeakadtak; a St. James papjai fél gyülekezet előtt prédikáltak, nem akadt a templomban egyetlen előkelő bűnös sem; a Kensington Gardens rezesbandája elrakta réz hangszereit és ezüst trombitáit; a Serpentine partjain csak két-három öreg konflis és cséza baktatott, és Clarence Bulbul - őt mint kincstári tisztviselőt, bokros tennivalói tartották itt a városban - a Rotten Row-n tett délutáni sétalovaglása során a kihalt Row-t az arab sivataghoz, s önmagát a homoksivatagban tévelygő beduinhoz hasonlította. Warrington jelentős mennyiségű Cavendish-dohányt tömött a kofferjébe, s a vakációra, mint szokta, elment bátyja norfolki házába. Pen egyedül maradt a lakásban egy időre, mert e divatos férfiú nem hagyhatta itt a várost, amikor neki tetszett; jelenleg lapjának, a *Pall Mall Gazette*-nek az ügyei tartották itt; a főszerkesztő, Shandon kapitány, időleges távollétében, hisz a családjával együtt Boulogne-sur-Mer gyógyfürdőbe utazott, ő volt a szerkesztő és *chargé d'affaires*.¹³³

Ámbár, mint láttuk, Pen úr már évek óta tökéletesen *blasé* emberként emlegette önmagát, s állította, hogy már unja az életet, az az igazság, hogy változatlanul makkegészséges fiatal-ember volt; étvágya ragyogó, naponta legalább egyszer nagy élvezettel és szívbéli megelégedéssel elégitette ki, s társaságra is változatlanul vágyott, amiből is kiderül, hogy minden volt, csak embergyűlölő nem. S ha nem jutott hozzá jó vacsorához, vidáman nekiült a rossznak; ha nem került szellemes, előkelő vagy szép társasága, beérte bármilyennel; ragyogó jól érezte magát egy kocsmában; egy greenwichi gőzhajó fedélzetén; egy hampsteadi kiruccanáson Finucane úrral, kollégájával a *Pall Mall Gazette*-nél; egy túlparti nyári színpadon, vagy a vauxhalli Királyi Kertekben; ott jóban volt a nagy Simpsonnal, és kezét szorította az énekes komikussal és az aréna bájos műlovarnőjével. S miközben gunyoros mosollyal, de nem minden együttérzés nélkül figyelte emezek fintorait vagy kecses mozdulatait, jóakarattal tudta szemlélni a nézőközönséget is; a szórakozni vágyó, zabolátlan fiatalokat, akik meg is lelték itt a szórakozásukat; a derék szülőket, a tapsoló, kacagó, csupa öröm gyermekeiket; a társadalom szerencsétlen számkivetettjeit, akiknek az öröme, ha hangosabb is, talán nem oly ártatlan; akik idehozták szégyenüket, fiatalságukat, hogy táncoljanak, vigadjanak legalább hajnalig; hogy megkeressék a kenyerüket, és italba fojtsák a gondjukat. Pen szívesen el is dicsekedett vele, hogy nincs az az ember, akit ő meg ne értene; örült e tulajdonságának; azt

¹³² Őlordsága mulat.

¹³³ Ügyvivő.

mondta, reméli, hogy élete végéig sikerül megőriznie. S mint ahogy más ember a zenéért, a képzőművészetért vagy a természettudományért lelkesedik, Pen úr azt mondta, neki az emberek megismerése a legkedvesebb időtöltése. S éber szemmel figyelte az emberi nem nyújtotta végtelen változatokat és szépségeit; soha nem szűnő örömmel szemlélte minden példányát mindenütt, ahol elidőzött, akár egy ráncos öregasszony kacérkodása volt az a bálteremben, akár egy jól nevelt elsőbálos kislány pirulása ugyanott; akár egy nagy melák testőr csapta a szelet egy gyereklánynak a Parkban, miközben az ártatlan kis Tommy a kacsákat etette. Egy többé-kevésbé még tiszta szívű ember szüntelen örömet is tud lelteni ebben a foglalatosságban, s öröme annál inkább lelkesítő, mert titkolt, s mert van benne egy csöpp szomorúság is, mert természeténél fogva magányos, s társaságban is társtalan.

Igaz, Pen elhencegett vele, s a maga módján nagyzolvva emlegette Warringtonnak, hogy: - Kölyökkoromban olyan hévvel szerettem, hogy azt hiszem, kiégett belőlem minden érzés; s ha valaha megnősülök, csak az eszemre fogok hallgatni; egy jól nevelt, jó természetű, jó külsejű nőt veszek el, akinek van egy kis pénze, meg minden; az majd kipárnázza a hintónkat az életünk során. Ami meg a romantikát illeti, annak vége; ami volt bennem, azt elpazaroltam, idő előtt megvénültem... s erre büszke vagyok.

- Ostoba beszéd - dörögött a másik. - A múltkor azt képzeltem, hogy kopaszodsz, és azzal is elhencegtél, mint minden mással. De nyomban elkezdted medvezsírral kenni a hajadat, ahogy borbélyod ajánlotta; s azóta magad is olyan illatos vagy, mint egy borbély.

- Te Diogenész vagy - mondta erre Pen -, és azt szeretnéd, ha mindenki hordóban élne, mint te. Ha éppen tudni akarod, te cinikus vén medve, az ibolya még mindig jobb szagú, mint az áporodott dohányfüst. - De Pen úr elpirult, miközben így válaszolt csöppet sem romantikus barátjának, mert kétségkívül sokkal többet foglalkozott önmagával, mint egy filozófuslélekhez talán illett volna. Igen, ahhoz képest, hogy Pen úr mennyire nem adott a világ véleményére, nem kis gonddal ékesítette becses személyét, hogy a világ szemében kellemessé tegye, s ahhoz képest, hogy fáradt remete volt, nagyon is szűk és nagyon is fényesen csillogó lábbelit viselt.

A holszezonban történt, ebben az évben, egy felhőtlen őszi napon, pénteken, hogy Pendennis úrnak, miután a szerkesztőségben megírt egy ragyogó vezércikket - olyat, hogy azt akár Shandon kapitány is írhatta volna, ha épp jókedvében van, és hajlandóságot érez a munkára, márpedig azt sose érzett, mindig csak a kényszer vitte rá -, szóval azután, hogy megírta a cikket, s helyeslőleg el is olvasta a nedves kefelevonatot ott a szerkesztőségben, Arthur Pendennis úrnak az az ötlete támadt, hogy átmegy a túlsó partra, és megjutalmazza magát a Vauxhall tűzijátékával és egyéb mulatságaival. Vidáman zsebre vágott egy szabadjegyet, amely a „*Pall Mall Gazette* szerkesztőjét és barátját” felhatalmazza, hogy belépjen e szórakozóhelyre, s lefizette a kellő összegű birodalmi váltópénzt, amelynek fejében átkelhetett a Waterloo Bridge-en. Innét a parkig kellemes útja volt, ragyogtak a csillagok odafenn az égen, s letekintettek a királyi ingatlanra, ahonnét egyelőre nem röppentek még fel a tűzijáték petárdái, hogy túlragyogják őket.

Mielőtt az ember belépett volna a varázslat e földjére, ahol estéről estére húszezer lámpa égett, végig kellett mennie a sötét és, sivár átjárón s be a kiskapun, amely a Vauxhall gyönyörűségeit az avatatlanok elől elrejtette. Az átjáró falában két fényesen kivilágított nyílás tátongott, s közéjükben az ember két íróasztalnál ülő úriembert látott, ezek vették el a pénzt, ha magánszemély volt valaki, vagy a szabadjegyét, ha a parkba bebocsátást biztosító passzussal volt felszerelve. Pen ment, hogy ez utóbbi nyílásnál bemutassa jegyét, ott azonban épp egy úriember és két hölgy folytatott élénk vitát.

Az úriember, akinek kalapja erősen félre volt csapva, s rövid, viseltes köpenyét roppant kackiásan viselte, jól kieresztette a hangját, amelyet Pen így nyomban fölismert:

- Teringettét, uram, ha kétségbe vonja a becsületemet, nagyon lekötelezne, ha kilépne onnét, és...

- Uramisten, kapitány! - kiáltotta az idősebbik hölgy.

- Na, most már elég volt - mondta az ember a pénztárban.

- ...és megkérné magát Hodgen urat, aki itt van a kertben, hogy engedje be a hölgyeket. Csak semmi ijedelem, drága asszonyom, nem veszek én össze ezzel az úrral itt, s főleg nem úri-hölgyek előtt. Lenne szíves, uram, elmenni és idehívni Hodgen urat, én az ő jegyével jöttem, meghitt jóbarátom, és tudom, ma este a *Hullarabló*-t fogja énekelni. Szíveskedjék átadni neki Costigan kapitány meleg üdvözlését, és megmondani neki, hogy gyűjjön és engedje be a hölgyeket... én, uram, én már láttam Vauxhallt, engem nem zavar, ha nem enged be; de a hölgyek közül az egyik még sose volt itt, s alig hiszem, hogy ön ki akarná használni a balszerencsém, hogy elveszítettem a jegyet, és most meg akarná fosztani őt az örömitül.

- Hiába minden, kapitány. Nem tudok utánajárni a dolgának - mondta a jegyszedő; mire a kapitány elkáromkodta magát, az idősebbik hölgy pedig megszólalt: - Uramisten, millen bosszantó!

Ami a fiatalabbikat illeti, ő a kapitányra pillantott, és azt mondta: - Nem baj, Costigan kapitány. Nem is akarok bemenni. Gyere, menjünk innét, mama. - S erre, bár nem is akart bemenni, erőt vett rajta a szomorúság, és sírva fakadt.

- Szegény gyermekem! - mondta a kapitány. - Hát látja, uram? És mégsem engedi be ezt az ártatlan teremtest?

- Semmi közöm hozzá! - kiáltott ingerülten a jegyszedő a kivilágított bódéból. Ebben a pillanatban ért oda Arthur, ráismert Costiganre és megkérdezte: - Mi az, nem ismer meg, kapitány? Pendennis vagyok. - Azzal kalapot emelt, és meghajolt a két hölgy előtt. - Drága fiam, drága barátom! - kiáltott a kapitány; két karját barátilag szaporán kitárta Pendennis felé, s szaporán magyarázni kezdte, hogy milyen „roppant kellemetlen” baleset érte. Két személyre szóló szabadjegyet kapott a Vauxhallba Hodgen úrtól, aki már benn van a kertben, s ott, akár a Hátsókonyhán és az előkelő házakban, a *Hullarabló*-t, a *Wolfe tábornok halálá*-t, a *Véres lobogó*-t, és a többi közkedvelt dalt énekli; e kétszemélyes szabadjegy birtokában azt hitte, hármukat is beengedik ingyen a parkba, s ennek megfelelően elhozta barátait is. De útközben elvesztette a szabadjegyet - s az sehogyan sem akart előkerülni -, s a hölgyeknek most vissza kell fordulniuk, ami az egyiküknek, mint Pendennis is látja, keserves csalódást jelent.

Arthur amúgy is jóakarattal volt mindenki iránt, hát hogyan tagadhatta volna meg együttérzését épp ilyen esetben? Látta a kapitányra föltekintő ártatlan arcot, a lány könnyörgő szemét, szájalmasan megrezzenő száját s végül a könnyeit. Ha az utolsó aranya lett volna a zsebében, akkor is be kellett volna fizetnie, hogy szegény kislánynak örömet szerezzen. Csak rápillantott az idegenre, s nyomban el is fordította, és törölgetni kezdte bánatos, könnyörgő szemét. Arthur nagyon jóképű és nagyon kedves volt, ahogy levett kalappal, kipirultan ott állt, s meghajolt a hölgyek előtt: igazi úriember. „Hát ezek kik?” - kérdezte magában. Mintha az idősebbik hölgyet már látta volna valahol.

- Ha szolgálatára lehetek valamiben, Costigan kapitány - mondta a fiatalember -, parancsoljon velem; valami nehézsége merült fel akörül, hogy a hölgyeket a parkba bebocsássák? Talán lenne szíves igénybe venni a pénztárcámat? És... és nekem is két személyre szóló jegyem van... remélem, asszonyom, megengedi?

Fairoaks hercege először arra gondolt, hogy az egész társaság belépődíját megfizeti, s hagyja veszendőbe menni újságírói szabadjegyét, mint szegény Costigan az övét. De ösztöne, s a két nő külleme figyelmeztette, hogy nagyobb örömet szerez, ha nem játssza a *grand seigneur*-t,¹³⁴ odanyújtotta hát Costigannek a pénztárcáját, majd egyik kezével nevetve előhúzta a jegyét, másik kezét meg az idősebbik hölgynek kínálta föl - a hölgy szó nem fedte pontosan a valóságot -; főkötőt és kendőt viseltek, gallért és szalagokat, s a fiatalabbiknak csinos kis lába volt és szerény, szürke ruhája alatt csinos cipellője is, de öfelsége Fairoaks Hercege udvarias volt mindenkivel, aki szoknyát hordott, bármiből készült is e ruhadarab, s minél szerényebb volt a viselője, annál méltóságteljesebb és udvariasabb lett az ő viselkedése.

- Fanny, fogadd el az úr karját - mondta az idősebb -, ha már ön olyan kedves... gyakran láttam bejönni a kapunkon, uram, és Strong kapitányhoz bemenni a 4-be.

Fanny kivágott egy kis pukedlit, s Arthur karjába fűzte a kezét. Viseltes kis kesztyű fődte, de csöpp volt és csinos. Fanny nem volt már gyermek, de még nő is alig; könnye fölszáradt már, fiatalosan elpirult, szeme hálásan és vidáman csillogott, mikor Arthur kedves arcára nézett.

Arthur, mintha védelmezni akarná, rátette kezét a karján nyugvó kis kézre. - Szép kis név az, hogy Fanny - mondta. - Szóval maga ismer, ugye?

- Mi vagyunk a házmesterek a Shepherd's Innben - mondta Fanny egy pukedli kíséretében -, és én még soha nem voltam a Vauxhallban, uram, a papa nem is akart elengedni, és... és... ó!... hogy ez milyen gyönyörű! - Megtorpant, úgy kiáltott fel, mozdulni se bírt a csodálkozástól és gyönyörűségtől, mikor megpillantotta a szeme előtt százmilliónyi lámpa fényében ragyogó Királyi Parkot, ezt a pompát, amellyel a legszebb tündérmese, a színházban látott legszebb karácsonyi mesejáték sem ér fel. Pen örült az örömének, s magához szorította a kedvesen belécsimpaszkodó kis kezét. - Mit meg nem adnék, ha egy kicsit is éreznék az örömeiből - mondta a *blasé* fiatalember.

- A pénztárcája, Pendennis, drága fiam - hallotta a kapitány hangját a háta mögül. - Talán szíveskednék megszámolni. Jó?... nem... ön megbízik az öreg Jack Costiganben (ő megbízik bennem, látja, asszonyom). Ön az én megmentőm, Pen (kora gyermekkor óta ismerem őt, Boltonné asszony; a Fairoaks-kastély tulajdonosa; számos palack bordóit megittam ott szülőhazájának legelőkelőbb nemeseivel)... Pendennis úr, ön az én megmentőm, s engedje meg, hogy ezért köszönetet mondjak; lányom is meg fogja köszönni önnek; Simpson úr, alázatos szolgája, uram.

Ha Pen pompázatosan udvarias volt a hölgyekhez, mi volt az ő udvariassága Costiganéhez képest, ahogy az erre-arra hajlongott, s bravót kiáltott az énekeseknek.

Ha valaki, mint Costigan, ír királyoktól, törzsfőktől, hazája mágnásaitól, főuraitól származik, természetesen nagyon is tudatában van méltóságának, s többre tartja magát, mint hogy (saját szavai szerint) kart karba „ötve” sétáljon azzal a hölgygel, aki időről időre kisöpri a szobáját, és megsüti számára az ürüszületet. A Shepherd's Inntől a Vauxhallig Costigan kapitány mindvégig ott sétált a két hölgy oldalán, s barátságos leereszkedéssel mutogatta nekik a figyelemre méltó épületeket, s szokása szerint azokról az országokról és városokról csevegett, amelyekben valaha megfordult, és a rangos és előkelő személyekről, akiket szerencséje volt megismerhetni. Senki se várhatta el tőle, hogy a Királyi Parkba megérkezvén, amely húszezer lámpa fényében égett, majd enged a méltóságából, és karját nyújtja egy hölgynek, aki valójában alig több, mint mindenestül vagy takarítóasszony.

¹³⁴ Nagyúr.

De Fennek, a maga részéről, nem voltak ilyen skrupulusai. Neki sem az ágyát nem vetette meg, sem a legénylakását nem takarította Fanny Bolton kisasszony, s esze ágában sem volt elengedni csinos kis partnere karját. Ami Fannyt illeti, ő kipirult, s szeme is fényesebben csillogott a gyönyörűségtől, hogy egy ilyen finom úriember karjára támaszkodhat védelmet kérőn, mint Pen úr. S ahogy körülnézett a többi hölgyeken, és az úriemberek tucatjain, akiknek kíséretében a hölgyek sétálgattak, arra gondolt, hogy az ő úriembere csinosabb és szemmel láthatólag előkelőbb is, mint a többi urak közül bárki. Persze mindenféle rendű és rangú, szórakozni vágyó ember akadt a kertben - mulató fiatal orvosok, lump ifjú tisztviselők és kereskedők, egy-egy ficsúr a királyi testőrségtől és így tovább. Ott volt az öreg Lord Colchicum is Mademoiselle Caracoline kíséretében, aki valamikor cirkuszi műlovarnő volt; a mademoiselle igen hangosan társalgott francia anyanyelvén, és miközben a nemes lord karjára támaszkodva föl-alá sétált, igen zamatos kifejezéseket alkalmazott.

Colchicum Mademoiselle Caracoline-t kísérte, az ifjú Tom Tufthunt pedig Lord Colchicumot; és ő is ugyancsak meg volt elégedve a helyzetével. Ha Don Juan bemászik valahol a falon, mindig akad egy Leporelló, aki a létrát tartja. Tom Tufthunt élvezte az öreg Viscount barátjának szerepét, s hogy ő darabolhatja fel a pulykát, és készítheti el a vacsorán a salátát. Mikor Pen és ifjú barátnője összehatalkozott a Viscount társaságával, a nemes Főúr inkább egy futó pillantással üdvözölte Arthurt, és tekintete mindjárt továbbsiklott, és megállapodott Pen társnőjének arcán. De Tom Tufthunt igen nyájasan biccentett oda Pennek, mondván: - Hogy vagy, öregfiú -, s egy sokatmondó pillantást vetett e história keresztapjára.

- Ez az a híres műlovarnő az Astleyből; már láttam ott - mondta Bolton kisasszony, s utána nézett Mademoiselle Caracoline-nek. - És a férfi kicsoda? Ez nem az a cirkuszbeli úr, ugye?

- Ez Lord Viscount Colchicum, Fanny kisasszony - mondta Pen atyai hangon. Modorában nem volt semmi bántó, élvezte, hogy atyáskodhat a fiatal lánnyal, és csöppet se volt számára kellemetlen, hogy egy ilyen csinoska hogy a karjába csimpaszkodik, s hogy az az öreg Don Juan épp ott látja őt.

Fanny nagyon csinos volt; szeme sötét és fényes; foga, mint az apró szemű gyöngy; s szája majdnem olyan piros, mint Mademoiselle Caracoline-é, ha kipirosítja. S kicsoda különbség kettőjük hangja, a lány és az asszony nevetése közt! Hisz csak nemrégiben történt, hogy Fanny, miközben a port törülgette Bows és Costigan kandallópárkányán, belenézett a kicsi tükörbe, s megsejdtette, hogy ő szép. Alig egy éve még suta, esetlen kis süldő lány volt, gúnyt űzött belőle az édesapja, a lányok is az iskolában (Minifer kisasszony iskolájában, a Stranden, a Newcastle Streeten; a fiatalabbik M. kisasszony 182.-ben vezetőszerepet játszott a norwichi körzeti színházban; Minifer kisasszony maga is tisztos sikerrel játszott a Királyi Sadler's Wells Színházban, mindaddig, míg bele nem lépett a süllyesztőaknába, és ki nem törte a lábát); szóval, hogy a lányok Fanny iskolájában ügyet sem vetettek rá, slamos kis teremtnak vélték mindaddig, amíg megmaradt Minifer kisasszony irányítása alatt. És a kis virágszál szinte észrevétlenül, láthatatlanul bomlott ki a Shepherd's Inn sötét házmesterlakásában.

Ez volt hát az az ifjú leányzó, aki Pen úr karján csüngött, s akivel kettesben a kertet járta. Akárhogy kiürült is London, maradt azért ott még vagy kétmillió ember, s közöttük Arthur Pendennis úrnak is egy-két ismerőse.

Így a néma és magányos Henry Foker úr is, aki zsebre vágott kézzel, szomorúan biccentett oda Arthurnak, mikor elmentek mellette. Az ifjú Henry úgy próbált enyhíteni lelkén, hogy egyik helyről a másikra járt, egyik izgalomból a másikba vetette magát. De miközben a sötét sétányokon ögylgett, csak Blanche járt az eszében; akkor is Blanche-ra gondolt, mikor a lámpákból kirakott figurákat nézte. Felőle faggatta a jövőmondónőt, s mélyen csalódott, mikor a cigányasszony azt mondta, hogy egy fekete hölgybe szerelmes, s az boldoggá fogja

tenni őt; s még a koncerten sem költözött Henry úr ajkára egy nyájas mosoly, bár Momus úr elképesztően jó tréfás dalokat énekelt, és egészen meglepő találós kérdéseket tett föl. Hogy őszinték legyünk, Henry úr nem is hallotta Momus urat.

Pen és Bolton kisasszony a közelben hallgatta ugyanazt a koncertet; Fanny megjegyzést tett Foker úr búbánatos képére, s Pen jót nevetett rajta.

Fanny megkérdezte, vajon mitől lógatja úgy az orrát az a fura kis ember? - Azt hiszem, szerelmi bánata van! - mondta Pen. - Az talán nem elég, hogy egy férfi búnak eressze a fejét, Fanny? - S lenyűgözően atyai pillantással tekintett le rá, mint Egmont Clarára Goethe darabjában vagy Leicester Amyre Scott regényében.

- Szerelmi bánata? Szegény fiatalember - jelentette ki sóhajtva Fanny, s nem kis szívjósággal és szánalommal fordult feléje... de Harry észre se vette a gyönyörű szemeket.

- Hogy van, Pendennis úr? - szólalt meg Arthur háta mögött egy hang. Gazdája hosszú fehér kabátot viselt, vörös sálát, arra volt kihajtvá koszos inggallérja, mely láthatóvá tette kétes tisztaságú nyakát, a sálát színarany - vagy más fémből készült? - tű fogta össze, s az öltözetet fura üveggombokkal díszített fantasztikus mellény, s olyan nadrág egészítette ki, mely fennhangon kiáltotta: - Lám, milyen ócska és csiricsaré vagyok; s a gazdám milyen koszos fajankó! - A fiatalember egyik kabátzsebében pálca, karján pedig egy piros selyemruhás hölgy. - Hogy van? Ejnye, hát nem ismer meg? Huxter vagyok... Claveringből.

- Hogy van, Huxter úr? - kérdezte leghercegibb modorában Fair Oaks ifjú hercege. - Remélem, jól.

- Köszönöm, megvagyok... - és Huxter úr megcsóválta a fejét. - Hallja, Pendennis, magának ugyancsak fölvitte az Isten a dolgát, mióta az a kis viszályunk volt Wapshotéknál, emlékszik még? Nagy író lett, mi? Csupa fejessel van dolga. Láttam a nevét a *Morning Post*-ban. Gondolom, ahhoz is nagy ember már, hogy egy asztalhoz üljön, és együtt vacsorázzék egy régi barátjával... a Charterhouse Lane-en holnap este... lesz ott pár pokoli rendes fickó a Bartholomew-ból, és fene jó a ginpuncsuk is. Itt a névjegyem. - Ezzel Huxter úr kiszabadította a kezét a zsebéből, ahol a sétatálcája volt, fogával lehúzta névjegydobozának a tetejét, előkerített belőle egy névjegyet, és odanyújtotta Pennek.

- Végtelenül kedves - mondta Pen -, és őszintén sajnálom, hogy holnap estére egyéb kötelességeim távol tartanak a várostól. - S Fair Oaks márkija, elcsodálkozva, hogy egy efféle embernek volt mersze a névjegyét odaadni neki, elvette Huxter úr névkártyáját, és gőgös udvarias-sággal bedugta mellénye zsebébe. Lehet, hogy Samuel Huxter úr nem tudta, mekkora társadalmi különbség van kettejük között. Huxter úr apja ugyanis orvos és patikus volt Claveringben, mint ahogy Pendennis úr papája orvos és patikus volt Bathban. De némelyik ember arcátlansága minden mértéket meghalad.

- Annyi baj legyen, öregem - mondta a mindig is nyílt és őszinte Huxter úr, akiben most a bor is dolgozott, s így a szokottnál is barátságosabb volt. - Ha egyszer arra jár, nézzen fel hozzánk; szombatonként többnyire odahaza vagyok; s valami kis sajt mindig akad a kredencben. Pá-pá. Gyerünk, Mary. Már a tűzijátékra csöngetnek. - S ezzel futva nekieredt a többiekkel együtt a tűzijáték irányába.

Ugyanígy tett Pen is; mikor a kellemes ifjú már látótávolságon kívül volt, ő is futásnak eredt kis társnőjével; Boltonné meg a nyomukban, Costigan kapitánnyal az oldalán. De a kapitány sokkal fenségesebben és méltóságteljesebben járt, semhogy akár egy jóbarát, akár ellenség futásra bírja; így hát most is ismerős, kackiás, peckes járásával ment tovább, s köztük, meg Pen és Fanny kisasszony közt egyre jobban nőtt a távolság.

Arthur talán megfélekedezett róla, de az is lehet, hogy szándékosan verte ki a fejéből, hogy az idős párnak nincs pénze, amint azt a bejáratnál esett kalandjuk bizonyította; akárhogy is, kifizetett két shillinget magáért és a társnőjéért, aki változatlanul ott csüngött a karján, s neki-vágtak a lépcsőnek, amely a tűzijáték-galériára vezetett. A kapitány és a mama épp utánuk mehetett volna, ha úgy tetszik, de ők túlságosan el voltak foglalva ahhoz, hogy hátranézzenek. Emberek lökdösődtek és tolongtak mellettük is, a hátuk mögött is. Egy toladó fráter elrohant Fanny mellett, és úgy oldalba vágta a könyökével, hogy ő egy halk kiáltással hátrátántorodott, mire Arthur, persze, ügyesen átölelte, jó erősen, s csupán a biztonság kedvéért ebben a védett helyzetben kísérté föl a lépcsőn, egészen míg el nem foglalták a helyüket.

Szegény Foker magában üldögélt az egyik legmagasabb ülőhelyen, arcát megvilágította a tűzijáték, vagy ha épp az nem, hát a hold. Arthur látta, s nevetett rajta, de nemigen törődött barátjával. Fannyval volt elfoglalva. Hogy álmélkodott a lány! és milyen boldog volt! s hogy kiabált, hogy ó! ó! ó!, mikor a petárdák fölszálltak az égre, s ott szürkévé, smaragdözléddé és skarlátvörös zuhataggá váltak. Miközben föllángoltak és eltűntek e csodák szeme előtt, a kislány ott reszketett Pen mellett izgalmasában és gyönyörűségében - keze változatlanul a karján; érezte a szorítását, ahogy gyönyörködve föltekintett.

- Istenem, milyen szép ez, uram! - kiáltotta.

- Ne hívjon „uramnak”, Fanny - mondta Pen.

A lány arcát futó pír borította el.

- Hát akkor hogy hívjam? - kérdezte halk, reszketeg és bájos hangon. - Mit kíván, hogy hívjam, uram?

- Már megint, Fanny! Nos, elfeledkeztem magamról, így a legjobb, drágám - mondta Pendennis nagyon nyájasan és gyöngéden. - Én hívhatom úgy, hogy Fanny?

- Ó, igen! - mondta a kislány, keze mohón szorította meg Pen karját, s úgy hozzásimult, hogy a saját vállán Pen érezte a szíve verését.

- Én joggal hívom Fannynak, mert maga kislány és jó kislány, Fanny, én meg már öregúr vagyok. De maga szólítson másként, mint uramnak, vagy ha tetszik, Pendennis úrnak, mert a mi társadalmi helyzetünk nagyon különbözik, Fanny; és nehogy azt higgye, hogy én most barátságatlan vagyok, és... de miért veszi el a kezét, Fanny? Fél tőlem? Csak nem hiszi, hogy bántani akarom? A világért sem, drága kislányom. És... nézze, milyen szép a hold, és milyen szépek a csillagok, és milyen derűsen fénylenek, ha épp kialusznak a petárdák, és ezek a zajos kerekék épp nem sziszegnek és szikráznak. Mikor ma este kijöttem ide, nem hittem volna, hogy ilyen csinos kislány ül majd az oldalamon, s azzal nézzük majd a tűzijátékot. Mert tudja, én magányosan élek, és nagyon keményen dolgozom. Könyveket írok, meg újságot, Fanny; és nagyon fáradt vagyok, és arra számítottam, hogy majd magamban üldögélhetek egész este; és... ne sírjon, drágám, drága kicsi lányom... - Pen egészen fel volt zaklatva, hirtelen abbahagyta a halk szónoklatot, amelybe épp hogy belekezdett; mert a női könnyek mindig megreszkettették az idegeit; nyomban nekifogott becézgetni és nyugtatgatni őt, százhusz kis sajnálkozó, együttérző felkiáltás hagyta el az ajkát, s ezeket fölösleges itt elismételni, mert így nyomtatásban nagyon nevetségesen hatnának. Ugyanilyen nevetséges nyomtatásban az is, amit az anyák gügyögnek gyermeküknek, vagy a szerelmesek kedvesüknek. Ez a bájos, meszterkéletlen poézis nem bírja a fordítást; túlságosan finom ahhoz, hogy elbírná a nyelvtudósok nehézkes meghatározásait. Ugyanaz a négy betű jelzi, amivel nagyanyánkat köszöntjük a homlokán, s amivel szerelmesünk megszentelt arcát illetjük; ugyanaz a négy betű, s közülük egyik sem ajakhang. Ezzel talán arra kívánunk utalni, hogy Arthur Pendennis úr hasznát vette a szóban forgó egytagú szónak? Korántsem. Először is sötét volt; a tűzijáték véget ért, és senki se látta; másodszor, ő nem az az ember, aki az efféle titkokról bárkinek is említést

tenne; harmadszor és utoljára: azt mondja meg nekem bárki derék fickó, aki valaha is megcsókolt egy lányt, hogyan viselkedett volna ő ilyen kényes helyzetben?

Nos, az igazság az, akármit gyanítunk is, és akármit tettünk volna mi az adott helyzetben, vagy akármire lett volna kedve Pen úrnak, az igazság, hogy ez esetben becsületesen, férfi módra viselkedett. „Csak nem fogok játszani ennek a kislánynak a szívével - mondta magában -, és nem fogok megfélemezni az ő vagy a magam becsületéről? Úgy látszik, érzelmileg veszedelmesen fogékony, és nagyon örülök, hogy vége a tűzijátéknak, és visszavihetem a mamájához.”

- Gyerünk, Fanny; vigyázzon a lépcsőre, és támaszkodjék csak rám nyugodtan. El ne botoljon, maga kis szeles; erre kell menni, és ott áll a mamája a kapuban.

És valóban, ott volt a nyugtalan, esernyőjét markoló Boltonné. Anyai hévvel kapta el Fannyt, s halk, anyai szidalmakkal halmozta el. Costigan kapitány tekintete - ott állt a matróna mögött, s rákacsintott Penre a kalapja karimája alól - jókedvről tanúskodott. Olyannyira, hogy Pen nem tudta türtőztetni magát, és kacagásban tört ki.

- Talán karoljon belém, Boltonné asszony - mondta, s karját nyújtotta neki. - Nagyon örülök, hogy Fannyt minden baj nélkül visszaszolgáltathatom önnek. Azt hittük, utánunk jönnek a galériára. Nagyon élveztük a tűzijátékot, ugye?

- Ó, igen! - mondta a kisasszony kicsit kényszeredetten mosolyogva.

- És a tűzcsokor gyönyörű volt - mondta Pen. - És tíz órája már, hölgyeim, hogy utoljára ettem, és nagyon szeretném, ha megengednék, hogy meghívjam önöket vacsorára.

- Ejnye, no - mondta Costigan -, én is ugyancsak megéheztem; csak otthon felejtettem a pénztárcámat, különben meghívnám a hölgyeket falatozni.

Boltonné asszony ugyancsak zordonul kijelentette, hogy neki fáj a feje, és inkább hazamegy.

- Nincs a világon jobb ír a fejfájásra, mint egy ráksaláta - mondta lovagiasan Pen -, és egy pohár bor is biztosan jól tesz. Ugyan, Boltonné asszony, tegye már meg nekem ezt a szívességet. Nem lenne szívem önök nélkül vacsorázni, s szavamra, megéheztem. Adja a karját; adja ide az esernyőjét. Costigan, lesz szíves gondját viselni Fanny kisasszonynak; azt kell hinnem, hogy Boltonné asszony haragszik rám, ha nem tüntet ki a társaságával. Szép csendben mindannyian megvacsorázunk, aztán fogadunk egy konflist és hazamegyünk.

A konflis, a ráksaláta, és Pen nyílt, jókedvű modora, ahogy mosolyogva invitálta, úrrá lett az érdemes matróna haragján és gyanakvásán. Hát ha *ilyen* előzékeny, gondolta, éppenséggel megehetem azt a kis ráksalátát; így aztán mind bevonultak egy fülkébe, s Costigan oly hangosan és harciasan kiáltott pincér után, hogy ezek egyike nyomban oda is szaladt hozzá.

Szemügyre vették a falon a *carte*-ot;¹³⁵ Fannynak válaszolnia kellett, hogy mi a kedvenc étele; mire az ifjú teremtes kijelentette, hogy nagyon kedveli a rákot is, de a málnás süteményt különösképpen. Pen szolgált is e csemegével, majd a hölgyek öröme egy palack különlegesen habzó pezsgőt rendelt. A kis Fanny ivott belőle - s vajh mi más édes mámort meg nem ízlelt még az éjszaka során?

Mikor a vacsorával, mely nagyon eleven, jó hangulatban folyt, végeztek, és Costigan kapitány meg Boltonné megízlelte a rizspálinka-puncsot, mely itt a Vauxhallban különösen illatos, Pen a számlát kérte, és gavallérosan kifizette - „Jupiterre, mint ahogy az egy régi vágású, vérbeli ifjú angol nemesemberhez illik” -, jegyezte meg lelkesen Costigan. S mikor a fülkéből kimen-

¹³⁵ Étlap.

tek, előrelépett, karját nyújtotta Boltonnének, Fanny így Pennek jutott, s a fiatalok jókedvűen követték az idős párt.

A pezsgőtől és puncstól, bár mind mértékkel fogyasztották, kivéve szegény Cost, aki egy egészen kicsit tántorogva járt, mindnyájuknak jókedve kerekedett, Fanny szökdécselt, és fürgé kis lába átvette a valcert és galoppot játszó rezesbanda ritmusát. Mikor odaértek a táncolókhoz, Fanny lába mintha meggyorsult volna... mintha föl szeretett volna szökkenni a földről, s erővel kellett volna visszatartania.

- Szabad egy fordulóra? - kérdezte Fair Oaks Hercege. - Milyen jó mulatság lenne, Boltonné asszony, engedje meg, hogy elvigyem a lányát egy fordulóra. - Vigye! - mondta Costigan, s Boltonné asszony nem mondott nemet (maga is vén csataló volt, s mikor meghallotta a trombitaszót, legszívesebben ő is fellépett volna a porondra). Fanny kendője egy pillanat alatt lekerült a válláról, s Arthur meg ő már ott keringett a fura, de hallatlanul vidám társaság kellős közepén.

Pent most a kis Fannyval nem érte semmi baleset, mint annak idején Blanche kisasszonnyal... legalábbis nem ő okozta a balesetet. Lelkesen és elégedetten járták, először egy valcert, aztán egy galoppot, aztán megint egy valcert, míg a második valcer során nekik nem rontott egy másik pár, amely szintén csatlakozott Terpszikhoré csapatához. Huxter úr volt az, s piros selyemruhas ifjú barátnője, akikkel egy pillanatra már találkoztunk.

Huxter úr már valószínűleg szintén megvacsorázott, mert most még felajzottabb volt, mint az előbb, mikor felújította Pennel az ismeretséget; s most, hogy nekirontott Arthurnak és partnérének, és majdnem fellökte őket, e szeretetre méltó úriember természetesen azon nyomban szidalmazni kezdte, akiknek ő okozott bajt, és az ártatlan párt a válogatott sértések özönével árasztotta el.

- No, te fafejű! Ne álljátok el az utat, ha táncolni nem tudtok, két vén söröslő! - üvöltötte teli torokból az ifjú felcser (más, sokkal kifejezőbb szavakat is használt), s a szidalmakhoz fűlértő hangon kacagva csatlakozott partnernője is. A táncolás ezzel félbeszakadt, szegény kis Fanny holtra rémült, s Pen határtalanul meg volt botránkozva.

Dühöngött; nem annyira a veszekedés dühítette, mint a velejáró szégyen. Csetepaté egy ilyen fráterrel? Egy közkertben, egy házmesterlánnyal a karján? Hogy ő, Arthur Pendennis, ilyen helyzetbe kerüljön! Sietve kivonszolta szegény kis Fannyt a táncolók közül, az édesanyjához, s azt kívánta, bár lennének mind, a hölgyek, Costigan, szegény kislány, inkább a föld alatt, mint itt, s épp az ő védnöksége alatt.

Mikor Huxter, e szókimondó fiatalember, megindította támadását, nem vette észre, hogy ki az ellenfele; de egyszerre rádöbbsent, hogy Arthurt sértette meg, s mentegetődni kezdett. - Fogd be azt az ostoba szád, Mary - mondta táncosnőjének. - Ez régi barátom és cimborám még hazulról. Ne haragudjon már, Pendennis; nem tudtam, hogy ön az. - Huxter úr is egyike volt azoknak a claveringi fiúknak, akik végignézték a könyvünk elején említett verekedést, s látták, hogy a kölyök Pendennis leüti az iskola bajnokát, Huxter úr tehát tudta, hogy Arthurral veszélyes dolog összekapni.

Bocsánatkérése legalább olyan kínos volt Pen számára, mint a szitkozódása. Pen végét szakította e részeg mentegetőzésnek; rászólt, hogy fogja be a száját, ki ne ejtse az ő - Pendennis - nevét, se itt, se másutt; s a vihogó embergyűrű közt kísétált a kertből. Legszívesebben halomra gyilkolt volna mindenkit, aki tanúja volt e megalázó pörlekedésnek. Kísétált a kertből, s teljesen kiment a fejéből a szegény kis Fanny, aki reszketve követte anyjával és a méltóság-teljes Costigannel.

A kapitány szava ébresztette önmagára: mikor átlépték a belső kaput, megérintette a vállát.

- Nem lehet ám visszamenni, csak ha fizet az ember - mondta a kapitány. - Nem volna okosabb, ha mennék, és az ön nevében párbajra hívnám ki azt a fickót?

Pen elnevette magát. - Még hogy kihívni! Mit gondol, majd verekedni fogok egy ilyen emberrel? - kérdezte.

- Nem! Nem! Ne! - kiáltotta a kis Fanny. - Hogy lehet ilyen gonosz, Costigan kapitány? - A kapitány valamit morgott a becsületről, és ravaszul kacsintott rá Penre, de Pen gálánsan kijelentette: - Nem, Fanny, nem kell félnie. Én vagyok a hibás, hogy ilyen helyen táncra kértem. Nagyon kérem, ne haragudjon. - Azzal megint karját nyújtotta neki, konflist hívott, s berakta három barátját.

Már épp ki akarta fizetni a kocsist, hogy magának egy másik bérkocsit fogadjon, mikor a kis Fanny, még mindig rémülten, kinyújtotta a kezét, megragadta a kabátját, s könyörgött neki, hogy szálljon be ő is.

- Hát igazán nem akarja elhinni - kérdezte Pen kedélyesen -, hogy eszem ágában sincs verekedni vele? Jó, hazakísérem magukat. Kocsis, a Shepherd's Innre. - A konflis elindult a mondott címre. Arthurnak hallatlanul jólesett a lány féltő gondoskodása; rémült gyöngédsége teljesen elfeledtette előbbi bosszúságát.

Pen letette a hölgyeket a házuk előtt, s mindkettőjükkel nyájasan kezét fogott; a kapitány megint odasúgta neki, hogy ha akarja, reggel meglátogatja, és elviszi a kihívását annak a „csirkefogónak”. De a kapitány szokott állapotában volt, s Pen teljesen biztosra vette, hogy másnap reggel, mire fölébred, sem Costigan, sem Huxter úr nem emlékszik már a perpatvara.

KILENCEDIK FEJEZET

Egy udvariassági látogatás

Costigan nem keltette föl Pent reggeli álmából; Huxter úrtól sem érkezett semmiféle ellenséges üzenet, hogy megzavarja; s mikor fölébredt, frissebb volt, élénkebb, mint amilyen egy fáradt és *blasé* londoni férfiú a nap ezen pillanatában lenni szokott. A City üzletembere gondokra ébred, az államkölcson, a tőzsde és bank azon nyomban úrrá lesz gondolatain, amint az álom elszállt a hálósipkája alól; az ügyvéd kora reggel azzal az üggyel ébred, amely egész napi munkáját igénybe veszi, s a könyörtelen ügyésszel, akinek estig, török-szakad be kell nyújtania az iratokat. Melyikünkre nem ül rá rögtön a gond, amint szemünket, éjszakai álmunk múltán, kinyitjuk, s bajra, a világra nyitjuk. Nyájas álom, erősítünk, te teszed lehetővé, hogy újult erővel lássunk neki napi munkánknak! Gondviselés gyönyörű rendelése, mely épp úgy megadja a nyugalmat, mint ahogy a robotról gondoskodik!

Pendennis úr munkája, vagy inkább lelki alkata olyan volt, hogy a napi tennivalója nem nagyon érdekelte, hisz az irodalmi alkotás izgalma, bér munka esetén hamar elpárolog, s az az izgalom is, hogy az ember a művét nyomtatásban látja a magazin vagy napilap hasábjain, csak az első két-három alkalomra terjed. A hamba fogott Pegazus, amely mindennap egy meghatározott útszakaszt köteles megtenni, éppoly prózai, mint bármely más igavonó, s nem is dolgozik, ha nem suhog az ostor, vagy nem kapja meg a napi abrakot. Így hát Arthur úr minden lelkesedés nélkül végezte el napi dolgát a *Pall Mall Gazette*-nél (mióta regénye sikert aratott, magasabb fizetésért); megtette, ami tőle telt, vagy majdnem annyit, s hol jó, hol rosszabb cikkeket írt. Irodalmi igavonó volt, természetből gyors léptű, s kitűnően húzott.

A társaság, vagy legalábbis az a része, amelyet ismert, szintén nem érdekelte vagy szórakoztatta különösképpen. Hiába hencegett vagy dicsekedett az ellenkezőjével, fiatal volt még a nők társaságára; erre valószínűleg csak akkor érik meg az ember, ha már nem gondol önmaga személyével, s fölhangy a tervezgetéssel hogy meghódítja őket; ahhoz is fiatal volt még, hogy egyenrangúnak tekintsék olyan férfiak társaságában, akik már valami maradandót alkottak; velük beszélgetve aligha tartott igényt többre, mint a figyelmes hallgató szerepére. A maga korabeli aranyifjakhoz meg öreg volt; az üzletembereknek túlságosan aranyifjú; egyszóval sokat kellett egyedül lennie. A sors sok férfit sújt magánnyal; és soknak ez ínyére is van, vagy legalább könnyen viseli. Pendennis, a valóságban, igen egykedvűen viselte sorsát; de szóban, szokása szerint, nem keveset morgott miatta.

„Milyen kedves és ártatlan kis teremtés - gondolta Pen a Vauxhallban töltött estjét követő reggel, amint fölébredt -, s milyen természetes a modora; mennyivel kellemesebb, mint a bálterem ifjú hölgyeinek negédeskedése (akarva-akaratlanul eszébe jutott Blanche kisasszony mesterkélt természetessége, és az előkelő világ fiatal hölgyeinek ostoba kedveskedése). Ki hitte volna, hogy a házmesterlakásban, a Shepherd's Inn sivár virágcserepében, ily szép rózsá nyílik? Szóval énekelni tanul az öreg Bowstól? Ha az énekhangja is olyan kedves, mint a beszédhangja, akkor semmi baj. Szeretem ezeket a mély *voilées*¹³⁶ hangokat. »Mit kíván, hogy hívjam, uram?« Szegény kis Fanny. És volt szívem nagyképűsködni vele, s azt kívánom, hogy hívjon »uramnak«. De csak semmi képtelenség, semmi Faust-Margaréta-ügy!

Az öreg Bows! Szóval ő tanítja őt énekelni; mi? Kedves öreg fickó ez az öreg Bows; igazi úriember a kopott ruhája alatt; bölcs és jószívű is. Milyen jó volt hozzám annak idején, a Fotheringay-ügy idején is. Pedig neki is megvolt a maga bánata, fájdalma. Barátkoznom kell

¹³⁶ Fátyolos.

az öreg Bowsszal. Az embernek mindenféle emberrel barátkoznia kell. Torkig vagyok már az előkelő társasággal. És különben sincs senki a városban. Igen, elmegyek, és meglátogatom Bowst, meg Costigant is; micsoda színes jellem! Teringettét, jól megnézem magamnak, aztán beleírom valamelyik könyvembe.” Így szólt magában barátunk, az emberi nem ifjú tudora; s minthogy szombat volt heti szabadnapja, mert a *Pall Mall Gazette* aznap jelent meg, s így munkatársainak aznap sem az agyukra, sem a tintatartójukra nem volt szükségük, Pendennis úr elhatározta, hogy kihasználja a szabad idejét, és ellátogat a Shepherd’s Innbe - természetesen az öreg Bowshoz.

Az igazság az, hogy ha Arthur a legelszántabb *roué* vagy a legagyafűrtabb Lovelace lett volna, aki valaha is megpróbálta elcsavarni egy kislány fejét, aligha alkalmazhatott volna célravezetőbb eszközt, hogy elbűvölje és hatalmába kerítse a szegény kis Fanny Boltont, mint amivel az előző este élt. Elegánsan atyáskodó modora, önhittsége, bőkezűsége és nyájassága, jóérzése és becsületessége, amely lehetővé tette, hogy elhárítsa a kislány reszketeg közeledését, és ne éljen vissza a kislány megbolygatott érzelmeivel - hibái és erényei egyaránt hozzájárultak Fanny csodálatához; ha bekukkanthattunk volna Fanny ágyába (a kamrában két kishúgával osztotta meg, akiket, mint láttuk, Costigan kapitány bőven ellátott gyömbéres süteménnyel és almával), azt láttuk volna, hogy a szegény kislány hánykolódik matracán, két hálótársa rovására, s újra meg újra végiggondolja ennek a szépséges, eseménydús estének minden gyönyörűségét és eseményét, és nagyszerű hősenek, Arthurnak minden szavát, pillantását és tettét. Fanny sok regényt olvasott titokban vagy odahaza, háromkötettest is, füzettest is. A folyóiratirodalom akkoriban még nem virágzott úgy, mint manapság, s Fanny nemzedékének lányai még nem vehettek maguknak egy penny árán tizenhat oldal izgalmat, teli bűncselekmények, gyilkosságok, az eltiport erény és köszívű, csábító arisztokraták históriáival; de élvezte a kölcsönkönyvtár előnyeit; ezt Minifer kisasszony tartotta fenn iskolája mellett egy konyakoscukorka-bolttal és egy kis női-divatáru kereskedéssel együtt - és Arthur egyszeriben mindazon drága, elpiszkolódott kötetek hőseinek mintaképévé és megtestesülésévé lépett elő, amelyeket a kislány oly lelkesen olvasott. Pen úr, mint láttuk, ugyancsak kényes volt az ingeire, s általában a holmijára, Fanny meg gyönyörködve nézte, milyen finom a fehérneműje, hogy csillognak az inggombjai, milyen elegáns a batiszt zsebkendője és fehér kesztyűje, s milyen achátfeketén csillog elbűvölő lábbelije. A Herceg fölbukkant, és leigázta szegény kis szolgálólányát. Nyugtalan álmát át- meg átszötte Arthur képe; hangja, kéken csillogó szeme, nagylelkű - félig szánakozó, félig szerelmes - pillantása, férfiasan atyáskodó mosolya, nyílt, megnyerő nevetése - mindez együtt visszatért a kislány gyermekded emlékezetébe. Még mindig érezte ölelő karját, s látta, milyen nagyúrian mosolyog, amint kitölti azt a pompás pohár pezsgőt. Aztán a lányok jutottak eszébe, a barátnői, hisz annyit gúnyolódtak rajta - Emma Baker, aki olyan jajdebüszke rá, hogy eljegyezte egy fehér kötényes, Clare Market környéki sajtkereskedő; és Betsy Rodgers, aki meg a maga fiújával van olyan nagyra - egy ügyész irodaségéje, irattáskával lőt-fut ide-oda.

Így hát délután kettő körül, mikor a Bolton család épp végzett az ebéddel (B. úr, aki az Inn házmesteri tisztségén kívül még Tressler úrnál, a Strand érdemes temetkezési vállalkozójánál is dolgozott, s épp vidéken járt, ahova Estrich grófnőjének koporsóját kellett szállítania), s mikor egy fehér kalapos, fehér nadrágos úriember bukkant föl az Inn kapuboltozata alatt, és állt meg a házmesterfülke ablakánál, Fanny egy csöppet sem lepődött meg, csak örült, boldog volt, és módfelett elpirult. Tudta, hogy az nem lehet más, csak ő. Tudta, hogy Ő el fog jönni. És most itt volt; Ő Királyi Felsége, Ő ragyogott rá a kapuból. Fanny fölkiáltott az édesanyjának, aki épp a felső szobában tett-vett valamit - Mama! Mama! -, és már futott is a fülkébe, nyitotta az ajtót, félretolva a többi gyereket. S hogy elvörösödött, mikor kezét nyújtott neki! S hogy ő milyen kedvesen vette le fehér kalapját, mikor belépett! S a gyerekek hogy megbámulták! Megkérdezte Boltonné asszonyt, jól aludt-e az este fáradalmai után, s azt mondta, reméli,

nem fájdult meg a feje; s hogy épp erre járt, hát nem mehetett el anélkül, hogy ne érdeklődjék kis táncosnője hogylétéről.

Boltonné asszony talán némi óvatos gyanakvással fogadta e közeledést; de Pen úr jóhiszeműsége kimeríthetetlen volt; el se tudta képzelni, hogy valaki nem látja szívesen. Körülnézett a szobában valami ülőalkalmatosság után, de mind foglalt volt - az egyikben egy fedő, a másikon kézimunkásdoboz állt, és így tovább -, fogott hát egy gyerekszékot, és erre a kényelmetlen ülőkére kuporodott rá. A gyerekek erre elkacagták magukat, legharsányabban a gyermek Fanny - ő mindenki másnál jobban mulatott és csodálkozott ő Királyi Felsége leereszkedésén. Hogy ő leül arra a székre... arra a pici gyerekszékre! Még sok-sok idő múltán is visszagondolt rá: szobáinkban szinte valamennyiünknek van olyan bútordarabja, amelyre kedves alakokat képzelünk, emlékezetünkben élő mosolygó arcokat, melyek többé már soha nem néznek ránk.

Pen tehát leült, és csapongó beszélgetésbe kezdett Boltonné asszonnyal. A temetkezési szakma felől érdeklődött: hány halottkísérő ment le vidékre Lady Estrich tetemével? és az Inn, az Inn lakói felől. Láthatólag nagyon érdekelte Campion úr hintaja és lova; ezt az úriembert társaságból ismerte. Úgy véli, mondta, hogy neki is kéne Polwheedle és Tredyddlum részvényeket szereznie; vajon az irodákat is Boltonné tartja, rendben? Van kiadó helyiség az Innben? Ez jobb hely, mint a Temple; ide kéne költöznie neki is, a Shepherd's Innbe. Ami Strong kapitányt és azt a... hogy is hívják?... Altamont ezredest illeti, ők is erősen érdekelték. A kapitány még hazuról régi barátja. Vacsorázott már itt nála, a legénylakásán, mielőtt az ezredes idejött volna lakni. Miféle ember ez az ezredes? Nem olyan zömök férfi, aki rengeteg ékszert hord, parókát és dús fekete pofaszakállja van... *nagyon* fekete (Pen ezt olyan kajánul kérdezte, hogy a hölgyek magukonkívül voltak a mulatságtól)... de igazán *nagyon* fekete; sőt kékesfekete, azazhogy már zöldbe játszó sötétlila? Ez az; vele is találkozott már Sir Francis-nél, társaságban.

- Ó, tudjuk - mondták a hölgyek. - Az a Sir Francis az Sir Francis Clavering; gyakran jár itt; hetenként kétszer-háromszor is, a kapitányhoz jön. A kisfiam hozott neki okmánybélyeget. Ó, egek! Ezt nem lett volna szabad említenem, ez titok - bökte ki Boltonné, aki eddigre már maga is teljesen föloldódott. - De tudjuk mink, hogy maga úriember, Pendennis úr, mert abbiztos, hogy bebizonyította, tud úgy viselkedni. Mi, Fanny?

Fanny most nagyon szerette az édesanyját, mert ezt mondta. Fekete szemét az alacsony mennyezetre emelte: - De mennyire, hogy tud, az biztos, mama! - mondta mély, sokat sejtető hangon.

Pent ugyancsak érdekelték az okmánybélyegek, s hogy milyen pénzügyek bonyolódnak Strong lakásán. Megkérdezte, mikor költözött ide Altamont a lovaghoz, s ő is hozatott-e okmánybélyegeket, tulajdonképpen kicsoda is ő, sok ember járt-e hozzá, és így tovább. E kérdésekre, amelyek Pent nagyon is személyes okból érdekelték, lévén érdekelt Sir Francis Clavering dolgaiban, s melyeket igen ügyesen tett föl, Boltonné asszony teljes őszinteséggel válaszolgatott, már amennyire képessége és ismeretei terjedtek, márpedig, őszintén szólva, nem terjedtek nagyon messzire.

Miután Pen valamennyi kérdésére választ kapott, s az újabbakból kifogyott, szerencsére eszébe jutott, hogy ő a Sajtó munkatársa, s megkérdezte a hölgyeket, nincs-e szükségük színházi szabadjegyre. A színház volt a legnagyobb örömük, mint szinte mindig és mindenkinek, akinek a színházhoz valami köze volt. Ha Bolton hivatalból távol járt (úgy látszik, az utóbbi időben a Shepherd's Inn házmestere hátrányára változott, rengeteget ivott, s másképpen is kellemetlenné tette magát családjá hölgytagjai előtt), az volt a legnagyobb örömük, ha elszabadulhattak hazuról, s színházba mehettek - ilyenkor a kis Barney, a fiúgyerek, őrizte a kaput; s Pendennis úr hallatlanul nagylelkű ajánlatát a szabadjegyekre vonatkozóan anya és leánya egyaránt határtalan hálával vette tudomásul.

Fanny tapsolt örömeiben, arca fölragyogott. Ránézett az édesanyjára, bólogatott, kacagott; a mama szintén bólogatott és kacagott. Boltonné még nem olyan öreg, hogy ne tudna örülni valaminek, vagy ne tudna rajongani valakiért, gondolta a lánya. S nagyon valószínű, hogy Pendennis úr, a vele folytatott beszélgetésben elrejtett néhány bókot, vagy úgy fordította a szót, hogy neki tessék. Ő, aki kezdetben Pen ellen volt, s gyanakvással fogadta, most már szívvel-lélekkel a hívéül szegődött, s majdnem úgy lelkesedett érte, mint a lánya. Ha két nő együtt szeret egy férfit, csak segítenek egymáson - mindkettő a másikat ösztökéli -, és a második, merő együttérzésből, legalább úgy lelkesedik, mint az első: legalábbis ezt állítják a bölcsek, akik e kérdésben elmélyültek.

Így tehát a szabadjegyek és egyéb örömök ígérete megalapozta valamennyiük jókedvét, amely csak egy rövidke pillanatra hagyott alább, mikor a fiatalabbak egyike, az Astley Cirkusz nevét hallván, odajött, és kijelentette, hogy ő is nagyon szeretne elmenni oda; mire Fanny, elég élesen rászólt: - Ne zavarj! - a mamája meg: - Menj innét, Betsy-Jane, menjél ki szépen az udvarra játszani -, így hát a két kicsi, név szerint Betsy-Jane és Amelia-Ann, ártatlan kis köténykéjében kiment az udvarra, és elszórakozott a Nagy Shepherd szobra körül a puha homokban.

S miközben ott játszadoztak, nagyon valószínű, hogy szót váltottak egy öreg barátjukkal, az Inn lakójával; mert miközben Pen a hölgyekkel kellemkedett a házmesterlakásban, s azok vidáman kacarásztak elmés megjegyzésein, egy öregember lépett az Inn négyszögű belső udvaráról a boltozatos kapubejárat alá, s jöttében benézett a házmesterlakás ajtaján.

Mikor megpillantotta Arthur urat, aki egy asztalon ült, mint Macheath a darabban, s fesztelesen csevegett Boltonné asszonnyal meg a lányával, sötét és gyászos képet vágott.

- Nicsak! Bows úr? Hogy van, Bows? - kiáltott Pen vidáman és harsányan. - Magához jöttem, épp most kérem a címét a hölgyektől.

- *Hozzám*, igazán, uram? - kérdezte Bows. Szomorúan bejött, és kezét fogott Arthurral. „Az ördög vinné el az öreget!” - gondolta a szobában valaki, s lehet, hogy e leányzón kívül még más is.

TIZEDIK FEJEZET

A Shepherd's Innben

Mikor Pen barátunk megpillantotta Bows urat, hangosan és vidáman köszöntötte - Hogy van, Bows úr? -, s fesztelenül, fölényesen üdvözölte, de az ember láthatta, hogy elpirul (ugyanígy Fanny is, neki is azon nyomban arcára szökött e pír); s miután Bows és Arthur kezét fogott, s Bows ironikusan tudomásul vette, hogy Pen Costigan úr lakásán készül látogatást tenni, komor és meglehetősen büntudatos csend ülte meg a társaságot, s ezt Pen hangos fecsegéssel próbálta megtörni. A csöndet persze elűzte Pen zajongása, de a rosszkedv ottmaradt és elmélyült, mint a sötétség a pincében, ha az ember egyetlen szál viaszgyertyát gyújt. Pen megpróbálta játékosan előadni az előző este történeteket, Costigant utánozta, amint hiába igyekszik jobb belátásra bírni a Vauxhall jegyszedőjét. De nem utánozta jól. Mert ki idegen tudná őt jól utánozni? Senki sem nevetett. Boltonné asszonynak fogalma se volt, kinek a szerepét játssza Pendennis úr, a jegyszedő-e, vagy a kapitányét. Fanny riadt képet vágott, s félénk kis kuncozással próbálkozott. Bows úr képe meg savanyúan megnyúlt, mint mikor a zenekarban játszik, vagy egy nehéz darabot ad elő a Hátsókonyha vén zongoráján. Pen érezte, hogy kísérlete csődöt mondott; a történet végén hangja elhalkult, elenyészett, egyet lobbant és kialudt; megint sötét lett. Az ember hallotta a Shepherd's Innben kószáló öreg hordárt, amint áthaladt a kövezeten a kapubolt alatt; mindenki kivehette vasalt sarka koppanását.

- Szóval engem jött meglátogatni, uram - mondta Bows úr. - Akkor lenne olyan kedves fölfáradni velem a lakásomba? Mélyen megtisztel, uram. Meglehetősen magasan lakom, de...

- Ó! Én magam is a manzárdban lakom, és a Shepherd's Inn kétszer olyan vidám, mint a Lamb's Court - vágott közbe Pendennis úr.

- Tudom, hogy ön a harmadik emeleten lakik - mondta Bows úr -, és épp azt akarom mondani: nagyon kérem, ne tekintse megjegyzésemet udvariatlanságnak, hogy a harmadik emelet levegője sokkal egészségesebb egy úriember számára, mint egy házmesterlakásé.

- Uram! - mondta Pen, minthogy gyertyája haragjában ismét fellobbant, s mint akinek nincs igaza, nyomban kész volt a veszekedésre. - Talán lenne szíves megengedni, hogy a társaságot magam válasszam meg az ön...

- Ön volt olyan szíves és azt mondta, hogy látogatásával készül megtisztelni szerény hajlékomat - mondta Bows úr szomorúan. - Engedje meg, hogy megmutassam önnek az utat. - Pendennis, úrral régi barátok vagyunk, Boltonné asszony... nagyon régi ismerősök; még élete hajnalán találkoztunk.

Az öreg ember reszkető kézzel, fél kezében kalapját tartva, kissé színpadias mozdulattal mutatott az ajtó felé; szavai is némileg mesterkéltek voltak, abból a szókincsből merítette őket, amelyet, mióta élt, mindig a rivaldafényben ágáló színészek festett ajkáról hallott. Pedig nem játszott és nem is komédiázott, s ezt Pen tudta jól, bár hajlott rá, hogy kigúnyolja az öreg melodramai modorát. - Gyerünk, uram - mondta -, ha már annyira sürget. Boltonné asszony, jó napot kívánok. Isten vele, Fanny kisasszony; mindig örömmel fogok visszagondolni a Vauxhallban töltött közös esténkre; és legyenek nyugodtak, a színházjegyekről nem feledkezem meg. - Azzal kezét fogott Fannyval, megszorította a kezét, az is az övét, és elment.

- Nahát, hogy ez milyen kellemes fiatalember! - kiáltotta Boltonné.

- Gondolod, mama? - kérdezte Fanny.

- Azon gondolkodom, hogy kire hasonlít. Mikor a Wellsben táncoltam Serle-nével - folytatta Boltonné asszony, miközben a függöny résén át lesett Pen után, amint az épp az udvaron

vágott át Bows társaságában -, volt ott egy fiatal úriember a Cityből, mindig homokfutón jött, hát az szakasztott olyan volt, mint ez, csak a pofaszakállja volt fekete, nem veres, mint a P. úré.

- Ugyan, mama! Gyönyörű gesztenyebarna! - mondta Fanny.

- Emily Buddhoz járt, aki a Columbinát táncolta a *Harlequin Dudája vagy a Navarinói csatá-*ban, mikor De la Bosky kisasszony megbetegedett... nagyon szép táncosnő volt, a színpadi alakja kitűnő... a fiúnak nagy cukrászdája volt a Cityben, s egy vidéki háza Omertonban; mindig a homokfutóján vitte haza, végig a Goswell Street Roadon; egyszer aztán elhajtottak és megesküdtek a smithfieldi St. Bartholomew-templomban; titokban tartották a házasságukat; és most hintója van neki, és a múltkor olvastam a nevit az újságban, ő volt a Mosónők Szegényházának Felsegélyezésére Rendezett Bál védnöknője. Meg nézd csak Lady Mirabelt, Costigan kapitány lányát, az is színésznő volt, mindenki tudja. - Imigyen, s hasonló értelem-
ben mondta tovább Boltonné asszony, miközben kikukucskált a függönyre, majd elmosta a tányérokat és csuprokat, és besorolta őket a helyükre a sarokszekrénybe; csak akkor hagyott fel a szóval, amikor ő meg Fanny leszedte, kirázta és összehajtogatta az asztalterítőt is, s visszarakta a konyhaasztal fiókjába.

Bár Costigannel egyszer már ugyancsak pontosan megértették, hogy Pennek milyen az anyagi helyzete, s hogy mire számíthat, úgy látszik, elfeledte a Chatterisben évekkel ezelőtt szerzett információt, vagy magával ragadta vele született buzgalma, hogy barátja jövedelmét eltúlozza. Előző este, mikor utánasétáltak a Fannyval kerekelt oldott Pennek, csillogó szavakkal ecse-
telte Boltonné asszonynak Fair Oaks Park szépségét, hosszasan fejtegette, mekkora vagyona van Pen híres nagybátyjának, az őrnagynak, s úgy tett, mint aki pontosan ismeri Arthur minden ingó és ingatlan vagyonát. Valószínű, hogy Boltonné asszony, amilyen okos nő volt, az éjszaka folyamán mindezt nagy bölcsen számba vette, s lelki szemével már látta Fannyt a saját hintájában, mint régi pályatársát, a Sadler's Wells táncosnőjét.

Az asztalterítő-hajtogatás befejező műveletekor a két csacsi nő szükségszerűen egymás közelébe ért; Fanny átvette a terítőt, s még egyszer kettéhajtotta, édesanyja meg az ujjával megérintette a kislány állát és megcsókolta. Megint kigyulladt a vörös fény, s ott játszott Fanny arcán. Vajon ez mit jelentett? Ez esetben nem riadalmat. Szegény kis Fanny most az örömtől pirult el ennyire. Szegény kis Fanny! Mi? Hát bűn a szerelem, hogy kezdetben ilyen kellemes, s végül annyira megkeseredik?

Miután összeölelkeztek, Boltonné asszony illőnek tartotta közölni, hogy dolga van, el kell mennie, addig Fanny őrizze a házat; ebbe Fanny, némi tiltakozás után, bele is egyezett. Boltonné asszony tehát fölvette kalapját, fogta bevásárlókosarát, és elment hazulról; Fanny pedig, abban a pillanatban, hogy édesanyja kitette a lábát, leült a Bowsék bejáratára nyíló ablakba, s többé le se vette a szemét a Shepherd's Inn-nek arról a csücskéről.

Betsy-Jane és Amelia-Ann a szoba egyik sarkában duruzsolt, úgy tettek, mintha egy képes-könyvet olvasnának, amelyet egyikük tótágast tartott a kezében. Komoly és félelmes traktátus volt az, Bolton úr gyűjteményéből. Fanny nem is hallotta, hogy hűgai afölött csacsognak. Nem látott semmi mást, csak Bows úr ajtaját.

Végül megrezzent kissé, és szeme fölillant. Ő jött ki az ajtón. Megint el kell mennie előttük. De egy pillanat múlva megnyúlt a képe. Mert Pendennis ugyan kijött, de nyomában Bows úr is. Együtt mentek el a kapuboltozat alatt. Ő benézett, de csak a kalapját emelte meg, és meghajolt. Nem állt meg beszélgetni.

Három-négy perc múltán Bows egyedül tért vissza. Fanny nem tudta pontosan, mennyi idő telt el, de dühösen meredt az öregemberre, mikor az a házmesterlakásba belépett.

- Hol az édesanyád, drágám? - kérdezte Fannyt.

- Tudom is én - mondta Fanny, és rándított egyet a vállán. - Talán csak nem kell minden lépéséről tudnom, Bows úr?

- Hát őrizője vagyok én édesanyádnak? - mondta Bows szokott szomorkás keserűségével. - Gyertek ide, Betsy-Jane és Amelia-Ann; hoztam egy sütit annak, aki közületek jobban olvas; és egyet annak is, aki a második lesz.

Miután az ifjú hölgyek átestek a vizsgán, melynek Bows vetette alá őket, megkapták a gyömbéres süteményüket, és kimentek az udvarra, s ott eszegettek. Közben Fanny előszedett valami kézimunkát, s úgy tett, mintha azzal foglalatostkodnék, de miközben öltögetett, lelkében nagy izgalom és harag dúlt. Bows úgy ült le, hogy kilátott a lakásból az utcára nyíló ajtón. De akire hihetőleg várt, nem tűnt fel többé. Boltonné asszony viszont megjött a piacról, s Bows urat találta ott ahelyett, akire ő számított. Az olvasó netán kitalálja, hogy az illetőnek mi volt a neve.

A beszélgetés Bows és vendége közt, miután fölmentek a lakásba, melyet az öreg az ír királyok leszármazottjával közösen használt, egyik felet sem elégitette ki. Pen mogorva volt. Ha Bowsnak nyomta valami a lelkét, Costigan kapitány jelenlétében - ő pedig a látogatás során mindvégig ottmaradt a szobában, hisz alig pár perce jött ki a hálósobából - nem akaródzott a gondolatait közölnie. Szemtanúi voltunk, milyen Pendennis őrnagy *deshabillé*¹³⁷ állapotban; vajon akad ember, aki barátunk, Costigan kapitány *valet-de-chambre*-ja¹³⁸ szeretne lenni? Úgy látszik, hogy a kapitány, mielőtt szobáját elhagyná, whiskyvel illatosítja be magát. E finom illatú parfüm dús illatát lehelte, mikor szívélyesen szorongatta látogatója kezét. A kéz, mely e szorítást eszközölte, gyászosan reszketett; csoda, hogyan bírta meg a beretvát, amellyel e szerencsétlen úriember reggelente az állán működött.

Bows szobája éppoly rendes volt, mint amilyen rendetlen lakótársáé. Szerény ruhatára függöny mögött lógott. Könyvei és kézzel írott kottái takaros rendben álltak a polcon. Az öregúr ágya fölött híven ott csüngött Fotheringay kisasszony könyomatos képe Hallerné szerepében, a kép sarkában a színésznő kusza, elkapkodott aláírása. Lady Mirabel sokkal szebben írt, mint Fotheringay kisasszony, öladysége férjhezmenetelét követően keményen megdolgozott, hogy elsajátítsa a szépírás művészetét; s egy egyszerű meghívás, vagy köszönőlevél erejéig sikerült is csínnal helytállnia. Bows azonban jobban szerette a régi kézírását; a szép művésznő korábbi írásmódját. Ebből az új stílusú írásából csak egy példája volt; egy rövid levélke, válaszként, hogy egy dalt, szerzője és legalázatosabb szolgája, Robert Bows, Lady Mirabelnek ajánlott; e dokumentumot az íróasztalában őrizte, egyéb fontos iratai közt. Most Fanny Boltont tanította írni és énekelni, mint valamikor Emilyt. Ilyen a természete, mindig kell valamihez kötődnie. Mikor Emily elszakadt tőle, gondoskodott a pótlásáról; mint ahogy az ember mankó után néz, ha a lábát elveszíti, vagy egy tutajhoz szíjazza magát, ha hajótörést szenved. Nem kétséges, hogy Latude egy nőnek adta a szívét, mielőtt annyira megszeretett volna egy egeret a Bastille-ban. Van ember, aki fiatal korában hősi szenvedélyt érez magában, és ébreszt másokban, s végül odajut, hogy egy pudli simogatásában leli örömét, s magánkívül van, ha az állat beteg. De méltánytalanság volt a sorstól, s Bowst súlyosan érintette, s mint férfiembernek, érző embernek, az érzéseit sértette, hogy itt találja Pent, hogy az épp az ő kis Fannyja után jár.

¹³⁷ Öltözetlen.

¹³⁸ Inas.

Costigannek fogalma sem volt, hogy társaságának sem Bows úr, sem Pendennis nem örül, s hogy Pen látogatása nem neki szól. Kifejezte legőszintébb örömét az udvariasság e megnyilatkozása fölött, s megígérte, hogy e lekötelező szívességet a maga részéről ifjú barátjánál teendő többszöri látogatással fogja viszonzni, hiszen ezzel tartozik neki, bár a kapitánynak nem ez volt az egyetlen tartozása. Pent barátságosan elszórakoztatta a nap eseményeivel, vagyishogy inkább a tíz nappal korábbi eseményekkel, mert Pen mint újságíró, a kapitány véleményeiben a Színházi és Sport-hírlap, Costigan orákulumának véleményeit vélte fölfedezni. Közölte, hogy Sir Charles és Lady Mirabel Baden-Badenbe készül, s nagyon erősködnek, hogy ő is velük menjen. Pen halálos komolyan kijelentette, hogy tudtával Baden-Baden nagyon kellemes hely, s hogy a Nagyherceg hallatlanul vendégszerető az angolok iránt. Costigan azt felelte, hogy a vendégszeretet erénye Nagyherceghez illő erény; majd néhány megjegyzést tett a Dublini Kastélyban lefolyt pompás ünnepségekről, még annak idején, mikor őexcellenciája, Portansherry grófja tartotta ott az alkirályi udvart, s amely ünnepségeknek ő, Costigan, szerény, ámde elbűvölt szemlélője volt. Pen pedig - e jól ismert és gyakran előadott s neki oly ismerős mesék hallatán - fölidézte magában azt az időt, mikor még némi hitelt is adott nekik, s némileg még tisztelte is a kapitányt. Eszébe jutott Emily, az első szerelem, az a kis chatterisi szoba, s az a meghitt beszélgetés Bowsszal a hídon. Csupa jóindulat töltötte el két öreg barátja iránt; s mikor fölállt, hogy elbúcsúzzék, szívélyesen szorított kezét mindkettőjükkel.

Miközben a kapitány beszélt, Pen teljesen megfeledkezett a kis Fanny Boltomról, s más önző gondolatokba mélyedt. A kislány csak akkor jutott eszébe megint, mikor Bows ott botorkált mögötte a lépcsőn, szemmel láthatólag azon szándékkal, hogy kikísérje a Shepherd's Innből.

Bows úr óvatossága nem bizonyult szerencsésnek. Arthur Pendennis urat dühítette szegény öreg fickó szálnalmas elővigyázatossága. Hogy a fene álljon belé, gondolta, mit kísérget? S mikor kiért a Strandre, magában volt, s eszébe jutott az öreg ravaszkodása, harsányan elnevette magát. De nem volt ez becsületes nevetés, Arthur Pendennis. Lehet, hogy ez neki is eszébe jutott, és elpirult, arra gondolva, hogy így tud nevetni.

Igyekezett elhessenteni a gondolatot, mely befészkelte magát a fejébe, akármilyen volt is az, ennek érdekében sorra a legkülönbözőbb szórakozóhelyekkel próbálkozott, de minden különösebb siker nélkül. Fölmászott a Panoráma lépcsőinek legtetejére, de mikor lihegve felérkezett erre az előkelő magaslatra, ott lelte maga mellett a Gondot. Elment a klubba, hosszú levelet írt haza, hallatlanul szellemeset és szarkasztikusát, egy szót sem szólt benne a Vauxhallról és Fanny Boltonról, úgy gondolva, hogy a téma nemigen lehet érdekes édesanyjának és Laurának, jóllehet neki magának az. Az olvasóterem asztalán heverő regények sem tudták figyelmét lekötni, sem a komoly és tiszteletre méltó Jawkins (az egyetlen ember, aki ittmaradt a városban), aki megpróbált beszélgetésbe elegyedni vele; ugyanígy a többi mulatság sem, amelybe belevetette magát azután, hogy Jawkins elől elmenekült. Hazafelé menet elhaladt egy komédiákat játszó színház mellett, s szemébe ötlöttek a kapujára kifüggesztett plakátok lángvörös betűi, melyek ezt hirdették: „Falrengető bohózat!”, „Kacagásorkán!”, „Tősgyökeres angol humor!” Bement a nézőtérre, megnézte a szokás szerint nadrág-szerepet játszó bájos Learyné asszonyt, és a nőnek öltözött jeles komikust, Tom Horsemant. Horseman bolondozását most iszonyúnak és megalázóan undorítósnak érezte; Learyné asszony szeme és bokája se volt rá a legkisebb hatással sem. Újra elnevette magát, ezúttal keserűen, mikor eszébe jutott, hogy ugyanez hogyan hatott rá az első este, mikor Londonba érkezett, nem is olyan régen... milyen hosszú-hosszú idővel ezelőtt!

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Amely a Temple Kertben, illetve annak szomszédságában játszódik

Már rég kiment a divatból a szép és zöldellő Temple Kert, ahol Shakespeare Yorkkal és Lancasterrel szakítottatott ártatlan fehér és vörös rózsákat, s ezek véres háborúik jelévé lettek: A Londoni Kézikönyv tudós és szórakoztató szerzője azt mondja, hogy „e füstös levegőben már nem hajt virágot a legközségesebb és legedzettebb rózsafajta sem”. Valószínű, hogy e negyed házainak lakói közül legtöbben egyáltalán nem törődnek vele, hogy virágzik-e ott rózsza vagy sem, s Temple Kert öreg kapuját legfeljebb irodáikba menet lépik át. Az ügyészek irodasegégei nem virágot hordoznak a táskáikban, vagy bokrétát a hónuk alatt, mikor az ügyvédi irodába futkosnak, s az a néhány ügyvéd, aki ott végzi egészségügyi sétáját, édeskeveset gondol Yorkkal vagy Lancasterrel, kiváltképp mióta vége a vasút-ügynek. Csak a múlt bűvárai és az irodalom kedvelői nézik némi érdeklődéssel a kertet, és képzelik oda a derék Sir Roger de Coverleyt és a lapos képű Spectator urat, amint föl-alá sétál az úton; vagy a drága Oliver Goldsmitht, a nyári pavilonba, amint épp a „Világpolgár” következő esszéjén, vagy az új ruháján töpreng, amelyet Filby úr, a szabó készít számára, vagy azon az erélyes fizetési felszólításon, amelyet Newbery úrtól kapott. Az ember látja, ahogy a Nagy Doktor súlyos léptekkel, méltóságteljesen nyomul előre a kavicsos úton tubákszín ruhájában, a borbély hajporára és sütővasára keservesen rászoruló parókájában, majd odalép Goldsmith úrhoz (a nagy lexikográfus sarkában ott van skót talpnyalója; egy kicsit pityókosan a Püspöksüvegben elfogyasztott oportóitól), s meghívja, hogy kísérje haza, s igyék meg vele egy csésze teát Williams kisasszony társaságában. Ó, a képzelet-szülte hit! Sir Roger és Spectator úr éppoly valóságos lény, mint a két Doktor, s a nagy torkú, hű skót. E költött alakok épp oly elevenen élnek képzeletünkben, mint akik valóban éltek - s minthogy Arthur Pendennis úr élénk képzelettel és írói hajlamokkal megáldott fiatalember volt, és nem a jogügyek megszállottja, mint sokan a környéken, joggal feltehetjük, hogy ő is táplált néhány efféle poétikus elképzelést, mikor az előző fejezetünkben ismertetett események végeztével, este, a Temple kertjét választotta sétája és elmélkedése színhelyéül.

Vasárnap este a Temple általában csendes. Az irodák javarészt kiürültek; a nagy ügyvédek vacsorát adnak belgraviai vagy tyburni házaikban; a rokonszenves fiatal ügyvédek távol vannak, épp e vendégségeken vesznek részt, és elismerésüket nyilvánítják Kewsy úr nagyszerű bordói bora, Ermine bíró úr művelt lányai fölött; aki nem kapott meghívást, az valami olcsó klubban fogyasztja el olcsó bélszínjét, és issza meg szerény fél pint borát, s a klubteremben önmagát s a többiekét körzeti ülősszakokon fölszedett tréfákkal vagy fogas jogi kérdésekkel szórakoztatja. Senki nem marad odahaza, csak szegény Cockle úr, mert beteg, s a takarító-nője zabkását főz neki; vagy Toodle úr, a műkedvelő fuvalás; második emeleti ablakán kihallani, ahogy fújja; vagy az ifjú Tiger, a diák; az ő nyitott ablakából szivarfüst kavargó, ajtajában rengeteg tál és fedő, a Dick és a Kakas fogadó feliratával. De megálljunk csak! Hová vezet a képzelet? Hisz vakáció van; és Pendennis kivételével az ott lakók közül nincs is senki Londonban.

Talán épp a magány volt, ami Pent a kertbe kikergette; mert bár azelőtt soha át nem lépte volt kapuját, s szinte ügyet sem vetett a csinos virággyepekre, s a nyírott gyepon, a széles, kavicsos felszórt utakon gyönyörködve andalgó polgáremberekre, aznap este, mint mondtuk, egymagában megvacsorázott egy Temple környéki kocsmában, majd hazafelé menet kedve szottyant sétálni egyet a kertben, élvezni az esti levegőt s egy pillantást vetni a csillogó Temzére. Miután rövid ideig sétálgatott, s elnézegette maga körül a sok vidám és békés embercsoportot, belefáradt a testmozgásba és szerényen beült az egyik nyári lugasba, amely a fősétány végén állt. Vajon min járt az esze? Az este kellemesen derűs volt és nyugodalmas; az ég felhőtlen; a

túlparton a kémények nem füstölögtek. A rakpartok és áruraktárak rózsásan piroslottak a lemenő nap fényében, s oly tisztán festettek, mintha maguk is kimosakodtak volna az ünnepnapra. A gőzösök szaporán igyekeztek lefelé-fölfelé a folyón, megrakodva vasárnapi utasokkal. A City számos templomának harangjai esti ájtatosságra kongattak - Pennek talán eszébe jutottak a békés vasárnap esték, gyermekkorában, mikor karját édesanyja dereka köré fonva sétálgattak kettesben a ház előtt, a gyepet szegélyező kavicsos sétányon. A napfényben éppúgy csillogott a kis Brawl, mint itt a széles Temze, majd a nap méltóságteljesen alászállt a claveringi szilfák és a jól ismert falusi templom tornya mögött. Vajon csupán ezek a gondolatok vagy csak a lemenő nap fénye vonta pírba a fiatalember arcát? A padon kiverte a harangkongás ritmusát; zsebkendőjével leporolta fényes lábbelijét, dobantott s kijelentette: - Nem, Jupiterre, hazamegyek! - S miután imígyen elszánta magát, s ez arra vallott, hogy lelkében némi küzdelem zajlott le arra vonatkozólag, mi a helyesebb: ha ottmarad, vagy pedig elhagyja a kertet, kilépett a lugasból.

S ekkor kis híján fellökött két kisgyereket, akik alig értek a térdéig, s épp a kavicsos sétányon szaladtak, s alakjuk hosszú kék árnyékot vetett.

Egyikük felkiáltott: - Ó! -, a másik meg elnevette magát, s ravaszkas gyermeki nevetéssel megjegyezte: - Nicsak, Pendennis úr! - Arthur lenézett, és megpillantotta az előző napi két kis barátnőjét, Amelia-Ann és Betsy-Jane kisasszonyokat. Mikor meglátta őket, még jobban elvörösödött, fölkapta a kislányt, akit az előbb majd fellökött és megcsókolt; e váratlan támadástól Amelia-Ann ijedtében elsírta magát.

A sírás nyomban odahozott két, hótiszta gallért, vadonatúj szalagokat és gyönyörű kendőt viselő hölgyet; a fekete selyemruhá, skarlátszín skót kásmirkendős Boltonné asszonyt, és egy sárga kendős, mintás muszlinba öltözött, napernyőt tartó igazi úrihölgyet: F. Bolton kisasszonyt. Fanny egy szót sem szólt, csak a szeme villant fel üdvözléssel, s csillogott olyan fényesen... olyan fényesen, mint az Újság-paloták legfényesebb ablakai. De Boltonné asszony, miután Betsy-Jane-t megdorgálta, azt mondta: - Hát nem *különös*, uram, hogy épp önnel találkozunk ittend? Remélem, jól szolgál a kedves egészsége, uram. Hát nem különös, Fanny, hogy épp Pendennis úrral találkozunk? - Hát most meg mit kuncognak, mesdames? Mikor az ifjú Krózus éppen egy vidéki kastélyban vendégeskedett, vajon soha nem sétáltak merő véletlenségből az önök Fannyjával a csalitban? Önök és az önök Fannyjai soha nem hallgatták merő véletlenségből a Nehézlovasok rezesbandáját Brightonban, mikor az ifjú De Boots és Padmore kapitány sarkantyúpengetve közeledett a Rakparton? Soha nem mentek csak úgy véletlenül épp olyankor meglátogatni a drága Francesükkel özvegy Wheezynét a tanyaházában, mikor a káplán ugrott be hozzá egy reumáról szóló traktátussal? Gondolják, hogy ha az udvarházban előfordulhatnak ilyen különös véletlenek, a házmesterlakásban nem?

Mert *véletlen* volt, nem vitás; az volt mindenképpen. Előző nap, a beszélgetés során, Pendennis mindössze annyit mondott, az elképzelhető legártatlanabb módon, válaszul Bolton kisasszony egy kérdésére, hogy bár a Temple udvarainak egy része nagyon komor, akad a Temple-nek vidám és kellemes része is, különösen ott, ahol az irodák ablakai a Temzére és a kertekre néznek, s hogy a kertekben nagyon kellemes séta esik vasárnap esténként, olyankor sokan is vannak ott; ismerőseink tehát mind itt találkoznak, merőben véletlenül, mint sokan mások az előkelő világban. Mi lehetett volna e megjegyzésnél egyszerűbb, ártalmatlanabb és természetesebb?

Pen roppant komoly volt, nagyképű és elegáns. Szokatlanul kicsípte magát. Fehér kukoricanadrágjában és fehér kalappal a fején, nyakán a tarka sállal, arany óralánccal és inggombokkal legalábbis királyi hercegnek látszott. S hogy illett ez a pompa egész lényéhez! „Hát van férfi hozzá fogható?” - gondolta valaki. Pen elpirult. „Milyen jól áll neki, ha elpirul!” - gondolta ugyanaz a valaki. A gyerekek előző nap, mikor megismerték, úgy el voltak ragadtatva tőle,

hogy miután elment, Pendennist játszottak. És Amelia-Ann, koszos kis ujját köténye karnyílásába dugva, mint Pen szokta mellényébe, kijelentette: - No, Betsy-Jane, most én vagyok Pendennis úr! - Fanny meg kacagott, hogy a könnye kicsordult, s majd megfojtotta kishúgát a csókjaival. Milyen boldog volt ő is, mikor látta, hogy Pen megöleli a kicsit!

Ha Pen elvörösödött, Fanny épp ellenkezőleg, megviselt volt és sápadt. Arthur észre is vette, és nyájasan megkérdezte, miért olyan fáradt.

- Az éjjel le sem hunytam a szemem - mondta Fanny, és egy csöppet elpirult.

- Elfűjtam a gyertyáját, és *ráparancsoltam*, hogy aludjon már, tegye le azt a könyvet - szólt közbe a szerető édesanya.

- Olvasott? És mi volt az, ami ennyire lekötötte az érdeklődését? - kérdezte Pen mosolyogva.

- Ó, gyönyörű volt! - mondta Fanny.

- Micsoda?

- A *Walter Lorraine* - sóhajtott Fanny. - Ó, hogy gyűlölöm azt a Nearat... Naerát... nem tudom, hogy ejtik. És hogy szeretem Leonórát... és Waltert; Ó, azt a drága Waltert!

Vajon hogy fedezte fel Fanny a *Walter Lorraine*-t, és azt, hogy - Pen írta? A kislány minden szót megjegyzett, amit Pen az előző este mondott, azt is, hogy könyveket és újságot ír. Miféle könyveket? Annyira szerette volna megtudni, hogy már-már arra gondolt, udvarias lesz az öreg Bowshoz, akit tegnap óta haragjával sújtott, de végül úgy határozott, hogy mégis inkább Costigan kapitányhoz folyamodik. Körülhízelegte a kapitányt, legmegnyerőbb mosolyával mosolygott rá, segített elkészíteni a vacsoráját, és szerény kis szobáját rendbe szedni. A fehéreneműje foltozásra szorul, mondta (mert az biztos, hogy a kapitány fehéreneműs szekrénye a len- és gyapotpár néhány egészen fura termékét tartalmazta). Majd ő megfoltozza az ingeit... *valamennyi* ingét! Micsoda szörnyű... micsoda muris lukak! Arcocskáját átdugta az egyikben, s a legmegnyerőbb modorában ránevetett az öreg harcosra. Mulatságos képet lehetett volna festeni róla, ahogy így a lukon kinézett. Aztán kecses mozdulatokkal leszedte Costigan vacso-raasztalát, könnyed léptekkel járt ide-oda, ahogy a színházban, táncosnőktől látta; odatáncolt a kapitány kredencéhez, előkerített egy whiskys üveget, kevert neki egy pohárral, s neki is meg kellett kóstolnia; csak egy icipicit; és a kapitánnyal elénekeltette az egyik dalát, a legkedvesebbik dalát, hogy megtanulja tőle. S mikor az mély, reszketeg hangon rázendített egy ír melódiára, azt hívén, hogy ő bájolta el a kis szirént, az föltette neki apró kérdését Arthur Pendennisre és a regényre vonatkozóan, s miután megkapta rá a választ, bánta is ő már a kapitányt, otthagya a zongoránál, hadd énekeljen, s otthagya a folyosón a tálcát is a vacsora-edénnyel, és a széken az ingeket, és rohant le a lépcsőn, egyre jobban szaporázva a lépteit.

Costigan kapitány, maga mondta, nem volt az irodalomban jártas férfiú, s eddig még nem jutott hozzá, hogy alaposan áttanulmányozhatta volna ifjú barátjának fájin alkotását, bár mielőbb igyekezett alkalmat lelni rá, hogy beszerezze műve egy példányát. De Pen regényének címét ismerte Finucane és Bludyer, valamint a Hátsókonyha más látogatóinak előadásából, mivelhogy Pendennis urat Walter Lorraine gúnynéven emlegették (s korántsem mind nagy szeretettel: hisz Bludyer úr randa piperkőcnek tartotta, Hoolan úr meg hangot adott csodálkozásának, hogy Doolan úr nem rúgta még Pent alfelen, és így tovább), ily módon módjában volt hát megadni Fannynak a kért felvilágosítást.

- Rohant a könyvtárba, hogy kivegye - mondta Boltonné asszony -, több könyvtárba is, de vót, amellikben megvót, de kiadták, és vót, ahol meg se vót. És az egyikben megvót, de nem akarták odaanni, ha nem fizet egy aranyat, de neki nem vót, hát gyütt haza sírva - mi, Fanny? -, és én adtam neki egy aranyat.

- Jaj én úgy féltem, hogy még megy valaki és kiveszi, amíg én nem vagyok ott - mondta Fanny, és arca is, szeme is ragyogott. - Jaj! nekem annyira tetszik!

Arthurt meghatotta ez az őszinte rokonszenv, határtalanul hízelgett neki, és meg is indította... - Igazán tetszik? Ha följön hozzám, majd... nem, majd hozok egy... küldök egy példányt. Jó éjszakát. Köszönöm, Fanny. Isten áldja meg. Sajnos, nem maradhatok. Isten velük, isten velük. - És még egyszer megszorította a kislány kezét, biccentett az édesanyjának és a másik két gyereknek, s kisért a kertből.

Távoztában meggyorsította a lépteit, a kapun már futva ment ki, s közben magában beszélt: - Drága, drága kicsi jószág - mondta -, drága kicsi Fanny! Az egész világgal fölér. Ó, bárcsak lenne már itthon Shandon. Akkor hazamennék anyámhoz. Nem szabad találkoznom vele. Nem is fogok, nem is fogok, úgy éljek...

S így futtában, s magában, motyogva, hogy a járókelők megfordultak és megbámulták, neki-szaladt egy kis öregembernek, s csak akkor vette észre, hogy Bows úr az.

- Alázatos szolgálja, uram - mondta Bows úr; gúnyosan meghajolt, s mélyen megemelte ócska kalapját.

- Jó napot - felelt Arthur mogorván. - Nem kívánom föltartani, uram, vagy azzal terhelni, hogy ismét elkísérjen. Jó éjszakát.

Bows meg volt győződve, hogy Pen nem ok nélkül siet ilyen lóhalálában hazafelé. - Hol vannak? - kiáltott fel. - Tudja jól, kikre gondolok. Talán csak nem a maga lakásán, uram. Boltonnak azt mondták, templomba mennek, a Temple-be; de ott nincsenek. Ott vannak magánál; biztos, hogy ott, Pendennis úr.

- A fenébe is, uram! - kiáltott fel Arthur vadul. - Jöjjön, és nézze meg, hogy ott-e... tessék, ez az az udvar, itt a kapu... jöjjön hát. - És Bows, levett kalappal, görnyedten követte a fiatal-embert.

Nem voltak Pennél, tudjuk jól. De mikor a kertet bezárták, a két nő, akinek csak e szomorú esti mulatságban volt része, búsan továbbsétált a gyerekekkel, bementek a Lamb Courtra, megálltak a teret vidáman ékesítő lámpaoszlop alatt, és fölnéztek a ház harmadik emeletére, ahol Pen lakott, s látták, egyszerre fölgyullad egy lámpa. Aztán a két csacsi nő továbbment, magával vonszolta a két fáradt kicsit; vissza Bolton úrhoz, aki addigra belemerült a punci-ivásba a Shepherd's Inn házmesterlakásában.

Bows úr körülnézett a fiatalember kietlen szobájában, amelybe azóta, hogy utoljára láttuk, nagyon kevés új holmi vagy dísz került. Warrington öreg könyvszekrénye és vedlett könyvei, Pen papirosokkal teliszórt íróasztala meglehetősen lehangoló látványt nyújtott. - Parancsol talán a hálósobákba is benézni, Bows úr? Hátha ott vannak az áldozataim - mondta Pen keserűen. - De az is lehet, hogy a kislányokat eltettem láb alól, és a holttestüket a szenes-kamrába rejtettem!

- Az ön szava elég nekem, Pendennis úr - mondta a másik szomorúan. - Ha azt mondja, nincsenek itt, akkor tudom, hogy nincsenek itt. És remélem, hogy nem is voltak és nem is lesznek.

- Szavamra, uram, nagyon kedves, hogy megválogatja számomra, kivel barátkozhatom - mondta Arthur gögösen -, s hogy feltételezése szerint van, akinek ártana a társaságom. Bows úr, én még nem felejtettem el, milyen kedves volt hozzám annak idején, s még mindig hálás vagyok érte; ha az nem lennék, sokkal jobban haragudnék azért a túrheterlen zaklatásért, amivel, úgy látszik, eltökélten gyötör. Tegnap is úgy kísért ki az Innból, mintha arra ügylene,

nehogy ellopjak valamit. - Szinte ki se mondta még, elpirult, s hangja elcsuklott; érezte, hogy előnyhöz juttatja a másikat, amit az nyomban meg is ragadott.

- Ahogy mondja, uram, szerintem azért jött, hogy ellopjon valamit - mondta Bows. - Csak nem akarja azt mondani, hogy hozzám jött, engem akart meglátogatni, szegény öreg Bowst, a hegedűst? Vagy Boltonné asszonyt, a házmesterlakásban? Ugyan már! Egy ilyen finom úriember, mint Arthur Pendennis, csak nem ereszkedik le odáig, hogy fölmásszék az én padlás-szobámba, vagy beüljön egy takarítóasszony konyhájába, ha nincs meg rá az oka. És szerintem, ön igenis azért jött, hogy ellopja egy csinos kislány szívét, tönkretégye, aztán eldobja, Arthur Pendennis úr. Ilyen embert farag önökből a világ, ifjú piperkőcökből, divatfiakból, előkelő, gőgös arisztokrátákból, akik eltiporják a népet. Maguknak ez sport, de mi ez a szegényeknek, mit gondolnak? Aki az önök gyönyörének eszközéül szolgál, akivel játszanak, aztán, ha ráuntak, kilöki az utcára? Ismerem az önök fajtáját, uram. Ismerem az önök önzését, arcátlanságát, gőgjét. Mit számít az ölordságának, hogy a szegény ember lányát szerencsétlenné teszi, és családját szégyenbe hozza? A fő az, hogy önöknek meglegyen az örömük, és persze majd a nép fizet érte. Hát mi másért lennénk mi, ha nem azért? Ilyenek maguk mind, ilyenek, uram.

Bows egy kicsit elkalandozott, s ezzel Pen került előnybe, amit örült, hogy kihasználhatott - örült, hogy a vitát más mederbe terelheti, mint amelyben ellenfele elindította. Arthur kurtán fölnevetett, s ezért Bows bocsánatát kérte: - Igen, én aztán arisztokrata vagyok - mondta -, a harmadik emeleti palotámban; s a szőnyegem is majdnem olyan csinos, mint az öné, Bows úr. Az életem azzal telik, hogy a népet sanyargatom, mi? Szüzeket becsstelenítek meg, és fosztogatom a szegényeket? Jó uram, ez egészen jól elmegy egy komédiában, ahol Job Thornberry a mellére üt, és kérdőre vonja ölordságát, hogy mer egy derék embert eltiporni, s feldúlni egy angol családi tűzhelyt; de a való életben, Mr. Bows, hogy jön hozzá, hogy a népen zsarnokoskodó arisztokrátákról szónokoljon egy olyan embernek, akinek ugyanúgy meg kell dolgoznia a kenyéréért, mint önnek? Hát ártottam én önnek valaha is? Vagy adtam önnek szemben a nagyembert? Hát valamikor régen, mikor még mind a ketten ábrándos fiatal fickók voltunk, Bows úr, nem kedvelt-e engem? Ugyan, ne haragudjon már rám, legyünk megint jóbarátok, mint voltunk annak idején.

- Akkor még egészen más volt - mondta Bows. - Arthur Pendennis úr még becsületes, lobbánékony kölyök volt; talán önző és meglehetősen önhitt, de becsületes. És akkor még kedveltem önt, mert kész volt tönkretenni önmagát egy nőért.

- És most, uram? - kérdezte Arthur.

- Most más időket élünk, uram, most azt szeretné, hogy egy nő tegye tönkre magát az ön kedvéért - felelt Bows. - Én ismerem ezt a gyermeket, uram. És mindig is mondtam, hogy ez a sors fenyegeti. Addig fűtötte az agyacsáját regényekkel, míg már máson se jár az esze, csak szerelmen és szeretőkön, és nem veszi észre, hogy konyhakövön tapos. Én tanítottam ezt a kislányt. Nagyon tehetséges és megnyerő modorú, és én nagyon szeretem, uram. Magányos öregember vagyok; az életmódomat, csupa iszákos fráter közt, nem kedvelem; elszomorít. Nincs senkim, akit szeretek, csak ez a gyermek! Kegyelmezzon, és ne vegye el tőlem, Pendennis úr... ne vegye el tőlem.

Az öreg ember hangja megtört. Ez a hang meghatotta Pent, sokkal inkább, mint a fenyegető, szarkasztikus modor, amit Bows úr kezdetben tanúsított.

- Ejnye - mondta nyájasan -, nem méltányos öntől, ha azt hiszi, hogy én valami méltánytalanságot akarok elkövetni szegény kis Fanny ellen. Péntek este láttam életemben először. Merő véletlenség, hogy Costigan barátunk az utamba hozta. Semmiféle szándékom vele kapcsolatban... hiszen...

- Hiszen ön is nagyon jól tudja, hogy milyen csacsi kislány, s hogy mekkora csacsi az anyja is... hiszen találkozott velük a Temple kertjében, s persze nem állapodtak meg előre... és tegnap is, mikor az ön könyve mellett találtam, kigúnyolt - mondta Bows. - Mert hisz mire vagyok én jó, ha nem arra, hogy kinevessen? egy ilyen nyomorék vénembert, mint engem; egy vén hegedűst, aki kopott kabátban jár, s azzal keresi a kenyerét, hogy egy kocsmában játszik? Maga meg finom úriember, az ám. Maga illatosítja a zsebkendőjét, és gyűrűt visel az ujján. Nagyemberekkel vacsorázik. Az öreg Bowsnak meg ki ad akár csak kenyérhéjat is? Pedig vihettem volna annyira, mint maguk közül akárki. Lehetnék én ma lángész, ha alkalmam nyílt volna rá; igen, az ország legnagyobb szellemeivel lehetnék egy sorban. De nekem semmi sem sikerült. Valamikor volt bennem becsvágy, színdarabokat írtam, verseket, muzsikát... de senki nem hallgatott meg. Nőt, ha szerettem, kinevetett, és tessék, itt állok öreg koromra egyedül... egyedül! Ne vegye el tőlem azt a kislányt, Pendennis úr, még egyszer kérem. Hagyja meg nekem egy kis időre. Tegnapig mintha a gyermekem lett volna. Miért lépett közbe, miért akarja, hogy kigúnyoljon engem, mert nyomorék és öreg vagyok?

- Ebben legalábbis ártatlan vagyok - mondta Arthur, s mintha fõlsóhajtott volna. - Becsület-szavamra, bár sose láttam volna azt a kislányt. Nem mesterségem a csábítás, Bows úr. És nem is hittem, hogy hatással vagyok szegény kis Fannyra, egészen... egészen ma estig. És akkor megesett rajta a szívem, uram, és elmenekültem a kísértés elõl, épp mikor ön belém botlott. És - tette hozzá elvörösödvé, de ezt a leszálló sötétben nem lehetett látni, s a hangja hallhatóan megremegett - ...és nem szégyellem bevallani, uram, hogy e vasárnap este, mikor megkondultak a harangok, otthonomra gondoltam, s az ottlakó angyali tisztaságú és jó asszonyokra, s mikor önnel összetalálkoztam, épp menekültem, hogy elkerüljem a rám leselkedõ veszélyt, és erõt kértem a Mindenhatótól, hogy azt tehessem, ami a kötelességem.

Miután Arthur szavai elhangzottak, mindketten hallgattak egy sort, s mikor Arthur vendége ismét felvette a beszélgetés fonalát, már sokkal szelídebben és barátságosabban beszélt. És mikor búcsút vett Pentõl, engedélyt kért, hogy megszoríthassa a kezét, s miután imigyen mindketten nagy szeretettel és melegen elbúcsúztak egymástól, még egyszer bocsánatot kért, hogy ennyire félreismerte, s mondott egy s más hízalgó dolgot, hogy a fiatalember megint melegen szorította meg öreg barátja kezét. S mikor Pen ajtajában elváltak, Arthur kijelentette, hogy amit mondott, az ígélet, s hogy szívbõl reméli, Bows úr megbízik az ígéletében.

- Úgy legyen - mondta Bows úr, és lassan leballagott a lépcsõn.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Megint a boldog falu

E történet elején alkalmunk nyílt, hogy Clavering városkájáról, amelynek szomszédságában Pen atyai otthona, Fair Oaks áll, s a városka lakóiról szóljunk; minthogy azonban társadalma sem nem szórakoztató, sem nem kellemes, beszámolónk nem volt különösképpen terjedelmes. Samuel Huxter úr, az úriember, akivel nemrég Vauxhallban ismerkedtünk meg, e kisváros kiváló szellemeinek egyike volt, s mikor vakáció idején hazalátogatott, barátainak asztalát a Bertalan kórház tréfáival és az általa látogatott divatos londoni társaság pletykáival tette elevenné.

Hobnell úr meg, az az ifjú úriember, akit Pen annak idején a Fotheringay-ügyön támadt összeszólalkozásuk eredményeként elnászpángolt, már a Claveringi Középiskola diákjaként is Huxterné asszony, Samuel édesanyja teázóasztalának szívesen látott vendége volt, szabadon bejárhatott a rendelőbe, tudta, hol állnak a tamarindos-edények, és bármikor beillatosíthatta zsebkendőjét rózsavízzel. Életének ebben az időszakában történt, hogy beleszeretett Sophy Huxter kisasszonyba, akit atyja elhunytával feleségül is vett és hazavitt a Nyúltanyára, Claveringtől pár mérföldnyire levő házába.

Sok-sok év óta ott volt a család birtoka, amelyet szabad parasztként művelt. Hobnell úr édesapja lebontotta a régi tanyaházat, és egy pompás új, fehérre meszelt udvarházat épített tágas istállóval; zongorát vett a nappali szobába; kopófalkát tartott, s kezdte a földesurat játszani. Mikor meghalt, s fia vette át az uralmat a birtokon, a családot már joggal lehetett tősgyökeres vidéki úrcsaládnak tekinteni. És Sam Huxter, Londonban, nem követett el nagy bűnt, ha sógora házával, kutyáival, lovaival, vendégszeretetével dicsekedett ámuló társainak a Bertalan kórházban. Hobnell évente egyszer, többnyire olyankor, amikor Hobnellné képtelen volt elszakadni a gyerekszoba egyre szaporodó tennivalóitól, följött Londonba, hogy kirúgjon a hámból, szobát vett ki a Tavistockban, s Sammel együtt belevetették magukat a város gyönyöreibe. A jókedvű földesúr tudós sógora kíséretében sorra látogatta Ascotot, a színházakat, Vauxhallt, a Covent Garden környéki kedélyes kocsmákat. Londonban - mondta - éljen úgy az ember, ahogy Londonban szokás, „eressze meg a gyeplőt”, s mikor visszatért nyugatra, vitt egy új kalapot vagy kendőt Hobnellnének és tizenegy hónapra ismét föl hagyott a vidéki szórakozások és tennivalók kedvéért a londoni élet elegáns szórakozásaival.

Sam Huxter állandóan levelezett rokonaival, s ellátta őket a metropolis válogatott híreivel, viszonzásul a nyúllal, tejföllel, fogollyal teli kosarakért, amelyeket a földesúr és jószívű felesége küldözgetett. Nem ismertek nála nagyszerűbb és kiválóbb ifjút. Ha megjelent szülővárosában, ő volt a házuk lelke. Dalaival, tréfáival, bohóckodásával állandó kacagásra készítette az egész Nyúltanyát. Ő mentette meg legnagyobbik gyermekük életét, kivette torkából a halszálkát; egyszóval ő volt családjának büszkesége.

A kellemetlenség sose jár egymagában; Pen megint összeakadt Huxter úrral, alig három napra rá, hogy a Vauxhallban összeszólalkoztak, Pen fogadalmához híven, azóta nem látogatta meg a kis Fannyt. Munkával és más lelki izgalommal igyekezett kivenni őt a fejéből. Odahaza dolgozott, szakadatlanul, bár nem sok haszonnal; mint a *Pall Mall Gazette* kritikusa keserű és ádáz kirohanást intézett egy vers és egy regény ellen, mely ítélőszéke elé került. Miután szerzőiket levágta, elment, hogy egymagában megvacsorázzék a kihalt Polyanthus-klubban, de ott megrémült a roppant magánytól, s ettől még jobban elromlott a kedve. Hogy fölengedjen kissé, színházba ment. Az egész ház rengett a kacagástól, de ő csak egy alantas komédiát látott, s ez még jobban elszomorította. Még a komikus kedve is lehervadt volna a színdarabban, ha látja Pen keserű képét. A fiatal ember alig tudta, mi történik körülötte; mint egy

lázálom, mosódott össze szeme előtt a darab. Aztán az jutott eszébe, hogy talán elmegy a Hátsókonyhába, Warrington meg az ő régi tanyájára, hisz még egy csöppet sem álmos. Előző nap húsz mérföldet gyalogolt, hogy nyugalmat leljen, a Hampsteadi Legelőn és Hendoni Fasoron, de még így sem aludt éjszaka. El kell hát mennie a Hátsókonyhába. Jólesett arra gondolnia, hogy ott viszontlátja Bowst. Bows ott is volt, teljes nyugalomban trónolt a vén zongoránál. Épp valami szörnyű tréfás dalt énekeltek, s csak úgy dőlt az egész terem a kacagástól. Hogy Pen milyen furának érezte őket! Ő csak Bowst látta. Csodálatos, hogy e kialudt tűzhányóban - mert tetszelegve így nevezte kebelét - ilyen láng lobogjon! Két napig kellett csak táplálni, s máris fellobbant; s két további nap, éppen mert nem kapott újabb tápot, és vadul tombolt. S miközben épp ezen töprengett és egyik pohár italt a másik után hajtotta fel, a sors úgy hozta, hogy szeme egyszerre Huxter úron akadjon meg; az is a színházban volt, mint ő, s most két-három pajtásával együtt lépett a terembe. Huxter, Pen bosszúságára, össze-súgott társaival. Arthur úgy érezte, róla beszélnek. Huxter ezután áttolakodott a termen, nyomában a barátai, leült Pennel szemközt, bizalmasan odabiccentett neki, s kézfogásra nyújtotta koszos kezét.

Pen kezét fogott földijével. Arra gondolt, oktanul goromba volt hozzá, akkor este. Ami Huxtert illeti, ő tökéletes békességben élt önmagával és a világgal, s eszébe se jutott, hogy valakinek ne legyen ínyére a társasága; s az a kis disputa a Vauxhallban, az a „kocódás”, ahogy ő fogalmazta, olyan semmiség, hogy figyelembe sem érdemes venni.

Galenus tanítványa „négy barnáért” kiáltott, ezt le is hajtotta társaival, s azon kezdte törni a fejét, mi legyen a szórakoztató téma, aminek ürügyén Pennel szóba elegyedhet, s pontosan telibe találta, mi érinti fiatal barátunkat a legfájdalmasabban.

- Jó kis este volt az a Vauxhallban... mi? - mondta és huncutul kacscintott.

- Örülök, hogy élvezte - dörögte szegény Pen a poharába.

- Fenemód be voltam csicscentve... módfölött... Greenwichben vacsoráztam néhány cimborával. Csinos kis fruska volt az, aki így csimpaszkodott a karjába... ki volt az? - kérdezte az elbűvölő diák.

Ez már sok volt Arthurnak. - Kérdeztem én öntől valamit a személyére vonatkozólag, Huxter úr? - mondta.

- Nem akartam megsérteni... már megbocsásson... a fenébe is!... maga meg mit dühöng? - mondta Pen meglepett beszélgető partnere.

- Emlékszik még, hogy mi volt köztünk a múltkor? - kérdezte Pen, és fölhorgadt benne a harag. - Már elfelejtette? Nagyon valószínű. Részeg volt, mint az előbb maga is volt szíves megjegyezni, és nagyon goromba.

- A fenébe is, uram, hát nem kértem bocsánatot? - mondta Huxter és elvörösödött.

- Az igaz, és én szívemből meg is bocsátottam. De emlékezzék csak, nem arra kértem, hogy a jövőben legyen szíves kihagyni ismerősei sorából? És ha történetesen nyilvános helyen találkozzunk, ne fássza magát azzal, hogy megismer. Kérhetném, hogy a jövőben erről ne feledkezzék meg? S minthogy kezdődik az ének, engedje meg, hogy ne zavarjam a zene maradéktalan élvezetében.

Vette a kalapját, meghajolt a döbbent Huxter úr előtt, s közben Huxter barátai, akiknek először leesett az álluk, harsogva hahotázni kezdtek Huxteren, oly hangosan, hogy az asztaltársaság feje kénytelen volt elüvölni magát: - Csöndet kérek, uraim: a *Hullarabló* következik! - s e népszerű szám nyomban fel is hangzott, amint Pen otthagya a Hátsókonyhát. Azzal hízelgett önmagának, hogy sikerült tökéletesen úrrá lennie az indulatain. Szinte kívánta, bár

lett volna Huxter harciasabb. Olyan szívesen verekedett volna, vele vagy bárkivel. Hazament. Nem nyugtatta meg semmi - sem az egész napi munka, sem a vacsora, sem a színdarab, sem a whisky. Semmivel sem aludt jobban, mint előző éjjel.

Pár napra rá Huxter úr levelet írt haza Hobnell úrnak, s ennek Pendennis úr volt a fő témája. Sam beszámolt Arthur londoni foglalatosságairól, s arról a pokoli arcátlanságról, ahogy otthoni, régi barátaival viselkedik. Megírta, hogy megrögzött bűnöző, szabályos Don Juan, olyan fickó, s ha egyszer *hazamegy*, még egyetlen *tisztességes ember* házában se lenne szabad fogadni őt. Láta Vauxhallban, egy ártatlan, szegény sorsú leányzóval táncolt; ez a legutóbbi áldozata. Egy ír úriembertől (korábbi katonatisztől), aki ugyanazt a klubot látogatja, mint ő, Huxter úr, megtudta, ki ez a lány, akin ez az *önhitt szélhámos* ördögi praktikáit gyakorolja, s hogy arra gondolt, figyelmeztetnie kéne a lány édesapját, és így tovább és így tovább. - A levél ezután általánosabb témákat is érintett, írója köszönetet mondott a legutóbbi csomagért, a nyulakért, s éreztette, hogy készséggel fogadja a további szívességeket.

Mint említettük, a Nyúltanyán hozzávetőleg esztendőnként sor került egy-egy keresztlőre, s történetesen e szertartás épp egy nappal azután folyt le, hogy Hobnell úr megkapta sógora levelét. A gyermek (egy drága kislány) a keresztségben a Mira-Lucretia nevet kapta két keresztanyja, a claveringi Portman kisasszony és Pybusné asszony neve után. Hobnell természetesen megmutatta a levelet feleségének, Hobnellné asszony meg közölte szörnyű tartalmát két pletykapartnerével. Csinos kis történet volt, s még aznap annak rendje és módja szerint szét is futott Clavering-szerte.

Mira nem mesélte el a mamájának - ahhoz túlságosan megdöbbenette őt a hír -, de Pybusné asszonyban nem volt semmi ilyen tartózkodás, ő az ügyet nemcsak Portmanné asszonnyal, hanem nagytiszteletű Simcoe úrral és nejevel, sőt Glandersné asszonnyal is megtárgyalta (mely időre az két lányát kiharancsolta a szobából), majd közölte Madame Fribsbyvel, azaz az egész claveringi társasággal. Madame Fribsby először lopva odapillantott a dragonyos képére, majd önmaga sértett emlékezetét faggatta, s kijelentette, hiába, a férfiak csak férfiak, s amíg azok, mindig is hazugak lesznek; elgondolkozva idézte a *Marmion* néhány sorát, amelyben az író azt kérdi: vajh hol nyugosznak majd a hazug szeretők? Pybusné nem talált szót, mely kellőképpen kifejezte volna gyűlöletét, iszonyodását, megvetését e gazember iránt, aki ilyen aljasságra képes. Lám, ez az eredménye az elnéző nevelésnek, a gögnek, a különködésnek és arisztokratikus szokásoknak (tény, hogy Pen nem volt hajlandó Pybusnéhoz eljárni teára), meg annak, hogy valaki azokba a szörnyű, romlott társaságokba jár abban a rettenetes, modern Babilonban! Portmanné asszony kénytelen volt elismerni, hogy az anya végzetes elfogultságában elkényeztette a fiát; hogy Arthurnak fejébe szállt az irodalmi siker, s hogy szörnyű szenvedélyei elfeledtették vele mindazokat a nemesebb elveket, amelyeket Portman doktor plántált lelkébe még kora gyermekkorában. Glanders, ez az elvetemült dragonyoskapitány, csak fütttyentett egyet, mikor Glandersnétől hírét vette a történeteknek, és vacsora közben tréfásan utalt rájuk; erre Glandersné durva fráternek nevezte, s mikor a szörnyű kapitány elnevette magát, kiharancsolta lányait a szobából. Simcoe úr nyugodtan fogadta a hírt; szinte még örült is neki; megerősítette véleményét, amelyet a nyomorult fiatalemberről mindig is táplált; nem mintha bármit is tudott volna róla... nem mintha egy sorát is olvasta volna mérgező és veszedelmes művének; Isten ments! de hát mire számíthat az ember egy ilyen fiatalembertől, akiből ily félelmetesen, ily siralmasan, ily sajnálatosan hiányzik minden erkölcsi komolyság? Pen a vasárnap esti istentisztelet prédikációjának tárgyát képezte a claveringi kápolnában: ez a prédikáció nagy és felhevült gyülekezet előtt mutatott rá London veszedelmeire, a regényírás és olvasás bűnös voltára. A gyülekezet nem azt kívánta hallani, hogy Pen bűnös-e vagy sem. Gonoszságát eleve adottnak tekintették; s e kiváló moralisták számára csak az volt a kérdés, melyikük vesse az első követ szegény Penre.

Másnap Pendennisné úrhölgy, egymaga, s a felindulástól, a fáradtságtól majdhogynem ájultan ment, vagy inkább rohant át Portman doktor házába, hogy a jó doktorral tanácskozzék. Névtelen levelet kapott: egy hívő keresztény úgy vélte, kötelessége tört döfni e jó lélekbe, aki soha, egy léleknek nem ártott; hogy kötelessége névtelenül írni, amelyben részletesen beszámol Pen bűneiről, s az írásra hivatkozva közli, hogy az effajta bűnösökre kárhozat vár. Még nézni is rossz volt, hogy e levél mennyire megrémítette, feldúlta szegény Pendennisét. Máris megvénítette a két-három órai szenvedés. Első felindulásában kiejtette kezéből a levelet, s Laura fölvette, elolvasta. Miközben olvasta, elvörösödött, s egész testében reszketett - haragjában. - A gyávák - mondta. - Egy szó sem igaz belőle. Nem, anyám, egy szó se.

- De igaz! És ez a te műved, Laura - kiáltotta Helen vadul. - Miért utasítottad el, mikor megkérte a kezedet? Miért törted meg a szívemet, és utasítottad el? Te taszítottad őt bűnbe. Te kergetted ennek a... ennek a... *nőnek* a karjaiba! Te csak ne beszélj. Ne is válaszolj nekem. Soha nem fogok megbocsátani neked, soha! Martha, hozd a kalapomat és a kendőmet. Elmegyek. Te ne gyere velem. Nincs szükségem rád. Menj innét. Hagyj békén, te kegyetlen lány; miért hoztad rám ezt a szégyent? - S miután így elparancsolta magától a lányát és a szolgálóit is, kirohant a claveringi útra.

Portman doktor ránézett a levélre, s úgy vélte, ismeri az írást, s persze, ismerte már a szegény Pen ellen emelt vádat is. Legjobb meggyőződése ellenére (mert az érdemes doktor, mint mi legtöbben, ugyancsak hajlamos volt rá, hogy minden rosszat elhiggyen felebarátjáról) igyekezett megvigasztalni Helent; rámutatott, hogy a rágalom névtelen forrásból származik, tehát csak egy gazember koholmánya lehet; s hogy a vád nem feltétlenül igaz... nagyon valószínű, hogy nem az... legalábbis Pent feltétlenül meg kell hallgatni, mielőtt ítéletet mondanak fölötte; s hogy egy ilyen anyának a fia nem valószínű, hogy efféle bűnt elkövetett volna stb. stb.

Helen azonban nyomban átlátott színlelt ellenvetésein és tagadásán. - Maga elhiszi, hogy megtette - mondta. - Tudom jól, hogy elhiszi. Ó, miért is engedtem el innét, Portman doktor, miért bocsátottam el a közelemből? De nem lehet becsstelen... jaj, Istenem, nem becsstelen... ugye nem hiszi el, hogy az? Emlékezzék csak, hogyan viselkedett, mikor az a... az a másik... nőszemély... milyen örült szerelmes volt belé! Akkor is becsületes gyerek volt... ma is az. És hálát adok Istennek, igen, térden állva hálát adok Istennek, hogy Laurának megadta a pénzét. Azt mondta, hogy derék fiú, maga mondta. És most... ha ez a nő szereti... és tudja, hogy minden nő szereti... ha elvitte őt hazulról, vagy ha a lány kísértésbe vitte, ami nagyon valószínű... hát miért ne lenne a felesége, és az én lányom? És neki ott kell hagynia azt a gyönyörű világot, és vissza kell jönnie hozzám... az édesanyjához, Portman doktor. Menjünk el, és hozzuk vissza... igen, hozzuk vissza őt... igen, és akkor vigadni fog a... a megtért bűnös. Most rögtön menjünk, drága barátom, ebben a...

Helen többet már nem tudott mondani. Hátrahanyatlott és elájult. Ágyba fektették a szánakozó doktor házában, és elhívták hozzá az orvost. Aggasztó állapotban töltötte az éjszakát. Laura odajött hozzá, vagyis hogy a paplakba inkább; hisz ő Laurát látni se bírta. Portman doktor könyörgött Helennek, hogy nyugodjék meg, s az édesanya iszonyú fájdalma láttán megerősödött hite a fiú ártatlanágában, megírt hát Pennek egy levelet, figyelmeztette, hogy róla milyen hírek járnak, s komolyan kérte, szakítson a lánnyal, és számolja fel e jól felfogott érdekére és lelki üdvösségére oly káros kapcsolatot.

És Laura? - vajon az ő szívét nem szorította el Arthur bűnének és Helen elidegenedésének gondolata? Vajon az ártatlan lánynak nem volt keserű csapás, hogy egyszerre *mindenki* szeretetét elveszítette, akit csak szeretett ezen a világon?

TIZENHARMADIK FEJEZET

Amelyben a történet kis híján véget ér

Portman doktor el is küldte levelét londoni rendeltetési helyére; ezután az érdekes lelki-pásztor igyekezett némi lelket verni Pendennisé úrhölgybe, míg választ nem kap levelére, amely, szerette volna hinni, vagy mondani legalábbis ezt mondta, jó fényt fog vetni Arthur erkölcsére. Helen kívánsága, hogy utazzanak fel Londonba, és személyesen feddjék meg a fiát a gonoszságáért, legalább egy-két napig kivihetetlen volt. A patikárius első nap még azt is megtiltotta, hogy Helen Fair Oaksba visszamenjen, s az özvegy csak a rákövetkező reggel találta magát otthoni szófáján, amint a hűséges, ámbár néma Laura tett-vett az ágya mellett.

Mind önmagára, mind a többi érdekeltekre nézve szomorú, hogy Pen a hitszónoklatot, amelyet Portman doktor neki címzett, csak hetekkel ezután olvasta, hogy az episztola megfogalmazódott; az özvegy pedig nap nap után várta fia válaszát az ellene szegezett vádakra; s állapotát minden nap késedelem csak súlyosbította. Laurának nehéz dolga volt, alig bírta elviselni az aggodalmat; látnia kellett legdrágább barátnője szenvedését; túrnie Helen elidegenedését, s a fájdalmat, amelyet szeretetének elvesztése okozott neki. De ez az ifjú hölgy hozzászokott már, hogy amennyire erői, és Isten kegyelme, amelyért hő és tiszta imáival könyörgött, engedi, megtegye kötelességét. S minthogy kötelességét hangtalanul tette, s könyörgései, amelyek megadták neki a kötelessége teljesítéséhez szükséges erőt, szintén szobája magányában hangzottak el, minden halandó szemétől távol - mi is kötelesek vagyunk hallgatni érényeiről, amelyek éppúgy nem bírják a sok szót, mint ahogy a virág sem hajt ki a bálteremben. Mindössze csak annyit szeretnénk mondani, hogy a női jóság a legszebb virág, amely földünkön virágzik; s hogy nézzük szeretettel néma báját, szívjuk be illatát, s csodáljuk meg törekeny szépségét. Bájos és gyönyörű!... igaz és makulátlan!... hát nem keserves látvány, ha lekonyul és elalszik a könyörtelen gyásztól vagy haláltól... betegség emészti... elhervasztja a hosszú fájdalom... vagy bimbójában tépi le a hirtelen balsors? *Mi* talán megérde-meljük a fájdalmat... de miért legyenek *ők* boldogtalanok?... bár tudjuk, hogy az Ég azt sújtja a legszigorúbban, akit legjobban szeret; örömet leli benne, hogy újra meg újra próbára téve még tisztábbá tegye e tiszta lelkeket.

Pen tehát nem kapta meg a levelet, bár azt annak rendje és módja szerint postára adták, a postás be is dobta a Lamb Court levélszekrényébe, s a takarítónő oda is tette az íróasztalra ölordsa többi leveleivel egyetemben.

Azon nyájas olvasók, akik eddig figyelemmel kísérték Pen élete folyását, és, igen természetesen, észrevételeket tettek ismerősük erkölcsére és jellemére, mostanáig valószínűleg fölfedezték már Pen úr legnagyobb hibáját, s azt a címlapon ravaszul elrejtett tényt is, hogy ki az ő legnagyobb ellensége, akivel újra meg újra megvívni kénytelen. Szeretett olvasóim, jó néhányan vagyunk mi is, akik ugyanezzel a csirkefogóval küszködünk; ezzel a gazemberrel, aki minden alkalmat megragad, hogy csibészésekre csábítson, veszekedésekbe sodorjon, restségre szoktasson, haszontalan társaságba vigyen, s ki tudja, még mi minden rosszra késztesen. Egyszóval: Pen legnagyobb ellensége önmaga volt; s minthogy ezt a gazfickót világeletében dédelgette, kedvében járt és elnéző volt iránta, most elszemtelenedett, mint az elkényeztetett cselédek általában; s ha csak a legcsekélyebb mértékben is megpróbálta kényszeríteni, vagy olyasvalamire készíteni, ami nem volt ínyére, mindjárt hisztérikusan gorboskodni kezdett, és engedetlené vált. Ha valaki hozzászokott, hogy áldozatot hozzon - például Laura, akinek szinte a vérévé vált, hogy mások kedvéért lemondjon az örömről -, annak az áldozat nem esik nehezére; de Pen, nem szokván hozzá semmiféle lemondáshoz,

kegyetlenül megszenvedte, hogy neki is fizetnie kell valamiért, s rettentően zsémbelt, hogy tartózkodnia kell valamitől, amihez pedig kedve lenne.

Gögös lelkében elszánta magát, hogy Fannyt nem látogatja meg; és ezt meg is tartotta. Állandó elfoglaltsággal, testmozgással, mulatozással, társasággal igyekezett kivenni a fejéből ennek az elbűvölő kis személynek a gondolatát. Ezért tehát sokat dolgozott; sokat gyalogolt és lovagolt; sokat evett, ivott és dohányzott; mégis, akárhány szivart elszívott, és akármennyi puncsot megivott, mind nem volt elég, hogy a kis Fanny képét kiűzze lángra lobbant agyából; s az elhatározásához való egyheti hűség és önmehtagadás elég volt, hogy fiatalemberünket ágynak döntse a láz. S az olvasó, aki sohasem volt még legénylakásán súlyos beteg, hadd szánakozzék a nyomorulton, hogy ily szerencsétlen helyzetbe sodródott.

A férjhezadandó hölgyek, vagy más, a házias erények előmozdításában érdekelt keresztény személyek bizottságának egy Cruikshanket vagy Leechet, vagy napjaink ostobaságainak valaki más nyájas leleplezőjét kéne alkalmaznia, hogy rajzok sorozatán ábrázolja a legényélet, a legénylakás szörnyűségeit, s így térítse a szemlélőt a jobb belátásra és arra, hogy családi állapota jobbítására gondoljon. Mert mi lehet kényelmetlenebb, mint egy legényember magányos reggelije? a kormos vízforraló teáskannával a kietlen tűzön nyár derekán? vagy ami még rosszabb, a kialudt tűz mellett karácsonykor, félórával azután, hogy a takarítónő végzett a nappali szobával? Az ilyen lakás sivár magányába lakója dideregve lép be, napját kénytelen azzal kezdeni, hogy szénre és fára vadászik, s mielőtt tanulmányainak nekilátna, el kell végeznie a takarítónő dolgát is, Flanaganné helyett, aki, se szó se beszéd, nem jött ma el. Vagy, hogy mást említsünk, mi szebb témája lehetne egy klasszikus rajzművésznek, mint egy legényember inge? - e ruhadarab, amelyet épp vacsoraidőben kívánna felölteni, de nem talál rajt egyetlen gombot sem? Vagy ott a legényember visszatérése a legénylakásba a vidáman, egy otthonos, csupa baráti arccal teli udvarházban, kedves fogadjisten és sajnálkozó istenhozzád között eltöltött karácsonyi vakáció végeztével. Táskáját otthagyja az épületben levő borbélynál; meggyújtja az egy szál szomorú gyertyát a lépcsőház pislákoló kis lámpásában; belép az oly ismerős sivár szobába, ahol semmi más jelét nem leli, hogy valaki is érdeklődött volna személyes jóléte iránt, mint a karácsonyi számlákat, barátságosan szétszórva az olvasóasztalán. Mindezekhez adjuk még hozzá a legényember betegségének döbbenetes képét, s e szomorú dioráma közzététele után másnap már csökkenni fognak a Temple lakbérei. Legénylakásban élni még egészségesen is épp elég szomorú, magányos és önös dolgot jelent; de betegnek lenni ugyanitt - fájdalmak közt és éberem tölteni az éjszakát - várni a reggelt és a takarítónőt - a magunk óráján figyelni, hogy mikor vegyük be magunk az orvosságot -, s mindezt hosszú órákon át úgy, hogy más társunk ne legyen, csak saját beteges fantáziánk és lázas gondolataink; hogy ne legyen nyájas kéz, amely egy pohár vizet nyújtana, ha meg-szomjazunk, vagy kisimítaná fejünk alatt az összegyűrt vánkost -, hát ez valóban keserű és tragikus sors, igazán nem kell lódítanunk szörnyűségeit; csak szánakozhatunk hát azokon a legényembereken a Temple-ben, akiknek van merszük napról napra dacolni velük.

Ez a sors érte most utol Arthur Pendennist az említett sokféle szertelen kilengés után, amivel szerencsétlen agyát gyötörte. Egy este betegen feküdt le, s másnap reggel még betegebben ébredt. A takarítónőn kívül aznap senki más nem nyitott rá ajtót, csak a nyomdászinas a *Pall Mall Gazette* szerkesztőségéből, akit az író igyekezett tőle telhetőleg kielégíteni. A megerőltetéstől, hogy munkáját befejezze, még jobban felszökött a láza; képtelen volt annyi „flekkt” szolgáltatni, mint máskor; és minthogy Shandon távol volt, s Warrington sem tartózkodott Londonban, hogy segíthetett volna, a *Gazette* politikai és szerkesztőségi hasábjai igazán nagyon üresen festettek; a segédszerkesztő nem tudta miként megtölteni őket.

Finucane úr fölrohant Pen lakására, de igen rossz állapotban lelte Arthurt; így aztán a derék író maga látott neki, hogy ha lehet, az ő részét megírja, s meg is fogalmazott egy sor olyan cikket

és kritikát, amely, nem vitás, nagy épülésére szolgált Pen és az ő folyóirata olvasóinak. Finucane tollából csodálatosan áradtak az Írország nagyságára, e sértett haza lakóinak lángoló értelmére és erényére vonatkozó utalások; és Shandon, a főszerkesztő, aki csöndes nyugalomban töltötte napjait Boulogne-sur-Merben, nevetve dobta oda az újságot feleségének, mondván: - Ide süss, Mary drágám, Jack megint működik. - Igen, Jack melegszívű jóbarát volt és harcos pártember, és ha tollat vett a kezébe, el nem mulasztotta volna, hogy a világgal közölje: Rafferty volt Európa legnagyobb festője, és el ne csodálkozzék az Akadémia kicsinyes féltékenységén, mely Raffertyt elütötte attól, hogy maga is a Királyi Akadémia tagja legyen; hogy kijelentse: jól értesült West End-i körök szerint Rooney urat, a Parlament tagját, készülnek baratai nagykövetté kinevezni; hogy bármiről szóljon is a cikke, el ne ejtsen benne egy-egy méltató szót a Round Towers vagy a Giant's Causeway nagyszerűségéről. S amellet, hogy Pen helyett elvégezte a munkáját, e jószívű bajtárs még azt is följajlotta, hogy lemond szombati és vasárnapi szabad idejéről, s ezeken a pihenésre szolgáló szabadnapokon inkább Arthurt fogja ápolni, Pen azonban erősködött, hogy a világért le ne mondjon szórakozásáról, s hálásan biztosította, hogy betegségét legjobban magányban tudja elviselni.

Finucane úr, miután péntek este végzett az újsággal kapcsolatos munkájával, s a Hátsókonyhán elköltötte vacsoráját, tájékoztatta Costigan kapitányt Temple-ben lakó ifjú barátunk betegségéről; a kapitánynak két nap múltán eszébe jutott a dolog, vasárnap délután elment a Lamb Courtra, s meglátogatta a beteget. Flanagannét, a takarítóasszonyt, könnyek közt lelte a nappaliban, s rossz híreket hallott tőle a drága fiatalúrról odabent. Pen állapota Flanagannét úgy megrémítette, hogy kénytelen volt szíverősítőként pálinkához folyamodni, másként képtelen lett volna elviselni Pen betegsége miatt érzett gyötrő aggodalmát. Ott téblábolt Pen ágya körül, s igyekezett segítségére lenni, figyelme azonban a beteg számára elviselhetetlenné vált, és ingerülten rászólt, hogy ne jöjjön a közelébe. Ettől megint megeredtek a takarítónő könnyei, fájdalma megkettőződött, s megint a palackhoz, szokott fájdalomcsillapítójához folyamodott. A kapitány keményen lehordta iszákosságáért, s rámutatott, hogy ha így folytatja, oktan viselkedése mily végzetes körülményekkel járhat.

Pent eddigre már nagyon elővette a láz, mégis megörült Costigan látogatásának. Pen feküdt a hálósobában, de rögtön meghallotta a jól ismert hangot, s lelkesen hívta a kapitányt, köszönte, hogy eljött, kérte, foglaljon helyet és beszélgessenek. A kapitány nagy komolyan megtapintotta Pen pulzusát (nyirkos és reszketeg keze egy pillanatra megnyugodott, míg Arthur lüktető erét érte) - a pulzus vadul vert - Pen arca nyüzött volt és forró - szeme vérekes és komor - „szörzetét” (a kapitány Pen szakállát nevezte így), már majd egy hete nem borotválta, s így az hű képet adott állapotáról. Pen leültette látogatóját, s kényelmetlen ágyában hanykolódva, forgolódva, élénk beszélgetésbe kezdett a Hátsókonyháról, a Vauxhallról, megkérdezte, mikor mennek megint, s hogy mi van Fannyval... hogy van a kis Fanny?

Igaz is, hogy van? Tudjuk, hogy előző vasárnap nagyon szomorúan ment haza, mikor látta, hogy Arthur lámpát gyújt a szobájában. Bows akkor beszélt Pannel. Bows úr ezután azonnal hazament, elhaladt a házmesterlakás ajtaja előtt, s szavához híven benézett Boltonékhoz, de nagyon szomorú képpel. Fannynak aznap megint kimerítő éjszakája volt. Nyugtalansága nem egyszer fölverte kis hálótársait. A *Walter Lorraine*-t nem merte tovább olvasni; odahaza volt az apja, s az nem tűrte, hogy égesse a lámpát. De a könyvet ott tartotta a párnája alatt, és megmogsimogatta éjszaka. Csak akkor sikerült elaludnia, mikor a gyerekek már mocorogni kezdtek, ébredtek, a reggel közeledtével, majdnem olyan korán, mint a madarak. Bár nagyon haragudott Bowsra, a nap szokott órájában bement hozzá. A jószívű muzsikusz beszélgetni kezdett vele.

- Tegnap este meglátogattam Pendennis urat, Fanny - mondta.

- Igazán? Gondoltam - felelte Fanny, s haragosan meredt a mélabús öregúrra.

- Tudod, hogy szeretlek, mióta csak itt lakom - folytatta Bows úr. - Még gyerek voltál, mikor ideköltöztem; és te is szeretted, Fanny, egészen három-négy nappal ezelőttig, amíg meg nem ismerted azt a fiatalurat.

- Gondolom, most csúnyákat fog mondani róla - mondta Fanny. - Rajta, Bows úr; attól majd még jobban szeretem magát.

- Eszem ágában sincs - felelt Bows. - Szerintem nagyon jó és nagyon derék fiatalember.

- Igazán? Mert tudja, ha egy rossz szót szólna róla, soha többé szóba nem állnék magával... Soha! - kiáltott Fanny kisasszony; kis kezét ökölbe szorította, s izgatottan rőtta a szobát. Bows látta, a szeme bámulattal, szomorú együttérzéssel követte a tüzes kis teremtet. Arca kipirult, teste reszketett; szeméből sütött a szerelem, dac és harag. - Szeretett volna csúnyákat mondani róla - mondta Fanny -, de nem mer... tudja, hogy nem mer!

- Réges-régen ismerem - folytatta Bows. - Mikor megismertem, majdnem olyan fiatal volt, mint te, s nagy, ábrándos szerelem fűzte barátunk, a kapitány lányához... a mostani Lady Mirabelhez.

Fanny nevetett. - Gondolom, Costigan kisasszony iránt mások is éreztek nagy és ábrándos szerelmet - mondta. - Ezek egy csöppet sem érdekelnek.

- Feleségül akarta venni, de nagy volt köztük a korkülönbség. És a rangkülönbség. És Costigan kisasszonynak sem kellett, mert nem volt pénze. Nagyon okosan tette, hogy kikoszorázta; mind a ketten boldogtalanok lettek volna, és Costigan kisasszony se lett volna alkalmas rá, hogy az ő családjával éljen, vagy kellemes otthont teremtsen neki. Pendennis úrnak érvényesülnie kell, és egy rangjábéli úrihölgyet kell feleségül vennie. Egy nőnek, ha szeret valakit, nem szabad tönkretennie, nem szabad viszályt szítania közte meg a családja között, s a maga kedvéért szegénységre és nyomorúságra kárhoztatnia. Egy becsületes lány már csak önmagára vagy a férfitra tekintettel sem csinál ilyet.

Fanny dacos haragja most kétségbeesett könyörgésbe csapott át. - Mi közöm a házassághoz, Bows? - kérdezte. - Ki beszél arról? Mi volt köztem, meg e között a fiatalember között, hogy mindjárt ilyen kegyetlenül kell beszélnie? Én nem tehetek róla... és Arthur... azaz Pendennis úr se..., hogy Vauxhallban találkoztunk. A kapitány vitt el oda, engem meg a mamát. Semmi rosszat nem akartunk, elhiheti; ő megjött, és kisegített minket, és nagyon kedves volt. Aztán beállított és érdeklődött irántunk; és nagyon-nagyon jólesett, hogy egy ilyen nagy ember ilyen kedves hozzánk, egyszerű népekhez. És tegnap mamával egyszerűen csak elmentünk sétálni a Temple Kertbe, és... és... - itt a szokott és megválaszolhatatlan női érvhez, a könnyhöz folyamodott és fölkiáltott: - Ó, bár ne élnek! Bár tettek volna már a síromba, és soha, soha ne találkoztam volna vele!

- Ő maga is pontosan ezt mondta, Fanny - mondta Bows; s Fanny a könnyei közt, megkérdezte: - Miért, miért kívánja ő, hogy sose látott volna? Hát követtem el én valaha is valami rosszat ellene? Ó, inkább elpusztulnék, mintsem hogy neki ártsak! - Erre a muzsikusz tájékoztatta őt az előző napi beszélgetésről, rámutatott, hogy Pen nem gondolhat rá, és nem is szabad arra gondolnia, hogy ő hozzáillő felesége lenne, s hogy neki, ha egy kicsit is tart a becsületes jó hírére, igyekeznie kell Pent elfelejtenie. Fanny elbúcsúzott a muzsikustól; Bowsnak, ha érzelmeit nem is sikerült megváltoztatnia, meggyőznie sikerült őt; megígérte, hogy kerülni fogja a leselkedő veszélyt; aztán hazament a házmesterlakásba, és mindent elmesélt a mamájának. Beszélt neki Pen iránt érzett szerelméről, s a maga mesterkéletlen módján siránkozott, hogy mennyire más a társadalmi helyzetük, hogy a különbség gátat emel köztük. - Ott „A lyoni úrhölgy” - mondta Fanny. - Ó, mama, hogy szerettem én Macready urat, mikor abban láttam! És Pauline-t, hogy hű maradt szegény Claude-hoz, és mindig csak őrá gondolt; és Claude-ot, hogy visszajött hozzá, már mint tiszt, minden veszedelmen át. És ha mindenki

csodálja Pauline-t - mert az biztos, hogy mindenki csodálja, ha egyszer ilyen hű maradt ahhoz a szegény fiúhoz -, miért kell úriembernek szégyellnie, ha szegény lányt szeret? Ezt nem úgy értem, mintha Arthur úr szeretne... Jaj, nem, nem úgy. Nem vagyok én méltó hozzá; csak egy hercegnő lenne méltó egy ilyen úriemberhez. Micsoda költő!... milyen gyönyörűen ír! és milyen jóképű! Az biztos, hogy nemesember, és hogy ősi családból származik, csak kitúrták a birtokából. Lehet, hogy az most a nagybátyjáié. Ó, ha tehetném, hogy szolgálnék neki, hogy dolgoznék rá! Csak tehetném, a rabszolgája lennék! Nem is kívánnék ennél többet, mama... csak hogy reggel láthassam; s hogy néha-néha azt mondja: „Hogy van, Fanny?” vagy: „Isten megáldja, Fanny!” - ahogy vasárnap mondta. Csak dolgoznék, dolgoznék; és egész éjjel fönt lennék és olvasnék, és tanulnék, hogy méltó legyek hozzá. A kapitány azt mondja, az édesanyja vidéken él, és hogy előkelő úrihölgy. Ó, hogy szeretném, ha ott lehetnék, és szolgálhatnám, mama! Hisz annyi mindenhez értek; és szépen is kézimunkázom; és... és néha ő is hazajönne, és olyankor látnám!

A kislány feje édesanyja vállára hullott, s bőven megeredtek kislányos könnyei, s persze, a matróna is csatlakozott hozzá a maga könnyeivel. - Gondolnod se szabad többet rá, Fanny - mondta. - Ha nem jön el hozzád, akkor szörnyű, gonosz ember.

- Ezt ne mondd róla, mama - felelt Fanny. - Ő a legjobb ember, a legjobb és legkedvesebb. Bows szerint boldogtalan, hogy ott kell hagynia szegény kicsi Fannyt. Nem az ő hibája, hogy összetalálkoztunk, vagy igen?... és az sem az övé, hogy nem szabad többé találkoznom vele. Ha azt mondja, hogy nem szabad, akkor nem szabad, anya. Ő el fog felejteni engem, de én soha el nem felejtetem őt. Nem! imádkozni fogok érte, és szeretni fogom mindig... míg meg nem halok... pedig meg fogok halni, tudom, hogy meg fogok... aztán a lelkem mindig vele lesz.

- És szegény édesanyádra nem gondolsz, Fanny? annak a szíve megszakad, ha így beszélsz - mondta Boltonné asszony. - Lehet, hogy találkozol vele. Biztos vagyok benne, hogy találkozol. Biztos, hogy még ma eljön hozzád. Ha valaki szerelmes, akkor ő az. Mikor Emily Budd fiúja elkezdett legyeskedni a lány körül, az öreg Budd elzavarta, az a nagyon tiszteltreméltó öregember, csellista volt a Wells zenekarában; és a dologról a fiú családja se akart hallani. Mégis visszajött. Mind tudtuk, hogy vissza fog jönni. Emily mindig is mondta, és végül elvette őt feleségül; ez is vissza fog jönni; jegyezd meg, drágám, hogy anyád mit mond, aztán majd meglátod, hogy igaza van.

Épp itt tartott a beszélgetés, mikor Bolton hazaérkezett a házmesterlakásba, vacsorázni. Az apa megjelenésére az anya és lánya közötti beszélgetés azon nyomban megszakadt. Boltonné gyöngéden megcirógatta a temetkezési vállalkozó mogorva hadsegédét: - Szent ég, Bolton, ki hitte volna, hogy épp szombat este nem vagy a klubban! Fanny drágám, készíts papának valami vacsorát! Mit ennél, Bolton? Nem tudom, ennek a szegény kislánynak mi ment a szemébe, épp az imént néztem, mikor megjöttél. - Azzal megszorította a lánya kezét, jeladásul, hogy hallgasson. Fanny könnyei is rögtön fölszáradtak; e bámulatos képmutatás és tettetés, amihez a nők annyira értenek, e természetadta fegyverük eltüntette a kislány érzelmeinek minden nyomát; ment, fogta a kézimunkáját, szerényen és némán leült a sarokba, s figyelmetlen apja még csak nem is gyanította, hogy valami fáj neki.

Lám, mintha a sors úgy határozott volna, hogy föllobbantsa és súlyosbítsa szegény gyermek betegségét és szenvedélyét, minden körülmény, s körülötte mindenki arra ösztönözte. Anyja bátorította és tapsolt neki; még Bows szavai is, amelyekkel oltani kívánta a lángot, csak hevesebbé tették szerencsétlen lázát. Pen nem volt gonosz és nem volt csábító; Pent nemes szándék vezette, mikor kerülni kívánta őt. Pen szereti: a jó és nagy, a csodálatos ifjú, az aranyláncaival és gesztenyebarna, illatos pofaszakállával! És szerette is; vagy legalábbis szerette volna még öt évvel ezelőtt, mikor a lelkes és merész ifjút nem keményítette meg a

világ - mikor még nem szégyellt volna holmi bolond és meggondolatlan szenvedélyt, s nem fojtotta volna meg, mint a szegény asszonyok törvénytelen csecsemőgyermeküket, nem azért, mert bűnösök, hanem mert szégyellik, mert rettegnek a világ rájuk szegezett mutatóujjától.

Ki az a tekintélyes nagyvilági ember, aki ne azt mondta volna neki, hogy tökéletesen igaza van, ha kitér a tanulatlan, alacsony származású nővel kötött házasság elől, ha egyszer felesége rokonságát, úriember lévén, nem tekinthetné a magáénak, s ha felesége modora nem illenék új társadalmi helyzetéhez? - és ki az a bölcs, aki ne azt mondta volna neki, hogy legjobb az ilyen kis szenvedélyeket mindjárt csírájukban elfojtani, megszabadulni tőlük, hagyni, hogy elmúljanak, és gyógyulást keresni; mert még soha egyetlen férfi nem halt meg egy nőért, sem *vice versa*; s ha egyikük vagy másikuk lehetetlennek találja, hogy vágya az adott esetben beteljesedjék, akkor minden tőlük telhetőt el kell követniük, hogy elfelejtsék egymást, másutt kell körülnézniük, és mást kell helyette választaniuk. És mégis, talán van mit mondani a másik álláspont védelmében is. Talán Bowsnak volt igaza, mikor csodálta Pen szenvedélyét, bármily vak és oktalan volt is, mely arra ösztökölte, hogy szerelméért kockára vesse mindenét; de az is meglehet, hogy bár az önfeláldozás dicséretes erény, a pusztán világi célú önfeláldozás nem olyan dicséretes; száz szónak is egy a vége, e kérdést hagyjuk függőben, döntse el ki-ki maga, aki moralista csak vitatkozik róla.

Annyi mindenesetre bizonyos, hogy Pen úr jelenlegi nagyvilági tapasztalatainak birtokában nevetségesnek kellett találja és eleve el kellett vesse az ötletet, hogy a konyhából vegyen el egy lányt, akinek egy fityingje sincs. S mivel hogy efelől semmi kétsége nem volt, becsületes ember lévén, egyetlen kötelessége lehetett: el kellett nyomnia szerencsétlen vonzalmát szegény kis Fanny iránt.

Így hát Fanny csak várt és várt és reménykedett, hogy Arthur talán mégis eljön. Egy álló hétig várt, s csak e hét végén tudta meg szegény kislány Costigantól, hogy Pen milyen beteg.

Pen nagybátyja, a kitűnő őrnagy, véletlen épp aznap este érkezett meg Buxtonból, ahol egészségét állította helyre, mikor Costigan látogatóban járt Pennél; elküldte inasát, Morgant, hogy érdeklődjék Arthur iránt, és közölje, hogy másnap szívesen látja reggelire. Az őrnagy csak átutazott Londonon, útban volt Steyne márki stillbrooki házába, ahol fogolyvadászatra volt hivatalos.

Morgan megnyúlt képpel érkezett vissza gazdájához. Láta Arthur urat; Arthur úr igazán nagyon rossz bőrben van; Arthur úr lázasan fekszik. Orvost kéne küldeni hozzá; Morgan riasztónak találta az állapotát.

Szerelmes egek! Hát ez igazán szomorú hír! Azt remélte, hogy Arthur majd lejön vele Stillbrookba; el is intézte a dolgot; Lord Steyne-nel meghívatta unokaöccsét. Most mehet egyedül; nem ültetheti fel Lord Steyne-t; a kór lehet, hogy ragályos; lehet, hogy Arthurnak himlője van; neki meg még nem volt himlője; s az ebben a korban már veszélyes. Van valaki Arthur úrnál?

Morgan azt mondta, hogy van; az ápolja Arthur urat.

Az őrnagy ezután megkérdezte, hogy unokaöccsét látta-e már orvos? Morgan közölte, hogy ő is föltette ugyanezt a kérdést, s azt mondták, Pendennis úrnál orvos még nem volt.

Morgan gazdáját igazán bántotta, amit Arthur kellemetlen helyzetéről hallott. Hisz épp el is mehetne hozzá, de Arthurnak mi haszna lenne abból, ha ő is megkapná a kórt? Saját nyavalyái különben is teljesen lehetetlenné tették, hogy mással is törődjék, mint önmagával. De a fiatalembernek orvosra van szüksége - a legjobb orvosra; Morgant tehát nyomban elküldte egy üzenettel barátjához, doktor Goodenoughhoz, aki szerencsére Londonban tartózkodott és

éppen otthon; az nyomban félbe is hagyta a vacsoráját, s hintaja fél órán belül már ott is volt az Upper Temple Lane-en, Pen lakásának tőszomszédságában.

Az őrnagy arra kérte a jószívű orvost, hogy hozzon hírt neki unokaöccséről a klubba, ahol vacsorázik, s az orvos az este folyamán meg is jelent ott; a dolog nagyon komoly; Arthurnak magas láza van; eret vágott rajta; holnap reggel első dolga lesz, hogy meglátogassa. Az őrnagy e rossz hírektől vigasztalan lelkiállapotban tért nyugovóra. Mikor Goodenough másnap, ígéretéhez híven, eljött meglátogatni, kénytelen volt negyedóra hosszat hallgatni az őrnagy nyavalyáiról szóló beszámolót, mielőtt az időt szakított volna magának, hogy az Arthurról szóló híreket meghallgassa.

Nagyon rossz éjszakája volt, mondta az... az ápolónője; egy órakor félrebeszélt. Rosszul is végződhetik a dolog; helyes volna, ha rögtön értesítenék az édesanyját. Az őrnagy sietve, de udvarias tapintattal megírta a levelet Pendennisné úrhölgynek. Ami azt illeti, hogy ő elmenjen a kölyökhöz, hát az az ő állapotában teljes lehetetlenség. - Hát hasznára lehetnék bármiben is, kedves doktorom? - kérdezte.

Az orvos, furán nevetve, kijelentette: nem, nem hiszi, hogy Pen az őrnagynak bármi hasznát venné; saját drága egészsége maga is a leggondosabb ápolásra szorul; legokosabb tehát, ha elmegy vidékre, és ott is marad; ő majd napjában kétszer is meglátogatja a beteget, s megtesz mindent, ami tőle telik.

Az őrnagy kinyilvánította, hogy becsületszávára, ha ennek bármi haszna lenne, rohanna Pen lakására, így azonban majd Morgan fog eljárni hozzá; ő majd gondoskodik róla, hogy minden rendben legyen. Az orvos meg írjon minden postával Stillbrookba; az itt van negyven mérföldnyire Londontól, s ha történnék valami, ő török-szakad feljön.

Pendennis őrnagy tehát majd megbízottja és a posta útján gyakorolja jóakarátát. - Mi más lehetnék? - mondta. - Uramisten, tudja, ilyen esetekben legjobb, ha békén hagyjuk szegényt. S ha szegény fickó rosszul végzi, hát istenem, így volt megírva. De ahhoz, hogy meggyógyuljon (és ebben, drága doktorom, biztos, hogy egyetért velem), a legjobb, ha békén hagyjuk... terjesen békén.

Az öregúr ily módon próbálta megnyugtatni a lelkiismeretét; s még aznap, vonaton, elutazott Stillbrookba (mert elbeszélésünk kezdete óta egyre-másra támadtak a vasútvonalak, bár Pen szülőföldjére még nem hatoltak be), s Steyne márki vacsoraasztalánál kifogástalanul ápoltan és kibodorított parókával jelent meg, ahogy szokott. De tartozunk azzal az őrnagynak, hogy kijelentsük: kedélye levert volt és szomorú. Wagg és Wenham váltig faggatták rosszkedve okáról: vajon szerelmi bánata van? - kérdezték, s nagyon jól elszórakoztak a rovására. Vacsora után, a whisten vesztett, sőt, elfuccsolta partnere legjobb lapját is. S az öregét fél éjszaka ébren tartotta, hogy a szenvedő fiúra gondolt, akire oly büszke, s akit a maga módján annyira szeret, s izgalom, nyugtalanság fogta el.

Másnap egy ismeretlen kézírással írott levelet kapott: Bows úr írta; értesítette benne, hogy Arthur Pendennis úrnak tűrhető éjszakája volt; s minthogy Goodenough doktor közölte, hogy az őrnagy értesülni kíván unokaöccse egészségi állapotáról, ő, R. B., vasúton küldi neki e hírt.

Másnap délfelé éppen vadászatra készültek Lord Steyne házának vendégei; a társaság a ház előtt a teraszon verődött össze, és várt a hintókra, mikor a szomszédos vasútállomásról egy konflis gördült a ház elé, egy meglehetősen kopottas öltözetű ősz öregúr szállt ki belőle, és kereste Pendennis őrnagyot. Bows úr volt az. Félrevonta az őrnagyot, s mondott neki valamit; az őrnagy rémült arcáról a körülálló urak java része rögtön látta, hogy valami baj történt.

- A törvényszolga. Azért jött, hogy az őrnagyot letartóztassa - mondta Wagg, de senki nem nevetett a szellemeskedésén.

- Hahó! Mi baj, Pendennis? - kiáltott harsány hangján Lord Steyne. - Valami baj van?

- A... a... fiú *meghalt* - mondta az őrnagy zokogva; az öreg egészen odavolt.

- Nem halt meg, uram, de nagyon rosszul volt, mikor Londonból eljöttem - mondta Bows úr halkán.

Miközben hármójuk közt a beszélgetés elhangzott, egy bricska gördült a ház elé. A lord az órájára nézett. - Húsz perce van, még elkaphatja a postavonatot. Ugorjon be, Pendennis, és hajtsanak, mint a... hallja?

A kocsí fürgén elindult Pendennisszel és társával, s bízzunk benne, hogy a káromkodást a Mindenható nem rója föl Steyne márkinak.

Az őrnagy az állomásról nagy sietve a Temple-be hajtatott, de mire odaért, már megelőzték; egy utazóhintó torlaszolta el a keskeny Temple Lane-t. Két úrihölgy szállt ki belőle, s kérdezte az utat a házmestertől; az őrnagy gyors pillantást vetett a hintó oldalára, s rögtön észrevette a kopott címerfigurát, a napba néző sast, s az alája festett jelmondatot: „*Nec tenui penna.*” Bátyja régi, sok-sok évvel ezelőtt készült hintaja volt az. S az utat Helen és Laura kérdezte szegény Pen szobájához.

Az őrnagy odaszaladt hozzájuk; megragadta sógornője karját, és kezét csókolt neki; hárman együtt bementek a Lamb Courtra, s elindultak fölfelé a meredek, homályos lépcsőházban.

Nagyon halkán kopogtattak be az ajtón, amelyen Arthur neve állt, s Fanny Bolton nyitott ajtót nekik.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Egy kritikus fejezet

Amint szegény Fanny a két hölgyet s a rá érthetetlen riadalommal és iszonyodva néző idősebbik hölgy aggódó arcát megpillantotta, mindjárt tudta, hogy Pen édesanyjával áll szemközt; a hölgy elgyötört szeme az ágyában lázasan hánykolódó Arthur szemére hasonlított. Fanny szomorúan könnyörgő pillantást vetett először Pendennisné úrhölgyre, majd Laurára; ez utóbbi arca nem volt kifejezőbb, mint egy kődarabé. Mindkét vendégről lerítt, hogy keményszívú s hogy komor; egyikük sem mutatta az elnézés vagy együttérzés legcsekélyebb jelét sem Fanny iránt. Róluk az őrnagyra tévedt kétségbeesett tekintete. Az öreg Pendennis lesütötte a szemét, s csak a szeme sarkából vetett egy lopott pillantást Arthur szegény kis gonдозójára.

- Én... én... tegnap írtam egy levelet önnek, ha megengedi, asszonyom - mondta Fanny, egész testében reszketve; éppoly sápadt volt, mint Laura, akinek keserű és fenyegető szeme Pendennisné úrhölgy válla fölött nézett rá.

- Igen, hölgyem? - mondta Pendennisné úrhölgy. - Azt hiszem, most fölmenthetjük önt a fiam ápolásának terhe alól. Én az édesanyja vagyok, érti?

- Értem, asszonyom. Én... erre tessék az ő... Ó, egy pillanatig tessék várni! - kiáltott Fanny. - Elő kell készítenem az ő...

A reménytelenül kegyetlen és könyörtelen arcú özvegy hátratántorodott, levegő után kapott, fölsikkantott, de sikolyát rögtön elnyomta.

- Tegnap óta van így - mondta Fanny reszketve, vacogó foggal.

Iszonyú, fülsértő nevetés hallatszott Pen szobájából a nyitott ajtón át; a szegény emberroncs kurjantott néhányat, majd rágyújtott egy kollégiumi bordalra, aztán hurrázott, kurjantott, mintha egy ivászat kellős közepén lenne, s öklével verte a falburkolatot. Lázálmai voltak.

- Nem ismer meg, asszonyom - mondta Fanny.

- Igazán? Az édesanyját, gondolom, megismeri; talán lesz szíves beengedni a szobájába. - És az özvegy sietve bevonult, s otthagyta a kis Fannyt a Pen nappalijába vezető sötét folyosón. Laura is szó nélkül viharzott el Fanny mellett; s az ő nyomában Pendennis őrnagy. Fanny leült egy padra a folyosón, s felváltva sírt és imádkozott, amire éppen telt az erejéből. Meg tudott volna halni érte: s ezek itt gyűlölik! Egy nyájas, egy köszönő szavuk nincs a finom úrhölgyeknek. Csak ült ott a folyosón, maga se tudta, meddig. Ki se jöttek, szóba se álltak vele. Addig ült ott, míg meg nem érkezett aznapi második látogatására doktor Goodenough; szegény kicsi jószágot ott találta az ajtóban.

- Mi van, ápoló kisasszony? Hogy van a betege? - kérdezte a jóságos doktor. - Megnyugodott egy kicsit?

- Menjen be, és kérdezze őket. Bent vannak - felelt Fanny.

- Kik? Az édesanyja?

Fanny szótlanul bólintott.

- Magának is le kell ám feküdnie, szegény kicsi lányom - mondta a doktor. - Ha nem, maga is megbetegszik.

- Ó, hadd menjek be, és hadd nézzem meg, hadd menjek be, és hadd nézzem meg. Én... én úgy szeretem! - mondta a kislány. Térdre esett az orvos előtt, és megragadta a kezét. Fájdalma láttán megolvadt a nyájas doktor szíve, és bepárasodott a pápaszeme.

- Ugyan, ugyan. Csacsiság. Ápoló kisasszony, megkapta a beteg az orvosságát? Volt egy kis nyugta? Hát persze, hogy be kell jönnie, és meg kell néznie. Akárcsak nekem.

- Ugye megengedi, hogy itt elüldögéljek? Ugye, meg? Majd csöndben maradok. Csak annyit kérek, hogy ittmaradhassak - mondta Fanny. Erre a doktor kijelentette, hogy kis csacsi; leültette a padra, ahol a nyomdászinas szokott órák hosszat várakozni Penre; megsimogatta sápadt képét, és becsörtetett a betegszobába.

A sápadt és méltóságteljes Pendennisé betelepedett a nagy karosszékbe Pen ágya mellett. Órája ott volt az éjjeliszekrényen Pen orvosságai mellett. Kalapja és köpenye az ablakban hevert, ölében ott volt a Bibliája, amely nélkül soha nem utazott. Miután a fiát meglátta, első mozdulata az volt, hogy Fanny kendőjét és főkötőjét fölkapta a fiókos szekrényről, kivitte és odadobta Pen íróasztalára. Becsukta az ajtót Pendennis őrnagy és Laura orra előtt; birtokába vette a fiát.

Első nagy aggálya és félelme az volt, hogy Arthur majd még nem ismeri meg; ettől a fájdalomtól azonban megkímélte a sors, legalábbis részben. Pen megismerte az édesanyját, ismerősen elmosolyodott, és odabíccentett neki. Mikor Helen bejött, nyomban azt hitte, hogy odahaza vannak Fair Oaksban; zavarosan összevissza fecsegett és nevetgélt. Laura hallotta odakinn. Nevetése mérgezett nyilat lőtt a szívébe. Szóval igaz. Bűnös... és *ezzel* a teremtéssel vétkezett!... egy cselédlánnyal volt viszonya; és ő, Laura, szerette őt... és valószínű, hogy most meghal... önkívületben, s bűnét meg se bánva. Az őrnagy időről időre eldűnnyögött valami megjegyzést vagy vigasztaló szót, de Laura alig hallotta. Keserves volt ez a várakozás valamennyiük számára; s mikor Goodenough megérkezett, mind úgy érezték, ő a mentőangyal.

Az orvos nemcsak a beteghez, hanem a beteg hozzátartozóihoz is jön. Jelenléte legalább annyit használ nekik, mint a betegnek, s ők még a betegnél is jobban vágnak utána. Hogy lessük, jön-e már! milyen izgalom, ha meghalljuk a hintaja kerekének zörgését az utcán, s milyen, ha lépteit az ajtóban! hogy csüngünk minden szaván, mekkora vigaszt merítünk egy-egy mosolyából, ha megengedheti, hogy ez a napsugár beragyogjon sötétségünkbe. Ki ne látott volna édesanyját, aki az orvos arcát fürkészi, hogy megtudja, van-e remény beszélni nem tudó kicsinye életben maradására, aki odaát fekszik, s kis teste a lázzal birkózik? Ah, hogy néz az orvos szemébe! Mily hálás, ha fényt lát benne, s mily gyász és fájdalom, ha lesüti, és nem meri kimondani a szót, hogy „reménykedjenek”! Vagy a családapa beteg. A rémült feleség nézi, hogy az orvos megtapintja betege pulzusát, és úgy fojtja el gyöttrő aggodalmait, ahogy - felszólítására - a gyerekek hagyták abba a játékot és a beszélgetést. A lázas beteg, a várakozó feleség és a mit sem tudó gyermekek mellett úgy áll az orvos, mintha ő lenne a Sors, az élet és halál ura; ez alkalommal *kényszeren* lemondani a betegről; az asszony imádkozik, hogy férje nyugalmat leljen! Az ember el tudja képzelni, mily szörnyű a felelősség egy lelkiismeretes ember számára; mily kegyetlen érzés, hogy tán rossz gyógyszert rendelt, hogy tán jobban is végezhetne volna a dolgát; mily gyötrelmes együttérezni a túlélőkkel, ha az eset szerencsétlenül végződik - s mily hallatlan gyönyörűség győzni!

Miután sietve végbement a bemutatkozás kis szertartása a doktor és az újonnan jöttek közt, akiknek érkezéséről a kint várakozó, vérző szívű kis ápolónőtől már értesült, a doktor nekilátott megvizsgálni betegét; nyilvánvalóan magas láza volt, s az orvos szükségesnek tartotta, hogy a rendelkezésére álló legerősebb gyulladáscsökkentő gyógyszereket alkalmazza. Tőle telhetőleg vigasztalni próbálta a szerencsétlen anyát; s miután mindent, ami vigasztalót csak mert, elmondott - hogy még semmi ok a kétségbeesésre, hogy reményt lehet meríteni a

fiatalságából, erős szervezetéből, és így tovább, miután tőle telhetőleg mindent elkövetett, hogy eloszlassa a rémült matróna félelmeit, az idősebbik Pendennisszel bement az üres szobába (Warrington hálósobájába), hogy egy kis megbeszélést tartsanak.

Az eset kritikus. A láz, ha nem szűnik, elviheti és el is viszi a fiatalembert; azonnal eret kell vágni rajta; erről tájékoztatni kell az édesanyját. És miért hozta magával azt a másik ifjú hölgyet? Semmi helye a betegszobában.

- És a fenébe is, itt van még a másik nő is - mondta az őrnagy -, az a... az a kis... nőtiszte, aki ajtót nyitott. A sógornóm kihozta a szerencsétlen gyerek kalapját és kendőjét, és odadobta az íróasztalra. Vajon Goodenough nem tud valamit erről a... nőtiszteiről? Mert én csak egy pillanatra láttam, mikor bejöttünk - mondta az őrnagy. - Teringettét, szokatlanul csinos. - A doktor fura képet vágott; a doktor elmosolyodott, a legkomolyabb pillanatokban, az élet és halál határán fel-felmerülnek ilyen különös ellentétek, mosolyt kiváltó okok, de az ilyen mosoly, mely szinte azt mondhatnák, kigúnyolja a szomorúságot, elmúlik, s a szomorúság csak annál mélyebb lesz tőle!

- Na ezzel megvolnánk - mondta végre, s visszament a dolgozószobába; sietve megírt az íróasztalon két levélkét, s az egyiket lepecsételte. Aztán fogta szegény Fanny kendőjét és kalapját meg a leveleket, kiment a folyosóra szegény kis küldöncéhez, és azt mondta: - Siessen, kisasszony; ezt el kell vinnie a felcserhez, és meg kell mondania neki, hogy azonnal jöjjön; aztán meg el kell mennie a lakásomra, meg kell keresnie az inasomat, Harbottle-t; mondja meg neki, készíttesse el ezt a receptet; és várja meg, amíg... amíg elkészül. Egy kis időbe beletelik.

Így hát szegény Fanny elügetett a két levéllel, megkereste a felcsert, aki a közelben lakott, a Stranden, s az jött is nyomban, szikéjével a zsebében, hogy a betegen a műtétet elvégezze, aztán Fanny továbbment az orvos házába, a Hanover Square-re.

Az orvos otthon volt már, mire a recept elkészült, mert Harbottle, az inas, annyi ideig kotyvasztotta; és Arthur betegsége során a továbbiakban a szegény kis Fanny már nem bukkant fel a fiatalember legénylakásán ápolónői minőségben. De az ember aznap is, másnap is, egy törekeny kis alakkal találkozhatott a lépcsőházban, ott ólálkodott állandóan - a szomorú kis arc kérdően tekintett a felcserre, a felcser inasára, a takarítónőre s magára a nyájas orvosra is, amint a beteg lakását elhagyta. Harmadik nap pedig a nyájas doktor hintaja megállt a Shepherd's Innél, e jóindulatú ember bement a házmesterlakásba, mert már ott is volt egy kis betege, akit kezelte; a legjobb orvosságot Fanny Boltonnak akkor adta, amikor végre azt közölhette vele, hogy Arthur Pendennis túl van az életveszélyen, és minden remény megvan a felépülésére.

J. Costigan, Öfelsége hajdani tisztje, bíráló tekintettel nézegette a doktor hintáját, a lovak számszámait, a kocsis öltözetét. - A mindenit, zöld libéria - állapította meg a Tábornok -, s micsoda büszke léptű, szép két ló, úriember nem kívánhat magának különbet, hát még egy orvos. Hogy micsoda gögösek és arcátlanok manapság az orvosok... nem mintha ez nem lenne derék ember meg tudós ember, igazán rendes fickó, hisz ez gyógyította ki szegény kislányt a lázából, hallod-e, Bows fiam - s minthogy Costigan úr ily módon meg volt elégedve az orvos magatartásával és hozzáértésével, a jövőben, valahányszor doktor Goodenough hintájával találkozott, mindig olyan udvariasan és olyan reverenciával köszöntötte a hintót is, a benn ülő doktort is, mintha az maga lenne az alkirály, s Costigan kapitány fénykorát élné a Phoenix Parkban.

Az özvegy hálája az orvos iránt nem ismert határt... vagy legalábbis alig. A nyájas úriember nevetett az ötleten, hogy tiszteletdíjat fogadjon el egy íróembertől vagy egy orvoskollégája özvegyétől, így hát az özvegy elhatározta, hogy ha hazatér Fair Oaksba, azonnal elküldi

Goodenough doktornak azt az aranyozott ezüstvázát, a ház díszét és néhai John Pendennis büszkeségét, amelyet zöld filcbe burkolva őrzött odahaza, s amelyet Lady Elisabeth Firebrace ajándékozott férjének Bathban, mikor a fiát, néhai Sir Anthony Firebrace-t, kigyógyította a skarlátjából. A serleget Hippokratész, Hügieia, Bladud király és az összefonódó kígyók képe díszítette; a Milsom Street-i Abednego úr gyönyörű munkája volt; föliratát Birch úr, az ifjú baronet nevelője fogalmazta.

Az özvegy az ötvösművészet e párját ritkító remekét szánta Goodenoughnak, fia megmen-tőjének; aligha lett volna valami, amit meg ne tett volna neki hálából, egyet kivéve, amit pedig az orvos leginkább szeretett volna, hogy legyen egy kicsit elnéző és kedves szegény Fannyhoz; ártatlan, szomorú történetét úgy-ahogy megismerte a vele folytatott beszélgetések során, s igazán nagyon megszerette - ez persze nem jelenti, hogy különösképpen nagyra tartotta volna Pent az ügyben tanúsított viselkedéséért, vagy egyáltalán tudta volna, hogyan viselkedett. Annyit azonban mindenesetre tudott, hogy szegény szerelmes kislány becsületén mind ez ideig nem esett folt; hogy azért ment el Arthur lakására, mert még utoljára látni szeretne volna, s Arthur aligha volt tudatában a jelenlétének; a legmélyebben és legszánan-dóbban búslakodott a gondolattól, ha arra gondolt, hogy Pent, akár életben marad, akár meghal, el kell veszítenie.

De mikor Goodenough egy vagy két alkalommal megemlítette Fannyt, az özvegy egyébként oly lágy és szelíd arca kegyetlen és hajthatatlan kifejezést öltött, s a doktor látta, hogy hiába is kérne tőle igazságot vagy szánalmat, így hát fölhagyott minden könyörgéssel, s többé nem is említette kis páciensét. Van olyan férfibetegség, amelyen sem a mákony, sem a mandragóra, sem semmiféle álmodó keleti ital nem segít: mint az Erzsébet-kor egy népszerű költőjétől értesülünk erről, s ezt, ha nőkön mutatkozik, a későbbi korok egyetlen orvosi felfedezése vagy gyógy módja sem enyhíti - sem a homoeopathia, sem a hydropathia, sem a mesmerismus, sem dr. Simpson, sem dr. Locock; ez pedig - ne hívjuk féltékenységgnek, inkább csak szelíden hölgyek közti versengésnek vagy vetélkedésnek.

Azon rosszmájú és prózai gondolkodású emberek, akik a regényíró művének minden részletét patikamérlegre teszik és gombostűhegyre tűzik, így például tudni szeretnék, hogy mikor a kritikus hősei töröket egymás torkának szegezve holtpontra juttatják a darabot, hogyan keve-rednek ki a gyilkosan bonyolult helyzetből, most tán azt fogják kérdezni, hogyan fért el a Temple egy három lakószobából, két kamrából, egy folyosóból és egy szeneskamrából álló lakásában Arthur, a beteg úriember, Helen, az édesanyja, Laura, Helen fogadott leánya, Martha, vidéki szolgálólányuk, Wheezerné, a Szent Bertalan kórházban fogadott ápolónő, Flanaganné, az ír takarítóasszony, Pendennis örnagy, a nyugállományú katonatiszt, Morgan, az inasa, Pidgeon, Arthur Pendennis mindenesgyereke s még mások - a válasz pedig nyilván-való: a Temple szinte valamennyi lakója távol volt a várostól, s a Lamb Courtnak abban az épületében, ahol Pen lakott, alig volt odahaza más, mint aki a beteg úriember ágya körül foglalatoskodott, azon beteg úriember ágya körül, akinek betegségéről nem adunk hossza-dalmas beszámolót, s felépülésének vidámabb témájánál sem időzünk el hosszasan.

Mint mondtuk, mindenki távol volt a várostól, így természetesen olyan divatos fiatalember sem maradhatott Londonban, mint Sibwright úr, akinek Pen lépcsőházában, a második emele-ten volt lakása. Flanaganné, Pendennis úr takarítónője, jóban volt Rouncynéval, aki ugyanezt a tisztet töltötte be Sibwright úr körül, az említett úriember hálószobája tehát Bell kisasszony vagy Pendennisné úrhölgy rendelkezésére állt, ha ez utóbbi hajlandó volt megválni fia betegszobájától, s rászánni magát egy kis pihenésre.

Ha e fiatal piperkőc, a Baker Street virága, Percy Sibwright, tudta volna, ki lakja szobáját, mily büszke lett volna lakására! - micsoda verseket írt volna Laurához (néhány verse megjelent folyóiratokban, vagy kézírásban látható nemeskisasszonyok emlékkönyvében) - Sibwright

Camfordban végzett, s mint mondják, kis híján megnyerte az angol verspályázatot -, de hát nem volt idehaza, s így ágya Bell kisasszonynak jutott. Ez a világ legcsinosabb kis rézágya volt, rózsaszínnel szegett kartonbaldachinnal - a hálószoba ablakában rezedá virított, s már csak a ruhásszekrény tetején takaros sorban kirakott fényes lábbelik kiállítása is gyönyörűséget szerzett nézőjének; érdekes látvány volt illatszeres-, pomádés-, medvezsírostégelyekből álló múzeuma is; ugyanígy azoknak a többnyire hiányos öltözetű vagy álöltözetet viselő, de mindig szomorú hölgyeknek válogatott arcképei, amelyek elegáns hálószobája takaros falán körös-körül csillogtak. A zilált hajzatú Medora bendzsójával vigasztalódott Conradja távollétén - a rudolsteini Fleur de Marie hercegnő (a *Párizs Rejtelméi*-ből) szomorúan lesett ki a zárdaablak rácsai mögül, ahol - szegény kalitkába zárt kismadár - épp tollait hullatta; a *Don Quijote* Dorotheája végeérhetetlenül a lábát mosta - egyszóval olyan elegáns volt e képtár, amilyen a szebbik nem gáláns imádójához illett. És Sibwright nappalijában, a néhány, újszülött borjak bőrébe kötött jogi könyvön kívül a számára olvashatatlan klasszikusok, s az annál többet forgatott angol és francia regények és verseskötetek elég nagy gyűjteménye foglalt helyet. A tükröt az elmúlt szezon meghívói díszítették, jogászra a szobában nemigen vallott más, mint a könyvszekrény középső polcán, a Venus-szobor mellett a parókásdoboz, amelyen aranybetűkkel állt a neve: P. Sibwright.

Sibwright Bangham úrral osztotta meg legénylakását. Bangham úr gyakran vadásztatott, elvett egy gazdag özvegyet. Bangham úr nem folytatott ügyvédi gyakorlatot; jó, ha egy bíró-sági ülészak alatt háromszor megjelent a szállásán; a körzeti bírósági tárgyalásokra ki-kiszállt vidékre, ama rejtélyes okokból, amelyek hatására az emberek általában kiszállnak vidéki tárgyalásokra - a szobája nagyon kapóra jött Sibwright úrnak, ha e fiatal úriember, szokásához híven, valami kis vacsorát adott. Be kell vallanunk, hogy e két úriembernek semmi köze történetünkhöz, feltehetőleg soha többé nem bukkannak föl benne, de akaratlanul is kénytelenek vagyunk bepillantani az ajtajukon, hisz történetesen nyitva áll előttünk, mikor épp Pen betegszobájába tartunk; mint ahogy a dolgunk után járva a Stranden, a klubban, a templomban is vetünk egy-egy akaratlan pillantást az utunkba eső boltok kirakatára, szomszédunk vacsorájára vagy a kalapok alá, a női arcokra a szomszéd padban.

Sok-sok évvel a bennünket most foglalkoztató események után, Laura pironkodva és jókedvűen nevetve bevallotta, hogy egyszer életében elolvasott egy fölkapott francia regényt, s mikor férje csodálkozva kérdezte, hogy az ördögbe jutott hozzá, bevallotta, hogy a Templeben, mikor Percy Sibwright úr legénylakásán lakott.

- És azt se vallottam be soha senkinek, amit most elárulok - mondta -, hogy kinyitottam azt a lakkdobozt, és kivettem belőle azt a fura parókát, föltettem a fejemre, és megnéztem magam a tükörben, parókával a fejem.

Tegyük fel, hogy Percy Sibwright épp abban a pillanatban beállít. Vajon mit szolt volna hozzá... mit mondott volna elragadtatásában ez a kópé? Vajon a sok álruhás szépség képei közt akadt volna csak egy is, amely az elevenhez fogható? Ah, mi még a régi szép időkről beszélünk, mikor Sibwright legényember volt, mikor még nem kapott vidéki bíró-ságot - mikor még mindenki fiatal volt -, azazhogy a *legtöbben* fiatalok. Most mások azok, mi már nem.

Joggal hihetjük, hogy mikor Laura e huncut csínyt a parókával elkövette, Pen egy emelettel feljebb már nem lehetett nagyon súlyos állapotban; mert különben - lett légyen mégoly kevésbé szerelmes is belé - pusztá jóérzése és illemtudása meggátolta volna abban, hogy ilyen tréfákat műveljen, vagy fölpróbáljon akármi maskarát.

De ez utóbbi néhány nap során annyi minden történt, ami megmagyarázta vagy fokozta a vidámságát, s Pen betegágya körül, a temple-béli Lamb Courton, az olvasó régi ismerőseinek és barátainak már valóságos kis kolóniája verődött össze. Elsőként Martha érkezett meg

Fairoaksból, Pendennisné úrhölgy szolgálója, akit az őrnagy rendelt fel, joggal hiven, hogy jelenléte majd úrnője és fiatal gazdája megnyugvására és hasznára válik, hiszen egyiküknek sem lehetett kellemes, hogy állandóan ott volt a közelükben Flanaganné (aki Pen betegsége alatt még inkább a vigaszt és az erőt adó szerre volt utalva). Martha még időben érkezett, hogy kiszolgálja Pendennisné úrhölgyet, hisz az le sem feküdt addig, míg a hűséges szolgáló meg nem jött; akkor viszont, anyai hálával szívében ment, és ledőlt Warrington szalmazsákjára és matematikai könyvei közé, amelyekről korábban már írtunk volt.

Tény, hogy ezt a napot megelőzően Pen állapotában nagy és örömteli változás következett be. A lázat legyőzték Goodenough doktor hólyaghúzóí, főzetei és szikéje, a láz elhagyta a fiatal embert, s csak rendszertelen időközönként tért vissza; elkalandozó értelme megállapodott legyöngült agyában; eljött az idő, hogy megcsókolja és áldja édesanyját, hogy eljött hozzá; Laurát és nagybátyját szólítsa (másmilyenek lévén, más-más módon, de mindkettőjüket megindította hamuszínű bőre, vézna és aszott keze, beesett szeme és erőtlen hangja, horpadt, szakállas arca), kezüket szorongatta, és meghatottan mondott köszönetet nekik; miután köszöntötte őket, s miután szerető ápolója kiküldte őket a szobából, majd tizenhat óráig tartó jótékony álomba merült, s mikor felébredt, kijelentette, hogy nagyon éhes. Amilyen keserves, ha az ember beteg, és az ételre rá se tud nézni, olyan kellemes, mikor lábadozni kezd, és visszatér az éhe... de *milyen* éhe! az évek múltán, mint minden öröm, a gyógyulás öröme is halványodik, egészen addig... egészen addig, amíg meg nem érkezik a betegség, amelyből már nincsen gyógyulás.

Ugyanezen örömteli napon még valaki érkezett a Lamb Courtra. Érkeztét Pen és Warrington közös nappalijában füstfelhők előzték meg - a füstfelhőket pedig egy férfiú követte szivarral a szájában és kofferral a kezében -, Warrington volt az; rohanvást jött Norfolkból, amint a gondterhelt Bows úr leveléből értesült, hogy barátja milyen szerencsétlen helyzetbe került. De nem volt odahaza, mikor Bows úr levele bátyja házába megérkezett - a keleti megyék akkor még nem dicsekedhettek vasúttal (kérjük az olvasót, értse meg: csak szándékosan követünk el anakronizmust, s csak ha a természeti törvények merész megsértése valamely nagy erkölcsi igazság megértését segíti elő), szóval Warrington felbukkanása csak szaporította a szerencsés nap szerencsés eseményeinek számát, e napét, mikor is, mint mondtuk, tán kezdetét vette Pen gyógyulása.

Nem volt hát olyan nagyon meglepve, mikor beteg barátja szobáját nem találta üresen (Warrington a saját kulcsával hatolt be a lakásba); régi ismerőse, az őrnagy ült ott higgadtan, s figyelmesen hallgatta, vagy legalábbis úgy tett, mintha figyelmesen hallgatná a fiatal hölgyet, aki kellemes halk hangon egy Shakespeare-darabot olvasott föl neki. A hölgy megrebbent és elhallgatott, s letette a könyvet, mikor a szálal utas, szájában szivarral, s kezében kofferral megjelent. Az elpirult, a szivart kihajította a folyosóra; levette a kalapját és azt is kihajította, odament az őrnagyhoz, kezét szorította vele és Arthur hogyléte felől érdeklődött.

Az őrnagy reszketeg, bár vidám hangon válaszolt - furcsa, hogy megvénítette az érzelem -, reszketeg kézzel viszonzta Warrington kézszorítását, s reszkető hangon közölte vele a jó híreket - Arthur betegségének szerencsés kimeneteléről, édesanyja megérkezéséről -, ifjú nevelt lá...

- Őt nem is kell bemutatnia - mondta Warrington lelkesen, mert megindította és örömmel töltötte el barátja fölépülésének gondolata -, őt igazán nem szükséges bemutatnia. Rögtön tudtam, hogy ő Laura. - Azzal megragadta a lány kezét. Busa szemöldöke alól hallatlan nyájasság és gyöngédség sugárzott, hangja megremegett, mikor ránézett és megszólította: - Szóval ő Laura! - mintha ezt látszott volna mondani a szeme. - És ő Warrington - dobbant meg válaszul a nemes lelkű lány szíve. - Arthur hőse - a bátor és jó -, több száz mérföldről eljött, hogy segítségére legyen, amint meghallotta, hogy barátja bajban van.

De Laura végül is csak ennyit mondott: - Köszönöm, Warrington úr -, s miközben a férfi jóságos kezének szorítását viszonzta, úgy elpirult, hogy boldog volt, amiért a lámpa a háta mögött van, s így elrejti arca pírját.

Miközben ők ketten épp így álltak, halkan, ahogy az édesanyja szokta nyitni, kinyílt Pen betegszobájának ajtaja, s Warrington megpillantotta a másik hölgyet is; az először ránézett, majd az ágy felé fordult, ajkához emelte a mutatóujját, s azt mondta: - Pszt!

Helen Pent intette hallgatásra. Ám Pen reszketeg, de vidám hangon fölkiáltott: - Gyere be, öregem... gyere, Warrington. Tudtam, hogy te vagy az... a bagófüstről, fiú - mondta, kinyújtotta fáradt kezét, s szemében a gyöngeség és öröm könnyeivel üdvözölte barátját.

- Elnézését kérem, asszonyom... a... dohányzásért - mondta Warrington, s életében szinte először pironkodott a rossz szokása miatt.

Helen csak annyit mondott: - Az Isten áldja meg, Warrington úr. - Olyan boldog volt, hogy legszívesebben megcsókolta volna George-ot. Majd - miután a két jóbarát rövid, nagyon rövid beszélgetést folytatott, a boldog és hajthatatlan anya kezét nyújtott Warringtonnak, s őt is kiküldte a szobából, vissza Laurához és az őrnagyhoz, akik azután, hogy Pen legénylakásának jogos tulajdonosa megérkezett, már nem folytatták tovább a *Cymbeline*-t.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

A gyógyulás

Kötelességünk, hogy följegyezzünk egy Pendennisszel kapcsolatos tényt, amelyet, bármily szégyenletes és kedvezőtlen egy regény hősére és címadójára nézve, hiteles életrajza olvasóinak feltétlenül ismernie kell. Miután Pent, akit ágyának döntött a betegség, s bizonyos mértékben szerelmi láztól is szenvedett, a testi betegségen túljutott, megköpölyözték, hólyag-húzóval kikezelték, gyógyszerekkel etették, s fejét az orvos rendelkezése szerint megberetválták - egyszóval, mikor testi fájdalmai megszűntek, megszűnt lelki fájdalma is, nem volt többé szerelmesebb Fanny Boltonba, mint önök vagy én, akik bölcsebbek vagy erkölcsösebbek vagyunk, semhogy a szívünket házmasterlányok után engednénk epedezni.

Párnái közt fekvé nevetett magán, mikor a második gyógyulására gondolt. Már egy csöppet sem érdekelt Fanny; csodálkozott, hogyan érdekelhette valaha is; szokása szerint fölboncolta a halott szenvedélyét is, és ízeire szedte néhai érzelmeit szegény kis ápolónője iránt. Mitől lángolhatott úgy fel, mi lelkesíthette alig néhány hete még? Nem a kislány szellemi képességei, sem a nevelése, nem is a szépsége - százával vannak nála szebb nők. E szenvedély öbelőle eredt: forrása nem a kislányban rejtett. Az maradt ugyanaz; ő látta most más szemmel; és - sajna! - ahogy ez lenni szokott: nem vágyott rá különösképpen, hogy viszontlássa. Most is nagyon jó szívvel gondolt a kicsire, és a többi, és a többi, de a szenvedély, amit alig pár héttel ezelőtt érzett, elpárolgott a testének lázát legyőző labdacsok és köpölyözés hatására. S határtalan meglegedés és öröm forrása volt számára (bár ebben az érzésben volt némi önzés is, mint fiatalemberünk egyéb érzéseiben is), hogy képes volt ellenállni a kísértésnek, épp mikor a veszély a legnagyobb volt, s ha visszagondolt a kislány iránt tanúsított magatartására, nem volt különösebb oka, hogy szemrehányást tegyen magának. Most, hogy lázából kigyógyult, úgy nézett vissza a Fanny Bolton-féle szakadékra, mint amibe nagyon is könnyen beleeshetett volna, de nem vagyok biztos benne, hogy épp a meglegedését nem szégyellte-e egy kicsit. Mert lehet ugyan, hogy kellemes, ha az ember nem szerelmes többé, de mindenesetre megalázó bevallani.

Közben a fiatalembert az ágya mellett tevékenykedő édesanyja nyájas mosolya és gyöngéd figyelme békével és biztonságérzettel töltötte el. A fáradhatatlan ápolónő semmi mást nem igényelt, csak hogy az ő egészsége visszatérjen; legnagyobb öröme és jutalma az volt, ha teljesítette betege minden szeszélyét és kívánságát. Pen érezte, hogy körülveszi édesanyja szeretete, s majdnem olyan hálát érzett érte, mint gyöngé és tehetetlen gyermek korában.

Pennek talán volt némi ködös fogalma betegsége kezdeti szakaszáról, s hogy akkor Fanny ápolta őt, de ez olyan homályos, annyira pontatlan volt, hogy képtelen volt a lázálmai következtében támadt érzécsalódásaitól megkülönböztetni. S mint ahogy korábban sem tartotta ildomosnak, hogy édesanyjának említést tegyen Fanny Boltonról, természetesen most sem vallhatta be neki Fannyval kapcsolatos érzelmeit, nem avathatta bizalmába az érdemes úrihölgyet. Ez mindkét részlől sajnálatos óvatosság és bizalmatlanság volt; egy-két idejében elejtett szó rengeteg fájdalmat és kínlódást takaríthatott volna meg a derék úrhölgynek és hozzátartozóinak.

Nem szívesen mondom ki, de Pendennisné úrhölgy, a Pent gyöngéden ápoló Bolton kisasszony láttán, a két szerencsétlen fiatal bensőséges kapcsolatából a lehető legrosszabbat olvasta ki, s magában eldöntötte, hogy az Arthurral szemben emelt vádak igazak. De hát miért nem érdeklődött? Vannak olyan, férfiakra hátrányos szóbeszéddek, amelyeknek mindenekelőtt az őket legjobban szerető nők adnak hitelt. Hát egy férfira talán nem a felesége féltékeny elsősorban? Szegény Pennek bőven kijutott a gyanakvó szeretetből ápolónőjétől, aki most

éberen örködött fölötte; e jó és tiszta teremtés azt hitte, Pen sokkal szörnyűbb és rombolóbb kórságon esett át, mint a pusztá testi láz, s éppúgy bemocskolta a bűn, mint amennyire legyöngítette a betegség. E tudatot azonban némán kellett elviselnie, s meg kellett kísérelnie, hogy a vidámság és bizalom álarca alá rejtse belső kétségbeesését, kétségeit, iszonyodását.

Mikor Shandon kapitány Boulogne-ban, a *Pall Mall Gazette* következő számát olvasta, megjegyezte Shandonnénak, hogy a vezércikken nem látja már Jack Finucane keze nyomát, s hogy Warrington úr bizonyára munkába állt már. - Száz között is megismertem az ostora csattanását, s a hurkát is, amit a fickó ostorszíja hagy. Mert itt van, teszem azt, Jack Bludyer, az úgy lát munkának, mint a mészáros, föltrancsírozza a tárgyát. Warrington úr kivégzi az emberét, szép szabályos vágást ejt rajta, s vér fakad minden sora nyomán. - E szörnyű metaforára Shandonné asszony kijelentette: - Ugyan, Charles, hogy beszélhetsz így! Én Warrington urat nagyon előkelő, de nyájas úriembernek tartom. Azt tudom, hogy a gyerekekhez nagyon kedves. - Mire Shandon azt mondta: - Igen: a gyerekekhez nagyon kedves; de a férfiakhoz annál ádázabb; s amellet, drágám, egy szót nem értettél abból, amit mondtam; s ez nem is baj, mert abból igazán nem sok jó származik, ha újságot ír valaki; sokkal jobb itt Boulogne-ban élni kedvünkre, ahol bőven van bor, és egy palack pálinka csak két frank. Önts még egy pohárral, Mary drágám, nemsokára úgyis megint visszamegyünk a taposómalomba. *Cras ingens interabimus sequor...* a fene egye meg.

Egyszóval Warrington teljes erővel nekilátott a munkának elgyöngült barátja helyett, s ahogy mondani szokás, „teljes gőzzel” végezte Pen dolgát a *Pall Mall Gazette*-nél. Írt alkalmi cikkeket és irodalmi kritikákat; eljárt színházba és hangversenyekre, s a tőle megszokott vad hévvel nyilvánított véleményt róluk. Túlságosan nehéz volt a keze az ilyen apró munkához, s szívesen is mondogatta Arthur édesanyjának, nagybátyjának és Laurának, hogy a tollforgatók egész hadában nem akad még egy olyan kecses és könnyű, kellemes és elegáns toll, mint Arthuré. - Ennek az országnak a népe, asszonyom, nem tudja, mi a stílus, s nem is becsüli ezt a mi gyerekünket az érdeme szerint - mondta Pendennisének. - Azt mondom, a „mienk”, mert az én nevelésem; és éppoly büszke vagyok rá, mint ön; s ha eltekintünk attól a kis nyakasságától, önzésétől és piperköcségétől, nem ismerek nála derekabb, hűségesebb és finomabb teremtést. A tolla néha gonosz, de ő maga jószívű, mint egy fiatal lány - mint Laura kisasszony -, s meg vagyok győződve, hogy a világon senkinek nem ártana.

Ezt hallván Helen, bár egy mélységes-mélyet sóhajtott, és Laura, bár szintén vérzett a szíve, nagyon hálás volt Warringtonnak az Arthurról alkotott jó véleményéért, s mindketten nagyon szerették, mert annyira ragaszkodik az ő Penjükhöz. S Pendennis őrnagy is fennhangon magasztalta Warrington - hangosabban és lelkesebben, mint szokása volt. - Warrington úriember, drágám - mondta Helennek -, minden ízében úriember, drága hölgyem; a suffolki Warringtonok közül való... Első Károly tette báróvá őket... hát mi más lehetne, mint úriember, ha egyszer ebből a családból származik? Az apja... Sir Miles Warrington, megszökött a... bocsánat, Bell kisasszony. Sir Miles közismert ember volt valaha Londonban, a walesi herceg barátja. Ez az úriember roppantul tehetséges, egészen kiváló képességei vannak... és biztos, hogy sokra viszi, már persze ha van miért kifejtienie az energiáját.

Miközben az őrnagy Arthur hősről ily magasztalóan beszélt, Laurát zavar fogta el. Ránézett Warrington férfias arcára, fekete szomorú szemére, elelmélkedett rajta, s magában leszögezte, hogy bizonyára valami szerencsétlen szerelem áldozata; s mikor rajtakapta magát e gondolaton, bizony mélyen elpirult.

Warrington a közvetlen közelben kapott szállást - Grenier legénylakásán a Flag Courton; s miután délelőtt nagy energiával elvégezte Pen munkáját, az volt az öröme és gyönyörűsége, ha a napos őszi délutánokat beteg barátja hozzátartozóinak társaságában tölthette; s nemegyszer az a megtiszteltetés érte, hogy karját nyújthatta Laurának, s levihette sétálni a

Temple Kertbe; s amikor ehhez az időtöltéshez Laura nyíltan Helen engedélyét kérte, az őrnagy buzgón helyeselt: - Hát persze, teringettét... hát persze, hogy menjen el vele... olyan ez itt, mint vidéken, tudod: a kertben bárki sétálhat bárkivel, s tudod, vannak ott parkőrök is, meg minden... mindenki a Temple Kertben sétál... - Ha e szigorú erkölcsbíró nem támasztott kifogást, miért támasztott volna épp a jóhiszemű Helen? Örült, hogy a lánya legalább szív egy kis friss levegőt, ami a folyó felől áramlik oda, s hogy ezekről az ártalmatlan kiruccanásokról kipirultan és jókedvűen látja visszatérni.

Helen és Laura közt, ezt tudniuk kell, egy kis kimagyarázkodásra került sor. Mikor Pen riasztó betegségének híre jött, Laura ragaszkodott hozzá, hogy a rémült anyával együtt ő is fölutazzék Londonba, s hallani sem akart a „nem”-ről, amit a még mindig haragos Helen mondott, s mikor Helen másodízben még haragosabban utasította vissza, mikor már úgy látszott, semmi remény a szerencsétlen kölyök életben maradására, s kiderült, hogy magaviselete egybekelésük minden reményét kizárta, Laura könnyek közt elárulta anyjának a titkot, amelyet e történet valamennyi figyelmes olvasója ismer. Most, hogy már úgysem mehetne hozzá többé, miért tagadta volna meg magától a vigaszt, hogy bevallja, egykor milyen mélyen, milyen őszintén s mennyire fenntartás nélkül szerette őt? A két nő összevegyülő könnyei valamit enyhítettek fájdalmonkon, s utazásuk fájdalma és félelme legalább annyival csökkent, hogy megoszthatták.

Mire számíthatott volna Fanny, ha egyszerre e két bíró elé állítják? Semmi másra, csak gyors ítélelhozatalra, szörnyű büntetésre, könyörtelen elutasításra! A nők, olyan esetekben, mint amilyenbe a szegény Fanny belebonyolódott, kegyetlen bírák; s mi örülünk, hogy azok; mert a férfi háremörségén, s azon a védelmen kívül, amelyet a nő a saját szívében, hűségében, becsületében hordoz, vajon nem azt figyel-e éber figyelemmel valamennyi saját nembéli barát-nője, nem lép-e félre, s ha bűnösnek találja, nem tépi-e darabokra? Ha a mi Baker Street-i vagy Belgrave Square-i Mahmudjaink vagy Szelimjeink kiszabják Fatiméjükre a megérdemelt büntetést, anyjuk varrja be Fatime zsákját, s nővéreik, sógornőik nyomják Fatimét jól víz alá. S e sorok írója korántsem mond erre nemet: ünnepélyesen kikéri magának, hisz ebben a kérdésben ő is zsarnok török! Turbánt hord és szakállat, mint bárki más, s őszinte híve a zsáknak, Bismillah! De ó, ti makulátlanok, akiket a halálos ítélet jogával ruháztak fel, legalább vigyázzatok, hogy (ha lehet ezt így mondani) az arra való személyt sújtsátok vele. Győződjetek meg a tényekről, mielőtt a vízbevetetést elrendelitek; s addig ne dobjatok senkit a Boszporuszba, míg nem vagytok egészen biztosak benne, hogy megérdemli. Mindössze ennyit kérek szegény Fatime érdekében - csak ennyit -, egy szóval se többet, a Próféta szakállára mondom! Ha bűnös, vízbe vele! - elő a zsákkal, bele az Aranyszarvba, hadd bugyborékoljon és visítogzon, s ha eleget tettünk az igazságnak, gyerünk, emberek, húzzuk meg, hogy vacsorára hazajérjünk.

Az őrnagy tehát csöppet sem ellenezte, hogy Warrington ismételten Laura kisasszonnyal korzózik, sőt, jóindulatú öregúr lévén, tőle telhetőleg még pártolta is kettőjük bizalmas együtt-léteit. Valami kiállítás volt a városban? Ő vetette fel, hogy Laura Warrington kíséretében nézze meg. Warrington akár azzal az ötlettel is előállhatott volna, hogy Laurát a Vauxhallba viszi, ez a hallatlanul szívélyes ember abban sem látott volna semmi rosszat - Helen sem, ha egyszer az idősebb Pendennis úgy ítélte -, és nem is történhetett semmi rossz két ilyen makulátlanul becsületes ember közt - Warrington életében először került meghitt jóviszonyba ilyen tiszta, fennkölt és természetes nővel, Laura meg életében először élvezhette egy ilyen természettől fogva kiváló és annyi szeretetre méltó tulajdonsággal megáldott úriember társaságát; aki oly sok mindenhez ért, lelkes, természetes, jókedvű, s egyszerű szokásai, életmódja olyan lelki frissiséget kölcsönöztek neki, ami ugyancsak különbözött Pen világfias közönyétől és bágyadt gúnymosolyától. Warringtonnak épp a faragatlanságában volt valami finomság, ami a másik kifinomultságából hiányzott. Energiája, tisztelettudása, szolgálatkészsége, szív-

ből jövő kacagása, egyszerű és őszinte hevülete mennyire különbözött Pen szultán ásitó fölényétől, és a neki joggal kijáró hódolat bágyatag tudomásulvételétől. De hát mi tette Pent odahaza ilyen piperkőccé és ilyen despotává? A nők kényeztették el, ahogy azt mi szívesen vesszük tőlük, s amit ők szívesen meg is tesznek. Megcsömörlött az engedelmisségüktől, torkig lakott szelíd figyelmességükkel és hódolatukkal, olyannyira, hogy ráunt az őt kiszolgáló rabszolgákra, s hiába dédelgették, ajnározták, mindez már hidegen hagyta. Bezzeg, ha nem odahaza volt, ürge volt és eleven, s ugyancsak mohó és szenvedélyes - mint a legtöbb ilyen alkatú és így nevelt férfi... Vajon ezt, akárcsak az előbbi mondatot, nem lehet-e félreérteni, s nem lesz-e, aki azt merné állítani, hogy az író fölkelésre bujtogatta a nőket? A Próféta szakállára, erről szó sincs. Mert az író is szakállat visel, s szereti rabszolgasorban tartani családjá nőtagjait. S ugyan melyik férfi nem? Melyik férfi él szívesen papucs alatt, kérdem én? Inkább egyetlen fej ne maradjon a nyakán az egész keresztény és muzulmán világban, csak azt ne!

Nos hát, Arthur ilyen egykedvű volt és ilyen közömbös, és ennyire nem törődött az ajándéku kapott gyöngédséggel, hogy lehet, hogy Laura ilyen elragadtatott szerelmet érzett iránta, amelynek fogyatékos kifejtése is Fair Oaksból Londonig tartott a postakocsin? Amint Helen a drága gyermekről szóló valamelyik históriáját befejezte, s elcsukló hangon százszor is felfelzokogva, s az égre tekintve elmondott valami izgalmas esetet a hős hátulgombolós korából, Laura mindjárt egy másik, hasonlóképpen érdekes és hasonlóképpen könnyekkel tarkított történetbe kezdett arról, hogy az milyen hősiesen húzatta vagy nem húzatta ki a fogát, milyen merészen rámolta ki vagy milyen nagylelkűen kímélte meg egy madárfészket; mint adott fél shillinget a szegény öregasszonynak, vagy hogyan vitte ki a vajás kenyerét az udvarra betérő koldusgyereknek, és így tovább. A zokogó asszonyok egymásnak zengték hősük dicséretét, aki, mint az érdemes olvasó már nyilván réges-rég észrevette, semmivel sem nagyobb hős, mint bármelyikünk. De ha egyszer olyan, amilyen, egy értelmes lány miért szereti ennyire?

E kérdést korábban egy szerencsétlen mondatban (mely utóbb Írország egész dühét az író fejére vonta) már kifejtettük; eszerint még a mások nyakát elmetsző legnagyobb gazembert is szereti valaki, s ha egy ilyen szörnyeteget igen, egy hétköznapi halandót ugyan miért ne? És ugyan kibe szeressen bele egy ifjú hölgy, ha nem abba, akit lát? Nem valószínű, hogy álmában veszítse el a szívét, mint az *Ezeregyéjszaka* királykisasszonya; vagy hogy ifjúi érzelmeit egy úriember kiállításon látott portréjára pazarolja, vagy az *Illustrated London News* valamelyik rajzára. Az ösztöne készteti, hogy ragaszkodjék valakihez: megismerkedik Valakivel; hallja, hogy a Valakit szakadatlanul magasztalják; sétál, lovagol, táncol, beszélget, vagy a templomban, ugyanabban a padban ül Valakivel; újra meg újra találkozik vele, és a házasságok az égből köttetnek, mondja a drága mama, miközben a kislány feltűzi a fejére a narancsvirágkoszorút... aztán itt a lakodalmi reggel, előáll a hintó, és ön meg ő már boldog pár lett. - Vagy szétmegy a parti, és szegény, drága, sebzett szív! nos, akkor Valaki Mással találkozik, akkor azt fonja körül ifjú érzelmeivel. Ilyen a természet. Vagy gondolja, kisasszony, hogy csak a férfi kedvéért szeret, a maga kedvéért egy csöppet sem? Gondolja, akkor is inna, ha nem volna szomszjas, vagy enne, ha nem volna éhes?

Laura tehát azért szerette Pent, mert Fair Oaksban alig látott mást Portman doktoron és Glanders kapitányon kívül, mert a mamája nem fogyott ki Arthur dicséretéből, mert Arthur-nak úri modora, egész jó külseje és élénk szelleme volt, s mindenekelőtt, mert Laurának a vérében volt, hogy szeressen valakit. És ha egyszer szívébe fogadta ezt a képet, akkor már gyöngéden ápolta és ragaszkodott hozzá - Arthur hosszú távolléte és az ő állandó magánya idején nem töprengett fölötte és dédelgette -, s miután megérkezett Londonba, s alkalma nyílt rá, hogy meglehetősen közeli kapcsolatba kerüljön George Warrington úrral, ugyan mi tartotta volna vissza, hogy őt roppant különös, eredeti, kedves és kellemes embernek tartsa?

Jóval ezután, mikor e napok már elmúltak, és a Sors a maga módján rendelkezett azok felől, akik most a Lamb Courton, e koszos házban összegyűltek, egyikük-másikuk talán visszaneézett, s arra gondolt, milyen szép idő is volt ez, milyen kellemesek esti beszélgetéseik és kis sétáik, s egyszerű szórakozásaik a lábadozó Pen heverője körül. Az őrnagy ettől kezdve kedvezően vélekedett a londoni szeptemberről, s kifejtette a klubjaiban meg a társaságban, hogy a holszezon a városban olykor kellemes, teringettét, igazán pokoli kellemes! Esténként Bury Street-i lakására hazatérve, mindig csodálkozott, hogy már olyan későre jár, s hogy milyen gyorsan elszállt az este. Majdnem minden délután beállított a Temple-be, s igazán jóindulatú buzgalommal, állhatatossággal fölvenszolta magát a hosszú, sötét lépcsőn. S arra használta befolyását, hogy a Bay konyhafőnöke (a híres szakács gasztronómiai szakmunkája megjelenés előtt állt, ennek gondozása végett kellett a fővárosban maradnia a kiváló írónak) kis zselét, finom húsleveseket, aszpikokat és más efféle lábadozóknak való apróságokat készítsen, amelyeket aztán Morgan, az inas hordott kitartóan a Lamb Court-i kis kolóniának. S miután Goodenough doktor már engedélyezett Pen számára egy-két pohár tiszta sherryt, az őrnagy szinte könnyekkel a szemében közölte, hogy nemes barátja, Steyne márki, átutazóban a Kontinens felé, úgy rendelkezett, hogy pompás Amontilladóját, amelyet Ferdinánd királytól kapott ajándékba, korlátlan mennyiségben bocsássák Arthur Pendennis úr rendelkezésére. A nemes italt tisztelettel ízlelte meg az özvegy és Laura is (bár nekik csöppet sem volt inyükre annak keserősége), a beteg azonban egészen fölélénkült tőle, s felségesnek ítélte Warrington is, és első nap, vacsora után, mikor a bort megízlelték, mókás kis beszédben köszöntötte az őrnagy, Lord Steyne és általában az arisztokrácia egészségére.

Pendennis őrnagy a legnagyobb komolysággal mondott köszönetet, s beszédében legalábbis kellő számban használta az „ez alkalommal” szót. Pen elhaló hangon éljenzett a karosszékben. Warrington megtanította Laurát, hogy „halljuk! halljuk!”-ot kiáltson, és az asztalt verte az öklével. Pidgeon, a mindenesgyerek, vigyorgott, s Goodenough doktor, mikor ingyen vizitjére hűségesen beállított, ilyen virágos hangulatban találta a társaságot.

Warrington jól ismerte az alattuk lakó Sibwrightot, s e gáláns úriember, a levélre, amelyben Warrington lakása igénybevételéről tájékoztatta, roppantul udvarias és cikornyás levélben válaszolt és adta hozzájárulását. Lakását készséggel bocsátotta szép lakójának szolgálatára, ágyát az álma, szőnyegét a lába rendelkezésére. Mindenki nagyon nyájas volt a beteg és családja iránt. Szíve (és édesanyjáé is, gondolhatjuk) egészen megolvadt ennyi jóakarat és jóérzés láttán. Bocsássuk meg hát Pen életírójának, ha egy nemrégiben történt és némileg hasonló bajra utal, amely egy gondviselészerű jóbaráttal, egy jóságos orvossal, a mélységesen megható kedvesség és együttérzés ezernyi bizonyítékával ajándékozta meg.

Sibwright úr legénylakásán volt egy zongora (ez a művészetek minden ágát kedvelő úriember maga is játszott a hangszeren - méghozzá igen rosszul; sőt volt egy neki dedikált dala is - szövegét ő maga írta, dallamát hűséges barátja, Leopoldo Twankidillo), s ezen a kintornán, ahogy Warrington úr hívta, esténként olykor Laura is játszott, és énekelt hozzá kezdetben nagyon reszketeg hangon és pironkodva (ami igen jól állt neki), csupa egyszerű, régi, otthoni dalt. Meleg alt hangja volt, s Warrington, aki alig tudta megkülönböztetni az egyik dalt a másiktól, s *repertoire*-ja egyetlen dallamból vagy inkább bőgésből, az „Isten óvja a Királyt” hamis diszharmonikus imitációjából állt, most révülten ült, és gyönyörűséggel hallgatta e dalokat. Ha a harmóniájukat nem is, a ritmusukat érezte; s szakadatlan, napról napra növekvő lelkesedéssel figyelte a tiszta, gyöngéd és nemes lelkű teremtest, aki a dalokat énekelte.

Kíváncsi volnék, hogy annak a fekete főkötős, sápadt kislánynak, aki hébe-hóba megállt este a Lamb Court lámpaoszlopánál, és fölneézett a nyitott ablakra, ahonnét a zene kihallatszott, hogy tetszettek a dalok? Mikor elérkezett Pen lefekvésének ideje, a zene elhallgatott. Lámpa gyúlt a felső szobában: az ő szobájában, ahová az özvegy szokta őt fölvezetni; ilyenkor az

őrnagy és Warrington úr, s néha Laura kisasszony eljátszott egy-egy parti *écarté*-t vagy trik-trakot; Laura máskor kötött, gyapjúfonalból, papucsot - férfipapucsot -, lehet, hogy Arthur-nak, lehet, hogy George-nak, lehet, hogy Pendennis őrnagynak; hogy a három közül az egyik mit meg nem adott volna e papucsért!

Mialatt bent imígyen folyt az élet, fölbukkant a ház előtt egy kissé kopottas öltözetű idős úriember, és elvezette a fekete főkötös sápadt kislányt, akinek ilyenkor már nem volt szabad kint lennie a késő esti levegőn, s a Temple házmesterei, az a néhány takarítónő és egyéb műkedvelő, aki a hangversenyt hallgatta, szintén eltűnt.

Közvetlenül tíz óra előtt megint megszólalt a zene, ez alkalommal a St. Clement-templom toronyórája a Stranden; ez egy zsoltár vidám és tiszta dallamát zengte el, mielőtt elütötte volna a fatális tizedet. Miközben az óra a tizedet elütötte, Laura összecsavarta a papucsot; s megjelent a fairoaksi Martha, arcán a szüntelen mosollyal, s kezében az éjjeliszekrény-gyertyával; az őrnagy felkiáltott: - Uramisten, már ilyen késő? - Warringtonnal otthagyták a partit befejezetlenül, fölcihelődtek, kezet fogtak Bell kisasszonnyal. A fairoaksi Martha a gyertyával kikísérte őket a folyosón a lépcsőházba, s lefelé menet hallották, hogy bereteszeli és bezárja mögöttük a „külső ajtót”, rá önmagára és úrnőjére. S ha bármi vész lenne, mondta a mosolygós Martha, „fognám azt a nagy görbe kardot, amék ott lóg az úriszobába” - ezen Martha azt a vörös bársony hüvelyű, és pengéjén a Próféta nevét viselő damaszkuszi szablyát értette, amelyet Percy Sibwright úr hozott haza levantei utazásáról egy albán ruhával egyetemben, s viselt nagy hatást keltve Lady Mullinger jelmezbálján, a Hyde Park-béli Gloucester Square-en. A kard beleakadt Kewsey kisasszony uszályába, mert a kisasszony abban a ruhában jelent meg, amelyben őt és a mamáját az uralkodónak bemutatták (az utóbbit a lordkancellár neje) s ez olyan eseménysorozatot indított meg, amelynek történetünkhöz már semmi köze. Vajon Kewsey kisasszony ma nem Sibwrightné-e? És Sibwright úr nem kapott-e egy megyei bíróságot? - Jó éjszakát, Laura és fairoaksi Martha. Aludj jól és légy boldog, tiszta és szelíd hölgy.

Ilyenkor esténként Warrington néha elkísérte Pendennis őrnagyot... csak egy kicsit... épp csak a Temple kapujáig... a Strandig... a Charing Crossig... a klubig... hogy, hát nem a klubba megy? No jó, akkor a Bury Streetig; ott nevetve szorított kezet az őrnaggal a kapujában. Egész úton Lauráról beszélgettek. Csodálatos, hogy az őrnagy, aki, mint tudjuk, valamikor ki nem állhatta Laurát, most milyen nagy véleménnyel volt róla. - Pokolian csinos egy lány, teringettét. Pokolian jómodorú... a sógornőm modora, akár egy hercegnőé, ő aztán jól felnevel egy lányt. Bell kisasszony egy *kicsit* vidékies. De hát, a mindenit, a galagonya illata finom. S milyen pirulós. Ezek a londoni lányok aranyat adnának egy csokor ilyen rózsáért, ezek nem művirágok, a teringettét! És van egy kis pénze is... no nem jelentős összeg... de azért egész csinos kis summa. - Nem kétséges, hogy Warrington úr mindeme véleményében egyetértett vele; s bár nevetve rázott kezet az őrnaggal, arca elkomolyodott, mikor veterán társától elvált; visszaballagott a legénylakására, egyik pipát a másik után szívta késő éjszakáig, s egyik cikket a másik után írta, egyre harciasabbakat, beteg Pen barátja helyett.

Nos, boldog idő volt ez szinte valamennyi érintett fél számára. Pen napról napra jobban gyógyult. Aludt és evett, ez volt egész napi elfoglaltsága. Étvágya szinte félelmetes volt. Már szégyellte is Laura előtt, s szinte édesanyja előtt is, pedig az nevetett és tapsolt hozzá. Amikor a vacsorájából meghagyott sült csirkét elvitték, szomorú vágyakozással nézte eltűnő barátját, s nyomban megkívánt valami zselét, teára szomjazott, vagy ki tudja, mi másra. Falt, mint egy óriás. Az orvos megálljt kiáltott, de Pen ügyet se vetett rá. A Természet hangosabban szólította, mint a doktor, s erre a nyájas és barátságos doktor jószívvel átadta őt a másik gyógyítónak.

S itt nagyon gyöngéden, s szigorúan magunk közt, említsük meg, ami ugyan megesett vele, de nagyon nem örült, ha utaltak rá. Lázálmában a könyörtelen Goodenough elrendelte, hogy jeget rakjanak a fejére, és nyírják le tövig azt a gyönyörű haját. S ez meg is történt, még... még a másik ápolónő idején, aki persze ott is hagyott papírba bugyolálva minden szál haját, hadd számlálja meg és rakja el az özvegy. Az viszont szentül meg volt győződve, hogy a lány elvitte egy részét, de hát a nők ilyen ügyekben roppant gyanakvók.

Mikor e szörnyű veszteség kibontakozott Pendennis őrnagy szeme előtt (s nyilván nyomban kibontakozott, amint a szegény ifjú ember nyírott koponyáját megpillantotta), s amikor Pen már túl volt a veszélyen, és kezdett erőre kapni, az őrnagy, furán pislogva, s szinte pironkodva kijelentette, hogy ismer egy... embert... igen, egy fodrászt... egy nagyon derék embert, akit majd elküld a Temple-be, s aki majd... öö... megtalálja e balszerencse átmeneti ellenszerét.

Laura szeme huncutul rávillant Warringtonra... Warringtonból meg kitört a hahota; akarva-akaratlanul még az özvegy is elnevette magát; az őrnagy meg elvörösödve szidta a fiatalok arcátlanságát, s kijelentette, hogy majd ha haját vágat, egy fűrtöt eltesz Laura kisasszony számára.

Warrington arra szavazott, hogy Pen tegyen a fejére egy ügyvédi parókát. Sibwrightnak van egy odalent, az pompásan állna neki. - Marhaság - mondta Pen, s látszott, éppúgy zavarban van, mint nagybátyja; a vége az lett, hogy az a bizonyos úriember a Burlington Arcade-ról másnap fölkereste Pendennis urat, s bizalmas megbeszélést folytatott vele a hálósobájában; s egy hétre rá megjelent ugyanez az úr hóna alatt egy dobozzal, s arcán kifejezhetetlenül udvarias mosollyal, s közölte, hogy meghozta „Pendennis úr frizuráját”.

Bizonyára csodálatos, ámde mélabús látványt nyújtott volna Pen lakása rejtett zugában, amint szomorúan töpreng megtépzott szépségén, s a romok elrejtését szolgáló mesterséges eszközön. De nagy sokára mégis fölbukkant a „frizurával” fején; de Warrington akkorát nevetett rajta, hogy Pen elkomorodott, s visszament bársonysapkájáért, azért a takaros turbánért, amelyet a legszeretőbb édesanya varrt neki. Ezután Warrington úr és Bell kisasszony kerített néhány szál virágot a hölgyek kalapjairól, ezekből füzért igyerített, felékesítette vele a parókát, körmenetben kihozta, s hódolattal adózott előtte. Igen, ezernyi ilyen ötlet, tréfa, móka, és *petits jeux innocents*¹³⁹ járta köztük; a Temple, Lamb Court 6. második és harmadik emelete csak úgy visszhangzott a vidámságtól, nevetéstől, úgy, mint ki tudja, mióta nem.

Talán tíz napja élhettek így, mikor az udvar kis őrszeme egy este szokott őrhelyén, a lámpaoszlopnál, nem hallott muzsikát a második emeleti ablakból, és nem látott fényt a harmadik emeleti lakásban, bár mindkettő ablakai nyitva álltak. A lakók elmentek. Flanaganné, a takarítóasszony, elmondta Fannynak, hogy mi történt. A hölgyek, s az egész társaság elment Richmondba, levegőváltásra. Az öreg utazóhintót megint előhozták, jól kipárnázták Pennek és az édesanyjának. Laura kisasszony, előzékenyen, omnibuszon ment, George Warrington úr gyámsága alatt. Warrington úr ezután visszajött, s aznap éjjel birtokba vette régi ágyát a szomorú és kihalt lakásban, visszatért régi könyveihez és régi pipáihoz, csak régi álma nem valószínű, hogy visszatért volna öhozá.

Az özvegy otthagytott egy szépen elrendezett virágokkal teli kannát az asztalán, s így, mikor belépett, szobája virágoktól illatozott. A virág az eltávozott jó és szelíd lelkekre emlékeztette, akik kis időre még széppé varázsolták e sivár, komor lakást. George úgy érezte, soha életében nem volt még olyan boldog, mint e néhány nap alatt, sőt, ahogy ezek a napok elmúltak, most tudta igazán; ment, fölemelte a virágot, megszagolta, arcát beletemette... s talán meg is csókolta. Aztán letette, durva kezével megdörzsölte a szemét, mondott valami keserűt, elnevette

¹³⁹ Kis ártatlan játék.

magát. Életét, lelkét odaadta volna, hogy elnyerje azt a kincset, amelyet Arthur elvetett magától. Mi kell Laurának? Hírnév? - megszerzi neki. Hódolat? - hisz itt van számára egy visszafojtott gyöngédséggel, férfias szeretettel és nemes érzelmekkel teli nagy szív, csak fogadná el. De nem fogja elfogadni. A Sors másként határozott. „Még ha én neki adnám is, neki nem kéne - gondolta George. - Mit kezdene egy magafajta nő egy ilyen magamfajta csúf, durva, öreg fickóval? Öregszem már, és még semmit el nem értem az életemben. Se jóképű nem vagyok, se fiatal, se pénzem nincs, se hírem. Ahhoz, hogy egy férfi egy nővel megszerettesse magát, nem elég, ha csak bámulja és térden állva följajánlja neki faragatlan hódolatát. De hát mit tudok én? Rengeteg fiatal kölyök hagyott már le a versenyben - amit ők az élet díjának éreztek, az az én szememben nem érte meg a küzdelmet. Legfeljebb érte érne meg. Hiszen csak lenne az enyém, és kívánná gyémántokat - bizony megkapná őket! Hű, hogy én milyen szamar vagyok, azzal hencegek, hogy mit meg nem tennék érte. Hisz mindannyian a sorsunk rabszolgái vagyunk. Jövők készen áll, az enyém is réges-rég elrendeltetett. No, gyerünk, szívjunk el egy pipát, s a virágok illatát ne fogadjuk el tárgyalási alapnak. Szegény kis néma virágok! Holnapra már ti sem éltek. Kellett is nektek itt, ezen a mocskos helyen mutogatnotok piros arcotokat!”

Az ágya mellett George egy új Bibliát talált, az özvegy tette oda; az volt beleírva, hogy e szobában, ahol annyi órát töltött, s ahol Isten meghallgatta az imádságát, és megóvta fia életét, a könyvek közt nem akadt Bibliára, ezért Arthur barátjának a legdrágábbat adja, amit adhat, s kéri, olvasgassa néha e kötetet, s tekintse egy hálás édesanya tisztelete és szeretete jelének. Szegény George szomorúan csókolta meg a könyvet, mint a virágokat; s úgy virradt rá a reggel, hogy még mindig e könyv félelmetesen nagyszerű lapjait olvasgatta, amelyeken annyi bánat sújtotta szív, annyi gyöngéd és hűséges lélek talált vigasztalást a balsorsban, s menedéket, reményt a gondban.

TIZENHATODIK FEJEZET

Fanny elfoglaltsága véget ér

A jó Helen, mióta fia megbetegedett, mint láttuk, teljesen birtokába vette a fiatalembert, fiókjait és szekrényeit, tartalmukkal egyetemben; ellenőrizte, melyik ingéről hiányzik gomb, melyik harisnya szorul stoppolásra, vagy - ezt is valljuk be? - a holmijai közt talált levelek közül melyik kíván választ addig is, míg Arthur ilyen gyöngé és maga képtelen írni. Talán dicséretesnek mondható az az igyekezet, amellyel Pendennisné úrhölgy valami fényt akart deríteni az iszonyú Fanny Bolton-rejtélyre, ami - jóllehet fiának soha, egyetlen szóval sem említette - csak nem ment ki a fejéből, s kimondhatatlanul aggasztotta és gyötörte. Lecsavaroztatta a réz kopogtatót a lakás belső ajtajáról, mert, mint joggal állította, a postás ijesztő kettős koppantása zavarja betege nyugalma; s nem engedte, hogy egyetlen levelet is lásson, akár a cipész alkalmatlankodott neki, akár a kalapos, akinek Pen jókora összeggel tartozott, s most közölte, hogy mélységesen lekötelné, ha Arthur Pendennis úr volna szíves tartozását jövő szombatig... stb. stb. Efféle irományokban Pennek, minthogy mindig is könnyű kézzel és gondatlanul bánt a pénzzel, bőven volt része; s bár tartozása nem volt nagy, éppen elég ahhoz, hogy az aggályos és lelkiismeretes anyát megrémítse. Volt némi megtakarított pénze; Pen csodálatos önmegtagadása és a saját takarékosága, mely nagyon egyszerű életmódjából és a divatozásnak már-már zsugoriságszámba menő kerüléséből fakadt, lehetővé tette, hogy félretegyen valamennyit, amelynek egy részét most boldogan áldozta a fiatalúr kötelezettségeinek teljesítésére. Ezen az áron sok érdemes ifjú és tisztelt olvasó nyújtana át levelezését szüleinek; s talán nincs is nagyobb próbája egy férfi rendezett életmódjának és tiszta lelkiismeretének, mint hogy kész szemébe nézni a postásnak. Mert boldog, akit fölvidámít a koppantó kipp-koppja! A jók alig várják; de a semmirekellők reszketnek e hangtól. Ily módon hát nagyon szép volt Pendennisné úrhölgytől, hogy kétszeresen is megkímélte Pent betegsége folyamán; attól a gondtól is, hogy meghallgassa, s attól is, hogy megválaszolja a leveleket.

Bizonyára semmi sem akadt a fiatalember fiókos szekrényében vagy ruhásszekrényében, ami akár egy kicsit is terhelő lett volna rá nézve, vagy kielégítő bizonyítékkal szolgált volna a Fanny Bolton-ügyről, hisz az özvegy kénytelen volt sógorát megkérdezni, mit tud erről az iszonyatos dologról, és erről a szörnyű viszonyról, amibe a fia keveredett. Egy nap Richmondban, mikor Pen Warringtonnal kiült a teraszra, az özvegy nagy tanácskozásba bocsátkozott Pendennis örnaggyal, föltárta előtte félelmeit és zavarát, legalábbis azokat (mert a férfiak és nők közös szokása szerint ő se vallotta be a *teljes* igazságot, mint ahogy a pazarlótól is hiába várnánk adósságai teljes felsorolását, vagy egy divatos hölgytől férje hiába kívánná, hogy mutassa meg neki valamennyi szabószámláját) - legalábbis azokat az aggodalmait, amelyeket pillanatnyi lelkiatyjának hajlandó volt bevallani.

S mikor ezek után megkérdezte az örnagyot, hogy most mitévő legyen ebben a szörnyű... ebben az iszonyú ügyben... s hogy ő tud-e felőle valamit? az öregúr lebiggyesztette az ajkát, így aztán nem lehetett megmondani, hogy mosolyog-e vagy sem; pici szeméből fura pillantást vetett az özvegyre, aztán lesütötte a szőnyegre, és azt mondta: - Drága jó Helenem, nem tudok róla semmit; és nem is akarok tudni; s ha már a véleményemet kérded, hát én azt hiszem, az a legjobb, ha te se tudsz róla semmit. A fiatal férfiak mindig is fiatal férfiak lesznek; és, teringettét, drágám, ha azt hiszed, hogy a mi fiunk még soha...

- Nagyon kérlek, kímélj meg ettől - tört ki Helen roppant méltóságteljesen.

- De drágám, engedtessek megmondanom, hogy nem én kezdtem ezt a beszélgetést - mondta az örnagy, és gúnyosan meghajolt.

- Hallani se bírom, hogy egy ilyen bűnről... ilyen szörnyű bűnről... így beszéljen valaki - mondta az özvegy, szemében a felháborodás könnyeivel. - Még gondolni se bírok rá, hogy a fiam ilyen bűnt követett el. Szinte azt kívánom, halt volna meg, mielőtt elkövette. Azt se tudom, én hogy fogom túlélni, hisz megszakad a szívem a gondolatra, Pendennis őrnagy, hogy az apja fia... az én gyermekem... aki, emlékszem, olyan jó volt... ő! olyan jó és becsületes!... ilyen szörnyű mélyre zuhanjon, hogy... hogy...

- Hogy egy kis grizzel cicázzon, drágám? - kérdezte az őrnagy. - Teringettét, ha minden angol anyának megszakadna a szíve, mert... Ugyan, ugyan; szavamra és becsületemre, nyugalom, drágám, ne sírj. Nem bírom elviselni a női könnyek látványát - sosem is bírtam. De egyáltalán honnan tudjuk, hogy komoly a dolog? Arthur mondott valamit?

- Épp a hallgatása erősíti meg - zokogta Pendennisné úrhölgy a zsebkendőjébe.

- Már hogy erősítené? Van olyasmi, drágám, amiről egy fiatal fickó épp a mamájával nem beszél - erősködött Pendennisné sógora.

- A lány írt neki - sírta a hölgy a batisztzsebkendőbe.

- Hogy? Mielőtt megbetegedett? Persze nem lehetetlen.

- Nem; azóta - zihálta a batisztmaszkos szomorúság -, nem azelőtt; azazhogy nem hiszem... azazhogy én...

- Csak azután. És te... értem, igen. Gondolom, mikor olyan beteg volt, hogy a leveleit se tudta elolvasni, te vetted át tőle e kötelességet, ugye?

- Én vagyok a világon a legboldogtalanabb anya! - kiáltott fel a szerencsétlen Helen.

- A világon a legboldogtalanabb anya, mert a fiad férfi és nem remete. Gondolkozz, drága húgom. Ha eltitkoltál előtte bármi neki szóló levelet, lehet, hogy nagyon rosszat tettél magadnak; s ha csak egy kicsit is ismerem Arthurt, lehet, hogy ezzel olyan feszültséget idéztél elő kettőtök közt, amit életed végéig bánni fogsz... olyan feszültséget, amely pokoli mód fontosabb, mint ez a kis... ez a kis... semmi ügy, ami előidézte.

- Csak egy levél volt - tört ki Helenből -, egyetlen kis levélke... alig néhány szó. Itt van... Ó, hogy tudsz te... hogy tudsz te így beszélni!

Mikor a jólélek kimondta, hogy „egyetlen kis levélke”, az őrnagy szólni is alig tudott, olyan nevetnékje támadt, hiába a szerencsétlen lélek minden szenvedése, s hiába szánta és szerette is. De mindketten a maguk szemével nézték a dolgot, s ami az őrnagy erkölceit illeti, az olvasó jól tudja, hogy az őrnagy korántsem volt aszkéta.

- Én azt ajánlanám - folytatta az őrnagy komolyan -, hogy ha lehet, ragaszd le... az ilyen leveleket többnyire ostyával ragasztják le - tedd be Arthur többi levelei közé, és add oda neki, ha kéri. Vagy, ha leragasztani nem tudjuk, azt kell mondani, hogy számlának néztük.

- Én nem tudok hazudni a fiamnak - mondta az özvegy. A levelet két nappal a Temple-ből való távozásuk előtt dobta valaki lopva a levélszekrénybe, s Martha adta oda Pendennisné úrhölgynek. Az soha nem látta még Fanny kézírását, de amint a levél a kezébe került, nyomban tudta, hogy kitől származik. Mióta Pen megbetegedett, mindennap várta már. Azért bontotta fel némely másik levelét is, mert ehhez akart hozzájutni. Akkor is épp ott mérgezte a szörnyű papiros a táskáját. Elővette és odanyújtotta a sógorának.

- *Nagyságos Arthur Pendennis úrnak* - olvasta az őrnagy a félénk, bicebóca betűket, s gúnyosan elhúzta a száját. - Nem, drágám, tovább nem olvasom. De ha te olvastad, akkor talán elmondanád, mi van benne... csak rossz helyesírással írt könyörgés, hogy meggyógyuljon, s azt mondod, és hogy szeretné viszontlátni? Nos, ebben igazán nincsen semmi rossz. S

minthogy megkérdeztél... - az őrnagy most megint egy kicsit fura képet vágott, majd felöltötte fontoskodó ábrázatát - minthogy megkérdeztél, drágám, hát megmondom, hogy... mhm... hogy Morgan, az inasom, egy kis nyomozást folytatott az ügyben, s hogy... nos, a barátom, Goodenough doktor is utánanézett a dolognak... s mindebből kiderült, hogy ez a kis személy nagyon beleszeretett Arthurba; hogy Arthur elvitte a Vauxhallba, ő fizette a belépődíját, amint azt Morgan egy régi közös ismerősünktől, egy ír úriembertől hallotta, akinek kevés híján az a megtiszteltetés jutott osztályrészül, hogy a te... szóval egy írtól - hogy a lány részeges apja megverte az anyját, aki a férjének változatlanul azt állítja, hogy a lánya ártatlan, másrészt viszont Goodenough doktornak azt mondta, hogy Arthur a gyerekekkel gonoszul viselkedett. Ily módon tehát a történet továbbra is rejtély marad. Kíváncsi, hogy tisztázzuk? Mindössze Pent kell megkérdeznem, nekem rögtön elmondja... nála becsületesebb ember nincs is a földön.

- Becsületes! - jegyezte meg keserű gúnnyal az özvegy. - Ó, bátyám, hogy mondhatod, hogy becsületes! Ha a fiam bűnös, hát el kell vennie azt a lányt feleségül. Térden állva fogom kérlelni, hogy vegye el feleségül.

- Jó Isten! Te megőrültél? - sikoltott fel az őrnagy; s minthogy eszébe jutott Arthur és Helen múltjának egynémely szakasza, eszébe villant az igazság, hogy ha Helen könyörög neki, Pen még képes lesz elvenni azt a lányt; elég vad és makacs ahhoz, hogy bármi bolondságot elkövessen, ha olyan nő van a dologban, akit szeret. - Drága húgom, elment az eszed? - folytatta immáron halkabban, miután egy időre torkán akadt a szó izgalmában; arra az időre, míg e szörnyű gondolat átcikázott az agyán. - Mi jöhet fel, hogy bármi is történt közte meg a lány közt? Lássuk csak a levelet. A kislánynak megszakad a szíve; könyörög, könyörög, hogy írjon neki - otthon boldogtalan... az apja goromba... ön kis ápolónője... a szegény kis Fanny... s amint mondod, olyan helyesírással, hogy az egyenesen felháborító. De, szerelmes egek, drágám, mi van ebben? csak annyi, hogy szegény kis teremtmény még mindig teszi Arthurnak a szépet. Nos, el se ment a lakására addig, míg olyan lázas nem volt, hogy már nem is tudott az ottlétéről. Ezt az a hogyishívják, Flanaganné, a takarítóasszony mondta Morgannek, az inasomnak. És akkor is egy öregember, bizonyos Bows úr társaságában jött; az pedig volt olyan kedves, hogy lejött értem Stillbrookba is... erről jut eszembe, otthagytam a konflisban, és nem fizettem ki a kocsiszt; pokoli kedves volt tőle, hogy értem jött. Nem; ebben az egész históriában nincsen semmi.

- Gondolod? Istennek hála... hála az Égnek! - kiáltott Helen. - Odaadom a levelet Arthurnak, és őt is megkérdezem. Ott van a teraszon Warrington úrral. Gyerekekkel beszélgetnek. A fiam mindig szerette a gyerekeket, ő ártatlan, hála a Jóistennek... hála a Jóistennek. Már megyek is.

Az öreg Pendennisnek megvolt a dologról a maga véleménye. Mikor az ügyben nagy sietve megszavazta a felmentést, magában valószínűleg egészen másként vélekedett, s Arthurt aszerint ítélte meg, ahogy a helyében ő viselkedett volna. Ha Helen most odamegy Arthurhoz, s a gyerek megmondja neki az igazat, márpedig az megmondja, akkor oda minden, gondolta, így hát még egy kísérletet tett.

- Drága aranyom - mondta, s megfogta, megcsókolta Helen kezét. - Minthogy a fiad nem avatott bele a dologba, gondold meg jól, hogy van-e jogod faggatni felőle. Minthogy becsületes embernek tartod, mi jöhet ki kétségből épp ez alkalommal becsületesességét? Mert végül is ki vádolja? Egy névtelen csirkefogó, s még az sem támaszt ellene semmi kézzelfogható vádat. Ha lenne okuk rá, vajon a lány szülei már nem álltak volna elő vele? Neki nincs oka tagadnia, s neked sincs okod, hogy fenntarts egy ilyen névtelen vádat; ami meg azt illeti, hogy bűnösnek tartod, mert történetesen egy ilyen alacsony származású lány ápolta a lakásán, teringettét, ahhoz miért nem ragaszkodsz, hogy feleségül vegye azt az iszákos vén takarítóasszonyt, a Flanagannét?

Az özvegy úgy kacagott, hogy a könnye kicsordult - a vén hadvezér győzelmet aratott.

- Hogy feleségül vegye Flanagannét, a mindenit - folytatta az őrnagy, és az özvegy keskeny kezét simogatta. - Nem. A gyerek nem szólt róla neked semmit, így hát te nem is tudsz semmit. A gyerek ártatlan... az természetes. S hogy mit kell tennünk, drága lelkem? Tegyük fel, hogy tetszik neki ez a lány... ne vágj megint ilyen szomorú képet, ez csak feltevés... teringettét, egy fiatal férfinak csak tetszhet valaki, nem? - ez esetben, mihelyt felépül, megint elkezd járni utána.

- Haza kell jönnie! Haza kell mennünk, egyenesen Fair Oaksba - kiáltott fel az özvegy.

- De drágám, halálra unná magát Fair Oaksban. Ott semmi más dolga nem lenne, csak hogy a szerelmén gondolkozzék. Ahhoz, hogy egy kis szerelemből nagy szerelem váljék, nincs a világon jobb hely, mint egy magányos vidéki udvarház, ahol az embernek nincs mit csinálnia. Gondoskodnunk kell az elfoglaltságáról, a szórakozásáról; el kell vinnünk külföldre. Még sose volt másutt, csak Párizsban, hogy egy kicsit kirúgjon a hámból. Most utaznunk kell. És ápolónőre is szükség van, aki majd gondoskodik róla, mert Goodenough azt mondja, épp hogy megúsza (ne vágj ilyen ijedt képet), neked is el kell hát jönnöd, hogy vigyázz rá; s gondolom, magaddal hozod Bell kisasszonyt is, s én szeretném Warringtont is megkérni, hogy tartson velünk. Arthur pokoli mód kedveli Warringtont. Nem is tud meglenni nélküle. Warrington Anglia egyik legősibb családjából származik, és a legderekabb fiatal fickók egyike, akivel életemben találkoztam. Mőfőle kedvelem.

- És Warrington úr tud valamit erről a... erről az ügyről? - kérdezte Helen. - Tudom, két hónapja nem volt már idehaza, mikor történt; Pen megírta, hogy elment.

- Egy szót se tud róla... én... én megkérdeztem. Kifaggattam. Még csak nem is hallott a dologról; szavamra! - kiáltott fel az őrnagy kissé riadtan. - És azt hiszem, drágám, az lenne a legokosabb, ha nem is említenéd neki... de mennyire hogy nem; ez roppant kényes és kínos téma.

A jámbor özvegy megragadta és megszorította sógora kezét. - Köszönöm, sógor - mondta. - Nagyon-nagyon jó vagy hozzám. És nagyon-nagyon megvigasztaltál. Most bemegyek a szobámba, és gondolkodom azon, amit mondtál. Ez a betegség és ezek a... ezek az indulatok... nagyon földúltak; és tudod, hogy én nem vagyok valami erős. De megyek és hálát adok Istennek, hogy a fiam ártatlan. Mert *ártatlan*. Ugye az?

- Hát persze, drágám, persze hogy az - mondta az öreglegény, s szeretettel megcsókolta; levette a lábáról az özvegy gyöngédsége. Gyöngéden nézett utána távoztában, s gyöngédségének, mondhatnék, valami sajátos ízt adott, hogy némi gúny keveredett bele. - Ártatlan! - mondta. - Ha belefeketedek, akkor is megesküszöm, hogy ártatlan, inkább, mint hogy ennek a jó léleknek fájdalma okozza.

Miután ily módon győzelmet aratott, a kimerült és boldog harcos leheveredett a szőfára, arcára terítette sárga selyemzsebkendőjét, jólesően elsundított, s a szívvidámítóan szabályos horkolás közepette, nem kétséges, igen kellemeseket álmodott. A két fiatalember közben a napsütötte teraszon üldögélve vidáman múlatta az órákat, s kettejük közül legalábbis Pen igen beszédes volt. Egy új regény s egy új tragédia tervét mesélte Warringtonnak. Az csak nevetett az ötleten, hogy barátja tragédiát akar írni. Pen meg fogadkozott, hogy biz' isten megmutatja, hogy tud ő tragédiát írni.

Az őrnagy fűvös-szólóját egyszerre megzavarta Bell kisasszony érkezése. Látogatóban volt öreg barátnőjénél, Lady Rockminsternél, aki nyárára villát bérelt a szomszédban; az most, hogy hírére vette Arthur betegségének és édesanyja richmondi tartózkodásának, átjárt látogatóba hozzá; s bár Arthurt nem szerette, most elhalmozta gyümölcscsel, fogollyal, figyelme minden jelével. Laurát az öreg hölgy nagyon kedvelte, s szerette volna, ha átjön és vele marad; de Laura nem hagyhatta ott Helent ebben a helyzetben. Az özvegyet ugyanis kimerítette, hogy

olyan éber gonddal őrködött Arthur egészségén; ezt az ő egészsége sínylette meg; s Goodenough doktornak megvolt a jó oka rá, hogy akárcsak ifjú betegének, neki is orvosságot írjon fel.

Az öreg Pendennis felriadt, amikor az ifjú hölgy belépett. Álma nagyon könnyű volt. Kivágott egy gáláns kis szónoklatot; az utóbbi időben csupa lovagiasság volt Laura irányában. Vajh hol szedte azokat a rózsákat, amelyeket az orcáján visel? S mily boldog, hogy álmából ily bájos valóságra ébredt. Laura egyenes volt és jó humorú; s e két tulajdonság olykor a megvetéshez nagyon hasonló érzést ébresztett benne az öregúr iránt. Élvezte, ha sikerült kiugratnia belőle a világiasságát, s a klubok, szalonok, öreg *habitué*-jával sikerült elmondatnia sületlen meséit a nagyokról, s kifejtetnie vele erkölcsi nézeteit.

Most azonban nem volt csúfolkodó kedvében. Lady Rockminsterrel sétakocsikázott a Parkban, mondta; s vadat hozott Pennek, meg virágot a mamának. Látszott, hogy nagyon aggódik a mamáért. Most épp tőle jött, s Helen nagyon megviselt, attól fél, hogy igen-igen beteg. Nagy szeme megtelt szeretett barátnője állapotán érzett aggodalma gyöngéd jeleivel. Nagyon félti, mondta. Vajon az a jó... az a drága Goodenough doktor nem tudná őt is meggyógyítani?

- Arthur betegsége, és más lelki aggodalmai kétségkívül nagyon megrázták Helent - mondta vontatottan az öregúr. A lány lángvörös arca elárulta, hogy érti az őrnagy célzását. De a szemébe nézett, és nem válaszolt. „Ettől megkímélhetett volna - gondolta. - Vajon mi célja vele, hogy eszembe juttatja ezt a szégyent?”

Mert hogy célja volt, az nagyon is lehetséges. E fura öreg diplomata ritkán szólt cél nélkül. Goodenough doktorral már értekezett drága barátnője állapotáról, mondta, s a doktor szerint Helennek pihenésre és környezetváltásra lenne szüksége... igen, környezetváltásra. Holmi kínos körülményeket, amik előadódtak, el kell felejtetni, s ezekre még csak célozni sem szabad többé; ő is elnézést kér, hogy egyáltalán említést tett róluk Bell kisasszonynak - többet ez a maga részéről nem fog előfordulni... s nyilván Bell kisasszony részéről sem. Mindent meg kell tenni, hogy barátnőjét megnyugtassák és megvigasztalják, ő azt javasolná, hogy az ősszel utazzanak el valami külföldi gyógyfürdőbe, mondjuk a Rajna-vidékre, ahol Helen visszanyerhetné kimerült életerejét, s Arthur is megpróbálhatna új emberré lenni. Laura persze ne hagyja cserben az édesanyját.

Hát persze hogy nem. Laura Helen és csak Helen miatt aggódott; azazhogy Arthurért is, az anyja miatt. Helennel külföldre vagy akárhova elmegy.

És Helen, miután egy óra hosszat töprengett a dolgon a szobájában, úgy beleélte magát az utazásba, mint egy iskolás gyerek, aki kalandos utazásról olvas, és máris tengerre szállna. Hova menjenek?... minél messzebb, annál jobb... valami elhagyatott helyre, ahova még az emlékek sem követik; kellemes helyre, hogy Pen sose akarja otthagyni... akárhová, csak ő jól érezze magát. Reszkető kézzel nyitotta ki az íróasztalát, elővette betétkönyvét, s megszámlálta kis megtakarított pénzét. Ha több kell, ott van a gyémántkeresztje. És Laurától is kérhet kölcsön megint. „Csak menjünk... - gondolta - rögtön induljunk, amint az utazást bírja. Gyerünk, jó Goodenough doktor... gyerünk gyorsan, engedje már meg, hogy itthagyjuk Angliát.”

A jó doktor aznap épp áthajtatott hozzájuk vacsorára. - Ha mindenem így felizgatja magát - mondta Helennek -, és így ver a szíve, ha ilyen makacsul aggódik egy fiatalemberért, aki olyan gyorsan gyógyul, amilyen gyorsan csak bír, akkor magát kell ágyba dugnom, és Laura kisasszony ápolhatja; akkor meg ő betegszik meg, s kérdem én, miből éljen meg egy doktor, ha kénytelen mindannyiukat ingyen kezelni? Goodenough-né máris féltékeny magára, azt mondja, s teljes joggal, hogy beleszeretek a betegeimbe. Nagyon kérem, menjenek már az

országból, amilyen hamar csak lehet, hogy végre legyen egy kis békességem a családom körében.

Mikor a külföldi utazás tervét Arthurral közölték, azt a fiatalúr a legnagyobb élénkséggel és lelkesedéssel fogadta. Legszívesebben máris ment volna. Azon nyomban nekifogott bajuszt növesztetni, gondolom, azért, hogy a száját begyakorolja a hibátlan francia és német kiejtésre; de komolyan nyugtalanította, hogy a bajszáról, mikor serkedni kezdett, kiderült, hogy kifejezetten veres. Eredetileg arra számított, hogy az őszt Fairoaksban tölti; s az ott töltendő két-három hónap gondolatának a fiatalember csöppet sem örült. - Nincs ott egy lélek, akivel beszélni lehetne - mondta Warringtonnak. - Nem állom az öreg Portman prédikációit, és a nagyképű, vacsora utáni csevelty. Ismerem az öreg Glanders valamennyi történetét a spanyol háborúról. Más kultúrnépek nem laknak a környéken, csak Claveringék, ők meg a nagybátyám szerint karácsony előtt nem lesznek odahaza; s amellet, Warrington, legszívesebben elmenekülnék az országból. Mialatt távol voltál, a fene egye meg, némi kísértésnek voltam kitéve, de hálisten megúsztam, s azt hiszem, a betegségem is a legjobbkor jött, s így véget vetett neki. - S azzal elbeszélte barátjának a Vauxhallban történeteket, amelyeket az olvasó már ismer.

Warrington a történet hallatán nagyon komoly képet vágott. Az erkölcsi bűnösség kérdését félretéve is nagyon örült, hogy barátja megmenekült egy olyan veszedelemből, amely egész életére tönkretelhetne volna; és - tette hozzá - szinte teljes bizonyossággal tönkretette és romlásba döntötte volna a másik felet is. - És mekkora fájdalmat okozott volna az édesanyádnak, meg... meg a hozzátartozóidnak! - jegyezte meg, nem tudván, hogy e jó népek már eddig is mi fájdalmat és aggodalmat álltak ki.

- Anyámnak egy szót se! - kiáltott fel riadtan Pen. - Ő sose heverné ki. Egy effajta *esclandre*¹⁴⁰ biztos megölné. - És különben is - tette hozzá sokat tudóan, mintha afféle csibész, egy ifjú Lovelace volna, akinek az egész élete csupa *affaire de coeur* -, ha az embert ilyesféle vész fenyegeti, legjobb ha hátat fordít neki és elszalad.

- És nagyon beleestél? - kérdezte Warrington.

- Hm! - mondta Lovelace. - Iszonyú parlagi kiejtéssel beszélt, de igazán aranyos kislány volt.

Ó, való élet Clarissái, ó, ti szegény hiú, csacsi kislányok! csak tudnátok, hogyan beszélnek rólatok azok a Lovelace-ek; csak hallanátok, mit mond Tom Jacknek a Klub kávézójában odaát; vagy látnátok, amint Ned előszedi szegény kis levélkéiteket a szivartárcájából, és oda nyújtja Charleynak, Billynek vagy Harrynak a kantin asztala fölött, nem vágynátok annyira írni, vagy nem hallgatnátok oly mohón a szavát! Van olyan bűn, mely nem teljes, míg a szerencsés gazember utóbb el nem dicsekszik vele; s jól jegyezzétek meg, aki rögtön kész a becsületetekben gázolni, biztos, hogy elárulja a titkokat is.

- Harcolni nehéz, elesni könnyű - mondta komoran Warrington. - S mint mondd, Pen, ha a vész ennyire fenyegető, a legjobb, ha az ember hátat fordít neki és elszalad.

Miután e témát, amelyről Pen egy hónappal ezelőtt még sokkal ékeesebb szóval beszélt volna, ily röviden elintézték, a beszélgetés visszakanyarodott a külföldi utazás terveihez, s Arthur lelkesen biztatta barátját, hogy tartson velük. Warrington a családhoz tartozik, a kúrához tartozik. Arthur kijelentette, hogy feleannyira sem élvezné az utat Warrington nélkül.

De George kötötte az ebet a karóhoz, hogy nem, nem mehet. Itthon kell maradnia, és át kell vennie Pen helyét. Pen azt mondta, erre semmi szükség, hisz Shandon már visszajött Londonba, s neki, Pennek is, jár a szabadság.

¹⁴⁰ Botrány.

- Ne erőltess - mondta Warrington. - Nem mehetek. Kötelezettségeim vannak. Legjobb nekem idehaza. És száz-szónak is egy a vége: pénzem sincs, márpedig az utazás pénzbe kerül, azt tudod.

Ez utóbbi kis akadályt Pen legyőzhetetlennek tekintette. Megemlítette az édesanyjának: Pendennisné úrhölgy szívből sajnálkozott; Warrington úr hallatlanul kedves volt hozzájuk, de végül is ő tudja legjobban, hogy mit csinál. S persze, nem vitás, hogy később szemrehányást tett önmagának, amiért olyan önző, hogy a legszívesebben úgy vinné el a gyereket, hogy csak vele legyen.

- Mit hallok Pentől, drága Warrington úr? - kérdezte egy nap az őrnagy, azután, hogy Warrington ellenvetéseit közölték vele, és kettesben maradtak. - Hogy nem jön velünk? Ez képtelenség... ön nélkül Pen meg sem gyógyul. Mert azt kijelentem, hogy én nem fogom ápolni. Szüksége van valakire, aki erősebb, vidámabb és jobban elszórakoztatja, mint egy magamfajta reumás vén trottyos. Nagyon valószínű, hogy nekem Karlsbadba kell mennem, ha magukat már sikerült leraknom valahol. Az utazás manapság nem kerül semmibe... vagy legalábbis alig valamibe. És... nagyon kérem, Warrington, ne feledje, hogy én kedves édesapja régi barátja vagyok, s ha ön a bátyjával nincsen olyan viszonyban, hogy... hogy előleget vegyen fel az önt, mint fiatalabb testvért megillető járandóságra, nagyon kérem, tekintsen a bankárjának; Pen talán nincsen mélységesen lekötve önnek? Hisz, ahogy mondja, három hete ön végzi az ő munkáját is, mégpedig teringettét, példás tehetséggel és zsenialitással!

George Warrington azonban még az őrnagy e kedves ajánlata és példátlan nagylelkűsége ellenére is nemet mondott; s kijelentette, hogy itthon marad. De ezt sokkal tétovább hangon és határozatlanabban tette, s ez arra vallott, hogy bár makacsul nemet mond, szíve szerint velük tartana.

Az őrnagy makacs jóindulatának azonban nem lehetett ily módon útját állni. Aznap este, a teaasztalnál, mikor Helen egy pillanatra eltávozott, hogy utánanézzon a nyugovóra tért Pennek, az öreg Pendennis visszatért a tárgyra, s megpirongatta Warringtont, hogy nem hajlandó részt venni a kiránduláson. - Hát nem udvariatlanság ez, Bell kisasszony? - kérdezte, s odafordult az ifjú hölgyhöz. - Hát illik ez egy jóbaráthoz? Nem volt nálunk vidámabb együttes, és ez az önző csudabogár most szétrobbantja a társaságot!

Bell kisasszony teáscsészéjére sütötte a szemét; Warrington meg mélyen elpirult, de nem szólt semmit. Bell kisasszony se; de mikor Warrington elpirult, elpirult ő is.

- Kérje meg *maga*, hogy jöjjön velünk, drágám - mondta a jóindulatú öregúr -, magára talán hallgat.

- Miért hallgatna épp rám? - kérdezte az ifjú hölgy, kérdését szemlátomást a teáskanálhoz és nem az őrnagyhoz intézve.

- Kérje csak meg; eddig még nem kérte - mondta Pen szókimondó nagybátyja.

- Igazán nagyon boldog lennék, ha Warrington úr velünk tartana - jegyezte meg Laura a teáskanálnak.

- Azt mondja? - kérdezte George.

Laura föltekintett és kijelentette: - Azt. - Szemük összetalálkozott. - Ha megkér rá, a maga kedvéért akárhova elmegyek, vagy akármit megteszek - mondta halkan George, mintha minden egyes szót nehezeire esnék kiejtenie.

Az öreg Pendennis el volt ragadtatva: a szerető szívű öregember összecsapta a tenyerét, és úgy kiáltotta: - Bravó! Bravó! Megvan az alku, meg ám... teringettét! Kezet rá, fiatalok! - És

Laura, gyöngéden csillogó szemmel, kezét nyújtott Warringtonnak. Az megfogta a kezét; arcán meglátszott mély felindultsága. Szemlátomást épp mondani szeretett volna valamit, mikor Pen szomszédos szobájából belépett Helen, rájuk nézett, s a kezében tartott gyertya megvilágította sápadt és rémült arcát.

Laura még jobban elvörösödött, s elvonta Warringtontól a kezét.

- Mi történt? - kérdezte Helen.

- Megkötöttük az alkut, drágám - mondta az őrnagy, legbehízelgőbb hangján. - Sikerült Warrington úrral megígértetnünk, hogy velünk tart.

- Igazán? - mondta Helen.

TIZENHETEDIK FEJEZET

Amelyben Fanny új orvost fogad

Vajon Helen gyanította-e, hogy ahogy Pen erőre kap, megújul a kis Fanny iránti vonzalma is? Bár e fiatal lányról, mióta az őrnaggyal beszélt, soha egy szót nem szólt, s bár látszólag legalább, tudomást se vett Fanny létezéséről, Pendennisné úrhölgy nagyon is éber figyelemmel kísérte Arthur úrfi minden mozdulatát; azon a címen, hogy beteg, el nem engedte volna a szeme elől; s arra különösen ügyelt, hogy a levelezés terhétől, legalábbis pillanatnyilag, megszabadítsa. Nagyon valószínű, hogy Arthur némi félelemmel nézte a neki szóló leveleket; az is nagyon valószínű, hogy mikor a családi asztalnál megkapta őket, magán érezte anyja szemét (bár a jólélek látszólag mereven a teáscsészéjére vagy a könyvére szegezte tekintetét); napról napra várta, hogy majd megpillantja azt a kis kézírást, amelyet nyomban megismert volna, bár sose látott, s szíve mindig megdobbant, valahányszor levele jött. Vajon öröme vagy bosszúsága nőtt, hogy várakozásában napról napra csalódnia kellett? S vajon könnyebb volt-e a lelkének, hogy Fanny nem írt? Bár nem kétséges, hogy ilyen ügyekben, ha Lovelace ráun Clarissára (vagy viszont), mindkét félnek jobb, ha azonnal szakítanak, s ha már nem sikerült egybekelniük, mindketten a maguk útját járják, s magányosan járják, önszeretetünk, szánakozásunk vagy tisztességérzetünk nem szíveli az ilyen hirtelen csődöt. Mielőtt a világgal közölnénk, hogy cégünk, a Lovelace és Tsa nem tud eleget tenni kötelezettségeinek, különféle kompromisszumokkal próbálkozunk; siralmas megbeszéléseket tartunk; halogatjuk, hogy lehúzzuk a rolót, és bejelentsük a szomorú csődöt. Pedig annak be kell következnie; mégis elzalogosítjuk az ékszereinket, egy kicsit még húzzuk a dolgot. Úgy általában, merem állítani, hogy Pen bosszús volt, mert Fannytól nem jött panaszos levél. Mi, csak így elszakad tőle, s még vissza se néz? csak elsüllyed, s még kis kezét sem nyújtja ki a vízből? s annyit se kiált, hogy: - Arthur, segíts! - Nos hát; nem mindenki süllyed el, aki erre az útra vállalkozik. Néha-nyan vízbe fúlnak, ha a hajó léket kap; de a többség csak alámerül, és kievickél a partra. És az olvasónak az Upper Temple-béli Arthur Pendennis úrral kapcsolatos tapasztalatai bizonyára lehetővé teszik annak megállapítását, hogy a nevezett úriember a vízbe fülök vagy kiúszók csoportjába tartozik-e.

Bár Pen egyelőre még gyöngé volt ahhoz, hogy fél mérföldet gyalogoljon, s a drága egészsége érdekében talán ezt se hagyták volna, hogy egymaga, ápolónői felügyelet nélkül kocsiba üljön, Helen nem tudta felügyelete alatt tartani Warringtont is, és nem volt jogalapja, hogy ezt az úriembert visszatartsa, ha a dolga Londonba szólította. Igen, ha elmegy és ottmarad, az özvegy, mert megvolt rá az oka, talán még örült volna is; de ezeket az önző kívánságait, amint föltámadtak benne, vagy amint önmagának bevallotta, mindjárt meg is rendszabályozta; s Warrington figyelmességére, szolgálataira, s fia iránt tanúsított hűséges barátságára gondolva, szokott mélabús kedvességével és alázatos megadásával szinte befogadta a családba őt. Egy reggel azonban, mikor Warringtont ügyei a városba szólították, valahogy mégis megsejdtette, mi ott a tennivalója: azért megy, hogy Pennek hírt hozzon Fannyról.

Arthur csakugyan beszélt a barátjával, s többé-kevésbé elmondta neki kalandját Fannyval (amelyet az olvasó már ismer), s hogy milyen érzelmeket táplál a lány iránt. Örült, hogy e veszélyből megmenekült, s erre Warrington a szíve mélyéből mondott áment; s hogy nem követett el semmi olyan hibát, nem viselkedett úgy a kislánnyal szemben, hogy szemrehányást kéne tennie magának; de ha már elválnak, mert el kell válniuk, legalább annyit szeretne közölni vele, hogy Isten áldja meg, s reméli, hogy megtartja jó emlékezetében. Warringtonnal folytatott beszélgetésében olyan komolyan, olyan érzéssel beszélt minderről, hogy George-ot, aki határozottan a szakítás pártján volt, kezdte már elfogni az aggodalom; barátja talán nem is gyógyult ki olyan alaposan, mint ahogy hanceg vele; hogy ha ezek ketten történetesen megint

összekeverülnek, akkor megint megküzdhetnek a veszéllyel és a kísértéssel. És az eredmény? - Harcolni nehéz, Arthur, elesni könnyű - mondta Warrington -, s mi, szegény nyomorultak akkor cselekszünk a legbátrabban, ha menekülünk a veszedelem elől. Én se lennék az, aki vagyok, ha eszerint cselekszem, amit prédikálok.

- Miért, mit cselekedtél, George? - kérdezte Pen kíváncsian. - Azt tudom, hogy történt veled valami. Mondd el, Warrington.

- Történt, mégpedig helyrehozhatatlan, s mindjárt az elején az egész jövőmet megrendítette - felelt Warrington. - Megmondtam: valamikor majd elmesélem, Pen; majd elmesélem, de nem most. Fogadd el a tanulságot a példabeszéd nélkül, Pen fiam; s ha akarsz látni valakit, akinek roncs az élete, mert már siheder korában zátonyra futott, hát itt vagyok én, Arthur; így hát óva intelek.

Említettük már, hogy Huxter úr, claveringi barátainak írott leveleiben, megemlékezett egy divatos londoni klubról, amelybe bejáratos, s ahol rendszeresen találkozik egy kitűnő ír katonatiszttel; más hírekkel egyetemben tőle szerezte a Pendennisre vonatkozó értesülést is, amelyet Claveringbe továbbított. E klub nem más volt, mint a Hátsókonyha, ahol a Szent Bertalan kórház tanítványa a Tábornokkal szokott találkozni; az öreg sajátos ír kiejtése, megjelenése, természete és beszédmodora kitűnően elszórakoztatott sok fiatal úriembert, aki a Hátsókonyhán kereste esti szórakozását és felüdülését. Huxter, minthogy természetadta képessége volt bárki és bármi utánzására, lett légyen az közkedvelt tragikus vagy komikus színész, kakas a trágyadombon, palackba behatoló dugóhúzó vagy a palackból kipukkanó dugó, vagy előkelő összeköttetésekkel rendelkező ír katonatiszt, aki szinte kínálkozik az utánzásra, mondja a mondókáját, s ha iszik, hallgatója akad, és alkalma nyílik rá, nagyokat lódít, különös kedvvel tanulmányozta barátunkat, a Tábornokot és sok éjszakán át beszéltette e derék fickót. Hat penny ára vizes pálinka volt a csalétek, amire a derék öreg feltétlenül ráharapott; s a szesz hatására vajon ki mesélhette volna nála boldogabban a lánya és önmaga szerelemben, háborúban, ivászatban és az úri társaságban aratott sikereiről szóló történeteket? Huxter ily módon számos képpel szolgálhatott barátainak Costiganról; Costiganról, amint duellumot vív a Phoenixben - Costigan és a yorki herceg beszélgetéséről - Costiganról veje vendégszerető asztalánál, az ország nemeseivel körülvéve - Costiganról, amint részegen sírva fakad, mikor is szokása szerint bizalmasan elpanaszolja lánya égbekiáltó hálátlanságát, s kijelenti, hogy az idő előtt sírba viszi becsületben megöszült fejét. S minthogy barátunk sok fiatal fickót vonzott a Hátsókonyhára, s ezek mind a tulajdonos pálinkáját itták, miközben a Tábornokon derültek, a tulajdonos, figyelembe véve a hasznót, amit az a háznak hajtott, az öreg nem egy gyöngéjét megbocsátotta. Nem a legelőkelőbb helyzet ez az életben, az biztos, nem is olyan, hogy ha egy öregembert tisztelünk, ezt kívánnánk neki; de erről a koros pojácáról meg kell jegyeznünk: nem is igen tudta, hogy az életben elfoglalt helyzete nem valami előkelő, s azt is, hogy whiskyvel átjárt vérében nincs egy csöpp rosszakarát, zavaros agyában egy keserű érzés senki emberfia iránt. Még gyermekét, a kegyetlen Emilyt is bármikor keblére ölelte volna, hogy könnyek közt bocsásson meg neki; s mi többet lehetne elmondani egy ember keresztényi könyörületességéről, mint hogy kész megbocsátani mindazoknak, akik csak jót tettek vele, és akikkel ok nélkül vezett össze.

A Hátsókonyha fiatal látogatói s Costigan kapitány mulatótársai közt elterjedt a vélemény, hogy a kapitány a hitelezőktől való félelmében, vagy zavartalan magányra vágyva eltitkolja, hogy hol lakik, s valami fantasztikus helyen él. Ha erről faggatták, a fogadás se válaszolt kérdéseikre, mert az volt az elve, hogy a helyiségeiben megforduló urakat csak ott a helyiségeiben ismeri; ha számlájukat úriemberhez méltóan kifizették, s ha úriember módjára is viselkedtek, azután, hogy tőle a lábukat kitették, megszűnik velük a kapcsolata; s minthogy maga is úriember, arcátlan kíváncsiságnak tartja, hogy valaki lakóhelye után kérdezősködjek.

Costigan pedig még legrészegebb és legbizalmaskodóbb pillanataiban is kitért minden olyan nyílt vagy burkolt kérdés elől, mely erre a tárgyra vonatkozott; minthogy nemegyszer volt szerencsénk látogatást tehetni a lakásán, láttuk, hogy nem volt semmi különös titkolnivalója, de hosszú és viszontagságos élete során nemegyszer lakott olyan helyeken, ahol a lelke nyugalmanak nélkülözhetetlen előfeltétele a visszavonultság volt, s ahol egynémely látogatók megjelenése mindent okozott neki, csak örömet nem. Így hát a kópék és hiszékeny emberek mindenféle legendákat költöttek lakóhelyéről. Azt állították, hogy általában a Cityben alszik egy őrbódében; egy konflisban, ahol az istállótulajdonos ad neki menedéket; a yorki herceg Emlékoszlopában, és így tovább; ezek közül a legvadabbakat a tréfás kedvű és élénk képzeletű Huxter bocsátotta útjára. Mert Huxey, ha el nem némult a „nagyfejűek” társaságában, és a barátai közt volt, mintha nem is ugyanaz az ember lett volna, akit elgyávított Pen arcátlan modora; s ő, akiért úgy rajongott a családja, a szíve-lelke volt annak a körnek, amely az ünnepi, vagy akár a boncasztal körül vele együtt összegyűlt.

Egy ragyogó szeptemberi reggel, mikor Huxter egy csésze kávéval ajándékozta meg magát a Covent Garden egyik bódéjában, azután, hogy pompásan végigtáncolta az éjszakát a Vauxhallban, és észrevette a kapitányt, amint az épp a Henrietta Streeten tántorog végig, a sarkában egy falka gúnyosan üvöltő utcakölyökkal, akik már előbújtak híd alatti hálól helyükről, s elindultak portyázni, hogy a reggelijüket és a furcsa létüket biztosító aznapi betevő falatot megszerezzék. Szegény öreg Tábornok nem volt olyan állapotban, hogy a fiatal gézengúzok gúnyolódása vagy tréfái bármi hatással lettek volna rá; a konfliskocsisok a standon, valamint a ladikosok ismerték, s megtették a megjegyzéseiket rá: a rendőrök utánabámultak, megvető és szánakozó pillantással, s rászóltak a fiúkra, hogy hagyják békén; de hát mit számított már a Tábornoknak az emberek megvetése és szánakozása, a komisz kölykök tréfálkozása? Üveges szemmel tántorgott végig az utcán, épp csak arra futotta az eszéből, hogy tudja, merre tart, hogy kövesse szokott hazafelé vezető útját. Nem volt ember Londonban, aki gyakrabban feküdt volna le úgy, hogy ne tudja, hogyan került haza, mint ő. Fölébredt, otthon találta magát, s nem tett fel kérdéseket; most, hogy Huxter kávéházi őrhelyéről megpillantotta, éppen veszélyes, bár mindennapos útján lavírozott hazafelé. Barátját megpillantani, kétpennys számláját kifizetni (összevissza nyolc pennyje maradt, különben konflist fogadott volna, hogy a Vauxhallból hazavigye) a lelkes Huxternek egy pillanatába került - Costigan befordult a Drury Lane Színház mellett a pálinkásbutikokkal, osztrigásboltokkal és színházi ruhakölcsönzőkkel zsúfolt sikátorba; még csak pitymallott a kémények fölött, a boltok tulajdonosai békés álmukat aludtak redőnyeik mögött; Huxter udvarról udvarra követte a Tábornokot, míg csak ki nem értek az Oldcastle Streetre, melyről a Shepherd's Inn kapuja nyílik.

Itt, épp mikor már látótávolságra volt hazulról, szerencsétlenségére narancshéj került a sarka és a kövezet közé, s szegény öreg fickó hanyatt esett.

Huxter rögtön odaszaladt hozzá, s kis szünet után, mialatt a zuhanástól és az előzőleg megivott whiskytől szédelő öreg harcos tőle telhetőleg igyekezett összeszedni gondolatait, az ifjú felcser fölemelte a megsántult Tábornokot, s jószívvel fölajánlotta neki, hogy hazakíséri. Az elbambult Tábornok egy darabig makacsul nem adott választ az orvostudor kérdésére, hogy hol lakik, csak annyit mondott, hogy itt a közelben, s hogy innét már könnyen hazatalál; ki is bontakozott Huxter karjából, s nekiiramodott, mintha kíséret nélkül szándékoznék hazamenni, de annyira tántorgott és bukdácsolt, hogy az ifjú orvos mindenáron el akarta kísérni, s jó néhány nyugtatgató, vidító és vigasztaló szó árán sikerült is rávennie, hogy koszos öreg kezét bedugja, ahogy ő mondta, az „uszonya” alá, majd a szánalmasan nyöszörgő öregembert átvezette az utcán. Mikor a tiszteletre méltó Shepherd címerfigurájával díszített öreg kapuhoz értek, az öreg megállt. - Ez a' - mondta, fölnyúlt és sikerült is megrántania a kapucsengőt, mely egyszerre előhozta az öreg Bolton urat, a házmestert; mint minden reggel, ma is ádázul mogorva képet vágott és morgott, hogy rákerült a sor, és be kell engednie ezt a hajnali madarat.

Costigan megpróbált barátságos társalgásba bocsátkozni Boltonnal, de a másik mogorván elzárkózott. - Haggyon békin - mondta -, menjen lefekünni, kapitány, és inkább ne kötsön föl más jó embert. - A kapitány tehát keresztültántorgott a négyszögletű udvaron, a maga lépcsőházához, s az érdekes Huxterrel a sarkában fölbotorkált rajta. Costigannek saját kulcsa volt, Huxter bedugta helyette a kulcslyukba, így hát nem kellett fölkelteniük a kis Bows urat, az öreg muzsikust, aki csak az imént aludt el. Huxter segített levetkőzni kapatos betegének, meggyőződött róla, hogy nem tört csontja, ágyba dugta, s vizes borogatást tett a térdére meg a sípcsontjára, melyet estében, miközben a nadrágja is elszakadt, csúnyán fölsértett. A Tábornok korában és testi állapotában az ilyesféle sebek lassan gyógyulnak; ezek is csúnyán begyulladtak, s az öreg napokig feküdt lázasan, fájdalmak közt.

Huxter úr nagy önbizalommal és buzgón látott neki érdekes betege ellátásának, s illő hozzáértéssel ápolta. Mindennap meglátogatta, élénk csevegéssel vigasztalta a társaság hiányáért, mert Costigan nem volt meg anélkül, s ő volt a társaság éke; pontos utasítást adott a beteg ápolójának, hogy az öreg mennyi whiskyt ihat - s ezt a mennyiséget, minthogy napokig nem tudott fölkelni az ágyból vagy szófáról, Costigan semmiképpen nem tudta túllépni. A Tábornok betegágyánál hol Bows, hol Boltonné asszony, hol meg - mikor már képes volt rá - kis barátnőnk, Fanny tevékenykedett, s az öreg harcos minden lehető kényelmet megkapott balsorsában.

Huxter tehát, aki megnyerő modorának és társas hajlamának hála, hamarosan összebarátkozott mindenkivel, akinek a társaságába belepottyant, igen gyorsan otthon érezte magát a Shepherd's Innben, a padlószobában és a házmesterlakásban lakó ismerőseink között. Fannyt már látta valahol, gondolta; biztos, hogy látta; de nem csoda, hogy pontosan nem tudta megállapítani, hol, hisz szegény kis jószág óvakodott elmesélni neki, hol találkoztak; akkor Huxter is olyan állapotban volt, hogy a személyeket, a jót-rosszat egyaránt elhomályosította szeme előtt az ital és a tánc izgalma, s a kis Fanny is rengeteget változott, megviselte a betegség és az izgalom, a szenvedély és kétségbeesés, mely az utóbbi három hét alatt zúdult szegény kis fejére. Lógatta a fejét, arca sápadt volt és hamuszürke; valahányszor a postás az Innbe betette a lábát, Fanny szomorú szeme mindig a tekintetét kereste, s beteg szíve elszorult, ha továbbment. Mikor Costigan urat baleset érte, Fanny szinte örült, hogy hasznára lehet valakinek, jót tehet - tehet valamit, ami talán segít elfeledkeznie a maga bánatáról; úgy érezte, könnyebben viseli, ha valami kötelességének tesz eleget, bár, merem állítani, nem egy könnyet hullatott az öreg ír zabkásájába. Jaj, Istenem! fel a fejfel, kicsi Fanny, és keverd meg jól azt a zabkását! Ha mindenki belehalna abba a betegségbe, amiben most te szenvedsz, micsoda évük lenne a temetkezési vállalkozóknak!

Hogy egyetlen betege iránt érzett együttérzéséből-e, vagy mert a társaságot élvezte, de Huxter szerét ejtette, hogy napjában kétszer-háromszor is meglátogassa Costigant, s ha a házmestercsalád valamelyik tagját épp nem találta a tábornok ágyánál, biztos, hogy volt valami utasítása, amit a lakásukon kellett közölnie velük. Huxly kedves fickó volt; játékokat készített vagy vett a gyerekeknek; almát és konyakos bonbont hozott nekik; hozott egy álarcot, és azzal rémisztgette őket, és mosolyt csalt vele Fanny sápadt arcára. Boltonnét csak B. asszonymak hívta, meghitt, tréfás, jó viszonyban volt vele, nem úgy, mint a „gögös, szívtelen vadállat”, ahogy Boltonné mostanában egy fiatal ismerősünket címezgette, akit, esküdözött, mindig is ki nem állhatott.

Ettől a csöppet sem titoktartó hölgytől tudta meg Huxter, hogy miféle betegség emészti a kis Fannyt, s hogy Pen miként viselkedett vele szemben. Képzeltető, hogy Boltonné beszámolója nem volt teljesen pártatlan. Elbeszélése alapján az ember azt hihette volna, hogy a fiatalember a legalávalóbb és erőszakosabb praktikákhoz folyamodott, hogy megnyerje a kislány szívét, megszegte neki tett ünnepélyes ígéreteit, s hogy a nyomorult rászolgált a női nem minden bajnokának gyűlöletére és büntetésére. Huxter, ahogy jelenleg Arthur iránt érzett, miután ő is

megszenvedte arcátlanóságát - természetesen készpénznek vett mindent, ami rosszat a szerencsétlen lábadozóról csak hallott. De hát miért nem írt haza Claveringbe, mint korábban tette volt, hogy beszámoljon Pen aljasságáról, és közölje a tudomására jutott részleteket? Egyszer, egy sógorának írott levélben közölte, hogy az a *kellemes fiatalember*, Pendennis úr, kis híján belepusztult a betegségébe, s nem kétli, hogy egész Clavering, ahol olyan *népszerű*, örömmel fogadja gyógyulásának hírért; megemlítette, hogy egy nagyon érdekes esete akadt, egy kitűnő katonatiszt nyílt törése, s ez itt tartja a városban; de Fanny Boltont egy szóval sem említette - mint ahogy Pen sem, soha. Ó, otthon maradt édesanyák, mennyit tudtok ti legényfiatokról? Mit gondoltok? Mennyit?

De ami Bowst illeti, semmi oka nem volt, hogy neki miért ne öntse ki a lelkét, s így röviddel a Boltonnéval folytatott beszélgetése után Sam úr elmondta a muzsikusnak, hogy Pendennist kora gyermekkorra óta ismeri; istenverte beképzelt csirkefogónak tartja, s hangot adott elhatározásának, hogy kilyukasztja azt a rohadt fejét, amint Pen elég jól lesz ahhoz, hogy férfimód ki tudjon állni ellene.

Most Bowson volt a beszéd sora, s ő is elmondta az ő változatát, amelynek Arthur és a kis Fanny volt a hőse és a hősnője; hogy mennyire nem Arthur agyafűrt trükkje hozta össze őket, hanem a törött lábbal ágyban fekvő öreg ír baklövése - hogy Pen milyen férfiasan viselkedett az ügyben, s mennyi önuralomról tett tanúságot - hogy Boltonné agyalágyult; kitért a beszélgetésre is, amelyet ő - Bows - folytatott Pennel, s elmondta, mi volt a fiatalember álláspontja. Lehet, hogy Bows története némi lelkiismeret-furdalást is keltett Pen vádlójának lelkében, mert az úriember őszintén bevallotta, hogy tévesen ítélte meg Pent, s ezek után lemond a tervéről, hogy fejét kilyukassza.

De az, hogy megszűnt ellenséges indulata Pennel szemben, mit sem csökkentette figyelmét Fanny iránt, s ezt Bows úr szokott keserű féltékenységgel vette tudomásul. „Csak meg kell szeretnem valakit - gondolta - és biztos előbukkan valaki, aki megelőz. Kölyökkorom óta egészen mostanáig, hatvanéves koromig végigkísért ez a balszerencse. Mi másra számíthatnék, mint hogy kinevetnek? A fiataloknak jár a siker és a boldogság, nem az ilyen magamfajta vén számárnak. Világéletemben másodhegedűs voltam - mondta keserű nevetéssel. - Miért szegődne mellém a szerencse épp most, ha ennyi ideig elkerült?” Ilyen önösen szemlélte Bows a dolgok állását; bár igazán kevesen hitték volna, hogy bármi oka a féltékenységre, ha ránéztek a boldogtalan kislány, féltékenysége tárgya, sápadt és fájdalmas arcára. Fanny kedvesen fogadta Huxter nyájas vigasztalását és kedves figyelmét. Olykor-olykor nevetett a tréfáin, s bohókás hancúrozásán a kishúgaival, de hamarosan megint visszaesett a búskomorságba, s ez talán meggyőzhette volna Bows urat, hogy az újonnan jöttek egyelőre nincs helye a kislány szívében, már ha a féltékeny Bows képes lett volna tisztán látni.

De Bows nem volt képes. Fanny Pen hallgatását, ki tudja, miért, Bows közbelépésének tulajdonította. Fanny gyűlölte őt. Fanny kegyetlen volt hozzá és igazságtalan. Hátat fordított neki, ha szólt hozzá - utálkozott, ha vigasztalni próbálta. Bows úrnak nehéz volt az élete, s cserébe a figyelméért kegyetlenséget kapott.

Mikor Warrington Pen nagyköveteként a Shepherd's Innbe jött, Bows úr lakása iránt érdeklődött (nem kétséges, hogy ez volt a megállapodás közte és megbízója közt, akinek nevében e kényes tárgyalást lebonyolította), s mindössze még csak egy pillanatra sem látta Fanny kisasszonyt, mikor megállt a házmesterfülkénél, hogy megkérdezze, a muzsikus hol lakik. Warrington természetesen megkapta a kért felvilágosítást, s a muzsikust odahaza találta, épp betegét ápolta; annak a szobájából jött ki, hogy vendége rendelkezésére álljon. Említettük már, hogy ők már régebből ismerték egymást; most elég szívélyesen ráztak kezet. Rövid bevezetés után Warrington közölte, hogy barátjától, Arthur Pendennistől s annak családjától

jön, s hogy szeretne a nevükben köszönetet mondani Bows úr figyelméért, amelyet Pen megbetegedésekor tanúsított, s kedvességéért, hogy oly sietve leutazott az őrnagyért vidékre.

Bows azt felelte, hogy ez kötelessége volt: mikor Pen rokonainak keresésére indult, nem hitte volna, hogy valaha még élve fogja az ifjú embert viszontlátni, s hogy nagyon örül Pendennis úr felépülésének, s annak is, hogy hozzátartozóit körülötte tudja. - Szerencsés, akinek hozzátartozói vannak, Warrington úr - mondta a muzsikus. - Mert velem ugyan ki törődik itt fenn a padláslakásban; az senkit nem érdekel, hogy én élek vagy halok-e.

- Micsoda? És a Tábornok, Bows úr? - kérdezte Warrington.

- A tábornok a whiskystüvegét jobban szereti, mint a világon bármi mást - mondta Bows. - Csak megszokásból és könnyebbség kedvéért élünk együtt; nem szeret ő engem jobban, mint ön. S mi kérdeznivalója van tőlem, Warrington úr? Mert nyilván nem azért jött, hogy *engem* meglátogasson. Senki sem azért jön, hogy engem látogasson meg. Hanem Fanny, a házmester lánya miatt... értem én ezt. Pendennis úr, most, hogy meggyógyult, szeretné őt viszontlátni? Öfelsége, a szultán oda akarja neki vetni a zsebkendőjét? Nagyon beteg, uram, azóta, hogy Pendennisné úrhölgy kipenderítette... ugye szép dolog ez egy úrihölgytől? Szegény kislánnyal a fiatalurat lázas önkívületben találtuk, nem ismert meg senkit, és nem volt senki más, aki ápolta volna, csak a részeges takarítóasszonya... és a kislány éjjel-nappal örködött felette. Én nekivágtam, hogy előkerítsem a nagybátyját. A mamája meg beállított, és azon nyomban kidobta Fannyt. Aztán megjött a nagybácsi, és velem fizettette ki a fiákert. Szíveskedjék átadni a hölgyeknek és uraknak tisztelettel üdvözlötünket, és közölni velük, hogy mindketten végtelenül hálásak vagyunk. Végül is egy grófnő se viselkedhetett volna szebben; egy patikárius özvegyétől - tudtommal Pendennisné úrhölgy az - az ilyen viselkedés rendkívül arisztokratikus és előkelő. A hölgy duplán aranyozott mozsarat és mozsártörőt érdemelne a hintájára.

Nem kétséges, hogy Bows úr Huxter úrtól értesült Pen családi viszonyairól, s ha a fiatal orvossal szemben Pen pártját fogta, s Pendennis úrral szemben Fannyét, az azért volt, mert harapós kedvében lévén, legszívesebben mindenkinek ellene mondott.

Warrington kíváncsi volt, és csöppet sem bosszantották az öreg epés megjegyzései. - Minderől semmit sem tudok - mondta -, vagyis hogy csak Pendennis őrnagy nagyon is hiányos beszámolójából értesültem róla. De mi mást is tehetett volna egy hölgy? Azt hiszem, erről egy szót sem váltottam vele, valami olyasfélét sejtetett, hogy a lány és Pen barátom között... hogy is mondjam csak... meghitt viszony van, amit Pendennisné úrhölgy természetesen nem helyeselhetett.

- Ó, persze-persze, természetes, hogy nem. Ki vele, uram: mondja ki egyenesen, amit gondol: ez a Shepherd's Innben lakó kislány áldozatul esett annak a temple-béli fiatal úriembernek? S ezért kellett kipöndöríteni az ajtón... vagy kellett volna, Jupiterre, apróra törni abban a duplán aranyozott mozsárban. Nem, Warrington úr, nem volt semmi ilyesmi; nincs áldozat, vagy ha van, akkor Arthur úr az, nem a lány. Pendennis úr derék fickó, igazán az, még ha beképzelt és néha ostobán úrhatnám is. De férfi mód érez, és férfi mód menekült a kísértéstől. Ezt be kell ismernem, bár én szenvedtem meg, uram, de akkor is kénytelen vagyok beismerni. Van szíve, uram: neki van, de a lánynak nincs, uram. Az a lány mindent megcsinál, hogy meghódítson egy férfit, aztán minden szívfájdalom nélkül eltaszítja, uram. De ha őt taszítják el, uram, azt bezzeg megérzi és sír. Mikor Pendennisné úrhölgy kidobta, megbetegedett, láza volt, aztán beleszeretett a doktorba, doktor Goodenoughba, aki gyógyította. Most meg egy másik fickót kerített magának... egy másik csontfűrész, haha!... vesszek meg, uram, ez a lány szerelmese a mozsárnak és mozsártörőnek, ott lóg mindig a labdacos dobozok körül, úgy kedveli őket; most is a Szent Bertalan kórházból kerített egy ifjancot, aki hülye viccekkel szórakoztatja a kis húgait, és elüzi az ő melabúját. Menjen csak, és nézze meg, uram; bizonyára most is ott leli a házmesterlakásban. Ha Fanny kisasszonyról akar híreket, az orvosi rendelőben érdeklődjék, és ne egy magamfajta vén hegedűsnél... Isten önnel, uram. Hív a betegem...

Egy hang hallatszott ki a kapitány hálósobájából, egy jól ismert hang, mely azt mondta: - Bows, szomjas vagyok, egy csöppöt inni szeretnék. - S a dolgok ilyenén állásán, azon, hogy a cserbenhagyott leányzó mással vigasztalódik, Warrington korántsem elkeseredve búcsút vett az epés muzsikustól.

Ahogy az ilyesmi lenni szokott, Warrington épp akkor ment el a házmesterfülke előtt, mikor Huxter úr az említett álarccal ijesztgette a gyerekeket, s Fanny halványan mosolygott a bolondozásán. Warrington keserűen elnevette magát. „Hát minden nő ilyen? - gondolta. - Azt hiszem, egy van, aki nem” - tette hozzá és fölsóhajtott.

A Piccadillyn, a richmondi omnibuszra várva, George Pendennis őrnagyba botlott, aki szintén ugyanarra tartott, s az öregúrnak elmondta, mit látott, s mit hallott Fannyról.

Pendennis őrnagy el volt ragadtatva, s mint a magafajta filozófustól várni lehetett, pontosan ugyanazt a megállapítást tette, mint azelőtt Warrington: - Minden nő egyforma - mondta. - *La petite se console*.¹⁴¹ A mindenit, mikor annak idején az iskolában a *Télémaque*-ban azt olvastam, hogy *Calypso ne pouvait se consoler*¹⁴² - a többi már tudja, Warrington -, azt mondtam, ez képtelenség. Képtelenség, a mindenit, és az is. Szóval hát új *soupirant*-t¹⁴³ talált a kis házmesterlány? Pokoli rendes kislány. Hű, de dühös lesz Pen... mi, Warrington? De gyöngéden kell közölnünk vele, különben még úgy földühödik, hogy újból utánaered. Kímélnünk kell a kölyök érzéseit.

- Gondolom, Pendennisné úrhölgynek tudtára kéne adni, hogy Pen nagyon szépen viselkedett az ügyben. Szemmel láthatólag bűnösnek tartja, pedig Bows szerint Arthur nagyon derekasan viselte magát - mondta Warrington.

- Drága Warringtonom - mondta az őrnagy kissé riadtan. - Szerintem Pendennisné úrhölgy jelenlegi lelkiállapotában meg minden, a legokosabb, ha egy szót se szólunk neki a dologról... vagy, tudja, mit... bízva rám, majd én beszélek vele... majd gyöngéden adom tudtára, meg minden. Szavamra, úgy. Szóval hát Calypso megvigasztalódott, mi? - És az út hátralevő részében, az omnibusz sarkában, jól elkuncogott ezen az örömdetes igazságon.

Pen már alig várta, hogy követétől megtudja, mi volt küldetésének eredménye; és amint a két fiatalembernek sikerült négy szemközt maradnia, a nagykövet nyomban megadta a választ Arthur izgatott kérdéseire.

- Emlékszel a versedre, az *Ariadné Naxosban*-ra, Pen? - kérdezte Warrington. - Pokoli rossz vers, az szent.

- *Après?*¹⁴⁴ - kérdezte Pen, nagy izgalommal.

- Mikor Thészeusz elhagyja Ariadnét, emlékszel, öregem, mi történik vele?

- Ez nem igaz! Ez nem igaz! Ezt nem mondod komolyan! - kiáltott Pen. Fölpattant, arca elvörösödött.

- Ül le, tökfej! - mondta Warrington, s két ujjával visszalökte Pent a székébe. - Örülj neki, édes fiam - mondta válaszképpen Arthur vérvörös arcára.

¹⁴¹ A kicsike vigasztalódik.

¹⁴² Calypso vigasztalhatatlan.

¹⁴³ Csodáló.

¹⁴⁴ Na és?

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Idegen földön

Pendennis őrnagy teljesítette Warringtonnak tett ígérését, könnyített a lelkiismeretén, és könnyített szegény Helen lelkén is, tudomására hozta, hogy Arthur és az utálatos kis ház-mesterlány közt vége minden kapcsolatnak, aggodalomra tehát nincs ok, sem valami ostoba szerelem, sem egy rangon aluli házasság miatt. S a fiatal fickó lelke is megkönnyebbült (miután a hiúságát ért csapást kiheverte), ha arra gondolt, hogy Fanny kisasszony nem hal bele az iránta érzett szerelembe, s hogy e szerencsétlen és kurta kapcsolatnak nem lesz semmi kellemetlen következménye.

Így hát az egész társaság nyugodt lélekkel indulhatott útnak, hogy megvalósítsa a tervezett utazást a kontinensen, s Arthur Pendennis, *rentier, voyageant avec Madame Pendennis és Mademoiselle Bell és George Warrington, particulier, âgé de 32 ans, taille 6 pieds (Anglais), figure ordinaire, cheveux noirs, barbe idem, etc.*,¹⁴⁵ kiváltotta az útlevelét öfelsége a Belga Király doveri konzulától, s e kikötőből Ostendbe kelt át, hogy onnét ráérősen folytassa útját, s Brüsszelbe és a Rajna-vidékre menet meglátogassa Bruges-t és Ghentet. Nem célunk leírni e gyakran megjárt utat vagy az örömet, amelyet Laura érzett ezeknek az először látott, csöndes ősi városkáknak láttán, vagy hogy Helenben mekkora csodálkozást és érdeklődést keltettek a meglátogatott Begina-zárdák, s szinte félelmet a gyertyafényben úszó oltárok előtt kinyújtott karral, térdepelve imádkozó apácák, a katolikus szertartás különös pompájának látványa. Mezítlábas szerzetesek az utcán, a szentek és máriák koszorús képmásai a templomokban, előttük lehajtott fejjel, szerinte az írásnak homlokegyenest ellentmondó módon imádkozó emberek; a pazar ruhás, vagy a gyóntatószék homályában rejtőzködő papok, a vasárnap is nyitva tartó színházak, táncoló emberek - mindez a sok új látnivaló és szokás megdöbbenetete és megzavarta az egyszerű vidéki úrihölgyet; s mikor a fiatalemberek esti sétájuk vagy sétatokcsikázásuk végeztével visszatértek az özvegyhez és fogadott lányához, imádságos könyveiket ott találták előttük az asztalon, s Laura többnyire valamelyik Helennek különösen kedves zsoltár vagy szent szöveg felolvasását hagyta abba, amikor beléptek. A fiával kapcsolatos utóbbi események Helent kegyetlenül megrázták; Laura mélységes, bár titkolt aggodalommal figyelte drága barátnője minden mozdulatát; s szegény Pen lankadatlan odaadással szolgálta ki édesanyját, akinek sérült lelke sóvárgó szeretetet érzett iránta, bár a titok most is ott állt közöttük, s az édesanya gyötrődve vagy haraggal gondolt rá, hogy fia szíve nem teljesen az övé, s vannak zugai, amelyekbe nem mer behatolni, vagy nem szabad behatolnia. Beteggé tette a gondolat, hogy fia ártatlan gyermek korában ez nem így volt... Arthur szívének akkor még nem voltak titkai, mindenestül az övé volt; reményeit és örömeit, gyermekes bánatait, hiúságát és diadalait az ő készséges és gyöngéd karjai közt rebegte el, akkor az ő otthona még a fia fészke is volt; még azelőtt, hogy a sors, az önzés, a természet szeszélyes szárnya elragadta volna tőle - hogy szárnyra kelve mind messzebb-messzebb szálljon - hogy a maga dalát dalolja - hogy a maga otthonát s a maga párját keresse. Barátnőjének emésztő gondját és kínzó csalódását látva, Laura egyszer azt mondta Helennek: - Ha Pen úgy szeretett volna, ahogy a mama kívánta, az enyém lehetett volna, de akkor, tudom, mamát vesztettem volna el, s én azt szeretem, ha a mama szeret legjobban. A férfiak nem tudják úgy, mint mi, hogy mi a szeretet, azt hiszem - és Helen sóhajtva egyetértett a fiatal hölgy állításának egy részével, bár az elejével nem. Én a magam részéről azt hiszem, hogy Laura kisasszony mindkét meg-

¹⁴⁵ Bérllő, aki Pendennisné asszonnyal és Bell kisasszonnyal és George Warringtonnal utazik, nőtlen, 32 éves, hat láb magas, különös ismertetőjegye nincs, fekete hajú, ugyanolyan szakállú stb.

állapítása helytálló, különösen a második, mert régi és elcsépelt igazság, hogy nekünk a szerelem egy óra, a nőknek egész nap, egész éjjel. Damónnak ott az adó, a prédikáció, a parádé, a szabószámla, a parlamenti kötelezettség, az ördög tudja, mi még, amire gondolhat; Delia csak Damónra gondolhat - Dámon a tölgy (vagy a karó), áll rendületlenül, s Delia a repkény vagy lonc, mely indáival körülfonja. Hát nem így van, Delia? Hát nem kúszod körül és csókolod a lábát, öleled át a derekát, és csüngsz rajta; Damón meg csak áll, mint egy brit férfiú, zsebre vágott kézzel, miközben a csinos és szerető élősködő rácsimpaszkodik?

Az öreg Pendennis csak a tengerpartig kísérté barátainkat, a fedélzeten elbúcsúzott tőlük, s a kis expedíció vezetését Warringtonra bízta, ő maga rövid látogatásra készült barátja, a nagy ember házába, s úgy tervezte, hogy csak azután csatlakozik sógornőjéhez a német fürdőhelyen, ahova a társaság tartott. Az őrnagy úgy vélte, elég hosszú ideig ügyelt a beteg családra, megérdemel már egy kis kikapcsolódást - s bár a foglyok javát már megritkították, lőni való fácán még akadt Stillbrookban, amelynek nemes tulajdonosa épp otthon tartózkodott; az őrnagy most oda vette be magát, s kedvére szórakozott. A háznak épp egy királyi herceg, néhány neves idegen, néhány nagyhírű államférfi, s néhány kellemes ember volt a vendége; az öreg szíve megmelegedett, amikor ott látta a nevét a *Morning Post*-ban annak az előkelő társaságnak a névsorában, amelyet Steyne márki stillbrooki kastélyában vendégül látott. Ő egy kúrián nagyon hasznos és kellemes vendég volt. Fura kis anekdotákkal és *grivois*¹⁴⁶ történetekkel szórakoztatta a fiatalokat vadászkiránduláson vagy a dohányzóban, ahol rajta is, vele is nagyokat nevettek. Délelőttönként pedig a hölgyekkel nyájaskodott a női szalonokban. Az újonnan jötteket körülvette a parkban és a kertekben, megmutatta nekik a *carte du pays*-t,¹⁴⁷ meg hogy hol nyílik a legjobb kilátás a házra, honnan legszebb a tó, megmutatta, hol fogják kivágni a fákat, hol vezetett a régi út, mielőtt a híd megépült, s a dombot lehordták volna; s hogy az erdőben hol az a hely, ahol az öreg Lord Lyns Sir Phelim O'Nealt térdén állva találta őladysége előtt stb. stb.; a kapusokat és kertészeket névről ismerte; tudta, hány házcseléd étkezik a házvezetőnő szobájában, s hány a cselédek ebédlőjében; mindenkiről mindenkihez, s egy picit mindenki rovására volt egy szava. Egyszóval fölbecsülhetetlenül sokat ért egy kúrián; s fáradozásával bőven megérdemelte, s ki is élvezte vakációját. S miközben érdeme szerint ily jól érezte magát barátai közt, cseppet sem fájlalta, hogy a Kontinensen teendő családi expedíció parancsnokságát átruházta Warringtonra, ily módon kötelezve őt a hölgyek szolgálatára - e szolgálatot George szíves örömet vállalta barátja meg a társaság kedvéért is, amelyet napról napra kellemesebbnek talált. Warrington jól beszélt németül, s hajlandó volt Laura kisasszonynak is leckéket adni, az meg örömet tökéletesítette nyelvtudását, bár Pen gyöngye is volt, meg lusta is, hogy újra kezdje német tanulmányait. Warrington tevékenykedett hát futárként és tolmácsként; Warrington gondoskodott a poggyász be- és kihajózásáról, fogadóról, kocsiról, intézte a pénzügyeket, s tartotta a kis csapatot menetkész állapotban. Warrington tudakolta meg, hol az angol templom, s ha Pendennisné úrhölgynek vagy Laura kisasszonynak kedve támadt odamenni, ünnepélyesen velük tartott. Warrington ment Pendennisné úrhölgy kocsija mellett, ha a hölgy délutáni kirándulást tett; vagy ő fogadott kocsit neki; ő szerzett számára angol lapot, a *Galignan's Messenger*-i, vagy kényelmes ülést a hársfák alatt, a vendégek vacsora utáni korzója idején, mikor a fürdőépületnél, ahol fáradt barátaink megálltak, a Kursaal zenekara kellemesen muzsikált a fák közt. Sok kipödört bajszú porosz és francia uracs, aki a *trente-et-quarante*¹⁴⁸ kedvéért jött ide fürdőzni, vetett sóvár

¹⁴⁶ Borsos.

¹⁴⁷ A vidék térképét.

¹⁴⁸ Kártyajáték, szó szerint: „Harminc-negyven.”

pillantásokat a sápadt hölgy kíséretében levő pirospozsgás angol lányra, s nem bánta volna, ha eljárhat vele egy galoppot vagy valcert. De Laura nem tűnt föl a bálteremben, legfeljebb egyszer-egyszer, amikor Pen kegyeskedett elkísérni; ami Warringtont illeti, e csiszolatlan gyémánt nem volt mestere a táncnak, nem tudott keringőzni, bár szívesen megtanult volna, ha olyan partnere van, mint Laura. Olyan partnere! piha - mi köze egy ilyen megrögzött aglegénynek a partnerekhez és keringőkhöz? Miért van ő itt? hogy nők körül legyeskedjék? hogy édes gyönyörűséget igyék, ki tudja, mennyi szomorúság, bánkódás, magányos vágyakozás árán? De mégis maradt. Az ember szinte azt hihette volna, hogy ő az özvegy fia, ha látta, milyen szakadatlan gonddal és figyelemmel van iránta; vagy hogy kalandor, aki meg akarja szerezni a vagyonát, vagy legalábbis valami nagyon nagy kincset vagy előnyt akar kicsikarni tőle - és nagyon valószínű, hogy így is volt -, mert ez a mi történetünk, amint azt az olvasó már bizonyára fölfedezte, az Önzés Regénye, s hogy minden szereplője, lett légyen George-nál nagylelkűbb vagy kevésbé nagylelkű, természetének megfelelően, s mint tudjuk, ennek a világnak a módján, elsősorban a Nagy Én megszállottja. Warrington tehát önzően odaadó volt Helen iránt; Helen önzően odaadó Pendennis iránt, az meg, jelen pillanatban, önzően odaadó önmaga iránt, nem lévén más személy vagy tárgy, mely lekötné, kivéve természetesen édesanyja egészségét, hisz az komoly és valóságos aggodalommal töltötte el; és mégis, hiába üldögéltek együtt, nemigen beszélgettek, mindig ott lebegett közöttük az a bizonyos felhő.

Laura reggelenként alig várta Warringtont, s egyre őszintébb és lelkesebb örömmel fogadta. Warrington meg rajtakapta magát, hogy úgy beszél vele, ahogy nem is tudta, hogy beszélni tud. Olyan gáláns tetteken kapta rajta magát, amelyek utóbb megdöbbentették; rajtakapta magát, hogy a tükörben meghökkenve nézi a szeme körül a szarkalábakat, hajában az ősz szálakat, s állán a kemény kék szakáll közt az ezüst borostákat. Rajtakapta magát, hogy megbámulja a fürdőben az ifjú piperkőcöket - a szőke, karcsú németeket -, az ugrabugra, vikszolt bajszú és csillogó lakktopános franciákat -, az angol dandyket, köztük Pent, a nyugodt fölényüket, az arcátlan közönyüket; s ezért vagy azért a jó tulajdonságáért, a fiatalságáért, a jó külleméért, amire úgy érezte, ő is rászorulna, mindegyiket megirigyelte. És esténként, ha eljött a lefekvés ideje, egyre nehezebben hagyta ott a kis kört; s szomszédos szállására vonulva még magányosabbnak és boldogtalanabbnak érezte magát. Az özvegy kénytelen volt észrevenni vonzalmát. Most értette meg, hogy az őrnagy (kedvenc tervének hallgatólagosan mindig is ellensége) miért akarta olyan nagyon, hogy Warrington velük jöjjön. Laura őszintén bevallotta, hogy mennyire lelkesedik érte, mennyire vonzódik hozzá; és Arthur nem tett ellene egy lépést sem. Nem volt hajlandó észrevenni, hogy itt mi folyik; vagy nem akarta útját állni, vagy még elő is segítette. Helennek eszébe jutott, hogy Pen hányszor kijelentette: nem érti, hogyan kérheti meg egy férfi kétszer ugyanannak a nőnek a kezét. Helen gyötrődött - titkos háborúság dúlt közte és a fia közt, aki a világon a legdrágább volt neki -, kétségei támadtak Laurával kapcsolatban, amelyeket még önmagának sem mert bevallani, s nem állhatta a jó és nagylelkű Warringtont. Nem csoda, hogy Rosenbad gyógyító vize nem használt neki, s mikor a fürdőorvos, doktor von Glauber, eljött hozzá vizitbe, úgy találta, hogy szegény hölgy semmit sem gyógyult. Pen viszont annál rohamosabban: hatalmasakat aludt, a nap huszonnégy órájából tizenkettőt; hatalmasakat evett, s a második hónap végére már szinte teljesen visszanyerte korábbi erejét és súlyát.

Miután már vagy tizenöt napot eltöltöttek ezen az üdülőhelyen, levelet kaptak Pendennis őrnagytól, amelyben közölte, hogy siet Rosenbadba, s röviddel a levél megérkezése után maga az őrnagy is beállított hűséges inasa, Morgan kíséretében, hisz önélkül az öregúr mozdulni se tudott. Az őrnagy vidám és fiatalos útiruhát hordott; ha az ember csak hátulról látta, bármikor összetéveszthette valamelyik fiatal fickóval, akinek karcsú derekát és fiatalos megjelenését Warrington épp irigyelni kezdte. Míg az érdemes férfiú meg nem mozgult, a szemlélő észre sem vette, hogy az idő mennyire megroggyantotta öreg térdét, s milyen barátságtalanul

avatkozott közbe, hogy gátolja azoknak a takaros, ragyogó kis lábbeliknek mozgását, amelyekbe a vidám öreg utazó még manapság is belepréselte a lábát. Azon az őszen Rosenbadban mindenféle mágán került, hazánkbéli is, meg idegen is. Az öreg Pendennis nagy gyönyörűséggel olvasta végig a vendégek névsorát megérkezése estéjén, s örömmel fedezte fel a nagyemberek közt néhány ismerősét, s tartotta szerencsésének, hogy unokaöccsét néhány napon belül bemutatathatja egy német nagyhercegnek, egy orosz hercegnőnek és egy angol márkinak. Pen nem idegenkedett tőle, hogy ezekkel az előkelőségekkel ismeretséget kössön, hisz kedvelte az elegáns életet, a vele járó pompát és kellemetességeket. Az elszánt öregúr, unokaöccse karjára támaszkodva, még aznap este megjelent a Kursaal helyiségeiben, s nyert is, veszített is egy-két napóleont a *trente-et-quarante* asztalánál. Nem azért játszik, mondta, hogy nyerjen vagy veszítsen, hanem mert mások is játszanak; föltette a napóleont, és úgy fogadta a szerencsését, ahogy fordult. Megmutatta Pennek az oroszokat és a spanyolokat, akik egész aranyhegyekért kockáztatnak, s ezt közönséges barbárságnak bélyegezte; egy angol úriember játsszék, ahol divat játszani, de se ne lelkesítse, se le ne verje ez a játék; elmondta, hogy Steyne márki, akkor még Lord Gaunt, mint veszített el szeme láttára egy ültő helyében tizennyolcezet, s robbantott bankot három egymást követő éjszaka Párizsban, anélkül, hogy vesztesége vagy nyeresége miatt arcán a legcsekélyebb indulat is látszott volna. - Ezt nevezem én angol úriembernek, Pen, drága fiam - mondta az öregúr, s attól, hogy az emlékeiről fecsegett, egészen felhevült. - Amit én nagy stílusnak nevezek, az már csak nálunk él, s egy-két francia családban. - S mikor az orosz hercegnők mentek el mellettük, akiknek a híre már nagyon régen megszűnt kétes lenni, s kárvallott angol hölgyek, akiket mindig ott látni udvarlójuk kíséretében a léha szórakozás e vidám tanyáin, az öreg őrnagy nagy élvezettel, bőbeszédűen és csintalan gyönyörűséggel mesélte unokaöccsének e hösnők életének csodálatos részleteit, s szórakoztatta ezernyi gonosz pletykával. - Teringettét, megint egészen fiatalnak érzem magam - jegyezte meg Pennek, mikor a kendőjét hordozó roppant termetű libériás inasával a sarkában, mosolyogva ránézett, ráismert és ráköszönt a kirúszozott Obstropski hercegnő. Jól emlékezett rá még tizennégyből, mikor színésznő volt a párizsi körüti színházakban, s Sándor cár segédtisztje, Obstropski (nagyon tehetséges ember volt, sokat tudott Pál cár haláláról, és úgy játszott, mint maga az ördög) feleségül vette. Roppant udvariasan és tisztelettel kért engedélyt tőle, hogy meglátogathassa, és bemutatthassa neki unokaöccsét, Arthur Pendennis urat; s utóbb Arthurnak még vagy fél tucat más személyt mutatott, akiknek a neve legalább oly híres, és története legalább oly épületes volt. Mit gondolt volna szegény Helen, ha hallotta volna e történeteket, vagy tudta volna, hogy sógora miféle embereknek mutatja be fiát? Helen csak egyszer ment át azon a termen, fia karján, ahol már felállították a zöld asztalokat, s ahol a rekedt *croupier*-k már javában kiabálták végzetes szavaikat, a *Rouge-gagne*-t,¹⁴⁹ vagy a *Couleur perd*-et.¹⁵⁰ Rémulten húzódott ki erről az ördögök tanyájáról, s addig könyörgött Pennek, míg sikerült becsületszavát vennie, hogy soha le nem ül játszani azokhoz a szörnyű asztalokhoz; e színhely, mely annyira megrémítette az egyszerű hölgyet, a veterán világfinak csak szórakozást jelentett, itt újra fiatalnak érezte magát! Ő vidáman lélegezte be ezt a levegőt, mely Helent fojtogatta. Helen igaza nem az ő igaza volt; az ő eledele Helennek méreg. Hiába, a föld halandói ennyire mások, s a világ ily csodálatos változatossággal népesült be. Pen úr becsületére váljék, hogy tisztességgel megtartotta anyjának tett ígéretét, s kereken megmondta nagybátyjának, hogy kitart a szava mellett.

Az őrnagy érkezése némileg kedvét szegte a mi kis társaságunk legalább három tagjának; mindenekelőtt Laurának, aki az őrnagyot csöppet se tisztelte; Warringtonnak, akinek az őrnagy iránt tanúsított modora némi önkéntelen gőgöt és megvetést fejezett ki, s a félénk és

¹⁴⁹ Piros nyer.

¹⁵⁰ A szín vesz.

riadt özvegynek, aki rettegett, nehogy az őrnagy elrontsa fiával kapcsolatos legdrágább, bár szinte reménytelen tervét. És az őrnagy, jóllehet ezzel maga se volt tisztában, olyan híreket hozott, amelyek katasztrofális fordulatot adtak valamennyi barátunk ügyének.

Pen a két hölgygel bent lakott Rosenbad városában; a derék Warrington ott vett ki szállást a szomszédságukban; az őrnagy, Rosenbadba megérkezvén, méltóságának megfelelően a két előkelő rosenbadi szálloda - a Római Császár és a Négy Évszak - egyikében szállt meg, ahol két-háromszáz kártyás, kéjenc vagy invalidus ült vagy ette magát agyon naponta a hatalmas menüből. Ebbe a szállodába ment el az őrnagy érkezését követő délelőtt Pen, hogy kötelességszerűen tiszteletét tegye nagybátyjánál. Szalonját Morgan úr kellőképpen előkészítette és elrendezte; kalapjai kikefélve, kabátjai kiterítve; írómappái és esernyőtokjai, útikönyvei, iratai, és az angol úriember más, nagy gonddal összeállított szükségleti cikkei mind takarosan odakészítve, mintha a gazdájuk saját szobájában lenne, a Jermyn Streeten. Ott volt minden, a gyógyszerértárban frissen feltöltött orvosságosüvegektől kezdve az öreg imádságoskönyvig, amely nélkül sosem utazott, mert nagy súlyt fektetett rá, hogy minden olyan városban elmenjen az angol templomba, amelyet ott-tartózkodásával megtisztelt. - Mindenki így tesz - mondta -, minden angol úriember. - E jámbor úriember éppúgy elképzelhetetlennek tartotta volna, hogy föl ne keresse a kontinens valamely városában az angol nagykövetet, mint hogy ne mutatkozzék az ájtatosság e nemzeti otthonában.

Az öregúr éppúgy fürdött vett Rosenbad híres fürdőjében, mint mindenki más, s mikor Pen megérkezett, még nem végzett fürdés utáni toalettjével. A belső szobából, ahol ő és Morgan foglalatostkodott, vidáman kiszólt Pennek, majd az inas kijött a szobából, s átadott Arthurnak egy neki címzett kis csomagot - a leveleit és újságjait; ezt, mint mondta, Arthur londoni lakásáról hozta el, s a csomag javarészt a *Pall Mall Gazette* számait tartalmazta; barátunk, Finucane úr úgy vélte, hogy *collaborateur*-jét¹⁵¹ bizonyára érdeklik. Az újságok össze voltak kötve; a levelek egy közös borítékban, amelyet a nevezett úr címzett meg Pennek.

Volt köztük egy levélke - ez, akárcsak az előző, amelyről már hallottunk, szintén „Nagyságos Arthur Pendennis úrnak” volt címezve -, mikor Arthur meglátta, megrezzent, elpirult, fölbontotta, s fájó érdeklődéssel, szomorúan és figyelmesen elolvasta. Elment Arthur lakására, írta Fanny Bolton, de senkit se talált ott; elutaztak Németországba, s egy szó üzenetet nem hagyott neki, nem válaszolt legutóbbi levelére sem, amelyben legalább egy kedves szóért könyörgött, a könyveket sem küldte el, amelyeket még boldogabb időkben, a betegsége előtt ígért, s amelyeket szeretett volna emlékül megőrizni. Azt írta, nem tesz szemrehányást azoknak, akik őt a betegágya mellett találták, mikor Arthur lázas volt, és senkit sem ismert meg, akik őt, szegény kislányt, szó nélkül kidobták. Azt hitte, belehal, de Goodenough doktor kedvesen ápolta és életben tartotta, pedig nincs is talán miért élnie, ő mindenkinek megbocsát; ami meg Arthurt illeti, érte örökké imádkozni fog. S mikor beteg volt, és levágták a haját, ő bevallja, megtartott magának egy fűrtöt. Talán szabad továbbra is megtartania, vagy Arthur mamája ragaszkodik hozzá, hogy azt is visszaadja, ő mindenben szót fogad Arthurnak, és soha nem felejt el, hogy egyszer olyan kedves volt, ó! olyan jó és kedves az ő szegény kis Fannyjához.

Mikor Pendennis őrnagy végzett a toalettjével, s frissen, negédesen, mosolyogva kijött a hálósobájából, ott találta Arthurt, kezében a levélkével, s arcán olyan ádáz harag ült, hogy az idős úriember egészen meghökkent. - Mi hír, Londonból, fiam? - kérdezte meglehetősen bágyadtan. - Nyakadon a hitelezők, azért vagy ilyen búvalbélelt?

- Nem tud semmit e levélről, uram? - kérdezte Arthur.

¹⁵¹ Kolléga.

- Miféle levélről, kedves barátom? - kérdezte szárazon az őrnagy, s nyomban fölfogta, hogy mi történt.

- Tudja, mire gondolok... a kis... a kis Fanny Boltonra... arra a szegény, kedves kislányra - tört ki Arthur. - Mikor járt ő a lakásomon? Mikor a láztól nem voltam eszemnél... rémlett is nekem, hogy akkor... ugye? És ki dobta ki tőlem? És ki sikkasztotta el a leveleit? ki merte elsikkasztani? Ön, bácsikám?

- Nem szokásom úriemberek leveleit elsikkasztani... sem ilyen pimasz kérdésekre válaszolni - kiáltott fel Pendennis őrnagy, az indulattól és a felháborodástól reszketve. - Mikor a kényelmemet fölládozva eljöttem hozzád, volt ott egy lány a szobádban, az ördögbe is... de hogy az irántad tanúsított szeretetemért ezt kapjam cserébe, az már egy kicsit sok, fiam... istenemre, egy kicsit sok.

- Nem ez a lényeg, uram - mondta Arthur hevesen -, és... bocsánatot kérek, bácsikám. Ön mindig jó, nagyon jó volt hozzám; de megint csak azt kérdelem, mondott valami gorombát annak a szegény kislánynak? Kidobta?

- Egy szót nem beszéltem a lánnyal - mondta a nagybácsi -, és nem küldtem el tőled, és nem tudok róla többet, nem is akarok tudni, mint akár a holdbéli emberről.

- Akkor anyám volt az - tört ki Arthur. - Anyám dobta ki azt a szegény gyereket?

- Ismétlem, semmiről nem tudok, fiam - mondta az öregember mogorván. - Talán lennél szíves másról beszélni.

- Ezt soha nem bocsátom meg annak, aki tette - mondta Arthur, fölpattant és vette a kalapját.

Az őrnagy fölkiáltott. - Várj, Arthur, az Isten szerelmére, várj - de mielőtt még a mondatot befejezte volna, Arthur már kirentott a szobából, s a következő pillanatban az öregúr már azt látta, hogy öles léptekkel lohol az utcán hazafelé.

- A reggelit! - mondta az öreg Morgannek, s ahogy kinézett az ablakon, megcsóválta a fejét és fösóhajtott. - Szegény Helen... szegény jó lélek! Ebből veszekedés lesz. Tudtam, hogy ez lesz a vége. Teringettét, most már megette a fene.

Mikor Pen hazaérkezett, csak Warringtont találta a hölgyek szalonjában; rájuk várt, hogy elkísérje őket oda, ahol a rosenbadi kis angol kolónia vasárnapi istentiszteletét tartották. Helen és Laura még nem volt ott; Helen gyengélkedett, s Laura vele maradt. Pen haragja akkora volt, hogy képtelen volt magába fojtani. Odadobta Fanny levelét barátja elé az asztalra. - Nézd, Warrington - mondta -, ápolt, míg beteg voltam, megmentett a halál torkából, és így bántak ezzel a drága kis jószággal. Eldugták előlem a leveleit; velem úgy bántak, mint egy gyerekkel, s vele szegénnyel, mint egy kutyával. Ez az anyám műve.

- Ha az övé, akkor sem szabad elfelejtened, hogy ő az édesanyád - szólt közbe Warrington.

- Az csak súlyosbítja a bűnt - felelt Pen. - Neki kellett volna a védelmére kelnie, nemhogy az ellensége legyen; térdén állva kellett volna bocsánatot kérnie tőle. De majd nekem kell! S fogok is! Fölháborít ez a kegyetlenség. Az szegény mindenét nekem adja, s ez a hála. Fölládoz értem mindent, s erre elzavarják.

- Csönd! - mondta Warrington. - A másik szobából meghallják.

- Meg? Hadd hallják! - kiáltott Pen annál hangosabban. - Aki a levelem elsikkasztja, nyugodtan hallhatja azt is, hogy mit mondok. Azt mondom, hogy ezzel a szegény kislánnyal rútul bántak, s én mindent megteszek, hogy igazságot szolgáltatassak neki. Meg én.

Kinyílt a szomszéd szoba ajtaja, s Laura lépett be sápadtan, szigorú arccal. Büszkeséget, dacot, utálatot sugárzó pillantással mérte végig Pent. - Arthur, édesanyád nagyon beteg - mondta. - Szégyelld magad, hogy kiabálásoddal fölizgatod.

- Az a szégyen, hogy egyáltalán kénytelen vagyok beszélni - mondta Pen. - S még van egy s más mondanivalóm, mielőtt befejezem.

- Azt kell hinnem, hogy amit mondani készülsz, az nem az én fülemnek való - mondta Laura gögösen.

- Ha akarod, meghallgatod, ha nem akarod, nem, ahogy tetszik - mondta Pen úr. - Most pedig bemegyek, és beszélek anyámmal.

Laura sietve előrelépett, nehogy barátnője odabent hallja, hogy mit mond. - Ne most - mondta Pennek. - Ha megteszed, még megölnöd vele. Már úgyis mindent megtettél, hogy a viselkedéseddel tönkretedd.

- Miféle viselkedésemmel? - kiáltott Pen vadul. - Ki meri a viselkedésemet kifogásolni? Ki meri beleártani magát az én dolgomba? Talán te vagy ennek az egész hajszának az értelmi szerzője?

- Mondom, ez olyasmi, amiről sem hallanom, sem beszélnem nem illik - mondta Laura. - De ami a mamát illeti, ha ő másként viselkedett volna ezzel a... ezzel a... személlyel, aki iránt szemmel láthatólag akkora érdeklődést tanúsítasz, én lettem volna az, aki a házadat kénytelen elhagyni, és nem az a személy.

- Egekre! Ez már sok! - kiáltott Pen, és vadul elkáromkodta magát.

- Lehet, hogy azt kívántad volna - mondta Laura, és fölszegte a fejét. - Talán hagyd abba, légy szíves; nem vagyok hozzászokva, hogy előttem ilyesmiről ilyen hangon beszéljenek - azzal az ifjú hölgy méltóságteljesen bókolva átment barátnője szobájába, és becsapta az orra előtt az ajtót.

Pen csak ámult-bámult tanácstalanságában és dühében e szörnyű, képtelen hajszát látta. Mikor Laura faképnél hagyta, hangos és keserű nevetésben, gúnyos szitkokban tört ki, mint aki műtét közben gúnyolódik; kinevette saját fájdalmát is, kínozta haragját is. E nevetést, mely ugyancsak keserű kedvre vallott, s csöppet sem volt férfiatlan vagy durva kifejezése a kegyetlen és meg nem érdemelt kínzás gyötrelmeinek, a szomszéd szobában is hallották, éppúgy, mint korábbi egyik-másik szerencsétlen szavát, és akárcsak azokat, ezt is teljesen félreértették. Mint a tör hatolt Helen gyöngéd és sebzett szívébe; átdöfte Laurát, s a fennkölt gondolkodású lány megvető haragra lobbant. „Szóval ennek az eldurvult és szabados embernek - gondolta -, aki az alantas viszonyaival henceg, ennek adtam én oda a szívemet.” „Még-szegi a legszentebb törvényeket - gondolta Helen. - Jobban szereti a szenvedélye tárgyát, mint tulajdon édesanyját; s ha megpirongatják, csak nevet és sütkérezik a bűnében. »Mindenét nekem adta«, azt mondta, hallottam - érvelt szegény asszony -, s még dicsekszik is vele, nevet, mikor az édesanyja szíve megszakad.” Az indulat, a szégyen, a fájdalom, a megaláztatás majdnem megölte. Úgy érezte, belehal fia kegyetlenségébe.

Warrington Laura szavaira gondolt. - „Lehet, hogy azt kívántad volna”. - (Még mindig szereti Pent - mondta magában.) - Ezt a féltékenységet mondatta vele... Gyere, Pen. Gyere, menjünk el a templomba, nyugodj meg. Ezt az ügyet meg kell magyaráznod édesanyádnak. Úgy látszik, nem tudja az igazságot; de te se teljesen, édes öregem. Gyere, beszéljük meg a dolgot. - Aztán megint magában dünnyögött: - „Lehet, hogy azt kívántad volna.” Igen, szereti. És ugyan miért ne szeretné? Mit gondoltam, ki más szeret? S mi más lehetne ő a számomra, mint a legdrágább, legjobb és a legszebb nő a földön?

Ezzel, otthagyván a két hölgyet, akik hasonló dolgokkal voltak elfoglalva, a két úriember elment, s jó darabig mindkettő némán merült a maga gondolataiba. „Rendbe kell hoznom ezt az ügyet - gondolta a derék George -, minthogy még mindig őt szereti... és az édesanyját is meg kell nyugtatnom, azzal a nővel kapcsolatban.” Ily irgalmas gondolatoktól vezettetve a derék fickó nekikezdett, hogy nagyjából-egészéből elmondja, mit mondott Bows Bolton kisasszony magatartásáról és állhatatlanságáról, s kijelentette, hogy a lány megéri a pénzét, közönséges kis kacér; s talán kissé eltúlozva elmondta, hogy milyen vidám volt és elégedett, mikor ő Huxter úr társaságában látta.

Nos, Bows úr minden kijelentését átszínezte az eszeveszett düh és féltékenység; s Warrington beszámolója, ahelyett, hogy elcsitította volna újjászületett vágyát, hogy a meghódított kislányt viszontláss, inkább lángra lobbantotta s dühítette Pendennist, s most szilárdabb lett benne az elhatározás, hogy, mint ő fogalmazta, rendbe hozza a dolgát Fannyval. Hamarosan odaértek a templom ajtajához, de valószínűleg egyik sem fogott fel egy szót sem az istentiszteletből és egy szótagot sem Shamble tiszteletes úr prédikációjából, annyira lefoglalták őket saját gondolataik. Az istentisztelet után odament hozzájuk az őrnagy, szépen kikefélt kalapjában, s jól fésült parókájában, s a leggondtalanabb és vidámabb modorában üdvözölte őket. Bókolt nekik, hogy ott látja őket a templomban; újólag kijelentette, hogy minden *comme il faut*¹⁵² úriember súlyt helyez rá, hogy külföldön részt vegyen az angol istentiszteleten; aztán a két fiatalemberrel visszasétált, bőbeszédűen, jókedvűen fecsegett nekik, s meghajolt, ha ismerősök mellett mentek el; ártatlanságában azt hitte, hogy Pen és George nagyon élvezzi az anekdotáit, pedig ők csupán megvető és néma megadással túrték.

Shamble tiszteletes prédikációja alatt (Shamble anglikán vándorlelkész volt, a szezonban angol fürdőhelyek fogadták fel, nyakig úszott az adósságban, ivott, sőt mint mondják, még rulettezett is) Pen a családja nőtagjai által okozott gyötrelmein mérgelődve, azon töprengett, hogy föllázad, s ezzel, mint sikerült magával elhitetni, igazságot tesz; Warringtonnak pedig az járt az eszében, hogy az ő ügyében is bekövetkezett a krízis, hogy ideje már megszakítania azt a kapcsolatot, mely napról napra keservesebb és drágább lesz számára. Igen, itt az ideje. Mintha egy szomorú prédikáció szavai lennének, amelyet önmaga mond önmagának szíve sötét kriptájában, ismételte a végzetes szavakat: „Lehet, hogy azt kívántad volna”, miközben Shamble tiszteletes gyengécske prédikációját hallgatta.

¹⁵² Jó családból való.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Fairoaks kiadó

Szegény özvegyünk (a hűséges fairoaksi Martha közreműködésével, aki nevetett s bámult a német szokásokon, s vezette az egyszerű kis háztartás ügyeit) kis lakomát adott Pendennis őrnagy érkezésének örömeire, amelyen azonban csak az őrnagy és két ifjabb barátja vett részt, mert Helen kiüzent, hogy rosszul érzi magát, s nem tud az asztalnál vacsorázni, Laura meg ott maradt mellette. Az őrnagy tartotta szóval a társaságot, s nem vette észre, vagy nem volt hajlandó észrevenni, hogy mily makacsul hallgat, s milyen szomorú a szerény vacsora másik részvevője. Már este volt, mire Helen és Laura kijött a szalonba, hogy csatlakozzék a társasághoz. Helen Laura karjára támaszkodva jött, s hátulról érte a bágyadt alkonyi fény, így Arthur nem látta, milyen sápadt s meggyötört az arca; aztán odament Penhez, akit aznap nem látott, kezét szeretettel a vállára tette, s gyöngéden megcsókolta. Laura magára hagyta, s átment a szoba másik részébe. Pen észrevette, hogy édesanyja hangja s egész teste reszket, s tenyere, ahogy a homlokára tette, miközben fájdalmasan megölelte, nyirkos és hideg. Az özvegy szomorúságának látványa, csak fokozta a fiatalember dühét és ingerlékenységét. Alig viszonzta a szenvedő hölgy csókját; kemény és keserű tekintettel viszonzta az özvegy könyörgő tekintetét. „Jól megkínoz - gondolta -, aztán ilyen mártírképpel jön.” - Nagyon betegnek látszol, gyermekem - mondta Helen. - Nem szeretem, ha ilyen rosszul nézel ki. - Aztán odatípett a szófához, még mindig Pen kezét szorongatva hideg ujjával, bár az nem viszonzta a szorítást.

- Sok bántalom ért, anyám - mondta Pen, s kalapálni kezdett a szíve; alig mondta ki, Helen is szívdobogást kapott, elnémult, s majd szörnyethalt a rémülettől.

Warrington, Pendennis őrnagy és Laura is visszafojtotta lélegzetét, tudván, hogy mindjárt kitör a vihar.

- Leveleket kaptam Londonból - folytatta Arthur -, s az egyik nagyobb fájdalmat okozott, mint eddig bármi más az életemben. Azt kellett megtudnom belőle, hogy a leveleimet elsikkasztották és eltulajdonították, s hogy... hogy egy fiatal teremtéssel, aki igen nagy szeretettel és gonddal volt irántam, kegyetlenül elbántak... elbántál, te, anyám.

- Az isten szerelmére, hagyd abba - kiáltott fel Warrington. - Hisz beteg... hát nem látod, hogy beteg?

- Csak folytassa - mondta bágyadtan az özvegy.

- Csak folytasd és öld meg - mondta Laura, és odaszaladt Helen mellé. - Csak mondja, uram, és vigye sírba vele.

- Te vagy kegyetlen! - kiáltott Pen még feldúltabban és vadabban, mert természettől lágy és gyöngé szíve felháborodottan tiltakozott, hogy őt okolják anyja szenvedéséért. - Te vagy kegyetlen, mert mindezt a szenvedést nekem tulajdonítod; te vagy kegyetlen a gonosz szemrehányásaiddal, azzal, hogy gonoszul meggyötörd azokat, akik szeretnek; igen, akik szeretnek, akik miattam semmivel sem törődtek, akiket megvetsz, akiken taposol, csak mert alacsonyabb származásúak, mint te. Megmondjam, hogy mit fogok csinálni, hogy mit határoztam, most, hogy tudom, hogyan viselkedtél? Visszamegyek ahhoz a szegény kislányhoz, akit kidobtál, s megkérem, jöjjön, s ossza meg velem az otthonomat. Szembeszállok a göggel, amely megkínozt, s azzal a szánalmat nem ismerő gyanakvással, amely őt is sérti, meg engem is.

- Ezt úgy érted, Arthur, hogy... - kiáltott fel az özvegy vágyakozó tekintettel és kinyújtott kézzel, de Laura elhallgattatta. - Hallgasson, drága mama! - kiáltotta, és az özvegy elhallgatott. Akármilyen ádázul beszélt is Pen, Helen mohón leste, mi mondanivalója van még. - Folytasd, Arthur, folytasd - mindössze ennyit mondott, s majd elalélt, miközben kimondta.

- A mindenit, én meg azt mondom, hogy ne folytasd, még hallgatni se bírom - mondta az őrnagy, szintén reszketve dühében. - Ha azok után, amit érted tettünk, azok után, amit én tettem érted, kedved van anyádat sértegetni, és a nevedre szégyent hozni, és egy senkiházi konyhalánnyal összeállni, ám menj és tedd, a mindenit... de, engedelmet, asszonyom, nekünk akkor nem lehet semmi közünk hozzá. Én mosom a kezeimet, fiam. Én öregember vagyok... nem vágyom már élni. Az én családom van olyan régi és becsületes, mint bárki másé Angliában, és azt reméltem, a mindenit, hogy az a kölyök, akit szerettem, akit neveltem, akire világeletemben gondot viseltem, Jupiterre, tesz még valamit, mielőtt én alulról szagolom az ibolyát, hogy bebizonyítsa: a mi nevünk, a Pendennis-név fennmarad tisztességben akkor is, ha mi már nem leszünk; de ha nem, hát nem, a fene egye meg. Ámen. Az istenit, az apámnál és Jack bátyámnál nem volt büszkébb ember Angliában, és én se hittem volna soha, hogy valaki ilyen szégyent hoz a nevemre... soha... és... és... szégyellem, hogy engem is Arthur Pendennisnek hívnak. - Az öreg hangja zokogásba fulladt, ez volt a második eset, hogy Arthur könnyeket csalt ki e ráncos szemhéjak alól.

E megtört hang rögtön lelohasztotta Pen dühét, megállt, nem róttá már a szobát, mint eddig. Laura ott állt Helen heverője mellett; Warrington mind ez ideig néma, de csöppet sem egykedvű szemlélője volt a családi viharoknak. Miközben a szóváltás folyt, majdnem teljesen besötétedett; s az őrnagy szenvedélyes kitérését követő pillanatnyi csöndben, nem kis felindulással figyeltek föl George mély hangjára, amint az reszketően megszólalt a félhomályban.

- Megengedik, kedves barátaim, hogy elmondjak magamról valamit? - kérdezte. - Ön olyan jó volt hozzám, asszonyom... és ön is olyan kedves volt hozzám, Laura... remélem, szabad így szólítanom néha... s Pen olyan kedves jóbarátom... hogy már régóta el akartam mondani az én történetemet, s már el is mondtam volna, ha nem olyan szomorú, s az enyémen kívül nem más titka is. De talán nem árt majd Arthurnak, ha ismeri... és úgy van rendjén, hogy a jelenlévők mind ismerjék. Akkor talán nem töprengenek többé azon, ami végzetes félreértés folytán annyi fájdalmat okozott mindannyiuknak. Elmondhatom, Pendennisné asszony?

- Mondja, kérem - Helen mindössze ennyit szólt; tulajdonképpen nem nagyon érdekelte, annyira elfoglalta a gondolat, amit Pen szavai ébresztettek benne, s kétségbeesetten reménykedett, hogy Pen arra célzott, ami az ő szíve vágya volt.

George töltött magának egy pohár bort, felhajtotta, majd hozzákezdett. - Mindnyájan tudják, hogy milyen ember vagyok - mondta. - Olyan ember, aki nem kíván érvényesülni az életben; aki nem törődik a hírnevével; padlásszobában lakik, és egyik napról a másikra él, bár vannak barátai, van jó neve, sőt, merem állítani, képessége is, amely jól szolgálná, ha nagyon akarná. De én nem akarom. Valószínű, hogy ott is fogok meghalni a padlásszobában, egyedül. Már kora fiatalságomban eljegyeztem magam ezzel a sorssal. Megmondjam, miért ragadta meg Arthur az érdeklődésemet évekkal ezelőtt, és miért vonzódtam hozzá attól kezdve, hogy megláttam. Oxbridge-i kollégista társaimtól hallottam az esetéről a chatterisi színésznővel, akiről Pen azóta sokat beszélt nekem, s aki, ha nincs az őrnagy úr hadművészete, ma a menyé lenne, asszonyom. Nem látom a sötétben Pen arcát, de tudom, hogy elpirult; és tudom, hogy Bell kisasszony is; barátom, Pendennis őrnagy úr meg nevet magában, s teljes joggal, mert ő győzött. Hogy mi lett volna Arthur sorsa, ha életét tizenkilenc éves korában hozzákötö egy nála idősebb, műveletlen nőhöz, akivel semmi közös tulajdonságuk, amely egymás társává tette volna őket, aki nem ért fel vele, akiben nem bízhatott volna meg, s aki iránt a szerelme is hamar elpárolgott volna? Hát mi más, mint nyomorúság? S mikor az előbb beszélt s hasonló

házassággal fenyegetőzött, ezt a fenyegetést nyilván csak a harag szülte, amely, engedje meg, asszonyom, hogy kijelentsem, teljesen érthető és természetes, hisz azután, hogy nemesen és férfiasan viselkedett - én ismerem a körülményeket, és ezt teljes joggal állíthatom: nemesen, férfiasan, és ami nála ritka, önmegtagadóan -, néhány hozzátartozója részéről rideg gyanakvással találkozott, kénytelen volt hát panaszt emelni az ellen a méltatlan bánásmód ellen, amelyben egy másik ártatlan személy részesült, jöllehet ő is és önök is igen sokkal tartoznak neki.

Az özvegy ekkor föl akart állni, s Warrington, látva erőfeszítését, megkérdezte: - Fárasztom, asszonyom?

- Ó, nem, nem... folytassa csak - mondta Helen boldogan, s Warrington folytatta.

- Mint látják, én épp e korai história miatt szerettem meg, mely a kollégiumi pletykák révén jutott a fülembe, s mert szeretem az olyan férfiakat, már megbocsát, ha azt mondom, Laura kisasszony, akik bebizonyítják, hogy képesek egy nő iránt nagy és oktan szerelemre gerjedni. Ezért lettünk mi barátok; és itt valamennyien barátok vagyunk... örökre, nem? - tette hozzá halkán, s odahajolt Laurához. - S így lett Pen egy magányos és szerencsétlen ember vigasza és társa.

- Nem panaszkodom a sorsomra, félre ne értsenek; senkié sem olyan, amilyet szeretne; s fenn a padlásszobámban, ahol önök a virágot hagyták, az öreg könyveim közt, s a pipámmal, amely akárha a feleségem lenne, ugyancsak elégedetten élek, s csak néha-néha irigylek másokat, mert fényesebb pályát futottak be az életben, vagy mert megvan a vigasztalásuk, amitől engem a Sors és a magam hibája megfosztott: egy asszony vagy gyermek szeretete. - Valaki fölsóhajtott a sötétben Warrington közelében, s egy kéz nyúlt feléje, de mindjárt vissza is húzódott, mert hölgyeink prűdériája akkora, hogy megtanulják: az érzés minden kifejezése, a természetes jószág és figyelem minden gesztusa előtt előbb önmagukra és az illedelemre kell gondoljanak, s el kell pirulniuk annak legcsekélyebb jelére is; s mikor a spontán mozdulat annak rendje és módja szerint megtört, előtérbe került az erény, a nyájas barátság meg szégyenkezve visszaszorult, Warrington folytatta históriáját. - A sorsom olyan, amilyet kovácsoltam magamnak, és az sem nekem, sem más érintetteknek nem hozott szerencsét.

- Nekem is volt egy kalandom, mielőtt egyetemre mentem volna; s nem volt, aki megmentsen, mint ahogy Pendennis őrnagy megmentette Pent. Bocsásson meg, Laura kisasszony, hogy ön előtt mondom el a történetet. De mindannyiuknak hallani kell a vallomásomat. Mielőtt egyetemre mentem volna, tizennyolc éves koromban, a magántanáromnál laktam, s ott, akárcsak Arthur, beleszerettem, vagy azt hittem, hogy beleszerettem egy nálam sokkal alacsonyabb származású és jóval idősebb nőbe. Látom, elhúzódik tőlem...

- Nem, én nem - mondta Laura, s a keze most határozottan kinyúlt, s megállapodott Warrington kezén. Már sejtette a történeteket Warrington korábbi utalásaiból s elbeszélésének első szavaiból.

- Egy szomszéd parasztgazda lánya volt - mondta Warrington el-elcsukló hangon -, és én azt képzeltem... amit minden fiatal férfi képzel. Szülei tudták, hogy ki az apám, s ma már látom, mindenféle durva praktikával és gaz hízelgéssel igyekeztek az ügybe belelovalni. Hogy a lánnyal igazságos legyek, be kell vallanom, sose szívelt, családja fenyegetéssel kényszerítette a házasságba. Bár adta volna az Isten, hogy ne hagyjam megtéveszteni magam, de ilyen ügyekben azért tévedünk meg, mert vágyunk megtévedni, s én azt hittem, hogy szeretem ezt a szerencsétlen nőt.

- Mi lehet az ilyen házasságból? Hamarosan meg kellett tudnom, hogy egy pallérozatlan lelket vettem feleségül. Ami engem érdekelt, azt ő nem értette meg. Végül már torkig voltam az ostobaságával, valósággal meggyűlöltem. S miután egy ideig ilyen nyomorult, alantas módon

éltünk, kezembe került néhány levél (s milyen levél!), mely azt bizonyította, hogy a szíve, már ha azt lehet annak nevezni, sosem volt az enyém, hanem mindig egy magafajta emberé.

- Apám halálakor kifizettem, ami adósságot a Kollégiumban összeszedtem, s minden maradék shillingemet arra fordítottam, hogy évjáradékot biztosítsak azoknak... azoknak, akik a nevemet viselték, azzal a feltétellel, hogy elrejtőznek, és nem viselik a nevemet többé. Megtartották e feltételt, de bármikor megszegnék, ha ezzel többet kereshetnének. Ha híres vagy tekintélyes ember lennék, az a nő nyomban többet követelne; ha nevem volna, azok, akiknek nincs joguk viselni, nyomban fölvennék; s szerelmes egek, én húszéves koromban léptem ki az életbe! reménytelenül és helyrehozhatatlanul tönkretéve. Közöséges csalás áldozata voltam, s csak jóval később tanultam meg, hogy milyen nehéz - ó, milyen nehéz! - ezt megbocsátani. A tanulságot már korábban elmondtam, Pen; most elmondtam a tanmesét is. Óvakodj tőle, hogy rangodon alul házasodj. Azt hiszem, én is jobb sorsra születtem; de az Isten ezt adta osztályrészemül... íme, így lettem én néző, aki figyeli mások sikerét és boldogságát, s a szíve aligha lehetne keserűbb, mint amilyen.

- Istenemre, uram - kiáltott fel az őrnagy jókedvűen -, s én még önhöz akartam feleségül adni Laura kisasszonyt!

- És, Istenemre, Balga úr, én ezer forinttal tartozom neked - mondta Warrington.

- Már hogy lenne ezer? Hisz csak egy csikó volt, uram - felelt az őrnagy szerényen, mire a másik elnevette magát.

Ami Helent illeti, ő olyan boldog volt, hogy fölugrott, és azt mondta: - Az Isten áldja meg... az Isten áldja meg, Warrington úr! - megcsókolta George mindkét kezét, odaszaladt Penhez, s a karjába omlott.

- Igen, drága anyám - mondta Pen, miközben nemes gyöngédséggel és szeretettel magához szorította, átölelte és megbocsátott neki. - Ártatlan vagyok, és az én drága, drága édesanyám igazságtalan volt velem.

- Ó, igen, gyermekem, igazságtalan voltam, Istennek hála, igazságtalan! - suttogetta Helen. - Gyere, Arthur, ne itt... bocsánatot akarok kérni a fiamtól, és... és... Istentől is bocsánatot akarok kérni, és meg akarlak áldani, és szeretni akarlak, édes fiam.

Pen bevezette gyengélkedő édesanyját a szobájába, és becsukta az ajtót, s a kibékülés három meghatott szemtanúja jóleső csöndben várt. E kedvesen megcsukló gyöngéd hang, s kimondhatatlan szeretetet sugárzó szent szem, a szomorúan mosolygó, megvonagló ajak ezután örökké ott élt már a fiatalember emlékezetében. Legjobb pillanataiban, a fájdalom és megpróbáltatás óráiban, a siker vagy jólét idején mindig édesanyja szeme tekintett le rá, szánakozó, tiszta tekintetű édesanyja áldotta meg; ahogy aznap este látta, mikor még ott időzött vele, mikor - mielőtt örökre eltávozott volna - már szeretettől átlényegült és megdicsőült angyalnak látszott - a szeretettől, melyet, lévén az isteni gondviselés legnagyobb ajándéka és csodája, térden állva köszönünk meg Atyánknak.

Eddigre fölkelt a hold; Arthur utóbb jól emlékezett, hogyan világította meg édesanyja sápadt arcát. Szavaik, vagy inkább csak az övéi, hisz Helen alig szólt egy szót is, gyöngédebbek és meghittebbek voltak, mint évek óta bármikor. Megint a régi, őszinte, nemes lelkű és szeretni való kisfiú volt. Elmondta édesanyjának az egész históriát, mely neki merő félreértésből ekkora fájdalmat okozott - a küzdelmet, hogy meneküljön a kísértéstől, örömét, hogy képes volt legyőzni azt. Soha semmi rosszat nem tett a kislánynak, nem; s nem ejtett sebet saját becsületén és édesanyja tiszta szívére sem. Csak egy kétségbeesett pillanatában fenyegetőzött azzal, hogy visszamegy, de már meg is bánta. Soha többé nem fogja a lányt fölkeresni. De az édesanyja azt mondta: - De, föl kell keresned. Én voltam a gögös, és én vagyok a bűnös -, és

valami ajándékot szánt Fanny Boltonnak... és bocsánatot kért a fiától, hogy fölbontotta a levelét... és írni fog annak a fiatal lánynak, ha... ha lesz még rá ideje. Szegényke! hisz az csak érthető, hogy beleszeretett Arthurba. És megint megcsókolta, megint megáldotta a fiát.

Miközben beszélgettek, az óra elütötte a kilencet, és Helen eszébe juttatta fiának, hogy mikor még kisfiú volt, ő ilyenkor fölment a hálósobájába, és meghallgatta, hogy elmondja a Miatyánkot. S a fiatalember még egyszer, ő, még egyszer lerogyott édesanyja szent térde elé, és zokogva elmondta az imát, amelyet az Isteni Gyöngédség mondott el értünk, s amelyet két évezred óta a bűnös és alázatos emberek milliói mondanak utána. S mikor kimondta a könyörgés utolsó szavait, anyja feje a fiáéra hullott, karja köréje zárult, s együtt mondták, hogy „most és mindörökké, ámen”.

Nem sokkal, talán egy negyedórával később, Laura hallotta, hogy Arthur a nevét kiáltja: - Laura! Laura! - Azonnal beszaladt a szobába, s a fiatalembert még mindig térden találta, amint édesanyja kezét fogja. Helen feje hátrahanyatlott, és halottsápadt volt a holdfényben. Pen iszonyatos rémülettel nézett körül. - Segíts, Laura, segíts - mondta - ...elájult... meg...

Laura felsikoltott, s odarogyott Helen mellé. A sikoly behívta a szobába Warringtont, Penderennis örnagyot és a cselédek is. A szent asszony meghalt. Utolsó érzése az öröm volt, mely most már örökké tartott, és semmi nem szabott határt neki. A gyöngéd szív megszűnt dobogni; nem várt rá többé fájdalom, szomorúság, megpróbáltatás. Utolsó szívverése maga volt a szeretet, s Helen utolsó lélegzete áldás.

A szomorú társaság sietve hazaindult, s Helent férje mellé fektették Claveringben, a régi templomban, ahol oly sokszor imádkozott. Laura egy időre átköltözött Portmanékhoz; az imát, a Helen sírja körül összegyülekezett kis gyülekezet és a saját zokogása közepette dr. Portman mondta elhunyt felebarátja fölött. Kevesen voltak, akik szerették, s kevesen is emlegették, miután eltávozott. Az emberek nemigen tudtak többet e jámbor és szelíd hölgyről, mint egy zárdában élő apácáról. Néhány szó a tanyasiak közt, akik megszokták, hogy adományaival segítségükre van; némi házról házra terjedő szóbeszéd Claveringben; az egyik asszony azt mondja, szívbjában halt meg, a másik azon töpreng, mekkora lehet az özvegy hagyatéka; a harmadik arra kíváncsi, vajon Arthur lejön-e lakni Fair Oaksba, vagy kiadja a házat; s azt hiszi, hamarosan nyakára hág a vagyonának - ez az egész, s eltekintve attól az egy-két embertől, aki szerette, a jó lelket a következő piac idejére már el is felejtették. Talán szeretnék, ha önöket pár héttel tovább gyászolnák? Miért, a túlvilági élet talán kevésbé lesz magányos, ha a nevünk, mikor már „elköltöztünk a hallgatás honába”, valamivel tovább visszhangzik a sírunk partján, s még akad emberi hang, mely emleget bennünket? Elment a tiszta lélek, akit csak két-három ember ismert és szeretett. A nagy úrt Laura szívében hagyta, hiszen neki Helen szeretete jelentett mindent, s most nem maradt más, mint hogy emlékét imádja. - Boldog vagyok, hogy megáldott, mielőtt elköltözött - mondta Pennek Warrington; ami meg Arthurt illeti, ő alázattal vette tudomásul, s csodálkozva ennyi szeretet láttán, még kérni is alig merte az Eget, hogy tegye méltóvá anyja áldására, bár tudta, hogy ott egy szent jár közben érdekében.

A hölgy összes ügyeit tökéletes rendben találták, s a kis vagyon akadálytalanul szállhatott át fiára, akinek javára azt addig is kezelte. Az íróasztalában talált írások azt bizonyították, hogy tisztában volt betegségével, tudta, hogy a szíve rossz, ami sok szenvedést okozott neki, s tudta, hogy baja bármely percben elviheti; s egy imádságot találtak a keze írásával, amelyben azért könyörgött - s ez teljesült is -, hogy ha eljön a vég, fia karjai közt találja őt.

Laura és Arthur sokat emlegette Helen szavait; Laura mindenre emlékezett, nagy szeretettel, s a fiatalember, ha arra gondolt, hogy Laura mennyivel jobban szerette Helent, mint ő, kissé elszégyellte magát. Abban a tekintetben, hogy Helen kívánsága szerint mit tegyenek, hogy kik

azok a szegények, akiket meg kell ajándékozni, hogy kire milyen emléket hagyjanak örökölni, Pen teljesen Laura szavára hagyatkozott. Becsomagolták a vázát, amit Helen hálából Goodenough doktornak szánt, és el is küldték annak rendje és módja szerint a jó doktornak; egy ezüst kávéskannát, Helen kedvencét, Portman doktornak; egy gyémántgyűrűt, s hajának egy fűrtjét, szeretetteli üdvözléssel Warringtonnak.

Szegény Laurának bizony nehéz napja volt, mikor visszament Fair Oaksba, abba a kis szobába, amelyben ő lakott, de amely nem volt többé az övé; és az özvegy szobájába, ahol kettesben annyi szerető órát töltöttek. Persze ott voltak Helen ruhái a szekrényben, ott a vákos, amelyen imádkozott, ott a szék az öltözőasztalnál, s a tükör, mely nem veri vissza többé drága, szomorú arca képét. Miután már egy ideje benn tartózkodott, Pen bekopogtatott, és lekísérte megint a szalonba, egy kis bort töltött neki, és azt mondta: - Isten áldjon meg - mikor a poharukat összekoccintották. - A te szobádban nem szabad semminek változnia, az mindig a te szobád marad... mindig az én húgom szobája, így lesz, Laura? - és Laura azt mondta: - Így.

Az özvegy iratai közt egy paksaméta levelet találtak, rajta az özvegy írásával: - Laura édesapjának levelei. - Ezeket Arthur odaadta Laurának. Még azelőtt íródtak, mielőtt bármelyikük házasságot kötött volna. A tinta, amellyel írták őket, már megfakult; a könnyek, amelyeket tán mindketten ontottak fölöttük, már főliszáradtak; a keservek, melyeket megörökítettek, már elenyésztek, a két barát, kinek földi elválása mindkettőjüknek oly kegyetlen fájdalmat okozott, azóta bizonyára újra megtalálta egymást. És Laura most tudta meg teljes egészében, mi volt az a gyöngéd kötelék, mely őt Helenhez fűzte; hogy Helen mily híven, egy édesanyánál is hívebben ápolta apja emlékét, mily igazán szerette, s mily szelíden mondott le róla.

Pen emlékezett édesanyja még egy végakarataira, melyről Laurának nem lehetett tudomása. Ez Helennek az a kívánsága volt, hogy valamivel megajándékozza Fanny Boltont; s Pen írt is neki, a levelet egy Bows úrnak címzett borítékba tette, s arra kérte az úriembert, hogy olvassa el levelét, mielőtt Fannynak odaadja. - Kedves Fanny - írta Pen -, köszönettel nyugtázom két levelét, amelyek közül az első, betegségem miatt, csak késve került kezembe. (Pen az első levelet édesanyja íróasztalában találta meg annak halála után, s olvastán valami különös, sajgó fájdalmat érzett), s köszönöm, kedves kis ápolónőm és barátom, hogy olyan gyöngéden gondomat viselte betegségem idején. És szeretném közölni, hogy drága, időközben elhunyt édesanyám utolsó szavai a jóakarat és hála szavai voltak, amiért ápolt betegségemben; azt mondta, írni fog magának, ha engedi még az ideje - s hogy bocsánatot szeretne kérni, ha kíméletlenül bánt magával - s hogy nagyon kéri, adja tanújelét megbocsátásának, s fogadja el tőle barátságának és tiszteletének valami kis jelét. - Pen azzal fejezte be, hogy barátja, George Warrington úr (lakik: Temple, Lamb Court), lesz annak a kisebb pénzösszegnek vagyonekezelője, amelynek kamatait mindaddig fizetni fogják, míg el nem éri nagykorúságát, vagy meg nem változtatja nevét, amelyre mindig szeretettel fog visszaemlékezni hálás barátja, Arthur Pendennis. Az összeg valóban kicsi volt, mégis elég ahhoz, hogy Fanny Boltont kisebbfajta örökösnevé tegye; szülei meg is békéltek, s apja kijelentette, hogy P. úr igazi úriember módján viselkedett... csak Bows úr morgott, hogy könnyű egy sebzett szívre bankjegyet tenni flastromnak, szegény Fanny pedig pontosan tudta, hogy Pen levele - búcsúlevél.

- Egy házmesterlánynak százfontos bankókat küldözgetni fenemód szép dolog - mondta az öreg Pendennis őrnagy az unokaöccsének (akit, mint Fair Oaks tulajdonosát és a család fejét most megkülönböztetett tisztelettel és udvariassággal kezelt) -, s minthogy volt egy kis készpénz a bankban, és szegény édesanyád így akarta, talán nincs is benne semmi rossz. De engedd meg, fiam, hogy emlékeztesselek, jó, ha ötszáz fontod van egy évben, bár hála nekem, a világ előtt akkora a hiteled, mintha tízszer ötszáz fontod lenne; és térden állva kérlek, fiam, a tőkédhez ne nyúlj hozzá. Ragaszkodj hozzá, fiam; ne spekulálj vele, fiam; őrizd meg a földedet, és ne végy fel rá kölcsönt... Tatham azt mondja, hogy a vasút chatterisi ága netán...

majdnem hogy biztosan átvezet majd Chatterisen, s ha sikerül a Brawl innenső oldalán vezetni, fiam, át a te földeden, akkor az pokoli sok pénzt megér, és a te évi ötszázad egyszerre nyolc-kilencszázra ugrik. Történjék akármi, tartsd meg, könyörgök, tartsd meg; és azt mondom, Pen, el kéne költöznöd a Temple-ből, ebből a koszos legénylakásból, s valami tisztességes lakást kéne bérelned. És a te helyedben, tartanék egy inast, s a szezonban egy-két, ló is elkelne itt a városban. Ez ugyancsak igénybe venné a jövedelmedet, s tudom, hogy össze kéne húznod magad. De ne felejtsd el, hogy te valaki vagy a társaságban, s nem engedheted meg magadnak, hogy rossz képet alakíts ki magadról a világban. Mi a szándékod, mit csinálsz télen? Gondolom, nem akarsz itthon maradni, s nem akarsz tovább írni abba a... hogyishívják csak... újságba?

- Warringtonnal egy időre újra külföldre megyünk, uram, aztán majd meglátjuk, mihez kezdünk - felelt Arthur.

- S Fairoakst persze kiadod. Olcsó vidék; a szomszédban egy jó iskola; pokoli jó hely nyugalmazott kelet-indiai ezredeknek vagy visszavonulni vágyó családoknak. Majd megemlítem a klubban; a klubban rengeteg olyan fickó akad, aki épp efféle helyet keres.

- Remélem, Laura legalább a télen még ottmarad, s Fairoaks lesz az otthona - felelt Pen; erre az őrnagy számos „pihá”-t mondott, s kijelentette, kár, hogy nincsenek zárdák angol úri-hölgyek számára, s szívből kívánta, bár Bell kisasszony ne léteznék, hogy megzavarja az ilyen családi ügyeket, s hogy halálra fogja unni magát abban a magányos fészekben.

Hát igen, Fairoaks ugyancsak komor lakóhely lett volna Laura számára, aki sem Portman doktor házában nem érezte jól magát, sem a városban, ahol túlságosan is sok minden emlékeztette elvesztett drága édesanyjára. De az öreg Lady Rockminster, aki rajongott Lauráért, az ő ifjú barátnőjéért, amint az újságból hírt vett Laura veszteségének és hazaérkeztének, nyomban átjött akkori tartózkodási helyéről, Baymouthból, s ragaszkodott hozzá, hogy Laura átköltözzék hozzá egy félévre, egész évre, vagy akár egész életére; s ifjú úrnőjét öladysége házába *femme de chambre*¹⁵³ minőségben elkísérte a fairoaksi Martha is.

Pen és Warrington kikísérte Laurát, mikor elutazott. Nehéz lett volna megmondani, hogy a két fiatalember közül melyik viseltetett iránta gyöngédebb érzelmekkel. - Az unokatestvéred szemtelen és elég közönséges, drágám, de úgy látszik, jószívű - jegyezte meg a kis Lady Rockminster, aki mindenkiről kereken megmondta a véleményét -, de azt a Kékszakállt akkor is jobban szeretem. Mondd, Warrington nem *touché au coeur*?¹⁵⁴

- Warrington úr már régen... eljegyezte magát - mondta Laura, és lesütötte a szemét.

- Szamárság, gyermekem! Jóságos ég, drágám, milyen szép ez a gyémántkereszt! De miért hordod ilyenkor délelőtt?

- Az előbb... az előbb kaptam Arthurtól, a bátyámtól. Ez... ez... - nem tudta befejezni a mondatot. A kocsí átment a hídon, s kifordult a kedves kapun, maga mögött hagyva Fairoakst... mely nem az otthona már.

¹⁵³ Szobalányi.

¹⁵⁴ Szerelmes.

HUSZADIK FEJEZET

Régi barátok

Véletlenül úgy esett, hogy az angolok nagy ünnepén, amelynek alkalmával egész London kirándul az Epsom Rétre, rengeteg olyan ember gyűlt össze a verseny megtekintésére, akit mind e történet során ismertünk meg. Egy kényelmes, nyitott, kétlovas hintóban Bungayné asszonyt láthattuk, a Paternoster Row-ról; úgy volt öltözve, mint Salamon dicsősége teljében, mellette meg a szerény Shandonné; az érdekes kiadó felesége, mióta csak megismerte, nagyon-nagyon jóban volt vele. Bungay, miután egy kiadós villásreggelivel frissítette föl magát, lelkesen célba dobált, míg csak kopasz fején patakokban nem folyt a veríték. Shandon az italossátrak és a cigányok körül ténfergett; Finucane a két hölgy körül tette a szépet, akiknél egyre-másra tették tiszteletüket az ismerős és a kiadóval kapcsolatban levő úriemberek.

Többek közt odajött Archer úr is, hogy meghajoljon és beszámoljon róla, ki van ott a pályán. Az ott a miniszterelnök; Őlordsága az imént szólt neki, hogy Boraxra fogadjon, de szerinte Muffineer a jobbik ló. Számtalan herceget és nagyembert mutatott az elragadtatott Bungaynének. - Oda nézzon a nagy tribünre - mondta. - Ott ül a kínai nagykövet és a kíséretéhez tartozó mandarinok. Feu-csu-fu úr ajánlólevelet hozott legkedvesebb barátomtól, az indiai alkirálytól, s egy ideig nagyon jóban is voltunk, az evőpálcikái mindig ott voltak az asztalomon, hátha eszébe jut, és beállít vacsorára. Mindig magával hozta a szakácsát... és hinné-e, Bungayné asszony, egy szép napon, mikor épp nem voltam odahaza, és a nagykövet a feleségemmel ette kinn a kertben a köszmétét, amit a kínai szenvedélyesen kedvel, az a csibész szakácsa megpillantotta feleségem Blenheim-spanieljét (magától Marlborough hercegetől kaptuk, akinek az őst feleségem szépapja mentette meg a malplaquet-i csatában), elkapta szegény kis jószágot, elmeszette a nyakát, megnyúzta, s vagdalt hússal töltve fölszolgált a második fogásnak.

- Juj! - mondta Bungayné asszony.

- El tudja képzelni feleségem fájdalmát, mikor megtudta, hogy mi történt. A szakácsnő sikoltozva jött fel a lépcsőn, épp mikor már mind ettünk a fogásból, s elmondta, hogy a szegény Fido irháját ott találta a konyha előtt! Feleségem azóta szóba sem áll a nagykövettel... soha; s szavamra, azóta nem is jött el hozzánk vacsorára. A polgármesternek, aki akkor épp nálunk vacsorázott, a kutya nagyon ízlett; így zöldborsóval éppolyan az íze, mint a sült kacsáé.

- Ugyan, ne mondja! - kiáltott fel döbbsen a kiadó neje.

- Becsületszavamra. Nézze azt a kék ruhás hölgyet ott a nagykövet mellett: az Lady Flamingo, azt mondják, hozzámegy a kínaihoz feleségül, majd mikor őexcellenciája hazatér Pekingbe. Már nyomorítja is a lábát. De hát ezzel csak hiába gyötri magát, sose fog neki sikerülni... soha. Az én feleségemnek van Angliában a legkisebb lába, akkora cipőt hord, mint egy hatéves kislány; de mi az egy kínai hölgy lábához képest, Bungayné asszony?

- Ki az ott a kocsiban, akivel Pendennis úr beszélget, Archer úr? - kérdezte hirtelen Bungayné asszony. - Az imént itt volt ő is, meg Warrington úr is. Nagyon rátarti ez a Pendennis úr, de teheti, azt mondják, a legjobb körökben forog. És igaz, hogy nagy vagyont örökölt, Archer úr? Látom, még mindig feketében jár.

- Évi ezernyolcszázat a föld után, és huszonkétezer-ötszázat három és fél százalékos kötvényekben: pontosan ennyit - mondta Archer úr.

- Juj! Maga mindent tud, Archer úr! - kiáltotta a hölgy a Paternoster Row-ról.

- Ezt véletlenül tudom, mert kikérték a tanácsomat Pendennisé úrhölgy végrendeletével kapcsolatban - felelt Archer úr. - Pendennis nagybátyja, az őrnagy, ritkán tesz valamit nélkülém; s minthogy a fiatalember hajlik a pazarlásra, immobilizáltuk a vagyont, hogy ne tudjon a nyakára hágni... Üdvözlöm lordságodat... Ismerik ezt az urat, hölgyeim? Bizonyára olvasták a parlamenti beszédeit: ez Lord Rochester.

- Lord Kutyafüle! - kiáltott le Finucane a bakról. - Ez Tom Staples a *Morning Advertiser*-től, Archer.

- Az? - kérdezte Archer jámboran. - Nos, kissé rövidlátó vagyok, de szavamra, azt hittem, hogy Lord Rochester. Az az úr ott a kettős távcsővel (újabb biccentés) Lord John; s a társaságában az a magas férfi Sir James. Nem ismerik?

- Láttá őket a Parlamentben, onnét tudja - dörmögött Finucane.

- Onnét tudom, mert történetesen abban a megtisztelő szerencsében van részem, hogy őket a legjobb barátainak nevezhetem - folytatta Archer. - Nézzék, az ott Hampshire hercege; maga a megtestesült régi vágású angol úr. Soha el nem mulasztana egy derbyt. „Archer - mondta a minap -, én már hetvenöt derbyn voltam kinn. Először hétéves koromban, egy tarka pónin, apámmal, a walesi herceggel és Hanger ezredessel; csak két versenyt hagytam ki: egyet, mikor bárányhimlőm volt Etonben, s egyet a Waterloo-i csata évében, mikor Wellington barátommal Flandriában jártam.”

- És kik azok ott abban a sárga hintóban, rózsaszín és sárga napernyővel, akikkel Pendennis úr és még annyi más úriember beszélget? - kérdezte Bungayné.

- Az Lady Clavering, a Clavering Parkból, Pendennis barátom vidéki szomszédja. A bakon az a gyerek az örökös; már most becsipett a kis csibész! A fiatal hölgy meg Amory kisasszony, Lady Clavering első házasságából való lánya. Rendkívül tetszik neki Pendennis barátom, de okom van azt hinni, hogy a szívét már másnak adta. Biztos hallott már a fiatal Foker úrról (a nagy serfőző Foker fiáról, tudja), a kis Foker egyszer már föl akarta kötni magát végzetes szenvedélyében Amory kisasszony iránt, de az inasa idejében levágta, s most külföldön van, kellő felügyelet alatt.

- Milyen boldog lehet az a fiatalember! - sóhajtott Bungayné. - Milyen csendes volt és szerény, mikor három vagy négy esztendeje nálunk vacsorázott; ki hitte volna akkor, hogy egyszer ilyen nagy ember lesz! Nos, a napokban az Udvarnál megjelentek közt olvastam a nevét. Steyne márki mutatta be, meg minden; s mérget vehet rá, hogy minden arisztokrata-estélyen ott van.

- Igen, mikor följött a városba, sokaknak bemutattam - mondta Archer úr -, a többi meg már megtette Pendennis őrnagy, a nagybátyja. Ni csak! Kit látnak szemeim: ez itt Cobden! Bocsánat, muszáj odamennem, és beszélnem vele. Isten önnel, Bungayné asszony. Viszontlátásra, Shandonné asszony.

Ez előtt egy órával, és a pálya egy másik részén, egy öreg postakocsit láthatott az ember, amelynek viharvert tetején egész gyülelész had dobogott s hallózott a nagyszerű látványra összegyűlt, üvöltő milliókkal együtt, ahogy a nap eseménye, a nagy verseny folyt, s vágattak a lovak a zöld gyepen. Ez Wheelernek (a Harlequin-fej fogadásának) a kocsija volt, amely válogatott jómadarakat hozott le a Bow Streetről, a bak alatt, a „ládában” pompás villásreggelivel. Mikor a vágató lovak örvénye elvillant előttük, e válogatott jómadarak mind annak a lónak a nevét vagy lovasának a színeit üvöltöttek, amelyről azt hitték - vagy remélték -, hogy győzni fog. - Cornet! - Ez itt Muffineer! - Ez a Kék ing! - Gyerünk, Sárga sapka, Sárga sapka, Sárga sapka! - bömbölték a sportbarát úriemberek abban a gyönyörűsége és izgalmas percben, mikor a verseny eldőlt; s mikor fölröppent a lobogó zászlójel, s a számról le lehetett

olvasni, hogy a híres Podasokus nyerte a versenyt, az egyik úriember a Harlequin-fej kocsijának tetején nagyot ugrott, mintha csak postagalamb lenne, s épp nekirugaszkodnék, hogy a hírrel Londonba vagy Yorkba repüljön.

De a lelkesedés alig néhány hüvelyknyire emelte el a helyéről, mindjárt le is huppant megint, s a rozzant öreg postakocsi teteje nagyot reccsent örömének súlya alatt. - Hurrá! Hurrá! - üvöltötte. - Podasokus az első! Tíz személyre vacsorát, Wheeler fiam. Hívj meg mindenkit, aki itt van, a fene bánja a pénzt.

S az úriemberek a kocsi tetején, e rongyos hencegők, e kétes figurák, azt mondták: - Köszönet, és gratulálunk, ezredes; boldogan elfogadjuk a meghívását -, s odasúgták egymásnak: - Úgy néz ki, hogy az ezredes ezerötszázat nyert, s a tippet megbízható embertől kapta.

S e kopott piperkőcök és sötét ficsúrok gyanakodva vették szemügyre a szomszédjukat, nehogy a szomszéd orvul elcsalja az ezredest valami elhagyatott helyre, s ott megpumpolja. S Podasokus győztes híve nem maradhatott magára egész délután, mert barátai éber figyelemmel kísérték őt és egymást.

A pályán másutt az ember egy másik, kétségkívül szerényebb, ha nem is viharvertebb járművet láthatott, mint az ütött-kopott postakocsi, amely a jómadarakat hozta a Harlequin-fejből; ez a 2002-es konflis volt, mely egy úriembert és két hölgyet hozott a standjáról, a Strandről; a hölgyek egyike, a kocsi bakján, ahol a mamájával és kísérőjükkel ráksalátából és keserű sörből álló lakomájukat költötték el, olyan üde volt és olyan csinos, hogy a pályán ögyelgő, a célba dobás nemes szórakozásának hódoló, vagy a dombon gyönyörű hintókban ülő és gyönyörűen öltözött hölgyekkel csevegő ifjú dandyk lemondtak erről az elbűvölő időtöltésről, csak hogy egy pillantást vethessenek erre a rózsás arcú, mosolygó leányzóra a konflisban. A kislány arcát a fiatalság és jókedv rózsapírja borította, s úgy játszott a szép arcocskán, mint a csillogó csinos felhőcskék a derűs égen. Az idősebbik hölgy arca szintén piros volt; de erezett rózsapirosa állandó, s csak egy-egy újabb korty világos gyömbérsörtől vagy puncstól mélyült el annyira, hogy versenyre keljen a rák vörösével, amelyet a hölgy éppen fogyasztott.

A hölgyeket kísérő úriember roppant buzgón tette a szépet nekik; itt a pályán ugyanúgy, mint Londontól idáig is, a jókedvű és élvezetes út során egyfolytában mondta a vicceit. A legszálasabb és legnyársatnyeltebb testőrökkel teli, legtiszteletreméltóbb batárokbá is rettenthetetlenül átkiabált, éppúgy, mint a legszerényebb csacsifogatba, amelyen Bob, az utcaseprő vitte ki a versenyre Mollyt. Csak úgy záporoztak úgynevezett „incselkedései” a számtalan kocsiablakba, amely mellett elhaladtak; a mosolygós iskolás lányok sorai közé; a humán- és reáltanodáik kerítése mögött összesereglett és lelkesen éljenző utcagyerekekre; az ablakokra, ahonnét mosolygós vászoncelédek, csecsemőt ringató dadák, megbotránkozott képű, szemérmes aggszüzek bámultak ki. S a kislány a rózsaszín szalagos szalmakalapban, s a rákot pusztító mamája egyetértett, hogy Sam úrnak nincs párja, ha épp „fel van hangolva”. Megrakta a konflist trófeákkal, amelyeket a szomszédos céldobósátor csődbe ment tulajdonosától nyert: tüpárnákkal, fa-almákkal, keljöljancsikkal, s dobozból kiugró krampuszokkal, ólomkatonákkal. Odahozott egy karján füstös csecsemőt ringató cigányasszonyt, hogy a hölgyeknek jövődőt mondjon, s az egyetlen felhő, mely egy pillanatra homályba borította a társaság napsütéses derűjét, a cigányasszony figyelmeztetése volt: a kisasszonyka óvakodjék egy szőke férfitől, mert az hamis volt hozzá; s hogy a kisasszonyka nagyon beteg volt, de meglátja, egy fekete férfi hűségesen kitart mellette.

A lány e közlésektől láthatólag zavarba jött; édesanyja és a fiatalember elismerő és megértő pillantást váltott. Persze lehet, hogy a cigányasszony aznap száz kocsinál is elmondta ugyanezt.

Egy fiatal barátunk, miközben magányosan ténfergett a tömegben, a kocsik közt, s szokása szerint figyelte a jeleneteket és alakokat, amelyekkel a mozgalmas kép megajándékozta, egyszerre belebotlott a 2002-es konflisba, és a konflis mellett álldogáló kis társaságba. Mikor a bakon ülő ifjú hölgy megpillantotta őt, megdöbbsent és elsápadt; édesanyja még vörösebb lett, mint volt; az eddig oly vidám Sam urat meg elfogta a gyanakvás, ádáz képet vágott, s szeme Fanny Boltonról (az olvasó nyilván rögtön fölismerte őt a bakon) harciasan siklott Arthur Pendennisre, aki a lány felé közeledett.

Arthur szintén sötét és gyanakvó pillantást vetett Samuel Huxter úrra, amint őt régi ismerősei körében megpillantotta; ám az ő gyanakvása erkölcsi aggályokból fakadt, s így, merem állítani, becsületére vált, akárcsak Lynxné asszonynak az övé, mikor észrevette, hogy Brown úr Jonesnéval beszélget, vagy mikor Lambnét már kétszer-háromszor látta az Operának ugyanabban az előkelő páholyában. Lehet, hogy *semmi* rossz nem volt B. úr és J.-né beszélgetésében, s lehet, hogy Lambné is becsületes úton került a páholyba (bár ezt *igazán* nem engedheti meg magának), de egy Lynxné-féle erkölcsösöznek megvan a joga a maga kis vészjelző riadalmához; s nem kétséges, hogy Arthur is joggal tanúsított ilyen szigorú magatartást.

Fanny szíve vadul megdobbant; Huxter keze a köpenye zsebében önkéntelenül ökölbe szorult, szinte azt mondhatnók, orvul fölfegyverkezett. Boltonné asszony csodálatosan szapora fecsegetésbe kezdett: „Ó, Jesszuskám, de örül, hogy Pendennis urat láthassa - ...hogymillén jól néz ki, épp az elébb emlegettük P. urat, ugye, Fanny, és ha ez az a híres epsomi derby, ő ugyan nem bánja, ha soha többé nem láthassa. És hogy van Pendennis őrnagy és az a kedves Warrington úr, aki hírül hozta Fannynak, hogy P. úr millen kedves volt hozzá; soha el nem felejtí, de soha; az a kedves Warrington úr ollan hosszú, hogy majd betörte a fejít az ajtó szemöldökfáján. Emlékszel, hogy Warrington úr maj betörte a fejít... emlékszel, Fanny?”

Miközben Boltonné imigyen fecsegett, kíváncsi lennék, hány ezer gondolat futott át Fanny agyán, s eszébe villant-e a kellemes idők, a keserves küzdelmek, a magányos szomorúság, a félénk vigaszkeresés sok-sok emléke. Hogy megsajdulhatott szegény kis jószág szíve, mikor eszébe jutott, mennyire szerette Pent, s hogy többé már nem szereti. Most ott állt előtte, akiért tíz hónapja még az életét adta volna, ott állt kiöltözve, fölényesen, fekete kreppszalaggal fehér kalapján, achátgombokkal az ingmellében, szegfüvel a gomblyukában, amit nyilván ajándékba kapott valakitől; feketével szegett szűk levendulaszín kesztyűvel a kezén, s pehelykönnyű kis sétatálcával a kezében. És Huxter úr kezén nem volt kesztyű, s a lábán otromba fűzős csizmát viselt, és tagadhatatlanul büzlött a dohánytól; és látszott rajta, ő, de mennyire látszott, hogy egy rocska víz milyen jót tenne neki! Mindez, s még miriádnyi más gondolat is átfutott Fanny agyán, miközben a mamája csak mondta-mondta, s ő, a szeme sarkából végigmérte Pent - végigmérte tetőtől talpig, látta, mikor kalapot emelt, látta fehér homlokán a csíkot, a kalap nyomát (az a gyönyörű, gyönyörű haja kinőtt már), látta óraláncán a műtűrkéket, kesztyűje alatt a gyűrűjét, takarosan csillogó lábbelijét (hogymennyire, de mennyire más volt, mint Sam magas szárú fűzős csizmája!) - s miután reszkető kézzel megszorította a feléje nyúló levendulaszín glaszékesztyűt, s miután édesanyja végigmondta a mondókáját, ő mindössze ennyit tudott elrebegni: - Ez az úr, Samuel Huxter, akit, azt hiszem, korábbról ismer, uram; Samuel úr, azt hiszem, ismeri Pendennis urat... és... és... nem inna velünk egy pohárkával?

Bármilyen reszketegek és színtelenek voltak is e szavak, Pendennis mégis megértette, hogy lelkéből kivetheti a gyanú terhét... s talán szívéből is a büntudatot. Fair Oaks hercegének mogorvasága föloldódott, öfensége arca földeült jóindulatú mosolyától és szeme huncut csillogásától. - Nagyon szomjas vagyok - mondta -, s boldog leszek, ha ihatom az egészségesére, Fanny; s remélem, Huxter úr is megbocsátja, hogy olyan goromba voltam hozzá, mikor

legutóbb találkoztunk; beteg voltam és rosszkedvű, tulajdonképpen magam sem tudtam, hogy mit beszéltem. - Ezzel a barátság jeléül kinyúlt a jobb kezes levendulaszín glazékesztyű Huxter úr felé.

Az ifjú orvos zsebében a koszos ököl kénytelen volt kinyílni, s fegyvertelenül előjönni a lesből. Szegény fickó maga is érezte, mikor Pen kezébe tette, hogy keze milyen forró és milyen fekete - otthagya a nyomát Pen kesztyűjén, látta -, legszívesebben megint ökölbe szorította volna, s belevágott volna vele a másik jóindulatú képébe, hogy e helyt, Fanny és egész Anglia szeme láttára mutassa meg, ki a férfi - Sam Huxter a Szent Bertalan kórházból, vagy ez a kikent, vigyorgó ficsúr?

Pen kimondhatatlan jóakarattal megfogott egy poharat - bánta is ő, mit iszik -, hajlandó volt a hölgyek után inni; megtöltötte habzó, langyos sörrel, kijelentette, hogy fölséges, és szívélyesen a társaság egészségére köszöntötte.

Miközben ivott és nyájasan társalgott, egy rövid galambszürke ruhát s csudaszép galambszürke cipellőt viselő, rózsaszínnel szegett fehér napernyős fiatal hölgy ment el mellette egy katonás bajszerű, szálas úriember karján.

Az ifjú hölgy ökölbe szorította pici kezét, s egy kaján pillantást vetett a szeme sarkából Penre. A bajszos férfiú vidáman elkacagta magát, s kalapot emelt a 2002-es konflis hölgyei előtt. Látniuk kellett volna Fanny Bolton szemét, ahogy a galambszürke ifjú hölgyet végigmérte! De amint Huxter észrevette, hogy szeme merre irányul, már le is siklott a galambszürke najádról, megfordult, s a legtermészetesebb jóindulattal mélyedt Sam Huxter szemébe.

- Micsoda gyönyörű teremtés! - mondta Fanny. - S milyen csinos a ruhája! S látta, Sam úr, milyen picike kis keze van?

- Ez Strong kapitány - mondta Boltonné asszony. - Csak azt tudnám, az a fiatal nő kicsoda?

- Egy vidéki szomszédunk... Amory kisasszony - mondta Arthur. - Lady Clavering lánya. Sir Francist jól ismeri a Shepherd's Innből, Boltonné asszony.

Miközben beszélt, Fanny megalkotott magában egy hiánytalan háromkötetes regényt - szerelem - hűség - pompás esküvő a Hannover Square-en, a St. George-templomban - megtört szívű lány... s a történet hőse nem Samuel Huxter volt, szegény Sam, aki eddigre előkerített egy hallatlanul bűdös kubai szivart, s odafüstölt Fanny orrocskája alá.

Azután, hogy ez az átkozott, föl-vágós Pendennis odament hozzájuk, majd eltakarodott, már a nap se sütött olyan fényesen Sam Huxterre, s az ég se volt fölötte oly kék... már a célba dobás se vonzotta... a sör meleg lett és ihatatlan... az egész világ megváltozott. Zsebe tele volt borsóval, s a konflis táskájában volt egy fűvócsó is, hogy legyen mivel szórakozniuk hazafelé menet. De nem vette elő, még a létezéséről is megfeledkezett, mindaddig, amíg egy másik kópé, a versenyről hazafelé tartva, egész sortüzet nem zúdított Sam szomorú képébe; e sortüz hatása alatt, a meglepetését jelző néhány szitok után, vad és keserűen gúnyos kacagásban tört ki.

De Fanny egész úton hazafelé elbűvölő volt. Hízelt neki, odabújt hozzá, mosolygott. Csengő hangon föl-fölkacagott; mindent megcsodált; elővette azokat az aranyos kis krampuszokat, és *olyan* hálás volt Samnek. S mikor hazaértek, és Huxter úr, még mindig sötét képpel, hidegen elköszönt tőle, elsírta magát, és kijelentette, hogy Huxter komisz és undok fráter.

Erre az ifjú orvos, legalább akkora hévvel, karjába zárta, s megesküdt, hogy Fanny angyal, s hogy ő féltékeny disznó; beismerte, hogy méltatlan hozzá, s hogy nincs joga gyűlölnie Pendennist: s kérte, könyörgött neki, hogy mondja még egyszer, hogy ő...

Hogy ő? - de hogy mit, azt már nem lehetett hallani... mert a kérdés végét s rá a Fanny válaszát megformáló ajkak túlságosan közel voltak egymáshoz. Boltonné asszony csak annyit mondott: - Ugyan, ugyan, Huxter úr... csak semmi számárságot, ha szabad kérnem; szerintem maga egészen gonoszul viselkedett, és nagyon kegyetlen volt szegény Fannyhoz, én mondom magának.

Mikor Arthur elhagyta a 2002-est, elindult, hogy tiszteletét tegye a hintónál, ahova - a mamája oldalára - már visszatért a *Mes Larmes* galambszürke szerzője. Lady Clavering mellett a fáradhatatlan öreg Pendennis őrnagy teljesített lovagi szolgálatot; ő foglalta el a hintó hátsó ülését; a bak a szépreményű ifjúé volt, Strong felügyelete alatt.

Miközben a hintó ott állt a dombon, jó néhány ifjú ficsúr, mind egyfajta - piperkőc katonatiszt, léha köztisztviselő, inkább férfi-, mint nőtársaságban forgó fiatalember - verődött össze körülötte, s váltott egy-két szót Lady Claveringgel, vagy társalgott („évődött”, ahogy a legdivatosabb emberek mondták) Amory kisasszonnyal. Tréfás fogadásokat ajánlottak neki, s mindenféle pajzánságokban és kétértelmű célzásokban bővelkedő eszmecserét folytattak vele. Mutogatták, hogy ki mindenki van kinn a pályán; s ez nem volt mind olyan ember, akit egy fiatal úrhölgynek ismernie illenék.

Fennek úgy kellett utat törnie az Amory kisasszony körül legyeskedő fiatal ficsúrok tömegén át, mikor odament Lady Clavering hintájához, s a fiatal hölgy különféle csinos kis jelekkel odaintette magához.

- *Je l'ai vue* - mondta -, *elle a de bien beaux yeux; vous êtes un monstre!*¹⁵⁵

- Én, szörnyeteg? - kérdezte Pen nevetve. - *Honi soit qui mal y pense.*¹⁵⁶ Fiatal barátnőm volt olyan védett helyzetben, mint a keresztény világban bárki. Egyik oldalt a mamája, másik oldalt *prétendu*-je. Hát érhet baj egy fiatal lányt e kettő közt?

- Az ember sose tudhatja, mi történik vagy mi nem - mondta Blanche kisasszony franciául -, ha egy lányban megvan a szándék, s egy olyan gonosz szörnyeteg üldözi, mint maga. Képzeld el, őrnagy úr, hogy én egy konflis mellett, két hölgy és egy férfi... ah! de milyen férfi!... társaságában találtam a monsieur, az ön unokaöccsét... az a férfi épp rákot evett és hahotázott, de hogy hahotázott, uram!

- Föl se tűnt nekem, hogy hahotázott - mondta Pen. - Ami meg a rákot illeti, azt hiszem, leg-szívesebben engem is lenyelt volna, miután a rákkal végzett. Kezet fogott velem, s úgy meg-szorította a kezemet, hogy csupa kék-zöld a kesztyűm. Egy ifjú orvos az illető. Claveringből való. Emlékszik arra az aranyozott mozsárra és mozsártörőre a Főutcán?

- Hát ha ő fogja kezelni magát a betegségében - folytatta Amory kisasszony -, biztos, hogy elteszi láb alól. De maga meg is érdemli, mert maga szörnyeteg.

Ez a folyton visszatérő „szörnyeteg” sértette Pent. „Nagyon is könnyedén beszél az ilyes-mikről - gondolta. - Ha én szörnyeteg lennék, akkor sem zárkózott volna el előlem. Egy igazi angol úrihölgy nem gondolkodik vagy nem beszél így. Istennek hála, Laura nem ilyen” - s miközben erre gondolt, arca elborult.

- Most mire gondol? Megorrolt rám? - kérdezte Blanche. - Őrnagy úr, szidja össze ezt a *méchant*¹⁵⁷ unokaöccsét. Egyáltalán nem szórakoztat. Olyan *bête*,¹⁵⁸ mint Crackenbury kapitány.

¹⁵⁵ Láttam a hölgyet, szép szeme van; maga egy szörnyeteg.

¹⁵⁶ Jaj annak, aki rosszat gondol.

- Milyen vagyok, Amory kisasszony? - kérdezte vigyorogva a testőrtiszt.

- Ha valami jó, akkor mondja angolul, mert franciául nem értem, ha ilyen pokoli szaporán beszél.

- Semmi jó, Crack - mondta Crackenbury cimborája, Clinker kapitány. - Gyere, menjünk innét, ne legyünk láb alatt. Azt mondják, Pendennis bele van pistulva.

- Úgy hallom, ez fenemód okos fickó - sóhajtott fel Crackenbury. - Lady Violet Lebas azt mondja, fenemód okos. Valami könyvet írt, vagy verset, vagy mit... és pokoli okos dolgokat ír azokba a... azokba az újságokba, tudod. A fenébe is, bár én lennék ilyen okos, Clinker.

- Késő bánat, Crack fiam - mondta a másik. - Ami meg a könyveket illeti, engem csak a buki könyve érdekel. Micsoda hólyag ez a Clavering! És a Bégum! Kedvelem az öreg Bégumot. Tízszer annyit ér, mint a lánya. S hogy örült az öreglány, mikor nyert a lutrin!

- Clavering tartozása jó pénz, nem? - kérdezte Crackenbury kapitány.

- Remélem - mondta a barátja; s eltűntek, hogy a céldobósátrakban találják meg az örömeiket.

Mielőtt a nap gyönyörűségei véget értek volna, Lady Clavering ismerősei közül még sokan mentek oda a hintóhoz, s csevegtek el a bennülőkkal. Az érdekes lady igen jó kedvében volt, teli jóakarattal, szokása szerint nagyokat nevetett, beszélgetett, s addig kínálgatta barátait, míg a teli kosarak és palackok ki nem ürültek, cselédei és lovászai pedig abba a szokatlanul izgatott hangulatba nem kerültek, amelybe a cselédek és lovászok a derby napján általában kerülni szoktak.

Az őrnagy észrevette, hogy egyik-másik látogatójuk ugyancsak furcsa és sokatmondó pillantásokat vet a hintó tulajdonosára. - Milyen könnyen veszi! - súgta oda egyik a másiknak. - Ja, a Bégumnak a bőre alatt is pénz van - felelt a barátja. „Mit vesz könnyen? - kérdezte magában az öreg Pendennis. - Veszített valaki?” Lady Clavering kijelentette, hogy boldog, mert Sir Francis Clavering megígérte neki, hogy egyetlen lóra sem fogad.

Welbore úr, Claveringék vidéki szomszédja épp ott ment el a hintó előtt, a Bégum odahívta, s rápirított, hogy elkerüli őt. - Miért nem jött eddig? Vártuk villásreggelire. - Óladysége úszott a boldogságban, s el is mesélte neki... elmesélte mindenkinek, hogy öt fontot nyert a lutrin. Mikor a hírt közölte vele, Welbore úr olyan furamód sokatmondó, ugyanakkor szomorú képet vágott, hogy Pendennis őrnagyot elfogta a kínzó aggodalom. - Elmegyek, utánanézek a lovaknak és ezeknek a csibész lovászoknak, hol tekeregnek annyi ideig - mondta. Mikor a hintóhoz visszatért, többnyire nyájas és negédesen mosolygó arcát valami bánat felhőzte. - Csak nincs valami baja? - kérdezte a jóindulatú Bégum. Az őrnagy azt mondta, a feje fájdult meg a fáradtságtól és a napsütéstől. A hintó elindult, és Londonnak vette útját, a roppant és festői processzió korántsem legkevésbé fényes tagjaként. A részeg kocsisok vitézül átvágtak a gyepen, a gyalogosok bámuló pillantásai, a csacsifogatok, féderes teherkocsik hajtóinak gúnyos éljenzése, a vigyázatlan postakocsisok útjába akadó csézák hajtóinak harsány szidalmi közepette. A jókedvű Bégum maga volt a megtestesült vidámság, amint pompás párnáin hátradőlt; a bájos Najád meg bágyatagon, finoman mosolygott. A derék ünneplők közül, akik családjukat egy-egy konflisba préselték be, s az ócska ficsúrok közül, akik fáradt, bérelt lovukkal igyekeztek utat törni a sokadalomban, sokan megbámulták e fényes fogatot, s nem kétséges, arra gondoltak, hogy könnyű a „nagyfejúeknek”. Strong most is a bakon ült, s ráraordított a postakocsisokra meg a tömegre. Frank úrfit beültették a kocsiba, ott aludt az

¹⁵⁷ Komisz.

¹⁵⁸ Buta.

őrnagy oldalán, most aludta ki a véget nem érő villásreggeli és a mértéktelenül vedelt pezsgő utóhatásait.

Az őrnagy közben a kedvét annyira megkeserítő híreket forgatta az agyában. „Ha Sir Francis így folytatja - gondolta az idősebb Pendennis -, ez a részeg kis csirkefogó éppolyan koldus lesz, mint előtte az apja meg a nagyapja volt. Ennyi terhet még a Bégum vagyona sem bír el; legalább féltucatszor kifizette már Sir Francis adósságait. Pár évi lóversenyezés, még néhány ilyen meglepetés, és tönkremegy.”

- Mama, nem gondolod, hogy fel kéne újítanunk a claveringi lóversenyeket? - kérdezte Amory kisasszony. - Olyan jó lenne, ha megint lennének futtatások. Régen, a régi szép időkben, voltak. Egész országra szóló mulatság lenne, tudod; és akkor megrendezhetnénk a claveringi bált is; a táncmulatságot a bérlőknek, és a népmulatságot a parkban... ó, olyan szép lenne!

- Remek lenne - mondta a mama. - Nem, őrnagy?

- A lóverseny költséges szórakozás, drága hölgyem - felelt Pendennis őrnagy olyan gyászos képpel, hogy a Bégum ugratni kezdte, s nevetve megkérdezte, vajon nem veszített-e?

Mintegy másfél óras alvás után a ház örököse kezdte ismét az ébrenlét jeleit mutatni: ifjúi karjával az őrnagy képébe nyúlt, és térden rúgta szemben ülő nénjét. Mikor a szeretetre méltó ifjú teljesen visszanyerte tudatát, eleven társalgásba kezdett.

- Hallod-e, mama - mondta. - Fogadtam és nyertem, úgy ám.

- Mibe fogadtál, és mit nyertél, drágám? - kérdezte az édesanyja.

- Mennyi az: tizenhét fél korona? Két font és fél korona; bár a lutrinkon Boraxot húztam, de megvettem a kis Leggattól az ő Podasokusát és Man-millinerjét két gyümölcslepényért és egy üveg gyömbérsörért.

- Te komisz kis szerencsejátékos, hogy mertél taknyos létedre fogadni? - kiáltott rá Amory kisasszony.

- Talán lennél szíves befogni a szád, jó? Téged ki kérdezett? - felelt az öcsikéje. - És ide hallgass, mama...

- Tessék, Frank drágám?

- Hát persze, ha visszamegyek, akkor is kapok tőled zsebpénzt... - nevette el magát. - Mama, mondjak valamit?

A Bégum hangot adott vágyának, hogy mondjon valamit, fia és örököse tehát így folytatta:

- Mikor a verseny után Stronggal ott voltunk a nagy tribünnél, s én a kis Leggattal meg az öregjével beszélgettem, láttam, hogy a papa fúj, mint egy medve. És ide figyelj, mama, a kis Leggat elmesélte, hogy az öregétől azt hallotta, hogy a papa hétezret veszített a favoriton. Ha én nagy leszek, én sose fogadok a favoritra. Nem én, úgy éljek; hagyjon békén, Strong, legyen szíves!

- Strong kapitány! Strong kapitány! Igaz ez? - kiáltott fel a szerencsétlen Bégum. - Sir Francis megint fogadott? Hisz megígérte, hogy nem fog. Szavát adta, hogy nem.

Strong, a bakon, hallotta az ifjú Clavering mondókájának végét, de hiába próbálta a gyerek szerencsétlen nyelvét megfékezni.

- Sajnos, igaz, asszonyom - mondta és hátrafordult. - Engem éppúgy bánt ez a veszteség, mint önt. Mint ahogy önnek, nekem is ígéretet tett; de túlságosan nagy volt a kísértés! Képtelen volt ellenállni neki.

A szomorú hír hallatán Lady Clavering görcsösen fölzokogott. Nyomorúságos sorsát siratta, magát tartotta a világ legszánandóbb asszonyának. Kijelentette, hogy különváll Sir Francistól, ennek a hálátlan embernek többé semmi adósságát nem fizeti ki. Könnyek közt, bő lére eresztve, tucatnyi, nagyon is hiteles történetet adott elő, mely mind azt bizonyította, hogy a férje őt az orránál fogva vezeti, pedig ő mindig jó volt hozzá; s ily szomorú körülmények közt, miközben az ifjú Szépreményű a két arany nyereségére gondolt, az őrnagy meg azon töprengett, nem volna-e okosabb mégis elejteni néminemű tervét, a pompás hintó végül odagördült a Bégum háza elé a Grosvenor Place-en; a naplopók és gyerekek, akik szokás szerint ott ögyelegtek, hogy szemtanúi legyenek a nagy versenynap záró szakaszának, megéljenezték a hintót, mikor megérkezett, és irigyelték a belőle kiszálló boldogokat.

- És egy ilyen ember fiáért csinálnak koldust belőlem! - jelentette ki Blanche haragtól reszketve, miközben az őrnagy karjára támaszkodva fölfelé tartott a lépcsőn. - Egy ilyen csaló... egy ilyen gazember... egy ilyen nőket kifosztó csibész fiáért...

- Nyugodjék meg, drága Blanche kisasszony - mondta az öregúr. - Nagyon kérem, nyugodjék meg. Magával nagyon mostohán bántak, nagyon igazságtalanul. De ne feledje, hogy én jóbarátja vagyok; s bízzék meg egy öregemberben, aki őszintén igyekszik a szolgálatára lenni.

S miután a fiatal hölgy, és a Clavering-ház szépreményű örököse lefeküdt, az epsomi társaság másik három tagja egy ideig még elmélyülten tanácskozott.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

A magyarázat

Mint az olvasó látni fogja, közel egy év telt el a néhány lappal korábban leírt események óta. Arthur kézzel készül fölcserélni fekete kabátját. Személye más kellemesebb és figyelemre-méltóbb változásokat is mutatott. Levetette parókáját, s közszemlére bocsátotta némileg talán megritkult hajzatát. S az a megtiszteltetés érte, hogy megjelenhetett az Udvarban a gróf-sági Önkéntes Lovasság claveringi kötelékének zászlósi egyenruhájában, s az uralkodónak Steyne márki mutatta be.

Ez olyan lépés volt, amelyet Arthur nagybátyja sürgetett már szinte megvetésre méltón. Az őrnagy hallani se akart róla, hogy az úriemberré avatás e szertartása még egy évig várásson magára. Az öregúr úgy vélte, hogy unokaöccsének valami előkelőbb klubba kéne belépnie, mint a Polyanthus; s mindenütt elhíresztelte csalódását, hogy a fiatalember vagyona nem bizonyult akkorának, mint remélte volt, s alatta marad az évi ezerötszáznak.

A világ tehát - ahol a kiadók kezdték már jobban respektálni Pent, s a lányos mamák se voltak hozzá egy csöppet sem udvariatlanok - ennyinek fogadta el a vagyonát. S ha a csinos lányok magától értetődő módon más kilátásokkal induló férfiakhoz igyekeznek is hozzámenni, a csúnyácskáknak nagyon is megfelelt; ha a ragyogó szép és elbűvölő Mira egy grófot próbál is horogra kapni, szegény ferde vállú Beatrice miért legyen kénytelen egész életét egy bugris mellett leélni, miért ne támaszkodnék inkább Pendennis úrra? A legelső télen, azután, hogy az édesanyja vagyonát megörökölte, Pen tanította biliárdozni Hawxbyné asszony kérésére lányát, Beatricét, vidéki kastélyukban, s Hawxbyné asszony csak Pennel volt hajlandó kikocsizni, mert Pen irodalmilag művelt ember, s az ő Beatricéje is az, bár Hawxbyné asszony utóbb kifejtette, hogy a fiatalember, szörnyű nagybátyjának felbujtására, galádul viselkedett és rútul visszaélt Beatrice érzelmeivel. Az igazság az, hogy az öregúr, aki jól ismerte Hawxbyné úrhölgy jellemét, tudta, milyen kétségbeesett praktikákra képes gyanútlan fiatalemberekkel szemben, leutazott a szóban forgó udvarházba, s kimentette Arthurt Hawxbyné fenyegető karmai közül, ha a nyelve hatósugarából már nem is sikerült. Az idősebb Pendennis szerette volna, ha Arthur Claveringben tölti a karácsonyi ünnepek egy részét, ahova a család egy időre hazautazott; de Arthurnak nem volt szíve hozzá. Clavering túlságosan közel van szegény öreg Fairoakshoz; s a fiatalembernek túlságosan teli szomorú emlékekkel.

Claveringeket is szem elől tévesztettük, egészen míg föl nem bukkantak az epsomi lóversenypályán, most tehát röviden be kell számolnunk, mi minden történt velük a közbeeső időben. A megelőző évben a világ nem bánt valami kegyesen a család egyik tagjával sem, Lady Claveringnél jobb szándékú nő még soha nem élvezett jó vacsorát, vagy vétett nyelvtani hibát, de most az étvágyát is, jószándékát is sajnálatosan próbára tették a folytonos családi gondok és veszekedések, amelyek a legjobb francia szakács erőfeszítését is megghiúsították, a legpuhábbra tömött heverővánkost is megkeményítették, annyira, hogy nem esett jól rajta feküdni. - Inkább ennék répát desszertnek, Strong, mint ezt az ananászt és claveringi muskotályszőlőt - mondta szegény Lady Clavering, ahogy a vacsoraasztalon végignézett, s elpanaszolta bánatát hűséges barátjának -, ha csak egy kicsi nyugalom lehetne, és úgy ehetném. Ó, mennyivel boldogabb voltam özvegykoromban, mielőtt még az ölembe hullott volna ez a sok pénz!

A Clavering család valóban rosszul indult az életben; sem vigaszt, sem tekintélyt, sem jó közérzetet nem kaptak vendégszeretetükért, s még csak kedvességet sem viszonzásul azoktól, akiket házukban vendégül láttak. Első londoni szezonjuk sikere kétes volt; bukásuk, utóbb, hírhedt. - Nincs az a türelem, amellyel Sir Francis Claveringet el lehetne viselni - mondogatták ismerőseik. - Reménytelenül aljas, ostoba és tisztességtelen. Az ember nem tudná

megmondani, mi, de valami szenny van a ház s az *entourage*-a körül. Ki ez a Bégum a pénzével és a rossz kiejtésével, s honnét szalajtották? S micsoda hallatlanul önhitt kis jószág a lánya a franciás kellemkedésével és merész modorosságaival; egyáltalán nem illik jól nevelt angol lányok társaságába. S miféle fura népek verődnek össze náluk! Sir Francis Clavering hírhedt kártyás volt, s köztudomás szerint csalók és feslett életű emberek társaságában él. Hely Clinker, aki egy ezredben szolgált vele, azt mondja, nemcsak hogy hamisan játszott, de párbajra is félt kiállni. Mi üthetett Lady Rockminsterbe, hogy így fölkapta őket? - Az első szezon végeztével aztán Lady Rockminster, aki fölkarolta, el is ejtette Lady Claveringet; az előkelő hölgyek nem engedték el az estélyeire lányaikat; a házukba járó fiatalemberek undorítóan szemtelenül és lenézően bizalmaskodva viselkedtek velük; s szegény Lady Clavering maga is beismerte, hogy kénytelen volt szalonjába a „kanál”¹⁵⁹ beengedni, mert a jobb emberek nem voltak hajlandók eljönni.

Szegény drága lady nem táplált semmi rosszindulatot e „kanál” iránt, büszkeség se volt benne semmi, nem is hitte, hogy jobb, mint embertársai; mindössze némán engedelmeskedett az utasításoknak, amelyeket a nagyvilágba belépven, társasági keresztanyjai adtak neki; kész volt azokkal megismerkedni, akiket azok ismertek; s azokat meghívni, akiket ők hívnak meg. A „kanál” valójában sokkal kellemesebb volt, mint az úgynevezett „társaság”; de mint már mondtuk volt, könnyű az embernek a szeretőjét otthagynia, de ha az hagyja ott őt, az kegyetlenség; így az ember minden nagyobb szívfájdalom nélkül hagyja ott a társaságot, sőt, lehet, hogy ez még jól is esik neki, de annál súlyosabb megaláztatás, ha a társaság veti ki magából őt.

Korábban már szó esett egy elegáns fiatalemberről, s ha mástól nem is, legalább tőle joggal várhattuk volna, hogy hű legyen a hűtlenek közt: e fiatalember természetesen Henry Foker úr volt. De ő nem intézte valami bölcsen az ügyeit, s szerencsétlen szenvedélye, melyet Pennek vallott be elsőként, utóbb közismertté és a város nevetségévé lett, híre még a lágy és szerető szívű édesanya fülébe is eljutott, s a végén tudomást szerzett róla a tar fejű és hajthatatlan idősb Foker is.

Mikor Foker úr megtudta e kellemetlen újságot, heves és kínos jelenet játszódott le közte és fia közt, mely azzal ért véget, hogy szegény kis úriembert egy évre száműzték Angliából, s apja úgy rendelkezett, hogy az év lejártával vissza kell jönnie, s haladéktalanul feleségül kell vennie unokahúgát; ha nem, élhet magának, összesen évi háromszáz fontból, és sem a szüleit, sem a serfőzdet nem látja többé. Henry Foker úr el is ment hát, s magával vitte gondját-baját, amelyet még a legszigorúbb vámon is vámmentesen engednek át, s amely közmondásos társa a száműzötnék, s e gyászfátyollal a szeme előtt még a párizsi nagykörutat is szomorúnak és Itália egét is feketének látta.

Az az esztendő Sir Francis Clavering számára is roppant szerencsétlen volt. Az előző fejezetben leírt események csak teljessé tették azévi romlását. Ez az év az Úrnak azon esztendeje volt, lóversenykedvelő olvasóink bizonyára emlékeznek még rá, amikor a Derbyt Pudasokus, Lord Harrowhill lova nyerte (a lord klasszikus műveltségű fiatal arisztokrata volt, s az Íliászból merítette ménje nevét), az okosok nagy elkeseredésére, akik a ló nevét, ahányan voltak, annyiféleképpen ejtették, s mind Boraxra fogadtak, az azonban teljesen lemaradt. Sir Francis Clavering, mert jóban volt a pálya legnagyobb gazembereivel, s persze megbízható „értésülései” voltak, nagy összegben fogadott a győztes ló ellen, a favoritra tett, s ennek eredményeképpen, amint azt fia az igazsághoz híven közölte Lady Claveringgel, hétezer fontot veszített.

¹⁵⁹ Azaz helyes franciasággal canaille - csöcselék.

Igen, ez keserves csapás volt a lady számára, aki már addig is sokszor fedezte férje tartozásait; akinek a férje, cserében, mindannyiszor megesküdött, hogy jó útra tér; aki fizette férje hitelezőit és lókupeceit; aki berendezte férje vidéki és városi házát; s aki most tudomásul vehette, hogy ki kell egyenlítenie e hatalmas összeget, pipogya férje pazarlásának büntetését.

Korábban már leírtuk, hogyan lett az idősebb Pendennis a Clavering család tanácsadója, s hogy ebbéli minőségében, mint meghitt barátjuk, betekintést nyert házuk valamennyi zugába, még abba a titkolt zugba is, amelyen mindannyiunknak van, s ahol, mint a közmondás mondja, a család szennyesét tartjuk. S ha a baronet pénzügyeit az őrnagy mégsem ismerte, az azért volt, mert nem ismerte maga Clavering sem; olyan reménytelenül átszótték az egészet a hazugságok, hogy sem tanácsadó, sem ügyvéd, sem ügyfél nem ismerhette ki magát rajta pontosan. Lady Clavering vonatkozásában az őrnagy sokkal tájékozottabb volt; s mikor a Derbyn bekövetkezett a baleset, vállalta, hogy teljes alaposságával megismerkedjék egész vagyonával, lett légyen az akármilyen állapotban; s pontosan értesült mindazokról a hatalmas és meg-megismétlődő áldozatokról, amelyeket Amory özvegye jelenlegi férjéért hozott.

Nem rejtette véka alá a véleményét - s ezzel ugyancsak elnyerte Blanche kisasszony kegyét -, hogy Lady Clavering lányával mostohán bántak el a lady második házasságából származó fia kedvéért; s Lady Claveringgel folytatott beszélgetései során annak rendje és módja szerint utalt is rá, hogy szerinte Blanche kisasszonynak nagyobb részt kéne juttatnia. Mondottuk, hogy az özvegynek értésére adta: *minden* részletében ismeri fiatalkorát és élete szerencsétlen történetét, minthogy épp Indiában állomásozott, amikor... amikor bekövetkezett az a szerencsétlen esemény, amely végleg elválasztotta első férjétől. Meg tudta mondani, hol található az a calcuttai újság, amely beszámol az Amory-perről, s bebizonyította, és az özvegy nem kis mértékben volt hálás a tapintatáért, hogy bár teljes mértékben tisztában van az őt ért szerencsétlenséggel, a dologra vonatkozó értesüléseit megtartotta magának, s a család rendületlen jóbarátja maradt.

- Persze lehet, hogy szerepet játszik benne az érdek, drága Lady Clavering - mondta -, már hogyne játszanék szerepet. Mindannyiunknak megvannak az önző érdekei, s én nem is titkolom, hogy szerettem volna nyélbe ütni az én unokaöcsém és az ön lányának a házasságát. - Erre Lady Clavering, talán némileg meglepve, hogy az őrnagy épp az ő családját akarja a magáéval összeházasítani, kijelentette, hogy a maga részéről szívesen adja e frigyre áldását.

De az őrnagy őszintén megmondta: - Drága hölgyem, a fiúnak ötszáz fontja van egy évben, s egy feleség, akinek tízezer a vagyona, alig segít rajta. S ha nem haragszik, annál jobbat is találunk neki. Ravasz és óvatos fickó, benőtt már a feje lágya (nagyon tehetséges és nagyratörő), házassága célja, hogy előbbre jusson. Ha ön és Sir Francis úgy határoz - és Sir Francis semmi-re nem mond önnek nemet, ezt elhiheti nekem -, akkor önök biztosítani tudják Arthurnak, hogy a világban boldoguljon, és megmutassa, mire képes. Hát mit ér Claveringnek a képviselői szék, amikor alig mutatkozik a Házban, s a száját ki se nyitja? Akik a fiút Oxbridge-ben hallották, azt mondják, híres szónok volt, teringettét neki! S ha egyszer fönn van a lába a kengyelben, és nyeregben érzi magát, nem lesz az utolsó a pályán, asszonyom! Én próbára tettem a kölyköt, s elég jól ismerem, azt hiszem. Ahhoz lusta és felületes, és rapszodikus is, hogy úgy húzza az igát élete végéig, mint az ilyen ügyvédfélék. De indítsa csak útnak az ember, legyenek jó barátai, és nyíljon tér előtte, megteremti a nevet, higgye el, büszkék lesznek rá a gyerekei. A magafajta csakis úgy tud *parvenir*,¹⁶⁰ ha okosan házasodik - ha nem valami szegény örökösnőt vesz el, hogy aztán egy életen át nyomorúságos évi ezerötszáz fontból kelljen kijönnie - hanem olyasvalakit, akinek ő is segítséget nyújthat az életben, s aki őt is előreségíti a világban, aki jó nevet ad, és társadalmi rangot, viszonzásul azért, amit tőle

¹⁶⁰ Boldogulni az életben.

kap, teringettét neki. Végül csak többet ér, ha az embernek kiváló veje van, mint ha a férje ül a Parlamentben, és abból se neki, se másnak semmi haszna. Hát ezért érdekel engem az ön helyzete, mondom, s azt hiszem, olyasmit ajánlottam, ami mindkét félnek jó üzlet.

- Tudja, hogy én Arthurt eddig is szinte családtagnak tekintettem - mondta a jóakarátú Bégum. - Akkor jön és akkor megy, mikor a kedve tartja, annál is inkább, mert a drága jó édesanyját olyan sokra becsültem, olyan, mint ő, nem sok akadt... olyan jó asszonyt én nem is ismertem senkit. Meg is sirattam, mikor a halála hírért hallottam, s még gyászruhát is öltöttem volna, ha a fekete nem állna nekem olyan rosszul. És azt is tudom, hogy az édesanyja mire vágyott... hogy kit vegyen el - Laurára gondolok -, őt Lady Rockminster is annyira szereti, és nem is csoda. Laura jobb, mint az én lányom. Ismerem mindkettőt. És az én Betsymben (már úgy értem, hogy Blanche-ban) nem sok öröme telik, őrnagy. Pennek Laurát kéne elvennie.

- Évi ötszázra nőszülni! De drága asszonyom, maga megőrült - mondta Pendennis őrnagy. - Gondolja csak meg, amit az előbb mondtam. És annak a boldogtalan férjnek a dolgában semmit ne csináljon anélkül, hogy előbb velem meg ne beszélne; soha el ne felejtse, hogy az öreg Pendennis a barátja.

Pen nagybátyja valamivel előbb hasonló megbeszélést tartott Amory kisasszonnyal is. Rámutatott, hogy ez a szíve szerinti házasság milyen előnyös lenne, s hogy a világon nincs jobb alap egy házasságra, mint a kölcsönös előny - sőt, ez az egyetlen. - Nézze csak meg azokat az úgynevezett szerelmi házasságokat, drága ifjú hölgyem. Ezek a szerelmi házastársak hírhedtek arról, hogy utóbb mit veszekszenek; az a lány, aki Jackkel Gretna-Greenbe szökik, utóbb Tommal szökik meg Svájcba. A házasság lényege, hogy mindketten egymás hasznára legyenek. A hölgy hozza az anyagi eszközöket, és az úr él velük. A fiú felesége adja a lovat, és a fiú, teringettét, meglovagolja és győz. Ezt hívom én értelmes házasságnak. Az ilyen házásoknak van miről beszélgetniük, ha kettesben vannak. Ha maga Cupido lenne a beszélgetőtársa - ha Blanche és Pen Cupido és Pszükhé, teringettét - néhány este, és már ásitóznak, ha másról se tudnak beszélgetni, csak hogy mennyire szeretik egymást.

Ami Amory kisasszonyt illeti, neki megfelelt Pen, míg jobb nem akad. S hány más ifjú hölgy van ezzel ugyanígy? s hány szerelmi házasság bizonyul egyszer s mindenkorra jónak? - s hány érzelmi frigy nem végződik csőddel? - s hány hősi szenvedély nem sorvad undok közönné vagy torkoll szégyenletes vereségbe?

Az őrnagy ezeket az életelveket és filozófiát igyekezett szokása szerint beleplántálni Penbe, annak meg olyan volt az agya, hogy sok kérdésnek ezt az oldalát is, a másik oldalát is látta, s azt is tudta, mi az az érzelmi élet, ami a derék őrnagy értelmét teljesen meghaladta, de azt is, hogy mi a gyakorlat, s alkalmazkodott is hozzá, vagy legalább azt hitte, hogy alkalmazkodik. Így esett, hogy az édesanyja halálát követő tavaszon nagyon erősen a hatása alá került nagybátyja tanácsának, s már egészen otthon érezte magát Lady Clavering házában, s jószerevével megkapta az „igent” Amory kisasszonytól, bár nem kérte meg a kezét, s vőlegénynek tekintették, bár eljegyzés nem volt. A két fiatal, ha nem is különösebben érzelmesen, de nagyon jóban volt, és tökéletes jó hangulatban találkoztak és váltak el egymástól. „S még én vagyok az - gondolta Pen -, aki nyolc éve csak úgy lángoltam a szenvedélytől, s akit tavaly láz emésztett Briseisért.”

Igen, ez a fiú ugyanaz a Pendennis volt, s az idő, mint mindannyiunk számára, az ő számára is ugyanazokkal a következményekkel, vigasztalással, fejleményekkel járt. Nagyon keveset változunk. Ha azt mondjuk, hogy ez a férfi vagy az a nő többé nem ugyanaz már, mint akire fiatalokból emlékszünk, s megjegyezzük, hogy barátunk mennyit változott (persze a kárára), talán nem számolunk vele, hogy a körülmények csak napvilágra hozták valami rejtett hiányos-

ságát vagy tulajdonságát, de nem azok teremtték. A mai közöny vagy érdektelenség csak a tegnapi önző hév következménye, a *vanitatum vanitas*-t¹⁶¹ kiáltó életmegvetés és fáradtság csak a gyönyörrel eltelt beteges étvágy kimerülése; a sikeres *parvenu* arcátlansága csak a szűkös sorsa ellen küzdő ember életútjának szükségszerű folytatása; lelki változásaink őszülő hajunkhoz és ráncainkhoz hasonlatosak; ami most hófehér, az valamikor hollófekete volt; ami ma laza háj, az alig néhány éve még kicsattanó jó egészség volt; a derűs, rezignált, jóindulatú nyugalom pár éve még heves és mohó becsvágy volt, s csak sok-sok csata és vereség nyomán ülepedett megadássá. Boldog, aki ily nagy lélekkel fogadja vereségét, s férfias alázattal nyújtja át törött kardját a Hódító Sorsnak! Vajon nem rendülsz-e meg, nyájas olvasó, aki túl vagy már sikeren vagy balsorson, talán kiemelkedő helyet töltesz be az életben, vagy reménytelenül névtelen tagja vagy a tömegnek - aki már annyi vereséggel, sikerrel végződő küzdelmet vívta, csak te tudod, mi bűnön s megbánáson jutottál túl, aki szerettél és elhidegültél, s annyit de annyit sírtál és neveltél! - ha arra gondolsz, hogy *ugyanaz* vagy, akire még gyermekkorodból emlékszel, azelőttől, hogy életed útja megkezdődött volna? Sikerrel jártál, kikötőhöz közelítesz, az emberek hurráznak, eldördülnek az ágyúk üdvözlétül, a szerencsés kapitány kihajol a hajókorláton, de a kitüntetés csillaga alatt a keblét gond emészti; s erről senki sem tud; vagy hajótörést szenvedtél, s most reménytelenül hányódsz a tengeren egy magányos árbochoz szíjazva - nagyon is valószínű, hogy a hajótörött és a sikeres tengerész egyaránt hazagondol, arra az időre, mikor gyermek volt még; ez egyedül a reménytelen hajóroncs, mielőtt nyomtalanul elsüllyedne - az meg az éljenző tömeg közt, magányosan.

¹⁶¹ Hiúságok hiúsága.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Beszélgetések

A mi jószívű Bégumunk először úgy földühödött férje kétszínűségének és butaságának e legutóbbi példáján, hogy Sir Francis Clavingertől minden segítséget megtagadott, nem volt hajlandó kifizetni becsületbeli adósságát, és kijelentette, hogy különválik tőle, aztán csak szenvedje ő javíthatatlan gyengeségének és pazarlásának következményét. A Derby fatális napját követően a szerencsétlen szerencsejátékos olyan lelkiállapotban volt, hogy színét se kívánta látni senkinek, lóversenyteri barátainak sem, akikkel együtt verte adósságba magát, s most mind attól reszkettek, hogy nem lesz miből kifizetnie - sem feleségét, sem hosszútűró bankárját nem akarta látni, akivel kapcsolatban az a jogos kételye támadt, hogy a jövőben már nem pumpolhatja tovább. Mikor Lady Clavinger másnap reggel megkérdezte, hogy Sir Francis odahaza van-e, azt a választ kapta, hogy az éjjel nem jött haza, de üzenetet küldött az inasának, hogy a küldönccel küldje el a leveleit, és küldjön ruhákat neki. Strong tudta, hogy aznap vagy másnap Clavinger vagy meglátogatja, vagy üzeni fog érte, s valóban, kapott is egy levélkét, amelyben kétségbeesett barátja, F. C. esedezett, hogy látogassa meg a blackfriarsi Kurta Fogadóban, s ott csak Francis urat keresse. Mert a baronetnek megvolt az a furcsa szokása, hogy ha választhatott a kettő közt, inkább hazudott, mint nem, s ha meg kellett vívnia a sorsával, mindig úgy kezdte, hogy megszökött előle, és elrejtőzött. Short úr intézményének háziszolgája, aki Clavinger üzenetét a Grosvenor Place-re vitte, és a koffert onnét elhozta, rögtön tudta, hogy ki a csomag tulajdonosa, s ezt az inassal is közölte, aki a reggelizőasztalnál felszolgált, az meg a cselédszobába vitte meg a hírt, onnét Bonnerné fülébe jutott, az pedig öladysége házvezetőnője és bizalmasa volt, s ily módon a hír öladységéhez is eljutott. A Grosvenor Place-en tehát mindenki tudta, hogy Sir Francis a Blackfriars Roadon, egy fogadóban bújt el Francis néven. És Sir Francis kocsisa elmondta más úriemberek kocsisainak, azok meg a gazdáikkal közölték, meg a közeli Tattersallban, ahol az a gyanú kapott lábra, hogy Sir Francis Clavinger meglép az adósságaival.

A nap folyamán szépszámu, Sir Francis Clavingernek címzett levél gyűlt össze a ház nagytermének asztalán. A francia szakács elküldte elszámolását a ladynek; úgyszintén elküldték számláikat a kereskedők, akik öladysége asztalát látták el; jelentkezett öladységénél Finer és Gincrack úr, a rövidáru- és lakástextil-kereskedő, Madame Crinoline, a jeles szabónő, öladysége apró és Amory kisasszony korántsem jelentéktelen magánszámláival.

A Derby napját követő délután, mikor Strong (a Kurta Fogadóban zokogó és curaçaót védő főnökével folytatott megbeszélés után) szokása szerint beállított a Grosvenor Place-re, hogy hivatalos dolgát elintézzze, mindeme gyanús dokumentumokat ott lelte a baronet dolgozószobájában; sorra fölbontotta, és gyászos képpel végigolvasta őket.

Miközben épp ezzel volt elfoglalva, rátört Bonnerné, öladysége szobalánya és házvezetőnője. Bonnerné, aki éppúgy családos volt, s úrnője szemében épp oly nélkülözhetetlen személy, mint a lovag Sir Francis számára, természetesen Lady Clavinger oldalán állt a férj és feleség közt folyó disputában, s merő köteleességtudásból is mérgesebb volt, mint a lady maga.

- A lady, ha rám hallgat, nem fizet - mondta Bonnerné. - Lesz szíves, kapitány, visszamenni Sir Francishez - hogy valaki egy ilyen közönséges kocsmában bujkáljon, és ne merjen férfi mód a felesége szemébe nézni! -, és megmondani neki, hogy soha többé nem fizetjük ki az adósságait. Mi faragtunk embert belőle, mi húztuk ki őt a börtönből (s talán még mást is), s mi fizettük ki újra meg újra a tartozásait - mi juttattuk be a Parlamentbe, tőlünk kapta a vidéki és a városi házát, ahol most a képét se meri mutatni a gyáva sunyító csibész. Tőlünk kapta a lovát, amit megül, a vacsoráját, amit megeszik, s még a göncét is, ami rajta van; de többet

nem kap semmit. A vagyonunkat, már amennyi megmaradt belőle, megtartjuk magunknak, eszünk ágában sincs erre a hálátlan fráterre pazarolni. Majd kap annyit, hogy megéljen belőle, és kész; ezt csináljuk; megmondhatja neki, hogy ezt Susan Bonner üzeni.

Ekkor kérte magához Strongot Susan Bonner úrnője, értesülve a lovag érkezéséről, s az abban a reményben indult el öladységéhez, hogy kezelhetőbb hangulatban találja, mint tótum-faktumát, Bonnernét. Már nemegyszer képviselte ügyfele ügyét Lady Claveringnél, s mindig sikerült engedékenységre bírnia. Most megint megpróbálta. Sötét színekkel ecsetelte, hogy milyen állapotban találta Sir Francist; kijelentette, hogy nem áll jól a következményekért, ha a baronet képtelen lesz kötelezettségeinek eleget tenni.

- Hogy megöli magát? - nevetett Bonnerné. - Még hogy megöli magát? Okosabbat nem is tehetne. - Strong megesküdött, hogy ott volt előtte az asztalon a beretva; erre Lady Clavering nevette el magát keserűen. - Amíg egy szerencsétlen nőnek egy vasa is lesz, amitől megfoszthatja, nem tesz kárt magában. Az élete nem forog veszélyben, kapitány: nekem elhiheti. Ó, de szerencsétlen volt a nap, mikor először láttam életemben!

- Rosszabb, mint az első férje! - kiáltott fel öladysége *aide-de-camp*-ja. - Az legalább férfi volt, férfi... eszeveszett ördög, de volt benne férfibátorság... míg ez az alak... mi haszna, hogy a lady kifizesse a számláit, eladja a gyémántjait, és megbocsásson neki? Ugyanilyen komisz lesz jövőre is. Ha úgy adódik, megint becsapja, megint kirabolja; az ő pénzén a gazemberek és a hamiskártyások egész falkáját tartja el... nem magára gondolok, kapitány... maga mindig úgy-ahogy jóbarátunk volt, ámbár jobb lett volna, ha színét se látjuk sohasem.

A lovag Bonnernénak a gyémántokról elejtett szavából látta, hogy a jólelkű Bégum legalább ez egyszer hajlandó lesz még engedni, s főnökének nem kell még reményéről letennie.

- Szavamra, asszonyom - mondta őszinte együttérzéssel Lady Clavering gondjai, és csodálattal kimeríthetetlen jósága iránt, és olyan lelkesedéssel, mely nem kis mértékben mozdította elő semmirekellő főnöke ügyét -, nem tud olyat mondani Claveringről, vagy Bonnerné énrólam, amire rá ne szolgáltunk volna, s valóban szerencsétlen nap volt, mikor bennünket megismertek. Clavering kegyetlenül viselkedett önnel; s ha ön nem a világ legnagyobb és megbocsátóbb asszonya, tudom, hogy nem lenne mit várnia öntől. De nem hagyhatja, hogy fia édesapja elveszítse a becsületét, s nem küldheti a kis Franket ezzel a szégyenfolttal a világba. Kötelezze bármire; ígértessen meg vele bármit, amit kíván, garantálom, hogy aláírja.

- Aztán nem tartja meg - mondta Bonnerné asszony.

- Most megtartja - kiáltott fel Strong. - Most muszáj megtartania. Ha látta volna, hogy sírt, asszonyom! „Ó, Strong - mondta -, nem magamat sajnálom, hanem a legjobb asszonyt Angliában, akivel olyan aljasul bántam... tudom, hogy aljasul.” Ezen a versenyen nem akart fogadni... igazán nem, asszonyom. Úgy ugratták be: a többi fogadó is lépre ment. Azt hitte, biztosra megy, hogy semmit se kockáztat. Ez egész életére szóló lecke. Egy férfit sírni látni... ó, az szörnyű!

- Igen, de azt nem bánta, hogy az én szegény drága úrnőmet megrikatja - mondta Bonnerné -, ezt a drága lelket, kapitány.

- Ha egy kicsit is férfi vagy, Clavering - mondta Strong a főnökének, mikor e jelenetről beszámolt neki -, most megtartod az ígéretedet. Isten engem úgy segéljen, ha most megszeged a neki adott szavadat, ellened fordulok, és mindent kitálalok.

- Mi az, hogy mindent! - kiáltott fel Francis úr, akit hírhozó nagykövete a Kurta Fogadóban a könnyei közt curaçaót iszogatva lelt.

- Hh! Hát hülyének nézel? - tört ki Strong. - Mit gondolsz, Frank Clavering, hogy élhettem volna én meg ilyen sokáig a világban, ha a szemem nem használok? Tudod, hogy csak a számat kell kinyitnom, s holnap koldus vagy. És nem én vagyok az egyetlen, aki a titkodat ismeri.

- Még ki más? - kapott levegő után Clavering.

- Az öreg Pendennis. Jancsi legyek, ha nem. Aznap, hogy az az ember részegen beállított a házába, nyomban fölismerte.

- Ismeri, igen? - visított Clavering. - Hogy az Isten verné... hogy ölné meg!

- Legszívesebben megölnél mindannyiunkat, mi, öreg fiú? - kérdezte Strong megvetően, s szívott egyet a szivarján.

A baronet erőltlen kezével a homlokára csapott; lehet, hogy Strong telibe találta a kívánságát. - Ó, Strong! - kiáltott föl. - Csak lenne hozzá merszem, véget vetnék az életemnek, hisz én vagyok a legnyomorultabb állat Angliában! Ezért vagyok olyan eszeveszett és felelőtlen. És ezért iszom annyit (s reszkető kezével mindjárt az ajkához is emelte a serleg szíverősítőt... a curaçaót), és élek együtt ezekkel a tolvajokkal. Tudom, hogy tolvajok... tudom, hogy mind az... átkozott tolvaj. De... de hát hogy segíthetnék rajta?... Tudod, hogy nem tudtam... a mindenségit neki, ártatlan vagyok... amíg azt az istenverte gazembert meg nem ismertem, annyit se tudtam róla, mint a holt... én megszököm innét, én elmegyek külföldre, messzire ezektől a ronda kártyabarlangoktól, a mindenit, és felkötöm magam egy fára... és... ó, én vagyok a legszánandóbb nyomorult egész Angliában! - S ezzel kiabálva, átkozódva, könnyek közt kiöntötte a tehetetlen nyomorult a szíve bánatát, szidta boldogtalan sorsát; s kétségbeesetten nyöszörögve, Istent káromolva, javulást fogadott.

Az az időálló közmondás, hogy minden rosszban van valami jó is, és senkinek sincs hasznára, megint bebizonyosodott Sir Francis Clavering és Strong úr Shepherd's Innben levő lakásának másik lakója esetében. Altamont ezredes szerencséjére, „jó cég volt”, aki a fogadását intézte, és aznap, amikor a Derbyn nyert és veszített összegek kifizetésére került a sor, s mikor Clinker kapitány, aki Sir Francis Clavering képviselőjében jelent meg (mert Lady Clavering, Pendennis őrnagy tanácsára, nem volt hajlandó megengedni a baronetnek, hogy maga rendezze anyagi ügyeit), kifizette a bankjegyeket annak a jó néhány embernek, akinek a baronettel szemben követelése volt, s Altamont ezredesnek meglehetett az az öröme, hogy a győztes lóra föltett pénzének harmincszorosát kapta meg ötvenes bankókban.

Ez alkalommal az ezredesnek jó néhány barátja volt jelen, hogy gratuláljon neki a szerencséjéhez - csupa hasonszörű fickó, aki a kedélyes Wheeler belső szalonjában szokott összejönni (Wheeler, a Harlequin-fej tulajdonosa maga is szemtanúja volt barátja szerencséjének) -, és ezek, az ezredes sikere iránt érzett nagylelkű együttérzésükben, mind osztolni szerettek volna benne. - Itt az ideje - mondta Tom Diver az ezredesnek -, hogy felszínre hozzuk azt a Mexikói-öbölben elsüllyedt pénzszállító hajót, a gyomrában a háromszáznyolcvanezer tallérral, meg az aranyrudakkal és dublonokkal.

- A Tredyddlum-részvények árfolyama most nagyon alacsony... most kell vásárolni... soha vissza nem térő alkalom - javasolta Keightly úr; Jack Holt meg előállt a dohánycsempésztervével, melynek merészsége jobban megnyerte az ezredes tetszését, mint bármely javasolt kitalálmány. Aztán ott voltak a fiúk a Harlequin-fejből; Jack Rackstraw, ő két olyan lóról tudott, amelyet az ezredesnek okvetlenül meg kell vásárolnia; Tom Fleet, akinek a vicclapja, *A Fejes*, kétszáz font tökehiányban szenvedett ahhoz, hogy ezret hozzon bárkinek - s ezzel, ezredes, amilyen kópé maga, olyan hatalomra és befolyásra tesz szert, amely *entrée*-t jelent London valamennyi színésztársalgójába - biztatta Altamontot Tom; a kis Moss Abrams viszont esedezett az ezredesnek, nehogy felüljön ezeknek a képtelen frátereknek és szélhámos

spekulációiknak, inkább fektesse pénzét néhány jó értékpapírba, amelyet ő, Moss, szerez neki, s amely mind ötven százalékot fizet, ez holt biztos, mint az Angol Bank. A jó fiúk külön-külön és együttvéve mind körülhízelegették az ezredest, de abban volt annyi kurázsizs, hogy nemet mondjon nekik, rágombolja kabátzsebét a bankóira, hazamenjen Stronghoz, és magára zárja a külső ajtót. A derék Strong jótanáccsal szolgált lakótársának valamennyi ismerősével kapcsolatban, s jóllehet az ezredes addig erősködött, míg Strong elfogadott tőle húsz fontot a nyereségéből, a lovagban volt annyi tisztesség, és nem engedte, hogy az ezredest a többiek felültessék.

Ez az Altamont se rossz fiú, ha rámosolyog a szerencse. Szép libériát rendelt Gradynek, s szegény Costigan szeméből is kicsalt néhány gyorsan fölszáradó hálakönnyet azzal, hogy megajándékozta egy ötfontos bankóval, miután elköltötték meghitt kis vacsorájukat a Hátsókonyhán; Boltonné asszonynak egy zöld, Fannynak egy sárga kendőt vásárolt, a legragyogóbb alkalmi vételt egy Regent Street-i divatárubolt kirakatából. S röviddel ezután, júniusban, a születése napjára, Amory kisasszony is csomagot kapott „egy barátjától”, roppant, vörösréz berakású íródobozt, benne egy ametiszt írókészet, aminél csúfabbat ember még nem látott, egy zenélő tubákszelencét, két tavaly előtti Emlényt, két elképesztő színű pongyolaanyagot, s e javak, mikor átvette őket, a Najádot kacajra és módfeletti csodálkozásra ingerelték. S tény, hogy Altamont ezredes szivart és francia selyemholmit vásárolt ez idő tájt a Fleet Streeten egy alkalmi árustól; és Strong rajtakapta, hogy egy műkereskedésben, árverésen, két íróláda, két pár vastagon aranyozott gyertyatartó, egy gyümölcsöstál és egy lyukbiliárd-asztalka vásárlásába fektette a pénzét. A gyümölcsöstál odahaza maradt, az odahaza rendezett bankettek díszeként, amelyeket az ezredes meglehetősen gyakorisággal adott. Bizonyára gyönyörűnek tartotta mindaddig, míg Jack Holt ki nem jelentette, hogy olyan, mint amit adósság fejében foglaltak le. S ehhez Jack Holt csakugyan értett.

Egyik vacsora a másikat követte a lakásban, és Sir Francis Clavering is meg méltóztatott jelenni rajtuk. Saját háza bezárult; Mirobolant utódát, aki oly elhamarkodva nyújtotta be számláit, a felháborodott Lady Clavering elbocsátotta; a fényűző háztartást alaposan megnyirbálták és lecsökkentették. Az egyik természetes inast elbocsátották, mire a másik fölmondott, mert nem volt hajlandó a társa nélkül szolgálni, illetve olyan családban, ahol egyetlen inast tartanak. A Bégum az egész háztartásban általános és szigorú takarékosági intézkedéseket vezetett be, annak az esztelen pazarlásnak a következményeként, amelyben semmirekellő férje volt a bűnös. Az őrnagy öladysége barátja volt; Strong szegény Clavering oldalán állt; öladysége ügyvédje, és a derék Bégum maga, azonnal és könyörtelenül keresztülhajtotta a reformokat. A baronet adósságait kifizette, ezek komoly közbotrányt keltettek, s a baronet a világ szemében még alacsonyabbra süllyedt, mint annak előtte; a feldúlt Lady Clavering Londonból Tunbridge Wellsbe költözött, s látni se akarta mihaszna férjét, akit senki se szánt. Clavering békésen ottmaradt Londonban, csöppet se vágyott felesége jogos felháborodásával szembenézni, be-besurrant, ki-kiszökött a Képviselőházból, ahonnan Raff kapitánnyal és Marker úrral elmentek elszívni egy szivart vagy lejátszani egy-egy parti biliárdot; mutatkozott olyan kocsmákban is, ahol a lóversenyek barátai voltak a törzsvendégek; látták a Lincoln's táján is ógyelegni, az ügyvédje irodája előtt, ahol a főnökök órák hosszat várakoztatták, s az ügyvédbojtárok össze-összekacsintottak, mikor ő beült az irodába. Nem csoda hát, ha élvezte a vacsorákat a Shepherd's Innben, s itt tökéletesen elengedte magát: elengedte? sehol másutt nem volt ilyen boldog; a rangjábéliek közt nyomorultul érezte magát, azok megvetették... de itt ő volt a díszvendég, mást se hallott, csak hogy „Igen, Sir Francis”, meg: „Nem, Sir Francis” - ő is elénekelte reszketeg hangján a maga kedélytelen francia dalocskáját, miután Strong, a többiekkel együtt, már énekelt valami vígát, s a derék Costigan is elfújta a maga ír nótáit. Strong vidám *ménage*-át, Grady ír gulyását, a lovag puncsát vacsora után sok

Claveringnél jobb ember is élvezte volna; különben is félt nagy háza magányától, ahol csak a házat őrizni ottmaradt öregasszony szolgálta ki, és az inas, de az csúfot űzött belőle.

- Úgy ám, a fene egye meg - mondta Shepherd's Inn-béli barátainak. - Az inasom: ki kéne rúgnom, csak hogy kétévi bérével tartozom, a mindenit, és a ladytól nem kérhetek. Hidegen hozza be reggel a teámat, egy ócska ólomkanállal, és azt mondja, hogy őladysége az összes ezüstöt elküldte a bankba, mert itt nincs biztonságban. Hát nem szégyen, hogy egy vacak teáskanalat nem bíz rám, hát úri dolog ez, Altamont? Maga tudja, hogy a feleségem alacsony származású... azaz hogy, bocsánat... szóval, hogy részéről az a legnagyobb kegyetlenség, hogy semmi bizalmat nem mutat irányomban. És már a cselédek is nevetnek, a rohadt csibészek. A mindenit, egyszer majd beverem a fejüket, be én. Ha csöngetek, nem jönnek; és... és az inasom tegnap este az én frakkingemben és bársonymellényemben ment el a Vauxhallba... tudom, hogy az enyém volt... a rohadt, szemérmetlen csirkefogó, s még volt képe a szemem láttára táncolni. Ezt föl fogják kötni, és meg is érdemli, az akasztófárávaló... mint minden ilyen ördögfajzat inas.

Most nagyon kedves volt Altamonthoz; figyelmesen hallgatta az ezredes harsányan előadott történeteit; hogy mikor Új-Zélandból hazafelé jövet, ott bálnavadászaton vett részt, hogyan kellett a bajtársaival éjnek idején elhajózniuk, Jupiterre, hogy a feleségeiktől megmeneküljenek - s hogy eredtek utánuk kenun szegények, mikor látták, hogy a hajó már dagadó vitorlákkal halad, s eveztek, mint az örült; hogy tévelygett egyszer három hónapig az új-dél-walesi őserdőben, mikor odavitte egy üzleti spekuláció; hogyan ismerkedett meg Napóleonnal Szent Ilonán, mikor őt, az India-járó hajó másodtiszjtét és többi tisztjeit bemutatták neki - mindeme történeteket (még mást is, amelyet Altamont bor mellett előadott; hogy őszinték legyünk, jó nagyokat tódítva és hencegve) Sir Francis most nagy figyelemmel hallgatta; s nagy súlyt helyezett rá, hogy Altamonttal poharat ürítsen, és őt megkülönböztetett tisztelettel kezelje.

- Hagyja csak békin, tudom, mire megy ki a játék - mondta nevetve Altamont Strongnak, aki szemrehányást tett neki -, és hagyjon békin engem is; nagyon jól tudom én, mit beszélek. Egy India-járó hajó fedélzetén szolgáltam, ott én, becsületszavamra; és Új-Dél-Wallesszel kereskedtem, a magam hajóján, és a hajót elvesztettem, ez igaz. Aztán a lucknowi herceg tisztje lettem, ez is igaz, csak épp nézeteltérés támadt köztem meg fölséges gazdám közt, Strong - ez igaz. Kinek használ vagy kinek árt, amit mondok, ki tud rólam valamit? Az a másik fickó halott; golyót kapott az őserdőben, s a holttestét Sydneyben azonosították. Mit gondol, ha azt hinném, hogy köpni fog valaki, nem tekerném ki a nyakát? Megtettem én azt már korábban is, Strong. Elmondtam, hogy bántam el a munkafelügyelővel, mielőtt leléptem a színről - már úgy értem, hogy becsületes küzdelemben; pedig neki volt könnyebb. Neki puskája volt és bajonétja, nekem meg csak baltám, ötvenen látták... és megéljeneztek, mikor megtettem... és megtenném megint... a... belé! Nem félek én senkitől; és elintézem azt az embert, aki beköp. Ez az én jelszavam; most pedig adja ide azt a pálinkát. Maga nem bántja az embert. Ismerem én magát. Maga becsületes fickó, magára számítani lehet, és férfi módra szembenéz a halállal. De ez a nyúlszívű tolvaj... ez egy szerencsétlen hazug, csaló, csúszó-mászó fráter, ez a Clavering... aki a helyembe tolakodott... de oda ám... hogy a fene enné meg. De majd eltakarodik az utamból, kipucolom én onnét, de ki ám. Ha! Ha! - Vadul elröhögte magát, és Strong fölállt, elvette tőle a pálinkásüveget. A másik még mindig derűsen nevetett. - Igaza van, öregem - mondta -, maga mindig megőrzi a hidegvérét, maga aztán meg... s ha kezdek már túl sokat beszélni... ha elvetem a sulykot, akkor, fölhatalmazom rá, elrendelem, megparancsolom, hogy vegye el tőlem a pálinkásüveget.

Az esemény, amelyre Altamont cinikus élvezettel várt, nagyon hamar bekövetkezett. Egy napon Strong épp gazdája valami megbízatását intézte, és nem volt odahaza, mikor Sir

Francis beállított a lakására, s a lucknowi herceg követét egyedül találta. Elemlegette a világot úgy általában, hogy szívtelen és gonoszul bánik vele; elemlegette a feleségét, hogy zsugori hozzá; elemlegette Strongot, hogy hálátlan... Ned Strong száz meg száz fontot kapott tőle... mióta él, jó barátok, és ő mentette meg a börtöntől, úgy éljen... s most Ned öladysége pártját fogja őellene, s még bujtogatja, hogy legyen hozzá ilyen pokoli barátságtalan. - Összeesküdtek, hogy ne legyen egy vasam se, Altamont - mondta a baronet. - Még annyi zsebpénzt se kapok, mint Frank az iskolában.

- Hát akkor miért nem megy el Richmondba, és kér tőle, Clavering? - nevette el magát vadul Altamont. - Csak nem néznél el, hogy szegény kódis apjának még zsebpénze se legyen.

- Higgye el, iszonyatosan meg kellett alázkodnom - mondta Clavering. - Ide nézzen... látja ezeket a zálogcédulákat? Képzelve, egy parlamenti képviselő, egy angol főnemes, a mindenit! kénytelen a szalonbeli órát és a rézveretes tintatartót zálogba csapni! Meg egy arany kacsafejet, egy papírcsíptetőt, ami kerülhetett vagy öt fontjába a feleségemnek, de csak tizenöt és fél shillinget adtak rá! Ó, megalázó dolog ez, uram, hogy ilyen szegény legyen valaki, akinek olyanok az igényei, mint nekem; sírni kell tőle, uram, sírni! és az az istenverte inas... hogy a fene állna beléje, bár kötnék fel... az az arcátlan csirkefogó még azzal fenyegetődzött, hogy megmond a ladynek; mintha az a holmi ott az én házamban nem az enyém lenne, amit, ha akarok, eladok, ha akarok, megtartok, vagy akár kivágok az ablakon... a mindenit, a rohadt csirkefogónak!

- Sírjon egy kicsit, csak sírjon egész nyugodtan, előttem ne zavartassa magát, az majd könnyít a lelkén, Clavering - mondta a másik. - Ide hallgasson, öregem, én valamikor azt hittem, hogy maga szerencsés fickó, de most látom, hogy nyomorult senkiházi, hallja-e.

- Hát nem szégyen, hogy így bánnak velem? - folytatta Clavering, mert bár általában fásultan hallgatott, a maga bajáról képes volt órák hosszat siránkozni. - És... ide hallgasson, a mindenit, uram, annyi pénzem sincs, hogy a fiákert kifizessem, amely az ajtó előtt vár rám; a házmesterné, az a Boltonné adott kölcsön három shillinget, és nem szívesen kérnék tőle újra; attól az istenverte vén Costigantól, attól a nincstelen ír hülyétől kértem, de annak a nyomorultnak egy shillingje se volt; Campion meg valahol a városban járt, különben váltóra adott volna nekem egy kis pénzt, ő adott volna, azt tudom.

- Ha jól tudom, becsületszavát adta a feleségének, hogy nem írja alá a nevét váltóra többé - mondta Altamont úr, szivarfüstöt eregetve.

- Akkor mért nem ad semmi zsebpénzt? A fenébe is, nem maradhatok teljesen pénz nélkül - kiáltott fel a baronet. - Ó, Am... Altamont, én vagyok a legnyomorultabb koldus a világon.

- Nem bánná, ha valaki most kölcsönadna magának egy húszfontos bankót, mi? - kérdezte a másik.

- Ha megtenné, örökké hálás lennék magának, örökké, drága barátom! - kiáltott Clavering.

- És mennyit adna érte? Hajlandó lenne egy ötvenfontos váltót aláírni hathavi lejáratra, felét készpénzben, felét értékcikkben? - kérdezte Altamont.

- Igen persze, Isten engem... és pontosan megadom - sivitotta Clavering. - Majd a bankárom kifizeti... megteszek mindent, amit csak kíván.

- Nos, csak ugrattam. *Ajándékba* kap tőlem húsz fontot.

- Huszonötöt mondott - szólt közbe Clavering -, huszonötöt, drága öregem, és egy életre lekötölezz; de ajándékba nem fogadom el... csak kölcsönbe... és hat hónapon belül kifizetem. Esküszöm, kifizetem.

- Tessék... itt a pénz, Sir Francis Clavering. Nem vagyok én rossz ember. Ha van pénz a zsebemben, a fene egye meg, férfi módra el is költöm. Tessék, legyen huszonöt. De ezt ne lebujaiban verje el. És ne csináljon magából mindig bohócot. Menjen le Clavering Parkba, ott ez az összeg kitart jó sokáig. Ott nem kell hentesnél vennie a húst; hiszen akad disznó a birtokon; és nyulat is lőhet vacsorára, tudja, mindennap, míg el nem jön a nagyvad ideje. S néha a szomszédok is meghívják vacsorára; hiszen maga *baronet*, még ha nyakig ül is az adósságban. Sőt, megvan az a vigasza is, hogy egy darabig *én* sem ülök a nyakán... talán két esztendeig... ha csak játszani nem fogok; márpedig messziről kerülni akarom azt a fene vöröset és feketét; addig meg öladysége, ahogy maga hívja... Jimmy, mondtam én valamikor... megbékél; és maga a rendelkezésemre áll, és gavallérosan fizet majd tisztelő hívének.

Épp itt tartottak a beszélgetésben, mikor beállított Strong, s a baronet se nagyon vágyott folytatni a diskurzust, miután a pénzt megkapta; el is takarodott hát a Shepherd's Innből, hazament, s a szokottnál is durvább és pimaszabb módon basáskodott az inasával, amiből az levonta a következtetést, hogy gazdája-bizonyára megint zálogba vágott valamit, vagy némi készpénzhez jutott.

- Körül is néztem a házban, Morgan, de nem hiszem, hogy elvitt volna még valamit - mondta Sir Francis inasa Pendennis örnagy emberének, mikor röviddel ezután klubjukban találkoztak. - Öladysége elzárt minden ékszer, mielőtt elment, a képeket meg a tükröket meg csak nem tudja elvinni a kétkerekűn; a kerítést és a kandallórácsot se vágthassa zaciba... ott azért nem tart. De valahogy mégis pénzhez jutott. Pár nappal ezelőtt este a Vauxhallban láttam, a Lady Emily Babewood szolgálólányaival polkáztam... nagyon kellemes rendes ház a', kellemes népek, csak a házvezetőnő nem, a' nagyon szentes... szóval, hogy polkáztam... maga öreg pali mán ahhoz, hogy polkázzon, Morgan úr... egészségére... és történetesen a Clavering néhány *ruhadarabja* volt rajtam, és ő is látta, de egy szót se mert szólani.

- És mi van a házzal St. John's Woodban? - kérdezte Morgan úr.

- Ott árverés volt... eladtak mindent, a pónikat és a zongorát, a hintót, meg mindent. Montague Riversné úrhölgy elutazott Boulogne-ba... ezt nem az ujjamból szoptam, Morgan úr. Szerintem maga kért árverést a férje ellen; ráunt mán.

- Sokat játszik? - kérdezte Morgan.

- A krach óta nem. Mikor a maga gazdája, az ügyvédek, öladysége meg közte az a nagy jelenet volt; akkor térden állva esküdött meg (ezt öladysége mondta Bonnernének, Bonnerné meg nekem), hogy soha többé nem vesz kártyát vagy kockát a kezibe, s nem írja alá a nevit váltóra; és öladysége már kész volt meghatalmazást adni, hogy kifizethesse a lóverseny-adósságát, de akkor a maga gazdája aszonta (egy darab papírra írta le és csúsztatta oda az ügyvédnek meg a ladynek), hogy jobb volna, ha ezt helyette másvalaki intézné, mert még megtartsa magának a pénz egy részit. Ravasz egy vén pali ez a maga gazdája.

A „vén pali” kifejezés, amit ilyen nyeglén alkalmazott őrá meg a gazdájára a fiatalabb inas, módfelett sértette Morgan urat. Első alkalommal, mikor Lightfoot úr ezt a visszataszító kifejezést használta, csak némán összevont szemöldökkel adta tanújelét haragjának, de mikor másodszor hangzott el a sértés, Morgan, aki elegánsan pöffekelt, a szivart zsebkése hegyén tartva, elvonta a szivart ajkától, és megleckéztette fiatal barátját.

- Ha lenne olyan jó, Lightfoot, talán szíveskednék Pendennis örnagyot s engem nem „vén palinak” hívni. E' nem társaságba való szó; mink a legjobb társaságban forgunk, idehaza is, meg külföldön is. Jóba vagyunk Európa legelső államférfiaival. Ha külföldre megyünk, Metternikk herceggel, meg a Fülöp Lajossal vacsorázunk. Meg a legjobb házakhoz járunk, a nagyfejűekhez, én mondom magának. Lord Johnnal, meg a nemes örgróffal, a Külügy-

minisztérium vezetőjével kocsikázunk. Meg a Burgrave gróffal vacsorázunk, és Steyne márki minden ügyében megkérdez minket. Mink csak *tudhatunk* egy-két dolgot, Lightfoot úr. Maga fiatalember; én meg vén pali vagyok, ahogy maga mondja. Mink ketten ismerjük a világot, és tudjuk, hogy nem a pénz számít, nem is az, hogy valaki baronet, hogy városi meg vidéki háza van, sem az, hogy öt-hatezre egy évben.

- Tízezer az, Morgan úr! - kiáltott fel Lightfoot hevesen.

- Valamikor *talán* annyi volt, uram - jelentette ki Morgan rendíthetetlen nyugalommal -, annyi csak volt, Lightfoot úr, de ma már nincs az a hat, de még öt se, uram. Iszonyúan megapasztotta, megcsappantotta azt a gazdája átkozott pazarlása, a sok kártyázás, a sok váltó, meg az a villa a Regent's Parkban, és a sok más gonoszsága. Gonosz ember a gazdája, Lightfoot úr; gonosz, uram, és ezt maga is tudja. És nem a pénz az, uram, legalábbis nem az a pénz, uram, amely egy kalkuttai ügyvédtől származik, s amelyet alighanem a szerencsétlen éhező feketékből préseltek ki, ami az embernek társadalmi rangot ad, és ezt maga is jól tudja. Nekünk nincs pénzünk, mégis mindenhova eljárunk; és nincs a városban olyan valamit is számító ház, amelynek a házvezetőnői szobájában James Morgant ne látnák szívesen. És én voltam az, aki magát ebbe a klubba behoztam, Lightfoot, bár én egy vén pali vagyok, s hogy magát kigolyózták volna, ha én nem vagyok, az olyan biztos, mint hogy magának Frederic a neve.

- Az szent, Morgan úr - mondta a másik igen szerényen.

- Nos, tehát, ne szólítson engem vén palinak, uram. Egy úriembernek ez nem való, Frederic Lightfoot; én magát még lovászgyerek korából ismerem, mikor az édesapja bajban volt; és én hoztam be magát erre a helyre, mikor az a francia elment. És ha azt hiszi, uram, hogy mert maga udvarol Bonnernének, aki lehet, hogy megspórolt már vagy kétezer fontot - és biztosan meg is spórolt annyit az alatt a huszonöt év alatt, mióta Lady Clavering belső szobalánya -, ne feledje el, hogy ki szerezte magának ezt a helyet, és ki tudja, hogy mi volt maga azelőtt, uram, s hogy Frederic Lightfootnak nem illik engem vén palinak hívnia.

- Bocsánatot kérek, Morgan úr... mást nem tehetek, mint hogy bocsánatot kérek... meginna velem egy pohárral, uram, és megengedi, hogy az egészségére köszöntsem?

- Tudja, hogy nem iszom pálinkát, Lightfoot - felelt megbékélten Morgan. - Szóval maga és Bonnerné egybekelnek, igaz?

- Bonnerné öreg, de kétezer font az kétezer font, érti, Morgan úr. És nagyon olcsón megkapjuk a Clavering Címerpajzsot; és az nem lehet rossz bolt, ha megépül a vasút Claveringen keresztül. És ha már ott leszünk, remélem, eljön és meglátogat, Morgan úr.

- Ostoba hely, és nincs társaság - mondta Morgan úr. - Jól ismerem. Míg Pendennisének úrhölgy élt, rendszeresen lejárunk oda, s a levegő felfrissített a londoni lárma után.

- A vasút majd emel Arthur úr vagyonának értékén - jegyezte meg Lightfoot. - Az mennyit tesz ki, ha szabad kérdeznem?

- Nincs évi ezerötszáz! - felelt Morgan; mire a másik, aki pontosan ismerte szegény Arthur földbirtokának nagyságát, ajkába harapott, de bölcsen hallgatott.

- Az inasa ér valamit, Morgan úr? - szólalt meg ismét Lightfoot.

- Pidgeon eddig még nem szokott társasághoz; de még fiatal és tehetséges, sokat olvas, és hiszem, hogy sokra viszi - felelt Morgan. - *Ilyesmire* még nem teljesen alkalmas, Lightfoot, mert még nem ismeri a világot.

Mire azt a pint sherryt, amelyet Lightfoot úr azután rendelt, hogy Morgan úr bejelentette, tömény szeszt nem iszik, a két úriember elszopogatta, s közben a világosság felé tartotta,

csettintgetett hozzá, összehúzott szemmel megvizsgálta, odarendelte a kocsmárost, s kipróbált *connaissanceur*-ök módjára érdeklődött tőle az évjárat felől, Morgan fölborzolt lelki nyugalma helyreállt, s kész volt ifjú barátját ismét teljes jóindulattal kezelni.

- Magának mi a véleménye Amory kisasszonyról, Lightfoot? Nekem nyugodtan megmondhatja... gondolja, hogy mi... szóval érti... ha Amory kisasszonyból Arthur Pendennisét csinálunk... *comprendi vous?*¹⁶²

- Folyton veszekszik az anyjával - mondta Lightfoot úr. - Bonnerné azt csinál az öreg hölgygel, amit akar, Sir Francisszel meg úgy bánik... mint... mint ezzel a fidibusszal, amit most tűzbe vágok. De Amory kisasszonynak egy szót nem mer szólani. Egyikünk sem mer. Ha látogató érkezik, a kisasszony bágyadtan mosolyog, az ember azt hinné, háromig nem tud számolni, de amint a látogató kitette a lábát, tombol, mint egy kis ördög, és olyasmiket vág az ember fejéhez, hogy meg kell vadulni tőle. Ha Arthur úr megérkezik: „Ó, énekeljük el azt a bájos dalt!” meg: „Ó, beírná azokat a gyönyörű verseket az emlékkönyvembe?” Pedig talán egy perce még az anyját szekálta, vagy túvel döfködté a szobalányát. Mert túvel szokja szurkálni, meg csipkedi. Mary Ann megmutatta nekem a karját, csupa kék-zöld. És emlékszek, Bonnerné jól nyakon vágta, hogy megmutatta nekem, mer olyan féltékeny rám, mint egy vén macska. Csak látná a kisasszonyt a reggelizőasztalnál, ahol nincs senki más, csak a családtagok. Mindenkiel azt akarja elhitetni, hogy nem is eszik, pedig, uramisten! csak látná! Mary Ann-nel mazsolás süteményt meg krémet vitet föl magának a szobájába; a szakács az egyetlen ember a házban, akivel udvarias. Bonnerné elmondta, hogy Soppington úr meg akarta kérni a kezét, mikor a második szezont töltöttük Londonban; el is jött egy nap, de véletlenül meglátta, hogy a kisasszony belevág egy könyvet a tűzbe, és ráförmed a mamájára, erre aztán ahogy jött, ki is osont, lábujjhegyen a szalon hátsó ajtaján; aztán más csak azt hallottam felőle, hogy elvette Rider kisasszonyt. Ó, a kis Blanche, valóságos ördög, ez az én szerény vélekedésem, Morgan úr.

- Nem vélekedésem, hanem véleményem, Lightfoot - mondta Morgan úr atyai kedvességgel; aztán fölsóhajtott, s a szíve mélyén önmagának tette föl a kérdést, vajon mi az ördögnek szeretné a gazdám, ha Arthur úrfi ilyen lányt venne feleségül? És a két inas tête-à-tête-jének más inasok (klubtagok) belépése vetett véget - mikor is pletykálkodásra, politizálásra, römire s más szórakozásokra került sor, s a társalgás közérdekű témákról folyt.

Az Inasok Klubja a Szerencse Kereke fogadó társalgójában székel, egy meghitt kis mellékutcában, amely a Mayfair egy főútvonaláról nyílt, válogatott nagyvilági inasok látogatták, s fesztelenül, bizalmasan tárgyalták meg gazdáik minden ügyét, adósságát, kalandját; úrnőik rossz és jó tulajdonságait és férjükkel folytatott civódását; s ha egy inas új helyet keresett, itt megkaphatott minden szükséges felvilágosítást a családról, amelynek előreláthatólag tagjává lesz. Gondolhatjuk, hogy erre az előkelő helyre libériás inas nem tehetette be a lábát; a legnagyobb rizsposros-hajjú fővárosi inasok is hiába hajtottak alázatosan fejet, nem nyertek bebocsátást a klubba. Ezek a bársonynadrágos, számkivetett óriások a Szerencse Kereke külső helyiségeiben itták meg söreiket, és éppúgy nem juthattak be a klub helyiségébe, mint egy Pall Mall-i kereskedő, vagy Lincoln's Inn-i ügyvéd a Bay-be vagy a Sprattbe. Mi is csak azért bátorkodtunk az olvasót ebbe az exkluzív társaságba bevezetni, mivel az a beszélgetés, amelyet szabad volt itt végighallgatnunk, bizonyos mértékben megvilágítja történetünk szereplőit és eseményeit.

¹⁶² Hibás franciasággal: érti?

HUSZONHARMADIK FEJEZET

Ahogya a nagyvilágban szokás

Röviddel azután, hogy Altamont ezredet Epsomban az említett szerencse érte, a nevezett úriember valóra váltotta a külföldi utazásának tervét, s a divatos világ krónikása, aki lement a London Bridge-hez, hogy búcsút vegyen az országot elhagyó elegáns emberektől, közölte, hogy szombaton, az Antwerpenbe induló Soho fedélzetén többek között ott voltak Sir Robert Hodge, Lady Hodge és a Hodge kisasszonyok; Serjeant Kewsy úr, Kewsyné úrhölgy és Kewsy kisasszony; Altamont ezredes; Cuddy őrnagy; és még mások. Az ezredes nagy pompával utazott, ahogy az egy úriemberhez illik; elegáns útiruhában jelent meg; bőven itta a pálinkát egész átkelés alatt, s nem kapott tengeribetegséget, mint az utasok egy része; inasa szolgálta ki, a hű ír légionárius, aki egy ideje már az ő és Strong kapitány szolgálatában állt Shepherd's Inn-beli lakásukon.

A lovag pompás vacsorán vett részt Blackwallba távozó barátjával, az ezredessel, és még egy-két másik ismerőssel, s együtt számos poharat ürítettek Altamont egészségére, e bőkezű úriember költségén. - Strong, öreg fiú - mondta a lovag érdemes cimborája -, ha történetesen egy kis pénzmagra volna szüksége, most szóljon. Rám számíthat. Maga derék fickó, és velem mindig derék fickó módján viselkedett, s egy húszfontos bankó nálam most se nem oszt, se nem szoroz. - De Strong kijelentette: - Nem, köszönöm, most nem vagyok pénzsűkében; fölvet a pénz, komolyan... azazhogy annyira azért nem, hogy vissza tudnám fizetni, amit a legutóbb adott kölcsön, Altamont, de egy ideig kihúzom belőle... - s így, miután egymástól szívélyesen búcsút vettek, elváltak. Vajon az, hogy pénze volt, valóban becsületesebb és rokonszenvesebb emberré tette Altamontot, vagy csak Strong látta rokonszenvesebbnek? Talán valóban derekabb emberré lett; jót tett neki a pénz. De lehet, hogy Strong csak a gazdagságot látta szépnek, és azt respektálta. Magában mindenesetre leszögezte: „Ez a szegény ördög, ez a kitaszított senki, szerencsétlen exbörtöntöltelék tízszer olyan derék fickó, mint a barátom, Sir Francis Clavering baronet. A maga módján bátor és becsületes. A barátjához ragaszkodik, az ellenségével szembenéz. A másoknak sose volt bátorsága se ehhez, se ahhoz. Végül is mi az, ami árnyékot vet a szerencsétlen becsületére? Csak egy kicsit szertelen volt, s a magáé helyett az apósa nevét írta alá. Sok ember követ el ennél sokkal nagyobb aljasságot, és mégsem hibáztatják, emelt fővel járhat. Például Clavering. Azazhogy nem, ő nem jár emelt fővel; nem járt úgy a legjobb napjaiban sem.” És Strong talán megbánta kissé a hazugságot, amit a bőkezű ezredesnek mondott, tudniillik hogy nincs híján pénznek; de ez becsületes hazugság volt; a lovag gyomra nem állta volna, hogy másodszor is kölcsönkérjen törvényen kívül élő barátjától. S amellet valóban megvolt nélküle. Clavering is ígért neki valamit; nem mintha Clavering ígéreteiben különösképpen meg lehetett volna bízni, de a lovag alaptermészete volt a bizakodás, bízott benne, hogy szaván tudja fogni a gazdáját, és sikerül el-elkapnia azokat a véletlen küldeményeket és pénzeket, amelyek gazdája számára való fölajtása Strong úr fő feladata volt.

Korábban nem volt ínyére Altamont társasága a Shepherd's Inn-béli lakásán; de most sokkal barátságosabbnak találta a lakást lakótársa nélkül, mint annak idején vele. A magányos élet nem volt kedvére társaságkedvelő lelkének; korábban fényűző és költséges szokásoknak hódolt, inasa volt, akinek csak szólnia kellett, és futott a megbízatásait elintézni, segített öltözködni, s főzött rá. Most épületes és megható látvány volt, amint e méltóságteljes és jóképű úriember maga suvikszolta a lábbelijét, és sütötte az ürübordát. Korábban már közöltük, hogy a lovagnak valamikor felesége is volt, egy spanyol hölgy Vittoriából, aki a kapitánnyal való párhavi együttélés után, azután, hogy beszakasztotta férje fejét egy tállal, visszament a családjához. Strong most azon kezdett gondolkozni, ne menjen-e vissza, és látogassa meg

Juanitáját. Barátja, az ezredes elutazása után mindjobban erőt vett rajta a szomorúság, vagy hogy az ő festői kifejezését használjuk „le volt konyulva”. A levertség és a balszerencse pillanatai minden hős életében előfordulnak: Mariuséban Minturnaenál, Charles Edwardében a skót felföldön, Napóleonéban az Elba előtt - vajon melyik nagyembernek nem kellett szembenéznie a balszerencséivel?

Claveringtől egy ideig semmire se számíthatott. Az a huszonöt fontos bankó, vagy más néven „csikó”, amit a díszpéldány baronet Altamont úrtól kapott, éppoly sietve elbitangolt Clavering őrizetéből, mint a korábbi csikók. A sportkedvelő úriemberek egy társaságával, a rendőrséget kijátszva, lementek a folyón, és kikötöttek Essexben, s ott szembeállították az öklöző Billy Buckot a Kocsis Dickkel, akire a baronet fogadott; Dick állta is a sarat tizenhárom meneten át, akkor egy szerencsétlen ütést kapott a torkára, és Billy kivégezte. - Ez az én formám, Strong - mondta Sir Francis -, három az egyhez álltak a fogadások a kocsisra, s már olyan biztos voltam a harminc fontomban, mintha ott lenne a zsebemben. És a fene egye meg, tizennégy fonttal tartozom az inasomnak, Lightfootnak, amit tőle kaptam kölcsön... és most majd szorongatni fog... a rohadt csirkefogó; bár adná az Ég, hogy tudnám, hogyan tehetnék szert váltókölcsönre, vagy pumpolhatnám meg egy kicsit a ladyt. Fele a tiéd, becsületszavamra, Ned, ha akárkitől legalább ötvenet szerzel.

De Ned szigorúan kijelentette, hogy úri becsületszavát adta öladységének, hogy férjének semmiféle váltóügyletéhez nem nyújt segítséget (ő maga is becsületszavát adta), és kötötte az ebet a karóhoz, hogy megtartja a szavát, s inkább élete végéig maga suvikszolja a csizmáját, mintsem hogy az ígértét megszegje. S ami ennél is rosszabb, megesküdt, hogy tudtára adja Lady Claveringnek, amint neszét veszi, hogy Sir Francis adott szavát megszegni szándékozik.

Ezt hallván Sir Francis Clavering, szokása szerint, bőven hullatta könnyeit, és szórta átkait. Azt mondta, nincs hátra számára más, csak a halál. Könyörgött, esedezett a drága Strongnak, az ő legjobb barátjának, hogy ne hagyja cserben; s mikor otthagyt a drága Nedet, s lefelé tartott a Shepherd's Inn lépcsőházában, káromkodott, mint a záporosó, és elmondta Nedet a legnyomorultabb gazembernek, árulónak, a világon a leggyávabb gazembernek, sírba kívánta, meg még annál is rosszabb helyre, majd azt kívánta, azért mégiscsak éljen addig, amíg utol nem éri Frank Clavering bosszúja.

Strong lakásán a baronet egy olyan úriemberrel találkozott, aki, mint mondtuk, az utóbbi időben gyakran járt a Shepherd's Innbe, a claveringi Samuel Huxter úrral; az gyerekkorában a Clavering Parkban lopta a diót, s látta, hogy a baronet az utcán hazafelé hajt a négylovas hintáján, vagy a templomban parádézik a rizsporos hajú inasok kíséretében, így határtalan tiszteletet érzett képviselője iránt, s hallatlan gyönyörűséget, hogy megismerkedhetett vele. Elpirulva, reszketeg hangon mutatkozott be, mint Clavering földije, a piactéri Huxter úr fia... az ő édesapja kezelte Sir Francis vadórét, Coxwoodot, mikor a puska fölrobbant a kezében, és levitte három ujját... és nagyon büszke, hogy Sir Francist megismerheti. Sir Francis mindezt barátságosan végighallgatta. A derék Huxter a Szent Bertalan kórházi cimboráinak is mesélt Sir Francisról; s Fannynak is elmondta, a házmasterlakásban, hogy mindent összevetve nincs, aki fölérne egy igazi telivér, régi vágású angol úrral. Fanny erre azt felelte, hogy szerinte Sir Francis undok ember... maga se tudja, miért, de ő nem állhatja... biztosra veszi, hogy gonosz, aljas és alattomos... tudja, hogy az; s mikor Sam erre azt felelte, hogy Sir Francis hozzá nagyon barátságos volt, s nyájasan elfogadott tőle félarany kölcsönt, Fanny elnevette magát, meghúzta Sam hosszú haját (mely nem volt makulátlanul tiszta), megsimogatta az állát, s kijelentette, hogy akkora, de akkora tökfőj, s hogy Sir Francis mindig mindekitől köcsönkér, s hogy a mamája már kétszer is nemet mondott neki, s három hónapig várhatott, míg a köcsönkért hét shillinget megadta neki.

- Nem „köcsön”, hanem kölcsön, és nem „mindekitül”, hanem mindenkitől, és nem „nekije”, hanem neki, Fanny - mondta Huxter úr... ha már az érveiben nem találhatott hibát, legalább a kiejtésében talált.

- Jó, hát mindenkitől kölcsönkér, és nem adja meg nekik - mondta Fanny -, de akkor is tökfej vagy. - S a kisdíák olyan bájos képet vágott, hogy az iskolamester nyomban megbékült tőle, s szívesen adott volna ott helyben még száz leckét neki azon az áron, amit ezért az egyért kapott.

Persze ott volt velük Boltonné asszony is, és gondolom, Fanny meg Sam úr eddig már hallatlanul meghitt és bizalmas viszonyban lehetett, s az idő meghozta Fannynak azt a bizonyos vigaszt, elsimított benne bizonyos fájdalmakat, amelyek frissen pokoli keservesek, de semmivel sem tartósabbak, mint a foghúzásé vagy bármi másé.

Ahogy ülsz, tisztelettel és szeretettel övezve; öreg korodban boldogan, megbecsülten és körülhízelegve; gyengéidet szelíden elnézik; nyájasan örvendeznek a legkisebb szavadnak is; bő lére eresztett régi történeteidet századszor is kötelességtudó béketűrőssal és soha nem szűnő képmutató mosollyal hallgatják; családod nőtagjai szüntelenül körülötted sűrögnek-forognak; a fiatal férfiak elhallgatnak, és figyelnek rád, ha megszólalsz; a cselédek féltő tiszteletet éreznek irántad; a bérlők kalaplevéve állnak, s készséggel húznák a lovak helyett a kocsit, amikor méltóságod kikocsizik; gyakran beléd hasít a gondolat, ó, gondterhelt, gazdag ember, hogy e tisztelet, e dicsőség jórészt közönséges hűbéri birtokként száll át majd utódodra; hogy a cselédeid úgy fognak hajlongani a fiad előtt, mint előtted, s a bérlők úgy fogják megélni, mint téged; hogy az inasod neki fogja felszolgálni a borodat, amit most a pincédben tartasz (csak akkor már a koránál fogva jobb lesz), s ha eljön életed éjszakája, ha kialszik életed fénye, oly biztosan fölvirrad a jólét és hízelgés fénye az örökösöidre, mint ahogy a nap is felkel holtod után és nélküled is. Az emberek jönnek és sütkéreznek az állam-kölcsönkötvények és a birtok dicsfényében, amely most már őt övezi; a tisztelet a birtokkal együtt őrá száll át; s annak az ember, minden előnyével, örömeivel, megbecsülésével és a belőle fakadó jóindulattal, életfogytiglani haszonélvezője lesz. Mit akarsz, meddig sajnáljannak, s mit gondolsz, meddig fognak? Mennyi időt szán az ember a gyászra, mielőtt örülni kezdene? A gazdag ember *memento mori*-ként hívja meg örökösét a lakomájára. Ha nagyon ragaszkodik az életéhez, az örökös jelenléte szakadatlan kín és figyelmeztetés lesz. - Indulj már - mondja címed örököse -, én már régóta várok; és címedet ugyanúgy tudnám viselni, mint te.

Vajon ennek az elképzelt olvasóhoz címzett utalásnak van valami köze történetünk bármelyik alakjához is? Vajon Pen miatt mentegetődzünk-e, mert fehér kalapot visel, s mert nem gyászolja már annyira az édesanyját? Akárhány év telik is el, akárhogy alakul is élete folyása, bármi történik is az életében, bármennyire megindítja vagy bármennyire izgatja is az, semmi nem fogja kitörölni szívéből e megszentelt képet, vagy eltávolítani szentélyéből ezt az áldott szeretetet. Ha rosszat tesz, e drága szem szomorúan néz majd rá, ha bele mer nézni; ha meg helyesen cselekszik, elviseli a fájdalmat, vagy legyőzi a kísértést, ez az örökké jelenlevő szeretet, tudja, dicséréssel illeti vagy sajnálattal övezi; ha elbukott, fölmentésért folyamodik számára; ha szenved, fölvidítja; mindig vele lesz, egészen, míg őt is el nem éri a halál, s meg nem szűnik számára minden bűn és fájdalom. Vajon ez csak álmodozás, vagy a mesemondó haszontalan moralizálása? Vajon a világfinak nem lehetnek-e komoly, elmélyülő pillanatai? Kérdezzük csak meg a szívünket és emlékezetünket, testvéreim, vajon nem élünk-e a halottainkban is; s hogy (kegyesen szólva) nem Istenről teszünk-e bizonysgot szeretetünkkel?

Pen és Warrington utóbb gyakran beszélgettek e kérdésekről komoly és baráti hangon; Pendennis édesanyja megdicsőült az emlékezetükben, ami így is van rendjén egy ilyen szent

asszony esetében. Boldog annak az élete, aki néhány ilyen nőt ismer! Az Ég jószágos gondviselése, hogy ilyeneket küldött nekünk; s megadta, hogy az ártatlanság, szeretet és szépség ily csodás és megható látványában gyönyörködjünk!

De az is biztos, hogy ha ezen érzelmes beszélgetések közepette bárki idegen lép a szobába, mondjuk Pendennis őrnagy, Arthur és Warrington azon nyomban elhallgatott vagy más témára tért volna át, például az Opera előadására, a Parlament legutóbbi vitájára, Jones kisasszony Smith kapitánnyal kötött házasságára, vagy más effélére - képzeljük tehát azt, hogy e pillanatban belép a nagyközönség, félbeszakítja a szerző és az olvasó bizalmas beszélgetését, s arra kér, beszéljessünk csak erről a világról, amelyet mindketten jobban ismerünk, mint amazt, amelybe épp az imént bekukucskáltunk.

Mikor Arthur Pendennis vagyona birtokába jutott, kezdetben oly szerényen és bölcsen viselkedett, hogy kivívta vele Warrington barátja dicséretét, bár nagybátyja némiképp hajlott arra, hogy kifogásolja kicsinyességét, mert nem akar nagyvonalúbban és nagyobb lábon élni most sem, amikor már birodalma birtokába jutott. Szerette volna, ha Arthur valami csinosabb szállásra költözik, mutatós bérlovak nyergében, vagy szép hintóban mutatkozik a Parkban. - Szórakozott vagyok én ahhoz - nevetett Arthur -, hogy kocsit hajtsak Londonban; derékba kapnának az omnibuszok, vagy az én lovam feje kukkantana be a hölgyek kocsijának az ablakán; azt pedig igazán nem kívánhatja tőlem, hogy az inasom hajtsa a kocsimat, mint egy patikáriusét. - Nem, Pendennis őrnagy igazán nem szerette volna, hogy unokaöccse egy patikáriusra hasonlítson; a Pendennis-ház tiszteletre méltó képviselőjének nem szabad ennyire lealacsonyítania magát. S mikor Arthur a csipkelődést folytatva, azt mondta: - Márpedig, bátyám, apám biztosan nagyon örült, mikor először ült fel a gigjére - az öregúr csak hümmögött, ráncos arca elvörösödött, s úgy válaszolt: - Tudod, fiam, Bonaparte mit mondott: *Il faut laver son linge sale en famille*.¹⁶³ Nem kell hencegned, fiam, hogy apád... öö... orvos volt. Ősi, de lecsúszott családból származott, s rendbe kellett hoznia a család anyagi helyzetét, amint az már sok jó családban megtörtént korábban is. Te úgy vagy vele, mint az az ember Sterne könyvében, fiam... a márki, aki visszakövetelte ősei kardját. A tiedet atyád visszaszerezte neked. Teringettét, földbirtokos vagy, fiam, és úriember... sose feledkezz meg róla, hogy az vagy.

Ekkor Arthur ravaszul nagybátyja ellen fordította az érvet, amelyet oly gyakran hallott az öregúrtól, önmagára vonatkoztatva. - A társaságban, amelyet az ön jóvoltából szerencsém van látogathatni, kit érdekel az én hitvány kis vagyonom vagy szerény nemességem, bátyám? - kérdezte. - Képtelenség lenne, ha a nagyokkal próbálnék versenyre kelni; tőlünk mindössze annyit követelhetnek, hogy tudjunk tisztességesen viselkedni, és csiszolt modorunk legyen.

- De mindezek ellenére, fiam, a helyedben én belépnék egy-két jobb klubba - felelt nagybátyja -, olykor-olykor egy-egy vacsorát adnék, s gondosan megválogatnám a társaságomat; azonfelül kiköltöznék abból a temple-béli szörnyű padláslakásból, fiam. - Arthur végül is engedett egy keveset; leköltözött a Lamb Court második emeletére; Warrington változatlanul megtartotta a régi legénylakását, s a két jóbarát úgy határozott, hogy nem válik el egymástól. Ápold gonddal, nyájas olvasó, ifjúkori barátságaidat; barátság csak e lelkes életkorban születik. Mennyire mások a később keletkezett baráti kapcsolataink, s mennyivel gyöngébb a kezünk szorítása, ha húsz hosszú éven át annyi más kéz rázta meg, s ezernyi kezét rázott meg s engedett el, ugyanolyan közömbösen. Mint ahogy húszéves korán túl az ember ritkán idomítja új nyelvre a száját, a szív se hajlandó egykönnyen új barátságot befogadni; annyira megkeményedett már, hogy új benyomásokat nem tud befogadni.

¹⁶³ Az ember ne teregesse ki a szennyését.

Pennek tehát sok ismerőse volt; s derűs, fesztelen ember lévén, naponta egyre több; de Warringtonhoz fogható barátja egy sem; s e két ember továbbra is majdnem úgy élt együtt a Temple-ben, szinte mindenét megosztva egymással, mint annak idején a templomos lovagok; ugyanazt a lovat lovagolták (mert Pen lova Warringtonnak is rendelkezésére állt), közösen használták lakásukat, és közös volt az inasuk is.

Warrington úr Claveringék számára az utolsó és szerencsétlen londoni idény alatt ismerkedett meg Pen Grosvenor Place-i barátaival, és semmivel sem tartotta többre Sir Francist, Lady Claveringet és öladysége lányát, mint a közvélemény általában. - A világnak - mondta George - ezeknek az embereknek a dolgában igaza van. A fiatal emberek a két hölgy előtt és róluk is szabadosan beszélnek és nevetgélnek. A lány olyan emberekkel érintkezik, akiket ismernie se volna szabad, s olyan férfiakkal áll szóba, akikkel egyetlen lánynak se lenne szabad barátkoznia. Láttad azt a két gazembert, aki a múltkor behajolt a Parkban Lady Clavering hintájába, és úgy kandikált be Blanche kisasszony kalapja alá? Egyetlen rendes anya sem engedhetné meg, hogy a lánya ilyen férfiakkal megismerkedhessen, hát még hogy betegyék hozzá a lábukat.

- A Bégum a világ legártatlanabb és legjobb lelke - szölt közbe Pen. - Blackballról soha nem hallott semmi rosszat, és Charley Lovelace tárgyalásáról sem olvasott. Talán azt hiszed, hogy a tisztességes hölgyek ugyanúgy olvasták és emlékezetükben tartják a botránykrónikát, mint te, vén dörmögő?

- Talán szeretnéd, ha Laura Bell ismerné ezt a két fickót? - kérdezte Warrington, és elvörösödött. - Eltűrnéd, hogy egy nőt, akit szeretsz, beszennyezzenek a társaságukkal? Nem kétlem, hogy szegény Bégum nem ismeri a múltjukat. Úgy vélem, sok fontosabb dolgot sem tud. Az a benyomásom, Pen, hogy ez a te derék Bégumod nem úri hölgy. Ez ugyan nem az ő hibája. Nem tehet róla, ha nem olyan művelt és nem olyan finom, mint egy úri hölgy.

- Van olyan erkölcsös, mint Lady Portsea, akinek a báljain az egész világ megjelenik, és van olyan művelt, mint Bullné úrhölgy, aki kerékbe töri az irodalmi angolt, s mégis fél tucat herceg ül az asztalánál - felelt Pen meglehetősen mogorván. - Miért legyünk mi finnyásabbak, mint más? Miért büntessük mi atyái vétkeiért ezt a kedves és jámbor teremtest? Egyetlen halandó léleknek soha mást, mint jót, nem tett. Tőle telhetőleg mindig a legjobbat teszi. Nem adja ki magát többnek, mint amennyi. A legjobb vacsorát adja, amit csak vásárolni képes, és a legjobb társaságot hívja, aki eljön hozzá. Kifizeti a csibész férje adósságait. Rontja a fiát, mint a legerényesebb anya Angliában. Az irodalmi ízlése nem sokat ér, az biztos; merem állítani, hogy soha egy sort nem olvasott Wordsworthtól, vagy nem is hallott Tennysonról.

- Flanaganné, a takarítónő sem hallott róluk - dörmögött Pen mentora -, és Betsy, a szobalány sem, de egy rossz szavam sincs róluk. Ám egy emelkedett gondolkodású ember ezekkel nem barátkozik. Egy úriember nem választhatja őket társaságul, különben utóbb keservesen megbánja. Te, aki adod a világot és a bölcseset, azt akarod nekem mondani, hogy az élet célja: bezabálni három fogást, s ezüstdínyéről vacsorázni? Vajon saját magadnak be mered-e vallani, hogy az életed célja egy jó palack bordói, s hogy bárkivel hajlandó vagy vacsorázni, feltéve, hogy hízott marha húásával tart? Te azt mondod, cinikus vagyok; hát micsoda szörnyű cinizmus, amiről te meg a többi világfiak tanúságot tesztenek? Én inkább nyers marharépan élek, és egy fa üregében hállok, elmegyek erdőt irtó telepesnek vagy vadembernek, mint hogy erre a műveltségi szintre alacsonyítsam le magam, és azt valljam, egy francia szakács az, amiért leginkább érdemes élni.

- Azért, mert te a sületlen bélszínt szereted, s utána szívesen elszívsz egy pipát - tört ki Pen -, többnek érzed magad a finnyásabb ízlésű embereknél, akik nem szégyellik, hogy milyen világban élnek. Ki állítja, hogy különösképpen csodálná, vagy becsülné, vagy barátjának tekintené, vagy akár csak hálás lenne azoknak, akikkel mindennap találkozik? Ha A. meghív a házába, és azt adja, ami telik tőle, ezt az értéke szerint megbecsülöm, és kész. És nem

barátsággal fizetek érte, hanem a szokásos társasági fizetéssel. Ha elválunk, minden fájdalom nélkül válunk el. De ha találkozunk, esetleg még örülünk is annak, hogy látjuk egymást. Ha az ember senki mással nem érintkeznék, csak a barátaival, akkor semmi mást nem nézhetnék, csak azt a te fekete pofádat, George, öregem.

- Te a nagybátyád tanítványa vagy - mondta Warrington elég szomorúan -, s afféle nagyvilági ember módjára beszélsz.

- S ugyan miért ne? - kérdezte Pendennis. - Miért ne venném tudomásul a világot, amelytől függök, miért ne vetném alá magam a társadalom feltételeinek, amelyben élek, és amely éltet? George, hiába szürkül a pofaszakállad, én öregebb vagyok, mint te, sokkal többet láttam a világból, mint te itt fenn a padláslakásban, összezárva a könyveiddel, álmodozva, és huszonegy éves korra valló eszményeiddel. Én azt mondom, elfogadom a világot olyannak, amilyen, s minthogy beletartozom, nem szégyellem. Ha egyszer az idő kibillent a tengelyéből, az én dolgom-e s van-e hozzá erőm, hogy helyreigazítsam?

- Hát, őszintén szólva egyiket sem hiszem - dörmögött Pen beszélgetőtársa.

- Ha kétségbe vonom, hogy jómagam jobb vagyok másoknál - folytatta Arthur -, ha elismerem, hogy nem vagyok jobb, akkor egyben azt is kétségbe vonom, hogy az a másik jobb, mint én. Ismerek embereket, akik átfogó reformeszmékkal kezdtek, s mielőtt még a szakálluk kiserkedt volna, harsány hangon kiabálták ki terveiket az emberiség újraformálására, aztán pár évi értelmetlen beszéd s néhány hiábavaló kísérlet után, hogy másokat vezessenek, felhagytak a terveikkel; s miután rádöbbenek, hogy oda se figyel rájuk senki, sőt nem is volna érdemes a szavukat meghallgatni, szép csöndesen beleolvadtak a hétköznapi emberek közé... elismervén ezzel, hogy céljaik megvalósíthatatlanok, vagy éppenséggel örülnek, hogy azok sosem váltak valóra. Még a legádázabb reformer is lecsillapodik s megbékél a dolgokkal úgy, ahogy vannak; a lehangosabb radikálisokból is hallgatag, néma karrierista válik; a leghevesebb liberálisok, ha hatalomra jutnak, vagy unalmas konzervatívok, vagy közönséges despoták és tirannusok lesznek. Nézd meg Thiers-t, nézd meg Guizot-t, ellenzékben és a hatalom birtokában. Vagy nézd az ország lelkiismeretére apelláló liberálisokat és a hatalomra jutott liberálisokat! Vajon majd azt mondd, hogy ezeknek az embereknek a viselkedése árulás, mint azt a radikálisok üvöltik?... akik ugyanúgy alább adnák, ha netán ők kerülnének hatalomra? Nem, csak alkalmazkodnak a körülményekhez, amelyek erősebbek, mint ők; a reformok irányába haladnak, mint a világ, de ugyanolyan tempóban, mint a világ (és az emberiség roppant tömegének mozgása szükségszerűen lassúbb); ezt a tervet, mint kivihetlent, elvetik, mert ellenállásba ütközik, azt mint korait, mert sérti a többség érzéseit; kénytelenek épp úgy számolni a visszahúzó erőkkal és nehézségekkel, mint a reformokkal és haladással... s végül kénytelenek engedni, várni, megalkudni.

- Arthur Pendennis úr öméltsága akkor se beszélhetett volna jobban és önelégültebben, ha főkincstárnok és pénzügyminiszter lenne - mondta Warrington.

- Önelégülten? Miért önelégülten? - kérdezte Pen. - Úgy érzem, hogy az én kétkedésem tiszteletre méltóbb és szerényebb magatartás, mint sokak forradalmi tüze. Sok tizenennyolc éves patrióta, sok önképzőkori orátor még ma kipöndörítene a püspököket a Lordok Házából, aztán a lordokat is kihajítaná a püspökök után, aztán a főrendek és képviselők után behajítaná a Temzébe a trónt is. Vajon ez az ember szerényebb, mint én, csak mert én elfogadom ezeket az intézményeket olyannak, amilyenek, és kivárom, hogy az idő és az igazság fejlessze, erősítse, vagy (ha úgy tetszik) elpusztítsa őket? Ha egy kollégiumi nevelőtanár, egy talpnyaló egyetemi sznob egyszerre püspöki ornátusban és püspöksüvegben bukkanna fel, és szenteskedő jóakarattal beszélne velem, az én szememben ugyanaz maradna, aki Oxbridge-ben volt, az arisztokrata diákok előtt hajlongott, s az előadóban a szegény hallgatókat nyaggatta. Egy törvényhozó, aki örökölte a székét, s az idejét zsokékkal, turfcсалókkal vagy balettpatká-

nyokkal mulatja, s akinek állítólag joga van uralkodnia fölöttem és a nálam különben fölött is, csak mert a nagyapjának szerencséje volt, és jól spekulált államkötvényekkel, vagy szemet, önt talált a birtokán, vagy mert ostoba őse történetesen tízezer, bátorságban vele bőven fölérő férfi fölött parancsnokolt, és legyőzött tizenkétezer franciát vagy ötvenezer indust... egy ilyen ember, mondom, nem kelt bennem semmivel sem több tiszteletet, mint a legnekikeseredettebb demokratában. De - ha olyan is, amilyen - része a régi társadalomnak, amelyhez tartozunk; én tehát készségesen engedelmeskedem ölordságának; ő ott várja, hogy leteljék az ideje. Én nem akarom levágni a fejét guillotine-nal, sem sárral megdobálni az utcán. Azt mondják, az ilyen ember rendjének szégyene, a másik meg, aki jó és művelt, jóindulatú és nagylelkű, aki hatalmas vagyonát jótékony célra, a művészetek és minden jó ügy támogatására használja, rendjének dísz - pedig vagyona, fölhasználásának semmi köze a lényeghez. Az még itt él közöttünk, része szokásainknak, sokunk hitvallása, évszázadok képződménye, bonyolult hagyományok jelképe - például a püspök ölordságának vagy a törvényhozónak tisztsége, aki örökölte tisztét, ahogy a francia mondja, mindkettő *transaction*¹⁶⁴ - ők jelenleg páncélinges bárókat, pallosos nemzetségfőket képviselnek (bár ölordágaik, akik örökükbe lépnek, többnyire *nem* ezeknek a leszármazottai) és papokat, akik az abszolút igazság és az Istentől örökölt hatalom birtokosainak tartják magukat, oly abszolút igazság birtokosainak, amelyért őseinket máglyán égették meg, vagy megtagadták, s amely átszármaztatható isteni hatalom papíron még mindig létezik... de hogy hisz benne az ember vagy sem, az már javarészt tőle függ; mint mondom, létezésüket elismerem, de semmi több. Ha azt mondd, hogy ezek a nézetek, amelyek a könyvnyomtatás vagy a gőzgép feltalálása előtt születtek, mikor az emberi gondolkodás még gyermekcipőben járt, félénk volt, és meg volt kötve, mikor az igazságot még maguk az őrzői hallgatták el, kötözték meg és tartották véka alatt, nem engedték szóhoz jutni, fölbukkanni vagy létezni, mikor az embernek még nem volt szabad más emberrel összefognia, kereskednie, beszélnie - ha bárki azt mondja, hogy ezek (mint számos hívő lélek mondja is) örökkévaló elgondolások, s azután hogy annyi változáson mentek át, hogy annyit módosultak, a jövőben már sem hanyatlani, sem fejlődni nem fognak többé, hát nevetek, és azt mondom, beszéljen csak. De azt feltétlenül elvárom, hogy ezek a nézetek megnyilvánulhassanak, mint ahogy a magam nézeteinek is ugyanezt igénylem, s ha már pusztulniuk kell, inkább tiszta és természetes, semmint hirtelen, erőszakos halállal pusztuljanak.

- Te hajlandó lettél volna áldozatot bemutatni Jupiternek - mondta Warrington -, ha a keresztényüldözések korában élsz.

- Talán igen - ismerte be szomorkásan Pen. - Talán gyáva vagyok... talán a hitem is bizonytalan; de hát ez már az én dolgom. A lényeg az, hogy nem vagyok hajlandó másokat üldözni. Tégy egy hitet vagy dogmát abszolúttá, logikus következménye, hogy ellenzőit üldözni fogják; Domonkos megégeti a zsidót; Kálvin az ariánust, Néró a keresztényt, Erzsébet vagy Mária a katolikust, illetve a protestánst; vagy az apjuk mindkettőt vagy csak az egyiket, ahogy épp a kedve tartja; s még csak lelkifurdalás se gyötri őket, sőt, tudják, hogy szigorúan csak a kötelességüket teljesítették. Tégy egy dogmát abszolúttá, s mindjárt könnyű és szükséges lesz halált kiszabni vagy halált elszenvedni érte; s Mohamed katonái, akik Paradicsom! Paradicsom! kiáltással halnak meg a keresztények lándzsáitól, semmivel sem érdemelnek kevesebb vagy több dicséretet, mint ugyanezek, ha városszám mészárolják le a zsidókat, vagy csapják le a fejét minden hadifogolynak, aki nem hajlandó elismerni, hogy Mohamed az Isten egyetlen prófétája.

- Nemrégiben azt kérdezted, gyerek - mondta Warrington, aki barátja vallomását nem minden rokonszenv és nem minden megvetés nélkül hallgatta, mert hangulata erre is, arra is hajlott -,

¹⁶⁴ Megegyezés.

azt kérdezted, miért tartom én távol magam a világ küzdelmeitől, s miért vagyok felebarátaim fáradozásának pusztá nézője, anélkül, hogy magam is belevetném magam a harcba. Nos, e mélyen szkeptikus vallomással bizonyítod, mennyire csak *műélvező* vagy magad is, és milyen érdektelen szemlélődő! Te huszonhat éves vagy, és olyan *blasé*, mint egy hatvanéves vén *roué*. Nem is igen reménykedsz, nem is igen törődsz semmivel, és nem is igen hiszel. Éppúgy kételkedsz másokban, mint önmagadban. A világ, ha csupa ilyen *pococuranté*-ből állna, elviselhetetlen lenne; inkább a vadonban élnék, majmok közt, és az ő makogásukat hallgatnám, mint hogy olyan emberek társaságában, akik mindent tagadnak.

- Ha a világ csupa Szent Bernátból meg Szent Domonkosból állna, ugyanolyan elviselhetetlen hely lenne - mondta Pen -, s alig néhány évtized múltán létezni is megszűnnék. Talán az jó lenne, ha minden férfinak borotválnia kéne a fejét, és minden nőt zárdába dugnának, hogy ott teljesen az aszkézis elvei szerint éljen? És az jó lenne, ha a világ minden városának minden utcájában szenténekeket zengenének? Ha a világ minden madara ugyanazt énekelné, és ugyanolyan tollal röpülne? Te szkeptikusnak mondasz, mert tudomásul veszem, ami *van*; márpedig annak tudomásulvétele, legyen az bár pacsirta vagy kenderike, katolikus vagy protestáns pap, legyen bár Isten számtalan teremtményeinek bármelyike, s hangsúlyoznom kell, hogy Isten nevét tisztelettel ejtem ki, s hozzá csakis áhítatosan közeledem, én azt mondom, hogy az emberek sokféleségének tanulmányozása és tudomásulvétele csak fokozza tiszteletünket, csodálatunkat a Teremtő, a Parancsoló, e sokféle és mégis annyira hasonló lélek Elrendelője iránt, hisz ezek mind egyek az imádatban, és az isteni lényeg megközelítésére való egyéni alkalmasságuk mértéke szerint mind dicsőítik és magasztalják őt, s hogy a madárhasonlathoz visszatérjek, mind a maguk természetes dalát zengik.

- Eszerint egy szent himnusz, egy költő ódája, egy newgate-i tolvaj danája a te filozófiádban többé-kevésbé ugyanaz - mondta George.

- Ha a lényegre vonatkoznék, még e gúnyos megjegyzésre is meg tudnék felelni - mondta Pendennis -, de nem arra vonatkozik; csak annyit mondhatok, hogy a legnagyobb és legbölcsebb Tanító, a fáradhatatlan Vigasztaló még a nyomorult, keresztre feszített lator sirámára is könyörületes meghallgatást és reményt ígért. Szentek himnuszai! Poéták ódái! Kik vagyunk mi, hogy fölmérjük, milyen lehetőségek, alkalmak, készségek adtak az embereknek jót, rosszat cselekedni vagy akár csak helyesen vagy tévesen vélekedni, és hogy meghatározzuk a büntetés és jutalom szabályait? Épp oly arcátlanul és meggondolatlanul ítéljük meg az emberek erkölcsét, mint szellemi képességét. Ezt tiszteljük, mint nagy filozófust, azt lebecsüljük, mert fajankó, pedig egyiküket sem ismerjük, sem azt, hogy mennyire igazak, sőt, még azt sem, hogy egyáltalán mi az igaz. Te Deumot mondunk, mert egy hős megnyert egy csatát és De Profundist, mert másvalaki kitört a börtönből, de utóbb elkapta a rendőrség. Jutalmazásunk és büntetésünk rendszere részrehajló és tökéletlen, teljesen képtelen, evilági, mégis szeretnénk érvényességét kiterjeszteni a túlvilágra is. Igyekszünk az embereket abba a következő és félelmes világba is nyomon követni, és legszívesebben utánuk küldenénk képtelen és pártos, elítélő vagy felmentő ítéletünket. Felállítjuk gyarló kis mércéinket, hogy azzal a mérhetetlen eget mérjük, mintha bizony ahhoz viszonyítva Newton, Pascal vagy Shakespeare lelke magasabb röptű lenne, mint az enyém, vagy a nap sugara hamarabb érne engem, mint aki a cipőmet suvikszolja. Pedig ahhoz a magassághoz képest a közölünk való legmagasabb és legalacsonyabb egyaránt szánalmasan csöpp és alantas, a különbséget szerintem nem is szabad figyelembe venni, s kicsinyes dolog itt méricskélgni.

- Sántít a hasonlatod, Arthur - mondta Warrington, most már jobbkedvűen -, hisz ha még a közönséges aritmetikában is a végtelenségig szorozhatunk vagy oszthatunk, akkor a Nagy Számoló bizonyára figyelembe vesz mindent; s az ő végtelenségéhez képest a kicsi nem kicsi és a nagy nem nagy.

- E számítást nem vonom kétségbe - felelt Arthur -, mindössze annyit mondok, hogy a tied tökéletlen és elsietett; következtetéseid hamisak, s a hiba minden egyes művelettel csak nő. Én nem ítélem el azokat, akik megölték Szókratészt, és elátkozták Galileit. Mindössze annyit mondok, hogy megölték Szókratészt és elátkozták Galileit.

- S alig egy perce még azt állítottad, hogy helyénvaló tudomásul venni a jelenlegi, s gondolom, minden más zsarnokságot is.

- Nem; de ha fenyeget valaki, akitől megszabadulhatok vérontás és erőszak nélkül is, inkább várok és kibőjtölöm, mintsem hogy harcban győzzem le. Fabius a szépségével győzte le Hannibált. Ki is volt az a római koadjutor, Plutarkhoszban olvastunk róla gyerekkorunkban, aki gúnyosan ostorozta Fabius késlekedését, kétségbe vonta bátorságát, harcba bocsátkozott az ellenséggel, és a buzgalma következtében vereséget szenvedett?

Arthur e töprengéseiben és vallomásaiban az olvasó talán azokra a kérdésekre ismer, melyek, nem vitás, őt is foglalkoztatták és nyugtalanították már, s amelyekre a barátunkétól nagyon is eltérő válaszokat adott. Mi semmiféle kötelezettséget nem vállalunk Arthur nézeteinek helyességéért, s arra kérjük a nyájas olvasót, szíveskedjék azokat a dráma egyik szereplője véleményének tekinteni, amelyekért az író éppúgy nem felel, mint a történet bármely más szereplőjének érzelmeiért: szándékunk pusztán arra irányult, hogy nyomon kövessük egy világi és önző, de korántsem rossz vagy kicsinyes, vagy nem igazságra törő ember lelkének fejlődését. És látni fogjuk, hogy az a sajnálatos állapot, amelybe logikája pillanatnyilag juttatta, az általános kétely állapota és a fitymáló belenyugvás abba, hogy a világ olyan, amilyen; vagy ha úgy jobban tetszik, megvetéssel keveredő hit mindenben, ami létezik. Az ilyen embert az ízlése és szokásai megmentik tőle, hogy nagyhangú demagóggá legyen; igazságszeretete és a frázisoktól való irtózkodása visszatartja őt attól, hogy otromba tételekkel álljon elő, mint annyi nagyszájú reformer, s még inkább attól, hogy nyilvánvaló hazugságokkal érveljen, vagy hogy ellenfeleit sértegesse - inkább meghalna, vagy az éhezést vállalná, semhogy ilyet tegyen. A hazugság nem fért össze barátunk természetével; de annyira nem volt erős, hogy más hazugságok ellen tiltakozzék, hacsak nem finom gúnyos mosolyával; élete alapszabálya, hogy engedelmisséggel tartozik a Parlament által hozott törvényeknek, mindaddig, míg azokat vissza nem vonják.

S vajon mire vezet ez a simulékony és szkeptikus életvitel? Arthur barátunk szaduceus volt, s míg a Keresztelő a Sivatagban tán üvöltve prédikált a szegényeknek, s azok figyelmes hittel hallgatták haragot vagy fájdalmat vagy megváltást jövendőli félelmes szavait, barátunk, a szaduceus, mosolyogva megvonta a vállát, s szelíd öszvére fejét a tömegből elfordítva, hazatért árnyas kertjébe, s ott gondolkodott a prédikátorról és hallgatóságáról, majd elővett egy Platon-tekercset, vagy kellemes, mézről és Hübláról, nimfákról, forrásokról és szerelemről csacsogó görög daloskönyvét bújta. Hova vezet, kérdezzük, ez a szkepticizmus? Azt mondhatnók, a szégyenletes magányossághoz és önzéshez, amely annál is szégyenletesebb, mert jószándékú, tiszta lelkiismeretű és derűs. Lelkiismeret! Mi az, hogy lelkiismeret? Miért furdalna a lelkiismeret? Mi a nyíltan vallott vagy titkon érzett hit? Egyik is, másik is a roppant hagyomány burkába zárt mítosz. Ha te, Arthur, aki látod, és tudomásul veszed - márpedig végzetes tisztán látod - a világ hazugságait, s mégis aláveted magad azoknak, legfeljebb egy nevetés erejéig tiltakozva; s ha magad a felszínes érzéki élvezetekbe merülve részvétlenül nézed, hogy az egész nyomorult világ ott vonul el előtted jajgatva; ha javában áll a harc az igazságért s minden becsületes ember ott van fegyveresen a porondon az egyik vagy a másik oldalon, és csak te heversz az erkélyeden békésen pipázgatva, távol a zajtól, a veszélytől, jobb lett volna meghalnod, vagy nem születned, semhogy ilyen gyáva kéjenc legyél.

- Az igazság, barátom? - mondta Arthur rendíthetetlenül. - Hol az igazság? Mutasd meg nekem. Ezt a kérdést kell eldöntenünk. Mert én ott látom mindkét oldalon. Látom a Parlamentben a

konzervatívok oldalán, a radikálisok közt, sőt, még a miniszterek padsorában is. Látom azét az emberét, aki a törvényes hitet vallja, és ezért püspöksüveggel és évi ötezerrel jutalmazták; és azét, akit könyörtelen hitének logikája űz, s ezért földad mindent, barátot, hírnevet, a legdrágább köteléket, hiúságot, a papok ármádiájának becsülését, elismert vezetőhelyét, s az igazságtól űzve átáll az ellenséghez, s attól fogva kész soraikban névtelen közkatonaként szolgálni: látom az ő igazságát is, éppúgy, mint a testvérét, akit a logikája egészen más irányba űz, s miután egy életet eltöltött, hogy eredménytelenül összeegyeztesse egy könyv összeegyeztethetetlen állításait, végső kétségbeesésében földhöz vágja, s könnyben úszó szemmel, égne emelt kézzel föllázad, és megtagadja hitét. S ha mindegyiküknek igaza van, miért álljak épp én az egyik vagy a másik oldalára? Akinek hivatása, hogy prédikáljon, hát prédikáljon. De úgy érzem, hogy kissé sok az olyan prédikátor, aki azt hiszi, hogy tehetsége vagyon a prédikáláshoz. Valamennyien nem lehetünk papok, az is világos. Van, akinek némán kell ülnie, és hallgatnia a prédikációt, sőt, tisztesség ne essék szólván, kell, aki el is szundit közben. Hát nincs meg valamennyiünknek a kötelessége? Az árvaházi gyerekek vezetője fűjtatja az orgonát, az iskolamester nádpálcával veri a többi a karzaton, a kántor elzengi az áment az orgonaülsőről, az egyházi a bottal ajtót nyit a tiszteletes úr előtt, az meg suhogó selymekben felvonul a szószékre. Én nem akarom pálcával verni a gyerekeket, sőt, áment se akarok mondani folyton, vagy az egyház bajnokaként föllépni, mint a botos egyházi, de leveszem a kalapom a templomban, és imádkozom is, sőt kezet szorítok a pappal, ha kiáll a templom elé a gyepre. Talán nem tudom, hogy ez kompromisszum, s hogy ő a Parlament egyik törvényét testesíti meg? Hogy a templom, amelynek most ő a papja, eredetileg más vallás számára épült? Hogy ott van a szomszédban a metodista kápolna, s hogy Bunyan, az üstfoltozó, a tőszomszédságomban üvöltve szól a kárhozatról. Igen, szadduceus vagyok; olyannak fogadom el a dolgokat, amilyenek találom; olyannak a világot, a Parlament törvényeit, amilyenek; és házasodni is így akarok, ha majd találok valakit... nem arra, hogy bolondul szeressem, s a lábainál heverjek, mint a hülye... nem is hogy angyalként imádjam, vagy azt reméljem, hogy angyalt találok benne... hanem, hogy kedves, udvarias legyek hozzá, s elvárhassam, hogy cserébe én is kedvességet, kellemes társaságot kapjak. Ily módon, George, ha valaha azt hallod, hogy megnősültem, higgyél nekem, nem romantikus szerelem vezérelt, s ha azt hallod, hogy valami közhivatalnoki állás megüresedett, nekem igazán nincs semmi erkölcsi aggályom, ami meggátolna abban, hogy ajánlatodat elfogadjam.

- Ó, Pen, te gazember! Tudom, hogy mire gondolsz - tört ki Warringtonból. - Ez a lényege a szkepticizmusodnak, a kvietizmusodnak, az ateizmusodnak, szegény öregem. Szeretnéd eladni magad, hogy az Ég legyen irgalmas hozzád! Olyan boltot akarsz kötni, amely az életed végéig lealacsonyít, és nyomorulttá tesz. Ne is beszéljünk róla. Ha egyszer rászántad magad, az ördög se ment meg tőle.

- Épp ellenkezőleg; talán bizony az ördög nem az én oldalamon áll, George? - kérdezte Pen kacagva. - Finom ez a szivar. Gyere le, megeszünk egy jó kis vacsorát a klubban; itt a városban a *chef*, s főz majd nekem valami finomat. Azt mondod, nincs kedved? Ne légy már ilyen mogorva, öregem, hiszen holnap... holnap lemegyek vidékre.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

Amely talán a huszonharmadik fejezet magyarázatául szolgál

Azok az értesülések, amelyeket Pendennis őrnagy Strong révén és a család barátjaként személyesen is szerzett a Clavering család ügyeiről, már-már arra készítették, hogy föl hagyjon unokaöccse javára szövögetett terveivel. Mert hogy Arthurt két olyan apóssal ajándékozza meg, mint amilyen érdemes két személyt az ártatlan és szerencsétlen Lady Clavering szerzett be két kalandos házasságával, nem lett volna senki hasznára. S bár az egyik bizonyos mértékben semlegesítette a másikat, és Amory vagy Altamont nyilvános felbukkanása ugyanő azonnali visszavonulását és megérdemelt büntetése elnyerését is jelentette volna, hisz a szökevény rab levágta az őt kísérő tisztet, s ha ismét a brit hatóságok kezére kerül, menthetetlenül kötélén végzi; még sincs gyám, aki gyámfiának olyan feleséget szeretne, akinek apjától ily módon kell megszabadulni; s az öregúr mindig is meg volt győződve, hogy Altamont az akasztófával a szeme előtt, kerülni fogja, hogy föl ismerjék; Clavering viszont, hisz Amory felbukkanásával mindent elveszíthet, a leleplezés kockázatát nem vállalva, rabszolgája lesz e végzetes titok ismerőjének.

De ha a Bégum még nagyon sokszor kifizeti Clavering adósságait, vagyona teljesen rámehet e javíthatatlan gonosztevőre; s örököseire, bárkik legyenek is azok, már csak az üres kincstár marad; Amory kisasszony tehát, ahelyett, hogy férjének jó jövedelmet és parlamenti széket juttatna, csak a személyével ajándékozná meg őt, és családfájával, amelyen a legközelebbi férfi fölmenőjének neve mellett a sajnálatos *sus. per coll* - akasztassék fel a nyakánál fogva - áll.

De az öreg tervkovács előtt, aki mindezt sokszor megforgatta már az agyában, nyitva maradt még egy út; s ez majd megvilágosodik az olvasó előtt is, aki veszi magának a fáradságot, hogy figyelemmel kísérje a beszélgetést, amelyet a következőkben fogunk ismertetni, s amely Pendennis őrnagy és a nagyméltóságú baronet, Clavering parlamenti képviselője között folytat le.

Ha egy ember, pénzügyi nehézségei következtében, eltűnik szokott baráti köréből, a vele egyenrangúak közül, szinte azt mondhatnók, lebukik abból a madárrajból, amellyel általában együtt szárnyal, csodálatos, hogy milyen különös és távoli zugokban bukkan föl ismét, ahol megpihenhet. Ismertem egyszer egy Pall Mall-i naplopót, a Rotten Row-n mindennapos ficsurat, egy ugyancsak divatos fickót, aki egyszer csak eltűnt klubtársai és parkbeli cimborái közül, s egy billingsgate-i krajcáros fogadóban volt megtalálható, igen jó, derűs hangulatban; egy másik szellemes és nagy műveltségű úriember (nem akarom azt mondani, hogy irodalmár, mert egynémely kritikus megesküdnék, hogy az írómesterséget szándékozom sértegetni), amikor eladósodott, elküldte nekem a címét: egy „Rókadomb tövén” nevű ócska kis fogadóban lakott, a Strand egyik sötét és keskeny sikátorában. Az ilyen, bajba került embernek lehet, hogy van háza, de a házában véletlenül se található; leveleit oda címezhetjük, de csak a bolond hiszi, hogy ott meg is látogathatja. Csak néhány hű barátja tudja, hol található, s merre van a búvóhelye. Feleségével lefolyt vitája után, az ezt követő balsorsában, Sir Francis Claveringet is lehetetlen volt otthon találni. - Mióta megsürgettem nála azt a tizennégy fontot, amékkal nekem tartozik, sose gyűtt haza háromig, és mikor reggel beviszem neki a vizet, mindig úgy csinál, mintha alunnék, és meglóg, mikor lenn vagyok a földszinten - jegyezte meg Lightfoot úr Morgan barátjának; és bejelentette, hogy elmegy öladységéhez, majd az ő inasa lesz, és elveszi öreg szobalányát. Mióta Stronggal összezőrdült, a baronet őt is kerülte, más fogadókba menekült, minél messzebb a lovag szemrehányásaitól... s ha lehet, a lelkiismeret szava elől is, amelyet oly sokunk próbál helyváltoztatással s más szökési kísérletekkel elkerülni, és maga mögött hagyni.

Így tehát az öreg Pendennisnek, aki végcélját szem előtt tartva, rászánta magát, hogy meglátogassa Pen vidéki szomszédját és parlamenti képviselőjét, nem kis gondjába és nem kevés idejébe került, míg rá tudta szorítani őt arra a négyszemközti beszélgetésre, amely célja eléréséhez feltétlenül szükséges volt. Mert azóta, hogy az őrnagy a család barátja lett, és megismerte Clavering családi és pénzügyeit, a baronet makacsul kerülte őt; mint ahogy mindig kerülte az ügyvédek, megbízottait is, ha egy számláját kellett rendeznie, vagy valami üzleti ügyét megbeszélennie velük; soha nem ment el egyetlen megbeszélés találkára sem, csak ha pénzszerzés volt a célja. Így tehát mielőtt e hallatlanul óvatos és félénk madár lépre ment volna, az őrnagy nem egy hiábavaló kísérletet tett, hogy elkapja - egyszer nagy ártatlanul Greenwichbe invitálta, hogy ott néhány barátjával találkozzék, s a baronet el is fogadta a meghívást, de szagot fogott, és nem ment el; az őrnagyra hagyta (aki valójában saját személyében kívánta képviselni a barátok testületét), hogy egyedül fogyassza el a csalétket - más alkalommal az őrnagy levelet írt neki, s tíz percet kért tőle, hogy beszélgessenek; a baronet nyomban válaszolt is, s a találkozás időpontját másnap *pontosan* négy órában jelölte meg a Bay Klubban (a *pontosan* szót még alá is húzta); s bár eljött a négy óra, amint az az idő és a világ sorában másként nem is történhetett, Clavering nem jelent meg. Ha húsz fontjával tartozott volna az őrnagynak, akkor se lehetett volna félénkebb, akkor se kerülhette volna óvatosabban; s így az őrnagy megtanulta, hogy egy embert keresni, s egy embert megtalálni két különböző dolog.

Mielőtt még véget ért volna a nap, amelyen Strongra szemtől szemben annyi áldást és a háta mögött annyi átkot szórt a gazdája, aki felesége tanácsadóinak szavát adta, és megesküdt, hogy soha többé váltót nem ad vagy nem engedélyez, s megelégszik a járadékkal, amelyet annyiszor becsapott felesége még mindig biztosít számára, Sir Francis Claveringnek megint sikerült tiszteletre méltó nevét rámeisterkednie egy bélyeges papirosra; ezt ez alkalommal a baronet barátja, Moss Abrams úr engedményezte, azt ígérve, hogy a váltót készpénz fejében elfogadja egy harmadik fél, akinek Abrams úr a barátságával dicsekedhet. S a lovag merő véletlenségből épp ott vette neszét az ügyletnek, ahol a váltót kibocsátották - Santiago úr szivarüzletének hátsó helyiségében, itt ugyanis szokása szerint elidőzött egy-egy órácskát délutánonként.

- Megint a régi figura - mondta Santiago úr a vevőjének. - Ő meg Moss Abrams itt volt a társalgóban. Moss elszalajtotta az inasomat bélyegért. Ötven fontról szólhatott a váltó. Hallottam, hogy a baronet azt mondta Mossnak: antedatálják a váltót két hónappal. Úgy akar tenni, mintha régi váltó lenne, s ő elfeledkezett volna róla, mikor múltkoriban a feleségével rendezték az ügyeit. Merem állítani, most, hogy nincs adóssága, adnak neki többet is.

Akinek szokása, hogy szerencsétlen nevét hat hónapra szóló „fizetési ígéretek” alá rója, megvan az az elégtétele, hogy tudja: ügyeit ismerik, szélteben-hosszában megtárgyalják, s aláírását kézzől kézre adják London leghírhedtebb csibészei és gazfickói.

Santiago úr üzlete ott volt a St. James Street és a Bury Street szomszédságában, ahol már szerencsénk volt barátunkat, Pendennis őrnagyot, a lakásán többször is meglátogatni. Az őrnagy épp óvatos léptekkel tartott hazafelé, mikor Strong méregtől füstölögve és havanna-szagot árasztva jött vele szembe a járdán.

„A pokolba ezekkel a fiatalemberekkel: mindent összebűdösítenek - gondolta az őrnagy. - Itt van például ez a bajszos fickó a szivarjával. Csak alantas ember dohányzik és visel bajuszt.” - Ó! Hisz ez Strong úr! Remélem, jól van, Strong úr! - s az öregúr méltóságteljesen meghajolt Strong előtt, be akart térni a házába, s reszkető kezével bedugni készült a kifényesedett kapukulcsot a zárba.

Mondottuk volt, hogy a Sir Francis Clavering legutóbbi adósságainak kifizetése tárgyában tartott hosszadalmas és fárasztó megbeszéléseken mind Strong, mind Pendennis a baronet

szerencsétlen családjának barátjaként és tanácsadójaként volt jelen. Strong most megállt, kezét nyújtott szövetséges tárgyaló partnerének, az őrnagy viszont kelletlenül nyújtotta neki két ujját.

- Mi jót tud? - kérdezte még leereszkedőbbben Pendennis őrnagy, sőt odáig is leereszkedett, hogy még egy megjegyzést tett (az öreg Pendennis világéletében olyan jó társaságban forgott, hogy halványan úgy képzelte: minden közönséges embernek megtiszteltetés, ha ő szól hozzá):

- Még a városban, Strong úr? Remélem, jól van?

- Rossz híreim vannak, uram - felelt Strong. - Tunbridge Wells-i barátaira nézve rosszak, s örülnék, ha ezeket megbeszélhetnénk. Clavering megint visszatért régi fogásaihoz, Pendennis őrnagy.

- Igazán? Nagyon kérem, fáradjon be hozzám - kiáltotta az őrnagy felébredt érdeklődéssel; kettesben beléptek a kapun, és helyet foglaltak a szalonban. Most, hogy már ült, Strong kiöntötte az őrnagynak felháborodását, s ugyancsak elemlegette Clavering könnyelműségét és árulását. - Nincs ígéret, amit megtartana, uram - mondta. - Emlékszik, mikor öladysége ügyvédjével ültünk össze, nem érte be azzal, hogy a becsületszavát adja, hanem ragaszkodott hozzá, hogy térden állva tegyen esküt a feleségének a Bibliára, és a lelke üdvösségére fogadja meg, hogy több váltót nem ír alá. Nohát, épp ma írt alá megint egyet, uram; és alá fog írni még többet is, csak hogy pénzhez jusson; be fog csapni mindenkit, a feleségét, a gyereket, a régi barátját, aki százszor is melléje állt. Nos, épp a jövő héten jár le egy közös váltónk...

- Azt hittem, mindet kifizettük...

- Ezt nem - mondta Strong és elvörösödött. - Megkért, hogy ezt ne említsem... és... és... fele részben az enyém volt, őrnagy. És rajtam fogják bevasalni. De nem bánom. Hozzászoktam az ilyesmihez. Engem Lady Clavering izgat. Szégyen, gyalázat, hogy ezt a jószívű asszonyt, aki vagy tucatszor kihúzta őt a börtönből, tönkretégye a szívtelenségével. Hogy az ő pénze váltóhiénáknak, béröklözőknek, gazembereknek jusson; és Clavering minden lelkifurdalás nélkül hajlandó cserbenhagyni egy tisztességes embert. Hát hinné-e, uram, hogy még Altamontot is megvágta... tudja, mire gondolok?

- Igen. Arra a különös emberre, aki, ha jól emlékszem, annak idején felöntött a garatra ott a Clavering-házban? - kérdezte Pendennis őrnagy faképpel. - Tulajdonképpen *ki* ez az Altamont, Strong úr?

- Hát ha *ön* nem tudja, *én* igazán nem tudom - felelt a lovag meglepetten és gyanakodva.

- Hogy őszinte legyek - mondta az őrnagy -, vannak bizonyos gyanúim. Felteszem, ne felejtse el, ez csak föltevés, hogy a mi Clavering barátunk életében, aki, köztünk maradjon, Strong kapitány, olyan léha fráter, mint ismerőseim közül senki más, bizonyára akad néhány fura titok és történet, amelyet nem szívesen szellőztetne; s nem örülne neki, ha bármelyikünk tudná. És nagyon valószínű, hogy ez a fickó, aki Altamontnak mondja magát, tud egy és más terhelőt Claveringről, és a hatalmában tartja, s azzal, amit tud róla, pénzt vasal ki belőle. Ismerek egy-két kitűnő embert Anglia legkitűnőbb családjaiból, aki borsos árat fizet ilyesmiért. De az ő magánügyeihez semmi közöm, Strong úr; és nem valószínű, hogy azért, mert vacsoravendége vagyok valakinek, a titkaiba is beleütem az orromat, vagy éppenséggel felelős vagyok a múltjáért. Ami meg Clavering barátunkat illeti, engem legjobban a felesége és a bájos kislánya sorsa érdekel; s mikor öladysége megkért rá, utánanéztem az ügyeinek, és igyekeztem azokat egyenesbe tenni; és ha hasznukra lesz - s ezt szíveskedjék tudomásul venni -, megint meg fogom tenni, amennyire az szerény erőmből és képességemtől telik, és persze, ha megint fölszólítanak rá... ezt is szíveskedjék tudomásul venni... ha megint fölszólítanak rá... szóval ki is ez az Altamont, Strong úr? És hogy állunk ezzel az Altamonttal? Azt hiszem, ön ismeri, nem? Itt van most a városban?

- Nem hiszem, hogy köteles volnék tudni, hol van, Pendennis őrnagy - mondta Strong. Mérgében fölállt, fogta a kalapját, mert az őrnagy fölényes modora és arcátlansága módfelett sértette.

Az őrnagy gőgös modora egyszerre ravaszkásan jókedvűre váltott. - Ó, Strong kapitány, látom, ön is óvatos; és ebben igaza is van, drága jó uram, teljesen igaza. Nem tudhatjuk, nincs-e füle a falnak is, és hogy kinek beszélünk, uram; s mint nagyvilági ember és mint öreg katona (mégpedig kiváló öreg katona, úgy hallom, Strong kapitány), ön is nagyon jól tudja, mennyire nincs értelme, hogy az ember ellője a puskaporát; önnek is megvannak az elképzelései, én is tudok egy s másra következtetni, s így nekem is meglehetnek az elképzeléseim. De bizonyos dolgokat, amikhez semmi közünk, talán jobb nem is tudnunk, s én a magam részéről nem is akarom tudni ezeket, mindaddig, amíg nincs meg az okom rá, hogy tudjam. Gondolom, ez az ön alapelve is. Ami meg a barátunkat, a baronetet illeti, azt hiszem, mindketten kíváncsiak tartanak, ha gátat szabhatnánk szemérmetlen praktikáinak; roppantul nehezményezem, ha valaki hűtlen az adott szavához, és úgy viselkedik, hogy az a családjának fájdalmat vagy bármi más kellemetlenséget okozzon. Ez az én szívből jövő és őszinte véleményem, s biztos vagyok benne, hogy az öné is, Strong úr.

- Kétségkívül - mondta Strong szárazon.

- Ezt nagy örömmel hallom; örömmel, hogy egy öreg katonabajtársam ily nagymértékben egyetért velem. És módfelett örvendek a szerencsének, hogy összetalálkoztunk, s ez lehetőséget adott az ön látogatására. Jó estét kívánok. Nagyon köszönöm. Morgan, kísérje ki Strong kapitány urat.

És Strong, Morgan nyomában, otthagya Pendennis őrnagyot; a lovagot ugyancsak elképesztette az öregúr elővigyázatossága; és az inas, hogy őszinték legyünk, legalább úgy elbámult gazdája tartózkodásán. Mert Morgan úr, inas lévén, oly némán járt-kelt a lakásban, mint az árnyék, s a gazdája és a vendég közt elhangzott beszélgetés második felében merő véletlenségből igen közel állt az ajtóhoz, és nem keveset hallott a szavaikból: annál mindenesetre lényegesen többet, mint amennyit megértett belőlük.

- Ki ez az Altamont? Tud róla, meg Strongról valamit? - kérdezte Morgan úr Lightfoot urat az első adódó alkalommal, mikor a klubban találkoztak.

- Strong bonyolítja le az öreg üzleti ügyeit, ő intézményezi és forgatja a váltóit, és intézi a sötét ügyeit, és így tovább; s azt hiszem, ezekben benne van Altamont is - felelt Lightfoot úr. - Ez olyan fedezetlen váltókibocsátásféle, tudja, M. úr, mindig két-három ember köll hozzá, hogy forgalomban maradjon. Altamont a Derbyn nagy összegben fogadott, és dögre nyerte magát. Bár már az öreg is jutna valamire, és megkapnám végre a pénzemet.

- Gondolja, hogy a lady hajlandó lenne megint kifizetni az adósságait? - kérdezte Morgan. - Próbálja kipuhatolni, Lightfoot fiam, nem leszek hálátlan.

Pendennis őrnagy nemegyszer mondta nevetve, hogy az inasa, Morgan, sokkal gazdagabb, mint ő; s valóban, egy sor óvatos spekuláció révén az éber és hallgatag inas csinos kis summát gyűjtött össze a hosszú évek során, amelyeket az őrnagy szolgálatában töltött, s amely idő alatt számos más kiváló inas ismeretségére tett szert, s tőlük sok mindent megtudott gazdájuk ügyeiről. Mikor Arthur úr vagyona birtokába jutott, de csak akkor, Morgan azzal a kijelentéssel lepte meg a fiatalembert, hogy van egy kis pénze, úgy ötven-száz font, amit szeretne előnyösen befektetni; talán a templebéli úriemberek, sok ügyet, üzletet és más effélét ismerván, segítségére lehetnének egy ilyen magafajta szegény fickónak, hogy a pénzét jól ruházza be. Arthur úr igazán mélységesen lekötelezné, ő őszintén hálás lenne neki, ha mondana valami ilyesmit. Mikor Arthur nevetve kijelentette, hogy pénzügyekhez még csak nem is

konyít, és a világon semmit nem tud, amiben Morgannek segítségére lehetne, ez utóbbi, igazán keresetlenül, kijelentette, hogy nagyon-nagyon hálásan köszöni, és ha Arthur úrnak történetesen némi pénzre volna szüksége, *mielőtt* a járadékát megkapja, talán lesz szíves eszébe idézni, hogy nagybátyja hűséges öreg inasának van egy kis pénze, és azt szívesen kölcsönadja neki; roppant büszke lenne rá, ha a családnak bármiképpen hasznára lehetne.

Fairoaks hercegének, lévén elég megfontolt ember, és mert nem szorult rá a pénzre, körülbelül akkor jutott volna eszébe, hogy nagybátyja inasától kölcsönkérjen, mikor az, hogy elloppja az inas zsebkendőjét, s már-már azon volt, hogy gőgösen elutasító választ adjon az inas ajánlatára, de ezt nem tette, mert az ügy fölöttébb humoros volt. Morgan, a tőkepénzes! Morgan kölcsönt kínál neki! Jó vicc. Másrészt viszont lehet, hogy Morgan tőkéletesen ártatlan, s merő jóakaratból ajánlotta föl a kölcsönt. Arthur, tehát lenyelte a már-már kimondott gúnyos megjegyzést, s megelégedett annyival, hogy köszönettel nemet mondott Morgan kedves ajánlatára. Utóbb azonban megemlítette a dolgot nagybátyjának, s gratulált neki, hogy ilyen kincset érő embert tart a szolgálatában.

Ekkor történt, hogy az őrnagy kijelentette: szerinte Morgan már pokoli régen pokoli gazdag; ő vette meg azt a házat is a Bury Streeten, amelyben a gazdája lakást bérelt; és igen szép summát keresett a gazdája és Claveringék ismeretsége révén is, mert mikor az őrnagytól megtudta, hogy a Bégum ki fogja fizetni férje adósságát, a baronet kötelezvénnyei közül összevásárolt annyit, amennyi csak a pénzéből telt. Ezekről az üzleti ügyeiről azonban az őrnagy nem tudott többet, mint amennyit a legtöbb úriember cselédei ügyeiről tudni szokott, hisz azok, hiába élnek naphosszat velünk, idegenek maradnak: ilyen erős a megszokás, és ilyen könyörtelen az osztálykülönbség.

- Szóval kölcsönt ajánlott neked, mi? - jegyezte meg az öreg Pendennis unokaöccsének. - Pokoli ravasz fickó és pokoli gazdag; sok arisztokrata boldog lenne, ha ilyen inasa lenne, és el is fogadná tőle a kölcsönt. És mindeközben egy csöppet sem változott ez a Monsieur Morgan. Pont olyan jól végzi a dolgát, mint régen... ugrik, ha csengetek neki... úgy oson a szobában, mint a macska... olyan pokoli mód ragaszkodik hozzám ez a Morgan!

Strong látogatása napján az őrnagynak eszébe jutott Pen története, s arra gondolt, hogy Morgan talán a segítségére lehetne, s az inast olyan gátlástalanul arcátlan modorban ugratta a vagyona miatt, amelyet az ilyen előkelő úriember csak alkalmazhat egy Morgan-féle szerencsétlen teremtéssel szemben.

- Hallom, Morgan, hogy beruházni való pénze van - mondta az őrnagy.

„Ó, hogy az ördög vinné Arthur urat, tőle hallotta!” - gondolta az inas.

- Örülök, hogy nálam ilyen jó helye van.

- Köszönöm, uram, semmi okom panaszkodni sem a helyemre, sem a gazdámra - felelt Morgan megjátszott szerénységgel.

- Maga derék fickó; és azt hiszem, ragaszkodik is hozzám; örülök, hogy ilyen jól megy a sora. És remélem, hogy lesz esze, és nem kocsmát vesz vagy effélét.

„Még hogy kocsmát! - gondolta Morgan. - Én, kocsmát! A vén számár. Vesszek meg, lennék csak tíz évvel fiatalabb, a Parlamentbe is beválasztanának, mielőtt meghalok, de be ám.” - Köszönöm a szíves érdeklődését, uram. Kocsmára nem gondolok, uram. Sikerült a megtakarított pénzemet egész jól befektetnem, uram.

- Értékpapírokkal spekulált, mi, Morgan?

- Igen, uram, egy keveset... már megbocsásson, megbocsásson, uram... megengedi, hogy vegyem magamnak a bátorságot, és kérdezzek valamit?

- Ki vele, öregem - mondta kegyesen az öreg.

- Sir Francis Clavering váltóiról, uram. Gondolja, hogy azok még érnek valamit? Óladysége a jövőben is ki fogja fizetni őket?

- Mi, magának már volt valami köze ehhez a dologhoz?

- Némileg, uram - mondta Morgan, és lesütötte a szemét. - Nem szégyellem bevallani, uram, s ha szabad azt mondanom, uram, valami kevés nagyon jól jönne nekem, ha ezek a váltók éppen olyan jónak bizonyulnának, mint az előzők, uram.

- Az isten szerelmére, Morgan, mennyit keresett rajtuk? - kérdezte az őrnagy.

- Elég sokat, uram, elég sokat; bevallom. Minthogy tudtam egyet-mást, és az ön jóvoltából megismerkedtem a család ügyeivel, beszálltam a dohánnyal.

- Mivel szállt be?

- Befektettem a pénzemet, uram; összeszedtem annyit, amennyit csak tudtam, még kölcsönt is vettem fel, és összevásároltam Sir Francis váltóit; sok az ő nevét viselte, de sokat bocsátott ki az a másik úriember is, aki az imént ment el innét, Edward Strong, uram; és tudtam a veszekedésről és a ricsajról a Grosvenor Place-en, uram; s minthogy én is kereshetek az üzleten, mint akárki más, mélységesen lekötelezne, uram, ha megmondaná, vajon óladysége megint fizetni fog-e?

Bár Pendennis őrnagyot éppúgy meglepte, amit a cselédjéről megtudott, mintha azt hallotta volna, hogy Morgan áruhás herceg, és épp levetni készül a maszkját, hogy elfoglalja helyét a Lordok Házában; s bár magától értetődik, hogy felháborodott a fickó szemérmertlenségén, aki így meg mert gazdagodni az orra előtt és a tudta nélkül; ösztönösen csodált mindenkit, akinek a pénz és a siker a mestersége címere, és azon kapta magát, hogy tiszteli Morgant, s ahogy fölsejlett benne az igazság, már némileg félni is kezdett ettől az érdekes embertől.

- Nos, Morgan - mondta -, azt már nem szabad megkérdeznem, hogy milyen gazdag; minél gazdagabb, annál jobb magának, az biztos. És ha bármi olyan felvilágosítással szolgálhatok, amely a hasznára lehet, sietve közölni fogom. De hogy őszinte legyek, ha Lady Clavering megkérdez, hogy kifizesse-e Sir Francis újabb adósságait, én azt a tanácsot adom neki, hogy ne, és remélem, hogy ezt meg is fogadja, bár félek, hogy hiába... pillanatnyilag mindössze ennyit tudok. Szóval maga úgy tudja, hogy Sir Francis újra kezd... hogy is mondjam csak... felelőtlen és esztelen üzelmeit?

- A régi játékaikat űzi, uram... ez az úriember menthetetlen. Újra kezd.

- Strong úr azt mondja, hogy Moss Abrams úr birtokában van Sir Francis Clavering egy újabb váltója. Tud valamit Abrams úrról vagy a váltó összegéről?

- A váltóról nem tudok; de Abrams urat egész jól ismerem, uram.

- Szeretném, ha megtudna róla számomra egyet-mást. És azt is szeretném, Morgan, ha kiderítené, hogy hol találkozhatnék Sir Francisszal.

És Morgan azt mondta: - Köszönöm, uram, feltétlenül... igenis, uram... kiderítem - s távozott is a szobából ugyanazzal a sunyi tisztelettel és néma alázattal, amivel bejött, s a magára maradt őrnagy is eltűnődött azon, amit az imént hallott.

Másnap reggel az inas tájékoztatta Pendennis őrnagyot, hogy beszélt Abrams úrral; megmondta, mekkora összegről szól a váltó, amelyet a nevezett úriember készséggel átruház valaki másra, s tudtára adta azt is, hogy a baronet minden valószínűség szerint a Szerencse Kerekéhez címzett kocsma hátsó helyiségében lesz megtalálható aznap egy órakor.

Ebben az időpontban Sir Francis Clavering pontosan meg is jelent a jelzett helyen, egy órákor ott ült az említett kocsmá hátsó helyiségében, köpöcsészékkel, pálcás támlájú karosszékekkel, ügetőlovakat, gyalogosokat, öklözőket ábrázoló vidám nyomatokkal, s az előző esti dohányfüst maradványával körülvéve, s miközben az ősi család e kései leszármazottja ezen az élvezetes helyen a londoni *Bell's Life* egy régi, s némileg sörfoltos példányába temetkezve üldögélt, az udvarias Pendennis őrnagy besétált a helyiségbe.

- Szóval megjött, kedves öregem? - kérdezte a baronet, azt híván, hogy Moss Abrams úr érkezett meg a pénzzel.

- Üdvözlöm, Sir Francis Clavering! Szerettem volna találkozni önnel, így aztán kénytelen voltam ide jönni ön után - mondta az őrnagy, s láttára a másiknak leesett az álla.

Most, hogy ellenfele itt volt előtte, az őrnagy elszánta magát, hogy gyors és váratlan támadást intézzon ellene, s azonnal támadásba is lendült. - Tudom, hogy ki az a csöppet sem tiszteletre méltó egyén, akivel engem összetévesztett, Clavering - folytatta -, s azt is tudom, ön milyen ügyben van most itt.

- És ehhez mi köze önnek? - kérdezte a baronet mogorván és szemrehányó hangon. - Mit ólálkodik utánam, miért csap fel parancsnoknak, és miért ártja bele magát a dolgaimba, Pendennis őrnagy? *Önnek* soha nem ártottam, vagy igen? Az *ön* pénzét soha nem vettem el. Nem szeretem, ha így járnak utánam, és igyekeznek a nyakamba ülni. Nem szeretem, és nem is tűröm. Ha Lady Claveringnek bármi mondanivalója van számomra, közölje annak a rendje és módja szerint, vagy az ügyvédje útján. Nem vágyom az ön társaságára.

- Nem Lady Clavering küldött - mondta az őrnagy -, a magam jószántából jöttem; csak figyelmeztetni szeretném, Clavering, és megmenteni a végromlástól. Alig egy hónapja a becsületére esküdött, hogy több váltót nem ír alá, hanem megelégszik a járadékkal, amelyet Lady Clavering az ön számára kiutal. Ezzel a feltétellel fizették ki valamennyi adósságát, és most megszegte a feltételt; ennek az Abrams úrnak egy hatvanfontos váltója van a birtokában.

- Régi váltó. Ünnepelesen megesküszöm, hogy régi váltó - rikácsolta a baronet.

- Tegnap írta alá, és szándékosan két hónappal antedatálta. A mindenit, Clavering, okádnom kell a hazugságaitól, kénytelen vagyok azt mondani. A mindenit, nem lehet magát elviselni. Mindenkit becsap, saját magát is. Nézze, én már sok mindent láttam a világon, de ekkora szélhámost, mint maga, még nem. Szent meggyőződése, hogyha választhat igazság és hazugság közt, inkább hazudik.

- Mondja, maga vén... vén disznó... azért jött, hogy kísértésbe hozzon... hogy szájon vágjam, vagy hogy beverjem azt a vén fejét? - mondta a baronet gyilkos gyűlölettel.

- Micsoda, uram?! - kiáltott fel az őrnagy, talpra ugrott, megragadta a sétatálcáját, s olyan ádáz képet vágott, hogy a baronet modora azon nyomban megenyhült irányában.

- Nem, nem - nyögte Clavering szánalmasan -, elnézését kérem, Pendennis őrnagy, csak semmi harag, nem akartam én semmi rosszat, csak épp hogy olyan kegyetlen volt hozzám. Tulajdonképpen mit kíván tőlem? Miért vadászik rám? *Maga* is pénzt akar kivásalni belőlem? Jupiterre, tudja, hogy nincs egy vasam sem - és Clavering, szokása szerint, elkáromkodta magát, de káromkodása nyöszörgésbe fulladt.

Pendennis őrnagy Clavering hangjából megértette, hogy tudja: titka az ő kezében van.

- Senkitől semmiféle megbízatásom nincsen, és még csak tervem sincs magával - mondta Pendennis -, mindössze a végromlástól szeretném megmenteni önt és a családját, ha ugyan még nem késő; attól, amibe az ön életmódjának felelőtlensége viszi. Ismerem a titkát...

- Én nem tudtam, mikor elvettem feleségül... esküszöm, hogy nem is álmodtam, míg az az átkozott gazember vissza nem jött, s maga el nem mondta; emiatti gyötrelmemben lettem én ilyen esztelenül könnyelmű, Pendennis, igazán - sírta a baronet, s Pendennis kezét szorongatta.

- Azóta tudom a titkát, hogy láttam Amoryt részegen beállítani a Grosvenor Place-re, az ön ebédlőjébe. Soha nem felejték el egyetlen arcot sem. Emlékszem, hogy ez a fickó Sydneyben raboskodott, és tudom, hogy ő is emlékszik rám. És emlékszem a tárgyalására is, az esküvője időpontjára, sőt még arra a napra is, mikor híre jött, hogy állítólag ottveszett az őserdőben. Tanúskodhatnék ellene. És tudom, hogy ön éppúgy nem férje Lady Claveringnek, mint én. De megőriztem a maga titkát, egy teremtet léleknek el nem mondtam... még a feleségének, sőt, mindeddig magának sem.

- Szegény Lady Clavering - nyöszörögte Sir Francis -, ez a halála lenne. És ez nem az én hibám, őrnagy úr; tudja, hogy nem az én hibám.

- De elmondom neki, és el én az egész világnak, inkább, mint hogy engedjem tönkretenni őt, mert hogy maga tönkreteszi, Clavering, az biztos; esküszöm, hogy elmondom, ha csak nem jutunk valami megállapodásra, és nem tudom megfékezni a maga pokoli ostobaságát. Kártyán, váltókkal és mindenféle más költekezéssel máris elverte a felesége és törvényes örökösei fél vagyonát... ne felejtse el: az ő törvényes örököseiét. Ebből most már elég. Maguk nem élhetnek együtt. Maga nem méltó arra, hogy egy olyan előkelő házban lakjék, mint Clavering; nem múlik el három év, és egy vasa se marad, amiből megélhetne. Eldöntöttem, hogy mi a teendő. Hatszáz fontja lesz egy évben; elmegy külföldre, és ott él. Lemond a képviselőségről, és él, ahogy tud. Ha erre nem hajlandó, szavamat adom rá, hogy holnap mindenki tudni fogja a valóságot; följelentem Amoryt, sőt, ha a személyazonosságát megállapították, visszaviszik oda, ahonnan jött, s így egy csapásra megszabadítom az özvegyet öntől is, tőle is. S akkor a fia egyszerre elveszti minden jogcímét az öreg Snell vagyonára, s az egész a felesége lányára száll. Világos?

- Csak nem lesz ilyen kegyetlen azzal a szegény gyerekekkel, Pendennis? - kérdezte szánalmasan könyörögve az apa. - Az ördögbe is, legyen már rá tekintettel. Kedves kölyök, bár pokoli szertelen, azt elismerem... pokoli szertelen egy kölyök.

- Maga kegyetlen hozzá, nem én - mondta az öreg moralista. - Nos, uram, még három év, és menthetetlenül tönkreteszi a fiát.

- Igen; de talán nem lesz mindig ilyen pokoli balszerencsém... tudja, a szerencse forgandó; és megjavulok, Isten engem úgy segéljen, megjavulok. És ha engem leleplez, az a feleségemet is iszonyatosan lesújtaná, azt tudja; de mennyire hogy tudja.

- Különvált magától - mondta megvetően az öreg őrnagy. - Az életben nem akar többé magával élni.

- De hát miért ne élhetne Lady C. külföldön, Bathban, Tunbridge-ben, vagy akár a pokolban is, miért kell *nekem* elmennem? - folytatta Clavering. - Itt jobban érzem magam, mint külföldön, és szeretem a képviselőséget is. Pokoli kellemes dolog képviselőnek lenni. Már nagyon kevés olyan képviselői szék maradt, mint az enyém; s ha azt fölajánlom nekik, nem csodálkoznék, ha a Minisztériumtól kapnék egy szigetet, hogy kormányozzam; vagy valami más pokoli jó dolgot; hisz tudja, hogy én egy pokoli jó családból való úriember vagyok, s nevemhez megvan a nemesi címem is... meg minden, Pendennis őrnagy, nem gondolja? Hát nem gondolja, hogy valami nagyon jót kaphatok, ha ügyesen játszom ki a kártyáimat? Akkor pedig tudja, pénzt teszek félre, és pokolba a kártyával meg a *rouge-et-noir*-ral... és... és... ha megengedi, inkább nem adom fel a képviselőséget. - Mert a változékony lelkületű baronetnél csöppet sem volt szokatlan, hogy az egyik pillanatban gyűlöljön valakit, és dacoljon vele, a

következő pillanatban sírjon előtte, az azután következőben meg bizalmas legyen hozzá és barátságos.

- Ami a parlamenti székét illeti - mondta az őrnagy, és kissé elpirult, és meg is reszketett, de ezt a másik nem vette észre -, azt, Sir Francis Clavering... én... énám kell átruháznia.

- Önre? Képviselőnek készül, Pendennis őrnagy?

- Nem... nem én; az unokaöcsém, Arthur. Az nagyon okos kölyök, és a Parlamentben sokra vinné; és amikor Claveringnek két képviselője volt, könnyen lehetett volna Arthur apja az egyik... és szeretném, ha Arthur bekerülne a Parlamentbe - mondta az őrnagy.

- A fenébe is, és ő tud róla? - kiáltott fel Clavering.

- Kettőnkön kívül senki semmit - felelt Pendennis -, és ha megteszi nekem ezt a szívességet, én befogom a szám. Ha nem, én állom a szavam, és megteszem, amit mondtam.

- Azt kérdem, őrnagy - mondta Sir Francis furamód alázatos mosollyal -, nem tudná megszerezni számomra az első negyedévi részletet előre... maga a legderekabb ember. Maga mindent el tud intézni Lady Claveringgel, és esküszöm, kifizetem azt az Abrams-féle váltót. Az átkozott kis gazember, tudom, hogy be fog csapni... mindig becsap; és ha ezt megteszi nekem, őrnagy, a többit majd meglátjuk.

- Szerintem az lenne a legjobb, ha szeptemberben lemenne vadászni Claveringbe, magával vinné és bemutatná az unokaöcsémet. Igen, az lesz a legjobb időpont. Az előleget meg majd megpróbálom elintézni. (Annyit Arthur is adhat kölcsön. A fenébe is, egy képviselői szék csak megér százötven fontot.) És értse meg, Clavering, az unokaöcsém, természetesen, semmit sem tud az ügyről... Maga elhatározza, hogy visszavonul; ő is claveringi, és jól képviselné a kerületet; bemutatja hát, és a maga emberei őrá szavaznak... érti.

- És mikor tudja megszerezni a százötvenet, őrnagy? Mikor jöjjenek érte? Odahaza lesz ma este, vagy holnap reggel? Nem iszik valamit? Pokoli jó keserűt mérnek a söntésben. Gyakran megiszom egy-egy pohár keserűt; az rendbe hozza az embert.

Az öreg őrnagy nem kívánt inni; de fölállt, búcsút vett a baronettől, az kikísérte őt a Szerencse Kereké ajtajáig, majd visszaballagott az ivóba, ott fölhajtott egy pohár gyomorkeserűt a fogadósnéval, s egy épp akkor betért, és a ringgel valami kapcsolatban lévő úriemberrel (aki a Szerencse Kerekében szállt meg); Sir Francis Clavering meg a fogadósné megbeszélést a ring és általában a sportvilág híreit; végül megérkezett Moss Abrams úr is a baronet váltójáért járó pénzzel; ebből levonta a maga csinos közvetítői jutalékát, s a maradékból Sir Francis vacsorán látta vendégül kiváló barátját Greenwichben; majd egy vidám estét töltött Vauxhallban.

Időközben Pendennis őrnagy fiákert fogadott a Piccadillyn, és a Temple-be, a Lamb Courtba hajtattott, ahol rövidesen elmélyült megbeszélésre vonult vissza unokaöccsével.

A megbeszélés végeztével a legjobb barátságban váltak el, s ennek az itt nem közölt megbeszélésnek (amelynek tartalmával az olvasó így is többé-kevésbé tisztában van) volt a következménye Arthurnak az a kijelentése, amelyet a Warringtonnal folytatott, s a legutóbbi fejezetben ismertetett beszélgetés közben ejtett el.

Ha az embert kísértés éri, hogy valami csábító dolgot tegyen, ezernyi ötletes ürügyet talál, hogy vágyát kielégítse; Arthur pedig eddig is gyakran gondolt rá, hogy be kéne kerülnie a Parlamentbe, s hogy ott szívesen kitüntetné magát, s hogy tulajdonképpen mindegy, melyik oldalon foglal helyet, hisz hazugság is, igazság is akad mindkét oldalon. Úgy vélte, ebben is, más kérdésekben is megalkudhat a lelkiismeretével, s hogy a szadduceizmus nagyon kellemes és jóleső hitvallás.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

Phyllis és Koridon

Kinn a zöldben, Tunbridge Wells festői környékén, Lady Clavering talált egy csinos villát, s oda vonult vissza házastársi vitái és a szerencsétlen londoni szezon végeztével. Amory kisasszony természetesen elkísérte az édesanyját, Clavering úrfi hazajött vakációra, mikor is Blanche fő elfoglaltsága az volt, hogy vele verekedjék és civakodjon. De ez csak otthoni időtöltés volt, s az iskolás fiú nem kedvelte a házi szórakozásokat. Tunbridge-ben azonban talált lovakat, krikettpályát s bőven barátokat is. A jószívű Bégum háza mindig tele volt tizenhárom éves urakkal, falták a tortát, és védelték a pezsgőt, lóversenyt tartottak a gyepen, rémítgették a szerető anyát, bagóztak, rókáztak, és elviselhetetlenné tették Blanche kisasszony számára az ebédlőt. Kifejezetten nem kedvelte a tizenhárom éves úriemberek társaságát.

Ami ezt a szép fiatal teremtetést illeti, az ő szemében minden változás kedves volt, amíg megmaradt változásnak; talán még a szegénységet, a tanyát és a sajtos kenyeret is kedvelte volna egy-két hétig; sőt, egyetlen éjszakára, a várbörtönt, a kenyeret és vizet is, s így egy cseppet sem volt ellenére, hogy átköltöztek Tunbridge Wellsbe. Sétált az erdőben, rajzolgatta a fákat és parasztházakat; szokása szerint francia regényeket olvasott; be-behajtott Tunbridge-be, ha történetesen színházi előadás vagy bál volt, bűvész vagy zenész lépett fel a községben; nagyokat aludt; délelőtt a mamájával vagy Frankkel veszekedett; fölfedezte a kis falusi iskolát, és eljárt oda; kezdetben kényeztette a kislányokat, és nehezítette a tanítónő dolgát, aztán szidta a lányokat, és kinevelte a tanítónőt; s persze mindig ott volt a templomban. Helyes kis templom volt, ódon, igazi angolnormann csecsebecse, tegnapelőtt épült, s mindenféle festett ablak, faragott szent, aranyozott Szentírás-idézet díszítette, padjai csipkés faragással készültek. Blanche azon nyomban nekilátott, hogy egy igazi ortodox anglikán templomba való oltárterítőt hímezzon. A pap szemében egy ideig valóságos szent volt, teljesen behálózta, hízelgett neki, bizalmába férkőzött, és olyan ravaszul udvarolt neki, hogy szegény Smirke-né, aki kezdetben el volt bűvölve Blanche-tól, majd jótékonyan elviselte, utóbb már szólni is alig bírt hozzá, szinte megőrült a féltékenységtől. Smirke-né a mi régi barátunknak, Pen házitanítójának és szegény Helen kérőjének, Smirke-nek a felesége volt. Mikor Smirke kosarat kapott, egy claphami ifjú hölgygel vigasztalódott, a mamája kommandálta neki. A mama halála után barátunk nézetei napról napra egyértelműbbek lettek. Levágta kabátjáról a gallért, s hátul hosszúra növesztette a haját. A hajfürtöt, amely annak idején ott göndörödött a homlokán, szigorúan kisimította, s nem hordta többé a nyakravalót sem, amelyre régen oly büszke volt. Egyáltalán nem hordott többé nyakravalót. Pénteken nem ebédelt. Breviáriumot olvasott, és hívéinek tudtára adta, hogy a gyónni akarókat a sekrestyében fogadja. Őt, akinél ártatlanabb ember a világon nem akadt, Muffin, a nonkonformista, és Simeon Knight úr, az ótemplom papja sötét és veszedelmes jezsuitának-pápistának kiáltotta ki. Smirke úr ezt a kápolnát egy leányegyház, községnek építtette abból a pénzből, amit claphami édesanyja hagyott rá. Uristen! mit szólt volna hozzá, ha azt hallja, hogy egy asztalt oltárnak hívnak! s ha azon gyertyatartókat lát, s ha olyan leveleket kap, amelyek a dátumot így jelzik: Ilyen és ilyen szent ünnepnapján; vagy: Hogyishívják szent vigiliáján! Márpedig ez a claphami gyerek mindezt megtette; és hűséges felesége követte őt. Mikor azonban Blanche már majd két óra hosszat beszélgetett a sekrestyében Smirke úrral, Belinda izgatottan járt fel-alá a templomkertben, ahol eddig csak két kis sírkő állt; azt kívánta, bár az övé lenne a harmadik; csakhogy akkor a férje nyilván megkérné a kezét annak a teremtésnek, aki két hét alatt teljesen megbabonázta. Nem; ő visszalép; zárdába vonul; fogadalmat tesz, és férjét elhagyja. Ilyen csúfakat gondolt Smirke-ről a felesége, és ilyeneket a felebarátai is; ez utóbbiak azt hitték, hogy Smirke közvetlen levelezésben áll a római pápával, a felesége meg az ő kárára elkövetett

s még ennél is gyűlöletesebb és végzetesebb tévelygéseket panaszolta fel; pedig barátunkban nyoma sem volt a rossz szándéknak. A posta soha nem hozott neki levelet a pápától; Blanche-t, az biztos, kezdetben olyan jámbor, tehetséges, igaz gondolkodású és elbűvölő lánynak vélte, amilyennel még soha nem találkozott; s gyönyörűséget szerzett neki, ahogy a szenténekeket énekelte; de egy idő múltán kezdett ráunni, modora és kedveskedése valahogy megáporodott; aztán már kételyei támadtak Amory kisasszony felől; utóbb Blanche zavart keltett az iskolában, elfogyott a türelme, a gyerekek körmére vert. Blanche igen sok férfiban tudta felkelteni a hódolat, majd a csömör érzését. Tetszeni akart nekik, s összes bájait egyszerre állította csatasorba; összes ékszereinek, összes mosolyainak, kedveskedéseinek, hízeltégeinek, kacsin-tásainak vértetében lépett elébük. Aztán rájuk unt, és már azt is unta, hogy tetszeni próbáljon nekik, s minthogy sose is szerette őket, el is ejtette valamennyiüket; s ráuntak a férfiak is, ők is ejtették Blanche-t. Belindának boldog estéje volt, mikor Blanche elment, férje pedig, pirulva és egy sóhaj kíséretében beismerte, hogy „csalódott benne”; azt hitte, az Isten sok értékes képességgel áldotta meg, de fél, hogy mindez talmi; azt hitte, komoly gondolkodású lány, de fél, hogy nála a vallás is csak szórakozás - a tanítónővel mindenesetre csúnyán viselkedett, s kegyetlenül elverte a kis Polly Rucker kezét... Belinda férje karjaiba vetette magát, s többé szó sem volt a sírkőről vagy apácafátyolról. Smirke gyöngéden magához vonta: - Hozzád fogható nincs más, Belindám - mondta, s szép szemét a mennyezetre emelte -, áldott vagy te az asszonyok között. - Blanche pedig, mihelyt elvesztette szeme elől Smirke-et és Belindát, többé nem is gondolt egyikükre sem, eszébe sem jutottak.

De mikor Arthur lement Tunbridge Wellsbe, hogy a Bégumnál töltsön pár napot, Blanche kisasszony és a jámbor pap még nem volt egymásnak ennyire közömbös. Smirke akkor még angyalnak, a legcsodálatosabb nőnek hitte őt. Ilyen tökélyt még sose látott, csak ült, és tátott szájjal, révetegen, a teájáról és vajjas kenyéréről is megfélelkezve hallgatta, amint a nyári estéken Blanche énekelt. Ha Smirke tudta is, hogy az operamuzsika milyen varázslatos - de csak hallomásból, mert maga mindössze egyetlen efféle előadáson volt jelen (amit elpirulva és sóhajtva említett: aznap volt ez, amikor Helent és fiát elkísérte a chatterisi színházba) -, bővösbet, majdnem azt mondta: mennyebbet, elképzelni sem tudott Amory kisasszony énekénél. Amory kisasszony roppant tehetséges; Amory kisasszony drága lélek; Amory kisasszonynak egészen páratlan adottságai vannak; s lénye valósággal mennyei stb. stb. Blanche-ról ilyeneket mondott Arthurnak Smirke, akit épp akkor emésztett leghevesebben a láng, amelyet Blanche bűbája gyújtott benne.

A két régi ismerős találkozása nagyon szívélyesen zajlott le; Arthur mindenkit szeretett, aki édesanyját szerette; s Smirke erről a témáról őszinte elragadtatással beszélt. Ezernyi mondani-valójuk volt, elmesélték, mi minden történt az életben velük. Arthur bizonyára észrevette - mondta Smirke -, hogy az ő... az ő nézetei némileg megváltoztak az egyházi kérdésekről, mióta megismerték egymást... Smirke-né, a mintafeleség, mindenben támogatta. Édesanyja elegendő világi vagyont hagyott rá, s anyai örökségéből fölépíttette ezt a kis templomot. Bár maga a világtól elvonultan él, az ő fülébe is eljutott Arthur híre. Nagyon nyájas és nagyon szomorú hangon beszélt; lesütve tartotta a szemét, a fejét félrehajtotta. Arthur mérhetetlenül élvezte a modorát, a csacsiságait, a jámborságát, a nyakravalótlan nyakát és hosszú haját; igazi jóságát, nyájasságát, baráti érzelmeit. S nem kis mértékben jólestek barátunknak, s egyszersmind meg is lepték, Smirke Blanche-t dicsérő megjegyzései; ezek hatására különösen kedvező szemmel nézte a lányt.

Az igazság az, hogy Blanche is nagyon örült Arthur, látogatásának; örült, hogy végre egy kellemes emberrel találkozik itt vidéken, aki a nagyváros legújabb híreivel és pletykáival szolgál; aki ügyesebben társalog, mint a legtöbb vidéki, vagy legalábbis azt a drága londoni zsargont beszéli, amely olyan kedves és oly nélkülözhetetlen minden londoninak, s amelyet oly kevésbé értenek, akik nem forognak a nagyvilágban. Első nap, hogy megérkezett, vacsora

után órák hosszat szórakoztatta Blanche-t. Az kettőzött lelkesedéssel énekelte neki a dalait. Nem csörfölt az anyjával; gyöngéd volt hozzá, és megcsókolta, a derék Bégum őszinte meglepetésére. Mikor érkezett a lefekvés ideje, az elképzelhető legbájosabb sajnálkozással kijelentette: - *Déjà!* - és sajnálta, hogy le kell feküdnie, s kedvesen megszorította Arthur kezét. A maga részéről Pen is szívélyesen szorította meg Blanche csinos kis kacsóját. Ifjú barátunkban megvolt a hajlam arra, hogy egy csak valamicskét is csillogó szempár elkápráztassa.

„Az előnyére változott - gondolta Pen, s kinézett az éjszakába -, nagyon megváltozott. Gondolom, a Bégum nem haragszik meg, ha nyitott ablaknál rágyújtok. A Bégum aranyos, jószágos öregasszony, Blanche meg mérhetetlenül sokat változott előnyére. Ma este nagyon kedvemre való volt, ahogy az anyjával bánt. És élveztem, hogy elmókázott azzal a taknyos kölyökkel, akinek nem volna szabad megengedniök, hogy becsípjén. S milyen szépen énekelte azt a megzenésített verset; egyébként a vers is fenemód szép, bár ezt épp énnekem nem illenék mondanom. - Ezzel eldúdolt egy dallamot, amelyet az ő egyik versére szerzett Blanche. - Ó, milyen szép az este! És milyen jólesik ilyen szép este a szivar! És milyen csinosan füst az a kis szász templom a holdfényben! Vajon mit csinálhat most az öreg Warrington? Igen, Blanche pokoli csinos kis jószág, ahogy a nagybátyám mondaná.”

- Ó, mennyei! - Egy hang ütötte meg a fülét az egyik klematisszal befuttatott közeli szárnyas ablakból: egy lányhang; a *Mes Larmes* szerzőjének hangja.

Pen elnevette magát. - El ne áruljon ám, hogy dohányoztam - mondta és kihajolt az ablakon.

- Ugyan! Csak dohányozzon nyugodtan - kiáltotta a *Mes Larmes* úrnője. - Mennyei éj! Mennyei, mennyei hold! De be kell csuknom az ablakomat, és nem beszélgethetek magával tovább, *les moeurs* tiltják! Milyen murisak ezek a *les moeurs*! Adieu! - És Pen rázendített a *Jó éjt, Don Basilio*-ra.

Másnap kettesben sétáltak a mezőn, nevetgéltek és csevegtek - náluk vidámabb barátokat még elképzelni sem lehetett volna. Fiatalságuk napjairól beszélgettek, s Blanche ugyancsak érzelmes hangulatban volt. Lauráról beszélgettek... a drága Lauráról... Blanche úgy szerette őt, mintha a nénje lett volna; vajon jól érzi-e magát annál a fura öreg Lady Rockminsternél? Vajon nem jönne-e el hozzájuk egy kis időre Tunbridge-be? Ó, mekkorákat sétálnának együtt! És énekelnének... azokat a réges-régi dalokat! Laurának gyönyörű hangja van. Vajon Arthur - ugye nem baj, ha Arthurnak szólítja? - emlékszik-e még azokra a dalokra, amelyeket a régi szép napokban énekeltek, emlékszik-e még, most, hogy ilyen nagy ember lett, s ilyen *succes*-t aratott? stb. stb.

A rákövetkező nap fénypontja egy kellemes séta volt, az erdőn át Penhurstbe, ahol megnézték a szép parkot és a kastélyt, s ugyancsak ezen a napon került sor arra a beszélgetésre Pen és a pap között, amelyről már szoltunk, s amely erősen gondolkodóba ejtette fiatal barátunkat.

„Vajon valóban ilyen tökéletes? - kérdezte önmagától. - Megkomolyodott és vallásos lett? Iskolákat istápol, és szegényeket látogat? Kedves az édesanyjához és az öccséhez? Igen, ez biztos; magam is szemtanúja voltam.” S régi házitanítójával bebarangolták a kis egyház-községet, elmentek az iskolába is, és Pen kimondhatatlan örömeire ott találta Blanche-t; ült és tanította a gyerekeket, és Pen elképzelte, milyen türelmes, jóakarátú, természetes, ízlése milyen egyszerű, s mennyire nem rontotta meg a világ.

- És igazán szereti a vidéket? - kérdezte Blanche-t séta közben.

- Bár sose látnám azt a csúf várost többé. Ó, Arthur... azazhogy Pendennis úr... nem, mégis Arthur... az embernek olyan szép gondolatai támadnak ezekben a bájos erdőkben, ebben a derűs magányban, szépek, mint a virágok, amelyek Londonban ki se virágoznak. Hetenként

egyszer jön a kertész, és kicseréli a balkonunk összes virágait. Nem hiszem, hogy még egyszer látni bírnám Londont... London csúf, füstös, cinikus arcát. De... hajh!

- Mi ez a sóhaj, Blanche?

- Sose törődjék vele.

- De igenis törődöm vele. Mondja csak meg. Mondjon el mindent.

- Bár sose jött volna le - s ezt a *Mes Soupirs* második kiadása követte.

- Hát nem akarja, hogy itt maradjak, Blanche?

- Nem akarom, hogy elmenjen. Mert ez a ház sose lesz vidám, ha maga nincs itt, azért lett volna jobb, ha le se jön.

Mes Soupirs itt sutba kerültek, s fölváltotta őket *Mes Larmes*.

Ah! Mi választ adhatna ezekre az ember, ha egyszer fölbukkannak egy fiatal nő szemében? S mi a módja, hogy fölszárítsa őket? Mi történt? Ó, gerlék és rózsák, ó, harmat és vadvirágok, ó, szélfutta csaltok és balzsamos nyári szellő! Itt volt ez a két viharedzett londoni nagyvilági lény, mindkettő lépre ment önmagának, és egy pillanatra azt hitte, szerelmes a másikba, akár Phillisz és Korüdon!

Ha az ember a vidéki házakra és vidéki sétákra gondol, elcsodálkozik, hogy egyáltalán akad még nőtlen férfi?

HUSZONHATODIK FEJEZET

Kísértés

Ha Pen általában olyan bizalmas volt Warringtonnal, mi lehetett az oka, hogy barátját s titkai letéteményesét nem tájékoztatta a Tunbridge Wells környéki villában történt apróságokról? Elég sokat beszélt arról, hogy fölfedezte régi házitanítóját, Smirke-ot, beszélt Smirke feleségéről, angol-normann templomáról, eltávolodásáról Caphamtól Róma irányába, de ha Warrington Blanche felől érdeklődött, kitért a válasz elől, vagy csak általánosságokban beszélt; azt mondta, Blanche jólelkű és okos kislány, s ha az ember jól szoktatja, nem is válnék belőle rossz feleség, de neki pillanatnyilag esze ágában sincs megnősülni, az ábrándok kora nála véget ért, nagyon meg van elégedve jelenlegi sorsával, és így tovább.

Közben-közben csinos kis selymes fényű borítékok érkeztek a temple-béli Lamb Courtra, igen takaros kézírással címezve, a viaszpecséten pedig csodálatos díszbetűkből font monogram, s ha Warrington eléggé kíváncsi, és szemmel tartja barátja leveleit, s kivált, ha a monogram megfejtethető, ebből George hamar megtudhatta volna, hogy Arthur egy olyan ifjú hölggyel levelezik, akinek a monogramja B. A. E csinos kis irományokra Pen úr a tőle telhető legszellemesebb és leggálánsabb modorban válaszolt; tréfákkal, városi hírekkel, szellemes megjegyzésekkel, sőt, nyilván takaros kis versekkel is, viszonzásul a *Mes Larmes* múzsájának versikéire. Blanche, tudjuk, afféle „ág”, „vág”, „rág” rímeket használt, s nem kétséges, hogy egy olyan ötletes úriember, mint Pen, nem hagyhatta kihasználatlanul ezeket a helyzeti előnyöket, s szép kis variációkat csendített ezekre a kedves hangokra. Szent meggyőződésünk, hogy Pen úr szerelmes versei, amelyeket a *Rózsalevelek*, e bűbajos, Lady Violet Lebas szerkesztésében megjelenő évkönyv számára írt, s amelyet a híres művész, Pinkney, arisztokrata hölgyekről készített portréi díszítettek, s amelyek oly jóleső sikert arattak, épp hősünk életének ebben a szakaszában íródtak; mielőtt még nyomtatásban megjelentek volna, előbb postán Blanche-hoz kerültek, s csak utóbb lettek Pinkney képfüzésének *cornet*-jei.

- A vers nagyon jó dolog - mondta az öreg Pendennis, mikor Pent rajtakapta, hogy a klubban, vacsorára várva, épp ártatlan ömlengéseinek egyikét körmöli -, és a levélírás is az, ha a mama megengedi, és ilyen régi vidéki jóbarátok természetesen levelezhetnek is, meg minden... de légy óvatos, Pen, és ne kötelezd el magad, fiam. Mert ki tudja, mi a fene történhet még? A legjobb, ha a leveleidben nincs semmi veszedelmes. Én soha életemben nem írtam levelet, ami valamire is kötelezett volna, márpedig, fiam, volt egy és más tapasztalatom a nőkkel. - És az érdemes úriember, aki a korral egyre bőbeszédűbb és bizalmasabb lett unokaöccse iránt, sok megindító példát említett, milyen keserves eredménnyel járhat, ha egy „társasági” emberből hiányzik az óvatosság - az ifjú Spooney például túlságosan is lángoló kifejezéseket használt az özvegy Nayloréhoz intézett költői leveleiben, ez az özvegy bátyjának, Flint ezredesnek a fölháborodott látogatását eredményezte, s végeredményben Spooney kénytelen volt elvenni egy nőt, aki akár az anyja lehetett volna; vagy mikor Louise Salternek nagy sokára sikerült végre megkaparintani a fiatal Sir John Birdöt, a Királyi Lovasságnál szolgáló Hopwood néhány levelet mutatott fel, amelyeket S. kisasszony öneki írt, s ennek eredményeként Bird visszakozott, és végül is Stickney kisasszonyt vette el Lyme Regisből stb. Az őrnagy, ha olvasni nem is olvasott, nyitott szemmel járt a világban, s egész sereg friss példával tudta alátámasztani bölcs mondásait, s e példákat az élet nagy könyvének hosszú és gondos tanulmányozásából merítette.

Pen kacagott e példakon, nagybátyja intelmein kissé elpirult, s kijelentette, hogy majd észben tartja őket, és óvatos lesz. Talán épp azért pirult el, mert *eddig* is észben tartotta őket, és máris óvatos volt; mert Blanche kisasszonynak írott leveleiben ösztönösen, vagy lehet, becsületből,

de óvakodott minden olyan fogadkozástól, ami esetleg kompromittálhatta volna. - Gondolja, nem emlékszem már arra a leckére, uram, amelyet a Lady Mirabel... akarom mondani a Fotheringay-ügyben kaptam? Engem többé nem fognak meg, bátyám - mondta Arthur tettetett őszinteséggel és alázattal. Az öreg Pendennis szívből gratulált önmagának és unokaöccsének ez utóbbi bölcsességéhez és fejlődéséhez, és örömmel látta, milyen álláspontot kezd elfoglalni Pen mint világfi.

Nem vitás, ha Warringtont kérdezte volna meg, az nem lett volna ugyanezen a véleményen; azt mondta volna, hogy a gyerek bolondos levelei többet értek, mint a férfi ügyes bókjai és sikamlós galantériája; csak a gazember vagy a gyáva ember igyekszik alattomban megnyerni a szeretett nőt, fedezékből, s úgy, hogy a visszautat nyitva tartja; de Pen e tárgyról nem beszélt Warrington úrral, tudván tudva, hogy bűnös, s hogy barátja erről miként ítélné.

Altamont ezredes még alig néhány hete volt külföldön - Sir Francis Clavering meg időközben visszavonult vidékre, a Pendennis őrnaggyal kötött megállapodás folyamányaként -, mikor a balsors ugyancsak váratlanul és gorombán sújtott le a Shepherd's Innben működő kis cég egyetlen megmaradt tagjára. Mikor Strong, Altamonttól elválva, visszautasította a kölcsönt, amelyet az ezredes teli tárcája birtokában nagylelkűen felajánlott, olyan áldozatot hozott finnyás lelkiismeretének, melyet utóbb bezzeg keservesen bánt, s úgy érezte - életének nem sok olyan órája akadt, mikor ez az érzés kínoztta volna -, hogy ügyeinek állásához viszonyítva túlságosan is finnyás és lelkiismeretes volt. Mert miért utasítana vissza a szűkölködő egy jószívvel tett jószívú ajánlatot? Miért utasítaná vissza a szomjazó a kancsó vizet, csak mert a kéz, amely nyújtja, kissé koszos? Strongnak háborgott a lelkiismerete, hogy visszautasította a pénzt, amihez a másik becsületes úton jutott, és amit nagylelkűen fölajánlott neki; s most, hogy már késő volt, bánatosan tűnődött rajta, hogy Altamont pénze éppolyan jó helyen lett volna az ő zsebében, mint bármelyik badeni vagy emsi kártyabarlang-tulajdonoséban, ahol is őexcellenciája óhatatlanul ott fogja hagyni, amit a Derbyn nyert. A kereskedők, váltóleszámitolók s mindazok között, akik üzleti kapcsolatban álltak Strong kapitánnyal, lábra kapott a suttogás, hogy a kapitány és a baronet között fölbomlott a társas viszony, ennél fogva a kapitány „papírjai” ettől kezdve értéktelenek. A kereskedők, akik eddig vakon megbíztak benne - ki tudott volna ellenállni a kapitány derűs tekintetének, nyílt és becsületes modorának? -, gyáva bizalmatlanságukban egy emberként kezdték benyújtani számláikat. A Shepherd's Inn-béli legénylakás ajtaján egyre-másra kopogtattak a szabók, cipészek, a vacsorákat szállító cukrászok, személyesen vagy inasaik útján, s reggelenként ott gyülekeztek Strong lépcsőházában. Ezekhez még egy-két kevésbé zajos, de alattomosabb és veszélyesebb személy is járult - azaz néhány ifjú ügyvédbojtár, aki ott ólálkodott az Inn körül, vagy Champion úr ifjú segédjével tanácskozott a szomszédban, s baljós zsebkönyvében Edward Strong nevére szóló idézések lapultak; ezek őfelsége a Királynő nevében felszólították, hogy nevezett a következő bírósági ülészak legelején a megadott időpontban tegyen eleget stb. stb.

A hitelezők inváziója elől szegény Strong, minthogy egyetlen arany nem volt a zsebében, természetesen semmi más menedéket nem lelt, mint az angol embernek azt a bizonyos várát, amelybe vissza is vonult az ellenség orra elől, elzárta a külső és a belső ajtót, s egészen estig el se hagyta az erődöt. Az ellenség hiába támadta és döngette a külső védővonalat, miközben a lovag kikandikált rá a levelesládája nyílását fedő kis függöny mögül; így legalább megvolt az a zord elégtétele, hogy látta a dühös ügyvédbojtárok és ádáz hitelezők képét, mikor neki mentek az ajtónak és visszahátráltak tőle. Minthogy azonban nem tartózkodhattak szakadatlanul az ajtaja előtt, és nem alhattak a lépcsőházban, a lovagot néha békén hagyták ellenségei.

Strong, mikor ennyire szorongatták üzleti ellenfelei, nem maradt teljesen magára a védekezésben, szerzett egy-két szövetségest is. Barátaikat kioktatta, hogy titkos jelekkel érintkezzenek; a helyőrséget, a szükséges ellátmány bejuttatása révén sikerült megmenteniök a kiéhezete-

téstől, s azzal, hogy meglátogatták és felvidították magányában, sikerült megőrizniük lelkierejét, és elejét venniük a megadásnak. Ned két leghívebb szövetségese Huxter és Fanny Bolton volt; ha ellenséges látogatók ólálkodtak az Inn körül, Fanny kishúgai meg-megeresztettek egy különleges kiáltást, afféle jódlit, amit nagy ártatlanul harsogtak az udvaron; s ha Fanny és Huxter jött látogatóba, huncutkodva ők is ugyanezt a dallamot zengték el az ajtajában, mire az ajtó azonnal megnyílt, a vitéz helyőrség mosolyogva elébük jött, az élelmet és a kancsó barnasőrt beszállították, és az ostromolt személy barátai társaságában kellemesen töltötte az estét. Van, aki képtelen lenne ilyen izgalmak közepette élni, de mint mondtuk, Strong vitéz ember volt, szagolt már puskaport, és a veszélyben sose vesztette el a bátorságát.

De hadvezérünk a szövetségeseken kívül azt is biztosította magának, ami ily nehézségek közt a legfontosabb - a szabad visszavonulást. E történet során korábban már említettük volt, hogy Costigan és Bows úr a szomszéd házban lakott Strong kapitány mellett, s hogy egyik szobájuk ablaka nem volt messze a Strong legénylakásának felső szintjén levő konyhaablaktól. A kettőt egy közös ólom vízvezetékcső és ereszcatorna szolgálta ki, s Strong, mikor egy nap kinézett a konyhaablakon, megállapította, hogy könnyedén át tud ugrani szomszédja ablakpárkányára, és föl tud kapaszkodni a kettőt összekötő ólomcsövön. Nevetve mutatta e menedéket cimborájának, Altamont ezredesnek; s megállapodtak, hogy okosabb lesz, ha e körülményről nem tesznek említést Costigan kapitánynak, akit számos hitelező szorongat, s aki, ha a menekülés útját megmutatják neki, ily módon minduntalan leszökött volna a csövön az ő lakásukba.

De most, hogy bekövetkeztek e komisz napok, Strong hasznát vette az átjárónak, s egy délután vidám képpel berobbant Bowshoz és Costiganhez, s megmagyarázta, hogy az ellenség a lépcsőházban várakozik, s ő kénytelen volt ezt az útvonalat használni, hogy meglépjen előlük. Miközben tehát Mark úr hadsegéde a 3. sz. folyosóján állt lesben, Strong lesétált a 4. sz. lépcsőin, megvacsorázott az Albionban, elment színházba, s éjfél tájt tért haza Boltonné asszony és Fanny meglepetésére, hisz nem is látták, hogy elhagyta a lakását, és el se tudták képzelni, hogyan hatolhatott át az őrláncon.

Strong hetekig csodálatos lelkierevével és elszántsággal állta az ostromot, ahogy azt csak egy edzett és vitéz katona képes, mert az ínség és a gyötrelmek, mit ki kellett állnia, a csak közönségesen bátor embert megtörte volna; s ami legjobban bosszantotta s „ette” (hogy az ő szavát használjuk), Clavering pokoli közönye és gyáva hálátlansága volt; levelet levél után írt neki, de a baronet egy sorral, a legkisebb pénzküldeménynel, egy nyomorult ötfontos bankóval (amely, mint Strong mondta, valóságos vagyon lett volna számára) nem jelezte, hogy leveleit megkapta volna.

De a lovagra derűsebb napok vártak, s az ínség és zűrzavar kellős közepén megérkezett a várva várt segítség. - Igen, ha ez a derék fickó nincs - mondta Strong -, mert derék fickó maga, Altamont, és kössenek fel, ha nem fogom mindig pártját, amíg élek, azt hiszem, Pendennis, Ned Strongnak befellegzett. Már öt hete voltam bezárva, hisz nem kockáztathattam mindig a nyakamat a vízvezetékcsövön, s járhattam ki örökké szegény Cos ablakán át... már kezdett megtörni a lelki erőm, uram... a fenébe is, már egészen odavoltam, s arra gondoltam, hogy végzek magammal, és meg is tettem volna, egy hét múlva, ha le nem csöppen az Égből... na ki?... Altamont.

- Hát azért nem egészen az Égből, Ned - mondta Altamont -, mert Baden-Badenből jöttem. Pokoli szerencsés hónapom volt, ez az egész.

- Nos, uram, fogta Mark számláját, és kifizette az összes többi is, aki szorongatott, mindent, bizony, uram - mondta Strong lelkesen.

- És nagyon boldog lennék, ha meghívhatnám a társaságot egy palack bordóira, vagy annyira, amennyire éppen kedvük támad - mondta Altamont úr elpirulva. - Hé! Pincér! Egy nagy

üveggel a jobbikból, hallja? S igyunk mindannyiunk egészségére, uraim... s hogy minden ilyen derék fickó, mint ez a Strong, találjon magának valami derék fickót, aki mellé áll, ha kutyaszorítóba kerül. Én már csak így érzek, Pendennis úr, még ha a maga nevét nem is szeretem.

- Nem? Miért nem? - kérdezte Arthur.

Strong az asztal alatt rálépett az ezredes lábára, s Altamont meglehetősen följajzottan, kitöltött még egy talpas pohárral, odabiccentett Pennek, kiitta a borát, és azt mondta: - Üriember, s ez elég; s mindnyájan talpig úriemberek.

E „talpig úriemberek” Richmondban találkoztak, ahova Pendennis vacsorázni ment, s ahol a lovagot és barátját a fogadó éttermének asztalánál találta. Mindketten roppant vidámak és beszédesek voltak, följajzotta őket a bor, és Strong, e bámulatos előadó, élénken és jókedvűen, színesen, hallgatói őszinte érdeklődése közepette ecsetelte ostromának kalandjait és szökésének részleteit, beszélgetését a bíróság embereivel, Fanny ügyes kis jeladásait és Costigan mulatságos megdöbbenését, mikor ő berobbant az ablakán, majd Altamont által történt megmenekülését.

- Ugyan, szóra sem érdemes - mondta Altamont. - Ha a hajó kiköt, az ember költi a pénzét, tudják. S minden azoknak a fickóknak köszönhető, akik vörös és feketét játszottak Baden-Badenben. Jó sokat nyertem, és nem volna rossz nyerni még, ugye, Strong? Magát el akarom vinni magammal. Van egy szisztémám. Megcsinálom a szerencsését, én mondom magának. És megcsinálom a maga szerencsését is, ha akarja... a fenébe is, bárki szerencsését. És mi mindent fogok még csinálni, fiúk! Ne felejtsek el, én állok a szavamat. Megcsinálom a kis Fanny szerencsését is. A fenébe is, uram, tudja, mit csinált az a kislány? Két fontja volt, és vesszek meg, ment, és kölcsönadta Strongnak. Ugye, Strong? Igjunk az ő egészségére.

- Szívemből - mondta Arthur, és a legnagyobb szívélyességgel köszöntötte rá a poharát.

Altamont úr ezután igen bő lére eresztve és hosszadalmasan kezdte ecsetelni szisztémáját. Azt mondta, csalahatatlan, ha hideg fejjel játsszák; egy fickótól tanulta Badenben, az ugyan vesztett rajta, az igaz, de csak mert nem volt elég tőkéje hozzá. Ha csak a kerék még egy fordulót ki tudta volna várni, visszakapta volna az egész pénzt; s hogy néhányan össze akarják dobni a pénzüket, és ki akarják próbálni; és hogy ő is ebbe fekteti minden shillingjét, s hogy kifejezetten azzal a szándékkal jött vissza az országba, hogy magával vigye az összes pénzt és Strong kapitányt; s hogy majd Strong játszik az ő nevében; Strongban és a hidegvérében sokkal jobban megbízik, mint önmagában, vagy Bloundell-Bloundellben, vagy az olaszban, aki szintén „beszállt”. Mire a palack kiürült, az ezredes teljes részletességgel ismertette terveit és kilátásait Pennek; az meg érdeklődéssel hallgatta a történetet, az ezredes merész és féktelen jókedvének megnyilatkozásait.

- A napokban azzal a fura Altamonttal akadtam össze - említette egy-két napra rá a nagybátyjának Pen.

- Altamonttal? Miféle Altamonttal? Az a Lord Wesport fia - mondta az őrnagy.

- Nem, nem; azzal a fickóval, aki annak idején, mikor mind a ketten ott voltunk, részegen állított be Clavering ebédlőjébe - mondta nevetve unokaöccse. - Kijelentette, hogy nem szereti a Pendennis nevet, bár megtisztelt vele, hogy véleménye szerint derék fickó vagyok.

- Nem ismerek senkit, akinek Altamont lenne a neve, becsületszavamra - mondta a kiismerhetetlen őrnagy. - És ami a ti ismeretségeket illeti, szerintem minél kevesebb közöd van hozzá, annál jobb, Arthur.

Arthur megint elnevette magát. - Külföldre készül, valami szerencsejáték-szisztémával akarja megcsinálni a szerencsáját. Társult szeretetre méltó kollégiumi ismerőssémmel, Bloundell-Bloundell-lel, és magával viszi Strongot is *aide-de-camp*-jaként. Csak tudnám, hogy mi köti a lovagot Claveringhez?

- Azt kell hinnem, és ezt ne feledd el, Pen, azt kell hinnem (bár erre természetesen semmi bizonyítékom), hogy volt valami Clavering előéletében, s ez bizonyos mértékben e fickó és mások hatalmában tartja őt; és ha létezik ilyen titok, amihez persze, vesszek meg, fiam, én azt mondom, semmi közünk, abból az a tanulság, hogy az ember mindig maradjon meg az egyenes úton, és ne szolgáltatassa ki magát senkinek.

- Nos, szerintem *önnek* is van némi hatalma Clavering fölött, bácsikám, különben miért engedné át nekem Sir Francis a parlamenti székét?

- Clavering nem tartja magát alkalmasnak a képviselőségre - mondta az őrnagy. - Mint ahogy már nem is az. És mi tarthatná vissza, hogy épp téged állítson az örökébe, vagy bárki mást, ha neki úgy tetszik? Gondolod, hogy a kormány vagy az ellenzék talán tétovázna elfogadni, ha neki ajánlaná fel? Miért lennél te finnyásabb, mint az ország első emberei, legderekabb emberei, legelőkelőbb születésű és legmagasabb rangú emberei, teringettét? - Az őrnagynak ilyesfajta kész válasza volt Pen valamennyi ellenvetésére, és Pen el is fogadta nagybátyja érveit, ha nem is azért, mert hitt, hanem mert hinni akart bennük. Csinálunk valamit - s ugyan melyikünk nem csinált még ilyet? -, nem azért, mert „mindenki ugyanazt teszi”, hanem mert kedvünkre van; így hát egyetértésünk, sajna, nem azt bizonyítja, hogy mindenkinek igaza van, hanem hogy a világ csupa ugyanolyan gyarló emberből áll, mint mi jómagunk.

Tunbridge-ben tett legközelebbi látogatásakor Pen úr el nem mulasztotta volna, hogy Blanche kisasszonyt elszórakoztassa azzal a históriával, amit a lovag rabságáról és Altamont gáláns segítségéről Richmondban hallott. S miután a históriát szokott szatirikus modorában előadta, dicsérettel és szeretettel emlékezett meg a kis Fanny nagylelkűségéről a lovag iránt, és arról a lelkesedésről, amit e nagylelkűség Altamontból kiváltott.

Blanche kisasszony kissé féltékeny volt, bosszús is, no meg kíváncsi is Fannyra. A sok bizalmas kis közlés közt, amelyet Arthur Amory kisasszonynak élvezetes falusi kocsikázásaik és kellemes esti sétáik során tett, feltehető, hogy arról sem feledkezett meg, ami az ő számára oly érdekes lévén, valószínűleg Blanche kisasszonyt is érdekelte, nevezetesen arról, hogy hogyan lobbant szerelemre s hogyan gyógyult ki ebből a szerelemből a kis Shepherd's Inn-i Ariadné. Tartozunk vele az igazságnak; szerepét, amelyet e drámában játszott, Pen illő szerénységgel ecsetelte; s a tanulság, amelyet a meséből levonni kívánt, összhangban volt szokott szatirikus kedélyével, azazhogy szerinte a nők éppoly könnyen túlteszik magukat első szerelmükön, mint a férfiak (mert a bájos Blanche, intim beszélgetéseik során, nem szűnt meg Pen urat bosszantani Fotheringay kisasszony iránt érzett szűzies vonzalmának közismert kudarcával), s miután a nagy Első személy visszavonult, minden különösebb szívfájdalom nélkül átengedik magukat a Másodiknak. És szegény kis Fannyt nyomban odavetette áldozatul tételének igazolására. Hogy micsoda fájdalmakat állt ki, a reménytelen szerelem micsoda keserű kínjait szenvedte el, mennyi időbe telt, míg e vérző, gyöngye kis szív sebei begyógyultak, azt Pen úr nem tudta vagy nem kívánta tudni; mert szerény volt, és kételkedett is szíveket hódító voltában, s vonakodott elhinni, hogy épp ebben a szívben bármi veszélyes kárt tett volna, bár ez esetben a példával és érveivel, melyeket felhozott, önmagát cáfolta meg; hisz amennyiben, ahogy mondta volt, Fanny kisasszony eddigre már beleszeretett orvos imádójába, akinek sem a külseje, sem a modora, sem a szelleme nem szólt mellette, csupán a heve és hűsége, e kislány, mikor először tette beteggé a szerelem, vajon nem esett-e át súlyos

rohamon, és nem szenvedett-e kegyetlenül egy olyan férfiért, akiben kétségtelenül megvoltak mindazon vonzó tulajdonságok, amelyeknek Huxter úr annyira híján volt?

- Maga csúf és gonosz ember - mondta Blanche kisasszony. - Szerintem dühíti, hogy Fanny volt olyan arcátlan, és elfelejtette magát, és most féltékeny Huxter úrra. - Lehet, hogy Blanche kisasszonynak igaza volt, minthogy a pír, mely akarata ellenére elborította Pendennis úr arcát (olyan pofontól származott, amelyet gyakorta kap a férfihiúság), azt bizonyította, hogy Pen haragszik, amiért épp egy ilyen vetélytárs lépett a helyébe. Egy ilyen fickó! Akinek semmi elképzelhető jó tulajdonsága nincs! - Ó, Pendennis úr (bár e megjegyzés nem áll olyan okos emberre, mint ön), ha a Természet nem áldotta volna meg mindkét nemet olyan nagyfokú hiszékenységgel, amely ott is jó tulajdonságot lát, ahol nincsen, szépnek láttatja a számárfület, szellemnek a számárságot s zenének a számárordítást, korántsem köttetnék annyi házasság, mint így, s amennyi kell is ahhoz, hogy e nemes faj, amelyhez tartozunk, fönntmaradjon és sokasodjék!

- Akár féltékeny vagyok, akár nem - mondta Pen -, s még csak nem is mondom, Blanche, hogy nem, Fannynak ennél jobb sorsot kívántam volna. Nem kedvelem azokat a históriákat, amelyeknek ilyen kiábrándító a befejezése; vagy ha egy csinos kislány szenvedélye történetének végére érünk, és ott, a mese túlsó oldalán egy ilyen Huxter-szerű figurát lelünk. Vajon az egész élet megalkuvás, bájos úrnőm, és a szerelmi háborúság vége mindig szégyentelen kapituláció? Az én szegény kis Pszükhémnek, aki folyvást csak Cupidót keresi a sötétben; az istent, akire lelke vágyik, a rózsás arcú, szivárványos szárnyú istent... végül a bagó- és orvosságzagú Huxterbe kell botolnia? Szeretném, bár az életben semmi jelét nem látom, ha az emberek olyanok lennének, mint Jenny és Jessamy, vagy ölordsága és Lady Clementina a mesekönyvben és a divatos regényekben, s ha az esküvőjükkor, mondjuk, a pap áldásától, egyszeriben mind szépek, jók és boldogok lennének életük végéig.

- És maga, *Monsieur le Misanthrope*,¹⁶⁵ nem is szeretne jó és boldog lenni... maga annyira elégedetlen a sorsával... a maga házassága is megalkuvás lesz... (kérdzte a *Mes Larmes* szerzője bájos *moue-val*)... és a maga Pszükhéje is csúf és közönséges teremtetés? Maga gonosz, gúnyos ember, nem állom magát! Elrabolja fiatal lányok szívét, játszik velük, aztán megvetően elhajtja őket. Szerelmet kíván tőlük, aztán tapos rajtuk. Maga... maga megríkat engem, igenis meg, Arthur, és... ne... Arthur... engem nem lehet ezzel megvigasztalni... és szerintem Fannynak tökéletesen igaza volt, mikor faképnél hagyott egy ilyen szívtelen embert, mint maga.

- Megint csak nem mondom, hogy nem - mondta Pen, és keserű pillantást vetett Blanche-ra, nem is ismételte meg előbbi vigasztalási kísérletét, amely azt a bájos „ne!”-t az ifjú hölgyből kiváltotta. - Nem hiszem, hogy sok volna bennem abból, amit az emberek általában „szívnek” hívnak; de nem is teszek úgy, mintha volna. Tizennyolc éves koromban kockázatos kalandba kezdtem, meggyújtottam a lámpásomat, és elindultam Cupido keresésére. És mit találtam nagy szerelmemben? Egy közönséges táncosnőt! Kudarcot vallottam, mint mindenki, mint majdnem mindenki; csak hogy jobb az esküvő *előtt* kudarcot vallani, mint utána.

- *Merci du choix, Monsieur* - mondta a Najád, és kivágott egy pukedlit.

- Ugyan, kis Blanche-om - mondta Pen, megfogta a kezét, és hangja megtelt kedves szomorúsággal -, legalább nem alacsonyodom odáig, hogy hízelegjek...

- Épp ellenkezőleg - mondta Blanche kisasszony.

¹⁶⁵ Emberglyűlő úr.

- És nem mondok ostoba hazugságokat, mint a közönséges férfiak. A mi élettapasztalatunkkal miért adnánk mi, maga meg én, az ábrándost, az epekedőt? Én nem hiszem, hogy Blanche Amory kisasszonynak ne lenne párja a szépek közt, sem azt, hogy ő a legragyogóbb költő, sem, hogy fölülmúlhatatlan muzsikusz, mint ahogy azt se hiszem, hogy ő a legmagasabb természetű nő a világ minden női közt... mint az az óriásnő, akinek tegnap a képét láttuk, mikor átlovagoltunk a vásártéren. De ha nem csinállok önből hősnőt, az ön alázatos szolgáját sem kívánom hősné elfogadtatni. Azt azonban hiszem, hogy... szóval, igen, hogy ön egészen csinos.

- *Merci* - mondta Blanche újabb pukedli kíséretében.

- És szerintem bájosan énekel. És az is biztos, hogy okos. És remélem, sőt, hiszem, hogy jó természetű, s hogy jól ki lehet jönni önnel.

- S így, amennyiben bizonyos meghatározott summát és egy képviselői széket hozok önnek, ön leereszkedik odáig, hogy odadobja nekem királyi zsebkendőjét - mondta Blanche. - *Que d'honneur!* Valamikor úgy hívtuk magát, hogy őfensége Fair Oaks Hercege. Micsoda megtiszteltetés még elgondolni is, hogy engem trónra emel, hogy én a Szultánt egy képviselői székkal vesztegethetem meg. Nagyon örvendek, hogy okos vagyok, s hogy az ön kedvére tudok zongorázni és énekelni; dalaím majd megédesítik ölordsa szabad idejét!

- És ha rablók ólálkodnak a ház körül - folytatta Pen acsarkodva a hasonlatot -, negyven elszánt rabló, a titkolt gondok, a leskelődő ellenség és a felfegyverkezett szenvedély formájában, az én Morgianám majd körül táncol tamburinnal, és minden rablót, minden gaz ellenségemet megöli egyetlen mosolyával. Nem? - De Pen olyan képet vágott, mint aki nem hisz benne, hogy Blanche megtenné ezt. - Ah, Blanche - folytatta rövid hallgatás után -, ne haragudjon rám; és ne vegye rossz néven, hogy igazat beszélek. Hát nem látja, hogy én mindig szaván fogom? Azt mondja, rabszolganő lesz, és táncolni fog; én azt mondom, „táncoljon”. Ön azt mondja, amit hoz, azzal együtt kell elfogadnom. Erre én azt mondom: „Amit hoz, azzal együtt elfogadom.” Életünk nélkülözhetetlen hazugságait és képmutatásait miért szaporítsuk még szükségtelenekkel és haszontalanokkal is? Ha én följánlom magamat, mert úgy vélem, megvan a lehetőségünk, hogy együtt boldogok legyünk, s mert az ön segítségével mindkettőnk számára tisztességes rangot és nem akármilyen nevet szerezhettek, miért kívánja tőlem, hogy elragadtatást színleljek és hamis szenvedélyt, amiben egyikünk sem hisz? Azt kívánja tőlem, hogy szépfi herceg jelmezében jöjjelek önnek udvarolni, s olyan bókákat sugdossak a fülébe, mint Sir Charles Grandison? Azt kívánja, hogy verseket írjak önhöz, mint... mint gyerekkorunkban? Ha akarja, nagyon szívesen, s utána eladom őket Baconnek és Bungaynak. Az én bájos kis hercegnőmet bonbonnal etessem?

- *Mais j'adore les bonbons, moi* - mondta a kis Najád különös, bánatos pillantással.

- Egy egész kalapra való vehetek Fortnum és Masonnál egy aranyért - mondta Pen keserűen mosolyogva. - Ugyan, drágám, ugyan, drága kis Blanche-om, ne sírjon. Törölje meg azt a szép szemét, ezt látni se bírom - aztán vigasztalni kezdte, úgy, ahogy a körülmények megkívánták, s ahogy e könnyek, a *Mes Larmes* szerzőjének haragos szeméből bosszúsan kicsorduló őszinte könnyek, egyenesen megkövetelték.

Pendennis fölényes és gúnyos modora egészen megrémítette és megbénította a lányt. - Nincs... nincs szükségem a vigasztalására. Velem... velem így... még... nem beszélt... so... egyetlen... egyáltalán... senki! - zokogta őszintén.

- *Senki!* - kacagott fel harsányan Arthur, és Blanche most olyan őszintén elpirult, mint életében még ritkán, és fölkiáltott: - Ó, Arthur, *vous êtes un homme terrible!* - Ez a kis kacér nagyvilági teremtes, aki már tizenkét éve játszott a szerelemmel, most zavarban volt, megriadt, legyőzve érezte magát, de azért nem bánta, hogy most mesterére akadt.

- Mondja, Arthur - kérdezte, miután szünet következett ebben a furcsa enyelgésben -, miért mond le Sir Francis Clavering a képviselői székről?

- *Au fait*, miért engedi át épp nekem? - kérdezte Arthur, s most rajta volt a pirulás sora.

- Ön mindig kigúnyol engem, uram - mondta a lány. - Ha képviselőnek lenni jó, akkor Sir Francis Clavering miért mond le róla?

- Mert a nagybátyám rábeszélte. Mindig azt mondta, hogy ön nem kapta meg a tisztességes vagyonrészét. A... a családi viták során, mikor az ön mamája oly bőkezűen kifizette Sir Francis adósságait, kikötötték, hogy ön... azazhogy én... azazhogy szavamra, nem tudom, miért mond le a képviselőségről - mondta Pen meglehetősen erőltetett nevetéssel. - Tudja, Blanche, maga meg én jó kis gyerekek vagyunk, és ezt a házasságot elrendezte számunkra a mamánk és a bácsikánk, és nekünk szót kell fogadnunk nekik, mint ahogy az egy jó kisfiúhoz és jó kislányhoz illik.

Pen tehát, mikor visszament Londonba, egy doboz bonbont küldött Blanche-nak, amelynek minden szeme egy-egy roppant gyöngéd közismert francia versbe volt csomagolva; de emellett küldött neki saját gyártmányú verseket is, amelyek éppoly ártalmatlanok és őszinték voltak; nem csoda hát, ha nem mondta el Warringtonnak kettőjük beszélgetését, hisz az olyan finom érzelmeket érintett, és óhatatlanul bizalmas természetű volt.

S ha Arthur Pendennis, az özvegy fia, mint sok nála jobb és nála rosszabb ember, azon törte is a fejét, hogy feladja elveit, és eladja magát - mindannyian tudjuk, hogy kinek -, legalább nem tett úgy, mintha hinne is az elveiben, amelyekre fölesküdni készült. S ha ebben az országban minden nő és férfi, aki pénzért vagy pozícióért eladta magát, mint ahogy Pendennis úr épp erre készült, megvenné emlékiratainak egy példányát, Smith, Elder és Társai - az emlékirat kiadói - tonnaszám adnák el e könyvet!

HUSZONHETEDIK FEJEZET

Amelyben Pen megkezdí választási hadjáratát

Ha szomorú volt a Clavering Park-i nagy ház, mielőtt tönkrement tulajdonosa megnősült volna, s mikor még külföldön bujdosott, most se lett sokkal vidámabb, hogy Sir Francis Clavering hazajött, s itt lakott benne. Nagyobb része le volt zárva, s a baronet csak néhány szobát foglalt el a földszinten, ahol e szerencsétlen úriembert kényszerű visszavonultságában a házvezetőnő szolgálta ki a kapus lányának segítségével, ők készítették el a vad egy részét, amelyet, hogy sivar délelőttiét megrövidítse, maga lőtt. Lightfoot, az inasa, átlépett őladysége szolgálatába; és (mint Pen Smirke úr leveléből értesült, mert ő végezte a szertartást) véghezvitte bölcs tervét, hogy feleségül vegye Bonnernét, őladysége szobalányát, akit érett éveiben megejtett ifjúi bája, s aki megajándékozta őt megtakarított pénzével és idős személyével. Mindkettőjük vágya az volt, hogy fogadós és fogadósné legyenek a Clavering Címerpajzsban; s abban maradtak, hogy megvárják a negyedévi bérfizetés napját, aztán átveszik a fogadót. Pen kegyesen megígérte, hogy ott tartja majd meg választási vacsoráját, ha a baronet lemond javára a képviselői székről; s a nagybátyjával történt megállapodás értelmében, mert úgy látszik, Clavering képtelen volt az őrnagynak valamire nemet mondani, Arthur szeptemberben lement látogatóba Clavering Parkba, melynek tulajdonosa nagyon örült, hogy legalább társa akad, és enyhít valamit magányosságán, sőt, talán némi készpénzt is kölcsönöz neki.

Két napra rá, hogy Claveringben felbukkant, Pen el is látta házigazdáját e kívánatos jószággal; és amint Sir Francis némi pénzt érzett a zsebében, mindjárt talált is valami elintéznivalót Chatterisben és a szomszédos fürdőhelyeken, amilyenekkel ***shire bőven dicsekedhet, és el is ment, hogy utánanézzon ügyeinek, s ezeket természetesen a vidék lóversenypályáin és biliárdtermeiben bonyolította le. Arthur egész jól megvolt egyedül, hisz volt annyi szellemi foglalatossága és szórakozása, hogy ne igényelje mások társaságát; délelőttöknként sétálhatott a vadőrrel, este meg bőven akadt könyv és foglalatosság egy olyan irodalmár hajlamú embernek, mint Arthur, akinek elég volt egy szivar meg egy-két ív papiros ahhoz, hogy az estjét kellemesen töltsse. Az az igazság, hogy elég volt két-három nap, Pen máris elviselhetetlennek találta Sir Francis Clavering társaságát; s kaján ügybuzgalommal és meglelégedéssel ajánlotta fel Claveringnek azt a kis anyagi segítséget, amelyért az szokása szerint folyamodott; ellátta őt anyagi eszközökkel, melyek segítségével elmenekülhetett saját házából.

S amellet leleményes barátunknak meg kellett kedveltetnie magát Clavering lakóival és a kerület szavazóival, akiket képviselni kívánt; s a feladatnak annál lelkesebben látott neki, mert jól emlékezett még, milyen népszerűtlen volt Claveringben, s elhatározta, hogy eloszlatja a gyűlöletet, amelyet az itteni egyszerű lelkekben annak idején keltett. Jó humora lévén, élvezetét lelte e feladatban. Ő, aki természetől tartózkodó és nyilvánosság előtt hallgatag volt, most egyszerre nyílt lett, fészten és kedélyes, akár Strong kapitány. Nagyokat kacagott mindenkivel, aki hajlandó volt vele együtt kacagni, füvel-fával lekezelt, csakugyan hitelesnek látszó szívélyességgel; ott volt a vásáron és a gazdaköri megbeszéléseken; egyszóval úgy viselkedett, mint egy megrögzött képmutató, mint ahogy egy előkelő születésű és makulátlan becsületű úriember viselkedik, ha szeretné magát megkedveltetni választóival, s valami célja van vele, hogy megnyerje a falusi népet. Hogy lehet az, hogy egy sima nyelv, könnyen jövő kacagás, közvetlen viselkedés oly könnyen levesz a lábunkról, ha talán be nem is csap? Majdnem mind tudjuk, hogy e pénz hamis, mégis elfogadjuk; tudjuk, hogy ez hízélgés, semmibe se kerül bárkinek osztogatni, mégis igényt tartunk rá, és nem szívesen mondunk le róla. Pen barátunk Claveringet járta, mesterkéltén mesterkéletlen és kiszámítottan derűs volt, s

egészen más, mint az a meglehetősen barátságtalan ifjú dandy, akire a lakók évekkel előttről emlékeztek.

A paplak be volt zárva; Portman doktor köszvényével és családjával együtt Harrowgate-be költözött; Pen módfelett sajnálkozott a doktornak írott levelében, kifejezte szomorúságát, hogy nem találkozhat régi barátjával, akinek a tanácsára annyira rászorul, s akinek, lehet, segítségét is kérné valamikor; de Pen a doktor távollétéért Simcoe úr, az ellenzéki pap, a chatterisi textilgyár két tulajdonosa és az ottani független prédikátor ismeretségével vigasztalódott; mindezekkel a claveringi Athenaeumban találkozott, amelyet a liberális párt alapított a kor haladó szellemével összhangban, s talán egyenest a régi, arisztokratikus olvasókör ellenzéke-képpen, ahova aligha nyerhetett bebocsátást az *Edinburgh Review*, s ahova iparosember nem tehette be a lábát. A textilgyár ifjabb tulajdonosának kegyét azzal nyerte el, hogy barátságosan meginvitálta vacsorára a Parkba; Simcoe-né tiszteletes asszonynak ugyanonnét származó nyulakkal és foglyokkal kedveskedett, s azzal a kívánságával, hogy szeretné férje legutóbbi prédikációját olvasni; s egy nap nem érezvén egészen jól magát, a csibész ebből is tőkét kovácsolt; megmutatta a nyelvét Huxter úrnak, s az orvosságot küldött neki, és másnap meglátogatta. Hogy meg lett volna elégedve tanítványával az öreg Pendennis! Pen maga nagyon élvezte e játékot, melyet űzött, és sikere gonosz jókedvre derítette.

És mégis, ha kisétált Claveringből, azután, hogy az Athenaeumban „prezideált” egy gyűlésen, vagy végigdolgozott egy estét Simcoe-néval, akit, akárcsak férjét, áhítattal töltött el a fiatal londoni híre és mindaz, amit társadalmi sikereiről hallott; ha átment a sebes folyású kis Brawl jól ismert öreg hídján, s hallotta a víz emlékeiben élő suhogását odalentről, s megpillantotta a fák közt saját udvarházát, Fair oakst, amint sötéten rajzolódtak ki körvonalai a csillagos égen, kétségkívül más gondolatok támadtak benne, s föléledt sajnó gyásza, és elszégyellte magát. Ilyenkor még égett az ablakban, amelyre oly jól emlékezett, a lámpa, abban a szobában, ahol a Szent, aki őt annyira szerette, annyi-annyi órát töltött gondban, fia után sóvárogva, imádságban. Elfordította a szemét a halvány fénytől, amely sápadt és szemrehányó tekintettel követni látszott őt, mintha édesanyja figyelő és figyelmeztető szelleme lenne. Mily tiszta volt az éjszaka! Mily élesen ragyogtak a csillagok, milyen szakadatlan sugárral folyt a patak; suttoztak a régi otthoni fák is, s szelíden integettek sötét fejükkal-ágaikkal az udvarház teteje fölött. Ott van, a halvány csillagfényben, a ház előtt, ahol gyerekkorában, nyári éjszakákon, lángoló lélekkel, teli bizalommal, makulátlan és próbára nem tett becsülettel, kételyt és szenvedélyt nem ismerve föl-alá járkált; akkor még védetten a világ fertőzésétől a tiszta és aggódó szeretet kebelén. A szomszéd városka toronyórája harsányan elütötte az éjfelet, megzavarta vándorunk álmodozását, s arra ösztökélte, hogy folytassa útját éjszakai nyugvóhelye felé, át a kapun, végig Clavering Park fasorán, a susogó hársak boltíve alatt.

Az udvarházat legközelebb mosolygó napsütésben látja; a hálószoza ablaka, ahol előző éjjel a lámpa égett, most tárva-nyitva; Penék bérlője, Stokes kapitány, a bombayi tüzérezred tisztje (édesanyja, az öreg Stokesné, claveringi), szívélyes vendégbarátsággal fogadja földesurának látogatását; körülvezeti a kertben, megmutatja az új tavat, amelyet a kert hátsó részében, az istállók helyén ásatott; bizalmasan elbeszélget vele a tető és a kémények állapotáról, s arra kéri Pendennis urat, nevezze meg a napot, mikor ő és Stokesné asszony abba a szerencsében stb. stb. Pen, aki már két hete volt ott a vidéken, elnézést kér, hogy nem látogatta meg korábban a kapitányt, de őszintén bevallja: nem tudta rászánni magát. - Megértem, uram - mondja a kapitány és Stokesné, aki a csöngő hangjára kisorsant a szobából (mily különösnek érzi Pen, hogy itt csöngenie kell), most megjelenik legszebb ruhájában, gyermekeitől körülvéve. A kicsik Stokesba csimpaszkodnak; a kisfiú fölugrik a karosszékre. Ez Pen édesapjának karosszéke volt; Arthur emlékszik, hamarabb jutott volna eszébe a király trónszékébe fölmásznia, mint apja karosszékebe. Megkérdezi Stokes kisasszonyt - szakasztott az édesanyja -, tud-e zongorázni? Örülne, ha játszana neki valamit. A kisasszony játszik. Pen hallja a régi zongora

öregesen fátyolos hangját, de nem a zongorázó lányt hallgatja. Laurát hallgatja, aki énekel, akárcsak gyermekkorában, s édesanyját látja, amint a lány fölé hajolva veri a taktust.

A fairoaksi vacsora, amelyet bérlője Pen tiszteletére adott, s amelyen az öreg Stokesné úrhölgyön elkezdve, Glanders kapitányon, Hobnell gazdán át, a tinckletoni papig és feleségéig mindenki jelen volt, nagyon ostoba és nagyon szomorú időtöltést jelentett Pen számára, egészen addig, amíg a Claveringbe való pincér (a kapitány lovászgyerekének és Stokesné úrhölgy inasának segédkezett: most borbély volt, de Pen még utcagyerek korából emlékezett rá) rá nem ejtett egy tányért Pen vállára, mire Hobnell úr (a kisegítő pincér nála is dolgozott már) megjegyezte: - Gondolom, Hodson, a pomádétól olyan síkos a marka. Ez a Hodson mindig elejti a tányért... haha! - Hodson elvörösödött, és olyan elkeseredett képet vágott, hogy Pen elkacagta magát, s attól kezdve csupa derű és vidámság volt az este. A második fogásnál, mely egészben sült nyúl és fogoly volt, Pen, a szolgák visszavonulása után, megjegyezte a tinckletoni papnak: - Azt hiszem, Stokesnak Hodsont kellett volna megkérnie, hogy vágja fel a nyulat, az ő kése úgy vág, mint a borotva - a tréfát a pap nyomban megértette, néhány másodperc múltán nyomába lépett Stokes és Glanders kapitány is, majd Hobnell úr is; ő ugyan megkésített kissé, de ezt annál harsányabb hahotával pótolta.

Miközben Pen vidéken szövögette terveit, az történt, hogy választott hölgye, ha nem is épp a szíve választottja, a tunbridge-i villából fölment Londonba bevásárolni, vagy valami más efféle fontos dolgát intézni, mégpedig az öreg Bonnerné, édesanyja szobalánya kíséretében, aki őt kiskora óta ismerte, és rengeteget veszekedett vele; most, mert menyasszony lévén, épp otthagyni készült Lady Clavering szolgálatát, s mert jó lélek volt, tisztelete és barátsága jeléül öreg és fiatal úrnőjét egyaránt szeretne volna megajándékozni valamivel, mielőtt még szolgálatukból kilépne, és Lightfoot feleségeként a Clavering Címerpajzs fogadósnéja lenne.

A derék asszony Amory kisasszony ízlésére támaszkodott, mikor öladységének vett ajándékot; majd megkérte a szép Blanche-t, válasszon magának is valamit, ami tetszik, és majd öreg dadájára emlékezteti, aki annyi éjszakát töltött álmatlanul az ágya mellett, mikor neki a foga jött, lázas volt, s úgy szerette őt, mintha a magáé lenne. Mikor e bevásárlásokkal végeztek, a dada ragaszkodott hozzá, hogy még egy irdatlan Bibliát is vegyen Blanche-nak, az ifjú hölgy viszont azt a tanácsot adta neki, hogy a mamának a Johnson-féle Nagyszótárat vegye meg. Bizony mindkét hölgyre ráfért a neki szóló ajándék.

Ezután Bonnerné vett még, alkalmi áron, némi vászonholmit is, amelynek majd a Clavering Címerpajzsban hasznát veheti, s azonkívül egy sárga-piros nyakkendőt; erről Blanche azon nyomban megállapította, hogy Bonnerné Lightfoot úrnak szánja. Az inas vagy huszonöt évvel volt fiatalabb Bonnernénál; az öregasszony szülői büszkeséggel vegyes hitvesi szeretettel tekintett rá, s boldogan ékesítgette személyét, mely máris csillogott a tűktől, gyűrűktől, inggomboktól, láncoktól és pecsétnyomóktól, e derék teremtés ajándékaitól.

Bonnerné a Stranden vásárolt be Blanche kisasszony közreműködésével. Blanche szörnyen élvezte a dolgot, s mikor az öreg hölgy már mindent megvett, amire csak vágyott, és végzett a vásárlással, Blanche mosolyogva, s kedvesen bólintva megkérdezte az egyik kereskedőt: - Lenne olyan jó, uram, és megmutatná nekünk, hogy merre jutunk el a Shepherd's Innbe?

A Shepherd's Inn száz lépésnyire sem volt onnét, az Oldcastle Street ott volt a közvetlen közelben, s az elegáns fiatal kereskedő megmutatta, hol kell az ifjú hölgynek befordulnia, s Blanche elindult társnőjével.

- Shepherd's Inn! Mi dolga a Shepherd's Innben, Blanche kisasszony? - kérdezte Bonnerné. - Ott lakik Strong úr. Talán a kapitányt akarja meglátogatni?

- Szívesen meglátogatnám. Kedvelem a kapitányt; de most nem öhozzá készülök. Egy aranyos kislányt szeretnék meglátogatni, aki nagyon kedves volt Arthur... Arthur úrhoz, mikor

tavaly olyan beteg volt; szinte ő mentette meg az életét; szeretnék köszönetet mondani neki, és megkérdezni, hogy mi a szíve vágya. Ki is néztem már neki néhány ruhámat, Bonnerné! - s úgy nézett rá Bonnernéra, mintha csodálatot érdemelne, s valami rendkívül erényes dolgot művelt volna. Blanche igazán szerette a bonbont; de mikor eltelt vele, azon tartotta volna a szegényeket, s a báli ruháját, ha elhordta vagy ráunt, odaadta az első parasztlánynak.

- Csinos kislány... csinos fiatal nő - dünnyögött Bonnerné. - *Én* nem tűrném, azt tudom, hogy csinos fiatal nők legyeskedjenek Lightfoot körül - s a Claveringi Címerpajzsot képzeletben a legcsúfabb szobalányok és pincérnők háremével népesítette be.

Blanche rózsaszínben-kékben, tollakkal-virágokkal, csecsebecsékkel, színjátszó selyemruhájában, csodálatos kabátkában és elragadó napernyőjével olyan látomásszerűen elegáns és szép volt a házmesterfülke padlóját súroló Boltonné szemében, hogy egészen belezavarodott; Betsy-Jane-nek és Amelia-Ann-nek meg szeme-szája is elállt a gyönyörűségtől.

Blanche elmondhatatlanul kedves és oltalmazó mosollyal nézte őket; mint a Rebeccát meglátogató Rowena; mint Maria Antoinette, mikor belépett az éhező szegényekhez; mint Carabas márkiné, amint kiszáll négyes fogatából szegény bérlője kapujában, és John II-től elveszi a kis csomag keserűsöt, amit a betegnek szánt, és saját felséges kacsójával nyújtja át neki a betegszobában. Blanche úgy is érezte magát, mint mikor egy királynő száll le a trónusáról, hogy egy alattvalóját meglátogassa, s alaposan kiélvezte azt a kellemes tudatot, hogy ezzel most jót tesz.

- Jóasszony! Fanny Boltont keresem... Fanny Boltont; itt lakik?

Boltonné egyszerre gyanút fogott Blanche megjelenésének nagyszerűségétől; színésznőnek nézte, vagy még annál is rosszabbnak.

- Mit akar maga Fannytól? - kérdezte.

- Lady Clavering lánya vagyok... nyilván hallott már Sir Francis Claveringről? Igazán nagyon szeretnék Fanny Boltonnal megismerkedni.

- Tessék bejönni, kisasszony... Betsy-Jane, hun van Fanny?

Betsy-Jane azt mondta, Fanny átment a 3-ba; erre Boltonné kijelentette, hogy valószínűleg Strong lakásán van, és átszalajtotta a kislányt, hogy nézze meg, ott van-e.

- Ó, Strong kapitánynál? Akkor menjünk fel mi is Strong kapitányhoz! - kiáltott fel Blanche kisasszony. - Őt nagyon jól ismerem. Aranyos kislányom, mutasd meg, merre kell Strong kapitányhoz menni! - kiáltott Blanche, mert a padló búzlott a súrolástól, és az istennő ki nem állhatta a barna súrolószappan szagát.

S miközben fölfelé mentek a lépcsőn, egy Costigan nevű úriember, aki történetesen épp ott feszített az udvaron, szakértő pillantást vetett a „szemje” sarkából Blanche kalapja alá, s megjegyezte magában: „Pokoli szép egy fehérenép, teringettét, Altamonthoz mén meg Stronghoz, ezekhez mindig szép fehérenépek járnak.”

- Hé... hát emmeg mi? - mondta egyszerre, s fölnézett az ablakba; átható sikoly hangzott ki onnét.

A kétségbeesett női hang hallatán a rettenthetetlen Cos, ahogy öreg lábától telt, fölrohant az emeletre, de majd elsodorta Strong inasa, aki lefelé vágatott a lépcsőn. Cos nyitva találta Strong legénylakásának külső ajtaját, s nekiesett a kopogtatónak. Számos harcias koppantás után félíg kinyílt a belső ajtó, és kibukkant rajta Strong feje.

- Én vónék a', fiam. Mi ez a lárma, Strong? - kérdezte Costigan.

- Menjen a... - volt az egyetlen válasz, s az ajtó becsapódott Cos veres orra előtt; az öreg fenyegetéseket dűnnyögve ereszkedett le a lépcsőn, föl volt háborodva az őt ért méltatlanságon, és megesküdött, hogy elégtételt vesz érte. Időközben az olvasót, aki szerencsésebb, mint Cos, megismertetjük a titokkal, amelyet az érdemes tiszt előtt továbbra is fátyol borított.

Mondottuk, milyen gavallér ember volt Altamont úr, s hogy milyen bőkezűen szórta a pénzt, ha épp volt neki bőven. Vendégszerető ember lévén, nem volt nagyobb öröme, mint ha társaságban ihatott; ily módon nem volt Greenwichben és Richmondban szívesebben látott vendég a lucknowi herceg rendkívüli követénél.

Aznapra, mikor Blanche és Bonnerné a Shepherd's Innben a Strong lakására vezető lépcsőházban fölfelé tartott, az ezredes történetesen épp Delaval kisasszonyt, a-i Királyi Színház művésznőjét és édesanyját, Hodge-nét invitálta meg Greenwichbe egy kis mulatságra, s abban maradtak, hogy az ezredes lakásán találkoznak, és onnét sétálnak majd le a szomszédos Strand kikötőjébe, hogy ott vízre szálljanak. Így hát, mikor Bonnerné és *Mes Larmes* az ajtóhoz ért, Grady, Altamont inasa épp ott állt az ajtóban, és a lehető legbarátságosabban tessékeltte őket beljebb: - Fáradjanak be, hölgyeim - mondta, és bevezette őket a szobába, ahol minden úgy volt elrendezve, mintha csak számítottak volna az érkezésükre. Igen, az asztalon a Covent Gardenban aznap reggel vett két virágcsokor és Altamont gyöngéd lovagiasságának több más jele várta a vendégeket. Blanche megszagolta a csokrot, beledugta csinos, kényes orrocskáját, majd körülszökdécselt a szobában, benézett a függönyök mögé, megnézte a könyveket és a nyomatokat, és a claveringi birtoknak a falon függő térképét; aztán az inastól Strong kapitány után érdeklődött; annyira élvezte e kalandot, és azt a különös, fura, élvezetes és mulatságos gondolatot, hogy egy agglegénny lakásán tartózkodik a város e fura, öreg zugában, hogy szinte meg is feledkezett már a kapitány létezéséről és az okról is, hogy miért jött ide, azaz, hogy Fanny Boltonnal szeretne megismerkedni.

Grady időközben egy pár fényesre pucolt, hatalmas lábbelivel tűnt el gazdája szobájában. Blanche-nak még arra is alig jutott ideje, hogy megfigyelje, mily nagyok e lábbelik, mennyire nem Strong lábára valók.

- Megjöttek a nők - mondta Grady, miközben fölsegítette gazdája cipőit.

- Megkérdezte tőlük, hogy innának-e egy pohárka valamit? - kérdezte Altamont.

Grady kijött. - Aszongya, innának-e valamit? - kérdezte az inas; erre Blanche, akit mulattatott a suta kérdés, finoman elkacagta magát, és megkérdezte Bonnernét: - Kérjünk inni valamit?

- Nem muszáj; ihatnak is, meg ott is hagyhassák - mondta Grady úr, mert azt hitte, hogy ajánlatát lekicsinylik, s minthogy nem volt ínyére a vendégek fölényes modora, faképnél hagyta őket.

- Hát igyunk valamit? - kérdezte meg újra Blanche, és megint elnevette magát.

- Grady! - üvöltött ki egy hang odabentről; s a hangtól Bonnerné megdermedt.

Grady nem felelt; messziről, a konyhából, a felső szobából, hallatszott be, hogy dalol munka közben.

- Grady, a kabátom! - bömbölt megint bentről a hang.

- Ez nem Strong úr hangja - mondta a Najád, félig még mindig nevetve. - „Grady, a kabátom!” - Bonnerné, ki az a „Grady, a kabátom”? Jobb lenne, ha elmennénk innét.

Bonnernén látszott, hogy még nem tért magához a hang hallatán támadt zavarából.

Kinyílt a hálószoba ajtaja, s fölbukkant az illető, aki az előbb azt kiáltotta: - Grady, a kabátom! -, mégpedig a szóban forgó ruhadarab nélkül.

Odabiccintett a nőknek, és átsétált a szobán. - Bocsánat, hölgyeim. Grady, fiam, hozza le a kabátomat. Nos, drágáim, szép napunk van, majd csapunk egy jó murit...

Többet nem mondott; Bonnerné, aki eddig rémült szemmel figyelte, itt váratlanul fölsikoltott: - Amory! Amory! - és sikoltozva alélt a karosszékre.

Az imigyen aposztrofált férfiú egy pillantást vetett az asszonyra, aztán odaszaladt Blanche-hoz, fölkapta és megcsókolta: - Bizony ám, Betsy - mondta -, a fenébe is, az vagyok. Mary Bonner ismer. Micsoda szép nagy lány lettél! De ez titok, ne felejtsd el. Én meghaltam, bár az apád vagyok. Szegény anyád nem tud róla. Hogy megnőttél, és milyen szép vagy. Gyere, adj egy puszit, Betsy... nagyobb, Betsym. A fenébe is, szeretlek. Én lennék az apád, vagy mi!

Betsyn, vagyis hogy Blanche-on, látszott, hogy megrémült; ő is sikoltozni kezdett... egyszer, kétszer, háromszor; ezeket az átható sikolyokat hallotta meg Costigan kapitány odalent az udvaron.

E sikolyok hallatán a zavart atya összecsapta a kezét (a mandzsettája nyitva volt, s az egyik izmos karján látni lehetett a késsel beletetovált betűket), majd berohant a szobájába, kivette nagy ezüst neszesszerjéből a kölnivizes üveget, s illatos tartalmával bőven locsolni kezdte Bonnernét és Blanche-t.

A női sikolyok becsalták a lakás többi lakóját is a szobába; Gradyt a konyhából, Strongot meg fenti lakosztályából. A kapitány a két nő állapotából rögtön megértette, mi történt.

- Grady, menjen le, és várjon az udvaron - mondta Strong -, és bárki jönne... érti.

- A színésznő meg az anyja? - kérdezte Grady.

- Igen... a fene enne meg magát... mondja, hogy senki sincs idehaza, és a mai multság elmarad.

- Azt mondjam, uram? Azután, hogy megvettem azokat a csukrétákat? - kérdezte Grady a gazdáját.

- Azt - mondta Amory és dobbantott; és Strong, kifelé menet, még idejében ért oda az ajtóhoz, hogy megakadályozza Costigan kapitány behatolását, aki időközben följött az emeletre.

Aznap a színházi hölgyeknek sem volt meg a multságuk Greenwichben, és Blanche sem látogatta meg Fanny Boltont. Cos pedig, aki nem késlekedett Gradytól megkérdezni, hogy mi történt, és ki sikoltzott, kérdésére azt a választ kapta: „Egy nő vót az, meg egy másik, s hogy az ő - Grady - véleménye szerint a nők az okai a világon minden bajnak.”

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

Amelyben Pennek kétségei támadnak a választását illetően

Miközben Pen, a maga pátriájában ily módon igyekezett tető alá hozni önző terveit és parlamenti mesterkedéseit, hírért vette, hogy Lady Rockminster Baymouthba érkezett, és magával hozta Laura barátnőnket. Mikor megtudta, hogy Laura, a húga, a közelében van, Pent ugyancsak elfogta a lelkipurdalás. Jobban szerette volna kivívni Laura megbecsülését, mint talán bárki másét a világon. Laurát az édesanyja hagyta rá örökölni. Némiképpen a gyámjának és védelmezőjének kellett volna lennie. Hogyan fogadja majd Laura azt a hírt, amelyet be kell neki jelentenie? És hogyan fogja megmagyarázni neki a terveit, amelyeken épp a fejét töri? Úgy érezte, sem ő, sem Blanche nem állná Laura higgadtan fürkésző, izzó tekintetét, s hogy nem lesz bátorsága föltárni e makulátlan bíró előtt nagyvilági reménységeit és nagyra-vágyását. Mikor Laura megérkezett Baymouthba, írt neki egy sok szép frázissal teli, érzelmes húrokat pengető levelet, amelyben bőven akadt könnyed gúnyolódás és csipkelődés is; de mindezzel együtt is menthetetlenül úgy érezte, hogy pánikban van, s hogy amit csinál, az galádság és képmutatás.

Hogy lehet az, hogy egy ilyen egyszerű vidéki lány ekkora félelmet és reszketést kelt egy ilyen Pen-féle rutinos úriemberben? Valahogy úgy érezte, hogy világi mesterkedése és cselszövései, gunyorossága és emberismerete mind könnyűnek találta Laura tisztaságának mérlegén. És kénytelen volt bevallani önmagának, ügyei úgy állnak, hogy nem mondhatja meg az igazat ennek a becsületes léleknek. Miközben Claveringből Baymouthba lovagolt, olyan rossz volt a lelkiismerete, mint a diákoknak, aki nem készítette el a házi feladatát, és most szembe kell nézzen a félelmetes mesterrel. Mert hisz nem mindig az Igazság-e a mester, nem mindig az ő kezében van-e a hatalom, s nem ő osztályoz-e?

Lady Rockminster nyájas, bár némileg kissé önfejű és ellentmondást nem tűrő védnöksége alatt Laura az elmúlt évben úgy-ahogy megismerte a világot, járatosabbá vált benne, és okult társasági tapasztalataiból. Nem sok lány állta volna meg a helyét ilyen megváltozott viszonyok között, ha korábban olyan túlzott gyöngédségben telik az élete, mint Lauráé. Helen rajongott két gyermekéért, és azt hitte, mint a jámbor asszonyok általában, hogy az egész világot értük teremtették, vagy hogy a világnak kell tekintettel lennie rájuk. Laurának örökéber szeretettel viselte gondját; ha a feje fájt, Helen úgy megrémült, mintha a világon még soha senkinek nem fájt volna a feje. Laura anyja szerető felügyelete alatt aludt, ébredt, olvasott és járt-kelt, s ez most egyszerre megszűnt, azzal a gyöngéd teremtéssel együtt, akinek aggódó szíve már nem dobogott. Nem vitás, hogy Laurának voltak fájdalmas és leverő pillanatai, ahogy magára maradt a nagy és közömbös világban. Ügyet se vetett senki a fájdalmára vagy a magányára. Társadalmi rangja nem volt azonos sem a ladyéval, akinek társalkodónője volt, sem az uralkodni vágyó, de jólelkű idős özvegyasszony barátnőjével, rokonaiéval. Nagyon valószínű, hogy akadt közülük, aki nem is volt iránta jóindulattal - akadt, aki talán megalázta; lehet, hogy a cselédek néha gorombák voltak hozzá; mint nemegyszer úrnőjük is. Családi összejövetelek közepette nemegyszer érezte Laura hogy jelenléte azok bizalmas, meghitt hangulatát zavarja, s érzékenységet sértette a gondolat, hogy másokat feszélyez, vagy hogy neki kell azért feszélyezve éreznie magát. Hány nevelőnő van a világon, gondolta a vidám Laura, s hány úrihölgy, akit a szükség arra kényszerít, hogy rabszolga legyen, s csak a megélhetésért ossza meg a társaságát valakinek. Mennyi zsémbességet és durva szeretetet kell eltűrniök. Mennyivel jobb az én sorsom ilyen igazán jó és szerető emberek közt, mint e védtelen lányok ezreinek! Ilyen bátran, így vigasztalgatva magát alkalmazkodott az ifjú hölgy megváltozott helyzetéhez; és bizakodó mosollyal ment sorsa elébe.

Ismerünk-e valakit, aki így fogadta a Sorsot, s akivel Sorsistennő ezek után ne lett volna nyájas? Hát nem nyeri-e meg még a rossz embereket is a lankadatlan derű, a tiszta és szerető szív? Mikor a balladabéli kisdedek az erdőben szeretettel és bizakodva néztek fel azokra a gazfickókra, akiket nagybátyjuk bérelt föl, hogy tegyék el őket láb alól, mindannyian tudjuk, hogy az egyik gazfickó megtántorodott; végzett a másikkal - nem volt szíve kegyetlenül elbánni az ártatlansággal és a szépséggel. Ő, boldogok, akikben él ez a szüzi és bizakodó szeretet, ez a bajosan mosolygó hit a világban, s akik nem félnek a rossztól, mert nem is hiszik, hogy léteznék ilyen! Laura Bell kisasszony e szerencsések egyike volt; és keblén az özvegy kis keresztjén kívül, amelyet, mint tudjuk, Pentől kapott, olyan sziporkázó és fényes *kohinoor*-t viselt, mely drágább volt, mint ama híres ékkő; mert nemcsak hogy nagy ára volt, s nemcsak hogy megőrizte értékét egy másik világban is, ahol a gyémántok tudvalevőleg nem érnek semmit, hanem itt is fölbecsülhetetlenül sokat ért tulajdonosának: talizmán volt ez a rossz ellen, mely földeríti az élet sötétjét, mint Hasszán hodzsa híres drágaköve.

Így hát még egy éve sem volt Lady Rockminster házában, de már nem akadt ott egyetlen ember sem, akinek szeretetét e talizmánnal meg ne nyerte volna. Az öreg hölgytől egészen az ő nagylelkűségétől függő legalacsonyabb rangú személyig Laura mindenki jóakarátát megnyerte. Aligha várható el, hogy öladysége szobalánya, aki több mint negyven éve türte már úrnőjét, s ez idő alatt nem volt éj és nap, hogy az ne sértegette, szidta, bosszantotta volna, ilyen házsártos úrnő mellett ne vált volna házsártossá maga is; kezdetben orrolt is Laura kisasszonyra, mint ahogy orrolt öladysége megelőző tizenöt társalkodónőjére. De mikor Laura Párizsban megbetegedett, az öregasszony úrnője akarata ellenére (mert az félt, hogy majd megkapja a lázat) ápolta Laurát, s halálosan összeveszett a fairoaksi Marthával (most Laura kisasszony saját szobalánya volt), hogy milyen gyógyszer adjanak neki. Mikor Laura már lábadozott, Grandjean, a *chef* próbálta megölni azzal a sokféle csemegével, amit csak neki készített, és sírva fakadt, mikor Laura megette az első darab csirkét. A svájci főudvarmester szinte valamennyi európai nyelven (mindet egyformán pontatlanul beszélte) zengte Bell kisasszony dicséretét; a kocsis boldog volt, ha kihajthatott vele; a kisasinazokogott, mikor hallotta, hogy beteg; Calverley és Coldstream pedig (e rendes körülmények közt oly egykedvű, és szinte érzéketlen két termetes inas) módfelett fölvidámódott gyógyulásának hírére, s *fête*r Laura gyógyulását, leitatták a kisinast egy borozóban. Még Lady Diana Pynsent is, aki pedig jó ideig ki nem állhatta Laurát (régóta ismerősünk, Pynsent úr, eddig már meg-nősült), annyira fellelkesedett, hogy szinte már azt gondolta, Miss Bell nagyon kellemes nő, és igazi *trouvaille* nagymama számára. Mindezt a jószágot Laura nem ravasz fogásokkal, nem is hízélgéssel vívta ki magának, hanem csupán jóakarata erejével, s azzal az áldásos tulajdonságával, hogy tudott örömet szerezni és örülni is.

Mikor Lady Rockminster egyszer-kétszer találkozott Pannel, az öreg hölgy, aki nem tartozott fiatal barátunk csodálói közé, irgalmatlanul és kurtán-furcsán bánt vele, ezért hát Pen talán nem is számított rá, hogy Laurát, a szerény társalkodónőt, baymouthi házában öladysége majd másképpen kezelné, mint őt. Mikor azonban Laura meghallotta, hogy megjött, lerohant eléje a lépcsőn, s nem vagyok biztos benne, hogy nem ölelte meg Calverley és Coldstream szeme láttára; nem mintha a két úriember erről valaha is említést tett volna; ha a világ ripityára megy, ha Laura, ahelyett, hogy megcsókolja Pent, fog egy ollót, és lenyiszálja a fejét, Calverley és Coldstream akkor is megőrzi egykedvűségét, s e kalamitás következtében egy púderszemcse le nem hullik a parókájukról.

Laura egészsége annyira helyrejött, és olyan jól nézett ki, hogy Pen csak bámult. Nyílt tekintetéből sugárzott a jó egészség; arca, melyet Pen megcsókolt, kicsattanóan szép volt. Ránézett: mesterkéletlen volt és kecses, tiszta és őszinte, s Pen arra gondolt, hogy ilyen szépnek még sose látta. Miért tűnik most fel annyira neki Laura szépsége, s miért kérdi meg magában, hogyhogya nem tűnt fel már eddig is? Megfogta Laura szép, bizalmat sugárzó kezét, és

szeretettel megcsókolta; belenézett csillogó, tiszta szemébe, s ott látta benne az üdvözlésére ki-
gyulladó lángot, amire Pen mindig számíthatott. Meghatotta e gyöngéd hang és ez a tiszta, csillo-
gó tekintet; Laura ártatlansága valahogy lelkiismeret-furdalást okozott neki, és meg is indította.

- Hogy te milyen jó vagy hozzám, Laura... kishúgom! - mondta Pen. - Pedig nem érdemlem
meg, hogy te ilyen... ilyen kedves légy hozzám.

- Mama rám hagyott téged - mondta Laura, lehajolt, és hirtelen megérintette Pen homlokát az
ajkával. - Tudod, hogy hozzám mindig eljöhetsz, ha bajban vagy, nekem elmondhatod, ha
boldog vagy; ez volt köztünk a megállapodás tavaly, Arthur, mikor elváltunk. Most bajban
vagy, vagy boldog vagy, no? - S egy huncut pillantást vetett rá. - Szeretnél bekerülni a Parla-
mentbe? Szeretnél ott nevet szerezni magadnak? Hogy fogok reszketni, mikor az első beszé-
dedet mondd!

- Hát tudsz a parlamenti terveimről? - kérdezte Pen.

- Hogy tudok-e? Tud róluk az egész világ. Mindenütt beszélnek, magam hallottam. Ma is
emlegette Lady Rockminster orvosa. Merem állítani, hogy holnap már a chatterisi lapban is
benne lesz. Az egész grófságot bejárta a hír, hogy Sir Francis Clavering visszavonulni készül,
s képviselőségét átengedi a fairoaksi Arthur Pendennis úrnak; az ifjú és szépséges Blanche
Amory kisasszony...

- Micsoda? Azt is? - kérdezte Pendennis.

- Azt is, drága Arthur. *Tout se sait*,¹⁶⁶ ahogy ezt valaki mondaná; olyasvalaki, akit én nagyon
akarok szeretni, és aki, azt tudom, nagyon okos és csinos. Blanche írt nekem. Egy nagyon
kedves levelet. És olyan melegen említ téged, Arthur! Remélem... tudom, hogy úgy is érez,
ahogy ír... És mikor kerül rá sor, Arthur? Nekem miért nem mondtad meg? Ugye eljöhettek, és
majd veletek élhetek?

- Az én otthonom a tied, drága Laura, és mindenem, amim csak van - mondta Pen. - Ha nem
mondtam meg, az azért volt... azért... nem is tudom: még semmi sincs eldöntve. Még úgy
igazán meg sem beszéltük egymással. De ugye azt hiszed, hogy Blanche boldog tudna lenni
mellettem... ugye? Tudod, nincs köztünk romantikus szerelem. Nekem nincs is szívem, azt
hiszem, ezt meg is mondtam neki, csak józan vonzalmat érzek... és szeretném, ha a feleségem
ülne a kandalló egyik oldalán, a húgom a másikon... az ülőszék idején a Parlament, a
szünetben Fair Oaks... és szeretném, ha az én Laurám sose hagyna el engem, egészen addig,
amíg el nem jön érte, akinek joga van hozzá, hogy magával vigye.

Valaki, akinek joga van hozzá... joga van hozzá! Miért fogta el Pent, ahogy ránézett Laurára,
és lassan kiejtette e szavakat, a harag és féltékenység a láthatatlan valaki iránt, akinek joga
van elvinnie őt? Amennyire alig egy perce még aggasztotta, hogy a Blanche meg az ő
valószínű eljegyzésének hírét hogyan fogja tudtára adni, úgy bosszantotta most, hogy a hírt
milyen könnyedén tudomásul vette, s boldogságát eleve adottnak tekintette.

- Amíg el nem jön valaki - mondta nevetve Laura -, addig majd otthonmaradok, és Laura néni
leszek, és gondját viselem a gyerekeknek, mialatt Blanche a nagyvilágban él. Én már az
egészet elterveztem. Ragyogóan értek a háztartáshoz. Tudod-e, hogy Párizsban kijártam a
piacra Becknével, és leckéket vettem Monsieur Grandjeantól? És Párizsban énekelni is
tanultam, azon a pénzen, amit te küldtél, jófiú; és most már sokkal jobban énekelek; és
megtanultam táncolni is, bár olyan jól nem, mint Blanche, és ha te külügyminiszter leszel,
majd Blanche mutat be az udvarnál - s ezzel, kihívó jókedvűen, kivágott Pen előtt egy
legfrissebb divatú párizsi pukedlit.

¹⁶⁶ Minden kitudódik.

Lady Rockminster épp e pukedli közben jött be; odanyújtotta Arthurnak egyik ujját; Arthur megfogta, és mélyen meghajolt, bár, hogy őszinték legyünk, nagyon mereven.

- Szóval megnősül, uram - mondta az öreg hölgy.

- Szídjá össze, Lady Rockminster, hogy velünk nem közölte - mondta Laura, s kiment; az öreg hölgy valóban mindjárt neki is fogott.

- Szóval megnősül, és beül a Parlamentbe annak a semmirekellő Sir Francis Claveringnek a helyébe? Én azt szerettem volna, ha az unokámnak engedi át a helyét... vajon miért nem neki engedte át? Remélem, maga jó sok pénzt kap Amory kisasszonnyal. *Én* legalábbis nem venném el másként.

- Sir Francis Clavering ráunt a Parlamente - mondta Pen, és behúzta a nyakát. - Én meg... én meg szeretnék megpróbálkozni a képviselőséggel. A többről egyelőre még korai beszélni.

- Nem értem, hogy amikor ott volt a háznál magának Laura, hogyan állhatott szóba azzal az affektálós kis perszónával - folytatta az öreg hölgy.

- Nagyon sajnálom, hogy Amory kisasszony nem nyerte meg ladységed tetszését - mondta mosolyogva Pen.

- Ezt úgy érti, hogy... hogy semmi közöm hozzá, s nem én fogom őt feleségül venni. Nos, nem, és nagyon örülök is, hogy nem... undok kis jószág... és ha arra gondolok, hogy egy férfi többre tartja őt, mint az én Laurámat, hát elfog a méreg, és ezt meg is mondom magának, Arthur Pendennis úr.

- Nagyon örvendek, hogy ladységed ilyen jó véleménnyel van Lauráról - mondta Pen.

- Nagyon örvendek... nagyon sajnálom... kit érdekel, uram, hogy örvend-e valaminek, vagy sajnál-e valamit? Ha egy fiatalember Amory kisasszonyt Bell kisasszony elébe helyezi, az nekem ne sajnálkozzon, és ne örüljön. Egy fiatalembernek, aki képes szóba állni egy ilyen rafinált, szenvedő perszónával, mint ez a kis Amory lány (mert rafinált, ezt én mondom magának), azután, hogy az én Laurámat ismeri, annak nincs joga emelt fővel járnia. Hol a maga Kékszakáll barátja? Arra a magas fiatalemberre gondolok... ha jól emlékszem, Warringtonnak hívják. Az miért nem jön le, és veszi el Laurát? Mi ütött a fiatalemberekbe, hogy egy ilyen lányt nem vesznek feleségül? Manapság maguk mind pénzért nősülnek. Mind önzők és gyávák. Az én időmben mi még megszöktünk hazulról, és ostoba házasságokat kötöttünk. Nem állom ezeket a mai fiatalembereket! Mikor a télen Párizsban jártunk, megkérdeztem mind a három attasét a nagykövetségünkön, hogy miért nem szerettek bele Bell kisasszonyba. Kinevettek... azt mondták, nekik pénz kell. Maguk mind önzők... mind gyávák...

- Remélem, mielőtt Bell kisasszonyt fölkinálta az attaséknak - kérdezte Pen némi hévvel -, volt szíves őt is megkérdezni?

- Bell kisasszonynak kevés a pénze. Bell kisasszonynak hamarosan férjhez kell mennie. Valaki csak férjhez kell adja; egy lány magától nem kínálkozhat föl, uram - jelentette ki az özvegy méltóságteljesen. - Laura, drágám, épp most mondom az unokatestvérének, hogy minden fiatalember önző, s nem maradt bennük egy szemernyi romantika sem. Ő is ugyanolyan komisz, mint a többi.

- Megkérdezte Arthurt, hogy miért nem vesz feleségül? - mondta Laura mosolyogva. Visszajött hozzájuk, és megfogta unokatestvére kezét. (Lehet, hogy csak azért ment el, mert el akarta rejteni valami érzelem nyomát, nem akarta, hogy más is lássa.) - Valaki mást fog feleségül venni, és én szeretném azt a mást nagyon szeretni, és szeretnék velük élni, már persze csak akkor, ha Arthur nem kérdezi meg majd a házba látogató valamennyi legényembert, hogy miért nem vesz feleségül?

Pen feldúlt lelkiismerete imigyen megbékélt, s miután a vizsga úgy ért véget, hogy Laura nem tett neki szemrehányást, egyszerre úgy találta, kötelessége rendszeresen átjárnia Baymouthba (s szívesen is jár át), ahol, mint Lady Rockminster mondta, mindig főnntartanak számára egy helyet az asztalnál. - Ajánlom, hogy jöjjön minél gyakrabban - mondta az öreg hölgy -, mert Grandjean kitűnő szakács, és ha Laurával meg velem van, az jót tesz a maga modorának. Az ember rögtön látja, hogy maga mindig csak magára gondol. Ne piruljon el, és ne dadogjon... majdnem minden fiatalember mindig önmagára gondol. Így voltak a fiaim és az unokáim is, amíg én ki nem kúráltam őket. Jöjjön csak, hadd tanítsuk meg az illendő magatartásra; a húsokat nem magának kell fölszeletelnie, azt elvégzik a tálalóasztalnál. Hecker majd ad magának annyi bort, amennyi nem árt; s ha nagyon jó lesz és szórakoztató, akkor még pezsgőt is kap. Hecker, jegyezze meg, mit mondtam. Pendennis úr Laura kisasszony bátyja; maga majd gondoskodik a kényelméről, nézzen utána, hogy ne igyék túl sokat, és ne zavarjon, ha ebéd után szunyókálok. Maga önző; de én majd kigyógyítom belőle. Ha nincs más dolga, majd itt vacsorázik nálunk; és ha esik, a legokosabb, ha a szállodában száll meg. - Amíg a jó lady mindenkit dirigálhatott maga körül, nem volt nehéz a kedvére tenni; a kis özvegyi udvartartás valamennyi alattvalója és rabszolgája reszketett előtte, de mind szerette is őt.

Nem volt nagyszámú vagy ragyogó társasága. A doktor persze rendszeres és hűséges látogatója volt, ugyanígy a pap és a káplánja is; fogadónapokon meg a pap felesége és lányai, valamint a Baymouthba érkezett fürdővendégek tették tiszteletüket a szalonjában; a társaság általában kicsi volt, és amikor Lady Rockminster étkezés után visszavonult szundítani egyet, s Laurát is magával vitte, hogy énekével és zongorázásával álomba ringassa, Pen úr egyedül iszogatta a borát.

- Ha az éneklésem elaltatja - mondta a kedves lány -, miért ne örülnék, hogy legalább ennyi jót tehetek vele? Lady Rockminster éjszaka nagyon keveset alszik; Párizsban, míg meg nem betegedtem, addig olvastam neki, míg el nem aludt; azóta azonban nem engedi, hogy fennmaradjak vele.

- Miért nem írtad meg, hogy beteg voltál? - kérdezte Arthur és elvörösödött.

- Hát tudtál volna segíteni rajtam? Ápolónőnek ott volt Martha; és a doktor is eljött minden nap. Több dolgod van neked annál, mint hogy nőknek írogass, vagy gondod legyen rájuk. Neked ott vannak a könyvek, az újságok, a politika, a vasút, azok épp eléggé lefoglalnak téged. Mikor jól voltam, már írtam.

Pen ránézett, és megint elpirult; eszébe jutott, hogy amíg Laura beteg volt, ő egyszer sem írt neki, sőt, nem is igen gondolt rá.

Atyafiak lévén, Pen szabadon sétálhatott és lovagolhatott Laurával, s e sétáik és lovaglásaik során megtanulta megbecsülni a lány kedélyének bájos őszinteségét, becsületes és makulátlan szívének igazságszeretetét, egyszerűségét és jóságát. Édesanyjuk életében Laura sose beszélt vele ilyen nyíltan és szívélyesen. Szegény Helennek az a vágya, hogy összeházasítsa két gyermekét, Laurában némi tartózkodást szült Pen iránt, de erre, Arthur megváltozott élet-körülményei között már nem volt szükség. Elkötelezte magát egy másik nőnek, s Laura azon nyomban a hűgává lett - eltitkolta maga elől, vagy megtiltott magának minden kétélyt, ami esetleg Arthur választására vonatkozott volna; igyekezett vidáman és bizakodva tekinteni jövőjük elébe; s megfogadta önmagának, hogy amit a szeretet csak tenni képes, mindent megtesz, hogy anyja kedvencét boldoggá tegye.

Gyakran beszélgettek megboldogult édesanyjukról. És a Laurától hallott ezernyi történetből ébredt Arthur tudatára, milyen kitartó volt, s mennyivel erősebb minden másnál az a néma anyai odaadás, amely, akár jelen volt a fia, akár távol, végigkísérte az életén, és csak a szerető

szívű özvegy utolsó leheletével ért véget. Egy napon a claveringiek egy legénykét láttak, aki két hátszlóra vigyázott a temető kapujában; mindjárt elterjedt a híre, hogy Pen és Laura, együtt, meglátogatta anyja sírját. Mióta vidékre lejött, Arthur már járt ott egyszer-kétszer; de e megszentelt sírkő látványa nem nyújtott neki semmi békességet. Büntudatos ember, aki bűnös dologban jár; hitvány számító, aki épp hitét és becsületét készül eladni vagyonért és világi sikerért; aki bevallotta önmagának, hogy egész élete csak szégyenteljes megalkuvás - mi joga egyáltalán e megszentelt helyhez? -, s mire megy vele, hogy az ő köreiben más se különb nála. Arthur és Laura ellovagolt Fair Oaks kapuja előtt; Arthur kezét fogott a bérlő gyerekeivel, kint játszottak a gyepen és a ház előtti sétányon, Laura meg elmerülten nézte az udvarház falát, a verandát befutó loncot, és a magnóliát, mely már az ablakáig ért. - Pendennis úr járt ma erre lovon - mesélte utóbb az egyik gyerek az édesanyjának - egy hölgygel; megálltak, beszélgettek velünk, s Pendennis úr kért egy gallyacska loncot a verandáról, és odaadta a hölgynek. Hogy szép volt-e, azt nem láttam; le volt eresztve a fátyla. A baymouthi Crampék egyik lován lovagolt.

Miközben a part menti homokdombokon lovagoltak Fair Oaks és Baymouth között, Pen nemigen szólalt meg, pedig lovaik szorosan egymás mellett haladtak. Arra gondolt, micsoda csúfság az élet; mint utasítják vissza az emberek a boldogságot, mikor már-már ott van a kezük ügyében; vagy, ha megszerezték, mint teszik tönkre, vagy kótyavetyélik el nyitott szemmel valami semmit érő kis pénzért, nyomorúságos rangért. Aztán az jutott eszébe: mit számít az erre a kis időre? A legjobbak és legtisztábbak életét elemésztí a hiú vágyakozás, s életük csalódásba torkoll; mint azé a drága léleké, aki ott alszik lenn a sírban. Benne is megvolt a nagyravágyás, akárcsak Caesarban, s úgy halt meg, hogy nem teljesült, amire egész életében vágyott. A sírkő födi el reményeinket és emlékeinket. Még odahaza sem ismernek minket. - Más ember gyerekei játszanak a gyepen - tört ki belőle rekedten -, ott, ahol valaha mi ketten játszottunk, Laura. És látod, a magnólia, amit mi ültettünk, hogy megnőtt azóta. Jártam egyik-másik tanyán, ahova anyám szokott ellátogatni. Alig több mint egy éve, hogy eltávozott, s akiket megajándékozott, még annyira se bánják a halálát, mint akár Anna királynőét. Mi mind önzők vagyunk; önző a világ; kevés olyan kivétel akad, mint te, drágám, aki úgy ragyogsz, mint a jótett a csúf világban; feketéje annál komorabb lesz tőle.

- Kérlek, ne beszélj így, Arthur - mondta Laura, s lehajtotta a fejét, lenézett a loncágacsokra a keblén. - Mikor a kisfiútól ezt elkérted nekem, nem voltál önző.

- Ugyancsak nagy áldozatot hoztam érted! - mondta Pen gúnyosan.

- De a szíved jó volt és teli szeretettel. Az ember többet, mint szeretetet és jóságot, nem is kívánhat; s ha önmagadat le is becsülöd, Arthur, a szeretetet és jóságot nem lehet lebecsülni... ugye? Odahaza még gyakran gondoltam, hogy drága jó édesanyánk elrontott téged... azzal, hogy annyira rajongott érted; és ha te... gyűlölöm a szót... az vagy, aminek mondd magad, akkor az ő túlzott szeretete tett azzá. Ami meg a világot illeti, ha az ember ott keresi a helyét, gondolom, nem is lehet más, mint önző. Az embernek harcolnia kell önmagáért, helyt kell állnia, nevet kell szereznie. Mama is, nagybátyád is erre biztatott. Ha ez hiábavaló, akkor meg minek csinálni? Gondolom, egy ilyen okos ember, mint te, rengeteget akar használni a hazájának, azért szeretne bekerülni a Parlamentbe, hisz máskülönben miért is vágynék rá? Te mihez akarsz kezdeni, ha az Alsóház tagja leszel?

- A nők, kedvesem, nem értenek a politikához - nyilatkoztatta ki Pen, s közben nagyon megvetette önmagát.

- Hát akkor miért nem magyarázzátok meg nekünk? Soha nem értettem, miért akart Pynsent úr olyan nagyon odakerülni. Hisz ő még csak nem is okos ember.

- Hát ez a Pynsent nem zseni, az biztos - mondta Pen.

- Lady Diana azt mondja, az egész napja bizottságokban telik; az estéi meg mind a Házban; mindig úgy szavaz, ahogy mondják neki; soha föl nem szólal; soha magasabb-posztra nem jut s ahogy a nagymamája mondja róla: belefut az aktákba. Ugyanezt az életet akarod élni te is, Arthur? Mi van ebben olyan szép, hogy ilyen mohón vágytok rá? Én inkább azt szeretném, ha otthon maradnál, és könyveket írnál, jó és jószágos könyveket, leírnád a benned lakozó gyöngéd és szép gondolatokat, drága Arthur, s ezzel javára lehetnél az olvasóknak. És ha nem leszel híres ember, akkor mi történik? Az szerinted is hiúság; az ember nagyon boldogan élhet anélkül. Én nem akarok tanácsot adni neked, csak szavadon foglak; magad mondtad az előbb a világról, hogy gonosz, és hogy unod. Akkor miért nem hagyod ott?

- Szerinted mit kéne tennem? - kérdezte Arthur.

- Szerintem le kéne hoznod a feleségedet Fair Oaksba, hogy ott éljen, te meg művelnéd magad, és jót tennél magad körül. Szeretném, ha a te gyerekeidet láthatnám ott a gyepen játszani, Arthur, és boldog lennék, hogy megint abba a templomba járhatnánk imádkozni, kedves bátyám, ahova anyánk járt. Ha a világ kísértés, hát nem arra kell kérnünk az Istent, hogy ne vigyen minket a kísértésbe?

- Gondolod, hogy Blanche-ból egy vidéki kisbirtokos jó felesége válnék? És gondolod, Laura, hogy én alkalmas lennék erre a szerepre? - kérdezte Pen. - Emlékezz csak: a kísértés éppúgy ott ólálkodik a sövény tövében, mint a nagyvárosi utcán; s mindenképp a téglenség a leggonoszabb kísértő.

- És mit szól... mit szól ehhez Warrington úr? - kérdezte Laura, s mélyen elpirult; Pen észrevette a pír, bár Laurának arcára hullott, s elrejtette a fátyla.

Pen egy darabig némán lovagolt Laura oldalán. George említése egyszerre visszahozta a múltat, s a Laurával meg George-dzal kapcsolatos akkori gondolatait. De hát miért dulta fel most e visszatért gondolat, ha egyszer tudta, hogy azok ketten úgysem lehetnek egymásé? Miért szeretné tudni, hogy meghitt együttlétük hónapjai alatt Laura érzett-e rokonszenvet Warrington iránt? Azóta George egyszer sem utalt a dologra, s Arthurnak most jutott eszébe, hogy Laurának még a nevét is alig említette.

Végül szorosan odalovagolt Laura mellé. - Mondj meg nekem valamit, Laura - szólalt meg Pen.

A lány hátravetette a fátylát, s ránézett. - Mi legyen az, Arthur? - kérdezte, bár a hangja reszketéséből érezni lehetett, hogy sejtí.

- Mondd... ha nincs George balszerencséje... egészen addig soha, egy szóval nem említette... te... te... igent mondtál volna neki arra... amire nekem nemet?

- Igen, Pen - mondta Laura, és eleredtek a könnyei.

- Hát jobban meg is érdemelt volna téged, mint én - nyögött fel szegény Arthur, s leírhatatlanul megsajdult a szíve. - Én csak egy önző senki vagyok; George jobb, nemesebb, igazabb, mint én. Az Isten áldja meg őt!

- Igen, Pen - mondta Laura, és odanyújtotta kezét unokatestvérének; az megölelte őt, s ő egy pillanatra Arthur vállán zokogott.

A gyengéd lelkű lánynak is volt titka, s most kimondta. Mikor az özvegy utolsó útjára indult Fair Oaksból, s ő az anyjával Arthur betegágyához sietett, Laura más vallomást tett; s csak akkor vette észre, érzelmei mennyire megváltoztak, milyen gyöngéd rokonszenv, milyen mély tisztelet ébredt benne unokatestvére barátja iránt, milyen jólesik vele együtt lennie, mikor Warrington elmondta szerencsétlen házassága történetét, s hogy milyen kilátástalan az élete.

Egészen addig, amíg meg nem tudta, hogy egynémely terve, amelyről talán álmodik, megvalósíthatatlan, s hogy Warrington, a szívében olvasva, talán épp neki szóló figyelmeztetésül mondta el e szomorú históriát, föl se tette magának a kérdést, hogy érzelmei ennyire megváltozhatnak-e; s mikor az igazságot fölfedezte, megdöbbent és megrémült tőle. Hogyan mondja ezt el Helennek, hogyan vallja be neki szégyenét? Szegény Laura büntudatot érzett Helennel szemben, hogy titkát nem merete bevallani neki; úgy érezte, hálátlansággal fizetett Helen szeretetéért és megbecsüléséért; úgy érezte, gonoszul hűtlen lett Penhez, mikor megvonta tőle azt a szeretetet, amelyet az egyébként sem óhajtott elfogadni; Warringtonnal szemben pedig szégyent és büntudatot érzett, ha arra gondolt, hogy kelleténél nagyobb rokonszenvével netán bátorította, vagy kimutatta, mennyivel különbnek érzi másoknál, amit egyre inkább így is érzett.

A katasztrófa, mely romba döntötte Laura otthonát, majd a fájdalom és kínszenvedés, amelyet anyja halálán érzett, nemigen hagyott időt neki rá, hogy önzőbb gondolatokkal is bibelődjön; s mire gyászát kiheverte, szinte kigyógyult e kisebbik fájdalomból is. Hisz mindössze egy pillanat volt, amíg Warringtonnal kapcsolatban reményeket táplált. Iránta érzett csodálata és tisztelete továbbra is éppoly erős maradt, mint volt. De az a gyöngéd érzelem, amelyet, tudta, irányában táplált, megszelídült, lecsillapodott, szinte azt lehetett volna mondani, hogy meghalt és megszűnt. A fájdalom, ami megmaradt utána, alázatnak és büntudatnak adott helyet. „Ó, milyen gonosz és gögös voltam Arthurral! - gondolta. - Milyen önhitt és kegyetlen. Soha szívemből meg nem bocsátottam annak a szegény kislánynak, mert szerette őt, sem neki, hogy szerelemre bátorította; pedig én bűnösebb vagyok, mint az a szegény ártatlan kis teremtes. Én, aki azt mondtam, hogy szeretek egy férfit, képes voltam ilyen mohón hallgatni a másik férfi szavát; nem voltam hajlandó megbocsátani Arthur érzelmének megváltozását, mikor pedig magam is megváltoztam és hűtlen lettem hozzá.” S ily módon megalázkodva és tulajdon gyöngéjét elismerve ott keresett szegény lány erőt és menedéket, ahova mindig is folyamodni szokott.

Nem tett semmi rosszat; de van, aki jelentéktelen vétke miatt is gyötrődik annyira, mint mások, akiknek edzett lelkiismerete szinte a legsúlyosabb bűnök terhét is el tudja viselni; s szegény Laura úgy képzelte, hogy élete e kritikus pillanatában nagy bűnösként viselkedett. Úgy vélte, Pannel szemben nagy igazságtalanságot követett el, mikor megvonta tőle szerelmét, amelyet édesanyjának vallott meg, négy szemközt; hogy hálátlan volt halott jótevőjével, mikor egyáltalán megengedte magának, hogy másra gondoljon, vagy megszegje ígéretét; s úgy vélte, saját szörnyű bűnének ismeretében nem szabad szigorúan ítélnie más fölött, aki valószínűleg súlyosabb kísértésnek volt kitéve, s akinek indítékait ő nem ismerheti.

Egy évvel ezelőtt Laurát még megbotránkoztatta volna a gondolat, hogy Pen Blanche-t akarja elvenni; indulatba jött volna arra a gondolatra, hogy Pen, anyagi indítékoktól vezettetve, ily méltatlan személyhez alacsonyodjék le. Most, hogy híret vette e lehetőségnek (értesüléseit az öreg Lady Rockminstertől szerezte, annak a szava meg legalább olyan egyenes volt és hirtelen, mint egy pofon), a megbántott lány megrezzent kissé e csapástól, de megadóan, s csüggedt belenyugvással fogadta. „Joga van megházasodnia; és sokkal jobban ismeri a világot, mint én - vitatkozott önmagával. - Blanche talán nem is olyan léha, mint amilyennek látszik; s ki vagyok én, hogy ítéletet mondjak fölötte? Az meg egyenesen jó, hogy Arthur bejut a Parlamentbe és ott nevet szerez magának; az én kötelességem tehát, hogy amennyire az erőmből telik, segítségére legyek neki meg Blanche-nak, s az otthonát boldoggá tegyem. Valószínű, hogy velük fogok élni. S ha én leszek valamelyik gyerekük keresztanyja, rá fogom hagyni a háromezer fontomat!” Azon nyomban azon kezdett gondolkodni, mit is adhatna Blanche-nak szerényke kincseiből, s mi módon nyerhetné meg leginkább a szeretetét, írt is neki rögtön egy kedves levelet, amelyben természetesen egy szót el nem ejtett a kilátásban lévő eseményekről, de fölidézte a régi szép időket, s jóakarataráról biztosította Blanche-t.

Levelére lelkes választ kapott; ebben sem volt egyetlen szó sem a házasságról, az igaz, de Pendennis úr neve kétszer-háromszor is előfordult benne, meg az is, hogy ettől kezdve egymásnak drága Laurám és drága Blanche-om, egymás szerető nővérei legyenek, és így tovább és így tovább.

Mikor Pen és Laura hazaért, azután, hogy Laura megtette vallomását (a lánynak megdobogtatta a szívét, s kétszer olyan forróvá tette Pen vállán elsírt könnyeit, hogy Pen oly nagylelkűen elismerte Warrington fölényét önmaga fölött, s hogy olyan szeretettel beszélt barátjáról), egy keskeny kis levél várta Bell kisasszonyt a hallban; büntudattól reszkető kézzel törte föl pecsétjét, Pen meg elpirult, mikor a levelet fölismerte, hisz rögtön látta, hogy az Blanche kezétől származik.

Laura gyorsan fölbontotta, sietve végigfutotta, s magán érezve Pen szemét, elpirult.

- Londonból ír - mondta Laura. - Az öreg Bonnernéval, Lady Clavering szobalányával van fönn. Bonnerné hozzámegy Lightfoothoz, az inashoz. Mit gondolsz, hol járt Blanche? - kiáltott fel lelkesen.

- Párizsban? Skóciában? A kaszinóban?

- A Shepherd's Innben, hogy Fannyt meglátogassa; de Fanny nem volt ott, s Blanche majd hagy ott neki valami ajándékot. Hát nem kedves és nem figyelmes? - Ezzel odaadta a levelet Pennek. A levél így szólt:

Láttam Madame Mère-t,¹⁶⁷ épp a szobát sikálta, és a súrolókefe sörtéje nem lehetett szúrósabb, mint a tekintete, amivel végigmért; de *la belle*¹⁶⁸ Fanny nem volt *au logis*;¹⁶⁹ s mikor megtudtam, hogy Strong kapitány lakására ment föl, Bonnerrel fölmásztunk *au troisième*,¹⁷⁰ hogy a híres szépséget lássuk. Újabb csalódás: csak Strong lovagot s egy barátját leltük a lakásban; így hát azonnal el is jöttünk, anélkül, hogy az elbűvölő Fannyt meglátogattuk volna.

*Je t'envoie mille et mille baisers.*¹⁷¹ Mikor lesz már vége ennek a szörnyű kortesútnak? A legújabb divatú ruhaujj stb. stb. stb.

Vacsora után a doktor a *Times*-t olvasta. - No, szép vagyonhoz jutott ez a fiatalember. Nyolc-kilenc éve, mikor itt járt, én kezeltem - jegyezte meg. - Azt mondja az újság: John Henry Foker úr (Logwood Hall), Pau-ban, a Pireneusokban, e hó 15-én elhunyt.

¹⁶⁷ Anyja.

¹⁶⁸ A szép.

¹⁶⁹ Otthon.

¹⁷⁰ A harmadik emeletre.

¹⁷¹ Milliószer csókollak.

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

Amelyben az őrnagyra rákiáltanak: állj, vagy lövök!

Aki valaha is látogatta a Szerencse Kereke fogadót (emlékezzünk csak: itt volt James Morgan úr klubja, és itt folyt le az a beszélgetés Sir Francis Clavering és Pendennis őrnagy között), tisztában van vele, hogy a földszinten három helyiség állt a vendégek rendelkezésére a sötétben kívül, ahol a fogadósné székelt. Az egyik egy közös terem, mely mindenki előtt nyitva állt, a másik a libériás úriemberek szórakozását szolgálta, a harmadik ajtajára rá volt festve, hogy TILOS A BELÉPÉS; ezt a Bizalmasok Klubja bérelte, amelynek Morgan és Lightfoot úr egyaránt tagja volt.

A nesztelen Morgan kihallgatta Strong és Pendennis őrnagy beszélgetését ez utóbbi lakásán, s ezen bőven volt mit spekulálnia; a tudásvágy vezette őt, amikor nyomon követte az őrnagyot a Szerencse Kerekébe, s ott zajtalanul meghúzódott a Bizalmasok helyiségében, miközben Clavering és Pendennis a közös teremben tárgyalt. A Bizalmasok helyiségének volt egy zuga, ahova a szomszéd szobából szinte minden szó áthallatszott; s minthogy a két úriember beszélgetése ugyancsak mérges hangnemben és emelt hangon folyt, Morgan szinte az utolsó szóig kihallgathatta; s amit hallott, csak megerősítette korábbi következtetéseit.

- Szóval, hogy nyomban megismerte Altamontot, mikor Sydneyben megpillantotta? És Clavering éppúgy nem férje öladységének, mint jómagam, Altamont viszont igen; Altamont szökött rab; az Arthur gyerek bejut a Parlamentbe, az öreg meg megígéri, hogy nem fog köpni. Jupiterre, micsoda egy ravasz vén csirkefogó! Nem csoda, hogy olyan nagyon össze akarja boronálni Blanche-t meg Arthurt; a lánynak úgy meglesz a százezre, mint az egy pennyje, s ráadásul még a képviselői széket is szállítsa a férjének. - Senki se látta, Morgan úr milyen képet vágott, mikor e döbbenetes értesülés megvilágosodott előtte, pedig egy fizionómusnak igazán nagy örömet okozott volna. - Ha nem lennél ilyen öreg, és nem lennének ezek a fránya társadalmi előítéletek - mondta, miközben szemügyre vette magát a tükörben -, a fenébe is, James Morgan, magad is elvehetnéd azt a lányt. - De ha Blanche kisasszonyt és a vagyonát nem is veheti el, gondolta Morgan, a maga vagyonát még így is gyarapíthatja ebből az értesülésből, mely sok szempontból igen hasznos lehet. Mert akiket e titok érint, többnyire nem örülnének neki, ha kitudódnék. Itt van például Sir Francis Clavering, neki a vagyona forog kockán, ő nyilván azt szeretné, ha erről mindenki tartaná a száját; vagy Altamont ezredes, neki meg a bőrére megy a játék; az csak természetes, hogy ő is a hallgatást kívánja. Arthur úr pedig, ez a jöttment kis csibész, aki most azon van, hogy e titok révén bejusson a Parlamentbe, és ollan gögös, mintha herceg vóna és a családja vagy félmillió éves (bármilyen szomorú, tartozunk vele az igazságnak, hogy Morgan így vélekedett gazdája unokaöccséről), fizet majd, mint a köles, csak a világ meg ne tudja, hogy egy szökött rab lányát vette feleségül, s a képviselőségét annak köszönheti, hogy ezzel a titokkal üzérkedett. Ami meg Lady C.-t illeti, gondolta Morgan, ha egyszer ráun Claveringre, és meg akar szabadulni tőle, ő is fizet; ha meg a fiát félti, mert szereti azt a kis csibészt, akkor azért; Blanche kisasszony se lesz hálátlan, ha visszahelyezi őt a jogaiba, amelyektől, nem vitás, pizszokul megfosztották. - A fenébe is - vonta le a végkövetkeztetést az inas, miközben a szerencséjén töprengett -, ilyen lapokkal a kezében, James Morgan, megcsinálod a szerencsédet. Ebből meglesz a szabályos évi jövedelmed. Mind letejel. És azzal együtt, amit már megkerestem, otthagyhatsz a szolgálatot, felmondhatsz a gazdámnak, beállhatsz úriembernek, s magam is tarthatok inast, a mindenit neki! - Idejét ilyesféle számításokkal mulatva, amelyek, nagyon valószínű, bárki lelkét földúlták volna, Morgan úr dicséretes önuralmára vallott, hogy megőrizte külső-belső nyugalma, s nem hagyta, hogy jövőendő kilátásai eltántorítsák jelenlegi kötelességétől.

A história egyik legközelebből érintett szereplője, Altamont ezredes, épp nem tartózkodott Londonban, mikor Morgan a történettel megismerkedett. Az inas tudott a Shepherd's Innről, ahol Sir Francis Clavering oly gyakran megfordult, s alig egy-két órával azután, hogy a beszélgetés a baronet és Pendennis között lezajlott, elsétált oda. De a madár elröpült: Altamont ezredes megkapta a Derbyn nyert pénzt, és elutazott a Kontinensre. Eltávozásának ténye módfelett bosszantotta Morgan urat. „Majd még elszórja az egész pénzt azokban a Rajna menti játéklarangokban - füstölgött Morgan -, pedig a jó részét megszerezhettem volna. Átkozott méreg még gondolni is rá, hogy elment, hogy nem tudott várni néhány napot.” A diadalmasan megvalósult vágyakat és füstbe ment reményeket, a törekvést és csalódást, a győzelmet vagy türelmes lesben állást Morgan egyaránt, egyazon faképpel viselte. Míg el nem jön a várva várt nap, az őrnagy lábbelije ki lesz fényesítve, vendégháza ki lesz bodorítva, korai csésze teája ott lesz az ágya mellett, káromkodását, szitkozódását, szenilis gúnyolódását Morgan türelmes hűséggel tűri. Ugyan ki hinné, aki látja őt gazdáját kiszolgálni, koffereit bepakolni, vállára kapni, a vidéki úriházakban, ahol az őrnagy vendégeskedik, az asztalnál főszolgálni, hogy Morgan gazdagabb, mint a gazdája, s ismeri az ő meg a mások titkait? A szakmában Morgan urat csodálták, s megbecsülték, vagyonának s eszének híre nagy renomét szerzett neki a legtöbb cselédasztalnál; az ifjabbak ugyan ostobának ítélték, akinek nincsenek elképzelései, egyszóval vén trotykosnak, de nem akadt köztük, aki ne mondott volna áment arra a szívből fakadt fohászra, amelyet a komolyabb gondolkodású szakmabeli úriemberek közül sokan elsőhajtottak: - Ha meghalok, bár maradna utánam annyi, mint Morgan Pendennis után!

Pendennis őrnagy, mint afféle társaságbeli ember, ősszel sorra járta otthon tartózkodó barátai vidéki kastélyait, s ha a herceg történetesen külföldön volt, a márki meg Skóciában, odáig is leereszkedett, hogy Sir Johnnál vagy egy egyszerű földesúrnál töltsen az idejét. Hogy őszinték legyünk, az öregúr híre némiképp megfakult; kortársai közül sokan meghaltak, s házuk lakói, címük jelenlegi viselői nem ismertek semmiféle Pendennis őrnagyot; nemigen érdekelték őket a zabolátlan hercegről és Poinsről meg a néhai divathősökről szóló legendák. Ahogy az öreg el-elment bizonyos londoni kapuk előtt, bizonyára szomorította a gondolat, hogy azok manapság milyen ritkán nyílnak meg előtte, pedig régen, vagy húsz évvel ezelőtt, milyen gyakran kopogtatott rajtuk; lakomákra hívták, s örültek, ha átlépte a küszöbüket. Kezdte már bevallani önmagának, hogy a jelenből kikopott, s homályosan már azt is kapiskálta, hogy a fiatalok a háta mögött kinevetik. A *Pall Mall* bölcselőjét előbb-utóbb ilyesféle szomorkás gondolatok fogják el. Az emberek, gondolja, ma már nem olyanok, mint régen; hol van már az a régi, nagystílű udvarias és elegáns élet; mi ez a mai Castlewood kastély és a jelenlegi Castlewood lord a régi kastély pompájához és urának nagyságához viszonyítva? A néhai lord négy utazóbatárral, tizenhat lóval járt Londonba; az egész West Road kicsődült az utcára, hogy ezt a kavalkádot lássa; még az utcai járókelők is megálltak, ha e processzió elvonult előttük. A jelenlegi lord őt vigéccel utazik együtt egy vonatfülkében, s egy csukott kétüléses hintón, szivarral a szájában illan el az állomásról. A néhai lord idején öszönként vendégekkel volt teli Castlewood, éjfélig itták a bordóit; a jelenlegi lord beveszi magát egy viskóba a skót hegyek közt, a novembert meg Párizsban tölti, két-három, nyomorúságos félemeleti lyukban, s az a szórakozása, hogy kávéházban vacsorázik, s páholyt bérel valami kis színházban. Micsoda különbség az ő Lady Lorraine-je, a Régens Lady Lorraine-je, és a jelenlegi kis lady között! Maga elé képzei az előbbi; szép volt, káprázatos, bársonyban, gyémántosan, mérsélen kipirosítva, lába előtt a világ legszellemesebb férfiai (azok a régi szellemes férfiak, a pallérozott régi úriemberek... nem ez a mai *canaille* a kocsisbeszédével, bagószagú felöltőjével...), aztán a mai Lady Lorraine-re gondol, erre a fekete selyemruhás kis asszonykára, aki olyan, mint egy nevelőnő, asztronómiáról társalog meg munkásosztályról, emigrációról, s az ördög tudja, mi mindenről még, s reggel nyolckor lopva surran be a templomkapun. Abbots-Lorraine, az igen, az volt valamikor a legnagyobb háza az országban, most meg valóságos

kolostor... szabályos La Trappé. Nem isznak meg két pohár bort se vacsora után, s az asztalnál minden második férfi fehér nyakravalós vidéki káplán, azok is Polly Higson iskolai előmeneteléről meg özvegy Watkinsné lumbágójáról társalognak. - És a többi fiatalember, azok a henye testőrök és naplopó ficsúrok... csak elterpeszkednek a heverőkön vagy a biliárdasztalok körül tiblálolnak, egymás hálósobájába tűnnek el pipázni, nem érdekli őket semmi, nem tisztelnek senkit, még egy öregurat sem, aki pedig ismerte az apjukat meg az idősebb nemzedéket, nem tisztelnek ezek még egy csinos nőt sem... ezek még a répaföldet, a tarlót is elrondítják a dohányukkal... „Mennyire mások, mint azok a korunkbéli úriemberek! - gondolja az őrnagy. - Oda a jó fajta... nincs is rájuk szükség; az istenverte pamutfonók meg más haszonlesők bandája jött a helyükbe, meg mindenféle hátrafésült hajú, tejfölösszájú papocska. Én már öregszen; ezek lehagynak és kinevetnek minket, öregeket” - gondolta az öreg Pendennis. És nem is járt messze az igazságtól; azok az idők és azok a viselkedésformák, amelyeket ő annyira csodált, már kis híján elmúltak... a léha fiatalemberek tiszteletlenül „húzták” őt, a komolyak meg mélyen sajnálták és megbámulták, s ezt még nehezebben viselte volna-el az öregúr, ha észreveszi. De meglehetősen együgyű volt; a morális kérdéseknek sose hatolt a mélyére; talán egészen a legutóbbi időkig eszébe se jutott, hogy ő nem fölöttébb tiszteletre méltó és ugyancsak szerencsés ember. S vajon a fiatalok csak az ő öregségének megbecsülésével maradnak adósok? Vajon más tar koponyákon a bolondos fiatalság sose gúnyolódik? Az utóbbi két-három évben kezdett rádöbbenni, hogy ideje kis híján lejárt már, s hogy az új idők új emberei uralkodnak.

Egy meglehetősen rosszul sikerült őszi szezón végeztével, amelynek során Morgan úr hűségesen vele tartott mindenhova, unokaöccse, Arthur, pedig, mint láttuk, Claveringben időzött, Pendennis őrnagy egy időre visszatért Londonba, a csúf október végén, mikor visszatérnek a ködök és az ügyvédek is. Vajon ki ne nézné érdeklődéssel a megrakott kocsikat, az egymásra halmozódott utazóládákkal, az összezsúfolt gyerekekkel, amint a szürke októberi estéken végigzötyögnek az utcán, megállnak a sötét házak előtt, lerakodik róluk a dadus és a gyerek, a lányok, az idős hölgyek és a papa, akinek lejárt a szabadsága. Tegnap még Franciaország és napfény, vagy Broadstairs és szabadság; ma megint a munka és a sárga köd... és szerelmes egek! mennyi számla hever a ház urának íróasztalán! És az ügyvédbojtár elhossa az ügyvéd iratait az irodából; az ember meg tudja, fél órába se telik, s már ott a nyomdászinas az előszobában; s Smith úr azzal a kis számlával (azzal a bizonyos kis számlával) mintha csak megérezte volna a hazaérkezését, mert üzenetet hagyott, hogy holnap délelőtt tízkor jönni fog. Melyikünk ne mondott volna még búcsút a szabadságának; ne tért volna vissza a szürke Londonba, az élete sorsához; ne mérte volna föl az elébe terített tennivalóit és tartozásait, s ne döbrent volna rá arra az elmaradhatatlan kis számlára, amelyet rendeznie kell? Smith és a másnap délelőtti számlácska a kötelességet, a nehézségeket, a küzdelmet jelképezi, amellyel, reméljük, barátom, férfias és becsületes lélekkel fogsz szembeállni. És ezek járnak majd az eszedben, miközben a gyerekek megint a saját ágyukban alusznak, és az éber feleség gyöngéd tapintattal úgy tesz, mintha maga is aludnék.

Az öreg Pendennisnek se különös dolga nem volt, se számla nem várt rá, amit másnap ki kellett volna egyenlítenie, mint ahogy a szerető szív is hiányzott otthonából, amely megvigasztalhatta volna, íróasztalában mindig volt annyi pénz, amennyiből futotta a szükségleteire; s minthogy természettől is, megszokásból is meglehetősen közömbös volt mások szükségletei iránt, nem valószínű, hogy ezek különösképpen zavarták volna. De egy úriember akkor is lehet morózus, ha senkinek egy vassal nem tartozik; még ha olyan önző is, óhatatlan, hogy néha ne legyen levert, és ne nyomassa a magány. Lent vidéken, ahol vendégeskedett, kétszer-háromszor beleállt a csúz; a madarak kiszámíthatatlanok voltak, és nem jöttek puskavégre; a járkálás a szántóföldön pokolian kifárasztotta; a fiatalok kinevették; az asztalnál többször is zsémbelt; egy este képtelen volt összehozni a whistpartiját; egy szó, mint száz,

örült, hogy eljön. Morganhez, az inasához nem volt más szava, csak mogorva és elégedetlen. Már napok óta szidta, és gorombáskodott vele. Elégette a száját azzal a gyalázatos levessel Swindonban. Otthagyta az esernyőjét a vasúti kocsiban; e feledékenységtől úgy dühbe gurult, hogy gáttalanabbul szidalmazta Morgant, mint valaha. Lakásában mindkét kandalló ádázul füstölt; s mikor kinyitotta az ablakot, olyan epésen szitkozódott, hogy Morgan legszívesebben őt is kihajította volna rajta. S mikor Pendennis elment a klubjába, az inas utánaküldte az utcára az átkait.

De a klub se volt egy csöppet se kellemes. A házat most festették, búzlott a lakktól és terpentintől, s az öreglegény szörmegalléros felöltője hátán széles fehér csíkot hagyott a festék. A vacsora se volt jó; s London három legundokabb embere - az öreg Hawkshaw, aki a köhögéseivel és annak járulékaival bárkinék el tudta rontani a kedvét, az öreg Gripley ezredes, aki magának kaparintott meg minden újságot, és a javíthatatlanul unalmas vén Jawkins, aki képes volt odaülni a Pendennisével szomszédos asztalhoz, és teljes részletességgel felsorolni valamennyi külföldi utazásának hotelszámláját -, e három ronda alak, külön-külön és együttvéve, valamint a nap többi eseménye mind hozzájárult, hogy Pendennis őrnagy pocskékul érezze magát; s ráadásul még a pincér is a lábára lépett, mikor a kávéhozta. A Halhatatlanok soha nem járnak egyedül. A Fúriák mindig csapatostul vadásznak: Pendennist hazulról a klubba, a klubból hazaűzték.

Mialatt az őrnagy nem volt odahaza, Morgan beült háziasszonyának, Brixhamnénak a szalonjába, nyakalta a puncsot, s a gazdájától odafönt kapott szidalmak egy részét most rádöntötte Brixhamnéra. Mert Brixhamné Morgan rabszolgája volt. S Morgan a háziasszonyának a háziura. Morgan ugyanis megvette azt a házat, amelyet Brixhamné bérelt; az özvegy és fia több váltójának volt birtokában, és egy záloglevél a szerencsétlen özvegy egész berendezésének gazdájává tette. A fiatal Brixham egy biztosítóintézet tisztviselője volt, s Morgan, ahogy mondani szokta, bármelyik nap hűvösre juttathatta volna. Brixhamné egy lelkész özvegye volt, s Morgan, miután a tennivalóival az első emeleten végzett, megszerezte magának a gyönyörűséget, hogy az idős hölgyel hozatta oda magának a csizmahúzóját és a papucsát. Az özvegy a rabszolgája volt. Most Morgan tulajdonát képezte fiának és lányának a hátsó szalon kandallója fölött csüngő kis fekete sziluettje, sőt, még a tiddlecoti templom képe is, ahol az ő esküvőjük volt, s ahol szegény drága Brixham élt és el van temetve. Morgan az özvegy udvari szobájában ült, abban a lószőrrel kitömött karosszékben, mely hajdanán a néhai lelkész íróasztala előtt állt, Brixhamnéval vacsorát készíttetett magának, és újra meg újra megtöltötte vele a poharát.

A szeszt szegény asszony a maga pénzén vette, s így Morgan annál lelkesebben nyakalta; már végzett a vacsorával, és a harmadik talpas pohár rumot itta, mikor az öreg Pendennis visszajött a klubból, és fölment az emeletre. Morgan úr ádázul szidalmazta őt is, meg a csengett is, mikor ez utóbbi megszólalt, s mielőtt a hívásnak eleget tett volna, még kiitta a poharát.

Némán fogadta a késedelme miatt rázúdított szitkokat, az őrnagy meg nem ereszkedett le odáig, hogy megpróbálta volna kiolvasni az inas kivörösödött arcából, villogó szeméből a lelkében dúló haragot. Az öregúr lábvize ott volt a tűzhely mellett; házikabátja és papucsja készen várt rá. Morgan letérdelt, hogy illő alázattal lehúzza a csizmáját, s mikor az őrnagy felülről szidalmazta, Morgan lenn a lábánál dűnyögte el rosszkívánságait. Mikor tehát Pendennis azt kiabálta: - A fenébe is, fiam, vigyázzon azzal a szíjjal... a mindenit, még kitekeri a lábamat... - Morgan odalént *sotto voce*¹⁷² adott hangot a kívánságának, bárcsak megfojthatná, vízbe ölhetné, fejét lecsaphatná.

¹⁷² Halkan.

A csizma lehúzása után szükségessé vált, hogy Pendennis úrról a felöltőt is lehántsa; e célból az inas kénytelen volt gazdáját egészen megközelíteni; annyira, hogy az őrnagy akarva-akaratlanul is észlelte, mi volt Morgan úr legutóbbi elfoglaltsága; erre azzal a keresetlen és kifejező szóhasználattal utalt, amelyet a férfiak olykor cselédekkel szemben alkalmazni szoktak: közölte Morgannel, hogy részeges disznó, és bűzlik a pálinkától.

Erre az inas kitört, elvesztette a türelmét, minden alázatosságából kivetkezett. - Hogy én részeg vagyok, én? És én disznó vagyok, én? Hogy vesszek meg, én? Maga vén gazfickó! Azt akarja, hogy kitekerjem a nyakát, hogy belefojtsam abba a csöbör vízbe? Azt hiszi, majd örökké tűrni fogom az átkozott pimaszságát, maga vén parókamatyi? Csak csattogtassa rám a vén fogait, vicsorgós vén majom! Gyerünk, lássuk, ki az ember, ki mer-e állni velem? Hah! a gyáva, kés kell neki!

- Ha egy lépéssel közelebb jön, magába vágom! - mondta az őrnagy, s fölkapott egy kést maga mellől az asztalról. - Menjen le a földszintre, részeg disznó, és hagyja el a házat; reggel elküldhet valakit a könyvéért és a béréért, aztán ne is lássam többé a pimasz pofáját. Az istenit neki, hónapról hónapra jobban elszemtelenedik. Úgy látszik, túlságosan megszedte magát. Már nem jó cselédnek. Mars ki innét, és mars ki a házból.

- S ha szabad kérdezni, hova menjek? - kérdezte az inas. - Holnap reggel talán nem lesz ugyanolyan jó? *Tutfe memsóz, szilvuplé, moszjő?*¹⁷³

- Kuss, disznó, ki innét! - kiáltott az őrnagy.

Morgan elnevette magát, ugyancsak baljós nevetéssel. - Ide hallgasson, Pendennis - mondta, és leült -, mióta itt vagyok ebben a szobában, elmondott engem disznónak, állatnak, kutyanak, és elküldött a pokolba. Mi? Gondolja, hogy az ember eltűri az ilyen beszédet bárkitől is? Hány éve szolgálom én ki magát, s azóta mennyi szitkot és átkot szórt rám, a béremmel együtt? Gondolja, hogy az ember kutya, és maga nyugodtan beszélhet vele így? És ha egyszer ittam egy kicsit, ugyan mér ne ittam volna? Sok úriembert láttam én már részegen, talán ezt is tőlük tanultam. És eszem ágában sincs elhagyni ezt a házat, öregem, megmondjam, mér? Azér, mer ez a ház az én házam, az utolsó bútordarabig, kivéve a maga vackait, a tusolóját és parókásdobozát. Voltam olyan szorgalmas és kitartó, és megvettem a házat, hallja. Amikor maga vagy az a gögös unokaöccse ötven fontot tud fölmutatni, akkor én százat. Én becsülettel szolgáltam magát, tizenkét évig mindent megtettem magának, és most meg kutya vagyok, mi? Beszéljen így úriemberekkel, ne a magamfajtaival. Ebből elég. Kell a fenének a maga szolgálata, én már torkig vagyok vele. Eleget fészültem már a maga ócska parókáját, és fűztem a fűzőjét, azt mondom magának. Ne nézzen rám ilyen dühösen, a saját szobámban ülök, a saját székeimen, és amit mondok, az mind színigaz. Magának nem leszek többé se állat, se disznó, se kutya, Pendennis, nyugállományú őrnagy úr!

Az öregúr dühe, mikor a cseléd hirtelen lázadásába ütközött, megcsappant és lelohadt, mintha csak hideg zuhanyt vagy egy rocska vizet zúdítottak volna rá. Ettől, haragja lelohadván, egyszerre érdekelni kezdte, amit Morgan mond, megbecsülést érzett az ellenfele iránt, mint ahogy annak idején, a vívóteremben is tisztelte, aki bevitt neki egy találatot.

- Maga többé nem a cselédem - mondta az őrnagy -, s lehet, a ház is a magáé, ez a lakás azonban az enyém, és így lesz szíves távozni innét. Holnap délelőtt, ha elszámoltunk, majd elköltözöm innét. De addig is szeretnék lefeküdni, és a továbbiakban a legkevésbé sem vágyom a maga társaságára.

¹⁷³ Kérem, uram, nem ugyanaz lesz? (Hibás franciasággal)

- *Elszámolunk*, ne féljen - mondta Morgan, és fölkel a karosszékből. - Még nem végeztem magával; sem a családjával, sem a Clavering családdal, Pendennis őrnagy; ezt jó, ha tudja.

- Lenne szíves elhagyni a szobát, uram... unom magát - mondta az őrnagy.

- Ha! Fog maga engem még sokkal jobban unni! - felelt gúnyosan az inas, és kísért a szobából; magára hagyva az őrnagyot, aki e rendkívüli jelenet izgalma után tőle telhetőleg igyekezett összeszedni magát.

Leült a tűz mellé, és a legutóbbi eseményeken, a cselédek elképesztő pimaszságán és hálatlanságán töprengett; arra gondolt, honnan kerít most majd új inast; milyen pokoli kellemetlen, hogy az ő korában, az ő szokásai mellett meg kell válnia egy fickótól, akihez már annyira hozzászokott; Morgannek megvolt a receptje a csizmapucoló szerhez; az ember lába összehasonlíthatatlanabban kellemesebben érezte magát az így pucolt csizmában; s milyen jól készítette az ürühúslevest, és ápolta őt, mikor nem érezte jól magát. „A mindenit, nehéz dolog egy ilyen fickótól megválni - gondolta az őrnagy. - De megszédte magát, és mióta megszédte magát, elszemtelenedett. Ma este szörnyű részeg és goromba volt. Föl kellett mondanom neki, és el kell költöznöm innét. A fenébe is, kedvelem ezt a lakást. Megszoktam. Az én koromban már roppant kínos lakást változtatni. - Imigyen töprengett tovább az öregúr. A tus jót tett neki; mogorvasága megszűnt; a nagyobb izgalom hatására az elveszett esernyőről, a klub festékszágáról is egészen megfeledkezett. - Hogy a fene egye meg a pofátlan gazembert! - gondolta az öregúr. - Mindig tudta, hogy mire van szükségem; a legjobb cseléd volt egész Angliában.” Úgy gondolt a cselédjére, mint a lovára szokott az ember, amely sokáig és jól hordozta, de aztán egyszerre levetette a hátáról, és többé már nem tanácsos ráülni. Hogy az ördögbe pótolja? Hol jut az ember még egy ilyen állathoz?

E szomorú töprengés közepette az őrnagy maga öltötte föl házikabátját, és tette le vendéghaját (a *coiffure*-be az utóbbi időben Truefitt úr egy kis szürkét vegyített, s ettől az őrnagy feje roppantul természetesen és tiszteletre méltóan füstött), szóval az őrnagy parókáját levette és fejét éjszakai kendőjével bekötve épp gondolataiba merülten üldögélt a kandalló mellett, mikor váratlanul halk kopogást hallott az ajtaján, az egyszerre kinyílt és fölbukkant benne a háziasszony.

- Az Isten szerelmére, Brixhamnén! - kiáltott fel az őrnagy, döbbsen, hogy a hölgyet éjszakai toilette-jének *simple appareil*-jében¹⁷⁴ látja. - Már... már nagyon későre jár az idő, Brixhamnén asszony!

- Csak pár szót szeretnék váltani önnel, uram - mondta szánalmas hangon a háziasszony.

- Morganről, gondolom? Azóta nyilván lehűtötte fejét a kútnál. Nem vehetem vissza, Brixhamnén. Lehetetlen. Már korábban elhatároztam, hogy elbocsátom, mikor a váltóügyleteiről hallottam... bizonyára ön is hallott róluk, Brixhamnén. A cselédem tőkés, a mindenit neki.

- Ó, uram - mondta Brixhamnén -, én magamon tapasztalom. Öt éve fölvettem tőle egy kisebb kölcsönt; s bár már többszörösen visszafizettem, teljesen a hatalmában vagyok. Tönkretett, uram. Amim van, az mind az övé. Szörnyű ember.

- Micsoda, Brixhamnén? pokoli mód sajnálom önt... s hogy el kell költöznöm, mikor ilyen régóta itt lakom már; de nem tehetek mást. Muszáj.

- Azt mondja, mindnyájunknak el kell mennünk - zokogott a szerencsétlen özvegy. - Most, hogy öntől lejött... ivott, és olyankor mindig nagyon gonosz... és azt mondta, ön megsértette, uram, úgy bánt vele, mint egy kutyával, gorombáskodott vele; megesküdött, hogy bosszút

¹⁷⁴ Egyszerű öltözék.

áll... és én százhusz fonttal tartozom neki, uram... és záloglevele van minden bútoromra... és azt mondja, kirak a házból, és szegény George-omat börtönbe küldi. Romlásba dönti a családomat ez az ember.

- Pokoli mód sajnálom, Brixhamnén... talán foglalna helyet. És én mit tehetnék?

- Nem tudna az érdekünkben közbejárni nála? George nekiadja a fele járadékát; a lányom is tud küldeni valamit. Csak maradhatna itt, uram, és fizetné ki előre a negyedévi lakbért...

- Drága jó asszonyom, rögtön kifizetném önnek azt a negyedévi lakbért, ha maradhatnék. De nem maradhatok. Nem engedhetem meg magamnak, hogy kidobjak húsz fontot, drága asszonyom. Szegény, nyugdíjas katonatiszt vagyok, a mindenit neki, minden shillingemre szükségem van. Ha csak pár fontról lenne szó... mondjuk öt fontról... nem mondom... boldogan; a legnagyobb örömmel adom oda reggel; de most már késő van... és mögöttem egy vasúti út áll.

- Legyen hát, ahogy az Isten akarja - mondta a szegény özvegyasszony, könnyeit törölgetve. - El kell viselnem sorsomat.

- Márpedig az pokoli nehéz sors, és én szívemből szánom is érte, Brixhamnén... legyen... legyen... mondjuk tíz font, ha megengedi. Jó éjszakát.

- Mikor Morgan úr lejött az emeletről, uram, és én könyörögtem, hogy irgalmazzon nekünk, és mondtam, hogy tönkretette a családomat, mondott valamit, amit nem egészen értettem... hogy tönkre fog tenni minden családot a házban... hogy tud valamit, ami önt is tönkreteszi... és hogy majd megfizet önnek... a pimaszságáért. Be kell... be kell vallanom, uram, hogy térdre estem előtte; mire ő kijelentette, és szörnyen káromkodott önre, hogy majd térdre kényszeríti önt is.

- Engem?... a mindenit, ez nem rossz. Hol az az átkozott csibész?

- Elment, uram. Azt mondta, holnap reggel meglátogatja önt. Könyörgöm, próbálja megbékíteni, próbáljon megmenteni, engem meg a fiamat. - És az özvegyasszony ezzel el is ment, hogy eltöltse az éjszakát, ahogy éppen tudja, várván a szörnyű reggelt.

Az utolsó, róla szóló szavak annyira fölizgattak az őrnagyot, hogy az önmaga dolgán töprengve teljesen megfeledkezett szegény Brixhamnén keserves sorsáról.

„Hogy engem térdre kényszerít? - gondolta, miközben lefeküdt. - A fene a pimaszságába. Ki látott engem valaha is térden állva? Mi az ördögöt tudhat ez a fickó? A mindenit, húsz éve nem volt viszonyom. No, majd a szeme közé nézek. - És az öreg harcos befordult, és mély álomba merült, bár a nap eseményei ugyancsak fölizgatták és elgondolkoztatták utolsó estéjén, melyet még a Bury Streeten szándékozott eltölteni. - Nem, semmiképpen nem maradhatok itt, egy inassal a nyakamon és a csődbe ment háziasszonnyal. Mit segíthetnék ezen a szerencsétlen asszonyon? Odaadom neki a húsz fontot... Itt van Warrington húsz fontja, most fizette ki... de mit használok vele? Majd több kell, aztán még több, még több, ez a keselyű Morgan mindet lenyeli. Nem, a fene egye meg, nem engedhetem meg magamnak, hogy szegény emberekkel barátkozzam; holnap búcsút mondok... Brixhamnénak meg Morgan úrnak is.”

HARMINCADIK FEJEZET

Amelyben az őrnagy sem a pénzéről nem mond le, sem az életéről

Pendennis őrnagy ablaktábláit másnap reggel Morgan nyitotta ki; a szokott időben, s a szokott komoly és tiszteletteljes képpel jelent meg, behozta az öreg ruháit, a kanna meleg vizet és a toalett egyéb kialakult szükségleteit.

- Maga az? - kérdezte az öregúr az ágyból. - Nem veszem vissza, azt vegye tudomásul.

- A legkevésbé se kívánok önhöz visszajönni, Pendennis őrnagy - jelentette ki Morgan úr méltóságteljes komolysággal. - Sem másnál, sem önnél nem kívánok szolgálni többé. Minthogy azonban azt szeretném, ha meglenne a kényelme, amíg még itt van a házamban, följöttem, hogy elvégezzem, amit kell. - Ezzel James Morgan úr még egyszer, utoljára, elővette az ezüst neszeszert, és megfente a csillogó beretvát.

Miután e teendőkkel végzett, leírhatatlanul komolyan megszólította az őrnagyot, mondván: - Gondolom, önnek szüksége lesz valami rendes emberre, s addig is, amíg ön utánanéz, tegnap este beszéltem egy fiatalemberrel, és elhoztam magammal.

- Mi a fene - mondta az öreg harcos a baldachinos ágyban.

- A legelső családnál szolgált, és jótállok a becsületességéért.

- Iszonyú udvarias - vigyorgott az öreg őrnagy. Az az igazság, hogy az este történetek után Morgan elment a Szerencse Kerekébe, a klubjába, s ott találta Froscht, az ifjú Lord Cubley fullajtárját és inasát; Frosch úr most tért vissza a lorddal egy külföldi útról, s minthogy épp szabad volt, Morgan közölte vele, hogy „pokoli mód összerúgta a port azzal a vén gazdájával, s minthogy amúgy is vissza akar vonulni a szakmából, ha Frosch történetesen igényt tart egy átmeneti állásra, valószínű, hogy alkalmazást találhat a Bury Streeten”.

- Nagyon udvarias - mondta az őrnagy -, és az ajánlásának megvan a súlya, az biztos.

Morgan elvörösödött; érezte, hogy gazdája ugratja. - Ez az ember már szolgáltá önt ki, uram - mondta nagy méltósággal. - Lord De la Pole engedte át őt unokaöccsének, az ifjú Lord Cubleynek, vele volt külföldön, de nem kívánt elmenni Fitzcurse Castle-ba, mert a kényes tüdeje nem bírja sokáig Skócia hidegét, tehát ha ön kívánja, készséggel áll rendelkezésére.

- Ismétlem, uram, ön rendkívül udvarias - mondta az őrnagy. - Jöjjön be, Frosch... maga nagyon megfelel nekem... Morgan úr, talán lesz szíves megtenni azt a rendkívüli szívességet...

- Megmutatok neki, uram, mindent, amit kell, s amit ön szokása szerint megkíván. Itt parancsolja elkölteni reggelijét vagy a klubban?

- Szíves engedelmével idehaza reggeliznék, s utána megejtjük a mi kis elszámolásunkat.

- Ahogy parancsolja, uram.

- Végtelenül lekötelezne, uram, ha addig elhagyná a szobát.

Morgan visszavonult; volt gazdájának hallatlan udvariassága majdnem annyira dühítette, mint az őrnagy leggorombább szavai. S arra az időre, amíg az öregúr végez titokzatos toalett-jével, mi is szemérmesen visszavonulunk.

Reggeli után Pendennis őrnagy és új *aide-de-camp*-je a költözködés előkészületeivel foglalatostkodott. Az öreg agglegény háztartása nem volt valami bonyolult. Nem terhelte magát haszontalan ruhatárral. Egy Biblia (még az édesanyjáé), egy útikönyv, Pen regénye (borjúbőr díszkötésben), Wellington herceg Hadijelentései, néhány metszet, térkép, e híres generális, az

ország különböző uralkodói és hitvesük, valamint a tábornok arcképe, aki alatt Pendennis őrnagy Indiában szolgált: ez volt egész irodalmi és képzőművészeti gyűjteménye: alig pár óra kellett, és menetkész volt; a ládák, amelyekben vagy tizenöt éve idehozta a holmiját, ott álltak a padláson, s bőven elfért bennük minden holmija. A fiatal asszony, aki ott szolgált a háznál, s akit az úrnője Bettynek, Morgan úr csak „te lánynak” szólított, lehozta őket pihenőhelyükről, s engedelmesen portalánította, tisztogatta a félelmetes Morgan szeme előtt. Morgan magatartása tartózkodó volt és ünnepélyes. Eddig még egy szót nem ejtett Brixhamnénak tett előző esti fenyegetéseiről, de olyan képet vágott, mint aki nagyon is be akarja váltani mindet, és szegény özvegy reszketve várta a sorsát.

Az öreg Pendennis sétatálcájával fölfegyverkezve felügyelt javainak és cókmókjának Frosch úr keze által való becsomagolásánál, a kis cselédlány pedig elégette egynémely papirosait, amelyeket az őrnagy nem kívánt megőrizni; ajtókat, szekrényeket nyitogatott, míg csak ki nem ürült minden; aztán lezárták valamennyi ládát és koffert, csak az őrnagy iratládáját nem, mely készen állt, hogy befogadja Morgan úr végelszámolását.

Felbukkant ez az illető is, magával hozván könyvét. - Minthogy szeretnék önnel négyszemközt beszélni, talán volna szíves utasítani Froscht, hogy menjen le a földszintre - mondta, ahogy belépett.

- Hozzon két fiákert, Frosch, legyen szíves... és várjon rám lent, amíg csöngetek - mondta az őrnagy. Morgan lekísérte Froscht a lépcsőn, nézte, hogy elindul az utcán elintézni megbízatását, aztán elővette a könyvét és az elszámolását, amely nagyon egyszerű volt, és nagyon könnyen elintézhető.

- Most pedig, uram - mondta, miután zsebre vágta a csekket, amelyet volt munkaadójától kapott, és az a könyvében kacskaringósan aláírta a nevét -, most, hogy elszámoltunk egymással, uram - mondta -, szeretnék önnel mint férfi a férfival beszélni. (Morgan kedvelte a tulajdon hangját; s valahányszor csak alkalma nyílt rá, a klubban vagy a személyzeti szobákban, mindig szívesen beszélt nyilvánosság előtt.) Meg kell mondanom, uram, én *bizonyos értesülések birtokában vagyok*.

- És szabad talán érdeklődnöm, milyen jellegű értesülések birtokában? - kérdezte az őrnagy.

- Értékes értesülések, amint azt ön is nagyon jól tudja, Pendennis őrnagy úr. Tudok egy házasságról, amely nem házasság, s egy baronetről, aki épp úgy nem házasember, mint én; s akinek a felesége, mint ön is tudja, más felesége, uram.

Pendennis egyszerre mindent megértett. - Hhh! Szóval ez a viselkedésének a magyarázata. Maga, fiam, gondolom, az ajtóban hallgatódzott - mondta az őrnagy nagyon gőgösen. - Mikor bementem abba a kocsmába, elfelejtettem benézni a kulcslyukon, pedig sejthettem volna, hogy miféle ember ólálkodik az ajtó túlsó oldalán.

- Lehet, hogy nekem is éppúgy megvannak a magam tervei, mint önnek - felelt Morgan. - Megtudom, amit tudni akarok, és aszerint járok el, amit megtudtam, s talán az értesülésem nekem is érhet annyit, mint másnak. Egy szegény cselédembert talán nem érhet éppen úgy szerencse, mint egy úriembert? Csak ne nézzen rám olyan gőgösen, uram, ne játssza meg nekem az arisztokratát. Nálam semmi értelme. Én angol ember vagyok, az ám, és érek annyit, mint ön.

- Mi az ördögöt akar ezzel, fiam? Csak azt tudnám, mi közöm nekem ahhoz a titokhoz, amire rájött? - kérdezte Pendennis őrnagy fensőbbsegesen.

- Hogy mi köze... még ilyet! De fenn hordjuk az orrunkat, hallja-e? S vajon az unokaöcsénk parlamenti székének mi köze hozzá, kérdem én? És a bigámiára való felbújtásnak, he? Ahhoz mi köze? Szeretné, mi, ha csak ön tudná a titkot, és egyedül húzna hasznot belőle? De hát

miért ne feleznénk, Pendennis őrnagy úr? Most már én is tudom. Ide hallgasson! Nem szabadk ésszerűtlen feltételeket. Gondoskodjék róla, hogy megérje nekem, és én befogom a számat. Foglalja csak el Arthur úr a képviselői székét, ha úgy tetszik, legyen nekije gazdag felesége, én nem akarom elvenni azt a lányt. Csak éppen én is részesedni akarok a haszonból, vagy ne legyen James Morgan a nevem. Ha pedig nem...

- Ha pedig nem, fiam... akkor? - kérdezte Pendennis.

- Ha nem, akkor köpök; akkor elmondok mindent. Tönkreteszem Claveringet, bíróság elé juttatom őt meg a feleségét bigámiáért... úgy éljek, bíróság elé! És tönkreteszem a szépreményű fiatalúr házasságát, leleplezem magát is, meg őt is, hogy a titokkal üzérkedve préselték ki Sir Francisból a parlamenti székét és feleségéből a vagyont.

- Pendennis úr erről az egésztől nem tud többet, mint egy ma született gyerek, fiam! - kiáltott Pendennis döbbenetén. - Mint ahogy Lady Clavering és Amory kisasszony sem.

- Ezt próbálja a nagyanyjának bemesélni, őrnagy úr - mondta az inas -, az talán beveszi, én nem.

- Kétkedik a szavamban, maga gazember?

- Csak semmi gorombaság. Bánom is én, hogy igazat beszél-e vagy sem. Én ettől az egésztől csak egy csinos kis évjáradékot várok. Mert mind a kezemben vannak, őrnagy úr, és nem vagyok olyan hülye, hogy magát futni hagynám. Szerintem maguk ketten nyugodtan vállalhathának évi ötszázat. Fizesse ki az első negyedévet most, és hallgatok, mint a sír, csak egy csekket kérek százhuszonöttről. Ott a csek-könyve az asztalán.

- És itt van ez is, te gazember! - kiáltott az öregúr. Az íróasztalban, amelyre az inas rámutatott, egy kis dupla csövű pisztolyt tartott, amely valamikor Pendennis öreg fölötteséé, az indiai főparancsnoké volt, s azóta sok csatát megjárt vele. - Egy szót még, te gazfickó, és leduzzantalak, mint a veszett kutyát! Megállj... Jupiterre, megteszem. Szóval rám akarsz támadni, mi? Szóval le akarsz ütni egy öregembert, te gyáva hazudozó. Térdre, és imádkozz, mert Istenemre, most meghalsz!

Az őrnagy haragtól izzó szemmel nézett ellenfelére; az egy pillanatra megrémült, aztán fölűöltött: - Gyilkos! -, és odaugrott a nyitott ablakhoz, mely alatt történetesen épp ott ment a szolgálatos rendőr. - Gyilkos! Rendőr! - üvöltötte Morgan úr.

Meglepetésére Pendennis őrnagy odébb tolta az asztalt, s az íróasztaltól odament a másik, szintén nyitott ablakhoz. Intett a rendőrnek. - Jöjjön fel, biztos úr - mondta, s odaállt az ajtóba.

- Te nyomorult sunyi gazember - mondta Morgannek -, a pisztoly tizenöt éve nem volt megtöltve, ezt nagyon jól tudhattad volna, ha nem vagy olyan gyáva. Most jön a rendőr, és fölszólítom, hogy motozza meg a kofferjaidat: minden okom megvan rá, hogy tolvajnak higgyelek, fiam. Tudom, hogy az vagy. Eskü alatt vallom.

- Azt mind magától kaptam... ön adta nekem! - kiabált Morgan.

Az őrnagy elnevette magát. - Majd meglátjuk - mondta; a rossz lelkiismeretű inas lelki szeme előtt megjelent néhány batisztmellű ing, egy bizonyos aranygombos sétatálcá, egy színházi látszó, amelyet elfelejtett lehozni, s használatba vett gazdája egynémely olyan ruhadarabjával egyetemben, amelyet az öreg dandy vagy nem hordott, vagy nem keresett rajta.

Belépett X. rendőr, mögötte a rémült Brixhamné és a mindeneslány; ez utóbbi ott állt a kapuban, s csak némi nehézség árán sikerült becsuknia az utcai műkedvelők orra előtt, akik maguk is szívesen lettek volna a perpatvar szemtanúi. Az őrnagy nyomban mondani kezdte.

- Úgy adódott, hogy el kellett bocsátanom ezt a részeges gazembert - mondta. - Tegnap este is, ma reggel is sértegetett, és rám támadt. Öreg ember vagyok, pisztolyt fogtam. Látja, nincs megtöltve, de ez a gyáva alak, még a haja szála se görbült meg, már jajgatni kezdett. Örülök, hogy följött, biztos úr. Azzal vádolom ezt az embert, hogy elvitte a holmimat, és szeretném, ha átkutatná a koffereit és a szobáját.

- A bársonyköpenyt már három éve nem hordja, az ujjatlan mellényeket sem, az ingeket meg, azt hittem, elvihetem... a látcsövet pedig, esküszöm, vissza akartam adni - bömbölt Morgan, és vonaglott dühében, rémületében.

- Szóval beismeri, hogy lopott - mondta az őrnagy nyugodtan. - Évek óta állt már a szolgálatomban, teljesen megbíztam benne, és mindig kifogástalanul bántam vele. Menjünk hát fel az emeletre, és kutassuk át a bőröndjeit.

A bőröndökben Morgan úrnak volt egy és más holmija, amit szíves örömet távol tartott volna mások szemétől. Morgan úr, a váltóleszámtól, ügyfeleinek nemcsak pénzzel, hanem árucikkkel is szolgálatára állt. Tékozló fiatalok tubákos szelencét, tüket, drágaköveket, képeket, szivart is kaphattak nála, s e képek, drágakövek, és a szivar minősége nagyon is kétes volt. Nemigen járult volna hozzá Morgan úr jó híréhez, ha mindez közszemlére kerül a rendőrségen, kiderül sötét mestersége, s meglelik nála, még ha valóban nem is lopta, csak eltulajdonította, az őrnagy holmiját. Morgan maga volt a megtestesült zavar és rémület.

„Szóval, hogy tönkretesz, mi? - gondolta az őrnagy. - Most én zúzom össze, és végzek vele.”

De elgondolkodott. Ránézett szegény Brixhamné ijedt arcára; eszébe villant, hogy ha ezt az embert sarokba szorítják, a börtönben még elfecseg olyasmit is, ami jobb, ha titokban marad, okosabb hát, ha egy ilyen kétségbeesett emberrel nem bánik az ember túlságosan ádázul.

- Megálljunk, biztos úr - mondta. - Előbb magam beszélek ezzel az emberrel.

- Följelentést tesz Morgan úr ellen? - kérdezte a rendőr.

- Eddig még nem tettem - mondta az őrnagy, és sokatmondó pillantást vetett az inasára.

- Köszönöm, uram - mondta Morgan nagyon halkán.

- Arra kérném, biztos úr, szíveskedjék kimenni, és kint várni egy kicsit... Nos, Morgan, maga megpróbált kijátszani engem, de rajtavesztett, jóember. Teringettét, alaposan rajtavesztett, pedig magának voltak jobb lapjai; most magán a sor, hogy fizessen, maga gazember.

- Igenis, uram - mondta az inas.

- Magam is csak a múlt héten jöttem rá, hogy maga milyen játékot játszik, maga csibész. A fiatal De Boots, a Kéklovasoktól, fölsimerte magában azt a személyt, aki bejár a laktanyába, és ott bonyolítja üzleteit, pénzt kölcsönöz, kölnivizet meg francia metszeteket árul, maga szenteskedő vén bűnös! Én nem vettem észre, hogy valamim eltűnt volna, s törődtem is azzal, hogy elvitt-e maga valamit, maga fajankó; csak vaktában lőttem, és találtam, mégpedig telibe, teringettét! A fenébe is, fiam, öreg harcos vagyok ám én!

- És most mit kíván tőlem, uram?

- Megmondom, ne féljen. A váltóit, uram, gondolom, abban a fene nagy bőr tárcában tartja, nem? Szíveskednék talán elégetni Brixhamné asszony váltóját?

- Uram, eszem ágában sincs megválni a tulajdonomtól - morgott az inas.

- Hatvan fontot adott neki kölcsön öt évvel ezelőtt. Ő, és az a szegény ördög fia, az a biztosítási tisztviselő, azóta évi ötven fontot fizetnek magának; és azonkívül záloglevele van az egész berendezésükre, és egy kötelezvényt is kicsikart belőlük százhusz fontról. Maga

Brixhamné mondta el tegnap este. Jupiterre, fiam, épp eléggé kiszípolyozta már azt a szerencsétlen asszonyt.

- Azt nem adom oda - mondta Morgan. - Ha oda...

- Rendőr! - kiáltott az őrnagy.

- Megkapja a váltót - mondta Morgan. - De ön úriember, és nem kíván pénzt tőlem?

- Egy kis türelmet - mondta az őrnagy X.-nek, aki belépett s mindjárt vissza is húzódott.

- Nem, fiam - folytatta az öregúr -, eszem ágában sincs más pénzügyekbe bonyolódnom magával; de most megfogalmazunk egy kis levelet, amit majd lesz szíves aláírni. Nem... majd maga írja; az utóbbi időben rengeteget javult a keze írása, most már igazán szépen ír. Üljön hát le, és legyen szíves, írja... oda az asztalhoz... no... lássuk csak... talán kezdjük a dátummal, írja: Bury Street, St. James's 18... október 21.

És Morgan szófogadóan írta, amit a könyörtelen öreg diktált:

- „Én, James Morgan, koldusszegényen álltam Arthur Pendennis úr (Bury Street, St. James's), öfelsége őrnagyának szolgálatába, s elismerem, hogy szolgálatom tizenöt éve alatt munkaadóm bőkezűen fizetett és ellátott...” Remélem nincs ellenvetése - mondta az őrnagy.

- „...bőkezűen fizetett és ellátott” - írta Morgan.

- „Ez idő alatt - folytatódott a diktálás - a magam erejéből és eszével sikerült annyi pénzt összegyűjtenem, hogy megvegyem a házat, amelyben gazdám lakik, sőt, még azonfelül is van megtakarított pénzem. Azok közül, akiktől pénzemet szereztem, megemlíthetném jelenlegi bérlőmet, Brixhamné, ő az öt évvel ezelőtt tőlem kölcsönként hatvan fontra már kétszázötven fontsterlinget fizetett vissza, emellett kötelezvényt adott százhusz font tartozásról, amelyet volt gazdám, Arthur Pendennis őrnagy úr kívánságára ezennel visszaszolgáltatók neki, s egyben felszabadítom lakásberendezését, amelyet záloglevélben nekem elzálogosított...” Írja?

- Csak volna töltve az a pisztoly, most szétdurrananám a fejét - mondta Morgan.

- Nem. Nem durrananá. Annál sokkal jobban félti, fiam, azt a drága bőrét - felelt az őrnagy. - Folytassuk hát. Új bekezdés.

- „S miután gazdám jóságát azzal háláltam meg, hogy elloptam a holmiját, amely, beismerem, jelenleg fenn van a bőröndjeimben, és hazugságokat állítottam róla és más becsületes családokról, irántam való elnézését figyelembe véve bocsánatot kérek, hogy holmiját elloptam, s hogy megrágalmaztam; kijelentem, hogy nem vagyok méltó a bizalomra, de remélem... úgy ám, a teringettét!... de remélem, hogy a jövőben sikerül jó útra térnem. Aláírás: James Morgan.”

- Nem bolondultam meg, hogy ezt aláírjam.

- De még megbolondulhat, akár aláírja, akár nem - mondta az öreg, és kuncogott a saját szellemességén. - No jó. Ezt nem fogom fölhasználni maga ellen, vegye tudomásul... hacsak... hacsak nem vagyok kénytelen rá. Brixhamné és barátunk, a rendőr, majd aláírja tanúként, anélkül is, hogy elolvasná, de ők biztosan nem fogják elolvasni; az Öreg hölgynek visszaadom a kötelezvényét, s megmondom neki... persze ezt maga is megerősíti... hogy nem tartozik magának semmivel. Látom, Frosch vissza is jött már a fiákerrel a kofferekért; majd megszállok valahol egy szállodában. Bejöhet, biztos úr; Morgan úrral rendeztük a mi kis nézeteltérésünket. Ha Brixhamné úrhölgy lenne szíves tanúként aláírni ezt a papirost, és maga is, biztos úr, nagyon leköteleznének. Brixhamné, érdemes háziurának, Morgan úrnak, nem tartozik semmivel. Kívánom, teljék öröme benne. Akkor engedjük be Froscht, pakolja be, ami még hátravan.

Frosch és a kis cseléd lány Morgan úr tartózkodó felügyelete mellett levitte Pendennis őrnagy ládait a várakozó fiákerhez; Brixhamné pedig, mikor nem volt ott kínzója, odajött, és az Ég áldását kérte megmentőjére, az őrnagyra, minden idők legjobb, legcsöndesebb és legnyájasabb lakójára. S miután az búcsúzóul odanyújtotta neki az ujját, s az alázatos lady bókolva el is fogadta, s már bele is kezdett egy könnyekkel teli búcsúbeszédbe, az őrnagy félbeszakította e szónoklatot, kísértelt a házból, át a Jermyn Street-i szállodába, mely alig néhány lépésnyire volt Morgan kapujától.

A szóban forgó egyén, a szalon ablakából letekintve, mindent küldött távozó lakója után, csak áldást nem; de a rendíthetetlen öreglegény tudta, hogy nem kell félnie Morgan úrtól, s csak egy megvető és derűs pillantást vetett rá, amint sétapálcájával a kezében peckesen tovalépdelt.

Alig néhány órája múlt, hogy Pendennis őrnagy otthagyt a Bury Streetet, s Morgan úr épp nagy méltósággal élvezte *otium*-át,¹⁷⁵ a kapu küszöbéről szivarral a szájában méregette az esti ködöt, mikor e jól ismert ajtó előtt fölbukkant Arthur Pendennis úr, e történet hőse.

- Úgy látom, nagybátyám elment hazulról, Morgan? - mondta e tisztségviselőnek, miután tökéletesen tisztában volt vele, hogy az őrnagy jelenlétében dohányozni árulásszámba megy.

- Pendennis őrnagy *valóban* elment, uram - mondta Morgan, és ünnepélyesen meghajolt, de egy ujjal sem érintette elegáns fejfedőjét -, Pendennis őrnagy a mai napon elköltözött e házból, s nincs többé szerencsém őt szolgálhatni, uram.

- Mi a csuda, és hol van?

- Azt hiszem, átmenetileg a Cox-féle szállodában szállt meg a Jermyn Streeten - mondta Morgan úr, majd kis szünet után hozzátette: - Ön egy darabig most a városban tartózkodik, uram? A legénylakásán? Szeretném a tiszteletemet tenni önnél, uram; s nagyon hálás lennék, ha negyedórát áldozna rám a drága idejéből, uram.

- Azt akarja, járjak közbe a nagybátyámnál, hogy vegye vissza magát? - kérdezte Arthur arcátlan jóindulattal.

- Ilyesmit nem kívánok, uram; legszívesebben... - az inasnak egy pillanatra fölillant a szeme, de elhallgatott. - Nem, nagyon köszönöm - mondta halkabban. - Mindössze önnel szeretnék beszélni, egy önt érdeklő ügyben; talán megtenné nekem azt a szívességet, hogy befárad a házamba?

- Ha egy-két percnél nem tart tovább, nagyon szívesen meghallgatom, Morgan - mondta, s magában arra gondolt: „Gondolom, a fickó azt szeretné, ha pártját fognám” - s bement a házba. Az utcai ablakokon már kint volt a keménypapír tábla, hogy lakás kiadó, s miután Morgan úr bevezette Pendennis urat az ebédlőbe, s ott hellyel kínálta, maga is leült, és tájékoztatta néhány értesüléséről, amelyet az olvasó már ismer.

¹⁷⁵ Szabadság.

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

Amelyben Pendennis számot vet az esélyeivel

Barátunk csak aznap érkezett Londonba, s most is csak rövid időre, s miután a szállodában, ahova Nyugatról fölkísérte őket, útitársaitól búcsút vett, sietett a Lamb Courtra; a ház abban a kevéske napsütésben sütkérezett, amelynek épp kedve kerekedett e sivár, de korántsem kényelmetlen épületet meglátogatnia. Mert az ügyvédi irodákban nem a napsütés, hanem a szabadság uralkodott; a templáriusok dörögtek, de jól érezték magukat az Innben. Pen háziszolgája közölte, hogy Warrington úr odahaza van, s Arthur persze futott is egyenest barátja szobájába, amelyet ugyanolyan bagószagúnak talált, s George is ugyanúgy a cikkein és kritikáin dolgozott, mint régen. Azzal a nyers szívéllyességgel üdvözölték egymást, ahogy a fiatal angolok szokták, s amely a nyers külső alatt sok baráti meleget és kedvességet rejteget. Warrington elmosolyodott, kivette szájából a pipát, és azt mondta: - No, kölyök! - Pen odament hozzá, kezét fogott vele, és megkérdezte: - Hogy vagy, öreg? - És ezzel le is zajlott az üdvözlés a két jóbarát közt, aki hónapok óta nem látta egymást. Alphonse és Frédéric bizonyára egymás karjába vetette volna magát, azt kiáltva: - *Ce bon coeur! ce cher Alphonse!*¹⁷⁶ - Max és Wilhelm legalább egy tucat csókot nyomott volna egymás havannaszagú bajszára.

„No, kölyök!” „Hogy vagy, öreg?” - két brit csak ennyit mond, még ha netán egymás életét mentették is meg előtte való nap. És holnap már kezét se fognak, épp csak biccentenek egymásnak, ha reggelizni mennek. A legmelegebb bizalmat és megbecsülést érzik egymás iránt; megosztanak egymással az utolsó vasukat is; s bármelyikük bármi rosszat hallana a másiktól, azon nyomban lelkesen és fennhangon dicsérné a barátját; de búcsúzni csak egy egyszerű „istenveled”-del búcsúznak, s ha találkoznak, csak annyit mondanak: „Hogy vagy?” - s közben nem írnak egymásnak egy sort sem. Furcsa tartózkodás, az angol barátság sztoikus méltósága! - Igen, mi nem mutogatjuk az érzelmeinket, mint azok a fránya külföldiek - mondja Hardman, a kemény ember, aki nemcsak hogy nem mutat, de nem is érez soha barátságot senki iránt.

- Voltál Svájcban? - kérdi Pen. - Voltam - mondja Warrington. - Még véletlenül sem tudtam valamirevaló dohányt keríteni egészen Strassburgig, ott végre kaptam caporalt. - Lelke bizonyára teli még a sok nagyszerűséggel, amit látott, a nagy érzésekkel, amelyre a természet roppant műve ihlette. De lelkesedése túlságosan szemérmesebb, semhogy megmutatkozzék, akár a legjobb barátja előtt is, s inkább a pipafüst fátylába burkolózik. A meghitt estéken már beszédesebb, s írni szívesen, őszintén ír arról, amiről beszélni szégyell. Gondolatai és útiélményei írásban jelentkeznek; mint ahogy műveltsége is, amelyet szóban sohasem fitogtat, sokatmondó utalásokkal és ragyogó képekkel gazdagítja stílusát, színezi ékesszólását, és ad súlyt szellemességének.

Az idősebbik röviden beszámol, hol mindenütt járt. Volt Svájcban, Észak-Olaszországban, Tirolban, Bécsben, Drezdában és a Rajna-vidéken át utazott haza. E helyekről olyan szegénylős-morcosan beszél, mintha szíve szerint meg sem említene őket, mintha boldogtalanná tenné, hogy egyáltalán látta. Miután az idősebbik ily borongósan vázolta körutazását, a fiatalabbik veszi át a szót. Vidéken volt... nagyon unta magát... kortesút... unalmas, mint mindig... mert egy-két napra feljött Londonba, de megy tovább... Tunbridge Wells közelébe... bizonyos ismerősökhöz... az is módfelett unalmas lesz. De nehezen ismeri be egy angol, hogy boldog!

¹⁷⁶ Drága barátom! Drága Alphonse!

- És a képviselőség, Pen? Sikerült nyélbe ütnöd? - kérdi Warrington.

- Az rendben van... amint a Parlament összeül, és új választást lehet kiírni, Clavering visszalép, és én veszem át a helyét - mondja Pen.

- Melyik király alatt? Mihaszna, szólj, vagy rögtön meghalsz! - kérdezte Warrington. - Hogy állunk ki, liberális konzervatívként, a kormány híveként, vagy magunk kenyerén?

- Hm! Manapság nemigen érdekes a politika, legalábbis többé-kevésbé mindenki ugyanúgy politizál. A birtokom nincs akkora, hogy a védvámrendszer mellett álljak ki; erre azt hiszem, akkor is képtelen lennék, ha enyém lenne az egész grófság. Sok mindenben egyetértek a kormánnyal, de egynémely szociális kérdésben, amellyel a szabadságom alatt megismerkedtem, előttük járok... ne vigyorgj, vén cinikus, *valóban* megismerkedtem a Kék Könyvekkel, s keményen készülök síkraszállni a közegészségügy és a gyarmatosítás kérdésében.

- Megőrizzük magunknak a szabadságot, hogy a kormány ellen szavazzunk, bár általában a kormány barátai vagyunk. *De avant tout*¹⁷⁷ mégis a népé. Előadást tartunk a claveringi iskolában, és kezdet fogunk az értelmes szerelőkkel. Véleményünk szerint a szavazati jogot lényegesen ki kell terjeszteni; de ugyanakkor készek vagyunk egy miniszteri tárcát is elfogadni valamikor, ha a Ház fölfigyel néhány ragyogó beszédünkre, és a kormány rádöbben érdemeinkre.

- Nem vagyok Mózes - mondta Pen, kissé szomorkásan, mint szokta. - Rám nincsenek mennybéli törvények bízva, amiket lehozzak a népnek a hegyről. Nincs is mit keresnem a hegyen, és eszem ágában sincs az emberiség vezetőjének lenni, sem az emberiséget megváltoztatni. Ehhez nem elég erős a hitem; sem elég hiú, sem elég álszent nem vagyok hozzá. Hazudni nem fogok, George, azt megígérem, épp csak egyetértek mindazokkal a szükséges és általánosan elfogadott eszmékkel, amelyeket a közforgalomból csak e közforgalom felszámolásával lehetne kiiktatni. Legalább ennyi haszna legyen az embernek abból, hogy szkeptikus. Ha olyasmit találok, amit érdemes a Házban kimondani, kimondom; ha egy intézkedést helyesnek találok, támogatni fogom; ha akad valami tisztességes pozíció, elvállalom, és örülni fogok a szerencsémnek. De egy nagy embernek éppúgy nem fogok hízelegni, mint a tömegnek sem; s ezzel máris annyira ismered politikai nézeteimet, mint jómagam. Mi szükségem arra, hogy liberális legyek? A liberális párt nem isteni intézmény. Miért ne szavazhatnék én a liberális konzervatívokkal? Azok megtették az országnak, amit nélkülük a liberálisok soha meg nem tettek volna. És ki térítette jó útra mindkettőjüket - a radikálisok és a vidék. Szerintem a *Morning Post*-nak gyakran igaza van, és a *Punch* gyakran téved. Nem elveket hirdetek, hanem a lehetőségekkel igyekszem élni. *Parlons d'autre chose*.¹⁷⁸

- Azt hiszem, a szívedhez a nagyravágyás mellett a szerelem áll a legközelebb - mondta Warrington. - Hogy vannak ifjú szerelmeink? Megnősülünk és föladjuk a legénylakásunkat? Tőlem elválsz, Arthur, és nőt veszel magadhoz?

- Azt hiszem. Nagyon jó természetű és eleven. Énekel, és nem bánja, ha dohányzom. Nagyon szép vagyona lesz... pontosan nem tudom, mennyi... de nagybátyám a Bégum bőkezűségéből jóra következtet, és azt mondja, szép összegre rúg majd. És azt hiszem, Blanche pokoli mód kedvel - mondta Arthur és fölsóhajtott.

- Ez tehát annyit jelent, hogy elfogadjuk a gyöngédségét és a pénzét.

¹⁷⁷ Mindenekelőtt.

¹⁷⁸ Beszéljünk másról!

- Hát nem mondtuk már korábban is, hogy az élet üzlet? - mondta Pendennis. - Nem is tettem úgy, mintha megszakadna érte a szívem. Én kereken megmondtam neki, hogy érzek... és... és... hogy elköteleztem magam mellette. És mióta utoljára láttam, különösen az utóbbi két hónapban, mialatt vidéken voltam, azt hiszem, egyre jobban megkedveltem; a nekem és különösen Laurának írott levelei erre mutatnak. Az én leveleim elég egyszerűek... semmi lelkesedés, semmi fogadkozás, tudod... a dolog *affaire faite*-nek¹⁷⁹ tekintendő, aminek megpecsételését sem siettetni, sem halogatni nem kell.

- És Laura? Ő hogy van? - kérdezte nyíltan Warrington.

- Laura, George - mondta Pen, és mélyen barátja szemébe nézett -, istenemre, Laura a legjobb, legnemesebb és legdrágább lány, aki valaha élt a nap alatt. - Hangja megcsuklott, miközben ezt kimondta; úgy rémlett, alig tudja e szavakat kiejteni; odanyújtotta kezét barátjának, az megfogta és bólintott.

- S erre csak most jössz rá, kölyök? - kérdezte Warrington rövid hallgatás után.

- Hát van ember, aki ne későn jönne rá bizonyos dolgokra? - kiáltotta Arthur, a maga lobbanékony módján, s ahogy folytatta, erőt vettek rajta az érzelmek, s csak úgy tódultak ajkára a szavak. - Hát van, akinek az élete nem csalódás? Aki sértetlenül viszi sírba a szívét? Soha, senkit nem ismertem, aki teljesen boldog lett volna; aki ne egy vagy más legdrágább kincsén váltotta volna ki magát a Sors kezéből. És még szerencsés, ha a Sors azután békén hagyja, azután, hogy kifizette a váltságdíjat, és e tirannus nem látogat vissza hozzá. Tegyük fel, hogy rádöbbszem: elvesztettem a világ legdrágább kincsét, most döbbszem rá, mikor már nem lehet az enyém... hogy egy angyallal éltem egy fedél alatt, és veszni hagytam... vajon én vagyok az egyetlen, ah, drága öregem, én vagyok az egyetlen, aki így járt? És gondold, hogy könnyebben viselem a sorsomat, mert beismerem, hogy megérdemeltem? Ő már nem lehet a mienk. Isten áldása kísérje. Talán megtarthattam volna, de elvesztettem, eltűnt, mint Undine; hát nem, George?

- Valamikor itt élt, ebben a szobában - mondta George.

Ott látta őt... hallotta bájos mély hangját... látta kedves mosolyát és nyájasan csillogó szemét... az arcot, amelyre oly jó visszagondolni... amelyre annyit gondolt átvirrasztott éjszakákon, amelyet örökké áldott és szeretett... ez az arc már a múlté! Egy pohár, melyben illatos virágcsokor volt egyszer... egy Biblia Helen keze írásával... mindössze ennyi maradt életének azon kurta virágkorából. Mondjuk, hogy álom... mondjuk, hogy elmúlik... még mindig jobb egy álmot fölidézni, mint céltalanul, sivár kábulatból fölocsúdni.

A két jóbarát egy darabig szótlanul ült egymás mellett, mindkettő a maga gondolataiba merült, de tisztában volt a másikéval is. A csöndet Pen törte meg váratlanul: azt mondta, mennie kell, meg kell keresnie nagybátyját, hogy beszámoljon az öregúrnak az ügyek előrehaladásáról. Az őrnagy nagyon rosszkedvű levelet írt; az őrnagy öregszik: - „Szeretnélek már a Parlamentben látni, rendezett körülmények közt, s megállapodva egy kényelmes házban, s mielőtt lehunyom a szemem, szeretném, ha tudnám, hogy a nevünket örökli valaki. Ezt szerezd meg nekem - írta az őrnagy -, aztán hadd adjon helyet az öreg Arthur Pendennis a fiataloknak; ő már eleget taposta a *Pall Mall* pavé-ját.”

- Van valami kedves az öreg pogányban - mondta Warrington. - Mégiscsak szeret valakit önmagán kívül is... vagy legalább egy más részt önmagából, nem azt, amelyiket a saját kabátjába gombol... szeret téged és a fajtádat. Szeretné látni, hogy sokasodnak és gyarapodnak a Pendennis sarjak, és hogy övék lesz a föld. A vén pátriárka megáld téged, a Bay Klub

¹⁷⁹ Elintézett ügy.

ablakából, aztán elviszik és eltemetik a St. James-templom lobogói alatt, ahonnét haló poraiban is láthatja a Piccadillyt, a fiákerállomást és a királyi fogadásra gördülő hintókat. Épületes vég.

- Az az új vér, amit én a családba hozok - töprengett Pen -, kétes tisztaságú. Ha magam választok, nem hiszem, hogy épp az apósomat, Amoryt, kívántam volna nemzetségem ősenek, vagy az anyósom apját, Snellt; sem más keleti őst. Erről jut eszembe: tulajdonképpen ki is volt ez az Amory? Egy India-járó hajó másodtiszte. Blanche írt róla néhány verset... a viharról, a hullámhegyekről, a tengerész sírjáról, a vitéz apáról... meg más efféle. Amory egy helyi hajó parancsnokaként veszett a tengerbe Calcutta és Sydney közt; Amory és a Bégum nem élt boldog házasságot. A jó öreg hölgy szerencsétlenül választotta meg a férjeit, mert, köztünk legyen szólva, undorítóbb fráter, mint Clavering Park baronetje, Sir Francis Clavering, még soha nem...

- ...hozott törvényeket az országnak - szakította félbe Warrington; s Pen erre ugyancsak elvörösödött.

- Erről jut eszembe - mondta Warrington. - Badenben összetalálkoztam barátunkkal, Strong lovaggal, ott feszített összes kitüntetésekkel a mellén. Elmondta, hogy összeveszett Claveringgel; úgy látszik, majdnem olyan rossz véleménnyel van róla, mint te, sőt, ha jól emlékszem, bár ebben nem vagyok biztos, még annak a nézetének is hangot adott, hogy Clavering egy utolsó gazember. Strong azzal a Bloundell nevű fickóval volt, aki téged Oxbridge-ben kártyázni tanított; az idő, azt hiszem, kifejlesztette értékes képességeit, és sokkal dörzsöltebb csibész vált belőle, mint volt a te diákkorodban. De a hely császára a híres Altamont ezredes; óriási sikere van, estélyeket ad az egész társaságnak, s mint mondják, bankot robbantott.

- Nagybátyám tud valamit arról a fickóról... és Clavering is tud. Van valami *louche*¹⁸⁰ abban az emberben. No mindegy! Kötelességtudó unokaöcs lévén, el kell mennem a Bury Streetre. - Ezzel Pen fogta a kalapját, s indulni készült.

- Várj, én is megyek - mondta Warrington. Lementek a lépcsőn, de megálltak Pen legénylakásán, mely, mint mondtuk, most az alsó emeleten volt.

Itt Pen beszórta magát eau de Cologne-nyal, s nagy gonddal beillatosította emez illatozó vízzel a haját és pofaszakállát is.

- Mi baj? Nem is dohányoztál. Talán az én pipám bűdösített így be? - morgott Warrington.

- Nőkhöz készülök látogatóba - mondta Pen. - Ott... ott vacsorázom. Átutazóban vannak a városban, és a Jermyn Streeten szálltak meg.

Warrington jóindulatú érdeklődéssel figyelte, hogyan csípi ki magát az ifjú ember; s mint bukkan fel nemsokára pompázatos mellű ingben, nyakkendőben, friss kesztyűben, lábán csillogó lábbelivel. George-on durva fűzős cipő volt, öreg inge szakadt a mellén, nyaka rojtos, ahol hollófekete szakállá kikoptatta.

- No, kölyök - mondta nyíltan -, tudja fene, valahogy kedvelem ezt a te piperkőcségedet. Ha végigmegyek veled az utcán, úgy érzem, mintha rózsabimbó lenne a gomblyukamban. És mégis kedves vagy. Nem hiszem, hogy az egész Temple-ben akadna még egy olyan elegáns fiatal fickó, mint te; és azt se hiszem, hogy eddig egyszer is szégyellted volna, ha velem voltál.

- Ne neved ki, George - mondta Pen.

¹⁸⁰ Sötét.

- Hallod-e, Pen - folytatta a másik szomorúan -, ha írsz Laurának... szeretném, ha megírnád, hogy... Isten áldását kérem rá.

Pen elpirult; aztán ránézett Warringtonra; aztán... aztán féktelen kacagásban tört ki.

- Hisz épp vele fogok vacsorázni - mondta. - Ma hoztam fel őt és Lady Rockminstert vidékről... két napig tartott az út... az éjjel Bathban aludtunk... gyere, George; vacsorázz velünk. Én bárkit meghívhatok, aki tetszik, és az öreg hölgy amúgy is szakadatlanul emleget.

George nemet mondott. George-nak sürgősen meg kellett írnia egy cikket. George habozott; de - ó! - fura kimondani, végül is beleegyezett, hogy elmegy. Megállapodtak, hogy elmennek és meglátogatják a hölgyeket; aztán pompás hangulatban elmasíroztak a Jermyn Streetre. A drága arc megint ráragyogott; az a bájos hang megint szólt hozzá, s az a gyöngéd kéz megint gyöngéden szorította meg az övét üdvözléssel.

Még fél óra hiányzott a vacsorához. - Maga menjen és látogassa meg a nagybátyját, Pendennis úr - mondta az öreg Lady Rockminster. - De ne hozza el vacsorára... ne hozza... elviselhetetlenek azok a szakállas történetei; és én Warrington úrral szeretnék beszélgetni; biztosra veszem, hogy jól elszórakoztat minket. A maga történeteit, azt hiszem, mind hallottuk. Két álló napig együtt voltunk, és azt hiszem, mindketten unjuk egymást.

Arthur tehát engedelmeskedett öladysége parancsának, lement és elsétált nagybátyja lakására.

HARMINCKETTEDIK FEJEZET

*Fiat justitia*¹⁸¹

A vacsorát akkor szolgálták fel, amikor Arthur visszaérkezett, s Lady Rockminster már épp meg akarta mosni a fejét, hogy elkésett. De Laura csak ránézett, és látta, hogy Arthur milyen sápadt, hogy a tekintete milyen zavart, félbeszakította hát nagy természetű pártfogóját, s gyöngéd ijedelemmel kérdezte, mi történt.

Arthur lehajtott egy nagy talpas pohár sherryt. - Hihetetlen dolgokat tudtam meg: majd később elmondom - mondta és ránézett a cselédekre. Ideges volt és felajzott az egész vacsora során. - Ne dobogjon, és ne rázza a lábát ott az asztal alatt - mondta Lady Rockminster. - Rálépett Fidóra, és feldöntötte a tányérját. Látja, Warrington úr nyugton tudja tartani a cipőjét.

A csemegénél - úgy rémlett, ez a szerencsétlen vacsora sohasem ér véget - Lady Rockminster kijelentette: - Hát ez valami hallatlanul ostoba vacsora volt. Gondolom, történhetett valami, és szeretné Laurával megbeszélni. Megyek és szunditok egyet. Teát talán nem is kérek... nem... Jó éjszakát, Warrington úr. Jöjjön el megint... mikor nincs semmi fontos megtárgyalnivaló. - És az öreg hölgy fölszegett fejfel, nagy méltósággal kivonult a szobából.

George és a többiek is fölálltak, mikor Lady Rockminster fölállt, és Warrington menni készült. - Jó éjszakát - mondta Laurának, akin persze meglátszott, hogy aggódik unokatestvére miatt, de Arthur megszólalt: - Nagyon kérlek, maradj, George. Neked is hallanod kell a híreimet, és tanácsot kell adnod nekem. Most igazán nem tudom, mit tegyek.

- Blanche-sal van valami, Arthur? - kérdezte Laura dobogó szívvel, és arca úgy elpirult, ahogy érzése szerint még soha életében.

- Igen... egész hihetetlen história - mondta Pen. - Mikor töletek elváltam, hogy elmenjek a nagybátyámhoz, a kapuban ott találtam Morgant, az inasát, aki oly régóta van nála, s Morgan azt mondta, gazdája reggel eltávozott; elköltözött a házból, szállodába ment... mégpedig ebbe itt. Mikor megjöttem, érdeklődtem iránta; de épp vacsorázni ment. Morgan aztán azt mondta, valami nagyon fontos közölnivalója van számomra, s kért, hogy menjek be a házba; az most az ő háza. Úgy látszik, a gazember rengeteg pénzt összeszedett, mióta nagybátyám szolgálatában állt; énfelőlem akár tőkés vagy milliomos is lehet. Szóval bementeni a házba, és mit gondoltok, mit mondott? Maradjon köztünk, már amennyire mi titokban tudjuk tartani, ha egyszer a titok ennek a csirkefogónak a birtokában van. Blanche apja nem halt meg. Életre kelt. Clavering és a Bégum házassága tehát nem házasság.

- És Blanche, gondolom, ily módon nagyapja örököse? - mondta Warrington.

- Lehet: de miféle apa gyermeke! Amory szökött rab... és Clavering ezt tudja; a nagybátyám is tudja... és a nyomorult öregember ezzel ejtette Claveringet *in terrorem*,¹⁸² annyira, hogy kicsikarta tőle számomra a kerületet.

- Blanche nem tudja? - kérdezte Laura. - És a szegény Lady Clavering sem?

- Nem - mondta Pen. - Blanche még az apja élettörténetét sem ismeri. Úgy tudta, hogy az apja és anyja különváltak, s Bonnernétól, a dajkájától, még gyermekkorában azt hallotta, hogy Amory úr Új-Dél-Walesben a tengerbe fulladt. Amory mint rab, nem mint hajóskapitány volt ott, ahogy a szegény kislány hiszi. Lady Clavering elmondta nekem, hogy nem éltek boldo-

¹⁸¹ Legyen igazság!

¹⁸² Rémületbe.

gan, s hogy a férje jellemtelen volt. Azt mondta, egyszer majd mindent elmond. Emlékszem, könnyekkel a szemében jelentette ki, milyen keserves egy asszonynak bevallania, hogy örömmel hallotta a férje halálhírét; s hogy ő életében kétszer is rosszul választott. Most mi a teendő? Az ember nem mutatkozhat és tarthat igényt a feleségére; ha leleplezi magát, az valószínűleg a halálát jelenti; de annyit mindenesetre, hogy visszatoloncolják. Ám a gazember már jó ideje fenyegeti Clavinget, hogy leleplezi, és ezzel újra meg újra zsarolja.

- Ez természetesen a mi barátunk, Altamont ezredes - mondta Warrington. - Már mindent értek.

- Ha a gazember visszajön - folytatta Arthur -, Morgan, aki ismeri a titkát, azt föl is fogja használni ellene... s minthogy a titok birtokában van, mindannyiunkból pénzt akar kivasalni. Az átkozott gazember azt hitte, én is tudok róla - mondta Pen falfehéren a dühtől. - Azt kérdezte, hajlandó lennék-e évjáradékot fizetni neki, hogy befogja a száját; még fenyegetőzött is, mintha én, én tőkét akarnék kovácsolni a szerencsétlen Bégum balszerencséjéből, s úgy csikartam volna ki a nyomorult Clavingből a képviselői széket. Szerelmes egek! Hát a nagybátyám megőrült, hogy egy ilyen bünszövetkezetbe keveredett? Képzeld el az anyánk fiát, Laura, amint ilyen aljasságból hasznot húz.

- Nem tudom elképzelni, drága Arthur - mondta Laura, s megfogta, megcsókolta Arthur kezét.

- Nem! - tört ki Warringtonból reszkető, mély hangon; leírhatatlan szeretettel és szívébe sajduló fájdalommal figyelte a két derék és szerető fiatal teremtest. - Nem. A mi fiunk nem keveredhet ilyen nyomorult intrikába. Arthur Pendennis nem veheti el egy fegyenc lányát; a Parlamentben nem képviselheti a hajóbörtönöket. Te mosd a kezed, Pen. Szakítanod kell. Nem kell magyarázattal szolgálnod, hogy miért, csak annyit mondj, hogy családi meggondolások a házasságot lehetetlenné tették. Még mindig jobb, ha az a két szerencsétlen nő azt hiszi, hogy szószegő vagy, mint hogyha megtudja az igazságot. És amellet azzal a kutya Clavinggel el tudod ismertetni - ezt én igazán könnyen el tudom intézni neked -, hogy az indokaid, amelyekkel neki, mint a család fejének szolgáltál, bőven elegendők az eljegyzés fölbontásához. Egyetért velem, Laura? - Alig mert a lány szemébe nézni, miközben beszélt. Tudta, hogy ezzel lemond utolsó bujkáló reményéről... elengedi hajótörött szerencséje utolsó roncsát is, amelybe még tétova kézzel kapaszkodott, s engedi, hogy balsorsa hullámai összecsapjanak a feje fölött. Pen fölpattant, miközben ő beszélt, és átható pillantást vetett rá. Ő elfordította a fejét. Láta, hogy Laura is föláll, odamegy Penhez, megint megfogja és megcsókolja a kezét. - Egyetért velem... az Isten áldja meg! - mondta George.

- Az apja szegényéről Blanche nem tehet, drága Arthur, ugye nem? - kérdezte Laura nagyon sápadtan és kapkodva. - Tegyük föl, hogy már elvetted volna, most otthagynád, ha egyszer nem tett semmi rosszat? Nem kötelezted el magad neki? Elhagynád őt, mert bajba került? És ha boldogtalan lenne, nem vigasztalnád? Anyánk azt tenné, ha köztünk lenne. - S miközben ezt mondta, a jó leány Pen nyaka köré kulcsolta a karját, s keblére rejtette az arcát.

- Anyánk a jó Isten angyala - zokogta Pen. - És te a legdrágább, legjobb lány vagy... a legeslegdrágább és legeslegjobb. Mondd meg, mi a kötelességem. Imádkozz, hogy meg tudjam tenni... te tisztaszívű. Az Isten áldjon meg... az Isten áldjon meg, húgom.

- Ámen - nyögte Warrington, s tenyerébe ejtette az arcát. „Igaza van - mormolta magában. - Én azt hiszem... azt hiszem... ez a lány képtelen a rosszra.” Igen, Laura tekintete, mosolya akár egy angyalé. George hosszú, hosszú idő múltán még mindig látta ezt a mosolyt, látta a sugárzó szemet, amint föltekint Penre... látta, hogy hátraveti fürtjeit, elpirul, mosolyog... és változatlan szeretettel tekint feléje.

A lány kis fehér kezével az asztalra támaszkodott, dobolt rajta az ujjaival. - Most pedig... most pedig... - mondta s ránézett a két úriemberre.

- ...most pedig? - kérdezte George.

- ...most pedig megiszunk egy csésze teát - mondta Laura kisasszony mosolyogva.

De mielőtt még sor került volna e meglehetősen érzélgős jelenet csöppet sem romantikus befejezésére, egy cseléd hírért hozta, hogy Pendennis őrnagy megjött a szállodába, és várja unokaöccse látogatását. E hír hallatán Laura, kissé riadtan, s könyörgő pillantást vetve Penre, amely azt mondta: „Viselkedj jól... ragaszkodj az igazsághoz, és tedd azt, ami a kötelességed... légy kedves, de határozott a nagybátyádhoz” - szóval Laura, mint mondtuk, ezzel az arcára írott figyelmeztetéssel búcsút vett a két úriembertől, és visszavonult a hálószobájába. Warrington, aki a teát általában nem kedvelte, most mégis morgott az elmaradt tea miatt. Miért nem tudott az öreg Pendennis egy órával később megérkezni? Egy óra ide vagy oda, igazán nem számít. Végül is út az óra. Óhatatlanul elérkezik a búcsú pillanata. Egy kézfogás, az ajtó becsukódik, a jóbarát eltávozott; és vége a kurta örömnak, az ember egyedül marad. „Vajon a szálloda sok-sok ablaka közül melyiken világít az ő lámpája?” - talán ezt kérdezte magától Warrington, mikor az utcára kiment. Elballagott a szomszédos klub dohányzójába, s ott a szokott vigaszához, egy szivarhoz folyamodott. Férfiak vitatkoztak lármásan, és beszélgettek fennhangon politikáról, balett-táncosokról, lóversenyről, a bizottság felháborító zsarnokságáról - s a titokkal a szíve mélyén maga is bekapcsolódott a hangos vitába. Beszélni! Hangosan, túlkiabálni a többieket! Locsogni, vicceket mondani! Nevetni, képtelen történeteket mesélni! Milyen különös, ha az ember leült a füstben, s ezeket még maga is csak növeli, s közben arra gondol, hogy hihetőleg mindenkinek megvan a maga titkos *egó*-ja,¹⁸³ mely magányosan, félrehúzódva gubbaszt a saját zugolyában, távol e lármás játéktól, amelyet mi, többiek üzünk.

Arthur, miközben végigment a szálloda folyosóin, érezte, hogy feltámad benne a harag. Sértette a gondolat, hogy az az öregúr, akihez most megy, eszközként és bábként használta, s így kompromittálta a becsületét és a nevét. Az öregúr keze, amikor Arthur megfogta, nagyon hideg volt és remegett. Az őrnagy köhögött; zsörtölődött a tűz miatt; Frosch nem tudta úgy odahozni a házikabátját, és elébe adni az újságjait, mint az az átkozott pimasz gazember, az a Morgan. Az öregúr szívből sajnálta önmagát, szánalmasan zsémbelt, és átkozta Morgan hálátlanságát.

- Az a nyomorult gazember! Részeg volt tegnap este, és kihívott, hogy verekedjek meg vele, Pen; teringgettét, sikerült is úgy fölizgatnia, hogy már azt hittem, kést mártok bele. Az az aljas csirkefogó összeszedett vagy tízezer fontot, azt hiszem... megérdemelné, hogy fölkössék, és föl is fogják, de a fene enne meg! kihúzhatta volna addig, amíg én élek. Ismerte minden szókásomat, és a mindenit neki, ha csöngettem, azt hozta be az átkozott tolvaj, amire szükségem volt, nem úgy, mint ez az ostoba német mufurc. És te hogy érezted magad vidékén? Sokat voltál Lady Rockminsternél? Okosabbat nem is tehetnél. Ő még a régi iskolához tartozik... *vieille école, bonne école*¹⁸⁴ ugye? A fenébe is, manapság már nincsenek úriemberek és úrihölgyek; még ötven év, és az egyik ember ugyanolyan lesz, mint a másik. De ezt én már nem érem meg. Nem is vágyom rá; öregszem, fiam, nagyon, és a mindenit, ahogy ma az én kis könyvtáramat csomagoltam, a könyvek közt ráakadtam arra az öreg Bibliára, ami még szegény anyámé volt. Azt szeretném, ha az a tied lenne, Pen. Gondolom, fiam, te fogod majd

¹⁸³ Én.

¹⁸⁴ Régi iskola, jó iskola.

kinyitni a ládát, ha az már a tied lesz, és az öreg már ott fekszik a hant alatt, fiam. - Az őrnagy köhögött, és öreg fejével a tűz felé bólogatott.

Kora és nyájassága némileg lelohasztotta Pen dühét, s nem kevés szorongással gondolt arra, amit tenni készült. Tudta, hogy amit mondani fog, az romba dönti az öregúr életének legszebb reményét, s keblében fájdalmas haragot és zűrzavart szül.

- Hh... Hh... én már kész vagyok, fiam - bólintott az öreg -, de még szeretném a *Times*-ban a beszédedet olvasni, mielőtt elmegyek. „Bármennyire nem kenyerem, hogy nyilvánosság előtt szóljak...” - mondta Pendennis úr - ugye, fiam? Teringettét, pokoli jó bőrben vagy, fiam. Mindig mondtam, hogy az én Jack bátyám majd rendbe hozza a családot. Le kell menned Nyugatra, és meg kell vened a régi birtokot, fiam. *Nec tenui penna*,¹⁸⁵ mi? Megint fölemelkedünk, fiam... szárnyra kapunk... és, teringettét, csöppet se lennék meglepve, ha baronet lennél, mielőtt meghalsz.

Szavai lesújtották Pent. „És éppen én - gondolta Pen -, éppen én döntöm porba szegény öreg légvárait. De muszáj. Hát legyen.”

- A... a lakásán kerestem bácsikám, a Bury Streeten, de nem találtam - kezdte Pen vontatottan -, és beszéltem Morgannel, bácsikám.

- Micsoda! - Az öregúr önkéntelenül elvörösödött, és azt motyogta: - A mindenit, szóval kibújt a szög a zsákból!

- És elmondott nekem valamit, s az nagyon meglepett, és nagy fájdalmat okozott - mondta Pen.

Az öregúr igyekezett közömbösnek látszani.

- Mit... azt a történetet arról a Hogyishívjákról, mi?

- Amory kisasszony édesapjáról... Lady Clavering első férjéről... hogy az kicsoda-micsoda.

- Hm... pokoli kínos ügy! - mondta az öregúr, és megvakarta az orrát. - Én... én... egy idő óta már tisztában voltam ezzel az átkozott körülménnyel.

- Bár én is hamarabb tudtam volna meg, vagy soha - mondta Arthur komoran.

„Nincs semmi baj” - gondolta a Pendennis család korelnőke, és nagy kő esett le a szívéről.

- A mindenit! Legszívesebben én is eltitkoltam volna előled... meg az elől a két szerencsétlen nő elől is; olyan ártatlanok az ügyben, mint a ma született bárány.

- Igaza van. Semmi ok rá, hogy ez a két nő megtudja; és én nem is fogom elmondani nekik soha... hacsak az a gazember Morgan nem - mondta Arthur komoran. - Úgy látszik, mindenáron üzérkedni akar a titokkal: nekem máris feltételeket szabott, hogy mennyiért hajlandó befogni a száját. Bár tudtam volna korábban az ügyről, uram. Nem valami kellemes arra gondolnom, hogy egy fegyenc lánya a jegyesem.

- Hisz épp ezért titkoltam előtted, édes fiam. De Amory kisasszony nem egy fegyenc lánya, nem érted? Amory kisasszony Lady Clavering lánya, és ötven-hatvanezer font vagyon vár rá. És a mostohaapja baronet, földbirtokos, tekintélyes ember; helyesli a házasságot, és vejének engedi át a képviselői székét. Hát van, ami ennél egyszerűbb?

- Igaz ez, uram?

¹⁸⁵ Súlyos szárnnyal.

- Teringettét, de mennyire, hogy igaz, persze hogy igaz. Amory meghalt. *Én* mondom neked, hogy meghalt. Amint életjelt ad, vége. Nem bukkanhat föl. Sarokba szorítottuk, mint az a fickó a darabban... a *Kritikus*-ban, ugye?... Pokoli mulatságos darab az a *Kritikus*. Az a Sheridan iszonyú szellemes; és az volt a fia is. A mindenit, fiam, mikor én a Jóreménység fokán...

Az öregúr szószátyársága, és vágya, hogy Arthurt elvigye a Jóreménység fokára, talán abból fakadt, hogy elkerülje a kérdést, amely unokaöccse lelkét nyomta; de Arthur közbeszólt és félbeszakította:

- ...ha hamarabb elmondta volna ezt a históriát, azt hiszem, nekem is, önmagának is jókora fájdalmat és csalódást takarított volna meg, bácsikám; és most nem kötne olyan kötelék, amelyet becsületből nem bonthatok fel.

- Nem bizony, teringettét neki, jól megkötöttük... s ha szabad azt mondanom, hogy ha egy képviselői székhez és egy csinos lányhoz kötik az embert, aki évi kétezret hoz, akkor az a kötelék nem is olyan kellemetlen - mondta az öregúr.

- Szent Isten, uram! - kiáltott fel Pen. - Hát vak ön? Hát nem látja?

- Mit nem látok, fiatalember? - kérdezte a másik.

- Hát nem látja, hogy inkább a hajóbörtönbe csukatnám magam az apósom mellé - kiáltott Arthur -, mint hogy Amory titkával üzérkedjem? Hát nem látja, hogy inkább ezüstkanalat lopnék az asztalról, mint hogy a hallgatásomért megvesztegetésül elfogadjam Clavingingtől a képviselői székét? Hát nem látja, hogy egy bűnöző lányát adta hozzám feleségül? Hogy szégyenre és szegénységre kárhoztatott? hogy megette a fene a karrieremet, épp most, mikor egész másképpen alakulhatott volna, ha ön nincs! Hát nem látja, hogy bűnös játékot játszottunk, és a magunk ásta gödörbe estünk?... hogy a pénze kedvéért és a karrierért, amit neki köszönhettem volna, házasságot ígértem egy szerencsétlen lánynak, és ezzel lealacsonyítottam magam, és eladtam a becsületemet?

- Az isten szerelmére, ezt hogy érted, fiam? - kiáltott az öreg.

- Ezt úgy, hogy az aljasságnak is van határa; amin túl nem mehetek - mondta Arthur. - Más szavam nincs rá, és elnézést kérek, ha ezzel megbántottam volna. Már hónapok óta érzem, hogy ebben az ügyben gonoszul, piszkosan és számítóan viselkedem. Joggal ért utol a büntetés: eladtam magam pénzért és egy képviselői székért, s most elvesztettem mind a kettőt.

- Ezt hogy érted, hogy elvesztetted mind a kettőt? - rikácsolt az öregember. - Ki az ördög vehetné el tőled akár a vagyonodat, akár a képviselői székedet? Az istenit neki, Clavingnek oda kell adnia. Az utolsó vasig megkapod a nyolcvanezer fontodat.

- Én megtartom az Amory kisasszonynak adott szavamat, uram - mondta Arthur.

- Teringettét, s az ő szülei is megtartják a neked adott szavukat.

- Ha Isten is úgy akarja, uram, nem - felelt Arthur. - Bűnös vagyok, de ha Isten segít, több bünt nem követek el. Clavinget fölmentem a kötelezettsége alól, amelyet a tudtomon kívül vállalt. És Blanche-sal nem fogadok el több pénzt, mint amennyit eredetileg is neki szántak; és megpróbálom boldoggá tenni őt. Ez az ön műve. Ezt önnek köszönhetem uram. De hát ha egyszer jobb nem telt öntől: én megbocsátok...

- Arthur, az isten szerelmére... és apád nevére kérlek, akinél büszkébb ember, istenemre, nem volt a világon, és mindig a szíven viselte a család becsületét... és az én kedvemért... egy szegény, megtört öregember kedvéért, aki mindig is pokoli mód kedvelt téged... ne vedd el ezt a lehetőséget... kérlek, könyörgök, esedezem, drága, drága fiam... ne vedd el ezt a lehetőséget.

Ez embert csinál belőled. Biztos, hogy boldogulsz. Baronet leszel; háromezred lesz egy évben; a fenébe is, térden állva kérlek, ne tedd ezt.

És az öreg valóban térdre ereszkedett, megfogta Arthur kezét, és szájalomra méltó tekintettel nézett föl rá. Keserves volt látni a reszkető kezét, a ráncos és rángatózó arcot, a könnyező és hunyorgó öreg szemet, hallani e megtört hangot.

- Ah, uram - nyögött fel Arthur -, ön máris annyi fájdalmat okozott nekem, legalább ettől kíméljen meg. Ön azt kívánta, vegyem el Blanche-t. Elveszem. Az isten szerelmére, uram, álljon fel. Ezt nem bírom elviselni.

- Azt akarod mondani, hogy elveszed így, koldusszegényen? és koldus leszel magad is? - kérdezte az öregúr, fölállt, és rázta a köhögés.

- Az én szememben Blanche olyan valaki, akit nagy szerencsétlenség ért, s akihez a szavam köt. Ő nem tehet a balsorsáról, s én akkor adtam neki a szavamat, amikor még jó sora volt, nem fogom hát visszavonni most, amikor szegény. És nem fogom elfogadni Clavering képviselői székét, legfeljebb később, ha szabad akaratából adja át. És nem fogadok el egy vassal se többet, mint Blanche eredeti vagyonát.

- Lennél szíves csöngetni - mondta az öregúr. - Én megtettem, ami tőlem telt, és amit mondtam, megmondtam; és pokoli öreg vagyok már. És... és... mindegy. És... és... Shakespeare-nek igaza van... és Wolsey bíbornoknak... teringettét... ha „félannyi buzgalommal Istenem szolgáltam volna”, mint téged... igen, térden állva, a tulajdon unokaöcsém előtt, Jupiterre... nem lehettem volna... jó éjt, fiam, ne fáraszd magad azzal, hogy újra eljössz.

Kezet nyújtott neki, s Arthur megszorította a kezét; erőtlén volt és nyirkos. Mintha hirtelen nagyon-nagyon megöregedett volna; mintha a küzdelem és a vereség egészen megtörte volna.

Másnap ágyban maradt, és nem volt hajlandó fogadni unokaöccsét.

HARMINCHARMADIK FEJEZET

Amelyben kezd tisztulni a helyzet

Mikor Pen másnap reggel, házikábtan, ahogy szokta, fölment Warrington legénylakására, hogy barátjának beszámoljon a nagybátyjával esett tegnapi beszélgetésről, és mint szokta, George tanácsát és véleményét kérje, mást nem talált a kedves régi lakásban, csak Flanaganét, a takarítóasszonyt. George fogta a kofferjét és elment. Címként bátyja suffolki házát jelölte meg. Asztalán kézbesítésre váró csomagok heverték, annak a lapnak és folyóiratnak címezve, amelynek dolgozott.

- Mikor megjöttem, itt találtam az íróasztalánál a drága jó urat - mondta Flanagané -, csak írt, írt, és az egyik gyertya már egészen leégett; és az ágya sincs megbontva, le se feküdt egész éccaka, uram.

Igen, George addig maradt a klubban, míg elege nem volt már a lármás fecsegésből, aztán hazasétált, s azzal töltötte az éjszakát, hogy befejezze, amin éppen dolgozott, s a munka befejezésének teljes energiájával látott neki. A mű elkészült, az éjszaka is eltelt valahogy, megjött a kései novemberi hajnal, és bekandikált az íróasztalnál ülő fiatal férfira. A másnapi újságban vagy a következő negyedévi folyóiratban, nagyon valószínű, hogy sokan megcsodáltuk szelleme termékét, ábrázolásának sokoldalúságát, szatírájának csipős elevenségét, logikájának mélységét. Az írásműben nyoma sem volt azoknak a másfajta gondolatoknak, amelyekről egyébként munka közben sem tudott szabadulni; csak aki a nevét és stílusát jól ismerte, az a nagyon kevés ember vette észre ebből az időszakból származó írásain, hogy hangjuk szomorúbb a szokottnál, iróniájuk keserűbb és türelmetlenebb, mint a későbbiekében. Hiszen, ha az író egyszerű emberi érzelmeit is ugyanúgy ismernénk, mint gondolatait, amint ezt korábban is megállapítottuk, milyen érdekes lenne a legtöbb könyv! S mennyivel érdekesebb, mint amilyen vidám. Azt hiszem, a bohóc arca a maszk mögött mindig komoly, ha ugyan nem szomorú - gondolom, ahány ember a tollából él, és netán olvassa e sorokat, ha nem átallja, mind fölidézi majd a saját élményeit, a magány és munka sok-sok nehéz óráját. Mikor ott ült íróasztalánál, s nem tágitott mellőle a szüntelen gond; a szomszéd szobában tán a láz vagy a betegség volt az úr; talán a gyerek volt beteg; s a felesége virrasztott mellette rémülten, imádság közt; talán gyász sújtotta le, a szemét elfelhőző kegyetlen fátyoltól alig látta a papirost, amire írt, s csak a könyörtelen szükség hajtotta a tollat. Ki az közülünk, akinek ne lettek volna ilyen éjszakái, ilyen órái? De a férfiszív, bármilyen kegyetlen is a fájdalom, elviseli őket; akármilyen hosszúnak látszik is az éj, végül beköszönt a hajnal, a sebek begyógyulnak, a láz elül, eljön a nyugalom ideje, és az ember képes rá, hogy az elmúlt nyomorúságra már keserűség nélkül tekintsen vissza.

Két-három segédkönyv, összetépett kéziratpapirok, a fiókok nyitva, tollak és tintatartó, az itatóson elmosódott sorok, apró darabokra morzsolts, harapdált és tördelt, olvadt végű, torz pecsétviasz - efféle relikviák heverték szanaszét az asztalon. Pen belevetette magát George székébe, és szokása szerint, sőt, akarata ellenére észlelte a dolgokat. A könyvespolcra hiányzott egy könyv - közvetlenül a Bonifác címmel ékesített kollégiumi Platón mellől - ott állt azelőtt Helen bibliája. Magával vitte, gondolta Pen. Tudta, hogy barátja miért ment el. Drága, drága, öreg George!

Pen megdörzsölte a szemét. Ó, mennyivel bölcsebb, mennyivel jobb, mennyivel nemesebb lelkű, mint én, gondolta. Hol akad még egy ilyen jóbarát, ilyen derék szív! Hol hallok én még egy ilyen őszinte hangot, ilyen nyájas nevetést? Hol talállok valaha is még egy ilyen ízig-vérig úriembert? Nem csoda, hogy Laura szerette. Az Isten áldja meg őt! Hát hol vagyok én hozzá fogható? Hát tehetett-e mást, mint hogy szeresse? Mindketten életünk végéig Laura

testvérbátyjai leszünk, mert a sors úgy akarja, hogy ne legyünk mások. Az ő lovagjai leszünk, szolgálni fogunk neki, s majd, ha megöregszünk, megmondjuk neki, mennyire szerettük! Drága, drága, öreg George!

Mikor Pen lement a maga lakásába, szeme a külső ajtón a levélszekrényre esett, volt ott egy levélke, amit az előbb nem vett észre, rajta George jól ismert kézírásával: A. P. úrnak. George akkor dobhatta be, mikor elment.

K. Pen, én már félúton járok, mire te megreggelizel, s úgy tervezem, karácsony utánig maradok, Suffolkban vagy másutt.

Megvan a magam véleménye az ügyekről, amelyekről tegnap a J. Streeten beszéltünk; s úgy érzem, jelenlétem *de trop*.

Vale

G. W.

Unokahúgodnak add át legmelegebb köszöntésemet és búcsúüdvözleteimet.

George tehát elment, s Flanagané, a takarítóasszony átvette az uralmat az üres legénylakás fölött.

Pen természetesen meg kellett látogassa nagybátyját a beszélgetésüket követő napon; s mint-hogy nem nyert bebocsátást, természetesen Lady Rockminster szállására ment, s ott az öreg hölgy nyomban Kékszakállról érdeklődött, s követelte, hogy jöjjön el ő is vacsorára.

- Kékszakáll elment - mondta Pen, elővette George papírdarabkáját, odaadta Laurának, az rápillantott, majd visszaadta, de Penre nem nézett rá, hanem csak elfordult tőle, szó nélkül. Pen meg ékes dicshimnusz zengett a drága öreg George-ról Lady Rockminsternek, akit meglepett a lelkesedése. Soha nem hallotta, hogy Pen valakit is ilyen melegen dicsért volna, s szokott szokimondásával közölte is, nem hiszi, hogy neki a vérében volna, hogy ennyire szeressen bárkit is.

Mikor Pendennis úr egyszer épp a szállodába tartott, ahol Laura lakott, és ahova nagybátyja iránt érzett kötelessége naponta elvitte, a Waterloo téren átmenvén Gimcrack úr híres üzletéből egy régi barátját látta kijönni, nyomában egy csomagokkal megrakott alázatos kereskedővel, aki őt kétüléssel csukott hintájához kísérte ki. A szóban forgó úriember a legmélyebb gyászban volt; de gyászt viselt a hintó, a kocsis és a két ló is. A kényelmes rugókon és párnákon ringó, jómódú gyászt testesítette meg a fogat gazdája, az apró termetű úriember is.

- Nicsak, Foker! Hé, Foker! - kiáltott Pen (nem vitás, hogy az olvasó is fölismerte Arthur régi iskolatársát), és kezet nyújtott a néhai, boldog emlékezetű John Henry Foker úr örökösének, Logwood és más kastélyok urának, a Foker és Tsa - a Foker-féle Barna Sör - főrésztve-nyesének.

A háromujjnyi hófehér kézelő alól koromfekete kesztyűbe bújtatott kéz nyúlt ki, hogy fogadja Arthur köszöntését. A másik kis kéz szattyánbőr dobozkát tartott, nem kétséges, valami drága holmi volt benne, amely az imént került Foker úr tulajdonába, Gimcrack úr üzletében. Pen éles szeme és gunyoros szelleme nyomban elárulta neki, hogy Foker úr mi járatban volt; a Horatius versében szereplő örökösre gondolt, aki csapra veri a hordókat, melyekbe apja szüretelte a bort, s hogy az emberi természet ugyancsak hasonló a Regent Streeten és a Via Sacrán.

- Le Roi est mort. Vive le Roi! - mondta Arthur.

- Ah - mondta a másik. - Igen. Köszönöm. Nagyon lekötelezel. Hogy vagy? Ne haragudj... rengeteg dolgom van... Isten veled! - és beugrott a fekete hintóba, s mint a kis fekete Gond

telepedett a fekete kocsis háta mögé. Mikor Pent meglátta, elpirult, s még más jelét is adta rossz lelkiismeretének és zavarának. Pen ezt helyzete újdonságának tulajdonította, s szokott kajánságával kezdett eltöprengeni rajta.

- Igen, ilyen a világ sora - mondta Pen. - A sírbolt magába zárja Negyedik Harryt, s helyében most Ötödik Harry uralkodik. Jönnek a serfőzde öreg miniszterei, s elébe térdepelnek könyveikkel; a söröskocsisok, alattvalói, levegőbe hajítják veres sapkájukat, és éljent kiáltanak rá. S a bankárok, ügyvédek, ők milyen komoly hódolattal s együttérzéssel járulnak elébe! Kettőjük közt túlságosan nagy tét forgott kockán ahhoz, hogy nagyon szerethették volna egymást. Amíg az egyik évi húszszertől üti el a másikat, törvényszerű, hogy az ifjabb a koronára sóvárogjon, s a vágy a birtoklás gondolatának atyja. Istennek hála, drága Laurám, anyánk és köztem föl sem merült a pénz gondolata.

- Nem is merülhetett! Te elvetetted volna azt magadtól! - kiáltotta Laura. - Miért mutatod önzőbbnek magad, mint amilyen vagy? És miért engeded meg az elmédnek, hogy akár csak egy pillanatra is, magáévá tegyen egy ilyen... hogy ilyen szörnyű aljassággal foglalkozzék? Pirulnom kell, érted, Arthur; te engem... - szeme fejezte be a mondatot; megtörülte a zsebkendőjével.

- Van egy-két olyan igazság, amelyet a nők sose lesznek hajlandók tudomásul venni - mondta Pen -, s amitől a tisztességük mindig visszariad. Azt nem mondom, hogy nem ismerem ezt az érzést, csak annyit, hogy örülök: kísértésbe sose kerültem. Mi rossz van abban, ha az ember megvallja a gyöngeségét?

- Szabadíts meg minket a gonosztól, azt kell kérnünk, úgy tanultuk, Arthur - mondta Laura halkán. - Boldog vagyok, hogy megmenekültél e súlyos büntől; csak azt szomorú elgondolnom, hogy esetleg bele lehetett volna vinni téged. De nem, nem lehetett volna; magad se hiszed, hogy igen. A tetteid nagylelkűek és jók; te megvetsz minden kicsinyes hitványságot. Akkor is elveszed Blanche-t, ha nincsen pénze, s ha nem vesztegetnek meg. Igen, hála legyen az égnek, drága bátyám. Nem is tudtad volna eladni magad; rögtön tudtam, hogy nem vagy képes rá, mikor az kiderült, és te nem tetted meg. Hála legyen... hála legyen annak, akit a hála megillet. De miért kínoz téged ez a szörnyű kétely, Arthur? Miért kételkedsz a tulajdon szívedben, és miért gúnyolódsz rajta... és mindenki másén? Ó, ha tudnád, milyen fájdalmat okozol vele... hogy csak fekszem ébren, és azokra a kegyetlen ítéleteidre gondolok, drága bátyám, s azt kívánom, bár ne gondoltad, ne mondtad volna ki őket!

- Ugye sok gondot, sok könnyet okozok neked, Laura? - kérdezte Arthur. Válaszképpen az ártatlan szeretet teljessége sugárzott a lányból. Mennyei tisztaságú mosoly, kimondhatatlan gyöngédség, együttérzés, szájalom ragyogott fel az arcán... s a szeretetnek, tisztaságnak e jeleit Arthur oly áhítattal szemlélte benne, ahogy egy gyermekben figyeli az ember, vagy ahogy, azt képzei egy angyalban meglátná.

- Én... én nem tudom, mit tettem - mondta keresetlenül -, hogy megérdemeljem két ilyen nő szeretetét. Olyan ez, mint az érdemtelen dicséret, Laura... vagy a túlzottan nagy szerencse. Laura, amitől megrémül az ember... vagy egy nagy tisztség, ha az ember úgy érzi, nem alkalmas rá. Ó, húgom, milyen esendők és gonoszak vagyunk mi, s téged milyen makulátlannak alkotott az ég, mennyire tele vagy szeretettel, s mennyire igaz vagy. Némelyikőtök olyan, mintha nyomát sem viselné az eredendő bűnnek - mondta, s szinte atyai bámulattal nézett az elbűvölő lányra. - Neked csak szép gondolataid lehetnek, és csak jót tudsz tenni. Drága Laurám! Ilyen virágokat fakasztasz te magadból.

- És mit még? - kérdezte Laura. - Látom, megint kiül a gúny az arcodra. Mi ez? Miért jött, hogy elkergeessen minden jó gondolatot?

- Gúny? Az arcomon? Arra gondoltam, drágám, hogy a természet tökéletes munkát végzett, amikor téged ilyen jó és szerető léleknek alkotott meg; de...

- Mi az a „de”? Mi az a gonosz „de”? És miért idézed mindig föl?

- A „de” akaratunk ellenére jelentkezik. A „de” a mérlegelő gondolkodás szülötte; a „de” a szkeptikus ember háziszolgája, akivel szerződést kötött; ha megfelelkezik róla, ha boldog álmodozásba merül, légvárakat épít, vagy mondjuk kellemes muzsikát hallgat, vagy a templomba hívó harangszóra figyel, a „de” bekopog az ajtón, s azt mondja: „Gazdám, itt vagyok. Te az én gazdám vagy; én viszont a tied. Menj, ahova akarsz, nélkülem nem tudsz utazni. A füledbe suttogok, ha a templomban térdepelsz. Ott leszek a nászágyad vánkosán. A gyerekeiddel együtt ülök az asztalodhoz. És ott leszek a halálos ágyad függönye mögött.” Ez a „de” - mondta Pen.

- Pen, te megrémítesz! - kiáltott Laura.

- Tudod-e, mit suttogott az előbb a „de”, mikor rád néztem? Ha ennek a lánynak annyi esze volna, mint amennyi szeretet lakik benne, mindjárt nem szeretne többé. Ha olyannak ismerne, amilyen vagy... annak a tisztátalan, önző lénynek, akit *te* ismersz... bizonyára faképnél hagyna, s megvonná tőled a szeretetét és együttérzését. Hát nem megmondtam - tette hozzá szeretettel -, hogy némelyikötök nyomát sem viseli az eredeti bűnnek? A szeretetet ismered, de hogy mi a rossz, arról fogalmad sincs.

- Miről beszélgetnek ezek a fiatalok? - kérdezte Lady Rockminster, aki ebben a pillanatban bukkant föl a szobában, miután lakosztálya titokzatos magányában, s szobalánya közreműködésével végzett a toalett ama bonyolult szertartásával, amely nélkül az öreg hölgy soha nem mutatkozott nyilvánosság előtt. - Pendennis úr, maga sokat jár ide.

- Nagyon kellemes itt - mondta Arthur -, s mikor Lady Rockminster bejött, épp a barátomról, Fokerről beszélgettünk. Az előbb találkoztam vele, s mint ladységed bizonyára tudja, megörökölte apja királyságát.

- Nagyon szép vagyona van. Tizenötezer egy évben. Az unokaöcsém, nagyon derék fiatalember. El kell jönnie, meglátogatni engem - mondta Lady Rockminster, és ránézett Laurára.

- Már évekkel ezelőtt eljegyezte az unokahúgát, lady...

- Lady Ann egy ostoba kis liba - jelentette ki Lady Rockminster teljes méltósággal -, én ki nem állhatom. Durván megsértett minden társasági jóérzést. Megtörte az apja szívét, és eldobott magától évi tizenötezeret.

- Eldobott? Miért, mi történt? - kérdezte Pen.

- Még egy-két nap, és mindenki tudni fogja a városban; most már nem kell titokban tartanom - mondta Lady Rockminster, miután ebben a tárgyban már vagy tucatnyi levelet írt és kapott. - Tegnap levelet kaptam a lányomtól, aki mindaddig ott volt Drummingtonban, míg az ott történt katasztrófa miatt kénytelen nem volt eljönni, mint a többiek. Mikor Foker úr megérkezett Nizzából, a temetés után, Lady Ann térdre vetette magát az atyja előtt, azt mondta, sose lenne képes hozzámenni az unokabátyjához, mást szeret, inkább meghal, mint hogy eleget tegyen a megállapodásnak. Szegény Lord Rosherville szörnyű zavarban volt, megmagyarázta a lányának, hogy állnak az ügyei, s hogy a megállapodást feltétlenül meg kell tartania; szóval már mind azt hittük, hogy a lány hallgat az okos szóra, s megteszi, amit a családja kíván. És mi történt... múlt csütörtökön, reggeli után, a szobalányával lement a templomba, ott helyben, Drummington Parkban, és hozzámment Hobson úrhoz, az apja káplánjához és az öccse házitanítójához, ehhez a veres hajú, kétgyermekes özvegyemberhez.

Szegény drága Rosherville szörnyű helyzetben van; azt szeretné, ha Henry Foker elvinné Alice-t vagy Barbarát, de Alice ragyás, Barbara meg tíz évvel idősebb, mint ő. És persze a fiatalember most már, hogy a maga ura lett, nyilván a maga kedve szerint választ feleséget. Szörnyű csapás ez Lady Agnesnek. Vigasztalhatatlan. Élete végéig az övé ugyan a Grosvenor Street-i ház, és nagyon szép életjáradéka van. Nem találkozott vele? Igen, ott volt egyszer vacsorán Lady Claveringnél... aznap, mikor magát megismertem, és bevallom, nagyon kellemetlen fiatalembernek véltem. De megneveltem. Megneveltük, mi, Laura? Kékszakáll, hol van? Őt is látni akarom. A miatt a szörnyű Grindley, a fogorvos miatt már megint Londonban kell töltenem egy hetet.

Óladysége ez utóbbi szavaira Arthur már nem figyelt oda. Azon gondolkodott, vajon kinek vehette Foker azokat a csecsebecsét, ott az ékszerésznél? És miért igyekezett annyira elkerülni a szeme elől? Vajon még tart az a régi vonzalma, amely annyira földűlta annak idején, és másfél évre külföldre sodorta? Eh! A karkötőket és egyéb ajándékokat Harry bizonyára valamelyik régi operaházi vagy francia-színházbeli barátnőjének szánta. A nápolyi és párizsi eredetű s a klub dohányzójában keringő pletykák azt mondták, a fiatalember talált magának szórakozást; vagyis ha egyszer útját szegték erényes vonzalmának, szegény fickó ismét visszatért régi társaságához, örömeihez... nem ő az egyetlen férfi vagy nő, akit a társadalom kényszerít a rosszra, vagy gátol a jóban; nem ő a világ önző és gonosz törvényeinek egyetlen áldozata.

Minthogy a jót, ha meg kell tenni, nem lehet elég hamar tenni, Laura azon volt, hogy Pen tervezett házassága a lehető leghamarabb megvalósuljon, s szinte lázas buzgalommal sürgette Pent, hogy járjon végére a dolognak. De miért nem tudott várni? Pen nyugodt szívvel várakozott, de Laura hallani se akart halasztásról. Levelet írt Pennek; könyörgött Pennek; minden eszközt fölhasznált, hogy sürgesse. Úgy tetszett, nem nyugszik, míg nem lesz teljes Arthur boldogsága.

Fölajánlotta a drága Blanche-nak, hogy elmegy Tunbridge-be, és ottmarad vele, ha Lady Rockminster, ahogy szándékszik, ellátogat Rockminsterbe, uralkodói házába; s bár az öreg hölgy veszekedett, dirigált és parancsolgatott, Laura süket volt és engedetlen; el kell mennie Tunbridge-be, el is fog hát menni Tunbridge-be; ő, akinek általában nem volt saját akarata, s aki mosolyogva engedett bárki szeszélyének, és tett eleget bármi bogarának, ez alkalommal önfejű és konok elszántságról tett tanúbizonyságot. Az özvegy lady kénytelen lesz maga gyógyítani a reumáját, maga lesz kénytelen olvasni, hogy elaludjék, ha nem vállalja, hogy károgó hangú szobalánya olvasson föl neki, aki mindig tönkreteszi a regények szép, érzelmes fejezeteit... Laurának ugyanis el kell mennie, és ott kell maradnia új hűgánál. Meleg szeretettel üdvözölte a kedves Lady Claveringet, és fölvetette, hogy talán a jövő héten utazna, és ott töltene egy időt a drága Blanche-sal.

A drága Blanche rögtön meg is írta a drága Laurának 1. sz. válaszlevelét, hogy közölje, milyen boldog örömmel várja nővérét: milyen elbűvölő lesz megint együtt gyakorolniuk a régi duettek, sétálniuk a gyepen, meg Penshurst és Southborough sárguló fái közt! Blanche számlálja az órákat, míg keblére ölelheti legdrágább barátnőjét.

Laura 2. sz. levelében kifejezte örömét a drága Blanche szeretetteli válasza fölött. Reméli, hogy barátságuk soha nem csökken; az évek csak elmélyítik kettejük bizalmát; nem lesz titkuk egymás előtt; mindkettőjük életének az a célja, hogy ugyanazt a személyt boldoggá tegyék.

Két napra rá megjött Blanche 2. sz. levele: Mily bosszantó! Házuk nagyon kicsi, s a két vendégháló az a szörnyű Planterné és a lánya foglalta el, és illőnek találta, hogy itt megbetegedjék (ha vidéken vendégeskedik, mindig megbetegszik!), s így pár napig nem tud, és nem is akar kiköltözni.

Laura (3. sz.): Hát ez valóban nagyon bosszantó! Azt remélte, hogy pénteken már hallani fogja a drága B. aranyos dalait; de hát nem bánja, ha várnia kell, mert Lady R. nem érzi egészen jól magát, s szereti, ha ilyenkor ő ápolja. Szegény Pendennis őrnagy is nagyon rosszul van - itt lakik ugyanebben a szállodában -, olyan rosszul, hogy még Arthurt se tudja fogadni, pedig ő mindennap elmegy hozzá. Arthur szíve csupa gyöngédség és szeretet. Arthurt, mióta él, ismeri. Kezeskedik - igen, aláhúzza - kezeskedik a jóságáért, nyájasságáért, gyöngédségéért.

Blanche (3. sz.): Mit jelent A. P.-nek ez az egészen meglepő, egészen rendkívüli levele? Mit tud róla a drága Laura? Mi történt? Micsoda titok rejtőzik Arthur egészen ijesztő tartózkodása mögött?

Blanche 3. sz. levele magyarázatot igényel; s nincs, ami pontosabb magyarázattal szolgálna, mint Arthur Pendennis meglepő és titokzatos levele.

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

Sam Huxter úr és neje

Drága Blanche - írta Arthur -, ön mindig szép drámákat és izgalmas regényeket olvas vagy álmodik bele a való életbe, hajlandó-e hát most eljátszani egyik szerepét? S még csak nem is a legkellemesebb szerepet, drága Blanche, amelyben a hősnő apja palotájának és vagyonának birtokába jut, s boldog férjét a hűséges szolgahadnak és a vazallusoknak bemutatván azzal üdvözlö: - Ez mind az enyém és a tied -, hanem a másik szerepet, a szerencsétlen hölgyét, aki egyszerre fölfedezi, hogy ő nem a herceg, hanem Claude Melnotte, a koldus felesége; hogy Alnasár felesége, s épp arra jön be, hogy Alnasár felborítja azt a porcelánkészletet, amely meghozta volna a szerencséjét. De álljunk meg: Alnasár, aki a porcelánt felborogatta, nőtlen ember volt; szemét a Nagyvezír lányára vetette, s a darabokra tört tálakkal és csészékkel reményei is összetörték.

Mit szeretne inkább: a Nagyvezír lánya lenni, aki visszautasítja és gúnyosan kineveti Alnasárt, vagy inkább lenne a Lyoni Hölgy, aki a nincstelen Claude Melnotte-ot szereti? Ha tetszik, én eljátszom ezt a szerepet. S viszonzásul, amennyire tőlem telik, szeretni fogom önt. Mindent elkövetek, hogy szerény életét boldoggá tegyem: mert szerény élet lesz az; legalábbis minden arra mutat, hogy nem más; szegényes, prózai, szürke életet fogunk élni, és úgy fogunk meghalni is. Történetünk hősére nem várnak érdemrendek, arany vállrojtok. Írok még egy-két regényt, és hamarosan elfelejtik. Ügyvéd leszek, és megpróbálok a szakmámban boldogulni; s ha nagy szerencsém van, vagy nagyon keményen dolgozom (ez képtelenség), esetleg kaphatok egy gyarmati kinevezést, s ön egy indiai bíró hitvese lehet. Időközben megvásárolom a *Pall Mall Gazette*-et; a kiadók ráuntak, mióta szegény Shandon meghalt, s most olcsón eladják. Warrington lesz a jobb kezem, s az írásai majd jól viszik a lapot. Bemutatom Finucane úrnak, a segédszerkesztőnek, s azt is tudom, ki lesz Finucane-né - nagyon kedves, szelíd teremts, nagyon szépen élt szomorú élete során -, és, mondom, majd így ballagunk tovább, várjuk a jobb időket, és tisztességgel megdolgozunk a keresetünkért. Az operapáholyok s az elegáns világ híreiről majd ön számol be az olvasónak, kis szíve panaszát pedig a „Verses Sarok”-ban önti ki. Lakjunk a szerkesztőség fölött? - négy nagyon jó szoba van ott, egy konyha és egy manzárdszoba Laurának, a Stranden, a Catherine Streeten; vagy inkább a Waterloo Roadon szeretne egy házat?... az nagyon kellemes lenne, csak hogy ott van az a félpenny hídvám. A fiúk a King's College-be járhatnának, nem?

Úgy hangzik ez az egész, mintha tréfa lenne?

Ah, drága Blanche, nem tréfa ám, józan vagyok, és igazat beszélek. Szép ábrándjainknak vége. Hintónk szélvészsebesen tűnt el szem elől, mint Hamupipőkéé; belgraviai házunkat éppígy levegőbe röpítette egy gonosz szellem, s én ugyanúgy nem vagyok képviselő, mint ahogy püspök sem a Lordok Házának padjában, vagy térdszalagrendes herceg. Ön nagyon jól tudja, milyen szegény vagyok, s azt is, mekkora az ön vagyonkája; talán elég ahhoz, hogy ketten szerény kényelemben megéljünk belőle; hogy néha fiákert fogadjunk, ha barátainkhoz megyünk látogatóba, s ne tagadjuk meg magunktól az omnibuszt, ha elfáradtunk. De ez minden: s ez elég lesz önnek, kényes kis hölgyem? Néha kételkedem, vajon el tudja-e viselni azt az életet, amit én ajánlok önnek... de annyit mindenesetre megkíván a tisztesség, hogy tudja, milyen lesz az. Ha azt mondja: Igen, Arthur, én követem, bárhol alakul is a sorsa, hűséges és szerető felesége leszek, aki segít önnek és fölvidítja -: jöjjön hozzám, drága Blanche, és Isten segítsen, hogy megtehessem a kötelességemet, amivel önnek tartozom. Ha nem, ha az életben magasabb helyre vágyik, én nem állok útjába Blanche szerencséjének - majd beállok a tömegbe, és nézem, mikor öladysége az udvarba tart, hogy bemutassák, s ön

megajándékoz majd egy mosolyával hintaja ablakából. Az elmúlt szezonban láttam Lady Mirabelt fogadásra menni; oldalán a boldog férj csak úgy tündöklött a csillagoktól és szalagoktól. Ami virág csak volt a kertben, az mind ott virított a kocsis kebelén. Inkább ez kell és a hintó, vagy hajlandó gyalog járni, és megstoppolni férje harisnyáját?

Most nem mondhatom meg - később talán eljön a nap, mikor már nem lehet titkunk egymás előtt -, mi történt az utóbbi néhány órában, mi változtatta meg életem összes kilátásait; de úgy adódott, hogy megtudtam valamit, s az most arra kényszerít, hogy föladjam a terveimet, sok hiú és nagyravágyó reményemet. Sir Francis Claveringnek megírtam és föladtam egy levelet, amelyben közlöm, hogy nem áll módomban elfogadni képviselői székét, legfőljebb csak az esküvőnk után; hasonlóképpen nem fogadhatok el és nem akarok elfogadni nagyobb vagyont, mint amekkora vagyona önnek nagyapja halála és féltestvére születése óta volt. Az ön jó édesanyja egyáltalán nincsen tisztában - s remélem, soha nem is lesz - azokkal a körülményekkel, amelyek engem e nagyon különös elhatározásra készítettek. Ezek egy fájdalmas tényből fakadnak, s erről egyikünk sem tehet; s ha egyszer így alakultak, végzetesek, és megváltoztathatatlanok, mint az a megrázkódtatás, amely fölborította a jó Alnasár porcelánjait, s helyrehozhatatlanul összezúzta minden reményét. Tréfálkozva írok, mert semmi értelme siránkozni a helyrehozhatatlan balszerencsén. Nem húztuk ki a lutrit, drága Blanche, de én megtalálom a lelkem békéjét anélkül is, ha ön megtalálja; így hát még egyszer tiszta szívémből megígérem, minden tőlem telhetőt elkövetek, hogy önt boldoggá tegyem.

Most pedig miféle újságokkal szolgálhatnék? Nagybátyám nagyon nincs jól; s kegyetlenül rossz néven veszi, hogy visszautasítottam a képviselői székét; a terv tőle származott, szegény öregúrtól, érthető, hogy sír, mert füstbe ment. De Warringtonnal és Laurával hármasan haditanácsot ültünk; ők tudják e szörnyű titkot, s mindenben támogatják elhatározásomat. Bizonyára szeretni fogja George-ot, hiszen ön mindenkit szeret, ha nagylelkű, egyenes és nemes; ami meg Laurát illeti... ő lesz a mi nővérünk, Blanche, a mi szentünk, őrző angyalunk. Ha két ilyen barátja van az embernek, mi értelme törődni a nagyvilággal, vagy azzal, hogy ki képviseli Claveringet, kit hívtak meg és kit nem a szezon nagy báljaira?

Ez az őszinte közlés íratta meg Blanche Laurához intézett levelét, s a Pennek írott levelét is, amelyet Pen levele talán eléggé indokolt.

- Önt elkényeztette a világ - írta Blanche -, ön nem szereti úgy szegény Blanche-ot, ahogy az szeretné, ha szeretnék, különben nem ajánlaná fel ilyen könnyedén, hogy ha akarsz, maradj, ha akarod, le is út, fel is út. Nem, Arthur, ön nem szeret engem. Ön nagyvilági ember, szabályszerűen elkötelezte magát, s most készséggel hajlandó is szavának állni; de hol a teljes ragaszkodás, az odaadó és örökké tartó szerelem... hol az én ifjúságom látomása? Én csak időtöltés voltam az ön életében, és az is maradok... csak futó gondolat, pedig szeretnék az ön egész lelke lenni. Szeretném, ha egy lenne a szívünk, de, ah, Arthurom, mily magányos az ön szíve! Mily keveset adott belőle énnekem! Mosollyal az arcán beszél az elválásunkról, találkozásunkról, s ezt még csak nem is akarja siettetni! Hát az élet csak kiábrándulás, és kertünk virágai mind elhasználnak? Sírtam, imádkoztam... álmatlan óráim voltak... keserű-keserű könnyeket ontottam levele fölött! Elhozom önnek lényem áradó poézisét... egy szerelemre vágyó lélek epekedését... egy szerelemre, szerelemre, csakis szerelemre sóvárgó lélek epekedését... mindezt odavetem a lábához, s fölkiáltok: Szeress, Arthur! De az ön szíve nem ver sebesebben, mikor látja, hogy térdén állva könyörgök a szerelméért!... az ön gögös szemét nem homályosítja el az együttérzés könnyei... ön úgy fogadja el a lelkem kincsét, mintha salak volna, nem gyöngyszem a szeretet mérhetetlen mélységéből! nem gyémánt a szívem bányamélyéből. Úgy bánik velem, mint egy rabszolgával, s kényszerít, hogy

fejet hajtsak az uram előtt. Hát ez a jutalma egy szabad lánynak... ez egy élet szenvedélyének ára? Ah! De mikor volt ez másként? Mikor járt a szerelem mással, mint csalódással? Hát remélhettem én (szerelmes bolond), hogy én leszek majd a kivétel? S hogy lázas homlokom oly szívre hajthatom, mely az enyém megérti? Mily bolond lány voltam! Sorra mind elasztak ifjúi életem virágai; és ez, az utolsó, a legkedvesebb, a legdrágább, a gyöngéden, bolondul szeretett, az esztelenül dédelgetett... ez hova lett? De ebből elég. Ne törődjék vérző szívemmel. Az Isten áldja meg, az Isten áldja meg, Arthur!

Majd írok, ha összeszedtem magam. Lüktető agyam most még gondolkodni sem hagy. Úgy vágyom Laurát látni! Ha vidékről visszajöttünk, ugye rögtön eljön hozzánk? És ön is, hideg szívű ember!

B.

A levél szavai tökéletesen világosak voltak, Blanche a legszebb kézírásával róta őket az illatos papirosra; jelentése azonban nem kis mértékben zavarba ejtette Pent. Vajon Blanche elfogadja vagy elutasítja az ő udvarias ajánlatát? Fogalmazása azt is jelenthette, hogy Pen nem szereti, tehát ő visszautasítja, de azt is, hogy elfogadja, s bármilyen hidegszívű is Pen, ő föláldozza magát neki. Keserű gúnnal nevette el magát a levélen, s az ügyleten is, ami okot adott rá. Nevetett, ha arra gondolt, hogy a szerencse elhagyta, s hogy ő meg is érdemelte hűtlenségét. Újra meg újra elolvasta ezt a pézsmailatú, aranyozott szélű rejtvényt. Csiklandozta humorérzékét; úgy élvezte, mint egy mulatságos történetet.

Éppen így üldögélt ott, keze a fura kézirattal babrált, s keserűn tréfálkozott önmagán, mikor bejött a háziszolgája, kezében egy úriember névjegyével, aki roppantul szeretne vele beszélni. S ha Pen kiment volna a folyosóra, régi ismerősét, Samuel Huxter urat találta volna ott, amint épp a sétatálcája gombját szopogatja, szemét forgatja, s az aggodalom más kiáltó jeleit mutatja.

- Huxter úr, fontos ügyben! Kérje meg Huxter urat, hogy szíveskedjék befáradni - mondta Pen. Mulattatta a dolog, s nem kevésbé jól mulatott, mikor szegény Sam fölbukkant előtte.

- Szíveskedjék helyet foglalni, Huxter úr - kínálta hellyel Pen felsőbbbségesen. - Miben állhatok szolgálatára?

- Ha lehet, ne a cse... az inasa előtt beszéljük meg a dolgot, Pendennis úr - mondta, mire Arthur úr háziszolgája elhagyta a szobát.

- Pácban vagyok - jelentette ki borúsan Huxter úr.

- Igazán?

- Ő küldött magához - folytatta az ifjú orvos.

- Micsoda? Fanny? Jól van? Szerettem volna meglátogatni, de rengeteg dolgom volt, mióta Londonba visszatértem.

- Hallottam magáról az öregemtől, meg Jack Hobnelltól - bökte ki Huxter. - Teljék öröme, Pendennis úr, a kerületben is, meg a hölgyben is. Fanny is minden jót kíván - tette hozzá pironkodva.

- Ne igyunk előre a medve bőrére! Ki tudja, mi minden történhet még, Huxter úr, s ki fogja a következő ülészakban Claveringet a Parlamentben képviselni.

- Maga bármit el tud intézni az öregemmel - folytatta Huxter úr. - Maga juttatta be a Clavering Parkba. Az öregúrnak nagyon jólesett, hogy őt hívatta, uram. Hobnell megírta nekem. Hajlandó lenne beszélni az öregemmel az érdeken, Pendennis úr?

- És mit mondjak neki?

- Megtettem, uram - mondta Huxter különös pillantással.

- Csak... csak nem azt akarja mondani, hogy valami gonoszságot művelt azzal a drága kis teremtéssel? - kérdezte Pen, és dühösen föl pattant.

- Remélem, nem - mondta Huxter szégyenlősen -, csak elvettem feleségül. És tudom, hogy most szörnyű muri lesz odahaza. Az volt a megállapodás, hogy ha az egyetemet befejeztem, én is betársulok, és az apámmal majd Huxter és fia leszünk. De hát ha már egyszer annyira el akartam venni, a fene egye meg. És el is vettem, és az öreg most azt írja, hogy följön a városba gyógyszerert venni; és holnap itt lesz, és akkor minden kiderül.

- És mikor történt? - kérdezte Pen, valószínűleg nem éppen elragadtatva, hogy aki valamikor királyi kegyének egy töredékét élvezte, most ragaszkodását másra ruházta át, és megvigasztalódott az ő elvesztésén.

- Csütörtökön öt hete... két nappal azután, hogy Amory kisasszony a Shepherd's Innben járt - felelt Huxter.

Pennek eszébe jutott, hogy Blanche a levelében említést tett e látogatásról.

- Hívtak - mondta Huxter. - Épp ott voltam az Innben, az öreg Cos lábát néztem meg; és persze másért is; és találkoztam Stronggal, azt mondta, egy nő rosszul lett a lakásán, és fölmentem, hogy orvosi ellátásban részesítsem. Az az öreg hölgy volt, Amory kisasszony szolgálója... a házvezetőnő, vagy mi. Hisztériás rohama volt; úgy rugdalódzott és karmolt, hogy csuda, ott Strong lakásán, Strong és Altamont ezredes jelenlétében, Amory kisasszony meg fehér volt, mint a fal, és sírt, Altamont ezredes pedig csak dúlt-fült magában... szép kis kravál, mondhatom. Két óra hosszat voltak ott a lakásban. Az öregasszony bömbölve ment ki a fiákerhez. Sokkal rosszabb bőrben volt, mint a fiatalabbik. Másnap benéztem a Grosvenor Streetre, hátha szolgálatukra lehetnék, de elmentek, s még azt se mondták, köszönöm. Az azután következő nap meg nekem volt intéznivalóm... Keserves ügy ez is - mondta Huxter borúsan. - De megtörtént, ezen már nem lehet változtatni; most már mentsük, ami menthető.

Szóval Blanche már egy hónapja ismeri a históriát, gondolta Pen, s szívébe belehasított a fájdalom és a szomorú együttérzés. Ez megmagyarázza mai levelét. Nem akarja bajba keverni az apját, sem kikürtölni a titkát; föl akar menteni a kötelezettségem alól... és ürügyet keres rá... micsoda nemes lelkű lány!

- Tudja, uram, ki az az Altamont? - kérdezte Huxter rövid hallgatás után, mialatt Pen a maga ügyeire gondolt. - Fannyval megbeszéltük a dolgot, s nem tudunk másra gondolni, mint hogy személyében Lightfootné első férje támadhatott fel, épp amikor Lightfootné másodszor is férjhez ment. Lehet, hogy Lightfoot nem is sajnálja olyan nagyon - sóhajtott fel Huxter, s egy ádáz pillantást vetett Arthurra, mert a féltékenység démona még mindig megszállva tartotta a lelkét; s most, hogy megnősült, szegény fickó még szilárdabban hitte, hogy Fanny szíve a vetélytársáé.

- Hát akkor beszéljük meg az ön dolgát - mondta Pen. - Mondja meg, miben tudnék a szolgálatára lenni, Huxter. És engedje meg, hogy szívemből gratuláljak a házasságához. Boldog vagyok, hogy Fanny, ez az elbűvölő és kedves teremtés derék embert, úriembert talált magának, aki boldoggá teszi. Mondja meg, ha valamiben segítségére lehetnék.

- Fanny szerint nagyon is lehetne, uram - mondta Huxter, s elfogadta Pen feléje nyújtott kezét -, és hálásan köszönöm a jó kívánságait, ön talán meg tudná puhítani az apámat, és közölhetné vele a dolgot, meg az anyámmal is, aki mindig fönn hordta az orrát, mert egy lelkész lánya. Fanny

nem származik jó családból, azt tudom, és a nevelése sem ér fel a mienkkel, meg... de most már akkor is Huxterné.

- A feleség természetesen a férje rangját viseli - mondta Pen.

- És ha némi kis társasági gyakorlatra tesz szert - folytatta Huxter a sétatálcáját szopogatva -, ér majd annyit, mint bármelyik lány Claveringben. Csak hallaná, hogyan énekel és zongorázik. Hallotta már? Az öreg Bows tanította. És ha az öregem történetesen ki találta tagadni, megállná ő a helyét a színpadon is; de ehhez nem igen fűlik a fogam. Nem tehet róla, de kacér, Pendennis úr. Igazán nem tehet róla. A fenébe is, uram! Fogadni mernék, hogy most is két-három Szent Bertalan kórházi fickó ül vele odahaza, akit én mutattam be neki; még Jack Linton is ugyanolyan komisz, mint a többi, pedig ő volt a tanúm az esküvőnkön, Fanny meg énekel neki, és meregeti rá a szemét. Úgy van ez, ahogy Bows mondta: ha húszan vannak a szobában, s a húsz közül egy nem vesz róla tudomást, addig nem nyugszik, míg az is nincs ott az oldalán huszadiknak.

- Őriztesse az anyjával - mondta nevetve Pen.

- Neki a házmesterfülkét kell őriznie. Fanny most nem lehet együtt annyit a családjával, mint régen. Azokkal én nem élhetek együtt, tudja jól, uram. Gondoljon a rangomra - mondta Huxter, és koszos kezét az állához emelte.

- *Au fait*¹⁸⁶ - mondta Pen úr, aki határtalanul jól mulatott, s akiről (és persze senki másról a világon) *mutato nomine*¹⁸⁷ majdnem hogy el lehetett volna mondani ugyanezt a mesét.

Mikor a két úriember épp a beszélgetés kellős közepén tartott, újabb kopogás hallatszott Pen ajtaján, s a háziszolga Bows urat jelentette be. Az öregúr lassú léptekkel követte, s mikor Pennel kezét fogott, keze kissé megremegett, és sápadt arca kipirult. Köhögött, kockás vászonsebkendőjével megtörülte az arcát, leült, térdére tette a kezét, s a nap rásütött tar fejére. Pen nem kis együttérzéssel, nyájasan nézett a csúnya kis öregemberre. Neki is megvan a fájdalma, ő is megsebesült, gondolta Arthur. Ez az ember is egy nő lába elé helyezte a tehetőségét és szívét, s az elrúgta magától. A szerencse ellene fordult, s a díj annak az embernek jutott. Fanny férje, akit magában imigyen aposztrofált, időközben fél szemével az öreg Bowsra kacsingatott, s lukakat furkált a padlóba szeretett sétatálcájával.

- Szóval vesztettünk, Bows úr, és itt a szerencsés győztes - mondta Pen, és az öregúr szemébe nézett.

- Ahogy mondja, uram; itt a szerencsés győztes.

- Gondolom, tőlünk jött? - kérdezte Huxter, s miután fél szemével rákacsintott Bowsra, most a másikkal Pent tüntette ki egy kacsintás erejéig, mely azt látszott mondani: „Belepistult az öreg... érti... fűlig beleszeretett Fannyba... szegény öreg számár.”

- Igen, ott voltam, mióta maga elment. Samné asszony küldött maga után: azt mondta, fél, hogy maga valami ostobaságot művel... valamit, ami magára vall, Huxter.

- Más is van olyan nagy számár, mint én - dörögött a fiatal orvos.

- Hát akad néhány - mondta az öregember -, de nem sok, legalábbis remélhetőleg. Igen, ő küldött maga után, mert félt, hogy megsérti Pendennis urat; s bizonyára azért is, mert attól tartott, hogy nem fogja átadni az üzenetét neki, s nem kéri meg, hogy látogassa meg őt; s mert tudta, hogy *én* eleget teszek a megbízásának. Átadta, uram?

¹⁸⁶ Valóban.

¹⁸⁷ Névváltoztatással.

Huxter bíborvörös lett, s zavarát egy káromkodással igyekezett leplezni. Pen kacagott; a jelenet mind jobban és jobban illett keserű humorához.

- Nem kétlem, hogy Huxter úr később átadta volna az üzenetet - mondta Arthur -, s én a legnagyobb örömmel teszek eleget a megtisztelő meghívásnak, s teszem tiszteletemet Huxter úr feleségénél.

- A Charterhouse Lane-en, a pék fölött, jobboldalt, ha a St. John's Street felől jön - folytatta Bows könnyörtelenül. - Ismeri Smithfieldet, Pendennis úr? A St. John's Street Smithfieldbe visz. Johnson doktor gyakran ment végig arra lyukas cipőben, meg egy köteg éhbérért írt kézirattal a hóna alatt a *Gent's Magazine* számára. Maguk, íróemberek, manapság jobban vannak eleresztve, mi? Fiákeren járnak, meg sárga glaszékesztyűt hordanak.

- Én már annyi sok derék és jó embert láttam kudarcot vallani, s annyi szélhámos csirkefogót sikert aratni, hogy nagyon téved, öreg barátom, ha azt hiszi, hogy olyan nagyra vagyok a saját szerencsémmel - mondta Arthur szomorúan. - *Maga* talán azt hiszi, hogy az életben az kapja a jutalmat, aki legjobban megérdemli? és a jómód alantas próbájával vizsgálja az érdemet? Bizonyára érzi, hogy maga is ér annyit, mint én. Én ezt sose vontam kétségbe. Maga az, aki zsörtölődik a szerencse szeszélyein, s morog, ha másnak szerencséje van. És nem ez az első eset, hogy igazságtalanul vádol engem, Bows.

- Talán nem is jár olyan messze az igazságtól, uram - mondta az öreg, és megtörülte tar homlokát. - Magamra gondolok, és zsörtölődöm, így van ezzel a legtöbb ember, ha ennél a témánál köt ki. Ez a fickó itt kihúzta a lutrit; ez ám a szerencsés ifjú.

- Fogalmam sincs, mire céloz - mondta Huxter, akit erősen zavarba ejtett két társának párbeszéde.

- Talán nincs - jegyezte meg szárazon Bows. - Huxterné azért küldött maga után, hogy vigyázzak magára, és tegyek róla, hogy átadja azt a kis üzenetet Pendennis úrnak, amit persze nem adott át, tehát Huxternének igaza volt. A nőknek mindig igazuk van; mindig mindenre megvan az okuk. Nos, uram - mondta és csúfondárosan mosolyogva fordult Penhez -, arra is oka volt, hogy velem küldje el ezt az üzenetet. Miután maga elment - mondta Huxternek -, együtt üldögéltünk, nyugalomban és kényelmesen; én beszéltem, ő meg a maga ingeit foldozta, aztán beállított a Bertalan kórházból a maga két barátja, Jack Linton és Bob Blades; és akkor kitalálta, hogy üzennivalója van. Nem kell sietnie; nincs ott szükség magára; legalább két óra hosszat ott maradnak, azt merem állítani.

A hír hallatán Huxter izgatottan fölállt, sétatálcáját malaclopó köpenye zsebébe mélyesztette, és megragadta a kalapját.

- Szóval eljön, és meglátogat minket, ugye? - kérdezte Pentől. - És megbeszéli majd az öregemmel, ugye, hogy leköltözhetem-e innét Claveringbe?

- Megígéri, Huxter, hogy ingyen kezel, ha történetesen Fair Oaksban betegednék meg? - kérdezte Pen jókedvűen. - Feltétlenül megteszem, amit tehetek magáért. Hamarosan eljövök, és meglátogatom Huxterné asszonyt, aztán majd együtt kifundáljuk, hogy mi itt a teendő.

- Gondoltam, hogy ettől majd elmegy, uram - mondta Bows, s amint az ifjú orvos elhagyta a szobát, visszazökkent karosszékebe. - S ráadásul így igaz, az utolsó szóig. Visszakívánja magát, és elküldi maga után a férjét. Mindenkit megbűvölne az a kis ördög. Megpróbálja magát, engem, szegény öreg Costigant, ezeket a Bertalan kórházi ifjoncokat. Már egész kis udvart tart maga körül. S ha más nem akad, az öreg német péket bűvöli a boltban, vagy a fekete utcaseprőnek kedveskedik a sarkon.

- Szereti ezt a fickót? - kérdezte Pen.

- A szeretetre és ellenszenvre nincs magyarázat - felelt Bows. - Igen, kedveli; s miután a fejébe vette, addig nem nyugodott, míg el nem vétette magát vele. A Szent Kelemen-templomban hirdették őket, és vagy senki se hallotta, vagy senki se tudott semmi hathatós okot, ami a házasságot tiltotta volna. És egy napon kiosont a portásfülkéből, és megesküdték; elment Gravesendbe Lotharióval; s nekem otthagyt egy levelet, hogy magyarázzak meg mindent a mamájának. Uramisten! Az öregasszony éppúgy tudott mindent, mint én, csak úgy tett, mintha nem tudna róla. Szóval hát elment, s én megint magamra maradtam. Hiányzik, uram, hiányzik, amint végigszökdécsel az udvaron, és följön hozzám énekleckére. Nem visz rá a lélek, hogy benézzek a házmesterlakásba, amely olyan üres most, hogy nincs ott ő, a kis kacér teremtes. Megyek, leülök és ott lebzselek a lakásán, mint egy vén bolond. Nagyon szépen rendben tartja; kiadjusztálja Huxter valamennyi ingét és ruháját; megfőzi a kis vacsoráját, s mint a pacsirta, dalol munka közben. Mi értelme mérgeledniük? Kölcsönöztem nekik három fontot, hogy legyen mivel elkezdniük; mert amíg meg nem békülnek, s a papa ki nem rukkol, nincs egy vasuk se.

Mikor Bows elbúcsúzott, Pen Blanche levelét és az új híreket elvitte szokott tanácsadójának, Laurának. Csodálatos, hogy Arthur úr, aki általában a maga feje után ment, most milyen sok mindenben szorult tanácsra. Egy mellényt alig tudott kiválasztani úgy, hogy ki ne kérje Bell kisasszony véleményét; ha lovat akart vásárolni, feltétlenül meg kellett kérdeznie Bell kisasszonyt; a nagyrabecsülés mindeme jelein az okos hölgy, akinél Bell kisasszony lakott, s akinek, mint mondtuk volt, megvoltak a maga tervei *protégée*-jével kapcsolatban, kitűnően elszórakozott.

Arthur odaadta Blanche levelét Laurának, s megkérdezte, ő hogyan értelmezi. Laurát nagyon felizgatta és zavarba ejtette a levél tartalma.

- Az a benyomásom - mondta Laura -, hogy Blanche nagyon ravaszul jár el.

- És szeretné úgy forgatni a dolgokat, hogy meg is tarthasson, és ki is adhassa az utamat. Igazam van?

- Sajnos, ez olyan kétszínűség, ami nem sok jót ígér a jövőendő boldogságod szempontjából; és ez nem szép válasz a te őszinte és becsületes leveledre, Arthur. Tudod, szerintem... szerintem... nem szívesen mondom ki, hogy mire gondolok - mondta Laura pipacspirosan, de a piruló ifjú hölgy végül engedett unokabátyja rábeszélésének, s mégis kimondta. - Én úgy érzem, Arthur, mintha... mintha lenne a dologban másvalaki is... - mondta Laura, és újból elpirult.

- És ha van - tört ki Arthur -, ha megint szabad vagyok, akkor a világ legdrágább és legjobb lánya...

- Nem vagy szabad, bátyám - mondta Laura nyugodtan. - Másé vagy, s bevallom, fáj, hogy rosszat tartsak arról, akié vagy. De hát mást nem tehetek. Fura, hogy a levélben nem követeli: áruld el az okát, miért álltál el a számodra oly előnyös megállapodástól; erről egyáltalán nem beszél. Valahogy úgy írta meg levelét, mintha ismerné apja titkát.

- Feltétlenül ismeri - mondta Pen, s elmondta Laurának, amit épp az imént hallott Huxtertől; a Shepherd's Innben esett találkozás történetét.

- Ő nem egészen így írta le - mondta Laura; odament az íróasztalához, elővette Blanche-nak azt a levelét, amelyben megemlíti a Shepherd's Innben tett látogatását. - „Újabb csalódás, csak Strong lovagot és egy barátját találtuk a lakásban.” Blanche mindössze ennyit mondott. De hát ő köteles megőrizni az apja titkát, Pen - tette hozzá Laura. - És mégis... mégis... valahogy zavaros a dolog.

Az volt a zavaros, hogy három héttel a nagy horderejű fölfedezés után Blanche még nagyon is lelkesedett az ő drága Arthurjáért, s az illendőség határain belül mindent megtett, hogy Arthurt azon boldog előkészületek befejezésére buzdítsa, amelyek következtében Arthur majd egyszer s mindenkorra az övé lesz; most meg mintha megzavarta volna valami e boldog előkészületeket - mintha a szegény Arthur nem lett volna ugyanolyan kedves Blanche szemében, mint a gazdag, parlamenti képviselő Arthur... Mintha itt valami titok lappangana. Végül Laura azt mondta:

- Tunbridge Wells nincs is olyan messze, ugye, Arthur? Vajon nem az lenne a legokosabb, ha lemennél és meglátogatnád?

Egy hete voltak már a városban, és ez az egyszerű megoldás mind ez ideig egyiküknek se jutott eszébe.

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

Amelyben kiderül, hogy Arthur okosan tette volna, ha mindjárt menettérti jegyet vált

A vonat nagyon is gyorsan elvitte Arthurt Tunbridge-be, bár még így is, miközben e rövid utat megtette, volt ideje végiggondolni élete körülményeit, s fölismerni, hogy konok önzése milyen szomorú következményekkel járt. „Íme, oda minden remény és vágyakozás - gondolta -, oda az ábránd és a nagyratörés! Ha engedek vagy ha megmakacsolom magam, egyaránt szerencsétlen vagyok: anyám könnyörgött nekem, s én mégis eltaszítottam magamtól egy angyalt. De mondjuk, hogy akkor elveszem: ha úgy kényszerítik rám, Laura sose lett volna angyal a szememben. Más ösztönzésére képtelen lettem volna nekiadni a szívem; soha nem ismertem volna meg olyannak, mint amilyen, ha mást kell megkérnem, hogy magyarázza meg a jellemét, és mutasson rá az erényeire. Engedtem nagybátyám rábeszélésének; s az ő kezes-ségére elfogadtam Blanche-t, a parlamenti széket, a vagyont, a nagyravágyást, és a karriert; és lám!... jön a sors, és itthagya nekem a feleséget a hozomány nélkül, amelyet ellenszolgálatásul fogadtam el, mert szívet nem kapok vele. Miért nem voltam becsületesebb, vagy miért nem vagyok most kevésbé becsületes? Szegény öreg nagybátyámnak semmi fájdalmat nem okozott volna, hogy elfogadjam Blanche vagyonát, akárhonnét származzék is: képtelen megérteni a skrupulusaimat, s hogy miért utasítottam vissza; kegyetlenül föl van háborodva, majd a szíve szakad meg. Én mindenkinek csalódást okozok. Tehetetlen, gyöngé, tökéletlen senki vagyok, úgy látszik, nem is vagyok méltó semmiféle szerencsére. Sem magamat nem tudom boldoggá tenni, sem mást, akinek bármi köze van hozzám. Milyen jövő vár mellettem erre a szegény léha kislányra, ha fölveszi az én szürke nevemet, és osztozik a sorsomban? Még nagyravágyás sincs bennem annyi, hogy izgasson a kudarcom, és nem tartom magam annyira, hogy az vigaszt nyújtana, vagy még inkább, hogy őt megvigasztaljam vele. Ha történetesen megírnék egy könyvet, mely, mondjuk húsz kiadást megér, én lennék az első, aki a hírességemen gúnyolódik. Tegyük fel, hogy sikert aratok az ügyvédi pályán, és vagyont szerzek a tanúk beugratásával és a bizonyítékok kiforgatásával; vajon ez az a hírnév, amely kielégíti vágyaimat, és ez az a hivatás, amelyre érdemes rátennem az életemet? Bár én volnék az a tisztelendő atya, aki itt ül velem szemben, s még föl sem emelte szemét a breviáriumból, csak a reigate-i alagútban, mert ott sötét volt; vagy az az öregúr mellette, aki olyan gyűlölködő szemmel méregeti az újságja fölött. A pap behunyja a szemét a világ elől, gondolatai a könyvön csüggenek, amely útmutatást ad neki az elkövetkező világba. Szomszédja gyűlöli, szörnyetegnek tartja, tirannusnak, hóhérnak; máglyán égő vértanúkra gondol, a pap sápadt arcára, amint nézi őket, és arcát megvilágítják a lángok. Egyiküknek sincsenek kétségei; megingathatatlan önbizalommal törnek előre, viselvén tulajdon logikájuk terhet.”

- Nem érdekli az újság, uram? - kérdezte a zömök úriember hirtelen (volt benne egy lángoló cikk útitársuk, a fekete reverendás pap rendje ellen); Pen megköszönte, elvette, s tovább töprengett, anélkül, hogy akár csak két mondatot is elolvasott volna belőle.

„És mégis, hajlandó lennél elfogadni a két ember bármelyikének hitvallását, minden következményével együtt? - gondolta. - Ah, az ember kénytelen a maga terhet cipelni, a maga hitét kialakítani, a maga gondolatait gondolni, és a maga imádságait imádkozni. Ki az a halandó, akinek mindent elmondhatnék, ha rászánnám magam, vagy ki az, aki meg is értené? Ki tudja megállapítani a másik gyöngéit, elmulasztott lehetőségeit, ki tudja fölmérni a szenvedélyeit, amelyek legyőzik a fogyatékosságokat, amelyek megbénítják a józan esztét? Vajon mennyire képes felebarátunk lelke befogadni az igazat és igazságosat, s mennyire képes aszerint cselekedni? miféle láthatatlan és elfeledett véletlen, miféle ifjúkori félelem, a szerencse miféle rossz vagy jó fordulata változtatja meg az élet folyását? Megváltoztathatja egy homokszem, mint ahogy egy találmány elhajított kavics akár véget is vethet neki. Ki tudja fölmérni a

körülményeket, szenvedélyeket, kísértéseket, amelyek mellettünk vagy ellenünk szólnak, azon az Egyen kívül, akinek félelmes bölcsessége előtt térdre borulunk, s akinek az irgalmához fordulunk fölordozásért. Most vége - gondolta Pen. - A mai vagy holnapi nap lezárja ifjúságom számvetését; sivár bizony a kép, amire visszatekinthetek, sajna! szomorú história, nem egy olyan lapja akad, amelyre nem szívesen gondolok vissza. De ki nem fárad el, ki nem botlik, ki nem igyekszik ép bőrrel menekülni a küzdelemből?” És a feje a mellére hanyatlott, s a fiatalember alázatosan és szomorú szívvel borult le a Trónus előtt, amelyen a Bölcsesség, a Szeretet és a mindenkiért érzett Szánalom ül, és úgy gyónt előtte. „Mit számít az, hogy hírnév, vagy szegénység? - gondolta. - Ha feleségül veszem ezt a lányt, akit választottam, legyen elég akaratom és erőm, hogy hozzá hű maradjak, és boldoggá tegyem! És ha gyermekeim lesznek, adja Isten, hogy tőlem csak igaz szót halljanak, igaz cselekedetet lássanak, s hogy becsületes nevet hagyjak rájuk. Házasságom nem ígér semmi nagyszerűséget. De hát érdemel-e az életem ilyesmit? Most új szakasza kezdődik; adja Isten, hogy az előzőnél jobb legyen.”

Mire Pen töprengései végére ért, a vonat épp megállt Tunbridge-ben, visszaadta az újságot a szomszédjának, elköszönt tőle, miközben a külföldi pap a túlsó sarokban változatlanul a könyvébe merült. Pen ezután kiugrott a kocsiból, kezében utazótáskájával, elszántan arra, hogy szembenéz sorsával.

Az állomásról egy konflis sebesen elvitte Lady Claveringék házába; útközben Arthur megfogalmazott egy kis beszédet, amelyet Blanche-hoz szándékozott intézni; erélyesebb, becsületesebb, jobb szándékú szónoklatot az adott körülmények közt, magafajta ember, nem is mondhatott volna. Tartalma az volt: „Blanche, nem értem, legutóbbi levele tulajdonképpen mit is jelentett, vagyis hogy tisztességes, őszinte ajánlatom az ön számára elfogadható-e, vagy sem. Gondolom, ismeri az okot, amely arra indított, hogy lemondjak az egybekelésünk nyújtotta világi előnyökről; ezeket ugyanis nem fogadhattam volna úgy el, hogy véleményem szerint becsstelenné ne váljak. Ha az érzelmeimben kételkedik, íme, itt vagyok, tegye próbára őket. Hívja Smirke-et, s adjon össze minket azon nyomban; én tiszta szívemből igyekszem megtartani az eskümet; célom, hogy az ön hű és szerető férje legyek, önnek gyöngéden gondját viseljem életünk végéig.”

A bejáratú ajtónál Pen kiszökött a konflisból, és egy olyan inasba botlott, akivel eddig még nem találkozott. Az ember szemmel láthatólag meglepődött a kofferes úriember felbukkanásán, s még csak meg sem kísérelte, hogy a táskát elvegye tőle. - Őladysége nem tartózkodik idehaza, uram - jegyezte meg.

- Pendennis vagyok - mondta Arthur. - Lightfoot hol van?

- Lightfoot elment - felelt az ember. - Őladysége nincs idehaza, s én azt az utasítást kaptam...

- Hallom Amory kisasszony hangját a szalonból - mondta Arthur. - Vigye a táskám az egyik vendégszobába, legyen szíves - és az ajtónállót faképnél hagyva, egyenesen fölment a lakásba, ahonnan a nyitott ajtón át dallamos trillák hallatszottak ki.

A mi kis Najádunk ott ült a zongoránál, s szívvel-lélekkel, elmerülten énekelt. Clavering úrfi a szófán aludt, őt nem érdekelte a zene; de Blanche mellett egy úriember ült, s teljes révületben hallgatta a mélabús, szenvedélyes dallamot.

Mikor kinyílt az ajtó, az úriember fölriadt. - No nézd csak! - a zene elhallgatott, s az énekesnő fölsikkantott; Frank Clavering fölriadt a szófán, Arthur meg előrelépett és azt mondta: - Nicsak, Foker? Hogy vagy, Foker? - Ránézett a zongorára, s ott, Amory kisasszony mellett, egy pontosan olyan bíborvörös szattyánbőr dobozt látott, mint három napja Harry kezében, mikor Logwood örököse a Waterloo Streeten az ékszerésztől jött ki. Nyitva volt, s benne, a fehér selyemvánkoston, ó, egy csuda szép, lángvörös rubinfejű, és gyémántfarkú karkötő-kígyó tekeredett!

- Hogysmint, Pendennis? - kérdezte Foker. Blanche-nak remegett a válla, s látszott rajta, hogy feszülten figyel, és izgatott. Zsebkendőjét ráborította a karkötőre, előrelépett, s reszkető kézzel üdvözölte Pent.

- Hogy van a drága Laura? - kérdezte. A gyászba borult Foker olyan arccal pillantott fel, hogy az olvasó képzeletére bizzuk lefestését; úgyszintén a Frank úrfiét is, akinek épp csak arra maradt ideje, hogy e különös hármast egy hallatlanul sokat tudó pillantással végigmérve felrikkantson: - Hát ez nem rossz! -, s már el is tűnt kuncogva.

Mindeddig Pen is tartóztatta magát; de ránézett Foker égő fülére és arcára, s elkacagta magát, oly vadul és hangosan, hogy attól Blanche sokkal jobban megrémült, mint a legkomolyabb jelenettől.

- Szóval, hogy ez volt a titok, mi? Ne pirulj, és ne fordulj el, Foker, édes öregem! Ember, te a hűség szobra vagy. Hát megtehetném, hogy közébe álljak Blanche-nak és e kitartásnak... hát közébe állhatnék én Blanche-nak és az évi tizenötezernek?

- Az nem számít, Pendennis úr - jelentette ki Blanche nagy méltósággal. - Engem nem a pénz, nem a rang, nem az arany indít meg; hanem igenis az *állhatatosság*, a hűség, ez a csupa bizalom szerető szív, amelyet teljesen nekem ajánlottak föl; ezt becsülöm én oly sokra, igen, ezt. - Ezzel a zsebkendőért nyúlt, de eszébe jutott, hogy mi van alatta, és megállt a keze. - Én nem titkolom, én nem tettetem magam... egész életem fölötte áll a tettetésnek... az előtt, akinek odaadtam, az én szívemnek nem szabad titka legyen... hogy valaha azt hittem, szerettem önt... igen, azt hittem, ön is szeret!... bevallom, így volt. S hogy ragaszkodtam e hithez! Hogy mennyit imádkoztam, mennyire igyekeztem, sóvárogtam elhinni ezt! De az ön viselkedése... az ön mindig oly hűvös, oly szívtelen, oly barátságtalan szavai föltárták előttem a valóságot. Ön játszott egy szegény lány szívével. Ön megvetően dobta vissza ünnepélyesen tett ígéretemet! Én mindent... mindent megmagyaráztam Foker úrnak.

- Mindent - mondta Foker tekintetében hívő odaadással.

- Micsoda? Mindent? - és sokatmondó pillantást vetett Blanche-ra. - Szóval én vagyok a vétkes? Helyes, Blanche, legyen. Én nem fellebbezek az ön ítélete ellen, s némán elviselem. Isten a tudója, igaz és őszinte jó szívvel jöttem le ide, és egészen másra számítottam. De remélem, olyan boldog lesz vele, amilyen boldoggá, szavamra mondom, én szerettem volna tenni önt; s remélem, derék, öreg barátom a hűségéhez, kitartásához, szeretetéhez méltó feleséget lel önben. Mert ő igazán megérdemli bárki lány nagyrabecsülését... még Blanche Amory kisasszonyét is. Szorítsunk kezét, Harry; ne nézz ilyen görbén rám. Tán azt mondta neked valaki, hogy én szívtelen és hazug ember vagyok?

- Szerintem te... - kezdte Harry, dühösen, de Blanche félbeszakította.

- Henry, egy szót se... könyörgök, bocsássanak meg egymásnak!

- Ön angyal... Jupiterre... angyal! - mondta Foker, mire Blanche szeráfi pillantást vetett a csillárra.

- Annak ellenére, ami már a múlté, sőt, éppen azért, ami már a múlté, én mindig bátyámnak fogom tekinteni Arthurt - folytatta a szeráf -, hisz hosszú-hosszú évek óta ismerjük egymást, ugyanazokat a mezőket jártuk, s együtt szedtük a virágokat. Arthur! Henry! Nagyon kérem, fogjanak kezét, és legyenek jó barátok! Megbocsátok... én szívből megbocsátok önnek Arthur. Már hogy is tehetnék mást, ha egyszer ilyen boldoggá tett.

- Hármunk közül csak egyvalakit sajnálok, Blanche - mondta Arthur komolyan -, s megint azt mondom, remélem, boldoggá teszi ezt a derék fickót, ezt a becsületes és hűséges fiút.

- Boldoggá! Ó, egek! - kiáltott Foker. Szólni se tudott, csak csurgott a boldogságtól a könnye.
- Ő nem tudja... nem tudhatja... mennyire szeretem, és... és... ki vagyok én? egy szerencsétlen kis flótás, s ő magához emel, s azt mondja, hogy megpróbál... sze... sze... szeretni! Én nem érdelek meg ekkora boldogságot. Add a kezed, öreg fiú, ha ő megbocsátott neked, azok után, hogy olyan szívtelen voltál hozzá, s ha azt mondja, hogy szeret. Isten hozott. Hidd meg, mindenkit szeretek, akit ő szeret. A mindenit... ha azt mondja, csókoljam meg a lába nyomát, hát megcsókolom. Meg én. Mondja csak nyugodtan. Annyira szeretem. Látja, hogy mennyire szeretem.

Blanche megint szeráftekintettel pillantott föl. Gyöngéd keble hullámozott. Kinyújtotta a kezét, mintha csak meg akarná áldani Harryt, majd egy királynői mozdulattal megengedte, hogy kezét csókoljon neki. Fölvette a zsebkendőjét, eltakarta a szemét, miközben másik kacsóját átengedte Harrynak, hogy könnyek között szorongassa.

- Esküszöm, pokolra való, aki egy ilyen szerető szívű teremtest becsap - mondta Pen.

Blanche letette a zsebkendőt, s kettes számú kezét szelíden Foker lehajtott fejére tette, mely épp könnyek közt csókolgatta az első számút. - Csacsi gyerek - mondta -, annyira kell szeretni, amennyire megérdemlik; hát ki ne szeretne egy ilyen kis butust?

És e pillanatban Frank Clavering rontott rá az érzelmes trióra.

- Hé, Pendennis! - mondta.

- Nos, Frank?

- Az az ember a pénzét kéri, és menni akar. Megitta a sörét.

- Megyek én is vele - kiáltotta Pen. - Isten önnel, Blanche. Isten megáldjon, öreg barátom, Foker. Tudom, egyiketeknek se fogok hiányozni. - Alig várta már, hogy kívül legyen.

- Várjon. Még volna önhöz egy-két szavam. Négyszemközt, ha megengedi - mondta Blanche.

- Ugye megbízik bennünk annyira, hogy magunkra hagy, Henry? - A Henryt úgy, és olyan könnyörgő hangon mondta, hogy Foker elrémült a gyönyörűségtől. - Hogy megbízom-e? - mondta. - Hát ki ne bíznék önben? Gyerünk innét, Franky fiam.

- Gyűjtsunk rá egy szivarra - mondta Frank, mikor kimentek a hallba.

- Ő nem szereti - mondta szelíden Foker.

- Uramisten... *bánja* is ő. Pendennis örökké bagózott - mondta a szókimondó ifjú.

- Hogy rövid legyenek - mondta Blanche Pennek, teljes lelki nyugalommal, mikor kettesben maradtak -, ön sose szeretett engem, Pendennis úr.

- Megmondtam, mennyire - szögezte le Arthur. - Én sose áltattam.

- Gondolom, most megy, és elveszi Laurát - folytatta Blanche.

- Ez volt a mondanivalója? - kérdezte Pen.

- Még ma este fölkeresi, azt biztosra veszem. Ne is tagadja. Engem sose szívelt.

- *Et vous?*¹⁸⁸

- *Et moi... c'est différent.*¹⁸⁹ Engem már gyerekkoromban elrontottak. Nem tudok szerényen, egyhangúan élni. Valamikor talán még tudtam volna, de ahhoz már késő. Ha már érzelmeim nincsenek, legalább a világ legyen az enyém. Öntől sem az egyiket, sem a másikat nem kap-

¹⁸⁸ És ön?

¹⁸⁹ És én... ez más dolog.

hatom meg. Ön mindenben *blasé*¹⁹⁰ még a nagyravágásában is. Nyitva állt ön előtt a karrier, és nem fogadta el. Lemondott róla... miért?... egy *betise*-ért...¹⁹¹ egy képtelen skrupulus miatt. Miért nem kell önnek az a képviselői szék... minek ilyen *puritain*?¹⁹² Miért utasítja vissza, ami jog szerint az enyém... jog szerint, *entendez-vous*?¹⁹³

- Szóval mindent tud? - kérdezte Pen.

- Csak egy hónapja. De már Baymouth óta sejtem... *n'importe*¹⁹⁴ mióta. Még nem késő. Harry olyan, mintha nem is volna; és ön előtt még nyitva áll a világ. Miért nem ül be a Parlamentbe, érvényesíti a tehetségét, s teremt magának meg a feleségének méltó helyet a világban? Harry... *Celui-la* lesz az enyém. *Il est bon. Il est riche. Il est... vous le connaissez autant que moi, enfin.*¹⁹⁵ De gondolja, hogy én nem becsülök többre *un homme qui fera parler de moi*?¹⁹⁶ Ha a titok kiderül, én gazdag vagyok, *à millions*.¹⁹⁷ Mi közöm az egészhez? Nem az én hibám. És különben sem fog soha kiderülni.

- És Henrynek mindent elmond, ugye?

- *Je comprends. Vous refusez*¹⁹⁸ - csattant fel Blanche haragosan. - Majd akkor beszélek Henryvel, amikor én akarom, ha már elvett feleségül. Ugye nem árul el? Maga egy védtelen lány titkának birtokában van, ugye nem fordul ellene, és nem él vissza vele? *S'il me plaît de la cacher, mon secret; pourquoi le donnerai-je? Je l'aime, mon pauvre pere, voyez-vous?*¹⁹⁹ Inkább élnék azzal az emberrel, mint a magukfajta *fades*²⁰⁰ nagyvilági intrikusokkal. Szükségem van érzelmekre... *Il m'en donne. Il m'écrit. Il écrit très-bien, voyez-vous... comme un pirate... comme un Bohémien... comme un homme.*²⁰¹ Ha ez nincs, már azt mondtam volna anyámnak: - *Ma mère! quittons ce lache mari, cette lache société... retournons a mon père.*²⁰²

- A kalózra éppúgy ráunna, mint mindenki másra.

- Eh! *Il me faut des émotions*²⁰³ - mondta Blanche. Pen ismeretségük hosszú évei alatt soha ennyit meg nem értett, meg nem tudott róla, mint amennyit most értett és tudott meg, bár ez több volt, mint a valóság. Mert ez az ifjú hölgy képtelen volt bármi érzelmet teljesen átélni; lelkesedése állelkesedés volt, gyűlölete álgyűlölet, szerelme álszerelme, ízlése ál-ízlés, fájdalma álfájdalom; mind föllángolt, vadul izzott egy pillanatig, s nyomban le is lohadt, hogy helyet adjon a következő álérzelemnek.

¹⁹⁰ Közönyös.

¹⁹¹ Bolondság.

¹⁹² Puritán.

¹⁹³ Érti?

¹⁹⁴ Nem fontos.

¹⁹⁵ Ő... Ő kedves. Gazdag. Ő... de végül is ön éppúgy ismeri, mint én.

¹⁹⁶ Egy olyan embert, aki felhívja rám a világ figyelmét?

¹⁹⁷ Milliomos.

¹⁹⁸ Értem. Ön visszautasít.

¹⁹⁹ Ha meg akarom őrizni titkomat, miért szolgáltatassam ki másoknak? Látja, szeretem szegény atyámat.

²⁰⁰ Unalmas.

²⁰¹ Tőle megkapom őket. Ő ír nekem. Tudja, nagyon jól ír, mint egy kalóz, mint egy cigány, mint egy férfi.

²⁰² Anyám, hagyjuk ezt a gyáva férjet és ezt a gyáva társaságot, és térjünk vissza apámhoz!

²⁰³ Ó, érzelmekre van szükségem!

HARMINCHATODIK FEJEZET

A házasságszerzések fejezete

A tunbridge-i peronon Pen teljes félóra hosszát füstölgött a méregtől, míg meg nem érkezett az esti londoni vonat - ő a felet hat órának érezte, de még ez a hosszú-hosszú idő is eltelt, a vonat megjött, kirobogott, fölbukkantak London fényei, s egy úriember, táskáját a vonaton feledve rohant a fiákerhez: - Hajtson, amilyen gyorsan csak tud, a Jermyn Streetre. - A kocsis, bár londoni bérkocsis volt, mégis azt mondta: - Köszönöm -, mikor az úriember kezébe nyomta a borraalót; s Pen ezután futva ment föl a szálló lépcsőin Lady Rockminster lakosztályába. Laura egyedül volt a szalonban, olvasott, sápadtan, a lámpa mellett. Mikor Pen benyitott, a sápadt arc föltekintett. Kövessük tovább Pent? Az élet nagy pillanatai csak olyan pillanatok, mint a többi. Az ember sorsát eldönti egy-két szó. Egy pillantás; egy kézszorítás; vagy eldönthetik az ajkak, bár szólni képtelenek.

Lady Rockminster fölébred vacsora utáni álmából, és bemegy a szalonba, menjünk mi is vele.

- Szavamra, gyerekek! - ez az első szava, s a szobalánya csodálkozó szemmel kandikál át a válla fölött. És joggal mondhatja ezt; és joggal csodálkozik a szobalány, mert a két fiatal... szóval Pen olyan helyzetben van, amelyről minden fiatal hölgy, aki e könyvet olvasta, hallott már, sőt, talán látott is, vagy reméli, de mindenesetre megérdemli, hogy lásson.

Egyszóval: Pen belépett a szobába, egyenesen odament a sápadt Laurához, akinek még annyi ideje sem volt, hogy megkérdezze: - Már itt? -, megragadta kinyújtott, reszkető kezét, épp mikor föl akart állni a karosszékből, térdre borult előtte, és úgy hadarta: - Voltam nála. Eljegyezte magát Harry Fokerrel... és... és *most*, Laura?

A kéz megszorította a kezét... a szem választ sugárzott... a reszkető ajak válaszolt: szavak nélkül. Pen feje lehanyatlott a lány ölébe, s úgy zokogta: - Jer, s áldj meg minket, drága édesanyám! -, s két kar... gyöngéd, mint Helené... magához ölelte őt.

Ebben a pillanatban lépett a szobába Lady Rockminster, s mondta: - Szavamra, gyerekek! Beck! Hagyja el a szobát. Minek magának mindenbe beleütnie az orrát!

Pen diadalmas pillantással pattant föl, még mindig Laura kezét fogva. - Laura a balsorsoméért vigasztal, asszonyom.

- Micsoda dolog ez, hogy a kezét csókolgatja? Legközelebb majd még mit nem csinál?

Pen kezét csókolt öladységének. - Lent voltam Tunbridge-ben - mondta -, meglátogattam Amory kisasszonyt; és arra érkeztem, hogy egy gazfickó bitorolja helyemet a szívében - mondta tragikus hangon.

- Ez az egész? És ezért siránkozik itt maga térden állva? - mondta az öreg hölgy, s kezdett dühbe gurulni. - Ezt az újságot megtarthatta volna magának holnapig.

- Igen - mondta Pen -, más ült a helyembe... de miért lenne gazember? Derék, állhatatos, fiatal, gazdag és csinos fiú.

- Micsoda számárságokat fecseg maga, uram? - kiáltotta az öreg hölgy. - Mi történt?

- Amory kisasszony hűtlen lett hozzám, s kezét Henry Foker úrnak adja. Épp azon kaptam őket, hogy Amory kisasszony dalocskákat turbékolts neki, miközben ő a lábainál hevert; az utóbbi tíz nap alatt ajándékokat fogadott el tőle, s fogadalmat tettek egymásnak. Harry volt az öreg Planterné reumája, amely megakadályozta, hogy a drága Laura leutazzon Blanche-hoz.

Harry roppantul állhatatos és nemes lelkű férfiú. Odaigérte Logwood javadalmát Lady Ann férjének, és pompás nászajándékot adott nekik; s amint szabad volt, nyomban odavetette magát Blanche lába elé.

- S így magának, ha Blanche-ot nem kaphatja meg, jó lesz Laura is, igaz, uram? - kérdezte az öreg hölgy.

- Pen nemesen viselkedett - mondta Laura.

- Úgy viselkedtem, ahogy ő kívánta tőlem - mondta Pen. - Mindegy, hogy hogyan, Lady Rockminster; megtettem, amit legjobbnak tartottam, s ami az erőmből telt. Ha úgy véli, hogy nem vagyok méltó Laurára, azt magam is tudom, és kérem az Eget, tegyen jobbá; s ha a világ legjobb és legtisztább teremtésének társasága ehhez hozzásegíthet, legalább ez a segítségem meglesz.

- Hm - mondta az öreg hölgy, s valamivel békésebb hangulatban nézett a fiatalokra. - Mindez nagyon szép; de azért én mégiscsak jobban örültem volna a Kékszakállnak.

S most Pen, hogy a beszélgetést e témáról, mely lehet, hogy fájdalmat okozott volna a jelenlévők közül némelyeknek, elterelje, földézte a Huxterrel reggel esett beszélgetést, a Fanny Bolton-ügyet, amelyről a maga gondjának és izgalmának hatására teljesen megfélemedezett. Elmondta a hölgyeknek, hogy Huxter maga mellé emelte feleségül Fannyt, s most apja érkezéére elfogta a félelem. Kellő humorral írta le a jelenetet, s különös gondot fordított azon részlet kidomborítására, amely Fanny kacérságával és a férfinem rabul ejtésére irányuló elfojthatatlan vágyával volt kapcsolatos; ezzel azt akarta mondani: „Látod, Laura, nem is voltam én olyan bűnös abban az ügyben; a lány volt a kezdeményező, s én a tartózkodó. Amikor pedig én már nem voltam jelen, a kis szirén másokon gyakorolta csáberegjét és művészetét. Nagyon kérlek, felejtsd hát el a dolgot; vagy legalábbis enyhén büntess a hibámért.”

Laura megértette, mi rejlik a buzgó magyarázkodásban. - Ha rosszat tettél, megbántad, drága Pen - mondta -, s tudod - tette hozzá sokatmondó pillantással, elpirulva -, *nekem* nincs jogom, hogy szemedre hányjam.

„Hm - zsémbelt magában az öreg hölgy -, mégiscsak jobban örültem volna Kékszakállnak.”

- Ami elmúlt, elmúlt. Előttünk a holnap. S én mindent megteszek, ami tőlem telik, hogy a holnapodat boldoggá tegyem, drága Laura - mondta Pen. Szíve alázatossá lett jövő boldogsága kilátásától; elfogta az áhítat, ha Laura jóságára, tisztaságára gondolt. S mikor az bevallotta neki Warrington iránt táplált múlt érzelmait, s nemes szívét leplezetlenül tárta elébe, csak még jobban megszerette. És ő, valószínűleg, arra gondolt: „Milyen különös, hogy én valaha is mást szíveltem; szinte restellem, hogy az a másik már milyen közömbös nekem, hogy nem is fáj a távozása. Ó, csak az elmúlt két hónapban tanultam meg Arthurt szeretni! Ma már semmi sem érdekel, csak Arthur; ébren és álmomban minden gondolatom vele van; soha sincs távol tőlem. És ha elgondolom, hogy az enyém lesz, az enyém, és én a felesége leszek, s nem a szolgálója, mint ahogy még ma reggel is hittem, hisz térden állva könyörögtem volna Blanche-nak, hogy engedjen mellette élnem... Ó, ez már sok... Ó, anyám, bár lennél itt köztünk!” S úgy is érezte, mintha Helen ott lenne... ha láthatatlanul is, de valóban mellette. A boldogság dicsfénye sugárzott körülötte. Még lépni is másképp lépett, s új szépségében virított. Arthur észrevette e változást; s az öreg Lady Rockminster éles szeme is fölfigyelt rá.

- Hogy te milyen alattomos, álszent kis csibész vagy - súgta oda neki, miközben Pen széles jókedvében hahotázva mesélte Huxter históriáját -, hogyan tudta megőrizni a titkodat?

- Hogyan tudnánk segíteni azon a fiatal páron? - kérdezte Laura. Hát persze, hogy Laura kisasszonyt érdekelte minden fiatal pár sorsa, hisz a nagylelkű szerelmesek mindig szeretik a többi szerelmeseket.

- El kell mennünk, és meg kell látogatnunk őket - mondta Pen.

- Igen, el kell mennünk, és meg kell látogatnunk őket - mondta Laura. - Én nagyon akarom szeretni Fannyt. Menjünk most rögtön. Lady Rockminster, elvihetem a hintót?

- Még hogy most... te számár, este tizenegykor! Huxter és Huxterné már biztos fölhúzták a hálósipkát. De annak is ideje már, hogy maga szedje a sátorfáját. Jó éjt, Pendennis úr.

Arthur és Laura tíz percet kért még.

- Akkor majd holnap reggel megyünk. Eljövök érted Marthával, és elviszlek.

- Egy grófi korona - mondta Pen, akinek, nem kétséges, tetszett a dolog - nagy hatással lesz a Lamb Courton és Smithfieldben. Várjunk csak... Lady Rockminster, hajlandó lenne részt venni velünk egy kis összeesküvésben?

- Mit ért összeesküvésen, fiatalember?

- Arra kérem, érezze magát egy kicsit rosszul holnap reggel; s ha az öreg Huxter megérkezik, engedje meg, hogy elhívjam önhöz. Ha már attól jókedvre derül, hogy vidéken egy baronetet kezelhet, mekkora hatással lesz rá egy grófnő? S ha már megpuhult... ha már teljesen megfőztük, akkor majd közöljük vele a titkot; előállítjuk a fiatalokat, kipréljük belőle az atyai áldást, és befejezzük a komédiát.

- Szamárság - mondta az öreg hölgy. - Fogja a kalapját, uram. Gyerünk kisasszony. Tessék... nem nézek oda. Jó éjszakát, gyerekek. - S ki tudja más, mint az öreg hölgy maga, hogy milyen fiatalkori emléke járt az eszében, mikor Laura karján távozott, s közben egy dalt dúdolt magában bólogatva.

Laura és Martha a megállapodás szerint kora reggel megérkezett; érkezésüknek, reméljük, megvolt a kívánt hatása a Lamb Courton, ahonnét már hármasan folytatták az utat, hogy Samuel Huxter úrnál és nejénél tegyék tiszteletüket Charterhouse Lane-i lakásukon.

Mindkét hölgy nagy érdeklődéssel, s Fanny a maga részéről nem kis felindulással vette szemügyre a másikat. Azóta nem látta a „jótevőjét” - hagyatéka miatt szívesen emlegette így Pent -, mióta bekövetkezett, ami végül Huxter úr nejévé tette.

- Samuel elmondta, hogy milyen kedves volt, Pendennis úr - mondta. - Ön mindig olyan kedves. És... és remélem, madame, hogy az ön barátnője, aki a Shepherd's Innben megbetegedett, szintén jobban van már.

- Az én nevem Laura - mondta a másik és elpirult. - Én... én... Arthur húga vagyok... azazhogy voltam... vagyok... és mi mindig szeretni fogjuk önt, hogy olyan jó volt hozzá, mikor megbetegedett. És majd ha lenn lakunk vidéken, remélem, látni fogjuk egymást. És én mindig boldog leszek, ha azt hallom, hogy ön boldog, Fanny.

- Mi ugyanarra készülünk, amit maguk Huxterrel már megtettek, Fanny. De hol van Huxter? Milyen takaros, meghitt kis lakása van! És milyen aranyos ez a cica!

Miközben Fanny Pen kérdéseire válaszolgatott, Laura leszögezte magában: „Ejnye... hát ez az a teremtés, akitől mindannyian úgy megrémültünk? Vajon mit találhatott rajta Arthur? Kedves kis teremtés, nem mondom, de micsoda modor! Mindegy, akkor is nagyon jó volt Penhez... Isten áldja meg érte.”

Samuel úr már elment, hogy a papájával találkozzék. Huxterné azt mondta, hogy az öregúr aznap érkezik a Strandre, a Somerset kávéházba; s Fanny bevallotta, hogy reszket a találkozástól. - Ha a szülei kitagadják - mondta -, mi lesz velünk? Soha meg nem bocsátom magamnak, hogy romlást hoztam a férjem fejire. Közben kell járnia az érdekünkben, Arthur úr. Ha valaki, hát ön meg tudja enyhíteni az öreg Huxter urat. - Fanny még mindig felsőbb-

rendű lényt látott Penben, az nyilvánvaló. Az se vitás, hogy Arthurnak eszébe jutott a múlt, mikor az asszonyka tragikus kis pillantásait és hangsúlyait, apró modorosságait, reszketegségét, hiúságát észrevette. Alighogy a beszélgetést befejezték, megérkezett Linton és Blades úr, természetesen Huxtert meglátogatni, s mindkettő finom dohányszagot hozott magával. Jól megnézték a hintót a pék előtt, s áhítattal vették szemügyre rajta a grófi koronát. Megkérdezték Fannyt, ki volt az a nagyfejű, aki az imént hajtatott el innét, s kijelentették, hogy a grófnő igazán szemrevaló. De mikor meghallották, hogy Pendennis úr volt az meg a húga, megjegyezték, hogy Pendennis apja csak afféle felcser volt; és hogy Pendennis fenemód fölvág; ők is ott voltak ugyanis Huxter társaságában aznap este, mikor a Hátsókonyhán Pennek az a kis szóváltása volt Huxterrel.

Mikor a Fleet Streeten épp hazafelé tartottak, s Laura, Pen határtalan mulatságára, épp megjegyezte, hogy Fanny nagyon kedves, de igazán nem lehet azt mondani, hogy szép lenne... bár lehet, hogy az, csak ő nem látja annak... s mikor épp megálltak a Temple szomszédságában, megpillantották az ifjú Huxtert, hazafelé mentében a feleségéhez. - Az öreg megjött; ott volt a Somerset kávéházban... meglehetősen jókedvében van... a vasút körül van valami, az vidította föl; de erről az ügyről... erről félt neki szólni. Talán Pendennis úr megpróbálná?

Pen azt mondta, rögtön megy, és meglátogatja Huxter urat, és majd meglátja, mit lehet tenni. Az ifjabb Huxter meg csak húzza meg magát odakint, míg a félelmetes beszélgetés lezajlik. A koronás hintó a fiatalember lelkében is csodálatot keltett; az öreg Huxter szintén elragadtatva észlelte, mikor kinézett a kávéház ablakából a Strandre, amelyet oly nem mindennapi élvezettel vett mindig szemügyre.

- Egy kis mulatságot most én is megengedhetek magamnak, uram, s azt hiszem, joggal - mondta Huxter úr, mikor kezét szorított Pennel. - Bizonyára tudja az újságot. Megkaptuk a parlamenti fölhatalmazásunkat, uram. Meglesz a szárnyvonalunk... fölmennek a részvényeink, uram... megvesszük a három szántóját a Brawl partján, és jó kis pénzt dugunk az ön zsebébe is, Pendennis úr.

- Ejha... ez aztán jó hír. - Pennek eszébe jutott, hogy három napja hever az íróasztalán a Lamb Courton egy Tatham úrtól érkezett levél; még föl se bontotta, annyira lefoglalták egyéb ügyei.

- Remélem, nem szándékszik meggazdagodni és fölhagyni az orvosi gyakorlattal - mondta Pen. - Nem tudjuk önt nélkülözni Claveringben, Huxter úr; bár a fiáról nagyon sok jót hallottam. Barátom, Goodenough doktor ugyancsak jó véleménnyel van a tehetségéről. Ámbár keserves dolog, hogy egy önhöz foghatóan kiváló ember ottmaradjon egy ilyen kis vidéki fészekben.

- A főváros lett volna az igazi munkaterületem, uram - mondta Huxter úr, miközben a Strandet nézte. - De hát az ember ott lát munkához, ahol munkát talál; s én az apám mesterségét folytattam.

- Az volt az én apám is - mondta Pen. - Néha kívánom, bár az ő nyomdokába léptem volna.

- Ön, uram, előkelőbb életpályát választott magának - mondta az öregúr. - Ön a szenátusba vágyik; és irodalmi dicsőségre. Ön a költő tollát forgatja, uram, és elegáns körökbe járatos. Mi Claveringben szemmel tartjuk önt. Ott olvassuk a nevét a legzártkörűbb arisztokrata társaságok vendégei közt. Nos, épp a napokban jegyezte meg a feleségem, milyen furcsa, hogy az Earl of Kidderminster vendégei közt *nem* említették meg az ön nevét. Ha szabad kérdezni, az arisztokrácia mely tagjái az a fogat, amelyről önt az imént leszállni láttam? Özvegy Rockminster grófnőé? És hogy van öladysége?

- Őladysége nincs valami jól; s mikor hallottam, hogy ön följön a városba, nagyon igyekeztem rábeszélni, hogy menjen el önhöz, Huxter úr - mondta Pen. Az öreg Huxter úgy érezte, ha száz claveringi szavazata volna, mindet Penre adná.

- Egy régi barátja ül a kocsiban... egy szintén Claveringbe való hölgy... nem jönne ki s váltana vele néhány szót? - kérdezte Pen. Az öreg doktor el volt ragadtatva, hogy egy koronás hintó utasával beszélgethet a zsúfolt Strand kellős közepén; hajlongva és mosolyogva szaladt ki. Az ifjú Huxter, aki ott ácsorgott a közelben, látta apja és Laura találkozását, látta, hogy ez utóbbi kezét nyújt az öregúrnak, majd Huxter úr, miután néhány szót vált Pennel, beugrik a kocsiba, és elhajtat Bell kisasszonnyal.

Arthur számára nem volt hely a kocsiban, nevetve visszatért hát az ifjú orvoshoz, és elmondta neki, hogy apja hova ment. A ravasz Laura egész úton hízelgett, kedveskedett az öreg doktornak, s így sikerült is teljesen levennie a lábáról, az akármit megtett volna a kedvéért, majd a győzelmet Lady Rockminster tetőzte be azzal, hogy dicsérte a doktor hozzáértését, s bevallotta, mennyire várta már, hogy megvizsgáltassa vele magát. Mik volnának őladysége panaszai? Találkozhatna-e őladysége szokott kezelőorvosával? Jones úr nem tartózkodik a városban? Természetesen a legnagyobb készséggel, s minden erejével és tapasztalatával őladysége szolgálatára áll.

Annyira el volt ragadtatva a betegétől, hogy megírta haza a feleségének és családjának; s másról se beszélt Samuelnek, mikor az eljött, hogy megossza vele osztrigamártásos beefsteakjét, és elkísérje atyját a színházba. Őladységében van valami mesterkéletlen nagyság, nagyvilági udvariasság, előkelő kedvesség, amit ő még senkiben sem tapasztalt. Panaszai nem különösen riasztók; a recept: Spir. Ammon: Aromat, meg egy kis Spir: Menth: Pip; ezenkívül narancsvirág, másra nincs is szükség.

- Bell kisasszony láthatólag teljesen bizalmas és szeretetteli viszonyban van őladységével. Az ifjú hölgy épp férjhez készül menni. „Minden fiatalembernek meg kéne nősülnie”, mondta őladysége. Ezután a grófnő az én családomról méltóztatott érdeklődni, s én név szerint megemlítettem neki, Sam, fiam. Holnap újra benézek, s ha az őladységének fölirt gyógyszerek az általam várt hatással járnak, valószínűleg egy kis Spir: Lavend: Comp. lesz az új recept - így állítom talpra nemes betegemet. Melyik az a színház, amelyet... amelyet a város előkelő körei legszívesebben látogatnak, Sam? és miféle szórakozást tartogatsz ma estére egy öreg vidéki doktornak, Sam, fiam?

Másnap, mikor Huxter úr déli tizenkettőkor beállított a Jermyn Streetre, őladysége még a szobájában volt, de Bell kisasszony és Pendennis úr már várt rá. Lady Rockminster nagyon jól töltötte az éjszakát, s szebben már nem is gyógyulhatna. Hogy mulatott Huxter úr tegnap a fiával a színházban? Milyen remek az a darab, és O'Learyné milyen bájos és milyen pompásan énekel! s milyen pompás fickó az ifjú Huxter! Mindenki kedveli, hivatásának valóságos dísze! Nincs olyan modora, mint az apjának, az biztos; az a régivilágbeli hang, sajnos, már a múlté, de nála kitünőbb, tehetségesebb ember nincs a világon. - Ott kéne praktizálnia vidéken, ugyanúgy, ahogy ön is teszi, uram - mondta Arthur -, és meg is kéne nősülnie... más ember is megnősül... és családot kéne alapítania.

- Pontosan ugyanezt mondta tegnap őladysége is, Pendennis úr. Hogy meg kéne házasodnia. Samnek meg kell házasodnia, uram.

- A város csupa kísértés, uram - folytatta Pen. Az öregúrnak eszébe jutott az a huri, O'Learyné.

- Egy fiatalember számára nincs nagyobb biztonság, mint a korai házasság; mint ha feleségül vesz egy becsületes, szerető szívű lányt.

- Nincs jobb annál, uram, nincs jobb, az biztos.
- És a szerelem többet ér, mint a pénz, nem igaz?
- De mennyivel többet! - szólt közbe Bell kisasszony.
- Ilyen bájos szaktekintéllyel fenntartás nélkül egyetértek - hajolt meg az öregúr.
- És... és mit szólna hozzá, uram - mondta Pen -, ha lenne egy hírem az ön számára?
- Uramisten, Pendennis úr! mire gondol? - kérdezte az öregúr.
- Mit szólna hozzá, ha közölném, hogy egy fiatalember, egy csodálatra méltó és erényes fiatal teremtés iránt érzett ellenállhatatlan szerelmétől vezettetve... e teremtésbe különben mindenki beleszeretett... engedvén a józan ész és a szerelem parancsának, megnősült? Mit szólna hozzá, ha én azt mondanám, hogy ez a fiatalember jó barátom; hogy a mi kiváló, a mi igazán nemeslelkű barátnőnk, az özvegy Rockminster grófnő őszintén érdeklődik iránta (és remélem, el tudja képzelni, mire viheti az életben egy fiatalember, ha egy *ilyen* család érdeklődik iránta); mit szólna hozzá, ha azt mondanám, hogy ön ismeri e fiatalembert... hogy itt is van... hogy ő...
- Sam megnősült! Uramisten, csak nem azt akarja mondani!
- S milyen aranyos teremtést vett el, drága Huxter úr!
- Őladységét egészen elbűvölte - mondta Pen; s szinte ez volt az első füllentése az egész história során.
- „Szóval megnősült a csibész, mi?” - gondolta az öregúr.
- Megesik ez a legjobb családokban is, uram - mondta Pen; azzal ment és ajtót nyitott.
- Az ajtón Samuel Huxter urat és nejét engedte be; be is jöttek mindketten, és le is térdeltek az öregúr elé. A térdeplő kis Fanny nagyon megnyerte az öregúr tetszését. *Mégiscsak* lehetett valami vonzó benne, akármilyen volt is Laura véleménye.
- Soha többé, apám - mondta Sam.
- Kelj föl fiam - mondta Huxter úr. S mikor fölkeltek, s Fanny kissé közelebb húzódott hozzá, aztán még közelebb, s olyan csinoska volt és olyan sajnálni való, hogy Huxter úr egyszer csak azon kapta magát, hogy csókolgatja ezt a kis síró-nevető jószágot, s úgy érzi, már meg is kedvelte.
- Hogy hívnak, drágám? - kérdezte, miután vagy egy percig űzte ezt a kellemes foglalatosságot.
- Fannynak, papa - mondta Samuelné.

HARMINCHETEDIK FEJEZET

Exeunt omnes

Könyvünk valamennyi szereplője egy hónappal idősebb, mint volt a legutóbb ismertetett kalandok és beszélgetések idején, és azóta közülük többeket is odavezérelt vissza a sors abba a kis vidéki városkába, ahol megismerkedtünk velük. Frederic Lightfoot, Sir Francis Clavering volt *maître-d'hôtel*-je, mély tisztelettel értesítette... megye arisztokráciáját és földbirtokosait, hogy átvette a közismert és kényelmes claveringi fogadót, a Clavering Címerpajzsot, s reméli, hogy a fogadót a környék urai családjukkal egyetemben továbbra is támogatni fogják. - Az ősrégi és jóhírnek örvendő intézményt „helyreállítottuk, elegánsan berendeztük, s ily módon az a lehető legnagyobb kényelmet nyújtja - szögezi le Lightfoot úr manifesztuma. - A dump-lingbeare-i falkavadászatokon részt vevő urak a Clavering Címerpajzsban lovaiknak kitűnő istállókat, levegős bokszokat találnak. A fogadóhoz tágas biliárdterem épült, s a ház pincéit a költségre való tekintet nélkül a legjobb borokkal és válogatott rövid italokkal láttuk el. A kereskedelemmel foglalkozó úriemberek a Clavering Címerpajzsot kényelmes pihenőhelynek fogják találni; áraink mindezek ellenére mérsékeltek, hogy megfeleljenek napjaink takarékos szellemének.”

Az öreg fogadónak valóban rendkívül kellemes volt a levegője. A Claveringek címerét a kapubejárat fölött pompásan újra festették. Az ebédlő ablaka frissen csillogott, s karácsonyi magyal díszítette; a magisztrátus a békebírói ülőszék idején a régi táncterem kártyaszobájában ült össze. Most is megvolt, mint régen, a gazdák törzsasztala, melynél egyre többen jelentek meg, mert el voltak ragadtatva Lightfootné *cuisine*-jétől. Curryje és fűszeres, kelet-indiai mulligatawny-levese különösen népszerű volt: Stokes őrnagy, Fair Oaks Cottage köztiszteletben álló bérője, Glanders ny. á. kapitány és más helybeli úriemberek hangot adtak tetszésüknek, és nemegyszer fogyasztották ezen étkeket mind magánemberként, mind pedig a Claveringi Tudós Társaság diszvacsoráján, amelyet az olvasókör beolvasztását követőleg adtak, mikor is a virágzó városka vezető polgárai jöttek össze, és jó étvággal költötték el a háziasszony nagyszerű főztjét. Az elnöki széket Sir Francis Clavering baronet töltötte be, akit tiszteben az érdemes rektor, Portman doktor támogatott; az alelnöki széket az arra igen rátermett Barker úr (őt nagytiszteletű J. Simcoe úr és nagytiszteletű S. Jowls úr támogatta), a claveringi szalaggyár vállalkozó szellemű vezetője, s a Nagy Nyugati Vasútvonal clavering-chatterisi szárnyvonalának vezérigazgatója töltötte be; a szárnyvonalon különben, amelyet jövőre szándékoztak megnyitni, buzgón dolgoztak már a mérnökök és munkásemberek.

„A legjobb tudomásunk szerint egy fontos esemény, amely kiváló földünk, Arthur Pendennis úr életében a közeljövőben várható, arra bírta őt, hogy szándékáról, kerületünk parlamenti képviseléről lemondjon; ugyanakkor viszont azt beszélik - írta a *Chatterisi Harsona, Claveringi Gazda és Baymouthi Halász*, e független grófsági lap, mely rendületlen elvi szilárdságával, valamint a trón iránti hűséges ragaszkodásával tüntette ki magát, s hirdetési rovata miatt is közkedvelt volt -, az a hír járja - tudatta tehát a *C. H.*, *C. G.* és *B. H.* -, hogy ha netán Sir Francis Claveringet egyre hanyatló egészsége parlamenti székéről való lemondásra kényszerítené, megürült helyét egy kolosszális vagyonú és a Birodalom legmagasabb arisztokrata köreivel rokoni kapcsolatban levő fiatalembernek készül átengedni, az viszont házassági kapcsolatra kíván lépni egy művelt és bájos úrhölgygel, akit szoros kötelék fűz Clavering Park köztiszteletben álló famíliájához. Lady Clavering és Amory kisasszony a karácsonyi ünnepekre Clavering Parkba érkezett; tudomásunk szerint a kastélyba nagyszámú arisztokrata vendéget várnak, s ott jövő év elején különlegesen érdekes ünnepségekre kerül sor.”

A találékony olvasó a fenti hírből bizonyára ki tudja hámozni, mi minden történt azon rövid idő alatt, amelyről elbeszélésünk nem számolt be. Ámbár Lady Rockminster zsémbelt egy kissé, hogy Laura inkább Pendennist választotta és nem Kékszakállt, aki tisztában van ez utóbbi úriember titkával, tudja, hogy a lánynak nem is volt más választása, és a nyájas öreg hölgy, Bell kisasszony önkéntes gyámja tulajdonképpen örült, hogy Laura betölteni készül a fiatal lányok életének nagy célját, és férjhez megy. Még aznap este tájékoztatta szobalányát az eseményről, s persze, Beckné, aki minden körülménnyel tökéletesen tisztában volt, mert a fairoaksi Marthától mindig pontosan tudta, hogy mi történik, hallatlanul meg volt lepve, és el volt ragadtatva. - Pendennis úr jövedelme ennyi meg ennyi; a vasút ennyivel meg ennyivel többet hoz neki; Bell kisasszonynak ennyije meg ennyije van, s egy napon talán valamivel többje is. Az ő helyzetükben ennyiből nagyon jól kijönnek. És majd beszélni fogok az unokaöccsémmel, Pynsonttel, aki, azt hiszem, valamikor meglehetősen vonzódott hozzá... de hát persze a dolog szóba se jöhetett (Ó, persze hogy nem, mylady; az én véleményem szerint sem!)... magának csak ne legyen véleménye a dologról, nem a maga dolga, hogy ezen gondolkozzék, szóval, hogy majd beszélek George Pynsonttel, aki most az Akta és Pecsétviasz Hivatal főtitkára, hogy csináljon Pendennis úrból valamit. És maga, Beck, reggel lemegy Pendennis őrnagyhoz, megmondja, hogy tiszteltetem, és egykor meglátogatom. Igen - dűnnyögött az öreg hölgy -, az őrnagyot meg kell békíteni, mert a vagyonát Laura gyerekeire kell hagynia.

Ennek megfelelően özvegy Rockminster grófnő egykor meg is jelent Pendennis őrnagynál, az pedig, képzelhetjük, el volt ragadtatva, hogy ilyen előkelő látogatója van. Az őrnagy fölkészült, ha nem is arra a hírre, amit öladysége készült közölni vele, de annyit mindenesetre tudott már, hogy Pen és Amory kisasszony jegyessége fölbomlott. A fiatalembernek, legyünk őszinték, aznap először, eszébe jutott nagybátyja, s mikor a szálloda halljában összetalálkozott új inasával, megkérdezte Frosch úrtól, hogy szolgál az őrnagy egészsége; aztán betért a szálloda ebédlőjébe, s ott pár sorban megírta gyámjának, hogy mi történt.

Kedves bácsikám - írta -, ha volt is közöttünk valami nézeteltérés, annak vége. Tegnap lent jártam Tunbridge Wellsben, s ott megtudtam, hogy miközben tétozáztunk, másvalaki vitte el előlünk a pálmát. A kisasszony, anélkül, hogy miattam a legkisebb lelkiismeret-furdalást érezné, odaajándékozta magát Henry Fokernak, akinek tizenötezre van évente. Váratlanul törtem rá szerelmükre, s miután birtokon belül találtam, nem is háborítottam Fokert a birtokában.

S hogy valami kellemeset is írjak: Tatham úrtól levelet kaptam, hogy jó pénzért eladta három fairoaksi szántómat a Vasúttársaságnak. Ha találkozunk, majd elmondom ezt is, meg mást is.

Szeretettel köszönti unokaöccse:
A. P.

- Azt hiszem, tudom, milyen hírrel jön - mondta az őrnagy, s udvariasan mosolyogva hajolt meg Pen nagykövete előtt. - Igazán kedves öntől, grófnő, hogy gondolt rá, és velem is közli e hírt. Milyen ragyogó színben van! S hogy ön milyen jó! Milyen kedves volt mindig ahhoz a fiatalemberhez!

- A nagybátyja kedvéért - mondta Lady Rockminster nagyon udvariasan.

- Tájékoztattott a fiú a dolgok állásáról, egy nagyon kedves levelet írt nekem... igen, egy nagyon kedves levelet - folytatta az öregúr -, tudatta, hogy tetemesen megnőtt a vagyona; igen... mindent összevetve nem is nagyon bánom, hogy az az ügy Amory kisasszonnyal *est*

manquée,²⁰⁴ bár valamikor nagyon mellette voltam... szóval, mindent összevetve még örülök is neki.

- Meg kell vigasztalnunk őt, Pendennis őrnagy - folytatta a lady -, meg kell házasítanunk. - Ekkor jutott el az igazság az őrnagy agyáig, ekkor értette meg, milyen célból vállalta Lady Rockminster a nagykövet tisztét.

Nem szükséges részletesen beszámolnunk az ezután következő beszélgetésről, azt sem kell hosszadalmasan ismertetnünk, mivel zárta le öladysége a tárgyalást, amely, hogy őszinték legyünk, igazán nem volt nehéz. Hisz miért is ne házasodhatott volna Pen a maga és édesanyja kívánsága szerint; ami meg Lady Rockministert illeti, ő a házasságot olyan érvekkel támasztotta alá, amelyek az őrnagnál igen sokat nyomtak a latban, de amelyeket mégsem említünk meg, mert öladysége (bár igen hajlott korban van) még él, s lehet, hogy a családja megorrolna értük; száz szónak is egy a vége, az őrnagyot teljesen levette a lábáról öladysége határozott kedvessége, és Laura iránt érzett szeretete. Lady Rockminster már nem is viselkedhetett volna szelídebben és nyájasabban, s csak egyszer fortyant föl, mikor az őrnagy azt találta mondani, hogy a fiú értékén alul nőszül, mire öladysége egész kis szónoklatot vágott ki, és ebben az őrnagy tudára adta, hogy szegény Pen és barátai alázatosan beismerik, hogy Laura ezerszer annyit ér, mint ő. Laura akár egy királyhoz is hozzáillnék... Laura az erény és a kiválóság mintaképe. Meg kell mondanunk, hogy amint Pendennis őrnagy rádöbbsent, hogy egy ilyen előkelő hölgy, mint Lady Rockminster, komolyan nagyra becsüli Bell kisasszonyt, nyomban maga is bámulni kezdte őt.

Amikor tehát Herr Frosch utasítást kapott, hogy menjen föl az emeletre Lady Rockminster lakosztályába, és értesítse Bell kisasszonyt és Arthur Pendennis urat, hogy Pendennis őrnagy fogadja őket, és Laura boldogan, pironkodva megjelent Pen karján, az őrnagy mindkettőjüknek őszinte szeretettel és barátságosan nyújtotta reszketeg kezét, aztán Laurát még másként is köszöntötte, s ettől Laura még jobban elpirult. Ő, boldog pirulások! szerelem fényét sugárzó szemek! A mesemondó most e csoporttól ifjú olvasóihoz fordul, s azt reméli, egy szép napon az ő szemük is majd ugyanígy csillog.

Miután Pen a legbarátságosabb módon visszavonult, és a bájos Blanche ifjúi érzelmeivel egy évi tizenötezret érő, pironkodó vőlegényt ajándékozott meg, hirtelen úgy kivirágzott a boldogság Lady Clavering szívében és családjában, hogy ilyesmire a jó Bérum hosszú-hosszú évek óta nem emlékezett, s közte meg Blanche között jólesően meleg és szerető jó viszony alakult ki. A lángoló szívű Foker alig várta már a boldog napot, s képzelhetjük, mennyire szeretne volna megrövidíteni a gyász idejét, amelynek lejártával annyi báj és szeretetre méltó, jó tulajdonság birtokába jut, hisz addig, azt mondhatnók, mindezeknek csak várományosa és nem birtokosa még. A gyöngéd Blanche, leendő ura vágyainak mindene, nem idegenkedett megtenni, bármit kívánt is szerető Henryje. Lady Clavering följött Tunbridge-ből. Varrónők és ékszerészek láttak neki a munkának, hogy elkészítsék Hymen gyönyörűséges kellékeit. Lady Clavering olyan jó hangulatban volt, hogy annak még Sir Francis is hasznát vette, a házaspár kibékült, Sir Francis följött Londonba, megint elfoglalta saját asztalánál az asztalfőt, s megint fölbukkant a biliárdtermekben, kártyabarlangokban, meglehetősen bőviben a pénznek. Egy szép napon, mikor Pendennis őrnagy és Arthur a Grosvenor Place-re volt hivatalos vacsorára, egy régi ismerősüket lelték ott majordomói minőségben, s a fekete ruhás úriember, aki hibátlan udvariassággal és komolysággal szolgálta ki őket válogatott csemegékkal és pezsgővel, nem volt más, mint James Morgan úr. A társaság egyik tagja Strong lovag volt;

²⁰⁴ Kudarcba fulladt.

pompás bőrben és pompás hangulatban, s az egész társaságot elszórakoztatta külföldi multságainak történetével.

- Óladysége hívott meg - szólt oda Strong halkán Arthurnak -, s mikor beállítottam, ez a Morgan olyan képet vágott, mint a barna éjféli. Ez valami rosszban sántikál. Majd én megyek el előbb, s a Hyde Park kapujánál megvárom önt meg az őrnagyot.

Mikor menni készültek, Morgan úr felsegítette Pendennis őrnagyra a nagykabátját; s valamit dűnnyögött az orra alatt, hogy egy időre itt helyezkedett el a Clavering családnál.

- Nálam van a levele, Morgan - mondta az öregúr.

- Amelyet, ha kedve tartja, bármikor megmutathat Sir Francis Claveringnek, uram - mondta Morgan úr lesütött szemmel. - Végtelenül lekötelez, Pendennis őrnagy, s ha módomban áll viszonzni az ön kedvességét, viszonzni fogom.

Arthur véletlenül meghallotta e mondatot, s látta a gyűlölködő pillantást, amely kísérte; fölkiáltott hát, hogy fönn felejtette a zsebkendőjét, és fölszaladt az emeletre, vissza a szalonba. Foker még ott volt: ott lebzelt a Szirénje körül. Pen sokatmondó pillantást vetett a Szirénre, s föltehető, hogy a Szirén megértette a sokatmondó pillantásokat, mert mikor Arthur rálelt a kapóra jött zsebkendőre, amelyet keresett, és megint kiment, a Szirén nevetős hangon fölkiáltott:

- Ó, Arthur... Pendennis úr... valamit szeretnék üzeni magával Laurának! - s ő is kijött az ajtóhoz. - Mi baj? - kérdezte, s becsukta az ajtót.

- Elmondta Harrynak? Tudja, hogy az a gazember Morgan mindent tud?

- Tudom - mondta Blanche.

- Elmondta Harrynak?

- Nem, még nem - mondta a lány. - Csak nem akar elárulni?

- Morgan fogja elárulni - mondta Pen.

- Nem, ő nem fogja - mondta Blanche. - Megígértem neki... *n'importe*.²⁰⁵ Megvárom, amíg megesküdtünk... ó, majd csak ha megesküdtünk... ó, milyen szerencsétlen vagyok én! - mondta a lány, aki este maga volt a mosoly, kedvesség és a jókedv.

- Nagyon kérem, könyörgök, mondja el Harrynak. Most mondja el. Ez nem az ön hibája. Mindent megbocsát magának. Még ma este mondja el.

- Mondja meg neki, hogy szeretettel üdvözlöm... és ezt is adja át neki... *Il est là*...²⁰⁶ és ne haragudjon, hogy visszahívtam; és ha történetesen kedve van eljönni Madame Crinoline-hoz fél négyre, és Lady Rockminster nélkülözni tudja, *úgy* szeretném, ha kikocsizhatnánk együtt a Parkba... - azzal, merthogy épp a bársonytalpu Morgan jött fölfelé a szőnyegborította lépcsőn, dúdolgatva bement, s kis kezével csókot dobott Arthurnak.

Pen, miközben lement, hogy nagybátyjához csatlakozzék, még hallotta, hogy Blanche zongorája gyönyörűen rázendít; aztán elmentek az özvegyel kettesben. Arthur röviden elmondta, mit csinált. - Most mi a teendő? - kérdezte.

²⁰⁵ Nem fontos.

²⁰⁶ Itt van.

- Teringettét, hogy mi a teendő? - mondta az öregúr. - Hát mi más lenne, mint hogy hagyod az egészet a fenébe? Teringettét, örülünk - mondta az öreg és megborzongott -, hogy kimaradtunk az ügyből, és bízunk azokra, akikre tartozik.

- Szívemből remélem, hogy elmondja neki - mondta Pen.

- Teringettét, az a lány a maga feje után megy - mondta az öregember. - Amory kisasszony pokolian eszes teremtés, fiam, hadd játssza csak ki a maga lapjait; fenemód örülök, hogy te kimaradtál belőle... fenemód örülök, a mindenit. Ki bagózik itt? Ja, megint ez a Strong. Gondolom, ő is bele akarja ütni a dologba az orrát. Hadd üsse, fiam, én azt mondom, csak te ne keveredj bele.

Strong kétszer is megpróbált rátérni a tárgyra, de az őrnagy egy szót nem akart hallani belőle. Inkább az Apsley House-ra hulló holdfényről beszélt, az időjárásról, a fiákerállomásról - mindenről inkább, csak arról nem. Mereven meghajolt Strong előtt, aztán belekapaszkodott unokaöccse karjába, mikor az befordult a St. James Streetre, s megint óva intette, nehogy beavatkozzék az ügybe. - Nagyon ráfizethetnél volna, fiam, úgyhogy jobb, ha megfogadod a tanácsomat - mondta.

Mikor Arthur kijött a szállodából, pár házzal arrébb láthatóvá vált Strong köpenye és szivarja. A vidám lovag föl kacagott, mikor összehalálkoztak. - Én is öreg katona vagyok - mondta -, és szerettem volna beszélni magával, Pendennis. Hallom, mi minden történt, s hogy minden a feje tetejére állt, mialatt én nem voltam idehaza. Gratulálok a házasságához, és gratulálok a szabadulásához is... érti. Nem az én dolgom volt, hogy szóljak, de tudom, hogy egy bizonyos személy legalább olyan hírhedt kis... nos, mindegy. Maga férfi módjára és derék ember módjára viselkedett, és jól megúsza.

- Nincs okom panaszra - mondta Pen. - Visszamentem s könyörögtem szegény Blanche-nak, hogy mondjon el Fokernak mindent; az ő kedvéért remélem, hogy el is fogja; de félek, hogy mégsem. Itt csak egyet lehet tenni, Strong, csak egyet.

- És szerencsés, aki következetesen ki tud tartani a mellett az egy mellett - mondta a lovag. - Az a gazember Morgan valami rosszban töri a fejét. Az elmúlt két hónap során örökké ott ólálkodott a lakásunk táján; valahogy rájött annak a szegény ördögnek, annak a bolond Amorynak a titkára. Azt próbálta kideríteni, Amory hol tartózkodik; faggatta Bolton urat, és az öreg Cost többször is leitatta. Megvesztegette az Inn portását, hogy szóljon neki, ha Amory megjön, és Clavering szolgálatába is azzal férközött be, amit tud. Ezért még jó pénzt fog kapni a gazember, jegyezze meg, mit mondok.

- És Amory hol van? - kérdezte Pen.

- Boulogne-ban, ha nem tévedek. Én ott váltam el tőle, és figyelmeztettem, nehogy hazajöjjön. Szakítottam vele, egy ádáz összecsapás után, ami várható is volt egy ilyen bolond esetében. Jólesik arra gondolnom, hogy most ő tartozik nekem, s hogy az én révemen sikerült nem egy bajt megúsznia.

- Gondolom, az egész nyereségét elvesztette? - kérdezte Pen.

- Nem; jobban áll, mint mikor elment, vagy legalábbis két héttel ezelőtt jobban állt. Badenben hihetetlen szerencséje volt; többször is bankot robbantott, és már-már legendás híre támadt. Ott összeállt egy fickóval, név szerint valami Bloundell-lel, az meg egész társaságot gyűjtött össze körülötte orosz, német, angol, francia szélhámosokból, nőkből és férfiakból. Amory nagyon elszemtelenedett, egy nap aztán kénytelen voltam úgy elpáholni, hogy hajsza híján az élete ráment. Nem tehettem róla; a fickóban van kurázsi, kénytelen voltam kivenni belőle.

- És nem hívta ki magát? - kérdezte Pen.

- Gondolja, hogy ha ledurrantom, azzal senkinek nem ártottam volna? Nem, uram; vártam a kihívást, de nem jött; s mikor legközelebb találkoztunk, bocsánatot kért. Azt mondta: „Ne haragudjon, Strong; jól eltángált, de úgy kellett nekem.” Kezet fogtunk, de ezek után már nem tudnék vele együtt lakni. Előtte való este megadtam neki minden tartozásomat - mondta Strong és elvörösödött. - Mindenemet elzálogosítottam, hogy ki tudjam fizetni, aztán fogtam az utolsó tízesemet, és tettem egy próbát a *roulette*-on. Úgy döntöttem, hogy ha veszítek, reggel lelövetem magam vele. Meguntam az életemet. Jupiterre, uram, hát nem szégyen, hogy egy magamfajta úriember, aki olykor talán aláírta a nevét egy-egy váltóra, de soha, egyetlen barátját nem hagyta cserben, és soha nem tett semmi tisztességtelent, képtelen legyen olyasmihez fogni, amivel a kenyerét megkereshetné? Történetesen jól ütött ki az éjszakám a *roulette*-nál, s azzal így végeztem is. Most átmegyek a borszakmába. Feleségem rokonai Cádizban élnek. Majd spanyol borokat és spanyol sonkát hozok be; azzal vagyont lehet keresni, uram... vagyont... parancsoljon, itt a névjegyem. Ha bármikor sherryre vagy sonkára lesz szüksége, jusson eszébe, hogy Ned Strong az ön embere. - Ezzel a lovag elővett egy csinos kis névjegykártyát, mely leszögezte, hogy STRONG és TÁRSAI (Shepherd's Inn) Garbanzos herceg, spanyol grand, híres Diamond Manzanilla borának, és a hírneves és kizárólag csak Don Quijote hazájában, Tobosóban tenyésztett, makkon tartott sertések sonkájának vezérképviselője. - Jöjjön és ízlelje meg, uram... jöjjön és kóstolja meg a lakásomon. Tudja, van nekem érzékem az üzlethez, és Jupiterre, most sikerülni fog!

Pen nevetve tette el a névjegyet.

- Nem tudom, szabad lesz-e eljárnom még kanmurikra - mondta. - Tudja, hogy én is...

- De sherryre *akkor* is szüksége lesz. Sherryre feltétlenül.

- Azt öntől fogom beszerezni, arra mérget vehet - mondta a másik. - És gondolom, nagyon jól érzi magát, hogy sikerült ettől a másik társas viszonytól megszabadulnia. Hallom, hogy az érdemes Altamont levelez a lányával - tette hozzá Pen rövid hallgatás után.

- Igen; hosszabb és szószátyárabb leveleket még soha nem olvastam, mint amilyeneket az a lány ír; ravasz kis ördög; ő meg biztonság kedvéért Bonnerné címére írogat. Egy-két napig azon volt, hogy magával vigye a lányát; csak az hiányzott a boldogságához, hogy őt visszakapja. De a lány nem akart menni, gondolhatja; és akkor már ő se volt olyan lelkes. - A lovag itt elkacagta magát. - Nos, uram, tudja-e, mi volt az oka az összeveszésünknek és bokszeccsünknek? Badenben volt egy özvegyasszony, bizonyos Madame la Baronne de la Cruche-Cassée, aki éppúgy megérte a pénzét, mint ő, s akit ez a csibész el akart venni feleségül; és el is vette volna, ha én meg nem mondom neki, hogy Altamont már házasember. De nem hiszem, hogy a nő különb lenne nála. Aznap, hogy hazaindultam Angliába, ott láttam Boulogne-ban a rakparton.

Elbeszélésünk során most jutottunk el addig a pontig, ameddig a *Chatterisi Harsona* híradása már elvezetett bennünket.

Már nagyon-nagyon kevés nap hiányzott addig a boldogító napig, mikor Foker magáénak vallhatja majd Blanche-ot; a claveringiek mind sürgős szükségét érezték, hogy megtekintsék a világ legpompásabb új hintáját, mely ott állt a Clavering Címerpajzs kocsisínjében, s amelyet Foker úr főkocsisa egy pofa sörért bárkinek szívesen megmutatott. Madame Fribsby gyönyörű ruhákat varrt a bérlők lányainak, akik ékes nyoszolyólány-karként fognak felvonulni az ünnepi reggeli és esküvő szertartásán. S ezen elbűvölő alkalommal nagyszabású ünnepségekre kerül majd sor a Parkban is.

- Igen, Huxter úr, igen; a boldog bérlők, vidékünk büszkeségei, a bárói csarnokban gyülekeznek, ahol majd ott lesznek a reszkető szakállú vénék. És levágják az ökröt, és ünnepi kupát ürítenek, és a harangok szelíden fognak kongani; és apósom a szeretet könnyeitől

harmatos szemmel megáld bennünket a bárói ház tornácáról; azt hiszem, ez lesz a dolgok rendje, Huxter úr; és remélem, ott látjuk önt is, és az ön bájos fiatal feleségét a férje oldalán; és lenne szíves megmondani, mit innék, uram? Lightfootné asszony, lenne olyan szíves kitűnő barátomat és háziorvosomat, Huxter urat, Samuel Huxter urat, a Királyi Orvostudományi Társaság Tagját mindennel megvendégszolgálni, amit a fogadója csak nyújtani tud, s a lakoma költségét a számlámra írni? És ön, Lightfoot úr, ön mit innék? bár azt hiszem, ön már eleget ivott; igen, eleget.

Így beszélt Henry Foker a Clavering Címerpajzs ivójában. Lakosztálya volt a fogadóban, s a barátok egész koszorúját gyűjtötte maga köré. Itatott mindenkit, aki csak beállított. Puszi-pajtása volt mindenkinek. Olyan boldog volt! Körültáncolta Madame Fribsbyt, Lightfootné nagy szövetségesét, miközben az elgondolkozva üldögélt az ivóban. Megvigasztalta Lightfootnét, akinek máris kezdődtek hitvesi aggodalmai; mert, hogy hívek maradjunk az igazsághoz, az ifjú Lightfoot, miután teljhatalommal uralkodott a pincén, csöppet sem uralkodott a maga féktelen vágyain: hajnaltól estig ürítgette a poharat, s örökké kapatos volt. A szerető felesége szánakozva látta, hogy a nagydarab ifjú ide-oda tántorog az udvaron vagy az ebédlőben, s a gazdákkal, kupecsekkel issza saját hígítatlan borait és nagy gonddal összeválogatott rövid italait.

Ha az ideje megengedte, Morgan úr, az inas is átjött a Parkból, és megivott egy pohárral a Clavering Címerpajzs fogadásának költségére. Ádáz gúnnyal figyelte a szegény Lightfoot részeg idétlenkedését. Lightfootné kétszer olyan kényelmetlenül érezte magát, ha boldogtalan férje kollégája szeme előtt volt. Alig néhány hónapja esküdtek meg, s még elgondolni is rémes, hová jutott! Madame Fribsby vele érzett. Madame Fribsbynek volt mit mesélnie az ilyen minden porcikájukban gonosz férfiokról. Neki is megvoltak a maga keservei és szomorú tapasztalatai a férfiakkal. Igen, úgy látszik, senki se boldog, és mint Foker úr megjegyezte, nincs, akinek a poharába ne keverednék üröm is. És mégis, úgy látszik, hogy az övében, e derék ifjú élete poharában nincsen! Az színültig van jókedvvel, boldogsággal!

Morgan úr nem fogyott ki a Foker úr iránt tanúsított figyelemből. - És valahogy mégsem kedvelem - mondta az őszinte fiatalember Lightfootnénak. - Mintha mindig a koporsóhoz venne mértéket rólam. Az apósom meg egyenesen fél tőle; az apósom... hm! mindegy... de az anyósom nagyon rendes asszony, Lightfootné!

- Hát öladysége aztán igen - és Lightfootné sóhajtva bevallotta, hogy talán jobban tette volna, ha soha nem válik meg úrnőjétől.

- Doktor Fell, én nem kedvelem magát, de hogy miért, nem tudom az okát - dúdolta Foker úr.
- Mindenáron szeretne az első inasom lenni. Blanche azt akarja, fogadjam fel. Vajon Amory kisasszony miért kedveli annyira?

- Blanche kisasszony igazán annyira kedvelné? - E gondolat láthatólag aggasztotta Lightfootnét; és az érdekes fogadónénak még más oka is támadt az aggodalomra. Egy reggel boulogne-i postabélyegzőt viselő levelet hoztak neki, s ezen összeveszett a férjével, épp mikor Foker az ivó mellett jött lefelé a lépcsőn, és indult volna a Parkba. Általában ott reggelizett, egy darabig elsütkérezett Armida jelenlétében; majd, minthogy Clavering hallatlanul untatta, vadászni pedig nem szeretett, egy-két órára visszatért a biliárdhoz és a Clavering Címerpajzs társaságához; mikor eljött az ideje, kilovagolt Amory kisasszonnyal, s miután nála megvacsorázott, elbúcsúzott tőle, és illet tudván visszatért a fogadóba.

Lightfoot és neje tehát összeveszett a levélen. Mi ez a külföldről jött levél? Miért kap Lightfootné örökösen leveleket külföldről? Ki ír neki? - szerette volna tudni Lightfoot. - Az nem igaz, hogy a testvére. Hogy semmi köze hozzá? De mennyire hogy van köze - elkáromkodta magát, lefogta a feleségét, és beletűrt a zsebébe a levélért.

Szegény asszony felsikoltott, és azt mondta: - Nesze, vidd. - És épp mikor a férje megragadta a levelet, és Foker úr belépett az ajtón, az ő láttán újra fölsikoltott, és utánakapott a borítéknak. Lightfoot föltépte a levelet, feleségét odébblokte, és a borítékból egy másik lezárt koperta hullott a reggelizőasztalra.

- El a kezekkel, ember! - kiáltotta az apró termetű Harry, és beszökkent. - Ne merjen egy nőre kezet emelni, uram! Aki férfiember egy nőt megérint, s azt nem szívjóságból teszi, az... nicsak, ez a levél Amory kisasszonynak szól. Mi ez, Lightfootné, asszony?

Lightfootné szánalmasan szemrehányó hangon kezdte rá:

- Lightfoot, te gyáva fickó! így bánni egy nővel, aki az utcáról szedett fel. Ó, te gyáva, kezet emelni a feleségedre. Miért is mentem én hozzád? Miért hagytam ott az én úrnőmet a te kedvedért? Hát azért költöttem én nyolcszáz fontot erre a házra, hogy most elidd és eldorbézold?

- Leveleket kap, és nem akarja megmondani, hogy kitől - magyarázta akadozó nyelvvvel Lightfoot úr -, családi ügy, uram. Parancsol valamit, uram?

- Úgyis a Parkba készülök, a levelet majd elviszem Amory kisasszonynak - mondta Foker, és nagyon elsápadt. Fölvette a levelet az asztalról, amely már meg volt terítve szegény fogadósné reggelijéhez, és elment.

- Aszongya, hogy jön... a mindenit neki, ki jön? Ki ez a J. A., Lightfootné?... vesszek meg, ki ez a J. A.? - kiáltott a férj.

Lightfootné visított:

- Fogd be a szád, te részeg disznó, hallod? - s futott a főkötőjéért, kendőjéért, magára kapta, látta, hogy Foker úr elindul az utcán, ő meg, amilyen gyorsan csak tudott, a Parkot szegélyező fák alatt, a főkapuhoz szaladt. Foker észrevette, hogy valaki fut előtte, de az, mire ő a főkapuhoz ért, már eltűnt. Megállt és megkérdezte:

- Ki jött be az előbb? Bonnerné? - Szinte tántorgott; elmosódtak szeme előtt a fák. Egyszer-kétszer meg is állt, nekidült valamelyik csupasz hárs törzsének.

Lady Clavering a reggelizőszobában volt a fiával, és az újságja fölött ásitózó férjével. - Jó reggelt, Harry - mondta a Bégum. - Itt vannak a levelek, rengeteg jött; Lady Rockminster kedden érkezik és nem hétfőn, Arthur meg az őrnagy ma. Laura Portman doktorékhöz megy, s onnét jön a templomba; és... mi baj, kedvesem? Mitől vagy olyan sápadt, Harry?

- Blanche hol van? - kérdezte Harry utálozó hangon. - Még nem jött le?

- Mindig ő az utolsó - mondta a gyerek, vajas pirítóssal teli szájjal -; elpiszmogja az idejét, ő aztán el. Ha te nem vagy itt, ebédig döglök az ágyban.

- Hallgass, Frank - mondta az anyja.

Blanche már jött is, sápadtan, fürkésző pillantást vetett Fokerre, odament az anyjához, megcsókolta, s miközben Harryt üdvözölte, rávillantotta legszebbik mosolyát.

- Hogy van, uram? - kérdezte, és odanyújtotta neki mindkét kezét.

- Rosszul - felelt Harry. - Egy... egy levelet hoztam önnek, Blanche.

- Levelet? És kitől, ha szabad kérdeznem? *Voyons*²⁰⁷ - mondta Blanche.

- Nem tudom... de nagyon szeretném tudni - mondta Foker.

²⁰⁷ Hadd lássam.

- Hát hogy tudnám megmondani, amíg magam is nem láttam? - kérdezte Blanche.

- Bonnerné nem mondta meg? - kérdezte Harry reszkető hangon. - Itt valami titok rejlik. Adj a neki *ön*, Lady Clavering.

Lady Clavering csodálkozva vette el a levelet szegény Foker reszkető kezéből, s ránézett a címzésre. Ránézett, s minden ízében reszketni kezdett, rémült arccal ejtette el, odarohant Frankhez, magához szorította; s fölzokogott:

- Vigye innét... ez lehetetlen, lehetetlen.

- Mi baj? - kiáltott Blanche, ugyancsak hátborzongató mosollyal az arcán. - Hisz ez a levél csak egy szegény nyugdíjas... rokonunktól jött.

- Nem igaz! Nem igaz! - sikoltott Lady Clavering. - Nem igaz, Frankie... ugye nem, Clavering?

Blanche fölvette a levelet, és elindult vele a tűz felé, de Foker odaszaladt hozzá, és megragadta a karját. - Ezt a levelet látnom kell - lihegte -, adj ide. Nem szabad elégetnie.

- Így... így nem bánhat Amory kisasszonnyal az én házamban! - kiáltott a baronet. - Adj vissza neki a levelet, a mindenségért!

- Olvassa csak... és nézzen rá - kiáltott Blanche, és rámutatott az édesanyjára. - Az ő... az ő kedvéért tartottam titokban. Olvassa csak, maga kegyetlen ember.

És Foker fölnyitotta és elolvasta a levelet:

Három hete nem írtam már, drága Betsym; de most itt küldöm *atyai áldásomat*, és alighogy ez a levél megérkezik, ott leszek magam is, mert szeretném megnézni *a szertartást és a vejemet*. Majd Bonnernénál szállok. Kellemes őszöm volt, s most egy olyan szállodában lakom, ahol nagyon jó a *társaság*, és ügyelnek az *eleganciára*. Nem tudom, helyesen tetted-e, hogy otthagytad P. urat F. úr kedvéért, szerintem a Foker *nem valami szép név*, s a te beszámolóid alapján afféle *balek*, s nem valami világszépe, de hát *dohánya* van, s ez a lényeg. Ezzel zárom leveletem, drága Betsym, míg találkozunk.

Csókol szerető apád:
J. Amory Altamont

- Olvassa csak, Lady Clavering; most már késő, hogy ezt eldugjuk ön elől - mondta szegény Foker; s a kétségbeesett asszony, miután egy pillantást vetett a levélre, megint hisztérikusan sikoltozni kezdett, és görcsösen szorította magához a fiát.

- Földönfutóvá tettek, fiam - mondta. - Szégyenbe hozták öreg édesanyádat; de én ártatlan vagyok, Frank, ártatlan vagyok Isten színe előtt. Nem tudtam róla, Foker úr; én igazán nem tudtam.

- Biztos, hogy nem - mondta Foker. Odament hozzá, és kezét csókolt neki.

- Drága nagylelkű Harrym! - kiáltott elragadtatva Blanche. De Foker visszavonta a lány felőli kezét, és reszkető ajakkal fordult el tőle.

- Ez más - mondta.

- Az ő kedvéért... az ő kedvéért volt, Harry. - Amory kisasszony megint pózba vágta magát.

- Az én kedvemért is tehetett volna valamit - mondta Foker. - Én akkor is elvettem volna, mindegy, hogy kicsoda. Londonban közbeszéd tárgya volt, hogy az édesapja... az édesapja szomorú véget ért. Talán azt hitte, hogy én... a rokonságáért veszem el? Egye meg a fene az egészséget! Tiszta szívemből szeretem már két éve, s ön játszik velem, rászed! - tört ki a fiatalember könnyek közt. - Ó, Blanche, Blanche, szörnyűség ez, szörnyűség! - Kezébe temette az arcát, s zokogott.

„Istenem, miért nem mondtam el neki aznap este, amikor Arthur figyelmeztetett?” - gondolta Blanche.

- Ne utasítsa vissza őt, Harry - kiáltott Lady Clavering. - Vegye el, és vegye el mindenemet, amim van. Hisz az övé lesz úgyis, ha meghalok. A fiú nem örököl semmit.

Frank úrfi, aki eddig rémülten figyelte a különös jelenetet, itt harsányan elbőgte magát. - Vegyen el minden shillinget. Csak annyit adjon, hogy megéljek, és meghúzhassam magam valahol a fiammal, és meneküljek mindkettőtől. Mert mind a ketten rosszak, rossz emberek, ő talán már itt is van. Látni se akarom. Clavering, te gyáva, védj meg tőle!

Clavering a javaslat hallatán fölpattant. - Csak nem gondolod komolyan, Yemima? Csak nem? Csak nem akarsz cserbenhagyni engem meg Franket? Fogalmam se volt róla, Isten engem... Foker, nem is álmodtam, hogy él... míg a fickó elő nem került, és meg nem keresett engem... az az istenverte gazember szökött rab.

- Micsoda? - kérdezte Foker.

- Igen! - rikácsolt most a baronet. - Az! Egy istenverte szökött gonosztevő... okirathamisító, az apósa nevét írta alá... azét az istenverte ügyvédét... megölt egy fickót a Botany-öbölben, hogy kötnék fel... aztán világgá futott, hogy az isten verné meg; bár döglött volna ott. Aztán eljött hozzám, vagy hat évvel ezelőtt, és kifosztott; abba mentem tönkre, hogy őt eltartottam, ezt a gaz ördögöt. És Pendennis tud róla, és Strong is tud róla, és az a nyomorult Morgan is tud róla, és egy idő óta már ez a lány is tud róla; és én soha nem mondtam volna el senkinek, soha; titokban tartottam a feleségem előtt.

- Szóval te láttad, és nem ölted meg, Clavering, te gyáva? - kérdezte Amory felesége. - Gyere ide, Frank; atyád gyáva. Én elvesztettem a becsületedet, de akkor is én vagyok a te öreg édesanyád, és te... te szeretni fogsz engem, ugye?

Blanche, *éplorée*,²⁰⁸ odament az édesanyjához; de Lady Clavering szinte rémülten riadt vissza tőle. - Ne érj hozzám - mondta -, neked nincsen szíved. Már mindent értek. Értem, hogy ez a gyáva miért készült átadni a parlamenti székét Arthurnak; igen, gyáva; s hogy miért fenyegetőztél, hogy majd rákényszerítesz, adjam át neked Frank fele vagyonát. S mikor Arthur följánlotta, hogy egy vas nélkül is elvesz, mert nem akarta kifosztani a fiamat, te otthagytad, és megszerezted magadnak szegény Harryt. Óvakodjék tőle, Harry. Maga jó ember, maga az. Ne vegye el ezt a lányt... egy gonosztevő lányát. Gyere ide, Frank, drágám, gyere a te szegény, öreg édesanyádhoz. Majd elrejtőzünk; de mi becsületesek vagyunk.

Ezalatt valami furcsa diadalmármor vett erőt Blanche lelkén. Ez a hónap, amelyet szegény Harryval töltött, nagyon fárasztó volt. Sem Foker vagyona, sem a fényűzése nemigen volt elég, hogy személyét Blanche szemében elfogadhatóvá tegye. Unta együgyű szokásait, s betege volt, hogy kényeztesse, hízelegjen neki.

- Megálljunk, mama; megálljunk, asszonyom! - kiáltotta a helyzethez illő, bár kissé teátrális kézmozdulat kíséretében. - Tehát hogy nincs szívem, azt mondja? Én megőriztem anyám szegényének titkát. Lemondtam a jogaimról féltestvérem... zabigyerék öcsém... javára. Igen, a jogaimról és a vagyonomról. Nem árultam el az apámat, s ezért most szívtelen vagyok! De most követelni fogom a jogaimat, s a hazám törvényei meg is fogják adni. A hazám törvényeihez folyamodom... igen, a hazám törvényeihez! Az üldözött a mai napon visszatér. Én atyámhoz vágyom, s hozzá is megyek! - Ezzel az apró termetű hölgy nagy kört írt le a karjával, és heroinának hitte magát.

²⁰⁸ Könnyes szemmel.

- Hozzá? Igen? - kiáltotta Clavering, és szokása szerint cifrán elkáromkodta magát. - Én békebíró vagyok, s vesszek meg, ha el nem ítélem. Ott jön egy cséza, lehet, hogy ő az. Csak hadd jöjjön.

Valóban egy cséza közeledett a fasoron; mindkét nő torkaszakadtából fölsikoltott; azt híván, hogy Altamont érkezik.

Nyílt az ajtó, és Morgan úr Pendennis őrnagyot és Pendennis urat jelentette be. Beléptek, s a társaságot e fönt leírt vad szóváltásban lelték. A reggelizőszobát egy nagy függöny választotta el a halltól, s valószínű, hogy Morgan úr, szokása szerint, kihasználta a függöny előnyeit, s tudomást szerzett mindarról, ami odabent történt.

Előző nap úgy állapodtak meg, hogy a fiatal pár kilovagol; délután, a megjelölt időpontban elő is álltak a Clavering Címerpajzsból Foker úr lovai. De Blanche kisasszony ez alkalommal nem csatlakozott jegyeséhez. Pen kijött, s kezét szorította vele a küszöbön; s Harry Foker ellovagolt, nyomában a gyászruhás lovász. Az előbbi két-három órában az érintett felek minden részletében meghányták-vetették az egész ügyet, mely történetünk legfordulatosabb részét képezi. Sok tanács hangzott el, sok mindenre derült fény, kompromisszumok vetődtek fel; de végül Harry Foker ellovagolt, miután Pen egy szomorú istenáldjonnal elköszönt tőle. Komor volt Clavering Parkban a vacsora, amelyen a legutóbb beiktatott inas nem vett részt, s a két hölgy sem volt jelen. Vacsora után Pen kijelentette: - Bemegyek Claveringbe, megnézem, megjött-e. - S végigsétált a sötét fasoron, át a hídon, el a saját udvarháza előtt... a valamikor oly csendes és ismerős szántókon most a vasútépítő munkások kovácstüzei izzottak; aztán beért a városba, és útját a Clavering Címerpajzsz felé vette.

Már éjfél is elmúlt, mire Clavering Parkba visszatért. Roppantul sápadt és izgatott volt. - Lady Clavering fönt van még? - kérdezte. Igen, a saját szalonjában tartózkodik. Fölment hozzá, s szegény földúlt ladyt szálnalmas lelkiállapotban találta, könnyek közt.

- Én vagyok az... Arthur - és benézett; majd belépett, nagy szeretettel megcsókolta a lady kezét. - Ön mindig a legkedvesebb barátom volt, Lady Clavering - mondta. - Nagyon szeretem önt. S most újságot hozok.

- Ne hívjon engem így - mondta Lady Clavering, és megszorította Arthur kezét. - Maga mindig jó fiú volt, Arthur, és kedves, hogy most eljött, nagyon kedves. Néha nagyon hasonlít a mamájára, drágám.

- Drága jó *Lady Clavering* - ismételte nyomatékosan Arthur -, valami nagyon furcsa dolog történt.

- Vele történt valami? - kapott levegő után Lady Clavering. - Ó, még elgondolni is rémes, hogy örülnék neki, ha... rémes!

- Semmi baja. Megvan és elment, drága lady. Ne nyugtalankodjék... elment, és ön változatlanul Lady Clavering.

- Hát igaz, amit néha mondott... - sikoltotta - igaz, hogy...

- Mielőtt önt elvette, már volt felesége - mondta Pen. - Ma éjjel bevallotta. Soha többé nem jön vissza. - Lady Clavering újra fölsikoltott, hevesen megölelte, megcsókolta Pent, s a vállán könnyekben tört ki.

Pen mondanivalóját, amit sok sírás és közbeszólás közepette volt kénytelen előadni, rövidre kell fognunk, mert íme, kimerítettük az előírt terjedelmet, és történetünk végére értünk. Az állomásról a vasúti omnibusszal, mely a régi Fürge és Kitaró helyébe lépett, megérkezett Amory, s leszállt a Clavering Címerpajzsnál. Fölvett nevén, azaz Altamont néven, vacsorát rendelt, és jókedvében lévén, meginvitálta a fogadóst, aki semmi jónak nem volt ellensége,

hogy ossza meg vele a borát. Miután Lightfoot úrból mindent kiszedett a parkbéli családra vonatkozólag, és a fogadást alaposan kikérdezve megállapította, hogy Lightfootné ígéretéhez híven nem fecsegte el titkát, Lightfootnál további bort rendelt, s a szimpozion végeztével, immár mindketten virágos kedvükben, bementek Lightfootné ivójába.

Az épp barátnőjével, Madame Fribsbyvel teázott; s Lightfooton eddigre már úgy eluralkodott a vidámság, hogy az égvilágon semmin meg nem lepődött, így hát, mikor Altamont régi ismerősként szorított kezet Lightfootnéval, ebben semmi különöset nem talált, csak jó okot az újabb ivásra. Az urak ezután puncsot fogyasztottak, s megkínálták a hölgyeket is, ügyet se vetettek egyik vagy másik rémült pillantására.

Miközben épp ezzel voltak elfoglalva, úgy este hat óra tájt, beállított Sir Francis Clavering új inasa, Morgan úr, s őt is meginvitálták, hogy igyék velük. Morgan kiválasztotta a legkedvesebb italát, és a társaság élénk beszélgetésbe merült.

Egy idő múltán Lightfoot úr elszundított. Morgan újra meg újra célozgatott Madame Fribsbynek, hogy hagyja el a helyiséget; de a hölgy, furcsa révületében, vagy amilyen rémülnék látszott, vagy mert Lightfootné beszélte rá, csak nem akart elmenni. Konoksága nagyon bosszantotta Morgan urat, s nemtetszésének oly módon adott hangot, hogy az Lightfootné asszonynak fájdalmat okozott, Altamont urat meg azon kijelentésre indította, hogy Morgan úr fura alak, és nem tiszteli a női nemet.

A két úriember között kitört szóváltás nagyon kínos volt a két nőnek, különösen Lightfootnénak; meg is tett mindent, hogy Morgan urat lecsillapítsa; s úgy téve, mintha fidibuszt adna az idegennek, átnyújtott neki egy cédulát, amelyre előzőleg titokban ráírta: - Ismeri magát. Menjen. - Gyanús lehetett, ahogy a cetlit átadta, vagy ahogy vendége elolvasta, mert röviddel ezután, amikor Altamont fölállt, és kijelentette, hogy lefekszik, Morgan is fölállt, s nevetve kijelentette, hogy korai még lefeküdni.

Az idegen azt mondta, fölmegy a hálósobájába, Morgan meg, hogy majd mutatja neki az utat.

Erre a vendég kijelentette: - Jöjjön csak föl. Van fönn egy pár pisztolyom, hogy szétloccsantsam a koponyáját bárki árulónak vagy sunyi spiclinek - s olyan vadul meredt Morganre, hogy az, Lightfootot a gallérjánál megragadva és ily módon fölébresztve, így szólt: - John Amory, a Királynő nevében letartóztatom. Álljon mellém, Lightfoot. Ennek a fickónak a bőre ezer fontot ér.

Kinyújtotta a kezét, mintha meg akarná ragadni a foglyát, de az ökölbe szorította a kezét, és a bal öklével oly vadul vágta mellbe Morgant, hogy az odatántorodott Lightfoot úr mögé. Az atlétatermetű és bátor Lightfoot kijelentette, hogy beveri a vendég fejét, és kész is lett volna beverni, de az idegen ledobta a kabarját, és mindkét ellenfelét durván szidalmazva rájuk üvöltött, hogy „na, gyerünk!”

De ekkor Lightfootné áthatóan fölsikoltott, és férje elé vetette magát; egy másik, még hangosabb sikoly kíséretében Madame Fribsby szaladt az idegenhez, s miközben azt kiabálta: - Armstrong, Johnny Armstrong! -, megragadta meztelen karját, amelyen kézzel rátetovált szív és az M. F. betű volt látható.

Madame Fribsby kitörése láthatólag megdöbbenetete és kijózanította az idegent. Lenézett rá, és elkiáltotta magát: - Jupiterre, ez Polly!

Fribsbyné meg csak kiáltozott: - Ez nem Amory! Ez Johnny Armstrong, az én gonosz... gonosz férjem, akivel a Szent Márton-templomban volt az esküvőnk, másodtiszt volt egy India-járó hajón, és két hónappal utóbb otthagytott a nyomorult. Ez John Armstrong... itt a jel a karján, amit a kedvemért tetovált rá.

Az idegen azt mondta: - Az ám, Polly, én John Armstrong vagyok. John Armstrong, Amory, Altamont... most hajrá mind, hadd lássuk, mire mennek egy brit tengerész ellen! Gyerünk, ki kezdi?

Morgan még mindig kiabált: - Fogják el! - de Lightfootné rákiáltott: - Fogják el? Magát fogják el, aljas spicli! Még mit nem; megakadályozza az esküvőt, romlásba dönti a ladyt, s ráadásul még tőlünk is el akarja venni a Clavering Címerpajzsot.

- Azt mondta, elveszi tőlünk a Clavering Címerpajzsot? - kérdezte Lightfoot úr, és sarkon fordult: - Hogy a fene egye meg, én megfojtom ezt a csibészt!

- Tartsd itt, drágám, míg ki nem megy a kocsi a londoni vonathoz. Már mindjárt itt lesz.

- Hogy a fene megegye, megfojtom, ha moccanni mer - mondta Lightfoot. Így hát ott tartották Morgant, míg a kocsi meg nem jött, és Amory vagy Armstrong vissza nem utazott Londonba.

Morgan utánament; de erről Arthur Pendennis nem tájékoztatta Lady Claveringet, csak hagyta, hogy az Ég áldását kérje rá fia ajtajában, akihez azért indult, hogy elalvás előtt még megcsókolja. Mozgalmas egy nap volt.

Krónikánk ezután már csak egyetlen nap eseményeire terjed ki, s ez az, amikor Arthur úr, új kalapban, új kék szalonkabátban, kék nyakravalóval, tarka mellényben, lábán új lábbelivel és az ingében új gombokkal (öméltósága özvegy Rockminster grófnő ajándéka) megjelent Clavering Park magányos reggelizőasztalánál, de alig tudott lenyelni egy morzsányit is. Két levél hevert önagysága tányérja mellett; úgy döntött, hogy először az elsőt bontja föl, amely kerek betűs hivatalnokírással volt megcímezve, s nem a második, ismerősebb írású levelet.

A levélben ez állt:

Garbanzos Borkereskedelmi Vállalat, Shepherd's Inn

Hétfő

Kedves Pendennisem,

szívemből gratulálok az eseményhez, mely bizonyára egy életre boldoggá teszi önt, s legmelegebb üdvözlétemet küldöm kedves nejének is, akit, remélem, még annál is hosszabb ideig lesz szerencsém ismerni, mint amióta ismerem már. S mikor felhívom szíves figyelmét a tényre, hogy férje kényelmének egyik legfontosabb kelléke a *tiszta sherry*, tudom, hogy férje kedvéért őt is vevőim közt tarthatom majd számon.

De most másról kell önnek beszámoljak, nem a magam ügyeiről. Tegnap délután Claveringből beállított hozzám bizonyos J. A. Távozása körülményeiről ön már bizonyára értesült. Korábbi nézeteltérésünk ellenére nem tehettem egyebet, mint hogy hajlékot s betevő falatot biztosítsak neki (mértéktelenül sokat fogyasztott mind a Garbanzos Amontilladóból, mind a tobosói sonkából), s közben elmondta, mi minden történt vele Claveringben, s még ezen kívül is számos meglepő kalandját. A gazember tizenhat éves korában nősült először, s azóta többször is megismételte a szertartást - Sydneyben, Új-Zélandban, Dél-Amerikában, Newcastle-ban: s mindez, mint mondja, még azelőtt történt, hogy szegény barátnőnket, a varrónőt megismerte volna. Vérbeli Don Juan.

Ekkor azonban úgy rémlett, a commendatore végül mégiscsak utolérte, mert dörömböltek a külső ajtómon, s ettől barátunk megriadt. Én már kiálltam itt egy-két ostromot, elmentem hát szokott felderítőposztomra. Hála szerencsecsillagomnak, egyetlen váltóm sem forog kinn a világban, s különben is, *azok* az urak nem így támadnak. Megállapítottam, hogy nagybátyja volt inasa, Morgan áll odakinn, s vele egy rendőr (szerintem árendőr). Kijelentették: meghatalmazásuk van, hogy magukkal vigyenek egy bizonyos John Armstrong alias Amory alias Altamont nevű személyt, egy szökött rabot, s azzal fenyegetődztek, hogy betörik az ajtót.

Nos, uram, én még a magam fogsága idején fölfedeztem egy kis átjárót a csatorna mentén Bows és Costigan ablakához, Jack Aliast most erre a rejtékútra irányítottam, bár nem mondhatnám, hogy nem rettegtem kissé az életéért, mert az esőcsatorna már igencsak megrozzant, majd némi szóváltás után beengedtem Morgan urat és barátját.

A gazfickó valahonnét értesülhetett a rejtékút létezéséről, mert egyenesen az én szobámnak vette az útját, a rendőrnek meg azt mondta, menjen le, és őrizze a kaput. Úgy rohant fel a kis lépcsőn, mint aki jól ismeri a házat, és épp mikor az ablakon igyekezett kifelé, egy ön által is jól ismert hangot hallottunk Bows padlásszobájából: - Hé, maga kicsoda, és mi az ördögöt keres itt? Jobban tenné, ha békinné tenné ezt a csatornát, teringettét, egy ember más ügyis agyonverte itt magát.

S miközben Morgan, átkelőben, a sötétséget kémlelte, hogy vajon igaz-e ez a félelmes hír, ő fogott egy partvist, s nyelének egyetlen ütésével leverte az összekötő csövet - s ma reggel vidáman mesélte: „Épp az én drága Emilym járt az eszemben, amint Cora szerepét játssza a színházban, és a pezarói híd... arról jutott eszembe ez az egyszerű kis hadicsel.” Bár az a gazember Morgan rajt lett volna a hídon, mikor a Tábornok kipróbálta a hadicselt.

Ha megint hallok valamit Jack Alias felől, tudatom önnel. Még rengeteg pénze van, és szerettem volna, ha küld valamennyit szegény barátnőnknek, a varrónőnek, de a csibész a képembe röhögött, és kijelentette, hogy semmivel sincs többje, mint amennyire szüksége van, de bárkit hajlandó megajándékozni egy hajfürtjével.

Ég önnel!... legyen boldog, és tartsa meg jó emlékezetében az ön örökké hűséges jó barátját

E. Strongot

- S most lássuk azt a másik levelet - mondja Pen. - A drága öreg fickó! - és megcsókolta a pecsétet, mielőtt feltörte volna.

Warrington, kedd

Ne múljk el úgy ez a nap, hogy ne kérném Isten áldását rád és mindkettőtökre. Tegyen boldoggá az Ég mindkettőtöket, drága Arthurom és drága Laurám. Azt hiszem, Pen, neked jutott a világon a legjobb feleség, kérlek hát, hogy épp mert az, becsüld meg és viseld gyöngéden gondját. Legénylakásunk üres lesz nélküled, Pen, de ha elunom magamat, most már van egy új otthonom, elmehetek az öcsém és húgom házába. Most itt igyekszem gyakorlatra szert tenni a gyermekszobában; szorgalmasan készülök George bácsi szerepére. Isten veletek! Majd ha vége a nászutatoknak, gyertek vissza a ti szerető

G. W.-tekhez

Pendennis és a felesége együtt olvasta a levelet, miután Portman doktor reggelije véget ért, a vendégek elszéledtek, őket meg kint várta a hintó a doktor kapujában, az összeverődött sokadalom közt. De a kis ajtó a Mária-templom temetőkertjébe nyílt, s fölöttük zengtek a templom harangjai; ott, Helen sírjának zöld gypén mutatta meg Arthur George levelét a feleségének. Vajon a kettő közül melyiket - a fájdalom vagy a boldogság könnyeit hullatta Laura oly bőven e papirosra? És itt, e megszentelt hamvak fölött, még egyszer megáldotta és megcsókolta szeretett Arthurt.

Aznap egyetlen esküvőt tartottak a claveringi templomban; mert hiába hozta volt Blanche az ő legdrágább édesanyja kedvéért az áldozatot, a derék Harry Foker képtelen volt megbocsátani neki, hogy becsapta volna a férjét, s azt a jogos érvet szegezte ellene, hogy nyilván becsapná másodszor is. Elment a piramisokhoz és Szíriába, maga mögött hagyta betegségét, gyönyörű

szakállá nőtt, azzal tért haza, meg jó néhány tarbussal és nargilével, ő ezekkel vendégeli barátait. Fényűző életet él, s Pen közbenjárására Garbanzos herceg híres borából szerzi be szükségletét.

Ami szegény Cost illeti, az ő sorsáról történetünk során korábban már beszámoltunk. Nem igen várható, hogy egy ilyen életpálya dicsőséges véget érjen. Morgan a Szent Jakab-templom gyülekezetének köztisztviselőjében álló polgára, s a jelenlegi mozgalmas politikai életben talpig férfinak és vérbeli britnek mutatja magát. És Bows?... miután Piper úr, a claveringi orgonista meghalt, a kis Sam Huxterné, aki a kisujja köré csavarja Portman doktort, lehozta Bowst Londonból, hogy pályázzék az orgonaülésre, s jelöltje el is nyerte e széket. Mikor Sir Francis Clavering befejezte haszontalan életét, ugyane fáradhatatlan kis kortes egy csapásra meghódította a kerületet, s azt most Arthur Pendennis úr képviseli a Parlamentben. Blanche Amory, mint mindenki tudja, férjhez ment Párizsban, és Madame la Comtesse de Montmorenci de Valentinois szalonja a város *legsuivis-bb*²⁰⁹ szalonjai közé tartozik. A gróf és a hegypárt heves fiatal képviselője, Alcide de Mirobo párbajának semmi más oka nem volt, mint hogy ez utóbbi úriember a klubban kétségbe vonta az előbbi nemesúr rangjának valóságát. A kalandot követően Madame de Montmorenci de Valentinois utazni ment; Bungay megvásárolta a verseit, s a grófnő művét a grófi koronával díszítve ki is adta.

Pendennis őrnagy nagyon megkomolyodott utolsó napjaiban, s akkor volt a legboldogabb, ha Laura felolvasott neki bájos hangján, vagy ha a történeteit hallgatta. Mert e bájos hölgy a fiatalok és öregek barátja; élete szinte abban telik, hogy mások életét boldoggá tegye.

- És miféle férj vált Pendennisből? - kérdi bizonyára nem egy olvasó, kételyeket táplálva egy efféle házasság boldogsága és Laura szerencséje felől. Nos, a kérdező forduljon egyenesen Laurához, ha találkozik vele; ő jól ismeri a férje hibáit és szeszélyeit - belátja és be is vallja, hogy van nála értékeesebb ember -, de akkor is rendületlen szeretettel szereti. Pentől sem a gyermekei, sem az édesanyjuk nem hall soha egyetlen goromba szót, s mikor melankóliájának órái elmúlnak, s magába zárkózottsága oldódik, változatlan szeretettel és bizalommal örülnek annak, ha visszatér körükbe. Barátja is a barátja még... szívbéli jó barátja. George tökéletesen tölti be keresztapai szerepét, s egymagában él. Bár Pen úrnak a művei több megbecsülést szereztek, mint amennyit tehetségesebb barátja, akit senki sem ismer, magának szerezni tudott, George élete így, az ismeretlenségben is, elégedett. Ha nem a legjobb húzza ki az élet főnyereményét, tudjuk, ez Annak az akaratából van így, aki a lutrit rendez. Beismerjük s mindennap látjuk, hogy a hazug és értéktelen él, virágzik, a jót félreállítják, a kedves és fiatal idő előtt elpusztul; minden ember életében megtaláljuk a megnyomorított boldogságot, a gyakori bukást, a kárba vesztett igyekezetet, a Jó és Rossz küzdelmét, amelyben az erős gyakorta megadja magát, a gyors lemarad; néha dúsan virágzó virágot találunk a legocsmányabb helyen, a büszke és fényűző jólétben viszont nemegyszer gonoszság és aljasság virít, s azt a rossz szennyezi; tudván tehát, hogy közülünk még a legjobb is mily alantas, nyújtsunk felebaráti kezet a csupa hiba és csupa esendőség Arthur Pendennisnek, aki nem is állítja, hogy hős, csak hogy testvérünk, s hogy ember.

Vége

²⁰⁹ Legfelkapottabb.